Ildefonso Falcones

MÂNA FÁTIMEI

Traducere din limba spaniolă
ADRIANA STERIOPOL

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
FALCONES, ILDEFONSO
Mâna Fatimei / Ildefonso Falcones; trad.: Adriana Steriopol. –
București: RAO Distribuție, 2012
ISBN 978-606-93184-5-4

I. Steriopol, Adriana (trad.)
821.134.2-31=135.1

DG Educație și cultură
Programul Cultura

Acest proiect a fost finanțat cu sprijinul Comisiei Europene. Această publicație (comunicare) reflectă numai punctul de vedere al autorului și Comisia nu este responsabilă pentru eventuala utilizare a informațiilor pe care le conține.

RAO Distribuție
Grupul Editorial RAO
Str. Turda nr. 117-119, București, România
www.raobooks.com
www.rao.ro

ILDEFONSO FALCONES
La mano de Fátima
© 2009, Ildefonso Falcones de Sierra
Traducere după ediția originală apărută la
Random House Mondadori, Barcelona, 2009
Toate drepturile rezervate

© RAO Distribuție, 2011
pentru versiunea în limba română

2012

ISBN 978-606-93184-5-4

Fiilor mei,
Ildefonso, Alejandro, José María și Guillermo

Dacă un musulman se războiește sau se află într-o zonă păgână, nu are obligația de a arăta o înfățișare diferită de a celor din jur. În astfel de împrejurări, musulmanul poate să aleagă sau să fie silit să semene cu aceștia, cu condiția ca atitudinea lui să presupună un câștig pentru religie, precum acela de a-i povățui, de a le afla tainele și de a le transmite apoi celorlalți musulmani, evitând o pagubă sau vreun alt folos personal.

AHMAD IBN TAYMIYA (1263-1328),
renumit jurist arab

I

În numele lui Allah

... În sfârșit, luptând în fiecare zi cu dușmanii, cu frigul, cu căldura, cu foamea, cu lipsa de peste tot a munițiilor, a harnașamentelor, cu noi pagube, cu morți la tot pasul, până când i-am văzut pe dușmani – o națiune războinică, neînfricată, înarmată și încrezătoare în asediu, în sprijinul barbarilor și al turcilor – învinși, supuși, izgoniți de pe pământul lor și deposedați de case și de bunuri; întemnițați, legați laolaltă bărbați și femei; copii luați prizonieri și vânduți la mezat sau duși să trăiască departe de pământul lor... Victorie incertă și cu întâmplări atât de primejdioase, încât, uneori, a existat îndoiala dacă Dumnezeu a vrut să ne pedepsească pe noi ori pe dușmani.

DIEGO HURTADO DE MENDOZA,
Războiul Granadei, cartea întâi

1

Juviles, Alpujarras[1]*, regatul Granadei*
Duminică, 12 decembrie 1568

Dangătul de clopot care chema la misa solemnă de la ora zece dimineața sfâșie atmosfera înghețată ce învăluia sătucul acela, așezat pe una dintre numeroasele coaste ale lanțului muntos Sierra Nevada; ecourile lui metalice se pierdeau în prăpastie, de parcă ar fi vrut să se izbească de poalele masivului Contraviesa care închide pe la miazăzi roditoarea vale străbătută de râurile Guadalfeo, Adra și Andarax, toate acestea alimentate de o mulțime nesfârșită de afluenți ce coboară de pe culmile înzăpezite. Dincolo de Contraviesa, ogoarele din Alpujarras se întind până la Marea Mediterană. Sub soarele blând de iarnă, aproape două sute de bărbați, femei și copii – majoritatea târându-și picioarele, aproape toți în liniște – se îndreptară spre biserică și se strânseră la porțile ei.

Lăcașul din piatră de culoare ocru și lipsit de vreo podoabă exterioară era alcătuit dintr-un mic corp simplu, dreptunghiular, pe a cărui latură se înălța turnul masiv ce adăpostea clopotul. Alături de clădire, o piață se deschidea mai sus de întortocheatele drumuri de transhumanță ce coborau în vale dinspre Sierra Nevada. Din piață, înspre munte, răsăreau ulicioare strâmte mărginite de o mulțime de case văruite cu praf de ardezie; locuințe cu unul

[1] Regiune istorică din Andaluzia, situată la poalele versantului sudic al lanțului muntos Sierra Nevada (Munții Înzăpeziți), între provinciile Granada și Almería, ultimul refugiu al maurilor între anii 1568 și 1571, centru al răscoalelor musulmanilor convertiți la catolicism. (n.tr.)

sau două niveluri, uși și ferestre foarte mici, cu terase plane și hornuri rotunde încununate de un acoperiș în formă de ciupercă. Rânduiți pe terase, ardei, smochini și struguri se uscau la soare. Ulițele șerpuitoare se cățărau pe versanții muntelui, astfel că terasele celor de jos ajungeau la temeliile celor de sus, de parcă s-ar fi cățărat unele peste altele.

În piață, în fața porților bisericii, un grup alcătuit din câțiva băieți și mai mulți creștini în vârstă, dintre cei douăzeci care trăiau în sat, se uitau la o bătrână urcată în vârful unei scări sprijinite de fațada principală a lăcașului. Femeia dârdâia și clănțănea din puținii dinți care îi mai rămăseseră. Moriscii[1] intrară în biserică fără să-și abată privirea de la sora lor întru credință, care stătea cocoțată acolo din zori, ținându-se de ultima treaptă, îndurând frigul iernii fără să fie îmbrăcată cu vreo haină groasă. Clopotul bătea și unul dintre copii arătă spre femeie, care tremura în ritmul dangătelor, încercând să-și păstreze echilibrul. Câteva râsete rupseră tăcerea.

– Vrăjitoarea! se auzi printre hohotele de râs.

Două pietre nimeriră trupul bătrânei, în vreme ce picioarele scării se umpleau de scuipat.

Bătaia clopotului încetă; creștinii care mai rămăseseră încă afară se grăbiră să intre în biserică. Înăuntru, la doi pași de altar și cu fața spre credincioși, o namilă de om oacheș și ars de soare, fără capă și haină, cu o funie la gât, stătea în genunchi cu brațele în cruce; ținea câte o lumânare aprinsă în fiecare mână.

În urmă cu câteva zile, omul acela îi dăduse bătrânei de pe scară cămașa soției sale bolnave ca să i-o spele într-un izvor despre ale cărui ape se spunea că au puteri tămăduitoare. În acel izvor natural, ascuns între stânci și vegetația deasă plină de bălării a muntelui, nu se spăla niciodată îmbrăcămintea. Don Martín, preotul satului, o surprinsese pe femeie când spăla acea singură cămașă și nu a avut nici o îndoială că era vorba de vreo vrăjitorie. Pedeapsa nu a întârziat să vină: bătrâna trebuia să petreacă

[1] Denumire dată musulmanilor cărora li s-a permis să rămână în Spania după anul 1492, cu condiția convertirii la catolicism. (n.tr.)

dimineața de duminică suită pe scară, expusă batjocurii publice. Moriscul naiv care solicitase descântecul a fost condamnat să facă penitență ascultând în genunchi liturghia, putându-l vedea atunci cei prezenți acolo.

De îndată ce păşiră în lăcaş, bărbații se separară de neveste, iar acestea, cu fiicele lor, ocupară rândurile din față. Penitentul îngenuncheat avea o privire pierdută. Îl cunoșteau cu toții: era un om cumsecade; se îngrijea de pământurile sale și de cele două vaci pe care le avea. Nu voia decât să-și ajute nevasta bolnavă! Încetul cu încetul, bărbații se așezară, în ordine, în spatele femeilor. În momentul în care își ocupaseră cu toții locurile în altar, se iviră preotul, don Martín, capelanul beneficiar al parohiei, don Salvador, și Andrés, sacristanul. Don Martín, pântecos, cu pielea feței albicioasă și obrajii rumeni, înveșmântat într-un felon din mătase brodat cu fir de aur, luă loc într-un jilț în fața credincioșilor. De o parte și de alta, se postară în picioare capelanul beneficiar și sacristanul. Cineva închise ușile bisericii; curenții de aer încetară să se mai simtă și flăcările candelelor nu mai clipeau. Atunci, casetele colorate în stil mudejar[1] de pe tavanul bisericii străluciră, într-o întrecere parcă cu retablurile sobre și tragice ale altarului și ale zidurilor laterale.

Sacristanul, un tânăr înalt, îmbrăcat în negru, uscățiv și cu fața măslinie, ca marea majoritate a credincioșilor, deschise un registru și îți drese glasul.

– Francisco Alguacil, citi el.

– Prezent.

După ce constată de unde venea răspunsul, sacristanul notă ceva în registru.

– José Almer.

– Prezent.

Altă notare. „Milagros García, María Ambroz..." La apeluri se răspundea cu un „prezent" care, pe măsură ce Andrés parcurgea lista, se asemăna de fiecare dată mai mult cu un mârâit. Sacristanul continuă să verifice chipuri și să ia notă.

[1] Stil arhitectonic în care se combină arta creștină cu ornamentațiile arabe, caracteristic pentru Spania secolelor al XIII-lea – al XVI-lea. (n.tr.)

– Marcos Núñez.

– Prezent.

– Ai lipsit de la slujba de duminica trecută, afirmă sacristanul.

– Am fost...

Bărbatul încercă să se explice, dar nu-i veneau cuvintele. Termină fraza în limba arabă, în vreme ce flutura un document.

– Apropie-te, îi porunci Andrés.

Marcos Núñez se strecură printre cei prezenți până ajunse la picioarele altarului.

– Am fost la Ugíjar, reuși el să se scuze de această dată, înmânându-i sacristanului documentul.

Andrés îl citi și i-l dădu preotului, care îl citi mai cu atenție până la semnătura și încuviință cu o grimasă: superiorul abației din Ugíjar adeverea că în ziua de 5 decembrie a anului 1568 noul creștin numit Marcos Núñez, de loc din Juviles, asistase la misa solemnă oficiată în localitatea aceea.

Sacristanul schiță un zâmbet aproape imperceptibil și scrise ceva în registru, înainte de a continua cu interminabila listă de creștini noi – musulmanii obligați de rege să se boteze și să îmbrățișeze religia creștină –, a căror prezență la sfintele slujbe trebuia să fie verificată în fiecare duminică și în celelalte zile orânduite. Unii dintre cei interpelați nu răspunseseră, iar absența lor fu înregistrată cu mare grijă. Două femei, spre deosebire de Marcos Núñez cu certificatul său de la Ugíjar, nu putură să-și justifice absența la slujba oficiată în duminica anterioară. Amândouă încercară să se scuze pripit. Andrés le lăsă să termine și își abătu privirea către preot. Prima renunță la încercarea sa de îndată ce don Martín îi făcu un semn autoritar cu mâna să tacă; cea de a doua continuă totuși să argumenteze că în duminica aceea fusese bolnavă.

– Întrebați-l pe soțul meu! strigă ea în vreme ce îl căuta pe soțul ei cu o privire nervoasă în rândurile din spate. El o să vă...

– Liniște, adulatoare a diavolului!

Strigătul lui don Martín o făcu pe moriscă să-și piardă glasul și alese să-și plece capul. Sacristanul îi notă numele: ambele aveau să plătească o amendă de câte o jumătate de *real*[1] fiecare.

După o îndelungată numărătoare, don Martín începu slujba, nu înainte de a-i preciza sacristanului să-l oblige pe penitent să ridice mai mult mâinile care țineau lumânările.

– În numele Tatălui, al Fiului și al Sfântului Duh...

Ceremonia continua, dar puțini înțelegeau textele sacre sau puteau să urmărească ritmul frenetic și strigătele constante cu care preotul îi mustra în timpul predicii sale.

– Credeți cumva că apa de izvor vă va lecui de vreo boală? Don Martín arătă spre bărbatul îngenuncheat; degetul arătător îi tremura și părea că trăsăturile i se congestionaseră. E penitența voastră. Doar Hristos vă poate izbăvi de mizeriile și de privațiunile cu care sunteți pedepsiți pentru viața desfrânată, blasfemiile și sacrilegiile voastre!

Dar cei mai mulți dintre ei nu vorbeau limba castiliană; unii se înțelegeau cu spaniolii în *aljamiado*[2], un dialect, amestec de arabă și spaniolă. Cu toate acestea, toți aveau obligația să știe în spaniolă *Tatăl Nostru, Ave Maria, Crezul,* rugăciunea numită *Salve*[3] și *Decalogul.* Copiii morisci, mulțumită lecțiilor pe care le primeau de la sacristan; bărbații și femeile, prin lecțiile de doctrină care li se predau vinerea și sâmbăta și la care trebuiau să participe sub amenințarea de a fi amendați și de a nu putea să încheie căsătorii. Doar când dovedeau că știu rugăciunile pe dinafară puteau să renunțe la lecții.

În timpul slujbei, unii se rugau. Copiii, atenți la sacristan, o făceau cu voce tare, aproape țipând, așa cum îi povățuiseră părinții lor, pentru că astfel aceștia îl puteau înșela pe capelanul beneficiar al parohiei, prezent printre ei cu al său du-te-vino, ca să proclame pe ascuns: *Allahu Akbar*[4]. Mulți o șopteau cu ochii închiși, suspinând.

---

[1] Monedă de argint de 3,35 grame care a circulat în Spania începând cu secolul al XIV-lea. (n.tr.)

[2] Denumire a scrierilor morisce în spaniolă, reproduse cu caractere arabe. (n.tr.)

[3] *Salve [Regina] / Bucură-te, [Regină],* altă rugăciune adresată Fecioarei Maria. (n.tr.)

[4] În arabă, „Allah este mare". (n.tr.)

– Oh, Milostivule! Izbăveşte-mă de cusururi, de vicii..., se auzea dintre rândurile de bărbaţi de îndată ce don Salvador se îndepărta puţin.

Dar acesta nu se îndepărta prea mult, de parcă s-ar fi temut ca ei să nu-l sfideze invocându-l pe Dumnezeul musulmanilor în lăcaşul creştin, în timpul liturghiei cântate şi solemne.

– Oh, Stăpânitorule! Călăuzeşte-mă cu puterea ta..., strigă un tânăr morisc care se afla câteva rânduri mai încolo, în larma produsă de rugăciunea *Tatăl Nostru* strigată de copii.

Don Salvador se întoarse iritat.

Oh, De Pace Dătătorule! Înalţă-mă în gloria ta..., îndrăzni altul din cealaltă parte să implore.

Capelanul beneficiar al parohiei se înroşi de mânie.

– Oh, Preaiertătorule! insistă un al treilea.

Şi odată încheiată rugăciunea creştină, se făcu auzită din nou vocea aspră a preotului.

– Lăudat fie numele tău! se putu auzi în ziua aceea de undeva din ultimele rânduri.

Majoritatea moriscilor rămaseră nemişcaţi, ţepeni şi neclintiţi; unii îi susţineau privirea lui don Salvador, cei mai mulţi şi-o ascundeau; cine îndrăznise să aducă laude numelui lui Allah? Capelanul beneficiar îşi făcu drum printre rânduri, înghiontind, dar nu putu să-l descopere pe sacrileg.

La mijlocul liturghiei, cu don Martín stând jos, dar vigilent, sacristanul şi capelanul beneficiar, unul cu un registru, iar celălalt cu un coş mare, aşteptau să primească obolurile enoriaşilor: monede de argint, pâine, ouă, in... Numai sărmanii erau scutiţi de donaţii; în cazul celor mai înstăriţi, a nu dona nimic vreme de trei duminici atrăgea după sine o amendă corespunzătoare. Andrés nota detaliat cine şi ce dona.

Când s-a auzit Cel-de-Moarte, cum era numit clopoţelul care anunţa cuminecătura[1], moriscii îngenuncheară fără tragere de inimă printre vechii creştini ce arătau dovezile de pioşenie.

[1] Moment al liturghiei catolice care marchează transformarea pâinii şi a vinului în trupul şi sângele Mântuitorului. (n.tr.)

Clinchetul Celui-de-Moarte se auzi când preotul, cu spatele la enoriași, ridica ostia; se mai auzi o dată când, tot cu spatele, acesta înălță potirul. Preotul se pregătea să pronunțe cuvintele sfinte când, deodată, deranjat de zvonul de glasuri care agitau biserica, se întoarse spre credincioși cu o înfățișare furioasă.

– Câinilor! strigă el, iar imprecația avu darul de a stropi cu salivă vasul sacru. Ce înseamnă murmurele acestea? Tăcere, ereticilor! Îngenuncheați cum se cuvine ca să-l primiți pe Hristos, singurul Dumnezeu! Tu, de colo! Arătătorul său era îndreptat spre un bătrân din rândul al treilea. Ridică-ți ochii! Acum nu te închini la falsul tău dumnezeu. Priviți! Înălțați-vă privirea când vi se oferă Sfânta Împărtășanie!

Înainte de a continua, îi fulgeră cu privirea pe alți doi morisci. Apoi, bărbați și femei se aliniaseră în tăcere să mănânce „turta". Mulți dintre ei aveau să încerce să păstreze în gură pasta de grâu amestecată cu salivă ca să o poată scuipa odată ajunși la casele lor; toți moriscii, fără excepție, vor face gargară pentru a scăpa de resturi.

Oamenii părăsiră biserica după binecuvântarea „Pace vouă"; unii dintre ei, creștinii, o primiră cu evlavie; ceilalți, marea majoritate, își bătură joc închinându-se invers, mărturisind în gând unicitatea lui Allah și luând în deșert Sfânta Treime, pe care trebuiau să o invoce când își făceau semnul crucii. Moriscii se grăbeau să se întoarcă la casele lor ca să scuipe turta. Puținii creștini din sat se buluciră la ușile bisericii ca să stea de vorbă, indiferenți la insultele pe care fiii lor le strigau împotriva bătrânei, care până la urmă căzuse de pe scară și era la pământ, împuținată la trup și țeapănă, cu buzele învinețite, respirând greu. Înăuntrul lăcașului, preotul și ministranții săi prelungiră pedeapsa penitentului și nu conteniră să-i reproșeze păcatele, în vreme ce strângeau obiectele de cult și le duceau de pe altar în sacristie.

2

Moriscii s-au răzvrătit, este adevărat, dar vechii creştini sunt cei care i-au împins la disperare, cu aroganţa, cu hoţiile lor şi cu nerușinarea cu care pun stăpânire pe femeile lor. Chiar şi preoţii se comportă astfel. Cum un întreg sat morisc s-a plâns arhiepiscopului de păstorul lor, s-a dat poruncă să se cerceteze motivul plângerii. Să fie luat de aici, cereau enoriaşii... sau, dacă nu, să se însoare, căci toţi copiii noştri se nasc cu ochi la fel de albaştri ca ai lui.

FRANCÉS DE ÁLAVA, ambasadorul Spaniei în Franţa, către Filip al II-lea, 1568

Juviles este principala aşezare a unui district alcătuit din douăzeci de sate împrăştiate pe coastele accidentate ale lanţului Sierra Nevada. Din toate pământurile sale, un sfert dintre *marjales*[1] erau irigate, iar restul, uscate. Se cultiva grâu şi orz; dispunea de peste patru mii de *marjales* de vie, de măslini, smochini, castani şi nuci, dar mai cu seamă duzi, hrana viermilor de mătase, cea mai mare sursă de venit din zonă, deşi cea din Juviles nu atingea prestigiul de care se bucurau mătăsurile din alte districte din Alpujarras.

Pe acele culmi, la peste o mie de *varas*[2] deasupra nivelului mării, moriscii, răbdători şi harnici, cultivau până şi cea mai abruptă bucată de pământ care ar fi putut furniza ceva grâne. Pe

[1] Unitate de măsură a suprafeţei echivalentă cu 441,75 metri pătraţi. (n.a.)
[2] Unitate de măsură a lungimii echivalentă cu 0,835 metri. (n.tr.)

versanții muntelui, acolo unde nu se ivea stânca, se vedeau mici terase în trepte, amplasate în locurile cele mai ascunse. În ziua aceea, cu soarele ajuns la nămiezi, venind de la una dintre acele terase, se întorcea la Juviles tânărul Hernando Ruiz, un băiat în vârstă de paisprezece ani, cu părul șaten-închis, dar cu pielea mult mai deschisă la culoare decât cea smeadă a congenerilor săi. În ansamblu, trăsăturile sale erau similare cu ale celorlalți morisci cu gene dese, în ciuda faptului că pe chip atrăgeau atenția niște ochi mari albaștri. Era de statură mijlocie, zvelt, sprinten și bine legat.

Tocmai terminase de cules ultimele olive dintr-un bătrân măslin care rezista frigului de pe munte, adăpostit și răsucit chiar lângă terasa pe care urma să crească grâul. O făcuse cu mâna lui. Se cățărase în copac, fără să-l scuture cu prăjina, culegând chiar și măslinele care aveau încă o nuanță vineție. Soarele încălzea aerul rece care venea dinspre Sierra Nevada. I-ar fi plăcut să rămână acolo să curețe buruienile, pentru ca apoi să meargă spre altă terasă, unde bănuia că sărmanul Hamid își lucra puținul pământ pe care-l avea. Pe terase, când erau doar ei doi singuri, muncind și străbătând munții în căutarea prețioaselor ierburi cu care bărbatul acela își pregătea leacurile, el îi spunea Hamid, în loc de Francisco, numele creștin cu care fusese botezat. Cei mai mulți dintre morisci aveau două nume: unul creștin și altul musulman, folosit în cadrul comunității lor. Cu toate acestea, Hernando era doar Hernando, dar în sat își băteau adesea joc de el sau îl insultau numindu-l „Nazareeanul"[1].

Amintindu-și de poreclă, băiatul își încetini în mod instinctiv pașii. El nu era în nici un fel nazareean! Izbi cu piciorul o piatră imaginară și își continuă drumul spre casă, care se găsea în afara satului, într-un loc unde găsiseră un spațiu cât să-și construiască un șopron pentru creșterea la adăpost a celor șase catâri cu care tatăl său vitreg făcea cărăușie pe drumurile din Alpujarras, precum și o a șaptea catârcă: Băbuța, preferata lui.

[1] Denumire pe care iudeii le-au dat-o primilor creștini. (n.tr.)

Trecuse aproape un an de când mama lui se văzuse constrânsă să-i explice motivul unei asemenea porecle. Într-o dimineață, în zorii zilei, el îl ajutase pe tatăl său vitreg, Brahim – José pentru creștini –, să înhame catârii. De-abia își terminase treaba, se despărțise de Băbuță mângâind-o cu drag pe gât, când o palmă puternică peste urechea dreaptă îl aruncase la pământ câțiva pași mai încolo.

– Câine nazareean! strigase Brahim, în picioare, mânios.

Băiatul își scuturase capul ca să și-l limpezească și își dusese mâna la ureche. Pe la spatele tatălui său vitreg i se păruse că o vede pe mama sa dispărând cu capul plecat și intrând în casă.

– I-ai strâns prost chinga animalului! răcnise bărbatul arătând spre unul dintre catâri. Vrei să-l roadă pe drum și să nu mai poată munci? Nu ești decât un netrebnic de nazareean, un bastard creștin, și l-a scuipat.

Hernando scăpase târându-se de sub loviturile de picior ale tatălui său vitreg și se ascunsese într-un ungher al șopronului, în paie, cu capul între genunchi. De îndată ce tropotul copitelor animalelor de povară anunțase plecarea lui Brahim, Aisha, mama sa, reapăruse în șopron și se îndreptase spre el cu o limonadă în mână.

– Te doare? îl întrebase ea, aplecându-se și mângâindu-l pe păr.

– De ce îmi spun cu toții nazareean, mamă? începuse el să plângă cu sughițuri, ridicându-și capul dintre genunchi.

Aisha închisese ochii să nu vadă chipul scăldat în lacrimi al fiului său. Încercase să i le șteargă cu o mângâiere, dar Hernando întorsese capul.

– De ce? insistase el.

Aisha oftase adânc; apoi dăduse din cap și se așezase pe călcâie, în paie.

– Fie! Ai deja vârsta potrivită, cedase ea cu tristețe, de parcă ceea ce urma să facă ar fi pus-o la o mare încercare. Trebuie să știi că acum paisprezece ani, cu unul mai mult decât ai tu acum,

preotul satului în care locuiam când eram o copilă, în *ajerquía*[1] din Almería, m-a siluit... Hernando tresărise și încetase să mai plângă cu suspine. Da, fiule. Eu am strigat și m-am opus, așa cum cere legea noastră, dar prea puțin am putut face atunci împotriva acelui depravat viguros. S-a legat de mine departe de sat, pe câmp, în toiul dimineții. Era o zi însorită, își amintise ea cu tristețe. Eram încă o copilă! strigase ea deodată. Mi-a smuls cămașa dintr-o singură smucitură. M-a trântit la pământ și...

Înainte de a continua, femeia își revenise și se uitase în ochii fiului său, deschiși cât toate zilele și ațintiți asupra ei:

– Tu ești rodul acelei nelegiuiri, murmurase ea. De aceea... de aceea ți se spune nazareean. Pentru că tatăl tău a fost un preot creștin. Este vina mea...

Mama și fiul se priviseră clipe îndelungate. Lacrimile începuseră din nou să curgă pe chipul băiatului, dar de data aceasta din pricina unei dureri diferite; Aisha luptase cu propriul plânset până când înțelesese că îi va fi imposibil să-l stăpânească. Atunci, lăsase să-i cadă paharul cu limonadă și își întinsese brațele spre fiul său care își găsise refugiu între ele.

Deși tânăra Aisha își salvase onoarea prin strigătele ei, de îndată ce sarcina nu a mai putut fi ascunsă, tatăl ei, un sărman cărăuș morisc, conștient că nu va putea evita rușinea, căutase măcar modul de a evita să mai asiste la ea. Găsise soluția la Brahim, un tânăr cărăuș chipeș din Juviles pe care îl întâlnea adesea în drumurile lui și căruia îi propusese să o ia pe fiică-sa de nevastă în schimbul a doi catâri oferiți ca zestre: unul pentru fată și celălalt pentru ființa pe care o purta în pântece. Brahim ezitase, dar era tânăr, sărac și avea nevoie de animale. De altfel, cine putea ști dacă pruncul acela avea să se nască? Poate că nu avea să treacă de primele luni de viață... Pe pământurile acelea neprimitoare, mulți copii mureau din fragedă pruncie.

În ciuda faptului că îi repugna ideea că fata fusese siluită de un preot creștin, Brahim acceptase târgul și o luase cu el la Juviles.

---

[1] Sau *axarquía*, cartier urban maur, extindere în afara incintei fortificate numite *medina*, locuită de musulmani. (n.tr.)

Dar, contrar dorințelor lui Brahim, Hernando se născuse puternic și cu ochii albaștri ai preotului care o violase pe mama sa. Supraviețuise și prunciei. Originile sale și împrejurările venirii sale pe lume se răspândiseră din gură în gură și, chiar dacă satul fusese cuprins de milă pentru fata siluită, lucrurile nu se petrecuseră la fel cu rodul nelegitim al siluirii; disprețul față de el crescuse pe zi ce trecea atunci când începuse să se vadă atenția pe care o acordau băiatului don Martín și Andrés, chiar mai mare decât cea oferită copiilor creștini, ca și cum ar fi dorit să-l salveze pe bastardul unui preot de influențele adepților lui Mahomed.

Zâmbetul cu jumătate de gură cu care Hernando îi oferi mamei sale măslinele nu reuși să o păcălească. Ea îl mângâie pe păr cu blândețe, așa cum făcea întotdeauna când simțea că era trist, iar el, chiar și în prezența celor patru frați vitregi ai lui, o lăsa să o facă: erau rare ocaziile când mama sa îi putea dovedi dragostea și toate, fără excepție, aveau loc în absența tatălui său vitreg. Brahim se alăturase fără șovăire respingerii lui de către comunitatea moriscă; ura lui față de nazareeanul cu ochi albaștri, preferatul preoților creștini, se înteți pe măsură ce Aisha, soția lui, dădea naștere fiilor săi legitimi. La nouă ani, fusese izgonit în șopron, cu catârii, și mânca în casă doar atunci când tatăl său vitreg era plecat. Aisha fusese nevoită să cedeze dorințelor soțului ei, iar relația dintre mamă și fiu se desfășura prin gesturi subtile, încărcate de semnificații.

În ziua aceea, mâncarea era pregătită și cei patru frați vitregi ai săi îl așteptau să sosească. Până și cel mai mic dintre ei, Musa, de patru ani, își luă un chip sever în prezența lui.

– În numele lui Allah, cel milos și milostiv, se rugă Hernando înainte de a se așeza pe jos.

Micul Musa și fratele său Aquil, cu trei ani mai mare, îl imitară și toți trei începură să ia cu degetele, direct din oală, bucăți de carne din mâncarea pe care o pregătise mama lor: miel cu ciulini gătiți cu untdelemn, mentă și coriandru, șofran și oțet.

Hernando își îndreptă privirea spre mama lui, care îi supraveghea rezemată de un perete al încăperii mici și curate pe care o foloseau ca bucătărie, sufragerie și dormitor provizoriu al fraților săi vitregi. Raissa și Zahara, cele două surori vitrege ale sale, stăteau în picioare lângă ea, așteptând ca băieții să termine de mâncat ca să se poată așeza și ele să mănânce la rândul lor. El mestecă o bucată de carne de miel și îi zâmbi mamei sale.

După mielul cu ciulini, Zahara, sora sa vitregă de unsprezece ani, aduse o tavă cu stafide, dar Hernando nici măcar nu avu timp să ducă două boabe la gură; un tropot de copite stins, îndepărtat îl sili să ridice capul. Frații săi vitregi observară gestul și încetară să mai mănânce, atenți la atitudinea lui; nici unul din cei doi nu avea capacitatea de a prevedea cu atât de mult timp înainte sosirea catârilor.

– Băbuța! strigă micul Musa când tropotul catârcei deveni perceptibil pentru toți.

Hernando strânse din buze înainte de a se întoarce spre mama lui. Erau copitele Băbuței, părea aceasta să confirme din priviri. Apoi încercă să zâmbească, dar nu-i ieși decât o strâmbătură tristă, asemenea celei schițate de Aisha: Brahim se întorcea acasă.

– Lăudat fie Allah, se rugă el încheind masa și se ridică supărat.

Afară, Băbuța, uscată și slabă, acoperită de rosături și eliberată de orice harnașament, îl aștepta cu răbdare.

– Vino, Băbuțo, îi porunci Hernando, și se îndreptă cu ea spre șopron.

Sunetul neobișnuit al copitelor mici ale animalului îl urmări când dădea ocol casei. Odată ajuns înăuntrul șopronului, îi dădu niște paie și o mângâie blând pe grumaz.

– Cum a fost călătoria? îi șopti el în vreme ce-i examina o nouă rosătură pe care nu o avea înainte de plecare.

O observă mâncând câteva clipe, înainte de a o lua la fugă în sus, pe munte. Tatăl său vitreg l-o fi așteptând, ascuns, departe de drumul care venea de la Ugíjar. Alergă multă vreme peste câmp, atent să nu se întâlnească cu vreun creștin. Evită terasele semănate sau oricare alt loc în care cineva ar fi putut munci chiar

și la ora aceea. Suflând din greu, ajunse într-un loc stâncos și greu de străbătut, deschis spre o genune, de unde zări silueta lui Brahim. Era un bărbat înalt, solid, cu barbă, gătit cu o șapcă verde cu un bor foarte lat și o pelerină albastră până în talie de sub care se ivea o fustanelă plisată care îi acoperea coapsele până la jumătate; avea gambele goale și niște încălțări de piele legate cu curele. La începutul anului următor, când aveau să intre în vigoare noile legi, Brahim, la fel ca toți moriscii din regatul Granadei, va trebui să înlocuiască îmbrăcămintea aceea cu veșminte creștinești. La brâu, sfidând interdicțiile în vigoare, strălucea un pumnal încovoiat.

Îndărătul moriscului, opriți unul în spatele celuilalt – căci nici măcar nu încăpeau câte unul pe acel ieșind din stâncă – erau cei șase catâri încărcați. În peretele râpei se zăreau intrările în niște grote mici.

Când îl văzu în sfârșit pe tatăl său vitreg, Hernando se opri din alergat. Teama pe care o resimțea întotdeauna în preajma lui se intensifică. Cum avea să-l primească de data asta? Ultima oară îl plesnise pentru că întârziase, deși fugise în întâmpinarea lui fără să piardă nici o clipă.

– De ce te oprești? vociferă moriscul.

Străbătu în grabă puținii pași care îi despărțeau, chircindu-se instinctiv când trecu pe lângă el. Nu scăpă de o lovitură puternică peste ceafă. Se împiedică până ajunse la primul catâr și se instală la intrarea uneia dintre grote, după ce se strecurase într-o parte între stâncă și catâri; în tăcere, începu să bage înăuntru mărfurile pe care tatăl său vitreg le descărca de pe animale.

– Untdelemnul ăsta-i pentru Juan, îi atrase atenția predându-i un chiup. Aisar! strigă el numele musulman, observând o nedumerire la fiul său vitreg. Celălalt este pentru Faris.

Hernando rânduia mărfurile înăuntrul grotei, străduindu-se să țină minte numele proprietarilor.

Când catârii fură pe jumătate descărcați de poveri, Brahim o porni la drum spre Juviles, iar băiatul rămase la intrarea în grotă, străbătând cu privirea vasta întindere ce se deschidea la picioarele

sale, până la masivul Contraviesa. Nu rămase astfel prea multă vreme: cunoștea prea bine peisajul acela. Intră în grotă și își petrecu timpul vârându-și nasul printre mărfurile pe care tocmai le ascunseseră și printre multe altele care erau depozitate acolo. Sutele de grote din Alpujarras deveniseră cămări în care moriscii își ascundeau bunurile. Înainte de căderea întunericului, proprietarii acelor produse aveau să treacă pe acolo să adune ceea ce îi interesa. Fiecare călătorie era la fel. Înainte de a ajunge la Juviles, de oriunde s-ar fi întors, tatăl său vitreg îi dădea drumul Băbuței și îi poruncea să meargă acasă. „Cunoaște Alpujarras mai bine decât oricine. Mi-am petrecut toată viața pe aceste drumuri și, cu toate astea, m-a salvat de câteva ori din situații dificile", obișnuia cărăușul să povestească. Acela era semnalul: Băbuța ajungea singură la Juviles, iar Hernando o pornea numaidecât spre grote să-și întâmpine tatăl vitreg. Lăsau acolo jumătate din ceea ce negustase și, astfel, impozitele mărite pe care tatăl său vitreg ar fi trebuit să le plătească din profitul obținut prin munca lui scădeau la jumătate. La rândul lor, cumpărătorii făceau același lucru cu multe dintre mărfurile pe care le adunau din mâinile lui Hernando înainte de a ajunge la Juviles în aceea sau în alte grote asemănătoare. Nenumărații arendași de zeciuieli și de dări sau alguazilii[1], care încasau amenzile și sancțiunile, obișnuiau să intre în casele moriscilor să ia banii și să confiște tot ce găseau în ele, chiar și dacă valoarea lucrurilor depășea ceea ce se datora. După aceea, nu dădeau socoteală de rezultatul licitațiilor, și moriscii își pierdeau astfel proprietățile. Erau nenumărate plângerile pe care comunitatea le aducea la cunoștința marelui magistrat municipal din Ugíjar, a episcopului și chiar a guvernatorului Granadei, dar toate ajungeau într-un sac fără fund și zapciii creștini continuau să-i jecmănească, rămânând nepedepsiți. De aceea aplicau cu toții procedeul născocit de Brahim.

Așezat cu spinarea rezemată de peretele grotei, Hernando rupse o rămurică uscată și se jucă distrat cu bucățelele obținute; avea să urmeze o lungă așteptare. Observă mărfurile îngrămădite

[1] Agent de poliție de grad inferior, executant al dispozițiilor unui primar. (n.tr.)

acolo și recunoscu în sinea lui necesitatea acelor înșelăciuni; dacă nu le-ar fi dus la bun sfârșit, creștinii i-ar fi adâncit în cea mai cruntă sărăcie. El dădea o mână de ajutor și la ascunderea vitelor, a caprelor și a oilor atunci când se trecea la socotirea dijmelor. Cu toate că era respins de comunitate, fusese ales drept complice. „Nazareeanul, îl susținu un morisc bătrân, știe să scrie, să citească și să socotească." Așa era; încă de când era mic copil, Andrés, sacristanul, se străduise să-i facă educația, iar Hernando se dovedise a fi un bun elev. Era absolut necesar să țină bine socotelile pentru a-l înșela pe încasatorul de dijme în vite, care apărea în fiecare primăvară.

Zapciul cerea ca animalele să fie adunate pe o câmpie și obligate să treacă în șir, unul câte unul, printr-o strungă îngustă făcută din trunchiuri de copac. La fiecare zece animale, unul era pentru Biserică. Dar moriscii spuneau că turmele de treizeci sau mai puține animale nu trebuiau să fie supuse dijmuirii și că plata corespunzătoare trebuia să se mărginească la câțiva *maravedíes*[1]. Astfel că, atunci când sosea momentul, împărțeau de comun acord turmele în grupuri de câte treizeci de capete sau mai puține, un șiretlic care presupunea după aceea multe socoteli pentru a se putea recompune turmele.

Totuși, prețul tuturor acestor stratageme fusese foarte mare pentru Hernando. Băiatul izbi violent de perete fragmentele din crenguța pe care o ținea în mână. Nici unul dintre ele nu nimeri stânca și căzură toate pe jos... Își aminti de seara când fusese ales să ducă la bun sfârșit înșelăciunea.

– Mulți dintre noi știm să socotim, se opusese unul dintre morisci când Hernando fusese propus să-l înșele pe zapciul de dijmă în vite. Poate nu tot atât de bine ca nazareeanul, dar...

– Dar voi toți, inclusiv tu, aveți capre sau oi, și asta ar putea da naștere la suspiciuni, insistă bătrânul care îl propusese pe

[1] Monedă spaniolă având de-a lungul vremii valori diferite. Cea mai cunoscută era cea din aramă și valora a treizeci și patra parte dintr-un *real* confecționat dintr-un amestec de argint și aramă. (n.tr.)

băiat. Nici Brahim și, cu atât mai puțin, nici nazareeanul n-au nici un interes pentru vite.

– Și dacă ne denunță? sărise un al treilea. Își petrece multă vreme cu preoții.

Se lăsase tăcerea printre cei prezenți.

– Nu vă faceți griji. Mie îmi revine răspunderea pentru asta, îi asigurase Brahim.

În aceeași noapte, Brahim îl luase prin surprindere în șopron pe fiul său vitreg, când acesta termina de îngrijit catârii.

Femeie! răcnise cărăușul.

Hernando era uimit. Tatăl său vitreg era la doi pași de el. Ce o fi făcut rău? De ce o chema pe mama lui? Aisha apăruse în ușa care dădea în grajd și se îndreptase grăbită spre locul în care se aflau cei doi, ștergându-și mâinile pe o cârpă pe care o purta în chip de șorț. De îndată ce ajunsese, chiar înainte de a întreba ceva, Brahim se răsucise și cu brațul întins îi cârpise un teribil dos de palmă peste față Aishei, care se clătinase pe picioare. Un firicel de sânge i se scurgea pe la colțul gurii.

Ai văzut? mormăise el către Hernando. O sută de palme ca asta o să primească mama ta dacă îți trece cumva prin minte să le povestești ceva preoților în legătură cu manevrele din grote sau cu vitele.

Hernando rămase toată după-amiaza în grotă, până când, puțin înainte de căderea întunericului, sosi și ultimul morisc. În sfârșit, putu să coboare în sat ca să se ocupe de catâri; trebuia să le îngrijească rosăturile și să le verifice starea. Acolo unde dormea, într-un ungher ferit al grajdului, găsi un ibric cu păsat și o limonadă pe care le înfulecă la repezeală. Termină cu animalele și părăsi în grabă mare șopronul.

Trecând prin fața portiței de lemn a casei, aruncă un scuipat. Frații săi vitregi râdeau înăuntru. Vocea puternică a tatălui său vitreg răsuna mai tare decât zarva copiilor. Raissa îl văzu de la fereastră și îi aruncă un zâmbet trecător: era singura căreia uneori i se făcea milă de el, dar chiar și acele rare dovezi de afecțiune,

precum și cele ale Aishei, trebuiau să se manifeste pe la spatele lui Brahim. Hernando grăbi pasul treptat până când începu să alerge spre casa lui Hamid.

Moriscul, văduv, slab și ponosit, ars de soare și șchiop de piciorul stâng, trăia într-o colibă care trecuse prin mii de reparații fără prea mult succes. Deși nu-i știa vârsta, lui Hernando i se părea unul dintre cei mai bătrâni oameni din sat. Cu toate că ușa era deschisă, Hernando ciocăni de trei ori.

Pacea fie cu tine, răspunse Hamid la a treia ciocănitură. L-am văzut pe Brahim întorcându-se în sat, adăugă el de îndată ce băiatul trecu pragul casei.

O lampă fumegândă cu ulei lumina încăperea, care era toată locuința lui Hamid și, în pofida pereților coșcoviți și a infiltrațiilor care veneau de pe terasă, odaia părea îngrijită și curată, la fel ca toate încăperile din casele moriscilor. Vatra era stinsă. Singura ferestruică a colibei fusese astupată ca să nu se năruiască.

Băiatul dădu din cap și se așeză pe jos lângă el, pe o pernă mare, ponosită.

– Te-ai rugat deja?

Hernando știa că îl va întreba acest lucru. Știa și care aveau să fie următoarele cuvinte: „Rugăciunea de noapte...".

– ... este singura pe care o putem face într-o oarecare siguranță, repeta mereu Hamid, pentru că toți creștinii dorm.

Dacă Andrés se străduia să-l învețe rugăciunile creștine, precum și să socotească, să citească și să scrie, sărmanul Hamid, respectat în sat ca *alfaquí* – învățat, doctor în legea musulmană –, îl îndruma așa cum se cuvenea în privința credințelor și a învățăturilor mahomedane; își impusese această sarcină de când moriscii îl respinseseră pe bastardul unui preot, de parcă ar fi vrut să-și măsoare forțele cu sacristanul creștin și cu toată comunitatea. Îl punea să se roage și pe terasele de pe munte, ferit de priviri indiscrete, sau recitau surele[1] amândoi într-un glas când umblau pe munți în căutarea ierburilor de leac.

[1] Denumirea celor 114 capitole ale Coranului. (n.tr.)

Înainte de a răspunde la întrebarea lui Hamid, acesta se ridică. Închise și zăvorî ușa și, atunci, se dezbrăcară amândoi în tăcere. Apa era de-acum pregătită în niște vase curate. Se plasară cu fața spre Mecca, spre așa-numita *quibla*[1].

– Oh, Allah, Stăpânul meu! imploră Hamid, în vreme ce își introducea mâinile în vas și le spăla de trei ori. Hernando îl însoți în rugăciuni și făcu cele cuvenite cu apa din vasul său. Cu ajutorul tău mă feresc de spurcăciunea și de răutatea blestematului de diavol...

Apoi trecură la spălarea trupului așa cum era obligatoriu: părțile rușinoase, mâinile, nările și fața, brațul drept și cel stâng de la vârful degetelor până la coate, capul, urechile și picioarele până la călcâie. Însoțiră fiecare purificare cu rugăciunile potrivite, chiar dacă uneori Hamid își lăsa glasul să se prefacă într-o șoaptă aproape imperceptibilă. Era semnalul învățatului prin care îi ceda îndrumarea rugăciunilor; băiatul zâmbea și amândoi urmau ritualul cu privirea pierdută înspre *quibla*.

– ... ca în Ziua Judecății să-mi înmânezi..., se ruga băiatul cu voce tare.

Hamid închidea ochii pe jumătate, dădea satisfăcut din cap și se alătura din nou litaniei:

– ... scrisoarea în mâna mea dreaptă și să iei de la mine un răboj fără păcate și cu fapte bune...

După purificări, începură rugăciunea de noapte, prosternându-se de două ori, aplecându-se, până își atinseră genunchii cu mâinile.

– Lăudat fie Allah..., începură să se roage într-un glas.

În momentul prosternării, când erau îngenuncheați pe singura pătură a lui Hamid, cu frunțile și nasurile atingând țesătura, răsunară câteva ciocănituri în ușă.

Cei doi amuțiră, nemișcați pe pătură.

Ciocăniturile se repetară. De această dată, mai puternice.

---

[1] Direcția spre Mecca, orașul sfânt al musulmanilor, calculată după o formulă matematică, spre care aceștia trebuie să privească atunci când se roagă. (n.tr.)

Hamid își întoarse fața înspăimântată spre băiat și întâlni ochii lui albaștri strălucind în pâlpâirea lumânării. „Îmi pare rău", părea că-i spune. El era de-acum în vârstă, dar Hernando...

– Hamid, deschide! se auzi în noapte.

Hamid? În pofida piciorului său schilod, moriscul sări în sus și se postă în fața ușii. Hamid! Nici un creștin nu l-ar fi strigat astfel.

Pacea fie cu tine.

Vizitatorul îl surprinse pe Hernando îngenuncheat încă pe pătură, cu degetele mari de la picioare sprijinite de ea.

– Și cu tine fie pace, îl salută necunoscutul, un bărbat scund, cu piele măslinie, ars de soare și mult mai tânăr decât Hamid.

El este Hernando, îl prezentă Hamid. Hernando, el este Ali, de la Órgiva, soțul surorii mele. Ce te aduce pe aici la ora asta? Ești departe de casă.

În loc să răspundă, Ali arătă cu bărbia înspre Hernando.

Puștiul e de încredere, îl asigură Hamid, poți să-ți dai seama și singur.

Ali îl privi pe Hernando, în vreme ce acesta se ridica în picioare, și încuviință din cap. Hamid îi făcu semn cumnatului său să se așeze, apoi o făcu și el: Ali pe pătură, Hamid pe perna ponosită.

– Adu apă proaspătă și câteva stafide, îi ceru acesta din urmă lui Hernando.

– La sfârșitul anului va fi o nouă lume, prevesti Ali cu solemnitate, fără să aștepte ca băiatul să-și îndeplinească sarcina.

Blidul cu vreo douăzeci de boabe de stafide pe care Hernando îl lăsă între cei doi bărbați nu putea fi decât rezultatul pomenilor satului către învățat; uneori, chiar el îi adusese daruri din partea tatălui său vitreg, pe care nimeni nu-l considera tocmai generos.

Hamid dădea din cap la cuvintele cumnatului său în momentul în care Hernando luă loc pe un colț de pătură.

– Am mai auzit asta, adăugă el.

Hernando îi privi curios. Nu știa că Hamid avea rude, dar nu era pentru prima dată când auzea acele cuvinte: tatăl său vitreg nu înceta să repete aceeași frază, mai ales la întoarcerea din călătoriile sale la Granada. Andrés, sacristanul, îi explicase că era

datorită intrării în vigoare a noului decret regal, care îi va obliga pe morisci să se îmbrace precum creștinii și să renunțe la folosirea limbii arabe.

– Anul ăsta, a mai fost o încercare eșuată în Joia Mare, continuă Hamid, de ce ar fi altfel acum?

Hernando își lăsă capul într-o parte. Ce spunea Hamid? La ce încercare eșuată se referea el?

– De data asta va ieși bine, îl asigură Ali. Data trecută, planurile insurecției erau pe buzele tuturor celor din Alpujarras. De aceea le-a descoperit marchizul de Mondéjar, iar cei din Albaicín[1] au dat îndărăt.

Hamid îl îndemnă să continue. Hernando se ridică în picioare de îndată ce auzi cuvântul „insurecție".

– De data asta s-a luat hotărârea ca locuitorii din Alpujarras să nu știe ce se va întâmpla până când nu va sosi momentul să cucerească Granada. Li s-au dat instrucțiuni precise moriscilor din Albaicín și au fost adunați în secret oamenii de la câmpie, din văile Lecrín și Órgiva. Cei însurați s-au ocupat să-i recruteze pe cei asemenea lor, celibatarii, pe celibatari, iar văduvii, pe văduvi. Sunt peste opt mii de persoane dispuse să se răzvrătească în Albaicín. Doar atunci vor fi înștiințați cei din Alpujarras. Se socotește că regiunea va putea să înarmeze o sută de mii de oameni.

– Cine se află de data asta în spatele răscoalei?

– Adunările au loc în casa unui negustor de ceară din Albaicín numit Adelet. Iau parte cei pe care creștinii îi numesc Hernando el Zaguer, Alguazil din Cádiar, Diego López, din Mecina de Bombarón, Miguel de Rojas, din Ugíjar, precum și Farax ibn Farax, Tagari, Mofarrix, Alatar... Cu ei sunt destui *monfies*[2]..., continuă Ali.

– Nu mă încred deloc în haiducii ăia, îl întrerupse Hamid.

Ali ridică din umeri.

---

[1] Cartier maur situat pe coasta muntelui, cu străduțe în pantă. (n.tr.)

[2] Cuvânt provenit din arabă, desemnând persoanele surghiunite, proscrise. Denumire sub care erau cunoscuți, în secolele al XVI-lea și al XVII-lea, moriscii ascunși în munții Granadei și care se dedau la acte de banditism. (n.tr.)

– Știi bine, îi scuză el, că mulți dintre ei s-au văzut siliți să trăiască în munți. Nouă nu ne fac nici un rău! Chiar și tu te-ai fi dus la ei dacă..., Ali evită să privească piciorul neputincios al lui Hamid. Cei mai mulți dintre ei s-au apucat de tâlhării din pricina acelorași nedreptăți comise și împotriva ta.

Ali lăsă fraza în suspensie, așteptând o reacție din partea cumnatului său. Hamid lăsă și el amintirile să zboare câteva clipe și strânse din buze într-un gest de încuviințare.

Ce nedrep...? sări Hernando.

Dar tăcu la mișcarea bruscă a mâinii cu care Hamid îi primise intervenția.

– Care haiduci se vor alătura? întrebă atunci învățatul.

– Partal din Narila, Nacoz din Nigüeles, Seniz din Bérchul. Hamid asculta cu un aer gânditor, iar Ali insistă: Totul este plănuit – cei din Albaicínul Granadei sunt pregătiți pentru ziua de Anul Nou. De îndată ce se vor ridica la luptă, cei opt mii de oameni din afara Granadei vor escalada... vom escalada zidurile palatului Alhambra prin partea dinspre Generalife[1]. Vom folosi șaptesprezece scări care se confecționează deja în Ugíjar și Quéntar. Eu le-am văzut: sunt făcute din frânghii de cânepă, puternice și rezistente, cu niște fuscei solizi din lemn pe care pot urca trei oameni deodată. Va trebui să fim îmbrăcați după obiceiul turcesc, ca să creadă creștinii că am primit ajutor din Berbería[2] sau din partea sultanului. Femeile lucrează deja la aceste haine. Granada nu este pregătită să se apere. O vom redobândi la aceeași dată la care s-a predat regilor Castiliei.

– Și după ce va fi cucerită Granada?

– Algerul ne va ajuta. Sultanul ne va ajuta. Au promis-o. Spania nu mai poate suporta alte războaie, nu poate lupta pe mai multe fronturi, căci o face deja în Flandra, în Indii și împotriva berberilor și a turcilor.

De această dată, Hamid își ridică ochii în tavan.

---

[1] Palat și grădini ale regilor mauri din apropierea Alhambrei din Granada. (n.tr.)

[2] Nume dat în epocă regiunilor din nordul-vestul Africii: Maroc, Algeria și Tunisia. (n.tr.)

– Lăudat fie Allah, șopti el.

– Se vor împlini profețiile, Hamid! exclamă Ali. Se vor împlini!

Liniștea sfâșiată doar de respirația întretăiată a lui Hernando puse stăpânire pe încăpere. Băiatul tremura ușor și nu înceta să-și plimbe privirea de la un bărbat la celălalt.

– Ce vreți să fac? Ce pot face? întrebă deodată Hamid. Sunt șchiop...

– Ca descendent direct al dinastiei Nasrí[1], așa-numiții nazariți, trebuie să ici parte la cucerirea Granadei reprezentând poporul căruia i-a aparținut dintotdeauna și căruia trebuie să-i aparțină în continuare. Sora ta este dispusă să te însoțească.

Înainte ca Hernando să pună din nou întrebări, aproape în picioare, Hamid se întoarse spre el, încuviință și îi întinse mâna, într-un gest prin care îi cerea să aibă răbdare. Băiatul se lăsă din nou să cadă pe pătură, dar imensii săi ochi albaștri nu reușeau să se abată de la umilul învățat. Era descendent al nazariților, al regilor Granadei!

[1] Ultima dinastie musulmană, întemeiată de Yusuf ibn Nazar (1194-1273), care a stăpânit regatul Granadei între anii 1238 și 1492 (2 ianuarie), ultimul fiind Mohamed al XI-lea, cunoscut în Spania sub numele de Bu Abdillah sau Boabdil. (n.tr.)

3

Hamid îi oferi găzduire lui Ali peste noapte, dar acesta refuză invitația: știa că dispune doar de un pat și, ca să nu-l jignească pe amfitrionul său, se justifică prin dorința de a profita de călătoria aceea ca să trateze niște treburi cu un locuitor din Juviles, care îl aștepta deja. Hamid se declară mulțumit și își luară la revedere în pragul ușii. De pe pătură, Hernando privi despărțirea solemnă dintre cei doi bărbați. Învățatul aștepta până când cumnatul său se pierdu în noapte și zăvorî ușa. Atunci, se întoarse spre băiat: ridurile care îi brăzdau chipul se profilau și mai tare, iar ochii, de obicei senini, acum aruncau scântei.

Hamid se opri o clipă lângă ușă, gânditor. Apoi, foarte încet, șchiopătă spre băiat implorându-i tăcerea printr-un gest. Cele câteva clipe cât a zăbovit înainte de a-și coborî mâna deveniră nesfârșite pentru Hernando. În cele din urmă, Hamid se așeză și îi zâmbi din toată inima; miile de întrebări care asaltau mintea băiatului – Nazariți? Ce răscoală? Ce are de gând să facă sultanul? Dar algerienii? De ce ar trebui să fii un haiduc? Există berberi în Alpujarras? – s-au redus totuși la una singură:

– Cum de ești atât de sărac fiind descendentul...?

Chipul învățatului se întunecă înainte ca Hernando să termine de formulat întrebarea.

– Mi-au luat totul, răspunse el sec.

Băiatul își abătu privirea.

– Îmi pare rău..., izbuti el să spună.

– Nu cu mult timp în urmă, începu Hamid să povestească spre surprinderea lui, tu te născuseși deja, s-a produs o schimbare importantă în administrația Granadei. Până atunci, noi, moriscii, depindeam de comandantul militar al regatului, marchizul de

Mondéjar, reprezentându-l pe rege, stăpân peste aproape toate aceste ținuturi. Cu toate acestea, mulțimea de funcționari și avocății ai Tribunalului Suprem din Granada au cerut să preia ei înșiși controlul asupra moriscilor, iar regele le-a dat acordul, în pofida opiniei marchizului. Din momentul acela, grefieri și avocați au început să scuture praful de pe vechi litigii susținute împotriva moriscilor. Exista o cutumă prin care oricărui morisc care ar fi apelat la senior îi erau iertate delictele pe care ar fi putut să le comită. Câștigau cu toții: moriscii se stabileau pașnic pe pământurile din Alpujarras, iar regele avea lucrători care plăteau impozite mult mai mari decât dacă pământurile s-ar fi aflat în mâinile creștinilor. Dar acest acord nu aducea nici un fel de beneficiu Tribunalului Suprem Regal. Hamid luă o stafidă din blidul care mai era încă pe pătură. Nu vrei o boabă? îi oferi el.

Hernando era nerăbdător. Nu, nu voia o stafidă... Voia să-i răspundă, să vorbească în continuare! Dar, ca să nu-l necăjească, întinse mâna și mestecă în tăcere alături de el.

– Ei bine, continuă Hamid, grefierii, sub pretextul că îi urmăresc pe haiduci, au alcătuit grupuri de oșteni care în realitate nu erau altceva decât slugi sau rude de-ale lor... cu cele mai bune solde plătite vreodată în oastea regelui. Încasau mai mult decât germanii din regimentele de infanteriști din Flandra. Nici unul dintre acei preferați cu recomandare nu îndrăznea să se confrunte cu un singur haiduc, fapt pentru care, în loc să lupte cu spada împotriva acestora, au făcut-o cu documente contra moriscilor pașnici. Cei care aveau procese în curs de judecare trebuiau să plătească pentru ele: mulți dintre ai noștri au trebuit să fugă din căminele lor și să se alăture haiducilor. Dar lăcomia slujbașilor nu s-a oprit aici: au început să cerceteze toate titlurile de proprietate asupra pământurilor moriscilor, și cei care nu o puteau dovedi cu înscrisuri erau obligați să plătească regelui sau să-și părăsească pământurile. Mulți dintre noi n-am putut să o dovedim...

– Tu nu aveai acele titluri? îl întrebă Hernando când băgă de seamă că învățatul se oprește din explicație.

– Nu, răspunse acesta, cu un aer mâhnit. Descind din dinastia nazariților, ultima care a domnit în Granada. Familia mea,

clanul meu – Hamid adoptă un ton falnic care îl luă prin surprindere pe Hernando – a fost dintre cele mai nobile și mai de vază din Granada, și un mizerabil de scrib creștin m-a privat de pământurile și de bogățiile mele.

Hernando se înfioră. Hamid se opri cufundându-se în amintiri atât de dureroase. Un moment mai târziu, își veni în fire și își continuă relatarea, de parcă ar fi dorit să audă încă o dată tare istoria nenorocirilor sale.

– Ca recompensă pentru capitularea lui Bu Abdillah, pe care creștinii îl numeau Boabdil, în fața spaniolilor, aceștia i-au acordat ca feudă Alpujarras, unde s-a retras împreună cu întreaga sa curte. Între membrii acelei curți se afla vărul său, tatăl meu, un recunoscut învățat musulman. Dar regii perfizi nu s-au mulțumit doar cu asta: fără ca Boabdil să știe, au cumpărat din nou, pe la spatele lui, printr-un împuternicit, pământurile care cu puțin timp înainte le fuseseră încredințate și i-au expulzat de pe ele. Aproape toți nobilii și marii seniori musulmani au părăsit Spania împreună cu Regele cel Mic[1]; în afară de tatăl meu, care a hotărât să rămână aici, cu oamenii săi, cu cei care aveau nevoie de sfaturile pe care le acorda ca învățat în legea mahomedană. Apoi, cardinalul Cisneros, contrar actelor de capitulare a Granadei care garantau așa-numiților mudejari – mauri vasali regilor creștini, dar rămași credincioși islamului – convietuirea pașnică în propria religie, i-a convins pe regi să-i expulzeze pe toți mudejarii care nu se converteau la creștinism. Aproape toți au fost nevoiți să se convertească. Nu voiau să-și abandoneze pământurile pe care s-au născut și unde și-au crescut fiii! În același timp, au stropit cu apă sfințită sute de oameni de-ai noștri. Mulți au ieșit din biserici declarând că nu fuseseră atinși nici măcar de o picătură și că, prin urmare, continuau să fie musulmani. Când m-am născut eu, acum cincizeci de ani..., Hernando tresări. Mă credeai mai bătrân? Băiatul își lăsă ochii în jos. Sunt lucruri care ne fac să îmbătrânim mai repede decât trecerea anilor... Mă rog,

[1] Este porecla sub care era cunoscut același sultan nazarit Boabdil (1459?-1533), care a domnit la Granada în intervalele 1482–1483 și 1486–1492, spre a fi deosebit de unchiul său care purta același nume, Boabdil cel Bătrân. (n.tr.)

în zilele acelea trăiam liniștiți pe niște pământuri cedate prin vorbă lui Boabdil; nimeni nu a pus în discuție proprietățile noastre până când nu s-a pus în mișcare armata de slujbași și avocăței. Atunci...

– Ți-au luat totul, termină fraza Hernando, cu o voce spartă.

– Aproape tot.

Învățatul luă altă stafidă din blid. Hernando se aplecă spre el.

– Aproape tot, repetă el, de această dată cu stafida mestecată pe jumătate. Dar n-au putut să ne despoaie de credința noastră, fapt pe care îl doreau cel mai mult. Și nu mi-au luat nici...

Hamid se ridică anevoie și se îndreptă spre unul dintre pereții colibei. Acolo, scurmă cu piciorul drept pământul din locuință până când dădu peste o scândură groasă și alungită. Trase de unul din capetele ei și se aplecă să ridice un obiect înfășurat în stofă. Hernando nu avu nevoie să i se spună ce este: forma încovoiată și alungită o dezvăluia.

Hamid dezveli hangerul cu delicatețe și i-l arătă băiatului.

– Acesta. Nu mi l-au luat nici pe acesta. În vreme ce alguazili, grefieri și secretari îmi luau veșminte de mătase, pietre prețioase, animale și grâne, am izbutit să ascund bunul cel mai de preț al familiei mele. Această sabie s-a aflat în mâinile Profetului, pacea și binecuvântarea lui Allah fie cu El! afirmă solemn. După spusele tatălui meu, tatăl său i-a povestit că a fost una dintre nenumăratele arme pe care le-a primit Mahomed ca plată pentru răscumpărarea idolatrilor quraish[1] pe care îi luase prizonieri când a cucerit Mecca.

De teaca din aur atârnau piese de metal cu inscripții în arabă. Hernando se înfioră din nou și ochii îi sclipiră ca ai unui copil. O sabie care aparținuse Profetului! Hamid scoase din teacă lama, care străluci în penumbra colibei.

– Vei lua parte, afirmă el adresându-se spadei, la redobândirea orașului care nu ar fi trebuit să fie niciodată pierdut. Vei fi martoră că profețiile noastre se vor împlini și că în al-Ándalus[2] vor domni din nou adevărații credincioși.

---

[1] Cel mai vechi și nobil trib sedentar din Arabia, care a constituit populația orașului Mecca și căruia i-a aparținut Profetul Mahomed. (n.tr.)

[2] Teritoriu din Peninsula Iberică aflat sub stăpânire musulmană între anii 711 și 1492, vechea denumire a Andaluziei. (n.tr.)

4

Juviles, vineri, 24 decembrie 1568

Zvonurile care circulau de două zile prin sat au fost confirmate de vorbele unui grup de haiduci care l-au traversat în drum spre Ugíjar.

Toți războinicii din Alpujarras trebuie să se adune în Ugíjar! porunciră ei de pe cai locuitorilor din Juviles. Răscoala a început. Ne vom redobândi pământurile! Granada va fi din nou musulmană!

În ciuda tainei în care locuitorii din Albaicín încercau să pregătească revolta, deviza potrivit căreia „la sfârșitul anului va fi o lume nouă" s-a răspândit prin munți, iar haiducii și locuitorii din Alpujarras nu au mai așteptat ziua de Anul Nou. Un grup de haiduci a atacat și le-a pricinuit o moarte cumplită mai multor slujbași care străbăteau Alpujarras în drum spre Granada ca să celebreze Crăciunul, și care, la trecerea lor prin sate și cătune, așa cum le stătea în obicei, se dedaseră jafurilor, fără deosebire și fără pedeapsă. Alți haiduci s-au încumetat să înfrunte un mic detașament de oșteni și, în cele din urmă, moriscii din satul Cádiar s-au răzvrătit în masă, au jefuit biserica și casele creștinilor și i-au ucis pe toți cu sălbăticie.

După trecerea haiducilor, în vreme ce creștinii se închideau în casele lor, satul Juviles fremăta de agitație: bărbații s-au înarmat cu dăgi, cu pumnale și chiar cu câte o sabie veche sau o archebuză stricată pe care reușiseră să le ascundă cu mare sârguință de alguazilii creștini; femeile și-au redobândit vălurile și rochiile colorate din mătase, in sau lână, brodate cu fir de aur sau de

argint, și au ieșit în stradă cu mâinile și labele picioarelor vopsite cu praf de lemn-câinesc și împodobite în acele veșminte atât de diferite de ale femeilor creștine. Unele cu tunici până în talie, altele cu văluri lungi terminate pe spate în triunghi; dedesubt, tunici tivite cu chenar; pe picioare, șalvari plisați pe gambe și ciorapi groși și încrețiți pe pulpe, înfășurați de la glezne până la genunchi, unde erau prinși de șalvari. Erau încălțate în saboți cu nojițe sau în papuci. Tot satul era o explozie de culori: verde, albastru, galben... Pretutindeni, erau femei împodobite, dar, fără excepție, cu capul întotdeauna acoperit: unele își ascundeau doar părul; majoritatea, tot chipul.

În ziua aceea, Hernando îl ajuta pe Andrés în biserică de la prima oră a dimineții. Pregătcau slujba din noaptea de Crăciun. Sacristanul netezea încă o dată un splendid felon brodat cu fir de aur când ușile lăcașului se deschiseră cu violență și un grup de morisci dădu buzna înăuntru vociferând. În mijlocul mulțimii, preotul și capelanul beneficiar al parohiei, care fuseseră scoși cu de-a sila din casele lor, se împleticeau, cădeau la pământ și erau ridicați cu lovituri de picior.

– Ce faceți...? reuși Andrés să strige când ajunse în ușa sacristiei, dar moriscii îl pălmuiră și îl trântiră pe jos.

Sacristanul căzu la picioarele lui don Martín și ale lui don Salvador, care îndurau în continuare lovituri și smuciturі.

Hernando, a cărui primă reacție fusese aceea de a-l urma pe Andrés, se dădu la o parte înspăimântat de pătrunderea în sacristie a acelei mulțimi de oameni. Urlau, strigau și loveau cu piciorul în tot ce le ieșea în cale. Unul dintre ei mătură cu brațul obiectele ce se aflau pe masa din încăpere: hârtie, călimară, pene de scris... Alții se îndreptară spre dulapuri și începură să scoată din ele tot ce conțineau. Deodată, o mână aspră îl prinse de gât și îl târî afară din sacristie, împingându-l spre locul unde se aflau preotul și ajutoarele sale. Fața lui Hernando se strâlci în căderea pe pământ.

Între timp, mai multe grupuri de morisci începuseră să sosească, împingând fără milă familiile creștine din sat, care fură

încruntate în fața altarului, împreună cu Hernando și cei trei ecleziarhi. Tot satul Juviles se adunase în lăcaș. Femeile morisce începură să danseze în jurul creștinilor, scoțând sunete ascuțite de „iu-u-u" făcute prin mișcări bruște ale limbii. De pe jos, buimăcit, Hernando privea scena: un bărbat urina pe altar, altul se chinuia să taie frânghia clopotului ca să-l facă să amuțească, în vreme ce alții distrugeau cu lovituri de topor imagini sacre și retabluri.

În fața preotului și a celorlalți creștini se îngrămădeau treptat obiectele de valoare: potire, patene, sfeșnice, veșminte brodate cu fir de aur... Toate acestea în larma asurzitoare pe care o iscau înăuntrul bisericii strigătele bărbaților și cântecele femeilor. Hernando își îndreptă privirea spre două morisce zdravene care încercau să smulgă ușița de aur a chivotului. Vuietul chiotelor de „le-li-li" încetă să-i mai răsune în urechi și toate simțurile lui se concentrară pe sânii mari ai mamei sale care se legănau în ritmul unui dans delirant. Coama lungă de păr negru îi cădea pe umeri; limba îi apărea și dispărea frenetic din gura deschisă.

Mamă, șopti el.

Oare ce făcea? Acolo este o biserică! Și, de altfel... cum se putea arăta astfel în fața tuturor bărbaților...?

Ea își întoarse fața spre fiul său, de parcă i-ar fi auzit șoapta ușoară. Lui Hernando i se păru că o face încet, foarte încet, dar înainte să-și dea seama, Aisha se pironi în fața lui.

– Dați-i drumul, le ceru ea gâfâind moriscilor care îl păzeau. Este fiul meu. E musulman.

Hernando nu-și putea abate atenția de la sânii enormi ai mamei sale care, acum, erau căzuți, fleșcăiți.

– Este Nazareeanul! îl auzi spunând în spatele lui pe unul dintre bărbați.

Porecla îl readuse la realitate. Iarăși Nazareeanul! Se întoarse. Îl cunoștea pe morisc: era un potcovar slut cu care tatăl său vitreg stătea adesea de vorbă. Aisha îl apucă pe fiul său de braț și încercă să-l târască după ea, dar moriscul o împiedică, trăgându-i o palmă.

– Așteaptă să se întoarcă bărbatul tău cu catârii, îi spuse acesta cu nepăsare. El va hotărî.

Mama și fiul își încrucișară privirile; ea avea ochii închiși pe jumătate și buzele strânse, tremurânde. Deodată, Aisha se întoarse cu spatele și o luă la fugă. Sacristanul de lângă Hernando încercă să-i treacă un braț peste umeri, dar băiatul, speriat, se feri de el și se răsuci până unde îi permiseră paznicii ca să vadă cum mama lui părăsea biserica. De îndată ce părul negru al Aishei dispăru în spatele porții, tumultul îi izbucni din nou în urechi.

Tot satul Juviles era în sărbătoare. Moriscii cântau și dansau pe străzi în sunet de tamburine, talgere, cimpoaie, darabane, flaute sau flajeolete. Închizătorile ușilor de la casele creștinilor fuseseră forțate. Când intră în satul său, Brahim se instală, mândru și elegant, în șaua calului său șarg de unde conducea un grup de morisci înarmați. Convoiului îi era greu să înainteze din pricina agitației care domnea pe străzi: bărbați și femei dansau în jurul lui, sărbătorind revolta.

Cărăușul se alăturase răscoalei în Cádiar, unde îl surprinsese transportând mărfuri. Acolo luptase cot la cot cu Partal și cu haiducii săi împotriva unei companii de cincizeci de archebuzieri creștini, pe care au nimicit-o.

Brahim întrebă de creștinii din sat și mai multe persoane, printre chiote și țopăieli, îi arătară biserica. Se îndreptă într-acolo ca să intre în ea călare pe calul său șarg. Oprit în poartă, în vreme ce calul pufnea neliniștit, zarva încetă atât cât să se audă slaba încercare de protest a lui don Martín.

– Sacril...!

Preotul fu redus la tăcere numaidecât sub lovituri de pumni și de picioare. Brahim dădu pinteni calului său șarg ca să treacă peste fragmentele de retabluri, cruci și imagini sacre împrăștiate pe jos, iar mulțimea începu din nou să țipe cât o ținea gura. Shihab, alguazilul satului, îl salută din locul unde erau strânși creștinii, în fața altarului, și Brahim se îndreptă spre ei.

– Toată regiunea Alpujarras s-a ridicat la arme, spuse el când ajunse până la Shihab, fără să coboare de pe calul de culoarea piersicii. Din ordinul lui Partal, am adus femeile, copiii și bătrânii

morisci care nu pot lupta ca să se refugieze în castelul din Juviles, unde am lăsat și prada de război dobândită la Cádiar.

Castelul din Juviles era la două aruncături de archebuză în partea de răsărit a satului, pe o platformă stâncoasă înaltă de aproape o mie de *varas* și la care accesul era foarte anevoios. Construcția data din secolul al X-lea și păstra zidurile și mai multe dintre cele nouă turnuri inițiale, acum pe jumătate dărâmate, dar interiorul era destul de încăpător ca să-i adăpostească pe moriscii refugiați din Cádiar, fiind în același timp un loc sigur pentru depozitarea prăzii de război obținute din acea bogată localitate.

– La Cádiar n-au mai rămas creștini în viață! strigă Brahim.

– Ce trebuie să facem cu ăștia? îl întrebă alguazilul arătând spre grupul din fața altarului.

Brahim se pregătea să răspundă, dar îl împiedică o altă întrebare:

Dar cu ăsta? Ce facem cu ăsta?

Potcovarul ieși din spatele grupului de creștini cu Hernando agățat de braț.

Un zâmbet crud apăru pe chipul lui Brahim când își ațintì privirea asupra fiului său vitreg. Ochii aceia albaștri de creștin! I-ar scoate cu dragă inimă...

– Ai spus mereu că e un câine de creștin! îl asmuți potcovarul.

Era adevărat, o repetase de mii de ori... dar acum avea nevoie de băiat. Partal se arătase categoric atunci când Brahim îi ceruse spada, archebuza și calul șarg al căpitanului Herrera, comandantul oștenilor din Cádiar.

– Munca ta e de cărăuș, îi răspunse haiducul. O să avem nevoie de tine. Va trebui să transportăm toate bunurile pe care o să le luăm de la acești ticăloși pentru a le schimba pe arme în Berbería. La ce-ți va fi de folos un cal dacă trebuie să mergi cu animalele de povară?

Dar lui Brahim îi plăcea calul acela și ardea de dorința de a folosi spada și archebuza căpitanului împotriva creștinilor pe care îi ura de moarte.

– Turma o va mâna fiul meu vitreg, Hernando, îi replicase lui Partal aproape fără să se gândească. E în stare să o facă: știe să potcovească și să lecuiască animalele, iar acestea îi dau ascultare. Eu o să conduc oamenii pe care mi-i vei pune la dispoziție ca să apărăm animalele de povară și prada pe care o vom transporta.

Partal își mângâie barba. Alt haiduc, Zaguer, care-l cunoștea bine pe Brahim și care era de față, interveni pentru el.

– Poate fi mai bun soldat decât cărăuș. Nu-i lipsesc curajul și îndemânarea, argumentă el. Și îl cunosc și pe fiul lui: se pricepe la catâri.

– De acord, cedă Partal după câteva clipe de reflecție. Du oamenii la Juviles și ai grijă de bunurile dobândite. Tu și fiul tău veți răspunde de ele cu viața.

Iar acum, potcovarul avea de gând să-l facă prizonier pe Hernando, pentru că-l considera creștin. Brahim mormăi câteva cuvinte de neînțeles din spinarea șargului.

– Fiul tău vitreg este creștin! insistă potcovarul țipând. Mereu ai spus asta.

– Spune-i, Hernando! interveni Andrés.

Sacristanul se ridicase și înainta spre puști. Unul dintre paznici vru să se arunce asupra sacristanului, dar alguazilul îl împiedică.

– Recunoaște-ți credința în Hristos! îl implorâ sacristanul de îndată ce fu liber, cu brațele întinse.

– Da, fiule. Roagă-te la singurul Dumnezeu, adăugă don Martín, cu fața însângerată și capul plecat. Pune-ți toată speranța în adevăratul...

Un alt pumn îl împiedică să termine fraza.

Hernando își trecu privirea peste cei de față, musulmani și creștini. Ce era el? Andrés își dăduse silința să-l instruiască mai mult decât pe alți băieți din sat. Sacristanul se purtase cu el mai bine decât tatăl său vitreg. „Știe să vorbească araba și spaniola, știe să scrie și să socotească", susțineau moriscii interesați, la rândul lor. Și, cu toate acestea, Hamid îl luase în custodie și, fie pe câmp, fie în coliba lui, îl învăța cu perseverență rugăciunile și doctrina musulmană, credința neamului său. „La Cádiar n-au

mai rămas creștini în viață!" Așa susținuse Brahim. O sudoare rece îi năpădi fruntea: dacă îl vor considera creștin, îl vor condamna la... Larma încetase și mare parte dintre moriscii aflați în preajmă murmurau.

Calul lui Brahim bătu din copite. Hernando era creștin! părea să spună chipul călărețului. Oare nu era fiul unui preot? Oare nu știa mai mult din legile lui Hristos decât oricare alt musulman? Și dacă cel de-al doilea fiu al său, Aquil, s-ar ocupa de turma de animale? Partal nu-i cunoștea pe fiii săi. I-ar putea spune...

– Hotărăște-te! îi ceru Shihab.

Brahim suspină; pe chipul său atrăgător se schiță un zâmbet perfid.

– Să rămână cu voi...

– Ce trebuie să hotărască? Cine trebuie să rămână?

Glasul lui Hamid făcu murmurele să amuțească. Învățatul era îmbrăcat într-o simplă tunică lungă care punea în evidență teaca de aur a hangerului lung ce atârna de o sfoară în chip de cingătoare. Încerca să meargă cât mai semeț, după cum îi permitea piciorul. Clinchetul pieselor de metal care atârnau de teacă se putu auzi înăuntrul lăcașului. Unii morisci priviră cu atenție, încercând să deslușească inscripțiile de pe ele.

– Ce trebuie să hotărască? repetă el.

Aisha gâfâia în spatele lui. Alergase până la coliba lui Hamid, știind de afecțiunea pe care acesta i-o purta fiului său și de respectul oamenilor din sat față de învățat. Doar el îl putea salva! Dacă ar fi așteptat hotărârea lui Brahim, cum pretindea potcovarul... Originea fiului ei nu era pomenită niciodată, dar nu era nevoie. Brahim nu-și ascundea ura față de Hernando: îl maltrata și îi vorbea disprețuitor. Dacă cineva din sat voia să-l supere pe cărăuș, n-avea altceva de făcut decât să-l menționeze pe Nazareean. Atunci, soțul ei se supăra și blestema; apoi, noaptea, se răzbuna, lovind-o pe Aisha. Singura soluție pe care o găsise Aisha fusese aceea de a-i aminti întruna că ea este mama celorlalți patru copii ai lui, de a-și da toată silința cu aceștia și de a obține afecțiunea lor fără rezerve, fapt cu care reușea să trezească în

soțul ei sentimentul atavic de clan familial pe care îl respectă orice musulman. Datorită acestui fapt, Brahim ceda scrâșnind din dinți... Dar într-un astfel de moment... Într-un astfel de moment, nu numai Brahim, ci și un întreg sat înfierbântat l-ar năpăstui pe Nazareean.

Hamid își plecase privirea de la sânii Aishei care apăruse în acest fel în ușa colibei sale. „Acoperă-te", o rugase el la fel de tulburat ca și ea când își dăduse seama de goliciunea ei. Apoi, încercase să înțeleagă ce îi spunea femeia, îndemnând-o prin gesturile mâinilor să se liniștească și să vorbească mai rar. Aisha izbutise să se facă înțeleasă și învățatul nu ezitase nici o clipă. O porniseră amândoi spre biserică. Hamid șchiopăta în urma femeii, încercând să țină pasul cu mersul ei rapid.

– Băiatul este creștin! insista potcovarul fără să înceteze să-l zgâlțâie pe Hernando.

Hamid se încruntă.

– Tu, Yusuf, îl arătă pe cel numit astfel, spune mărturia de credință.

Într-o clipă, mulți dintre morisci plecară privirile; potcovarul se codi.

– Ce legătură are...? începu Brahim să protesteze de la înălțimea șargului.

– Taci! îi porunci Hamid, ridicând o mână. Roagă-te, insistă el pe lângă potcovar.

– Nu există alt Dumnezeu în afară de Allah, iar Mahomed este trimisul lui Allah, recită Yusuf.

– Continuă.

– Aceasta este mărturisirea de credință. E de-ajuns, se scuză potcovarul.

– Ba nu. Nu este de-ajuns. În al-Ándalus, nu. Rostește rugăciunea strămoșilor tăi, aceia pe care ai pretenția să-i răzbuni.

Yusuf îi susținu privirea învățatului vreme de câteva clipe, dar apoi plecă ochii, la fel ca mulți dintre cei prezenți.

– Spune rugăciunea pe care fiii tăi ar fi trebuit să o învețe de la tine, dar pe care ai uitat-o, îi reproșă Hamid. Vreunul dintre

cei de față poate recita atributele divinității, așa cum este obiceiul pe pământul nostru?

Învățatul își trecu privirea peste grupul de morisci. Nimeni nu răspunse.

– Fă-o tu, Hernando, i se adresă atunci băiatului.

După ce se smulse din mâinile amenințătoare ale potcovarului, luă unul dintre feloanele brodate cu fir de aur, îngrămădite în fața altarului; șovăi câteva clipe, apoi se orientă spre *quibla* și îngenunche pe mătase.

Nu! strigă Andrés, dar de această dată, moriscii nu-i permiseră să continue și îl loviră.

Sacristanul își duse mâinile la față și, trădat de pupilul său, izbucni într-un plâns cu sughițuri, în vreme ce Hernando începu rugăciunea:

– Nu există alt Dumnezeu în afară de Allah, iar Mahomed este trimisul lui Allah. Mărturisesc că Allah este unic și nu are pereche în împărăția sa. El a creat toate lucrurile care există pe lume, înaltul și scundul, tronul și scăunelul, cerurile și pământul, ceea ce se află în ele și ceea ce există între ele. Hernando începuse rugăciunea cu o voce tremurătoare, dar pe măsură ce rostea cuvintele, tonul căpăta din ce în ce mai multă fermitate. Toate creaturile au fost alcătuite prin puterea sa; nimic nu se mișcă fără îngăduința sa...

Până și calul de culoarea piersicii rămase liniștit în timpul rugăciunii. Hamid asculta cu plăcere cu ochii pe jumătate închiși; Aisha era atentă, frângându-și mâinile, de parcă ar fi vrut să împingă cuvintele ce ieșeau din gura fiului său.

– El este cel dintâi și cel din urmă, cel care se arată și cel care se ascunde. El cunoaște tot ce există, încheie băiatul.

Nimeni nu mai avu nimic de zis până când Hamid întrebă:

– Cine cutează acum să susțină că acest băiat este creștin ?

5

Toți creștinii din Juviles au fost închiși în biserică în grija lui Hamid, care trebuia să încerce să-i facă să-și renege religia și să se convertească la islam.

Brahim o luă spre miazănoapte, spre munți, unde Partal spusese că va veni să recruteze oameni. La ordinele sale, un grup pestriț alcătuit din vreo șase oameni, unii dotați cu armele obținute de la compania de archebuzieri din Cádiar, alții cu simple bețe sau funii de alfă. În urma convoiului mergea Hernando, care controla turma de catâri, sporită cu șase exemplare frumoase, alese de Brahim dintre cele aduse de la Cádiar.

Hernando fusese nevoit să alerge după șargul tatălui său vitreg. Când în biserică nu mai îndrăznise nimeni să pună la îndoială cuvintele învățatului, Brahim dădu pinteni calului, se răsuci și îi porunci puștiului să-l urmeze. Hernando nici măcar nu putuse să-și ia rămas-bun de la Hamid sau de la mama sa; cu toate acestea, le zâmbise când trecuse pe lângă ei. În piața bisericii, îl așteptau oamenii și catârii.

– Dacă pierzi vreun animal sau o încărcătură, îți scot ochii.

Acestea fuseseră singurele cuvinte pe care i le-a adresat tatăl său vitreg înainte de a porni la drum.

De atunci, singura grijă a băiatului a fost să îmboldească catârii în spatele tatălui său călare și a oamenilor care îl urmau pe jos. Catârii din Juviles răspundeau la ordinele lui; cei rechiziționați o făceau sau nu, după cum aveau poftă. Unul dintre ei, cel mai înalt la stat, vru să-l muște când îl îmboldi să revină în șir. Hernando sări într-o parte cu agilitate și evită mușcătura, dar, când să pedepsească animalul, se trezi cu mâinile goale. „O să te

prind eu", și îl înjură printre dinți. Catârul își urmă drumul după bunul său plac, în vreme ce Hernando căuta ceva în jurul lui. „Am eu ac de cojocul lui", se gândi el. Catârii nu erau proști, dar acela avea nevoie de o lecție. Nu putea risca să nu i se supună, cu tatăl său vitreg în preajmă, căci atunci el avea să fie cel care va sfârși prin a primi pedeapsa, așa că ridică o piatră măricică și se apropie din nou de animal prin partea dreaptă, cu brațul dus la spate. De cum simți prezența băiatului, catârul încercă din nou să-l muște, dar Hernando îi aplică o lovitură puternică cu piatra în buză. Animalul își scuturâ capul și scoase un răget ascuțit. Hernando îl împinse cu blândețe și catârul reveni supus la locul lui din turmă. Când își ridică privirea, dădu peste cea a tatălui său vitreg care, răsucit în șa, îl observa cu atenție, nerăbdător, ca de obicei, ca băiatul să comită cea mai neînsemnată greșeală pentru a-l pedepsi.

Continuară să urce înspre Alcútar. Treceau în șir, unul după altul, pe o cărare strâmtă și încă nu pierduseră din vedere Juviles, când ecoul unei voci răsună prin trecători, vâlcele și munți. Hernando se opri. Un fior îi străbătu șira spinării. De câte ori nu-i povestise Hamid! Chiar și de la distanță, băiatul recunoscu timbrul vocii învățatului și îl simți mândru, vesel, vioi, scânteietor; vădea aceeași satisfacție ca în ziua când îi arătase spada Profetului.

– Veniți la rugăciune! îl auziră pe Hamid strigând, cu siguranță din turnul bisericii.

Chemarea se strecura printre prăpăstiile abrupte, lovindu-se de stânci și încâlcindu-se în vegetație, până când umplu toată valea Alpujarras, de la Sierra Nevada până la Contraviesa și, de acolo, până la cer. Trecuseră mai bine de șaizeci de ani de când pe meleagurile acelea nu mai răsunase chemarea muezinului!

Convoiul se opri. Hernando căută soarele și se îndreptă de spate ca să verifice dacă umbra sa atinge dublul staturii sale: era momentul.

– Nu există forță, nici putere decât în Allah, mărețul și înălțătorul, șopti el, alăturându-se cuvintelor celorlalți.

Acesta era răspunsul pe care îl recitau în fiecare zi în casele lor, fie noaptea, fie la amiază, atenți ca nici un creștin să nu-i poată auzi din ulița.

– Allah este mare! strigă apoi Brahim, ridicându-se în picioare în scări și agitând archebuza deasupra capului.

Hernando se făcu mic, înspăimântat de expresia și de înfățișarea nemiloasă a tatălui său vitreg.

De îndată, strigătul său fu acoperit de al tuturor oamenilor care îl însoțeau. Cu aceeași archebuză, Brahim le făcu semn să își continue drumul. Unul dintre bărbați își trecu dosul mâinii peste ochi înainte de a o porni la drum. Hernando îl auzi trăgându-și nasul și dregându-și vocea de mai multe ori, ca și cum ar fi încercat să-și stăpânească plânsul, și îmboldi catârii, în urechi răsunându-i cântarea lui Hamid.

Populația din Alcútar, sat situat la ceva mai mult de o leghe depărtare de Juviles, i-a primit cu aceleași zaiafeturi, cântări, dansuri și petreceri care se desfășurau și la Juviles. După ce i-a ridicat la arme pe moriscii din sat fără să mai aștepte sosirea lui Brahim, Partal și haiducii săi se îndreptară spre Narila, aflată în apropiere, care era și locul său de baștină.

Ca toate satele din Alpujarra de Sus, Alcútar era alcătuit din ulicioare întortocheate care urcau, coborau și șerpuiau, închise de căscioare văruite, cu terase plane. Brahim se îndreptă spre biserică.

Un grup de cincisprezece-douăzeci de creștini se adunaseră în fața ușilor lăcașului, păziți îndeaproape de morisci înarmați cu bâte, care îi asaltau pe prizonieri cu strigăte și lovituri, precum păzesc păstorii o turmă de oi. Hernando urmări privirea îngrozită a unei copile al cărei păr bălai se remarca în grupul creștinilor; lângă fațada bisericii, cadavrul străpuns de săgeți al capelanului beneficiar al parohiei era obiect de batjocură al tuturor celor care treceau pe lângă el și care îl scuipau și îl loveau cu picioarele. Lângă capelanul beneficiar, în genunchi, un bărbat tânăr cu mâna dreaptă retezată încerca să-și oprească hemoragia prin care i se scurgea viața. Sângele forma bălțoace peste

lapoviță, iar mâna tăiată se prefăcuse în jucăria unui câine, care se distra mușcând din ea sub privirea atentă a unor copii morisci.

– Începe să încarci prada!

Vocea lui Brahim răsună în clipa în care unul dintre copii, mai îndrăzneț decât ceilalți, îi luă câinelui jucăria macabră și o aruncă la picioarele celui mutilat. Câinele alergă spre el, dar înainte de a putea ajunge, o femeie scoase un hohot de râs, îl scuipă pe bărbat când acesta îi arătă ciotul și lovi mâna cu piciorul pentru ca animalul să-i poată veni de hac.

Hernando clătină din cap și îi urmă pe oșteni înăuntrul bisericii. Copila creștină, cu părul bălai îmbibat de lapoviță, avea în continuare ochii ațintiți asupra cadavrului capelanului beneficiar al parohiei.

Puțin mai târziu, băiatul ieșea din lăcaș încărcat cu veșminte de mătase brodate cu fir de aur și cu două candelabre de argint care înălțară grămada de obiecte de tot felul ce se ridica deja la ușile bisericii. Atunci, se opri ca să pună mâna pe câteva haine groase provenite din jefuirea caselor creștine. De sus de pe șarg, Brahim strâmbă din nas.

– Vrei să mor de frig? se apără el, luând-o înaintea mustrării din partea tatălui său.

Desagii celor doisprezece catâri erau pline când soarele începu să apună și un tiv roșiatic se desenă pe deasupra culmilor care înconjurau Alpujarras. Cadavrul scurs de sânge al ciungului zăcea peste cel al capelanului beneficiar. Câinele încetase să se mai joace cu mâna. Creștinii erau neliniștiți, strânși în fața bisericii. Vocea muezinului răsună energic, moriscii întinseră veșmintele de mătase și de in peste noroi și se prosternară cu toții.

Roșul cerului se prefăcu în cenușiu de îndată ce se încheie rugăciunea de la apusul soarelui, iar Partal și haiducii săi se prezentară în Alcútar. Grupului de aproape treizeci de oameni aspri – unii călare, alții pe jos, toți îmbrăcați gros și înarmați cu arbalete, spade și archebuze, pe lângă dăgile de la cingătoare – i se alăturaseră câțiva soldați din Narila, din miliția urbană maură, ocupați atunci să controleze șirul de prizonieri creștini pe care îi

aduseseră de la Narila la Alcútar. Haiducii păreau să nu ia în seamă nici frigul, nici lapoviţa care cădea: stăteau la taclale şi râdeau. Hernando observă că, în urma grupului, o turmă de catâri transporta prada de război obţinută la Narila.

Noii prizonieri veniră să îngroaşe rândurile grupului de prizonieri de-acum numeros din faţa bisericii. Moriscii împiedicară cu lovituri orice comunicare între ei şi până la urmă tăcerea se lăsă din nou, în vreme ce copiii morisci se zbenguiau în jurul haiducilor, arătând spre dăgile şi caii acestora, şi se umpleau de satisfacţie când vreunul dintre ei le răvăşea părul. Brahim şi alguazilul din Alcútar îi urară bun venit lui Partal şi se îndepărtară ca să pună ţara la cale cu haiducul. Hernando îl văzu pe tatăl său vitreg arătând înspre locul unde se afla el cu catârii încărcaţi şi pe Partal încuviinţând. Apoi, acesta din urmă arătă spre catârii care transportau prada de război de la Narila şi îl chemă cu un gest pe cărăuşul care îi mâna, dar Brahim refuză în mod vădit. În ciuda distanţei şi a întunericului sfâşiat de torţe, Hernando îşi dădu seama că bărbaţii se certau. Brahim gesticula şi dădea din cap: era evident că tema disputei era cărăuşul cel nou. Partal părea că vrea să liniştească spiritele şi să-l convingă de ceva. În cele din urmă, păreau să se fi pus de acord, iar haiducul îl chemă pe cărăuşul nou-venit să se apropie pentru a-i da instrucţiuni. Cărăuşul din Narila îi întinse mâna lui Brahim, dar acesta nu i-o strânse şi îl privi cu neîncredere.

– Ai înţeles bine care-i locul tău? i-o trânti Brahim, observându-l pieziş pe Partal. Cărăuşul din Narila dădu din cap afirmativ. Renumele ţi-a luat-o înainte: nu vreau să am probleme cu tine, cu catârii tăi sau cu felul tău de a munci. Mă bizui pe faptul că nu va trebui să-ţi mai aduc aminte de asta, adăugă el în chip de rămas-bun.

Se numea Cecilio, dar pe drumurile de munte era cunoscut ca Ubaid din Narila. Aşa i se prezentase şi lui Hernando, cu o anumită mândrie, de îndată ce, la indicaţia lui Brahim, îşi mânase turma până unde se afla cea a băiatului.

– Pe mine mă cheamă Hernando, răspunse tânărul.

Ubaid aşteptă câteva clipe.

– Hernando? se mărgini el să repete văzând că băiatul nu mai adăuga nimic altceva.

– Da. Doar Hernando. O spuse cu fermitate, sfidându-l pe Ubaid, cu câţiva ani mai mare decât el şi cărăuş de meserie.

Ubaid izbucni într-un râs sarcastic şi îi întoarse numaidecât spatele ca să se ocupe de animalele sale.

„Dacă ar afla de porecla mea..., se gândi Hernando, simţind cum i se strânge stomacul. Poate că ar trebui să adopt un nume musulman."

În noaptea aceea, grânele şi alimentele jefuite din casele creştinilor fură irosite pentru a sărbători răscoala din Alpujarras. Toate districtele, toate localităţile moriscilor se alăturau revoltei, afirma Partal cu entuziasm. Nu lipsea decât Granada!

În vreme ce mai-marii satului îi întâmpinau pe haiduci, iar creştinii erau închişi în biserică în grija învăţătului din sat, care, asemenea lui Hamid în Juviles, trebuia să încerce să-i determine să-şi renege religia, Hernando şi Ubaid rămaseră pe lângă catâri şi prada de război, adăpostiţi sub o colibă acoperită cu paie. Cu toate acestea, n-au fost uitaţi de femeile din Alcútar, care i-au servit cu bucate din belşug. Hernando mâncă atunci pe săturate; Ubaid, de asemenea, dar odată stomacul satisfăcut, încercă să-şi satisfacă şi dorinţa, şi Hernando îl văzu făcându-le ochi dulci tuturor femeilor care veniseră la ei. Una dintre ele se apropie de băiat şi se aşeză alături de el, linguşitoare, căutând să-l atingă. Hernando se făcea mic şi îşi abătea privirea şi chiar se trăgea mai încolo, până când femeile renunţară să mai insiste.

– Ce se întâmplă, băiete? Ţi-e frică de ele? întrebă tovarăşul său, căruia mâncarea şi compania feminină păreau să-i fi adus buna dispoziţie. Nu-i nimic de temut, nu-i aşa? spuse el, adresându-i-se uneia dintre ele.

Femeia râse, în vreme ce Hernando se înroşea la faţă. Cărăuşul din Narila îl privea cu o expresie maliţioasă.

– Sau ţi-e frică de ce-ar putea spune tatăl tău vitreg? insistă el. Se pare că nu vă înţelegeţi prea bine...

Hernando nu răspunse.

– Mă rog, nu-i de mirare..., continuă Ubaid, iar buzele lui schițară un zâmbet complice, care nu izbuti deloc să înfrumusețeze un chip murdar și vulgar. Fii liniștit, acum e ocupat să facă pe importantul... Dar tu și eu suntem mai aproape de ceea ce contează cu adevărat, nu crezi?

În momentul acela, femeia care se hârjonea cu Ubaid îl făcu atent și acesta, după ce aruncă o privire spre Hernando, pe care băiatul nu reuși să o înțeleagă pe de-a-ntregul, își cufundă capul între sânii ei.

Când se lăsă întunericul, Ubaid dispăru împreună cu o femeie. Văzându-i plecând, Hernando își aminti comentariile sacristanului din Juviles:

– Creștinele noi, moriscele, îi explicase acesta într-una dintre multele sesiuni de îndoctrinare din sacristia bisericii, profită de practicile amoroase, desfătându-se peste măsură cu soții lor... Sau cu cei care nu le sunt soți! Sigur că mariajul maur este altfel: nu este decât un contract fără importanță, asemenea cumpărării unei vaci sau arendării unui ogor. Sacristanul îl trata ca și cum băiatul ar fi fost un vechi creștin, descendent din creștini fără pată, și nu fiul unei morisce. Atât bărbații, cât și femeile se dedau viciului carnal, ceva care îi repugnă Domnului nostru Isus Hristos. De aceea, vei vedea că sunt grase toate, grase și oacheșe, pentru că singura lor grijă este să le procure plăcere bărbaților lor, să se culce cu ei ca niște cățele în călduri și, în lipsa acestora, să se arunce cu capul înainte într-un adulter, să păcătuiască prin lăcomie și prin lenevie și să clevetească toată ziua fără altă noimă decât aceea de a se distra până când vine momentul să-i primească din nou pe bărbații lor cu brațele deschise.

„Există și creștine grase, fusese tentat băiatul să replice cu acea ocazie, și unele sunt mult mai oacheșe decât moriscele", dar tăcuse, cum făcea întotdeauna în prezența sacristanului.

În ziua de Crăciun, în Sierra Nevada, dimineața era rece și însorită.

– Stăruie în credința lor, îi anunță învățatul din Alcútar pe Partal și pe moriscii reuniți în fața bisericii. Dacă le vorbesc despre adevăratul Allah și despre Profet, răspund prin rugăciuni, toți într-un glas; dacă îi amenință cu rele tratamente, i se încredințează lui Hristos. I-am lovit și, cu cât îi lovim mai mult, cu atât mai mult îl invocă pe Dumnezeul lor. Le-am confiscat crucile și medalioanele, dar ei ne iau în râs, făcându-și semnul crucii și închinându-se întruna.

– Vor ceda până la urmă..., mormăi Partal. Cuxurio de Bérchules s-a ridicat la luptă azi-noapte. Seniz și alți comandanți ai haiducilor ne așteaptă acolo. Adunați prada, adăugă el, adresându-i-se lui Brahim. Cât despre creștini, o să-i ducem la Cuxurio. Scoateți-i din biserică.

Aproape optzeci de persoane fură izgonite din biserică în strigăte, lovituri și îmbrânceli. Pe fondul plânsetelor de femei și de copii, mulți își ridicară ochii la cer și se rugară când dădură peste mulțimea care îi aștepta afară; alții își făcură semnul crucii.

Partal așteptă să se grupeze și se apropie de ei cu o privire pătrunzătoare.

– Să dea Domnul Hristos să cadă păcatul peste tine...!

Haiducul făcu să amuțească amenințarea creștinului cu o violentă lovitură cu patul archebuzei. Bărbatul zvelt, de vârstă mijlocie, căzu în genunchi cu gura însângerată. Cea care îi era cu siguranță soție îi veni în ajutor, dar Partal o trânti la pământ cu un pumn în figură. Apoi își miji ochii până când genele sale dese și negre se contopiră într-o singură linie. Toți moriscii din Alcútar asistau la aceste fapte. Printre creștini domnea tăcerea.

– Dezbrăcați-vă! porunci el atunci. Să se dezbrace toți bărbații și băieții de peste zece ani!

Creștinii se priviră unii pe alții, cu neîncrederea desenată pe chipuri. Cum să se dezbrace în fața nevestelor, a vecinelor și a fiicelor lor? Din interiorul grupului se ridicară câteva proteste.

– Dezbracă-te! îi ceru Partal unui bătrân cu barbă rară, care se afla în fața lui, cu un cap mai scund decât haiducul.

Bărbatul își făcu semnul crucii în loc de răspuns. Haiducul scoase încet din teacă spada sa lungă și grea și sprijini vârful ascuțit în gâtul creștinului, pe mărul lui Adam, până când ieși un firicel de sânge. Atunci insistă:

– Supune-te!

Bătrânul, sfidător, își lăsă brațele să-i cadă pe lângă trup. Partal îi afundă spada în gât fără șovăire.

– Dezbracă-te! îi spuse următorului creștin, în vreme ce îi apropia de gât spada însângerată.

Creștinul se făcu alb la față și, văzându-l pe bătrân agonizând alături, începu să-și descheie cămașa.

– Cu toții! le ceru Partal.

Multe femei își plecară privirea, altele acoperiră ochii fiicelor lor. Moriscii izbucniră în hohote de râs.

Ubaid, care nu pierduse nici un amănunt din această scenă, se duse spre catâri. Hernando îl urmă: trebuiau să se pregătească de plecare.

– Bietele animale merg încărcate! exclamă cărăușul cu ironie. Nimeni nu știe ce duc acolo... E norocul nostru: dacă din întâmplare s-ar pierde ceva, nimeni n-ar observa...

Hernando se întoarse spre el, supărat:

– Nu se va pierde nimic! Este prada neamului nostru.

Nici unul din cei doi nu mai rosti vreun cuvânt.

În sfârșit, părăsiră Alcútar: Brahim, Partal și haiducii săi mergeau în frunte. În urma lor venea un șir de peste patruzeci de creștini, dezbrăcați și în picioarele goale, rebegiți de frig, cu mâinile legate la spate. Femei cu capetele plecate, copii mai mici de zece ani și cei aproape douăzeci de catâri cărând prada de război încheiau convoiul, sub supravegherea lui Hernando și a lui Ubaid. Împrăștiați în mijlocul formației, moriscii care hotărâseră să ia armele și să se alăture luptei, precum și soldații mauri îi blestemau pe creștini și îi amenințau cu mii de cazne înspăimântătoare dacă nu-și vor renega credința și nu se vor converti.

În ciuda faptului că satul Cuxurio de Bérchules era doar la ceva mai mult de un sfert de leghe de Alcútar, drumul anevoios provocă în curând răni pe picioarele desculțe ale creștinilor și Hernando zări mai multe pietre stropite cu sânge. Deodată, unul căzu la pământ: după gambele sale subțiri și după zona dintre picioare fără nici un fir de păr, era vorba de un băiețel. Bărbații mergeau cu toții legați, așa că nu-l putu ajuta nici unul; femeile încercară, dar soldații mauri le împiedicară, lovindu-l în același timp pe copil cu picioarele. Hernando observă cum copila cu părul bălai se arunca asupra lui ca să-l ocrotească.

– Lăsați-l! strigă ea în genunchi, acoperindu-i capul cu brațele.

– Cere-i Dumnezeului tău să-l ridice! îi strigă cineva.

– Renegați-vă credința! îi aruncă un altul.

Micul grup alcătuit din cel căzut, copila și patru soldați mauri rămași în urmă îl făcu pe catârul din fruntea turmei să se oprească.

– Ce se întâmplă acolo? auzi Hernando în spatele lui glasul lui Ubaid.

Hernando ajunse până la ei în momentul în care unul dintre morisci se alătura strigătelor cărăușului.

– Va trebui să-i ucidem dacă nu merg mai departe!

Printre picioarele soldaților mauri izbuti să vadă trupul chircit al copilului, îi zări chipul crispat și ochii strâns închiși. Cuvintele îi țâșniră fără să le gândească.

– Dacă îi ucideți, nu veți putea... nu vom putea, se corectă el numaidecât, să-i convertim la adevărata credință.

Cei patru morisci se întoarseră în același timp spre el. Toți erau mai mari decât el cu câțiva ani.

– Cine ești tu ca să-ți dai cu părerea?

– Cine sunteți voi ca să-i ucideți? îi înfruntă Hernando.

– Ocupă-te de catârii tăi, băiete...

Hernando îl întrerupse și scuipă pe jos.

– De ce nu-l întrebați pe el ce trebuie să faceți? adăugă el arătând spre spatele lat al lui Partal, care se îndepărta pe drum,

în față. Oare nu i-ar fi ucis deja la Alcútar dacă asta ar fi fost dorința lui?

Cei patru tineri schimbară priviri și în cele din urmă se hotărâră să-și urmeze drumul, nu înainte de a-i fi tras băiatului alte două lovituri cu vârful piciorului. Cu ajutorul copilei, Hernando îl dădu la o parte de pe cărare și îmboldi catârii, așteptând-o pe Băbuță. Susținut de subsuori, atârnând între Hernando și fata cu părul bălai, băiatul deschidea întruna gura căutând aer să respire. Ubaid observa scena fără să spună nimic. Ochii lui păreau să cântărească situația. Fiul vitreg al lui Brahim avea mai multă îndrăzneală decât bănuise la prima vedere... În momentul acela, Hernando o ajuta pe copilă să-l urce pe băiat pe Băbuță.

– De ce ai făcut-o? o întrebă el. Te-ar fi putut ucide.

– Este fratele meu, răspunse ea, cu chipul brăzdat de lacrimi. Singurul meu frate. Este bun la suflet, adăugă ea după aceea, ca și cum ar fi cerut îndurare.

O cheamă Isabel, i-a spus ea mai târziu, mergând alături de Băbuța și, susținându-l pe fratele ei Gonzalico. Au vorbit puțin, dar îndeajuns ca Hernando să-și dea seama de enorma afecțiune pe care o nutreau unul față de celălalt.

Situația din Cuxurio de Bérchules era asemănătoare cu a celorlalte sate răzvrătite din Alpujarras. Biserica jefuită și profanată, moriscii în sărbătoare, iar creștinii de prin partea locului, prizonieri. Acolo îi aștepta un alt grup de haiduci la ordinele lui Lope el Seniz. Haiducii hotărâră să le mai acorde încă o șansă creștinilor, dar, de data aceasta, date fiind slabele rezultate din Alcútar, dădură instrucțiuni celor care erau în poziția de învățați musulmani să-i amenințe că le vor fi maltratate, chinuite și ucise nevestele dacă nu se convertesc la islam.

– Este ca un mic învățat, vru să se fălească Brahim față de Partal și Seniz atunci când observă ciudata apariție pe care o alcătuiau fiul său vitreg și Băbuța împreună cu băiatul călare și cu Isabel pe lângă ei. Îl cunoașteți pe Hamid din Juviles?

Amândoi răspunseră afirmativ. Cine nu auzise de Hamid în Alpujarras?

– Este protejatul său. L-a instruit în adevărata credință.

Partal își miji ochii ca să vadă sosirea lui Hernando, a catârului și a copilului. „Convertirea unui băiat atât de mic, se gândi el, ar putea mina rezistența acelor creștini încăpățânați mai mult decât orice amenințare."

Apropie-te, îi porunci acesta lui Hernando. Dacă e adevărat ceea ce ne asigură tatăl tău vitreg, la noapte vei rămâne cu micuțul creștin și vei încerca tot ce este cu putință ca să-l faci să-și renege credința.

Dar în vreme ce moriscii răsculați se concentrau asupra convertirii silite a creștinilor, revolta din Alpujarras cunoscu o importantă răsturnare de situație. În noaptea de Crăciun, nici moriscii din Granada, nici cei de la câmpie nu se alăturară răscoalei. Farax, bogatul boiangiu conducător al revoltei, intră în Albaicín la comanda a o sută optzeci de haiduci pe care îi deghiză în turci pentru a simula debarcarea trupelor de întărire și străbătu astfel cartierul morisc al Granadei, chemând cu strigăte la revoltă. În vreme ce haiducii și moriscii străbăteau ulicioarele șerpuitoare ale cartierului musulman, redusele trupe creștine rămaseseră încartiruite în palatul Alhambra. Cu toate acestea, ușile și ferestrele caselor morisce rămaseră și ele închise.

– Câți sunteți? se auzi cineva întrebând printr-o fereastră crăpată.

– Șase mii, minți Farax.

– Sunteți puțini și ați venit prea devreme.

Și fereastra se închise.

6

Gonzalico începu să tremure de îndată ce se văzu silit să înapoieze păturile cu care se învelise peste noapte.

– S-a lepădat? îl întrebă pe Hernando un haiduc din ceata lui Seniz, a doua zi dis-de-dimineață.

Hernando și Gonzalico stătuseră de vorbă în jurul focului, în locul unde se odihneau catârii și întrebarea haiducului îi surprinse așezați și tăcuți, cu privirea ațintită în spuza focului de tabără. Să se lepede? fusese ispitit să răspundă tânărul morisc. Își reconfirmase credința cu glas de copil și dârzenie de bărbat. Se rugase la Dumnezeul lui! Își încredințase sufletul Domnului creștinilor!

A negat cu capul plecat. Haiducul îl ridicase pe Gonzalico fără milă, apucându-l de un braț. Hernando nu mai văzu decât picioarele lui desculțe împiedicându-se și îndepărtându-se înspre sat.

Ar trebui oare să meargă după ei? Și dacă până la urmă avea să se lepede? Ridică privirea din jăraticul care se stingea. „Ca viața lui Gonzalico!" Dar el nu va avea timp să ardă cu forța și înflăcărarea cu care arseseră peste noapte trunchiurile de copac. Era doar un copil! Îl văzu pe Gonzalico alergând ca să țină pasul cu haiducul, șchiopătând când călca peste o piatră sau căzând mai încolo și fiind târât câțiva pași. Ochii i se umplură de lacrimi. Se ridică și merse în urma lor.

– Regii voștri ne-au silit să renunțăm la credința noastră, îi explicase Hernando la un moment dat în timpul nopții. Și am făcut-o. Ne-au botezat pe toți, îi spuse lui Gonzalico, care nu-și lua de la el imensii săi ochi căprui. Acum, că noi vom domni...

– Nu veți domni niciodată în ceruri, îl întrerupsese micuțul.

– Dacă așa va fi, își amintea el că i-a răspuns, fără să vrea să intre în subiectul care se stârnise, ce mai contează dacă renunți aici, pe pământ?

Băiatul tresărise.

– Să-l reneg pe Hristos? întrebase el cu un firicel de glas.

Oare erau chiar proști creștinii ăia? Atunci i-a vorbit despre *fatwa*[1] dictată de muftiul din Oran atunci când s-a produs convertirea cu forța a musulmanilor spanioli:

– „Și dacă veți fi siliți să beți vin, atunci beți-l, dar nu cu intenția de a face din aceasta un viciu...", recitase el după ce îi explicase sensul verdictului dat de acel jurisconsult fraților săi din al-Ándalus, la care se raliaseră toți moriscii, „... și dacă veți fi siliți să mâncați porc, mâncați-l respingându-l și confirmând că este interzis". Aceasta înseamnă că dacă ești obligat cu forța... încercase să-l convingă încheind *fatwa,* ... în realitate nu renegi... numai să ai grijă să-ți faci datoria față de Dumnezeul tău.

– Îți recunoști erezia, insistase Gonzalico.

Cu un suspin, Hernando își abătuse atenția spre Băbuță, mereu aproape de el. Catârca dormita în picioare.

– Te vor ucide, îi dăduse el sentința după o vreme.

– Voi muri pentru Hristos, exclamase copilul cu o înfiorare pe care nici întunericul, nici pătura nu o putuseră ascunde.

Amândoi păstraseră tăcerea. Hernando asculta plânsul înăbușit al lui Gonzalico ghemuit sub pled. „Voi muri pentru Hristos." Era doar un copil! Căutase o altă pătură cu care să-l învelească și, știindu-l încă treaz, se apropiase de el.

– Mulțumesc, spusese Gonzalico trăgându-și nasul.

„Mulțumesc?" își repetase surprins în momentul în care, de sub pătură, simțise că băiatul îi căuta mâna și se prindea de ea. Îi îngăduise să o facă și suspinele începuseră să se rărească încetul cu încetul, până când deveniseră o respirație domoală. Tot restul nopții rămăsese lângă băiatul care dormea, neîndrăznind să-și tragă mâna dintr-a lui ca să nu-l trezească din somn.

[1] Sentință pronunțată de un specialist în drept religios într-o chestiune specifică. (în lb. arabă în orig.) (n.tr.)

Se deșteptaseră înainte de sosirea haiducului din ceata lui Seniz. Gonzalico îi zâmbise. Hernando observase zâmbetul lui de copil și încercase să-i răspundă la fel, dar încercarea rămăsese doar o grimasă. Cum de putea Gonzalico să mai zâmbească? „Este doar un copil nevinovat", își spusese el. Noaptea, conversația, primejdia, dumnezeii lor diferiți, totul rămăsese în urmă și acum răspundea ca un copil ce era. Oare nu e o altă zi? Oare soarele nu va străluci din nou ca întotdeauna? Hernando nu îndrăznise să insiste în a-l convinge să-și renege credința și, de această dată, îi zâmbise într-adevăr din toată inima.

Nu aveau nimic de mâncare.

– O să mâncăm mai târziu, se resemnase Gonzalico cu glas de copil.

– Mai târziu! Hernando se silise să-l aprobe.

Nici unul dintre creștinii prizonieri nu-și renegase credința. „Voi muri pentru Hristos." Angajamentul reveni în amintirea lui Hernando când, în centrul localității Cuxurio, îl văzu pe haiduc îmbrâncindu-l pe copil în numerosul grup de creștini care se îngrămădeau, despuiați cu toții, lângă biserică. Chiotele de „iu-u-u" ale moriscelor se amestecau cu plânsetele creștinelor, silite să-și privească tații, soții, frații sau fiii de la o oarecare distanță. Dacă vreuna își cobora privirea sau închidea ochii, era lovită numaidecât, până când și-i ațintea din nou asupra bărbaților. Acolo erau toți creștinii din Alcútar, Narila și Cuxurio de Bérchules; peste optzeci de bărbați și băieți de la zece ani în sus. Seniz și Partal strigau și gesticulau în fața învățatului care rămăsese cu creștinii în timpul nopții. Seniz fu primul: fără să rostească un cuvânt, se îndreptă spre creștini. În picioare în fața lor, aprinse un fitil de la vechea lui archebuză cu incrustații aurite și îl fixă în suport.

Se lăsă liniștea în sat; privirile erau ațintite asupra acelei împletituri de in îmbibate cu silitră, care scotea încet scântei.

Seniz sprijini patul armei în pământ, turnă pulberea pe gura țevii; vârî apoi un dop de cârpă și îndesă totul cu o vergea de fier. Haiducul nu mai privea decât la archebuză. Apoi introduse un

proiectil de plumb și îl îndesă și pe acesta cu vergeaua. Ridică arma și o îndreptă spre grupul de creștini.

Un urlet izbucni dinspre aceștia. O femeie căzu în genunchi, cu degetele de la mâini împreunate în semn de implorare, iar un morisc o trase de păr până o obligă să-și ridice privirea. Seniz nici măcar nu-și întoarse fața. Apoi, fără alt preambul, trase în pieptul unui creștin.

– Allah este mare! strigă acesta. Ecoul împușcăturii încă mai răsuna în aer. Ucideți-i! Ucideți-i pe toți!

Haiduci, soldați mauri și oameni simpli se năpustiră asupra creștinilor cu archebuze, lănci, spade, dăgi sau simple unelte pentru munca la câmp. Țipetele asurzeau din nou satul Cuxurio. Creștinele, reținute de morisce și de un grup de soldați mauri, fură silite să privească masacrul. Despuiați, înconjurați de o gloată dezlănțuită, bărbații lor nu puteau face nimic ca să se apere. Unii îngenunchează făcându-și semnul crucii, alții încercară să-și țină fiii în brațe pentru a-i ocroti. Hernando privea scena împreună cu grupul de creștine. O moriscă enormă îi puse în mână o dagă și îl împinse să se alăture măcelului. Lama armei îi străluci în palmă și femeia îl îmboldi din nou. Hernando înaintă spre creștini. Ce avea să facă? Cum să omoare el pe cineva? La mijlocul distanței, Isabel, sora lui Gonzalico, scăpă din grup, alergă spre el și îl apucă de mână.

– Salvează-l, îl imploră ea.

Să-l salveze? Trebuia să meargă să-l ucidă! Morisca enormă era atentă la el și...

O înșfăcă pe Isabel de un braț, se plasă în spatele ei și punându-i daga în dreptul gâtului, o sili să privească masacrul, așa cum ceilalți bărbați o făceau cu restul femeilor. Morisca păru satisfăcută de acest gest.

– Salvează-l, o auzi pe Isabel repetând printre suspine, nefăcând nimic ca să scape.

Rugămințile ei îi sfâșiau inima.

O obligă să privească și, pe deasupra ei, o făcu și el: Ubaid se îndrepta spre Gonzalico. Pentru o clipă, cărăușul se întoarse cu

fața spre locul unde se aflau Hernando și Isabel, ca după aceea să-l tragă pe băiat de păr și să-l răsucească spre el până când i se văzu gâtul. Copilul nu se împotrivi. Îi reteză capul dintr-o singură tăietură, făcând să amuțească rugăciunea care-i ieșea de pe buze. Răsuflarea și rugămințile lui Isabel se opriră. La fel ca Hernando. Ubaid lăsă cadavrul să cadă în față și îngenunche ca să-i înfigă daga în spinare și să scormonească înlăuntrul lui până găsi inima. Scoase inima sângerândă a lui Gonzalico și o înălță cu un chiot triumfal. Apoi se îndreptă spre locul unde erau ei și o aruncă la picioarele lor.

Hernando nu mai ținea strâns copila, și totuși aceasta rămânea lipită de el. Nici unul din ei nu-și plecă privirea spre inimă. Masacrul continua și Ubaid li se alătură celorlalți din nou: capelanului beneficiar Montoya îi scoaseră un ochi cu pumnalul, înainte de a-și revărsa cruzimea asupra lui cu lovituri de cuțit; pe alți doi preoți îi martirizară trăgând în ei cu săgeți una după alta, până când în trupurile lor nu mai rămăsese loc pentru altele; alții fură ciopârțiți lent înainte de a muri. Un bărbat își descărca furia cu o săpăligă asupra unei făpturi care nu mai era decât o masă sângerândă de nerecunoscut, dar continua să o lovească întruna. Un morisc se apropie de grupul de creștine cu un cap înfipt într-o suliță și dansă apropiindu-l de chipurile lor. În sfârșit, strigătele se prefăcură în cântări ce sărbătoreau sfârșitul sălbatic al creștinilor. „Voi muri pentru Hristos." Hernando își ațintì privirea asupra cadavrului sfârtecat al lui Gonzalico: trupul lui era unul dintre cele îngrămădite lângă biserică într-o imensă baltă de sânge. Cu mare efort, tânărul își stăpâni lacrimile. Câțiva haiduci mergeau peste cadavre în căutarea muribunzilor pe care să-i căsăpească; majoritatea râdeau și trăncăneau. Cineva cânta la flajeolet, iar bărbați și femei începură să danseze. Nimeni nu le mai păzea pe creștinele supuse. Aceeași moriscă enormă care îi încredințase daga o smulse pe Isabel de lângă el și o îmbrânci spre celelalte. Apoi îi ceru să-i înapoieze arma.

Hernando era în continuare cu daga în mână, ochii săi albaștri păreau incapabili să se abată de la grămada de cadavre.

– Dă-mi daga! îl somă femeia.
Băiatul nu se mișcă.
Femeia îl zgâlțâi.
– Daga!
Hernando i-o predă cu un gest mașinal.
– Cum te cheamă?
Femeia primi ca răspuns doar o bolboroseală și îl zgâlțâi din nou.
– Cum te cheamă?
– Hamid, răspunse Hernando, revenindu-și în fire. Ibn Hamid.

În aceeași zi a masacrului de la Cuxurio de Bérchules, Seniz, Partal și haiducii lor primiră ordine de la Farax, boiangiul din Albaicínul Granadei și căpetenie a revoltei, să se prezinte cu prada de război și cu prizonierele creștine la castelul din Juviles. În ziua de Crăciun, la Béznar, un sat situat la intrarea dinspre apus, în regiunea muntoasă Alpujarras, moriscii l-au proclamat rege al Granadei și al Córdobei pe don Fernando de Válor.

Noul rege descindea, la fel ca Hamid, din nobleţea musulmană a Granadei; chiar dacă, spre deosebire de învățatul musulman din Juviles, acesta susținea că neamul său se trage din califii Córdobei din dinastia Omeiazilor[1]. Familia sa, spre deosebire de cea a lui Hamid, se integrase printre creștini după cucerirea Granadei de către spanioli. Tatăl său ajunsese la rangul de cavaler între cei Douăzeci și Patru[2] ai orașului – făcând parte din grupul de nobili care controla și cârmuia consiliul comunal –, dar a fost condamnat la galere pentru o crimă. Rangul Douăzeci și Patru a fost moștenit de fiul său, care a fost și el acuzat de asasinarea celui care îl denunțase pe tatăl său, precum și pe mai mulți martori la crimă. Atunci, don Fernando de Válor și-a vândut

[1] Dinastie arabă care a domnit la Damasc între anii 661 și 750, apoi a trecut în Peninsula Iberică și a întemeiat califatul de Córdoba, pe care l-a condus între anii 756 și 1031. (n.tr.)

[2] Funcție proprie consiliilor municipale din câteva mari orașe ale Andaluziei, printre care Córdoba, Sevilla și Granada. Echivala cu funcția de cârmuitor sau consilier, fiind rezervată nobilimii și întărind poziția socială a celui care se bucura de acest titlu. (n.tr.)

gradul Douăzeci și Patru altui morisc, care se prezentase ca garant al său în procesul pentru crimă; dar acesta, care nu avea prea mare încredere în cuvântul lui don Fernando și temându-se că își va pierde cauțiunea, a aranjat lucrurile în așa fel, încât, în momentul când avea să plătească pentru funcție, autoritățile să pună sechestru și pe banii ce reprezentau prețul învoielii. La 24 decembrie 1568, fiind informat de revolta care agita Alpujarras, don Fernando de Válor și de Córdoba a fugit din Granada și fără rangul Douăzeci și Patru, și fără bani, cu o amantă și un sclav negru drept companie, ca să se alăture celor care, potrivit lui, constituiau adevăratul său neam.

Regele Granadei și al Córdobei avea douăzeci și patru de ani și o piele oacheșă măslinie-negricioasă; era un bărbat cu sprâncenele îmbinate și cu ochi mari, negri. Amabil și distins, se bucura de aprecierea și de respectul tuturor moriscilor, atât pentru funcția sa din Granada, cât și pentru sângele regesc. Cu sprijinul familiei sale numite Valoris, a fost proclamat rege la Béznar sub un măslin, în prezența unei mulțimi de morisci, în ciuda violentei opoziții a lui Farax, care pretindea coroana pentru el însuși și căruia i-a închis gura numindu-l alguazil principal. În cele din urmă, boiangiul a sărutat pământul pe care călca noul rege după ce acesta, învești mântat în purpură, a rostit rugăciunile cuvenite și s-a jurat pe patru stindarde ce fluturau în cele patru puncte cardinale că va muri în regatul său și în legea și credința lui Mahomed. Don Fernando a fost învestit rege cu o coroană de aur furată de pe o statuie a Fecioarei Maria și, în aclamațiile tuturor celor prezenți, a primit numele de Muhammad Ibn Umayya, nume pe care creștinii i l-au schimbat în Abén Humeya.

7

Prima hotărâre adoptată de Abén Humeya a fost aceea de a-l trimite pe Farax să străbată Alpujarras în fruntea unei oștiri alcătuite din trei sute de haiduci arși de soare, ca să strângă toată prada de război capturată, cu scopul de a o da la schimb berberilor pe arme, motiv pentru care Hernando își mâna din nou turma de catâri încărcați, de la Cuxurio la castelul din Juviles. Relațiile lui cu Ubaid deveniseră și mai încordate: Hernando nu reușea să-și șteargă din memorie chipul sălbatic pe care i-l arătase cărăușul și nu încetau să-i umble prin minte comentariile acestuia în legătură cu posibila pierdere accidentală a unei părți din pradă.

– Trebuie să o păzesc pe Băbuță. Rămâne mereu în urmă, îi spuse el lui Ubaid ca să poată sta în urma convoiului.

Prefera să nu-l aibă în spate.

– O catârcă bătrână mănâncă la fel ca una tânără, îi aruncă acesta. Omoar-o.

Hernando nu răspunse.

– Vrei cumva s-o fac tot eu? adăugă cărăușul, ducându-și mâna la daga care-i atârna de cingătoare.

– Catârca asta știe drumurile din Alpujarras mai bine decât tine, îi scăpă băiatului.

Se priviră unul pe celălalt; lui Ubaid i se citea ura în ochi. Cărăușul din Narila mormăia ceva printre dinți când un strigăt al lui Brahim îl făcu să se întoarcă. Grupul de prizoniere creștine pornise deja, dar catârii încă nu se mișcau în urma femeilor. Ubaid se încruntă, îi răspunse lui Brahim cu alt strigăt și se alătură convoiului, nu înainte de a-l străpunge cu privirea pe Hernando.

Acela fu momentul în care Ubaid se hotărî că trebuie să scape de băiatul ăla: îl reprezenta pe Brahim, cărăușul din Juviles cu care avusese o mulțime de probleme pe drumurile din Alpujarras... la fel cum avusese și cu majoritatea celorlalți cărăuși. Aurul și bogățiile pe care le transportau cu turmele de catâri stârnise lăcomia celui din Narila. Cine avea să-și dea seama dacă lipsea ceva? Nimeni n-avea evidența bunurilor încărcate pe animale. Da, lupta neamului său era importantă, dar se va încheia într-o zi, și atunci... să rămână în continuare un simplu cărăuș obligat să străbată piscurile înzăpezite ca să câștige o nimica toată? Ubaid nu era dispus să facă asta. N-ar pune cu nimic în primejdie victoria alor săi dacă prețioasa lor comoară ar fi împuținată un pic. Încercase să obțină ajutorul lui Hernando, să-i câștige prietenia făcând apel la relațiile proaste pe care amândoi le aveau cu Brahim, dar nătângul ăla nu-i făcuse jocul. Bine! Cu atât mai rău pentru el! Acela era momentul, la începutul ridicării la arme, cu oamenii dezorganizați. Mai târziu... mai târziu cine știe câți cărăuși se vor mai alătura sau ce hotărâri va lua noul rege. În plus, era convins că nimănui, nici măcar tatălui său vitreg, nu-i va lipsi băiatul ăla pe care îl tratau cu toții drept nazareean.

Ubaid cunoștea bine ruta aceea. Alese cotul unui drum îngust și șerpuitor care se desfășura pe peretele unui munte. Ieșindurile fiecărei cotituri ale drumului îi împiedicau pe cei care mergeau în față sau în spate să vadă mai departe de câțiva pași; din pricina cărării atât de înguste, nimeni nu se va putea întoarce; nimeni nu-l va putea surprinde. Catârii încheiau convoiul și, în urma lor, după Băbuță, mergea Hernando. Avea să fie fi simplu: se va posta după cotitură, îi va lua gâtul băiatului de îndată ce acesta va trece și va ascunde cadavrul și animalul într-o peșteră de pe aceeași porțiune de drum, fără măcar să se oprească din mers. Toți vor crede că Hernando fugise cu o parte din prada de război. Vina va cădea asupra lui Brahim pentru că se încrezuse într-un nazareean bastard; el va trebui doar să se întoarcă în timpul nopții și să ascundă bine partea sa din pradă până când va veni sfârșitul războiului.

Și așa a făcut. Își mână animalele să-și continue drumul, iar ele se supuseră, obișnuite cu drumurile acelea. Puse mâna pe cuțit și îl ridică atunci când primii catâri din turma lui Hernando trecură de cotitura drumului. Începu să-i numere; erau doisprezece. Catârii îl atingeau, și Ubaid îi îmboldea în liniște cu mâna liberă ca să meargă mai departe. Cel de-al unsprezecelea trecu de cotitură și Ubaid, încordat, se îndreptă de spate; băiatul trebuia să fie următorul, după ce trecea și ultimul animal.

Dar Băbuța se opri. Hernando o îndemna cu glasul, dar animalul refuză cu încăpățânare: simțea prezența unei persoane după cotitură.

Ce se întâmplă, Băbuțo? întrebă el, încercând să o depășească ca să vadă ce...

Hernando se apropie și mai mult de cotitură și Băbuța dădu îndărăt, de parcă ar fi vrut să-l împiedice pe stăpânul ei să o depășească. Băiatul se opri brusc. Nu trecu nici o clipă până când Ubaid apăru pe drum, amenințând cu cuțitul; catârii se îndepărtau și el trebuia să-și desăvârșească planul. Hernando, în spatele Băbuței, încercă să fugă, dar se răzgândi și apucă un candelabru mare de argint masiv cu cinci brațe care ieșea dintr-o desagă.

Cei doi se înfruntară, cu Băbuța între ei. Hernando, cu spinarea îmbibată într-o sudoare mai rece decât aerul din munți, încerca să-și stăpânească tremurul mâinilor, al întregului corp, în vreme ce îndrepta candelabrul cel lung spre cărăușul din Narila. O râpă prăpăstioasă, foarte adâncă, se deschidea la dreapta lui. Ubaid privi în prăpastie: o lovitură cu acel candelabru...

– Hai, îndrăznește! îl sfidă Hernando cu un strigăt nervos.

Cărăușul din Narila cântări situația și vârî pumnalul în cingătoare.

– Am crezut că te urmăresc creștinii, se scuză el cu cinism înainte de a-i întoarce spatele.

Hernando nici măcar nu întoarse capul. Îi fu greu să pună la loc candelabrul în desagă; deodată, își dădu seama de greutatea acestuia. Tremura, mult mai tare decât o făcuse atunci când se înfruntase cu Ubaid și aproape că nu-și mai putea controla mâinile.

În cele din urmă, se sprijini de crupa Băbuței și, recunoscător, își trecu palma peste ea. Continuă drumul, asigurându-se că animalul depășea fiecare cotitură înaintea lui.

Primiți cu chiote de droaia de copii ieșiți să-i întâmpine, urcară coasta abruptă care ducea la castelul din Juviles foarte târziu în seara zilei de Sfântul Ștefan. Hernando nu-l pierdea din ochi pe Ubaid, care mergea înaintea lui. Pe măsură ce se apropiau, începură să audă muzica și să simtă aromele mâncărurilor care se pregăteau înăuntru. În spatele zidurilor pe jumătate dărâmate ale fortăreței îi așteptau femeile și bătrânii din Cádiar, precum și mulți alți oameni din diferite locuri din Alpujarras, mai cu seamă femei, copii și bătrâni, care veneau să caute adăpost, întrucât tații și soții lor se alăturaseră răscoalei. Interiorul amplei fortărețe, jalonate de nouă turnuri de apărare – unele distruse, altele încă înălțându-se falnice deasupra prăpastiei – era împestrițat cu zeci de corturi și colibe făcute din crengi de copac și pânze, care adăposteau bunurile fiecărei familii. Focuri străluceau în orice spațiu deschis între corturi; animalele se amestecau cu bătrânii și copiii, în vreme ce femeile, gătite în veșminte morisce colorate, se îndeletniceau cu pregătirea bucatelor. Vacarmul și aromele reușiră să-l facă pe Hernando să se destindă: nu era vorba de ghiveci sau de tocanele cu legume și slănină pe care le mâncau creștinii; peste tot se prăjea în ulei. Defilară pe lângă corturi în ovațiile generale și o femeie le oferi o prăjitură cu migdale și miere, alta, o gogoașă, iar a treia, o delicioasă și îndelung pritocită dulceață acoperită cu un strat de glazură. Pe ici, pe colo, în grupuri, răsunau dairele, cimpoaie, darabane, flajeolete și lăute. Mușcă din glazură și în gură i se amestecară savoarea de zahăr, de feculă și de mosc, de ambră, de coral roșu și de perle, de inimă de cerb și de apă de flori de portocal; apoi, printre focuri și femei, printre cântece și dansuri, își umplu nările cu aroma de miel, de iepure și de vânat amestecată cu cea a ierburilor cu care erau preparați: coriandru, izmă, cimbru și scorțișoară, anason, mărar și încă multe altele. Turmele de catâri

traversară cu dificultate fortăreața până într-un capăt al ei, unde se ridicau rămășițele vechiului castel fortificat și se afla depozitată prada de război din Cádiar. Prizonierele creștine sosite de curând fură asaltate de morisce, care le deposedară de puținele lor bunuri, înainte de a le pune să muncească.

Cu ajutorul oamenilor cărora Brahim le încredințase protecția prăzii de război din Cádiar, Hernando și Ubaid începură să descarce poverile catârilor și să depoziteze obiectele de valoare; amândoi erau încordați și stăteau cu ochii unul pe celălalt. Asta făceau, transportând roadele jafului din desagi înăuntrul castelului fortificat, când petrecerile și strigătele începură să se liniștească, până când putură auzi cu toții vocea lui Hamid care chema la rugăciune din clopotnița din Juviles, devenită acum minaret. Castelul dispunea de două bazine mari care asigurau apă din munți, curată și pură. Îndepliniră purificările și rugăciunea și apoi se întoarseră la treburile lor; în interiorul castelului fortificat se acumula un tezaur considerabil, alcătuit dintr-o mare cantitate de obiecte de valoare, giuvaiere și toți banii prădați de la creștini.

Hernando își aruncă privirea peste aurul și argintul îngrămădite acolo. Absorbit de mica avere acumulată, nu băgă de seamă apropierea lui Ubaid. După rugăciunea de seară, întunericul din castelul fortificat era sfâșiat doar de două torțe. Vacarmul începuse din nou. Brahim stătea de vorbă cu soldații de gardă dincolo de intrarea în castel.

Ubaid îl împinse trecând pe lângă el.

– Data viitoare n-o să mai ai atât de mult noroc, mormăi el.

„Data viitoare! își repetă Hernando. Omul ăsta-i un hoț și un asasin!" Erau numai ei doi. Îl privi pe cărăuș. Se gândi câteva clipe. Și dacă...?

– Javră! îl insultă el atunci.

Cărăușul se întoarse surprins exact în momentul în care Hernando sărea pe el. Băiatul renunță după palma cu care îl primise Ubaid. Hernando se împletici mai mult decât ar fi fost nevoie ca să se lase să cadă peste tezaurul morisc, exact în locul

unde se afla o cruciuliță din aur și perle pe care o observase mai înainte. Încăierarea le atrase atenția lui Brahim și soldaților.

– Ce...? începu Brahim să spună, înființându-se în interiorul citadelei din câțiva pași mari, ce faci acolo stând deasupra prăzii?

– Am căzut. M-am împiedicat, se bâlbâi Hernando, în vreme ce se scutura pe haine, având crucea ascunsă în palma dreaptă.

Ubaid privea scena uimit. Ce rost avusese atacul neașteptat al băiatului?

Neghiobule! îl certă tatăl său vitreg apropiindu-se de tezaur ca să verifice dintr-o privire că nici un obiect nu fusese spart.

Plec la Juviles, zise Hernando deodată.

– Ba rămâi..., începu Brahim să spună.

Cum vrei să rămân? ridică el glasul și gesticulă în mod exagerat. Avea giuvaierul în cingătoare, ascuns de tunica de care făcuse rost de prin veșmintele creștinilor din Alcútar. Vino după mine! Privește!

Fără să mai zăbovească, ieși din citadelă și se îndreptă spre turmele de catâri. Brahim îl urmă descumpănit.

– Ăstuia i s-a desprins potcoava. Hernando ridică copita din față a unui catâr și mișcă potcoava. Celălalt începe să aibă o rosătură, zise și ca să ajungă la cel pe care îl arăta, băiatul se strecură printre catârii lui Ubaid. Nu. Nu-i ăsta, adăugă din spatele unuia dintre catârii cărăușului din Narila.

Se ridică în vârful picioarelor cu brațele pe lângă trup și se prefăcu că îl caută pe cel cu rosătura. Făcând asta, ascunse crucea între hamurile catârului lui Ubaid.

– Ăla. Da, ăla. Ajunse la animal și îi ridică harnașamentul. Mâinile îi tremurau și erau asudate, dar mica rosătura pe care o observase pe drum apăru sub privirile tatălui său vitreg. Iar ăsta probabil că are ceva în gură, fiindcă n-a vrut să mănânce, minți el. Am sculele și leacurile în sat!

Brahim aruncă o privire animalelor.

– Bine, cedă el după ce se gândi câteva clipe. Du-te la Juviles, dar să fii pregătit să te întorci de îndată ce o să-ți poruncesc.

Hernando îi zâmbi lui Ubaid, care privea scena din poarta citadelei, împreună cu soldații. Văzându-i zâmbetul, cărăușul se încruntă și își mijì ochii; apoi îl amenință cu degetul arătător înainte de a se pierde printre corturi, unde femeile începeau să servească masa de seară. Brahim îi făcu semn să-l urmeze.

– Nu controlezi? îl opri fiul său vitreg.

– Să controlez? Ce...?

– Nu vreau să am necazuri cu prada de război, îl întrerupse Hernando cu seriozitate. Dacă lipsește ceva...

– Te omor.

Brahim se aplecă spre băiat cu ochii închiși, deveniți două linii subțiri.

– Tocmai de aceea, zise Hernando și se străduì să-și stăpânească tremurul din glas. Este vorba de prada neamului nostru, dovada victoriei sale. Nu vreau să am necazuri. Controlează-mi catârii!

Brahim făcu întocmai. Constată că desagile erau goale, controlă spațiile hamurilor și chiar îi ceru băiatului să se dezbrace de tunică ca să-l caute pe trup înainte de a părăsi castelul.

Odată lăsat liber, mergând șerpuit printre corturi cu șirul de catâri, Hernando întoarse privirea: Brahim tocmai controla animalele lui Ubaid.

– Ciuș! zori el animalele.

Hernando și catârii săi sosiră la Juviles mult după căderea nopții. Copitele animalelor pe drumul pietruit alungau liniștea satului. Câteva morisce ieșiră la ferestre ca să afle vești despre revoltă, dar renunțară, constatând că acela care mâna turma era tânărul nazareean. Aisha îl aștepta în poartă: Băbuța i-o luase înainte. Mână ceilalți catâri să-și continue drumul spre grajd și se opri în fața mamei. Lumina tremurândă a lumânării din interiorul casei se juca pe profilul mamei sale. În momentul acela, își aminti sânii ei enormi dansând în biserică în sunete de „iu-u-u"; în aceeași clipă, viziunea se prefăcu totuși într-o Aisha rugătoare care plecase să obțină ajutorul lui Hamid.

– Și tatăl tău? îl întrebă ea.

– A rămas la castel.

Aisha se mărgini să-și deschidă brațele. Hernando zâmbi și înaintă până îi simți îmbrățișarea.

– Mulțumesc, mamă, șopti el.

Exact în clipa aceea simți oboseala: picioarele parcă ar fi cedat și toți mușchii i se relaxară. Aisha îl strânse și mai tare în brațe și, stând în picioare, începu să îngâne un cântec și să-l legene pe fiul său. De câte ori nu auzise el acea melodie, copil fiind! După aceea... după aceea veniseră ceilalți copii ai lui Brahim, iar el... Un felinar clipea lângă ultimele case din sat. Aisha se întoarse spre lumina aceea.

– Ai mâncat de seară? întrebă ea deodată, nervoasă, încercând să-l desprindă din îmbrățișare.

Hernando opuse rezistență. Prefera să fie îmbrățișat decât să mănânce.

– Să mergem, să mergem! insistă ea. O să-ți pregătesc ceva.

Intră hotărâtă în casă. Hernando rămase un moment în picioare, desfătându-se cu parfumul acelor veșminte și al acelui trup pe care îl putea îmbrățișa atât de rar.

– Vino! îl strigă mama sa din casă. Mai sunt multe de făcut și este târziu.

Deshămă animalele, le dădu să mănânce orz în iesle și Aisha îi duse o porție mare de terci, ouă și o portocală. Catârii și bărbatul mâncară în tăcere. Aisha, așezată lângă fiul său, îl mângâia cu blândețe pe păr, în vreme ce asculta relatarea celor întâmplate de la plecarea lui din Juviles. Îl sărută pe cap auzindu-l povestind cu glasul gâtuit de plânset moartea lui Gonzalico.

– A avut și el ocazia să se apere, încercă ea să-l consoleze. Tu i-ai dat-o. Asta-i un război. Un război împotriva creștinilor; toți vom suferi de pe urma lui, nu încape nici o îndoială.

Hernando termină de mâncat, iar mama lui se retrase. Atunci el se apucă să le acorde îngrijiri catârilor. Îi examină: de-acum sătui cu toții, inclusiv cei noi, se odihneau cu capul atârnând și urechile lăsate în jos. Pentru o clipă, închise ochii, răpus de

oboseală, dar se sili să se ridice; Brahim putea trimite oricând vorbă să-l cheme. Îl potcovi pe cel care avea nevoie. În noapte, ciocănitul răsună prin trecători și prăpăstii când îndrepta pe nicovală potcoava din fier moale, ca să izbutească să-i dea forma aproape pătrată specifică berberilor. Brahim insista să folosească în continuare tehnica arabă, refuzând potcoavele semicirculare ale creștinilor. Iar Hernando era de acord cu el: marginea potcoavelor care rămânea în afară le permitea animalelor să meargă în siguranță pe drumurile abrupte. Apoi, odată catârul potcovit, Hernando tăie partea din copită care ieșea în afara potcoavei spre deosebire de cum făceau creștinii. Termină de potcovit, verifică potcoavele tuturor celorlalți catâri și la sfârșit se străduí să îngrijească rosăturile pe care le observase la castel la un alt catâr. Îi ceruse mamei sale să aprindă focul înainte de a se retrage. Intră în casă fără să-i bage în seamă pe cei patru frați vitregi ai săi care dormeau de-a valma în mica încăpere ce servea drept bucătărie și sală de luat masa. În curând, aveau să-și recapete camerele de la etaj, lângă cea a mamei lor și a lui Brahim, când vor fi culese cele aproape două mii de gogoși de viermi de mătase prinse în rafturile din împletituri de nuiele dispuse pe pereți; până atunci, gogoșile trebuiau să crească în tăcere și în liniște, iar frații săi vitregi se vedeau siliți să le cedeze camerele lor. Încălzi apa și puse la fiert miere și euforbie, pe care le lăsă pe foc câtă vreme avea să maseze cu apă caldă zona rănită a catârului. Se întoarse la foc și îmbunătăți fiertura cu sare înfășurată într-o cârpă. Când consideră că leacul este gata, îl aplică pe rosătură. Catârul acela nu putea fi pus câteva zile la muncă, oricât de mult i-ar fi displăcut lui Brahim. Privi animalele cu mulțumire, își umplu plămânii cu aerul înghețat al muntelui și își îndreptă privirea spre profilurile piscurilor ce înconjurau Juviles: toate se arătau învăluite în întuneric în afară de culmea cu castelul, luminat de scânteierea focurilor dinăuntru. „Ce i s-o fi întâmplat lui Ubaid?" se gândi el când o porni spre șopron să doarmă puțin, cât mai rămăsese din noapte.

8

În dimineața următoare, Hernando se trezi în zori. Își făcu purificările și răspunse la chemarea lui Hamid la prima rugăciune a zilei. Se prosternă de două ori și recită prima sură din Coran și rugăciunea numită *conut* înainte de a se așeza pe pământ ca să continue cu binecuvântarea și să termine intonând urarea de pace. Frații săi vitregi, sculați și ei, încercară să-l imite, bolborosind niște rugăciuni pe care nu le stăpâneau. Apoi se întoarse să se îngrijească de rosăturile catârului și, după ce luă micul dejun, se îndreptă spre casa lui Hamid. Avea atâtea lucruri de povestit! Atâtea întrebări de pus. Creștinii din Juviles încă mai erau închiși în biserică doar cu pâine și apă; Hamid insista să obțină convertirea lor la islam. Cu toate acestea, când ajunse în apropierea bisericii, găsi femei, copii și bătrâni agitați. Se alătură unui grup care se strânsese în jurul resturilor clopotului distrus al bisericii.

– Hamid cunoaște bine legile noastre, susținu unul dintre bătrâni.

– De mulți ani, mormăi altul, nici un musulman nu mai este judecat după legile noastre. La Ugíjar...

– La Ugíjar nu mi s-a făcut dreptate niciodată! îl întrerupse cel dintâi.

Un murmur de aprobare străbătu grupul. Hernando îi observă pe oamenii din sat: pe bătrânii, pe copiii și pe femeile care nu participaseră la revoltă, iar acum o porniseră înspre castel. Aisha era printre ei.

– Ce se întâmplă, mamă? o întrebă el când ajunse la ea.

– Tatăl tău l-a chemat la castel pe Hamid, îi răspunse Aisha fără să se oprească. Va fi judecat un cărăuș din Narila care a furat un giuvaier.

– Ce-i vor face?

– Unii spun că va fi biciuit. Alții, că i se va tăia mâna dreaptă și câțiva, că va fi ucis. Nu știu, fiule. Să i se facă orice i s-o face, o auzi el pe mama sa spunând fără să se oprească din mers, merită orice pedeapsă. Tatăl tău vitreg îmi vorbea mereu despre el: fura din mărfurile pe care le transporta. Avusese destule probleme și dispute cu moriscii, dar judecătorul de pace din Ugíjar îi lua mereu apărarea. Ce rușine! Una e să furi de la creștini și altceva de la cei din neamul tău! Se spune că e prieten cu...

Încetă să o mai asculte pe mama sa pentru a-și reînvia în minte cearta tatălui său vitreg cu Partal și apoi privirile cu care se înfruntaseră cei doi cărăuși în urma refuzului lui Brahim de a-i strânge mâna. Brahim era în stare de multe lucruri rele, dar nu l-ar fi furat niciodată pe un musulman! Aisha mergea mai departe, vorbea și gesticula împreună cu celelalte femei, care încuviințau cu gesturi asemănătoare.

Hernando nu își continuă drumul. Nu voia să fie de față la judecată. Cu siguranță... cu siguranță că Ubaid, cărăușul din Narila, avea să dea vina pe el în public.

– Trebuie să îngrijesc de catâri, se dădu el în lături în momentul în care un grup de copii i-o luă înainte alergând.

Un fior brăzdă pielea băiatului. Va fi ucis...! Și de ce nu? Oare nu încercase să o facă și el? Dacă n-ar fi fost Băbuța... Oare nu-l amenințase cu moartea? Dar Gonzalico? Se răzbunase crunt pe copil... dar comportarea lui nu fusese mai groaznică decât a celorlalți morisci. Alungă din minte gândurile acelea. Hamid avea să hotărască, într-adevăr: cu siguranță că avea să dea sentința cea mai potrivită.

Judecata începu după rugăciunea de la miezul zilei și se prelungise toată după-amiaza. Ubaid tăgădui că ar fi furat crucea și chiar a pus la îndoială îndreptățirea lui Hamid de a-l judeca.

– Așa este, recunoscu învățatul, care ținea în mână crucea găsită în harnașamentul catârului. Nu sunt un *alcall*, după atâția ani, nu mă pot considera nici măcar un învățat. Preferi să nu te judec eu?

Cărăușul observă cum unii dintre bărbații care se adunau în jurul judecătorului își duceau mâna la dăgile și spadele lor și se făceau spre el; doar atunci recunoscu autoritatea lui Hamid. Ubaid nu obținu nici o mărturie în favoarea sa: nimeni nu răspunse afirmativ la întrebările cu care Hamid își începea interogatoriile.

– Adevărești tu că numitul Ubaid, cărăuș din Narila, este un om drept și că nu e nimic de spus împotriva lui, că își declară mărturia de credință, că își îndeplinește purificările și că este bun după legea lui Mahomed, bun ca să ia și bun ca să dea?

Toți aduceau ca dovezi nenumăratele probleme pe care cărăușul le avusese cu frații săi întru credință. Se prezentară să depună mărturie chiar și două femei care nu fuseseră chemate și care parcă ar fi vrut să susțină declarațiile bărbaților lor dând asigurări că îl văzuseră în noaptea dinainte făptuind un adulter.

Hamid nu-și plecă urechea la acuzațiile pe care, în disperarea sa, Ubaid le arunca împotriva lui Hernando și dădu sentința de a i se tăia mâna dreaptă pentru acuzația de hoție. Dar cum acuzația de adulter nu fusese dovedită de către patru martori, așa cum s-ar fi cuvenit, porunci de asemenea ca femeile care depuseseră mărturie în această privință să primească fiecare câte optzeci de lovituri de bici, așa cum spunea legea musulmană.

Înainte de a se ocupa de pedepsirea cărăușului, Brahim se pregătea să execute osânda împotriva celor două femei. Făcuse rost de o nuia subțire și îl întrebă pe Hamid din priviri atunci când îi fură prezentate condamnatele.

Învățatul le întrebă dacă sunt însărcinate. Amândouă negară și atunci i se adresă lui Brahim:

– Lovește-le ușor, stăpânește-ți forța, îi porunci el. Așa spune legea.

Cele două femei lăsară să le scape un suspin de ușurare.

– Scoate-le tunicile și hainele de blană pe care le poartă, fără să le dezgolești de tot. Nici să nu le legi picioarele sau mâinile... numai dacă n-au cumva de gând să fugă.

Brahim se strădui să îndeplinească poruncile lui Hamid. Chiar și așa ușoare, cele optzeci de lovituri sfârșiră prin a pricinui niște dâre fine de sânge pe cămășile femeilor, urme care li se întinseră cu iuțeală pe spate.

În mijlocul castelului, înainte de lăsarea întunericului, în fața a sute de morisci tăcuți, Brahim reteză mâna dreaptă a cărăușului din Narila cu o lovitură dură de hanger. Ubaid nu-i aruncă nici măcar o privire: în genunchi, cineva îi ținea strâns antebrațul întins pe o buturugă folosită în chip de butuc de călău. Nu țipă în momentul în care mâna îi fu despărțită din încheietură, nici când i se aplică un garou, dar o făcu după aceea, când brațul îi fu introdus într-o găleată plină cu oțet și sare pisată.

Urletele lui le zbârliră părul moriscilor.

Despre toate acestea, Hernando află dintr-o relatare perfectă, în aceeași noapte, la întoarcerea mamei sale, în vreme ce luau cina.

– La urmă, a spus că tu ai furat crucea. De mai multe ori, întruna. Nu înceta să strige și să te numească nazareean. De ce te-a acuzat canalia aia? îl întrebă Aisha.

Cu gura plină și ochii în farfurie, Hernando deschise mâinile și ridică din umeri.

– Este un mizerabil! răspunse fără să o privească pe mama sa, cu gura încă plină.

Apoi își vârî iute altă bucată de carne în gură.

În seara aceea, nu mai îndrăzni să meargă acasă la Hamid și îi fu greu să adoarmă. Ce o fi gândit Hamid despre acuzațiile cărăușului? Îl pedepsise cu tăierea mâinii drepte! Cărăușul nu avea să lase lucrurile așa. Știa că el fusese. Cu siguranță. Dar acum... acum îi lipsea mâna dreaptă, cea care apucase cuțitul împotriva lui. Așadar, trebuia să fie cu grijă. Se răsucea în paiele pe care încerca să adoarmă. Dar Brahim? Tatăl său vitreg se mirase că el îl îndemnase să controleze catârii. Și ceilalți care au

fost de față? Afurisita aia de poreclă! Dacă înainte fusese Nazareeanul pentru oamenii din Juviles, acum va fi pentru locuitorii întregii regiuni Alpujarras.

În dimineața următoare, tot nu se hotărâse să-l viziteze pe Hamid, dar, la amiază, învățatul îi trimise vorbă să vină la el. Îl găsi lângă biserică, sub soarele înghețat al iernii, în același loc unde se aflau rămășițele clopotului, așezat pe un fragment mai mare din acesta, cu sabia Profetului la picioarele sale. În fața lui, aliniați în ordine pe jos, se aflau o mulțime de copii, de loc din Juviles sau veniți de la castel. Câteva femei și bătrâni priveau. Hamid îi făcu semn să se apropie.

– Pacea fie cu tine, Hernando, îl primi el.

– Ibn Hamid, îl corectă băiatul. Mi-am luat acest nume... dacă n-ai nimic împotrivă, se bâlbâi el.

– Pacea fie cu tine, Ibn Hamid.

Învățatul își ațintì privirea în ochii albaștri ai lui Hernando. Nu avu nevoie de mai mult: putu citi adevărul în ei într-o singură clipă. Hernando își lăsă capul în jos; Hamid oftă și privi spre cer.

Amândoi se îndepărtară câțiva pași de grupul de copii, nu înainte ca învățatul să-i încredințeze unuia dintre ei paza valorosului său hanger.

Hamid lăsă să se scurgă câteva clipe.

– Te căiești de ceea ce ai făcut sau ți-e frică? îl întrebă el după aceea.

Hernando, care se așteptase la un ton mai aspru, cugetă la întrebare înainte de a răspunde:

– A vrut să mă convingă să furăm prada. A încercat să mă omoare și m-a amenințat încă o dată că o va face.

– Poate că o va face, recunoscu Hamid. Va trebui să trăiești cu amenințarea. Îi vei face față sau te gândești să fugi?

Hernando îl privi: învățatul părea că-i citește gândurile cele mai ascunse.

– Este mai puternic... chiar și fără o mână.

– Tu ești mai inteligent. Folosește-ți inteligența.

Cei doi se priviră îndelung. Hernando încercă să vorbească, să-l întrebe de ce l-a ocrotit. Șovăi. Hamid rămăsese nemișcat.

– Cutumele noastre spun că judecătorul nu acționează niciodată cu nedreptate, spuse învățatul în cele din urmă. Dacă denaturează adevărul, este pentru a se face folositor. Eu sunt convins că am fost folositor neamului nostru. Gândește-te la aceasta. Am încredere în tine, Ibn Hamid, îi șopti el atunci. Vei fi avut motivele tale.

Băiatul încercă să vorbească, dar învățatul îl împiedică.

– Bine, adăugă el brusc, am multe de făcut, iar toți acești copii au nevoie să învețe Coranul. Trebuie să recuperăm mulți ani irosiți.

Se întoarse spre grupul de copii, care dădeau deja semne de nerăbdare, și îi întrebă cu voce tare:

– Care dintre voi cunoașteți prima sură, *al-Fatiha?* întrebă el, în vreme ce străbătea șchiopătând mica distanță care îl despărțea de ei.

Destul de mulți dintre ei ridicară mâna. Hamid îi făcu semn unuia dintre cei mai mari și îi spuse să o recite. Copilul se ridică în picioare.

– *Bismillah ar-Rahman ar-Rahim,* „În numele lui Allah cel Milos și Milostiv..."

– Nu, nu, îl întrerupse Hamid. Rar, cu...

Băiatul începu din nou, nervos.

– *Bismillah...*

– Nu, nu, nu, îl întrerupse din nou cu răbdare învățatul. Ascultați. Ibn Hamid, recită-ne prima sură.

Șoptise cuvintele „recită-ne".

Hernando îi dădu ascultare și începu rugăciunea, legănându-se ușor.

– *Bismillah...*

Băiatul încheie sura și Hamid lăsă să se scurgă câteva clipe cu amândouă mâinile deschise și degetele îndoite; le învârtea într-un ritm domol de ambele părți ale capului, pe lângă urechi, ca și cum rugăciunea aceea ar fi fost o muzică. Nici unul dintre copii

nu fu în stare să-și abată privirea de la mâinile acelea descărnate care mângâiau aerul.

– Știți că araba, le explică el în continuare, este limba întregii lumi musulmane; este ceea ce ne unește, oricare ne-ar fi originea sau locul în care trăim. Prin Coran, araba a căpătat calitatea de limbă divină, sfântă și sublimă. Trebuie să învățați să recitați ritmic surele ca să răsune în urechile voastre și ale celor care vă ascultă. Vreau ca toți creștinii care se află acolo înăuntru, arătă spre ușa bisericii, să audă din gurile voastre această muzică celestă și să se convingă că nu există alt Dumnezeu în afară de Allah, nici alt profet în afară de Mahomed. Învață-i, încheie adresându-i-se lui Hernando.

În următoarele două zile, Hernando nu mai avu ocazia să stea de vorbă cu Hamid. Se îngrijea conștiincios de catâri așteptând să sosească ordine din partea lui Brahim, se ocupa de puținele munci pe câmp din acea perioadă a anului, iar restul timpului îl dedica copiilor, învățându-i rugăciuni.

În ziua de 30 decembrie, Farax trecu prin Juviles în fruntea unei cete de haiduci și, înainte de a pleca din nou la drum, porunci execuția neîntârziată a creștinilor prizonieri în biserică.

Farax, boiangiul, numit alguazil principal de către Abén Humeya, nu numai că se ocupa, așa cum îi poruncise regele, să strângă prada capturată de la creștini, ci poruncise uciderea tuturor copiilor mai mari de zece ani care nu fuseseră încă executați, cerând ca trupurile să nu fie îngropate, ci abandonate, ca să slujească drept hrană pentru jivine. A poruncit, de asemenea, sub pedeapsa cu moartea, ca nici un morisc să nu ascundă sau să ofere adăpost vreunui creștin.

Hernando și elevii școlii sale improvizate văzură cum toți creștinii au fost scoși din biserică cu mâinile legate la spate, despuiați, șchiopătând, mulți dintre ei bolnavi, și au fost mânați spre un câmp din apropiere. Târându-și picioarele alături de preot și de capelanul beneficiar al parohiei, Andrés, sacristanul, întoarse capul spre Hernando, care ședea pe cel mai mare fragment al

clopotului. Tânărul îi susținu privirea ațintită asupra sa până când un morisc îl îmbrânci violent pe sacristan cu patul unei archebuze. Hernando simți o parte din lovitură pe propria spinare. „Nu-i un om rău", își spuse el. Întotdeauna s-a purtat bine cu el... Oamenii se alăturară convoiului, țipând și dansând în jurul creștinilor. Copiii rămaseră tăcuți până când strigătul unuia dintre ei îi făcu pe toți să se ridice în același timp. Hernando îi văzu alergând spre câmp, de parcă s-ar fi dus la o petrecere.

Să nu rămâi acolo, auzi el.

Se întoarse și îl găsi pe Hamid în spatele său.

Nu-mi place să-i văd murind, se destăinui băiatul. De ce trebuie să fie uciși? Am trăit împreună...

Nici mie, dar trebuie să mergem. Pe noi ne-au obligat să devenim creștini sub pedeapsa cu surghiunul, altă formă de a muri departe de pământul și de familia noastră. Ei nu au vrut să-l recunoască pe singurul Dumnezeu; nu au profitat de ocazia care li s-a oferit. Au ales să moară. Să mergem! îl îndemnă Hamid.

Hernando șovăi.

– Nu îți pune viața în primejdie, Ibn Hamid. Următorul ai putea fi tu.

Oamenii îi înjunghiară pe capelanul beneficiar și pe preot. Ceva mai încolo, de pe o mică terasă, Hernando se înfioră văzând-o pe mama sa îndreptându-se încet spre don Martín, care agoniza pe pământ. Ce făcea? Simți că Hamid își trece brațul peste umerii lui. Cu strigăte și îmbrânceli, femeile din sat îi siliră pe bărbați să se îndepărteze de clerici. În tăcere, aproape cu respect, un morisc puse un pumnal în mâna Aishei. Hernando o observă îngenunchind lângă preot, ridicând arma deasupra capului și înfigându-i-o cu putere în inimă. Chiotele de „iu-u-u" izbucniră din nou. Hamid strânse cu putere umărul băiatului, în vreme ce mama lui își descărca furia asupra cadavrului preotului. Puțin mai târziu, trupul pântecos al clericului devenise o masă însângerată, dar mama sa, în genunchi, continua să înfige cuțitul întruna, ca și cum cu fiecare lovitură ar fi răzbunat o parte din destinul la care o condamnase alt preot. Atunci, femeile se

apropiară și o dădură la o parte de lângă cadavru, ridicând-o de subsuori. Hernando reuși să-i vadă chipul schimonosit, acoperit de sânge și de lacrimi. Aisha se desprinse de femei, lăsă să-i cadă pumnalul, ridică amândouă brațele spre cer și strigă cu toată forța plămânilor ei:

– Allah este mare!

Apoi moriscii uciseră încă doi creștini, căpeteniile satului, dar înainte de a putea continua cu cei care mai rămăseseră în viață, printre care se afla Andrés, sacristanul, veni Zaguer, alguazilul din Cádiar, cu oamenii săi și opri măcelul.

Hernando doar intuia discuțiile dintre soldații lui Zaguer și moriscii lacomi de sânge. Privirea lui se plimba între mama sa, așezată acum pe jos, cu picioarele prinse între brațe și capul între genunchi, tremurând toată, și Andrés, următorul la rând.

Du-te la ea, îi spuse Hamid, împingându-l de la spate. A făcut-o pentru tine, băiete, adăugă el observându-i refuzul. A fost pentru tine. Mama ta și-a obținut răzbunarea asupra unuia dintre oamenii lui Hristos și o parte din această răzbunare este și a ta.

A fost în stare doar să se apropie de mama sa și să rămână în picioare lângă ea, la o anumită distanță. Câmpul se goli de oameni și câteva animale începură să se apropie de cele patru cadavre care zăceau acolo. Hernando privea câțiva câini care adulmecau trupul capelanului beneficiar, șovăind dacă să-i gonească sau nu, când Aisha se ridică în picioare.

– Să mergem, fiule, se mărgini ea să-i spună.

Începând din momentul acela, Aisha nu arătă nici cea mai mică schimbare în comportamentul ei obișnuit; în ziua aceea, nici măcar nu-și schimbă îmbrăcămintea, ca și cum sângele care o pătă ar fi fost ceva firesc. Cel care nu putu să se concentreze la treburile sale a fost Hernando: Ubaid îl va aștepta la castel, asta dacă nu cumva se va hotărî să vină după el. În șopron, cu catârii, se uita dintr-o parte într-alta. Trebuia să fie prevăzător. Hamid știa că el fusese cel care îi întinsese o cursă cărăușului. „Am încredere în tine", îi spusese, dar ce o fi gândind despre el? „Un judecător nu acționează niciodată cu nedreptate. Dacă denaturează

adevărul, este pentru a se face folositor." Și învățatul îl asigurase că așa se simțise. Tânărul inspectă din nou împrejurimile șopronului, atent la orice zgomot.

Dormi prost și, a doua zi, până și copiii îl simțiră neatent când recită Coranul. Era prima zi din an în calendarul creștin; în ziua aceea nu se ținea școală. După cum era obiceiul, femeile ieșiseră să toarcă sub duzi. Își vopsiseră mâinile cu praf de lemn-câinesc, cu care ungeau și ușile caselor; pregătiseră niște turte din pâine goală cu usturoi și plecară la câmp unde pe niște vetre de cărămidă și lut construite în acest scop cufundară gogoșile de mătase într-un cazan de aramă și le fierseră cu săpun ca să-și piardă grăsimea. În vreme ce mestecau gogoșile în cazan cu o măturică de cimbru, torceau mătasea pe niște roți grosolane instalate sub duzi. Moriscele erau foarte îndemânatice și aveau răbdarea necesară să toarcă. Grupau gogoșile pe trei sorturi: gogoșile în formă de migdală, din care obțineau mătase lucioasă, cea mai de preț; gogoșile duble, din care se torceau fire de mătase rotunde, mai aspre și mai grosolane; și cele care erau deteriorate, ale căror fire se foloseau pentru șnururi și țesături de proastă calitate.

Hernando se întrebă ce aveau să facă în anul acela cu mătasea. Cum vor putea să o transporte și să o vândă în cartierul mătăsarilor din Granada? Veștile aduse din oraș de către iscoadele morisce vorbeau despre faptul că marchizul de Mondéjar aduna în continuare trupe ca să vină în Alpujarras.

– De altfel, marchizul de Vélez s-a oferit în fața regelui Filip să înăbușe revolta din provincia Almería, comentau câțiva bărbați în piața satului, aproape de locul unde tânărul ținea orele.

Hernando se apropie de grup și îi făcu semn să continue unui copil care în momentul acela cânta surele.

– Diavolul Cap-de-Fier, reuși el să-l audă pe un bătrân mormăind cu teamă. Așa îl numeau moriscii pe crudul și sângerosul marchiz. Se spune, continuă bătrânul, că până și caii se scapă pe ei de frică în momentul când se suie în șa.

– Cei doi marchizi ne vor zdrobi, spuse ritos un bărbat.

– Nu s-ar fi întâmplat așa dacă oamenii din Albaicín și cei de la câmpie s-ar fi alăturat revoltei, interveni un al treilea. Marchizul

de Mondéjar o fi având necazuri în orașul său și nu o fi putut veni în Alpujarras.

Hernando observă că mulți dintre ei încuviințau în tăcere.

– Cei din Albaicín își plătesc acum trădarea, afirmă primul bătrân. Apoi scuipă pe jos. Unii fug în munți, spășiți. Granada s-a umplut de nobili și de mercenari, și cu toate că s-au oferit să-și plătească șederea și hrana în azilurile din oraș, marchizul de Mondéjar a poruncit să fie cazați în locuințele moriscilor. Îi jefuiesc și le siluiesc pe nevestele și fiicele acestora. În fiecare noapte.

– Se spune că la Tribunalul Suprem au fost întemnițați peste o sută dintre moriscii cei mai de vază și mai bogați din oraș, adăugă un altul.

Bătrânul dădu din cap în semn de confirmare.

Tăcerea se așternu din nou peste grup.

– Vom birui! strigă unul dintre bărbați.

Copilul care recita surele amuți la auzul răcnetului.

– Allah ne va ajuta! Vom birui! insistă el, reușind să-i facă pe cei prezenți, inclusiv pe copii, să se alăture strigătelor sale.

În ziua de 3 ianuarie 1569, Hernando primi ordin de la Brahim să vină la castelul din Juviles. Moriscii plecau să înfrunte oastea marchizului de Mondéjar, care se îndrepta spre Alpujarras.

Nu putu nici măcar să lege chinga primului catâr de cât de tare îi tremurau mâinile. Harnașamentul îi alunecă într-o parte și căzu pe pământ, în vreme ce băiatul își privea îngrijorat mâinile. Ce o să facă Ubaid? O să-l omoare. Îl aștepta... ba nu. Ce să caute un cărăuș ciung la castel? Cum avea să muncească un ciung printre catâri? O sudoare rece îi umezi spinarea; îi va întinde vreo capcană. Nu o va face la castel. Nu. Acolo n-ar putea... Hernando înhămă turma cum putu mai bine și, după ce își luă rămas-bun de la mama sa, o porni la drum. Și dacă ar fugi? Ar putea... ar putea merge la creștini, dar... Nu va reuși niciodată să treacă de Alpujarras! Ar fi oprit. Brahim îl va căuta dacă nu venea și atunci va ști că Ubaid a spus adevărul. Își aminti de sfatul lui Hamid și de încrederea pe care învățatul i-o acordase. Nu-i putea înșela așteptările.

Urcă la castel, ocrotit între catâri, silindu-i să meargă aproape de el, atent la orice mișcare. Ubaid nu i-a ieșit în față, așa cum se temuse el. Castelul era în fierbere cu pregătirile de plecare la Pampaneira, unde îi aștepta Abén Humeya cu oastea sa. Îl căută pe Brahim și îl găsi stând la taifas cu căpeteniile haiducilor, aproape de fortăreață.

– Plecăm numaidecât, îl anunță tatăl său vitreg. Pregătește-mi calul... și catârii ăluia din Narila, adăugă el, arătând spre Ubaid.

Cărăușul din Narila avea brațul drept bandajat, murdar, îmbrăcămintea ponosită și era îngrozitor de tras la față, încercând, fără succes, să înhame animalele.

Dar..., încercă Hernando să protesteze.

– Cred că ai aflat deja că a plătit pentru vina lui, îl întrerupse Brahim, care apăsă pe ultimele două cuvinte.

Apoi se aplecă peste Hernando cu ochii pe jumătate închiși, provocându-l parcă să protesteze din nou.

Știa! O știa și tatăl său vitreg! Și, cu toate astea, apucase spada ca să-i taie mâna. Brahim îl văzu pe fiul său vitreg îndreptându-se spre turma lui Ubaid. O expresie de satisfacție apăru pe chipul său la vederea înfruntării dintre cei doi: îi ura pe amândoi.

– O să pregătesc și animalele tale, îi spuse Hernando cărăușului din Narila fără să-și poată lua ochii de la bandajul însângerat care acoperea ciotul brațului său drept.

Ubaid îl scuipă în față pe băiat, care se răsuci spre tatăl său vitreg.

– Pregătește-i! îi strigă Brahim.

Zâmbetul i se șterse de pe buze.

– Dă-te la o parte de lângă catâri, îi ceru atunci Hernando cărăușului. O să-ți pregătesc animalele, fie că îți place, fie că nu, dar te vreau departe de mine. Văzu o bâtă lungă pe jos, o apucă cu amândouă mâinile și îl amenință pe Ubaid. Departe de mine! repetă el. Dacă te apropii de mine, te omor.

– O s-o fac eu înaintea ta, mormăi Ubaid.

Hernando îl îmboldi cu capătul bâtei, dar Ubaid îl prinse cu mâna sa stângă, împiedicându-l. Hernando simți o forță neobișnuită pentru cineva aflat în starea cărăușului. Brahim părea să se

bucure de înfruntare, care se prelungi câteva clipe. „Folosește-ți inteligența", își aminti el. Deodată, dădu drumul bâtei din mâna dreaptă și o înălță cu violență; Ubaid răspunse instinctiv la amenințare și își ridică... ciotul! Brațul retezat și însângerat din fața ochilor îl făcu pe cărăuș să șovăie, ocazie de care profită Hernando ca să-l lovească în stomac cu bățul. Cărăușul se împletici și căzu la pământ.

– Nu te apropia de mine! Vreau să stai departe în orice clipă, îi porunci el, ațâțându-l din nou cu bâta.

Fără să-și poată ascunde durerea din încheietura mâinii, Ubaid se târî departe de catâri.

Abén Humeya își stabili baza de operațiuni în micul castel de la Poqueira, amplasat în vârful unei stânci de unde se putea controla Râpa Sângelui, cea de la Poqueira, precum și râul Guadalfeo. Hernando străbătu drumul de la Juviles împreună cu aproape încă o mie de morisci, unii înarmați, cei mai mulți purtând doar unelte pentru munca la câmp, dar doritori cu toții să intre în luptă împotriva forțelor marchizului. Ubaid, mereu în frunte, rezistă traseului, sprijinindu-se de catâri, incapabil măcar să se suie pe vreunul dintre ei. Oamenii din Juviles nu erau singurii: o mulțime de morisci răspundea la chemarea regelui Granadei și al Córdobei. În micul castel nu mai încăpea nimeni și oamenii se împrăștiară prin sătucul Pampaneira, unde nici casele nu mai puteau oferi adăpost mai multor persoane, și se putea considera norocos acela care ar fi găsit adăpost împotriva frigului sub „galeriile" care, de la o casă la alta, acopereau ulicioarele șerpuitoare ale satului.

Ajunseră noaptea, cu puțin timp înainte ca un grup de morisci să se întoarcă înfrânt la Pampaneira, lăsând în urma lor două sute de morți. În aceeași noapte, începu munca pentru Hernando: mai mulți cai se întorseseră răniți, iar Brahim îl lăsă pe fiul său vitreg să-i îngrijească.

Până la răscoală, doar câțiva haiduci aveau cai, dat fiind că moriscilor le era interzis. Chiar și pentru a împerechea un măgar cu iepele sau un armăsar cu măgărițele, moriscii trebuiau să

ceară autorizații speciale. De aceea, nici nu dispuneau de veterinari capabili să trateze caii. Fiind deja ziuă, Hernando rămase multă vreme nemișcat pe un câmp învecinat cu cel al catârilor, observând la lumina soarelui starea animalelor. Nu era pregătit pentru așa ceva; nu era vorba de problemele obișnuite ale catârilor. Cum o fi reușit să se întoarcă unele dintre acele animale fără să moară pe drum? Frigul era pătrunzător și doi cai agonizau pe pământul acoperit cu brumă; unii stăteau nemișcați, având dureri, prezentând răni adânci provocate de proiectilele archebuzelor, de spadă, de lance sau de halebardele oștenilor creștini. Din nările tuturor ieșeau răsuflări convulsionate. Ubaid stătea la câțiva pași de el; privirea lui aluneca de la un cal la altul. În noaptea aceea, Hernando se culcase departe de ciung, cu Băbuța lângă el, legată ușor de un picior: Băbuța era mereu neîncrezătoare în orice necunoscut care ar fi vrut să se apropie de ea.

Pune-te pe treabă! se auzi porunca în spatele lui.

Hernando se întoarse și dădu de Brahim și de mai mulți haiduci.

– Ce faci aici încremenit? Vezi de ei!

Să vadă de ei? A fost cât pe-aci să-i răspundă tatălui său vitreg, dar se stăpâni la timp. Unul dintre haiducii care îl însoțeau pe Brahim, un uriaș care purta o archebuză lucrată fin cu arabescuri aurite și o țeavă aproape de două ori mai lungă decât cele obișnuite, îi arătă un roib de talie mică. Făcu gestul cu archebuza, mânuind arma cu un singur braț, de parcă n-ar fi cântărit mai mult decât un batic de mătase.

– Ăla e al meu, băiete. O să am nevoie de el în curând, spuse haiducul, care era poreclit Gironcillo.

Hernando privi roibul. Cum putea bietul animal să poarte o asemenea namilă de om ? Numai archebuza cântărea o groază.

– Mișcă-te! îi strigă Brahim.

„De ce nu? se întrebă băiatul. Oricare ar putea fi primul îngrijit."

– Vezi-i pe ăia doi, îi spuse lui Ubaid, arătând spre cei care agonizau în promoroacă, în vreme ce el se îndrepta spre roib, verificând cu coada ochiului dacă ciungul îi îndeplinește ordinele.

În ciuda piedicilor care îi imobilizau picioarele din față, calul șchiopătă câțiva pași dând înapoi, când Hernando încercă să se apropie de el. O rană sângerândă care pleca de sus, de pe crupă, îi străbătea pulpa dreaptă. „N-o să poată să se miște mult mai repede de atât", se gândi el atunci. Din două salturi ar putea să-l prindă de dârlogi și să pună mâna pe el; totuși... Luă o mână de fân și i-o întinse, vorbindu-i în șoaptă. Roibul părea că nu-l privește.

– Apucă-l odată! îl somă Brahim din spatele lui.

Hernando continuă să-i vorbească în șoaptă, recitând ritmic prima sură.

– Apropie-te și apucă-l, insistă Brahim.

– Taci! mormăi Hernando fără să se întoarcă.

Obrăznicia părea că răsună până și în armele haiducilor.

Brahim sări spre el, dar înainte de a-l putea lovi, Gironcillo îl prinse de umăr și îl sili să aștepte. Hernando auzi disputa și se stăpâni cu mușchii spatelui încordați; apoi începu din nou să fredoneze. După vreme îndelungată, roibul își răsuci gâtul spre el. Hernando întinse puțin mai mult brațul, dar calul nu-și lungi gâtul spre fânul care i se oferea. Așa trecură din nou alte clipe nesfârșite, în vreme ce băiatul isprăvea surele pe care le știa. În cele din urmă, când aburul din nările animalului ieșea cu regularitate, se apropie încet și îl prinse blând de dârlogi.

– Cum sunt ceilalți doi? îl întrebă atunci pe Ubaid.

– Or să moară! strigă sec acesta. Unul are intestinul afară, celălalt, pieptul sfâșiat.

– Să mergem, spuse haiducul, adresându-i-se lui Brahim. Se pare că fiul tău știe ce are de făcut.

– Omorâți-i, le ceru Hernando arătând spre caii culcați, văzând că grupul se pregătea de plecare. Nu-i nevoie să sufere.

– Fă-o tu, îi răspunse Brahim încă încruntat. La vârsta ta ar trebui să omori creștini.

După aceste cuvinte, izbucni în hohote de râs, îi aruncă un cuțit și se îndepărtă împreună cu haiducii.

9

Puntea de la Tablate, intrarea în Alpujarras
Luni, 10 ianuarie 1569

Hernando străbătu trascul care despărțea Pampaneira de puntea de la Tablate; mergea pe jos, fără catâri, ca unul dintre cei trei mii cinci sute de morisci care se îndreptau spre confruntarea cu oastea creștină a marchizului de Mondéjar. Abén Humeya avusese cunoștință de mișcările marchizului datorită focurilor pe care iscoadele sale le aprindeau pe cele mai înalte piscuri și a dat ordin ca acesta să fie împiedicat să traverseze puntea care permitea accesul în Alpujarras.

Înainte de a pleca, Gironcillo controlă cusăturile cu fir de mătase prin care băiatul închisese rana roibului, se arătă satisfăcut și se urcă anevoie pe micul animal.

– Să mergi alături de mine, îi ceru el, în cazul în care calul ar avea nevoie de îngrijirile tale.

Și Hernando mergea alături, cu privirea ațintită pe crupa roibului, ascultând conversația lui Gironcillo cu alte căpetenii ale haiducilor.

– Se spune că n-ajung la un număr de două mii de pedestrași, comentă unul dintre ei.

– Și o sută de călăreți! adăugă un altul.

– Noi suntem mult mai mulți...

– Dar n-avem armele lor.

– Îl avem pe Allah! sări Gironcillo.

Hernando se făcu mic la lovitura dată calului cu care haiducul își însoți exclamația. Roibul rezistă, cusăturile, de asemenea.

Căută din ochi printre rarele animale de călărie ale moriscilor pe celelalte trei exemplare pe care reușise să le lecuiască, dar nu reuși să dea de ele; apoi, își privi îmbrăcămintea plină de sânge închegat care forma cruste.

De îndată ce Brahim și haiducii dispăruseră, Hernando se hotărâse să pună capăt suferinței animalelor muribunde. Cu pumnalul în mână, se îndreptase hotărât spre primul dintre ele: cel care prezenta o rană de lance în burtă.

Este deja bărbat! își repeta el întruna. Mulți morisci de vârsta lui erau de-acum însurați și aveau copii. Trebuie să fie în stare să-l sacrifice! Ajunse lângă animal, care zăcea nemișcat. Cu picioarele din față îndoite sub piept, își odihnea abdomenul pe pământul acoperit de brumă, pentru ca gheața să-i aline durerea pricinuită de rana aceea profundă care îi sfârtecase pielea. În sat, asistase de multe ori când parlagiii tăiau beregata vitelor. Creștinul o făcea în public și sacrifica animalele astfel încât nodul gâtlejului să rămână prins de trahee; musulmanii trebuiau să împlinească ritualurile lor interzise în afara satului, în secret, ascunși pe câmp: cu animalul cu fața spre Mecca, îi tăiau gâtlejul astfel ca nodul să rămână legat de cap.

Hernando se așeză în spatele calului și cu mâna stângă prinse coama de pe țeasta animalului, în vreme ce cu dreapta îi înconjura grumazul. Șovăi. Pe deasupra, ori pe dedesubt de nodul gâtlejului? Moriscilor le era interzis să mănânce carne de cal; atunci, ce importanță are felul cum l-ar omorî? Își încrucișă privirea cu Ubaid, care îl observa de la distanță cu ochii mijiți. Trebuia să o facă. Trebuia să-i demonstreze cărăușului... Închise ochii și vârî cuțitul cu forță. De cum simți tăietura lamei, animalul își dădu capul pe spate, îl lovi peste față și se ridică, zbierând. Nu era legat. O luă la galop înspăimântat pe câmp, cu sângele curgând șiroaie din jugulară și mațele ieșindu-i din burtă. Întârzie să moară. În depărtare, agoniză cu mațele atârnându-i până când pierdu tot sângele. Alb la față, privind cum suferă, fierea îi năpădi gura băiatului, și totuși... Se întoarse spre Ubaid. Câte nu putea izbuti natura, chiar și rănită de moarte, dacă trebuie să

lupte pentru ultima suflare a vieții! Nu putea avea încredere, conchise el atunci: cărăușului din Narila îi lipsea doar o mână.

Căută o frânghie înainte de a se îndrepta spre cel de-al doilea cal, pe care îl legă de picioarele din față și din spate, în vreme ce animalul se lăsa în voia lui, agonizând. Apoi, repetă operația și îi tăie gâtul cu toată forța pe care o avea. Se feri de lovitura de țeastă și continuă să afunde cuțitul până când sângele cald îi acoperi cea mai mare parte din trup. Calul muri repede, căzut în același loc...

Cu mirosul dulceag al sângelui celui de-al doilea animal copleșindu-i simțurile, Hernando fu din nou atent la conversația dintre haiduci.

– Marchizul n-a putut aștepta mai multe întăriri, spunea unul dintre ei. Știu că la Órgiva creștinii sunt închiși de mai bine de cincisprezece zile în turnul bisericii, opunând rezistență asediului populației morisce. Marchizul trebuie să intre în Alpujarras cu orice preț ca să le vină în ajutor.

– Păi, atunci să le fim recunoscători creștinilor din Órgiva, glumi un haiduc care probabil că se alăturase grupului și pe care Hernando îl descoperise călare pe alt animal dintre cei pe care reușise să-i fecuiască.

Rămaseră peste noapte în vârful piscului ce se înălța deasupra punții de la Tablate. Pe sub punte se deschidea un defileu adânc și prăpăstios, iar de cealaltă parte, ogoarele din valea Lecrín. Gironcillo îl răsplăti cu un zâmbet sumbru și o teribilă palmă pe spinare atunci când puse piciorul pe pământ și constată că firele de mătase din cusătură rezistaseră drumului anevoios. În timpul nopții, Hernando se ocupă din nou de îngrijirea cailor.

La răsăritul soarelui, iscoadele anunțară sosirea apropiată a oștirii creștine, și Abén Humeya porunci distrugerea podului. Hernando observă cum cobora un grup de morisci care demontau structura de lemn, lăsând doar schelăria și câteva scânduri groase nefixate, pe care le folosiră ca să se întoarcă la oastea lor. Trei dintre ei se prăbușiră la întoarcere și țipetele lor se stingeau pe măsură ce trupurile dispăreau în hăul trecătorii.

– Să mergem, îi spuse Gironcillo, silindu-l să-și întoarcă privirea de la hăul unde tocmai se pierduse și ultimul morisc prăbușit. Să ne ocupăm pozițiile ca să-i întâmpinăm cum se cuvine pe nemernicii ăia.

– Dar...

Hernando arătă spre cai.

– O să aibă copiii grijă de ei. Tatăl tău are dreptate: ești la vârsta când trebuie să lupți și vreau să rămâi în preajma mea. Cred că îmi porți noroc.

Coborî spre pod în urma lui Gironcillo, înconjurat de o mulțime de morisci. Curând, versantul muntelui fu acoperit cu mai mult de trei mii de oameni care, euforici și încrezători, așteptau sosirea oștirii marchizului. La picioare se deschidea prăpastia de la Tablate, iar în față aveau versantul muntelui pe unde trebuiau să apară creștinii.

Cineva intonă primele note ale unui cântec și numaidecât răsună o tobă. Alt morisc se sui pe culme și flutură un steag mare alb; mai încolo, apăru unul colorat și altul... Și încă o sută! Hernando simți că i se zbârlește părul când cei trei mii de morisci cântară într-un glas: în ritmul tobelor, sute de steaguri fluturând acoperiră versantul în alb și roșu.

Așa primiră ei oastea aflată la ordinele marchizului de Mondéjar, comandant suprem al regatului Granadei. Hernando se lăsă târât de entuziasmul general și, cu uriașul Gironcillo alături, cântă în gura mare o provocare fățișă la adresa trupelor creștine.

Marchizul, într-o armură strălucitoare, se așeză în fruntea trupelor; cavaleria trebuia să rămână în ariergardă, dispuse pedestrimea pe versantul opus și ordonă încărcarea archebuzelor. Între timp, moriscii își ocupară pozițiile.

Deasupra prăpastiei înguste, moriscii răspunseră atacului dușman trăgând cu puținele archebuze și arbaletele, dar, mai ales, trimițând cu praștiile o intensă ploaie de pietre peste creștini. Hernando respiră mirosul de pulbere emanând din archebuza lui Gironcillo. El n-avea o praștie cu care să azvârle pietre și o făcu cu mâna, strigând exaltat. Știa să ochească bine: aruncase cu pietre în animale și, în clipele sale de răgaz, se antrenase pe

câmp. Nimeri un pedestraș și asta îl făcu să se avânte din ce în ce mai mult cu fiecare piatră aruncată: cu mintea tulbure, se expunea la focul dușmanului.

– Ferește-te!

Haiducul îl apucă de braț și îl puse jos dintr-o smucitură violentă. Apoi se porni să curețe cu vergeaua țeava archebuzei. Hernando vru să arunce din nou o piatră, dar Gironcillo nu-i îngădui.

Printre miile de morisci care sunt aici, eu sunt ținta lor. Archebuza mea îi îndeamnă să tragă în mine.

Introduse un proiectil de plumb pe țeavă și îl îndesă din nou cu putere folosind vergeaua.

Nu vreau să fii ucis din vina mea. Aruncă pietrele fără să te ridici!

Cu toate acestea, schimbul de împușcături și de lansări de pietre dură puțin: moriscii fură neputincioși în fața armelor creștinilor, care erau încărcate și descărcate fără încetare, pricinuind numeroase pierderi. Gironcillo ordonă retragerea spre poziții mai înalte, unde nu vor ajunge proiectilele de plumb ale creștinilor.

– Nu vor putea trece puntea, spuneau răzvrătiții repliindu-se.

Marchizul dădu ordin de încetare a focului ca urmare a ineficienței împușcăturilor. Moriscii începură din nou să cânte și să strige. Mulți dintre ei mai încercau să nimerească folosindu-se de praștii acolo unde nu izbuteau archebuzele; unii reușeau, dar cu slabe rezultate, aruncând pietrele în sus cu boltă, astfel ca ele să-i ajute să depășească distanța până la inamici. Hernando privi cum marchizul, având coiful în mână, și căpitanii săi în uniforme se apropiau să examineze podul distrus. Era imposibil ca pe acolo să treacă o oștire!

Se făcu liniște în rândurile celor două tabere până când văzură cu toții că marchizul clătina din cap. Atunci moriscii izbucniră din nou în urale și fluturară steagurile. Hernando strigă și el, ridicând pumnul spre cer. Comandantul suprem al creștinilor se pregătea să se retragă cu capul plecat, când dintre rândurile de pedestrași se ivi un călugăr franciscan care, ținând o cruce în

mâna dreaptă și cu rasa legată în talie, porni în mers pe puntea șubredă, fără măcar să-l privească pe marchiz. Strigătele încetară. Marchizul reacționă și ordonă foc de voie ca să-l acopere pe călugăr. Vreme de câteva clipe fură atenți la călugărul acela care mergea cu pași șovăitori și la crucea pe care le-o prezenta mândru musulmanilor.

Încă doi pedestrași cutezară să traverseze puntea înainte ca monahul să fi ajuns pe celălalt mal. Unul dintre ei păși greșit și căzu în gol, dar înainte ca trupul său să ajungă să se zdrobească de pereții prăpastiei, se auzi un strigăt în coloana pedestrașilor creștini ca și cum moartea aceluia ar fi fost o chemare la vitejie adresată tovarășilor săi:

– Santiago![1]

Strigătul de luptă se auzi mugind prin toată trupa, în vreme ce un șir lung de oșteni se apropia de capul distrus al punții, dispus să o traverseze. Călugărul tocmai ajungea de cealaltă parte. Căprarii și sergenții îi îndemnau pe archebuzieri să-și încarce armele și să tragă cu iuțeală ca să-i împiedice pe morisci să coboare din nou de pe culmi și să-i atace pe cei care treceau podul. Mulți încercară, dar focul oștirii creștine ochit în capul punții a fost izbutit. Nu multă vreme după aceea, un corp de pedestrași, printre care se afla și călugărul, care se ruga cât îl ținea gura purtând sus crucea, apăra de-acum puntea dinspre Alpujarras.

Abén Humeya ordonă retragerea. O sută cincizeci de morisci și-au pierdut viața la Tablate.

– Încalecă, îi spuse Gironcillo lui Hernando arătându-i alt animal, odată ajunși în vârful muntelui. Călărețul a murit, adăugă el văzându-l pe băiat șovăind. Doar n-o să le lăsăm calul creștinilor. Sprijină-te de grumaz și lasă-te dus, îl sfătui el plecând în galop.

---

[1] Vechi strigăt de luptă al spaniolilor în timpul războiului de Reconquista, invocare a Apostolului Iacob, Santiago în limba spaniolă, patronul Spaniei, al cărui mormânt se află în catedrala din Santiago de Compostela. Are sensul de „La atac!". (n.tr.)

10

Abén Humeya fugi cu oamenii săi înspre Juviles. Marchizul de Mondéjar îl urmărise și cucerise toate satele înșirate pe drumul dintre Tablate și Juviles, jefuind casele, înrobind femeile și copiii rămași în urmă și punând mâna pe o bogată pradă de război.

În castelul de la Juviles, moriscii discutară în legătură cu situația și posibilitățile lor. Câțiva voiau să se predea; haiducii, siguri că vor fi pedepsiți și că în ceea ce îi privește nu se puteau aștepta la vreo urmă de îndurare, susțineau înfruntarea pe viață și pe moarte; alții propuneau fuga în munți.

Întrucât iscoadele anunțau deja că oastea creștină se află la doar o zi de Juviles, moriscii adoptară de urgență o cale de mijloc: luptătorii vor fugi cu prada de război, nu înainte de a le elibera pe cele peste patru sute de prizoniere creștine ca dovadă de bunăvoință și cu scopul de a continua niște negocieri de pace pe care unii dintre oamenii de vază le începuseră deja. Între timp, nevestele lor, înspăimântate, se vedeau obligate să-și ia rămas-bun de la bărbați și să aștepte temuta sosire a creștinilor.

– Vrei cumva să-mi moară copiii? strigă Brahim din spinarea roibului către Aisha, când aceasta îi propuse să fugă cu el din Juviles. Micuții nu vor rezista iernii în munți. Ăsta nu-i pelerinaj. Este război, femeie!

Aisha își plecă privirea. Raissa și Zahara plângeau în hohote, copleșite; băieții, observând încordarea generală, îl priveau pe tatăl lor cu admirație. Hernando, în fruntea catârilor supraîncărcați cu prada luată de la castel, simțea cum i se strânge inima.

– Am putea..., încercă băiatul să intervină.

– Taci din gură! îl întrerupse tatăl său vitreg. Puțin îți pasă de soarta fraților tăi. Rămâi și ai grijă de ei! îi porunci el soției sale.

Brahim dădu pinteni calului și catârii îl urmară; chiar și Ubaid i-o luă înainte, în vreme ce Hernando aștepta ca mama sa să-și ridice privirea. În cele din urmă, o făcu, hotărâtă.

– Va veni pacea, îl asigură ea pe fiul său. Nu-ți face griji. Hernando, cu ochii sticloși, încercă să se apropie de ea, dar Aisha îl respinse. Catârii tăi s-au dus, îi atrase ea atenția. Du-te după ei! insistă mama lui ridicându-se de spate și netezindu-și părul, ca și cum n-ar fi acordat importanță situației. Observând durerea de pe chipul fiului ei, ridică glasul. Du-te!

Dar băiatul încă nu-și putu urma catârii. În ceea ce mai rămăsese din poarta castelului, îl găsi pe Hamid luându-și rămas-bun de la luptători. Îi încuraja, le dădea asigurări că Allah este cu ei, că nu-i va părăsi...

– Grăbește-te, îi spuse Hernando învățatului. Ce faci stând aici...?

– Aici se încheie aventura mea, fiule, îl întrerupse acesta.

Fiule! Era pentru prima dată când îi spunea așa.

– Nu poți rămâne aici! exclamă el deodată.

– Ba da. Trebuie. Trebuie să rămân cu femeile și copiii, cu bătrânii. Acesta este locul meu. De altfel... ce ar face un șchiop ca mine alergând pe drumuri și prin munți? Hamid se forță să zâmbească. Aș fi doar o piedică.

Mama lui, Hamid... Poate că ar trebui să rămână și el. Nu spunea ea că va veni pacea? Învățatul îi intui gândurile, în vreme ce zeci de morisci treceau pe lângă ei, în fugă.

– Luptă tu și pentru mine, Ibn Hamid. Ia-l. Învățatul își desprinse hangerul care îi atârna de cingătoare și i-l oferi. Ține minte întotdeauna că această sabie i-a aparținut Profetului.

Hernando o primi solemn, își deschise brațele pentru ca Hamid să-i pună hangerul în mâinile întinse.

– Să nu îngădui să cadă în mâinile creștinilor. Nu plânge, băiete, zise învățatul și acceptă cu dragă inimă îmbrățișarea lui Hernando. Neamul și credința noastră trebuie să fie mai presus

de noi, acesta este destinul nostru. Profetul să te călăuzească și să te însoțească.

Oastea creștină intră în Juviles și aproape patru sute de creștine eliberate de morisci ieșiră să o întâmpine.

– Ucideți-i! Isprăviți cu ereticii! le cerură ele oștenilor.

– I-au retezat capul fiului meu, plângea alta cu un copil în brațe.

– Au profanat bisericile! încerca o a treia să explice, în ciuda strigătelor.

Câteva dintre femeile acelea erau din Cuxurio și Alcútar, dar erau și altele de prin toate localitățile din Alpujarras. Odată instalați în sat, risipiți pe ulițe și în piață, grupuri de oșteni ascultau înfiorați poveștile pe care le istoriseau prizonierele. În toate satele răsculate avură loc măceluri cumplite și asasinate în masă, majoritatea la ordinul direct al lui Farax.

– Se distrau supunându-i la cazne, povestea una dintre ele: le tăiau arătătorul și degetul mare ca să nu poată să-și facă semnul crucii înainte de a muri.

– Pe capelanul beneficiar al parohiei l-au urcat în vârful turnului bisericii, își aminti alta printre suspine, cu brațele întinse și legate de un trunchi orizontal de care atârna trupul, luând în batjocură calvarul Domnului Nostru Isus Hristos. Odată ajuns sus, au dat drumul frânghiei și preotul s-a prăbușit peste dalele din piață. Au repetat-o de patru ori, aplaudând și râzând de fiecare dată. Apoi, cu încheieturile rupte, dar încă în viață, l-au predat femeilor și acestea l-au ucis cu pietre.

Prin tot satul se repetau aceleași scene: oștenii cereau răzbunare pentru atrocitățile despre care aflau din gura femeilor. O tânără din Laroles povestise că moriscii, după ce încheiaseră învoiala de predare a creștinilor, nu se ținuseră de cuvânt și unseseră picioarele clericilor cu ulei și catran și îi martirizaseră pe jăratic înainte de a-i executa și a le ciopârți trupurile. Altă femeie din Canjáyar povestise că în satul ei se simulase celebrarea unei liturghii, cu sacristanul și capelanul beneficiar goi în altar. Îl obligaseră pe sacristan să facă apelul și, de fiecare dată când un morisc își

auzea numele, se apropia și, fie cu un pumnal, cu o piatră, cu o bâtă sau cu mâinile goale, își revărsa furia pe preot și pe sacristan, dar căutând să nu le provoace moartea. În cele din urmă, încă în viață, îi ciopârțiseră lent, începând cu degetele de la picioare.

Dar, în vreme ce se petreceau acestea printre oșteni, o delegație alcătuită din șaisprezece alguazili musulmani din principalele localități din Alpujarras se prezenta în fața marchizului de Mondéjar. Alguazilii se aruncară la picioarele comandantului suprem, implorând iertarea pentru ei și pentru toți oamenii din satele care se vor preda. Marchizul de Mondéjar cedă rugăminților și făgădui clemență față de cei care vor depune armele; dar nu făgădui totuși nimic în privința lui Abén Humeya și a haiducilor. Apoi porunci ca oastea să meargă spre castel.

Vestea capitulării se transmise din gură în gură în rândurile creștinilor. După toate câte văzuseră și auziseră, după tânguirile și plânsetele creștinelor, după ce străbătuseră zeci de leghe ca să vină în apărarea regiunii Alpujarras fără nici o plată ori soldă în schimb, nu puteau fi de acord cu iertarea. Moriscii trebuiau să fie pedepsiți și bunurile lor împărțite oștenilor! Pe drumul de acces la castel, creștinilor le ieșiră în cale Hamid și doi bătrâni cu steag alb care le predau fortăreața și implorau clemență pentru cele peste două mii de femei, pentru fiii și bărbații acestora, care rămăseseră înăuntru.

Marchizul își dădu consimțământul și dictă o ordonanță prin care decreta iertarea bărbaților, poruncind, în același timp, eliberarea femeilor morisce și a copiilor lor. Ca să calmeze soldățimea, îi autoriză să jefuiască toate bogățiile care ar mai fi existat în castel și în sat. Apoi, ordonă ca persoanele care s-au predat să fie păzite în casele din Juviles. Moriscele și copiii lor fură închiși în biserică, cel puțin cei care au încăput în ea; celelalte rămaseră în piață, supravegheate de câțiva oșteni indignați de întorsătura pe care o luaseră evenimentele.

Hotărârile marchizului și nemulțumirea care domnea printre oștenii creștini ajunseră la urechile lungii coloane de morisci care fugeau spre Ugíjar. Hernando le zâmbi pe față celor trei bătrâni

care nu voiseră să rămână la castel și mergeau pe jos pe lângă catâri, sprijinindu-se de aceștia din când în când.

– Femeile nu vor păți nimic, exclamă el agitând pumnul strâns.

Dar nici unul dintre ei nu răspunse. Mergeau serioși mai departe.

– Ce se întâmplă? se interesă el. Oare n-ați auzit că marchizul i-a iertat pe cei rămași în urmă?

– Un om împotriva unei oștiri, răspunse fără să se uite la cel care părea mai în vârstă dintre cei trei. Este cu neputință. Lăcomia creștinilor va depăși orice ordin al marchizului.

Hernando se apropie de bătrân.

– Ce vrei să spui?

– Marchizul are un interes personal în iertarea noastră: câștigă mulți bani de pe urma noastră. Dar oștenii care îl însoțesc... Sunt doar niște mercenari! Oameni fără simbrie care au venit să se îmbogățească. Creștinii respectă doar ceea ce le aduce bani. Dacă femeile ar fi fost făcute prizoniere, le-ar fi respectat, întrucât înseamnă bani. Dacă n-ar fi așa... nu va exista ordin și nici ordonanță a vreunui nobil, nici măcar a regelui, care să poată împiedica... Lui Hernando i se șterse zâmbetul și pipăi hangerul lui Hamid pe care îl purta atârnat la cingătoare. Care să-i poată sili pe oșteni să dea ascultare, încheie bătrânul, mâhnit.

Hernando o luă la fugă fără să mai stea pe gânduri. Îi ocoli pe moriscii care erau în urma lui, fără să răspundă la nici o întrebare pe care i-o puneau când se lovea de ei. Juviles! Mintea lui era la Juviles și la mama sa, la Hamid. Brahim auzi strigătele și vociferările pe care Hernando le provoca la trecerea sa și obligă șargul să se întoarcă din drum, dar când ajunse în dreptul bătrânilor care îl însoțeau pe băiat, unul dintre ei îl opri cu un gest al mâinii.

– Încotro merge? întrebă Brahim.

– Îmi închipui că o să facă ceea ce ar fi trebuit să facă toți musulmanii: să lupte... să-și dea viața pentru oamenii săi, pentru familia sa și pentru Allah.

Cărăușul se încruntă.

– Toți luptăm pentru ei. Ăsta e un război, moșule.
Moriscul încuviință.
– Nu-l cunoști bine, șopti el.

Hernando sosi la Juviles când se lăsase deja întunericul. Creștinii erau peste tot. Potrivit iscoadelor care aduseseră la coloana de morisci vestea capitulării, marchizul poruncise ca femeile și copiii lor să se adune în biserică. Dădu ocol satului pe la miazăzi ca să poată ajunge până la biserică străbătând terasele care se mărgineau cu aceasta și cu piața. Era o noapte neagră; doar focurile de tabără ale oștenilor creștini, ca niște puncte de lumină licărind ici și colo, destrămau întunericul. Străbătu de-a bușilea aceeași terasă unde mama sa îl înjunghiase pe preot; piața și biserica îi rămăseseră în minte. „A făcut-o pentru tine", îi spusese Hamid pe aceeași terasă când priveau amândoi la răzbunarea mamei sale. Conversațiile creștinilor ajungeau la el ca șoapte, întrerupte brusc de un hohot de râs sau de vreo înjurătură.

Încerca să audă ce se întâmplă dincolo de oșteni, când cineva se năpusti din spate asupra lui și îl imobiliză cu genunchiul. Nu avu timp să strige: o mână puternică îi astupă numaidecât gura. Simți pe gât oțelul unui pumnal. Așa a ucis și el caii, se gândi Hernando. Oare o să moară ca ei?

– Nu-l ucide, putu să audă șoptindu-se în arabă chiar înainte ca lama să-i taie jugulara. Erau mai mulți oameni. Mi s-a părut că văd o sclipire... Ia uită-te la hangerul ăla.

Hernando simți cum îi luau sabia de la cingătoare. Clinchetul atârnătoarelor tecii îi făcu pe toți să încremenească, dar șoaptele creștinilor continuară ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic.

– Este de-al nostru, atrase atenția un altul pipăind cu degetele atârnătorile tecii încovoiate.

– Cine ești? șopti bărbatul care îl imobiliza, lăsându-i liberă gura, nu înainte de a face să crească presiunea tăișului pe gât. Cum te cheamă?

– Ibn Hamid.

– Ce faci aici? întrebă un al treilea.

– Bănuiesc că același lucru ca și voi, răspunse el. Am venit să o salvez pe mama mea, adăugă el după aceea.

Îi dădură roată, acum cu vârful cuțitului în ceafă, dar nici unul, nici ceilalți nu izbutiră să-și vadă chipurile la licărirea slabă a focurilor creștinilor.

– Cum putem ști că nu ne înșală? auzi Hernando că se întrebau între ei.

Vorbește în arabă, spuse unul dintre ei.

– Sunt și creștini care o cunosc. Tu ai trimite o iscoadă care să nu vorbească araba?

– Pentru ce ar fi trimis creștinii o iscoadă aici? întrebă primul.

– Ucide-l, interveni un altul.

Nu există alt Dumnezeu în afară de Allah, iar Mahomed este trimisul lui Allah, recită Hernando.

Instantaneu, tăișul cuțitului slăbi din presiune. Apoi continuă cu mărturia de credință a moriscilor.

Încetul cu încetul, pe măsură ce recita aceeași rugăciune care nu cu multă vreme în urmă îl salvase din mâinile locuitorilor din Juviles care voiau să-l predea, cuțitul se îndepărta treptat de gâtul lui. Erau trei morisci din Cádiar care voiau să-și elibereze nevestele și copiii.

– Multe sunt refugiate în biserică, îi explică unul dintre ei. Altele stau afară, în piață, dar nu e cu putință să știm exact unde se află ale noastre. Sunt sute de femei cu copiii lor și nu se vede absolut nimic! Oștenii nu le-au permis să aprindă focuri și nu sunt decât o masă nedeslușită de umbre. Dacă pătrundem acum, nu vom izbuti să le găsim și zarva ar fi atât de mare, încât oștenii și-ar da seama.

Dar bărbații? se gândi Hernando. Dar Hamid? Vorbeau doar de femei și copii.

– Și bărbații care au rămas în castel? întrebă el.

– Credem că îi țin închiși în case.

– Cum i-am putea elibera? întrebă Hernando în șoaptă.

– Avem vreme să ne gândim, îi răspunse alt morisc. Trebuie să așteptăm răsăritul soarelui. Înainte, n-o să putem face nimic, adăugă el.

– La lumina zilei? Prin ce căi? Cum am face-o? se miră băiatul.

Nu primi nici un răspuns.

Frigul nopții se abătu asupra lor în așteptarea zorilor. Erau ascunși în spatele unor tufișuri. Vorbeau în șoaptă. Hernando află despre nevestele și copiii celor din Cádiar. El, la rândul său, le povesti că, în biserică și chiar acolo, pe terasa aceea, descoperise cumplita durere pe care o suferise mama sa.

După o bună bucată de vreme, în toiul nopții, liniștea se așternu peste sat. Oștenii creștini moțăiau lângă focurile de tabără și cei patru morisci începură să simtă că mușchii le înțepeneau de frig. Sierra Nevada n-avea să le lase nici o clipă de răgaz.

– O să înghețăm.

Hernando îl auzea clănțănind din dinți pe unul dintre tovarășii săi. Degetele cu care ținea strâns hangerul îl dureau când încerca să le miște; părea că sunt lipite de teacă.

– Va trebui să căutăm un adăpost până când răsare soarele... începu unul să spună, când un țipăt ascuțit de femeie din piață îl întrerupse.

Acelui țipăt îi urmă un altul, tot de femeie, și apoi un al treilea.

– Stai pe loc! Cine-i acolo? exclamă un oștean postat lângă focuri.

– Sunt mauri înarmați printre femei! se auzi dinspre alt foc.

Cuvintele acelea fură ultimele care s-au auzit limpede. Moriscii se întrebau unii pe alții. Mauri înarmați? Hernando privi pe deasupra tufișurilor care îi slujeau drept adăpost. Țipetele femeilor și ale copiilor se amestecau cu ordinele oștenilor. Alergau cu zecile de la focuri înspre piață cu spadele și halebardele pregătite și se amestecau cu umbrele. Răsună prima împușcătură de archebuză; Hernando putu vedea scânteia, sclipirea și un nor gros de fum apărând dintre mulțimea întunecată care se întrezărea lângă biserică.

Mai multe împușcături. Mai multe sclipiri în umbră. Mai multe țipete.

Hernando fu primul care sări în sus și o luă la goană spre piață, cu hangerul scos din teacă și ridicat deasupra capului,

strâns cu amândouă mâinile. Cei trei morisci din Cádiar îl urmară. În piață, după primele momente de șovăire, femeile încercau să se apere de câțiva oșteni care loveau fără deosebire cu spadele și halebardele.

– Sunt mauri! se auzi în mulțimea dezordonată.

Suntem atacați! strigau oștenii creștini din toate colțurile pieței.

Întunericul era deplin.

– Mamă! începu să strige Hernando la rândul său.

În întuneric, archebuzierii creștini se împușcau între ei. Hernando se împiedică de un cadavru și fu cât pe ce să cadă. La dreapta lui, foarte aproape, scăpără un foc de armă, în vreme ce un nor de fum acoperi locul. Răsuci hangerul în fumul dens și simți cum arma se afundă în carne. Numaidecât auzi un țipăt de moarte.

– Mamă!

Ținea în continuare hangerul deasupra capului. Nu vedea! Nu vedea nimic. Nu putea recunoaște pe nimeni în haosul acela. Îl atacă o femeie.

Sunt morisc! strigă el.

Santiago! putu să audă în același timp în spatele său.

Lansată spre spinarea lui, halebarda creștină îl atinse într-o parte și se înfipse în pântecul femeii. Hernando simți ultima răsuflare caldă a moriscei pe propriul său chip, când aceasta se agăță de el, rănită de moarte. Se desprinse din tragica îmbrățișare, se întoarse și trase o lovitură cu hangerul. Sabia se izbi de un coif de metal și alunecă pe acesta, până se înfipse în umărul creștinului. Între timp, o simți pe femeie căzând și agățându-se de picioarele lui.

– Mamă! strigă el din nou.

Cadavrele de femei și de copii de care se împiedica se înmulțeau la fiecare pas. Se bălăcea în sânge! Porțile bisericii erau încuiate. Și dacă Aisha se afla înăuntrul bisericii? Creștinii continuau să tragă, în ciuda glasurilor comandanților lor care ordonau încetarea focului. Dar nimic nu putea stăvili măcelul: frica

necontrolată a oștenilor făcea în continuare victime în rândul femeilor și al copiilor lipsiți de apărare.

Hernando tot nu vedea nimic. Cum avea să o găsească? Și dacă zăcea deja fără suflare în piața aceea însângerată?

– Mamă, gemu el cu sabia lăsată în jos.

– Hernando? Hernando, tu ești?

Hernando ridică din nou hangerul. Unde era? De unde venea glasul?

– Mamă!

– Hernando?

O umbră îl pipăia. El se pregătea să lovească. Hernando!

Aisha îl zgâlțâia.

– Mamă! Lăudat fie Allah! Să mergem! Să plecăm de aici, răspunse el, apucând-o de braț și împingând-o... încotro?

Surorile tale! Surorile tale nu-s! îl zori ea. Musa și Aquil sunt cu mine.

– Unde...?

Le-am pierdut în mijlocul mulțimii...

Două împușcături răsunară înspre ei. Un trup la stânga lor se prăbuși la pământ.

Acolo e un maur! auziră un ostean creștin strigând.

La fulgerarea archebuzelor, Hernando întrezări în apropiere o umbră mai scundă decât el. Să fie Raissa? Poate... I se păru că vede o fetiță. Raissa? Vor fi omorâți cu toții. O apucă de păr și o trase spre el.

Raissa este aici, îi spuse el mamei sale.

– Și Zahara?

De data aceasta, se văzură trei flăcări plecând în direcția lor. Hernando o împinse pe mama sa, în vreme ce o târa pe fetiță.

– Să mergem, porunci el.

Se călăuzi după silueta clopotniței; cineva încerca să lumineze scena cu o torță. O împingea în continuare pe mama sa care îi ținea de mână pe cei doi băieți, în vreme ce el o târa pe fată, aplecați cu toții, până când izbutiră să ajungă la terasă. De acolo alergară în josul râpei, poticnindu-se, căzând și ridicându-se,

lăsând în urmă împușcăturile și țipetele de groază ale femeilor și copiilor.

Se opriră doar atunci când detunăturile deveniră un șuierat. Aisha se prăbuși la pământ. Musa și Aquil începură să scâncească, iar Hernando și fata rămaseră liniștiți, încercând să-și recapete răsuflarea.

– Îți mulțumesc, fiule, spuse mama lui, ridicându-se brusc. Să mergem mai departe. Nu ne putem opri. Suntem în primejdie și trebuie să... Raissa? Aisha sări până la fetiță și îi ridică fața, apucând-o de bărbie. Tu nu ești Raissa!

– Mă numesc Fátima, îngăimă ea respirând greu, iar acesta, adăugă ea arătând spre un copilaș în vârstă de câteva luni pe care îl ocrotea la pieptul ei, este Salvador... Vreau să spun, Humam.

Hernando nu reuși să vadă imensii ochi negri migdalați ai Fátimei, dar putu totuși să zărească o strălucire care voia parcă să sfâșie întunericul.

În noaptea aceea, în piața bisericii din Juviles, muriseră mai mult de o mie de femei cu copiii lor. Cele care rămăseseră refugiate înăuntrul bisericii se salvaseră încuind porțile, dar, la răsăritul soarelui, piața părea semănată cu cadavrele femeilor lipsite de apărare și ale copiilor asasinați. Lângă câțiva soldați creștini uciși de tovarășii lor de arme în toiul debandadei, se găsise doar cadavrul unui morisc, pe care cineva îl recunoscuse ca fiind un locuitor din Cádiar. Marchizul de Mondéjar inițiase o anchetă în legătură cu răzvrătirea și execută trei oșteni care, la adăpostul întunericului, încercaseră să siluiască o femeie, pricinuind țipetele ei și, odată cu ele, dezordinea care a dezlănțuit măcelul.

11

Avea treisprezece ani și era din Terque, districtul Marchena, din partea de răsărit a regiunii Alpujarras. Asta i-a povestit Fátima lui Hernando în drum spre Ugíjar. Și nu, nu știa unde se află soțul ei. Tatăl lui Humam se alăturase haiducilor care veniseră să lupte împotriva marchizului de Vélez în extremitatea orientală a regiunii Alpujarras, iar ea, ca atâtea alte femei morisce, ajunsese până la urmă în piața din Juviles.

– Te-am văzut înarmat și m-am apropiat de voi. Îmi pare rău... Nu puteam lăsa ca fiul meu să moară de mâna oștenilor..., murmură Fátima.

Ochii ei negri exprimau regretul, dar și o hotărâre fermă. Amândoi mergeau în fața Aishei, care nu rostise nici măcar un cuvânt de când băgase de seamă confuzia pe care o făcuse în momentul când au scăpat din măcel. Frații vitregi ai lui Hernando încercau să-i urmeze, văitându-se întruna.

Se crăpa de ziuă. Soarele începea să lumineze munții și prăpăstiile, de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic; frigul și zăpada produceau o asemenea senzație de puritate, încât măcelul de la Juviles părea o fantezie macabră.

Dar fusese reală, iar el își atinsese țelul: să-și salveze mama. Dar surorile sale vitrege... Și Hamid, ce s-o fi întâmplat cu învățatul? Strânse hangerul pe care-l purta la cingătoare și întoarse capul spre Aisha: femeia mergea cu capul în pământ; înainte o auzise plângând cu sughițuri, acum mergea pur și simplu în urma lor. Profită de acele prime raze de soare ca să o privească pe furiș pe însoțitoarea lor: părul negru cârlionțat îi cădea pe umeri. Avea tenul smead și trăsături bine conturate; trupul ei era

asemenea cu al copilelor care trec printr-o maternitate prematură și se mișca demn, în ciuda oboselii. Fátima se simți observată și se întoarse spre el ca să-i adreseze un zâmbet de-abia schițat, însoțit de sclipirea acelor fantastici ochi negri migdalați pe care el îi descoperea exact atunci. Hernando simți un val de căldură ce îi urca în obraji, iar Humam izbucni în plâns. Fátima încerca să-l adoarmă cântându-i din mers.

Să ne oprim ca să-și alăpteze copilul, îl sfătui Aisha venind din urmă.

Fátima încuviință și se îndepărtară cu toții de pe cărare.

– Îmi pare rău, mamă, spuse Hernando, în vreme ce Fátima se așeza să-l alăpteze pe Humam, înconjurată de cei doi băieți uluiți. Aisha nu răspunse. Am crezut... Am crezut că e Raissa.

– Mi-ai salvat viața, îl întrerupse atunci mama lui. Mie și fraților tăi. Lăsându-se pradă plânsului, Aisha îl atrase pe fiul său la piept și îl îmbrățișă. N-ai de ce să te scuzi..., suspină ea, ținându-l încă în brațe, dar înțelege-mi durerea pentru surorile tale. Îți mulțumesc...

Fátima privea scena cu o înfățișare serioasă. Humam sugea cu plăcere. Pe pieptul descoperit al fetei, Hernando putu să observe atunci o podoabă de aur pe care o purta la gât: *khamsa*, mâna Fátimei, pandantivul pe care creștinii îl interziceau, o amuletă care ocrotește de boală.

Hernando și micul său alai întârziară toată dimineața să străbată cele aproape trei leghe care despărțeau Juviles de Ugíjar, cea mai importantă localitate creștină din Alpujarras, care acum se afla în mâinile moriscilor după un măcel sălbatic din ordinul lui Farax. Era situată în valea Nechite, ceva mai departe de coastele abrupte din Sierra Nevada, fapt pentru care munții ei nu erau atât de accidentați precum cei din Alpujarra de Sus; era un sat bogat în viță-de-vie și grâne și poseda pășuni întinse pentru vite. Când sosiră ei, armata lui Abén Humeya își ridicase deja corturile. Ugíjar era în clocot.

Regele Granadei se instalase în casa care fusese a lui Pedro López, notar-șef al regiunii Alpujarras. Clădirea cuprindea unul dintre cele trei turnuri de apărare ale localității. Turnurile erau dispuse în triunghi și mare parte din armată se instalase în interior. Hernando își găsi turma de catâri în fața turnului bisericii parohiale; Ubaid păzea calul șarg al tatălui său vitreg. Dacă înainte se temuse de el, acum simți că îndrăznește să i se adreseze.

– Și Brahim? îl întrebă pe cărăuș.

Ubaid ridică din umeri, în vreme ce își ațintea privirea asupra Fátimei. Musa și Aquil încercară să se apropie de catâri, rămași încărcați cu prada de război, dar câțiva soldați îi împiedicară. Ubaid nici măcar nu-și luă privirea de la Fátima când micul Musa, îmbrâncit de soldații care îl îndepărtaseră de pradă, îi căzu la picioare. Fata, intimidată, se apropie de Hernando.

– La ce te uiți? îi aruncă acesta cărăușului.

Ubaid ridică din nou din umeri, aruncă o ultimă privire lascivă spre Fátima și încetă să o mai hărțuiască. Hernando slăbi mâna pe care o dusese instinctiv la mânerul hangerului.

După ce îl întrebă pe unul dintre soldați de tatăl său vitreg, îi conduse pe toți la casa lui Pedro López, locul pe care i-l indicase moriscul. Îl găsiră pe Brahim în poarta casei, împreună cu căpeteniile și o mulțime de haiduci; Abén Humeya era înăuntru, împreună cu sfetnicii săi.

– Ce înseamnă...? exclamă tatăl său vitreg la vederea Aishei și a celor doi fii ai săi, dar Gironcillo, și el prezent, îl întrerupse.

– Bine ai venit, băiete! îi ură el. Cred că o să avem nevoie de tine. Avem destul de multe animale rănite.

În clipa aceea, Gironcillo se întinse la vorbă, explicându-le celorlalți haiduci cum îi lecuise Hernando roibul. Brahim, furios, dar stăpânindu-și mânia, așteptă căpetenia haiducilor să termine cu laudele fiului său vitreg.

– Dar ai părăsit turma! sări el în momentul în care Gironcillo termină ce avea de zis. Și, în plus, de ce i-ai adus pe fiii mei? Doar ți-am spus...

– Nu știu dacă o să murim aici sau dacă fiilor tăi li se va întâmpla ceva, îl împiedică Aisha să continue, ridicând glasul spre surprinderea soțului ei, dar, pentru moment, Hernando le-a salvat viața.

– Creștinii..., șopti atunci băiatul, au ucis sute de copii și de femei la ușile bisericii din Juviles.

Numaidecât, haiducii îl înconjurară, iar el le relată foarte necăjit cele întâmplate la Juviles.

– Să mergem, îi spuse Gironcillo chiar înainte ca el să termine, trebuie să-i povestești chiar tu lui Ibn Umayya.

Soldații care făceau de gardă la porțile casei îi lăsară să treacă fără probleme. Hernando intră cu Gironcillo. Gărzile încercară să-l împiedice pe Brahim să intre, dar acesta reuși să-i convingă că trebuie să-l însoțească pe fiul său vitreg.

Era o clădire seniorială cu două etaje, văruită, cu balcoane din fier forjat la nivelul superior și acoperiș din olane în patru ape. De cum depășiră gărzile, înainte chiar de a deschide ușile solide de lemn care dădeau în ampla încăpere în care se afla Abén Humeya, Hernando simți mirosul unui anumit parfum. Soldatul de gardă care îi însoțea ciocăni și deschise ușile și o mireasmă pătrunzătoare de mosc se combină cu sunetul unui *ud,* o lăută cu gât scurt și fără bare. Regele, tânăr, chipeș și semeț, era tolănit într-un jilț de lemn tapițat cu mătase roșie, înconjurat de cele patru neveste ale sale: silueta lui o depășea pe a celorlalte persoane prezente, care erau așezate jos pe perne mari de mătase brodată cu fire de aur și de argint sau din marochin în mii de culori. O femeie dansa în mijlocul salonului împodobit cu tapiserii și covoare.

Cei trei rămaseră nemișcați în cadrul ușii: Hernando cu ochii ațintiți asupra dansatoarei; Gironcillo și Brahim privind îndelung prin încăpere. În cele din urmă, Abén Humeya, cu o bătaie din palme, puse capăt muzicii și dansului și le făcu semn să intre. Miguel de Rojas, tatăl primei soții a regelui și morisc înstărit din Ugíjar, mai mulți dintre oamenii de vază din Ugíjar și câteva căpetenii ale haiducilor, ca Partal, Seniz și Gorri, își îndreptară atenția asupra celor doi bărbați și a băiatului.

– Ce doriți? întrebă de-a dreptul Abén Humeya.

– Băiatul acesta aduce vești de la Juviles, răspunse Gironcillo cu un glas puternic.

– Vorbește, îl îndemnă regele.

Hernando aproape că nu îndrăznea să-l privească pe rege. Siguranța de sine, sentimentul căpătat de curând și pe care îl resimțise în noaptea dinainte, păru că îl părăsește ca prin farmec. Începu relatarea bâlbâindu-se, până când Abén Humeya îi zâmbi încurajator și gestul acela îi dădu încredere.

– Asasinii! strigă Partal după ce auzi cele întâmplate.

– Ucid femei și copii! exclamă Seniz.

– V-am spus că trebuie să devenim puternici în acest oraș, sări Miguel de Rojas. Trebuie să luptăm și să ne ocrotim familiile.

Nu! Aici nu putem opri oștile marchizului..., replică Partal.

Dar Abén Humeya îi porunci să tacă, liniștindu-i cu un gest al mâinii pe ceilalți haiduci care, nerăbdători să pornească din nou la atac, susțineau că trebuie să părăsească orașul.

– Am mai spus că pentru moment vom rămâne la Ugíjar, declară regele, spre nemulțumirea haiducilor. Cât despre tine, adăugă el adresându-i-se lui Hernando, te felicit pentru vitejia de care ai dat dovadă. Cu ce te ocupi?

– Sunt cărăuș... Mân catârii tatălui meu vitreg, explică el, arătând spre Brahim pe care Abén Humeya dădu semne că îl recunoaște. Și am grijă de prada voastră de război.

– Este și un foarte iscusit veterinar, interveni Gironcillo.

Regele se gândi câteva clipe înainte de a vorbi din nou:

– Vei avea grijă de banii neamului nostru așa cum ai avut grijă de mama ta?

Hernando încuviință.

– Dacă-i așa, mă vei însoți cu aurul.

Lângă fiul său vitreg, Brahim se mișcă neliniștit.

– Am cerut ajutor de la Uluch Ali, beilerbeiul[1] Algerului, continuă Abén Humeya, făgăduind vasalitate Marelui Vizir, și știu că într-una din moscheile din Alger se strâng arme ca să fie

[1] Guvernator al unei provincii sau al unui teritoriu supus Imperiului Otoman. (n.tr.)

aduse în regatul nostru. Când se va redeschide sezonul de navigație, ne vor sosi armele acelea... pe care va trebui să le plătim.

Regele rămase tăcut preț de câteva clipe. Hernando se întreba dacă propunerea aceea îl includea și pe tatăl său vitreg, când Abén Humeya luă din nou cuvântul.

– Avem nevoie de archebuze și de artilerie. Majoritatea oamenilor noștri luptă cu simple praștii și unelte pentru munca la câmp. Nu au nici măcar halebarde sau săbii. Dar... tu ai într-adevăr un hanger de preț.

Hernando îl scoase din teacă să i-l arate și hangerul apăru mânjit de sânge. Atunci își aminti de loviturile pe care le-a dat cu el, tăieturile în carne de creștini pe care le simțise în întuneric. Nu avusese timp să se gândească la acest lucru. Rămase cu privirea ațintită pe lama hangerului, înnegrită de sânge uscat.

Văd că l-ai și folosit, spuse atunci Abén Humeya. Sunt încredințat că îl vei folosi în continuare și că mulți creștini vor cădea sub această armă.

– Mi-a dat-o Hamid, învățatul din Juviles, explică Hernando.

Evită totuși să spună că sabia aparținuse Profetului; i-ar fi fost luată fără multă vorbă, iar el îi făgăduise lui Hamid că va avea grijă de armă. Regele încuviință în semn că îl cunoaște pe învățat.

– Hamid a rămas cu bărbații, în sat..., adăugă băiatul cu regret.

Apoi, păstră tăcerea și Abén Humeya se alătură acestui moment de cinstire. Unul dintre haiduci se ridică în picioare ca să pună mâna pe hanger, dar monarhul, văzând privirea lacomă a moriscului ațintită pe teaca de aur, spuse cu voce foarte tare:

– Vei avea grijă de sabie până când vei putea să i-o înapoiezi lui Hamid. Eu, rege al Granadei și al Córdobei, așa hotărăsc. Cu siguranță că vei putea să i-o înapoiezi, băiete, zâmbi Abén Humeya. De îndată ce ienicerii și berberii ne vor veni în ajutor, vom domni din nou în al-Ándalus.

Părăsiră casa în care se adăpostea Abén Humeya și găsiră de mâncare. Bărbații se așezară pe jos să înfulece mielul.

– Cine-i aia? mormăi Brahim, arătând spre Fátima.

– A fugit cu noi din Juviles, răspunse Aisha, înainte ca Hernando să poată răspunde.

Brahim își mijì ochii și îi ațintì asupra fetei, care era în picioare lângă Aisha; Humam dormea între ele într-un coș mare. Cu o ciozvârtă de miel în mână, se uită la ea de sus în jos, oprindu-și privirea pe sâni și pe chip, pe acei minunați ochi negri pe care Fátima, tulburată, îi lăsă în jos.

Cărăușul plesni din limbă, nerușinat, în semn de aprobare, și mușcă din miel.

– Și fetele mele? întrebă el mestecând.

– Nu știu. Aisha își înăbuși un suspin. Era noapte... Era multă lume... Nu se vedea nimic... N-am putut să le găsesc. Eram cu ochii pe băieți! se scuză ea.

Brahim îi privi pe cei doi fii ai săi, ca și cum ar fi acceptat scuza.

– Tu! o chemă el pe Fátima. Dă-mi apă.

Brahim o dezbrăcă din priviri pe fată când aceasta îi aducea apă; cărăușul ținu paharul lângă trup, fără să întindă brațul, pentru ca tânăra să fie nevoită să se apropie de el și așa să-i atingă pielea.

Hernando se surprinse ținându-și răsuflarea atunci când observă că Fátima încerca să nu-l atingă pe Brahim. Ce avea de gând tatăl său vitreg? Cu coada ochiului i se păru că o vede pe Aisha zgâlțâind cu piciorul coșul lui Humam: copilul izbucni în plâns.

– Trebuie să-i dau să sugă, se scuză Fátima, agitată.

Cărăușul o urmări cu privirea, tremurând, gândindu-se la sânii aceia de copilă care erau plini de lapte.

– Hernando..., îl chemă Fátima după ce își hrănise copilul iar acesta adormise în brațele ei.

– Ibn Hamid, o corectă el.

Fátima încuviință.

– Vii cu mine să aflu vești despre soțul meu? Trebuie să știu ce s-a întâmplat cu el.

Fátima îl privi pieziș pe Brahim.

După ce îl lăsă pe Humam în grija Aishei, se perindară în căutarea veștilor printre corturi și grupurile de oameni din districtul Marchena, care luptaseră alături de haiduci împotriva marchizului de Vélez, guvernatorul regatului Murcia și comandant suprem al orașului Cartagena. Oștean crud care se războia fără să cedeze în fața moriscilor, marchizul de Vélez începuse lupta pe cont propriu, înainte chiar de a fi primit misiunea din partea regelui, și începuse pe latura răsăriteană a vechiului regat, la miazăzi și răsărit de Alpujarras, unde nu ajungea să se bată marchizul de Mondéjar.

Nu le-a fost greu să afle veștile pe care le căutau. O ceată de oameni de-ai lui Gorri, care luptaseră împotriva marchizului de Vélez, începură să le istorisească de-a fir a păr toate nenorocirile lor.

Dar soțul meu nu era cu Gorri, îi întrerupse Fátima. El a plecat cu Futey. E... vărul lui.

Soldatul care începuse să vorbească oftă atunci din adâncul sufletului. Fátima se agăță de brațul lui Hernando: presimțea vești proaste. Doi bărbați care făceau parte din grup ocoliră privirea scrutătoare a fetei. Un al treilea luă cuvântul:

– Eu am fost acolo. Futey a căzut în bătălia de la Félix. Și împreună cu el, majoritatea oamenilor săi... dar mai cu seamă femei... au murit multe femei. Cu Futey mai erau Tezi și Portocarrero și, cum nu aveau destui oameni ca să le facă față creștinilor, le-au deghizat pe femei în soldați. Frații noștri i-au înfruntat în câmp deschis și apoi în casele din Félix. În cele din urmă, au trebuit să se refugieze pe culmea unei stânci în fața satului, urmăriți tot timpul de pedestrimea marchizului.

Bărbatul făcu o pauză care lui Hernando i se păru nesfârșită; simțea unghiile Fátimei înfipte în brațul său.

– Au murit mai mult de șapte sute de persoane, bărbați și femei. Unii am izbutit să fugim în munți... de unde veneam, adăugă el necăjit, dar cei care n-au izbutit... Am văzut femei năpustindu-se cu pumnalele la burțile cailor! Se duceau la moarte sigură! Am văzut cum multe dintre ele au sfârșit prin a arunca nisip în ochii

creștinilor, nemaiavând forță să ridice pietre. Au luptat cu același curaj ca și bărbații lor. De data aceasta, soldatul o privi în față pe Fátima. Dacă nu-l găsești aici... Cei care au supraviețuit au fost uciși. Marchizul de Vélez nu ia prizonieri dintre bărbați, nici nu acordă iertare, ca Mondéjar. Femeile și copiii care n-au murit au fost luați ca sclavi. Am văzut numeroase grupuri de oșteni care dezertau din oaste, plecând înspre Murcia, în fruntea unor lungi șiruri de femei și de copii sclavi.

Căutară peste tot în Ugíjar. Mulți morisci le confirmară relatarea.

– Din Terque? interveni un soldat care auzise întrebările Fátimei. Salvador din Terque? Iar fata încuviință. Frânghierul? Și Fátima încuviință din nou, cu mâinile în fața pieptului și degetele împletite cu putere. Îmi pare rău... a murit. A murit alături de Futey, luptând vitejește...

Hernando o prinse din zbor. Nu atârna greu. Aproape că nu atârna deloc. Ea se prăbuși în brațele lui și Hernando simți cum i se umezesc obrajii de lacrimile ei.

– Ce rost are să plângă atât de mult? întrebă Brahim la vremea cinei, așezat într-un cerc de oameni în mijlocul satului, printre o mulțime de focuri de tabără.

– Soțul ei..., i-o luă Hernando înainte. Se spune că e rănit în munți, minți el.

Aisha, aflând de moartea tatălui micuțului înainte de întoarcerea lui Brahim, nu contrazise versiunea fiului ei. Nici Fátima nu o făcu. Dar, în ciuda durerii pe care o arăta fata și a faptului că soțul ei era chipurile în viață, Brahim continua să o privească lasciv și nerușinat.

În noaptea aceea, Hernando nu putu adormi: hohotele înăbușite de plâns ale Fátimei îi răsunau în suflet cu mai multă forță decât muzica și cântările care se auzeau în tabără.

– Îmi pare rău, șopti el pentru a mia oară, târziu după miezul nopții, stând lungit alături de ea.

Fátima îi dădu printre suspine un răspuns pe care el nu izbuti să-l priceapă.

– Îl iubeai mult.

Cuvintele lui Hernando se situau între afirmație și întrebare.

Fátima lăsă să se scurgă câteva clipe.

– Am crescut împreună... Îl cunoșteam de când eram o copilă. Era ucenic al tatălui meu, cu câțiva ani mai mare decât mine. Căsătoria noastră a părut lucrul cel mai... Fata încercă să găsească expresia potrivită. Cel mai firesc. A fost întotdeauna acolo...

Suspinele se prefăcură într-un plâns deznădăjduit.

– Acum, am rămas singuri, eu și Humam, reuși ea să rostească. Ce-o să facem? Nu mai avem pe nimeni...

– Mă ai pe mine, șopti el.

Fără să se gândească, își apropie mâna de tânără, dar nu o atinse.

Fátima rămase tăcută. Hernando auzea răsuflarea întretăiată a fetei, acoperită de zgomotul zaiafeturilor din tabăra moriscilor. Înainte ca muzica și cântările să capete și mai multă forță, Fátima murmură:

Mulțumesc.

Marchizul de Mondéjar acordă armatei morisce instalate în tabără la Ugíjar câteva zile de răgaz. Îi primea pe mai-marii localităților care veneau la el să se predea; organiza grupuri de oameni care atacau grotele în care se ascundeau morisci și, în cele din urmă, se îndreptă mai întâi spre Cádiar, apoi spre Ugíjar.

Zilele acelea fură îndeajuns pentru ca iscoadele moriscilor, care țineau sub observație tot ce se întâmpla la Granada, să vină la Ugíjar cu vești. Hernando se îndreptă plin de curiozitate spre cercul larg de bărbați care-l înconjura pe unul dintre cei nou-veniți.

– I-au asasinat pe toți frații noștri pe care îi țineau închiși în temnița Tribunalului Suprem, reuși să audă Hernando; erau atât de mulți oameni, încât nu izbutea să-l vadă pe cel din mijlocul cercului.

Iscoada rămase tăcută, în vreme ce se făceau auzite murmurele, blestemele și ocările cu care oamenii îi primiră declarația. Apoi, continuă:

– Ostășimea creștină a atacat închisoarea, profitând de lipsa de interes a comandanților acesteia, și i-au ucis ca pe niște câini, închiși în temnițe și fără posibilitatea de a se apăra. Peste o sută dintre ei! Apoi, le-au confiscat toate gospodăriile și proprietățile. Era vorba despre cei mai bogați oameni din Granada!

– Nu-i interesează decât bunurile noastre! strigă cineva.

– Nu vor altceva decât să se îmbogățească! răspunse altul.

– Atât marchizul de Mondéjar, cât și cel de Vélez au probleme foarte serioase cu oștirile lor.

Hernando recunoscu din nou glasul iscoadei. Oamenii se apropiaseră încetul cu încetul de grup și el se afla acum izolat între mulțimea de morisci care ascultau cu luare-aminte.

– Oștenii dezertează în momentul în care pun mâna pe vreun sclav sau pe o parte din pradă. Mondéjar i-a pierdut pe mulți dintre oamenii săi din cauza prăzii obținute de când a traversat puntea de la Tablate și a intrat în Alpujarras, dar continuă să-i sosească întăriri, oameni lacomi, dornici să se îmbogățească înainte de a se întoarce la casele lor.

– Ce s-a întâmplat cu bătrânii, femeile și copiii din Juviles? întrebă cineva.

Mai mult de două mii de oameni își lăsaseră familiile la castel, iar zvonurile care circulau după știrile aduse de Hernando îi ținuseră de atunci cu sufletul la gură.

– Aproape o mie de femei și copii au fost luați ca pradă de război și vânduți la mezat în piața Bibarrambla...

Glasul iscoadei se stingea.

– Vorbește mai tare! îl îndemnară din spate.

– Le-au vândut ca sclave, se strădui să strige bărbatul. O mie dintre ele!

– Doar o mie!

Hernando auzi exclamația cu voce stinsă din spatele său și se înfioră.

– Le-au expus public în piață, zdrențăroase și umilite. Se lăsă o liniște plină de respect, în vreme ce tonul vocii iscoadei cobora din nou. Negustătorii creștini le pipăiau fără pic de rușine zicând că vor să vadă în ce stare se află, în vreme ce samsarii strigau prețurile și le atribuiau câștigătorilor, în insultele, loviturile cu pietre și scuipăturile oamenilor din Granada. Toți banii au ajuns în vistieria monarhului creștin!

Și copiii? se interesă cineva. Și ei au fost vânduți ca sclavi?

La Bibarrambla, la licitația publică, i-au vândut doar pe băieții de peste zece ani și pe fetele mai mari de unsprezece. Așa a poruncit regele.

– Și cei mai mici de această vârstă?

Au fost mai mulți cei care au pus întrebarea în același timp. Iscoada așteptă câteva clipe înainte de a răspunde. Oamenii se împingeau, se ridicau pe vârfuri sau ajungeau chiar să se urce în spinarea altui tovarăș ca să vadă și să audă mai bine.

– I-au vândut și pe ei, în afara licitației, în ascuns de porunca regelui, se porni deodată iscoada să spună, ca și când l-ar fi costat un mare efort. Eu i-am văzut. Au fost însemnați cu fierul înroșit pe față... copii de câțiva anișori... pentru ca nimeni să nu mai poată pune în discuție condiția lor de sclavi. Apoi i-au trimis degrabă în Castilia și chiar în Italia.

Hernando văzu cum un bărbat, care se cățărase pe umerii celui de dinaintea lui, se prăbușea și cădea. Nimeni nu mai îndrăzni să vorbească vreme îndelungată: durerea acelor oameni era aproape palpabilă.

– Și bătrânii și neputincioșii din Juviles? izbucni întrebarea din mulțime pe un ton deznădăjduit. Erau aproape patru sute.

Hernando își ascuți urechile. Hamid!

– I-au înrobit chiar oștenii lui Mondéjar atunci când au dezertat.

Hamid ajuns sclav! Hernando simți că îl lasă genunchii și se sprijini de un bărbat.

Dar lipsea o întrebare! Una pe care nici unul dintre cei prezenți nu dorea să o pună. În zilele acelea, Hernando fusese de-a

dreptul asaltat de grupuri de morisci; voiau să audă din gura lui ce se zvonea prin tabără. Toți aveau neveste și copii la Juviles, iar el le repeta întruna cele întâmplate. „Dar era noapte neagră atunci când ai fugit din piață, nu-i așa?" întrebau ei în încercarea de a înlătura posibilitatea atâtor morți. „N-a fost cu putință să vezi într-adevăr câte femei și câți copii au murit..." Și atunci, el înțeleptea. În noaptea aceea, sărise peste sute de cadavre, auzind, simțind până și ura și nebunia care puseseră stăpânire pe trupele creștine, dar de ce să-i facă pe acei soți și părinți să-și piardă și ultima speranță?

– Au murit toate cele care se găseau în afara bisericii din Juviles! Toate! urlă iscoada. Peste o mie de femei și copii! Nici una n-a scăpat cu viață.

Puțin mai târziu, focurile de pe crestele stâncilor și ale munților îi anunțară pe morisci că marchizul de Mondéjar se îndreaptă cu oastea sa spre Ugíjar. Abén Humeya, convins de haiduci că socrul său, Miguel de Rojas, îl sfătuise să se adăpostească la Ugíjar pentru că ajunsese la o înțelegere cu marchizul de Mondéjar – potrivit căreia, în schimbul capului regelui Granadei, Miguel de Rojas și familia acestuia vor rămâne liberi și în posesia prăzii luate de armata moriscă –, a dat ordin să fie uciși fără milă socrul său și mare parte din membrii familiei Rojas și a repudiat-o pe prima sa soție.

Abén Humeya și oamenii săi plecară spre Paterna del Río, la miazănoapte, la poalele lanțului Sierra Nevada. Mai sus de satul acela nu erau decât stânci, prăpăstii, munte și zăpadă. Hernando mergea cu armata, lângă rege și statul său major, departe de ceilalți cărăuși, catârii săi fiind încărcați cu monede bătute în aur și argint și cu tot felul de giuvaiere și veșminte brodate cu fir de aur. Brahim orânduise totul așa la porunca regelui: prada de război trebuia să fie aleasă, aurul și giuvaierele încărcate pe catârii tânărului cărăuș, care mergea în frunte; ceilalți catâri, cu restul prăzii, mergeau în spate, cum se obișnuia.

Câteodată, când drumul șerpuitor îi permitea, Hernando întorcea capul ca să încerce să vadă capătul coloanei alcătuite din șase mii de oameni, acolo unde, împreună cu celelalte femei, probabil că mergeau Aisha, frații săi vitregi și Fátima cu micuțul ei. Nu izbutea să-și șteargă din minte ochii negri migdalați ai fetei, care îl urmăreau, uneori strălucitori, alteori înecați în lacrimi sau ascunși, înspăimântați.

Ciuș! îmboldea el catârii ca să se descotorosească de imaginile acelea.

Sosiră la Paterna și regele morisc își dispuse oamenii la o jumătate de leghe de locul acela, pe o coastă pe care o consideră de netrecut, în vreme ce el, bagajele și oamenii inapți să lupte intrau în sat.

Hernando nu vru să se alăture celorlalți oameni care făceau dificilă deplasarea, fiindcă nu dorea să dea peste Ubaid și, de cum sosi la Paterna, căută un țarc de vite îndeajuns de mare pe lângă casele de la periferie; micile livezi ale gospodăriilor din mijlocul satului nu-i puteau adăposti turma. Nimeni nu-i făcu greutăți. Spre disperarea lui Brahim, care își vedea poziția pusă în primejdie, Abén Humeya își exprimase public încrederea în fiul său vitreg.

– Să faceți tot ce vă poruncește băiatul, le spusese el celorlalți soldați care păzeau aurul. Este apărătorul bogățiilor care ne vor aduce victoria.

Așa că Hernando nici măcar nu trebui să-și justifice hotărârea. Odată ajuns la Paterna și în vreme ce Abén Humeya se închidea într-una dintre casele locuitorilor de vază, așteptă sosirea ariergardei, unde printre femei și animale veneau pe jos Aisha și Fátima. Le văzu când sosiră târându-și picioarele, cu chipurile înecate în lacrimi: Aisha, din pricina morții de-acum sigure a fiicelor ei; ca și ceilalți morisci care veniseră să asculte ce vești aduce iscoada, trăise cu slaba speranță că supraviețuiseră; Fátima își plângea soțul și viitorul ei nesigur cu un copil mic în brațe. Cu toate acestea, Aquil și Musa se amuzau jucându-se de-a războiul. În sfârșit reuniți, soldații îi însoțiră să caute țarcul. Văzând că

Hernando se căznea să le dea îngrijiri animalelor și fiind încrezători că armata moriscă avea să oprească forțele marchizului pe coasta de netrecut aleasă de Abén Humeya, îi părăsiră și se împrăștiară prin sat.

Începea să ningă.

Dar previziunile lui Abén Humeya referitoare la dificultatea accesului se dovediră a fi greșite. Oștenii creștini, nedând ascultare ordinelor marchizului, atacară și reușiră să producă debandadă în rândul trupelor care stăteau de pază la intrarea în sat. Intrară în localitate lacomi de sânge și de pradă, sătui de iertarea pe care comandantul lor suprem o acorda tuturor ereticilor și asasinilor care se predau.

Haosul cuprinse Paterna. Moriscii fugiră din sat; femeile și copiii își căutau bărbații, iar prizonierele creștine, dintr-odată libere, îi primeau cu urale pe salvatorii lor și încercau să împiedice fuga moriscelor. Doar ele luptaseră. Oamenii marchizului, cu excepția câtorva focuri de armă, se lansară în căutarea prăzii de război, pe care o găsiră nesupravegheată pe zecile de catâri strânși lângă biserica din sat, ridicată, ca multe altele din Alpujarras, peste o veche moschee. Fabuloasa captură aprinse lăcomia și neînțelegerile dintre creștini: mătăsuri, perle și tot felul de obiecte de valoare erau îngrămădite printre catâri.

În dezordinea aceea, nimeni nu băgă de seamă că lipsește aurul; erau atât de mulți catâri în fața bisericii, încât acela care nu găsise aurul se gândise că o fi pe alte animale, ceva mai încolo.

Cu Sierra Nevada în spatele său, fără case care să-i limiteze perspectiva, apărându-se de frig și de zăpadă, Hernando fu primul care observă că armata moriscă fugea în debandadă prin munți. La o jumătate de leghe de locul unde se aflau, acolo unde se produsese prima ciocnire, sute de siluete se profilau pe zăpadă. Urcau. Urcau în dezordine spre culmi. Multe dintre siluete cădeau și alunecau pe povârnișuri sau pe stâncile ascuțite; altele, rămâneau deodată nemișcate. De la distanță, Hernando nu putea auzi zgomotul asurzitor al archebuzelor, dar putea

vedea luminile și fumul des pe care îl răspândeau armele creștinilor la fiecare împușcătură.

– Să mergem! le zori el pe Aisha și pe Fátima.

Cele două femei pierdură câteva clipe, uluite de fuga armatei lor.

– Ajutați-mă! insistă el.

Nu avu nevoie să ceară instrucțiuni. Când reuși să înhame turma, observă cum prin celălalt capăt al satului, Abén Humeya fugea în galop întins. Brahim și alți călăreți dădeau de zor pinteni cailor, în urma regelui. Soldații cantonați la Paterna fugeau și ei în debandadă. Împușcăturile și strigătele de „Santiago!" ale urmăritorilor puteau fi deja clar percepute.

Și acum? o auzi el pe Fátima întrebând în spatele lui.

Pe acolo! Vom urca la trecătoarea Ragua! răspunse el și arătă spre capătul opus celui prin care fugeau regele și oamenii săi urmăriți de creștini.

Fátima și Aisha priviră spre locul pe care îl semnala. Fata vru să spună ceva, dar nu reuși decât să bâiguie două cuvinte de neînțeles, în vreme ce îl strângea pe Humam la pieptul ei. Aisha rămăsese cu gura căscată. Nu se vedea nici o potecă! Doar zăpadă și stânci!

– Vino, Băbuțo! Hernando prinse catârca de dârlog și o sili să meargă în frunte. Găsește-ne un drum spre culme, îi șopti el, lovind-o ușor cu palma peste grumaz.

Băbuța începu să tatoneze zăpada la fiecare pas pe care-l făcea și începură să urce lent. Ninsoarea, acum bogată, îi ascunse de ochii creștinilor.

12

Trecătoarea Ragua se înălța la mai mult de două mii de *varas* castiliene și constituia pasul prin care se traversa Sierra Nevada înspre Granada fără să mai fie nevoie de înconjurul lanțului muntos. Hernando o cunoștea. Sus, se aflau niște podișuri, niște pășuni bune de primăvară, unde, se gândi băiatul, era probabil să fi venit moriscii fugari; în puține alte locuri ar mai fi putut să se ascundă și să se regrupeze. Pe versantul dinspre miazănoapte al trecătorii, cel care dădea spre Granada, se înălța impunătorul castel de la Calahorra, dar pe cel care dădea spre Alpujarras nu exista nici o fortificație.

Cunoștea în amănunt prăpastia care se deschidea la poalele unei măguri din apropiere care îi servea drept reper, la o înălțime de peste două mii patru sute de *varas:* acolo mergea să caute multe dintre ierburile trebuincioase leacurilor pentru animale. La sfârșitul verii, fundul prăpastiei se acoperea cu flori mari albastre, pe cât de atrăgătoare, pe atât de periculoase: florile de omag. La ele, totul e otrăvitor, de la petale până la rădăcini. Utilizarea lor în medicină era extrem de complicată și a fost prima din rezerva lui de plante medicinale pe care i-o ceruse Brahim în momentul ridicării moriscilor la luptă. Din vechime, musulmanii își impregnau vârful săgeților în suc de omag: cel care era lovit de săgeată murea în convulsii, făcând spume la gură, în afară de cazul că ar fi fost tratat cu suc de gutuie, dar, cum în vară nimeni nu prevăzuse războiul care avea să se pornească, în timpul iernii se treziseră că rezervele de omag erau pe sfârșite.

Hernando încerca să-și amintească acel strălucitor strat albastru, dar vremea proastă îl împiedica. Era tot în frunte, lipit de

flancul Băbuței ca să nu calce greșit, îmboldind-o întruna să urce și să caute teren sigur sub zăpadă. Întorcea mereu capul, cu părul și genele acoperite de chiciură, ca să încerce să vadă turma prin viforniță. Îi porunci mamei sale și Fátimei să se prindă de coada unui animal și să nu piardă urma copitelor care dispăreau atât de repede. Musa, cel mai mic dintre frații săi vitregi, mergea cu Aisha; Aquil era singur. Ceilalți catâri păreau să înțeleagă că trebuie să o urmeze pe Băbuță și tot alaiul se mișca precaut, dar soarele începea să apună și în întuneric nici catârca nu avea să mai fie în stare să meargă mai departe.

Aveau nevoie de un adăpost. De la Paterna del Río o luară spre răsărit, evitând să se îndrepte spre zonele unde cu siguranță ar fi fost creștini. Trebuiau să găsească drumul care urca de la Bayárcal la trecătoarea Ragua, dar curând devenise evident că nu vor avea timp înainte ca soarele să apună. În furtuna de zăpadă, lui Hernando i se păru că vede o formațiune stâncoasă spre care se îndrepta și Băbuța.

Nici măcar nu era o grotă; cu toate acestea, băiatul socoti că se puteau adăposti de viscol sub ieșindurile stâncoase. Turma îi aduse încetul cu încetul pe ceilalți, care se târau în urma catârilor, chirciți, cu buzele învinețite și mâinile înțepenite pe cozile lor. Fátima se folosea doar de o mână, iar cu cealaltă strângea o mogâldeață între hainele sale.

Hernando așează catârii contra vântului. Apoi, inspectă locul cu o privire rapidă: nu-i puteau servi la nimic cremenea și amnarul pe care le purta mereu asupră-i. Acolo, pe zăpadă, nu se putea aprinde focul; nu se vedeau pe nicăieri crengi sau frunze uscate. Doar stânci și zăpadă! „N-ar fi fost mai bine să-i fi capturat creștinii?" se întrebă el văzând că strălucirea blândă care îi însoțise până atunci în viscol începea să scadă.

– Ce face copilul? o întrebă pe Fátima.

Fata nu-i răspunse. Pe deasupra hainelor, îl frecționa pe fiul său cu amândouă mâinile.

– Se mișcă? întrebă el atunci. Trăiește?

Întrebarea îi îngheță pe buze.

Fátima încuviință fără a înceta să îl frecționeze. Tânăra își abătu atunci privirea spre viforniță și noaptea care venea peste ei și un suspin de teamă îi ieși de pe buze.

De ce o luaseră la fugă? Hernando se întoarse atunci spre mama sa: îi ținea îmbrățișați pe cei doi frați vitregi ai lui. Aquil tremura fără să-și poată stăpâni clănțănitul dinților. Musa, de doar patru ani, stătea nemișcat, țeapăn. De ce a trebuit să-i forțeze la o asemenea aventură? Erau femei și copii! Se făcuse noapte de-a binelea. Noaptea...

Luă câțiva pumni de zăpadă și îi duse la față, în păr și la ceafă; apoi, cu alți pumni de zăpadă, își spălă mâinile, îngenunche pe mantia umedă și albă și se rugă cu voce tare, implorându-l pe Milostivul, pentru care luptau și își riscau viața, să... Nu izbuti să-și încheie rugăciunile. Se ridică brusc. Aurul! În pradă erau îngrămădite veșmintele! Zeci de feloane și podoabe de mătase brodată cu fir de aur și de argint. La ce o să le mai servească neamului său dacă ei o să moară? Scotoci printre poverile catârilor și curând izbuti să le înfofolească pe femei și pe copii în îmbrăcăminte bogată. Apoi, deshămă animalele. Și desagile vor fi de folos, unele erau din piele... Și harnașamentele! În afară de monedele de aur pe care le strânsese într-o desagă din alfă, scoase restul prăzii și îngrămădi desagile și harnașamentele pe zăpadă, în chip de podea, lângă perete.

– Lipiți-vă de stâncă, le spuse el. Nu vă lăsați să cădeți în zăpadă. Rezistați toată noaptea lângă stânci.

Se înveli și el, dar numai cu strictul necesar: trebuia să-și păstreze libertatea de mișcare ce le lipsea celorlalți. Trebuia să vegheze ca nimeni să nu cadă în zăpadă și să i se ude hainele! Apoi, aduse catârii mai aproape de femei și de copii. Îi legă din scurt unii de alții, astfel încât să nu se poată mișca, și îi împinse din afară. Aruncă dârlogul ultimului catâr spre perete și se târî printre picioarele animalelor până ajunse la stânci. Reuși cu greu să se ridice în picioare între Fátima și Aisha. Băbuța, rămasă foarte aproape de femei și de copii, îl privea impasibilă.

– Băbuțo, spuse el înainte de a se așeza, mâine vei avea de lucru încontinuu. E lucru sigur. Trase de dârlogul pe care îl aruncase pe deasupra animalelor și îl ținu ferm: nici unul dintre ei nu trebuia să se miște. *Allahu Akbar!* oftă el simțindu-se ocrotit de veșminte și de animale.

Viscolul se înteți peste noapte; cu toate acestea, Hernando se lăsă biruit între somn și trezie după ce constatase cu satisfacție că nimeni nu putea cădea în zăpadă, apărați cum erau între stânci și catâri, feriți de vânt, de frig și de ninsoare.

În zori, viscolul încetase și cerul era senin. În lumina soarelui, strălucirea zăpezii vătăma ochii.

– Mamă? întrebă el.

Aisha reuși să-și facă loc prin îmbrăcămintea care o acoperea. Când Hernando se întoarse spre Fátima, și aceasta își arătă chipul. Zâmbea.

– Și copilul? întrebă el.

– A supt de curând.

Atunci schiță și el un zâmbet sincer.

– Și... frații mei?

Observă că mamei sale îi făcu plăcere că-i numise astfel.

– Fii liniștit. Sunt bine, răspunse ea.

Nu același lucru se întâmplase cu catârii. Hernando ieși printre picioarele turmei și se pomeni că cei doi care fuseseră expuși vântului erau înghețați, țepeni și acoperiți de promoroacă. Erau dintre cei noi, pe care Brahim îi adusese de la Cádiar, dar, chiar și așa... Își aminti de lovitura cu piatra pe care fusese silit să i-o tragă unuia dintre ei și îl bătu ușor cu palma peste grumaz. Promoroaca se desprinse și căzu în mii de cristale sclipitoare.

– N-o să dureze mult până o să vă scot de acolo, strigă el.

Nu se întâmplă așa. După ce dezlegă turma, se mărgini să împingă cele două statui de gheață ce căzură pe povârniș și provocară o mică avalanșă la poalele stâncilor care le serveau drept refugiu. Celelalte animale erau amorțite și le mână foarte încet, așteptând răbdător ca fiecare dintre ele să avanseze un picior... și apoi pe celălalt. Când veni rândul Băbuței, îi frecă șalele ceva

vreme înainte de a-i da voie să se miște ca să le lase pe femei să iasă. În noaptea dinainte nu avusese grijă să pună la adăpost alimentele pe care le duceau cu ei și, acum, nici măcar nu le mai putea găsi: erau îngropate în zăpadă, la fel ca multe dintre obiectele pe care le aruncase pe jos atunci când scosese hamurile și desagii de pe catâri.

– Se pare că astăzi doar copilașul va mânca, spuse el.

– Dacă mama nu mănâncă, va fi la fel de rău și pentru copil, atrase atenția Aisha.

Hernando îi privi pe toți: și ei erau amorțiți, iar mișcările le erau lente și dureroase. Privi cerul.

– Azi nu va mai fi viscol, le asigură el. Peste o jumătate de zi de mers, vom ajunge la șesurile din trecătoare. Acolo vor fi ai noștri și vom putea mânca.

Băbuța reuși să găsească drumul spre trecătoarea Ragua. Mergeau liniștiți, strălucitori în veșmintele lor aurite. Înainte de plecare, Hernando se rugase cu evlavie, cu vântul nopții șuierându-i încă în urechi și cu amintirea de neșters a ochilor mari și migdalați ai Fátimei atunci când încetase să mai frecționeze trupul copilului și privise în noapte, temătoare, așa cum o victimă lipsită de apărare l-ar fi putut privi pe asasinul ei. Îi mulțumi de mii de ori lui Allah că moartea îi cruțase! Își aminti de Hamid... Ce mare dreptate avea în privința rugăciunilor! Ce s-o fi întâmplat cu Ubaid? se gândi el deodată. Parcă văzuse că vreo câțiva bărbați fugiseră de creștini. Scutură capul și se sili să-l uite pe ciung. Apoi, în vreme ce rânduia harnașamentele și desagii catârilor, îi trimise pe frații săi vitregi să caute prin zăpadă prada care ar fi putut rămâne îngropată; doar monedele de aur și de argint erau la adăpost. Pentru Musa și Aquil, misiunea a fost ca un joc, și așa, în ciuda foamei și a oboselii, se amuzară scotocind prin zăpadă. Râsetele lor îi făcură pe Fátima și pe Hernando să-și încrucișeze privirile. Se priviră doar: fără cuvinte, fără zâmbete, fără gesturi și un fior dulce îi străbătu băiatului șira spinării.

De cum intrară pe drumul care ducea la trecătoarea Ragua, începură să se încrucișeze cu morisci. Mulți părăseau locurile înfrânți și nici măcar nu întorceau capul când se întâlneau cu grupul pitoresc pe care îl alcătuiau Hernando, femeile și copiii înveșmântați în mătăsuri brodate opulent. Dar nu toți fugeau: unii urcau cu provizii, iar alții dădeau târcoale pe povârnișuri; mulți dintre aceștia din urmă se apropiară de ei.

– Este prada de război a regelui, sfârșea băiatul prin a-i lămuri.

Câte unul încerca să se convingă și se apropia de desagi, dar Hernando scotea hangerul din teacă și curiosul renunța. Mulți dintre ei, în urma acestor explicații, alergau să-i ducă mai degrabă veștile regelui.

Astfel că atunci când ajunseră pe podișul din trecătoarea Ragua, unde cei care mai rămăseseră din armata moriscă reușiseră să încropească o tabără, Abén Humeya și căpeteniile haiducilor, cu Brahim printre ei, îi așteptau. Soldații erau în spate, iar pe margini, femeile și copiii care reușiseră să fugă împreună cu bărbații lor.

– Știam că o să izbutești, Băbuțo. Mulțumesc, îi spuse Hernando catârcei la doar vreo sută de *varas* de podiș.

În pofida plecării sale în grabă, Abén Humeya izbutise să se îmbrace cu o anumită eleganță și acum privea îngâmfat, semeț cum era, în fruntea oamenilor săi. Nimeni nu ieși în întâmpinarea lui Hernando. El și convoiul său continuau să meargă și când fură destul de aproape, oamenii din tabără putură constata că veștile erau adevărate: băiatul acela aducea cu el aurul din prada de război a musulmanilor. Atunci răsună prima ovație. Regele aplaudă și, în aceeași clipă, toți moriscii se alăturară aclamațiilor.

Hernando se întoarse spre Aisha și Fátima, iar acestea îi făcură semn să vină spre ele.

– Este izbânda ta, fiule! strigă mama sa.

Ajunse în tabără râzând. Era un râs nervos pe care nu și-l putea stăpâni. Îl aclamau! Și o făceau tocmai aceia care îl numeau nazareean. Dacă l-ar vedea acum Hamid... Mângâie hangerul care-i atârna de cingătoare.

*

Regele le oferi una dintre numeroasele colibe improvizate construite din crengi în care se mută numaidecât și Brahim. Din chiar prada salvată de Hernando, îl răsplăti pe băiat cu zece ducați în *reales* de argint pe care tatăl său vitreg îi privise cu lăcomie, precum și un turban și o tunică roșcată, brodată cu flori liliachii și bătută în rubine care sclipeau în penumbra colibei la fiecare mișcare a lui Hernando. Abén Humeya îl aștepta la cină în cortul său. Cu neîndemânare, încercă să-și aranjeze veșmintele de față cu Fátima, care stătea pe o desagă de piele. După rugăciunea de la apusul soarelui, a cărei chemare ar fi putut fi auzită chiar și de către creștinii de dincolo de trecătoare, Aisha îl luă în brațe pe Humam și, împreună cu cei doi fii ai ei, părăsi cortul fără explicații. Hernando nu putu să observe scurta privire complice pe care o schimbaseră între ele Aisha și Fátima: cea a mamei sale, îndemnând-o; cea a tinerei, acceptând.

– Asta îmi este mare, se plânse el, în vreme ce întindea una din mânecile tunicii.

– Îți vine minunat, minți fata, ridicându-se și aranjându-i-o la umeri. Stai nemișcat! îl dojeni ea cu simpatie. Parc-ai fi un prinț.

Chiar și prin ornamentația bogată cu pietre prețioase care îi acoperea umerii, Hernando simți mâinile Fátimei și se înroși la față. Îi simți parfumul; putea... putea să o atingă, să o ridice din talie. Dar n-o făcu. Fátima, cu ochii plecați, se jucă puțin cu tunica înainte de a se întoarce să apuce delicat turbanul. Era un acoperământ din aur și mătase roșie împodobit cu pene și egrete; pe tija penelor sclipea o inscripție în smaralde și perle mici.

– Ce scrie aici? îl întrebă ea.

– Moartea este o îndelungată speranță, citi el.

Fátima se așeză în fața lui și, ridicându-se pe vârfuri, îi acoperi capul cu turbanul. El simți pe trup ușoara apăsare a sânilor ei și fu străbătut de un fior, fiind cât pe-aci să leșine când mâinile Fátimei coborâră până îi înconjurară gâtul și fata rămase lipită de el.

– Am suferit deja o moarte, îi șopti ea la ureche. Aș prefera să găsesc speranța în viață. Iar tu mi-ai salvat-o în două împrejurări. Nasul Fátimei îi atinse urechea. Hernando stătea nemișcat, tulburat. Războiul ăsta... poate că Allah îmi va permite să o iau de la capăt... murmură ea și își sprijini capul pe pieptul lui.

Hernando îndrăzni să o apuce de mijloc și Fátima îl sărută. Mai întâi o făcu cu gingășie, lăsând să-i alunece buzele întredeschise peste chipul lui până ajunseră la gură, iarăși și iarăși. Hernando închise ochii. Mâinile i se încleștară pe talia fetei atunci când simți gustul Fátimei în gură; toată savoarea ei se afla îndărătul limbii care parcă îl pătrundea. Și o sărută, o sărută de mii de ori, în timp ce mâinile ei mângâiau spinarea lui Hernando: mai întâi pe deasupra tunicii bătute în pietre scumpe, apoi pe sub ea, lăsând să-i alunece unghiile pe șira spinării lui.

– Du-te la rege, îi spuse ea deodată, desprinzându-se de el. Te voi aștepta.

„Te voi aștepta." Hernando deschise ochii la auzul unei asemenea făgăduieli. Primul lucru pe care îl văzu fură imensii ochi ai Fátimei ațintiți asupra lui. Nu era în ei nici urmă de rușine; dorința inunda coliba. Își coborî privirea spre sânii fetei, mai jos de pandantivul aurit: niște pete mari rotunde de lapte îi scoteau în evidență sfârcurile întărite prin cămașa lipită de ele. Fátima luă mâna dreaptă a lui Hernando și o puse pe un sân.

– Te voi aștepta, făgădui ea.

13

În tabăra lui Abén Humeya soseau întruna oameni care mai credeau încă în izbânda răscoalei, dar erau și unii care o părăseau, care își pierduseră nădejdea și dezertau ca să răspundă la chemarea marchizului de Mondéjar, ce îi accepta pe cei care se predau și le acorda îngăduința de a trăi în localitățile lor de origine. Cortul cel mare al regelui ducea lipsă de fastul exagerat al clădirii în care fusese găzduit la Ugíjar, dar era relativ bine aprovizionat cu alimente. Hernando, stânjenit de veșmintele luxoase pe care le purta, cu hangerul și cu punga cu *reales* la cingătoare, fu primit cu onoruri. După ce predă spada unei femei, fu așezat între Gironcillo, care îl primi cu un zâmbet, și Partal. Îl căută pe Brahim din priviri printre cei prezenți, dar nu-l găsi.

– Pacea să fie cu cel care a apărat tezaurul neamului nostru! îl salută Abén Humeya.

Un murmur de asentiment se auzi în cort, și Hernando se făcu și mai mic între uriașele căpetenii de haiduci care îl flancau.

– Bucură-te, băiete! exclamă Gironcillo, dându-i o palmă puternică peste spinare. Petrecerea asta e în onoarea ta.

Încă mai simțea palma lui Gironcillo pe spinare când începu să răsune muzica. Mai multe femei tinere intrară cu strămchini pline cu stafide și căni cu limonadă, pe care o dreseră cu o pastă pe care o aduceau în niște săculețe. Lăsară cănile pe covoare, dinaintea cercului de bărbați șezând. Băură și mâncară, privindu-le pe dansatoarele care se unduiau în mijlocul cortului: uneori singure, alteori ținute de mână de vreo căpetenie a haiducilor. Până și Gironcillo, cam neîndemânatic, dansă cu o fată cu mișcări îndrăznețe. Și chiar cântă!

– Cine n-ar vrea să danseze acum la un zaiafet, urlă acesta, încercând să o urmeze pe fată, scăpat de griji, cu splendide maure frumoase... acolo, la tine, scumpa mea Alhambra!

Alhambra! Hernando își aminti fortăreața profilată pe Sierra Nevada, colorând Granada în roșu la apusul soarelui, și se închipui dansând cu Fátima în grădinile Generalife. Se spune că sunt minunate! Gândul îi zbură la Fátima, la trupul ei tânăr și la pandantivul de aur dintre sâni.... același purtat și de dansatoarea care, în momentul acela, îl lua de mână și îl silea să se ridice. Auzi câteva aplauze și strigăte de încurajare, în vreme ce fata îl îndemna să se miște. Totul se învârtea în jurul lui. Picioarele îi dansau cu vioiciune, dar nu mai putea să le oprească... și nici să le controleze. Fata râdea și se apropia de el; îi simțea trupul, la fel cum îl simțise pe al Fátimei puțin mai devreme.

Cum dansau, una dintre femei aduse mai multe căni cu băutură. Le lăsă pe jos, scoase dintr-un săculeț o pastă făcută din țelină cu semințe de cânepă, o puse în limonadă și o amestecă, așa cum făcuse cu toate cănile pe care le servise până în momentul acela.

Gironcillo închină cu Partal și luă avid o înghițitură.

Hașiș, oftă el. Se pare că azi n-o să-l folosim ca să luptăm împotriva creștinilor, iar Partal încuviință, dând pe gât toată băutura. Să dansăm, deci, la Alhambra! adăugă el ridicând vasul cu drogul amestecat în băutură.

Hernando nu se mai așeză. Lăutele și dairelele încetară, iar fata, agățată de tânărul său partener de dans, îl întrebă din priviri pe Abén Humeya. Regele înțelese și își dădu consimțământul cu un zâmbet. Băiatul se văzu târât de dansatoare afară din cort, până la o colibă unde se aflau alte femei în slujba regelui. Nici măcar nu căută intimitate. Se aruncă asupra lui, iar celelalte femei priveau. Îl dezbrăcă în grabă fără ca Hernando să fie în stare să opună rezistență și apoi începu să-și dezlege propriii șalvari și ciorapii groși înfășurați de la glezne până la genunchi. Cu asta se îndeletnicea când se auzi o femeie spunând:

– Nu-i tăiat împrejur!

Se apropiară cu toatele de Hernando și două dintre ele vruseră să-și întindă mâinile spre mădularul erect al băiatului. Luptându-se în continuare cu șalvarii, cu pulpele pe jumătate dezgolite, dansatoarea își miji ochii și apără penisul cu o mână.

– Afară! strigă ea, lovindu-le pe celelalte cu mâna rămasă liberă. O să-l încercați și voi după aceea.

Hernando se trezi cu gura uscată și o durere cumplită de cap. Unde era? Lumina zorilor care începea să se strecoare în colibă îi aminti vag noaptea, petrecerea... și după aceea? Încercă să se miște. Ce îl împiedica? Unde se afla? Simțea că-i plesnește capul. Ce...? Niște brațe groase, fleșcăite și grele îl înconjurau. Atunci simți atingerea: cea a unui trup despuiat, lipit de... Sări din patul din crengi de copac. Femeia nici măcar nu clipi; mormăi și dormi mai departe. Cine era femeia aia? Hernando privi sânii enormi și burta imensă, revărsate într-o rână pe pătura care acoperea crengile. Ce făcuse? O singură coapsă a acelei matroane era mai groasă decât cele două picioare ale sale la un loc. Icnetele de greață și frigul îl asaltară în același timp. Cercetă interiorul colibei: erau singuri. Se sculă și își căută hainele cu privirea. Le găsi aruncate pe ici, pe colo și încercă să se apere de frig. Ce se întâmplase? se întrebă el, dârdâind când se îmbrăca. La simpla atingere a îmbrăcămintei între picioare simți o usturime. Își privi mădularul: părea descărnat. Pieptul, brațele și picioarele erau pline de zgârieturi. Dar chipul? Găsi un ciob de oglindă și se privi: era de asemenea zgâriat, iar gâtul și obrajii învinețiți pe alocuri, ca și cum cineva i-ar fi supt sângele. Încercă să se întoarcă în timp la petrecere, care începu să-i revină proaspătă în memorie... Dansul... Dansatoarea. Chipul tinerei îi veni în minte, crispat, dansând... Călare peste el, posedându-l și apucându-l de mâini ca să le ducă la pieptul ei, la fel cum, puțin mai devreme, făcuse și... Apoi, dansatoarea își mușcase buza de jos și urlase de plăcere și mai multe femei se aruncaseră asupra lui și îi dăduseră să bea și... Fátima! Făgăduise să-l aștepte! Își căută tunica cea nouă. Nu era nicăieri. Își duse instinctiv mâna la cingătoarea pe

care tocmai și-o legase... Nu era nici punga cu *reales,* nici turbanul din aur... nici sabia lui Hamid!

O zgâlțâi pe femeie.

– Unde-i sabia? Grăsana mormăi în somn. Hernando o zgudui și mai tare. Și banii mei?

– Întoarce-te la mine, protestă morisca după ce deschise ochii. Ești foarte în puteri...

– Și veșmintele mele?

Femeia păru că se trezise.

N-ai nevoie de ele. O să te încălzesc eu, îi șopti ea, arătându-se în chip obscen.

Hernando își îndepărtă privirea de la acel trup obez, depilat peste tot.

Căței! o insultă el, când se întorcea să scormonească înăuntrul colibei, fiind pentru prima dată când insulta o femeie. Căței! repetă el, posomorât, constatând că dispăruse tot.

Se îndreptă spre perdeluța care juca rolul de ușă, dar aproape că nu putu să meargă de durerea pe care i-o pricinuia atingerea hainelor. Era opărit și mergea cu picioarele depărtate.

Cu toate că soarele răsărise, tabăra era cufundată într-o liniște ciudată. Îl văzu pe haiducul care făcea de strajă la intrarea în cortul lui Abén Humeya aflat în apropiere și i se adresă.

– Dansatoarele m-au jefuit, spuse el fără să-l salute.

– Dar văd că te-ai și distrat cu ele, replică străjerul.

– Mi-au furat tot, insistă el: cei zece ducați, tunica, turbanul...

– Cea mai mare parte a armatei a dezertat azi-noapte, îl întrerupse haiducul, de data aceasta cu o voce stinsă.

Hernando își întoarse privirea spre tabără.

– Sabia, murmură el. De ce au nevoie de sabie, dacă tot se vor preda creștinilor?

– Sabia ta? întrebă haiducul, iar Hernando încuviință. Așteaptă, zise omul și intră în cort, de unde după câteva clipe reapăru cu hangerul lui Hamid în mână. Ți-ai scos-o când ai intrat la petrecere, îi spuse când i-o înmână. Este incomod să te așezi când o ai la brâu.

Hernando o apucă delicat. Cel puțin nu pierduse sabia, dar... n-o fi pierdut-o cumva pe Fátima?

Hernando își încleștă mâna pe hangerul pe care i-l restituise moriscul care făcea de strajă în fața cortului lui Abén Humeya. Își plimbă privirea prin tabără, aproape pustie după fuga nocturnă a unei mari părți din armată și se îndreptă spre coliba în care se adăposteau Brahim, Aisha și Fátima, dar la o anumită distanță se ascunse în grabă în spatele uneia dintre cocioabele nelocuite: Fátima ieșea din cort. Îl purta în brațe pe Humam. O văzu ridicându-și capul spre cerul limpede și rece și se adăposti îndărătul crengilor când fata, cu chipul foarte serios, privea spre tabără. Ce să-i spună? Că pierduse totul? Că tocmai îl luaseră cu forța niște dansatoare și că se trezise în brațele unei matroane depilate? Cum să apară în fața ei cu trupul zgâriat, cu gâtul și cu fața învinețite? Putea... putea să o mintă, într-adevăr, să-i spună că regele îl reținuse toată noaptea. Putea face asta, dar... Și dacă ea voia să i se dăruiască așa cum îi făgăduise? Cum să-și arate mădularul jupuit? Zona dintre picioare umflată și mușcată? Nici măcar nu îndrăznise să o examineze cu atenție, dar îl durea; îl ustura când mergea. Cum să-i explice toate astea? O privi îmbrățișându-l pe Humam, de parcă s-ar fi refugiat în copil. O văzu legănându-l la piept, sărutându-l pe frunte, duioasă și melancolică, și dispărând în colibă.

Îi înșelase așteptările! Se simți vinovat și rușinat, teribil de rușinat și, fără să se mai gândească, fugi de acolo. Începu să alerge fără nici o țintă, dar trecând prin fața cortului lui Abén Humeya, străjerul îl opri.

– Regele vrea să te vadă.

Hernando intră în cort năucit și gâfâind. Abén Humeya îl primi în picioare, îmbrăcat deja fastuos, ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat.

– Armata..., bolborosi Hernando arătând spre tabără. Oamenii..., Abén Humeya se apropie de Hernando și își ațintì privirea pe vânătăile care i se vedeau pe gât. Au fugit! strigă băiatul stânjenit.

– Știu, răspunse senin regele, nu fără să lase să-i scape un zâmbet strengăresc văzând aspectul vizitatorului său, și nu-i pot condamna pentru asta, iar în momentul acela sosi în cort un haiduc mare și voinic, pe care Hernando îl mai văzuse și care rămase tăcut. Luptăm fără arme. Suntem nimiciți peste tot în Alpujarras. După Paterna, marchizul de Mondéjar a învins multe sate, dar se arată mărinimos și le acordă iertarea. De aceea fug oamenii, în căutarea iertării, și de aceea am trimis vorbă după tine. Hernando păru surprins, dar Abén Humeya îi răspunse cu un zâmbet sincer. Oamenii se vor întoarce, Ibn Hamid, să nu ai nici o îndoială. În urmă cu aproape două luni, după încoronarea mea, l-am trimis pe fratele meu mai mic Abdallah să ceară ajutor de la beiul Algerului. Nu am încă vești de la el. Atunci am putut doar să-i trimit o scrisoare... niște vorbe! adăugă el, făcând un gest cu mâna prin aer. Azi, avem o pradă de război bogată cu care să-i câștigăm bunăvoința. Oamenii mei fug, e adevărat, iar ajutorul promis nu sosește! Chiar acum vei pleca să duci aurul spre Adra. Te va însoți al-Hashum. Abén Humeya făcu un semn spre haiducul care se afla în cort. El se va îmbarca și le va duce aurul în Berbería fraților noștri credincioși întru singurul Dumnezeu. Tu te vei întoarce să-mi dai socoteală. Drumul va fi primejdios, dar trebuie să ajungeți pe coastă și să puneți mâna pe o ambarcațiune cu vâsle. Odată ajunși la Adra, nu vă va fi greu să faceți rost de cele trebuincioase pentru a traversa strâmtoarea cu aurul de care dispuneți și cu ajutorul moriscilor din zonă. Este totul pregătit? îl întrebă pe haiduc.

– Catârul este deja încărcat, răspunse al-Hashum.

– Atunci, Profetul să vă însoțească și să vă călăuzească, le ură regele.

Hernando îl urmă pe haiduc. Plecau spre Adra, pe coastă, departe de aici! Ce o să creadă Fátima? Părea tristă... dar era porunca regelui, da, așa era. „Chiar acum!" poruncise el. Nici măcar n-avea timp să-și ia rămas-bun. Și mama sa? Dădură ocol cortului. Pe partea opusă locului în care se afla gardianul, îi aștepta Brahim ținând de dârlogi unul dintre catâri. Tatăl său

vitreg îl privi de sus în jos, închizând pleoapele pe jumătate la vederea vânătăilor.

– Și darurile de la rege? îl luă la rost cărăușul.

Hernando șovăi, ca întotdeauna când se afla în fața lui Brahim.

– N-am nevoie de ele la drum, răspunse el în vreme ce se prefăcea că verifică harnașamentul catârului. Merg să-mi iau rămas-bun de la mama.

– Trebuie să plecăm acum! interveni al-Hashum.

Brahim își ascunse un zâmbet.

– Ai o misiune de îndeplinit, spuse el cu fermitate. Nu-i momentul pentru mame plângăcioase. O să-i povestesc eu totul.

Spre regretul său, Hernando încuviință. Cei doi bărbați încălecară și Brahim îi văzu plecând. Era pentru prima dată că se bucura de încrederea pe care regele o acorda fiului său vitreg. Cărăușul rânji cu gura până la urechi, amintindu-și de trupul voluptuos al Fátimei.

14

„Pământul este plat?"

În condiții normale, călătoria ar fi necesitat trei sau patru zile, dar Hernando și tovarășul său au trebuit să meargă pe cărări impracticabile și peste câmpuri, ascunzându-se și evitând numeroasele grupuri de oșteni creștini care străbăteau ținutul prădând localitățile, furând, ucigând ori siluind femeile și luându-le apoi în captivitate. Erau de obicei grupuri de câte douăzeci de oameni, fără comandant și fără stegar care să poarte vreun drapel; oameni lacomi și violenți care, invocând numele acelui Dumnezeu al creștinilor, se răzbunau pe morisci cu singurul scop de a se îmbogăți.

Încetineala pasului îi fu de folos lui Hernando, care nu se lăsă până nu găsi ierburile trebuincioase cu care să-și prepare un leac pentru zona dintre picioare.

Pe culmea de la Turón, ghemuiți în spatele unor hățișuri dese, când așteptau cu catârul legat de stânci ca o șleahtă de nemernici să-și încheie tâlhăria, asistară la modul în care unul dintre oștenii creștini părăsea grupul și trăgea de păr o fetiță nu mai mare de zece ani care nu contenea să urle și să dea din picioare. Se îndrepta spre locul unde erau ei ascunși. Amândoi puseră în același timp mâna pe arme. Chiar în fața lor, de cealaltă parte a hățișurilor, bărbatul o plesni pe copilă până când o doborî la picioarele lui; apoi, începu să-și dezlege nădragii, rânjind cu dinții săi negri. Hernando scoase hangerul din teacă așteptând ca oșteanul să-și expună ceafa aruncându-se asupra copilei, dar simți apăsarea mâinii lui al-Hashum pe brațul său. Se întoarse spre acesta și îl văzu clătinând din cap. Lacrimile

brăzdau chipul haiducului. Hernando îi dădu ascultare și vârî sabia încet în teacă, privind cum dispare tăișul lamei. Nici nu putură să fugă de acolo ca să nu se lase descoperiți. Al-Hashum, mare și tăbăcit, zdravăn, rămase cu capul plecat, plângând în tăcere. El n-a putut. A fost incapabil să închidă ochii. Își încleștа mâna pe hangerul sfânt al lui Hamid cu o forță din ce în ce mai mare, pe măsură ce plânsetul fetiței se stingea, devenind un scâncet aproape imperceptibil.

Suspinele copilei se contopiră în sufletul lui Hernando cu amintirea Fátimei, care îl urmărea de când părăsise tabăra lui Abén Humeya. „Lașule!" își reproșa el întruna. Ea îi spusese că nu mai are pe nimeni, iar Hernando îi răspunsese că se poate bizui pe el. Cu siguranță că atât Fátima, cât și mama lui o fi aflat deja despre misiunea încredințată de rege, Brahim le-o fi spus, dar chiar și așa... Dacă și creștinii or fi îndrăznit cumva să urce pe acele culmi inospitaliere și or fi siluind-o chiar în acele clipe pe Fátima?

Lăsă hangerul din mână când al-Hashum, cu fața ascunsă de manșeta tunicii cu care își ștergea lacrimile, îi făcu semn că trebuie să-și continue drumul. Pe Hernando îl dureau mâinile.

Al-Hashum părea să cunoască Adra. Așteptară în fața terenurilor nisipoase și a pământurilor sterpe care se întindeau spre mare până târziu în noapte. Haiducul era un om tăcut, după cum putuse Hernando să constate de-a lungul călătoriei, dar nu fusese neprietenos sau urâcios și lăsase să se întrevadă o fire mai degrabă cumsecade, fapt care îl miră pe băiat la un bandit din munți. În seara aceea, amândoi fiind așezați pe vârful unei culmi, privind cum apele mării își schimbă culoarea pe măsură ce soarele se ascundea, vorbi mai mult decât o făcuse în zilele precedente.

– Adra se află sub dominație creștină, zise haiducul încercând să vorbească în șoaptă, dar vocea lui puternică de la natură îl împiedica. Aici a fost locul în care la începutul răscoalei au fost trădați Daud și alți oameni din Albaicínul Granadei, care încercau să treacă în Berbería ca să ceară ajutor. Au căutat o corabie

cu vâsle, la fel cum trebuie să facem și noi, și au găsit-o, dar moriscul care a mijlocit târgul – Allah să-l osândească în infern! – a străpuns fundul corabiei și a astupat găurile cu ceară. Corabia cu vâsle a început să ia apă la mică depărtare de coastă; creștinii n-au trebuit să facă altceva decât să-i aștepte pe Daud și pe oamenii acestuia pe plajă ca să-i aresteze.

– Cunoști... cunoști pe cineva de încredere? îl întrebă Hernando.

– Cred că da. Apele mării începeau să se întunece. Văd că mergi deja mai ușor, spuse atunci al-Hashum. Pomezile te-au vindecat între picioare.

Chiar și în penumbră, Hernando își ascunse fața, dar haiducul insistă; plecând de la evidentele relații care pricinuiseră mai cu seamă acea usturime, al-Hashum sfârși prin a-i vorbi despre soția și cei doi fii ai săi. Îi lăsase la Juviles, dar, la fel ca toată lumea, nu știa dacă în noaptea măcelului se aflau înăuntru sau în afara bisericii.

Morți sau luați ca sclavi, șopti el, acum într-adevăr cu un glas stins. Care soartă e mai rea?

Stătură la taclale când se întuneca, iar Hernando îi vorbi despre Fátima și despre mama lui.

Se ascunseră în casa unei familii de bătrâni care nu fuseseră în stare să fugă în munți când izbucnise revolta la Adra și care îngrijeau o grădină de zarzavat și câțiva pomi fructiferi în afara orașului. Zahir, căci așa se numea bărbatul, insistă pe lângă ei să bage catârul înăuntrul locuinței.

– N-avem animale, explică el. Un catâr pe terenul nostru ar stârni bănuieli.

Soția lui Zahir menținea impecabil de curat interiorul locuinței, dar încuviință cuvintele soțului ei; legară animalul în odaia care, le spuseră ei cu mândrie, era a tinerilor lor fii care luptau cu adevărat pentru singurul Dumnezeu.

Rămaseră ascunși mai multe zile fără să iasă din casă. Zahir negocia discret prețul corabiei. Hernando și al-Hashum știură numaidecât că se pot încrede în gazdele lor, dar pot oare avea încredere și în oamenii cu care trata bătrânul?

– Da, răspunse categoric Zahir la îndoielile lor. Sunt musulmani! Se roagă cu mine, fie în oraș, fie pe plajă, și fără să pună mâna pe arme colaborează cu tinerii noștri. Toți sunt conștienți de importanța transportării acestui aur în Berbería. Veștile care sosesc din localitățile din Alpujarras nu sunt deloc încurajatoare. Avem nevoie de ajutorul fraților noștri turci și berberi!

Veștile! În fiecare noapte, mâncând puținele alimente pe care li le puteau pune dinainte oamenii aceia, ascultau cu îngrijorare noutățile despre război pe care Zahir le relata.

– Satele continuă să se predea, le povesti bătrânul într-o noapte. Se spune că Ibn Umayya rătăcește prin munți, fără arme și provizii, însoțit de mai puțin de o sută de oameni devotați lui fără rezerve.

Hernando se înfioră doar la gândul că Fátima și Aisha ar putea rătăci prin văgăunile din Sierra Nevada fără protecția vreunei armate. Haiducul strânse din buze văzând durerea de pe chipul băiatului.

– De ce se predau? exclamă atunci al-Hashum.

Zahir clătină din cap în semn de neputință.

– De frică, spuse el pe un ton sentențios. N-a mai rămas nimeni cu Ibn Umayya, iar ceilalți răsculați din Alpujarras care vor încă să opună rezistență sunt decimați. Marchizul de Vélez tocmai s-a confruntat cu frații noștri la Ohánez. A ucis peste o mie de oameni și a capturat în jur de două mii de femei și copii.

– Dar Mondéjar le acordă iertare, murmură Hernando, gândindu-se la ce s-ar întâmpla dacă ar lua-o prizonieră pe Fátima.

– Într-adevăr. Cei doi nobili procedează total diferit. Mondéjar consideră că „pământul este plat", și așa l-a înștiințat în scris pe marchizul de Vélez, cerându-i insistent să înceteze cu atacurile împotriva moriscilor și să le acorde iertarea celor care se predau...

– Și atunci? întrebă al-Hashum.

– Marchizul de Vélez a jurat să urmărească, să execute sau să înrobească tot neamul nostru. După cum se pare, scrisoarea a ajuns după bătălia de la Ohánez. Când s-a întors în sat, a găsit pe scările bisericii, rânduite în șir pe treapta de sus, capetele de

curând retezate a douăzeci de fecioare creştine. Se zice cu destulă siguranţă că urletele lui chemând la răzbunare s-au putut auzi până pe cea mai înaltă culme a munţilor.

Cei trei bărbaţi, care stăteau pe jos în locuinţă, şi soţia lui Zahir, care era în picioare, ceva mai încolo, rămaseră tăcuţi multă vreme.

– Trebuie să ducem aurul ăsta în Berbería! exclamă în cele din urmă Hernando.

Hernando află că Abén Humeya era la Mecina Bombarón. Regele, pe ascuns, cobora din munţi la Válor, satul şi feuda sa, să caute hrană, petreceri şi confort, dar în noaptea aceea era aşteptat la Mecina Bombarón ca să ia parte la o nuntă musulmană. Mecina era una dintre multele localităţi care se predaseră marchizului şi, în lipsa creştinilor, care fugiseră din pricina măcelurilor, se bucura de o linişte provizorie. Abén Humeya, mereu dispus să se bucure de vreo petrecere, chiar şi în cele mai neprielnice împrejurări, nu voia să o piardă.

Trăgând de catâr, singur, atent la orice mişcare suspectă, Hernando o luă spre Mecina ca să-i dea socoteală regelui despre rezultatul misiunii sale. Plecă din Adra de îndată ce corabia cu vâsle obţinută de Zahir se pierduse în apele întunecate ale nopţii, fără vase creştine care să o urmărească şi fără nici o gaură astupată cu ceară care ar fi putut să o facă să se scufunde. Împreună cu bătrânul şi vreo doi pescari, recită chiar acolo, pe plajă, câteva rugăciuni prin care îi încredinţară lui Allah încheierea cu bine a misiunii lui al-Hashum, care transporta aurul moriscilor. Apoi plecă, în ciuda sfatului lui Zahir, sub oblăduirea razelor de lună. Era grăbit să se întoarcă: voia să le vadă cât mai curând pe Fátima şi pe mama sa.

Făcu drumul de întoarcere ascunzându-se de toţi şi de toate, muşcând din pâinea nedospită şi din carnea pregătită cu mirodenii pe care i-o oferise soţia lui Zahir, fără să înceteze să se gândească la Fátima, la mama sa şi la armata aceea care trebuia să vină de dincolo de coastele provinciei Granada pentru a-i elibera.

Ceea ce nu-și închipuia nici Hernando, nici Abén Humeya, nici al-Hashum, în călătoria sa nocturnă pe mare, era faptul că atât Uluch Ali, beilerbeiul Algerului, cât și sultanul Sublimei Porți aveau propriile planuri. Într-adevăr, de îndată ce sosiră primele vești despre răscoala moriscilor, beilerbeiul Algerului făcu o chemare către poporul său să vină în ajutorul andaluzilor, dar văzând numărul mare de luptători care răspunseseră convocării și care erau dispuși să participe, hotărî că era mai bine să-i folosească în propriile scopuri și porni cucerirea Tunisului, pe atunci în mâinile lui Muley Hamida. În schimb, dădu o ordonanță prin care autoriza orice aventurier să călătorească în Spania, acordând în același timp iertare tuturor acelor delincvenți care s-ar fi înrolat în războiul din al-Ándalus. Pregăti, de asemenea, o moschee în care se strânseră toate armele – multe la număr – pe care frații întru credință ai andaluzilor doriseră să le ofere în sprijinul revoltei, în ciuda faptului că până la urmă alesese să le vândă, în loc să le doneze. La fel se întâmplă și cu sultanul, la Constantinopol: revolta moriscilor spanioli însemna un nou front de război pentru regele Spaniei și îi deschidea lui porțile pentru cucerirea Ciprului, întreprindere pentru care începu să se pregătească după ce îi răspunsese guvernatorului său la Alger și îi poruncise, ca simplă dovadă de bunăvoință, să trimită două sute de ieniceri turci în al-Ándalus.

Hernando auzea muzica lăutelor și a flajeoletelor în vreme ce se apropia de Mecina, ale cărei construcții înghesuite, ca în majoritatea localităților din Alpujarra de Sus, escaladau coastele lanțului Sierra Nevada, cățărându-se unele deasupra altora. Exista și câte o locuință mare, precum cea a lui Abén Aboo[1], vărul lui Abén Humeya, unde venea de obicei să caute refugiu. Era deja noapte când Hernando legă catârul și intră în Mecina. Larma îi călăuzea pașii. Nu putea înceta să-și spună că nu mai avea mult până să o vadă pe Fátima, care trebuie să fi rămas în tabăra din munți. Ce-i va spune? Cum se va scuza?

[1] Cunoscut și sub numele de Abd Allah Muhammad ibn Abbu. (n.tr.)

Ajunse tocmai la timp ca să asiste la felul în care mireasa, vopsită cu praf de lemn-câinesc și înveșmântată într-o tunică în chip de cămașă, era dusă la casa soțului ei, așezată pe mâinile strâns unite a două rude de-ale ei, cu ochii închiși și fără ca picioarele să atingă deloc pământul. Se alătură veselului alai. Femeile încă mai scoteau chiote sau niște „iu-u-u" speciale pentru nuntă, împlinind legea musulmană care spunea că nunțile trebuie să fie publice și notorii. Nimeni din Mecina n-ar mai fi putut spune că, după cuvenitele exortații adresate mirilor, aceea n-ar fi fost o unire publică și notorie. Mireasa sosi la casa cu etaj a soțului, unde unul dintre oamenii buluciți pe ulicioară îi oferi un ciocan de lemn și un cui pe care aceasta îl bătu în poartă. Apoi, printre strigăte, intră în noul ei cămin, pășind cu piciorul drept.

Din momentul acela, mireasa, însoțită de toate femeile care putuseră să intre în căscioară, fu condusă la patul nupțial, situat la etajul locuinței, unde ea singură trebuia să se acopere cu un cearșaf alb și să aștepte întinsă și nemișcată, tăcută și cu ochii închiși, în vreme ce femeile îi făceau daruri. Acestea, presimțind înfrângerea și întoarcerea în sat a preoților și a capelanilor beneficiari gata să vegheze la îndeplinirea ordonanțelor și a ordinelor care interziceau folosirea portului și practicarea obiceiurilor lor, își urmară neabătut ritualurile și intrară în casă cu fața acoperită, ca apoi să și-o dezvăluie în intimitatea camerei nupțiale, acolo unde nu erau bărbați.

Hernando reuși cu greu să ajungă la poarta casei; erau mulți cei care încercau să intre cu mirele în odăile de la parter, prea mulți ca să poată încăpea.

– Trebuie să-l văd pe rege, spuse el din spatele unui bătrân care încă din stradă îl împiedica să intre.

Bărbatul se întoarse și îl străpunse cu privirea unor ochi deja obosiți. Apoi se uită spre hangerul care atârna de cingătoarea băiatului. Nimeni nu umbla înarmat la Mecina.

– Aici nu e nici un rege, îi atrase el atenția.

Cu toate acestea, îi făcu loc să treacă și chiar îi anunță pe cei care îl precedau să facă toate cele de cuviință.

– Ține minte, insistă el în momentul în care Hernando trecea pe lângă el, aici nu e nici un rege.

De parcă mesajul s-ar fi transmis de-a lungul șirului de oameni care așteptau, Hernando putu ajunge din stradă până în micuța încăpere în care bărbații se înghesuiau în jurul mirelui. Îi fu greu să-l găsească pe Abén Humeya. Îl descoperi mai întâi pe Brahim, care mânca dulciuri, stând la taifas și râzând împreună cu câțiva haiduci pe care Hernando îi cunoștea din vedere, din tabără. Brahim părea mulțumit, se gândi el în clipa în care li se încrucișară privirile. Își îndepărtă ochii de la tatăl său vitreg și dădu peste Abén Humeya, care îl recunoscu numaidecât. Monarhul era îmbrăcat simplu, ca oricare altul dintre numeroșii morisci din Mecina. Se apropie de el.

– Pacea fie cu tine, Ibn Hamid, îl salută regele. Ce vești îmi aduci?

Hernando îi relată călătoria.

– Mă bucur, îl întrerupse Abén Humeya cu un gest al mâinii de îndată ce băiatul îi confirmă faptul că al-Hashum, cu ajutorul lui Allah, trebuie să fi debarcat deja în Berbería. În ciuda vârstei tale, ești un servitor credincios. Ai mai dovedit-o și înainte. Îți voi fi din nou recunoscător și te voi răsplăti, dar acum să ne bucurăm de petrecere. Vino cu mine.

Bărbații se îndreptau deja spre etaj, unde îi așteptau femeile cu fețele acoperite. Cei mai mulți aduceau câte un dar: mâncare, monede de argint, ustensile de bucătărie, câte o bucată de țesătură... pe care le înmânau celor două femei care îndeplineau rolul de maestre de ceremonii, stând țepene de o parte și de alta, la căpătâiul patului. Hernando nu aducea nimic. Doar rudele cele mai apropiate puteau cere să vadă mireasa, acoperită și nemișcată sub cearșaful alb. Prerogativa aceea i-a fost acordată și regelui, care îi dărui miresei o monedă de aur, iar maestrele de ceremonii ridicară cearșaful în fața lui Abén Humeya.

– Să ne ospătăm! spuse regele, după ce făcuse onorurile.

Petrecerea, dat fiind căminul umil al proaspăt căsătoriților, se mută pe ulițe și în celelalte locuințe. Obolurile pentru miri încetară și aceștia se încuiară ca să petreacă cele opt zile rituale în

care vor fi hrăniți de familiile lor. Abén Humeya și Hernando se îndreptară atunci spre casa lui Abén Aboo, unde se pregătea un miel în sunet de lăute și de darabane. Era o casă bogată, cu slugi, cu mobile și covoare, și mirosind frumos. Brahim făcea parte din grupul de oameni de încredere care îi însoțea.

Înainte ca femeile să se îndrepte spre o încăpere separată, Hernando o căută pe mama sa. Nu știa dacă o fi coborât în sat cu tatăl său vitreg și dorea cu înfocare să o vadă. Dar toate femeile erau cu fețele acoperite și cele mai multe dintre ele aveau o conformație asemănătoare cu a Aishei. Brahim continua să râdă cu alți bărbați într-un capăt al grădinii, sub un dud mare; chipul lui, atrăgător și ars de soare, părea să fi întinerit în zilele acelea. Hernando nu-l văzuse niciodată atât de mulțumit. Hotărî să se apropie de grupul tatălui său vitreg.

– Pacea fie cu voi, salută el. Toți erau cu un cap mai înalți decât el și șovăi înainte de a continua: Brahim, unde este mama? întrebă el în cele din urmă.

Tatăl său vitreg îl privi, de parcă nu s-ar fi așteptat să-l întâlnească acolo.

– Pe munte, răspunse acesta și voi să se întoarcă pentru a continua discuția. Se îngrijește de frații tăi și de fiul Fátimei, adăugă el ca într-o doară.

Hernando tresări de spaimă; i se întâmplase ceva fetei?

– A fiului Fátimei? De ce...? bâigui el.

Brahim nu se osteni să-i răspundă, dar o făcu în locul lui unul dintre bărbații din grup.

– Pe scurt, noul tău frate, spuse acesta înainte de a izbucni într-un hohot de râs și de a-l bate pe cărăuș tare pe spinare.

– Ce...? Cum? reuși să întrebe băiatul; tremurul subit al genunchilor părea să se fi extins până și în voce.

Brahim se întoarse spre el. Hernando citi satisfacția din ochii lui.

– Tatăl tău vitreg, răspunse un altul din grup, a cerut regelui mâna fetei.

Cuvintele scăpau înțelegerii lui Hernando. Chipul său trebuie că vădea o asemenea neîncredere, încât moriscul se văzu aproape silit să continue:

– S-a aflat că soțul ei a murit la Félix și, în lipsa rudelor care să-i poarte de grijă, tatăl tău s-a adresat regelui. Bucură-te, băiete! Vei avea o nouă mamă.

Gura lui Hernando se umplu de fiere. Icnetul de greață îl luă prin surprindere și alergă spre celălalt capăt al grădinii, ciocnindu-se de oamenii care așteptau ca mielul să se termine de făcut în frigarea în care se învârtea. Nu reuși să vomite. Icnetele se succedau unul după altul, pricinuindu-i cumplite înțepături în stomac. Fátima! Fátima lui, căsătorită cu Brahim?

– Ai pățit ceva, Ibn Hamid?

Cel care îl întreba era regele, ce se apropiase de el. Chipul său vădea îngrijorare. Cu brațul, își șterse fierea de la colțul buzelor; respiră adânc înainte de a vorbi. De ce să nu-i povestească?

– Maiestatea Voastră a spus că îmi este recunoscătoare...

– Așa este.

– Am nevoie ca Domnia Voastră să-mi facă o favoare, adăugă el îndurerat.

Abén Humeya zâmbea chiar înainte ca Hernando să ajungă la sfârșitul relatării. Ajunsese acum să i se povestească și istorii de amor? Făcând paradă de spiritul volubil care îl caracteriza, îl prinse pe băiat de braț și, fără să șovăie, se îndreptă spre grupul de bărbați care stăteau la taifas și râdeau.

– Brahim! îl strigă el.

Cărăușul se întoarse; expresia feței i se schimbă când dădu peste rege și fiul său vitreg împreună.

– Am hotărât să nu-ți acord mâna acelei fete. Cineva căruia neamul nostru îi datorează mari favoruri mi-a cerut-o pentru el: fiul tău vitreg, căruia i-o acord.

Cărăușul strânse pumnii, izbutind astfel să-și stăpânească mânia care se vădea în încordarea tuturor mușchilor din trup. Era regele! Ceilalți morisci amuțiră cu privirea ațintită asupra lui Hernando.

– Acum, continuă Abén Humeya, să ne bucurăm de ospitalitatea vărului meu Ibn Abbu. Mâncați și beți!

Hernando se împletici în urma lui Abén Humeya, care se opri doar la câțiva pași mai încolo ca să stea de vorbă cu una dintre căpeteniile haiducilor. Nu auzi conversația: respirația agitată îl împiedica. Cu toate acestea, cu coada ochiului, îl văzu pe Brahim care, cu un gest furios, ieșea din casa lui Abén Aboo.

Nu izbuti să o vadă pe Fátima. În timpul banchetului, femeile rămaseră ascunse înăuntrul locuinței. Cu mintea necontenit frământată, Hernando refuză să bea orice altceva în afară de apă proaspătă și curată, după ce a verificat că nu este tulbure de la amestecul cu pastă de hașiș. Lumea pleca deja și pe măsură ce oaspeții se împuținau, băiatul vedea cum se apropie clipa când va trebui să se explice în fața Fátimei. Abén Humeya spusese că el o ceruse pentru sine... și că i-o acordase! Asta însemna oare că trebuie să se însoare cu ea? Singurul lucru pe care îl pretindea... era ca ea să nu se căsătorească cu Brahim! Erau mulți cei care îl priviră și șușotiră pe seama lui în timpul nopții; unii chiar îl arătară cu degetul. Toți cei prezenți știau! Cum îi va explica Fátimei...? Dar Brahim? Care va fi reacția tatălui său vitreg pentru că i-o luase pe Fátima? Regele îl ocrotea, dar...

Rămaseră ceva mai mult de zece oameni în casa lui Abén Aboo, printre care Abén Humeya, Zaguer și Dalay, alguazilul de Mecina, când un soldat morisc intră în fugă.

– Suntem împresurați de creștini! rosti el în fața regelui. Un grup de oameni s-a îndreptat spre Válor și altul este deja aproape de Mecina, explică el la gestul de somație al lui Abén Humeya. Vin încoace. Am putut auzi ordinele comandanților lor.

Abén Humeya nu trebui să dea nici un ordin. Toți cei care nu erau localnici din Mecina și care nu se bucurau de protecția marchizului săriră peste zidurile grădinii ca să nu folosească poarta și se pierdură în noapte, luând-o înspre munți.

Deodată, Hernando se trezi singur în grădină, împreună cu Abén Aboo.

– Fugi! îl zori comandantul morisc, arătându-i gardul de piatră.

Femeile care mai rămăseseră înăuntru ieșiră buluc, fără să mai apuce să-și acopere fețele.

– Fátima! strigă Hernando.

Fata se opri. Hernando îi văzu ochii mari și negri strălucind la lumina unei torțe. În momentul acela, un grup de creștini intră în grădină și se ciocni de femei. În acele clipe de dezordine prețioase, în vreme ce creștinii se descotoroseau de morisce, el alergă spre Fátima, o prinse și o împinse din nou în casă. Din grădină, se auzeau strigătele oștenilor.

– Unde este Fernando de Válor și de Córdoba, cel numit pe nedrept rege al Granadei?

A fost ultimul lucru pe care Hernando l-a auzit înainte de a se furișa cu Fátima printr-o fereastră din spate care dădea în stradă.

Nu erau oșteni. Armata marchizului de Mondéjar se destrămase după prada obținută într-o expediție de pedepsire în masivul Guájaras. Majoritatea oamenilor care plecaseră în noaptea aceea din tabăra creștină ca să-l împresoare pe Abén Humeya erau aventurieri atrași în război de câștigurile pe care le avuseseră până în momentul acela toți cei care luaseră parte la el; oameni cu puțină experiență, precum și cu încă și mai puține scrupule și al căror singur țel era obținerea celei mai mari prăzi cu putință.

Válor fusese prădat. Bătrânii din sat ieșiseră în întâmpinarea creștinilor și le oferiseră de mâncare, dar aceștia îi uciseseră și năvăliseră cu violență în sat. Mecina avea să împărtășească aceeași soartă. Aventurierii, nesupuși, ucideau oameni, devastau case și capturau femei și copii ca să-i vândă ca sclavi.

În grădina lui Abén Aboo, după un control zadarnic în căutarea lui Abén Humeya, se adună un grup de oșteni.

– Unde este Fernando de Válor? repetă unul dintre ei, lovindu-l peste față pe Abén Aboo cu patul archebuzei.

Loviturile veneau una după alta, însă, în pofida lor, moriscul rămase ferm în refuzul său de a vorbi.

– O să vorbești tu, eretic afurisit ce ești! mormăi un caporal cu barbă deasă și dinți negri. Dezbrăcați-l și legați-i mâinile la spate, le porunci el oștenilor.

Oștenii îl aduseră pe Abén Aboo, gol și cu mâinile legate, iar caporalul îl împinse cu lovituri de archebuză până sub dudul din grădină. Luă o funie mai curând subțire și o aruncă pe deasupra unei crengi până când capătul ei căzu pe capul moriscului. Caporalul se apropie de el, apucă funia și se pregăti să i-o lege de gât.

Abén Aboo îl scuipă în față. Caporalul se jucă cu funia pe gâtul moriscului, fără să ia în seamă scuipatul.

– N-o să ai norocul ăsta, îl asigură el.

Apoi, puse un genunchi în pământ și legă capătul funiei de scrotul lui Abén Aboo, mai sus de testicule. Moriscul își stăpâni urletul de durere când caporalul strânse nodul.

– O să dorești să o fi legat de gâtul tău împuțit, mormăi el când prindea celălalt capăt al funiei.

Caporalul trase de funie. Moriscul se ridica încetul cu încetul pe vârfurile picioarelor pe măsură ce funia se încorda: o durere cumplită îi trecu prin scrot în vreme ce funia trăgea de el în sus. Când constată că Abén Aboo nu putea îndura mai mult fără să-și piardă echilibrul, caporalul îi trecu funia unuia dintre oșteni, care o legă strâns de trunchiul dudului.

– O să vorbești tu, câine mahomedan. O să vorbești până o să te lepezi de secta și de Profetul tău, îl scuipă caporalul în față, apropiindu-se de el. O să vorbești până o să ajungi să-l disprețuiești pe Allah ăla al vostru, câinele ăla de Dumnezeu al vostru, spurcăciune fără margini, acolo unde o fi el, lepădătură...

Abén Aboo trase o puternică lovitură cu piciorul drept în testiculele caporalului, care se îndoi de șale, răpus de durere. Dar moriscul nu-și mai putu ține echilibrul și se prăbuși la pământ.

– Mori secătuit de sânge ca un porc ce ești, bolborosi caporalul, copleșit încă de durere.

– Jur pe Allah că Ibn Umayya va trăi, chiar dacă eu voi muri, izbuti să spună Abén Aboo.

*

După ce părăsi petrecerea, Brahim rătăcise prin Mecina căutând haşiş şi vreo femeie binedispusă la numeroasele zaiafeturi care se desfăşurau în onoarea proaspăt însurăţeilor, ca să uite renghiul pe care i-l jucase regele! Găsi şi una, şi alta. Dar fiind de faţă la jaful pe care îl duceau la bun sfârşit creştinii, se gândi că dezordinea i-ar putea da prilejul de a se răzbuna pe Hernando şi se întoarse la casa lui Abén Aboo, ascunzându-se de lumina torţelor.

Ajunse exact în momentul în care oştenii ieşeau din casă cărând prada obţinută. Brahim intră şi îl găsi pe vărul regelui sângerând în grădină.

– Lasă-mă să mor, îl imploră Abén Aboo.

Brahim nu-i dădu ascultare. Îl aduse în casă, îl instală în patul lui şi fugi să ceară ajutor.

15

Cât de crudă trebuie să fie firea dușmanilor noștri ca să ne dea pe mâna lor, a celor atât de mâniați. Să grăbim pasul și să ieșim cu bărbăție în întâmpinarea unei morți care ne-ar face cinste, apărându-ne nevestele și copiii și făcând ceea ce suntem obligați ca să salvăm viețile și onoarea pe care natura ne obligă să le apărăm.

LUIS DE MÁRMOL, *Istoria răscoalei și a pedepsirii moriscilor din regatul Granadei*

Hernando și Fátima fugiră din Mecina și alergară noaptea peste câmpuri, urcând în munți. Se împiedicară și căzură de mai multe ori. Doar atunci când vacarmul jefuitorilor din sat deveni aproape imperceptibil, se opriră să-și tragă răsuflarea. Hernando încercă să se apropie de Fátima, dar aceasta îl împiedică.

Moartea este o îndelungată speranță, îi spuse atunci fata. Îți amintești?

Mai sus de o prăpastie, înconjurați de terase în trepte și vegetație, luna părea dornică să le lumineze doar chipurile.

– Eu..., încercă Hernando să se scuze.

– Tatăl tău vitreg i-a cerut regelui mâna mea, îl întrerupse ea, și...

– Regele și-a luat cuvântul înapoi.

Ar fi dorit să vadă licărirea lunii oglindită pe chipul Fátimei, să vadă cum dinții ei albi scânteiau sub acea lumină chihlimbarie sau strălucirea ochilor ei negri, dar dădu peste niște trăsături împietrite și o tăcere înspăimântătoare.

– Mi-a acordat-o mie, recunoscu apoi băiatul.

Se scurseră câteva clipe; amândoi rămaseră nemișcați.

– Așadar, sunt a ta. O spuse fără emoție, tăind cu vorbele sale aerul rece care îi despărțea. Mi-ai salvat viața în mai multe împrejurări... astăzi, încă o dată. Desfată-te cu mine cum a spus Profetul, dar...

– Nu mai continua!

– Mă poți lua pe mine, dar nu-mi vei câștiga niciodată inima.

– Nu!

Fernando se întoarse cu spatele și se îndepărtă câțiva pași. Ar fi vrut să nu fi auzit aceste vorbe. Ce putea să-i spună ca să-și justifice purtarea din noaptea aceea? Nimic, conchise el.

– Încearcă să calci pe urmele mele, îi atrase el atunci atenția, forțându-și vocea, abătut și cu fața ascunsă, înainte de a relua drumul spre culmi. Te-ai putea prăbuși în prăpastie.

Vreme de o lună cât durase călătoria lui Hernando la Adra, Brahim izbutise să amenajeze una dintre numeroasele grote care se aflau mai sus de Válor și de Mecina, la fel ca Abén Humeya și toți cei care îi rămăseseră credincioși acestuia din urmă.

Ajunși deja pe munte, un ansamblu de culmi acoperite cu zăpadă de februarie, fata se dovedi a fi cea care îl călăuzi pe Hernando până la grotă; turma de catâri, scăldată în lumina lunii, se profila aproape de intrare. Hernando se îndreptă spre ei. Fátima șovăia în fața unei grote, neîndrăznind să intre.

– Brahim?

Vocea precedă apariția unei siluete care se profila în gura peșterii. Era Aisha.

– Nu. Sunt Fátima. Vin cu Ibn Hamid. El...? Și Brahim? S-a întors?

– Nu. N-a ajuns încă.

Fátima se grăbi să intre.

– Așteaptă, eu...! încercă Hernando să o oprească.

Aisha rămase neclintită, în picioare, în fața fiului ei.

– Îmi pare rău, mamă, șopti el. A trebuit să plec. Îndeplineam poruncile regelui. Brahim nu ți-a spus nimic despre asta?

Mama sa îl îmbrățișă cu putere, aproape spre regretul lui. Apoi, ștergându-și lacrimile și clătinând din cap, se îndepărtă de el și o urmă pe fată înăuntrul grotei întunecate; Hernando rămase singur cu brațele căzute pe lângă trup. Observă turma de catâri și merse spre ei. Îi pipăi, căutând-o pe Băbuță. Aceasta sforăi și întoarse docilă gâtul ca să primească mângâierea pe care băiatul ar fi dorit să i-o ofere mamei sale.

Brahim zăbovi aproape cincisprezece zile până să se întoarcă, îndeajuns ca Abén Aboo, alături de care rămăsese tot timpul, să se însănătoșească. În toată această vreme, Hernando nu intră în grotă. Dormea sub cerul liber fără ca Aisha sau Fátima să-i adreseze vreun cuvânt, în afara celor dintâi și a singurelor pe care le rostise mama lui a doua zi de dimineață, servindu-i micul dejun, lângă catâri.

– Ai fugit fără să dai explicații. Hernando bolborosi o scuză, dar, cu o mișcare categorică a mâinii, Aisha îl împiedică să continue. Ai fugit și prin asta ai stârnit desfrâul tatălui tău, pe care îl cunoșteai cum nu se putea mai bine. I-ai cedat-o. Ai părăsit-o ca un laș pe Fátima în mâinile tatălui tău vitreg... și, odată cu ea, și pe mine.

– N-am fugit! Regele mi-a încredințat o misiune; Brahim era la curent cu tot și mi-a promis că o să-ți spună! reuși el să se justifice. Și, în ceea ce o privește pe Fátima... am izbutit. Regele a dat îndărăt: Fátima nu va mai trebui să se mărite cu Brahim.

Aisha clătină din cap, strângând tare din buze și cu bărbia tremurându-i, înainte de a se întoarce cu spatele ca să-și ascundă lacrimile ce îi înecau ochii.

Hernando tăcu, impresionat de reacția mamei sale.

– Nu știi ce vorbești, spuse Aisha printre hohote de plâns. N-ai idee de urmările pe care le va avea faptul că regele s-a răzgândit.

Cu toate acestea, Aisha nu plânse atunci când Brahim o lovi cu violență. O făcu de cum sosise, afară din grotă, în prezența

Fátimei, a copiilor și a câtorva morisci care se aflau acolo împărțind cu ei puținele provizii de care dispuneau. Hernando o văzu pe mama sa prăbușindu-se la pământ și scoase hangerul din teacă.

– Este soțul meu! îl opri Aisha, căzută jos.

Brahim și fiul său vitreg se măsurară din priviri vreme de câteva clipe. În cele din urmă, băiatul își plecă ochii: scena aceea îl trimitea înapoi în copilărie și, spre regretul său, se simți din nou neputincios în fața urii de moarte ce se filtra din ochii tatălui său vitreg; o ură căreia putea să-i dea frâu liber. Cărăușul profită de momentul acela de șovăire ca să-l doboare pe Hernando cu un pumn puternic; apoi, se năpusti asupra lui și continuă să-l lovească cu nesaț. Tânărul nu opuse rezistență. Era mai bine așa, decât să asiste la felul în care primea mama sa loviturile.

– Să nu te apropii de Fátima! șopti Brahim, asudat din pricina bătăii pe care tocmai i-o aplicase. Sau mama ta o să fie cea care o să simtă pumnii ăștia pe pielea ei... E clar? Regele te apreciază, câine nazareean, dar nimeni nu va îndrăzni să intervină în felul în care un morisc își tratează nevasta. Nu vreau să te mai văd în casa mea.

Era adevărat că Abén Humeya, în ciuda celorlalte defecte ale sale, dovedise o anumită atracție pentru tânărul cărăuș. După atacul de la Mecina, regele se interesase de soarta lui Hernando. Trimisese oameni să-l caute și se bucurase când aflase că scăpase viu și nevătămat din Mecina. Îi zâmbise și îl întrebase de Fátima – la care Hernando bâigui un răspuns ininteligibil pe care Abén Humeya îl confundă cu timiditatea – și apoi îi poruncise să se ocupe de animale. „Avem nevoie de cunoștințele tale despre cai, adăugă apoi regele. Ți-am spus că oamenii se vor întoarce, îți minte?"

Și așa a fost. În cele cincisprezece zile, Hernando putuse constata cum creștea numărul cailor. Moriscii se întorceau în munți la regele lor și îi jurau credință până la moarte.

– Marchizul de Mondéjar a fost destituit din funcția de comandant suprem al regatului și a fost chemat la Curte, îi explică într-o zi Gironcillo, când el potcovea roibul, care continua să susțină greutatea uriașului haiduc și a archebuzei sale cu țeava cea mai lungă din toată regiunea Alpujarras. Hernando, cu copita calului sprijinită pe coapsă, își înălță capul spre el. Au biruit notarii și avocățeii Tribunalului Suprem, aceiași care ne-au luat pământurile și care n-au întârziat să-i trimită regelui plângeri împotriva iertării pe care o acorda marchizul neamului nostru. Vor să ne stârpească!

Cu un gest al mâinii, Hernando îi ceru lui Gironcillo să-i dea potcoava.

– Cine comandă acum trupele creștine? întrebă băiatul înainte de a bate cu ciocanul în caiaua care trebuia să fixeze potcoava pe copită.

Gironcillo rămase tăcut observând iscusința băiatului.

– Principele Juan de Austria, răspunse el după ultima lovitură de ciocan, fiul bastard al împăratului, fratele vitreg al regelui Filip al II-lea, un tinerel trufaș și semeț. Se spune că regele a poruncit ca o unitate compusă din trei batalioane și galerele de la Neapole să vină în Spania ca să se pună la ordinele principelui, ale ducelui de Sesa și ale comandorului suprem al Castiliei. Lucrurile încep să fie serioase.

Hernando își luă mâna de pe roib și se îndreptă de șale în fața haiducului; cu tot gerul iernii, sudoarea îi curgea pe frunte.

– Dacă lucrurile devin atât de serioase, de ce se întorc moriscii în munți? Poate că ar fi fost mai bine să accepte capitularea, nu-i așa?

Abén Humeya încredințase îngrijirea zăbalelor, a hamurilor și a harnașamentelor unui curelar care îi răspunse la întrebare. Omul se apropia, atent la explicațiile lui Gironcillo.

– Am făcut-o deja, vociferă el chiar la câțiva pași de ei, și amândoi se întoarseră spre curelar. Unii dintre noi am acceptat această capitulare, și ce am obținut? Să fim jefuiți. Să fim uciși, iar nevestele și copiii noștri să fie înrobiți. Creștinii n-au respectat

protecția acordată de marchizul de Mondéjar. Mai bine să murim luptând pentru cauza noastră decât să fim loviți pe la spate de mâinile netrebnicilor.

– Principelui și noilor trupe le va lua ceva timp să ajungă la Granada, interveni Gironcillo. Până atunci, nu există nici o autoritate. Mondéjar a fost îndepărtat, iar lui Vélez i-a dezertat cea mai mare parte a oștirii și încă nu se știe care va fi noul său rol în război. Mii de oșteni care nu mai dau ascultare nimănui străbat regiunea Alpujarras jefuind, capturând și ucigând oameni pașnici. Vor să facă averi și să se întoarcă la casele lor înainte ca Juan de Austria să preia comanda.

Ceea ce începuse în urmă cu patru luni ca o insurecție în apărarea obiceiurilor, a justiției și a modului de viață tradițional musulman, se transformase acum într-o nouă revoltă, într-o luptă pentru viață și libertate. Capitularea și supunerea aduseseră doar moarte și robie. Și moriscii din întreaga regiune Alpujarras, însoțiți de familiile lor și încărcați cu micile lor avuturi, soseau în masă în Sierra Nevada, unde era regele lor.

Fátima nu o părăsi pe Aisha, cu toate rugămințile acesteia de a-i urma sfatul. Brahim o umilea zi de zi, căutând întotdeauna ca fata să fie de față, ca și cum ar fi vrut să-i amintească întruna că ea este cauza nenorocirii Aishei. Aquil, la cei șase ani ai lui, îl imita pe tatăl său și îi căuta aprobarea printr-o comportare violentă și lipsită de considerație față de mama lui. Cele două femei își găsiră refugiul una în cealaltă: Fátima încerca să o consoleze pe Aisha în tăcere, apropiindu-se de ea cu delicatețe, simțindu-se vinovată; Aisha o primea ca și cum ar fi fost una dintre fiicele ei moarte la Juviles și încerca să o convingă cu afecțiune că nu o considera răspunzătoare pentru necazurile ei. Nu au vorbit despre durerea lor: amândouă evitau să o facă. Și cu fiecare neajuns, cu fiecare insultă, legătura care le unea se consolida din ce în ce mai mult.

Când termina cu îngrijirea cailor, Hernando devenea un spectator chinuit. Aisha nu-i permitea să intervină în actele de

violență ale lui Brahim; el nu se putea apropia de Fátima care, în orice caz, părea să fie în continuare supărată. Dar, cum nu putea renunța la singurele două persoane pe care le iubea, rămânea afară din grotă, vigilent, atent ca tatăl său vitreg să-și țină promisiunea de a nu o maltrata pe mama sa, apucând strâns hangerul lui Hamid de fiecare dată când Brahim era prin preajmă și auzea insultele îndreptate împotriva mamei sale. Fátima nu-i mai adresase nici un cuvânt; Aisha era cea care îi ducea mâncarea în fiecare seară.

Și când pe munte se auzea chemarea la rugăciune, se pornea să se roage cu evlavie. Într-o noapte... a invocat-o chiar și pe Fecioara creștinilor. Andrés, sacristanul din Juviles, îl convinsese de capacitatea Fecioarei de a interveni pe lângă Dumnezeu. I se încredință ei, amintindu-și în același timp și învățăturile lui Hamid:

– Noi, musulmanii, o apărăm pe Maryam, credem în virginitatea ei. Da, insistase învățatul la gestul de surprindere al învățăcelului său, așa o spun Coranul și Sunna[1]. Nu le da ascultare celor care îi insultă puritatea și castitatea; sunt mulți dintre aceștia, dar o fac numai pentru că uită învățăturile noastre... ca să li se opună și mai mult creștinilor, ca să le înjosească și mai mult convingerile. Dar ei greșesc în această privință: Maryam este una dintre cele patru modele perfecte de femeie și l-a născut într-adevăr pe Isa, cel pe care ei îl numesc Isus Hristos, fără să-și fi pierdut virginitatea. Și așa a susținut Isa despre ea încă din leagăn. Așa cum ne învață Coranul, Isa, la scurtă vreme după ce s-a născut, vorbea deja și apăra virginitatea mamei sale de ofensele rudelor ei, neîncrezătoare că ea l-ar fi născut. În ciuda încrederii sale oarbe în Hamid, Hernando era în continuare reticent, cu ochii pe jumătate deschiși. Cum să o apere ei, moriscii, pe mama zeului creștin? Gândește-te, adăugase Hamid ca să-l convingă, că atunci când Profetul a reușit în sfârșit să cucerească Mecca și a intrat triumfător la Kaaba, a poruncit să fie distruși toți idolii: Hubal, patronul Meccăi, Wad, Suwaa, Yagut, Yahuq,

[1] Colecție de precepte atribuite lui Mahomed și celor patru califi ortodocși. Reprezintă baza ideologică a musulmanilor sunniți. (n.tr.)

Nasr și atâția alții, precum și să se șteargă picturile de pe pereți... cu excepția celei care se găsea sub mâinile sale: era o pictură murală a lui Maryam cu fiul său. Ține seamă de faptul că, adăugase el cu seninătate, pe Maryam nu a atins-o niciodată păcatul originar; s-a născut pură, așa susțin Coranul și Sunna.

Dar nu fusese oare unul dintre preoții fiului lui Maryam cel care o siluise pe mama sa când era o copilă lipsită de apărare? se întrebă Hernando în sinea lui în noaptea aceea. Oare nu asta fusese la originea nenorocirilor mamei sale? Tatăl său vitreg răcnea la el întruna: Nazareeanule! Iar el îl asculta ținând pumnii strânși, înfigându-și unghiile în palme. Toți îl auzeau! Și dacă nu s-ar fi bucurat de favorurile lui Abén Humeya, tratamentul pe care l-ar fi primit de la ceilalți morisci ar fi fost același. O presimțea: îi vedea privindu-l pieziș și vorbindu-l de rău pe la spate. Dar nici Dumnezeul creștinilor, cu toată mijlocirea pe care o implorase de la Maryam, nici cel al musulmanilor nu i-au venit în ajutor Aishei... Fátimei sau lui.

Zilele treceau și Abén Humeya profita de nehotărârea dușmanilor și de ajutorul necondiționat al oamenilor săi pentru a se reorganiza și, mai ales, pentru a se reînarma. Numise noi guvernatori ai districtelor din Alpujarras și stabilise un sistem fiscal pentru regatul său: a zecea parte din fructe și din recolte și a cincea parte din prada de război obținută pe seama creștinilor. Tocmai reîncepuse sezonul de navigație: aventurieri, căpitani arabi și ieniceri soseau în al-Ándalus în sprijinul fraților lor. Locuitorii din Alpujarras începeau în sfârșit să-i vadă pe soldații aceia ai Sublimei Porți care le făgăduiseră de atâtea ori să le vină în ajutor!

Regele Granadei și al Córdobei obținuse două importante victorii asupra trupelor creștine, care îi înflăcăraseră pe oamenii săi: una la Órgiva, împotriva unei companii a principelui, iar cealaltă, chiar în trecătoarea Ragua, împotriva a o sută de oșteni ai marchizului de Vélez.

După aceste încăierări, în Alpujarras urmă o perioadă de liniște: până într-atât încât la Ugíjar se stabili o piață la fel de

importantă precum cea de la Tetuán[1]. Afluența negustătorilor și activitatea comercială îl determinară pe Abén Humeya să deschidă o vamă pentru încasarea impozitelor pentru numeroasele tranzacții care se duceau la bun sfârșit.

Cele două victorii aduseră în grajdurile de care se ocupa Hernando un mare număr de cai capturați de la creștini.

– Trebuie să înveți să călărești, îi spuse într-o zi chiar regele, aflat în inspecție pe pajiștea pe care se găseau animalele, înconjurat de mai mulți archebuzieri din garda palatului creată special pentru securitatea sa. Doar așa vei ajunge să-i cunoști bine. De altfel..., îi zâmbi Abén Humeya, oamenii mei de încredere trebuie să-mi stea alături călare.

Hernando privi caii. Călărise o singură dată, împreună cu Gironcillo, când fugiseră de la Tablate, și totuși... ce avea omul acesta de îi inspira încredere? Zâmbetul? Întoarse capul spre rege. Ținuta lui de cavaler de Granada membru al consiliului celor Douăzeci și Patru și de rege al moriscilor? Farmecul și înfățișarea sa chipeșă?

Abén Humeya își păstră zâmbetul.

– Vino, îl zori el.

Regele îl lăsă să aleagă, și Hernando puse dârlogii pe un cal negru-roșcat pe care îl socotea drept cel mai blând și mai docil dintre cei de care se îngrijea. De cum îi strânse chinga, reflexele roșcate ale părului negru al animalului căpătară viață și sclipiră cu forța soarelui de pe Sierra Nevada. Șovăi înainte de a-și duce piciorul în scăriță; cal și călăreț răsuflau din ce în ce mai iute. Se întoarse spre rege și acesta îi făcu semn cu mâna să se urce pe cal. Își vârî piciorul stâng în scăriță și își luă avânt cu piciorul drept, dar în momentul în care o făcu armăsarul negru-roșcat necheză și o luă la galop întins.

Îi fu cu neputință să-l stăpânească și, în doi timp și trei mișcări, căzu pe spate și se rostogoli printre pietre și bălării. Abén Humeya se apropie de el, dar Hernando se ridică iute, deși

[1] Important oraș din nordul Marocului. (n.tr.)

simțea dureri, evitând mâna pe care i-o întindea regele. Unii dintre archebuzieri râdeau.

– Prima lecție, îi spuse Abén Humeya: caii nu sunt nici catâri proști, nici măgari. Nu trebuie să iei niciodată drept sigur faptul că un cal se va comporta cu tine la fel când ești jos și când ești călare pe el.

Hernando îl asculta cu privirea ațintită asupra murgului. Păștea cu plăcere niște buruieni la câțiva pași mai încolo!

– Mai încearcă! adăugă regele. Există două moduri de a călări: unul, cu scările lungi, cel pe care îl folosesc creștinii de toate neamurile, poate castilienii cel mai puțin dintre toți, prin faptul că au învățat de la noi și din pricina armurilor lor mari și grele care îi împiedică să se miște. Când Diavolul Cap-de-Fier își călărește armăsarii, aceștia tremură și se scapă pe ei. Eu i-am văzut. Îi domină și îi supune cu cruzime... aceeași cruzime pe care o folosește și față de oameni. Noi, musulmanii, călărim altfel: cu scările scurte, cum fac berberii în deșert, mânând calul cu coapsele și cu genunchii, nu numai din dârlogi și din pinteni. Fii dur dacă trebuie să fii dur, dar mai ales fii inteligent și sensibil. Doar prin asemenea calități vei izbuti să domini aceste animale.

Hernando se întoarse să meargă după murg, dar regele îi atrase atenția:

– Ibn Hamid, ai ales un animal cu robă neagră. Culorile cailor corespund celor patru elemente: aer, foc, apă și pământ. Cei negri-roșcați, ca acesta, și-au luat culoarea de la pământ și sunt melancolici, de aceea ți se poate părea liniștit, dar sunt și năbădăioși și au vederea scurtă, de aceea te-a dat jos din șa.

După aceste cuvinte, regele se întoarse cu spatele și îl lăsă singur cu caii și în necunoașterea elementelor cărora le corespund celelalte robe și ce calități și defecte li se atribuie.

Zilnic, fie la ora mesei, fie seara, se întorcea la grotă plângându-se de dureri, în unele zile, trăgându-și cu greu câte un picior, în altele, șchiopătând fățiș; nu o dată trebuise să mănânce cu o singură mână. Cu toate acestea, fie din pură întâmplare, fie datorită tinereții sale, nici una dintre numeroasele căzături suferite

nu-i produse fracturi importante. De cum își punea piciorul în scărița unuia dintre cai, măcar uita de Aisha și de Fátima, de Brahim și de toți moriscii care îl vorbeau de rău pe la spate... și acesta era lucrul de care avea nevoie.

Uneori, însuși regele călărea cu el și îl învăța. Cum era nobil, Abén Humeya se pricepea la echitație. Între cei doi se stabili o relație aproape de prietenie când călăreau prin munți. Regele îi vorbi despre jocurile călare cu bețe de trestie și despre luptele cu tauri la care participase de-a lungul întregii sale vieți, precum și despre semnificația celorlalte culori ale robelor de cal: cei albi, care proveneau din apă, erau nepăsători, blânzi și lenți; cei castanii, din aer, cu mișcări moderate, veseli și ușori; iar roibii, din foc, năvalnici, înflăcărați și rapizi.

Calul care reușește să aibă câte ceva din toate aceste culori și să le combine în robă, în coroane, în chișițe sau în gambe, în stelele de pe frunte sau în vârtejuri, în coame sau în coadă, va fi cel mai bun, îi spuse regele într-o dimineață.

Abén Humeya călărea liniștit pe roibul murg; Hernando se lupta încă o dată cu murgul pe care i-l dăruise regele.

La căderea serii, Hernando se întorcea cu catârii săi, pe lângă grotă. Atunci, Aisha și Fátima îl priveau trecând cu capul plecat, după un salut către toți și către nimeni, și refugiindu-se între animalele sale, ca și cum ar fi venit în locul acela doar pentru ele. Cu toate acestea, cele două femei își dădeau seama că băiatul nu-și uita niciodată hangerul, pe care îl mângâia instinctiv de îndată ce se auzea glasul lui Brahim. Vorbea doar cu catârii săi, mai ales cu Băbuța. Toți moriscii din peșterile din împrejurimi, puțin cam invidioși pe favorurile pe care regele i le împărtea cu dărnicie nazareeanului, trecuseră de partea lui Brahim și, dacă vreunul mai șovăia, tot nu avea de gând să-și creeze necazuri cu impunătorul cărăuș.

Aisha suferea în tăcere văzându-l pe fiul său în această stare și nici măcar Fátima nu putu rămâne nepăsătoare față de melancolia care pusese stăpânire pe Hernando. În primele zile, mânia o făcuse să-l disprețuiască. De câte ori nu se gândise, timp de o

lună cât fusese în călătorie, la cele întâmplate? În noaptea aceea îl aşteptase: Aisha îi făcuse rost de puţin parfum, doar câteva picături, iar ea, de îndată ce auzise că hărmălaia din cortul regelui începea să scadă, îl lăsă să i se scurgă între sâni, visând la mângâierile lui Hernando. Dar el nu apăruse! Dorinţa se prefăcuse în dispreţ: se imaginase scuipând la picioarele lui de îndată ce avea să se întoarcă, întorcându-i spatele, ţipând la el... Chiar şi plesnindu-l! Apoi, venise şi hărţuiala neruşinată a lui Brahim, privirile lui lascive, atingerile, permanentele lui insinuări... Când luase cunoştinţă de faptul că Brahim, aflând de moartea soţului ei şi de lipsa altor rude, îi ceruse regelui mâna ei, îl blestemase pe Hernando şi îl insultase printre lacrimi. În noaptea în care Hernando o salvase la Mecina şi o informase despre decizia regelui, se simţise ofensată şi uşurată în acelaşi timp. Desigur, ea nu trebuia să se mărite cu odiosul de Brahim, dar cine se credea Hernando? Că el sau regele aveau să hotărască viitorul Fátimei şi al fiului ei fără să ţină seamă de ea?

Dar zilele treceau şi el se întorcea mereu să le păzească, ţanţoş sau uneori şchiopătând în urma vreunei căzături, resemnat faţă de dispreţul cu care era tratat, dar şi dispus întotdeauna să-i sară în apărare: o dovedise suportând ciomăgeala lui Brahim fără să protesteze. „Nazareeanul" îl numeau cu toţii pe la spate. Aisha se văzuse obligată să-i povestească motivul acelei porecle, şi fata, pentru prima oară de la întoarcerea lui Hernando, simţise cum i se pune un nod în gât. Oare Hernando o fi crezând că şi ea este părtaşă la dispreţul acela? La ce s-o fi gândind acolo, singur printre catâri?

Într-o seară, când Aisha se îndrepta să-i ducă fiului ei cina, Fátima merse spre ea şi îi ceru strachina. Voia să se apropie de el. Era atentă la tremurul mâinii ei, încât nu băgă de seamă expresia îngrijorată cu care Aisha primi cererea.

Hernando o aştepta în picioare; aproape că nu-i venea să creadă că Fátima venea spre el.

– Pacea fie cu tine, Ibn Hamid, începu Fátima să spună, ajunsă în faţa lui şi oferindu-i mâncarea.

– Scroafo! se auzi Brahim țipând în fața grotelor.

Strachina căzu din mâinile fetei.

Fátima se întoarse și văzu cum Brahim, la lumina focului, o pălmuia din nou pe Aisha. Hernando făcu vreo doi pași înainte cu mâna pe spadă, dar se opri din nou. Brahim ridică privirea și o ațintì asupra Fátimei, și atunci tânăra înțelese strâmbătura Aishei: încercase să-i atragă atenția cu privirea. Dacă Fátima se apropia de Hernando, ea avea să suporte consecințele. Chipul lui Brahim exprima o satisfacție bolnăvicioasă când ridica mâna ca să o lovească încă o dată pe soția sa. Fátima se întoarse în fugă în grotă. Brahim o văzu trecând pe lângă el și izbucni într-un hohot de râs.

16

În aprilie 1569, armata morisca refăcută și cei care veneau în urma acesteia, printre care femei și copii, o porniră spre Ugíjar cu Abén Humeya și apropiații săi în frunte: între ei, călărind cu mândrie, venea și Hernando. Lunga coloană era condusă de garda de archebuzieri care purtau noul stindard roșcat adoptat de Abén Humeya.

Pe regele și locotenenții săi îi urma cavaleria morisca și apoi pedestrimea care, cu această ocazie, fusese dispusă în mod ordonat, potrivit tacticilor creștinilor: împărțită pe companii comandate de căpitani care își purtau propriile drapele. Unele dintre acestea fuseseră confecționate în timp ce așteptau în grote mai sus de Mecina. Erau din tafta sau mătase, în culorile alb, galben sau roșu aprins, cu semilună brodată cu fir de argint sau de aur, cu franjuri din mătase sau aur, sau cu pompoane garnisite cu perle. Dar alte companii mergeau mândre sub stindarde și drapele vechi, recuperate de pe vremea când musulmanii stăpâneau în al-Ándalus, precum cele ale oamenilor din Mecina, din tafta de un roșu aprins brodată cu fir de aur și cu un castel cu trei turnuri de argint în mijloc sau chiar sub vreunul furat de la creștini, precum stindardul Sfântului Sacrament de la Ugíjar, din damasc roșu aprins cu ciucuri de mătase și fir de aur, pe care moriscii au brodat semiluni cu fir de argint.

Cum era obiceiul, convoiul era încheiat de bagajele și mulțimea de oameni inapți pentru luptă: femei, copii, bolnavi și bătrâni.

Toți înaintau spre Ugíjar în vuiet de tobe și de flajeolete, salutați cu entuziasm de locuitorii care munceau pe ogoarele pe care le traversau; pentru că acela fusese ordinul dat de rege: nu

se putea renunța la cultivarea pământului. Creștinii primeau provizii din afara Granadei; dar moriscii dispuneau doar de resursele proprii; neașteptata întrerupere a ostilităților cauzată de preluarea funcției de către don Juan de Austria, care era în continuare angrenat în discuții în oraș, le oferea ocazia de a semăna și de a culege o nouă recoltă.

Hernando călărea semeț, stăpânind murgul și strunindu-l neîncetat ca să nu o ia înaintea grupului de călăreți care îl precedau, pentru că între aceștia se afla Brahim, devenit un tovarăș de nedespărțit al lui Abén Aboo, căruia trebui să i se îmbrace șaua cu mai multe straturi de blană de miel ca să nu-l supere cicatricele, dar nici așa nu putea evita grimasele de durere de pe chip. Abén Aboo călărea alături de vărul său, regele, iar Brahim mergea în spatele lui.

Nici măcar din șa nu izbutea Hernando să zărească arierga rda armatei, pentru că îi împiedicau vederea comandanții voinici ai haiducilor care călăreau în urma lui. Acolo erau femeile, printre ele Aisha și Fátima, și catârii, lăsați în grija lui Aquil și a unui flăcăiaș dezgheț at numit Yusuf, pe care Hernando îl cunoscuse prin grote și căruia îi ceruse să-l ajute pe fratele său vitreg. Cum să izbutească Aquil să strunească el singur turma?

Localitatea Ugíjar îi primi gătită ca de sărbătoare, cu muzică și zarvă de petrecere. Nu era orașul pe care îl cunoscuseră când fugiseră de creștini. În abație se lucra de zor pentru transformarea ei în moschee. Clopotele asupra cărora moriscii își revărsaseră ura zăceau sfărâmate la poalele clopotniței, iar în triunghiul pe care îl alcătuiau cele trei turnuri de apărare a localității era instalat un bazar care se răsfira pe străzile din jur. Totul era culoare, arome, zarvă și oameni noi, mai cu seamă oameni noi: berberi, corsari și negustători musulmani de dincolo de strâmtoare. Cei mai mulți erau îmbrăcați la fel cum încă se mai puteau îmbrăca moriscii, unii cu *djalabya*[1], dar ceea ce îl miră într-adevăr pe Hernando a fost aspectul multora dintre ei: unii erau blonzi și

[1] Rochie lungă cu glugă purtată atât de bărbați, cât și de femei în Africa de Nord. (n.tr.)

înalți, cu un ten lăptos; alții, cu părul roșu și ochi verzi, și se puteau vedea și negri liberi. Toți se mișcau printre berberii cu pielea arămie, de parcă ar fi aparținut clanurilor lor.

– Creștini renegați, îl lămuri Gironcillo când, uluit la vederea unui impunător albinos de rasă europeană, Hernando aproape că se ciocni cu el.

Albinosul îi zâmbi ciudat, de parcă... de parcă l-ar fi invitat să descalece și să meargă cu el. Se întoarse fâstâcit spre haiduc.

– Să n-ai niciodată încredere în ei, îl sfătui Gironcillo de îndată ce îl lăsară în urmă pe albinos, obiceiurile lor sunt destul de diferite de ale noastre: le plac băieții ca tine. Renegații sunt adevărații stăpâni ai Algerului; expedițiile de corsari sunt specialitatea lor, iar pe noi ne disprețuiesc. Tetuán este morisc; Salah, La Mámora și Vélez, de asemenea, dar Algerul...

– Nu sunt turci? îl întrerupse Hernando.

– Nu.

– Atunci...?

– La Alger, renegații conviețuiesc cu adevărații ieniceri turci trimiși de către sultan. Gironcillo se ridică în scări și aruncă o privire spre bazar. Nu. Încă n-au ajuns. Îi vei recunoaște de îndată ce vor sosi. Ienicerii nu se supun beilerbeiului Algerului, ci doar sultanului, de la care primesc ordine prin mijlocirea agalelor lor, propriii lor comandanți. La vremea sa, acum patruzeci de ani, Khair ad-Din, pe care creștinii îl numesc Barbăroșie[1], și-a închinat regatul Sublimei Porți, sultanului otoman, cel care trebuia să ne ajute în lupta împotriva creștinilor... Dar vezi să n-o încurci: renegații care stăpânesc Algerul nu sunt de încredere, mai cu seamă pentru băieți frumoși ca tine. Râse. Să nu stai niciodată cu spatele la ei!

Hohotul de râs puse capăt conversației. Abén Humeya descăleca acum și îl căuta cu privirea; Hernando trebuia să ia în primire caii. În haosul acela, încercă să le zărească pe Fátima și

[1] Barbarossa Hayreddin Pașa (1478-1546), corsar turc ajuns stăpânitor al Algerului, pe care l-a trecut sub suzeranitate turcă în 1518 apoi a devenit mare amiral al flotei otomane, în 1533. (n.tr.)

pe Aisha, dar ariergarda convoiului nici măcar nu reușise să intre în localitate. Mai întâi trebuia să adăpostească animalele; doar după aceea avea să vadă din nou ce se întâmplă cu femeile.

La fel cum făcuse la Paterna cu catârii, Abén Humeya hotărî ca mai mulți archebuzieri din garda sa să se pună la ordinele lui Hernando. Dincolo de străzile înțesate de case din spatele bisericii din Ugíjar, unde orașul începea să se piardă în câmpuri, găsi o casă bună cu două niveluri, mare și cu teren îndeajuns, îngrădit cum se cuvine cu un zid scund, tocmai potrivit pentru caii regelui și ai comandanților haiducilor. Fără nici o îndoială, era vorba de locuința uneia dintre familiile creștine asasinate în timpul insurecției; nu avea acces direct din stradă, ci se intra prin terenurile care o înconjurau.

Eliberați casa! strigă unul dintre soldați către familia de moriști care ieși buluc la sosirea alaiului.

Era vorba despre o familie de vârstă mijlocie: ea, grasă, ca majoritatea matroanelor; el, încă și mai gras, dacă era cu putință, cu o veche archebuză în mâini, pe care o lăsă în jos la vederea soldaților. În preajma lor, se aflau șapte copii de vârste diferite.

Hernando observă la femeia aceea obișnuita supunere a tuturor moriscelor; o fetiță de nici doi ani se ascundea, agățată de ciorapii înfășurați pe picioarele acesteia. „Poate..." se gândi el, poate că prezența acelei familii cu atâția copii va schimba atmosfera din grotă.

– Te pricepi la animale? îl întrebă Hernando pe bărbat, sperând ca acesta să răspundă afirmativ. În acest caz, adăugă el când primi ca răspuns o strâmbătură pe care a luat-o drept confirmare, tu și familia ta mă veți ajuta să avem grijă de caii regelui și vom împărți locuința.

Hernando scoase iute frâiele celor douăsprezece animale de care își luase sarcina să se ocupe, încurcat de încercările celor trei băieți de a-l ajuta. Nu luă în seamă vădita lor lipsă de experiență în îngrijirea cailor. Trebuia să le găsească pe Aisha și pe Fátima

Cu aceeași iuțeală, părăsi casa. Le va da de mâncare animalelor la întoarcere. Dar, de îndată ce traversă poarta mare din fier

forjat care dădea în strada nepietruită și constată că armata lui Abén Humeya se împrăștiase prin sat și începuse să ajungă până acolo, se întoarse.

– Închideți poarta și stați de pază în spatele ei, le porunci el archebuzierilor. Nimeni să nu intre pe aceste terenuri. Supravegheați și de jur-împrejur. Sunt caii regelui, le aminti el.

În momentul în care doi dintre archebuzieri se supuneau ordinelor sale, un numeros grup de soldați cu familiile lor voiau să intre în casă.

– Sunt caii regelui, le atrase el atenția, în vreme ce archebuzierii se grăbeau să închidă porțile în urma lui.

Trebuia să se strecoare prin puhoiul de oameni care veneau din sens opus. Localitatea nu putea să-i primească pe toți moriscii care soseau; soldații și familiile lor, în masă, se răspândeau spre împrejurimi, în vreme ce el căuta să se întoarcă în centru. Încercă să ocolească mulțimea cu care se întâlnea, dar se ciocnea des de lume și se vedea obligat să se vâre cu forța printre grupurile de oameni înghesuiți. Unde le-ar putea găsi pe femei? Catârii! Catârii ar fi ușor de găsit chiar și între...

Hernando se ciocni violent de un bărbat.

– *Cornuti!*[1]

Băiatul primi o izbitură care îl aruncă spre un grup de oameni care mergeau în sens opus și care, la rândul lor, îl împrânciră. Puhoiul de bărbați și de femei se opri și se deschise un mic spațiu prin mijlocul străzii.

– *Signori...*[2]

Hernando se întoarse buimăcit spre bărbatul care îl lovise. În ce limbă vorbea acel...? „O să te ucid", asta chiar înțelesese, în vreme ce vedea cum un blond, cu păr cârlionțat și barbă deasă, se îndrepta spre el cu o dagă prețioasă cu mâner împodobit cu nestemate. Din gura blondului ieși un alt șuvoi de cuvinte. Nu vorbea nici castiliana, nici araba, nici *aljamiado*. I se păru că amestecă vorbe din mai multe limbi.

---

[1] Dobitocilor! (în lb. italiană în orig.) (n.tr.)
[2] Domnilor... (în lb. italiană în orig.) (n.tr.)

– Câine! mormăi bărbatul.

Și asta înțelesese, dar era grăbit. Dacă Brahim le găsea mai întâi pe femei, poate că le va duce într-alt loc, ceea ce ar însemna că le va pierde din vedere: el trebuia să locuiască aproape de caii regelui. Încercă să scape și să-și urmeze drumul, dar se ciocni de oamenii care priveau disputa. Cineva îl împinse spre spațiul ce se deschisese în jurul blondului. Oamenii priveau curioși pe deasupra capetelor și printre trupurile celor dintâi. Blondul, cu brațul întins, mișca daga în fața lui, în cercuri mici, amenințător. Hernando constată că aceea era singura lui armă și scoase hangerul din teacă.

– Allah este mare! spuse el pe un ton răspicat în arabă. Și apucă sabia cu amândouă mâinile, ducând-o în sus, exact pe la mijlocul pieptului, gata să lovească; ținea picioarele depărtate și înfipte ferm în pământ, având tot trupul încordat.

Atunci, blondul îl privi în ochii săi albaștri.

– Frumosule! exclamă el deodată, lungind dulce litera „u".

– Chipeșule! auzi Hernando că se spune de undeva, de pe lângă blond.

Nu vru să-și întoarcă privirea.

Unul dintre morisci începu să râdă. Alții fluierară.

– Frumușelule!

Blondul lungi din nou litera „u" și își ascunse daga în cingătoare ca să se ia la harță într-o conversație sonoră și de neînțeles cu tovarășul său. Hernando era în continuare nemișcat, cu hangerul ridicat și înfățișare furioasă, dar cum să se năpustească asupra unui om dezarmat care nu-i acorda nici cea mai mică atenție? Atunci, blondul îl privi din nou, îi zâmbi și îi făcu cu ochiul înainte de a se întoarce cu spatele și a-și face drum dând din coate printre spectatorii care se grăbeau să se dea la o parte.

– Fruuuuuumosule! îl auzi pe un morisc repetând prostește.

Sângele clocotind i se urcă în obraji și simți căldura lui nesuferită chiar atunci când râsetele izbucniră printre cei adunați acolo. Lăsă în jos hangerul fără să privească pe nimeni.

– Chipeșule! râse un morisc pe care Hernando îl împinse ca să iasă de acolo.

În vreme ce ocolea oamenii, cineva îl ciupi de fese.

I-a găsit în preajma catârilor, opriți la intrarea în sat, neștiind încotro să o apuce. Copiii se străduiau să împiedice turma să se ia după vreunul dintre puhoaiele de oameni care se scurgeau pe lângă ei. Nici Aisha, nici Fátima, nici măcar frații lui vitregi nu-și putură ascunde o expresie de ușurare atunci când Hernando preluase la iuțeală răspunderea pentru situația aceea: până și catârii, începând cu Băbuța, păreau că se bucură la auzul acelei voci cunoscute care începuse să-i mâne cu strigăte. Nimeni nu știa nimic despre Brahim.

Când ajunseră în casă, Salah, moriscul obez care o ocupa împreună cu numeroasa lui familie, îi primi cu un respect aducând a slugărnicie. Hernando își spuse că vreunul dintre arche-buzieri i-o fi relatat despre atențiile pe care i le acorda regele.

Moriscul își mută familia la parter și le cedă nou-veniților etajul, unde mai rămăsese încă într-o încăpere un pat mare cu ceea ce trebuie să fi fost cândva un splendid baldachin. Spuse că restul mobilierului îl vânduse, nu înainte de a distruge tapiseriile și imaginile creștine, fapt de care s-a jurat și răsjurat cu vehemență.

Salah era un negustor ager la minte care vindea atât musulmanilor, cât și creștinilor orice ar fi avut nevoie. În război circulau mulți bani, de ce să se spetească el, cum avea obiceiul să spună, trudind să scoată recolte din piatră seacă, așa cum făceau locuitorii din Alpujarras pe bolovănișurile lor neprimitoare, dacă el putea vinde ceea ce produceau ei?

Se lăsa întunericul, și Fátima și Aisha se alăturară nevestei lui Salah care pregătea cina și pentru cele cinci guri în plus pe care trebuia pe neașteptate să le hrănească. Yusuf, băiatul care îi ajutase să aibă grijă de catâri, se bucură de confortul pe care părea să-l ofere locuința aceea. Hernando îl acceptă de îndată ce își dădu seama că se descurcă bine cu animalele. Nu putea spera la mai mult ajutor decât atât: frații săi vitregi îl ocoleau și nu se

apropiau de catâri dacă era și el prezent, iar fiii lui Salah, cu toată bunăvoința tatălui lor, nu se pricepeau la animale.

Fátima le duse niște limonadă bărbaților, care stăteau la intrarea în casă. O făcu fără să fie acoperită cu văl și îi zâmbi lui Hernando când îi întinse paharul. Băiatul simți că îi tresaltă inima. L-o fi iertat oare? O auzi și pe mama sa stând de vorbă și râzând în bucătărie. Brahim încă nu se arătase. La schimbarea gărzii, îi porunci unui archebuzier să cerceteze în legătură cu tatăl său vitreg și să se întoarcă să-i dea veşti. „Îl vei găsi cu Ibn Abbu", îi comunică soldatul, care îl întrebase de cărăuș pe unul dintre căpitanii regelui.

Înainte de a se retrage, Fátima îi susținu privirea lui Hernando câteva clipe. Îi zâmbea din nou!

– Nevastă bună, observă atunci Salah, rupând vraja momentului. Tăcută!

Hernando duse paharul la gură ca să-l poată privi pe negustor cu coada ochiului. Deși era o noapte rece, bărbatul era asudat. Îi răspunse cu o șoaptă de neînțeles.

– Allah v-a răsplătit cu un băiat. Primii doi copii ai mei au fost fete, insistă Salah.

Interesul negustorului îl deranjă. Îi putea da afară de acolo... dar o auzi din nou pe mama sa sporovăind veselă în bucătărie; de câtă vreme nu mai auzise râsul mamei sale? Dar nici nu dorea să-i ofere lui Salah mai multe explicații în legătură cu situația familiei lui.

– Dar mai apoi te-a răsplătit cu patru, îi aminti el.

Salah vru să răspundă, dar chemarea muezinului la rugăciune făcu să înceteze larma din bazar și curiozitatea lui.

Se rugară, apoi luară cina. Negustorul avea o cămară bine garnisită, pe care o ținea sub cheie în pivnițele clădirii: vechea cramă a proprietarilor creștini unde înmagazina și o mulțime de felurite mărfuri. Isprăviră masa de seară și Hernando însoțit de Yusuf controlă caii și catârii. Toate animalele pășteau liniștite: pustiiseră grădina de zarzavat a soției negustorului, care nu avusese încotro decât să accepte situația, după ce se întorsese

spre soțul ei cerându-i ajutor din priviri. „Sunt caii regelui", i-a răspuns neputincios Salah, tot din priviri, făcând un gest elocvent spre archebuzierii care făceau de strajă.

„Vor avea nevoie de orz și de nutreț", se gândi Hernando. Peste vreo două zile, terenul acela va fi secătuit, iar regele îi poruncise să aibă caii pregătiți în orice moment, motiv pentru care nu-i putea duce să pască pe alte ogoare în împrejurimile orașului Ugíjar. A doua zi de dimineață va trebui să procure hrană suficientă. Își încheie rondul și pregăti paturi în portic ca să se acopere cu ele.

– Prefer să dorm aici ca să fiu aproape de animale, se scuză el, luând-o înaintea întrebărilor lui Salah, care vedea cu mirare că puștiul nu dormea cu soția lui.

Yusuf rămase cu el și stătură la taclale până căzură răpuși de oboseală; băiatul era atent la cea mai mică observație a lui. Archebuzierii nou-intrați de strajă moțăiau în posturile lor, iar femeile și copiii se răspândiră pe cele două niveluri; Aisha, în dormitorul principal. Brahim era în continuare dispărut. Deși era în portic, Hernando dormi liniștit pentru prima dată după multe zile: Fátima îi zâmbise din nou.

În zori, se ocupă de animale și hotărî să se prezinte în fața regelui ca să-i ceară bani cu care să cumpere nutreț, dar Abén Humeya nu-l putu primi. Regele se instalase din nou în casa lui Pedro López, notarul-șef din Alpujarras, aproape de biserică, și tocmai îi primea pe comandanții unei companii de ieniceri care sosiseră atunci de la Alger: cei două sute trimiși în al-Ándalus de către beilerbei la ordinul sultanului ca să-i mulțumească, dacă nu să-i înșele, pe frații lor întru credință.

Hernando îi văzuse căscând gura prin imensul bazar în care se prefăcuse orașul Ugíjar. Cum îi atrăsese atenția Gironcillo, era cu neputință să nu-i bage de seamă. În ciuda unui mare număr de oameni care se îmbulzeau în oraș – printre ei negustători, berberi, aventurieri, morisci și armata lui Abén Humeya –, acolo unde se aflau turcii, oamenii se dădeau la o parte cu teamă. Nu

purtau tichii și mantii precum cele cu care Farax, dispărut în munți, încercase să-i deghizeze pe moriscii care căutaseră să ridice la luptă Albaicínul Granadei. Își acopereau capul cu turbane mari, în majoritate ponosite, cu franjuri care aproape că le atingeau gâtul. Purtau șalvari, tunici până în pământ și papuci comozi; mulți se mândreau cu mustățile lor lungi și subțiri. Totuși, ceea ce impresiona cel mai mult la ei era cantitatea de arme pe care le purtau asupra lor: archebuze cu țevi lungi, iatagane și dăgi.

Debarcaseră pe coasta din Alpujarras sub comanda lui Dalí, *ayabachi* de ieniceri, unul dintre ofițerii cei mai mari în rang după agă, funcție în care fusese ales în mod democratic în *diwan* de către cei aproape douăsprezece mii de membri stabiliți în Alger. Dalí era însoțit de doi ofițeri ieniceri: Caracax și Hosceni, și toți trei se reuniseră atunci cu Abén Humeya.

Trupele de ieniceri luaseră naștere ca o miliție de elită la ordinele sultanului; soldați credincioși și de neînvins. Membrii ei erau recrutați în mod obligatoriu dintre băieții creștini având peste opt ani care trăiau pe întinsele domenii europene ale Imperiului Otoman, în proporție de unu la fiecare patruzeci de case. După ce erau înrolați cu de-a sila, erau educați în credința musulmană și antrenați ca soldați de la această vârstă fragedă. Ajungând la rangul de ienicer, se bucurau de soldă pe viață și de numeroase privilegii față de restul populației. Dispuneau de jurisdicție proprie: nici un ienicer nu putea fi judecat sau pedepsit nici măcar de către bei; depindeau exclusiv de agaua lor care, în orice caz, îi judeca în secret.

Totuși, ienicerii din Alger încetaseră să mai urmeze procedeul înrolării obligatorii a băieților creștini din Imperiul Otoman. Cei mutați inițial din imperiu la Alger fuseseră înlocuiți treptat cu fiii acestora sau cu alți turci, inclusiv cu creștini renegați, dar niciodată cu arabi sau berberi. Arabilor și berberilor le era interzis accesul la armata de elită; ienicerii constituiau o castă privilegiată. Se dedicau jefuirii satelor din Berbería și a Algerului: siguri și încrezători în puterea și în prerogativele lor, acționau cu un

dispreț absolut față de ceilalți locuitori, furând și siluind copii și femei. Nimeni nu se putea atinge de vreun ienicer!

Oamenii aceia, cei două sute pe care sultanul îi poruncise beiului său din Alger să-i trimită ca să-i mulțumească pe morisci, sosiseră la al-Ándalus să lupte, dar aceasta nu implica pierderea privilegiilor lor. Și Hernando putu să o constate când aștepta, la porțile casei notarului-șef, ca archebuzierul din garda lui Abén Humeya să revină cu un răspuns din partea regelui.

Între timp, încercă să-și învingă curiozitatea și să evite să-i urmărească pe ienicerii care leneveau în fața clădirii.

– Știi ceva despre Brahim, cărăușul? îl întrebă aparent nepăsător pe unul dintre archebuzierii rămași în poartă. Este tatăl meu vitreg.

– Azi-noapte, îi răspunse acesta, a plecat cu Ibn Abbu și o companie de oameni la Poqueira. Regele l-a numit pe vărul său alguazil la Poqueira, iar Ibn Abbu, la rândul său, l-a numit pe tatăl tău vitreg locotenentul său.

– Cât timp vor sta la Poqueira? întrebă el din nou, de data aceasta fără să-și poată ascunde bucuria.

Archebuzierul ridică din umeri. Brahim plecase! Se întoarse zâmbitor spre bazarul care se deschidea în fața casei când un vânzător trecu cu un coș mare în spinare, plin cu stafide. Unul dintre ieniceri luă un pumn de stafide. Omul se întoarse și, fără să se gândească, îl îmbrânci pe cel care tocmai îi fura din sărăcăcioasa lui marfă.

Totul se petrecu într-o clipă. Nici unul dintre ieniceri nu-i reproșă vânzătorului ieșirea necontrolată, dar îl prinseră dintr-odată pe bărbat între ei: unul îl apucă de brațul întins, iar cel care fusese îmbrâncit îi reteză mâna din încheietură cu o lovitură rapidă și eficace de iatagan. Mâna ajunse în coșul cu stafide, omul fu alungat din locul acela cu lovituri de picior, iar ienicerii își reluară conversația de parcă nimic nu s-ar fi întâmplat; aceea era pedeapsa pentru oricine ar fi îndrăznit să se atingă de vreun soldat al sultanului Sublimei Porți.

Hernando fu incapabil să reacționeze și rămase încremenit, absorbit de dâra de sânge lăsată de vânzătorul de stafide, până când acesta se prăbuși la câțiva pași mai încolo. Căzut pe gânduri cum era, archebuzierul gărzii regale trebui să-l bată pe Hernando pe spate.

Urmează-mă, îi spuse când în sfârșit își ațintì ochii asupra lui.

Casa era din nou parfumată cu mosc, dar de data aceasta n-a fost dus dinaintea lui Abén Humeya. Străjerul îl însoți până într-o odaie de la capătul primului etaj. Ușa din lemn cioplit era păzită de doi archebuzieri; tezaurul pe care regele nu-l trimisese la Alger trebuie că se află înăuntru, se gândi el, văzând atâtea precauții.

Tu ești Ibn Hamid? îl întrebă cineva din spatele lui și Hernando se întoarse ca să dea cu ochii de un morisc gătit în veșminte bogate. Ibn Umayya mi-a vorbit de tine. Bărbatul îi întinse mâna. Sunt Mustafa Calderón, localnic din Ugíjar și sfetnic al regelui.

După salut, Mustafa căută un rând de chei pe care îl purta la cingătoare și deschise ușa.

– Aici ai tot orzul de care ai nevoie pentru cai, adăugă el, poftindu-l cu mâna întinsă să intre.

Cum putea fi acolo orzul? Acela nu era un hambar. Surprins, rămase neclintit în cadrul ușii.

Râsetele lui Mustafa și ale celor trei archebuzieri nu reușiră să risipească uimirea lui Hernando: aproape o duzină de fete și de copile erau înghesuite înăuntru, luminate de o rază ce intra printr-o ferestruică înaltă. Fetele îl priveau speriate și încercau să se ascundă unele în spatele celorlalte, refugiindu-se în celălalt capăt al odăii.

– Regele vrea să-și păstreze giuvaierele și banii care au rămas, explică sfetnicul, trăgându-și nasul. Aurul este mai ușor de transportat decât prizonierele pe care le-a primit ca impozit pentru a cincea parte din prada de război... Iar monedele nu mănâncă! Râse din nou. Alege-o pe care o vrei și negociaz-o la piață. În schimbul ei, vei obține tot ce ai nevoie, dar în fiecare lună va trebui să vii să-mi dai socoteală. Eu n-aș fi procedat așa, dar

regele a stăruit. A mai poruncit că, dacă tot călărești alături de el, să-ți cumperi îmbrăcăminte potrivită.

– Cum... cum să vând o copilă?

– O să ți-o smulgă din mâini, băiete, îl întrerupse moriscul. Femeile creștine sunt cele mai dorite la Alger, un oraș în stăpânirea turcilor și a creștinilor renegați care nu vor să se însoare cu musulmane. Nici chiar turcii! Uite, adăugă el punându-i o mână pe umăr, un prizonier creștin poate fi răscumpărat de către călugării aceia din Ordinul Merced[1] sau din al trinitarienilor[2] care merg în Berbería încărcați de bani, dar o femeie, niciodată. Printre puținele legi care guvernează viața corsarilor, există una care interzice răscumpărarea femeilor. Ei le adoră!

– Dar..., începu să spună Hernando, observând cum tremură fetele și se strâng și mai tare unele într-altele.

– Cea pe care o vrei, acum! îl zori Mustafa. Ținem sfat cu turcii și nu pot pierde mult timp.

Cum să vândă el o fată? Ce știa el despre...?

– Nu pot..., începu el să protesteze, când părul bălai al unei copile murdare și care tremura apăru în fața lui. Una dintre cele mai mari decât ea o dădu la o parte fără menajamente. Aia! exclamă el deodată, fără să se mai gândească.

– Zis și făcut! spuse Mustafa pe un ton sentențios. Legați-o și predați-i-o lui, le porunci el străjerilor, pentru ca imediat după aceea să se retragă grăbit. Și ține minte: te aștept peste o lună.

Dar Hernando nu-l mai auzea pe sfetnicul regelui. Avea ochii ațintiți asupra prizonierei sale. Era Isabel, sora lui Gonzalico. „Ce s-o fi întâmplat cu Ubaid?" se gândi el în momentul acela, amintindu-și cum a ridicat acesta de pe jos inima băiatului înainte de a o arunca la picioarele copilei.

Peste câteva clipe era din nou în stradă, observându-i pe archebuzieri și pe ieniceri; ținea în mână funia cu care străjerii o

[1] Ordin religios întemeiat la Barcelona în anul 1218, consacrat răscumpărării creștinilor luați prizonieri de către mauri. (n.tr.)

[2] Membri ai Ordinului religios al Trinității (în spaniolă Trinidad), întemeiat în anul 1198 și consacrat răscumpărării creștinilor luați prizonieri de către berberi. (n.tr.)

legaseră pe fata cu părul bălai. Rămase nemișcat, cu Isabel în spatele lui, uimit de miile de sclipiri pe care soarele le smulgea din oameni și din culori. Înainte nu băgase de seamă așa ceva, de ce acum bazarul acela i se arăta ca o lume nouă?

– Băiete, ce o să faci tu cu mândrețea asta de fată? auzea întrebarea ironică.

Hernando nu răspunse. De ce a trebuit să accepte târgul acela? Ce o să facă el acum cu Isabel? Să o vândă? Amintirea măcelului de la Cuxurio și rugămințile lui Isabel se amestecară cu miile de culori și de mirosuri care pluteau în atmosferă. Cum să o vândă? Oare acelei fete nu i se făcuse destul rău până acum? Ce vină avea ea? Atunci, de ce a ales-o? Nici măcar n-a stat pe gânduri! Funia se întinse și Hernando se întoarse spre Isabel: un ienicer încerca să o examineze, iar copila se dădu îndărăt, speriată.

Făcu un pas spre turc, dar îi reveni în amintire mâna tăiată a vânzătorului de stafide. Isabel plângea din nou în hohote, cu ochii larg deschiși, privindu-l pe el, implorându-i ajutorul, la fel cum o făcuse la Cuxurio când Ubaid îl ucidea pe fratele ei Gonzalico. Isabel se lovi cu spatele de archebuzierii din gardă, care îi tăiară calea, iar ienicerul începu să-i pipăie părul auriu.

– Stai pe loc! strigă Hernando. Dădu drumul funiei și scoase hangerul din teacă.

Nici măcar nu izbuti să ridice spada. Cu o uimitoare rapiditate, ienicerul scoase din teacă iataganul ca să lovească violent, fără întârziere, hangerul, care zbură prin aer. Instinctiv, băiatul își scutură de mai multe ori mâna, iar ceilalți turci izbucniră în hohote de râs.

– Lasă copila în pace! insistă el totuși.

Ienicerul se întoarse cu fața spre Hernando: cu o mână pipăia sânii de-abia înmuguriți ai lui Isabel. Un nerușinat zâmbet alb se adăugă miilor de sclipiri ale bazarului.

– Vreau să văd marfa, silabisi acela.

Hernando șovăi câteva clipe.

– Iar eu, banii tăi, bâigui el. Fără bani, nu-i rost de cercetare.

Câțiva ieniceri îl aclamară pe Hernando, de parcă ar fi fost vorba de un joc.

– Bine zis! exclamară ei printre hohote de râs.

– Da! Arată-i banii...

În momentul acela, archebuzierul care o împiedica pe Isabel să se retragă, același care îl însoțise pe Hernando înăuntrul casei, îi șopti ienicerului câteva cuvinte la ureche. Turcul ascultă în liniște și strâmbă din nas.

– Nu face un ducat! mormăi el după ce se gândi câteva clipe și o împinse pe Isabel.

– Poți lua pe ea mai bine de trei sute, băiete! îl contrazise alt ienicer.

După ce apucă din nou funia, Hernando se îndreptă spre locul unde ajunsese hangerul lui Hamid, dincolo de grupul de ieniceri care mai râdeau încă pe seama lui și merse într-acolo, trăgând-o pe Isabel și ocolindu-i pe turci.

– Nu-ți va servi prea mult hangerul ăla vechi dacă nu înveți să-l ții de mâner cu toată puterea, auzi el că-i strigau din urmă când se apleca să-l ridice.

Bazarul: strigătele, mulțimea, culorile și aromele se deschiseră din nou în fața lui Hernando. Vârî hangerul în teacă și se îndreptă de spate. Ce-o să facă de-acum încolo cu copila aceea? se gândi el, văzând că mai mulți negustători se grăbeau înspre el.

17

– Privește. Ești liberă.

Hernando izbutise să traverseze bazarul fără să ia în seamă ofertele negustorilor. „E vândută deja!" exclama el, trăgând de fată ca să scape de comercianții care se apropiau de Isabel. „N-o atingeți!" Apoi, trebuise să scape și de alții care, de cum o vedeau pe tânăra creștină cu mâinile legate, îi abordau și, chiar fără să cunoască prețul presupus al lui Isabel, se încăpățânau să-i urmărească, lansând tot felul de propuneri.

Când ajunseră în sfârșit în afara satului, se ghemuiră în spatele unui mic zid care despărțea drumul de o livadă de măslini; atunci îi dezlegă lui Isabel mâinile.

– Fugi! șopti el de cum dezlegă nodul.

Copila tremura. Hernando, de asemenea. Tocmai o elibera pe sclava pe care i-o încredințase regele ca să-și poată hrăni animalele!

– Fugi! insistă el cu voce joasă pe lângă fată, care stătea nemișcată, incapabilă să rostească un cuvânt, în vreme ce teama se reflecta în ochii ei căprui. Du-te!

O împinse, dar Isabel se ghemui și mai tare, lipită de zidul de piatră. Atunci, el se ridică și se prefăcu că o lăsa acolo.

– Încotro? întrebă Isabel cu glasul stins.

– Păi..., Hernando gesticula din mâini.

Apoi, privi de jur-împrejur, pe fundalul munților. Pe ici, pe colo ardeau focurile de tabără ale soldaților și ale moriscilor care nu mai încăpeau în Ugíjar: cei mai mulți aparțineau marii armate a lui Abén Humeya.

– Nu știu! Am deja destule probleme, se plânse el. Ar trebui să te vând și să cumpăr nutreț pentru caii regelui. Cum o să le dau de mâncare dacă te las în libertate? Vrei să te vând?

Ea nu răspunse, dar nici nu înceta să-l implore cu privirea. Hernando se aplecă din nou și, văzând că venea un grup de oameni, îi făcu semn lui Isabel să păstreze tăcerea. Așteptară să treacă. „Ce-o să facă?" se gândi el între timp. Cum avea să hrănească animalele? Ce o să se întâmple dacă află regele?

– Du-te! Fugi! insistă el totuși, odată ce glasurile moriscilor se pierdură în depărtare.

Cum s-o vândă pe sora lui Gonzalico? Nu izbutise să-l facă pe băiatul acela încăpățânat să renunțe la credința lui. Nu-l convinsese de faptul că nu trebuia decât să mintă! Își aminti de făptura aceea care dormise liniștită alături de el, ținându-l de mână, cu o noapte înainte ca Ubaid să-i taie capul și să-i smulgă inima.

– Cară-te odată!

Hernando se ridică și o porni înapoi spre sat căutând să nu întoarcă privirea, dar, după vreo câțiva pași, îl birui curiozitatea și o senzație... Se ținea după el! Isabel se ținea după el, desculță, murdară, plângând și arătându-i soarelui de amiază părul bălai încâlcit. Băiatul îi făcu un semn cu mâna arătându-i direcția opusă, dar ea rămase nemișcată. Îi porunci din nou să plece, dar Isabel stărui în aceeași atitudine.

Hernando se întoarse din drum.

– O să te vând! îi spuse el, dând-o din nou la o parte din cale și ducând-o spre zid. Dacă te mai ții după mine, o să te vând. Ai văzut deja: toți vor să te cumpere.

Isabel plângea. Hernando aștepta să se liniștească, dar deși trecu o vreme, copila nu se opri.

– Ai putea să te salvezi, insistă el. Ai putea să aștepți să se lase întunericul și să te strecori printre ei...

– Și după aceea? îl întrerupse Isabel printre suspine. Încotro s-o apuc după aceea?

Alpujarras se află în mâinile moriscilor, recunoscu Hernando în sinea lui. De la Ugíjar până la Órgiva, la o depărtare de mai

bine de șapte leghe, unde era amplasată ultima tabără a marchizului de Mondéjar, nu existau creștini. Și nici de-a lungul celor patru leghe distanță până la Berja, unde era marchizul de Vélez, nu se afla vreunul. Ținutul era înțesat de morisci care țineau sub observație cea mai mică mișcare. Unde ar putea ajunge o copilă fără a fi arestată? Și dacă o arestau... Dacă o arestează... Dacă o arestează, o să se știe că el o eliberase; atunci, își dădu seama de greșeala comisă și începu să gâfâie.

Ca să nu trebuiască să mai străbată bazarul, dădură ocol orașului Ugíjar și se îndreptară spre casa lui Salah. Hernando trăgea iarăși de funia cu care legase din nou mâinile lui Isabel în eventualitatea că s-ar fi încrucișat cu cineva. Ce-o să facă cu ea? Să o prezinte drept musulmană? Toată lumea din Ugíjar îi văzuse părul de culoarea paiului, blond și drept. Cine n-ar recunoaște-o? Ce explicații ar putea da? Cum ar putea o creștină să conviețuiască împreună cu ei? Într-adevăr, se întâlniră cu o mulțime de grupuri de morisci și de soldați care n-au încetat să o privească plini de așteptări pe prizonieră. Ajunseră la terenurile aparținând casei, la zidul care le înconjura, prin capătul cel mai îndepărtat de Ugíjar.

– Ascunde-te, îi spuse el lui Isabel după ce o dezlegă. Copila privi de jur-împrejur: nu era decât zidul; restul era câmp deschis. Întinde-te prin mirișe, o să te acopere. Fă ce vrei, dar ascunde-te. Dacă te descoperă... de-acum știi ce te așteaptă. „La fel ca și pe mine!" adăugă în sinea lui. O să vin să te caut. Nu știu când. Și nici pentru ce, plesni din limbă și clătină din cap, dar vei avea vești de la mine.

Dădu ocol zidului ca să ajungă la poarta principală fără să-și mai facă griji pentru Isabel; singurul lucru pe care-l observă a fost copila trântindu-se pe pământ de îndată ce îi întorsese spatele și începuse să se îndepărteze. Ce-o să facă cu ea? Dar chiar și presupunând că o să reușească să rezolve situația aceea, cum rămâne cu orzul? Dar cu nutrețul? De unde avea să facă rost de hrană pentru animale? Nu mai aveau decât puțin de păscut pe terenul din jurul casei. Isabel! Cine l-a împins să o aleagă? Ar fi

putut să o aleagă pe oricare alta. Pe cea care o împinsese pe Isabel ca să se salveze, de exemplu! Ar fi fost oare în stare să o vândă?

Dintotdeauna, moriscii îi ajutaseră pe corsarii berberi în incursiunile acestora pe coastele mediteraneene. Erau mulți morisci printre corsari, mai ales printre cei din Tetuán, dar și printre algerieni. Erau oameni născuți în al-Ándalus care, cu ajutorul rudelor și al prietenilor, luau prizonieri pe care apoi îi vindeau ca sclavi în Berbería, dar uneori ajungeau chiar să-i elibereze în schimbul plății unei despăgubiri corespunzătoare chiar pe plajă, înainte de a ridica ancora ca să se întoarcă în porturile lor. Dar aceasta se întâmpla pe țărmurile vechiului regat nazarit, nu în Alpujarra de Sus, unde sclavii moriscilor bogați erau de obicei negri din Guineea. Iar creștinii le interziseseră să aibă sclavi negri. Îi povestise Hamid. Hernando nu vânduse pe nimeni și nici nu ajutase la capturarea vreunui creștin! Cum să vândă o copilă, chiar dacă era creștină, știind prea bine care îi va fi soarta în mâinile corsarilor sau ale ienicerilor? Mângâie hangerul, așa cum făcea întotdeauna când învățatul îi revenea în minte.

Cufundat în aceste gânduri, trecu de porțile mari din fier forjat care dădeau în casă. Ce...? Ce se întâmpla acolo? Mai bine de o duzină de soldați berberi stăteau de vorbă în patio, în fața porticului. Alături de ei se aflau cai înșeuați și catâri încărcați cu poveri. Hernando se simți deodată moale, ușor amețit, cu stomacul întors pe dos și o sudoare rece curgându-i pe spate.

Unul dintre archebuzierii morisci din garda lui Abén Humeya îi bară calea. Hernando dădu înapoi fără să vrea. Omul își arătă mirarea pe chip.

– Ibn Hamid..., începu el să spună.

O fi aflat oare de Isabel? Au venit să-l aresteze? Ubaid!

În spatele unui catâr, îl văzu pe cărăușul din Narila.

– Ce face ăla aici? întrebă el, ridicând glasul și arătându-l.

Archebuzierul se întoarse spre locul semnalat de Hernando și ridică din umeri. Ubaid se încruntă.

– Ăla? întrebă la rândul său archebuzierul. Nu știu. A venit cu căpitanul corsarilor. Asta voiam să-ți spun: un comandant corsar împreună cu oamenii săi ni s-au alăturat. Hernando încerca să asculte explicația, dar toată atenția era îndreptată spre Ubaid, care continua să se uite la el cu îngâmfare. Regele i-a permis să-și adăpostească animalele împreună cu ale noastre, întrucât e nutreț îndeajuns pentru toate...

– Aici? îi scăpă lui Hernando.

– Așa a spus regele, îi răspunse archebuzierul.

Îi tremurau genunchii. Pentru o clipă, fu ispitit să o ia la fugă. Să se salveze... sau să se întoarcă acolo unde era Isabel: să o lege din nou și să o vândă o dată pentru totdeauna. Nu părea dificil.

– Dar e o problemă, continuă archebuzierul. Hernando închise ochii înainte de a se confrunta cu moriscul: ce s-ar mai putea întâmpla? Corsarul turc spune că o să rămână și el cu oamenii săi. Nu există nici un loc de cazare în tot Ugíjar, iar aici dispuneți de spațiu suficient. Zice că n-a venit să ne ajute în lupta împotriva creștinilor ca să doarmă sub cerul liber.

– Nu, încercă Hernando să se opună. Mai mulți oameni! Și Ubaid printre ei. Avea o prizonieră creștină ascunsă după un zid și nici un grăunte de orz pentru... încă unu, doi, trei, patru cai, numără el, și tot atâția catâri. Nu-i cu putință...

– S-a ajuns deja la o învoială cu negustătorul. Corsarul și tovarășii săi se vor instala la parter; Salah și familia lui, în portic.

– Ce învoială?

Archebuzierul zâmbi.

– Cred că era ceva în genul că dacă nu-i cedează parterul, o să-i rupă cu dinții nasul și urechile și că, după aceea, le va bate în cuie de catargul de care se prinde tenda de la pupa corăbiei sale.

– Catar... gul?

– Așa a zis, răspunse archebuzierul și ridică din nou din umeri.

De ce mai întreba? Ce-i pasă lui de urechile lui Salah și unde le-ar bate în cuie căpitanul turc?

– Arestați-l pe omul ăla! porunci el arătând spre Ubaid. Archebuzierul îl privi surprins. Arestați-l! îi zori el. Nu... nu

poate sta alături de caii regelui, adăugă după ce se gândi câteva clipe la o justificare.

Dar archebuzierul părea stânjenit, ceva din tonul lui Hernando îl făcu să-și cheme câțiva tovarăși, dar, când aceștia se îndreptau spre Ubaid, mai mulți soldați berberi le tăiară calea. Nu erau ieniceri. Erau îmbrăcați la fel ca moriscii din Granada, dar tenul lor nu era ca al arabilor; cu siguranță că era vorba de creștini renegați. Cele două grupuri rămaseră unul în fața celuilalt: provocarea plutea în aer. Ubaid, ascuns în spatele berberilor, își fixă privirea asupra lui Hernando.

– Unde-i turcul? întrebă Hernando când archebuzierul se întoarse spre el în așteptarea instrucțiunilor.

Moriscul arătă spre locuință. Îl găsi pe căpitan în sufrageria căminului creștin, tolănit pe un maldăr de perne de mătase brodate în mii de culori. Hernando nu se îndoi că ar fi în stare să taie cu dinții orice ureche i-ar fi apărut în față: era un bărbat corpolent, cu trăsături regulate și severe și care îl salută cu același accent al blondului care îl amenințase mai devreme cu daga, ca apoi să-și bată joc de el. Alt creștin renegat!

Dar Hernando nu fu în stare să-i răspundă la salut. După ce îl examină pe căpitan, atenția i se opri acolo unde mângâia cu degetele de la mâna dreaptă părul unui băiețel, îmbrăcat în veșminte bogate și care stătea pe jos la picioarele lui.

– Îți place micul meu sodomit? întrebă corsarul văzând privirea uimită a băiatului.

– Poftim...? se trezi Hernando. Nu!

Răspunsul negativ îi ieși de pe buze cu mai multă forță decât ar fi dorit.

Îl văzu pe corsar zâmbind și simți cum îl examinează cu o privire nerușinată. „Ce se întâmplă cu oamenii ăștia?" se întrebă el speriat. Era postat acolo, în fața unui căpitan de corsari care amenință cu smulgerea urechilor, dar care mângâie totuși cu gingășie părul unui copil. În momentul acela, urmat de Salah, apăru alt băiat ceva mai mare decât cel care era așezat și gătit cu același lux: o *djalabya* de in galben peste niște șalvari și niște

papuci fini de aceeași culoare. Puștiul se mișca cu afectare; îi oferi căpitanului un pahar cu limonadă și se așeză alături, lipit de el.

– Dar ăsta, nici ăsta nu-ți place? îl întrebă corsarul înainte de a duce paharul cu limonadă la gură.

Hernando căută ajutor la Salah, dar comerciantul nu-și putea lua ochișorii umflați de la cei trei.

Nici ăsta, răspunse Hernando. Nu-mi place nici unul dintre ei. Toți trei păreau că-l dezbracă din priviri. Nu poți să rămâi aici, îi aruncă el brusc, ca să pună capăt acelei situații.

Mă numesc Barrax, spuse corsarul.

Pacea fie cu tine, Barrax, dar nu poți rămâne în casa asta.

Corabia mea se numește *Calul iute*. Este una dintre cele mai rapide nave de corsari din Alger. Ți-ar plăcea să navighezi pe ea.

– Poate, dar...

– Care este numele tău?

– Hamid ibn Hamid.

Căpitanul se ridică foarte încet: îi depășea în înălțime pe toți cei prezenți acolo cu mai bine de o jumătate de trup; purta o simplă tunică albă de in. Hernando trebui să facă un efort ca să nu se dea cu un pas îndărăt; Salah chiar o făcuse. Corsarul zâmbi din nou.

– Ești curajos, recunoscu el, dar ascultă-mă, Ibn Hamid: rămân în această casă până când regele vostru o va porni la drum cu armata sa și nici un câine de morisc, oricât de ocrotit ar fi de către Ibn Umayya, nu mă va împiedica.

– Îi așteptăm pe tatăl meu vitreg... și pe Ibn Abbu! Da! adăugă el incoerent. Sunt la Poqueira. Este vărul regelui, alguazil de Poqueira. Dacă se întorc, n-o să fie loc...

– În ziua aceea, femeile și copiii de la etajul de sus vor trebui să-l părăsească pentru ca să-l ocupe nobilul și neînfricatul Ibn Abbu împreună cu tatăl tău vitreg.

– Dar...

– Liniștește-te, și tu o să poți dormi cu noi, Ibn Hamid.

După aceste cuvinte, corsarul dădu să iasă din încăpere împreună cu cei doi micuți sodomiți: unul răspândea sclipiri de aur, iar celălalt, roșii ca sângele.

– Cărăușul nu poate rămâne, sări atunci Hernando. Căpitanul se opri și deschise mâinile în semn că n-a înțeles. Nu vreau să-l văd pe aici, adăugă el ca singură explicație.

– Cine se va îngriji atunci de caii și de catârii mei?

– Nu-ți face griji pentru animale. Ne vom ocupa noi.

– Bine, cedă corsarul, fără să dea prea multă importanță; deodată schiță un zâmbet și adăugă: Dar o voi considera drept o favoare acordată unui tânăr atât de viteaz, Ibn Hamid. Îmi rămâi îndatorat...

Nu avea orz și animalele aveau nevoie de hrană. Înainte de a i se porunci să părăsească locuința, Ubaid o revendicase pentru el. Hernando aflase prin Salah că ciungul i se alăturase lui Barrax la Adra, unde fugise după cucerirea localității Paterna de către trupele marchizului de Mondéjar. Corsari, berberi și turci, veneau fără încetare pe coastele din al-Ándalus, știind că galerele de la Neapole sunt gata să sosească și că din momentul acela debarcarea va deveni mai anevoioasă. Și pentru corsari aveau să se complice lucrurile pe coastele spaniole odată cu sosirea flotei comandorului de Castilia, motiv pentru care mulți căpitani hotărâseră să-și caute sursele de câștig în război sau în comerțul cu moriscii. Barrax avea nevoie de cai și de catâri ca să-și transporte lucrurile, în principal îmbrăcămintea și celelalte efecte personale ale micilor săi sodomiți, singurii membri ai expediției de corsari autorizați să călătorească cu bagaje, și de aceea îl angajase pe Ubaid care, deși ciung, reușise să-și recapete îndemânarea cu catârii și cunoștea perfect regiunea Alpujarra de Sus.

Salah a fost cel care i-a transmis lui Hernando cererea de nutreț făcută de Ubaid de îndată ce sosise.

– Asta-i treaba mea, îi răspunse Hernando arțăgos, încercând să scape de el.

Cum avea să izbutească? își spuse el pentru a mia oară când negustorul asudat îi întoarse spatele.

Era la amiază și femeile pregăteau masa, dar, odată cu sosirea lui Barrax și a oamenilor acestuia, intimitatea din ziua anterioară se risipise: Aisha, Fátima și soția lui Salah se mișcau cu capetele și chipurile acoperite într-o casă în care se ciocneau de străini. Fátima încercă să înlocuiască zâmbetele din ziua precedentă cu priviri tandre care rămâneau asupra lui Hernando o clipă mai mult decât ar fi fost nevoie, dar nu trecu mult până când atât ea, cât și Aisha înțeleseseră că se întâmpla ceva cu el.

– Ce te neliniștește, fiule? îl întrebă Aisha atunci când nimeni nu-i putea auzi și Hernando clătină din cap, cu buzele strânse. Tatăl tău vitreg nu s-a întors, insistă Aisha, am auzit când îi spuneai căpitanului. Atunci, ce se întâmplă? Văzând că Hernando îi ocolește privirea, Aisha insistă din nou: Nu-ți face griji pentru noi. Se pare că pe corsar nu-l interesează femeile...

Încetă să o mai asculte. Cu siguranță că nu-l interesau! Oriunde ar fi fost, oriunde s-ar fi aflat, Hernando dădea peste privirea libidinoasă a lui Barrax: câteodată fiind singur, alteori când îl mângâia pe vreunul dintre sodomiții care îi țineau companie. O făcuse în timpul mesei, neîncetând să-l privească pe Hernando, care era așezat în fața lui, lângă Salah, de parcă el i-ar fi luat locul sodomitului. Toți ceilalți mâncaseră în afara casei. Cum să-i povestească așa ceva mamei sale, dacă nu cumva și-o fi dat seama și singură? Cum să-i mărturisească, de asemenea, că de ceva vreme ține ascunsă după un zid o fată creștină, probabil înfometată și înspăimântată, în stare să...? Oare de ce ar fi în stare Isabel? Și dacă își părăsea ascunzătoarea și era arestată? Străjerii ar fi venit și după el. Cum să-i spună că nu mai are orz și că în noaptea aceea sau a doua zi cel mai târziu, oamenii lui Barrax se vor dezlănțui cerând cu insistență ceea ce Abén Humeya îi făgăduise căpitanului lor? Cum să-i împărtășească mamei sale faptul că nu-i dăduse ascultare regelui și că furase o prizonieră, proprietate a acestuia? Dacă i se tăiase o mână

cărăușului din Narila pentru un simplu crucifix... ce va păți el pentru o creștină care putea valora trei sute de ducați?

– De ce tremuri? îl întrebă mama sa ducându-și amândouă mâinile pe obrajii lui. Ești bolnav?

– Nu, mamă. Nu-ți face griji. O să aranjez eu totul.

– Ce e de aranjat? Ce...?

– Nu-ți face griji! o întrerupse el cu asprime.

Își dedică după-amiaza îngrijirii animalelor și încercă să se apropie de zona zidului în spatele căruia trebuia să fie ascunsă în continuare Isabel, dar nu reuși să o facă îndeajuns ca să stea de vorbă cu fata, chiar și având zidul între ei. Yusuf era permanent alături de el, atent, interesat, vrând să învețe și întrebând întruna rostul oricărei îngrijiri pe care Hernando o acorda animalelor.

Cu toate acestea, în momentul în care erau în apropierea locului în care trebuia să se afle Isabel, Hernando îi arătă lui Yusuf buzele cailor, pline de pământ.

– Știi de ce? îl întrebă el.

– Pentru că au căutat rădăcini, răspunse băiatul, uimit de faptul că Hernando îi pune atunci o întrebare atât de simplă.

– Este pentru că n-au de mâncare! spuse Hernando ridicând glasul, prefăcându-se că privește dincolo de zid. Astă-seară nu vor avea hrană, strigă el. Trebuie să rabde până mâine!

– Ea a mâncat deja, îi șopti atunci Yusuf și Hernando tresări. Am auzit plânsete și am venit să văd ce se întâmplă..., explică băiatul. I-am dat o bucată de pâine. Nu-ți face griji, adăugă el grăbit, băgând de seamă neliniștea lui Hernando, n-o să te pârăsc.

Și mâine? se gândi totuși moriscul. Îi puse lui Yusuf o palmă afectuoasă pe obraz și privi cerul plumburiu care acoperea Sierra Nevada.

În noapte aceea, Aisha, îngrijorată, o îndemnă pe Fátima să se apropie de el ca să afle ce i se întâmplă, iar ea a făcut-o cu o asemenea gingășie, încât lui Hernando i se păru că îi vede chipul prin vălul care îl acoperea.

Își duse degetele de la mâna dreaptă spre văl ca să-l ridice, dar un zgomot o făcu pe Fátima să fugă.

– Și orzul? întrebă Salah.

Negustătorul fu cel care o puse pe fugă pe Fátima exact în clipa în care el se pregătea să-i ridice vălul. În ciuda obezității sale, comerciantul se strecurase fără zgomot în încăperea în care ea îl abordase pe Hernando, casa scării ce cobora în pivnițele în care negustătorul își ascundea comorile. În fugă, Fátima încercă să treacă pe de lături ca să nu-l atingă pe comerciantul gras, dar acesta o hârjoni câteva clipe pe față, desfătându-se cu atingerea ei.

Hernando încă mai avea degetele întinse și mâna deschisă spre un văl care dispăruse, cu glasul șoptit al Fátimei mângâindu-i auzul.

– Las-o în pace! strigă el. De ce atâta interes pentru orz? replică acru după ce constată că Fátima scăpase din asediul lui Salah și fugea spre etajul de sus.

– Pentru că n-o să mai fie orz. Ochii mici ai lui Salah străluciră în lumina slabă a unui felinar care atârna din tavan, deasupra primei trepte. Toată lumea vorbește la piață despre un tânăr morisc cu hanger la cingătoare care trăgea după el o frumoasă copilă creștină predată lui de către rege ca să cumpere nutreț.

– Și?

– Copila nu-i aici și nici n-ai vândut-o. Nimeni din Ugíjar n-a cumpărat-o de la tine. Știu asta.

Hernando nu prevăzuse această posibilitate, și totuși... Deodată, se simți liniștit! Soluția era chiar acolo. Neliniștea care-l urmărise toată ziua dispăruse brusc, când își încropea planul. Salah continua să vorbească având pe buze o strâmbătură triumfală.

– Hoțule! Ce-ai făcut cu ea? Ai siluit-o și ai omorât-o? Ai păstrat-o pentru tine? Valorează mulți bani... Dă-mi-o mie și n-o să te denunț; altminteri...

Negustătorul vorbea și amenința. Hernando se propti cu picioarele în podea.

– O voi face, mă voi adresa regelui și vei fi executat.

– Ba am vândut-o, afirmă Hernando; își fixă privirea dură asupra comerciantului gras și viclean.

– Minți.

– Am vândut-o singurului negustător pe care-l cunosc în Ugíjar... Credeam că prin el aș obține un preț mai bun, dar...

– Cui? începu Salah să întrebe, dar se întrerupse când văzu că băiatul duce mâna la hanger.

– Dar negustorul ăla gras nu mi-a plătit, continuă Hernando cu aplomb, și acum n-am nici creștină de vânzare, nici bani cu care să hrănesc caii regelui.

Scoase hangerul din teacă și îl apăsă pe burta lui Salah, care dădu un singur pas îndărăt până la perete; Hernando strânse mânerul cu putere; toți mușchii de pe brațul său erau încordați: de data aceasta nu se va mai lăsa dezarmat.

– Cine o să te creadă? bâigui Salah, înțelegând capcana pe care i-o întindea băiatul. O să... o să fie cuvântul tău împotriva cuvântului meu și nu vei putea dovedi niciodată că mi-ai predat-o.

– Cuvântul tău? Hernando închise ochii pe jumătate. Nimeni n-o să poată să-ți audă cuvântul!

Când se prefăcu că înfige hangerul, Salah căzu în genunchi. Sabia îi alunecă până pe grumaz și sfâșie veșmintele negustorului.

– Nu! îl imploră Salah.

Hernando apăsă vârful ascuțit al sabiei pe mărul lui Adam.

– O să fac tot ce vrei, dar cruță-mi viața. O să-ți plătesc! O să-ți plătesc cât vrei tu!

Apoi începu să plângă.

– Trei sute de ducați, cedă Hernando.

– Da, da. Sigur că da. Da. Trei sute de ducați. Cât vrei tu! Da.

Plânsul nu dură decât câteva clipe. Hernando mai apăsă puțin pe mărul lui Adam al negustorului.

– Dacă mă tragi pe sfoară, o să suferi amarnic. Pe cuvântul lui Ibn Hamid. Salah clătină de mai multe ori din cap. Ridică-te și deschide depozitul. Să mergem după bani.

Coborî treptele cu sabia în ceafa neguțătorului. Salah zăbovi până să deschidă cele două încuietori ale ușii; spinarea lui împiedica felinarul ținut de băiat să lumineze îndeajuns.

– În genunchi! îi ceru Hernando atunci când ușa fu întredeschisă și Salah dădu să-i treacă pragul. Mergi ca un câine.

Neguțătorul se supuse și intră în depozit în patru labe. Hernando închise ușa cu piciorul. Apoi încercă să privească în jur fără a înceta să-l amenințe pe Salah, care sufla din greu.

Acum, trânteşte-te pe pământ, cu brațele și picioarele în cruce! Cum observ că ai făcut cea mai mică mișcare, te ucid! Unde ai o altă lampă?

– În fața ta, pe o ladă mare. Salah începu să tușească din pricina prafului pe care vorbele lui îl ridicaseră de pe jos.

Găsi lampa, aprinse fitilul și în pivniță se făcu puțină lumină.

Ereticule! îi aruncă el de îndată ce ochii i se obișnuiră cu penumbra. Cine ar fi crezut în cuvântul tău? Fecioare și crucifixe, un potir, mantii și feloane, până și un mic retablu erau îngrămădite lângă vechi butoaie de alimente, haine și mărfuri de toate felurile.

– Valorează mulți bani, se apără neguțătorul.

Hernando rămase tăcut câteva clipe și apoi atinse cu degetele figura unei Fecioare cu Pruncul care se afla aproape de el. „De data aceasta, m-ai salvat", fu el tentat să-i spună. Dacă n-ar fi fost toate acele imagini... unul dintre ei ar fi fost mort.

– Unde ai ducații? întrebă el.

– Într-un mic sipet, chiar lângă lampă.

– Așază-te, îi porunci el după ce apucă sipetul. Încet, cu picioarele întinse și depărtate, adăugă el atunci când neguțătorul începu să se ridice cu greutate. Numără trei sute de ducați și vâră-i într-o pungă.

Salah termină de numărat și Hernando lăsă din nou sipetul și punga pe ladă.

– Le lași acolo? întrebă Salah uimit.

– Da. Nu cred că există un loc mai bun pentru banii regelui.

Închiseră ușa la fel cum o deschiseseră, cu Hernando amenințându-l pe negustător.

– Dă-mi una dintre chei. Aia, cea mai mare, îi ceru el de îndată ce Salah termină de mânuit broaștele. Bine, continuă el cu cheia deja în posesia lui, acum vine ultima parte: o să mă însoțești să vorbim cu comandantul gărzii de archebuzieri. Dacă spui ceva, eu o să încerc să mă justific. Mă vor crede sau nu, dar cu siguranță că tu n-o să mai ajungi să afli, cu tot ce ascunzi acolo înăuntru. O să te ucidă fără milă. Bine?

Negustătorul rămase tăcut în patio, auzindu-l pe Hernando vorbind cu comandantul archebuzierilor și poruncind ca unul dintre oamenii acestuia să facă de strajă permanent în fața ușii de acces spre pivnițe.

– Acolo, înăuntru, sunt banii regelui, explică el. Nu putem intra decât amândoi deodată, eu și Salah. Dacă într-o zi aș păți ceva, va trebui să forțați ușa și să recuperați ceea ce aparține regelui. Roagă-l pe Milostiv, îi spuse apoi lui Salah, când amândoi se aflau de-acum în casă, să nu pățesc nimic.

– Mă voi ruga pentru tine, îl asigură negustătorul spre marele său regret.

A doua zi de dimineață, devreme, fiecare își deschise broasca sub privirea archebuzierului de strajă, rămas în capul scărilor. Odată ajuns înăuntru, Salah se grăbi să închidă ușa, dar Hernando o ținu întredeschisă, îndeajuns ca negustătorul să poată fi atent la orice zgomot s-ar fi produs pe scări, ca să nu riște ca altcineva să-i mai vadă mărfurile. Hernando luă câțiva ducați și îi înmână lui Salah.

– Du-te să cumperi orz și nutreț, îi spuse el. Îndeajuns pentru mai multe zile și pentru toate animalele. Vreau să fie totul aici în cursul acestei dimineți și, desigur, am nevoie de îmbrăcăminte de bună calitate...

– Dar...

– Așa vrea regele. Obișnuiește-te cu ideea că prețul a crescut. Vreau și veșminte negre... nu! Albe, de femeie... pentru o copilă.

Zâmbi. Și un văl, mai cu seamă un văl, și am nevoie de el chiar acum. Cu siguranță că o să găsești toate cele trebuincioase printre... tot ce se află aici, adăugă el gesticulând cu mâna.

Puțin mai târziu, Hernando părăsea pivnița gătit în verde, cu o tunică din tafta roșie cu fir de argint, o pelerină din țesătură violetă cu fir de aur brodată cu perle și o tichie cu un mic smarald în frunte: purta hangerul lui Hamid la cingătoare, veșmintele pentru Isabel în mână și privirea încărcată de ură a lui Salah înfiptă în spinare. În timpul nopții, pusese la cale o mulțime de planuri ca să o scoată pe Isabel din acele ținuturi, dar le respinsese pe rând, unul după altul, până când... de ce nu? Oare nu-i reușise treaba cu nutrețul? Pur și simplu, trebuia să se lase dus de instinct. În salon, se întâlni cu Barrax și sodomiții acestuia: căpitanul se dădu la o parte din calea lui și îi făcu o plecăciune. Hernando trecu printre ei, urându-le pace.

– Cu safire asemenea ochilor tăi ți-aș umple tichia aceea dacă ai veni la mine, exclamă căpitanul la trecerea lui.

Hernando se împiedică, tulburat, dar își reveni. Ajunse în portic și ceru calul său murg de la Yusuf, care i-l aduse numaidecât cu dârlogii puși.

– Trebuie să plec să îndeplinesc o misiune din partea regelui, se scuză el față de Fátima și de mama sa, care nu-și putură ascunde admirația pentru veșmintele sale bogate.

Încălecă pe murg, îi dădu pinteni și ieși în galop din curtea casei, până ajunse acolo unde se afla copila.

– Pune-ți aceste haine. Isabel, întinsă pe jos, acolo unde o lăsase în ziua anterioară, nu ridică privirea până când copitele murgului nu-i atinseră fruntea.

– Ascultă-mă! insistă el la șovăielile fetei. La ce vă uitați? se răsti el la un grup de soldați care se apropiaseră de ei.

Hernando scoase hangerul din teacă și își îmboldi calul împotriva moriscilor; mantia violetă cu fir de aur flutura pe crupa animalului. Oamenii o luară la fugă.

– Grăbește-te, insistă el, întorcându-se lângă Isabel.

Copila nu avea unde să se ascundă și începu să se dezbrace chircită, încercând să se acopere. Hernando se întoarse cu spatele, dar nu era vreme de pierdut. În orice clipă, puteau sosi și mai mulți soldați.

– Ești gata? Neprimind răspuns, se întoarse cu fața și reuși să-i vadă sânii mici. Repede! Dar Isabel nu știa cum să-și pună o piesă vestimentară pe care nu o cunoștea și Hernando descălecă și o ajută, neținând seamă de îmbujorarea ei. Vălul, vălul, acoperă-ți bine capul!

Cum fu gata, o sui călare pe greabănul calului, în fața lui, ca să o poată ține pe după talie, și plecară în galop. Isabel se clătina, nesigură, dar nu se plânse. Hernando șovăi între Órgiva și Berja, dar ajunse la concluzia că, deși în această ultimă localitate se afla Diavolul Cap-de-Fier, pe traseul spre Órgiva s-ar întâlni cu un număr mai mare de morisci; Abén Aboo și Brahim mișunau cu oamenii lor prin ținutul Válor, iar să dea peste tatăl său vitreg era ultimul lucru pe care și-l dorea. Cunoștea drumul spre Berja: era același pe care îl străbătuse în urmă cu două luni până la Adra. Cam pe la o jumătate de leghe de coastă va trebui să o apuce spre răsărit, către povârnișurile masivului Gádor. Departe de Ugíjar și de armata lui Abén Humeya, Hernando opri murgul, de-acum asudat.

– Unde mă duci? întrebă atunci Isabel.

– La ai tăi.

Merseră îndelung la trap, înainte ca fata să vorbească din nou:

– De ce faci asta?

Hernando nu răspunse. De ce o făcea? Pentru Gonzalico? Pentru căldura acelor mâini pe care le ținuse într-ale sale în ultima noapte din viața micuțului? Pentru apropierea de Isabel când ei doi priveau cum îl asasina Ubaid, sau doar pentru că nu voia ca ea să cadă în mâinile vreunui berber sau creștin renegat? Nici măcar nu-și pusese până atunci întrebarea. Se mărginise să acționeze... așa cum îi poruncea instinctul! Dar, într-adevăr, de ce o făcea oare? Își pricinuia doar necazuri. Ce făcuseră creștinii pentru el ca acum să o ocrotească pe una de-a lor? Isabel îl

întrebă din nou de ce o face. Dădu pinteni murgului ca să o ia la galop. De ce? insista copila. Îmboldi și mai mult calul, până ajunse la galop întins. O ținea strâns de talie pe Isabel ca să nu cadă. Era ușoară ca un fulg. Era doar o copilă. De aceea o făcea, conchise el cu satisfacție când vântul îi biciuia obrajii. Pentru că nu era decât o copilă!

Nici unul dintre moriscii cu care se încrucișaseră în drumul lor nu încercase să-i oprească. Se dădeau la o parte din calea lor, mirați de acea ciudată pereche călare: o siluetă feminină îmbrăcată în alb cu capul și chipul acoperite, ținută strâns de un călăreț care mergea semeț cu veșmintele sale bogate și hangerul lovind coastele calului.

Înainte de amiază, ajunseră în împrejurimile localității Berja, orașul în care fiecare casă avea o grădină și în care mai multe turnuri de apărare se înălțau deasupra locuințelor. Ultima porțiune de drum o făcură la pas, ca să-i permită calului să se odihnească. Atunci, simți apropierea de trupul tânăr al lui Isabel. Copila se sprijinea cu totul de el. Rochia, peste mijloc, acolo unde o ținea strâns, era îmbibată de sudoare, și Hernando simți pântecele lui Isabel, tare și permanent încordat.

Scăpă de acele senzații la vederea orașului Berja. La marginea lui, oamenii munceau la câmp și câțiva oșteni creștini se odihneau, în vreme ce alții strângeau nutreț pentru cai. La apariția lui Hernando, oștenii se opriră din treburile lor. Soarele amiezii cădea peste ei ca plumbul topit. Murgul, strunit, simțind încordarea călărețului, bătu pasul pe loc pufnind: părul său roșu strălucea, la fel ca mantia lui Hernando... Și la fel ca armura marchizului de Vélez și cea a fiului său, don Diego Fajardo, amândoi în picioare la intrarea în localitate.

O dădu pe Isabel jos de pe cal în momentul în care un grup de oșteni alerga de-acum spre el cu armele pregătite de atac. Din înaltul murgului său, îi smulse fetei vălul și lăsă să i se vadă părul blond. Atunci scoase hangerul din teacă și îl sprijini de ceafa copilei. Oștenii se ciocniră între ei atunci când cei care mergeau

în frunte se opriră brusc, la ceva mai mult de cincizeci de pași de perechea aceea.

– Fugi, copilo! Dă-te la o parte! strigă unul dintre ei când încerca să-și încarce archebuza.

Dar Isabel rămase nemișcată.

De la distanță, Hernando căută privirea marchizului de Vélez, care i-o susținu câteva clipe. În sfârșit, păru să înțeleagă ce dorește moriscul. Cu un gest al mâinii le porunci oamenilor să se retragă.

– Pacea fie cu tine, Isabel, îi ură Hernando de îndată ce oștenii creștini îi dăduseră ascultare generalului lor.

Se întoarse și părăsi locul acela în galop întins, învârtind hangerul în aer și chiuind așa cum făceau moriscii atunci când atacau trupele creștine.

18

Am aflat că ne vor ataca douăzeci și două de mii de mauri bine înarmați, iar noi nu suntem decât două mii; cu singur îmi voi lua asupră-mi două mii, iar calului meu îi vor prisosi încă pe atâția. Și ce înseamnă nouă mii de mauri pentru pedestrimea din neînfricata noastră oștire și alți nouă mii pentru voi, iluștrii mei cavaleriști care aveți în voi atâta bărbăție și vă dați cuvenita strădanie? Și tot ne mai prisosește limpedele sunet războinic al goarnelor noastre, al căror vacarm înspăimântător e de-ajuns ca să îi înfricoșeze pe încă alte zece mii de morisci.

GINÉS PÉREZ DE HITA, *Războaiele civile din Granada*, discursul de îmbărbătare al marchizului de Vélez adresat oștirii sale

O fi servit oare la ceva zbuciumul său de a o salva pe Isabel? se întreba Hernando, revenit la Berja, la ceva mai mult de o lună după ce o lăsase pe mâinile marchizului de Vélez. O mai fi copila încă în oraș? Dacă ar fi așa, o vor captura din nou... și se va descoperi, poate, că nu o vânduse.

Abén Humeya se hotărâse să atace Berja, silit de moriscii din Abaicínul Granadei, care cereau cu insistență înfrângerea sângerosului nobil ca să se alăture revoltei. Acela era momentul potrivit: trupele marchizului erau decimate de-a dreptul din pricina dezertărilor, dar așteptau întăriri de la Neapole, care împreună cu flota regală, tocmai ajunseseră pe coastele andaluze.

Cine ar fi putut avea cea mai mică îndoială că musulmanii vor nimici oștirea Diavolului Cap-de-Fier?

Regele hotărâse ca atacul să aibă loc în timpul nopții, iar acum începea să se întunece. Marea tabără moriscă, din afara orașului, era în plină fierbere. Oamenii se pregăteau de război. Dispuneau de arme; strigau, cântau și i se încredințau lui Allah. Dar, cu toate pregătirile și cu toată zarva, mulți dintre ei, ca și Hernando pe murgul său, la fel ca regele și curtea sa, își abăteau încontinuu privirea spre vreo cinci sute de soldați care se aflau ceva mai izolați de ceilalți.

Erau mujahedini[1] turci și berberi care se găteau cu cămăși albe peste îmbrăcăminte ca să se remarce în întuneric, așa cum procedau pedestrașii spanioli în atacurile lor nocturne, și convinși de victorie, își împodobeau capetele cu ghirlande de flori. Hașișul circula din belșug printre soldații lui Allah care juraseră să moară pentru Dumnezeu; tot ei îi ceruseră regelui onoarea de a fi în fruntea atacului asupra orașului.

De îndată ce Abén Humeya dădu ordinul, îi observă năpustindu-se orbește asupra orașului. Cum să nu fie biruitori oamenii ăștia? se întrebă din nou Hernando. Strigătele și chiotele de război, bubuiturile archebuzelor; răpăitul tobelor și sunetul flajeoletelor îl copleșeau pe băiat. Ce mai conta Isabel față de acești martiri ai lui Allah? Hernando, aproape ca toți oamenii din armată care rămâneau în urmă, simți un fior și strigă cu înflăcărare în momentul în care mujahedinii îi zdrobiră pe creștinii care apărau intrarea în localitate. Abén Humeya ordonă atunci ca grosul armatei morisce să pornească la atac.

Mai mulți haiduci care se aflau alături de el chiuiră și își îmboldiră caii ca să străbată mai iute distanța care îi despărțea de oraș. Hernando își scoase hangerul din teacă și o porni într-un galop frenetic, strigând înnebunit.

Dar pe ulicioarele din Berja nu se putea lupta. Hernando nu putea nici măcar să-și strunească murgul; din pricina numărului

[1] Combatanți musulmani încadrați în unități paramilitare, care luptă împotriva celor considerați ostili islamului. (n.tr.)

mare de soldați musulmani care intraseră în oraș, aceștia erau înghesuiți între clădiri și, împreună cu ei, caii. Nu găsi nici un dușman asupra căruia să-și descarce o lovitură de hanger. Toți erau musulmani! Creștinii îi așteptau postați în case, atât în interior, cât și pe terasele de pe acoperiș, de unde trăgeau fără încetare. N-aveau nevoie nici măcar să ochească! Oamenii cădeau peste tot răniți ori morți. Mirosul de praf de pușcă din salpetru inunda străzile, iar fumul împușcăturilor de archebuză aproape că îl împiedica să vadă ce se întâmplă. Îi fu frică, foarte frică. Înțelese într-o clipă că, asemenea celorlalți călăreți, ieșea în evidență pe deasupra tuturor: era, deci o țintă ușoară și atrăgătoare pentru creștini, pe lângă o piedică pentru moriscii care trăgeau din stradă cu archebuzele și cu săgețile spre terase. Dădu pinteni murgului său ca să scape din capcana aceea, dar calul nu fu în stare să-și deschidă drum prin mulțime. Un proiectil de plumb îi zbură pe lângă cap. Hernando îi auzi șuierul spintecând aerul. Rezistă pe murg, rugându-se, aplecat peste grumaz. Deodată, simți o durere ascuțită în coapsa dreaptă; o săgeată îl nimerise mai sus de genunchi. Durerea deveni insuportabilă când armata musulmană începu să se retragă. Murgul fu cât pe-aci să se prăbușească în învălmășeala mulțimii aflate acum în retragere. Hernando nu se mai simți în stare să-l strunească, dar calul, ca prin minune, se răsuci, se învârti el singur și ieși din sat prin puhoiul de oameni.

Abén Humeya insistă cu atacurile de-a lungul întregii nopți. În tabăra moriscă, un spițer îl obligă pe Hernando să bea apă cu hașiș. Îl lăsă să aștepte până se îngrijea de alți răniți pentru ca, după aceea, să-i facă o incizie în coapsă, să-i smulgă săgeata și să-i coasă rana cu îndemânare. Atunci Hernando leșină.

În zori, Abén Humeya renunță la orice strădanie și dădu ordinul de retragere. Pe parcursul întregii nopți, marchizul de Vélez știu să-și folosească în mod iscusit poziția strategică și continuă să-i respingă pe morisci. Hernando se alătură galopului nebunesc al curții regale, cu piciorul drept atârnând, incapabil să și-l

vâre în scăriță, și cu dinții încleștați, străduindu-se să nu cadă. În urmă, rămaseră aproape o mie cinci sute de morți.

– Profetul și izbânda să te însoțească!

Acestea fuseseră cuvintele cu care Fátima se despărțise de el înainte de plecarea spre Berja. Era urarea de rămas-bun ce i se închina unui luptător.

Oștirea marchizului de Vélez nu îi urmărea – ar fi fost absurd să iasă în câmp deschis – și moriscii, înfrânți, mergeau descurajați spre munți. El își lăsă murgul să meargă la pas, în ritm cu ceilalți cai, și se refugie în amintirea Fátimei ca să uite înfrângerea umilitoare și durerea ascuțită din picior.

În zilele următoare eliberării lui Isabel, înainte ca Abén Humeya să fi hotărât atacul asupra localității Berja, Fátima se apropiase din ce în ce mai mult de el, fără ranchiună și teamă. Aisha avea grijă de Humam și de fiii ei, în vreme ce Brahim, care trecuse pe la casa unde locuia familia lui doar ca să se știe că este în viață, se afla în continuare la Válor alături de Abén Aboo; Barrax se desfăta cu nerușinare cu cei doi sodomiți ai săi, iar Ubaid dispăruse în sat, așteptând să fie chemat de căpitan. Salah era îndurerat de pierderea celor trei sute de ducați și a veșmintelor scumpe pe care pusese mâna Hernando, fiind mereu atent la pivnițele în care își păstra comoara.

Fátima și Hernando se căutau unul pe celălalt și profitau de orice clipă. Stăteau de vorbă, se plimbau și își reaminteau împreună, la lumina zilei sau sub stele, atingându-se mereu, evenimentele trăite în lunile anterioare. Într-una dintre acele plimbări, Fátima își deschise sufletul și îi vorbi despre bărbatul ei, acel tânăr ucenic pe care îl iubise mai mult ca pe un frate decât ca pe un soț.

– Mi-l amintesc la noi acasă de când eram foarte mică. Tatăl meu îl îndrăgise... și eu, la fel.

Fátima îl privea pe Hernando ca și cum ar fi încercat să-i spună ceva prin aceste cuvinte. El rămase tăcut, iar ea continuă:

– Era atent și afectuos... A fost un soț bun și îl adora pe Humam.

Tânăra răsuflă adânc. Hernando aștepta ca ea să vorbească în continuare.

– Când a murit, am plâns pentru el. La fel cum plânsesem înainte pentru tatăl meu. Dar..., Fátima îl privi brusc; ochii ei negri păreau mai pătrunzători decât oricând; ... acum știu că există și alte sentimente...

Un sărut dulce îi pecetlui cuvintele. Apoi, cuprinși de o subită timiditate, se întoarseră amândoi spre casă fără să mai spună ceva. Pentru câteva clipe, uitaseră de Brahim și de asediul lui amenințător, dar, cum mergeau, ecoul vorbelor mânioase ale acestuia răsuna în urechile amândurora. Ce s-ar întâmpla cu Aisha dacă soțul ei ar afla că Fátima avea de gând să i se dăruiască lui Hernando?

În aceeași zi, s-a anunțat că armata va pleca spre Berja; Fátima îi duse o limonadă acolo unde se afla el pregătind caii. Era foarte de dimineață. În atmosferă, pluteau bucuria și încordarea de dinaintea bătăliei iminente. Printre râsete, Hernando o sui pe murg, fără șa, simțindu-i tremurul trupului când o prinse de mijloc ca să o ridice pe cal. Vru să o ajute să descalece, și Fátima profită ca să se lase să cadă de sus, de pe animal, cu toată greutatea în brațele lui. Atunci, agățată de gâtul lui, îl sărută. Yusuf se fofilă, continuând să privească pe furiș. Băiatul îi întoarse un sărut pătimaș, lipindu-se de sânii și de pântecul ei, dorind-o și simțindu-i dorința. Mai târziu, spetindu-se cu pregătirile de plecare, nu-și dădu seama că atât fata, cât și mama lui dispăruseră pentru restul zilei.

În noaptea aceea, Aisha le cedă odaia în care se afla patul cu baldachin și se duse să doarmă cu copiii. În timpul zilei, se îndeletnicise cu închirierea veșmintelor și a giuvaierelor pentru Fátima, neținând seamă de vagile proteste ale acesteia. Cumpărase puțin parfum și se ocupase toată după-amiaza să o pregătească: o îmbăiase și îi spălase părul negru cu lemn-câinesc, amestecat cu untdelemn dulce de măsline, până când căpătase o nuanță roșcată care strălucea în fiecare buclă; apoi o parfumase cu apă de portocali. Tot cu lemn-câinesc îi vopsise cu grijă mâinile

și picioarele, trasând mici figuri geometrice. Fátima se lăsa în voia ei: uneori zâmbind, alteori ascunzându-și privirea. Aisha îi curățase ochii negri cu o licoare preparată din boabe de mirt și praf de antimoniu și, după aceea, o prinsese de bărbie, silind-o să stea nemișcată până când ochii mari și negri ai fetei deveniră limpezi și strălucitori. O îmbrăcase într-o tunică din mătase albă tivită cu perle și deschisă pe părți și o împodobise cu cercei mari, cu brățări la glezne și la încheietura mâinilor, toate din aur. Doar în momentul în care voise să-i pună un colier, fata se împotrivise cu delicatețe să-i scoată amuleta cu mâna Fátimei care îi împodobea pieptul. Aisha mângâiase mica mână deschisă și renunțase. Pregătise lumânări și perne. Umpluse un lighean cu apă curată și așezase peste tot limonadă, stafide, fructe uscate și câteva prăjituri cu miere pe care le cumpărase din piață.

„Încearcă să nu te miști", îi ceruse ea când Fátima încercase să o ajute. O urmă de tristețe aproape imperceptibilă străbătuse chipul fetei.

– Ce se întâmplă? o întrebă Aisha îngrijorată. Nu...? Nu ești hotărâtă?

Fátima își plecă ochii.

– Ba da, desigur, spuse ea într-un târziu. Îl iubesc. Dar nu știu...

– Povestește-mi.

Fátima ridică privirea și i se destăinui Aishei.

– Lui Salvador, soțul meu, îi plăcea să se desfete cu mine. Iar eu îi făceam pe plac la toate dorințele lui, dar... Aisha așteptă răbdătoare. Dar n-am ajuns niciodată să simt ceva. Era ca un frate pentru mine! Am crescut împreună în atelierul tatălui meu.

– Asta nu ți se va întâmpla cu Hernando, o asigură Aisha. Fata o întrebă din priviri, ca și cum ar fi vrut să dea crezare cuvintelor ei. Și tu vei simți! Da, atunci când dorința te va face să tremuri din tot trupul. Hernando nu e fratele tău.

După rugăciunile de seară, Aisha se duse în portic după fiul ei și îl obligă să o însoțească la etajul de sus, fără să-i dea explicații. Salah și familia acestuia observară cum Aisha insista să o urmeze,

apoi Barrax și cei doi sodomiți îi văzură trecând prin ușa deschisă a sufrageriei pe care o foloseau ca să doarmă. Căpitanul scoase un oftat de supărare.

– A promis că te așteaptă, i-a spus Aisha în ușa dormitorului.

Hernando vru să spună ceva, dar nu reuși decât să facă un gest stângaci cu mâna.

– Fiule, nu voi consimți să nu vă iubiți din vina mea. Și ar fi în zadar... Intră, îi arătă ea apucându-l de încheietura mâinii și întredeschizând ușa.

Înainte de a intra, Hernando încercă să o îmbrățișeze, dar Aisha se retrase.

– De-acum, nu, fiule. Pe ea trebuie să o îmbrățișezi. Este o femeie cumsecade... și va fi o mamă bună.

Dar nu izbuti să treacă pragul; se opri acolo, fascinat. Fátima îl aștepta în picioare, lângă pernele rânduite de Aisha în jurul bucatelor.

– Intră! îi șopti mama sa împingându-l ca să poată închide ușa.

Odată închisă ușa, Hernando rămase din nou nemișcat. Pâlpâitul lumânărilor se juca cu formele femeii care se ghiceau prin tunică; perlele cu care era tivit veșmântul străluceau, la fel ca și părul ei, aurul, tatuajele de pe mâini și de pe picioare, și ochii ei, totul învăluit în acel parfum curat de apă de portocali...

Fátima îi ieși în întâmpinare, zâmbitoare, și îi oferi ligheanul cu apă. Hernando se spălă nervos după ce reuși să bolborosească niște mulțumiri. Apoi, cu gingășie, ea îl invită să se așeze. Hernando, tulburat, își retrase privirea de pe sânii lăsați liberi care se întrezăreau sub mătase, dar tot nu fu în stare să o cufunde în acei imenși ochi negri. Și se așeză. Și se lăsă servit. Și mâncă și bău, incapabil să-și ascundă tremurul mâinilor și respirația întretăiată.

Stafidele se terminară. La fel și fructele uscate și limonada. Prin laturile deschise ale tunicii de mătase, Fátima îi arăta întruna corpul, dar Hernando, tulburat, își întorcea privirea, de parcă ar fi vrut să amâne clipa. Nici măcar nu era în stare să-și amintească ceva din singura lui experiență cu femeile. Când întinse mâna după altă prăjitură cu miere, ea îi șopti numele:

– Ibn Hamid.

O privi stând în fața lui, în picioare, dreaptă. Fátima își scoase tunica. Lui Hernando i se tăie respirația la vederea frumuseții trupului ei strălucitor; sânii, mari și fermi, se mișcau în ritmul dorinței pe care fata nu o putea ascunde.

„Și tu vei simți", îi spusese Aisha.

– Vino, îi șopti din nou după câteva clipe în care se auzi doar respirația întretăiată a celor doi tineri.

Hernando se apropie de ea. Fátima îi luă o mână și o duse la sânii ei. Hernando îi mângâie și ciupi blând unul din sfârcurile sale întărite. Laptele țâșni din el și Fátima începu să gâfâie. Hernando insistă. Un șiroi de lapte îi stropi fața. Râseră amândoi. Fátima îi făcu un semn și el se aplecă să sugă nectarul, când își lăsa mâinile să alunece pe rotunjimea spatelui, până la fesele ei tari. Atunci, fata îl dezbrăcă, străbătându-i trupul cu buzele, sărutându-l dulce și cu gingășie. Hernando se înfioră la atingerea buzelor Fátimei de membrul său erect. Fátima îl conduse spre pat. Întinși amândoi, ea încercă să obțină de la un Hernando nepriceput, care voia doar să o încalece, plăcerea aceea pe care nu o găsise la soțul ei. Își aminti una dintre poveștele șeicului Nefzawi din Tunis[1], transmisă de femei prin viu grai, și i-o șopti la ureche, în vreme ce Hernando, deasupra ei, se lupta să o penetreze:

– Nu te voi iubi decât cu condiția să alături brățările mele de pe glezne cu cerceii.

Hernando se opri din atac. Se ridică și eliberă trupul fetei de greutatea lui. Ce spune? Gleznele la urechi? o întrebă pe Fátima din privire, iar ea îi zâmbi poznaș când începu să-și ridice picioarele. O pătrunse cu blândețe, atent la șoaptele ei: încetișor, te iubesc, fără grabă, iubește-mă... dar când trupurile lor ajunseră în sfârșit să se topească într-unul singur, Fátima scoase un urlet care rupse vraja și îi zbârli părul lui Hernando. Atunci, dorințele lor se contopiră între suspine și gâfâieli și Hernando se abandonă ritmului marcat de gemetele de plăcere ale fetei. Ajunseră în

[1] Autorul operei clasice a erotismului arab, *Grădina parfumată,* scrisă la începutul secolului al XVI-lea. (n.tr.)

același timp la orgasm și, după ce se dăruiră propriului lor extaz, rămaseră tăcuți. După o vreme, Hernando deschise ochii și observă chipul Fátimei printre picioarele ei: ținea buzele strânse și ochii strâns închiși, ca și cum ar fi încercat să rețină clipa.

– Te iubesc, spuse Hernando.

Ea îi ascundea în continuare minunații ei ochi negri, dar buzele i se deschiseră într-un surâs.

– Mai spune-mi o dată, șopti ea.

– Te iubesc.

Noaptea se scurse între sărutări, râsete, mângâieri, hârjoneli și făgăduieli, cu miile! Făcură dragoste de mai multe ori și Fátima găsi în sfârșit sensul tuturor și al fiecăreia în parte dintre acele străvechi legi ale plăcerii; trupul său atent la cel mai ușor contact, spiritul ei dăruit definitiv desfătării simțurilor. Hernando o urmă pe drumul ei, descoperind acea imensă lume de senzații care izbutesc să se simtă satisfăcute doar prin convulsiile și spasmele extazului. Și apoi, de fiecare dată, își jurau unul celuilalt să-și dăruiască întregul univers.

Înfrângerea de la Berja nu schimbase situația. După bătălie, marchizul de Vélez se retrase pe coastă în așteptarea noilor trupe. Don Juan de Austria se mărgini să întărească doar garnizoanele periferice: Órgiva, Guadix și Adra, fapt în urmă căruia Abén Humeya continuă să stăpânească în Alpujarras. Regele Granadei cuceri Purchena, unde se desfășurară niște întreceri fastuoase. Organiză concursuri de dans pe perechi sau doar pentru femei, de cântece și poezie, de lupte corp la corp, concursuri de sărituri, de ridicare a greutăților, de aruncări de pietre și de trageri la țintă, fie cu archebuze, fie cu arbalete sau praștii, în care moriscii din al-Ándalus, turcii și berberii se luară la întrecere între ei pentru dragostea doamnelor și pentru importantele premii pe care regele le promisese învingătorilor: cai, veșminte brodate cu fir de aur, hangere, coroane de lauri și zeci de escudo și de ducați de aur.

Și câtă vreme se petreceau toate acestea, Hernando își prelungi convalescența ca să se bucure de idila lui cu Fátima la Ugíjar. Aisha și Fátima nu plecaseră în urma armatei și rămăseseră în casă, cu Salah și familia acestuia. Cu toate că regele nu era în oraș, Hernando îi porunci alguazilului din Ugíjar să țină un morisc de strajă pe scările spre pivnițe; restul banilor regelui erau acolo și în orice moment se putea întoarce în oraș și să aibă nevoie de ei.

La rândul său, micul Yusuf se ocupa de catârii care rămăseseră cu armata și îi trimitea periodic informații despre situație. Hernando se bucura de șederea sa în casă. Absența lui Brahim îi făcuse să simtă cum e o atmosferă dulce: Aisha îl îngrijea și își arăta fără reținere afecțiunea față de el, iar Fátima se ocupa de el, îndatoritoare. După acea noapte de dragoste, trăită înainte de plecarea lui la război, relațiile lor se limitară la priviri încărcate de dorință și de mângâieri fugitive.

De îndată ce fiul ei revenise de la Berja, Aisha aduse în discuție față de amândoi o problemă; femeile cunoșteau mai bine legile.

– Trebuie să vă căsătoriți, le spuse ea, încercând să-și scoată din minte urmările pe care ar fi putut să le aibă pentru ea nunta aceea.

Amândoi consimțiră privindu-se unul pe celălalt; dar Hernando se schimbă la față.

– N-am mijloace ca să-i ofer *idaq*-ul, zestrea ei..., începu el să spună. Ducații lui Abén Humeya? îi veni atunci în minte și își întoarse privirea spre interiorul casei, dar Aisha îi ghici gândurile care-i treceau prin cap.

– Mai întâi, ar trebui să-i ceri regelui permisiunea. Sunt banii lui. Va trebui să cauți cu ce să o înzestrezi, pentru că tatăl tău vitreg, care reprezintă familia ta, va consimți foarte greu ceva. Tu, arătă ea spre Fátima, căreia i se adresă, ești o femeie liberă. După moartea soțului tău ai respectat preceptele legii noastre și ai păstrat cele patru luni și zece zile de *idda*, sau de doliu. Le-am socotit, adăugă ea înainte ca oricine altcineva dintre ei să înceapă să socotească. Bineînțeles, n-ai respectat obligația de a rămâne în

casa soțului tău pe perioada de *idda,* dar situația nu o permitea, cu armata marchizului cantonată la Terque. În ceea ce privește *idaq*-ul, continuă ea adresându-i-se lui Hernando, ai la dispoziție aproximativ trei luni ca să faci rost de el. V-ați culcat împreună fără să fiți căsătoriți, fapt pentru care nu vă puteți căsători înainte ca ea să fi avut ciclu de trei ori la rând, în afară de cazul... Aisha plesni din limbă. Dacă ai fi însărcinată, nu v-ați putea căsători până când nu s-ar produce nașterea și nici nu v-ați putea desfăta făcând dragoste în această perioadă, legea o interzice. N-am găsi nici un martor care să vrea să se înfățișeze la căsătoria unei femei însărcinate. Ține minte, fiule: ai trei luni ca să obții zestrea aceea.

Faptul de a face din nou dragoste ar fi însemnat să amâne căsătoria. Prima menstruație îi liniști. Decizia nu numai că era dură, dar nu era deloc simplă pentru nici unul: trei luni de abstinență.

Cât despre *idaq,* Hernando se gândea să se adreseze regelui de îndată ce i se va vindeca complet piciorul. Dacă l-ar putea ajuta cineva, acela n-ar putea fi decât Abén Humeya, omul care l-a învățat să călărească și care i-a dăruit un cal. Oare nu-i dovedise în trecut că îl apreciază? Dar, spre regretul său, avea serioase îndoieli în legătură cu acest sentiment. Zvonurile despre decăderea morală în care se zbate regele ajungeau până în toate cotloanele din munți. Ceea ce nu știa Hernando era faptul că timpul juca în defavoarea lui.

Din nefericire, aceste zvonuri erau adevărate: puterea absolută și banii pe care îi primise după aceea cu nemiluita îl prefăcuseră pe rege într-un tiran. Abén Humeya a fost învins de lăcomie, și nu exista gospodărie moriscă pe care să nu o jefuiască; trăia în desfrâu, după bunul său plac, înconjurat de câte femei dorea, pe care le poseda fără reținere; ca nobil din Granada, de viță veche, nu avea încredere în turci și în berberi; mințea, înșela și se comporta câinos cu cei pe care îi avea în serviciul său. Felul lui de a fi îi adusese deja dușmănia pe față a mai multora dintre

cei mai buni comandanți ai săi: Nacoz din Baza, Maleque din Almuñécar, Gironcillo din Vélez, Garral din Mojácar, Portocarrero din Almanzora și, bineînțeles, Farax, care râvnea și el coroana.

Dar o femeie a fost cea care i-a distrus splendida viață a lui Abén Humeya. Regelui îi căzuse cu tronc văduva lui Vicente de Rojas, fratele lui Miguel de Rojas, socrul său, care fusese asasinat la ordinele sale în Ugíjar, înainte ca el să fi divorțat de prima sa soție. Văduva era o femeie de mare frumusețe, o dansatoare excepțională care, pe deasupra, cânta cu măiestrie la lăută. Potrivit obiceiului, după moartea soțului ei, fusese revendicată de vărul acestuia, Diego Alguacil, din clanul Rojas, dușman tacit al regelui. Abén Humeya îi abătuse atenția lui Diego Alguacil prin călătorii și comisioane prin toată regiunea Alpujarras, până când, întorcându-se dintr-una dintre acestea, se trezise că regele o siluise pe văduvă și că o ținea lângă el ca pe o ibovnică oarecare.

Diego Alguacil, umilit, a urzit un plan ca să-i vină de hac lui Abén Humeya, aflat pe vremea aceea la Laujar de Andarax.

Regele nu știa să scrie, motiv pentru care toate ordinele pe care le transmitea comandanților săi împrăștiați prin Alpujarras le scria și chiar le semna cu numele regelui un nepot al lui Alguacil, înrudit așadar cu familia Rojas.

Pe vremea aceea, Abén Humeya scăpase de incomozii și aroganții turci și berberi, trimițându-i să lupte împreună cu armata lui Abén Aboo în împrejurimile localității Órgiva. Prin nepotul său, Diego Alguacil află de o scrisoare pe care regele i-o adresase lui Abén Aboo. L-a interceptat pe mesager, l-a ucis și, în complicitate cu nepotul său, a scris o altă scrisoare în care regele îi poruncea lui Abén Aboo ca, folosindu-se de trupele morisce, să taie capetele tuturor turcilor și berberilor care erau cu el.

Diego Alguacil în persoană a fost cel care i-a dus această scrisoare lui Abén Aboo, care nu a putut stăpâni mânia turcilor, mai ales a lui Huscein, Caracax și Barrax. Abén Aboo, cu Brahim alături de el, Diego Alguacil, turci și căpitani s-au grăbit cu toții spre Laujar de Andarax, unde l-au găsit pe Abén Humeya la hanul Stambei.

Nici unul dintre cei trei sute de morisci care alcătuiau garda personală a lui Abén Humeya nu a împiedicat accesul lui Abén Aboo și a însoțitorilor acestuia în han. Ajunși înăuntru, alt corp select de strajă compus din douăzeci și patru de archebuzieri a permis ca turcii să spargă cu lovituri de picioare ușa de la dormitorul regelui. Atât de mare era ura pe care și-o câștigase Abén Humeya printre cei mai apropiați susținători ai săi.

Abén Aboo, turcii și berberii l-au surprins pe rege în pat. Acompaniat de două femei, una din ele văduva din clanul Rojas.

Abén Humeya a negat conținutul scrisorii, dar soarta îi era deja pecetluită. Abén Aboo și Diego Alguacil i-au înfășurat o funie de gât și, fiecare de câte un capăt, au tras de ea până l-au sugrumat pe rege. Apoi și-au distribuit între ei femeile, pe cele două cu care împărțise patul și pe celelalte pe care le luase cu el, precum și numeroasele bogății personale pe care le agonisise până atunci.

Înainte de a muri, Fernando de Válor, rege al Granadei și al Córdobei, a renegat Revelația Profetului și a declarat sus și tare că moare în credința creștină.

19

„Nu am putut să doresc mai mult și nici să mă mulțumesc cu mai puțin." Aceasta a fost deviza pe care Abén Aboo, care s-a proclamat noul rege din al-Ándalus, a înscris-o pe noul său stindard colorat. Monarhul a fost prezentat poporului îmbrăcat în roșu stacojiu, ca și predecesorul său, cu o sabie scoasă din teacă în mâna dreaptă și stindardul în stânga. Cu excepția lui Portocarrero, toți comandanții învrăjbiți cu Abén Humeya i-au jurat supunere noului rege, care i-a ridicat pe turci în cele mai înalte funcții din armata sa. Banii și prizonierele luate de către Abén Humeya au fost trimiși numaidecât la Alger ca să se cumpere arme, pe care apoi Abén Aboo le-a repartizat la un preț redus moriscilor, până când a izbutit să adune o armată alcătuită din șase mii de archebuzieri. Pe lângă împărțirea prăzilor de război, a stabilit o soldă lunară de opt ducați pentru turci și berberi și hrană pentru morisci. A numit noi comandanți și alguazili între care a împărțit teritoriul întregului ținut Alpujarras și a poruncit ca turnurile de strajă să fie permanent în funcțiune, cu fumuri de semnalizare, ziua, sau cu focuri, noaptea, pentru a se comunica orice incident și a se împiedica trecerea oricărei persoane care nu aparținea armatei. Abén Aboo cel castrat era hotărât să obțină ceea ce capriciosul său predecesor nu izbutise: să-i învingă pe creștini.

Hernando primi vestea executării lui Abén Humeya. Picioarele îi tremurară și o sudoare rece îi inundă spinarea la aflarea numelui noului rege: Abén Aboo. Salah, care îl auzea și el pe

mesager, închise ochii pe jumătate și cântări în minte schimbul de putere.

Hernando plecă în căutarea Aishei și a Fátimei, care se aflau în bucătărie pregătind bucatele împreună cu soția neguțătorului.

– Să mergem! strigă el. Să fugim!

Aisha și Fátima îl priviră uimite.

– Ibn Umayya a fost asasinat, explică el pe fugă. Ibn Abbu este noul rege și cu el... Brahim! O să vină după noi. O să vină după Fátima! Este locotenentul regelui, prietenul lui, omul său de încredere.

– Brahim este soțul meu, murmură Aisha, întrerupându-l. Apoi, îi privi pe Fátima și pe fiul acesteia și se sprijini amețită de un perete din bucătărie. Fugiți voi.

– Dar dacă facem asta, interveni Fátima, Brahim... o să te omoare!

– Vino cu noi, mamă. Aisha clătină din cap în semn de refuz, cu lacrimile ivindu-i-se în ochi. Mamă..., o rugă el din nou.

Băiatul se apropie de ea.

– Nu știu ce o să facă Brahim: dacă o să mă omoare sau nu dacă nu vă găsește cu mine, șopti Aisha, încercând să controleze panica pe care o simțea înăbușindu-i glasul, dar ceea ce știu cu siguranță este că voi muri cu zile dacă voi nu fugiți. N-aș putea suporta să vă văd... Fugiți, vă rog. Fugiți la Sevilla sau la Valencia... în Aragón! Salvați-vă din nebunia asta. Eu mai am copii. Sunt fiii lui. Poate... poate că n-o să meargă mai departe de lovituri. Nu mă poate ucide! N-am făcut nimic rău! Legea îi interzice. Nu mă poate învinui de ceea ce faceți voi...

Hernando încercă să o îmbrățișeze. Aisha își schimbă glasul și se ridică, opunându-se îmbrățișării.

– Nu-mi poți cere să-i părăsesc pe frații tăi. Ei sunt mai mici decât tine. Au nevoie de mine.

Hernando clătină din cap imaginându-și ce i s-ar putea întâmpla mamei sale din pricina mâniei lui Brahim. Aisha căută ajutor la Fátima și o imploră cu privirea. Fata înțelese.

– Să mergem, afirmă ea cu hotărâre. Îl împinse pe Hernando afară din bucătărie, dar înainte de a o părăsi se întoarse și îi aruncă o privire tristă Aishei, care îi răspunse cu un zâmbet forțat. Pregătește tot, îl zori ea, odată ieșiți din bucătărie. Repede! insistă ea, și trebui să-l scuture din șoc, pentru că el o fixa cu privirea. Eu o să mă ocup de Humam.

Să pregătească totul? Văzu cum Fátima își lua copilul în brațe. Ce trebuie să pregătească? Cum să ajungă până în Aragón? Și mama sa? Ce o să se întâmple cu ea?

– N-ai auzit? insistă Aisha în pragul ușii de la bucătărie. Hernando dădu să se întoarcă la ea, dar Aisha a fost categorică. Fugi! Nu-ți dai seama? Pe tine o să te omoare primul. În ziua când vei avea copii o să-mi înțelegi decizia, decizia de mamă. Du-te!

„Nu am putut să doresc mai mult și nici să mă mulțumesc cu mai puțin." Brahim, ridicat la putere de către omul pe care îl salvase de la o moarte sigură, se bucură de deviza aceea și de ceea ce însemna pentru el.

Pe Hernando îl captură în pivniță, împreună cu Salah, în vreme ce își însușea banii care rămăseseră din cei trei sute de ducați pe care i-i înmânase negustorul. El și Fátima aveau nevoie de ei mai mult decât răposatul Abén Humeya. Din pivniță, auziră strigătele soldaților trimiși de Brahim năvălind în casă și rămaseră încremeniți. Apoi, după câteva clipe de confuzie, auziră pașii acelor oameni care coborau buluc scările ce duceau la comorile negustorului.

Cineva deschise ușa închisă pe jumătate cu o lovitură puternică de picior. Cinci oameni intrară în pivniță cu săbiile scoase din teacă. Cel care părea că le comandă vru să spună ceva, dar amuți la vederea obiectelor sacre îngrămădite înăuntru; ceilalți, în urma lui, încercau să scruteze penumbra.

Crucifixe, feloane brodate cu fir de aur, imaginea unei Fecioare, câte un potir și alte piese zăceau la picioarele lui Abén

Aboo. Lângă acestea, Hernando și Salah cu mâinile legate, iar în spate, Fátima și Aisha. Spre deosebire de Abén Humeya, noul rege nu urma nici un protocol și îl asculta pe Brahim acolo unde se întâlniseră: pe o ulicioară strâmtă din Laujar de Andarax, cu un alai de turci și de căpitani îngrămădiți în jurul lui. Soldații care îl însoțeau pe Brahim lăsaseră să cadă la pământ cu un zgomot asurzitor obiectele pe care le luaseră din pivnița neguțătorului.

Înainte de a se stinge zornăitul unui potir care continua să se rostogolească pe pietre, Salah scânci și încercă să se scuze. Însuși Brahim îl făcu să amuțească lovindu-l cu patul archebuzei sale; din gura neguțătorului începu să curgă un fir de sânge. Hernando îl privea în față pe Abén Aboo, mult mai gras și mai lipsit de vlagă decât atunci când îl cunoscuse la petrecerea nupțială de la Mecina. La ferestrele și balcoanele caselor văruite, cu două niveluri, se iveau femei și copii.

– Asta-i femeia despre care mi-ai tot vorbit? întrebă regele arătând spre Fátima. Atunci a ta este.

– Mă voi căsători cu ea, sări atunci Hernando. Ibn Umayya... Așteptă lovitura din partea lui Brahim, dar aceasta nu veni. Îl lăsară să vorbească: Ibn Umayya mi-a acordat mâna ei și ne vom căsători, bâigui el.

Mai mult de douăzeci de persoane, inclusiv regele, aveau privirile ațintite asupra lui.

– Legea... legea spune că, fiind vorba de o văduvă, ea trebuie să-și dea consimțământul pentru căsătoria cu Brahim, adăugă Hernando.

– Și a făcut-o, afirmă Abén Aboo, într-o demonstrație de cinism. Eu am văzut-o dându-și consimțământul. Toți am văzut-o și am auzit-o, nu-i așa?

În jurul său se produseră gesturi de aprobare.

Instinctiv, Hernando se întoarse spre Fátima, dar de data aceasta primi de la Brahim o asemenea palmă peste obraz, încât pentru o clipă chipul fetei își pierdu conturul.

– Pui cumva la îndoială cuvântul regelui tău? întrebă Abén Aboo.

Hernando nu răspunse: nu era nici un răspuns de dat. Regele, scârbit, atinse cu piciorul figura Fecioarei.

– Ce înseamnă toate astea? adăugă el, considerând încheiat cazul Fátimei.

Brahim îl puse pe rege la curent în legătură cu obiectele pe care soldații le găsiseră în pivnițele casei lui Salah. Relatarea încheiată, Abén Aboo își împreună degetele de la mâini și cu arătătoarele întinse pe vârful nasului se gândi câteva clipe, fără să-și ia privirea de la acele comori creștine.

– Tatăl tău vitreg, afirmă el după un moment, adresându-i-se băiatului, a susținut întotdeauna că ești creștin. Ți se spune Nazareeanul, nu-i așa? Acum înțeleg de ce te ocrotea Ibn Umayya: câinele eretic a murit punându-și toată nădejdea în Dumnezeul *papistașilor*. Cât despre tine..., continuă el arătând spre Salah. Ucideți-i pe amândoi! porunci el deodată, de parcă l-ar fi deranjat situația. Puneți-i la frigare în piață și prăjiți-le trupurile înainte de a-i da la fiare.

Salah căzu în genunchi și urlă implorând îndurare. Brahim îl lovi din nou. Hernando nici măcar nu era atent la sentință. Fátima! Pentru el era preferabil să moară, decât să o vadă în mâinile lui Brahim. Ce mai conta viața pentru el dacă Fátima...?

– Ți-l cumpăr pe tânăr!

Oferta îl cutremură pe Hernando. Își ridică fața și se înălță dând peste Barrax, care făcuse un pas înainte. Mulți dintre cei prezenți zâmbiră fără să se ascundă.

Abén Aboo se gândi din nou. Nazareeanul merita să moară; știa prea bine că așa dorea locotenentul său, dar una dintre cauzele nenorocirii lui Abén Humeya a fost faptul că nu îi mulțumise pe turci și pe căpitani. Nu dorea să comită aceeași greșeală.

– Batem palma, consimți el. Vorbește cu Brahim ca să stabiliți prețul. Creștinul îi aparține lui.

La fel cum o dusese el pe Isabel străbătu și Hernando ulicioarele din Laujar până la tabăra căpitanului și a trupelor acestuia, târându-și picioarele în urma mai multor berberi de-ai lui

Barrax. Își pierdu un papuc, dar continuă să meargă. Așa cum își târa picioarele, tot astfel își târa și amintirile. Ce s-o fi întâmplat cu Fátima? Închise ochii într-o zadarnică sforțare de a încerca să îndepărteze de el imaginea lui Brahim încălecând-o pe Fátima. Ea ce-o fi făcând, oare? Nu se putea opune, dar... dacă totuși o făcea? O puternică smucitură a funiei cu care era legat de mâini îl obligă să meargă mai departe; se oprise. Se împiedică. Cineva îl scuipă, strigându-l „nazareean". Își întoarse privirea de la morisc: nu-l cunoștea. Nici pe următorul, aflat câțiva pași mai încolo, care îl numise „câine eretic". Dând colțul unei străzi, mulți morisci își bătură joc de el față de niște femei cu care stăteau de vorbă. Unul dintre ei îi dădu o piatră unui copil nu mai mare de cinci ani ca să o arunce în el. Îl nimeri ușor în șold și tot grupul îl lăudă pe puști. Încetă să se mai gândească la Fátima și se aruncă asupra moriscilor. Funia alunecă din mâinile omului lui Barrax, luat prin surprindere. Hernando se năpusti asupra celui mai apropiat, care înlocui hohotele de râs cu un țipăt de panică înainte de a cădea la pământ. Încercă să-l lovească, dar nu putu cu mâinile legate. Bărbatul se luptă cu brațele să scape de el și Hernando îl mușcă puternic, cuprins de o furie de nestăpânit. Acoliții lui Barrax îl ridicară brutal; Hernando se înălță, sfidător, cu gura stropită de sânge, hotărât să dea o bătălie, dar berberii nu numai că nu-l maltratară, dar îl apărară de ceilalți morisci; au apărut hangere și dăgi și cele două grupuri se măsurară din priviri.

– Dacă aveți de făcut vreo reclamație, declară unul dintre berberi, mergeți cu ea la Barrax. E sclavul lui.

Moriscii coborâră armele la auzul numelui căpitanului și Hernando scuipă la picioarele lor.

Din clipa aceea, încercând să nu-l vatăme, de parcă ar fi fost o marfă de preț, berberii îl luară pe sus; fu nevoie de patru dintre ei ca să țină piept loviturilor de picioare, țipetelor și mușcăturilor lui Hernando.

În tabăra lui Barrax, îl legară de un copac. Hernando continua să țipe, insultându-i pe toți. Amuți doar în momentul în care

Ubaid se apropie și se instală în fața lui, mângâindu-și ciotul de la încheietura mâinii drepte.

– Pleacă de lângă el, ciungule, îi porunci un soldat. Când Hernando îi ceruse lui Barrax ca Ubaid să părăsească locuința din Ugíjar, treburile nerezolvate dintre ei umblaseră din gură în gură. Băiatul ăsta e de neatins, îi atrase atenția soldatul.

Buzele lui Ubaid schițară patru cuvinte mute: „O să te ucid".

– Fă-o! îl provocă Hernando.

– Afară! strigă la rândul său soldatul, îndepărtându-l pe cărăușul ciung cu o îmbrâncitură.

Petrecerea de nuntă și zestrea miresei. Acesta a fost prețul cu care Brahim căzuse la învoială cu Barrax în schimbul fiului său vitreg. Căpitanul ceruse ca în învoială să fie cuprins și hangerul lui Hamid; observase delicatețea cu care băiatul mângâia sabia, motiv pentru care se gândea să i-o dăruiască de îndată ce îi va ceda, fapt de care nu se îndoia. Toți o făceau! Mii de tineri creștini trăiau împărătește la Alger, ca sodomiți ai turcilor și berberilor, după ce renegau și se converteau la adevărata credință.

– Ia-o! îi răspunse Brahim. Rămâi cu îmbrăcămintea lui! Ia tot ce îi aparține. Nu vreau nimic care să-mi amintească de existența lui... Mi-ajunge maică-sa. Brahim închise ochii pe jumătate și cugetă câteva clipe. Zilele lui de cărăuș se încheiaseră: acum era locotenentul regelui din al-Ándalus și avea deja o frumoasă pradă de război în aur. Am nevoie de o catârcă albă pentru mireasă, cea mai frumoasă care există în Alpujarras. Îți dau în schimb turma mea de catâri pentru un astfel de exemplar. Faci o afacere bună, îi spuse el căpitanului, în vreme ce acesta se gândea. Poți găsi catârce albe în multe sate din Alpujarras. Poate chiar și aici. Eu n-am timp să mă gândesc la astfel de amănunte.

La două zile după ce acceptase învoiala propusă de Brahim, Barrax se apropie de copacul de care era legat Hernando și îi arătă o frumoasă catârcă albă cumpărată de Ubaid într-un sat din apropiere. Din ordinul căpitanului, băiatul era acolo, legat în

lanțuri, fără mâncare, ținut doar cu apă. Hernando refuza să răspundă la cuvintele stăpânului său.

– Pe ea va călări iubita ta ca să se dăruiască tatălui tău vitreg, îi spuse Barrax, mângâind grumazul catârcei.

Hernando, cu ochii albaștri înfundați în orbite și învinețiți, cu privirea stinsă, se uită la animal.

– Renegă-ți credința și dăruiește-te mie, insistă Barrax încă o dată.

Băiatul își făcu ostentativ semnul crucii. Mărturisirea de credință... mărturisirea de credință ar fi primul pas ca să cadă în puterea căpitanului. Ce absurd! Bătrânul Hamid a trebuit să-și convingă consătenii din Juviles că el era un adevărat musulman, iar acum... acum trebuie să se prefacă a fi creștin ca să nu cadă în puterea lui Barrax... sau era creștin? Ce era el? Dar nu avu curajul să pună în discuție această situație; acum venise rândul să-și apere creștinismul. Căpitanul, impunător cum era, se încruntă, dar continuă să vorbească liniștit.

– Ai pierdut totul, Ibn Hamid: protecția regelui, iubita și libertatea. Îți ofer o viață nouă. Transformă-te într-unul dintre „fiii" mei și vei avea succes la Alger; o știu, o presimt. Vei trăi bine, nu vei duce lipsă de nimic și la momentul potrivit vei deveni un corsar la fel de important ca și mine; poate și mai important, într-adevăr, probabil și mai mult decât atât. Eu te voi ajuta. Prințul corsarilor, Khair ad-Din, l-a numit comandant general pe sodomitul său, Hasan Agá; apoi i-a urmat ca beilerbei Dragut cel neîmblânzit, care a fost și el sodomit al lui Khair ad-Din, iar aceluia, marele nostru Uluch Ali, la rândul său sodomit al lui Dragut. Eu însumi... Nu înțelegi? Îți ofer tot, când tu nu ai nimic. Hernando își făcu din nou semnul crucii. Ești sclavul meu, Ibn Hamid. Ești considerat creștin. Vei ceda, și dacă nu o vei face, vei trage la vâsle pentru mine ca sclav pe galeră și te vei căi de hotărârea ta. Voi aștepta, dar ține seamă că timpul trece pentru tine și fără tinerețe... Nu vreau să-ți forțez trupul, am oricâți aș putea dori: băieți sau femei; te vreau alături de mine, dispus la orice. Gândește-te, Ibn Hamid. Dezlegați-l de copac! le porunci deodată

oamenilor săi, cu privirea ațintită asupra ochilor lui Hernando înfundați în orbite, puneți-i cătușe la glezne și puneți-l să muncească. Dacă tot o să mănânce, măcar să-și câștige hrana. Tu! adăugă el adresându-i-se lui Ubaid și cunoscând ura care exista între el și Hernando. Răspunzi cu viața dacă i se întâmplă ceva și te asigur că moartea ta va fi mult mai lentă și mai dureroasă decât cea pe care ai putea tu să i-o pricinuiești. Uită-te bine la catârca asta albă, îi spuse el în încheiere lui Hernando înainte de a se întoarce spre animal, cu ea se termină speranțele și iluziile tale în al-Ándalus.

Aisha o pregăti pe Fátima în același han în care locuiau Brahim și Abén Aboo, în încăperea pe care le-o cedase unul dintre comandanții turci. Brahim le însoți până în cameră.

– Femeie, strigă el adresându-i-se Aishei, dar dezbrăcând-o pe Fátima cu privirea, dorința mea este ca ea să fie cea mai frumoasă dintre miresele care s-au cununat în al-Ándalus. În ceea ce te privește, Fátima, tu n-ai rude, motiv pentru care regele s-a oferit să fie nașul tău de cununie. Ești văduvă. Trebuie să împuternicești un *wali* sau *algualí*, adică o persoană apropiată, care să te dea în căsătorie. Îți dai consimțământul?

Fátima rămase tăcută, cu capul plecat, luptând împotriva amărăciunii pe care i-o pricinuia viitorul ei soț.

– O să-ți spun un lucru, fetițo: vei fi a mea. Poți fi a mea ca a doua soție sau ca sclava mea. Tu probabil că știai ce se ascundea în pivnițele negustorului și cu toată siguranța că ai tăcut la practicile creștine ale Nazareeanului, dacă nu cumva le-ai împărtășit... împreună cu fiul tău! Fátima tremură. Spune: îl împuternicești pe rege să te dea în căsătorie? Ea încuviință în tăcere. Ține bine minte ce ți-am spus. Dacă nu consimți la cererea în căsătorie sau dacă te opui la exortații, fiul tău și Nazareeanul vor muri la fel ca negustorul: asta a fost înțelegerea la care am căzut cu căpitanul. Dacă nu consimți, mi-l va da înapoi pe câinele de Nazareean și eu însumi îl voi pune la proțap în piață împreună cu fiul tău.

Fátima avu un icnet de greață gândindu-se la Humam și la Hernando înfipți într-un proțap, la fel cum fusese prăjit Salah. Brahim le obligase să fie de față: neguțătorul guița ca porcii sacrificați de creștini. Trupul său obez, gol, în patru labe, a fost imobilizat de mai mulți morisci pentru ca un altul să-i înfigă o lance prin anus. Oamenii izbucniseră în aplauze când țipetele de panică se prefăcuseră în urlete de durere: niște urlete care se stingeau treptat pe măsură ce lancea, împinsă de doi soldați, străpungea trupul lui Salah până când izbutiseră să-i scoată vârful prin gura neguțătorului. Când îl atârnaseră de proțap ca să-l învârtească pe jăratic, înconjurat de o ceată de copii neastâmpărați, neguțătorul murise deja. Mirosul de carne prăjită cuprinsese o zi întreagă împrejurimile pieței din Laujar, până când se impregnase în haine și pătrunsese în locuințe.

Brahim zâmbi și părăsi încăperea.

Dar Fátima nu se lăsă să fie spălată.

– Crezi cumva că o să observe? îi spuse Aishei cu o voce stinsă, ca răspuns la insistența femeii în privința abluțiunilor. Nu vreau să intru curată în această căsătorie.

Aisha nu mai insistă: fata se sacrifica pentru Hernando. Coborî privirea.

Fátima o rugă de asemenea să nu repete desenul tatuajelor pe care i le făcuse în noaptea când i se dăruise lui Hernando și refuză să se parfumeze cu apă de portocali. Aisha ieși din han și găsi ulei de iasomie cu care să înlocuiască apa de portocali. Apoi, spre regretul ei, o împodobi cu giuvaierele pe care i le trimisese Brahim, cu mesajul că vor fi folosite doar pentru nuntă și că nu fac parte din zestre. Îi trimisese un colier, iar fata dădu să-și smulgă amuleta de aur care-i atârna la gât, dar Aisha o împiedică, punându-și mâna peste bijuterie.

– Să nu renunți la speranță, îi spuse ea, în vreme ce apăsa simbolul acela de pieptul ei.

Fu prima dată când Fátima plânse.

– Speranță? bolborosi ea. Doar moartea îmi va aduce speranța... o îndelungată speranță.

*

Cererea în căsătorie fu făcută în același han, într-o mică și friguroasă grădină interioară, în fața regelui în calitatea sa de *wali* și în prezența curții pestrițe care îl însoțea. Dalí, comandantul suprem al turcilor, și Husayn avură rolul de martori. Brahim se prezentă și, potrivit ritualului, îi ceru lui Abén Aboo mâna Fátimei, iar acesta i-o acordă. Apoi, urmară exortațiile rostite de către un bătrân învățat din Laujar. Fátima, în condiția ei de văduvă, trebui să le răspundă personal și jură că nu există alt Dumnezeu în afară de Allah și că, prin cuvintele din Coran, răspunde cu adevărat la întrebările care i se pun: vrea să fie căsătorită cu toate onorurile și în acord cu *Sunna* Profetului.

– Dacă ați jurat cinstit, încheie învățatul, Allah este martor și El vă va da iertarea. La fel, dacă ați jurat strâmb, Allah vă va nimici și nu vă va da iertarea.

Înainte ca regele să înceapă să citească cea de a treizeci și șasea sura din Coran, Fátima își înălță ochii la cer: „Allah să ne nimicească", repetă în sinea ei.

Picioarele tatuate cu praf de frunze uscate de lemn-câinesc fură singurul lucru care se putu vedea la Fátima călare pe catârca albă înaintând mânată din dârlog de un sclav negru; mireasa călărea într-o parte, îmbrăcată într-o tunică tot albă, care o acoperea din cap până în picioare. În acest chip, aplaudată și lăudată de mii de morisci, Fátima străbătu satul ca să se întoarcă la han. Ajunsă acolo, urcă în camera lui Brahim, și pe pat, fără să vorbească, a fost acoperită cu cearșaful alb obligatoriu sub care trebuia să rămână cu ochii închiși. În vreme ce unirea era sărbătorită cu muzică și zaiafeturi pe străzi, Fátima simți prin cameră forfota a zeci de persoane. Doar o singură dată cineva ridică acoperământul ușor care o proteja.

– Îți înțeleg dorința, îl auzi spunând cu un oftat pe Abén Aboo, care ridicase cearșaful mai mult decât ar fi fost nevoie pentru a-i privi chipul. Desfată-te cu ea și pentru mine, prietene, și Allah să te răsplătească cu mulți fii.

Când se încheiară vizitele, Fátima se așeză pe pernele de pe jos și își alungă din minte apropiata întâlnire cu Brahim; nu luă în seamă sfaturile nerușinate și insistente ale femeilor foarte vesele care rămăseseră cu ea; refuză orice mâncare ce i se oferi și, când aștepta, auzind muzica de pe străzi, încercă să găsească vreo amintire în care să se refugieze, dar cântau pentru ea! Sărbătoreau nunta ei cu Brahim! Imaginea Aishei, așezată în fața ei, lângă un rug, nemișcată, cu ochii umezi și cu gândurile rătăcite la fiul care tocmai îi fusese înrobit, nu-i aduse consolare. Se agăță atunci de singurul lucru care părea să o liniștească: rugăciunea. Se rugă în tăcere, cum fac condamnații; recită toate rugăciunile pe care le știa și lăsă ca temerile să i se topească. Era o credință deznădăjduită, dar forța ei creștea cu fiecare cuvânt, cu fiecare invocație.

Era trecut de-acum de miezul nopții, când agitația femeilor îi anunță sosirea lui Brahim în dormitor. Una dintre ele îi îndreptă părul și îi aranjă tunica pe umeri. Refuză să-și întoarcă fața spre ușa prin care femeile se grăbeau să iasă și își ațintì privirea în vasul cu jăratic. „Moartea este o îndelungată speranță", murmură cu ochii închiși, dar ea nu se îndrepta spre moarte. Atunci, ce speranță putea să găsească? Țăcănitul zăvorului făcu să nu se mai audă cântecele și flajeoletele și Fátima izbuti să distingă respirația agitată a lui Brahim în spatele ei. Tânăra se înfioră.

– Arată-te soțului tău, îi porunci cărăușul.

I se înmuiară picioarele în încercarea de a se ridica. Izbuti și se întoarse spre Brahim.

– Dezbracă-te, gâfâi atunci acesta, apropiindu-se de ea.

Fátima se ridică tremurând, nu mai avea aer! Simțea răsuflarea urât mirositoare a cărăușului. Cu bărbia acoperită de o barbă unsuroasă, Brahim făcu un gest spre tunică. Degetele Fátimei se luptau cu stângăcie cu nodurile, până când tunica îi alunecă de pe umeri și rămase goală în fața bărbatului, care se bucura examinând obscen acel trup care nu împlinise încă paisprezece ani. El întinse o mână plină de bătături spre sânii ei debordanți și Fátima începu să plângă cu sughițuri și închise

ochii pe jumătate. Atunci simți cum îi pipăie sânii, zgâriindu-i pielea delicată hărăzită odihnei capului lui Humam, înainte de a o ciupi de sfârc. În tăcere, cu pleoapele strânse cu tărie, ea se încredință lui Allah și Profetului, tuturor îngerilor... Din sfârc începură să curgă picături de lapte care alunecau printre degetele lui Brahim. Fără să înceteze să-l stoarcă, Brahim își înfipse degetele de la cealaltă mână în vulva fetei și i le introduse în vagin, înainte de a o răsturna pe perne și de a o penetra cu violență.

Zaiafeturile și muzica, strigătele de „iu-u-u" și chiotele de pe străzile din Laujar o însoțiră pe Fátima de-a lungul unei nopți interminabile, în timpul căreia Brahim își satisfăcu dorința de mai multe ori. Fátima îndură în tăcere. Fátima se supuse în tăcere. Fátima cedă în tăcere. Doar plânse, pentru a doua și ultima oară în noaptea aceea, când Brahim îi supse la țâță.

20

La sfârșitul lui octombrie, la comanda a zece mii de oameni, Abén Aboo atacă Órgiva, cea mai mare fortăreață aflată sub control creștin din ținuturile Alpujarras. După câteva atacuri inițiale, pe care cei încartiruiți acolo le respinseseră, regele se pregăti să-i facă să se predea prin înfometare și însetare.

Lipsa de activitate pe care o implica asediul semănă lehamitea în tabăra morisca. Hernando, cu gleznele în fiare, urmă armata împreună cu restul nevolnicilor și făcu drumul spre Órgiva călare pe Băbuța: pe o parte, ca o femeie, având înfipte în el mulțimea de oase pe care le lăsa la vedere catârca înfometată, așa cum voise Ubaid când poruncise să se suie pe ea. În timpul drumului fu un permanent obiect de batjocură din partea femeilor și a unei droaie de copii care însoțeau armata. Doar Yusuf, care urmase catârii de parcă ar fi făcut parte din învoiala dintre Brahim și căpitan, îi arăta simpatie și îi speria pe copiii care se apropiau ca să râdă pe seama lui, de fiecare dată când Ubaid nu era atent. În ciuda disconfortului și a rușinii, încercă, fără succes, să o zărească pe Fátima sau pe mama sa pe drum, printre oameni. Nu reuși să dea de ele decât după câteva zile de la instalarea lor în împrejurimile orașului.

– Umiliți-l, le porunci Barrax celor doi sodomiți ai săi. Nu-l maltratați dacă nu este absolut necesar. Umiliți-l în prezența comandanților, a ienicerilor și a soldaților, dar mai cu seamă în fața acelei morisce. Faceți în așa fel încât să-și piardă mândria. Faceți-l să uite de bărbăția aceea care îl orbește.

În tabără, cei doi sodomiți îl îmbrăcară pe Hernando cu o tunică fină din mătase verde și niște șalvari de aceeași culoare împodobiți cu pietre scumpe, toate aceste veșminte aparținând sodomitului mai mare ca vârstă. Hernando încercă să opună rezistență, dar ajutorul mai multor berberi fără ocupație care se amuzară să-l dezbrace și să-l îmbrace făcu zadarnice toate străduințile sale. Încercă să-și smulgă veșmintele, dar îi legară mâinile în față. Legat, pus în fiare și îmbrăcat în mătase verde, sodomiții voiră să-l plimbe prin tabără, printre corturi și colibe, printre soldați și femeile care găteau.

Nu făcuseră nici doi pași, când Hernando căzu la pământ. Cel mai mare dintre sodomiți îl lovi de mai multe ori în cap cu o nuia subțire pe care o purta la el, dar nu reuși decât să-l facă pe Hernando să-și arate chipul.

– Lovește! îl sfidă el.

Soldați, femei și copii priveau scena. Sodomitul ridică nuiaua, dar în momentul când să-i tragă o nouă lovitură, cel mai mic dintre ei, gătit într-o *djalabya* de in roșie ca sângele, îl opri.

– Așteaptă, îi spuse el, făcându-i cu ochiul.

Atunci, îngenunche lângă Hernando și îl linse pe obraz. După câteva clipe de tăcere și văzând chipul înfuriat al lui Hernando, unii curioși aplaudau și chiuiau, alții huiduiau. Multe femei își arătară dezaprobarea prin gesturi și insulte, în vreme ce copiii se mărgineau să se holbeze fără măsură. Cel mai mare dintre sodomiți izbucni în hohote de râs, cu nuiaua deja ruptă, iar celălalt răspunse lăsându-și limba să-i alunece de pe obraz până pe gât, în vreme ce atingea cu mâna dreaptă zona dintre picioare a lui Hernando, care se răsuci la simplul contact, dar, fiind legat, îi fu complet cu neputință să scape de pipăială. Încercă să-l muște pe sodomit, dar nu reuși nici asta. Auzea doar strigăte și râsete. Cel mai mare dintre sodomiți se apropie și el, zâmbind.

– Ajunge! strigă atunci Hernando. Bine!

Cei doi băieți îl ajutară să se ridice susținându-l de subsuori și își continuară plimbarea.

Hoinări prin tabără pe cât de repede îi permitea lanțul care îi unea gleznele. Le întâlni curând pe Aisha și pe Fátima, ale căror chipuri erau ascunse sub văl. Le recunoscu fără să fie nevoie să-i privească pe Humam și pe Musa, alături de ele. Fratele său vitreg alergă să se alăture mulțimii de copii care însoțeau alaiul. Nu a fost o întâlnire întâmplătoare: sodomiții se îndreptaseră spre cortul lui Brahim, îndeplinind ordinele lui Barrax.

Hernando, rușinat și umilit, își plecă privirea la fiarele de la gleznе. Fátima și-o ascunse și ea, în vreme ce Aisha izbucni în plâns.

Priviți-l, femeilor! Tună glasul lui Brahim, în picioare la intrarea în cort, acoperind râsetele, murmurele și comentariile.

Hernando își înălță capul în mod instinctiv, tocmai în momentul în care Fátima și mama sa îi dădeau ascultare soțului lor, și privirile, goale toate, li se întâlniră.

– Asta merită nazareenii! râse Brahim.

– Va încerca să fugă, le atrase atenția Barrax șefului gărzii sale și sodomiților în aceeași noapte, după ce băiatul fu arătat întregii armate ca fiind încă un amant al căpitanului. Poate la noapte, poate mâine sau peste câteva zile, dar va încerca. Să nu-l pierdeți din ochi, lăsați-l să o facă și să mă anunțați.

Se întâmplă peste trei zile. După ce îl plimbară din nou prin tabără, sodomiții îl conduseră la canalul de irigație în care femeile spălau rufele și îl obligară acolo să le spele pe ale lui Barrax. Foarte târziu în noapte, fără lună și fără să-i pese dacă gărzile erau sau nu cu ochii pe el, Hernando se târî pe sub catâri, cu mâinile și picioarele legate, până când dădu peste o mică râpă în care se aruncă fără să mai stea pe gânduri. Se rostogoli pe o parte și se lovi de pietre, arbuști și crengi. Nu simți durerea. Nu simțea nimic. Apoi, pe coate și pe genunchi, în întuneric, urmă firul văii. Se târî cu și mai multă râvnă pe măsură ce sunetele din tabără rămâneau din ce în ce mai în urmă. Atunci, începu să râdă nervos. Avea să izbutească! Deodată, se lovi de niște picioare. Căpitanul se ținea drept pe mijlocul văii.

– Ți-am atras atenția că ambarcațiunea mea se numește *Calul iute,* îi spuse Barrax cu o voce liniștită. Hernando lăsă să-i cadă capul pe nisip ca un bolovan. Puține nave spaniole au scăpat de mine odată ce am pus ochii pe ele. Nici tu n-o să izbutești, băiete. Niciodată!

Abén Aboo nimici oștirea ducelui de Sesa care venise în apărarea orașului Órgiva. Victoria le aduse moriscilor controlul asupra regiunii Alpujarras, de la munți până la Mediterana, precum și asupra unor importante localități din apropierea capitalei regatului Granadei, ca Güejar și multe altele mai îndepărtate, printre care Galera, de unde creștinii se temeau că revolta se va extinde și în regatul Valenciei.

În fața acestui pericol, regele Filip al II-lea ordonă expulzarea din regatul Granadei a tuturor moriscilor din Albaicín și, pentru prima dată de la începutul insurecției, declară război prin foc și sabie. Acordă pământ tuturor soldaților care participaseră la luptă sub un steag sau un stindard și îi autoriză să-și însușească toate mobilele, banii, giuvaierurile, vitele și sclavii pe care i-ar fi capturat de la dușman. De asemenea, îi scuti pe soldați de plata către rege a unei cincimi din pradă, ca stimulent pentru a obține oameni.

În decembrie, luni întregi după ce fusese numit comandant suprem, don Juan de Austria obținu din partea fratelui său vitreg, regele Filip al II-lea, încuviințarea de a intra personal în luptă. Principele organiză două puternice oștiri care să acționeze ca un clește asupra moriscilor: una sub comanda sa, care urma să intre pe la răsărit, prin ținuturile de pe malurile râului Almanzora, iar cealaltă, la ordinele ducelui de Sesa, care avea să atace pe la Apus, prin Alpujarras. Marchizul de Vélez continua să lupte pe cont propriu cu trupele sale, puține la număr.

Între timp, din Berbería continuau să sosească arme și întăriri pentru răsculați.

Creștinii recuceriră Güejar, și don Juan, la comanda batalioanelor din Neapole și a aproape cinci sute de cavaleriști care li se alăturară, se îndreptă să înceapă asediul asupra fortăreței din

Galera, pe vârful unei stânci, unde dădu peste capetele a douăzeci de soldați și a unui comandant al trupelor marchizului de Vélez înfipte toate în lănci în turnul de onoare al castelului. În pofida strădaniei experimentaților soldați și a artileriei aduse special din Italia, oștirea principelui avu numeroase pierderi, morți pentru care, în urma victoriei cu greu dobândite de încercatele forțe creștine, moriscii din Galera plătiră cu execuția lor în masă în prezența lui don Juan de Austria însuși, care dispuse apoi distrugerea orașului, acesta fiind pustiit, incendiat și presărat cu sare.

În timpul asediului, principele ordonă și uciderea femeilor și copiilor, fără respectarea vârstei sau a condiției sociale. Cu tot măcelul, oștirea plecă cu patru mii cinci sute de femei și de copii înrobiți, cu aur, perle și mătăsuri, bogății de tot felul, precum și cu grâu și orz îndeajuns cât să hrănească oștirea timp de un an.

Abén Aboo nu veni în ajutorul localității Galera și a miilor de morisci refugiați acolo. După capitularea orașului Órgiva, atacă Almuñécar și Salobreña, unde fu biruit. Apoi, își împrăștie forțele prin toată Alpujarras, cu ordin de a duce acțiuni de hărțuire împotriva dușmanilor în așteptarea ajutorului de la Sublima Poartă, ajutor care nu avea să mai ajungă niciodată, greșeală care îi permise ducelui de Sesa să intre în Alpujarras și să cucerească toate localitățile dintre Padul și Ugíjar. La rândul său, don Juan de Austria continua să treacă prin sabie sate întregi.

Moartea și foametea ca urmare a strategiei pământului pârjolit puse în practică de către creștini, precum și frigul, munții deja înzăpeziți, începură să provoace pagube în sufletele moriscilor și ale aliaților lor de dincolo de strâmtoare.

Doar Hernando obținu o minimă satisfacție prin înfrângerea de la Salobreña. Când comandantul fortăreței din localitatea aceea, don Diego Ramírez de Haro, respinse atacul, moriscii fugiră grămadă în munți. Oamenii neputincioși să lupte care însoțeau armata cu bagajele – femei, copii și bătrâni – o porniră la drum în dezordine, transportându-și lucrurile, în vreme ce

regele, Brahim, Barrax, ceilalți comandanți și soldățimea, fără alte griji, mergeau în frunte, preocupați doar de propriile vieți.

Hernando, cu gleznele prinse în fiare și ajutat de Yusuf, profită de confuzia ce domnea ca să se apropie țopăind de Băbuță. Lângă această catârcă se afla animalul care transporta îmbrăcămintea, sulimanurile și celelalte podoabe ale sodomiților. Oamenii zbierau și se grăbeau; nimeni nu se uita; nimeni nu era pe urmele lui. Putea să încercc. De ce nu? Le văzu pe Aisha și pe Fátima fugind. Îi văzu și pe sodomiți, cu tunicile lor de o bogăție orbitoare, fugind rătăciți prin mulțime, căutând acel catâr. Băieții își adorau bunurile; i-a văzut parfumându-se și îngrijindu-și veșmintele și podoabele cum făceau femeile... Chiar și mai mult decât ele! Poate... ce ar face dacă și-ar vedea toate comorile puse în pericol?

Îi făcu semn lui Yusuf să fie cu ochii în patru. Exact înainte ca sodomiții să ajungă năuciți și gâfâind până la ei, slăbi închizătorile și chinga de la desagi și dezlegă pieptarul hamului care le fixa peste pieptul animalului. Ubaid dădu ordinul de plecare și turma se puse în mișcare. Atunci, desagile se răsuciră până ajunseră cu gura în jos și lăsară să cadă comoara sodomiților, care se străduiră să-și strângă bunurile alergând după catâr. Ubaid băgă de seamă, dar nu opri convoiul din mers; armata moriscă fugea mâncând pământul înaintea lor. Yusuf zâmbea, întorcând întruna capul: mai întâi spre sodomiți, apoi spre Hernando.

Amanții căpitanului se străduiră să-și strângă șirul de îmbrăcăminte, flacoane și podoabe care rămâneau pe drum, apucând unele și pierzând altele. Cu veșmintele lor colorate remarcându-se ca niște felinare, strigară și îl implorară pe Ubaid să-i aștepte.

Nimeni nu-i ajută.

Hernando privi scena călare pe Băbuță, fugind împreună cu turma: o matroană îl împinse pe unul dintre sodomiți văzându-l aplecat să culeagă un obiect de îmbrăcăminte; băiatul căzu cu fața la pământ și scăpă pe jos tot ce purta îngrămădit pe brațe. Celălalt sodomit îi veni iute în ajutor, blestemând în gura mare, și o altă femeie îi puse piedică. Următoarea îl scuipă, iar cea care

venea în urma acesteia îi trase un picior. Își pierdură prețioșii lor papuci, pe care mai mulți mucoși îi luară ca să se joace cu ei. Pe măsură ce coloana de neputincioși trecea, copiii și femeile culegeau câte ceva de pe drum. Ultima dată când Hernando i-a putut privi, pierduseră deja urma oamenilor și se aflau în picioare, desculți și murdari, ciudat de liniștiți, plângând pe pământul nimănui, între ariergarda armatei morisce și avangarda creștinilor.

Fugiseră. Asta a fost explicația pe care Ubaid i-o dădu lui Barrax când ajunseră cu toții la Ugíjar. Hernando și Yusuf ascultau conversația la câțiva pași depărtare. Căpitanul îl apucă pe cărăuș de tunică și îl ridică cu un singur braț, răcnind și apropiindu-și periculos de mult chipul și gura deschisă de nasul acestuia.

– Au fugit, confirmă Hernando din locul unde era. Barrax se întoarse spre el, fără să-i dea drumul cărăușului. Te miră atât de mult faptul? adăugă obraznic băiatul.

Căpitanul își plimbă privirea de la unul la celălalt, de mai multe ori, ca să sfârșească prin a-l împinge pe Ubaid la câțiva pași mai încolo.

Abén Aboo își instală tabăra aproape de Ugíjar, unde îi lăsă pe cei pe care îi considera inutili în luptă, o piedică în noua sa strategie de război de gherilă; de acolo, se străduí să controleze trupele repartizate prin Alpujarras. Barrax și oamenii săi se întoarseră la reduta moriscă după ce se confruntaseră cu don Juan de Austria la Serón. Pentru început, victoria înclină în favoarea taberei musulmanilor; nici chiar principele nu fu în stare să-i împiedice pe soldați, lacomi de pradă, să atace satul în dezordine, și fură învinși. Don Juan își mustră trupele, încercă din nou și cuceri satul.

Hernando a fost chemat de urgență la cortul căpitanului.

– Îngrijește-l, îi porunci Barrax de cum intră în cort. Ciungul mi-a spus că te pricepi la leacuri.

Hernando îl privi pe bărbatul lungit la picioarele lui Barrax: tunica militară, asudată și albă-cenușie, prezenta pe o parte o

pată mare de sânge; respirația lui era neregulată; musculatura era încordată din pricina durerii, iar chipul, încadrat de o barbă neagră îngrijită, era crispat. „Să tot aibă vreo douăzeci și cinci de ani", socoti el înainte de a-și abate privirea spre armura strălucitoare și frumos lucrată a creștinului rănit, îngrămădită lângă el.

– Este de la Milano, menționă atunci Barrax, luând de pe jos coiful și examinându-l cu de-amănuntul. Fabricat aproape de locul unde m-am născut, probabil în atelierul familiei Negroli[1]. Un cavaler apropiat de infantele acela creștin bastard, care poartă o armură ca asta, adăugă el aruncându-i coiful, va aduce după sine o răscumpărare mai mare decât orice pradă pe care am obținut-o până acum. Nu e nici o inscripție pe armură, află cum îl cheamă și de cine aparține acest nobil.

– Am îngrijit doar catâri, încercă Hernando să se scuze.

– În cazul ăsta, îți va fi și mai ușor cu un câine. Ai luat o hotărâre, Nazareeanule. Eu ți-am atras atenția. N-ai vrut să renegi. Dacă o să moară, o să-l însoțești la groapă; dacă o să trăiască, o să tragi la rame ca sclav condamnat pe galera mea. Pe cuvântul lui Barrax.

Apoi, îl lăsă singur cu creștinul.

Cavalerul fusese rănit de însuși Barrax pe drumul de acces spre Serón, când încerca să-i protejeze pe oștenii care fugeau în debandadă. Sute de creștini morți rămaseseră pe drumuri și în râpe până când, după câteva zile, don Juan putu să-i îngroape, dar pe nobilul prizonier îl urcară ca pe un sac pe cal și îl duseră în tabără.

Îngenunche lângă cavaler ca să vadă cât de mare era rana. Ce să facă? Încercă să sfâșie cu grijă tunica militară pe care o purta cavalerul, matlasată cu mai multe straturi de vată ca să-l protejeze de rosătura armurii. El nu dăduse niciodată îngrijiri unui om...

– Ți-a spus „nazareean".

[1] Familie de armurieri din Milano, din secolul al XVI-lea, care a lucrat armuri pentru curtea Sfântului Imperiu Germanic, precum și pentru curțile Franței și Angliei. (n.tr.)

Cuvintele, articulate cu dificultate, îl surprinseră cu țesătura tunicii militare între degete.

– Înțelegi araba? îl întrebă Hernando în castiliană.

– A mai spus că n-ai re... că n-ai renunțat la credința ta.

Se sufoca. Încercă să se ridice în capul oaselor, dar din rană îi țâșni un șuvoi de sânge care îi umplu degetele lui Hernando.

– Taci. Nu te mișca. Trebuie să trăiești.

„Barrax se ține de cuvânt", șopti pentru sine.

Pentru Dumnezeu și Preasfânta Fecioară..., rosti cavalerul. Pe piroanele lui Isus Hristos, dacă ești creștin, eliberează-mă.

Era creștin?

N-o să fii în stare să faci nici doi pași, răspunse băiatul, îndepărtând gândul acela. În plus, sunt mii de soldați morisci instalați aici în tabără, unde să mergi? Taci cât îți cercetez rănile.

Rana părea destul de adâncă. I-o fi atins oare plămânii? Ce știa el! O cercetă din nou; apoi, făcu același lucru cu chipul cavalerului. Nu scuipase sânge. Și? Ce semnificație ar putea avea faptul că nu scuipase sânge? Singurul lucru pe care îl știa cu siguranță era acela că, dacă murea, el îl urma. O simțise în atitudinea lui Barrax, foarte diferită de cea pe care o avea când îi făcea curte, asemănătoare acum cu cea pe care o adopta când i se adresa lui Ubaid sau oricăruia dintre oamenii săi. Căpitanul, ca majoritatea berberilor și ienicerilor, era preocupat de mersul războiului. Și dacă nu avea să moară... avea să tragă la vâsle ca sclav condamnat pe galera *Calul iute*. Cine să plătească o răscumpărare chiar și de un *maravedí* pentru un creștin care în realitate este musulman? Atinse fruntea nobilului: era fierbinte; rana se infectase. Asta era într-adevăr ca la catâri. Trebuia să oprească infecția și hemoragia. Posibilele răni interne din trup...

Avea nevoie de coarne. Îl chemă pe Yusuf.

– Spune-i căpitanului că am nevoie de două sau de trei coarne, de preferință de cerb, un pisălog, o cratiță și toate cele trebuincioase ca să fac focul...

– De unde să scoatem coarnele? îl întrerupse puștiul.

– De la archebuzieri. Mulți dintre ei își păstrează pulberea fină pentru tigaia archebuzei în câte un corn. O să am nevoie și de o plăcuță de aramă, bandaje, apă proaspătă și cârpe. Fugi!

Hernando începu să zdrobească cu lovituri de pisălog capătul unuia dintre cele trei coarne de care îi făcuse rost Yusuf.

– Barrax a zis să rămân cu tine și să te ajut, îl lămuri băiatul când Hernando se întoarse spre el.

– Atunci, continuă tu cu coarnele. Trebuie să le prefaci vârfurile în praf.

Yusuf începu să le zdrobească cu pisălogul, iar el îl dezbrăcă pe cavaler, conștient acum doar pe jumătate, și îi curăță rana cu apă proaspătă. Îi puse, de asemenea, cârpe ude pe frunte. Apoi, de îndată ce Yusuf termină de sfărâmat vârfurile coarnelor, calcină praful în cratiță și aplică cenușa pe rană. Cavalerul începu să geamă. Acoperi rana impregnată cu cenușă cu plăcuța de aramă și puse un bandaj.

Cărui Dumnezeu trebuia să i se încredințeze începând de atunci?

Brahim era înnebunit după Fátima. Nu-i permitea să iasă din coliba pe care poruncise să-i fie ridicată în tabără pentru ei doi și începuse chiar să-și neglijeze obligațiile față de rege ca să stea cu ea; Aisha, fiii ei și Humam se adăposteau sub niște crengi lângă colibă. Fátima se arăta indiferentă când Brahim venea la ea. Cărăușul o lovea, furios față de disprețul ei, iar ea se supunea. O silea să-l mângâie, și ea o făcea până când Brahim ajungea la extaz, dar acesta nu găsea decât nepăsare în ochii ei mari, negri și migdalați. Îi dădea ascultare. I se dăruia și, de fiecare dată când cărăușul nu obținea decât pasivitatea trupului ei, fata izbutea o mică răzbunare, satisfacție care se risipea totuși încetul cu încetul, pe măsură ce treceau zilele nesfârșite în care se afla închisă în colibă.

Într-o noapte, Brahim apăru răcnind cu Humam atârnând de mâna lui dreaptă, de parcă ar fi fost un balot.

– O să-l ucid dacă nu-ți schimbi atitudinea, o amenință el.

Începând din noaptea aceea, cu Humam întotdeauna lângă ei, pentru ca mama lui să nu uite ce i s-ar întâmpla micuțului dacă nu-l satisfăcea, Fátima refăcu tot ce învățase de la mama ei și de la celelalte morisce despre arta de a face dragoste, încercând să-și amintească tot ce îi făcea plăcere soțului ei și toate comentariile pe care le schimbau femeile între ele despre cum să-și satisfacă bărbații. Simulă de mai multe ori plăcerea, fapt pe care i-l refuzase până atunci. După aceea, Brahim o lăsa, lăndu-l pe Humam cu el. Cea mai mare parte a timpului pe care îl petrecea singură în colibă o dedica rugăciunilor, observând-o pe Aisha și pe fiul ei prin crăpăturile colibei, plângând și mângâind mâna Fátimei care îi atârna la gât, așteptând clipa când trebuia să-i dea micuțului să sugă, singurul moment când soțul ei îi permitea să stea cu el. Brahim voia să o țină departe de tot, inclusiv de fiul ei.

Între timp, în celălalt capăt al taberei lui Abén Aboo, de unde plecau și veneau moriscii de la acțiunile de hărțuire a trupelor ducelui de Sesa, Hernando încerca să salveze viața creștinului... și pe a sa. Vreme de câteva zile, cavalerul rămase pe jumătate conștient, luptând cu infecția. În momentele în care se trezea și de care Hernando profita ca să-i dea să bea câte o supă, se ruga și li se încredința lui Isus Hristos și Fecioarei. Odată, îi ceru să se roage împreună cu el, refuzând hrana până nu o făcea, iar băiatul era de acord și se ruga, străduindu-se să-i dea supa, care ajungea să curgă în barba cavalerului. Cu altă ocazie, când își recăpătă cunoștința, bărbatul își ațintì privirea în ochii albaștri ai lui Hernando.

– Sunt ochi de creștin, spuse el, cercetându-i apoi aspectul zdrențăros. Lasă-mă liber. Te voi răsplăti.

Dacă ar face-o, unde s-ar duce? se gândi Hernando privind umbra berberului care făcea permanent de strajă în fața cortului.

– Cum te cheamă? se mărgini el să-i răspundă.

Nobilul își ațintì din nou privirea în ochii albaștri ai lui Hernando.

– Nu-mi voi încărca familia cu dezonoarea de a muri în cortul unui corsar renegat, şi nici pe principele meu cu preocuparea pentru captivitatea mea.

– Dacă nu spui cine eşti, nu vei putea fi răscumpărat.

– Dacă voi supravieţui, va fi timp şi pentru asta. Sunt conştient că valorez mulţi bani, dar dacă mor aici, prefer să o fac fără ca ai mei să afle.

Hernando citi inscripţia care se afla pe una din laturile spadei nobilului. Era o spadă bastardă[1] lungă şi grea, cu o lamă cu şase feţe, şi atârna, alături de hangerul lui Hamid, de stâlpul de la intrarea în cort, acolo unde, zi şi noapte, făcea de strajă un soldat. De când Barrax îl adusese pe creştinul rănit, băiatul trebui să doarmă în cortul căpitanului ca să-l îngrijească pe cavaler. În prima noapte, corsarul îl surprinse privind pe furiş hangerul, aflat într-un ungher al cortului. Barrax se îndreptă spre hanger, îl luă şi îl atârnă de stâlp lângă spada cavalerului. Berberul de strajă îl privi fără să spună vreun cuvânt.

– Dacă vrei să mori, îi atrase atunci atenţia lui Hernando, nu trebuie decât să pui mâna pe una din arme.

Din clipa aceea, de fiecare dată când intra în cort, Barrax îşi abătea privirea spre stâlp, iar berberul de strajă dormea sprijinit de arme.

„Nu mă scoate fără motiv şi nici nu mă vârî fără onoare", aşa glăsuia spada nobilului. Hernando îşi îndreptă privirea spre chipul cavalerului, care în momentul acela dormea. Şi ce motiv aveau spaniolii să-şi scoată armele din teacă? Încălcaseră tratatul de pace semnat de regii lor cu ocazia capitulării Granadei. Moriscii erau şi ei supuşi ai regelui creştin. Trăiseră ani de zile, plătindu-le seniorilor mai multe biruri decât oricare alt creştin; batjocoriţi şi detestaţi, se dedicaseră pentru familiile lor muncii paşnice pe nişte pământuri aride şi neroditoare care erau ale lor

[1] Spadă având mânerul mai lung şi un anumit model de gardă care permitea mânuirea ei atât cu o mână, cât şi cu amândouă, de unde şi denumirea de spadă de „o mână şi jumătate". (n.tr.)

din vremuri imemoriale. Doar că erau pur și simplu musulmani, dar asta o știau deja prea bine regii Isabel și Fernando[1] în ziua când le-au făgăduit pacea! Ce pace era aceea de care voiseră să se bucure? Odată cu răscoala, pământurile Regelui Prudent[2] fuseseră năpădite de roabe morisce. Negustătorii făceau comerț cu roabe morisce ieftine în toată Spania. Mii de persoane, supuse aceluiași rege, botezate cu forța, au fost înrobite. Același rege! Se spunea că în Indii, tot sub imperiul aceluiași monarh, locuitorii de acolo, și ei botezați cu forța, nu puteau fi înrobiți. Atunci, din ce motiv ar putea fi ei făcuți robi? De ce Biserica nu apăra la fel aceste două popoare, robi ai aceluiași rege? Se spunea că locuitorii din Indii mâncau carne de om, adorau idoli și le dădeau ascultare șamanilor, și cu toate acestea regii îi scutiseră de sclavie. Dimpotrivă, musulmanii credeau în același Dumnezeu al lui Avraam ca și creștinii, nu mâncau carne de om și nici nu adorau idoli, și deși fuseseră botezați și obligați să trăiască în aceeași credință... puteau fi înrobiți!

Și el este sclav. Acum, pentru că este creștin! Ce nebunie mai e și asta? Pentru unii, nu era decât un morisc care putea fi executat la fel ca toți cei trecuți de doisprezece ani; pentru alții, era un creștin care ar putea trage la galere toată viața pe un vas de corsari... în cazul în care n-ar fi ucis mai devreme. Și dacă ar accepta să facă mărturisirea de credință musulmană – credința lui! –, atunci ar deveni sodomitul unui renegat. El, care s-a născut într-adevăr musulman! Sau sângele creștin care îi curge prin vine cântărește și el ceva? Cavalerul acela va fi răscumpărat pentru un pumn de monede de aur care îl vor îmbogăți pe renegat. Corsarul se va întoarce bogat la Alger, iar celălalt, pe pământurile sale ca să revină apoi să lupte împotriva moriscilor, ca să continue să-i înrobească.

---

[1] Isabel I de Castilia (1451-1504) și Fernando al II-lea de Aragón (1452-1516), cunoscuți în istorie ca Regii Catolici, prin a căror căsătorie, în anul 1469, au unit cele două regate iberice în anul 1479. În timpul domniei lor s-au petrecut mai multe evenimente de mare însemnătate istorică, precum organizarea Sfintei Frății (1476), crearea Inchiziției (1480), cucerirea Granadei (1492), expulzarea evreilor (1492), descoperirea Americii (1492) și anexarea Navarrei (1512). (n.tr.)

[2] Epitet atribuit regelui Filip al II-lea. (n.tr.).

21

ORDONANȚĂ ÎN FAVOAREA CELOR CARE SE VOR PREDA DE BUNĂVOIE

Înțelegând Regele, stăpânul meu, că majoritatea moriscilor din acest regat al Granadei, care s-au răsculat, au fost îndemnați nu prin voința lor, ci constrânși și somați, înșelați și împinși de către unii făptași turbulenți dintre mai-marii lor, căpetenii și comandanți, care au umblat și umblă printre ei; și care pentru scopurile lor personale și pentru a beneficia și a se sprijini pe gospodăriile oamenilor simpli din popor, și nu pentru a le aduce acestora vreun profit, s-au străduit să-i ridice la luptă; și poruncind adunarea unui anumit număr de oșteni ca să-i pedepsească, așa cum meritau pentru culpele și delictele lor, și luându-le localitățile pe care le aveau pe râul Almanzora și pe muntele Filabres, precum și în Alpujarras, având drept urmare moartea și captivitatea multora dintre ei, și reducându-se numărul lor așa cum s-a redus, hoinărind și rătăcind prin munți, trăind ca animalele sălbatice în peșteri și în grote și în păduri, suferind nenumărate lipsuri; de aceea, împins de milă, virtute proprie pentru condiția sa de rege, și dorind să îi trateze cu clemență, neuitând că sunt supușii și vasalii săi, și înduioșându-se la aflarea violențelor, siluirilor asupra femeilor, vărsărilor de sânge, jafurilor și a altor mari fărădelegi pe care ostașii săi le făptuiesc împotriva lor, fără ca acestea să fie justificate, ne-a împuternicit ca în numele său să putem face uz de protecția sa regească față de ei și să-i primim sub conducerea sa regească în felul următor:

Li se promite tuturor moriscilor care s-ar afla răsculați, fiind ieșiți de sub ascultarea și bunăvoința Maiestății Sale, fie aceștia

bărbați, dar și femei, de orice categorie, grad sau condiție ar fi ei, că, dacă în decurs de douăzeci de zile, socotite de la data acestei ordonanțe, vin să se predea și să pună persoanele lor în mâinile Maiestății Sale și ale seniorului don Juan de Austria în numele acestuia, li se va cruța viața și vor fi audiați și li se va face dreptate celor care vor dori mai apoi să dovedească violențele și oprimările la care au fost supuși ca să se răscoale; și va folosi față de ei în ce a mai rămas din nesfârșita sa clemență, atât cu aceștia, cât și cu cei care, în afară de faptul că au venit să se predea, ar face vreun serviciu special, cum ar fi acela de a tăia capul sau de a aduce prizonieri turci sau morisci berberi dintre cei care umblă cu răsculații, și dintre ceilalți născuți în regat care au fost căpitani și comandanți ai răscoalei, și care, înverșunați în aceasta, nu vor să se bucure de iertarea și de favoarea pe care Maiestatea Sa poruncește să le fie acordate.

În afară de aceasta: tuturor celor care ar avea mai mult de cincisprezece ani și mai puțin de cincizeci și care ar veni în cadrul acestui termen să se predea și ar aduce fiecare în mâinile slujitorilor Maiestății Sale câte o flintă sau o arbaletă cu toate cele trebuincioase, li se va acorda viața și nu vor putea fi luați ca sclavi și, în afară de aceasta, vor putea prezenta ca să fie eliberate câte două persoane pe care le-ar aduce cu ei, cum ar fi tată sau mamă, copii, ori soție, ori frați; care nu vor fi nici ei sclavi, ci vor rămâne liberi ca înainte și la liberul lor arbitru, cu avertismentul că aceia care nu vor dori să se bucure de această iertare și favoare, nici un bărbat de la paisprezece ani în sus nu va fi primit în nici un district; mai curând vor trece prin rigorile morții, neavându-se pentru ei nici o milă sau îndurare.

Ordonanța dictată de către don Juan de Austria în aprilie 1570 circulă din mână în mână prin Alpujarras. Creștinii o traduseră în arabă și făcură copii pe care le împărțiră prin iscoade și negustători, și în unele cazuri fură recitate discret de către cei care știau să citească, departe de haiduci, ieniceri și berberi; în alte cazuri, erau cântate, de parcă ar fi fost vorba de strigări de nuntă. Principele decretă de asemenea ca nimeni, sub amenințarea unor pedepse severe, să nu îndrăznească să rețină, să jefuiască

sau să maltrateze pe vreun morisc care ar veni să se predea, cum se mai întâmplase în ocazii anterioare.

Amândouă taberele treceau prin momente critice: pe terenurile din Alpujarras, prețul baniților de grâu și de orz crescuseră de peste zece ori, iar soldații și familiile lor răbdau foamea. Abén Aboo nu putea întreprinde nimic ca să remedieze situația aceea, fapt pentru care, după un schimb de scrisori cu Alonso de Granada Venegas[1], om de încredere printre morisci, îl delegă în mod oficial pe Habaquí să poarte negocierile pentru capitulare. Dar și simplele negocieri avură un efect contrar pentru interesele moriscilor. La vremea aceea, trei galere venite de la Alger cu alimente, cu arme și muniții, începură să descarce proviziile pe plajele de la Dalías, dar aflând ocupanții acestora că Abén Aboo își negocia capitularea, încărcară la loc și se întoarseră la Alger. Același lucru se întâmplă cu încă șapte galere care sosiră pe coaste sub comanda lui Hoscein, fratele lui Caracax, care venea cu patru sute de ieniceri și o mare cantitate de armament, și care se îndreptă din nou spre orașul corsarilor de îndată ce luă cunoștință de negocierile de pace.

De partea creștină, situația era mult mai complexă, dacă se poate spune așa: pe de o parte și indiferent de ciocnirile mai mult sau mai puțin sporadice în alte zone din Alpujarras, strategia războiului de gherilă adoptată de către Abén Aboo făcea practic imposibilă o victorie definitivă. Pe de altă parte, insurecția avusese deja consecințe în orașul Sevilla din apropiere, în care zece mii de morisci vasali ai ducelui de Medina Sidonia și ai ducelui de Arcos se răsculară ca urmare a ultrajelor la care fuseseră supuși. Regele Prudent reuși să rezolve situația, poruncindu-le acelor nobili să vină personal să restabilească pacea pe pământurile lor, dar se răspândi temerea că în orice moment răscoala s-ar putea extinde în regatele Murciei, Valenciei sau Aragónului, unde trăiau numeroși morisci.

---

[1] Militar, nobil și mecena spaniol, de origine morisc, din a doua treime a secolului al XVI-lea. (n.tr.)

Cu toate acestea, motivul care cântărise cel mai mult pentru ca regele Filip să-i permită lui don Juan de Austria să ofere condiții pentru capitulare îl constituia atitudinea sultanului otoman.

În februarie 1570, turcii, imitându-i pe algerieni, care își dedicau forțele cuceririi Tunisului, atacaseră Zara, în Dalmația venețiană, și revendicaseră insula Cipru, unde debarcaseră în iulie. În luna martie a aceluiași an, Filip al II-lea primi la Córdoba, unde participa la adunarea Cortes-urilor[1] ca să fie mai aproape de teatrul de război, un trimis al papei Pius al V-lea. În numele întregii creștinătăți, Sanctitatea Sa cerea inițierea unei noi cruciade, cu care scop propunea constituirea unei Sfinte Ligi pentru a lupta împotriva amenințării necredincioșilor care, după opinia pontifului, se credeau puternici datorită atenției pe care Spania o acorda conflictelor sale interne. Evlaviosul monarh spaniol acceptă, dar ca să-și dedice strădaniile acestei acțiuni era absolut obligatoriu să pună capăt problemelor cu moriscii din Alpujarras.

Ordonanța avu drept urmare capitularea în masă a moriscilor, care veniră în tabăra lui don Juan de Austria, la Padul, ca să se predea. Dar făcu, de asemenea, ca mare parte a oștirii creștine să dezerteze ca urmare a imposibilității de a obține beneficii. Din cei zece mii de oameni pe care se bizuia ducele de Sesa când intrase în Alpujarras, îi rămaseră doar patru mii.

– Plecăm! Ne întoarcem la Alger! Ordinul lui Barrax răsună ca un tunet printre oamenii săi. Să aveți totul pregătit pentru mâine de dimineață. Apoi, intră în cortul său. M-ai auzit? îi strigă el lui Hernando. Pregătește-l de călătorie, adăugă el arătând spre cavaler.

Hernando se întoarse spre nobil: era ceva mai bine, dar...

– O să moară, spuse el fără să se gândească.

[1] Denumire dată începând cu secolul al XII-lea adunărilor alcătuite din nobili, reprezentanți ai clerului și ai păturilor populare. Era un corp consultativ care putea să facă doar solicitări monarhului și să voteze sau să respingă impozitele stabilite de acesta. (n.tr.)

Barrax nu replică. Își încruntă sprâncenele până când capetele lor se contopiră deasupra ochilor închiși pe jumătate. Hernando își reținu respirația câtă vreme căpitanul îl țintui cu privirea. Barrax îi întoarse spatele și părăsi cortul; mâna lui dreaptă mângâia o dagă, ca și cum ar fi vrut să-i arate băiatului care avea să-i fie soarta.

Era condamnat, se gândi Hernando: îl aștepta moartea sau, în cel mai bun caz, să tragă pe viață la galere. Așezat pe jos, își privi lanțurile care îi legau gleznele. Nu putea să fugă. Nici măcar să umble! Era un sclav. Nu era altceva decât un sclav legat în fiare! Și Fátima... Își duse mâinile la față și nu-și putut stăpâni lacrimile.

– Bărbații nu plâng decât atunci când le moare mama sau când sunt cu mațele pe dinafară.

Hernando îl privi pe cavaler și își reveni în fire, în încercarea de a-și stăpâni plânsul.

– O să murim amândoi, îi răspunse el, ștergându-și ochii cu mâneca.

– Vom muri doar dacă așa vrea Dumnezeu, șopti creștinul.

Unde mai auzise el aceleași cuvinte? La Gonzalico! Aceeași dispoziție sufletească, aceeași supunere. Plesni din limbă. Și islamul? Oare însuși acest cuvânt nu înseamnă supunere?

– Dar Dumnezeu ne-a făcut liberi ca să luptăm, adăugă cavalerul, întrerupându-i astfel reflecțiile.

Hernando îi răspunse cu o strâmbătură disprețuitoare.

– Un bărbat rănit și un altul pus în lanțuri?

Făcând această observație, arătă spre exteriorul cortului. Vânzoleala era necontenită.

– Dacă tu ți-ai acceptat de-acum moartea, permite-mi măcar să lupt pentru viața mea, răspunse creștinul.

Hernando privi lanțurile: nu erau groase, ci foarte solide; gleznele se vedeau jupuite acolo unde se frecau de fier.

– Ce-ai face dacă te-aș lăsa în libertate? îl întrebă băiatul cu privirea asupra brățărilor de la picioare.

– Aș fugi și mi-aș salva viața.

– Mă îndoiesc că ai fi în stare să umbli. Nici măcar nu te poți ridica din pat.

– Voi izbuti, repetă cavalerul; ridicându-se în capul oaselor, o strâmbătură de durere îi zbârci chipul.

– Sunt mii de musulmani acolo, afară. De data aceasta, Hernando se întoarse spre el. Observă o strălucire necunoscută în privirea nobilului. Te...

Mă vor ucide? i-o luă înainte cavalerul.

Chemarea la rugăciune a muezinului le întrerupse conversația. Se lăsa întunericul. Pregătirile pentru călătorie încetară și credincioșii se prosternară. „Acum", silabisi cavalerul în liniștea dinainte de începutul rugăciunilor, arătând spre capătul cortului în spatele căruia se aflau catârii.

Hernando nu se ruga. Nu o mai făcea de multă vreme. Rugăciunea de seară, aceea pe care moriscii, eliberați de supravegherea creștinilor, o puteau recita într-o oarecare liniște ascunși în casele lor. Ce îl sfătuise Hamid? Ce ar spune învățatul despre eliberarea unui dușman creștin? Întoarse capul spre stâlpul de la intrarea în cort. Hangerul lui Hamid, sabia Profetului! Prin deschizătura dintre foile de cort văzu cum membrii taberei căutau să se orienteze spre *quibla,* pregătindu-se de rugăciune. Berberul de strajă, ca întotdeauna, nu se clintea din post, de lângă stâlp, de lângă săbii. Hernando își aminti de amenințarea lui Barrax: „Dacă vrei să mori, nu trebuie decât să pui mâna pe una din arme". Să moară. Moartea este o îndelungată speranță! A fost ca și cum l-ar fi călăuzit ochii migdalați ai Fátimei, a cărei imagine i se ivise deodată în amintire. Ce importanță mai avea acum totul? Creștini, musulmani, războaie, victime...

– Prefă-te că ești mort, îi porunci el cavalerului, întorcându-se spre el. Închide ochii și ține-ți răsuflarea.

– Ce...?

– Fă cum îți spun!

Începutul rugăciunilor a mii de morisci rupse liniștea. Hernando ascultă cântările câteva clipe, apoi își scoase capul printre foile de cort.

– Ajută-mă! îl zori pe gardian. Nobilul este pe moarte.

Berberul intră în cort, îngenunche lângă rănit și îl pălmui ușor peste față. Hernando profită că străjerul era întors cu spatele ca să scoată hangerul din teacă; fâșâitul metalic îl făcu pe berber să-și întoarcă privirea. Fără să șovăie, de unde era, Hernando răsuci arma și nimeri în gâtul străjerului care căzu mort peste cavaler.

Cu o sforțare, nobilul dădu la o parte cadavrul.

– Dă-mi spada mea, îi ceru el, când încerca să se ridice.

Hernando privea absorbit lama ascuțită a hangerului pe care strălucea o mică dâră de sânge.

– Pentru Dumnezeu! Dă-mi spada, îl imploră nobilul.

Hernando îl privi pe creștin: ce putea face omul ăla în situația lui cu o spadă atât de grea ca aceea?

– Te rog, insistă cavalerul.

Îi înmână spada bastardă și se îndreptă spre capătul cortului; turmele de catâri erau exact alături. Nobilul îl urma, aplecat, cu spada în mână. Hernando observă durerea și slăbiciunea în mișcările lente și țepene ale rănitului și îndoielile îl asaltară din nou. Era sinucidere curată! De parcă i-ar fi presimțit îndoielile, cavalerul își înălță chipul spre el și zâmbi recunoscător. Hernando se aplecă, se plasă lângă foile de cort și încercă să zărească ceva în întuneric. Cavalerul lăsă la o parte orice precauție: rupse pânza cu hotărâre, se strecură prin gaură și începu să meargă de-a bușilea spre exterior. Trecând pe lângă el, Hernando văzu că rana sângera din nou și că bandajul care acoperea plăcuța de aramă era pătat cu roșu. Îl urmă, și el tot de-a bușilea, cu privirea ațintită în pământ, asupra hangerului pe care îl târa după el, așteptându-se să se ciocnească în orice moment cu vreun soldat de strajă. Dar nu se întâmplă așa, și după câteva clipe se aflau sub picioarele catârilor. Murmurele rugăciunilor a mii de credincioși se confundau cu propria lui răsuflare accelerată. Creștinul îi zâmbi din nou, pe față, ca și cum ar fi fost deja liberi. „Și, acum, ce va mai urma? se întrebă Hernando: cavalerul nu va putea ajunge foarte departe, va pierde sânge, nu vor izbuti să

străbată nici a zecea parte dintr-o leghe." Cerul se arăta roșiatic pe deasupra munților și soarele își anunța apusul în curând. Amurgurile în Sierra Nevada! De câte ori nu le privise de la... Juviles! Băbuța! Tăcu și privi atent printre picioarele animalelor. Cum să nu recunoască el picioarele Băbuței? I le îngrijise de mii de ori. Le găsi și îi făcu un semn creștinului să-l urmeze. Când ajunse la catârcă, mângâie tendoanele încovoiate și pline de bășici. Băbuța era înhămată pentru drum. Hernando se ridică în picioare nu înainte de a verifica dacă privea cineva, dacă supraveghea cineva. Toți erau cufundați în rugăciunile de seară. La stânga lui, la câțiva pași, se deschidea trecătoarea spre una dintre nenumăratele prăpăstii din Alpujarras.

– Ridică-te, îl zori el pe nobil. Hernando îl ajută să se culce de-a curmezișul pe Băbuță, asemenea unei poveri. Ține-te bine, îi spuse când îi duse mâinile spre chinga animalului. Încercă să-i ia spada, dar creștinul se împotrivi și hotărî să se prindă doar cu o mână.

Trăgând de catârcă spre prăpastie, merse cu pași mici, fiind împiedicat de lanțurile de la glezne; încerca să evite zornăitul și înainta fără să privească spre vreun loc în mod special, cu ochii în hăul care se deschidea pe deasupra prăpastiei de care se apropiau. Simți nevoia să se roage și să se alăture cunoscutelor murmure care se auzeau din tabără, dar nu putu. Doar când dădu peste marginea prăpastiei întoarse capul: încă se mai putea vedea o linie roșiatică subțire conturând culmile. Nimeni nu-i observase. Se desfătă câteva clipe cu scena: mii de persoane prosternate spre răsărit, în sens invers prăpastiei unde se aflau ei. Creștinul îl zori și atunci sări pe spinarea catârcei, de-a curmezișul lângă cavaler, și la fel ca acesta se prinse de chinga de sub pântecele Băbuței.

– Ține-te bine, îl sfătui el. Coborârea o să fie periculoasă. La Juviles, Băbuțo! Du-ne la Juviles! Atunci, îi dădu o palmă peste crupă, mai întâi cu blândețe, apoi cu putere, până când Băbuța își învinse reținerea inițială de a porni pe scurtătură și, după ce

își duse în față un picior dinainte, se așeză pe crupă ca să alunece pe povârniș.

Ceea ce în realitate au fost câteva clipe li se păru o veșnicie. Catârca ocolea pietre, stânci și copaci; spre uimirea băiatului, sări chiar peste câte o spărtură verticală. Băbuța! Băbuța lui! De mai multe ori au fost pe punctul de a cădea când animalul se așeza ca să se lase să alunece pe coastă în jos. Se zgâriară în rugii de mure și în crengi, dar până la urmă ajunseră la albia unui pârâu care cobora din Sierra Nevada. Apa înghețată îi făcu să se simtă în libertate. Băbuța rămase nemișcată cu apa până la jumătatea gambei și își mișcă violent grumazul; urechile ei mari se răsuciră, mândre, și împroșcară mii de picături în toate direcțiile, ca și cum ar fi fost și ea conștientă de isprava pe care tocmai o izbutise.

Hernando se lăsă să cadă în pârâiaș și își cufundă capul în apă. Atunci, strigă sub apă și stârni nenumărați bulbuci care îi mângâiară chipul. Izbutiseră! Între timp, cavalerul se lăsă și el să alunece până rămase în picioare, sprijinindu-se ușor de spinarea catârcei; continua să sângereze și cu toate acestea, chiar și îmbrăcat într-o simplă tunică militară, apărea demn, semeț, ținând cu putere în mâna dreaptă spada lungă și grea.

Hernando rămase așezat în pârâu.

– Vezi? comentă nobilul, Dumnezeu nu ne dorea moartea, iar Hernando râse nervos. Trebuie să lupți! Nu să plângi. N-ai mațele pe dinafară și nici nu ți-a murit mama. Isus Hristos și Preasfânta Fecioară și...

Cavalerul continua să vorbească, dar Hernando nu-l mai asculta. Și mama sa? Și Fátima...

– Să fugim, porunci nobilul la sfârșitul discursului său.

Să fugă? se întrebă Hernando. Da, asta voia și el. Pentru asta își riscase viața, dar mai scăpase o dată, la Adra. Și atunci le lăsase singure pe Fátima și pe mama lui.

– Așteaptă.

– Ne vor urmări. O vor face de îndată ce își vor da seama că am fugit!

– Așteaptă, insistă Hernando. Noaptea îi va opri...

– Ce se întâmplă? îl întrerupse nobilul.

– Acum câteva luni, explică el ridicându-se din apă și privind cu o subită tristețe hangerul lui Hamid, am fost să o salvez pe mama mea din Juviles. De ce să-i reproșeze măcelul? se gândi el înainte de a continua, și totuși nu o putu evita. Voi, creștinii, ați ucis mai mult de o mie de femei și copii, îi reproșă el.

– Eu nu...

– Taci! Ați făcut-o. Și ați înrobit încă pe-atâția.

– Și voi...

– Ce mai contează acum! îl întrerupse tânărul morisc. Eu am fost acolo, la Juviles, să o salvez pe mama mea. Am izbutit. Am salvat-o și pe Fátima... cea care trebuia să-mi fie soție! Apoi, m-am întors să le salvez și cu altă ocazie. Am trăit momente foarte grele. Hernando își aminti furtuna de zăpadă, fugind de la Paterna, nunta de la Mecina, fugind de creștini... La ce au folosit toate astea? Nu le voi părăsi în voia sorții, afirmă el.

Apoi, îi înfruntă creștinului privirea. Sângera profund și, cu toate acestea, deborda de forță. El însuși, cât trăise ca sclav al căpitanului, și le șterse din minte pe Fátima și pe Aisha: îndepărtase orice gând cu privire la ele, ca și cum n-ar fi existat, dar acum... libertatea! Ce ciudate energii descătușează libertatea! Brahim nu se va preda creștinilor, se gândi deodată, dar dacă el va reuși să fugă cu Fátima și cu mama sa și să se predea, poate că vor izbuti să uite tot acel coșmar.

– Am nevoie de ajutorul tău..., începu să spună cavalerul.

– Nu-ți va folosi prea mult în întuneric. Tu ai nevoie doar de Băbuță. Trebuie să merg să o caut pe mama mea... Și pe femeia pe care o iubesc! Înțelegi? Nu pot îngădui ca voi, creștinii, să le ucideți sau să le înrobiți.

Condus de elanul hotărârii sale, făcu un pas pentru a ieși din pârâu, dar căzu în apă împiedicat de lanțuri. Uitase de ele.

– Această hotărâre te onorează, recunoscu nobilul cavaler ajutându-l să se ridice. Vino, adăugă el și arătă spre mal.

– Ce-ai de gând?

– Băiete, nu există fier al maurilor care să poată rezista în fața oțelului de Toledo, îi răspunse creștinul, făcându-i semn să se așeze și, cu membrele întinse, să-și pună labele picioarelor înlănțuite pe o mică stâncă.

Hernando îl văzu apucând spada cu amândouă mâinile. Nu va putea să o facă; era rănit. Chiar și în penumbră, putu deslușì durerea oglindită pe chipul cavalerului când ridică sabia deasupra capului.

– Pentru piroanele lui Isus Hristos! strigă nobilul.

Lui Hernando i se păru că își vede picioarele libere printre scânteile care săriră din lanț și din piatră atunci când oțelul lovi fierul. Zăngănitul verigii tăiate coincise cu zarva produsă pe deasupra capetelor lor. Fuga le fusese descoperită. Creștinul se aplecă peste spadă, acum înfiptă în pământ, ca și cum lovitura aceea l-ar fi sleit de puteri.

– Fugi! îl somă Hernando.

Cavalerul nici măcar nu răspunse. Hernando îi trecu un braț pe sub subsuori și îl însoți până la Băbuță. Îl ajută să se urce la fel ca mai înainte, de-a curmezișul, ca o povară. Dezlegă una dintre curele și îl legă pe creștin de catârcă. Păstră alte curele pentru el.

– Ai încredere în ea, îi spuse el, apropiindu-se de urechea lui. Dacă vezi că se oprește, poruncește-i să meargă la Juviles. Băbuța își ciuli urechile. Ține minte: la Juviles. La Juviles, Băbuțo! La Juviles! O îmboldi pe catârcă lovind-o peste crupă.

O privi pornind pe albie în jos, dar numai o clipă: prăpastia fu năpădită deja de torțe care coborau cu o extremă precauție.

Hernando se ascunse printre niște hățișuri, în vreme ce berberii lui Barrax căutau pe ici, pe colo fără prea mult zel, purtând torțele cu nepăsare dintr-o parte într-alta. Strigătele căpitanului răsunau pe deasupra prăpastiei. Doi soldați urmară cursul pârâului în întuneric, dar reveniră la scurt timp după aceea. A doua zi, se întorceau la Alger, mult mai bogați decât atunci când debarcaseră pe coastele din al-Ándalus; ce le păsa lor dacă Barrax își pierduse prizonierul?

Aștepta să treacă miezul nopții ca să se hotărască să urce pe cărarea deschisă chiar de berberi. Cu ajutorul curelelor pe care le păstrase, legă capetele libere ale lanțului pe deasupra cătușelor de la picioare; îl rodeau și îl vor jupui la fel ca și verigile de fier de la glezne, dar durerea era diferită: până atunci, suferința îl făcuse să se târască; acum, era doar o jenă pe care o simțea în picioarele libere.

Putea auzi zaiafeturile și petrecerile din tabără, în timp ce aștepta la poalele prăpastiei. Mulți corsari și berberi, la fel ca și Barrax, hotărâseră să se întoarcă în patria lor și sărbătoreau ultima lor noapte în ținuturile din al-Ándalus. La rândul lor, moriscii continuau să meargă să se predea lui don Juan de Austria și părăseau, fie pe ascuns, fie fără nici urmă de sfială, oștile musulmane. De data aceasta, ordinul principelui creștin era dus la îndeplinire, iar bărbații și femeile erau respectați în drumul lor. Până și micul Yusuf îi mărturisise în aceeași după-amiază intenția lui de a fugi a doua zi de dimineață ca să se predea. Puștiul pusese stăpânire pe o veche arbaletă, cu care avea de gând să se prezinte în tabăra lui don Juan, așa cum cerea ordonanța. Nu avea încă paisprezece ani, dar voia să se înfățișeze ca un soldat. O spusese din toată inima, cu mândrie.

Hernando se silise să zâmbească la vorbele lui.

– Eu..., bâigui Yusuf, neîndrăznind să-l privească în față, eu...

– Spune.

– Ți se pare că e bine ce vreau să fac? Crezi că pot?

Atunci Hernando fu cel care își ascunse privirea. I se împleticise limba înainte de a răspunde și își dresese glasul de mai multe ori.

– Nu trebuie să-mi ceri permisiunea. Tu..., se opri și își drese din nou vocea, tu ești liber și nu-mi datorezi nimic. În orice caz, eu sunt cel care îți datorează recunoștință.

– Dar...

– Allah să te ocrotească, Yusuf. Pacea fie cu tine.

Yusuf se apropie de el cu solemnitatea care se poate aștepta din partea unui puști și cu mâna întinsă, dar sfârși prin a i se

arunca în brațe. Chiar și acum, Hernando încă mai simțea pe piept răsuflarea întretăiată a băiatului.

Ajunse pe culmea prăpastiei și se îndreptă spre tabără, dând ocol cortului lui Barrax. Nu fu nevoie să-și ia prea multe precauții: straja era alcătuită dintr-un singur berber care se lovea întruna peste cap, într-o zadarnică încercare de a rămâne treaz. Ceilalți dormeau după petrecere, în apropierea focurilor de tabără. Unde le-ar putea găsi pe Fátima și pe mama sa? Trebuia să străbată tabăra, dar după plimbările lui cu sodomiții, cine nu l-ar recunoaște? Văzu un turban aruncat aproape de jăraticul unui foc de tabără: nu știa cum să pună mâna pe el. Deși gardianul dormita, cu siguranță că avea să-și dea seama că cineva bântuie printre tovarășii săi; nu se mișca nimic și licărirea torțelor care luminau tabăra l-ar trăda. Străbătu locul acela cu privirea, până când... Nu!

I se înmuiară picioarele și căzu în genunchi, iar o sudoare rece îi năpădi tot corpul. Vomită. Vomită și a doua oară, iar stomacul îi ceru și o a treia și o a patra oară, dar nu mai avea ce să lepede din el, și icnetele îl sleiră de puteri. Apoi, privi din nou spre intrarea în cortul lui Barrax: înfipt în aceeași suliță de care căpitanul poruncise să se agațe săbiile era căpățâna retezată a lui Yusuf; îi fuseseră smulse nasul și urechile și îi fuseseră bătute în cuie sub țeastă, în linie: mai întâi o ureche, apoi cealaltă și la urmă ceea ce trebuie să fi fost nasul puștiului. Îl cuprinse alt icnet, dar de această dată nu se feri să privească. Și-l imagină pe uriașul căpitan peste Yusuf, smulgându-i nasul și urechile cu dinții. De câte ori nu amenințase cu așa ceva! Nu putea fi decât din cauza lui. L-o fi învinovățit pe puști de fuga lui, de lipsa Băbuței... El era cel care se ocupa de animale. Căută și capul lui Ubaid, dar nu-l găsi. Fără îndoială, cărăușul trebuie să fi fost mai isteț și să fi fugit. Privi încă o dată rămășițele lui Yusuf, martore ale cruzimii corsarului. Se ridică și scoase hangerul din teacă.

Cu extremă precauție, parcurse buza prăpastiei până când ajunse în spatele berberului care făcea de gardă. „Nu-ți va servi prea mult hangerul ăla vechi dacă nu înveți să-l ții de mâner cu

toată puterea", îi spusese ienicerul acela. Dacă va da greș, va cădea din nou în mâinile lui Barrax. Strânse degetele pe mâner și își încordă toții mușchii înainte de a trage cu forță o lovitură de hanger drept în ceafa soldatului. Se auzi doar șuierul armei în aer și căzătura surdă a bărbatului la pământ cu capul plecat într-o parte. Apoi, traversă tabăra, fără să-și facă griji din pricina berberilor care dormeau, cu fălcile încleștate, cu mușchii încordați și privirea ațintită asupra intrării în cortul căpitanului. Dădu la o parte prelata și intră. Barrax dormea pe jos, pe o saltea de paie. Hernando așteptă ca ochii să i se obișnuiască cu penumbra și se îndreptă spre el. Ridică hangerul deasupra capului; degetele îl dureau, mușchii brațelor și cei de pe spinare luptau să nu plesnească. Era acolo! Lipsit de apărare! Gâtul lui era mult mai gros decât al străjerului pe care nu reușise să-l decapiteze complet. Era pe punctul de a-l lovi, dar ceva îl opri și ținu arma sus. De ce nu? Corsarul avea să afle cine i-a pus capăt vieții! I-o datora lui Yusuf! Cu un picior îl zgâlțâi pe Barrax în coaste. Corsarul mormăi ceva, se mișcă și continuă să doarmă. Următoarea fu o lovitură puternică de picior într-o parte. Barrax se ridică buimăcit în capul oaselor și Hernando îi oferi câteva clipe, îndeajuns cât să-l vadă, îndeajuns cât să-și ridice privirea spre hanger, îndeajuns cât să-l coboare după aceea la nivelul ochilor. Căpitanul deschise gura să țipe și hangerul zbură spre gâtul lui. Dintr-o singură tăietură îi reteză capul.

Hernando străbătu tabăra îmbrăcat ca turcii, cu veșminte pe care le găsi în cort: un turban care îi ascundea chipul pe jumătate, niște șalvari și o tunică lungă care îi ajungea până în călcâie; cătușele de la picioare înfășurate în resturi de țesătură și ascunse sub șalvari. În mâna dreaptă, într-un sac, ducea căpățâna căpitanului. Purta de asemenea mai multe dăgi la cingătoare și o mică archebuză atârnând pe partea opusă celei cu hangerul lui Hamid. Cu îndrăzneală, ridicând glasul, îi întrebă pe diferiții soldați de strajă cu care se întâlni unde se află cortul lui Brahim, până când ajunse acolo. Fără să stea pe gânduri, intră cu hotărâre, cu hangerul scos din teacă. Ce-i păsa lui că este soțul mamei

sale! De data asta, nu va ține seamă de rugămințile Aishei. Dar cortul care îi fusese indicat era pustiu: nu rămăsese nimic înăuntru. Era pe punctul de a vârî hangerul în teacă, dar un zgomot în spatele său îl sili să se întoarcă din nou cu arma gata de atac. Se trezi cu mama sa, nemișcată, la intrare.

– Ce cauți aici? întrebă Aisha.

Hernando își descoperi fața.

– Fiule!

Aisha veni spre el, dar pentru prima dată Hernando se feri de îmbrățișarea ei.

– Și Brahim? întrebă el pe un ton aspru. Și Fátima? Unde sunt?

– Fiule... Trăiești! Și... ești liber? bâigui mama sa.

Hernando observă cum îi curgeau lacrimile pe obraji.

– Mamă, unde este Fátima? o întrebă el din nou, de data aceasta cu blândețe, strângând-o în brațe.

– Au fugit. Au scăpat de aici ca să se predea creștinilor, răspunse ea printre sughițuri. Chiar astă-seară, la apusul soarelui. Decepția lui Hernando fu atât de evidentă, încât Aisha se grăbi să continue: Regele s-a văzut obligat să-l mustre pe tatăl tău vitreg în mai multe ocazii. Lipsea de la consilii și chiar de la acțiunile de hărțuire ca să... – ezită ea – ... ca să stea cu Fátima, îi scăpă până la urmă. Cum ordonanța creștinilor permite libertatea pentru două persoane, a ales-o pe Fátima și pe fiul lui mai mare, pe Aquil, dar l-a luat și pe Humam la insistențele mamei acestuia. Poate că nu vor pune la socoteală un copil de câteva luni.

– Fátima... Fátima a fugit cu el?

– A trebuit să se supună, fiule. Brahim...

– Și Musa? o întrerupse el.

Nu voia să afle mai multe amănunte.

– În cortul de alături. În ăsta puteau sta doar...

– Să mergem după ei! o zori el, întrerupând-o din nou.

Începea să se crape de ziuă. Găsiră o turmă de catâri la câțiva pași de cort și Hernando hotărî să pună mâna pe unul dintre ei ca să o suie pe mama sa. Cărăușul, un morisc deja bătrân, se trezi de îndată ce observă agitație printre animalele sale și

Hernando îl amenință cu hangerul. Nu-l ucise; îl obligă să-i însoțească o bucată de drum, îndeajuns cât să nu aibă timp să le denunțe fuga, și apoi îl puse în libertate.

22

Hernando, Aisha și Musa zăboviră două zile ca să străbată distanța care îi despărțea de Padul, unde se afla tabăra lui don Juan de Austria. Pe parcursul drumului, se alăturară sutelor de morisci care mergeau să se predea. Principele ceruse ca toți cei care traversau Alpujarras în acest scop să poarte o cruce albă pe umărul drept, fapt pentru care, de la distanță, acel lung convoi, ca multe altele care mergeau pe alte drumuri, părea o procesiune de cruci mari albe țesute pe veșmintele unor bărbați, femei și copii care își târau picioarele în liniște, învinși, obosiți, înfometați și bolnavi, lăsând în urmă iluzia trecătoare de a-și fi redobândit cultura, pământul... și propriul Dumnezeu. Toți își cunoșteau soarta: exodul către diferitele regate ale monarhului creștin, departe de Granada, cum li se întâmplase și moriscilor din Albaicín și de la câmpie.

Peste noapte, poposiră în împrejurimile fortăreței de la Lanjarón. Acolo se opriseră unii când lumina începuse să scadă; mulți alții li se alăturaseră. Nu făcură zaiafeturi, nici petreceri, nici dansuri; se aprinseră puține focuri de tabără și oamenii se pregătiră să doarmă sub cerul liber. Nici mâncarea nu fu mai multă decât slabele provizii pe care fiecare dintre ei putuse să le ia la plecare. Nimeni nu mai chemă la rugăciune.

Hernando mâncă o bucată de pâine, luă catârul și își luă rămas-bun de la mama sa.

– Unde mergi?

– Am ceva de făcut. O să mă întorc, mamă, încercă el să o liniștească, văzându-i privirea îngrijorată.

Se îndreptă spre castelul inexpugnabil de la Lanjarón care se înălța pe o culme stâncoasă de aproape șase sute de *varas,* la miazăzi de satul care domina ținutul; trei dintre cele patru laturi ale fortăreței se deschideau în gol deasupra unor impresionante blocuri de stâncă. Fusese construit, ca multe altele, în perioada nazaritâ și dărâmat pe jumătate după prima răscoală din Alpujarras, în anul 1500, când moriscii se ridicaseră la luptă împotriva politicii dure a cardinalului Cisneros, și care se va încheia cu încălcarea de către Regii Catolici a acordurilor de pace de la Granada. Îi căută cu privirea pe Brahim și pe Fátima când traversă tabăra: oricât de mult ar fi fugit după apusul soarelui, n-ar fi putut călători doar la lumina lunii și trebuie să se fi oprit în acea primă noapte când i-o luaseră înainte, dar nu izbuti să-i recunoască în mulțimea de umbre care se mișcau foarte abătute. Poate că erau și mai în față, deja la Tablate, către care se îndreptaseră unii ca să-și petreacă noaptea.

Străbătu distanța care îl despărțea de fortăreață la adăpostul blândei lumini aurii a lunii. Catârul era priceput și se mișca cu grijă, căutând unde să calce pe pământ ferm... ca Băbuța. „Ce s-o fi întâmplat cu biata Băbuță?" Alungă gândul acela, simțind că îl năpădește nostalgia. Și cavalerul? Oare mai era în viață? I-ar fi plăcut să știe cine este, dar creștinul aproape că leșină după ce dădu lovitura care îl eliberă din lanțuri. În orice caz, dacă n-ar fi fost el, cu dorința lui de libertate, poate că n-ar fi fugit și acum ar vâsli ca sclav pe galera *Calul iute* a lui Barrax... sau ar fi mort ca Yusuf. Simți din nou o teribilă amărăciune, amintindu-și de pustiul acela. Ridică privirea spre impunătoarea siluetă a castelului și oftă. După toate aceste luni chinuitoare, oamenii se predau. Iarăși. De ce atâtea morți și nenorociri? Va mai ajunge vreodată castelul acela să apere dorințele arzătoare ale unui popor ultragiat și oprimat?

Urcă pe drum și ajunse la castelul în ruine; descălecă încet, cu capul plecat, și așteptă ca ochii să i se obișnuiască cu un alt fel de întuneric. Alese bastionul rămas încă în picioare, pe latura dinspre miazăzi a fortăreței, și se îndreptă într-acolo.

Încercă să găsească direcția spre Mecca și când crezu că a reușit, luă nisip de pe jos și se spălă cu el. Își ridică ochii albaștri spre cer: niște ochi diferiți de cei care priviseră prima dată hangerul lui Hamid. Strălucirea copilărească dispăruse, voalată de o expresie îndurerată.

– Nu există alt Dumnezeu în afară de Allah, iar Mahomed este trimisul lui Allah.

Recită cu voce joasă, aproape în șoaptă, ridicând hangerul lui Hamid deasupra capului, fără să-l scoată din teacă, apucându-l de amândouă extremitățile.

De câte ori îi refuzase lui Barrax acea mărturisire de credință?

– Hamid, sunt aici, șopti el din nou. Auzi liniștea. Sunt aici! urlă el, iar strigătul răsună pe culmi și prin trecători, luându-l prin surprindere.

Ce s-o fi întâmplat cu învățatul? Lăsă să treacă o vreme și trase aer în piept.

– Allah este mare! strigă din toți plămânii.

Îi răspunseră doar culmile până atunci tăcute.

– Am făgăduit că nici un creștin nu va pune mâna pe acest hanger, adăugă el cu voce tremurătoare.

Îl îngropă la picioarele bastionului cât mai adânc cu putință, sfâșiindu-și degetele și unghiile, în vreme ce scurma în pământ cu un dorn pe care îl luase din tabără. Apoi se rugă, simțindu-l pe Hamid alături, cum o făcuseră la Juviles în atâtea alte ocazii, iar la sfârșit, cu ajutorul unei pietre și a dornului, făcu să sară niturile cătușelor de la picioare, acestea desfăcându-se și lăsând la vedere niște glezne descărnate.

Soarele trecuse de nămiezi când grupul lui Hernando sosi la tabăra lui don Juan de Austria. La un sfert de leghe înainte de a ajunge la destinație, femeile începură să-și descopere capul și chipul și să ascundă sub veșminte podoabele interzise. Pe o câmpie întinsă din afara localității Padul, moriscii erau primiți de mai multe companii de oșteni.

– Predați-vă armele! strigau aceștia silindu-i să formeze șiruri. Cel care va ridica o archebuză, o arbaletă sau va pune mâna pe o spadă, va muri pe loc!

La capătul fiecăruia dintre acele lungi șiruri, o serie de notari, așezați în spatele unor mese care nu se potriveau pe câmp, luau notă de datele personale ale moriscilor și ale armelor pe care le predau; așteptarea era interminabilă din pricina lenei și a lentorii cu care notarii își îndeplineau sarcina. Alături de ei, o altă armată, aceasta alcătuită din preoți, se ruga în jurul moriscilor, cerându-le să se alăture rugăciunilor, să se închine sau să îngenuncheze în fața crucifixelor ce li se prezentau. Dintre rânduri, se înălțau acele murmure serbede și de neînțeles care vreme de ani de zile putuseră fi auzite în bisericile din Alpujarras și cu care moriscii răspundeau la solicitările sacerdoților.

Ce-ai adus acolo? îl întrebă pe Hernando un oștean cu crucea roșie a Sfântului Andrei, patronul pedestrașilor, brodată pe uniforma sa, arătând spre sacul pe care îl purta în mâna dreaptă.

Nu este..., începu Hernando să spună, deschizându-l și introducându-și cealaltă mână cu nepăsare.

Santiago! strigă oșteanul scoțându-și spada din teacă drept răspuns la ceea ce i se păruse o atitudine suspectă.

Cu mare repeziciune, mai mulți oșteni veniră la chemarea tovarășului lor, în vreme ce moriscii se îndepărtau de Hernando, Aisha și Musa, care se treziră numaidecât înconjurați de oameni înarmați. Hernando era tot cu mâna în interiorul sacului.

– Nu ascund nici o armă, încercă el să-i liniștească pe oșteni, începând să scoată, încet, căpățâna căpitanului. Asta este ce a rămas din Barrax! strigă el arătând-o agățată de păr. Căpitanul corsarilor!

Zvonul de glasuri se răspândi chiar și printre șirurile de morisci. Unul dintre oștenii veterani îi ordonă unui boboc să meargă să-l caute pe caporal sau pe sergent, în vreme ce alți oșteni și preoți se alăturau cercului de oameni din jurul băiatului și al însoțitorilor acestuia. Toți știau cine era Barrax.

– Cum te cheamă? îl întrebă un caporal care își deschise drum printre oameni și care zâmbi văzând căpățâna corsarului.

– Hernando Ruiz! se auzi din cealaltă parte a cercului, înainte ca el să poată răspunde.

Băiatul se întoarse uimit. Vocea aceea... Andrés, sacristanul din Juviles!

Sacristanul intrase și el în grup însoțit de doi preoți și se îndreptă direct spre Aisha, pe care o pălmui de îndată ce dădu cu ochii de ea. Hernando lăsă să-i cadă căpățâna lui Barrax și se pregăti să sară asupra sacristanului, dar caporalul îl opri.

– Ce se întâmplă? se miră oșteanul. Ce înseamnă...?

– Această femeie l-a asasinat pe don Martín, parohul de la Juviles, țipă sacristanul cu ochii injectați de sânge.

Atunci, vru să o pălmuiască din nou pe Aisha.

Hernando simți că îl lasă picioarele când și-o aminti pe mama sa înfigându-și cuțitul în preot. Niciodată nu prevăzuse că se vor mai întâlni cu cineva din Juviles și, cu atât mai puțin, cu Andrés. Caporalul îl apucă pe sacristan de braț și îl împiedică să o mai lovească pe Aisha.

– Cum îndrăznești...? sări unul dintre preoți în apărarea sacristanului.

Ordinele principelui erau clare: nu trebuia să se facă nimic ce ar putea isca o răscoală a moriscilor.

– Don Juan, argumentă caporalul, a făgăduit iertarea tuturor moriscilor care se predau și nimeni nu se va opune hotărârii sale. Băiatul acesta, adăugă el, vine să-și predea armele și... căpățâna unui căpitan de corsari. Singurii care nu se bucură de favoarea și nici de iertarea principelui sunt turcii și berberii.

– Ea a asasinat un om al lui Dumnezeu! răspunse celălalt sacerdot scuturând-o pe Aisha de braț.

– Se pare că au ucis și un sângeros dușman al regelui. Ea este cu tine? adăugă el.

– Da. Este mama mea.

– Sigur că da! explodă din nou Andrés, scuipându-și vorbele împotriva Aishei. Nu puteai să te întorci cu soțul tău, nu-i așa?

Când l-am recunoscut într-un șir de oameni cu altă femeie... a jurat că ai murit! De aceea a trebuit să te întorci cu fiul tău și cu un corsar ca pradă, ca să-ți câștigi libertatea...

– Libertatea o acordă principele, sări caporalul. Vă interzic să luați vreo măsură împotriva acestei femei, le atrase el atenția sacerdoților. Dacă aveți ceva de spus sau de reclamat, adresați-vă lui don Juan de Austria.

– O vom face! țipă primul preot. Împotriva ei și a soțului ei, care a mințit. Caporalul ridică din umeri. Însoțește-ne să-l căutăm pe soțul ei, îi ceru preotul.

Am treburi de făcut, se scuză acesta, în vreme ce culegea de pe jos căpățâna lui Barrax. Însoțiți-i voi, le porunci el la doi dintre oamenii săi, și aveți grijă să fie îndeplinite ordinele principelui.

Se duceau să-l caute pe Brahim! Hernando nici măcar nu le acordă atenție moriscilor care se amestecaseră printre cei care îl urmau pe sacristan. Și nici comentariilor care se auzeau la trecerea lui; întâmplarea cu căpățâna corsarului circulase din gură în gură. Mergeau să-l caute pe Brahim... și pe Fátima.

Este acolo! Strigătul lui Andrés, arătând spre masa unui notar, îl readuse la realitate exact atunci când stomacul începea să i se strângă, închipuindu-și-o pe Fátima în mâinile tatălui său vitreg. José Ruiz! urlă sacristanul, grăbindu-se spre masa de scris.

Notarul încetă să mai scrie în registru și își ridică privirea spre grupul care se apropia de ei.

– N-ai jurat în fața mea că soția ta a murit?

Brahim se făcu alb la față văzându-i pe fiul său vitreg și pe Aisha, pe Musa, pe cei doi oșteni, câțiva preoți și pe sacristanul din Juviles grăbindu-se spre el. Hernando nu apucă să observe panica oglindită pe chipul tatălui său vitreg; privirea îi era ațintită asupra Fátimei, slabă, trasă la față, frumoșii ei ochi negri migdalați, înfundați în orbite încercănate. Fata, indiferentă, se mărgini să-i observe venind.

– Care este motivul acestui scandal? întrebă notarul, oprindu-i cu un gest al mâinii înainte de a tăbărî cu toții asupra mesei de scris.

Era un bărbat uscățiv, cu o înfățișare bolnăvicioasă și o barbă rară, cel pe care îl deranjase întreruperea. Sacristanul se repezi la Brahim, dar unul dintre oșteni îi tăie calea.

– Ce se întâmplă aici? întrebă notarul din nou.

– Omul acesta m-a mințit! sări Andrés. Notarul îi răspunse cu o expresie de resemnare, convins că toți făceau la fel. A jurat în fața mea că soția lui murise, dar, în realitate, încerca să o ascundă pe ucigașa unui sacerdot, o acuză el, luând-o de brat pe Aisha și prezentând-o notarului.

– Soția lui? După cum spune el, interveni notarul de parcă l-ar fi costat un teribil efort să vorbească, soția lui este femeia aceea. Și o arătă pe Fátima.

– Bigamule! strigă unul dintre preoți.

– Ereticule! vociferă altul. Trebuie să-l denunțăm Sfântului Oficiu! Principele nu poate ierta păcatele, această sarcină îi revine doar Bisericii.

Notarul lăsă să-i cadă pana peste registru și își șterse fruntea cu o batistă. După zile întregi de muncă și după ce se ocupase de sute de bărbați și de femei care nici măcar nu vorbeau spaniola, doar aceste probleme îi mai lipseau.

– Unde sunt alguazilii de pe lângă Consiliul Suprem al Inchiziției? întrebă Andrés.

Privi de jur-împrejur și le ceru oștenilor să meargă să-i caute.

Hernando îl văzu pe Brahim tremurând, din ce în ce mai alb la față. Știa la ce se gândește. Dacă îl arestau și constatau că este însurat cu două femei, Inchiziția avea să-l întemnițeze și...

– Nu... nu este soția mea, bolborosi atunci Brahim.

– Aici scrie María din Terque, soția lui José Ruiz din Juviles, spuse notarul. Așa mi-ai spus.

– Nu! Nu m-ai înțeles! Soția lui Hernando Ruiz din Juviles. Brahim intercală cuvinte în arabă, nervos, fără să înceteze cu gesticulațiile. Asta am spus: Hernando Ruiz, fiul meu, nu José Ruiz. María din Terque este soția fiului meu! strigă el adresându-se tuturor celor prezenți.

Hernando rămase cu gura căscată. Fátima ridică privirea de la Humam, pe care îl legăna, străină de tot ce se întâmpla în jurul ei.

– Ai spus..., insistă notarul.

Brahim scoase un nou șir de cuvinte în arabă. Încercă să i se adreseze notarului, dar acesta îl întrerupse cu un gest disprețuitor al mâinii.

– Predați-mi registrul! îi ceru exaltat Andrés, pe un ton autoritar.

Notarul apucă registrul cu amândouă mâinile și clătină din cap în semn de refuz. Apoi, privi lungul șir de morisci pe care trebuia să-i înscrie și care creștea încetul cu încetul, cu toții atenți la discuție.

– Cum vreți să ne facem treaba dacă ăștia știu să rupă doar câteva vorbe în castiliană? se plânse el.

Ultimul lucru pe care îl dorea în momentul acela era să se vadă implicat, chiar și numai ca martor, într-un proces al Inchiziției; mai avusese niște experiențe neplăcute cu Sfântul Oficiu și oricine s-ar fi prezentat în fața acestuia... Luă din nou pana, o înmuie în cerneală și corectă cu voce tare cele notate de el:

– María din Terque, soția lui Hernando Ruiz din Juviles! E în regulă. Nu mai e nici o problemă. Predă armele, adăugă el adresându-i-se nou-venitului, și dă-mi datele tale și ale celor care te însoțesc.

– Dar..., protestă sacristanul.

– Reclamațiile, la Tribunalul Suprem din Granada, îl întrerupse notarul fără să-și ridice privirea din registru.

– Nu puteți..., încercă să intervină unul dintre preoți.

– Ba pot! o luă înainte funcționarul continuând să noteze.

Hernando șoptea datele mamei sale și ale lui Musa, privind-o pe Fátima cu coada ochiului. Fata era în continuare străină de toată agitația, cu privirea ațintită asupra micuțului ei, pe care îl legăna necontenit cu blândețe.

– Sunteți înșelat! insistă Andrés.

– Nu. De data aceasta, notarul îi ținu piept sacristanului, sătul deja de insistențele acestuia. Nu mă înșală nimeni. Acum

îmi amintesc precis că mi-a spus Hernando Ruiz, și nu José Ruiz, minți el. Unde vreți să locuiți până când principele va hotărî expulzarea voastră? îi întrebă după aceea.

– La Juviles, răspunse Brahim.

– Trebuie să fie la șes, departe de munți și de coastă, recită iritat notarul pentru a mia oară în acea lungă zi de lucru.

– În câmpia Granadei.

– Dar..., încercă sacristanul să intervină.

– Următorul, adăugă plictisit bărbatul, făcându-le semn să se dea la o parte.

– Dacă, așa cum au spus, s-au căsătorit în timpul răscoalei, uniți-i potrivit preceptelor Sfintei Mame Biserica, fu răspunsul pe care îl primiră din gura lui Juan de Soto, secretarul lui don Juan de Austria, sacristanul din Juviles și cei doi sacerdoți care veniseră să se plângă de îndată ce se îndepărtaseră de masa notarului. În ceea ce o privește pe femeie, continuă secretarul, amintindu-și de zâmbetul de satisfacție al principelui său la vederea căpățânii lui Barrax, aflată încă la picioarele sale când se duse să-l consulte în legătură cu plângerea, fapta ei este cuprinsă în iertarea făgăduită.

Cei trei dădură semne că ar mai fi vrut să protesteze, dar secretarul îi împiedică:

– Supuneți-vă, este hotărârea principelui.

– Să nu te apropii de Fátima, altminteri...

Hernando fu surprins de amenințarea lui Brahim la câțiva pași mai încolo de masa notarului.

Băiatul se opri. Acum nu mai era sclavul unui corsar! Nu trecuseră nici două zile de când renunțase la libertate și își riscase viața ca să le salveze pe Fátima și pe mama sa. Ucisese trei oameni ca să izbutească! În afara turbanului, pe care îl lăsase să-i cadă pe drum, încă mai purta îmbrăcămintea unui turc oarecare.

– Altminteri ce? îi strigă el tatălui său vitreg.

Brahim, în fața lui, se opri și se întoarse spre fiul său vitreg. Hernando stătea față în față cu cărăușul. Brahim strâmbă din gură cu un zâmbet cinic. Atunci, apucă brațul Aishei și îl strânse cu putere. Aisha rezistă o clipă, dar Brahim continuă să o strângă până când femeia nu mai putu ascunde o grimasă de durere. Aisha nu făcu nici un gest de a se opinti sau de a se îndepărta de soțul ei.

– Mamă! exclamă Hernando, căutând să pună mâna pe un hanger pe care nu-l va mai purta niciodată de acum încolo, dar Aisha evită să-și încrucișeze privirea cu a fiului ei. Nemernicul ăsta afurisit te-a părăsit la Ugíjar! strigă el.

Brahim o strânse și mai tare de braț pe Aisha. Aceasta continua să nu-l privească pe fiul ei. Fátima reacționă pentru prima dată și îl strânse pe Humam la piept, ca și cum în acest gest ar fi stat întreaga ei viață.

Hernando îl înfruntă pe tatăl său vitreg. În ochii lui albaștri strălucea o furie scăpată de sub control. Tremura. Ura acumulată izbucni într-un urlet de mânie. Brahim zâmbi și răsuci brațul primei sale soții cu atâta violență, încât aceasta nu-și putu stăpâni un geamăt.

– Tu alegi, Nazareeanule. Vrei să vezi cum îi rup brațul mamei tale?

Aisha plângea în hohote.

– Ajunge! strigă Fátima. Ibn Hamid, nu...

Hernando se dădu un pas înapoi, nevenindu-i să creadă rugămintea mută pe care o vedea pe chipul fetei și respiră adânc ca să-și domolească bătăile inimii.

Cu ochii mijiți, tânărul își aminti de sfatul lui Hamid. „Folosește-ți inteligența", îi spusese învățatul. Nu era momentul să se lase dus de emoții... Fără să spună nimic, Hernando se întoarse cu spatele, luptând să-și stăpânească dorința de răzbunare.

23

Mai, 1570

– Îndurare, stăpâne. Îndurare să ne acorde Alteța Voastră în numele Maiestății Sale și iertare pentru greșelile noastre pe care le recunoaștem ca fiind grave. Acestea fură cuvintele pe care Habaquí, prosternat în fața lui don Juan de Austria, le rosti în momentul capitulării sale. Aceste arme și acest drapel îl predau Maiestății Sale în numele lui Abén Aboo și al tuturor răsculaților de la care am împuterniciri, își încheie declarația, în momentul în care don Juan de Soto arunca drapelul pe jos.

Înainte ca Habaquí să fi intrat în cort, stindardul colorat al lui Abén Aboo cu deviza sa brodată „Nu am putut să doresc mai mult, dar nici să mă mulțumesc cu mai puțin" fusese predat companiilor de pedestrași și de cavalerie aliniate în tabără așa cum se cuvenea. Repetate salve trase de către archebuzieri însoțiră aclamațiile cavaleriștilor și ale oștenilor înainte de rugăciunile sacerdoților.

Habaquí obținu de la rege iertarea pentru turci și berberi, care aveau să rămână în libertate ca să se întoarcă pe pământurile lor. Filip al II-lea cedă, întrucât era grăbit să pună capăt conflictului, ca să ajungă în fruntea Sfintei Ligi propuse de către papă, pe lângă teama că sosirea primăverii i-ar înzestra pe morisci cu alimente și aceștia s-ar ridica din nou la luptă.

Don Juan de Austria numi comisari și îi trimise în toată regiunea Alpujarras ca să obțină deplina capitulare a moriscilor din regatul Granadei. Habaquí se ocupă de toate cele necesare pentru îmbarcarea turcilor și a berberilor în porturile desemnate de

către principe, acțiune pentru care Filip al II-lea puse la dispoziție o mulțime de caravele și de corăbii cu vâsle. Restabilirea definitivă a păcii fu fixată pentru ziua de Sfântul Ioan a anului 1570, dată la care vor trebui să plece toți turcii și berberii de pe pământurile regatului Granadei.

Până la 15 iunie fură înregistrați treizeci de mii de morisci care depuseseră armele. Habaquí reuși să-i îmbarce cu destinația Alger pe aproape toți turcii și corsarii, dar cei mai mulți berberi hotărâră să continue lupta. Pus în fața acestei turnuri, Abén Aboo se răzgândi și își retractă capitularea: îl asasină pe Habaquí și deveni din nou puternic în munți, având sub comandă aproape trei mii de oameni.

> Astăzi au fost expediați ultimii deportați, cu cea mai mare suferință din lume, pentru că, la momentul plecării, au avut parte de atâta ploaie, vânt și zăpadă, încât unii s-au plâns pe drum în fel și chip, fata către mamă, soțul către soție, și copilul către văduvă; iar eu i-am însoțit în toate necazurile lor pe o distanță de două mile, îndurând din greu: nu se poate nega că a asista la pustiirea unui regat este împrejurarea cea mai demnă de milă care se poate imagina.
>
> Scrisoarea lui don Juan de Austria către Rui Gomes[1]
> 5 noiembrie 1570

În noiembrie 1570, Filip al II-lea dispuse expulzarea departe de coastă a tuturor moriscilor din regatul Granadei. Cei stabiliți în câmpie, printre aceștia Hernando, Brahim și familiile lor, fură încredințați lui don Francisco de Zapata de Cisneros, senior de Barajas și guvernator al Córdobei, care trebuia să-i ducă în orașul acela, pentru ca apoi să-i repartizeze prin ținuturi din Castilia și Galicia.

Câmpia Granadei cuprindea o mulțime de cătune la apus de oraș. Era o zonă fertilă de șes, întrucât dispunea de un sistem

[1] Rui Gomes da Silva (1516-1573), principe de Éboli, conte de Mélito și duce de Pastrana, aristocrat portughez foarte important la Curtea lui Filip al II-lea. (n.tr.)

îngrijit și complex de distribuție a apei prin canale de irigație construite în epoca romană, care apoi fusese dezvoltat și perfecționat de către musulmani. După ce Granada se predase Regilor Catolici, străvechea împărțire a pământurilor în grădini și mici parcele fusese înlocuită de latifundii: mari întinderi de terenuri cultivate, proprietate a nobililor, a creștinilor de frunte și a ordinelor religioase, precum cel al Certozinilor[1], care beneficia de mari suprafețe pe care le destinase cultivării extensive a viței-de-vie.

Acolo, vreme de șapte luni, trăiră ca refugiați mii de morisci. Tânjeau după văgăunile din munți, după trecătorile și prăpăstiile din Alpujarras, pe niște pământuri care se întindeau în fața ochilor lor fără piedici și care erau cultivate și păzite de către creștini și străbătute întruna de călugări și de preoți care îi mustrau pentru faptele lor, orice ar fi făcut.

Potrivit ordinelor principelui, Hernando și Fátima se căsătoriră după ritul creștinesc în biserica din Padul. Cu o zi înainte de ceremonie, fură examinați amândoi în interiorul lăcașului la doctrina creștină de către aceiași sacerdoți care îi hărțuiseră de cum ajunseseră în sat, sacristanul Andrés fiind și el de față.

Hernando a trecut examenul fără dificultăți.

— Acum, tu, arătă unul dintre preoți către Fátima. Spune *Tatăl Nostru.*

Fata nu răspunse. După câteva clipe, cei doi preoți și sacristanul începură să-și arate nerăbdarea.

Fátima era copleșită de nenorocirea ei. Cu o noapte înainte, Brahim, sub ochii lui Hernando, ai Aishei și a sute de morisci care se înghesuiau pe jos încercând să doarmă, o posedase fără pic de rușine, ca și cum ar fi vrut să le dovedească tuturor că era în continuare stăpânul ei. Hernando, mânios, trebuise să se îndepărteze de gemetele de plăcere ale tatălui său vitreg. Ieșise afară să respire aer curat, nereușind să-și stăpânească lacrimile fierbinți ale neputinței.

---

[1] Ordin monahal cu reguli severe, întemeiat de Sfântul Bruno (1030-1101) în anul 1084 în masivul Chartreuse din Alpii francezi, în apropiere de Grenoble. (n.tr.)

– Nu știi *Tatăl Nostru*? întrebă Andrés, închizând ochii pe jumătate.

Hernando o împinse blând cu antebrațul și fata reacționă. Recită cu glas tremurător *Tatăl Nostru,* precum și *Ave Maria,* dar nu fu în stare să spună *Crezul, Salve* și *Poruncile.*

Unul dintre preoți îi porunci ca în fiecare vineri, vreme de trei ani, să se prezinte la parohia ei până va învăța corect catehismul; așa scrise și în cartea ei de identitate. Apoi, așa cum se cuvenea, îi obligă să se spovedească.

– Asta e tot? urlă preotul care primea spovedania Fátimei când aceasta își încheie mărturisirea păcatelor, iar Hernando, care-și aștepta rândul, în picioare lângă confesional, se făcu mic. Don Juan o fi putut el să dispună căsătoria voastră, dar unirea nu va fi dusă la îndeplinire dacă nu mărturisești corect și nu te căiești de păcatele tale. Cum e cu adulterul tău? Trăiești în păcat! Căsătoria voastră după rit maur e lipsită de valoare. Cum e cu răscoala? Cu insultele și blasfemiile, cu asasinatele și sacrilegiile pe care le-ai comis?

Fátima se bâlbâi.

Nu te pot dezlega de păcate. Nu văd la tine nici pocăință, nici remușcare, nici gânduri de îndreptare.

Fata, în genunchi, nu putu vedea grimasa de satisfacție a preotului în interiorul confesionalului, dar Hernando observă prea bine zâmbetele lui Andrés și ale celuilalt sacerdot, atenți la spovedanie. Ce rost aveau aceste zâmbete? Dacă nu îi căsătoreau... Inchiziția! Trăiau în păcat. Nici măcar principele nu ar putea opri Consiliul Suprem al acesteia.

– Mărturisesc! strigă băiatul, aruncându-se pe jos în genunchi. Mărturisesc că trăiesc în păcat și mă căiesc pentru aceasta. Mărturisesc că am fost de față la sacrilegiu în biserici...

Fátima începu să repete mecanic cuvintele lui Hernando.

Amândoi mărturisiră nenumăratele păcate pe care preoții doreau să le audă, se căiră și făgăduiră să trăiască de-acum încolo potrivit virtuților creștine. Noaptea aceea o petrecură în interiorul bisericii ca penitență: Hernando se rugă cu voce tare,

încercând să acopere cu vorbele sale tăcerea îndârjită în care se menținea Fátima, în genunchi, alături de el.

A doua zi de dimineață, doar în prezența lui Brahim, vigilent, amenințător, și a câtorva vechi creștini din sat chemați în mod special să participe ca martori, cei doi se căsătoriră. Primiră din nou Sfânta Împărtășanie. Hernando îl observă pe Brahim cum se agita neliniștit în timpul ceremoniei solemne și lăsă să i se topească „turta" în gură. Îl însurau cu Fátima! Ce importanță are ce o să se întâmple după aceea? Brahim o va revendica din nou pe Fátima și, în cadrul comunității morisce, ea va fi în continuare cea de-a doua lui soție, dar acum cărăușul nu putea face nimic, doar să-și stăpânească pornirile în timpul solemnității cu care întâmpinau cu toții falsa căsătorie. Preotul îi declară soț și soție, iar Hernando implora în gând ajutorul lui Allah.

Nunta îi costă catârul. Hernando fu ispitit să se opună și să invoce faptul că prețul maxim pentru oficierea căsătoriilor era de doi *reales* pentru preot, o jumătate de *real* pentru sacristan și o ofrandă modestă, dar nu dispunea de bani; nu avea decât acel catâr care nici măcar nu era al lui. Ultimul avertisment pe care îl primiră proaspeții căsătoriți înainte de a părăsi lăcașul de cult fu acela că nu aveau voie să locuiască împreună și nici să întrețină relații în următoarele patruzeci de zile.

În câmpia Granadei, moriscii trăiau sub cerul liber și aproape fără foc, neputând face rost de lemne tăind pomii fructiferi care dominau peisajul. Vândură pe nimic tot ce putuseră păstra ca să obțină grâu, și până și apa, care se distribuia din belșug pe terenurile cultivate, potrivit unor stricte norme străvechi, deveni pentru ei un bun neîndestulător. Zdrențăroși, trăiau cu sutele acolo unde găseau o bucată de pământ lăsată în paragină; casele moriscilor de la câmpie, expulzați înaintea sosirii lor, erau ocupate acum de creștini. Împărțeau puținul de care dispuneau, în așteptarea deportării anunțate. După nuntă, Brahim o revendică din nou pe Fátima. Apoi, ajunși deja în câmpie, Hernando se văzu obligat să-l însoțească în timp ce străbăteau acele livezi

interzise ca să caute ceva de mâncare; Brahim veghea în orice clipă ca fiul său vitreg să nu se întâlnească singur cu Fátima și atunci când, dintr-un motiv sau altul, se întâmpla așa ceva, fata fugea de el.

– Nu mai insista, îl sfătuise într-o zi mama sa. O face pentru Humam... și pentru mine. Brahim l-ar putea ucide pe micuț dacă ar afla că ea vorbește cu tine. A amenințat-o cu asta! Îmi pare rău, fiule.

Hernando se refugie în amintirea comuniunii trăite în biserica din Padul; a acelei clipe în care se simțise soțul Fátimei. Ce ironie! Într-o biserică creștină! Poate că într-o zi...

În câmpie, așteptând hotărârea principelui, moriscii trăiră deznădejdea pentru înfrângerea pe care de-abia acum, dezarmați și supuși, prizonieri pe pământurile care fuseseră ale lor, o simțiră din plin. Unde aveau să fie deportați? Din ce aveau să trăiască? În orice clipă, îi chinuia îngrijorarea pentru viitorul lor în îndepărtatele regate ostile, stăpânite de niște creștini care nu-și ascundeau ura față de cei învinși. Dacă încă mai credea cineva în răscoala lui Abén Aboo, veștile nu erau dintre cele mai bune: comandorul suprem al Castiliei și ducele de Arcos ținuseră piept cu succes forțelor reduse ale regelui din al-Ándalus.

La întâi noiembrie, când vremea rea se înăsprea și mai tare și traiul devenea imposibil pentru neamul acela cufundat în mizerie, don Juan de Austria ordonă în sfârșit expulzarea lor. Moriscilor din câmpia Granadei li se ordonă să se adune lângă Spitalul Regal din Granada, pe un mare teren viran din afara zidurilor orașului. Spitalul, vechea Poartă a Elvirei care oferea acces spre Albaicín și spre medina musulmană, mănăstirea Ordinului Merced, biserica Sfântul Ildefonso în stil mudejar, precum și mari și numeroase grădini de zarzavaturi îngrădite înconjurau locul acela.

Mii de morisci se strânseră pe câmpie, în fața Spitalului Regal, păziți de oșteni ai guvernatorului don Francisco de Zapata, așteptând ca notarii și socotitorii instalați înăuntru să-i înregistreze și să ia notă cu scrupulozitate de locurile lor de destinație.

În 5 noiembrie, în timpul unei furtuni, zdrențăroși, famelici și bolnavi, trei mii cinci sute de morisci, printre ei și familia Ruiz din Juviles, părăsiră Granada pe drumul spre lăcașul Certozinilor. Vreme de șapte zile străbătură cele peste treizeci de leghe care despărțeau Granada de Córdoba, etapele călătoriei fiind rânduite potrivit confortului guvernatorului și al slujbașilor acestuia, care căutau să se oprească în acele locuri în care puteau înnopta fără să se lipsească de pat și de mâncare.

În prima etapă merseră până la Pinos, în câmpie, la aproape trei leghe de Granada. Don Francisco de Zapata își găsi confortul în sat, dar moriscii trebuiră să îndure noaptea în ploaie, afară, protejându-se unii pe alții. Hrana care li se împărți fu neîndestulătoare. Localnicii se arătară potrivnici să-i hrănească pe cei care huliseră creștinătatea. La răsăritul soarelui, au început urcușul spre Moclín, loc în care se înalța o impunătoare fortăreață care apăra accesul spre câmpie și spre Granada. Distanța străbătută fu aceeași ca în prima zi, dar de data aceasta urcând și simțind frigul din munți cum se strecoară până la oase prin îmbrăcămintea udă leoarcă de la ploaie. Pe drum, nici unul dintre morisci nu putea rămâne în urmă, așa că toți bărbații în putere fură siliți să-i ajute pe bolnavi și chiar să care cadavrele. Nu exista nici o căruță. Hernando, departe de Fátima și de Aisha, care mergeau în față, cără în timpul urcușului un bătrân sfrijit, incapabil să se țină pe picioare, cu o tuse seacă, devenită, pe timpul zilei, o horcăială surdă care lovea în urechile băiatului. A murit în aceeași noapte, la fel ca alți șaptezeci de morisci. Singura consolare pentru deportați fu aceea că, după ce cărară morții până la următoarea oprire, lipsa sicrielor le permisese îngroparea lor direct în pământ.

Unii, disperați, aleseseră fuga, dar principele hotărâse că orice morisc care ar încerca să fugă va deveni sclavul oșteanului care îl arestează, motiv pentru care absența oricărui bărbat, femeie sau copil prilejuia o vânătoare lacomă din partea creștinilor, care apoi îi însemnau, pe frunte sau pe obraji, cu fierul înroșit în

foc pe noii lor sclavi, în vreme ce urletele de durere străbăteau șirurile de deportați. Nici un morisc nu-și dobândi libertatea.

De la Moclín se îndreptară spre Alcalá la Real, la alte trei leghe depărtare, mergând pe vârful muntelui. Hernando fu chemat să care, în locul bătrânului mort, o matroană șchioapă, pentru care avu nevoie de ajutorul altui băiat de aceeași vârstă cu el. În noaptea dinainte, observase la Fátima o îngrijorare pentru micul Humam, a cărui tuse încerca să o potolească la sânul ei.

În Alcalá la Real, la poalele unei coline încununate cu o altă fortăreață în a cărei incintă apărată de ziduri se construia o impunătoare abație peste o veche moschee, fu locul în care Aisha îi anunță fiului său moartea micului Humam în timpul marșului din ziua aceea: la fel ca și bătrânului, tusea i se prefăcuse într-o răsuflare șuierătoare, și copilașul începuse să tremure atât de tare încât Fátima însăși începuse și ea să tremure între plânsete și țipete de neputință. Nu i se permisese să se oprească. Fátima, sfâșiată de durere, îi rugase în genunchi pe creștini să o ajute, să i se permită să se oprească o clipă ca să facă rost de ceva cald pentru copil, dar numeroaselor sale rugăminți li se răspunsese cu dispreț. Părea că ostășimea era mai atentă la posibilitatea ca acea tânără mamă, frumoasă chiar și în suferință, să ia hotărârea disperată de a fugi ca să-și îngrijească fiul; pentru Fátima s-ar fi putut obține un preț bun în piața din Córdoba.

– Nimeni nu ne-a ajutat, se văită Aisha în hohote, amintindu-și privirile compătimitoare ale celorlalți morisci.

Merseseră mai departe până când, la mai puțin de o leghe de Alcalá, mama și copilul încetară să mai tremure. Aisha trebuise chiar să dezlipească trupul copilului mort din brațele înțepenite ale mamei sale.

Ca soț creștin al fetei, Hernando se prezentă în fața notarilor care luară act și adeveriră decesul micuțului Humam; Fátima nu vorbea. Apoi, la apusul soarelui, Hernando, Brahim, Aisha și Fátima se îndepărtară de așezarea moriscă și, asemenea atâtor altor familii musulmane, supravegheați de la distanță de oșteni, purceseră la înmormântarea lui. Aisha spălă cu delicatețe

cadavrul copilului cu apa rece și cristalină ce curgea printr-un canal de irigație. Ascunsă printre scutecele lui Humam, găsi mâna Fátimei, pe care o păstră; nu era momentul să-i înapoieze fetei podoaba. Lui Hernando i se păru că aude din gura mamei sale aceleași cântece de leagăn pe care și le amintea atât de bine; Aisha îngâna cu voce joasă, ca atunci când îl răsplătea pe el cu acele momente. Brahim săpă un mormânt aproape de locul acela. Fátima nu mai avea lacrimi. Nu se afla acolo nici învățat, nu se făcură nici rugăciuni, nu se găsi nici pânză în care să fie înfășurat micuțul. Brahim îl depuse în groapă, împreună cu mama lui Hernando. Fátima, în picioare, împietrită de durere, nici măcar nu se apropie de mormânt.

Începând de la Alcalá la Real, etapele de mers deveniră mai lungi. Coborâră până la ogoarele din Jaén. Brahim o ajuta pe Fátima, care se lăsa târâtă. Nu vorbea; părea că nu trăiește. Hernando avea amețeli și frisoane de fiecare dată când zărea trupul fără vlagă al Fátimei atârnând de tatăl său vitreg. După încă trei zile, sosiră la Córdoba. Zdrențăroși, desculți, cu copii și bolnavi în spinare, așezați în rânduri de câte cinci, flancați de tot atâtea companii de halebardieri și de archebuzieri, intrară în oraș în sunetul muzicii și spre curiozitatea oamenilor. Oștenii, aliniați, erau înveșmântați în cele mai bune haine de gală.

Din trei mii cinci sute, câți plecaseră din Granada, ajunseră doar trei mii. Cinci sute de cadavre erau semănate pe drumul acela macabru!

Era ziua de 12 noiembrie 1570.

II

În numele dragostei

Eu nu am știut ce este aceasta, dar nu aș fi îngăduit să se ajungă până la cele străvechi, pentru că voi faceți ceea ce poate exista în alte părți și ați distrus ceea ce era unic în lume.

Cuvinte atribuite împăratului Carol Quintul în anul 1526, la vederea catedralei creștine din interiorul moscheei din Córdoba, alc cărei lucrări fuseseră autorizate de el însuși, punând astfel capăt disputelor dintre consiliul municipal și cel al catedralei în ceea ce privește oportunitatea construirii acesteia.

24

Lăsară în urma lor fortăreața de la Calahorra, traversară podul roman peste Guadalquivir și intrară în Córdoba prin Poarta Podului, care dădea spre fațada din spate a catedralei orașului. Aflat în rândurile celor aliniați, supravegheați de oșteni și examinați cu de-amănuntul de cetățenii îngrămădiți la trecerea lor, Hernando, ca mulți alți morisci care recunoscuseră în catedrala creștină minunata moschee din Córdoba de pe vremea califilor, își îndreptă privirea spre lăcaș. Sărmanii locuitori din Alpujarras, legați de pământurile lor, nu avuseseră niciodată ocazia să o vadă, dar auziseră de ea și, chiar extenuați fiind, curiozitatea li se ivi pe chipuri. Chiar în spatele acelui zid datând de sute de ani, sub cupolă, se afla *mihrab*-ul, locul din care califul adresa rugăciunea. Câteva murmure se auziră printre deportați, care în mod inconștient își încetiniră mersul. Un bărbat care ducea un copil pe umeri arătă spre moschee.

– Ereticilor! strigă o femeie ca răspuns la acele dovezi de interes.

Numaidecât, mulțimea se alătură ofenselor, de parcă ar fi vrut să apere biserica de privirile profanatoare:

– Nelegiuiților! Asasinilor!

Un bătrân vru să arunce cu o piatră în ei, dar oștenii îl împiedicară și grăbiră mersul coloanei. Când depășiră fațada posterioară a catedralei, străzile deveniră mai înguste și oștenii îi împrăștiară pe cetățeni, care putură să privească în continuare alaiul numai de la balcoanele caselor văruite, cu două niveluri. Moriscii străbătură strada Frânghierilor, trecură pe lângă Piața de Grâne și pe strada Pescăriei, traversară strada Târgului și

ajunseră la colțul cu strada Mânzului. Capătul cortegiului se opri în Piața Mânzului, cea mai mare zonă comercială a orașului și locul ales de guvernatorul Zapata ca să-i țină sub pază.

Piața Mânzului era o mică piață închisă, centrul cartierului cu același nume, și aici încercară fără succes să se instaleze cei trei mii de morisci care supraviețuiseră exodului, dar cea mai mare parte din ei sfârșiră prin a se împrăștia pe străzile din jur. Puțini putură să găsească găzduire și încă și mai puțini să o plătească, la hanul Lemnului, în cel al Călugărițelor sau în oricare altul dintre multele hanuri aflate în împrejurimi. Guvernatorul stabili puncte de control al accesului în zonă și acolo, pe străzi, pe răspunderea și cheltuiala consiliului municipal, rămaseră moriscii în așteptarea instrucțiunilor din partea regelui Filip în legătură cu destinația lor finală.

Noaptea veni peste ei; cei mai mulți își potoleau setea din chiupuri mari. Când le veni rândul, în vreme ce Brahim sorbea apa, aplecat sub șiroi, Hernando o privi pe Fátima: părul ei, acum murdar și năclăit, încadra un chip cu obraji supți și ochi încercănați înfundați în orbite, niște trăsături scofâlcite care lăsau să se ghicească oasele. Văzu cum îi tremură mâinile unindu-le în chip de căuș și cum încearcă să le ducă la gură; apa îi scăpă printre degete înainte de a-i ajunge pe buze. Ce se va întâmpla cu ea? Nu va mai rezista la o nouă călătorie.

Nimeni nu îndrăzni să se spele; deși guvernatorul închisese străzile, măsura îi afecta doar pe morisci, iar călătorii, negustorii, geambașii de vite și meșteșugarii care munceau și locuiau în zonă – fabricanți de șei, de spade, vânzători de in, fabricanți de ace sau tăbăcari – treceau cu îngâmfare prin masa de deportați, ținându-i sub observație, la fel cum făceau mulți preoți care mișunau printre ei sau mulțimea de oameni fără ocupație care veneau zilnic acolo: cerșetori sau aventurieri care nu pierdeau ocazia să-i trateze cu dispreț.

Moriscii erau sleiți de puteri și înfometați. Deodată, creștinii apărură cu oale mari cu supă de legume... și măruntaie de porc! Atunci, preoții începură să se oprească, pe ici, pe colo, ca să

verifice că nimeni nu refuză să mănânce acest aliment interzis de religia lor.

– De ce nu mănâncă? întrebă unul dintre ei, arătând spre Fátima.

Tânăra stătea pe jos, cu spinarea rezemată de fațada unei clădiri de pe strada Mânzului; strachina cu mâncare era neatinsă la picioarele ei.

Fátima nici măcar nu-și ridică fața auzindu-l pe preot. Brahim, absorbit de bucățile de măruntaie care pluteau în blidul lui, nu răspunse. Nici Aisha nu o făcu.

– Este bolnavă, se grăbi să o scuze Hernando.

– În acest caz, mâncarea o să-i facă bine, argumentă preotul și, cu un gest, o somă să mănânce.

Fátima rămase impasibilă. Hernando îngenunche lângă ea, luă lingura și o umplu cu supă... și cu o bucată de carne de porc.

– Mănâncă, te rog, îi șopti el Fátimei.

Ea deschise gura și Hernando îi vârî supa pe gât. Grăsimea se prelinse pe bărbia fetei, înainte ca un icnet să o silească să scuipe mâncarea la picioarele preotului. Omul sări un pas îndărăt.

– Cățea maură!

Moriscii care se aflau în jurul ei se dădură la o parte și făcură un cerc. Încă în genunchi, târându-se, Hernando se întoarse spre preot și i se adresă:

– Este bolnavă! exclamă el. Priviți! Luă bucata de porc de pe jos și și-o vârî în gură. Este... este soția mea. E doar bolnavă, repetă el. Priviți! Se întoarse către locul unde era blidul, umplu lingura cu bucăți de măruntaie și le mâncă. Este doar bolnavă..., bâigui el cu gura plină.

Preotul îl privi o vreme pe Hernando mestecând și înghițind bucățile de porc și repetând până când păru sătul.

– Voi reveni și sunt încredințat că atunci se va simți mai bine și că va onora bucatele pe care cu atâta generozitate vi le oferă orașul Córdoba, spuse preotul înainte de a se întoarce cu spatele la ei și cu fața la moriscul pe care îl avea cel mai aproape.

Peste drum de locul unde se aflau Fátima și Hernando, de cealaltă parte a străzii, se deschidea o ulicioară înfundată, în care

de-abia încăpeau doi oameni unul lângă altul și care ducea de la Piața Mânzului până la Guadalquivir. Poarta de lemn care făcea trecerea în ulicioară era deschisă în momentul acela și lăsa să se vadă un șir de coșmelii și mici localuri, unele cu un singur nivel, care se întindeau pe amândouă laturile și pe toată lungimea fundăturii. Exact în poarta ulicioarei, înarmat, stând de vorbă cu clienții care intrau sau care ieșeau din lupanar, alguazilul de la casa de toleranță din Córdoba îi privea pe morisci. În spatele lui, neîndrăznind să iasă din pricina veșmintelor interzise și a giuvaierurilor pe care le puteau purta doar înăuntrul bordelului, câteva femei își scoteau capul și, între ele, încercând să nu trezească bănuielile alguazilului, un bărbat asista la rugămințile tânărului morisc pe lângă acea fată suferindă. A spus că-i soția lui? Schiță un zâmbet care se șterse de pe obrazul său drept, acolo unde infamanta literă „S" apărea marcată cu fierul roșu. Hernando! Trecuseră aproape doi ani de când își luaseră rămas-bun la castelul din Juviles. În tot acest răstimp, omul acela se gândise la Hernando în fiecare zi: era fiul pe care nu-l avusese niciodată... Emoționat să-l vadă în viață, se gândi cu mândrie că tânărul crescuse și, în ciuda aspectului său zdrențăros, era evident că devenise deja bărbat. „Oare ce vârstă avea? Șaisprezece?" se întrebă Hamid.

– Francisco! strigă alguazilul, băgând de seamă prezența acestuia în ușă. Du-te la treabă! Și voi, la fel, adăugă el, gonind femeile cu un gest al mâinii.

Hamid avu o tresărire și șchiopătă de-a lungul ulicioarei, făcând un efort să-și stăpânească lacrimile. Hernando! Crezuse că n-o să-l mai întâlnească... Oare câți alți locuitori din Juviles or fi ajuns în acel nou grup? Nu le văzuse, dar știa cu siguranță că în oraș se aflau mai multe sclave provenind din Juviles, capturate înainte de iertarea acordată de don Juan de Austria; toți ceilalți morisci liberi care se stabiliseră la Córdoba proveneau din Albaicín sau din câmpia Granadei, făcând parte din primele grupuri de deportați. În tăcere, îi mulțumi Preamilostivului că îi cruțase băiatului viața și libertatea. Dar ce se întâmpla cu soția

lui? Se vedea că e bolnavă; tremura cu convulsii. Hernando trebuie că o iubește, întrucât sărise cu ochii închiși în apărarea ei, târându-se în genunchi până la preot. Se opri în dreptul unei mici coșmelii cu două niveluri și trase cu urechea. Nu se auzea nimic dinăuntru. Ciocăni la ușă.

– Trebuie să mănânci. Hernando se lăsă moale lângă Fátima.

Numaidecât, Brahim își ridică privirea din blid.

– Las-o în pace, mormăi el, nu te apropia de ea...

– Taci! Chiar vrei să moară? O s-o lași să moară și după aceea o s-o omori și pe mama mea pentru că am încercat să o ajut?

Brahim o privi pe fată: tremura chircită.

– Ocupă-te tu, femeie, îi porunci Aishei, care mânca închizând ochii de fiecare dată când ducea lingura la gură. Ai grijă să nu moară.

– Trebuie să te hrănești, Fátima, șopti Hernando la urechea Fátimei. Ea nu răspunse, nu îl privi, continua să tremure. Știu că deplângi pierderea lui Humam, dar nu-i vei reda viața dacă nu mănânci. Tuturor ne e dor de el...

– Lasă-mă pe mine, îl somă Aisha, în picioare în fața lui. Hernando își ridică ochii albaștri; privirea lui exprima o profundă consternare. Lasă-mă, repetă ea cu blândețe.

Nici Aisha nu izbuti să o facă pe Fátima să reacționeze. Încercă să o silească să înghită supa, mâncând ea toate bucățile de carne de porc în eventualitatea că s-ar întoarce vreun preot, dar de îndată ce reușea să-i vâre ceva lichid sau vreo legumă, fata le vomita. Hernando, stând pe vine, o privea pe mama sa luptând să o hrănească pe Fátima; își ținea răsuflarea când izbutea și lovea cu pumnii în pământ, cu disperare, văzând cum trupul fetei respinge hrana.

– Se zice că e un spital în piațetă, îi spuse o femeie moriscă în timp ce asista îngrijorată la scenă.

Când Hernando o întrebă din priviri, femeia îi arătă spre Piața Mânzului; el plecă în fugă, dar trebui să se oprească la câțiva pași mai încolo: o mulțime de oameni se îmbulzeau în

ceea ce trebuia să fie intrarea în spital, în fața unui portic acoperit cu o arcadă dublă. Cu toate acestea, se apropie și se luptă să-și deschidă cale printre oameni, neținând seama de proteste.

– V-am mai spus, îl auzi rostind pe capelan, că toate cele paisprezece paturi din spital sunt ocupate și în mai mult de jumătate din ele sunt câte două persoane. Dar, în afară de asta, ca să ajungi la spital este nevoie de o dispoziție a medicului sau a chirurgului și acum nu e nici unul dintre ei.

Unii renunțau la auzul acelor cuvinte și părăseau porticul; alții rămâneau pe loc, arătându-și rănile, tușind sau întinzându-și brațele și implorând. Un copil agoniza la picioarele capelanului, în vreme ce tatăl său plângea deznădăjduit. Ce putea izbuti el? se gândi Hernando văzând cum capelanul clătina cu încăpățânare din cap în semn de refuz. Vederea Fátimei tremurând și vomitând îl îndemnă și pe el să implore și, pentru a doua oară în noaptea aceea, căzu în genunchi în fața unui preot.

– Pentru Dumnezeu și Preasfânta Fecioară..., strigă el cu mâinile împreunate la nivelul pântecelui capelanului, amintindu-și cuvintele de implorare ale nobilului creștin în cortul lui Barrax, pentru piroanele lui Isus Hristos, ajutați-mă!

Preotul rămase o clipă uluit, înainte de a se apleca și a-l obliga să se ridice în picioare. Era primul morisc care îl invoca pe Isus Hristos. Dar Hernando rămase în genunchi.

– Ajutați-mă! repetă el în vreme ce preotul îl apuca de mâini și se lupta să-l ridice. Unde îl pot găsi pe chirurg? Spuneți-mi! Soția mea este foarte bolnavă...

Capelanul îi dădu brusc drumul din mâini.

– Îmi pare rău, băiete. Bărbatul clătină din cap. Spitalul Caritații nu primește decât bărbați.

Hernando nu vru să mai audă cum, după plecarea lui, ceilalți morisci izbucniseră în invocații ale Sfintei Treimi.

Trecuseră ore bune, era deja în toiul nopții. Moriscii încercară să doarmă pe jos, unii peste alții. Hernando umbla dintr-o parte într-alta, fără să se îndepărteze de Fátima, stăpânindu-și

plânsul cu sughițuri la tremurul fetei. Brahim dormea sprijinit de perete, cu Musa și Aquil chirciți lângă el. Aisha mângâia părul Fátimei, veghind-o, de parcă... de parcă s-ar fi așteptat să moară.

Foarte devreme în zori, zgomotul porții de la ulicioară deschizându-se l-a surprins pe Hernando. Mai întâi, văzu o tânără blondă îndreptându-se direct spre el – ce făcea femeia aceea? –, dar în spate, șchiopătând...

– Hamid!

Învățatul își duse arătătorul la buze și veni șontâc spre el.

Hernando se aruncă în brațele lui. În momentul acela, fu conștient de cât de mult îi dusese dorul acelui chip blând și familiar, chipul celui care fusese pentru el cea mai mare mângâiere în vremurile triste ale copilăriei sale.

– Să mergem! Nu e timp, îl zori Hamid, nu înainte de a-l îmbrățișa cu putere. Aceea, soția lui, fata aceea, îi arătă el tinerei care ieșise cu el. Ajut-o, să mergem.

– Ce... ce vrei să faci? întrebă Hernando nemișcat, fără să-și poată îndepărta privirea de la litera însemnată cu foc care apărea înfierată pe obrazul învățatului.

Aisha o ajută pe tânăra blondă să o ridice pe Fátima de subsuori.

– Vreau să încerc să o salvez pe soția ta, îi răspunse Hamid când cele două femei traversau deja strada târând-o pe Fátima. Nu trebuie să treci de ușă, Aisha, adăugă el. O să mă ocup eu de fată.

Hernando era încremenit. Soția lui? Asta era ea în fața creștinilor, dar Hamid... Și Brahim? Ce o să spună Brahim când o să vadă că Fátima lipsește? Faptul că Hamid era cel care avea să o ajute pe fată poate că-i va domoli mânia.

– Nu este... Aisha, eliberată acum de Fátima, îl apucă de braț și îl făcu să tacă printr-un gest.

Învățatul nu îl auzise: era atent doar ca nimeni să nu-i descopere.

– Mâine o să ies la cumpărături, spuse el înainte de a închide ușa bordelului. O să vorbim atunci, dar țineți seamă de faptul că aici sunt doar un sclav; eu voi alege momentul potrivit... Și spuneți-mi Francisco, ăsta e numele meu creștinesc.

25

În ziua de 30 noiembrie 1570, din ordinul regelui Filip al II-lea, cei trei mii de morisci veniți din câmpia Granadei cu guvernatorul Zapata plecară spre destinațiile lor definitive: Mérida, Cáceres, Plasencia și alte localități, ceea ce a redat Córdobei o anumită liniște, iar Pieței Mânzului, frenetica activitate comercială obișnuită. La prima oră a dimineții, de dincolo de moara situată în fața porții spre Martos, pe malul fluviului Guadalquivir, Hernando îi văzu traversând podul roman, aliniați, la fel cum el însuși o făcuse în direcție opusă în urmă cu aproape trei săptămâni.

La vederea acelei coloane de bărbați, femei și copii tăcuți, lăsați în voia soartei, povara de piei urât mirositoare și însângerate pe care o purta pe umeri deveni într-adevăr grea, mult mai grea decât fusese de-a lungul traseului prin împrejurimile orașului, de jur împrejurul zidurilor, cum era ordinul consiliului municipal, de la abator până în strada Meșinelor, lângă fluviu, unde se afla tăbăcăria lui Vicente Segura. Pentru câteva momente, Hernando își încetini pașii în vreme ce privirea lui urmărea coloana de proscriși. Simți sângele vitelor curgându-i pe spinare până îi udă și picioarele, iar duhoarea pătrunzătoare de piele și de carne de curând jupuită pe care locuitorii Córdobei refuzau să o lase să-i străbată străzile însoțea suferința pe care, chiar și de la distanță, o putea presimți la oamenii aceia. Ce se va întâmpla cu ei toți? Ce vor face? O femeie trecu pe lângă el privindu-l încruntată și Hernando reacționă și se puse din nou în mișcare: patronul lui nu admitea întârzieri, așa că nici el nu și le putea permite.

Aceea fusese învoiala pe care Hamid o obținuse pentru ei prin Ana María, prostituata care se ocupase de Fátima, care o ascunsese și o îngrijise cu ajutorul lui Hamid în odăița ei de la nivelul al doilea al coșmeliei sale de la bordel. Zâmbi gândindu-se la Fátima: se salvase de la moarte.

Ca urmare a ordinului de a părăsi Córdoba, slujbașii consiliului se îngrijiră iarăși de morisci, îi înregistrară din nou și repartizară oamenii spre diferite destinații. În momentul acela, Fátima trebui să părăsească bordelul și Hernando constată că veștile pe care i le dădea zi de zi învățatul erau adevărate și că fata, cu tristețea înscrisă încă pe chip, luase în greutate și avea un aspect mai sănătos.

Nici unul dintre ei nu ajunsese să o cunoască pe Ana María.

– E o fată bună, comentă într-o dimineață Hamid.

– O prostituată? îi scăpă lui Hernando.

– Da, afirmă învățatul cu gravitate. De obicei, sunt persoane cumsecade. Cele mai multe dintre ele sunt fete din cămine modeste și fără mijloace de trai pe care părinții le-au încredințat familiilor înstărite ca să le servească de mici ca slugi. Înțelegerea la care se ajunge de obicei cere ca, odată ce fetele ajung la vârsta potrivită, aceste familii cu dare de mână să le asigure o zestre materială îndeajuns de mare ca să poată încheia o căsătorie avantajoasă. Dar în foarte multe cazuri, învoiala nu este respectată: când se apropie momentul, sunt acuzate că au furat sau că întrețin relații cu stăpânul casei ori cu fiii acestuia, faptă la care, de altfel, se văd obligate adesea... Mult prea des, se lamentă el. Atunci, sunt date afară din casă fără un ban și cu stigmatul de hoațe sau de târfe, continuă Hamid cu buzele strânse și lăsă să se scurgă câteva clipe. Întotdeauna e aceeași poveste! Majoritatea bordelurilor sunt ținute de aceste nefericite.

Hamid fusese făcut sclav după intrarea creștinilor în Juviles. Iertarea acordată de marchizul de Mondéjar nu-i ajută prea mult. În învălmășeala care luă naștere odată cu măcelul femeilor și al copiilor în piața bisericii, câțiva oșteni luară în stăpânire

bărbații stabiliți în casele din sat și dezertară cu mărunta pradă de război pe care o reprezentau acei morisci care nu putuseră fugi cu armata musulmană. Hamid, însemnat cu fierul înroșit, șchiop și sfrijit, îi fusese vândut la preț scăzut, fără tocmeală, chiar înainte de a ajunge la Granada, unuia dintre numeroșii negustători care urmau oștirea. De acolo, fusese dus la Córdoba și cumpărat de alguazilul bordelului; cine putea fi un sclav mai bun pentru un loc plin de femei dacă nu un bărbat șchiop și plăpând?

Îți vom cumpăra libertatea! exclamă Hernando, indignat, aflând povestea.

Hamid îi răspunse cu un zâmbet resemnat.

– N-am putut fugi din Juviles cu frații noștri. Și sabia? întrebă el deodată.

– Am îngropat-o la castelul din Lanjarón, lângă...

Hamid îi făcu semn să tacă.

Cel hărăzit să o găsească o va găsi.

Hernando își urmă gândul, înainte de a insista din nou:

Și libertatea ta?

Ce să fac în libertate, băiete? Nu știu să fac nimic altceva decât să lucrez pământul. Cine să angajeze un șchiop pentru munca la câmp? Și nici nu pot să aștept pomană din partea credincioșilor. Aici, la Córdoba, n-aș găsi decât moartea, dacă, în libertate fiind, m-aș dedica profesiei de învățat în legea musulmană, ceea ce am făcut întreaga mea viață...

În libertate? Asta înseamnă că îți vei continua profesia de învățat? îl întrerupse Hernando.

Hamid îl somă să tacă, privind cu coada ochiului să vadă dacă îi ascultă cineva.

– Vom vorbi despre asta mai încolo, șopti el. Mă tem că vom avea multă vreme pentru așa ceva.

– Te pricepi la plantele medicinale, insistă totuși băiatul. Ai putea să te ocupi de ele.

– Nu sunt medic și nici chirurg. Orice aș face cu ierburile ar fi considerat vrăjitorie. Vrăjitorie..., repetă în sinea lui.

Trebuise să o lămurească pe tânăra Ana María că nu ținea de vrăjitorie cunoștințele sale, dar cu toate acestea fata nu părea prea convinsă. La scurtă vreme după ce ajunsese la bordel, într-o zi, o găsise plângând deznădăjduită în coșmelia ei când venise să-i aducă așternut curat pentru pat. La început, Ana María se încăpățânase și nu îi răspunsese la întrebări; Hamid era proprietatea alguazilului și cine îi putea da ei asigurări că nu avea să-i povestească...? Hamid îi citise în ochi neîncrederea și insistase până când, încetul cu încetul, își deschisese sufletul față de învățat și și-a spus necazul. Avea șancru! Îi apăruse o mică rană pe vulvă, nedureroasă, aproape imperceptibilă, dar semn neîndoios că în scurt timp avea să devină sifilitică. Medicul pe care consiliul municipal îl trimitea din două în două săptămâni să controleze sănătatea și igiena prostituatelor tocmai trecuse pe acolo și nu băgase de seamă, dar la următoarea vizită nu avea să-i mai scape neobservată. Fata izbucnise din nou în plâns.

– O să mă trimită la Spitalul Lămpii, plânsese ea cu suspine, și acolo... acolo o să mor printre sifilitice.

Hamid auzise vorbindu-se despre Spitalul Lămpii din apropiere. Toți locuitorii Córdobei se temeau să se interneze în vreunul dintre numeroasele spitale care existau în orașul acela. „Sărăcia lucie este cea care silește un om sărman să meargă la spital", vorbeau oamenii între ei, dar cel al Lămpii, azil de femei chinuite de boli venerice fără leac, era pomenit cu groază printre prostituate. Strașnic supravegheat de către autorități ca măsură sanitară, internarea acolo însemna o agonie lentă și dureroasă.

– Eu aș putea... începuse să spună Hamid, cunosc...

Ana María se întorsese spre el și îl implorase cu ochii ei verzi.

– Există un vechi leac musulman care poate că...

Nu tratase pe nimeni de șancru în Alpujarras! Și dacă nu va funcționa? Dar o avea deja pe față în genunchi, agățată de picioarele lui.

„Fie ca Allah să-i îngăduie lecuirea", se rugase Hamid în liniște când, în aceeași noapte, spălase cu miere vulva Anei María și apoi pudrase pe ea cenușa obținută dintr-o bucată de trestie

umplută cu o pastă din făină de orz, miere și sare. „Îngăduie-i, Allah!" se rugase el noapte de noapte cât timp repetase tratamentul. La următoarea vizită a medicului consiliului municipal, rana dispăruse. Oare acea extrem de mică ulcerație să fi fost semnul prevestitor al unui sifilis? se gândise Hamid, în vreme ce Ana María plângea în hohote de bucurie în brațele lui, recunoscătoare. Era medicamentul Profetului, conchise el, totuși: un medicament capabil să vindece șancrul și sifilisul. Oare nu se încredințase lui Allah de fiecare dată când îi dădea îngrijiri?

– Să nu spui nimănui, te rog, îi ceruse Hamid, despărțindu-se de ea. Dacă s-ar ști... Dacă alguazilul sau Inchiziția ar afla ce s-a întâmplat aici, aș fi judecat ca vrăjitor... iar tu, ca femeie asupra căreia am făcut vrăji... adăugase el pentru mai multă siguranță. Ce faci, fato? o întrebase, surprins, văzând că Ana María își scotea pieptarul.

Trupul este singurul lucru pe care-l posed, răspunsese ea, deschizându-și cămașa și arătându-i sânii ei tineri.

Hamid nu se putuse stăpâni să nu privească sânii aceia albi și netezi, areola mare și brună care îi înconjura sfârcurile. Oare de câți ani nu se mai desfătase cu o femeie?

– Mi-ajunge prietenia ta, se scuzase el, grăbit. Acoperă-te, te rog.

Începând din ziua aceea, Hamid se bucurase de cel mai mare respect din partea tuturor femeilor din bordel; până și alguazilul își schimbase comportarea față de sclavul său. Ce o fi povestit Ana María? Bătrânul învățat prefera să nu știe.

– Am obținut permisiunea să rămâneți în Córdoba, îl anunță Hamid pe Hernando într-o dimineață, zise învățatul și trase aer în piept înainte de a continua. Ești toată familia mea... Ibn Hamid, îi spuse pe nume cu voce joasă, apropiindu-se de urechea lui Hernando, care se înfioră, și mi-ar face plăcere să te am aproape, în acest oraș. În afară de asta... soția ta n-ar rezista la un nou exod.

– Nu este soția mea..., îi mărturisi el în sfârșit.

Hamid îl întrebă din ochi și Hernando îi spuse toată povestea. Atunci, bătrânul înțelese de ce îl primise Brahim furios în prima zi când s-au întâlnit. Învățatul crezuse că aceasta se datora faptului că fata fusese introdusă într-un bordel și se arătase categoric: „Nici un bărbat nu va fi cu ea, îi spusese el. Ai încredere în mine". Cărăușul voise să mai discute, dar Hamid îi întorsese spatele. Apoi, Aisha fusese cea care îl înfruntase încă o dată pe soțul ei: „Acolo i se dau îngrijiri, Brahim. Moartă, nu-ți va fi de nici un folos".

Ana María cunoștea un asesor din Córdoba: un bărbat căruia îi căzuse cu tronc și care venea cu regularitate la bordel. Asesorii erau desemnați ca să contrabalanseze opiniile celor douăzeci și patru de membri ai consiliului în guvernarea municipală. Spre deosebire de cei douăzeci și patru de membri, care erau cu toții nobili, asesorii erau oameni din popor aleși direct de către concetățenii lor ca să-i reprezinte în consiliu. Dar, odată cu trecerea timpului, funcția devenise drept patrimonial și apoi se transformase într-o funcție succesorală, care putea fi cedată în cursul vieții, iar diferiții monarhi o utilizau fie pentru a răsplăti servicii, fie pentru a obține câștiguri grase din vânzarea acesteia. Alegerile în parohie deveniseră o pantomimă formală, iar asesorii, neposedând titlurile și bogățiile nobilimii, încercaseră să se asemene cu aceasta și cu cei douăzeci și patru de membri ai consiliului municipal. Asesorul care o vizita pe Ana María întâmpină cererea fetei ca pe o ocazie de a-și dovedi puterea față de ea dincolo de pat și, într-un acces de vanitate, acceptă sarcina de a obține permisiunea ca moriscii aceia să rămână la Córdoba.

– Sunt rude ale moriscului șchiop, îi explicase Ana María cu glas mieros, referindu-se la Hamid; îl avea pe asesor de-acum satisfăcut lângă ea, în pat. Iar una dintre femei este bolnavă. Nu poate călători. Ai fi...? Ai fi în stare? îl întrebase cu inocență, lingușitoare, provocându-l, conștientă de faptul că asesorul îi va răspunde cam așa: „Te îndoiești cumva?", după cum se și întâmplă. Ana María mângâiase pieptul fleșcăit al bărbatului. Dacă

izbuteşti, şoptise, vom avea cele mai bune cearşafuri din bordel, adăugase ea făcându-i poznaş cu ochiul.

Pentru autorizaţia de a rămâne în Córdoba era nevoie ca bărbaţii să aibă de lucru. Asesorul obţinuse ca Brahim să fie angajat pe unul dintre numeroasele ogoare cultivate din împrejurimile oraşului.

Cărăuş? îşi bătuse joc asesorul când Ana María îi spusese care este meseria lui Brahim. Şi are catâri? Fata tăgăduise. Şi cum o să muncească atunci drept cărăuş?

Pentru Hernando nu fusese nici un inconvenient: va munci ca băiat de prăvălie în tăbăcăria lui Vicente Segura.

Şi acolo se afla el, în acea zi de 30 noiembrie 1570, cărând pici pe malul Guadalquivirului până în strada Meşinelor, cu privirea aţintită asupra ultimilor morisci care, în momentul acela, depăşeau fortăreaţa Calahorra şi lăsau în urma lor podul roman de acces în oraşul califilor.

Strada Meşinelor începea la biserica Sfântul Nicolae din cartierul Ajerquía, lângă fluviu şi apoi, urmând o linie frântă, dădea în strada Mânzului, foarte aproape de piaţă. În zona aceea, se afla cea mai mare parte a tăbăcăriilor, întrucât acolo era apă din belşug din Guadalquivir, absolut necesară pentru această activitate; aerul ce se respira era acru şi iritant, rezultat al diverselor procese la care erau supuse picile înainte de a se preface în splendide cordovane, în saftianuri, tălpi, încălţări, curele, harnaşamente sau în orice alt fel de obiect confecţionat din piele. Hernando intră în atelierul lui Vicente Segura pe uşa din spate, cea care dădea spre fluviu, şi descărcă pieile într-un colţ al marelui patio interior, acolo unde o făcuse în toate cele trei zile de când muncea. Una dintre calfe, un creştin chel şi voinic, se apropie să verifice starea pieilor, fără ca măcar să-l salute pe Hernando care, încă o dată, fu din nou absorbit de forfota din interiorul patioului ce acoperea spaţiul existent între fluviu şi strada Meşinelor: calfe, ucenici şi doi sclavi care nu făceau altceva decât să care apă curată din fluviu munceau fără încetare. Unii înmuiau pieile: era

prima operație care se efectua de îndată ce o piele intra în tăbăcărie; consta în introducerea ei în hârdaie cu apă proaspătă până când devenea moale, atâtea zile câte erau nevoie în funcție de piele și de starea acesteia. Unele dintre ele, deja înmuiate sau în proces de înmuiere, erau întinse pe niște scânduri, cu partea dinspre carne în sus, gata pentru ca lucrătorii să le răzuiască atent cu cuțite tăioase și să le curețe de carne, de sânge și de murdăriile care ar fi putut rămâne lipite.

Odată înmuiate, pieile se introduceau în vase mari pentru argăsit, operațiune care consta în scufundarea lor în apă cu var cu partea cu carne în jos. Procesul de argăsire depindea de soiul de piele și de obiectul căruia îi era destinată. Hernando observă că unii ucenici ridicau pieile din argăseală ca să le aerisească, atârnate de prăjini, mai mult sau mai puțin timp, în funcție de anotimp, înainte de a le introduce din nou ca să repete operațiunea după câteva zile. Argăsirea putea dura între două și trei luni, după cum era vară sau iarnă. Înmuierea și argăsirea erau comune pentru toate pieile; apoi, când meșterul considera că pielea este îndeajuns de argăsită, procedeele variau după scopul pieilor: pentru tălpi, încălțări, curele, cordovane ori saftianuri. Tăbăcirea pieilor se efectua în amușe, niște gropi făcute în pământ, căptușite cu piatră sau cu cărămizi, unde pieile se cufundau în apă cu scoarță de stejar, care se găsea din belșug la Córdoba; în amușe, meșterul controla cu precizie tăbăcirea pieilor. Hernando îi privi pe maistru și pe calfa pe care acesta o controla, vârât într-un amuș, gol de la brâu în jos, bătătorind sub picioare piei de ied destinate cordovanelor negre, întorcându-le întruna și spălându-le în apă cu vin. Operațiunea aceea se desfășura vreme de opt ore, timp în care calfele nu vor înceta nici o clipă să le frământe sub picioare, să le întoarcă și să îmbibe pieile de ied.

– La ce te uiți? Nu ești aici ca să pierzi timpul!

Hernando tresări. Calfa cheală căreia îi predase pieile aștepta cu una dintre ele întinsă, cea care părea să fie în cea mai proastă stare.

– Asta este pentru groapa ta, îi spuse el. Du-te la groapa cu bălegar, ca și zilele trecute.

Hernando nu vru să privească spre celălalt capăt al patioului, unde într-un colț ceva mai îndepărtat și ascuns se căsca în pământ o groapă adâncă; în frigul acelei zile de noiembrie, din groapă se ridica o coloană de aer cald și urât mirositor, rezultat din putrefacția bălegarului. Când se va vârî înăuntru, cum a fost nevoit să facă în cursul celor două zile anterioare, coloana aceea de fum va prinde viață, se va lipi de mișcările lui și îl va învălui în căldură, duhoare și miasme. Meșterul hotărâse că pieile care prezintă defecte, precum cea pe care tocmai i-o dăduse calfa, să nu fie argăsite cu var, ci cu bălegar; procesul era mult mai scurt, nu trebuia să ajungă la două luni, și era, mai cu seamă, mult mai ieftin. Pieile astfel produse, de calitate mai proastă din pricina faptului că, folosind bălegar în loc de var, nu se obțineau aceleași rezultate, erau destinate tălpilor pentru încălțări.

Traversă patioul, printre hârdaie, amușe, scânduri lungi pe care se prelucrau pieile cu cuțite tăioase sau boante, după cum era nevoie, și prăjini de care atârnau pieile. Trecu pe dinaintea unui ucenic care era în hârdău și își târî picioarele înspre groapa cu bălegar. Mai mulți ucenici tineri schimbau priviri între ei: nu exista o sarcină mai ingrată, iar sosirea moriscului îi scutise de groapa cu bălegar. Vicente, lângă amușul în care bătătorea sub picioare cordovanul, observă situația și scoase un strigăt; zâmbetele se risipiră și calfe și ucenici se apucară de treburile lor, necunoscute moriscului, care se afla deja pe marginea gropii. Bălegarul care acoperea pieile fierbea.

În prima zi fusese cât pe ce să leșine. Îi lipsea aerul: deschidea întruna gura încercând să-l găsească, dar duhoarea fierbinte i se vârâse în plămâni, înăbușindu-l. Atunci, trebuise să se apropie de marginea gropii și să-și sprijine bărbia la nivelul solului, căutând aer. I se făcuse greață, dar calfa care îl controla în ziua aceea îi strigase să nu vomite peste piei, astfel că închisese gura și își stăpânise icnetele.

Hernando privi bălegarul și se descălță, își scoase îmbrăcămintea și se lăsă în groapă. Unde rămăsese Sierra Nevada? Aerul ei curat și limpede? Răcoarea? Unde sunt arborii și prăpăstiile prin care curg mii de pârâiașe ce coboară de pe culmile înzăpezite? Își ținu răsuflarea. Învățase că era singurul mod de a suporta sarcina aceea. Trebuia să ridice pieile ca să le aerisească și să nu se încălzească mai mult decât ar fi fost nevoie. Scormoni prin bălegar, unde erau înghesuite pieile, până o găsi pe prima dintre ele. O scutură și izbuti să o scoată din groapă înainte de a-i mai fi cu neputință să respire. Atunci, căută aerul, din nou la nivelul solului. Prima piele era cea mai simplu de ridicat; pe măsură ce căuta mai adânc în gaura aceea infectă, bălegarul se îngrămădea și îi era din ce în ce mai greu să le ridice pe celelalte. Rămase acolo mai mult de două ore ridicându-le, ținându-și respirația, cu trupul și părul pline de scârnăvii puturoase. Odată încheiată treaba lui, una dintre calfe se apropie și verifică starea pieilor. Scoase două dintre ele, piei mari de bou pe care le considera deja argăsite, și îi spuse să le aerisească pe celelalte și să scoată cu o lopată tot bălegarul din groapă; apoi, la sfârșitul zilei de lucru, trebuia să le pună la loc: un strat de bălegar și o piele, alt strat de bălegar și altă piele și tot așa, până ce avea să le acopere pe toate pentru ca, a doua zi, să le ridice din nou.

26

În acel an 1570, populația Córdobei număra aproximativ cincizeci de mii de locuitori. Ca în orice oraș fortificat, era interzisă construirea în afara zidurilor a unor locuințe care ar fi putut să împiedice accesul la drumul de centură sau să deranjeze orașul care se deschidea mai sus de ziduri și dincolo de care se întindea câmpia. Fluviul Guadalquivir înceta să mai fie navigabil în locul acela și trasa un meandru capricios și impresionant. La miază-noapte de oraș se afla Sierra Morena, iar la miazăzi, dincolo de fluviu, se întindeau terenurile cultivate, bogatele „ogoare de pâine". În secolul al X-lea, Córdoba încheiase procesul de independență față de Orient și Abderramán al III-lea[1] se înălțase la rangul de calif al Occidentului, succesor și reprezentant al lui Mahomed, principe al credincioșilor și apărător al legii lui Allah. Începând de atunci, Córdoba a devenit cea mai mare urbe din Europa, moștenitoarea culturală a marilor capitale orientale, cu peste zece mii de moschee, mii de locuințe, prăvălii și aproape trei sute de băi publice. Córdoba a fost orașul în care au înflorit științele, artele și literele. Trei secole mai târziu, a fost cucerită pentru creștinătate de către regele cel sfânt, don Fernando al III-lea, după șase luni de asediu, purtat dinspre cartierul Ajerquía spre Medina, cele două sectoare în care se împărțea orașul.

Creștinii nu munceau duminicile, astfel că, în prima zi de sărbătoare pe care o petreceau în oraș, Hernando scăpă năucit din casa sărăcăcioasă cu două niveluri situată într-o fundătură

[1] Abderramán al III-lea (891-961), al optulea emir independent (între anii 912 și 929) și primul calif al Córdobei din dinastia Omeiazilor (929-961). (n.tr.)

care dădea spre strada Mult Grâu și în care, în șase încăperi mici, se înghesuiau șapte familii morisce, printre care și a lui.

– Există unele case în care ajung să trăiască și paisprezece sau șaisprezece familii, le spusese Hamid când le propusese locuința aceea. Regele, explicase el observând neîncrederea ce li se citea pe fețe, a hotărât ca moriscii să împartă casa cu vechi creștini pentru ca aceștia să-i poată controla, dar consiliul municipal nu a considerat nimerit să se supună acestui ordin, înțelegând că nici un creștin nu ar fi vrut să trăiască împreună cu noi, și a hotărât să trăim în case separate, cu condiția ca acestea să fie situate între două clădiri ocupate de creștini. De altfel, adăugă el, plesnind din limbă, aici toate casele sunt proprietatea Bisericii sau a nobililor, care încasează sume foarte mari pentru închirierea lor, lucru pe care nu l-ar putea face dacă am locui în casele creștinilor. Probabil că suntem peste patru mii de morisci sosiți în oraș. Nu le-a fost greu membrilor consiliului celor Douăzeci și Patru din Córdoba să adopte această hotărâre: ne plătesc niște salarii de mizerie, dar câștigă mulți bani de pe urma noastră – mai întâi ne exploatează și apoi ne fură neînsemnatele noastre venituri cu chiria pe casele lor.

Cum fuseseră ultimii sosiți, se nimerise să-și împartă odaia cu un cuplu tânăr căruia tocmai i se născuse un fiu, ce părea să-i trezească amărâtei de Fátima sentimente cunoscute. Fata se mărginea să urmeze instrucțiunile pe care i le dădea Aisha în orice clipă. Apoi, odată îndeplinite, se întorcea la tăcerea ei îndârjită, pe care o întrerupea doar ca să murmure vreo rugăciune. Uneori, își înălța chipul când îl auzea plângând pe micuț. Hernando, în puținele ocazii când era acasă, căuta să afle ce încearcă să exprime ochii aceia negri, acum veșnic stinși, dar nu putea citi în ei decât o imensă supărare.

Dar și Aisha lăsa să-i scape priviri triste spre nou-născut. Chiar în momentul în care autoritățile îi înregistraseră, așa cum făceau cu toți minorii deportați, îi luară cu forța pe Aquil și pe Musa, care fuseseră încredințați unor familii evlavioase din Córdoba în scopul de a-i educa și a-i converti la credința creștină.

Aisha și Brahim, la fel de neputincios de această dată ca și soția lui, se văzură siliți să privească modul în care băieții, plângând amarnic, erau îndepărtați de familia lor și dați pe mâna unor necunoscuți. Chipul cărăușului exprima o furie sălbatică: erau flăcăii lui! Singura mândrie care-i mai rămăsese!

Cu toate acestea, nu Fátima și nici perspectiva de a împărți vreme îndelungată odaia cu tânăra pereche și micuțul lor nu l-au împins în duminica aceea pe Hernando să se trezească înainte de răsăritul soarelui și să iasă tiptil. În noaptea aceea, înghesuiți cu toții în odaie și pentru prima dată după multe luni, Brahim o căutase pe Aisha, iar ea i se dăruise după cum se cuvenea, ca prima lui soție. Hernando, chircit și încordat pe salteaua lui de paie, auzea gemetele și gâfâielile mamei sale chiar lângă el. Nu era spațiu mai mult de atât! În penumbră, cu pleoapele strânse peste ochi, suferi când își dădu seama cum ea îi producea plăcere lui Brahim, dându-și toată silința cu el, așa cum trebuiau să o facă femeile musulmane: căutând prin dragoste apropierea de Dumnezeu.

Nu voia să o vadă pe mama lui. Nu voia să-l vadă pe Brahim! Nu voia să o vadă pe Fátima!

Dar senzația aceea de apăsare nu dispăru chiar dacă fugise din odaie și pornise să se plimbe pe străzile Córdobei sub soarele care începea să le lumineze. Mai întâi, se gândi să se îndrepte spre construcția aceea care se remarca mai presus de toate edificiile din Córdoba și pe care o vedea de fiecare dată când traversa podul roman, la întoarcerea sa la tăbăcărie încărcat cu bălegar. Nu mai rămăsese nici o altă moschee în orașul califilor. Regele Fernando poruncise ca peste ele să fie ridicate biserici; se construiseră paisprezece pe structura lăcașelor de cult musulmane. Apoi, le dărâmase pe celelalte. Nici moscheea califilor nu mai era moschee, dar se spunea că încă se mai puteau vedea porțile cu grilaje de la intrare, arabescurile sau lungile șiruri de coloane încununate cu arcele duble în formă de potcoavă în ocru și roșu care o făceau unică în lume; se spunea, de asemenea, că, dacă cineva se străduia, încă mai putea auzi ecourile rugăciunilor recitate de credincioși.

Amintindu-și insultele creștinilor la sosirea sa la Córdoba și suspiciunea cu care îl priveau oamenii atunci când, încărcat cu bălegar, se apropia de moschee după ce traversa podul roman, Hernando renunță la idee. Până și copiii păreau că apără templul de eretici! Umblă așadar fără vreo țintă pe străzile din Ajerquía și Medina, și își dădu seama că toată Córdoba, în sine, era un mare templu al creștinătății. Celor paisprezece biserici construite de regele spaniol, care erau sedii ale parohiilor din oraș, se adăugau încă una, ulterioară, și aproape patruzeci de mici spitale sau aziluri, fiecare având propria biserică. Între biserici și spitale erau mari întinderi de teren cu minunate mănăstiri ocupate de ordinele religioase: al Sfântului Paul, al Sfântul Francisc, Merced, al Sfântului Augustin și al Trinității. Și, de asemenea, impunătoare mănăstiri de călugărițe, precum cea a Sfintei Cruci, învecinată cu strada Mult Grâu, unde locuia Hernando, cea a Sfintei Marta și multe altele care se tot construiseră de la cucerire, toate ascunse de curiozitatea localnicilor prin ziduri oarbe lungi și înalte, văruite, deschise doar prin porțile de acces.

În orice colț al străzilor din Córdoba apăreau picturi sau sculpturi numite *Ecce Homo,* Fecioare, sfinți sau Cristi, unele în mărime naturală, și o infinitate de altare pe care vechii creștini le țineau luminate tot timpul cu lumânări, singurele lumini nocturne din oraș. Mici schituri, unele pentru nu mai mult de douăsprezece persoane, chilii și case complet izolate erau răspândite prin tot cartierul, asemenea și călugării sau membrii confreriilor, cerând întruna de pomană pe străzi în sunetul sâcâitor al șiragurilor de mătănii însoțind rugăciunile cântate.

Cum vor putea ei să supraviețuiască în acel uriaș sanctuar? se gândi Hernando stând în picioare, cu privirea pierdută pe fațada bisericii Sfânta Marina, aproape de abator, dincolo de cimitirul care înconjura lăcașul pe trei laturi, acolo unde l-au dus pașii, la miazănoapte de oraș.

„Juviles! Muntele!" strigă în sinea lui. Acolo, nemișcat, sub primele raze ale soarelui, se simți murdar și duhnind a bălegar în putrefacție.

– Nu care cumva să te speli! îi atrăsese atenția Hamid. Este unul dintre comportamentele pe care creștinii le țin sub observație și pe care îl consideră un semn de erezie.

– Dar...

– Gândește-te că ei nu o fac, îl întrerupse învățatul. Câteodată se spală pe picioare, iar unii, majoritatea, se îmbăiază o dată pe an, de ziua onomastică. Danteluțele de pe cămășile lor sunt cuiburi de păduchi și de purici. O simt pe propria piele! Ține seamă de faptul că una dintre responsabilitățile mele este aceea de a schimba cearșafurile de la bordel.

Îi urmase sfatul călcându-și pe inimă și nu se spălă până când duhoarea i se lipi de piele, cum li se întâmpla tuturor moriscilor... cum li se întâmpla tuturor creștinilor. Mirosindu-se, observă cavourile enoriașilor la porțile bisericii; nobilii și bogații, oricine putea plăti, își procurau loc de îngropăciune în interiorul bisericii, al unei mănăstiri sau al catedralei, dar mormintele negustătorilor și ale meșteșugarilor ajungeau acolo, până pe mijlocul străzilor din Córdoba, în vreme ce nevoiașii erau îngropați în afara orașului.

Duminica era obligat să asiste la slujbă și trebuia să meargă însoțit de Fátima, soția sa legitimă în fața creștinilor, care se ducea și vinerea la biserică pentru lecțiile de evanghelizare care îi fuseseră impuse în ziua nunții ei. Așa că se întoarse la biserica Sfântul Nicolae din cartierul Ajerquía coborând pe lângă gârla Sfântul Andrei. Dacă prisosea ceva în Córdoba, în afară de evlavia creștină, aceasta era apa: la fel ca în Sierra Nevada, dar spre deosebire de apa cristalină din vâlcelele din Alpujarras, aici apa forma bălțoace în piețe sau se vărsa plină de otrăvuri în fluviu. Prin gârla Sfântul Andrei, pe unde mergea acum Hernando, curgeau apele care strângeau deșeurile de la abator și pe cele din toată vecinătatea albiei sale. „De ce i-o fi interesând atât de mult pe creștini drumul străbătut de piei, dacă permiteau trecerea acelor ape spurcate?" se plânse în sinea lui traversând cu grijă peste o scândură instalată din ordinul consiliului municipal în chip de punte între casele care mărgineau gârla. Era atât de

mare adâncimea albiei acelei gârle puturoase, chiar mai jos și decât temeliile clădirilor, încât locuitorii Córdobei o botezaseră „hăul".

Interiorul bisericii Sfântul Nicolae, amplasate acolo unde strada Meșinelor se întâlnea cu fluviul, îl surprinse pe Hernando, care venise acolo cu Fátima și cu ceilalți morisci ca să asiste la serviciul religios. În acele ocazii când se întorcea de la abator, îi observase fațada joasă, de nu mai mult de cinci *varas* înălțime, care o deosebea de celelalte construite de regele Fernando, mult mai mari și mai înalte. Ca și acelea, fusese înălțată peste o moschee, totuși Sfântul Nicolae încă mai păstra coloanele terminate cu arce, tipice lăcașelor de cult musulmane, în stilul catedralei. Dar senzația aceea trecătoare dispăru de îndată ce sacristanul începu să facă apelul moriscilor; fuseseră recenzați în parohie aproape două sute, dar spre deosebire de Juviles aici alcătuiau o minoritate între cei peste două mii de vechi creștini care se adunau la templu: majoritatea meșteșugari, comercianți și salariați – nobilii locuiau în alte parohii –, în afară de un număr considerabil de sclavi, proprietate a meșteșugarilor.

Bărbații și femeile ascultau slujba separat. Nu avură loc manifestările necontrolate și nici amenințările preotului din Juviles: aici slujba era pentru creștini. Ceremonia îi costa câte un *maravedí* de persoană. Ieșiră și, când le așteptau pe femei, se apropie de ei un bărbat bine îmbrăcat. Fără să stea pe gânduri, Hernando își abătu privirea spre danteluțele de la gulerul cămășii acestuia, așteptând să apară vreun păduche sau să vadă sărind vreun purice.

– Voi sunteți noii morisci din fundătura Mult Grâu, nu-i așa? îi întrebă pe Hernando și Brahim, cu îngâmfare, fără să le întindă mâna. Cei doi încuviințară și nou-venitul se întoarse spre Hamid ca să-l examineze cu dispreț, oprindu-se asupra chipului său însemnat cu fierul roșu. Ce faci tu cu ei?

– Suntem din același sat, excelență, răspunse Hamid cu umilință.

Bărbatul păru să ia notă în mintea lui despre acea știre.

– Mă numesc Pedro Valdés, magistrat din Córdoba, spuse el după aceea. Nu știu dacă vecinii voștri vă vor fi vorbit despre mine, dar să știți că am mandat să vă vizitez o dată la cincisprezece zile ca să constat în ce stare vă aflați și că trăiți potrivit preceptelor creștine. Sunt încredințat că nu îmi veți face probleme. În momentul acela, li se alăturară Aisha și Fátima, care rămăseseră totuși la doi pași de grup. Soțiile voastre? se interesă el. Presupuse că așa era și, fără să mai aștepte răspuns, o băgă de seamă pe Fátima, care părea și mai mică alături de Aisha. Aceea este trasă la față și slabă, arătă spre ea ca și cum ar fi vorbit despre un animal. E bolnavă? Dacă este așa, va trebui să dispun internarea ei într-un spital. Atât Hernando, cât și Brahim se codiră și căutară ajutorul lui Hamid. Aveți nevoie ca un sclav să răspundă în locul vostru? îi mustră magistratul. Este bolnavă sau nu?

– Nu... excelență, se bâlbâi Hernando. Călătoria... călătoria nu i-a priit, dar acum se reface.

– Mai bine așa. Spitalele din oraș duc lipsă de paturi libere. Du-o la plimbare prin oraș. Soarele și aerul îi vor face bine. Profitați de sărbătoarea Domnului și să-i mulțumiți pentru ea. Duminica este o zi de bucurie: ziua în care Domnul Nostru a înviat din morți și s-a înălțat la ceruri. Du-o la plimbare, repetă el dând să plece. Tu ești sclavul de la bordel? îl întrebă totuși pe Hamid înainte de a le întoarce spatele.

Învățatul încuviință și magistratul luă din nou notă în mintea sa. Apoi, se îndreptă spre un grup de negustători bogați cu soțiile lor care îl așteptau ceva mai încolo.

– Acasă! strigă Brahim de îndată ce magistratul și însoțitorii săi dispăruseră.

Aisha și Fátima o porniră deja în urma lui când Hamid interveni:

– Uneori, se fac vizite prin surprindere, Brahim. Magistrații, sacerdoții și superintendentul se amuză cu prietenii lor venind la casele noastre. Niște pahare de vin și...

– Vrei să spui că ești de acord ca soția mea să se arate tuturor creștinilor plimbându-se prin oraș, cu acest... – scuipă fără să-l privească pe Hernando – ... cu Nazareeanul?

– Nu, mărturisi Hamid. Nu este vorba să se arate creștinilor. Dar nu sunt de acord nici să venim la slujba lor, să spunem rugăciunile lor, să mâncăm turta și, cu toate astea, o facem. Trebuie să trăim cum vor ei. Doar astfel, fără să le facem probleme, înșelându-i, ne vom putea exprima convingerile.

Brahim se gândi câteva clipe.

– Niciodată cu Nazareeanul, afirmă el categoric.

– În ochii creștinilor, este soțul ei.

– Ce vrei să spui, Hamid?

– Spune-mi Francisco, îl corectă învățatul. Nu apăr nimic, José. Hamid își forță glasul pronunțând numele creștin al lui Brahim. Așa stau lucrurile. Nu eu le-am hotărât astfel. Nu face necazuri neamului tău; toți depindem de ceea ce fac ceilalți. Tu ceri să fie împlinite legile noastre în privința celor două neveste ale tale și te respectăm, dar refuzi să te supui la ceea ce este bine pentru frații noștri și cauți confruntări cu creștinii. Hernando, adăugă el, adresându-se acestuia, ține minte că, potrivit legii noastre, ea nu îți este soție; comportă-te ca o rudă a ei, așa cum ești pentru ea. Mergeți la plimbare. Îndepliniți porunca magistratului.

– Dar..., începu să se plângă Brahim.

– Nu vreau probleme dacă magistratul o să se prezinte la tine acasă, José. Avem deja destule. Mergeți, insistă el pe lângă Hernando și Fátima.

Fátima îl urmă, așa cum ar fi făcut-o cu oricine ar fi apucat-o de rochia ponosită care o acoperea; de data aceasta, cu fata alături de el, tăcută și cu capul plecat, Hernando intră din nou pe străzile din Córdoba, încercând să-și potrivească pasul cu mersul ei lent.

– Și mie îmi lipsește micuțul, îi spuse el la câteva străzi mai încolo, după ce alungase zeci de comentarii care i se învârtiseră prin cap, dar Fátima nu răspunse. Cât o să mai dureze această

stare? se plânse el. Ești tânără! izbucni el exasperat. Vei mai putea avea și alți copii! și, de îndată, își dădu seama de greșeală.

Fátima reacționă încetinind și mai mult pasul.

– Îmi pare rău, insistă Hernando. Îmi pare rău pentru tot! Îmi pare rău că m-am născut musulman; îmi pare rău pentru răscoală și pentru război; îmi pare rău că n-am fost în stare să prevăd ce avea să se întâmple și că am visat plin de speranță, așa cum au făcut-o mii de frați de-ai noștri; îmi pare rău pentru dorința noastră de libertate; îmi pare rău...

Hernando tăcu brusc. Plimbarea îi dusese în Medina, în cartierul Sfânta Maria, dincolo de catedrală, o rețea întortocheată de străduțe și fundături, ca în multe orașe musulmane. Un grup de oameni alerga spre ei: se năpusteau în fundătura îngustă, strigau și unii se opreau o clipă, nervoși și agitați, ca să privească îndărăt înainte de a-și relua goana.

– Un taur! auzi strigând o femeie care trecea pe lângă ei.

– Vin acum! țipă un bărbat.

Un taur? Cum era cu putință ca acolo, pe o străduță din Córdoba...? Nu avu timp să se mai gândească la ceva. Rămaseră nemișcați; prin spațiul acela strâmt, se apropiau cinci călăreți spilcuiți, trăgând de un taur impresionant legat cu frânghii de șeile lor de călărie: niște funii prinse de coarne, altele de grumazul animalului. Crupele cailor se loveau de pereți și călărețiî întorceau animalele cu îndemânare. Taurul se apăra mugind și oamenii trăgeau de el spre înainte când animalul se răsucea spre înapoi, ori îl struneau dindărăt când părea că îi va ajunge și îi va împunge cu coarnele pe cei din față. Mugetele taurului, nechezatul cailor, copitele lovind pământul și strigătele călăreților răsunară în fundătură.

– Fugi! strigă el, apucând-o pe Fátima de un braț.

Dar o lăsă în urmă. Hernando se opri și se întoarse imediat ce simți că brațul Fátimei îi scăpă din mână. Primii doi călăreți erau la mai puțin de cincisprezece pași de ea. Trăgeau de taur, orbi, străini de ceea ce se întâmpla în față. A fost doar o clipă în care i se păru că o vede pe Fátima cu spatele la el, dreaptă cum

nu mai fusese de multă vreme, țeapănă, cu pumnii strânși de-a lungul trupului, în așteptarea morții! Sări spre ea exact în clipa în care primul călăreț era pe punctul de a o călca în picioare. Cavaleristul nici măcar nu încercase să se oprească. În cădere, se lovi de peretele unei case; el încercă să o protejeze pe Fátima, trântindu-se peste trupul ei. Alt cal sări pe deasupra; taurul lansă o lovitură de coarne care, din fericire, nu îi nimeri și care coșcovi peretele pe deasupra capetelor lor. Ultimul călăreț care galopa pe lângă ei îi depăși și el, dar de această dată Hernando simți cum calul îl călcă peste pulpă.

După cai, alt grup de oameni trecu în goană fără să-și facă griji pentru perechea trântită la pământ, care rămăsese nemișcată, în vreme ce zgomotul asurzitor se prefăcea într-un ecou de-a lungul fundăturii. Hernando simți răsuflarea întretăiată care agita trupul Fátimei. Ridicându-se, simți și el o durere ascuțită în piciorul stâng.

– Ești bine? o întrebă pe fată, în vreme ce încerca să o ajute, îndurerat și el.

– De ce trebuie mereu să-mi salvezi viața? îi spuse ea, fiind deja în picioare în fața lui; tremura, dar ochii ei... era ca și cum, după ce înfruntase moartea, ochii ei negri ar fi recăpătat viață, iar Hernando, cu brațele întinse, încercă să o prindă de umeri, dar ea se dădu la o parte. De ce...? începu Fátima să strige.

– Pentru că te iubesc, o întrerupse ridicând glasul, ținând încă brațele întinse. Da. Pentru că te iubesc din tot sufletul, repetă el cu voce joasă și tremurătoare.

Fátima își ațintă privirea asupra lui. Trecură câteva clipe până când o lacrimă i se prelinse pe obraz. Apoi, izbucni în plânsul pe care îl stăpânise din noaptea nunții ei cu Brahim.

Se cuibări în brațele lui Hernando. Și plânse tot ce nu mai plânsese, în timp ce el o legăna într-o fundătură din Córdoba!

Ceva mai departe, acolo unde fundătura se unea cu alte două ulicioare alcătuind o mică piațetă de formă neregulată, o domnișoară nobilă îmbrăcată în negru, cu doamna ei de companie puțin mai în spate, privea de la balconul unui mic palat cum

cinci tineri călăreți îi făceau curte omorând taurul, acum eliberat de frânghii, în vreme ce oamenii de rând, refugiați la colț de stradă, chiuiau și aplaudau.

27

Sărbătoarea Crăciunului, 1571

Consiliul municipal decretase trei zile de sărbătoare pentru a celebra victoria categorică a lui don Juan de Austria asupra turcilor, la comanda flotei Sfintei Ligi, în bătălia navală de la Lepanto. Sentimentele religioase s-au intensificat odată cu izbânda forțelor creștine asupra celor musulmane și, pe lângă festivitățile laice, orașul fierbea de atâtea procesiuni și slujbe de *Te Deum* de exprimare a recunoștinței. Nu era cel mai bun moment pentru ca moriscii să se plimbe pe străzile din Córdoba și să se alăture bucuriei și însuflețirii populare. De altfel, cu puține luni înainte, se aflase știrea înfrângerii definitive a regelui din al-Ándalus. Abén Aboo fusese trădat și asasinat de către Seniz; trupul său, umplut cu sare, fusese dus la Granada, unde căpățâna lui, vârâtă într-o cușcă de fier, încă mai atârna de arcul de la poarta târgului de vechituri, cea care ducea la drumul spre Alpujarras.

Cu toate acestea, Hernando asista la sărbători cu Hamid în Piața Corredera. În mijlocul marii piețe din Córdoba se înălțase un eșafodaj în care avea să se simuleze o bătălie între mauri și creștini, dar până atunci, vinul curgea pe gratis dintr-o cișmea în formă de cioc de pelican, motiv pentru care alcoolul începea să-și facă simțite efectele într-o mulțime care se lupta să se apropie de acea ciudată fântână. În vremea asta, consiliul municipal anunțase o întrecere pentru care hotărâse un premiu de unsprezece piese de catifea, damasc și brocart: două piese pentru învingătorii unor curse de cai; patru, pentru cei mai eleganți bărbați;

încă trei, pentru cele mai bune trei companii de pedestrași alcătuite din membrii breslelor și două, pentru cele mai arătoase femei de la bordel!

– E greu să-i înțelegi pe oamenii ăștia, comentă tânărul cu Hamid, în vreme ce Ana María se plimba plină de cochetărie prin fața numerosului public care o ovaționa fără rezerve. În prezența soțiilor și a fiicelor lor, le premiază pe femeile cu care se culcă.

Toate știu că soții lor merg la bordel, argumentă Hamid fără să fie atent la ce spune, cu privirea ațintită asupra evoluției unei Ana María foarte frumoase. Hernando făcu și el același lucru, chiar dacă era mai atent la strădaniile alguazililor de a-i împiedica pe unii bărbați deja beți să se năpustească asupra fetei. Creștinii nu caută plăcerea la soțiile lor, adăugă învățatul cu voce joasă, întorcându-se spre băiat în momentul în care Ana María fu înlocuită de o voluptuoasă femeie cu părul negru. Este păcat. Atingerile și mângâierile sunt păcate. Chiar și adoptarea altei poziții decât aceea de a fi întinsă pe pat este un păcat. Nu se poate căuta senzualitatea...

Păcat! interveni Hernando, zâmbind.

– Exact. Hamid îi făcu semn să-și coboare glasul. De aceea soțiile lor acceptă ca ei să caute senzualitatea și plăcerea la prostituate. Târfele nu creează probleme cu bastarzii și cu reclamațiile pentru moșteniri pe care le-ar putea iniția ibovnicele sau curtezanele. Iar Biserica lor sprijină acest comportament.

– Niște ipocriți.

– Mai multe coșmelii din bordel sunt proprietatea consiliului catedralei, spuse Hamid, înainte ca amândoi să se îndepărteze de competiție prin mulțime și să plece fără vreo țintă anume din Piața Corredera.

– Da, afirmă Hernando căzut pe gânduri, după câteva clipe, dar aceleași soții, atât de caste cu soții lor, caută mai apoi plăcerea la alți bărbați...

Hamid îl privi curios, iar el îi răspunse cu o simplă grimasă pe care și-o îndepărtă de pe chip de îndată ce observă dezaprobarea învățatului.

*

Trecuse mai mult de un an de când Fátima se aruncase în brațele lui după ce își căutase moartea în fața unui taur și a unor cai dezlănțuiți.

– Continui să fiu a doua lui soție, se lamentase fata după ce se sărutaseră în fundătură și schimbaseră făgăduieli de iubire.

– Aici nu e valabilă căsătoria aceea! spusese Hernando fără să stea pe gânduri.

Fátima se schimbase la față, iar Hernando se bâlbâise, cum o fi putut să afirme...?

– Este legea noastră, i-o luase înainte Fátima. Dacă renunțăm la ea... la credința noastră... Oricât de mult mi-ar displăcea, trebuie să respect căsătoria mea cu Brahim: în fața alor noștri este soțul meu. Nu pot uita acest lucru, oricât de mult aș dori. Oricât de mult l-aș urî...

– Nu. Nu voiam să spun...

– N-am mai fi nimic. Asta este ceea ce vor și creștinii: să ne chinuiască până dispărem. Pentru ei, suntem un popor blestemat. Nimeni nu ne iubește aici: oamenii sărmani ne urăsc, iar nobilii ne exploatează. Au murit mulți dintre oamenii noștri ca să apere adevărata credință: soțul meu, fiul meu... Nici un creștin n-a făcut nimic pentru un copil bolnav și lipsit de apărare! Afurisiții! Afurisiți cu toții! Tu însuți l-ai îngropat..., zise Fátima cu o voce stinsă care sfârși într-un suspin. Hernando o trăsese spre el și o îmbrățișase. Trebuie să ne îndeplinim obligațiile...! spusese ea plângând.

– Vom găsi noi o soluție, încercase Hernando să o consoleze.

– N-am fi nimic fără legile noastre! insistase fata.

– Nu mai plânge, te rog.

– Este religia noastră! Cea adevărată! Blestemații!

– O s-o scoatem la capăt.

– Creștini câinoși! Înainte ca ea să-și încheie fraza, Hernando o strânsese la piept ca să o facă să amuțească. Voi muri pentru Profet, lăudat fie acesta, dacă e nevoie! spusese ea apoi pe un ton sentențios.

– Voi muri împreună cu tine, îi şoptise el în vreme ce mai încolo, în piaţetă, mulţimea izbucnea în urale când sulița fusese înfiptă în greabănul taurului, rănindu-l de moarte.

Domnița care privea din balconul palatului aplaudase politicos.

„Voi muri pentru Profet!" Hotărârea care se desprindea din acea făgăduială era aceeaşi pe care Hernando o auzise din gura lui Gonzalico înainte de a-i fi retezat ciungul capul. Ce s-o fi întâmplat cu Ubaid? se întrebă el încă o dată. Pe înserat, o lăsase pe Fátima în casa din strada Mult Grâu. Brahim şi Aisha păreau liniştiţi, iar el plecase din nou după ce pusese mâna pe o bucată de pâine uscată de secară, dar numai atunci când Fátima îi permisese cu o mişcare aproape imperceptibilă din bărbie. În duminica aceea, după episodul cu taurul, coborâseră până la fluviu, trecând prin faţa moscheei, unde, printre preoţi şi capelani, îşi strânseseră mâinile pe care le aveau înlănţuite, şi acolo, în faţa roţii cu teici de la turnul Albolafia şi a morilor înşiruite pe malul Guadalquivirului, lăsaseră să treacă orele. Hernando nu avea bani. Primea doi mizerabili *reales* pe lună, mai puţin decât o servitoare cu drept la cazare şi la hrană, bani pe care, de altfel, îi înmâna numaidecât mamei sale pentru ca, împreună cu câştigurile lui Brahim, să acopere cheltuielile pentru chirie şi întreţinere. Nu mâncaseră nimic, în afară de două gogoşi reci şi unsuroase pe care li le dăruise un vânzător morisc după ce observase cum adulmecau aroma lăsată de ele.

Trecuse ora canonică de seară şi porţile caselor creştinilor evlavioşi erau închise, aşa cum cereau bunele obiceiuri în vreme de iarnă. Totuşi, acestea nu se aplicau în Piaţa Mânzului, unde se strângeau oamenii: negustători, geambaşi, călători, soldaţi şi aventurieri, cerşetori, vagabonzi sau simpli localnici beau în hanuri şi ospătării, stăteau la taclale în grupuri improvizate, intrau şi ieşeau de la bordel, se certau sau încheiau înţelegeri negustoreşti, oricât ar fi fost ora. Hernando îşi îndreptă paşii spre lupanar, dar nu reuşi să-l vadă pe Hamid în fundătură: doar uşile bordelului, deschise spre strada Mânzului. Umblă fără ţel prin

zonă. „O s-o scoatem la capăt", îi spusese el Fátimei, dar cum? Doar Brahim o putea repudia și nu ar face-o niciodată dacă asta ar însemna ca el, Nazareeanul, să-și recunoască în sfârșit dragostea pentru ea. Până atunci, ce se va întâmpla cu ea? Fátima se străduia să nu se îngrașe ca să apară mai puțin atrăgătoare în ochii soțului ei, dar Brahim o privea întotdeauna plin de dorințe.

– Băiete! Cufundat în gânduri, nu bagă de seamă. Ei! Tu, ăla de colo!

Hernando simți cum o mână îl apucă de umăr, se întoarse și dădu peste un bărbat zvelt și mic de statură, poate chiar și mai mic decât el. La început, la lumina slabă care ieșea din ospătării și din hanuri, nu-l recunoscu, dar bărbatul îi arătă niște dinți la fel de negri ca noaptea care îi înconjura și atunci își aminti: era unul dintre geambașii de catâri care negociau lângă turnul Calahorra, acolo unde mergea el după bălegarul pentru tăbăcărie. Schimbau saluturi între ei când el trecea printre vite.

– Vrei să câștigi doi bănuți de aramă? îl întrebă geambașul.

– Ce trebuie să fac? întrebă Hernando, dând de înțeles că este dispus la orice.

– Însoțește-mă.

Coborâră pe strada Meșinelor până la fluviu. Omul nu vorbi, nici măcar nu se prezentă. Hernando îl urmă în tăcere. Doi bănuți de aramă erau o mizerie, dar, chiar și așa, însemnau două zile de muncă în tăbăcărie. Ajunși pe mal, bărbatul scrută nervos de o parte și de alta. Nu era lună, iar întunericul era aproape deplin.

– Știi să vâslești? îl întrebă, descoperind o bărcuță prăpădită ascunsă pe mal.

– Nu, recunoscu moriscul, dar aș putea...

– Nu contează. Urcă! îi porunci el, când barca plutea deja pe apă. O să vâslesc eu. Tu ocupă-te să scoți apa.

Să scoată apa? Hernando se codi când fu pe punctul de a sări în barcă.

– Urcă cu grijă, îi atrase atenția geambașul, asta nu suportă multe zgâlțâituri.

– Eu...

Nu știa să înoate!

– La ce te așteptai? O galeră a Maiestății Sale?

Băiatul privi apele negre ale Guadalquivirului. Curgeau liniștite.

– Încotro mergem? întrebă el fiind încă pe mal.

– Sfântă Fecioară! La Sevilla, dacă n-ai nimic împotrivă. Acolo o să facem o escală și o să continuăm până în Berbería ca să vizităm un lupanar unde obișnuiesc să merg în fiecare duminică. Taci și fă ce-ți spun!

Într-adevăr, apele Guadalquivirului păreau liniștite, încercă Hernando să se convingă urcând în barcă. De cum călcă pe fundul ei, apa îi îmbibă încălțările.

– Câte femei sunt în lupanarul ăla de care vorbești? glumi el, odată așezat pe ceea ce trebuie să fi fost, la vremea ei, una dintre cele două banchete pe care le avea barca.

Geambașul vâslea deja înspre malul opus.

– Destule pentru amândoi, râse bărbatul. Scoate apa. O să găsești un căuș în dreapta ta.

Hernando bâjbâi și începu să scoată apa de îndată ce găsi căușul. Bărbatul vâslea cu grijă, încercând să introducă palele vâslelor fără să stropească, cu privirea ațintită asupra podului roman și a paznicilor care făceau de strajă pe el.

– Se spune că în lupanare sunt femei de toate rasele și de prin toate locurile, comentă el, totuși, cu voce joasă: Multe dintre ele sunt prizoniere creștine. Foarte frumoase și experte în arta amorului...

Fantazând despre femeile din acel bordel imaginar, ajunseră pe malul opus, unde fură numaidecât abordați de un alt bărbat, căruia Hernando, în întuneric, nici măcar nu izbuti să-i distingă trăsăturile. Au fost doar câteva clipe, în tăcere, absolut necesare pentru ca geambașul și necunoscutul să schimbe între ei o pungă cu bani și să încarce în șalupă un butoi. Își luară rămas-bun cu un fluierat și barca se cufundă primejdios de mult când geambașul, după ce o întoarse, se urcă în ea.

– Acum chiar că o să trebuiască să scoți apa de-adevăratelea, îl anunță el. Dacă nu o faci... Știi să înoți?

Nu vorbiră cât dură jumătate din călătoria de întoarcere. Hernando simți cum apa se strecura cu mult mai multă presiune. Căușul nu făcea față! Simți că i se strânge stomacul și mai mult observând că din cauza apei din barcă și a greutății butoaielor, distanța parcursă la fiecare lovitură de vâslă era din ce în ce mai mică, deși bărbatul se sforța și vâslea mai repede și fără nici o precauție.

– Scoate apa! reuși să-i strige geambașul.

– Vâslește! îl zori el.

Ajunseră la malul de la care plecaseră. Hernando era ud leoarcă și barca inundată, luând apă prin toate încheieturile vechi și mâncate de cari.

Bărbatul îi făcu semn să-l ajute cu butoiul și îl descărcară. Apoi se căzniră să ascundă barca.

– Mai are încă multe călătorii de făcut, îi spuse bărbatul când trăgeau de barcă. *Fecioara ostenită,* așa o cheamă, mormăi el după ce trase tare de ea.

– *Fecioara ostenită?* se interesă Hernando văzând cum apa se revărsa de pe laturile bărcii și aceasta devenea mai ușoară.

– Fecioară, pentru ca Maica Domnului să nu fie supărată dacă va trebui să ne încredințăm ei; nu se știe niciodată. Bărbatul trase cu forță până când reuși să mute barca doi pași mai încolo. Ostenită... ai văzut și tu, se întoarce mereu șontâc-șontâc, râse el îndreptându-se de spate. Cum te cheamă? adăugă el, în timp ce acoperi barca cu crengi. Băiatul răspunse, iar omul se prezentă ca Juan. Acum trebuie...

– Și banii mei? îl întrerupse Hernando.

– După aceea. O să așteptăm aici până când se va face zi de-a binelea, până când se vor retrage oamenii și o să putem transporta butoiul fără probleme.

Așteptară până când se stinseră glasurile în Piața Mânzului. Hernando, rebegit de frig, nu înceta să sară și să se lovească peste coaste. Juan îi spuse că era vorba de vin.

– Ți-ar pica bine o dușcă zdravănă, îi spuse el văzându-l tremurând, dar nu putem deschide butoiul.

Îi explică, de asemenea, că nu se permitea intrarea în Córdoba a vinului din alte locuri și că impozitele erau foarte mari. Cu butoiul ăsta, hangiul o să facă o afacere bună... iar ei, de asemenea.

– Doi bănuți de aramă? îl luă în râs Hernando.

– Ți se pare puțin? Nu fi ambițios, băiete! Pari isteț și curajos. Vei putea câștiga mai mult dacă înveți și dacă te străduiești.

Când până și cartierul Mânzului dormita, apăru hangiul. Juan și acesta se salutară; amândoi aveau aceeași înălțime, unul zvelt, celălalt gras. Acoperiră butoiul cu o pătură cu care încercară să-i ascundă forma și se puseră în mișcare: hangiul deschidea calea, iar ceilalți doi transportau vinul. Ajunși în han, în strada Mânzului, introduseră butoiul într-o pivniță ascunsă. Odată terminată treaba, Hernando fugi să se încălzească lângă jăraticul care lâncezea în vatra de la parter și Juan îi înmână două monede de aramă... și un pahar cu vin.

– O să te întărească, îl îndemnă el văzând ezitarea care i se oglindea pe față.

Vru să bea, dar își aminti vorbele Fátimei: „Trebuie să ne îndeplinim obligațiile! N-am fi nimic fără legile noastre!"

– Nu, mulțumesc, refuză el, și întinse mâna pentru a-i înapoia paharul.

– Bea, maurule! îi strigă hangiul, care tocmai strângea una dintre mese. Vinul e un dar de la Dumnezeu.

Hernando îi căută privirea lui Juan, care îi răspunse arcuindu-și sprâncenele.

– Vinul ăsta nu e tocmai un dar de la Dumnezeul vostru, replică Hernando, l-am adus...

– Ereticule!

Hangiul încetă să mai frece masa și se îndreptă spre el gâfâind.

– Ți-am spus că e curajos, León, interveni Juan; îl împiedică pe bărbat să se apropie de Hernando, punându-i mâna în piept. Dar îmi retrag vorbele că ar fi isteț, adăugă el întorcându-se spre băiat.

– Contează atât de mult pentru tine ca eu să beau? întrebă atunci Hernando.

– În hanul meu, da! răcni hangiul, Juan continuând să-i aţină calea.

– În acest caz, afirmă el, ridicând paharul ca să închine cu el, o voi face pentru tine.

„Şi dacă veţi fi siliţi să beţi vin, atunci beţi-l, dar nu cu intenţia de a face din aceasta un viciu", recită pentru sine, dând paharul peste cap.

Părăsi hanul când se crăpa de ziuă; câţiva creştini ieşeau de la slujba religioasă. După primul pahar, ciocnise de mai multe ori cu Juan şi cu León, care, de-acum satisfăcut, îi oferise câteva resturi de la cina clienţilor săi, reîncălzite pe jăratic. Se îndreptă direct spre tăbăcărie, cherchelit, dar la curent cu o informaţie care i-ar putea fi de folos; aflând că lucrează în tăbăcăria lui Vicente Segura, Juan şi hangiul schimbaseră între ei râsete şi glume, una mai obscenă decât alta, pe seama soţiei tăbăcarului.

– Foloseşte bine ceea ce ştii, îl sfătui Juan. Nu fi atât de avântat cum ai fost cu León.

După ce o luă pe una dintre cotiturile străzii Meşinelor, grăbi pasul. Era...? Da. Era Fátima. Aştepta ceva mai încolo de poarta tăbăcăriei, cea prin care intrau ucenicii şi calfele.

– Ce faci aici? întrebă Hernando. Şi Brahim? Cum de ţi-a permis...?

– E la lucru, îl întrerupse ea. Mama ta nu-i va spune nimic. Ce s-a întâmplat? întrebă fata. N-ai venit să dormi. Unii dintre bărbaţii din casă voiau să te denunţe deja magistratului, fără să mai aştepte a doua noapte.

– Ia-le. Hernando îi înmână cele două monede de aramă. Asta am făcut. Ascunde-le. Sunt pentru noi.

Şi de ce nu? îi trecu atunci prin minte. Poate că ar izbuti să cumpere de la Brahim libertatea Fátimei. Dacă ar face rost de bani...

– Cum le-ai obţinut? Ai băut?

Fátima se încruntă.

– Nu. Ba da. Mă rog...

– O să întârzii, maurule.

Observația seacă fu lansată, în drum spre tăbăcărie, de calfa cheală și vânjoasă care repartiza pieile.

De ce trebuia să umble cu precauție? se gândi Hernando. Se simțea în stare de orice! De altfel, poate că nu va mai avea altă ocazie ca aceea: să fie între patru ochi cu calfa despre care tovarășii săi de contrabandă dădeau asigurări că se avea bine cu nevasta meșterului tăbăcar.

– Stau de vorbă cu nevastă-mea, îi aruncă el arogant când calfa se îndepărta deja.

Bărbatul se opri brusc și se întoarse. Fátima se făcu mică și se lipi de perete.

– Și? Asta îți dă dreptul să ajungi târziu? răcni el.

– Sunt unii care pierd și mai mult timp de la lucru vizitând-o pe soția meșterului atunci când acesta lipsește de la tăbăcărie.

Tulburarea care se oglindi pe chipul calfei îi confirmă glumele tovarășilor săi din noaptea trecută. Omul gesticulă fără să spună nimic. Apoi bâigui:

– Joci foarte dur, băiete, reuși el să spună.

Eu și mulți alții ca mine – un popor întreg! – am jucat într-o zi totul pe o singură carte... și am pierdut. Puțin îmi pasă acum de rezultatul partidei.

– Dar ea, adăugă celălalt, arătând-o pe Fátima, nici de ea nu-ți pasă?

– Ne apărăm unul pe celălalt. Hernando își apropie mâna de chipul unei Fátime uimite și îi mângâie obrazul. Dacă mie mi s-ar întâmpla ceva, tăbăcarul tot ar afla... Hernando și calfa se măsurară din priviri. Dar, mă rog, s-ar putea să nu fie decât niște vorbe aruncate în vânt cărora nu trebuie să li se dea mai multă importanță, nu-i așa? De ce să punem la îndoială onoarea unui meșter cu prestigiu în Córdoba și cinstea soției sale?

Bărbatul se gândi câteva clipe; onoare și cinste, bunurile cele mai de preț ale oricărui spaniol. Câți nu și-ar pierde viața într-un simplu duel! Iar meșterul...

– Or fi niște vorbe aruncate în vânt, cedă el în cele din urmă. Grăbește-te. Nu e bine să ajungi târziu.

Calfa era pe punctul de a o porni din nou la drum, dar Hernando îi atrase atenția:

– Ei! Omul se opri. Și unde-i politețea voastră? Nu o salutați pe soția mea?

– De ce îl umilești atât de tare? îl dezaprobă ea de îndată ce bărbatul dispăru în spatele porții tăbăcăriei.

Hernando îi căută ochii negri.

– Îi voi pune pe toți la picioarele tale, făgădui el și, numaidecât, duse un deget la buzele fetei ca ea să nu mai poată riposta.

28

Lui Hernando îi fu ușor să înțeleagă esența Córdobei, dincolo de biserici și preoți, slujbe, procesiuni, șiraguri de mătănii sau femei habotnice și călugări cerșind pe străzi. Într-adevăr, locuitorii evlavioși ai Córdobei își îndeplineau obligațiile religioase și își asumau cu generozitate înzestrarea femeilor sărmane, a spitalelor sau a mănăstirilor, precum și donațiile de bunuri lăsate drept cuvioasă moștenire în testamentele lor sau răscumpărarea prizonierilor din mâinile berberilor. Dar odată îndeplinite obligațiile față de Biserică, interesele și modul lor de viață se distanțau de preceptele religioase care ar fi trebuit să-i inspire. Cu toate strădaniile Conciliului de la Trento[1], preotul care nu se bucura de prezența unei ibovnice în casă dispunea de o sclavă. Nu se considera un păcat faptul de a lăsa grea o sclavă. Era, după cum auzise el, la fel cu a împerechea un cal cu o măgăriță ca să fete un catâr; la urma urmelor, argumentau ei, odrasla moștenea condiția mamei și se năștea sclavă. Strădaniile autorităților eclezіastice de a-i împiedica pe confesori să ceară favoruri sexuale de la femei culminaseră cu obligația de a-l despărți pe confesor de penitent printr-un grilaj în confesionale. Dar nici autoritățile nu erau un bun exemplu de castitate și pudoare. Bogățiile și prebendele pe care le aduceau după sine funcțiile lor erau râvnite de al doilea născut în familiile nobile și însuși decanul catedralei, don Juan Fernádez de Córdoba, de renumită viță nobilă, ajunsese să piardă socoteala copiilor pe care îi lăsase risipiți prin oraș.

[1] Conciliul cel mai important pentru Reforma Catolică sau Contrareformă, prin care Biserica Romano-Catolică a opus protestanților o revizuire completă a disciplinei și o reafirmare solemnă a dogmelor sale. (n.tr.)

Societatea laică nu era diferită. În spatele purității ce trebuia să guverneze viața matrimonială părea să se ascundă o lume de libertinaj, iar scandalurile se succedau unul după altul, cu consecințe sângeroase pentru cei descoperiți în adulter. Călugărițele, claustrate de cele mai multe ori de către părinți și frați din simple motive economice – era mai puțin împovărătoare pentru averea familiei încredințarea unei fiice către Biserică decât înzestrarea ei pentru un soț de aceeași condiție cu a ei – și, în consecință, fără vreo vocație religioasă, erau dispuse să se lase seduse fie de preoți, fie de bărbați curtenitori, care acceptau provocarea de a obține un trofeu atât de apreciat ca pe unul dintre cele mai mari succese cu care să se fălească.

Lui Hernando și celorlalți morisci care, la fel ca el, reușiseră să scoată rod din piatră seacă dând cu sapa în regatul Granadei, societatea din Córdoba li se păru leneșă și degenerată: munca era desconsiderată! Celor care munceau le era interzis accesul la funcțiile publice. Meșteșugarii munceau strictul necesar pentru existență, iar o armată de hidalgo, o treaptă mai de jos a nobilimii, în general lipsiți de mijloace de trai, preferau să moară de foame decât să se umilească încercând să le obțină prin muncă. Îi împiedica onoarea, simțul acela exacerbat de care erau pătrunși toți creștinii, oricare ar fi fost condiția și clasa lor socială!

Constatase cu câteva zile înainte de sărbătorirea victoriei de la Lepanto, când ar fi putut cere scuze, așa cum a încercat să facă în primul moment; să facă stânga-împrejur și să lase lucrurile încheiate clar, dar ceva înlăuntrul său îl împinsese să nu o facă. Într-o seară, la apusul soarelui, mergea distrat pe îngusta stradă a Armelor, aproape de schitul Consolării, acolo unde se afla azilul de orfani cu ferestruica turnantă în care se abandonau copiii nedoriți, când un tânăr hidalgo cu o atitudine trufașă, capă neagră, spadă la cingătoare și tichie împodobită cu pasmanterie, care venea din sens opus, se împiedică în dreptul lui și fu cât pe-aci să cadă. Hernando nu se putu opri să nu zâmbească, încercând să-l ajute. În loc să-i mulțumească, tânărul se smulse din mâna lui cu gesturi teatrale și dădu piept cu el.

– De ce râzi? mormăi hidalgoul, revenindu-și în fire.

– Scuzați...

– La ce te uiți?

Tânărul se pregăti să-și ducă mâna la spadă.

La ce se uita? După ce se împiedicase, hidalgoul încerca să-și refacă plinul de rumeguș cu care voia să dea prestanță pantalonilor. Imbecil înfumurat! Și dacă i-ar da o lecție acelui filfizon?

– Mă întrebam... cum vă numiți? se bâlbâi el cu bună știință, plecându-și privirea în pământ.

– Cine ești tu, prostule și împuțitule, ca să te intereseze numele meu?

– Fapt este...

Hernando se gândea în mare grabă. Încrezutul! Cum ar putea să-i dea o lecție? Pantofii din catifea cu vârfuri ascuțite asupra cărora își avea ațintită privirea îi arătau că acel hidalgo trebuie să aibă ceva bani. Observă pantalonii cu fante și poalele capei semicirculare cârpite cu migală de vreo slujnică.

– Fapt este...

– Vorbește odată!

– Mi se pare... Cred... Bănuiesc că azi-noapte, într-o ospătărie din Piața Corredera, am auzit vorbindu-se despre domnia voastră...

Lăsă cuvintele să plutească în aer.

– Continuă!

– N-aș vrea să mă înșel, excelență. Ce-am auzit... Nu pot. Scuzați-mi îndrăzneala, dar insist să știu cum vă numiți.

Tânărul se gândi câteva clipe. Hernando, de asemenea: în ce încurcătură se vârâse acum?

– Don Nicolás Ramírez de Barros, se grozăvi el cu solemnitate, hidalgo de obârșie.

– Da, da, confirmă Hernando. Se vorbea despre excelența voastră: don Nicolás Ramírez. Îmi amintesc...

– Ce se spunea?

– Erau doi bărbați.

Se întrerupse o clipă și era pe punctul de a continua, când hidalgoul i-o luă înainte:

– Cine erau?

– Erau doi bărbați... bine îmbrăcați. Vorbeau despre excelența voastră. Cu siguranță! I-am auzit.

Se prefăcu a nu îndrăzni să continue. Ce să-i povestească? Nu mai putea da îndărăt.

– Ce spuneau?

„Ce puteau spune?" se întrebă el. Hidalgo de obârșie! Cu asta se fălise filfizonul.

– Că obârșia domniei voastre nu este curată, lăsă el să-i scape fără ocolișuri.

Tânărul își strânse mâna pe mânerul spadei. Hernando îndrăzni să-l privească: era aprins la față și mânios.

– Jur pe Santiago, patronul Spaniei, mormăi el, că sângele meu e curat până la romani! Quintus Varus stă la originea numelui meu de familie! Spune-mi: cine a îndrăznit să susțină o asemenea ofensă?

Simți în față mirosul de ceapă din răsuflarea lui don Nicolás.

– Nu... nu știu, se bâlbâi el, de data aceasta nemaifiind nevoie să se prefacă.

Nu o fi depășit oare măsura? Tânărul tremura de mânie.

– Nu-i cunosc. Cum va înțelege excelența voastră, nu am relații cu asemenea personaje.

– I-ai recunoaște?

Cum să recunoască doi oameni pe care tocmai i-a născocit? Îi putea răspunde că noaptea nu i-a văzut destul de clar.

– I-ai recunoaște? insistă hidalgoul, zgâlțâindu-l cu violență de umeri.

– Bineînțeles, afirmă Hernando și se desprinse din strânsoare.

– Însoțește-mă în Piața Corredera!

– Nu.

Don Nicolás tresări.

– Cum nu?

Hidalgoul făcu un pas spre el și Hernando se dădu înapoi.

– Nu pot. Sunt așteptat la... Care era breasla cea mai îndepărtată de zona Pieței Mânzului? Aceea în care nu l-ar mai găsi

altă dată dacă l-ar căuta. Sunt așteptat la atelierele de olărie. Problemele domniei voastre nu mă privesc. Singurul lucru care mă interesează este să-mi întrețin familia. Dacă nu merg la lucru, meșterul nu mă va plăti. Am soție și copii pe care încerc să-i educ în spiritul credinței creștine... „Asta era!" se felicită el văzându-l pe hidalgo că se scotocea cu neîndemânare în pantaloni până când găsi o pungă. „Pentru Fátima!" se gândi Hernando. Unul dintre ei este bolnav și mi se pare că celălalt...

– Taci! Cât te plătește meșterul tău? întrebă el, pipăind monedele din interiorul pungii.

– Patru *reales,* minți el.

– Ia doi, îi oferi tânărul.

– Nu pot. Copiii mei...

– Trei.

– Îmi pare rău, excelență.

Hidalgoul îi puse în mână o monedă de patru *reales.*

– Să mergem! îi porunci el.

Ca să ajungă de la schitul Consolării, unde se afla ferestruica turnantă pentru copiii abandonați, până la Piața Corredera trebuia doar să traverseze Piața Trestiilor; câțiva pași, puțini la număr, pe care hidalgoul îi străbătu țanțoș și cu vigoare, cu mâna pe mânerul spadei, bombănind, amenințând cu răzbunarea împotriva acelora care își permiseseră să-i mânjească numele de familie. Hernando mergea în față, împins din când în când de don Nicolás. Și acum, se gândea el, cum să scape din capcana aceea pe care el însuși și-o întinsese? Dar strânse moneda în mână. Patru *reales.* Orice bănuț era bun ca să cumpere libertatea Fátimei!

– Și dacă n-o să fie astă-seară? îl întrebă într-una dintre ocaziile când hidalgoul îl îmboldea de la spate.

– Roagă-te să nu fie așa, se mărgini don Nicolás să-i răspundă.

Intrară în marea piață din Córdoba prin latura sa dinspre miazăzi. Hernando încercă să-și obișnuiască privirea cu amplul spațiu. În piață se aflau trei ospătării: cea a Balanței Romane, acolo pe unde intraseră, și alte două la dreapta acesteia, pe latura dinspre răsărit, lângă strada Țarcului de Tauri, numite cea

a Leilor și cea a Cărbunelui, situate aproape de Spitalul Sfânta Fecioară a Îngerilor. Era încă destulă lumină naturală. Oamenii intrau și ieșeau din ospătării și marea piață fierbea de lume.

– Ei bine? întrebă hidalgoul.

Hernando trase aer în piept. Și dacă o lua la goană? De parcă i-ar fi ghicit intențiile, don Nicolás îl apucă de braț și îl târî spre ospătăria Balanța Romană. Intrară în local împingând fără menajamente un client care stătea în ușă. Chiar de acolo, hidalgoul îl zgâlțâi, cerându-i un răspuns.

– Nu. Nu sunt aici, afirmă băiatul după ce câțiva clienți amuțiră și îi susținură privirea atunci când Hernando și-o trecu pe a sa prin interiorul ospătăriei.

Declară același lucru și în cea a Leilor. Puteau să nu fie! se gândi el în momentul în care intrară în ospătăria Cărbunelui. De ce ar fi trebuit să fie acolo? Dar, atunci, cei patru *reales* ai săi... Ce hotărâre avea să ia hidalgoul? Nu va lăsa niciodată ca lucrurile să rămână astfel. Onoarea sa! Numele său de familie! Îl va sili să aștepte toată noaptea și după aceea... Îi plătise ceea ce a crezut el că ar fi salariul lui pentru munca vreme de o lună!

Un hohot puternic de râs îi întrerupse reflecțiile. La una dintre mese, un bărbat cu barbă, gătit cu îmbrăcămintea colorată a unui soldat din corpul pedestrașilor, înălța un pahar de vin și se grozăvea în gura mare față de alți doi care îl însoțeau. Era evident că era băut.

– Acela, arătă spre el, gata să fugă de îndată ce don Nicolás nu avea să mai fie atent.

Dar hidalgoul îl strânse și mai tare de braț, de parcă s-ar fi pregătit de o încăierare.

– Voi de colo! strigă don Nicolás din ușă.

Conversațiile încetară dintr-odată. Râsetele înghețară brusc. Doi clienți, cei mai aproape, se ridicară în mare grabă de la masă și se îndepărtară, împiedicându-se de scaune. Hernando simți că îi tremură picioarele.

– Cum ați îndrăznit să mânjiți numele familiei Varus? strigă din nou hidalgoul.

Bărbatul se ridică greoi și încercă să bea restul vinului care îi curse prin barbă. Puse mâna pe mânerul damaschinat al spadei sale.

– Cine sunteți, domnule, ca să ridicați glasul la mine? răcni el. La mine, un stegar al corpului de infanteriști din Sicilia, un hidalgo din Vizcaya!

Hernando se făcu mic de cum auzi acele cuvinte. Alt hidalgo!

Dacă obârșia domniei voastre este adevărată, lucru de care mă îndoiesc, nu o meritați!

– Vă îndoiți de obârșia mea? strigă don Nicolás.

– V-am mai spus..., încercă atunci Hernando să-i șoptească. Este ceea ce am auzit, că se îndoia...

Dar don Nicolás nu-i acordă atenție; deodată Hernando se văzu liber de strânsoarea brațului.

– Domnia voastră însăși vă mânjiți numele de familie! urlă stegarul.

– Vă provoc! țipă don Nicolás la rândul său.

– Răspund provocării!

Cei doi hidalgo își scoaseră spadele din teacă. Oamenii care mai rămăseseră încă la mese se ridicară ca să lase spațiu liber și cei doi cavaleri se înfruntară.

Hernando rămase buimăcit câteva clipe. Urmau să se dueleze! Își deschise palma asudată și privi moneda de patru *reales*. O aruncă de două ori în aer, prinzând-o în mână și părăsi ospătăria. Imbecili! se gândi el, auzind zornăitul metalic al primei încrucișări dintre cele două arme de oțel.

Se întoarse pe strada Mult Grâu cu o senzație ciudată, diferită de cea pe care ar fi trebuit să i-o producă victoria aceea pentru care riscase atât de mult: doi nobili își puseseră viețile în joc fără ca nici măcar unul din ei să se sinchisească de ceea ce pretindea dușmanul său. Și totul pentru un singur cuvânt greșit înțeles! Pe drum, când se făcuse deja întuneric, se întâlni cu o procesiune de orbi, care mergeau în șir, legați unii de alții și îngânau rugăciuni, ținând socoteala mătăniilor și cerând de pomană, așa

cum făceau trei nopți pe săptămână când străbăteau străzile din Córdoba de la spitalul orbilor până în strada Olarilor. Un bărbat care se ruga și avea grijă de lumânările de la imaginea Fecioarei de pe fațada unei clădiri lăsă să cadă o monedă în căușul pe care îl mișca ritmic primul dintre orbi; Hernando se dădu la o parte din drumul lor și strânse în pumn moneda lui de patru *reales*. Creștini!

Obținuse destui bani de când aflase de aventurile amoroase dintre calfa de la tăbăcărie și soția meșterului. Se gândise la asta mai multe nopți la rând: știa să scrie și să socotească și cu siguranță că acele cunoștințe i-ar putea oferi o slujbă mai bine remunerată și departe de bălegar, muncă pentru care primea mai puțin decât un servitor, dar alese să nu o facă. Sarcina lui în groapa cu bălegar, care se afla la distanță și ascunsă de ceilalți lucrători din tăbăcărie care nici nu se apropiau de locul acela, îi asigura o libertate, consimțită și tăinuită de către calfă, de care nu s-ar fi putut bucura în alt post.

De atunci, expedițiile pe celălalt mal al Guadalquivirului în barca *Fecioara ostenită,* care rezista cu tenacitate la călătorii una după alta, se repetaseră în numeroase ocazii. Hernando și Juan legară prietenie și conversațiile lor nocturne despre femeile din bordelul berber, dincolo de escala la Sevilla, se desfășurau între glume și vorbe de duh.

– Cum o să călărești trei femei deodată dacă tu nu ești în stare să vâslești cu putere! îl zgândărea Hernando, care scotea apa fără încetare, atunci când *Fecioara* ostenea și se umplea cu apă din Guadalquivir pe drumul de întoarcere.

Dar prietenia aceea îi oferea și ceva mai mult decât cei doi bănuți pe care geambașul de catâri îi plătise de prima dată: Hernando primea o parte din beneficiile contrabandei cu vin. Piața Mânzului și ambianța ei – așezare a aventurierilor, a vagabonzilor și a hoțomanilor – deveniseră adevăratul său cămin. Continua să lucreze la tăbăcărie; avea nevoie de respectabilitatea pe care i-o conferea locul acela de muncă față de magistrat sau față de preotul de la biserica Sfântul Nicolae când îi vizitau ca să

controleze că se convertesc în buni creștini, dar viața lui era în Piața Mânzului.

În vreme ce băieții din cartierele Sfântul Laurențiu sau Sfânta Maria îi transportau pieile de la abator, Hernando mergea la Calahorra să pună la cale șiretlicuri cu Juan și cu ceilalți geambași. Zâmbea mereu când își amintea cum reușise să scape de o sarcină atât de ingrată. În primele sale călătorii, dând ocol zidurilor, văzuse cum puștii din diferitele cartiere se băteau cu pietre pe drumul din jurul cetății și împrejurimile sale. Acele încăierări ajunseseră să provoace câte un mort și destul de mulți răniți printre distrații care treceau prin zonă, motiv pentru care consiliul municipal hotărâse să le interzică, dar flăcăii nu țineau seamă de ordonanțe și bătăile cu pietre continuau. Prima dată când Hernando se văzu implicat într-una dintre ele, printre zeci de băieți bătându-se cu pietre, se apără cu pieile până când se opri lupta. În alte zile, îi văzu antrenându-se pentru următoarea bătaie cu pietre. Cine îl putea birui pe un locuitor din Alpujarras la aruncarea cu pietre? se gândi el atunci. Miza a fost un bănuț. Ținta, la o aruncătură de băț: dacă ei pierdeau, îi duceau pieile până la tăbăcărie; dacă ei câștigau, primeau bănuțul. Pierdu câteva monede, dar câștigă majoritatea rămășagurilor și, în vreme ce mucoșii îndeplineau partea lor din înțelegere, el mergea pe câmpia Adevărului, unde se prefăcea că strânge bălegar, târându-se pe sub catâri. Atunci, câte un geambaș de cai îl arăta pe moriscul murdar și rău mirositor, îl apuca de păr și îl urca pe un cal de paradă ca să-l convingă pe cumpărător că animalul era blând și nu avea nici un viciu, iar Hernando cădea în șa ca un sac, prefăcându-se înspăimântat, ca și cum n-ar fi călărit niciodată, în vreme ce geambașul lăuda calitățile excelente ale unui cal capabil să suporte un călăreț lipsit de experiență. Dacă târgul se încheia, Hernando își primea banii.

Într-o noapte, îl ajută pe un cavaler să se cațăre pe gardul mănăstirii de călugărițe a Sfintei Cruci, așteptând de cealaltă parte ca să-i arunce funia la întoarcere, în vreme ce auzea în întuneric mai întâi chicotele cuplului, apoi gâfâielile lor pătimașe.

Dar nu toate escapadele se încheiau cu succes. Odată, se alătură unui grup de cerșetori străini de loc care nu aveau permis să cerșească la Córdoba. Cerșetoria era perfect reglementată la Córdoba și o puteau practica doar cei care beneficiau de autorizația parohului. Odată ce făceau dovada că s-au spovedit și că au primit sfânta împărtășanie, li se înmâna un document special pe care și-l atârnau de gât și care le permitea să ceară de pomană în limitele propriei parohii. Unul dintre acei cerșetori clandestini avea rara îndemânare de a-și ține respirația, prefăcându-se că este mort: chipul său căpăta o culoare lividă, convingătoare pentru toți cei care îl priveau. Aleseră Piața Paielor, acolo unde se vindeau paie de alac pentru saltele, și cerșetorul se lăsă să moară, pricinuind o mare zarvă printre clienți. Hernando și alți fârtați se apropiară de cadavru, bocindu-l și cerând pomană ca să-l îngroape creștinește, la care oamenii, impresionați, au răspuns cu generozitate. Dar întâmplarea a făcut că un preot, care se afla în trecere prin Córdoba, fusese de față la același șiretlic la Toledo, motiv pentru care se apropie de mort și, spre indignarea publicului îndurerat, începu să-i tragă cerșetorului lovituri cu vârful piciorului. La a treia lovitură în rinichi, mortul își reveni la viață, iar Hernando și complicii săi se chinuiră să scape de mânia celor îmbrobodiți.

Lucra și pentru patronii de tripouri, proprietarii unor localuri ilegale unde se jucau cărți sau zaruri. Cunoscu un flăcău cu câțiva ani mai mare decât el, îl chema Palomero, care se ocupa cu atragerea potențialilor clienți. Palomero avea un simț special care-l făcea să știe care străin umbla în căutarea unei case de jocuri de noroc unde să-și pună banii rămășag, și, de cum îl vedea, fugea la el ca să-l sfătuiască și să stăruie să meargă la cea a lui Mariscal, care îl plătea. Hernando îl ajuta des, mai cu seamă împiedicându-i pe ceilalți vânători de clienți care se învârteau prin Piața Mânzului să ajungă la jucătorul pe care îl descoperise Palomero. Le punea piedică, îi împingea și folosea orice viclesug ca să izbutească.

– Hoțul! îi trecu prin minte într-o noapte să strige după un tânăr pe care nu-l putuse reține și care se îndrepta deja spre jucătorul cu care negocia Palomero.

De undeva, apăru un alguazil care se năpusti asupra tânărului, dar nici asta nu îi fu de folos cu nimic lui Palomero, întrucât jucătorul dispăru în mijlocul debandadei.

Așa cum trebuia să se întâmple, au fost multe ciocnirile în care se văzu amestecat și multe loviturile pe care le primi în acele ocazii, ceea ce a atras după sine o sinceră prietenie din partea lui Palomero și niște bani în plus față de cei pentru care se învoiseră. Stăteau la taclale, râdeau și împărțeau între ei mâncarea, iar Hernando nu înceta să se mire de permanentele grimase ale feței pe care Palomero reușea să le facă.

– Acum? îl întreba pe Hernando.

– Nu.

– Dar acum? insista după câteva clipe.

– Nici acum.

Palomero spunea că descoperise șmecheria cu care obișnuia Mariscal să-i jumulească de bani, nu numai pe „guguștiuci", pe naivii care veneau la casa de jocuri de noroc a acestuia, ci chiar pe trișorii sau pe jucătorii înrăiți de tripou, oricât de mari experți ar fi putut fi aceștia.

– E în stare să-și miște lobul urechii drepte rămânând imperturbabil, îi mărturisi el uluit. Nu i se mișcă nici un singur mușchi de pe față, nici măcar restul urechii! Joacă pe din două cu un complice care, de îndată ce recunoaște semnalul, știe ce cărți are Mariscal și pariază. Acum?

Hernando izbucni în hohote de râs la chipul schimonosit al prietenului său.

– Nu. Îmi pare rău.

În general, cu excepția unor eșecuri precum cel al falsului mort, treburile îi mergeau bine. Atât de bine, încât vorbise deja cu Juan să-i plătească prima rată pentru un catâr, nu pentru cel pe care l-ar fi dorit el, dar nici pentru cel pe care l-ar putea

cumpăra cu banii strânși: geambașul îi făcuse un preț bun. Se gândea să-i dea lui Brahim catârul acela în schimbul Fátimei. Nu putea refuza, oricât de mult l-ar fi urât pe Hernando. Trecuse ceva vreme de când Fátima continua să țină post, fapt pentru care nici nu trebuia să facă mari eforturi, date fiind lipsurile, motiv pentru care nu se îngrășa și rămânea extrem de slabă și de sleită de puteri, lucru ce nu-l atrăgea pe Brahim, și el mereu obosit din cauza muncii extenuante la câmp, cu care nu era deprins. Aisha colabora la liniștea fetei și îl satisfăcea pe soțul ei atunci când acesta se simțea în stare. Dar de când o salvase de taur în fundătură, ochii negri ai Fátimei străluceau zi și noapte. Hernando trebui să o convingă de planul său.

– Cu siguranță că va accepta! încercă el să-i dea curaj. Nu vezi cum se scoală în zori și cum se întoarce acasă după o zi de muncă la câmp? Se topește de la o zi la alta. Brahim este omul călătoriilor; n-a fost niciodată agricultor și, cu atât mai puțin, pentru leafa mizerabilă pe care o primește. Are nevoie de spațiu deschis. Te va repudia. N-am nici o îndoială.

Și era adevărat. Nici măcar sarcina de-acum vizibilă a Aishei nu reuși să schimbe deprimarea cărăușului, care se adăuga acum la irascibilitatea și obișnuita sa proastă dispoziție.

– Te urăște de moarte, îi spuse Fátima, care era conștientă de faptul că, în ultimele zile, Brahim începuse din nou să o privească cu ochi lascivi.

Se încrucișa cu ea prin casă, o împiedica să treacă și își ducea mâinile la sânii ei. Fata alese totuși să nu-i transmită temerile sale unui Hernando plin de iluzii. Nu era singurul lucru pe care i-l ascundea în zilele acelea, se gândi ea cu tristețe.

– Dar se iubește mai mult pe el însuși, spuse el pe un ton sentențios. Când eu eram în pântecele mamei mele, m-a acceptat în schimbul unui catâr. De ce n-ar face același lucru acum, în împrejurări și mai proaste?

Cu cei patru *reales* pe care tocmai îi obținuse de la don Nicolás, socoti el dând colțul spre fundătura care ducea la casa dărăpănată în care se îngrămădeau cu toții, i-ar putea înmâna

lui Juan prima rată a catârului. Un tânăr postat chiar la colț îi porunci să păstreze tăcerea. Ce făcea acolo băiatul ăla? Îl văzuse în casă; dormea cu familia lui într-una dintre încăperile de la etaj... Cum îl chema? Hernando se apropie de el, dar tânărul duse un deget la buze și îi făcu semn să-și continue drumul.

Chiar de la poartă, observă o atmosferă de sărbătoare nepotrivită și neobișnuită. Uimit de sunetul unui cântec morisc, îngânat în șoaptă, traversă porticul și se îndreptă spre patioul interior al clădirii, identic cu al majorității caselor din Córdoba, pe care creștinii îl transformau în grădini încărcate cu tot felul de plante aromatice și colorate în jurul veșnicului havuz. În casele închiriate de către morisci, acele patiouri aveau orice destinație, mai puțin cea de ornament și de încântare; acolo se întindeau rufele la uscat, se spăla, se lucra mătasea, se gătea și chiar se dormea; nu exista floare care să reziste la o asemenea agitație. Toți locatarii clădirii erau strânși în patio sau în încăperile de la parter. Văzu destul de multe figuri noi. Și îl văzu și pe Hamid. Unii vorbeau în șoaptă; alții, cu ochii închiși, de parcă ar fi vrut să evadeze din acea mare închisoare care era Córdoba, fredonau cântecul pe care îl auzise când intrase. Într-un colț al patioului, orientat poate spre Mecca, un bărbat se ruga. Înțelese numaidecât motivul pentru care era supravegheat colțul fundăturii: adunările moriscilor erau interzise și cu atât mai mult pentru a se ruga, dar...

— Dacă veți fi descoperiți, îl mustră pe Hamid, care se îndreptă spre el de cum îl văzu, n-ați avea nici o scăpare. Fundătura n-are ieșire, iar creștinii ar intra întotdeauna în casă prin...

— De ce te excluzi de la întrunire, Ibn Hamid? îl întrerupse învățatul.

Hernando rămase buimăcit. Hamid îi vorbise cu asprime.

— Eu... nu. Îmi pare rău. Ai dreptate. Am vrut să spun dacă vom fi descoperiți. Hamid încuviință, acceptând scuzele. Ce... ce se sărbătorește? Suntem în mare primejdie. Ce faci aici?

— Stăpânul meu m-a învoit pentru puțin timp. Nu puteam pierde această zi.

Hernando nu era la curent nici măcar cu calendarul creștin, cu atât mai puțin cu cel musulman. O fi vreo sărbătoare religioasă?

– Îmi pare rău, Hamid, dar nu știu ce zi este. Ce sărbătorim? insistă el, distrat, privind lumea.

Deodată, o văzu pe Fátima, podoaba cu mâna de aur îi strălucea la gât. Ce se întâmplase cu mâna aceea? Unde o ținea ascunsă? Fátima își întoarse privirea spre el, de parcă s-ar fi simțit observată de la distanță. Hernando vru să-i zâmbească, dar ea își întoarse privirea și înclină capul. Ce se întâmpla? Îl căută pe Brahim și îl găsi aproape de Fátima. În patio nu o va putea aborda pe față ca să o întrebe de ce îl respinge în felul acela.

– Ce sărbătorim? îl întrebă din nou pe învățat, de data aceasta în șoaptă.

– Astăzi, pentru prima dată, am răscumpărat din sclavie un frate de-al nostru întru credință, îi răspunse Hamid cu solemnitate. Pe acela, adăugă el, arătând spre un bărbat care lăsa să i se vadă pe obraz o literă marcată cu fierul înroșit în foc.

Hernando își îndreptă privirea spre morisc, care alături de o femeie primea felicitări din partea celor prezenți. Ce importanță putea avea o răscumpărare pentru ca Fátima...? Ce se întâmpla?

– Cea de lângă el este soția lui, continuă Hamid. A aflat că el trăiește ca sclav în casa unui negustător din Córdoba și...

Hamid se opri din explicație.

– Și? întrebă Hernando fără să acorde prea mare importanță.

Ce se întâmpla cu Fátima? Încercă să-i capteze din nou atenția, dar era evident că ea îl respinge.

– A apelat la comunitate.

– Bine.

– La frații ei.

– Aha, șopti Hernando.

– Toți au contribuit aducând câte ceva din costul răscumpărării. Toți moriscii din Córdoba! Chiar și eu am dat niște bani pe care am reușit să-i obțin... Hernando se întoarse uimit, întrebându-l

pe Hamid din priviri. Fátima, mărturisi atunci învățatul, a fost una dintre cele mai generoase.

Hernando clătină din cap ca și cum ar fi vrut să alunge cuvintele pe care tocmai le auzise. Moneda de patru *reales* a hidalgoului pe care o strângea încă în pumn fu cât pe ce să-i scape printre degete, atât de mare era slăbiciunea care îl năpădise. Fátima! Una dintre cele care contribuiseră cel mai mult!

Banii aceia..., bâigui el, banii aceia erau pentru a cumpăra propria ei libertate și...

A ta? adăugă Hamid.

Da, răspunse el hotărât, revenindu-și în fire. A mea. A noastră!

O căută din nou pe Fátima și de data aceasta o găsi stând dreaptă în celălalt capăt al patioului. Acum, ca îi susținu privirea cu adevărat, sigură că Hamid îi povestise deja care fusese destinația banilor săi. Fátima îi explicase învățatului pentru ce strângeau suma aceea și îi mărturisise că nu se simțea în stare să-i spună. Cu o senzație ciudată, Hernando o privi: era mândră și bucuroasă, strălucirea din ochii ei se lua la întrecere cu licărirea sclipitoare pe care luminile le smulgeau din giuvaierul de aur care îi împodobea gâtul.

De ce? o întrebă Hernando de la distanță.

Răspunsul i-l dădu Hamid:

– Pentru că te-ai îndepărtat de neamul tău, Ibn Hamid, îi reproșă el stând în spatele lui Hernando care nu se mișcă. În vreme ce noi, ceilalți, ne organizăm, încercăm să ne rugăm în taină și să păstrăm vie credința noastră sau să-i ajutăm pe aceia dintre noi care au nevoie, tu te îndeletnicești să alergi prin Córdoba ca un pungaș.

Hamid așteptă câteva clipe. Hernando continua să stea nemișcat, vrăjit de ochii aceia negri migdalați.

– Mă doare să-l văd pe fiul meu ajuns pe ultima treaptă a celor care îndrumă și guvernează lumea noastră: cea a derbedeilor.

Hamid observă un ușor tremur în umerii lui Hernando.

– Tu m-ai învățat, replică acesta, fără să-și întoarcă fața, că și mai jos de atât există o alta: ultima, a douăsprezecea, cea a femeilor. De aceea a trebuit Fátima să renunțe la libertatea ei?

– Ea are încredere în milostivirea lui Allah. Tu ar trebui să faci același lucru. Întoarce-te la noi, la neamul tău. Sclavia voastră, a ta și a Fátimei, nu este cea a oamenilor, care se poate răscumpăra. Sclavia voastră este cea a legilor noastre, cea a credințelor noastre și aceasta numai Allah este chemat să o rezolve. Când Fátima mi-a încredințat banii și mi-a explicat pentru ce îi aveați, de ce luptai ca să-i obții, i-am spus să aibă încredere în Allah, să nu-și piardă speranța. Atunci m-a asigurat că vei înțelege cu o singură frază...

Hernando întoarse capul spre cel care îl învățase tot ce știa. O știa. Știa care era fraza aceea, dar numai auzind-o din nou o înțelese în întreaga ei semnificație: în istoria care se ascundea în spatele ei, în suferințele și bucuriile împărtășite cu Fátima. Hamid închise ochii pe jumătate înainte de a o șopti:

– Moartea este o îndelungată speranță.

29

– Repudiază-mă! Dacă nu, omoară-mă! Siluiește-mă, dacă asta dorești... dar nu vei mai obține niciodată consimțământul meu. Jur pe Allah că mai bine mor decât să mă mai dăruiesc din nou ție!

Chiar și în penumbra din odaie fu perceptibil tremurul de mânie cu care Brahim primi refuzul Fátimei de a mai accepta vreo apropiere de ea. Aisha, ghemuită într-un ungher, auzi vorbele acelea, tulburată de teroarea față de reacția lui Brahim, precum și de mândria pentru atitudinea fetei; tânăra familie cu micuțul lor, întinși pe o saltea de paie în celălalt capăt al odăii, își împletiră mâinile și îți ținură răsuflarea. Hernando nu era. Brahim mormăi ceva de neînțeles. Lovi aerul cu pumnul de mai multe ori și continuă să mârâie și să blesteme. Fátima rămase în picioare în fața lui: se temea ca vreuna dintre lovituri să n-o nimerească peste față. Dar nu a fost așa.

– Nu vei fi niciodată o femeie liberă... de oricât de mulți bani ar putea face rost Nazareeanul, spuse Brahim pe un ton sentențios. Înțelegi, femeie? Fátima nu răspunse, confruntată cu furia lui Brahim. Cine te crezi? Sunt soțul tău! Pentru o clipă, Fátima crezu că o va silui acolo, în văzul tuturor, dar Brahim privi de jur-împrejur și se stăpâni. Nu ești altceva decât o grămadă de piele și de oase. Nimeni n-ar dori să se culce cu tine! adăugă el cu un gest de dispreț înainte de a se îndrepta spre Aisha.

Genunchii i se înmuiară și Fátima se lăsă să cadă la pământ, uimită că rezistase în picioare la provocare. Trecu vreme îndelungată până când se opri din tremurat și i se domoli respirația. Se gândise de o mie și una de ori, fiind sigură că nu va întârzia

ziua când, în ciuda slăbiciunii și a înfățișării ei puțin dezirabile, Brahim va avea din nou pretenții la ea. Și așa se întâmplase. Timpul jucase în favoarea ei și faptul de a-și fi oferit toți banii pentru prima răscumpărare a unui morisc, ceva pe care comunitatea o considerase ca fiind și primul semn că, după înfrângere, continuau să fie un neam unit prin credință, o convinsese definitiv. Atunci, de ce trebuia să se dăruiască unui bărbat pe care îl ura? Oare nu renunțase de curând pentru adepții Profetului la posibilitatea de a fi liberă, de a avea iluzii și un viitor? Comunitatea îi mulțumise atât ei, cât și lui Hernando care sfârșise prin a ceda. După ce ascultase cuvintele lui Hamid, Hernando o privise încă o dată din celălalt capăt al patioului; ea își ridică ochii spre cer, iar el o imită. Apoi, o iertă cu o simplă expresie de aprobare. Toată Córdoba aflase de generozitatea ei! Brahim întrebase care era originea banilor, iar Hamid îi răspunsese fără înconjur. Fátima se simțea în siguranță; știa că se poate bizui pe sprijinul comunității... și de acest lucru era conștient și Brahim. În plus, micuțul ei Humam nu mai exista ca să devină monedă de schimb pentru bunăvoința ei sexuală. Și fata se gândise la același lucru: poate... poate că Allah și Profetul hotărâseră să-l elibereze pe copil de ceea ce ar fi fost o cumplită povară pentru toată viața lui. Era datoare față de ea însăși și față de acel fiu pierdut! Iar în ceea ce privește posibilitatea ca Brahim să o maltrateze pe Aisha, cum făcea în Alpujarras, ce era un musulman fără fiii săi? Musa și Aquil nu mai apăruseră; nu știau nimic despre ei, dar toți erau la curent cu dispariția lor, în cazul în care ar fi fost văzuți. Unii morisci se prezentaseră la consiliul municipal să se plângă că fiii lor care le fuseseră furați erau tratați ca niște sclavi în familiile care-i primiseră, dar creștinii nu îi luaseră în seamă, așa cum nu luaseră în seamă nici decretul regal care interzicea ca băieții morisci mai mici de unsprezece ani să fie făcuți sclavi. Córdoba, la fel ca toate regatele creștine, gemea de copii, luați în ocrotire sau sclavi, folosiți de stăpânii lor ca mici servitori sau lucrători până când ajungeau la vârsta de douăzeci de ani. Aisha era în siguranță, conchise Fátima: câtă vreme va fi însărcinată și probabil

cât va dura alăptarea micuțului, Brahim nu o va maltrata, pentru că ar pune în primejdie viața nou-născutului, atât de mult dorit. În noaptea aceea, încercând să-și recapete calmul, Brahim îi confirmă așteptările și nu-și vărsă năduful pe prima sa soție, cum făcea în Alpujarras. Atunci, Fátima plânse în tăcere și o făcu având siguranța că doar un pas mai încolo de locul în care se lăsase să cadă, sleită de puteri, Aisha plângea și ea în momentul acela în secret, consolând-o fără cuvinte, așa cum cele două femei învățaseră să comunice acolo, pe munte.

La aceeași oră, Hernando trecea pragul unei căsuțe dărăpănate din strada Moriscilor, în cartierul Sfânta Marina. De când Fátima oferise banii pentru răscumpărarea primului sclav morisc și Hamid îi atrăsese atenția, își schimbase atitudinea. Și se simțea mai bine! De ce să nu se lase în nădejdea lui Allah? Dacă Fátima și Hamid o făceau... În plus, ea îi făgăduise că Brahim nu se va mai atinge de ea și o crezuse, oh, Allah, chiar o crezuse! „Mai bine îmi iau viața", îl asigurase ea cu fermitate. Onorat de făgăduială, Hernando pusese la dispoziția fraților săi întru credință ușurința cu care se mișca prin Córdoba, numeroasele sale relații, inteligența și șiretenia sa. Iar comunitatea îl primise cu afecțiune și recunoștință. Sentimente pe care i le arăta și Fátima, mult mai mult decât în ocaziile în care el îi înmânase câte o monedă ca să cumpere catârul cu care avea de gând să o schimbe: banii îi lua și îi ascundea, aproape din obligație, fără nici o satisfacție, ca și cum s-ar fi îndoit că aceea ar fi calea. O prețuise cât pe un simplu catâr bătrân! se lamenta el acum văzând-o zâmbind, cu ochii negri larg deschiși în timp ce îl asculta povestind despre ultimul serviciu pe care Hernando i-l făcuse vreunui frate. Erau multe de făcut, îl asigurase Hamid în lunga conversație pe care o susținuseră după sărbătorirea primului morisc răscumpărat.

Pentru că, în ciuda a tot și a toate, Córdoba îi atrăgea pe morisci. Era orașul califilor, cel care izbutise înnobilarea culturii și a religiei musulmane în Occident, iar condițiile de viață de

acolo se deosebeau prea puțin de cele pe care moriscii le îndurau în orice alt oraș sau sat spaniol. Peste tot, presiunea creștină era sufocantă; chiar mai mult decât atât, dacă mai era cu putință așa ceva, în satele mici, unde moriscii sufereau și mai de aproape ura vechilor creștini. Și în toate satele, fără excepție, erau exploatați de către autorități sau de către seniorii de prin partea locului. De aceea, după ce trecuseră deja doi ani de la deportare, o curgere constantă a imigranților fără permis ajungea treptat la Córdoba, atrași de trecutul acesteia și de avântul pe care îl trăia orașul în acele vremuri.

Din ordin regal, moriscii nu puteau lipsi de la locurile lor de reședință decât dacă aveau o autorizație specială eliberată de autoritățile locale, în care trebuia să se menționeze descrierea fizică amănunțită a persoanei, unde se ducea, de ce și cât timp avea permisiunea să rămână în afara localității în care era recenzată. Zeci de morisci obțineau documentul cu diverse justificări și soseau la Córdoba, dar, la expirarea termenului, erau găsiți în oraș fără documentul de care trebuiau să dispună toți moriscii rezidenți în Córdoba.

Cu aprobarea lui Hamid și a doi bătrâni din Albaicínul Granadei care își asumaseră controlul și conducerea comunității, Hernando se ocupa de acei nou-veniți. Odată ce permisele lor își pierdeau valabilitatea, li se prezentau două posibilități: ori să se însoare cu o moriscă înregistrată în prealabil la Córdoba, ori să permită să fie reținuți de către autorități și să ispășească o pedeapsă cu închisoarea de trei sau patru săptămâni. Consiliul municipal considera că acel aflux era spre folosul orașului, întrucât aducea mână de lucru ieftină și venituri mai mari pentru proprietarii caselor, motiv pentru care, în ambele cazuri, fie prin căsătorie, fie prin ispășirea condamnării, se acorda documentul corespunzător care îi acredita pe cei care îl posedau ca locuitori ai Córdobei.

Hernando știa despre toți moriscii care se ascundeau în casele coreligionarilor lor când își pierdeau valabilitatea permiselor care le permiteau să se miște liber prin oraș. Îndeplinea funcția de pețitor, ca în noaptea aceea când intrase într-un mic

edificiu din strada Moriscilor cu scopul de a anunța că găsise o soție pentru un bun dărăcitor de postav din Mérida, a cărui meserie era foarte căutată la Córdoba în cadrul breslei țesătorilor.

Dar nu toți cei lipsiți de documente erau dărăcitori de postav, nici toate moriscele din Córdoba nu erau dispuse să se mărite, motiv pentru care majoritatea dintre ei ajungeau până la urmă la închisoare, iar acolo era locul în care băiatul trebuia să acționeze cu mai multă grijă.

Închisoarea regală nu era altceva decât o afacere arendată unui comandant, în care singura obligație a autorităților era aceea de a pune la dispoziție un local în care să fie izolați deținuții, cu cătușe la picioare și cu lanțuri corespunzătoare. Deținuții trebuiau să-și cumpere hrana sau să o primească de afară, întotdeauna după plata în prealabil către comandant; patul se închiria potrivit tarifelor stabilite de rege ca urmare a abuzurilor comise. Prețurile variau după cum dormeau una, două sau trei persoane în același pat de scânduri. Cine putea plătea. Săracii și nevoiașii trăiau în închisoare din mila publică, dar această milă se revărsa cu greu și asupra noilor creștini sacrilegi care făptuiseră atâtea atrocități în timpul răscoalei.

Hernando trebuia să stabilească momentul cel mai nimerit ca unul dintre morisci să fie reținut în funcție de disponibilitățile închisorii; comandantul să-și primească banii corespunzători și comunitatea să pună hrană la dispoziția deținuților care se aflau întemnițați. Nu-și încetase cursele nocturne prin zona Pieței Mânzului, dar acum nu mai umbla după bani, ci după informații. Când avea de gând vreun magistrat să percheziționeze casele moriscilor care îi fuseseră repartizate? Ce se mai întâmpla nou în închisoare? Care alguazil era cel mai potrivit pentru a aresta vreun morisc și unde? Cine dispunea de sclavi morisci și cât îl costaseră? Cât timp îi va lua consiliului municipal până să acorde dreptul de ședere cutărei sau cutărei persoane? Orice informație era bună și, dacă putea, lăsa să curgă ceva din puținii bani pe care-i puneau la dispoziție bătrânii din comunitate ca să cumpere bunăvoința cuiva sau pentru ca un servitor care bea vin

într-o ospătărie să-i spună numele și originea acelui sclav sau a acelei sclave care trăia la el acasă. Eliberarea sclavilor capturați în războiul din Alpujarras devenise obiectivul principal al comunității. Cu toate acestea, creștinii care îi cumpăraseră pe bărbații ori femeile acelea la preț scăzut, mult mai ieftin decât dacă ar fi fost negri, mulatri sau albi de orice altă origine, speculau interesul moriscilor față de coreligionarii lor și creșteau peste măsură costul răscumpărării. Orice locuitor al Córdobei care avea sclavi morisci devenise la scară mică un intermediar hotărât cu înverșunare să obțină profituri, mai ales de pe urma bărbaților, întrucât femeile erau rareori scoase la vânzare, dat fiind că odraslele sclavelor moșteneau condiția mamei. A lăsa o moriscă însărcinată implica așadar un profit bun pe termen destul de scurt.

A stat la îndoială dacă să continue sau nu călătoriile cu *Fecioara ostenită*. Juan insista să lucreze mai departe cu el. Ce rău îi putea face faptul de a obține ușor niște bani buni? „Cel care mă însoțește acum, se plânse el făcându-i cu ochiul în semn de complicitate, nu vrea să vorbească despre femeile din bordelul berber." Îi oferise chiar și câștiguri mai mari, dar, într-o zi, când se îndrepta spre Piața Mântuitorului prin strada Micilor Coloane, prin care era silit să treacă, exclusese orice posibilitate de a-și continua ieșirile nocturne cu barca. De-a lungul străzii Micilor Coloane și sprijinite de fațada oarbă a mănăstirii Sfântul Pavel, erau mai multe lavițe sau banchete pe care erau expuse cadavrele celor care mureau pe câmp și care fuseseră aduse în oraș de către călugării Milostivirii. Hernando obișnuia să privească acele cadavre încercând să afle după îmbrăcăminte sau după culoarea tenului, deși aceasta nici nu se deosebea prea mult de a spaniolilor, dacă era sau nu vorba despre vreun morisc. Dacă i se părea astfel, le comunica bătrânilor ca să cerceteze în alte comunități dacă cineva își pierduse o rudă. Dar pe lavițe nu erau expuse doar cadavrele; acestea slujeau pentru orice: acolo se vindea pâinea sau celelalte bunuri confiscate, se ofereau muncitori care nu aveau de lucru, erau supuși batjocurii publice comercianții ilegali sau necinstiți și, mai ales, se vărsa vinul străin. În ziua aceea,

pe lavița următoare după cea purtând cadavrul unei femei care începea să se descompună, un supraveghetor și un alguazil se găseau lângă un butoi de vin, înconjurați de o ceată de băieți gata să se arunce la pământ și să-l bea în momentul în care supraveghetorul avea să-i aplice prima lovitură de secure. Vinul confiscat, spre deosebire de alte produse, nu era revândut. Hernando nu putu evita să privească butoiul. Îl cunoștea foarte bine. Transportase multe astfel de butoaie în barca *Fecioara osteniță*. Cu inima cât un purice, lăsă în urmă trosnetul lemnului când crăpă și tărăboiul făcut de o droaie de copii aruncându-se peste vin. În noaptea aceea, nu-l găsi pe León la hanul său din Piața Mânzului.

A fost arestat, îi va explica peste câteva zile Juan, printre catârii săi, pe câmpia Adevărului. Supraveghetorul găsise ascunzătoarea butoaielor, dar după hotărârea cu care se îndreptase spre locul acela... Se pare că cineva l-a denunțat pe León.

30

Piața Corredera, primăvara anului 1573

Bălegarul era o marfă apreciată în Córdoba livezilor și a miilor de patiouri înflorite. Hernando continua să muncească în tăbăcărie pentru cei doi mizerabili *reales* pe lună care i se plăteau. Prin aceasta, putea să dovedească față de magistrat o ocupație stabilă care, în plus, îi permitea, fiind întotdeauna acoperit de calfa care se juca de-a dragostea cu nevasta meșterului, mobilitatea necesară ca să se ocupe și de alte treburi. Dar aceste alte treburi în exces au fost în detrimentul strângerii de bălegar necesar pentru argăsirea pieilor și, cu toate că îl scuza calfa, lipsa bălegarului se făcea deja simțită.

În acea primă zi de duminică din luna martie, în zori, cincisprezece tauri fioroși împreună cu câteva vaci, provenind de pe izlazurile din Córdoba, traversară în fugă podul roman de la intrarea în oraș. În urma lor, îmboldindu-i, veneau văcari călare înarmați cu lungi sulițe cu care îi mânaseră de pe câmp. La capătul podului, în ciuda orei foarte matinale, oamenii din orașul Córdoba puși pe petreceri așteptau taurii. De acolo, traseul până la locul unde vor fi închiși în țarc se va desfășura pe malul Guadalquivirului până în strada Arhonas, apoi va urca pe aceasta până în strada Țarcului, de lângă Piața Corredera, unde taurii aveau să stea închiși până după-amiază.

Cu o zi înainte, calfa îl avertizase pe Hernando:

– Avem nevoie de bălegar. Mâine va fi închiderea în țarc și vor fi lupte cu cincisprezece tauri. Îl vei putea găsi atât pe traseul

cirezii, cât și în pieţele din apropierea celei numite Corredera, acolo unde vor fi caii nobililor.

– Duminica nu se munceşte.

– Posibil, dar dacă nu munceşti mâine, poţi să fii sigur că n-o s-o mai faci nici luni. Meşterul mi-a atras deja atenţia. Da, adăugă el iute ca răspuns la expresia ameninţătoare de pe chipul lui Hernando, nici eu n-o să mai muncesc dacă tu... Mă rog, treaba ta! Dacă asta vrei, ne vom pierde amândoi slujbele.

– Slugile nobililor nu mă vor lăsa.

– Îi cunosc. O să fiu acolo. O să-ţi dea voie să strângi bălegar. Mai întâi, strânge-l pe cel din ţarc.

Şi Hernando era acolo, înfipt la capătul podului roman, amestecat printre oameni, cu un coş mare din alfă în mâini, în spatele unui parapet construit din ordinul consiliului municipal pentru a obliga taurii să cotească şi să-şi continue cursa pe malul fluviului, acolo unde se îmbulzeau localnicii care, în caz de pericol, puteau doar să se arunce în apă. La intrarea pe strada Arhonas, pe mal, fusese amplasată o altă palisadă pentru ca taurii să o apuce pe strada aceea. Începând de acolo, locurile de întreţăiere cu celelalte străzi din cartierul Ajerquía, prin care se desfăşura închiderea în ţarc, erau şi ele apărate cu trunchiuri mari de copaci până în strada Ţarcului, unde se instalase un loc împrejmuit, având o singură ieşire: spre Piaţa Corredera.

Hernando observă nervozitatea oamenilor la freamătul taurilor şi al văcarilor pe câmpia Adevărului.

– Ajung acum! Vin acum! se auzeau strigăte.

Zgomotul asurzitor al animalelor traversând străvechiul pod de piatră se contopi cu ţipetele. Unii oamenii săriră peste garduri şi începură să alerge înaintea turmei; alţii pregătiră sulițe scurte ca să le arunce asupra taurilor sau cape uzate cu care să le abată atenţia de la fugărire. Hernando văzu taurii uriaşi trecându-i prin faţă, în urma vacilor: mugeau, galopând orbeşte, în grup, pe dinaintea văcarilor. Cotul podului spre mal era brusc şi înclinat din pricina denivelării dintre pod şi mal, motiv pentru care mai mulţi tauri se loviră de gardul de lemn. Unul dintre ei alunecă şi

căzu pe pământ, fiind luat sub copite de cei care veneau în urma lui; un tânăr încercă să-i treacă o capă pe dinainte, dar taurul, cu o agilitate uimitoare, se ridică de jos și îl împunse cu coarnele în coapsă, ridicându-l mai sus de grumaz. Hernando reuși să vadă cum alți doi bărbați care fugeau în față erau și ei luați în coarne, dar când taurii se năpustiră ca să-și descarce furia asupra lor, se treziră cu sulițele văcarilor înfipte în coaste, silindu-i să-și continue traseul.

Fuseseră doar câteva momente de țipete, alergături, praf și un zgomot asurzitor până când taurii, oamenii și caii dispărură după colțul străzii Arhonas. Hernando uită de bălegarul pe care trebuia să-l strângă și acum era atent la oamenii care rămăseseră după trecerea cirezii: tânărul care mânuise capa sângera încontinuu în zona dintre picioare, agățat de o fată de lângă el, care striga disperată; bărbați, femei și copii care încercau să iasă din fluviul în apele căruia săriseră la trecerea taurilor și un șir de răniți, unii în picior, șchiopătând și văitându-se de durere, și alții întinși de-a lungul malului Guadalquivirului. Când vru să-și înceapă treaba, mai multe bătrâne și niște copii se apucaseră deja să strângă bălegarul strivit de-a lungul drumului. Privi coșul gol și clătină din cap. Acolo nu va găsi nici o balegă. În cazul în care ar fi putut fi de vreun ajutor, sări peste gard și se apropie de tânărul rănit, înconjurat deja de un numeros grup de femei.

– Șterge-o, maurule! îi aruncă în față o bătrână îmbrăcată în negru.

– Tânărul acela o să moară, dacă nu o fi murit deja, îi spuse Hernando după slujba cântată lui Hamid, dincolo de cimitir, în prezența Fátimei și a Aishei însărcinate; Brahim, ceva mai departe, stătea la taclale cu alți morisci.

– Da. Mor mulți...

– Ce plăcere găsesc în asta?

– Încăierarea, lupta omului împotriva animalului, răspunse Hamid. Hernando, cu o strâmbătură, deschise mâinile în semn că nu a înțeles. Și noi am făcut la fel, obiectă învățatul. La curtea

din Granada erau renumite luptele cu tauri. Clanurile Zegrí, Gazul, Venegas, Gomel, Azarque și încă mulți alți nobili se remarcaseră cu ocazia întărâtării și a uciderii taurilor. Și încă ceva, nici un învățat în legea musulmană n-a îndrăznit vreodată să interzică acele sărbători, și totuși papa de la Roma, sub amenințarea pedepsei cu excomunicarea, le interzisese creștinilor. Cel care moare în luptele cu tauri săvârșește păcat mortal, iar preoții care asistă la sărbătoare sunt răspopiți.

Hernando își aminti atunci de armata de preoți care ieșeau din casele de pe chei după trecerea taurilor și care alergau printre participanții răniți în acțiunea de închidere a lor în țarc, justificându-și iertarea prin sfintele ungeri cu mir și rugăciuni.

– În acest caz, de ce îi ucid? Nu sunt prea miloși, nu-i așa?

Hamid zâmbi.

– Spania iubește taurii. Nobilii iubesc taurii. Poporul iubește taurii. Probabil că e singura chestiune, în afară de cea referitoare la bani, care l-a făcut pe Filip, prea credinciosul rege creștin, să i se împotrivească papei Pius al V-lea.

Acei nobili musulmani despre care vorbea Hamid alcătuiau la Córdoba adevărata aristocrație a orașului: familiile Aguayo, Hoz, Bocanegra și, bineînțeles, cele aparținând renumitei case a clanului Fernández de Córdoba și ramurii sale, nu mai puțin ilustre, a familiei Aguilar. Córdoba era nobilă! Erau multe titlurile și privilegiile regale obținute de locuitorii Córdobei în timpul cuceririi, iar la luptele cu tauri, nobilii din oraș, înainte de a înfrunta animalele, se luau la întrecere între ei în lux și ostentație.

După ce luau masa și înainte ca spectacolul să înceapă, în palatele nobililor erau prezentate echipele seniorilor, alcătuite din servitorimea lor înveșmântată luxos în livrele de aceeași culoare. În cadrul echipelor, de treizeci, patruzeci și chiar șaizeci de servitori, doi dintre ei îndeplineau funcția de lachei: erau cei care îl însoțeau pe senior în interiorul pieței. Locuitorii din Córdoba se postară în fața palatului familiei Fernández de Córdoba, pe coasta Bailío; în fața palatului marchizului del Carpio, pe strada Capetelor sau în jurul atâtor altor palate și case ale familiilor de

viță veche, pentru a privi și a aplauda ieșirea nobililor călare, însoțiți de numeroase rude și escortați de echipele de servitori care cărau mâncare, vin și jilțuri pentru seniorii lor.

Piața Corredera fusese pregătită cum se cuvine pentru lupta cu taurii care aveau să treacă, unul după altul, prin arcada și culoarul care dădea în strada Țarcului, pe latura sa dinspre răsărit. Pe latura dinspre miazănoapte, cea mai lungă a pieței cu formă neregulată, se instalaseră garduri dincolo de porticurile din lemn ale caselor care dădeau în ea, ale căror balcoane, împodobite pentru această ocazie cu covoare și șaluri, fuseseră închiriate de către consiliul nobililor și negustorilor bogați care se întreceau în luxul veșmintelor lor. Între aceștia, mișcându-se cu discreție, încălcând bula papală, erau prelați și membri ai consiliului catedralei. Pe latura dinspre miazăzi, sprijinite de un perete alb construit la ordinul consiliului pentru a închide piața, se ridicaseră niște tribune de lemn pe care se afla guvernatorul, ca reprezentant al regelui și conducător al arenei, împreună cu alți nobili și cavaleri. De jur-împrejurul pieței, dată fiind amploarea acesteia, fuseseră instalate parapete în spatele cărora publicul se putea adăposti din calea taurilor.

Din Piața Trestiilor, prin care se împrăștiaseră servitorii cu caii de rezervă ai celor care urmau să lupte cu taurii și ai rudelor lor, Hernando auzi strigătele oamenilor când nobilii călări, cu cei doi lachei care trebuiau să-i ajute purtând lăncile, defilară, toți îmbrăcați după obiceiul morisc, cu tunici ajustate pe corp care le lăsau libertate în mișcări, tichii și șaluri atârnând de umărul lor stâng și înarmați cu spade; fiecare nobil purta aceleași culori precum cele de pe livrelele echipelor lor și călăreau tot ca moriscii, cu scările scurte. Calfa de la tăbăcărie se ținu de cuvânt și îl așteptă în Piața Trestiilor. Prin mijlocirea acestuia, Hernando reuși să treacă de alguazilii care împiedicau oamenii de rând să se amestece cu servitorii cavalerilor, cărându-și coșul mare din alfă. Dar nu era singurul care umbla pe acolo ca să obțină bălegar.

Opt cavaleri se pregăteau să lupte cu taurii în acea după-amiază de martie. Cu o expresie solemnă, guvernatorul îi înmână

alguazilului pieței cheia țarcului, în semn că spectacolul putea începe; patru dintre cavaleri părăsiră arena, în vreme ce ceilalți patru își ocupau pozițiile în interior. Caii tropăiau pe loc, fornăiau și asudau. Se făcu liniște în Piața Corredera când alguazilul deschise poarta mare din trunchiuri de lemn cu care era închisă strada Țarcului, înainte de a izbucni ovațiile pentru cursa unui taur enorm cu părul negru mat care, îmboldit de picadori, intră în piață mugind. Taurul alergă prin piață în galop întins, lovind cu coarnele de jos în sus în garduri pe măsură ce oamenii îl chemau țipând, loveau trunchiurile de lemn sau aruncau în el cu suliițe scurte. După avântul inițial, taurul o porni la trap și peste o sută de persoane săriră în arenă și îl atâțară cu capele; cei mai îndrăzneți se apropiau de el, dându-i o lovitură violentă ca apoi să-l evite de îndată ce se întorcea spre ei. Unii nu reușiră și sfârșiră luați în coarne, călcați sub copite sau răsuciți prin aer. În vreme ce poporul se distra, cei patru nobili rămâneau la locurile lor, reținându-și caii, judecând vitejia animalului și dacă aceasta era îndeajuns ca să lupte cu el.

La un anumit moment, don Diego López de Haro, cavaler din casa del Carpio, îmbrăcat în verde, strigă ca să atâțe taurul. Numaidecât, unul dintre lacheii care îl însoțeau alergă spre oamenii care sâcâiau animalul și îi obligă să se dea la o parte. Spațiul dintre taur și călăreț fu lăsat liber și nobilul strigă din nou:

– Taurule!

Taurul, enorm, se întoarse spre cavaler și cei doi se priviră de la distanță. Piața, aproape în tăcere, era atentă la viitorul atac. Chiar în acel moment, cel de al doilea lacheu se apropie de don Diego cu o lance din lemn de frasin, groasă și scurtă, terminată cu un vârf ascuțit de fier; la trei palme de vârf se practicaseră în lemn niște tăieturi acoperite cu ceară ca să înlesnească ruperea ei în lupta cu taurul. Ceilalți trei cavaleri se apropiară cu mare grijă, ca să nu distragă taurul, pentru eventualitatea că ar fi nevoie de ajutorul lor. Calul nobilului se cabră din pricina nervozității până rămase din profil în fața taurului; fluierăturile și

protestele străbătură numaidecât piața: ciocnirea trebuia să fie frontală, față în față, fără șiretlicuri contrare regulilor cavalerești.

Dar don Diego nu avu nevoie de proteste și dădea deja pinteni calului pentru ca acesta să se plaseze din nou față în față cu taurul. Lacheul rămăsese lângă scărița din dreapta a seniorului său cu lancea deja ridicată, pentru ca acesta să nu trebuiască decât să o apuce de îndată ce taurul avea să-și înceapă asaltul.

Don Diego ațâță din nou taurul, în vreme ce își arunca pe spinare capa verde pe care o avea prinsă de umăr. Verdele strălucitor care flutura în mâinile călărețului atrase atenția uriașului taur.

– Taurule! Hei! Taurule!

Asaltul nu se lăsă așteptat și o umbră neagră se năpusti asupra calului și a călărețului. În momentul acela, don Diego apucă cu putere lancea pe care o ținea lacheul său și își lipi cotul de trup. Lacheul reuși să fugă exact în clipa în care taurul ajungea la cal. Don Diego nimeri cu lancea în greabănul animalului și o înfipse două palme înainte ca aceasta să se rupă, oprindu-i cursa brutală. Trosnetul lemnului fu semnalul la care piața a izbucnit în ovații, dar taurul, de-acum rănit mortal și sângerând cu bulbuci din greabăn, încercă să se năpustească din nou asupra calului. Însă don Diego își scoase deja din teacă spada sa bastardă grea, cu care trase o lovitură îndemânatică în fruntea animalului, exact între coarne, spărgându-i țeasta. Uriașul se nărui mort.

În vreme ce cavalerul galopa prin piață, bătând ușor calul peste grumaz, salutând și primind aplauzele și onorurile pentru victoria sa, oamenii se năpustiră asupra cadavrului animalului, luptându-se între ei ca să pună mâna pe coadă, pe fudulii sau pe oricare altă parte pe care ar fi putut s-o taie, înainte ca sărbătoarea să continue. Erau „măcelarii", care apoi vindeau acele resturi, mai cu seamă prețioasa coadă a taurului, ospătăriilor din Piața Corredera.

După strigăte și tăceri, Hernando încercă să-și imagineze, din Piața Trestiilor unde se afla, desfășurarea spectacolului; nu asistase niciodată la o luptă cu tauri și fusese cel mai aproape de un taur atunci când acesta sărise peste el în vreme ce ocrotea

trupul Fátimei. Ce s-o fi întâmplând în piață? Cu această întrebare în minte se lupta pentru bălegar cu alți bărbați care îl voiau și ei. „În această după-amiază nu poți greși, îl avertizase calfa. Trebuie măcar să umpli coșul. Ne va fi de folos pentru stratul de sus al gropii." Dar avea un avantaj față de ceilalți care se luptau cu el pentru bălegar: nu se temea de cai și își dădu seama de această împrejurare. Nu era același lucru să strângi bălegarul de pe o stradă, după ce trecuseră deja animalele, cu a face acest lucru în momentul în care acesta tocmai se bălegase. Caii erau nervoși lângă piață: știau ce se întâmplă; nu era pentru prima dată când se înfruntau cu taurii, în oraș sau pe izlaz, și se arătau teribil de neliniștiți dând din picioare și nechezând. Adversarii lor nu erau obișnuiți să aibă de-a face cu caii nobililor, de rasă, unii dintre ei nărăvași, cu toții nervoși și, de îndată ce Hernando îl vedea pe vreunul că se balegă și că aleargă cineva să adune excrementele, o făcea și el, brusc, speriind calul. Atunci, rivalii săi, de obicei temători, se dădeau la o parte de picioarele amenințătoare ale animalului și Hernando se arunca asupra bălegarului. Servitorii nobililor, care îndeplineau și funcția de rândași și care făceau cu rândul între piețele Trestiilor și Corredera, după cum se afla sau nu stăpânul lor, găsiră în întrecerea aceea o formă de amuzament și îl anunțau în momentul în care se bălega vreun cal.

În clipa în care piața aplaudă năvălirea celui de-al șaptelea taur, avea deja coșul din alfă plin. El nu era autorizat să intre duminica în tăbăcărie, motiv pentru care îi trimise vorbă calfei și aceasta veni după bălegar.

– O să avem timp să mai umplem încă unul, îi spuse bărbatul luând coșnița.

Hernando răsuflă ușurat când calfa îi întoarse spatele și se îndreptă spre tăbăcărie, moment de care profită ca să se strecoare printre echipe până ajunse la poarta de intrare a cavalerilor, lângă peretele alb, pe latura dinspre miazăzi a pieței, alături de un tânăr servitor cu care schimbase câteva zâmbete printre sperieturi și vreo căzătură provocată în luptele lui pentru bălegar.

Spectacolul se desfășura fără incidente: fiecare nobil își arăta cu mai multă sau mai puțin pricepere arta de a lupta cu taurii spre desfătarea poporului. Hernando izbuti să se rezeme de parapetul care avea și rolul de poartă atunci când un taur mare și furios se repezea asupra vreunui cavaler călare pe un murg precum cel pe care i-l dăruise odată Abén Humeya. Vreme de câteva clipe se imaginâ călare pe acel mlădios murg și se crezu din nou un nobil musulman în Alpujarras, liber în munți, dorind victoria... Larma asurzitoare care răsună în piață îl readuse la realitate. Cavalerul dăduse greș cu lancea și aceasta alunecă de pe greabăn și se înfipse în crupa taurului, unde rana nu era mortală. Numaidecât, un alt nobil îi sări în ajutor și se răsuci de mai multe ori cu calul său pentru a distrage atenția taurului și a-l îndepărta de primul cavaler ca să nu-l ia în coarne. A doua lance, odată ce cavalerul își revenise în fire, fu într-adevăr de ajuns ca taurul să cadă rănit mortal. Cel de-al optulea, un taur cafeniu, se mărgini să alerge prin piață, amenințând cu vreo împunsătură de coarne și fugind de oamenii care îl hăituiau. Unul dintre nobili îl ațâță, iar taurul fugi patru sau cinci metri înainte de a se opri în fața cavalerului și a o lua la goană. Oamenii începură să fluiere.

– Ce se întâmplă? îl întrebă Hernando pe tânărul servitor.

– E blând, îi răspunse acesta fără să înceteze să privească arena. Cavalerii nu vor lupta cu el, adăugă.

Și așa a fost. Cei patru nobili care în momentul acela se aflau în Piața Corredera se retraseră cu solemnitate și îi siliră pe cei care erau în poartă să se dea la o parte. Parapetul se închise din nou; reluându-și poziția, Hernando observă că piața se umpluse de oameni și chiar de câini care urmăreau și hăituiau animalul. Dintre multele pelerine care îi fură aruncate peste cap, una dintre ele rămase agățată de coarne și îi acoperi vederea, moment în care mai mulți bărbați cu dăgi și bricege se năpustiră asupra taurului și îl atacară, înjunghiindu-l. Alții se aruncară asupra picioarelor ca să-i taie tendoanele. Unul dintre ei, cu o coasă, reuși să-i taie tendonul puternic de la piciorul stâng din față a animalului și taurul căzu. Acolo îl înjunghiară de mai multe ori până muri.

Încă nu terminaseră de tăiat coada când în piață ieșea deja următorul uriaș: un taur mai degrabă mic de statură, dar foarte sprinten, zburdalnic, cu părul înspicat.

– Dă-te la o parte de aici, imbecilule!

Foarte atent la taur, Hernando nu-și dăduse seama că atât servitorul, cât și ceilalți membri din echipă se dăduseră la o parte de la parapet. Se supuse și lăsă cale liberă unui nobil gras, a cărui tunică era pe punctul de a-i plesni peste pântece. În urma lui veneau doi lachei, ursuzi, și apoi încă trei nobili care glumeau arătând spre cavalerul obez care îi preceda.

– Contele de Espiel, șopti tânărul servitor, de parcă, în ciuda vacarmului și a distanței, contele l-ar fi putut auzi. Nu știe să lupte cu taurii, dar se încăpățânează să iasă de fiecare dată în piață.

– De ce? întrebă Hernando pe același ton.

– Din îngâmfare? Pentru faimă? se mărgini tânărul să răspundă.

De îndată ce păși în arenă, lacheul care nu purta lăncile pentru conte începu să le strige să înceteze a-l mai șicana pe zburdalnic și să i se permită confruntarea cu stăpânul său. Locuitorii Córdobei se supuseră călcându-și pe inimă, renunțară la spectacolul pe care ceilalți nobili îl ofereau și chiar evitară să fluiere în momentul în care contele de Espiel atâță taurul și permise calului să o ia la stânga ca să poată înfrunta mai bine asaltul. Hernando îi privi pe ceilalți cavaleri, care nu mai zâmbeau. Unul dintre ei, îmbrăcat în mov, clătina din cap. În pofida avantajului obținut prin poziția calului ca să întâmpine taurul, contele dădu greș și lovi cu vârful lancei în botul animalului când acesta sări, înainte de a ajunge până la cal. Lancea zbură cât colo din mâna nobilului. Contele aruncă un blestem și pierdu un moment prețios pentru a da la o parte calul din calea acelui taur căruia nu-i putu opri asaltul.

Își înfipse pintenii în șalele calului, dar taurul se năpustise deja asupra lui și, în plină cursă, îl împunse în burtă cu impunătoarele sale coarne. Contele zbură de pe cal și se rostogoli pe pământ, în vreme ce animalul rămăsese înfipt în coarnele taurului zburdalnic, care după două salturi, își înălță capul ținând

calul în aer și îi sfâșie burta, de parcă ar fi fost vorba de o cârpă uzată. Nechezăturile de moarte ale calului asurziră Piața Corredera, ajungând până în adâncul fiecăruia dintre localnicii care priveau spectacolul. Taurul își lăsă capul în jos; calul căzu pe pământ, iar uriașul animal își revărsă furia asupra prăzii sale, lovind-o întruna cu coarnele, târând-o prin piață, sfârtecând-o cu zel, fără să le mai dea atenție călăreților care încercau să-l distragă. Taurul împinse calul până la parapetul unde se afla Hernando. Sângele țâșni când taurul răsuci din nou calul; intestinele și organele animalului zburară prin aer.

Înainte ca Hernando să reușească să-și dea seama, contele de Espiel se instală lângă taur și lângă cadavrul calului, cu spada în mână.

– Taurule! strigă el cu arma deasupra capului, ținută cu amândouă mâinile.

Taurul răspunse provocării și își înălță capul plin de sânge spre nobil, moment în care acesta dădu o lovitură năprasnică în cerbicea animalului. Oțelul de Toledo de bună calitate despică gâtul taurului până la jumătate din grosime și acesta se prăbuși grămadă lângă cal.

Era vorba de un conte, de un grande de Spania! La început, aplauzele fură moderate, provenind doar de la nobilime, de la egalii săi, dar când contele de Espiel ridică din nou spada însângerată în semn de victorie, ovațiile răsunară în Piața Corredera.

– Un cal! strigă atunci contele către unul dintre lacheii săi, primind mândru aclamațiile poporului.

Hernando și ceilalți fură nevoiți să se dea din nou la o parte, iar lacheul fugi până în Piața Paielor căutând un alt cal.

– De ce? îl întrebă Hernando pe servitor.

– Nobilii, răspunse acesta, trebuie să părăsească piața călare. Nu pot pleca pe jos. Dacă le moare calul, li se aduce altul. Nu este pentru prima dată când i se întâmplă contelui, reuși să spună chiar în clipa când lacheul contelui se întorcea deja trăgând de dârlogi un armăsar cafeniu de statură înaltă.

– Calul meu! cerea contele din arenă.

Hernando și servitorul ajutară la deschiderea completă a parapetului pentru a lăsa cale liberă noului animal de călărie, dar când acesta văzu primul cal și taurul morți în fața lui și simți miros de sânge din băltoaca imensă care îi înconjura, se cabră desprinzându-se din mâinile lacheului și rămase liber printre slugi. Un servitor încercă să-l prindă din nou, dar animalul înnebunise, necheza violent și se ridica, bătând din picioarele din față, atingând capetele servitorilor, pentru ca imediat după aceea să izbească frenetic. Doi oameni zburară prin aer loviți de picioarele care îi nimeriseră în piept și în stomac, altul avu aceeași soartă când calul îi trase o puternică lovitură cu capul. Contele continua să strige cerând un cal, dar spațiul din parapetul de apărare era foarte mic și mulțimea servitorilor care încercau să pună mâna pe armăsar nu reușeau decât să-l înnebunească și mai tare. Unii cavaleri dintre cei care se luptau cu taurii se apropiară de intrarea în piață, dar nu păreau să fie foarte dispuși să dea o mână de ajutor; unul dintre ei chiar zâmbi când auzi strigătele exasperate ale contelui de Espiel.

În momentul acela, armăsarul, ridicat pe două picioare, le agita pe celelalte în aer exact acolo unde se aflau Hernando și însoțitorul său. Hernando se dădu la o parte în graba mare, având în față ochii ieșiți din orbite și injectați cu sânge ai calului, asemănător cu acela care țâșnise de pe chipul tânărului servitor care îl însoțea când armăsarul îl nimerise peste figură cu piciorul din față. O să-i zdrobească pe amândoi! Animalul atinse pământul gata să se ridice din nou în două picioare când Hernando sări pe capul lui și îi astupă ochii cu trupul său până când ajunse la o ureche, pe care o mușcă cu putere, răsucind-o pe cealaltă cu mâna. Simți în stomac răsuflarea dureroasă a calului nechezând și, când animalul își lăsă capul în jos sub greutatea lui Hernando, acesta îi răsuci gâtul brusc și cu violență până îl făcu să se culce la pământ.

Cu Hernando rămas culcat peste capul lui și mușcându-l încă de ureche, calul încercă să se ridice, dar, neputând să-și

îndoaie gâtul, nu reuși. Vreme de câteva clipe se zbătu din toate puterile, până când începu să cedeze încetul cu încetul.

– Stați! auzi pe cineva poruncindu-le servitorilor contelui care veneau după cal.

Încetă să mai muște urechea animalului, dar o răsucea în continuare pe cealaltă. Nu-i trecu prin minte altceva decât să recite cu voce joasă câteva sure, cu buzele lângă urechea animalului, într-o încercare de a-l domoli. Rămase așa câteva lungi momente, fără să vadă nimic și pe nimeni, recitând sure, în vreme ce calul își recăpăta respirația ritmică.

– O să-i acopăr capul cu o mantie, băiete. Era aceeași voce care le poruncise servitorilor să rămână nemișcați. Hernando reuși să vadă doar niște pinteni de argint. O să o vâr între trupul tău și capul lui. Nu-l lăsa să se ridice.

Hernando rezistă și lăsă spațiu pentru ca bărbatul cu pinteni de argint să vâre mantia. Îl auzi bombănind cu voce joasă în timp ce manevra mantia:

– Îngâmfatul. Nu-și merită caii pe care-i are.

Hernando își supse pântecele. Simți cum bărbatul strecura mantia între acesta și capul calului.

– Imbecilul! Grande de Spania! mormăi el înainte de a-și încheia treaba. Acum, îl instrui pe Hernando, trebuie să-l lași să se ridice încetul cu încetul. Mai întâi, își va îndoi gâtul ca să-și ridice capul și apoi va întinde picioarele din față ca să-și ia avânt. Hernando știa acest lucru. În momentul acela, va trebui să-i aranjezi pe sub falcă mantia ca să nu poată să și-o scoată. Te simți în stare? Îndrăznești?

– Da.

– Acum, îi indică bărbatul.

Armăsarul, probabil sleit de puteri, se ridică mult mai încet decât se aștepta Hernando, astfel că nu avu probleme să-i înnoade mantia pe sub falcă, așa cum îi spusese bărbatul cu pinteni. Acum în picioare, calul rămase nemișcat, orbit. Hernando îl lovi ușor cu palma peste gât și îi vorbi ca să-l liniștească. Unul

dintre servitorii contelui se duse să apuce calul de dârlogi, dar o mână îl împiedică.

– Proștilor! Hernando se întoarse spre vocea aceea cunoscută. Don Diego López de Haro, membru al consiliului celor Douăzeci și Patru din Córdoba, comis regal al lui Filip al II-lea, se afla lângă el. Ați fi în stare să-l ridicați din nou pe două picioare, adăugă el către servitor. Nici măcar nu știți să recunoașteți un cal bun, ca al vostru... Tăcu și clătină din cap. Știți să vă purtați doar cu măgarii și cu asinii. Băiete, du-i-l tu contelui. Hernando observă cum don Diego scuipă ultimul cuvânt.

Dar nu-și dădu seama de felul în care comisul regal își închidea ochii pe jumătate și își sprijinea mâna dreaptă în bărbie, privind cu interes ce va face Hernando când va intra în piață: armăsarul va simți în continuare miros de sânge. Și așa s-a și întâmplat. Nu vru să dea îndărăt, dar în momentul acela, Hernando îl trase de dârlogi și îi dădu o puternică lovitură de picior în burtă. Armăsarul tremura, dar se supuse și intră în Piața Corredera. Lăsase în urmă cadavrele calului și taurului, în vreme ce don Diego încuviința satisfăcut în spatele acestuia când contele de Espiel îi strigă din locul în care încă mai aștepta:

– Cum îndrăznești să dai cu piciorul în calul meu? Face mai mult decât propria ta viață!

Cei doi lachei ai nobilului aflați în piață ca să-i poarte de grijă se repeziră spre Hernando. Unul îi smulse dârlogii din mână, iar celălalt încercă să-l apuce de braț.

– Opriți-l! porunci contele de Espiel.

Oamenii, după îndelungata așteptare, izbucniră din nou în strigăte. De îndată ce simți contactul lacheului cu brațul său, Hernando îmboldi armăsarul, care se răsuci și mătură lacheii cu crupa, moment de care profită ca să o șteargă. Sări peste cadavrul taurului și o luă la fugă înspre Piața Paielor. Trecând prin fața lui don Diego, acesta le făcu un gest imperativ lacheilor cu care stătea de vorbă privind, în același timp, cum se descurcă Hernando în piață. Lacheii o luară la fugă după băiat. Un alguazil dintre cei care supravegheau Piața Paielor o porni după

Hernando văzând că îl urmăreau doi lachei și reuși să-l oprească. La o anumită distanță, mai mulți dintre servitorii contelui de Espiel încercau și ei să-l prindă din urmă.

– Ce...? începu să întrebe alguazilul.

– Lăsați-l, porunci unul din lachei, smulgând prada din mâinile alguazilului.

– Opriți-i pe ei! adăugă celălalt lacheu, arătând spre servitorii contelui de Espiel. Vor să-l ucidă!

Simpla acuzație fu de-ajuns pentru ca alguazilii care supravegheau să țină piept oamenilor contelui și fu de-ajuns și pentru ca Hernando și lacheii lui don Diego să se piardă înspre Piața Mânzului.

Între timp, contele de Espiel se plimba țanțoș pe cal prin Piața Corredera, în aplauzele publicului.

– Scoateți aceste leșuri de aici, le porunci don Diego membrilor din echipe care priveau scena din poartă, arătând spre taurul și calul care zăceau morți. Altfel, spuse el ironic și cu voce joasă, adresându-se către doi cavaleri care se aflau lângă el, imbecilul acela ar fi în stare să părăsească piața și să ne spună „noapte bună".

31

Cu câteva zile înainte de luptele cu tauri, Fátima și Jalil, al cărui nume creștinesc era Benito, unul dintre bătrânii care împreună cu Hamid devenise șeful comunității morisce din Córdoba, se îndreptau spre închisoare, ducând fiecare mâncarea pe care reușise să o strângă pentru deținuți, așa cum făceau cu regularitate. Vorbeau despre Hernando, despre activitatea lui pentru comunitate.

– Este un om bun, afirmă la un moment dat Jalil: tânăr, sănătos și puternic. Ar trebui să se însoare și să-și întemeieze o familie.

Fátima nu spuse nimic. Își plecă privirea și mersul ei deveni mai lent.

– Există posibilitatea de a vă rezolva problema, afirmă Jalil, care cunoștea situația.

Ea se opri și îl întrebă pe bătrân:

Ce vrei să spui?

– Aisha a născut deja? o întrebă Jalil, făcându-i semn să-și continue drumul.

Dădură ocol moscheei până ajunseră aproape de Poarta Iertării, unde începea strada Închisorii. Fátima îl văzu pe bătrân privind cu coada ochiului simbolul stăpânirii musulmane în Occident în timp ce ea grăbea pasul ca să-l ajungă din urmă.

– Da, răspunse ea. Un băiețel minunat.

O spuse cu melancolie. Córdoba i l-a luat pe Humam; Córdoba îi dădea Aishei un nou fiu.

Jalil crezu că o înțelege.

– Ești încă tânără și, în ciuda înfățișării tale, puternică. O dovedești zi de zi. Ai încredere în Allah. Jalil păstră tăcerea

câteva clipe. În momentul în care intrau pe strada Închisorii, bătrânul vorbi din nou: Când te-ai măritat cu Brahim, el era sărac?

– Nu. Atunci era locotenentul lui Ibn Abbu, regele din al-Ándalus, și dispunea de tot ce dorea. Am străbătut străzile din Laujar călare pe cea mai bună catârcă albă...

Tăcu de îndată ce se întâlniră față în față cu două femei îmbrăcate în negru însoțite de mai mulți servitori și urmate de niște paji care le țineau ridicate poalele fustelor ca să nu se murdărească. strada îngustă nu permitea trecerea atâtor persoane și cei doi morisci se dădură la o parte cu prudență. Femeile nu le acordară nici o atenție, dar atât Fátima, cât și Jalil o făcură față de băieții care aveau rolul de paji: probabil că erau morisci, copii furați de la mamele lor ca să fie creștinați. Bătrânul oftă și rămaseră amândoi tăcuți câteva clipe, în vreme ce femeile și alaiul lor mergeau mai departe pe stradă în jos.

– Era cea mai bună catârcă din Alpujarras, șopti ea de îndată ce grupul se îndreptă spre catedrală.

Jalil dădu din cap ca și cum dezvăluirea aceea ar fi fost interesantă. Atunci se opri, la câțiva pași de închisoare, la porțile căreia se îmbulzeau rudele deținuților.

– Banii pe care-i câștigă soțul tău... vreau să spun, cine te întreține?

– Nu știu, recunoscu ea. Toți. Atât Brahim, cât și Hernando îi înmânează simbria lor zilnică Aishei ca să o administreze.

– Și pe a lui Hernando? o întrerupse Jalil.

– Bineînțeles! Chiar dacă e puțin, fără el n-am putea trăi. Brahim nu face altceva decât să se plângă de asta.

– Și acum, cu noul fiu, presupun că va fi încă și mai greu.

– Asta pare că e singurul lucru care-l preocupă: noul său fiu, un băiețel care l-a făcut să zâmbească din nou!

Fátima se întrebă dacă de fapt îl văzuse vreodată zâmbind deschis, în afară de strâmbătura aceea cinică cu care obișnuia să răspundă. Cu siguranță, nu, conchise ea.

– Dar dacă nu e cu băiețelul, continuă ea, nu face altceva decât să înjure simbria mizerabilă care i se plătește pentru ziua de muncă la câmp.

Jalil dădu din nou din cap.

– Soțul, îi explică el atunci, trebuie să o întrețină pe soția lui și trebuie să-i asigure mâncarea și băutura, să o îmbrace și să o încalțe... – în momentul acela, bătrânul își plecă privirea spre picioarele Fátimei, care era încălțată cu niște galenți de piele, rupți și găuriți, a căror talpă de plută aproape că dispăruse – ... și să-i ofere o locuință potrivită. Dacă nu face așa, soția poate cere să fie luată de la el. Fata închise ochii și unghiile i se înfipseră în bucata de pâine uscată pe care o ducea la închisoare. Legile noastre spun că soția își va pierde dreptul de a cere divorțul dacă acesta nu o poate întreține numai în cazul în care s-a măritat cu soțul ei având cunoștință că era sărac.

– Cum pot cere divorțul? sări fata, plină de speranțe.

Ar trebui să te adresezi *alcall*-ului[1], și dacă acesta consideră că ai dreptate, îi va acorda lui Brahim o perioadă între opt zile și două luni pentru a putea dobândi o avere mai mare. Dacă reușește, va putea să se întoarcă la tine, dar dacă trece *idda* pe care a hotărât-o *alcall*-ul și continuă să nu fie în stare să te întrețină în mod corespunzător, te vei putea căsători cu o altă persoană, iar Brahim va pierde orice drept asupra ta.

Cine este *alcall*-ul?

Bătrânul șovăi.

– Nu... nu avem. Presupun că aș putea fi ori eu, ori Hamid, ori Karim, adăugă el, referindu-se la cel de-al treilea bătrân care era membru al consiliului.

– Dacă n-avem *alcall*, Brahim ar putea refuza să îndeplinească...

– Nu. Bătrânul fu categoric. El dispune de două soții potrivit legilor noastre. Nu poate să recurgă la aceste legi pentru a trage foloase de pe urma lor și să le conteste dacă îi aduc atingere. Comunitatea va fi de partea ta, cu obiceiurile și cu legile noastre.

[1] Cadiu, judecător musulman. (n.tr.)

Brahim nu se va putea împotrivi, nici față de noi, nici față de creștini. Oare nu ești căsătorită oficial cu Hernando?

Fátima căzu pe gânduri. Și Aisha? Ce se va întâmpla cu Aisha dacă ea va cere divorțul? La tăcerea fetei, Jalil o îndemnă să meargă mai departe până la închisoare. Hernando își făcuse bine treaba și unul dintre portari luă mâncarea pentru deținuții morisci în vreme ce oamenii intrau și ieșeau din clădire într-o permanentă vânzoleală. Ei nu intrară; nu voiau să iște antipatii față de oamenii lor care erau închiși acolo. Fátima predă pâinea uscată, câteva cepe și o bucată de brânză, înainte de a se întoarce în stradă. Acum, continua ea să se gândească, Brahim părea bucuros cu noul său fiu. Dar cât va mai dura...? Dar... dacă ar mai avea și alți copii? Și dacă i-ar avea cu ea? Dacă ar viola-o? Avea tot dreptul. Putea...

– Vreau să divorțez, Jalil, afirmă ea numaidecât.

Bătrânul încuviință. Se aflau din nou în fața Porții Iertării a moscheei din Córdoba.

– Acolo, înăuntru, spuse el oprindu-se și arătând spre templu, ar trebui să-ți ceri dreptul în fața *alcall*-ului sau a cadiului. Te întreb, Fátima din Terque, adăugă el cu extremă solemnitate: de ce dorești să divorțezi?

– Pentru că soțul meu, Brahim din Juviles, nu este în stare să mă întrețină așa cum mi se cuvine.

După ce a stat de vorbă chiar în Piața Mânzului cu lacheii lui don Diego López de Haro și după ce a constatat că servitorii contelui de Espiel nu-l mai urmăreau, Hernando plecă în căutarea lui Hamid. Duminica, bordelul era închis și învățatul ieșise în strada Mânzului fără opreliști. Toată Córdoba creștină, inclusiv conducătorul bordelului, la fel ca și majoritatea moriscilor, se afla în piață asistând la lupta cu taurii.

– Se vrea ca eu să lucrez în grajdurile regale din Córdoba, îi spuse după ce îl salută, la caii regelui. Sunt sute de cai. Sunt crescuți și dresați și au nevoie de oameni care se pricep la cai.

Apoi îi povesti cele întâmplate cu armăsarul contelui. Se pare că de aceea m-a băgat în seamă don Diego.

– Am auzit ceva despre treaba asta, îi confirmă învățatul. Acum vreo șase sau șapte ani, regele Filip a poruncit crearea unei noi rase de cai. Creștinilor nu le mai sunt de folos caii de război grei și nărăvași. Spania trăiește în pace. Sigur că poartă războaie în multe țări îndepărtate, dar aici, nu, și de când tatăl regelui, împăratul Carol Quintul, a adoptat obiceiurile din Burgundia, nobilii au nevoie de cai cu care să se înfățișeze la plimbări, la petreceri, la jocurile cu bastoane de trestie sau la luptele cu tauri. Înțeleg că asta este ceea ce urmăresc ei: un desăvârșit cal curtenesc. Iar regele a ales Córdoba ca să-și ducă proiectul la îndeplinire. Se construiesc acum niște minunate grajduri lângă alcazar[1], unde acum se află Inchiziția. Câțiva meșteri zidari morisci lucrează la ele. Te felicit, încheie învățatul.

Nu știu. Hernando își însoți îndoielile cu o strâmbătură. Acum sunt bine. Pot să fac orice doresc și să mă mișc liber prin oraș. În ciuda salariului... Atunci, se gândi la salariul de douăzeci de *reales* pe lună, plus locuință, pe care i-o ofereau lacheii lui don Diego, dacă aș accepta, n-o să mai pot să mă ocup de moriscii care sosesc în oraș.

– Acceptă, fiule, îi recomandă Hamid. Hernando vru să insiste, dar învățatul i-o luă înainte: Este foarte important să obținem munci bine plătite și de răspundere. Sarcinile pe care le îndeplinești tu acum vor fi încredințate altcuiva și să nu crezi că nu vei avea nimic de făcut pentru comunitate. Trebuie să ne organizăm. Încetul cu încetul, vom izbuti. Pe măsură ce frații noștri încep să muncească în calitate de meșteșugari sau de negustători și părăsesc ogoarele, se obțin bani pentru cauza noastră. Oricare dintre ei este mai valoros decât leneșii aceia de creștini. Profită. Muncește din greu și, mai ales, încearcă să continui instruirea pe care o desfășuram în Alpujarras. În toată Spania sunt oameni care se pregătesc pentru asta. Noi... eu, vom dispărea într-o zi

[1] Palat fortificat al regilor mauri din Spania sau al succesorilor creștini ai acestora. (n.tr.)

sau alta și cineva va trebui să ne continue activitatea. Nu putem îngădui să fie uitată credința noastră!

Hamid îl luă pe Hernando pe după gât în mijlocul străzii pustii a Mânzului, fără nici o sfială. Atingerea aceea, vehemența lui îi dădu băiatului un fior.

– Nu putem să-i lăsăm să ne biruie din nou și să permitem ca fiii noștri să ignore religia strămoșilor lor! Vocea lui Hamid se stinse brusc. Hernando îl privi în ochi: erau umezi. Nu există alt Dumnezeu în afară de Allah, iar Mahomed este trimisul lui Allah, reuși atunci să intoneze Hamid, ca și cum ar fi fost vorba de un cântec de victorie.

O lacrimă! O lacrimă se prelingea pe obrazul învățatului.

– Mărturisesc că Allah este unic și nu are pereche în împărăția sa. El a creat toate lucrurile care există pe lume, înaltul și scundul, tronul și scăunelul, cerurile și pământul..., se alătură Hernando, recitând mărturisirea de credință a moriscilor.

Când Hernando termină, se îmbrățișară.

– Fiule, mormăi Hamid cu chipul sprijinit de umărul băiatului.

Hernando îl strânse cu putere în brațele sale.

– Este o problemă, obiectă Hernando după câteva clipe: Mi s-a oferit o locuință. Fátima... În fața creștinilor, ea este soția mea, este înregistrată astfel, motiv pentru care ar trebui să vină să locuiască cu mine, și asta-i cu neputință. Nu știu dacă voi putea renunța la locuință, sau dacă e nevoie să locuiesc acolo.

– Poate că nu va trebui să renunți la nimic. Hamid se desprinse de el. Acum câteva zile, Fátima a cerut divorțul de Brahim.

– Nu mi-a spus nimic!

– Acum discutăm subiectul în consiliu. Noi i-am cerut să nu o facă, să nu spună nimănui nimic până când vom începe judecata și va afla Brahim.

– Va putea... va putea să divorțeze? bâigui Hernando.

– Dacă ceea ce susține ea este adevărat, și așa este, da. Chiar azi, când erau cu toții la luptele cu tauri, ne-am adunat și am căzut de acord să începem judecata. Dacă aceasta se va încheia

potrivit intereselor Fátimei și dacă în termen de două luni Brahim nu va găsi bani îndeajuns cu care să o întrețină, ea va rămâne liberă.

În noaptea aceea, cei doi bătrâni și Hamid, ca reprezentanți ai consiliului, se îndreptară spre strada Mult Grâu, unde locuia Brahim. Învățatul îi ceruse lui Hernando să dispară în noaptea aceea, să găsească alt loc unde să doarmă, ceea ce nu i-a fost greu.

La rândul ei, Fátima știa că în duminica aceea urma să se adune consiliul cu scopul de a pune în discuție cererea ei de divorț. I-o comunicase Jalil.

După-amiază, când Brahim și ceilalți locatari ai casei s-au dus să vadă luptele cu tauri, Fátima rămase singură cu Aisha și cu bebelușul. Fusese botezat cu numele de Gaspar, asemenea unuia din nași, creștini vechi amândoi, pe care parohul de la biserica Sfântul Nicolae îi alesese pentru sarcina aceea, cum era obligatoriu în cazul botezurilor de copii ai moriscilor. Nici Aisha, nici Brahim n-aveau vreo preferință specială pentru vreun nume creștinesc și au acceptat propunerea preotului: băiatul avea să se numească Gaspar.

Botezul îi costase trei *maravedíes* pentru preot, o turtă pentru sacristan și câteva ouă ca dar pentru nași, precum și acoperământul de in alb cu care a fost învelit copilul și care rămânea Bisericii; Brahim trebuise să ceară cu împrumut ca să facă față acestor cheltuieli. Înainte de botez, preotul, la fel cum făcuse și moașa creștină care venise la naștere, controlase ca Gaspar să nu fi fost circumcis, dar nimeni nu controlase felul în care Aisha, când se întorsese acasă, spălase de mai multe ori cu apă caldă căpșorul nou-născutului ca să-l curețe de mirurile sfinte. Ei hotărâseră să-l numească Shamir. Ceremonia aceea avusese loc într-o noapte, cu câteva zile înainte de botezul său creștinesc, cu copilul în brațe înspre *quibla,* după ce i se spălase tot corpul, fusese înfășat în scutece curate, îi fusese împodobit gâtul cu mâna de aur a Fátimei și i se spuseseră rugăciuni la ureche.

În după-amiaza acelei duminici de martie, cele două femei erau așezate în patioul casei.

– Ce-i cu tine? o întrebă în cele din urmă Aisha, rupând astfel tăcerea.

Fátima nu-i răspunse. Strânse buzele ca să-și stăpânească un mic tremur care nu-i trecu neobservat Aishei.

– Povestește-mi, copilă, insistă aceasta.

– Am cerut divorțul de Brahim, cedă ea.

Aisha trase puternic aer în piept.

Pentru prima dată de când îl luase în brațe pe Shamir, cele două femei își încrucișară privirile. Aisha își dădu drumul lacrimilor. Fátima nu întârzie să i se alăture și plânseră, privindu-se una pe cealaltă.

– Până la urmă... Aisha făcu un efort să-și stăpânească plânsul care se prelungi o bună bucată de vreme. Până la urmă veți izbuti să fugiți. Ar fi trebuit să o faceți de mult, la moartea lui Ibn Umayya.

– Ce se va întâmpla?

– Vei fi în sfârșit fericită.

– Vreau să spun...

– Știu ce vrei să spui, draga mea. Nu-ți face griji.

– Dar...

Aisha își întinse brațul și, cu delicatețe, își puse degetele pe buzele fetei.

– Sunt bucuroasă, Fátima. Sunt bucuroasă pentru voi. Allah m-a pus la încercare și, după atâtea nenorociri, acum m-a răsplătit cu nașterea lui Shamir. Și tu ai suferit și meriți să fii din nou fericită. Nu trebuie să punem la îndoială voința lui Allah. Bucură-te așadar de darurile pe care El a hotărât să ți le facă.

„Dar ce va spune Brahim?" se întreba Fátima, neputând evita o strângere de inimă gândindu-se la firea violentă a cărăușului.

Brahim aruncă mii de blesteme atunci când Jalil, însoțit de Hamid și de Karim, îi comunicară cererea de divorț din partea celei de-a doua soții. Fátima și Aisha se apărară una pe cealaltă,

apropiindu-se cât mai mult cu putință, într-un ungher al odăii. Apoi, de parcă atunci ar fi băgat de seamă, Brahim puse la îndoială reprezentativitatea consiliului.

– Cine sunteți voi ca să hotărâți în privința soției mele? răcni el.

– Suntem conducătorii comunității, răspunse Jalil.

Cine spune asta?

În ceea ce te privește... – interveni de această dată Karim, celălalt bătrân, Mateo pe numele său creștinesc, făcând un semn spre ușă, în spatele său ... acum, ei spun asta.

Ca și cum ar fi răspuns unui semnal dinainte stabilit, apărură trei tineri morisci vânjoși care rămaseră în spatele bătrânilor. Lui Brahim îi fu de-ajuns să cântărească forța doar a unuia singur dintre ei.

N-ar trebui să fie așa, Brahim, încercă Hamid o împăcare. Tu știi că suntem într-adevăr șefii comunității. Nimeni nu ne-a ales, dar nici nu ne-am erijat noi singuri; nu noi am cerut să fim așa ceva. Îi vei cinsti pe înțelepți. Te vei supune celor mai în vârstă. Acestea sunt poruncile.

Ce aveți de gând?

Cea de-a doua ta soție, explică Jalil, s-a plâns în fața noastră că nu o întreții cum se cuvine...

– Și cine poate să o facă în orașul ăsta? îl întrerupse Brahim țipând. Dacă aș avea catârii mei... Suntem furați! Ni se fură salariile mizerabile...

– Brahim, interveni din nou Hamid cu moderație, nu vorbi fără să știi care ar putea fi consecințele cuvintelor tale. La cererea Fátimei, trebuie să încep o judecată și asta este ceea ce am făcut. De aceea suntem aici, ca să-ți dăm prilejul să prezinți ceea ce consideri nimerit, să admitem martori, dacă îi propui, și să hotărâm în cele din urmă potrivit legilor noastre.

– Tu? Știu bine ce vei hotărî. Ai mai făcut-o o dată, îți minte? În biserica din Juviles. Îi vei lua întotdeauna apărarea Nazareeanului!

– Eu nu voi judeca. Nici un judecător nu o va putea face dacă are cunoștință dinainte despre caz. Fii liniștit în această privință.

– Brahim din Juviles, hotărî să intervină Jalil pentru a pune capăt unor posibile dispute personale, cea de-a doua ta soție, Fátima, s-a plâns că nu o poți întreține. Ce-ai de spus?

– Ție? se zborși Brahim. Unui bătrân din Albaicínul Granadei? Probabil că tu și alții ca tine, toți niște lași, ați fost cei care ați hotărât să nu ne alăturăm răscoalei. I-ați trădat pe frații voștri din Alpujarras...

– Te întreb despre soția ta, insistă Jalil.

– Ai soție, moșule? O poți întreține? Poate cineva să-și întrețină soția în orașul ăsta?

– Vrei să spui cu alte cuvinte că tu nu poți? sări atunci Karim.

– Vreau să spun, își tărăgănă Brahim cuvintele, că nimeni nu o poate face la Córdoba.

– Este tot ce ai de spus în apărarea ta în această judecată? întrebă Jalil.

– Da. O știți cu toții, cunoașteți cu toții care este situația noastră. Ce rost are circul ăsta?

Jalil și Karim se consultară în liniște. În colț, Aisha îi căută mâna Fátimei și o strânse cu putere.

– Brahim din Juviles, spuse Jalil pe un ton răspicat, cunoaștem lipsurile prin care trece neamul nostru. Le îndurăm ca și tine și ținem seamă de dificultățile pe care le au cu toții, nu atât pentru a-și întreține soțiile, cât pentru a-și îmbrăca și hrăni copiii. N-am accepta cererea unei soții pentru aceste motive. Este adevărat, nici eu nu-mi pot întreține soția cum o făceam la Granada. Dar nu există nici un credincios în Córdoba care să aibă două soții, ca tine. Dacă, așa cum susții, nimeni nu poate întreține o soție în orașul ăsta, cum ar putea pretinde să o întrețină și pe a doua? Îți acordăm un termen de două luni ca să faci dovada în fața acestui consiliu că poți să le întreții cum se cuvine pe cele două soții ale tale. După trecerea acestei *idda*, dacă nu vei face dovada și dacă ea va insista, Fátima va fi luată de lângă tine.

Brahim nu se mișcă deloc câtă vreme ascultă sentința; doar ochii săi închiși pe jumătate vădeau mânia care îl devora. Atunci interveni Karim. Hamid le-o ceruse celor doi bătrâni. „Îl cunosc

bine, spusese el, referindu-se la Brahim. E în stare mai degrabă să o ucidă decât să o cedeze", îl asigurase el.

– Și ținând seamă de noul tău fiu și de neînsemnatele resurse de care dispui, nu-ți vom cere, așa cum dictează legea, ca în timpul de *idda* să o întreții pe cea de-a doua ta soție. Te eliberăm de această obligație în beneficiul copilului. Dar, între timp, Fátima va trăi sub oblăduirea noastră.

– Câine! mormăi Brahim, înfruntându-l pe Hamid.

Numaidecât, cei trei tineri morisci se instalară în fața lui Brahim.

– Vino cu noi, Fátima, o îndemnă Jalil.

În momentul acela, Aisha își desfăcu degetele pe care le ținuse strâns împreunate cu ale Fátimei. Mâinile amândurora erau asudate. Fátima întinse mâna căutând o ultimă atingere de tovarășa ei de suferință și o porni spre bătrâni.

32

În zori, Hernando veni la grajdurile regale, un edificiu nou construit, ridicat lângă palatul fortificat al regilor creştini, sediul Inchiziţiei din Córdoba. De când sosise în oraş, la fel ca ceilalţi morisci, Hernando evita cartierul acela, numit Sfântul Bartolomeu, amplasat între moschee şi palatul episcopal, între Guadalquivir şi zidul de apărare dinspre apus al oraşului. Acolo nu se găseau doar sediul Inchiziţiei şi închisoarea acesteia, ci şi palatul episcopal, cu forfota permanentă a preoţilor şi a inspectorilor Inchiziţiei, şi, spre deosebire de celelalte cartiere ale Córdobei, în cel numit Sfântul Bartolomeu nu se afla recenzat nici un morisc liber. Locuitorii săi erau diferiţi de ceilalţi din oraş: era o parohie nou înfiinţată în împărţirea geografică a oraşului care se făcuse după cucerire şi care, prin decret regal, fusese populată cu bărbaţi curajoşi şi voinici, cărora trebuia să li se confirme calitatea de buni arbaletieri de război: un fel de miliţie urbană gata întotdeauna să apere zidurile oraşului. Aceste calităţi îi caracterizau pe oamenii privilegiaţi din cartierul Sfântul Bartolomeu, care se mândreau faţă de ceilalţi locuitori şi care practicau chiar o vădită endogamie şi întreţineau nu puţine divergenţe cu celelalte parohii. Puţini morisci doreau să se amestece cu inchizitori, preoţi şi oameni îngâmfaţi şi aroganţi.

În noaptea aceea, putu să se refugieze în casa dărăcitorului de postav căruia îi găsise o nevastă, unde fu cinstit cu o cină bună pe care o savurară, într-o atmosferă de adevărată nostalgie, cu miel condimentat cu sare, piper şi coriandru uscat, fript în ulei, după reţeta din acea Granada căreia toţi îi duceau dorul. Înainte de a termina, Karim, care locuia şi el pe strada Moriscilor, trecu

pe la casa dărăcitorului și se alătură petrecerii după ce o lăsase pe Fátima în grija soției sale. Hernando nu se putea vedea cu ea în timpul celor două luni de *idda* acordate lui Brahim.

Ce erau două luni? se gândi încă o dată Hernando în drum spre grajduri. Fericirea lui ar fi deplină... dacă n-ar fi fost vorba și de mama lui. Ieșind din casă, când își luară rămas-bun, Hernando se interesă de Aisha, iar Karim îi răspunse că mama lui înfrunta situația cu calm, să nu-și facă griji: comunitatea era de partea lor.

– Prosperă, băiete, îl îndemnă apoi bătrânul. Hamid mi-a povestit despre don Diego și despre cai. Avem nevoie de oameni ca tine. Muncește! Studiază! Noi ne vom ocupa de toate celelalte.

Karim se pierdu în întunericul răcoros al acelei nopți de martie cu un „avem încredere în tine" care veni să-i tulbure visurile în legătură cu Fátima, pe care în noaptea aceea și le permisese fără opreliști. Avem încredere în tine! Când i-o spunea Hamid era ca și cum i-ar fi vorbit copilului din Juviles, dar auzind-o de pe buzele acelui bătrân necunoscut din Albaicín... Aveau încredere în el! Pentru ce? Ce trebuia să mai facă?

Traversa câmpul regal, presărat cu gunoaie ca întotdeauna, și își abătu privirea spre stânga, unde se înălța maiestuosul alcazar. Inchiziția! Un fior îi străbătu șira spinării la vederea celor patru turnuri, diferite toate, care se înălțau în fiecare colț al fortăreței cu înalte și masive ziduri crenelate. Lunga fațadă a grajdurilor regale începea chiar acolo, la capătul fortăreței. Hernando simți mirosul cailor dinăuntru, auzi strigătele rândașilor și nechezatul animalelor. Se opri în poarta largă de acces în incintă de lângă zidul vechi, aproape de turnul Bethleemului.

Era deschisă și acele sunete și mirosuri pe care le simțise de cealaltă parte a fațadei îl loviră când se opri în pragul porții deschise. Nimeni nu păzea intrarea și, după câteva clipe de așteptare, Hernando înaintă câțiva pași. La stânga lui se deschidea o incintă mare străbătută de un amplu culoar central, pe ale cărui două laturi, între coloane, se aflau boxele pline de cai. Coloanele susțineau o succesiune lungă și dreaptă de bolți încrucișate care

invitau la pătrunderea pe sub ele până la depășirea unui arc și întâlnirea cu următorul și apoi cu următorul...

Rândașii munceau cu caii în interiorul boxelor.

Oprit la intrarea în incintă, în mijlocul culoarului, Hernando plesni din limbă pentru ca primii doi cai care erau în dreapta lui, legați de niște belciuge fixate în perete, să nu se mai muște de gât.

– Mereu fac asta, spuse cineva în spatele lui.

Hernando se întoarse exact atunci când bărbatul care îi vorbise îl imita și plesnea și el din limbă mai tare.

– Cauți pe cineva? îl întrebă după aceea.

Era un bărbat de vârstă mijlocie, înalt și musculos, brunet și bine îmbrăcat, cu cizme de piele mai sus de genunchi, legate cu curele peste pulpe, pantaloni până la genunchi și tunică albă pe corp, fără lux și podoabe, și care, după ce îl examină de sus în jos, îi zâmbi. Îi zâmbea! De câte ori îi zâmbise cineva la Córdoba? Hernando îi întoarse zâmbetul.

– Da, răspunse el. Îl caut pe lacheul lui don Diego... López?

– López de Haro, îl ajută bărbatul. Cine ești?

– Mă numesc Hernando.

– Hernando și mai cum?

– Ruiz. Hernando Ruiz.

– Bine, Hernando Ruiz. Don Diego are mulți lachei, pe care dintre ei îl cauți?

Hernando ridică din umeri.

– Ieri, la luptele cu tauri...

– Acum înțeleg! îl întrerupse bărbatul. Tu ești cel care l-ai făcut pe armăsarul contelui de Espiel să intre în piață, așa e? Știam că figura ta îmi este cunoscută, adăugă el în vreme ce Hernando încuviința. Văd că nu te-au înhățat, dar n-ar fi trebuit să-l ajuți pe conte. Omul acela ar fi trebuit să iasă din piață pe jos și umilit; ce izbândă e aceea în care taurul omoară calul din neîndemânarea lui? Era un animal bun, murmură el. De fapt, regele ar trebui să-i interzică să mai călărească, măcar în fața unui taur... sau a unei femei. Mă rog, acum știu pe cine cauți. Însoțește-mă.

Părăsiră clădirea grajdurilor și ieșiră spre un imens patio central. Acolo se agitau trei călăreți dresând cai, doi dintre ei călare pe niște exemplare nărăvașe, în vreme ce al treilea, în care Hernando îl recunoscu pe lacheul lui don Diego, de pe jos, strunea un mânz de doi ani să se învârtă în jurul său, la distanța pe care i-o îngăduia dârlogul căpețelei pe care animalul îl avea pus peste frâu și bride; scările, libere, îl loveau peste coaste, iritându-l.

– Acela e, nu-i așa? i-l arătă pe bărbat și Hernando încuviință. Îl cheamă José Velasco. Iar eu sunt Rodrigo García.

Hernando șovăi înainte de a accepta mâna oferită de Rodrigo. Nu era obișnuit ca un creștin să-i întindă mâna.

– Sunt... sunt morisc, îl anunță el pentru ca Rodrigo să nu se simtă înșelat.

– Știu, îi răspunse acesta. José mi-a povestit azi-dimineață. Dar aici toți suntem călăreți, dresori, rândași, potcovari, fabricanți de zăbale sau orice altceva. Aici, caii sunt religia noastră. Dar ai mare grijă să nu repeți asta față de vreun preot sau inchizitor.

Hernando simți că Rodrigo, îi strângea mâna cu sinceritate în timp ce îi spunea acele cuvinte.

După o vreme, când mânzul era deja asudat peste coaste, José Velasco îl obligă să se oprească, legă de căpețea dârlogul pe care-l folosea ca să-l facă să se rotească și apropie mânzul de o laviță; se urcă pe ea și, ajutat de un rândaș care ținea animalul, se urcă cu grijă pe el. Ceilalți doi călăreți se opriră din exerciții. Calul cel tânăr rămase nemișcat, în așteptare, speriat, cu urechile lăsate, simțind greutatea lui Velasco.

– Este pentru prima dată, îi șopti Rodrigo lui Hernando, ca și cum, dacă ar fi ridicat glasul, ar fi iscat un incident.

Velasco purta o vargă lungă trecută pe deasupra gâtului mânzului și ținea în mâini atât frâiele, cât și dârlogii; frâiele libere, ca și cum n-ar fi vrut să deranjeze mânzul cu zăbala pe care o mușca în gură; dârlogii, dimpotrivă, întinși de inelul care atârna pe sub buza de jos a animalului. Așteptă câteva secunde să vadă dacă mânzul reacționează, dar, nerăspunzând și

rămânând nemișcat și în tensiune, se văzu obligat să-l îndemne cu blândețe. Mai întâi, plesni din limbă; apoi, neobținând răspuns, trase îndărăt tocurile cizmelor, fără pinteni, până când îi atinse coastele. În momentul acela, mânzul o porni ca din pușcă, sărind berbecește. Velasco nu slăbi dârlogii și, până la urmă, mânzul se opri din nou, el singur, călărețul nefăcând altceva decât să se țină sus, pe el.

– E în regulă, afirmă Rodrigo. E soi bun.

Și așa a fost. Cu următoarea ocazie, mânzul porni speriat, dar fără să mai sară berbecește. Velasco îl mâna din dârlogi și, în ultimă instanță, fără să-l lovească, îi arăta varga pe o parte a capului ca să-l obligе să se întoarcă în sens contrar, vorbindu-i neîncetat și lovindu-i ușor cu palma grumazul.

Cei aproape o sută de cai spanioli crescuți în grajdurile regale din Córdoba erau exemplarele alese, cele perfecte, dintre cele aproape șase sute de iepe de prăsilă care alcătuiau șeptelul regelui Filip al II-lea și care erau răspândite pe diferite izlazuri din împrejurimile Córdobei. Așa cum îi istorisise Hamid, în 1567, regele ordonase crearea unei noi rase de cai, motiv pentru care dispusese achiziționarea celor mai bune o mie două sute de iepe care se aflau pe teritoriile sale; dar nu fusese cu putință să se găsească atâtea mame de calitatea cerută și herghelia de iepe rămăsese la jumătate. În plus, ordonase repartizarea veniturilor de pe urma salinelor spre această acțiune, incluzând și ridicarea grajdurilor regale la Córdoba și închirierea sau cumpărarea izlazurilor pe care iepele trebuiau să se acomodeze. Pentru a răspunde de proiect îl numise comis regal și gospodar al rasei pe nobilul din Córdoba, membru în consiliul celor Douăzeci și Patru, don Diego López de Haro, din casa de Priego.

Calul trebuia să fie un animal cu capul mic, ușor ca de berbec, și frunte uscățivă; ochi închiși la culoare, vioi și aroganți; urechi agere și vivace; nări largi; gât flexibil și arcuit, gros la unirea cu trunchiul și ușor încrețit la ceafă, cu ceva grăsime acolo unde începe coama, bogată și deasă, la fel ca și coada; aplomb

bun; spinare scurtă, ușor de mânuit; cu greabăn bine marcat și crupă lată și rotundă.

Dar lucrul cel mai important la calul spaniol trebuia să fie modul său de a se mișca, alura sa. Înalt, grațios și elegant, de parcă nici n-ar vrea să-și sprijine vreo copită pe pământul fierbinte al Andaluziei, iar după ce a făcut-o, le-ar ține în aer, susținându-le, dansând cât mai mult timp cu putință, aruncându-și picioarele din față în trap sau în galop, de parcă distanța de parcurs ar fi lipsită de vreo importanță; înfățișându-se lumii în toată splendoarea, mândru și semeț.

Vreme de șase ani, don Diego López de Haro, ca gospodar al rasei, căutase toate și pe fiecare în parte dintre aceste calități la mânjii care se nășteau pe izlazurile din Córdoba, ca să-i încrucișeze din nou între ei și să obțină descendenți din ce în ce mai reușiți. Animalele lipsite de calitățile urmărite se vindeau ca exemplare de reformă, motiv pentru care în grajdurile din Córdoba se găseau caii cei mai puri și mai buni din ceea ce se numise prin dispoziție regală „rasa spaniolă".

José Velasco îi încredințase lui Hernando îngrijirea, curățenia și mai ales dresajul de grajd al mânjilor. În timpul lunii martie, exact când sosea primăvara și odată cu ea perioada de împerechere a iepelor, comisul regal urma să aleagă mânjii de un an care aveau să fie mutați de pe izlazuri în grajduri ca să ocupe locul altor cai, de-acum dresați, care vor pleca înspre Madrid, la grajdurile regale de la El Escorial, pentru a fi predați regelui Filip. Nu se vindea nici un cal de rasă spaniolă dintre cei pe care don Diego îi considera perfecți; toți erau pentru rege, pentru grajdurile sale ori pentru a fi dăruiți altor regi, nobili sau ierarhi ai Bisericii.

De pe izlazuri, mânjii soseau neîmblânziți. Până împlinesc doi ani sunt dresați pentru șa, fiind călăriți pentru prima dată, e multă muncă de făcut, așa cum i se explicase lui Hernando în perioada care mai rămăsese până la sosirea animalelor: trebuiau să reușească să-i acomodeze cu contactul cu oamenii, să se lase atinși, curățați, să li se pună frâiele și să fie vindecați; trebuiau, de

asemenea, să învețe să stea în grajd, legați permanent de belciugele fixate în pereții boxelor, conviețuind cu alți cai în preajmă; să mănânce din iesle, să bea din adăpătoare; să se supună dârlogilor și să meargă ținuți de frâie și să accepte zăbalele sau greutatea șeii, necesare pentru a fi călăriți. Toate acestea erau necunoscute pentru caii tineri, care până atunci trăiseră în libertate pe izlazuri, împreună cu mamele lor.

Dacă la un moment dat Hernando ajunsese să viseze că va călări unul dintre acei cai fantastici, visurile sale se spulberau pe măsură ce i se enumera care anume urmau să-i fie sarcinile. Dar i se împlini un cu totul alt vis: la etajul al doilea al grajdurilor regale, deasupra boxelor, era o serie de încăperi pentru uzul angajaților din care i se cedă o locuință mare, alcătuită din două odăi, separată, deși avea să împartă bucătăria cu alte două familii. În cei nouăsprezece ani de viață ai săi nu dispusese niciodată de un asemenea spațiu doar pentru el! Nici la Juviles și cu atât mai puțin la Córdoba. Hernando străbătu de mai multe ori acele două încăperi. Mobilierul era alcătuit dintr-o masă cu patru scaune, un pat bun cu cearșafuri și pătură, o micuță comodă cu un lighean (se va putea spăla!) și chiar o ladă mare. „Oare ce s-o fi ținând în lada aceea?" se gândi el înainte de a se îndrepta spre o fereastră mare care dădea în patioul grajdurilor. Arătându-i camerele, administratorul grajdurilor se întoarse cu fața exact atunci când Hernando deschidea lada.

– Și soția ta? îl întrebă acesta, de parcă ei ar fi trebuit să-i arate tot. În documentele tale se spune că ești însurat.

Hernando avea deja pregătit răspunsul la întrebarea aceea.

– Îngrijește o rudă bolnavă, răspunse el pe un ton hotărât. Pentru moment, nu-l poate lăsa singur.

– În orice caz, îi atrase atenția administratorul, ar trebui să mergeți negreșit să vă înregistrați în parohia Sfântul Bartolomeu. Îmi închipui că soției tale nu-i va fi greu să-l lase pe bolnavul acela singur câtă vreme va fi nevoie ca să îndeplinească această formalitate.

Ar fi vreo problemă? Rămas singur, întrebarea îl asaltă din nou când, de la fereastră, îl privea pe Rodrigo dresând un cal neîndemânatic, insistând asupra exercițiului pe care animalul nu reușea să-l execute corect: pintenii lungi de argint ai călărețului aruncau sclipiri sub soarele de martie când Rodrigo i le înfigea în coaste. Fátima nu-i era încă soție. Karim fusese categoric: trebuiau să treacă cele două luni de *idda* acordate lui Brahim, în care Hernando nu se putea apropia de ea. Și dacă Brahim obținea banii suficienți ca să o recapete pe Fátima?

Lovitura de pinten cu care Rodrigo pedepsi animalul când acesta greși din nou exercițiul se înfipse în carnea lui Hernando, cât și în coastele animalului nesupus. Și dacă Brahim reușea?

Noaptea îl prinsese pe neașteptate și acum nu se mai putea întoarce la Córdoba. Ce scuză să aducă la poartă? se gândi Brahim. Ghemuit între hățișuri, pe drumul care ducea de la refugiul romanilor până în oraș prin Poarta Sevillei, văzu trecând mai mulți negustori, toți înarmați, care mergeau în grup ca să se apere. Făcuse rost de un pumnal; i-l împrumutase un morisc care muncea cu el la câmp, după ce insistase de mai multe ori.

– Fii atent, îl avertizase bărbatul, dacă o să te prindă cu el, o să te închidă, iar eu o să-mi pierd pumnalul.

Brahim era conștient de acest lucru. Introducerea pe ascuns a unei arme în Córdoba, fiind amestecat în mulțimea care se întorcea de la munca la câmp, era relativ ușoară, dar revenirea în timpul nopții, singur și înarmat, era mai mult decât un act de curaj. În orice caz, pumnalul nu-i va servi cine știe ce. Brahim punea mâna pe el cu hotărâre la auzul pașilor și al animalelor de călărie. „Cu următoarea ocazie o să sar pe ei", își promitea el, ascuns printre hățișuri, după ce lăsase să-i scape câteva grupuri de negustori, unul după altul. Dar când în sfârșit apărea un nou grup pe drum, mâna în care ținea pumnalul i se îneca în sudoare, iar picioarele care ar fi trebuit să alerge spre ei refuzau să o facă. Cum să înfrunte el mai mulți bărbați înarmați cu spade? Atunci, blestemându-se, auzea cum râsetele și glumele lor se

pierdeau în depărtare. „La următorul, încerca el să se convingă. Următorii nu-mi mai scapă."

Fu cât pe-aci să se hotărască la trecerea a două femei și a mai multor copii care se grăbeau spre Córdoba cu un coș cu zarzavaturi, dar nici una din ele nu lăsa să se vadă vreo brățară chiar și mizerabilă, nici măcar de fier, la încheieturile mâinilor sau la glezne. Ce să facă doar cu un coș cu zarzavaturi?

Întunericul îl asaltă, iar drumul, deși îl avea în față, îi dispăru din vedere. Nici un alt negustor nu mai îndrăzni să-l străbată în umbrele care îi ștergeau marginile, și liniștea căzu peste Brahim, zdrobit de propria lașitate.

Trecuse mai mult de jumătate din termenul de două luni de *idda* pe care i-l acordaseră bătrânii ca să facă dovada că o putea întreține pe Fátima, iar Brahim nu găsise nici un singur *real* peste salariul ce i se plătea la câmp. Ba mai mult, o parte din plata cu ziua primită de atunci trebui să o repartizeze pentru restituirea împrumutului pentru botezul lui Shamir. Era imposibil să facă rost de bani muncind, dar era la fel de imposibil să încerce să-i fure.

Nazarecanul avea să rămână cu Fátima. Nici măcar această posibilitate, care îi chinuia fără încetare conștiința, nu îi insuflă curajul pentru a-și risca viața în fața unui pumn de creștini, oricât de puțin înarmați ar fi fost aceștia.

Brahim aflase despre Hernando. Aisha se văzuse obligată să-i povestească tot ce se întâmplase cu fiul ei și constatând că soțul ei nu reacționa violent, ci se închidea în el însuși, o cuprinse panica, înțelegând la rândul ei importanța celor întâmplate: Brahim o va pierde pe Fátima; Brahim avea să fie hulit și umilit în fața comunității... Tocmai el! cărăușul din Juviles, locotenentul lui Abén Aboo! Dimpotrivă, fiul acela vitreg pe care îl acceptase în schimbul unui catâr și pe care îl detestase întotdeauna prospera, obținea o slujbă bine plătită și, lucrul cel mai important, urma să i-o ia cu forța pe prețioasa lui Fátima.

Doi călăreți care alergau pe drumul întunecat în galop întins îl făcură să tresară.

– Nobili! scuipă Brahim.

*

– Cere-le bani haiducilor din Sierra Morena, îl sfătui omul cu pumnalul a doua zi de dimineață, după ce Brahim i-l înapoiase și îi mărturisise inutilitatea acestuia. Au mereu nevoie de oameni la oraș sau pe ogoare, frați care să le furnizeze informații despre caravanele care urmează să plece, despre persoanele care sosesc sau care pleacă, sau despre activitățile Sfintei Frății. Au nevoie de iscoade și de colaboratori. Eu de la ei am făcut rost de pumnal.

Cum o să poată să dea de haiduci? se interesă Brahim. Sierra Morena era imensă.

– Vor da ei de tine dacă ajungi în Sierra Morena, îi răspunse bărbatul, dar ai grijă să nu o facă mai întâi cei din Sfânta Frăție.

Sfânta Frăție era o miliție municipală alcătuită din doi comandanți și unități de poterași, în general în număr de doisprezece, care urmăreau delictele ce se comiteau în afara vetrelor urbane: pe ogoare, în munți și în satele cu mai puțin de cincizeci de locuitori, acolo unde organizarea marilor municipii nu putea ajunge. Justiția lor era de obicei sumară și cruntă, iar pe vremea aceea îi căutau pe haiducii morisci care îi terorizau pe bunii creștini, cum era Sobahet, un sângeros haiduc din Valencia care era la comanda uneia dintre bandele devenite puternice în Sierra Morena, la miazănoapte de Córdoba, alcătuită în marea ei majoritate din sclavi deznădăjduiți, fugari de pe pământurile aparținând vreunui senior, unde supravegherea era mai mică decât la oraș, și care, având fețele însemnate cu fierul înroșit, nu se puteau ascunde în orașe și optau pentru retragerea în munți.

Haiducii erau singura lui posibilitate, conchise Brahim.

În zorii zilei următoare, după ce trecură prin fața bisericii și a cimitirului Sfânta Marina și după ce lăsară în stânga lor turnul Malmuerta care servea drept închisoare pentru nobili, Brahim,

Aisha și micuțul Shamir părăsiră Córdoba prin Poarta lui Colodro[1], înspre miazănoapte, spre Sierra Morena.

Îi poruncise Aishei să se pregătească să plece cu el și cu copilul și să se aprovizioneze cu mâncare și îmbrăcăminte groasă. Tonul lui fusese atât de categoric, încât femeia nici măcar nu îndrăznise să întrebe. Trecură de Poarta lui Colodro amestecați printre oamenii care ieșeau la lucru la câmp sau la abator, și se îndreptară spre Adamuz, dincolo de Montoro, pe Drumul Refugiilor, cel care unea Córdoba de Toledo prin Sierra Morena. Aproape de Montoro dădură de patru creștini cu capetele retezate și cu limbile tăiate; haiducii trebuie că dădeau târcoale prin zonă.

Din Córdoba spre Toledo, pe Drumul Refugiilor, se găseau numeroase hanuri pentru călătorii care îl parcurgeau, motiv pentru care Brahim o apucă pe cărări îndepărtate de calea principală sau chiar peste câmpuri, dar înainte de a ajunge la Alcolea, în câmp deschis, cum era rânduit să se întâmple, avu loc prima întâlnire cu Sfânta Frăție. Legat de un stâlp înfipt în pământ, cadavrul unui bărbat ucis cu săgeți se descompunea, servind drept hrană animalelor care trăiesc de pe urma stârvurilor și ca avertisment pentru localnici: acesta era modul în care Frăția executa sentințele de condamnare la moarte împotriva răufăcătorilor care îndrăzneau să comită vreun delict în afara orașelor. Brahim își aminti de precauțiile pe care fusese sfătuit să le ia și o obligă pe Aisha să părăsească ruta pe care o urmau, cu toate că era vorba de un drum dosnic prin care încercau să ocolească râpele din Sierra Morena și să pătrundă direct pe munte. Printre plute și trecători, instinctul său de cărăuș îi îngădui să se orienteze fără dificultate și să găsească acele cărări necunoscute pe care le urmau doar păstorii de capre și cunoscătorii munților.

[1] Una dintre porțile orașului, purtând numele lui Álvar Colodro, primul luptător creștin care a sărit aici zidul de apărare în timpul recuceririi orașului din anul 1236, și unde mai târziu a fost deschisă o poartă, astăzi dispărută. (n.tr.)

El și Aisha, care mergea tăcută în urma soțului ei cu copilul în spinare, zăboviră toată ziua ca să parcurgă distanța ce separa Córdoba de Adamuz, un sătuc supus stăpânirii casei del Carpio; se instalară în afara lui, printre copaci, ascunși de călători și de Frăție.

– De ce am fugit din Córdoba? îndrăzni să întrebe Aisha în momentul în care îi oferea lui Brahim o bucată de pâine uscată. Încotro ne îndreptăm?

– N-am fugit, îi răspunse soțul ei cu asprime.

Acolo se încheie conversația, și Aisha se concentră asupra copilului. Petrecură noaptea sub cerul liber, fără să aprindă focul și luptându-se cu somnul, înfricoșați de urletul lupilor, de grohăitul mistreților sau de oricare alt sunet care ar fi putut trăda prezența unui urs. Aisha îl ocroti pe Shamir cu trupul său. Dar Brahim părea fericit; privea luna și lăsa privirea să-i plutească printre umbre, amintindu-și cu plăcere de modul său de viață de dinainte de deportare.

În zori, într-adevăr, haiducii au fost cei care au venit la ei. Tâlharii dădeau târcoale pe Drumul Refugiilor, atenți la orice călător care venea de la Madrid, Ciudad Real sau Toledo și care n-ar fi fost îndeajuns de precaut ca să o facă însoțit sau apărat. Îi descoperiseră deja cu o zi înainte, vigilenți cum erau întotdeauna la orice mișcare care ar fi putut însemna sosirea poterașilor din Frăție, dar nu le dăduseră importanță: un bărbat și o femeie cu un copil care călătoreau pe jos și fără bagaje, evitând drumurile principale nu prezentau nici un interes. Oricum, se cuvenea să știe ce făceau cei trei pe munte.

– Cine sunteți și ce doriți?

Brahim și Aisha, care își luau micul dejun așezați pe jos, nici măcar nu-i auziseră apropiindu-se. Deodată, doi sclavi fugari însemnați cu fierul înroșit pe față, înarmați cu spade și dăgi, se postară dinaintea lor. Aisha își strânse copilul la piept; Brahim dădu să se ridice, dar unul din sclavi îi interzise printr-un gest.

– Mă numesc Brahim din Juviles, cărăuș din Alpujarras. Haiducul încuviință în semn că știa locul. Fiul meu și soția mea, adăugă el. Vreau să-l întâlnesc pe Sobahet.

Aisha întoarse capul spre soțul ei. Ce-avea de gând Brahim? O cumplită presimțire o cuprinse, strângându-i stomacul. Shamir simți tulburarea mamei sale și izbucni în plâns.

– De ce vrei să-l întâlnești pe Sobahet? întrebă în acest răstimp cel de-al doilea haiduc.

– E treaba mea.

În clipa aceea, cei doi sclavi evadați își duseră mâinile la mânerele spadelor lor.

– Pe munte, totul este treaba noastră, replică unul din ei. Nu-mi pare că ai fi în situația de a pretinde...

– Vreau să-i ofer serviciile mele, mărturisi atunci Brahim.

– Împovărat cu o nevastă și un copil? râse unul din sclavi.

Shamir țipa cât îl ținea gura.

– Fă-l să tacă, femeie! îi porunci Brahim soției sale.

– Însoțiți-ne, cedară sclavii după ce se consultară din priviri și făcură un gest de indiferență.

Pătrunseră cu toții în adâncul muntelui; Aisha se împiedica în urma bărbaților, încercând să-l liniștească pe Shamir. Brahim spusese că vrea să-și ofere serviciile haiducului. Era evident că Brahim căuta bani ca să o recapete pe Fátima, dar de ce îi adusese și pe ei? Pentru ce avea nevoie de micul Shamir? Tremură. I se înmuiară picioarele, căzu în genunchi pe pământ cu copilul în brațe la pieptul ei, se ridică și se străduí să-și continue drumul. Nici unul dintre bărbați nu se întoarse spre ea... iar Shamir nu înceta să plângă.

Ajunseră la un mic luminiș care le servise haiducilor drept tabără. Nu erau corturi și nici colibe; doar pături împrăștiate pe jos și jăraticul unui foc în mijlocul luminișului. Rezemat de un copac, Sobahet, înalt și cu sprâncenele îmbinate, cu o barbă neagră neîngrijită, primea explicații de la cei doi sclavi care îi însoțiseră pe Brahim și pe Aisha. Îl examină pe Brahim de la distanță și apoi îi porunci să se apropie.

Aproape o jumătate de duzină de haiduci, toți însemnați cu fierul înroșit și zdrențăroși, strângeau tabăra: unii erau atenți la noii vizitatori, alții o priveau pe Aisha fără să își ascundă dorința.

– Spune repede ce-ai de spus, îl somă căpetenia haiducilor pe Brahim, chiar înainte ca acesta să fi ajuns până la el. De îndată ce o să se întoarcă oamenii care lipsesc acum, vom pleca. De ce crezi că aș putea fi interesat de serviciile tale?

Pentru că am nevoie de bani, răspunse Brahim fără înconjur.

Sobahet răspunse cu cinism.

Toți moriscii au nevoie de bani.

Dar câți dintre ei fug din Córdoba, pătrund în Sierra Morena și apelează la tine?

Haiducul se gândi la vorbele lui Brahim. Aisha încerca să asculte conversația la câțiva pași depărtare. Copilul se liniștise deja.

– Creștinii ar plăti bine pentru arestarea mea și a oamenilor mei. Cine-mi dă asigurări că nu ești o iscoadă?

– Aici se află soția și copilul meu de sex masculin, argumentă Brahim cu un gest către Aisha. Pun viețile lor în mâinile tale.

– Ce-ai putea face? întrebă Sobahet, mulțumit de răspuns.

Sunt cărăuș de meserie. Am participat la răscoală și am fost locotenentul lui Ibn Abbu în Alpujarras. Mă pricep la animalele de povară și doar văzându-le, aruncând doar o privire spre harnașamentele și la soiul lor, pot prevedea ce anume transportă și care le sunt defectele. Pot să umblu cu o turmă de catâri prin orice loc, oricât de periculos ar fi, ziua sau noaptea.

– Avem deja un cărăuș cu noi: secundul meu, omul meu de încredere, îl întrerupse Sobahet. Brahim se întoarse către sclavi. Nu. Nu e nici unul dintre ei. Suntem în așteptarea lui. Și ne-am gândit deja la posibilitatea de a ne folosi de câțiva catâri, dar noi ne mișcăm cu repeziciune; catârii n-ar face altceva decât să ne încurce în deplasările noastre.

– Cu niște animale bune mă pot mișca la fel de repede ca oricare dintre haiducii tăi și prin locuri la care n-ar ajunge niciodată un om. Ar trebui să-i ai, ți-ar spori beneficiile.

– Nu. Haiducul își însoți refuzul cu un gest al mâinii. Nu mă interesează..., începu el să spună ca și cum ar fi considerat încheiată conversația.

– Lasă-mă să-ți dovedesc! insistă Brahim. Ce riști?

– Să-ți dau pe mâini prada noastră de război, cărăușule. Ăsta ar fi riscul pentru mine. Ce s-ar întâmpla dacă ai rămâne în urmă cu catârii tăi încărcați? Ar trebui să te așteptăm și să ne riscăm viețile... sau să avem încredere în tine.

– Nu-ți voi înșela așteptările.

– Am auzit de prea multe ori această făgăduială, argumentă Sobahet cu o strâmbătură.

– Aș putea acționa ca iscoadă...

– Am deja iscoade la Córdoba și în satele din împrejurimi. Am cunoștință de fiecare caravană care se mișcă pe Drumul Refugiilor. Dacă vrei să te alături bandei mele, o să te pun la încercare, ca pe toți ceilalți. Este tot ce-ți pot oferi. În momentul acela alt grup de haiduci apăru printre copaci. Plecăm! strigă Sobahet. Gândește-te la ce ți-am spus, cărăușule, și vino dacă vrei. Dar tu singur, fără nevastă și copil.

– Cățeaua! Ce face târfa asta aici?

Strigătul răsună în forfota oamenilor care se pregăteau de plecare. Sobahet tresări. Brahim se întoarse spre locul unde era Aisha.

Ubaid! Aisha rămăsese încremenită în fața cărăușului din Narila, care tocmai ajunsese în tabără. În liniștea neașteptată care urmă insultelor, Ubaid întoarse capul spre Brahim, ca și cum, după ce se ciocnise de soția lui, i-ar fi presimțit prezența.

Cei doi cărăuși se înfruntară din priviri.

– Nu mai lipsește decât Nazareeanul ca să se împlinească visul meu cel mai frumos, zâmbi Ciungul. Brahim se cutremură și căută din priviri ajutor de la căpetenia haiducilor. Ăsta e omul despre care ți-am vorbit de atâtea ori. Sobahet își înăspri expresia feței. El a fost cel care mi-a tăiat mâna.

– E al tău, Ciungule. El și familia lui, mormăi Sobahet arătând spre Aisha și copil, dar grăbește-te. Trebuie să plecăm.

– Păcat că lipsește Nazareeanul! Tăiați-i mâna! porunci Ubaid. Tăiați-i-o! Lui și fiului său. Pentru ca urmașii lor să-și amintească mereu de ce lui Ubaid din Narila i se spune Ciungul.

Înainte ca Ubaid să termine de vorbit, doi bărbați îl înșfăcară pe Brahim. Aisha urlă și îl ocroti pe Shamir, în vreme ce alți haiduci încercau să i-l smulgă. Copilul izbucni din nou în plâns și, în vreme ce Aisha își apăra micuțul, întinsă pe jos deasupra lui, haiducii care luptau cu Brahim îl puseră în genunchi. Brahim țipa, insulta și încerca să se apere. Îi întinseră brațul și îl ținură cu toată puterea înainte ca un al treilea să tragă o lovitură de hanger peste încheietura mâinii. Numaidecât, Brahim, cu ochii bulbucați de imaginea înspăimântătoare a mâinii desprinse, fu târât până la jăratic unde îi vârâră ciotul ca să-i cauterizeze rana. Țipetele lui Brahim, gemetele Aishei și plânsul bebelușului se contopiră într-unul singur când haiducii reușiră să smulgă copilul din brațele mamei sale.

Aisha sări în urma lor până căzu la picioarele lui Ubaid.

– Eu sunt mama Nazareeanului! strigă ca în genunchi, prinsă cu amândouă mâinile de tunica haiducului. Copilul o să moară. Ce-l va durea mai tare pe Hernando? Ucide-mă pe mine! Îți dau în schimb viața mea, dar lasă-l pe micuțul meu, ce vină are el? plânse ea în hohote. Ce vină...? încercă să repete înainte de a fi cuprinsă din nou de un plânset necontrolat.

Ubaid nu făcu nici un gest de a o da la o parte pe femeie, motiv pentru care haiducii care duceau copilul se opriră. Cărăușul din Narila șovăi.

– Bine, admise el. Lăsați copilul și ucideți-o pe ea. Tu, adăugă el, adresându-i-se lui Brahim care se tăvălea pe jos, îi vei duce Nazareeanului capul ei. Și mai spune-i că am sfârșit aici, la Córdoba, ceea ce ar fi trebuit să fac în Alpujarras.

Aisha se desprinse de tunica lui Ubaid și acesta se dădu la o parte ca să o lase singură pe femeie, în genunchi. Îi făcu semn unuia dintre haiduci, un sclav însemnat cu fierul roșu, să o execute, iar bărbatul se apropie de ea cu spada scoasă din teacă.

– Nu există alt Dumnezeu în afară de Allah, iar Mahomed este trimisul lui Allah, recită Aisha cu ochii închiși, gata să moară.

Sclavul opri lovitura când auzi mărturisirea de credință. Își lăsă capul în jos. Ubaid își duse degetele de la mâna stângă pe vârful nasului; Sobahet privea scena. Spada haiducului rămase în aer câteva clipe. Până când Shamir amuți. Apoi, bărbatul îi privi pe tovarășii săi, căutându-le ajutorul. Nu erau niște asasini! Printre ei se aflau un argintar din Granada, trei boiangii, un comerciant... Se văzuseră siliți să devină haiduci ca să scape de o sclavie nedreaptă, de un tratament dezonorant. Să lupte și să ucidă creștini. Da. Creștinii le-au furat libertatea și credința! Ei au fost cei care le-au înrobit pe nevestele și fiicele lor! Dar să asasineze o femeie musulmană...

Înainte ca haiducul să fi predat spada, Sobahet și Ubaid schimbară câteva priviri. Nu le putea cere așa ceva oamenilor, păru că-i spune căpetenia haiducilor locotenentului său, și nici nu ar trebui să o facă el personal; era o femeie musulmană. Atunci Ubaid interveni:

– Ia-ți copilul și bărbatul și du-te. Ești liberă. Eu, Ubaid, îți acord viața, aceeași pe care i-o voi lua celuilalt fiu al tău.

Aisha deschise ochii fără să privească pe nimeni. Se ridică grăbită, tremurând și ajunse la bărbatul ce-l ținea pe Shamir, care i-l oferi în tăcere. Apoi se îndreptă spre locul unde se afla Brahim, țintuit lângă jăratic. Îl privi cu dispreț și îl scuipă.

– Câine! reuși ea să-l insulte.

Părăsi luminișul din pădure, epuizată de atâta plâns, fără să știe încotro s-o apuce.

– Arată-i unde este Drumul Refugiilor, îi porunci Sobahet unuia dintre haiduci, când silueta Aishei se pierdu în sens opus, înspre desișul de pe munte.

33

Hernando îi predă lui Rodrigo un splendid exemplar în vârstă de trei ani, cu dârlogii deja puși, nervos și cu o ciudată robă bălțată, cu mari pete maro pe alb. Mânjii, odată încălecați, când se lăsau deja conduși în manejul grajdurilor regale, trebuiau să se obișnuiască cu terenul, cu taurii și cu animalele, să treacă râuri și să sară peste șanțuri, să galopeze pe drumuri și să stea locului la un singur contact cu frâiele, dar trebuiau să cunoască și orașul: să se oprească în fața unui atelier de fierărie și să rămână liniștiți la loviturile de ciocan pe nicovală; să se miște printre oameni fără să se sperie de zbenguielile copiilor, de culori, de steaguri sau de numeroasele animale care umblau libere prin Córdoba – câini, găini și, bineînțeles, nenumărații porci păroși și închiși la culoare, cu cozi negre, urechi și râturi ascuțite din care unii își arătau impunătorii lor colți; să suporte muzica, sărbătorile și tot felul de zgomote și întâmplări neprevăzute. Ce se va întâmpla cu caii aceia și mai ales cu dresorii lor dacă regele sau oricare dintre rudele, apropiații sau protejații acestuia ar fi aruncat din șa pentru că animalul s-ar fi speriat de zgomotul asurzitor al flautelor și al timpanelor la o paradă militară sau de vacarmul supușilor la trecerea regelui lor?

Mânjii tineri de pe izlazuri nu ajunseseră încă, fapt pentru care Hernando se mărginea să ajute la grajduri fără o sarcină anume și, în acel scop, Rodrigo, călare pe bălțat, și Hernando pe jos, cu o nuia lungă și flexibilă în mână, ieșiră de dimineață să străbată orașul și să supună mânzul focos la tot felul de experiențe noi.

– Te-am văzut muncind în grajd și îmi place felul tău de a lucra, îi spuse călărețul înainte de a-și vârî piciorul în scara de la șa, dar pentru moment nu ești departe de ceilalți. Acum, voi constata dacă ai într-adevăr simțul special pe care a crezut don Diego că-l observă la tine. Vom străbate orașul și îl vom face cunoscut acestui mânz. Se va speria. Dacă se va întâmpla așa ceva și vei considera că eu nu mai trebuie să fac nimic altceva, că ar fi greșit să-l pedepsesc cu pintenii sau cu nuiaua, tu va trebui să intervii, ațâțând calul atât cât va fi nevoie. Ai înțeles?

Hernando încuviință atunci când călărețul își trecea deja piciorul drept peste crupă. Cum o să știe când și în ce măsură?

– Dacă mânzul izbutește să mă dea jos, continuă Rodrigo, când se instala în șa, lucru destul de obișnuit în aceste prime ieșiri în oraș, obiectivul tău este calul. Orice s-ar întâmpla, chiar dacă mi-aș sparge capul de un zid sau calul ar călca în picioare o bătrână ori ar distruge o prăvălie, trebuie să-l prinzi și să-l împiedici să fugă prin oraș ca să nu sufere vreo vătămare. Și ține seamă de o împrejurare: prin privilegiu regal, nimeni – repet, nimeni! –, nici guvernatorul, nici alguazilii, nici asesorii sau cei din consiliul celor Douăzeci și Patru din Córdoba nu au autoritate și nici jurisdicție asupra cailor și a personalului grajdurilor regale. Misiunea ta este aceea de a proteja acest animal și, dacă eu aș păți ceva, să-l aduci înapoi la grajduri teafăr și nevătămat, orice s-ar întâmpla sau orice ți s-ar spune.

Hernando îl urmă pe călăreț afară din grajduri, încă întrebându-se ce anume aștepta Rodrigo din partea lui, dar, la fel ca mânzul, nu mai avu timp: de îndată ce animalul făcu un pas în afara incintei și își ciuli urechile, uimit de oamenii care umblau pe câmpia regală și de clădirile care îi erau necunoscute, Rodrigo îi dădu pinteni cu putere ca să-l împiedice să gândească; mânzul făcu un salt spre exterior, așa cum a trebuit să facă și Hernando ca să nu-i piardă. Din momentul acela, urmă o dimineață frenetică. Rodrigo obligă bălțatul să galopeze pe străduțe înguste; trecu printre oameni și căută acele locuri și situații care l-ar fi putut surprinde cel mai mult pe animal, cu Hernando mereu în

urma sa. Căutară strada Căldărarilor în cartierul catedralei, unde supuseră mânzul la zgomotul loviturilor de ciocan în aramă. Apoi, se postară în fața tăbăcăriei cu permanenta ei forfotă; se opriră la atelierele de dărăcit postav și la boiangerii și la cele ale argintarilor și ale fabricanților de ace; străbătură de mai multe ori Piața Corredera și celelalte piețe până ajunseră la abator și la zona atelierelor de olărie. Experiența și cutezanța lui Rodrigo făcură aproape inutilă intervenția asistentului său.

Doar într-o ocazie se văzu obligat la aceasta. Rodrigo apropie mânzul de unul dintre nenumărații porci lăsați liberi pe străzi. Animalul, mare, se năpusti asupra calului, guițând și arătându-și colții. În momentul acela, bălțatul se răsuci, înspăimântat, și se cabră, ceea ce îl derută pe călăreț. Dar înainte de a putea scăpa de porc, Hernando îi tăie calea și îl plesni cu nuiaua peste crupă, obligându-l să înfrunte animalul până când Rodrigo își reveni și preluă din nou controlul. Așadar, se mărginise să arate nuiaua în urma calului, plesnind din limbă în acele ocazii în care, în ciuda pintenilor sau a mângâierilor din partea călărețului, după cum fusese cazul, mânzul se speria de zgomote și de mișcări și se arăta temător să se apropie.

După toate acestea, asemenea calului, Hernando se întoarse la grajduri asudat și cu răsuflarea tăiată.

– Bine, băiete, îl felicită Rodrigo. Călărețul puse piciorul în pământ și îi predă calul. Vom continua mâine.

Hernando trase de hățurile bălțatului spre boxe și acolo, la rândul său, îl predă unui rândaș. Tocmai avea de gând să părăsească incinta, când un potcovar, care inspecta copitele altui cal și pe care îl văzuse de mai multe ori prin grajduri, i se adresă cu voce tare.

– Ajută-mă. Ține-l! îi ceru el. Bărbatul, cu piele foarte oacheșă, îi cedă una din copitele din spate ale calului. De îndată ce Hernando o ținu în sus, peste coapsă, cu spatele la cal, potcovarul răzui furcuța copitei cu un briceag și o curăță de murdăria acumulată. Am un mesaj pentru tine, îi șopti atunci, fără să înceteze să răzuiască. Mama ta este întemnițată. Hernando fu cât

pe-aci să scape din mână copita calului. Animalul deveni neliniștit. Ține-l! îi porunci bărbatul, de data aceasta cu voce tare.

– Cum... cum ai aflat? Ce s-a întâmplat? întrebă el, aproape de urechea potcovarului, lipit de el.

– M-au trimis bătrânii. Respectul cu care rosti ultimul cuvânt îi arătă lui Hernando că omul acela era dintre ai săi. A arestat-o Frăția pe Drumul Refugiilor când se întorcea la Córdoba cu micuțul ei în brațe. N-avea autorizație să părăsească orașul și a fost condamnată la șaizeci de zile de închisoare.

– Ce căuta pe Drumul Refugiilor?

– Tatăl tău vitreg a dispărut. Mama ta a declarat în fața comandantului Frăției că soțul ei a obligat-o să fugă din Córdoba cu copilul, dar că a reușit să-l înșele și să se întoarcă. Aisha s-a ferit mult să le explice poterașilor și apoi comandantului că s-au întâlnit cu haiducii. Mi-au spus să nu-ți faci griji, că este bine, că i-au făcut rost de o pătură pentru ea și de haine pentru copil și că li se duce de mâncare.

– Cum se simte?

– Bine, bine. Amândoi sunt bine.

– Și so...? Știi ceva de Fátima?

Dacă Brahim a hotărât să fugă din Córdoba, se gândi el, poate că o luase cu el și pe Fátima. Ori s-o fi predat?

– Ea locuiește în continuare cu Karim, răspunse potcovarul, care părea să fie la curent cu toată povestea.

Cu atenția aparent fixată asupra felului în care bărbatul termină de curățat furcuțele calului, Hernando nu se putu împiedica să se întrebe ce însemnau toate acestea: Brahim fugise lăsând-o pe Fátima la Córdoba! Cât timp mai rămăsese până să se împlinească *idda?* Două, trei săptămâni?

– Cine ești? se interesă el când potcovarul își termină treaba și îi făcu semn că poate de-acum să dea drumul piciorului calului.

– Mă numesc Jerónimo Carvajal, răspunse bărbatul în timp ce își îndreptă spatele.

– De unde ești? Când...?

– Nu aici. Jerónimo stăvili curiozitatea băiatului, în vreme ce își ducea mâna la șale cu o expresie de durere pe chip. Munca asta o să mă distrugă. Vino cu mine, îi spuse el când își strângea uneltele și porni spre ieșirea din grajduri.

Traversară vestibulul de intrare în clădire, unde la dreapta se deschidea o cancelarie mică servind și ca administrație a grajdurilor. Acolo îl găsiră pe asistentul comisului și un notar care făcea înfloriturі pe niște documente.

– Ramón, îi spuse Jerónimo asistentului pe un ton ferm, chiar din ușă, am nevoie de material. Îl iau cu mine pe cel nou.

Numitul Ramón, în picioare lângă notar, încuviință cu un simplu gest al mâinii, fără să înceteze să privească ce scria celălalt, iar Jerónimo și Hernando ieșiră în stradă.

Sunt de loc din Oran și adevăratul meu nume este Abbas, i-o luă înainte Jerónimo odată ce lăsară în urmă clădirile. Am venit în Spania ca să muncesc în grajdurile unuia dintre nobilii care veniseră în apărarea orașului în urmă cu zece ani. Apoi, don Diego m-a angajat la grajdurile regelui.

Trecuseră de palatul episcopului și mergeau deja pe lângă fațada din spate a moscheei. Hernando îl privi atent pe Abbas: originile sale africane ieșeau la iveală printr-un ten mult mai oacheș decât al moriscilor spanioli, care de multe ori puteau fi confundați cu creștinii; era ceva mai înalt decât el și avea un piept și niște brațe vânjoase, precum cele ale unui potcovar obișnuit să ciocănească pe nicovală și să potcovească animale de călărie. Părul lui era des și negru ca pana corbului, ochii, închiși la culoare și trăsăturile bine conturate, în care făcea notă discordantă doar nasul vizibil borcănat, de parcă la un moment dat i l-ar fi spart cineva.

– Ce o să cumpărăm? se interesă Hernando.

– Nimic. Dar dacă vei fi întrebat la întoarcere, spune că am căutat materiale, dar că nu mi s-au părut potrivite pentru ce îmi trebuiau.

Ajunseseră deja la colțul cu strada Ospătăriei Soarelui, care îi dădea ocol moscheei până la Poarta Iertării.

– Atunci, am putea...? arătă spre strada care se deschidea la dreapta lui.

– La închisoare? înțelese Abbas.

– Da. Aș vrea să merg s-o văd pe mama mea. Îl cunosc pe comandant, îl liniști el pe potcovar văzându-i îndoiala. Nu va fi nici o problemă. Trebuie să vorbesc cu ea.

Abbas sfârși prin a fi de acord și o coti pe strada Soarelui.

– Și eu trebuie să vorbesc cu tine, spuse acesta, în vreme ce urcau spre Poarta Iertării, lăsând la stânga vestigiile culturii lor sub forma unor porți minunate și a arabescurilor cioplite în piatră ale moscheei. Înțeleg că vrei să o vizitezi pe mama ta, dar te rog să nu stai mult.

– Despre ce vrei să vorbim?

– După aceea, se împotrivi Abbas.

Hernando se amestecă printre oamenii care intrau și ieșeau din închisoare până când dădu de portar. Abbas așteptă afară. În jurul patioului interior înconjurat de arcade, se ridicau două niveluri în care se aflau temnițele și dependințele comandantului și celelalte servicii, inclusiv o mică ospătărie. Îl salută pe portar și îl întrebă de comandantul obez și neîngrijit, care nu întârzie să apară în patio aflând de sosirea moriscului.

O putoare de excremente însoți venirea comandantului. Hernando dădu să se ferească atunci când bărbatul îi întinse mâna dreaptă, fiind murdar peste tot de excremente și ud de urină.

– Altul care s-a refugiat în latrine? întrebă el în loc de salut, după ce oftă și acceptă mâna întinsă a comandantului închisorii.

– Da, afirmă comandantul. E un condamnat la galere și este pentru a treia oară când se tăvălește în rahat ca să ne împiedice să punem mâna pe el. Hernando zâmbi în ciuda umezelii calde pe care o simțea în mâna ce i-o strângea pe a lui. Era o stratagemă a deținuților care urmau să fie scoși din închisoare înainte de a fi executați: să se ascundă în latrine ca să se tăvălească în urina și excrementele celorlalți. Nici un alguazil nu se apropia ca să pună mâna pe ei, dar probabil că de trei ori era prea mult și, de data aceasta, fusese necesară prezența comandantului însuși

pentru a-l duce la galere pe condamnat. Mi s-a spus că nu te vei mai întoarce pe aici, adăugă comandantul punând capăt umedei strângeri de mâini.

– E vorba de o chestiune personală, zise Hernando și observă în ochii strălucitori ai interlocutorului său interesul pe care îl stârnise declarația sa. Frăția a ordonat întemnițarea unei femei și a fiului ei. Comandantul se prefăcu că se gândește. O cheamă Aisha María Ruiz.

Nu știu..., începu să spună comandantul, frecându-și cu neobrăzare degetul mare și arătătorul de la mână, cerând plata obișnuită.

Comandante, protestă Hernando, femeia aceea este mama mea.

Mama ta? Și ce făcea mama ta pe Drumul Refugiilor?

Văd că vă amintiți de ea. Asta aș vrea să știu și eu: ce făcea acolo? Și, nu vă faceți griji, mă voi achita față de dumneata.

Așteaptă aici.

Bărbatul se îndepărtă spre una dintre temnițele care dădeau în patio, în spatele arcadelor care îl înconjurau, și Hernando asistă la modul în care doi alguazili care mormăiau întruna, murdari de excremente și de urină, îl flancau pe condamnatul la galere. Acesta, slinos, zâmbea între cei doi alguazili prost dispuși, în vreme ce dinspre temnițe cei rămași își luau adio de la el în gura mare, iar oamenii se dădeau la o parte cu scârbă din calea lor. Îi urmări cu privirea până când părăsiră închisoarea și, întorcându-se spre patio, se întâlni cu Aisha, care îl lăsase pe Shamir în brațele altei deținute.

– Mamă...

– Hernando, murmură Aisha văzându-l.

– Unde am putea fi singuri câteva clipe? îl întrebă Hernando pe comandant.

Acesta le cedă o mică încăpere fără ferestre de lângă cușca portarului, care servea drept depozit.

– Ce făceați...? începu el să o întrebe de îndată ce comandantul închise ușa în urma sa.

– Îmbrățișează-mă, îl întrerupse Aisha.

O privi pe mama sa, care îl aștepta cu brațele întredeschise, de parcă n-ar fi îndrăznit să se refugieze la el. Nu i-o ceruse niciodată! Pentru o clipă, își aminti cum, la Juviles, ea își refula dovezile de afecțiune când se ivea cea mai mică posibilitate de a fi descoperită, iar acum...

Se aruncă în brațele ei și o strânse cu putere. Aisha îl legănă la piept și îngână un cântec de leagăn, nereușind să evite ca sunetul să se stingă într-un hohot de plâns.

– Ce făceai pe Drumul Refugiilor, mamă? întrebă el în cele din urmă cu o voce răgușită.

Aisha îi povesti fuga în munți, întâlnirea cu haiducii și cu Ubaid; cum i-au tăiat mâna tatălui său vitreg, iar ei i-au cruțat viața.

– L-am scuipat și l-am insultat, îi dezvălui ea ca încheiere, clătinându-se, incapabilă încă să accepte faptul că îl lăsase pe soțul ei abandonat în Sierra Morena după ce i-au tăiat o mână.

Hernando vru să râdă, să strige chiar. „Câinele!" se gândi el. În sfârșit, mama lui se răzvrătise. Totuși, ceva îl sfătui să nu o facă.

– Și-a căutat singur pierzania, se mărgini el să afirme.

Aisha șovăi înainte de a da ușor din cap.

– Ubaid vrea să te ucidă, îl avertiză ea. E periculos. A ajuns locotenentul unei căpetenii de haiduci.

– Nu-ți face griji pentru asta, mamă, o întrerupse el fără prea multă convingere. Nu va coborî niciodată la Córdoba, nici pentru mine, nici pentru altcineva. Gândește-te doar la tine și la copil. Cum vă tratează aici?

– Nu ne deranjează nimeni... și mâncăm.

Abbas respectă tăcerea în care se cufundase Hernando când începuse să meargă alături de el. Despărțirea fusese lungă: Aisha plângea cu sughițuri și părea că vrea să-l țină lângă ea, iar el... nici el nu voia să o lase acolo, dar înainte de a se lăsa dus de același plâns, când Aisha observă un ușor tremur al bărbiei fiului ei și că i se accelera respirația, îl obligă să plece. Hernando îl

căută pe comandant și îi făgădui bani, orice altceva, cu condiția să o trateze bine și să aibă grijă de ea și părăsi închisoarea privind necontenit spre ușa temniței prin care dispăruse mama sa.

– Despre ce voiai să vorbim mai înainte? îl întrebă pe Abbas după ce își reveni.

– Mama ta este bine? întrebă acesta la rândul lui și Hernando încuviință. A fost biciuită?

– Nu... din câte știu.

– În acest caz, condamnarea a fost blândă. Un bărbat ar fi fost condamnat la moarte dacă ar fi mers la Granada, la galere pe viață dacă ar fi ajuns la zece leghe de Valencia, Aragón sau Navarra și la biciuire și patru ani de galere dacă ar fi fost găsit în oricare alt loc în afara reședinței sale.

O îmbrățișase cu putere, se gândi Hernando, și nu se văitase. Probabil că nu fusese biciuită... și dacă totuși fusese?

– Mai târziu o să-mi povestești ce s-a întâmplat, mai ales cu tatăl tău vitreg, continuă Abbas. Avem nevoie să știm.

– Aveți nevoie? se miră el.

– Da. Cu toții. Suntem supravegheați. Un fugar... afectează comunitatea. Vor cerceta în anturajul lui.

– Nimeni nu va povesti nimic, comentă Hernando.

Umblau fără un țel anume prin medina, o rețea de străduțe înguste și sinuoase, înconjurată de mari porțiuni de teren în care pătrundeau la rândul lor nenumărate fundături.

– Să nu greșești, Hernando. Acesta este primul lucru pe care trebuie să-l înveți: și între noi există trădători, credincioși care acționează ca iscoade pentru creștini.

Hernando se opri și se încruntă.

– Da, insistă Abbas. Iscoade. Sfatul bătrânilor te-a ales...

– Și tu cine ești cu adevărat? Cum de știi atâtea lucruri?

Abbas oftă. Merseră din nou.

– Ei au profitat de slujba mea la grajduri ca să te pot înștiința cât mai degrabă despre mama ta, dar vor, de asemenea, ca eu să-ți propun ceva. Făcu o pauză și, văzând că Hernando tace, vorbi în continuare: Toate geamiile din Spania sunt organizate. Toate

dispun de muftii și de învățați în legea musulmană care acționează în secret. În Valencia, Aragón, Catalonia, Toledo, Castilia... în toate aceste locuri există comunități constituite de credincioși, în unele dintre ele există chiar și câte o persoană care își spune rege! Toate celelalte localități unde au fost deportați musulmanii din Granada se organizează, alăturându-se moriscilor care s-au stabilit deja acolo sau, ca la Córdoba, unde aproape că nu mai rămăsese nici unul, creându-se din nou această comunitate.

– Dar eu...

– Taci. Primul lucru pe care trebuie să-l faci este să n-ai încredere în nimeni. Nu numai că există iscoade, există mulți alți frați de-ai noștri care, chiar fără să vrea, cedează sub tortura Inchiziției. Vom putea vorbi despre orice dorești și voi încerca să răspund la oricâte întrebări dorești să-mi pui, dar jură-mi că, dacă nu accepți propunerea noastră, nu vei povesti nimănui niciodată nimic din ceea ce știi. Pașii îi duseră în fața străzii Ceasornicului, unde pe un mic turn se afla ceasornicul orașului. Cei doi lăsară să treacă o vreme privind cum niște băieți loveau clopotele cu pietre. Juri? insistă Abbas.

Un iezuit, țipând și gesticulând, încerca să pună capăt ploii de pietre asupra clopotelor.

– Da, afirmă Hernando cu privirea pierdută în urma băieților care fugeau de iezuit. Dar atunci eu cum știu că pot avea încredere în tine?

Abbas zâmbi.

– Înveți repede! Ai încredere în Hamid, sclavul de la bordel?

– Mai mult decât în mine însumi! replică Hernando.

Își îndreptară pașii spre bordel; Hamid era ocupat și nu se putu apropia de ei, dar din ușă făcu un gest de asentiment pe care Hernando îl înțelese numaidecât: potcovarul era de încredere.

În noaptea aceea, încuiat în odaia lui, după ce controlă de vreo două ori că ușa era zăvorâtă pe dinăuntru, Hernando se așeză pe jos și își lăsă degetele să alunece pe coperta unui

exemplar uzat din Coranul scris în *aljamiado.* Apoi, deschise opera divină și o răsfoi.

– Nu sunt omul potrivit să vorbesc despre calitățile ori despre defectele tale, îi mărturisise Abbas în dimineața aceea, dar este ceva într-adevăr important pentru nevoile fraților noștri: știi să scrii și să citești, cunoștințe de care ducem lipsă cei mai mulți dintre noi.

Cărțile scrise în arabă sau cu conținut musulman erau strict interzise și orice persoană la care s-ar fi găsit vreuna o sfârșea în temnițele Inchiziției. Abbas, care locuia și el cu familia sa deasupra grajdurilor, părea că se odihnește când, pe furiș, îi înmână Coranul.

– Există mult mai multe cărți distribuite între oameni, afirmă el. De la traduceri sau scrieri ale marelui cadiu Iyad despre minunile și virtuțile Profetului, până la simple manuscrise cu versuri sau profeții în arabă sau în *aljamiado.* Le țin ascunse pe fiecare în parte cum pot ei mai bine, ca pe o comoară, ca să păstreze legile și credințele noastre. Cardinalul Cisneros, cel care i-a convins pe regii catolici să nu respecte tratatele de pace cu musulmanii, a ars la Granada peste opt mii de scrieri de-ale noastre. Așadar, poartă-te cu opera divină precum ceea ce este: comoara neamului nostru.

Comoara neamului nostru! Hernando devenea din nou păzitorul comorii credincioșilor.

Trebuia să citească și să învețe. Să scrie. Să transmită cunoștințele și să mențină viu spiritul musulmanilor. Acceptase fără șovăire; Abbas îl invită să intre într-o ospătărie și, spre uimirea sa, ceru două pahare cu vin cu care închinară în văzul clienților prezenți acolo.

– Trebuie să fii mai creștin decât creștinii și, în același timp, mai musulman decât oricare dintre noi, îi șopti la ureche.

Hernando ridică paharul și încuviință.

– Allah este mare, spuse în sinea lui când Abbas îl ridică pe al său ca să ciocnească.

Din odaia lui, în liniștea nopții, putea auzi zgomotul înfundat a o sută de cai sub podea; unii scurmau neliniștiți, alții nechezau sau pufăiau, dar le putea simți și mirosul. Cât de puțin avea de-a face mirosul acela cu bălegarul în putrefacție de la tăbăcărie! Era un miros tare și pătrunzător, desigur, dar sănătos. În mod regulat, bălegarul din grajdurile regale era transportat în grădina de zarzavat a Inchiziției aflată alături, motiv pentru care nu ajungea niciodată să putrezească sub picioarele cailor.

Închise Coranul și, în lipsa unei ascunzători mai bune, îl vârî în lada cea mare. Avea să caute vreun loc mai sigur, se gândi el privind cartea pe fundul lăzii, singurul obiect pe care avea să-l păstreze în mobila aceea până la venirea Fátimei. Atunci, poate că ea o va umple, încetul cu încetul, cu lucruri și cu haine, poate chiar ale unui copil. Închise lada și învârti cheia în broască. Fátima. Oricum ar fi acceptat, cu siguranță, dar când Abbas îi spusese că se bizuie și pe ea, nu mai stătuse la îndoială.

– Nevestele noastre sunt cele care îi învață pe copii, îi explică potcovarul. De ele depinde educația lor și toate o acceptă cu mândrie și cu speranță. În plus, în felul acesta se evită denunțurile către Inchiziție. Este aproape inimaginabil ca un fiu să o denunțe pe mama sa. Tu nici nu poți și nici nu trebuie să te întâlnești cu femeile ca să le explici doctrina; asta trebuie să facă o femeie. Nimeni nu suspectează o femeie care se întâlnește cu alte femei.

34

Idda de două luni se împlinise la mijlocul săptămânii, dar Karim îl rugase să nu vină după Fátima decât duminică, după slujba principală. Încă nu erau căsătoriți după legea lui Mahomed, iar nunta, care avea să se celebreze în secret, îi pusese o problemă serioasă lui Hernando: nu avea bani pentru scrisoarea dotală și fără dotă nu se putea încheia căsătoria. Cea mai mare parte din salariul său ajunsese în mâinile comandantului închisorii, iar suma neînsemnată care îi mai rămăsese trebuia să le acopere cheltuielile. Nu dispunea de sfertul de monedă de aur pe care îl cerea legea! Cum de nu se gândise la acest lucru?

– E de ajuns un inel, încercase Hamid să-l liniștească în privința acestei probleme.

Nu-l am nici pe ăla, se plânsese el, gândindu-se la costisitoarele ateliere de argintărie din Córdoba.

– De fier. Ajunge și unul de fier.

Duminică merse de la biserica Sfântul Bartolomeu până la strada Moriscilor în cartierul Sfânta Marina. Traversă toată Córdoba fără să se grăbească, dându-le timp lui Karim și Fátimei, neîncetând să mângâie între degete minunatul inel de fier pe care i-l făurise Abbas folosind un rest de metal. Cu mâinile sale mari, atât de diferite de cele delicate ale giuvaiergiilor, Abbas reușise chiar să-i graveze minuscule crestături decorative.

Pe aceeași stradă, doi tineri morisci care se prefăceau că stau de vorbă, dar care, în realitate, pândeau posibila vizită a vreunui preot sau asesor, îl salutară cordial. Un al treilea care apăru de nicăieri îl însoți până acasă la Karim: o clădire mică și veche cu un singur nivel, cu o grădină în spate care, la fel ca toate

celelalte, era împărțită de mai multe familii. Dar femeile reușiseră să-i văruiască fațada, ca la majoritatea caselor sărăcăcioase de pe strada Moriscilor, iar interiorul, la fel cum se întâmpla și în casele din Granada, se prezenta curat ca lacrima.

Jalil, Karim și Hamid erau în fruntea listei restrânse de invitați care îl salutară pe Hernando: cei absolut necesari pentru ca unirea să atingă notorietatea cerută la nunți; numai puține obicciuri puteau fi împlinite la Córdoba. Hamid îl îmbrățișă, dar tânărul era cu gândul la mama sa: a doua oară când fusese la închisoare, Aisha îl implorase să nu mai vină să o viziteze din nou. „Ai o slujbă bună printre creștini, argumentase ea. Eu voi ieși în curând. Nu îngădui să fii văzut pe aici, în vizită la o moriscă fugară și ca prin asta să se poată face legătura între tine și Brahim cel dispărut." Cât de mult i-ar fi plăcut ca mama lui să fie acolo în ziua aceea!

Hamid se desprinse din îmbrățișare și, luându-l pe după umeri, îl obligă să se întoarcă spre locul unde tocmai își făcea apariția Fátima. Era gătită cu o tunică de in alb luată cu împrumut, care contrasta cu tenul ei măsliniu, cu sclipirea imensilor ei ochi negri și cu părul său lung cârlionțat pe care femeile îl împodobiseră cu mici flori colorate. Soția lui Karim îi dăruise un delicat văl alb care-i acoperea frumoasa ei coamă de păr. Fátima își etala splendizii ei șaptesprezece ani. La baza gâtului, acolo unde Hernando observă zvâcnetul inimii fetei, sclipea podoaba de aur interzisă.

Îi oferi mâna și ea o luă cu hotărâre, aceeași tărie pe care o dovedise până în momentul acela. Așa înțelese Hernando, care i-o strânse la rândul lui. Își încrucișară privirile și le susținură. Nimeni nu-i întrerupse; nimeni nu îndrăzni nici măcar să se miște. El vru să-i spună că o iubește, dar Fátima îl opri cu un gest aproape imperceptibil, de parcă ar fi vrut să prelungească momentul acela și să se delecteze cu izbânda. Cât de mult îi costase! În doar câteva clipe, amândoi își amintiră în același timp toate suferințele: nunta silită și Fátima dăruindu-se lui Brahim...

– Te iubesc, afirmă Hernando, cu toate că intuia gândurile ce-i ocupau mintea viitoarei sale soții.

Fátima strânse buzele. Și ea ghicea la ce se gândea el. Hernando îndurase sclavia din dragoste pentru ea!

– Și eu pe tine, Ibn Hamid.

Își zâmbiră, moment de care profită soția lui Karim ca să-i zorească. Nu era cazul să se mai amâne ceremonia.

Hamid făcu exortațiile. Părea îmbătrânit; uneori îi tremura vocea și trebui să și-o dreagă de repetate ori ca să-și recapete tonul. Fátima pierdu orice urmă de calm și seninătate atunci când primi inelul grosolan de fier. Cu mâini tremurânde, căută degetul potrivit; apoi schiță un zâmbet nervos. Nu a fost nici un zaiafet și nici nu au fost dansuri, nici măcar un ospăț; se mărginiră să se roage în șoaptă, înspre *quibla,* iar tinerii căsătoriți părăsiră strada Moriscilor ca un cuplu oarecare. Fátima își scoase podoabele din păr și își schimbase tunica albă cu îmbrăcămintea ei obișnuită. Avea părul acoperit cu vălul și o mică bocceluță în mână. Cât de mult loc va mai rămâne de umplut din ladă, se gândi Hernando văzând cât de puțin cântărea bocceluța.

Ascunseseră mâna Fátimei în interiorul Coranului, pe care îl acoperiră la rândul său cu vălul alb pe care Fátima îl împături cu delicatețe. Ca să respecte obiceiul, introduseră sub salteaua de pe pat o mică prăjitură cu migdale. Apoi, pentru a mia oară, ea străbătu cele două odăi, privind pe ici, pe colo, visând la viitorul ei în casa aceea; până când ajunse să se oprească cu spatele la el, în fața ligheanului, în care își lăsă să alunece cu delicatețe buricele degetelor și atinse suprafața apei curate. Atunci îi ceru să o lase singură până la căderea nopții.

– Aș vrea să mă pregătesc pentru tine.

Hernando nu reuși să-i vadă chipul, dar tonul vocii ei, senzual, îi spuse tot ce dorea să audă.

Ascunzându-și tulburarea, îi dădu ascultare și coborî la grajduri, care duminica erau pustii; doar un rândaș de serviciu

lenevea în patioul exterior. Făcu o plimbare de-a lungul grajdurilor și, distrat, lovi ușor cu palma peste crupele mânjilor. Cum avea să se pregătească Fátima pentru el? Nu mai avea tunica albă deschisă pe părți în care îl primise în prima lor noapte de dragoste, la Ugíjar. Nu era în bocceluță! Se înfioră la amintirea sânilor ei tari și umflați, întrezăriți în lumină, arătându-se, provocatori, prin deschizături, mișcându-se când îl servea, când se ocupa de el...

Nu apucă să se dea la o parte. Unul dintre mânjii neîmblânziți sosiți de curând de pe izlazuri azvârli cu copita la trecerea lui și îl nimeri pieziș în pulpă. Hernando simți o durere ascuțită și își duse mâinile la picior; din fericire, mânzul nu era încă potcovit și durerile pricinuite de lovitura de copită se potoliră puțin câte puțin. „Prostule!" mormăi Hernando, reproșându-și neglijența. Cum de le putuse lovi cu palma chiar și ușor pe acele animale care nu erau obișnuite cu acest tratament? Mânzul se numea Săgeată și felul lui focos de a fi îi arătase deja că-i va da mai mult de furcă decât ceilalți. Hernando se apropie de el și Săgeată trase de dârlogul care îl ținea legat de perete. Atent la picioarele acelea gata să azvârle din nou, se instală lângă el. Acolo, nemișcat, așteptă cu răbdare ca animalul să se calmeze, mai întâi fără măcar să-i vorbească, pentru ca apoi să înceapă să-i șoptească de îndată ce mânzul încetase să mai lupte împotriva legăturilor și să se miște neliniștit în spațiul strâmt în care era izolat. Îi vorbi cu blândețe multă vreme, așa cum făcea cu Bătrânica în munți. Nu făcu nici o încercare să se apropie de el sau să-și ducă mâna la gâtul lui să-l lovească ușor cu palma. Săgeată evita să-l privească, dar își ciulea urechile la schimbările din tonul vocii lui. Așa rămaseră destul de mult timp. Mânzul nu cedă; rămase îndârjit, încordat, cu capul drept în față, fără să facă nici cel mai mic gest de a se pleca pe o parte ca să-l adulmece sau să caute vreo apropiere de el.

– O să te dai tu pe brazdă, prevesti Hernando atunci când hotărî că nu era momentul să meargă mai departe, și în ziua

aceea, continuă el să spună părăsind boxa atent la picioarele mânzului, o s-o faci din inimă, mai mult decât oricare altul.

– Cu siguranță că așa va fi. Hernando se întoarse tresărind, auzind vocea. Don Diego López de Haro și José Velasco îl priveau. Nobilul apărea îmbrăcat ca de duminică: pantaloni cu fante în diverse tonuri de verde până mai sus de genunchi, ciorapi și pantofi de catifea; pieptar negru foarte strâns pe corp, fără mânecă, cămașă cu guler și manșete plisate, iar pe deasupra o haină lungă și largă și spadă la cingătoare. José, lacheul său, era lângă el, iar la câțiva pași în spate, rândașul de serviciu. Oare de cât timp îl priveau? O fi spus ceva nelalocul lui când îi vorbea mânzului? Își amintea... îi vorbise în arabă! Te-a durut lovitura de copită? îl întrebă don Diego arătând spre piciorul lui. Dacă au văzut că Săgeată i-a tras o lovitură cu piciorul... Auziseră tot de la început!

– Nu, excelență, se bâlbâi el.

Don Diego se apropie și își sprijini mâna cu familiaritate de umărul băiatului. Cu toate acestea, atingerea îl intimidă pe Hernando: recitase niște sure!

– Știi de ce îl cheamă Săgeată? Comisul regal nu așteptă să-i răspundă. Pentru că este iute și tare ca săgețile, precum și sprinten și mlădios, și se mișcă ridicând picioarele din față și din spate de parcă ar vrea să atingă cerul cu genunchii și cu jaretele. Mi-am pus multe speranțe în acest mânz. Ai grijă de el. Îngrijește-l bine. Unde ai învățat tot ce știi despre cai?

Hernando șovăi... Trebuia oare să-i povestească?

– În Sierra Nevada, încercă el să evite răspunsul.

Don Diego își plecă ușor capul, în așteptarea unor explicații mai cuprinzătoare.

– În munți, doar tâlharii aveau cai, spuse el la tăcerea lui.

– Cu Ibn... Abén Humeya, se văzu atunci silit să recunoască. M-am ocupat de caii lui.

Don Diego încuviință, cu mâna sa dreaptă sprijinită în continuare pe umărul lui Hernando.

– Don Fernando de Válor și de Córdoba, murmură el. Se spune că a murit declarându-și sus și tare creștinismul. Don Juan de Austria a poruncit să fie deshumat cadavrul său din munți și să fie îngropat creștinește la Guadix. Nobilul se gândi câteva clipe. Retrage-te, îi spuse după aceea. Azi e duminică, vei continua mâine.

Hernando își abătu privirea spre ferestre: soarele începea să apună. Fátima! Făcu o plecăciune stângace și părăsi în grabă grajdurile.

Dar don Diego rămase cu privirea ațintită asupra lui Săgeată.

– Am văzut mulți oameni reacționând cu violență atunci când un mânz îi lovește cu copita sau se apără, îi spuse el lacheului său, fără să se întoarcă spre el. Atunci îi maltratează, îi pedepsesc și nu reușesc decât să-i nărăvească și mai rău. Spre deosebire de ei, puștiul ăsta s-a apropiat de animal cu blândețe. Ai grijă de băiatul ăsta, José. El știe ce are de făcut.

Hernando urcă în fugă scările care duceau la locuințe și bătu la ușă.

– Va trebui să mai aștepți, îi spuse Fátima dinăuntru.

– Se lasă întunericul, se auzi pe sine spunând pe un ton teribil de nevinovat.

– Ei bine, va trebui să mai aștepți, răspunse ea cu hotărâre.

Se plimbă în sus și în jos pe culoarul care dădea spre locuințe, până când obosi să se miște. Ce o fi făcând? Timpul trecea. Să bată din nou la ușă? Șovăi. În cele din urmă, alese să se așeze pe jos, exact în fața ușii. Și dacă îl vedea cineva? Ce să le spună? Și dacă vreunul dintre ceilalți angajați care locuiau la etajul de sus...? Și dacă era însuși comisul? Era jos, la grajduri! Ce o fi auzit din cuvintele pe care i le șoptise mânzului? Era interzis să se vorbească în arabă. Știa că moriscii prezentaseră o cerere consiliului municipal din Córdoba în care expuneau dificultatea pe care o presupunea pentru mulți dintre ei renunțarea la singura limbă pe care o cunoșteau. Implorau un moratoriu pentru aplicarea decretului regal,

pentru a lăsa timp celor care nu o știau să învețe limba spaniolă. Au fost refuzați și faptul de a vorbi în arabă continua să fie pedepsit cu amenzi și închisoare. Ce pedeapsă va atrage atunci după sine recitarea Coranului în arabă? Cu toate acestea, don Diego nu spusese nimic. Să fie oare adevărat că acolo singura religie erau caii?

Niște ciocănituri timide în ușă îl îndepărtară de la gândurile sale. Ce însemna...?

Ciocăniturile se repetară. Fátima bătea dinăuntru.

Hernando se ridică și deschise cu delicatețe. Ușa nu era zăvorâtă.

Rămase încremenit.

Închide! îi strigă Fátima cu o voce pițigăiată și un zâmbet pe buze.

Se supuse cu stângăcie.

În lipsa tunicii, Fátima îl primi goală. Lumina apusului și pâlpâirea unei lumânări din spate se jucau cu silueta ei. Sânii erau pictați cu praf de lemn-câinesc într-un desen geometric care urca sub formă de flacără până îi atingea vârfurile degetelor de la mâna de aur ce atârna din nou la gâtul ei. Își pictase și ochii, încercuindu-i, pentru ca până la urmă să le fi desenat niște linii lungi care le scoteau în evidență forma migdalată. Un delicios parfum de apă de portocal îl învălui pe Hernando când își plimba privirea pe trupul zvelt și voluptuos al soției sale, amândoi nemișcați, într-o tăcere tulburată doar de răsuflările lor întretăiate.

– Vino, îi ceru ea.

Hernando se apropie. Fátima nu făcu nici o mișcare, iar el urmări cu buricele degetelor desenul de pe sânii ei. Apoi, în picioare în fața soției sale, se jucă cu sfârcurile ei întărite. Ea suspină. Când vru să-i ia în mână unul dintre sâni, ea îl opri și trase de el până la locul în care se afla ligheanul. Atunci, începu să-l dezbrace cu delicatețe și îi spălă trupul.

Hernando îngăimă în clipa aceea câteva prime cuvinte și se abandonă fiorilor care îl străbăteau de îndată ce unul din sânii

Fátimei îi atingea pielea și de fiecare dată când mâinile ei umede îi treceau cu senzualitate peste tors, peste umeri, pe brațe, pe pântece, printre picioare...

Și, în același timp, ea îi vorbea în șoaptă, cu blândețe: te iubesc; te doresc; fă-mă să fiu a ta; ia-mă; du-mă în paradis...

Când termină, îl sărută și se atârnă de gâtul lui.

– Ești femeia cea mai frumoasă de pe pământ, îi spuse Hernando. Cât am așteptat acest...!

Dar Fátima nu-l lăsă să continue: își ridică amândouă picioarele cu care îi încinse mijlocul, rămase agățată de el și își mișcă în mod delicat vulva până îi întâlni penisul erect. Gâfâielile lor se contopiră într-una singură când Fátima se lăsă să alunece în jos, iar el o penetră până ajunse în străfundul trupului ei. Hernando, în tensiune, cu mușchii lucindu-i din pricina sudorii, o ținu prinsă de spinare și ea se arcui, contorsionându-se în căutarea plăcerii. Fátima își impuse ritmul: îi ascultă cu atenție gâfâielile, suspinele și șoaptele ininteligibile; se opri de mai multe ori și îi mușcă lobii urechilor și gâtul, vorbindu-i ca să-i domolească avântul, făgăduindu-i cerul, pentru ca, apoi, să înceapă din nou un dans ritmic pe membrul lui. În cele din urmă, avură orgasm în același timp.

Hernando urlă; Fátima se delectă într-un extaz care se înălța mai presus de țipătul soțului ei.

– În pat, du-mă în pat, îl rugă fata când el încercă să o ridice și să o desprindă de el. Așa. Du-mă! Îl îmbrățișă și mai tare. Amândoi împreună, îi ceru ea. Te iubesc. Îl trăgea de păr când el o conducea în patul nupțial. Nu te desprinde de mine. Iubește-mă. Rămâi în mine...

Întinși, fără să se desprindă unul de celălalt, se sărutară și se mângâiară până când Fátima simți că dorința renăștea în Hernando. Și făcură din nou dragoste, cu frenezie, ca și cum ar fi fost pentru prima dată. Apoi, ea se ridică și pregăti o limonadă și fructe uscate pe care i le servi la pat. Și când Hernando mânca, îi linse tot trupul, mișcându-se ca o pisică până când și el se

alătură jocului ei, căutând să o atingă cu limba pe măsură ce ea se răsucea de pe o parte pe alta.

În noaptea aceea, cei doi străbătură împreună iarăși și iarăși căile dintotdeauna ale dragostei și plăcerii.

35

8 decembrie 1573,
sărbătoarea Zămislirii Sfintei Fecioare

Trecuseră șapte luni de când încheiaseră căsătoria. Aisha ispășise cele șaizeci de zile de condamnare, fusese pusă în libertate, iar Hernando a obținut permisiunea administratorului pentru ca, împreună cu Shamir, să împartă cu ei odăile de deasupra grajdurilor. Fátima era însărcinată în cinci luni, iar Săgeată a sfârșit prin a se lăsa în grija și mângâierile lui. Nu i-a mai vorbit în arabă. În aceeași noapte a nunții, întinși în pat, asudați, îi explicase Fátimei ce se întâmplase cu mânzul și cu don Diego.

– Creștinul tot creștin rămâne, îi răspunsese ea pe un ton absolut diferit de cel folosit de-a lungul nopții, bănuitoare la afirmația că acolo singura religie erau caii. Blestemații! Să n-ai încredere, dragostea mea: cu cai sau fără ei, ne urăsc și ne vor urî mereu.

Apoi Fátima căutase din nou trupul soțului ei.

Hernando muncea din zori și până în noapte. De două ori pe zi, trebuia să plimbe mânjii de dârlog, ca să facă mișcare. Folosea un dârlog lung în jurul căruia se roteau animalele; în gură cu o nuia verde, unsă cu miere, și a cărei grosime trebuia să fie în creștere până să ajungă la cea a unei lănci, ca să se deprindă cu zăbala de fier pe care într-o zi aveau s-o prindă cu gura, și cu saci cu nisip în spinare, ca să se obișnuiască cu greutatea unui călăreț. În boxe, îi curăța, frecându-i pe tot corpul cu o cârpă; le ridica picioarele din față și din spate și le curăța copitele, pregătindu-le pentru momentul în care aveau să fie potcoviți. Săgeată a fost

primul care a acceptat să lucreze în patio cu un sac cu nisip în spinare și cu o nuia groasă în gură. Pe lângă aceste treburi, câte un călăreț îi cerea adesea să-l însoțească la plimbarea prin oraș, așa cum făcuse cu Rodrigo.

Îi plăcea această muncă și mânjii plesneau de sănătate și se comportau minunat. Îi uimi pe rândașii de la grajduri cu propuneri pentru o anumită alimentație complementară paielor și ovăzului pe care le mâncau de obicei mânjii: Săgeată, vioi de felul lui, trebuia să mănânce o pastă de bob și de năut fierte toată noaptea cu tărâțe și un pumn de sare; unui alt mânz, mai sfios, trebuia să i se suplimenteze alimentația cu grâu și secară, fierte tot așa în timpul nopții anterioare ca să formeze o pastă căreia trebuia să i se adauge tărâțe, sare și, în acest caz, untdelemn. Față de aceste recomandări, care iscaseră o anumită tulburare a obiceiurilor de la grajduri, don Diego a considerat că nu puteau aduce nici un fel de prejudiciu mânjilor, motiv pentru care și-a dat consimțământul pentru recomandările moriscului. Rezultatele au fost vizibile și imediate: Săgeată, fără să-și piardă vioiciunea, se potolise, iar mânjii aceia mai sfioși câștigaseră în avânt și îndrăzneală. Călăreți, rândași, potcovari și curelari îl respectau, până și administratorul se străduia să-i acorde tot ce i-ar fi putut fi necesar ca, de pildă, recomandarea ca Aisha să poată munci ajutând la țesutul mătăsii.

În acel 8 decembrie 1573, ziua Zămislirii Sfintei Fecioare, inchizitorii aveau prevăzut să oficieze un autodafe în catedrala din Córdoba. Hernando și Fátima trăiau cu neliniște agitația pe care acest anunț o iscase în rândul populației, inclusiv în cadrul personalului de la grajduri, exact la fel cum se întâmplase la aceeași dată și în urmă cu doi ani, și cu un an, când aceeași zi fusese aleasă pentru celebrarea autodafeurilor. Cu un an înainte, fervoarea populară și curiozitatea bolnăvicioasă atinseseră apogeul: în acel autodafe, după un proces îndelungat în care fusese necesară tortura, se dictase sentința împotriva a șapte vrăjitoare, printre care faimoasa făcătoare de farmece din Montilla, Leonor

Rodríguez[1], cunoscută ca La Camacha, care, după ce abjurase în urma așa-numitei *levi*[2], fusese condamnată la primirea a o sută de lovituri de bici la Córdoba și alte o sută la Montilla, precum și la surghiunul din Montilla vreme de zece ani și la obligația de a sluji într-un spital din Córdoba în primii doi ani. În acele împrejurări în care religiozitatea putea fi percepută chiar și la animale, moriscii căutau să treacă neobservați printre localnici. La Camacha mărturisise că a învățat meșteșugul necromanției de la o maură din Granada!

Dar nici el, nici ea nu puteau rămâne străini de intențiile tribunalului Inchiziției din anul acela. În noaptea dinainte, Abbas le făcuse o vizită.

– Mâine va trebui să mergem la moschee pentru a asista la un autodafe, îi anunță el brusc, după ce i-a salutat.

Hernando și Fátima își încrucișară privirile.

– Tu crezi? întrebă tânărul. Ce motiv ne-ar putea...?

– Sunt mai mulți morisci condamnați.

În ciuda originii sale africane, Abbas se înțelegea foarte bine cu inchizitorii. El însuși urma instrucțiunile date lui Hernando și se prezenta în fața vecinilor săi nemiloși din alcazar ca fiind cel mai creștin dintre creștini, până într-acolo încât nu era ceva neobișnuit să fie dat ca exemplu de creștinare a cuiva născut în secta lui Mahomed. Meseria lui îi permitea, de asemenea, să câștige încrederea și recunoștința inchizitorilor avari și a inspectorilor Sfântului Oficiu: feroneria unei porți desprinse, balustrada aceea de fier care cedase; un ornament frânt. Gratiile de la ferestruicile temnițelor...! Toate acele mici reparații erau încredințate îndemânaticului potcovar de la grajduri, care spunea că le face din devotament, fără să ia vreun ban pentru ele.

– Chiar și așa, insistă Hernando, ce motiv am avea să asistăm la autodafe?

---

[1] Leonor Rodriguez (1532-1585) a fost imortalizată de Cervantes într-una dintre nuvelele sale exemplare, cea intitulată *Conversația câinilor*. (n.tr.)

[2] Sentință a Tribunalului Inchiziției în cazul celui mai mic grad de culpabilitate, atunci când se dispunea de puține indicii de vinovăție. (n.tr.)

– În primul rând, devotamentul și respectul nostru față de Sfânta Inchiziție, răspunse potcovarul cu o strâmbătură. Trebuie să fim văzuți acolo, crede-mă. În al doilea rând, vreau să cunoști pe cineva; și în al treilea rând, și acesta e cel mai important, ca să afli în mod direct motivul pentru care au fost judecați frații noștri și care sunt pedepsele care li se aplică. Trebuie să informăm la Alger cum sunt tratați de către Inchiziție musulmanii din Spania.

Fátima și Hernando se ridicară în același timp.

– De ce?

Abbas îi solicită atenția printr-un gest al mâinii.

– Pentru fiecare condamnat de-al nostru, turcii îi vor pedepsi pe creștinii captivi în temnițele din Alger. Da. Așa este, afirmă el, văzând expresia lui Hernando. Și creștinii o știu. Dar nu din acest motiv Inchiziția încetează să mai pedepsească ceea ce consideră ei ca fiind erezie, ci este o metodă bună de presiune care probabil că influențează în momentul în care se aplică o condamnare mai mult sau mai puțin dură. O știu. I-am auzit vorbind despre asta. Veștile vin și se duc. Noi le trimitem la Alger și de acolo se întorc prin gura celor răscumpărați sau a călugărilor din Ordinul Merced care i-au răscumpărat pe captivi. Întotdeauna s-a procedat așa: înainte de Regii Catolici, corsarii capturați în Spania erau lapidați sau spânzurați, ceea ce primea un răspuns imediat de cealaltă parte a strâmtorii și corsarii executau câte un creștin. S-a ajuns la un acord tacit între cele două părți: condamnarea pe viață la galere pentru ambele părți. Ceva asemănător se întâmplă și cu Inchiziția. Aici, la Córdoba, înainte de sosirea celor deportați de la Granada, nu locuiau morisci; acum e rândul nostru să organizăm ceea ce se face de ani de zile în alte regate.

– Cum facem ca aceste informații să ajungă la Alger?

– Peste patru mii de cărăuși morisci traversează Spania în fiecare zi! Există credincioși care se îmbarcă în mod curent spre Berbería. În ciuda interdicției ca moriscii să se apropie de țărmuri, nu e greu să înșeli paza redusă a creștinilor. Noi, prin intermediul cărăușilor, le transmitem haiducilor și sclavilor și

fugarilor care se alătură acestora ca să fugă în Berbería știrile despre condamnările Inchiziției. Ei sunt cei care se obligă să le transmită...

– Ubaid este printre ei? lăsă Hernando să-i scape, amintindu-și de relatarea mamei sale despre cele întâmplate pe munte.

– Te referi la Ciung?

Abbas se încruntă.

– Da. Omul ăla a jurat să mă omoare.

Fátima, surprinsă, îl întrebă pe soțul ei din priviri. Hernando nu voise să-i povestească cele întâmplate pe drumul refugiilor. Mama lui și cu el se mărginiseră să-i spună că Brahim fugise și că Aisha izbutise să scape.

Hernando o luă pe Fátima de mână și încuviință.

– Dar ce face Ubaid la Córdoba? Ai aflat ceva despre el? insistă ea, adresându-i-se lui Hernando, știind prea bine că omul acela reprezintă o adevărată amenințare.

– Haiducii ne sunt foarte utili, interveni Abbas, dar noi le suntem lor și mai utili. Fără ajutorul pe care îl obțin de la moriscii de pe ogoare și de prin locurile unde trebuie să se ascundă, n-ar putea supraviețui. De ce a jurat să te omoare?

Hernando îi povesti istoria, referindu-se la amenințările pe care le proferase cărăușul din Narila împotriva lui Brahim și împotriva lui însuși, dar, cu toate acestea, nu dezvălui faptul că el ascunsese în hamurile catârului crucifixul de argint care îi adusese condamnarea.

– Acum înțeleg! interveni Abbas. De aceea i-a tăiat mâna tatălui tău vitreg. Nu reușeam să înțelegem de ce reacționase atât de violent față de un frate întru credință. Înțeleg și lipsa de încredere a lui Hamid în Sobahet și în Ciung.

Fátima pricepu atunci și își ațintì ochii ei negri, acuzatori, asupra chipului lui Hernando.

– Am crezut că este mai bine ca tu să nu afli, recunoscu el, strângând mâna soției sale cu și mai multă forță. Dar de unde știi tu toate astea? adăugă el, adresându-i-se potcovarului.

– Ți-am mai spus că suntem în permanentă legătură. Abbas își duse mâna la bărbie și o frecă de mai multe ori. O să încerc să aranjez această treabă. Îi vom cere să te lase în pace. Ți-o jur.

– Dacă știi atât de multe despre haiduci, interveni atunci Fátima cu îngrijorarea întipărită pe față, ce s-a întâmplat cu Brahim?

– S-a vindecat, răspunse Abbas. Am înțeles că s-a alăturat unui grup de oameni care aveau de gând să traverseze strâmtoarea spre Berbería.

Și așa se întâmplase. Ceea ce nu știa nimeni, nici măcar oamenii cărora li se alăturase Brahim în fuga lui, era faptul că durerea în membrul său retezat păruse că dispare atunci când Brahim aruncase o ultimă privire către pământurile din Córdoba ce se întindeau la picioarele lanțului Sierra Morena. Junghiurile permanente și cumplite pe care le simțea în braț scăzuseră din pricina mânici care îl copleșise în momentul acela, al abandonării a ceea ce în viața sa mizerabilă printre creștini constituise singura lui dorință arzătoare: Fátima. De la distanță, și-o închipuise pe soția pe care i-o furaseră bătrânii și o puseseră în brațele Nazareeanului, dăruindu-se acestuia, oferindu-i trupul, poate deja cu sămânța bastardului în pântecul ei... „Jur că mă voi întoarce după tine!" mormăise Brahim cu fața spre câmpie.

Era puțin trecut de a doua parte a unei zile reci, dar însorite, și Hernando șovăi în momentul în care era pe punctul de a trece de Poarta Iertării a moscheei din Córdoba. Fátima observă la timp, dar Abbas le-o luă cu doi pași înainte. Iar mulțimea care se îmbulzea în spatele lor îi împinse înăuntru în sunetul clopotelor care băteau în vechiul minaret musulman, transformat în clopotniță.

Hernando trăia de trei ani la Córdoba și trecuse de zeci de ori în jurul moscheei; uneori se mărginea să-și ascundă privirea în pământ, alteori privea cu coada ochiului zidurile care, precum o fortăreață, înconjurau locul de rugăciune al califilor din

Occident și al miilor de credincioși care făcuseră din Córdoba farul ce iradia adevărata credință spre Apusul creștinătății.

Dar nu îndrăznise niciodată să intre. În catedrală, se puteau număra, în afară de membrii consiliului catedralei, peste două sute de preoți, care oficiau zilnic mai mult de treizeci de liturghii în numeroasele sale capele.

Abbas li se alătură din nou când, odată depășit vestibulul acoperit cu o cupolă ce se deschidea în spatele marelui arc ogival al porții, Hernando și Fátima fură împinși de puhoiul de oameni care se răspândise prin grădina marelui claustru care preceda intrarea în catedrală, printre portocali, chiparoși, curmali și măslini. Potcovarul crezu că ghicește gândurile tânărului, strânse buzele și îi făcu un semn, îndemnându-l să meargă mai departe. Fátima, gătită cu vălul alb pe care îl purtase în ziua nunții ei, se agăța de brațul lui.

Grădina claustrului era dispusă ca un amplu dreptunghi închis și înconjurat de galerii alcătuite din arce pe coloane pe trei dintre laturile sale, care coincidea ca dimensiuni cu fațada dinspre miazănoapte a catedralei. În ciuda răcorii aduse de copaci și de fântânile din grădină, cei trei morisci se înfiorară la vederea sutelor de tunici de condamnați care atârnau de pereții claustrului, ca un avertisment notoriu și permanent că Inchiziția stă de veghe și pedepsește erezia. Pe vremea musulmanilor, credincioșii se purificau și își făceau abluțiunile în patru spălătoare, două pentru femei și două pentru bărbați, pe care califul al-Hakam le construise în afara moscheei, peste drum de fațadele orientală și occidentală, și apoi intrau în sălile de rugăciuni, câte una pentru fiecare navă, prin nouăsprezece porți care se deschideau pe laturi și pe care creștinii le zidiseră. Așadar, în ziua aceea, intrară în incintă prin poarta numită Arcul Binecuvântărilor, singura care rămăsese deschisă înspre grădină, acolo unde pe vremuri se binecuvântau drapelele trupelor care plecau să lupte împotriva musulmanilor. Ajunși înăuntru, așteptară ca ochii să li se obișnuiască cu lumina lămpilor ce atârnau de tavanul înalt doar de nouă *varas*, și până și Abbas, care o cunoștea, nu putu decât să

se alături impresiei care îi făcuse pe Fátima și pe Hernando să încremenească, în vreme ce lumea intra puhoi, unii evitându-i, alții împingându-i. O pădure de aproape o mie de coloane aliniate, unite toate prin arcade duble, unele deasupra altora, care alternau roșul cărămizilor cu ocrul pietrei din arce, se deschidea dinaintea lor, invitându-i la rugăciune!

Rămaseră nemișcați câteva clipe, respirând mirosul puternic de tămâie. Hernando privea absorbit capitelurile vizigote sau romane, toate diferite unele de altele, care încununau coloanele la unirea lor cu arcele. Fátima era în continuare flancată de cei doi bărbați.

Nu există alt Dumnezeu în afară de Allah, iar Mahomed este trimisul lui Allah, șopti ea atunci, de parcă vreo forță din afară, magică, ar fi silit-o să rostească acele cuvinte.

Ești nebună? o luă la rost Abbas, în timp ce întorcea capul ca să vadă dacă cineva dădea semne că ar fi auzit-o.

Da, răspunse Fátima cu voce tare, în vreme ce înainta, amețită, mângâindu-și pântecele proeminent, spre interiorul moscheei.

Abbas își îndreptă privirea spre Hernando, implorându-l să împiedice orice gest necugetat din partea soției sale.

– Fă-o pentru fiul nostru, o rugă acesta după ce o ajunse din urmă și puse mâna pe pântecele fetei, iar Fátima părea că se trezește. Într-o zi ți-am jurat că-i voi pune pe creștini la picioarele tale; azi îți jur că într-o zi ne vom ruga la singurul Dumnezeu în acest sfânt lăcaș. Ea închise ochii pe jumătate. Acea făgăduială nu-i păru îndeajuns. O jur pe Allah, adăugă Hernando cu voce joasă.

– Ibn Hamid, îi răspunse ea fără nici un fel de precauție, în timp ce oamenii se scurgeau în continuare pe lângă ei, vorbind cu însuflețire despre autodafeul la care urmau să asiste. Ține minte întotdeauna acest jurământ pe care tocmai l-ai făcut și du-l la îndeplinire, orice s-ar întâmpla.

Abbas răsuflă ușurat când o văzu pe Fátima agățată din nou de brațul soțului ei.

Putură să pătrundă în moschee încă puțin; mii de persoane înconjurau deja zona în care se construia noua catedrală renascentistă, în formă de cruce, sprijinită de piloni mari și contraforți în stil gotic, în inima locului de rugăciune al musulmanilor – în nava centrală care conducea la *mihrab* – și care străpungea plafonul moscheei prin mijloc, pentru ca apoi să se arate impunător pe deasupra acesteia și astfel să atingă atât de mult râvnitele proporții pe care creștinii le căutau la templele lor. Acea măreață construcție, care începuse cu mulți ani în urmă și care încă se mai afla în curs de ridicare, era chemată să înlocuiască o mică biserică primitivă construită și ea înlăuntrul moscheei, în locul pe care-l ocupa *quibla* în extinderea dusă la bun sfârșit de către Abderramán al II-lea. Ridicarea noii capele principale iscase respingerea din partea consiliului municipal al Córdobei, ai cărui câțiva membri se temuseră că noua construcție va face inutile capelele sau altarele lor și, fiind în luptă cu consiliul catedralei, cei douăzeci și patru de membri și asesorii din Córdoba dictaseră o ordonanță prin care orice lucrător care ar fi acceptat să muncească la construirea noii catedrale avea să fie condamnat la moarte. Împăratul Carol Quintul a pus capăt diferendului și a autorizat construirea noii catedrale.

În vreme ce așteptau intrarea tuturor credincioșilor, dintre care mulți fuseseră nevoiți să se mulțumească să rămână în grădina claustrului, precum și a tribunalului Sfântului Oficiu, a membrilor consiliului catedralei și a celui municipal și, mai cu seamă, a inculpaților, printre șoaptele, râsetele și conversațiile spectatorilor, Hernando a avut timp suficient să observe interiorul mărețului edificiu, capabil să primească mii de persoane. Independent de grădină, planul moscheei era aproape un patrulater. În mijloc, se proceda la construirea noii catedrale, înconjurată toată de sute de coloane și arce duble suprapuse care combinau roșul cu ocrul. Spațiul rămas liber între ultimul șir de coloane și zidurile moscheei fusese utilizat de către creștinii nobili și beneficiari ai unor prebende ca să deschidă numeroase capele consacrate sfinților și martirilor lor. Altare, crucifixe,

tablouri și imagini religioase, cum se întâlneau de-a lungul și de-a latul străzilor oricărui oraș, erau expuse fervorii populare ca dovadă a puterii caselor nobiliare care le plăteau și le înzestrau cu donații și legate. Oriunde s-ar fi privit, se puteau găsi blazoanele și simbolurile heraldice ale nobililor, cavalerilor și cardinalilor: sculptate în propriile ateliere, pe pereți, arce și coloane; cizelate în fierul forjat al nenumăratelor grilaje care închideau capelele perimetrale; pe lespezile de mormânt, aproape toate la nivelul solului; pe retabluri și pe picturile din capele și pe orice suport oricât de neînsemnat ar fi putut fi acesta: broaște, clanțe, lămpi, sipete, strane... pe lângă cele care apăreau pe scuturile de război și pe coifurile cavalerilor spanioli, germani, polonezi sau boemieni care atârnau peste tot în semn de recunoștință pentru victoriile dobândite în numele creștinătății.

„Musulman printre creștini", se simți Hernando în sunetul muzicii de orgă și al cântărilor corului care anunța intrarea episcopului, a inchizitorului din Córdoba și a guvernatorului orașului, cu toții înaintea respectivelor lor curți și a inculpaților. „La fel ca acea construcție", adăugă pentru sine, mângâind una dintre coloane: fervoarea creștină se arăta în tot perimetrul templului, unde se aflau capelele. Spațiul care se deschidea începând de la acele capele, cu cele o mie de coloane și de arce ale sale, în culorile ocru și roșu, slăvea măreția lui Allah, iar în mijloc, înconjurată de coloane, noua capelă principală și corul, din nou creștine.

Hernando își ridică privirea în tavanul catedralei: creștinii căutau să se apropie de Dumnezeu în construcțiile lor, înălțându-le cât le permiteau resursele lor tehnice; solide la temelie, zvelte în înălțime. Dar moscheea din Córdoba se arăta ca o minune a arhitecturii musulmane, rezultatul unui îndrăzneț exercițiu constructiv în care puterea lui Allah se pogora asupra credincioșilor săi. Secțiunea arcelor superioare ale arcadelor duble care se sprijineau pe coloanele moscheei era de două ori mai mare decât secțiunea arcelor de dedesubt. Spre deosebire de ceea ce se întâmpla la construcțiile creștine, în moschee partea

solidă, greutatea, se afla deasupra coloanelor zvelte, într-o vădită și declarată sfidare a legilor gravitației. Puterea lui Allah se situa la înălțime, slăbiciunea credincioșilor care se rugau în moschee, la temelie.

Oare de ce n-au dărâmat creștinii orice urmă a acestei religii pe care o urau atât de mult, așa cum făcuseră cu celelalte moschee din oraș? se întrebă el cu privirea ațintită încă asupra arcelor duble de deasupra coloanelor. Consiliul catedralei din Córdoba era unul dintre cele mai bogate din Spania, iar nobilii săi, de asemenea, iar evlavia nu lipsea pentru a-și fi asumat un proiect precum acela. Ar fi putut să proiecteze construirea unei mari catedrale precum cele din Granada sau Sevilla, și totuși, au permis ca memoria musulmană să dăinuie în acele coloane, în tavanele joase, în dispoziția navelor... în spiritul moscheei! „Minunata comuniune care, indiferent de oameni, se respiră în interiorul acestui edificiu", suspină el.

Nici unul dintre ei nu izbuti să vadă autodafeul care se oficia pe o platformă lângă fosta capelă principală; doar cei aflați în rândurile cele mai apropiate de cordonul de securitate alcătuit din magistrați și alguazili în jurul persoanelor de vază reușiră să privească spectacolul. Dar auziră deslușit lectura publică a acuzațiilor și a sentințelor, fără să se menționeze amănuntele, o lectură sumară, în care se înșiruiau doar culpele și pedepsele impuse împotriva a patruzeci și trei de inculpați din regatul Córdobei asupra căruia tribunalul își exercita jurisdicția, dintre care douăzeci și nouă era morisci, sentințe pe care creștinii le ascultară în tăcere pentru ca apoi să aclame sau să fluiere pedepsele cu care se încheia expunerea fiecăreia dintre ele.

Două sute de lovituri de bici pentru un creștin, locuitor în Santa Cruz de Mudela, pentru că susținuse că afirmația din Crez prin care se dau asigurări că Dumnezeu va veni să-i judece pe cei vii și pe cei morți este falsă. „A mai venit o dată! susținuse inculpatul. De ce trebuie să revină?" Mai multe pedepse cu biciuirea și pentru alți creștini pentru că afirmaseră în public că relațiile trupești între cei necăsătoriți sau faptul de a trăi în

concubinaj nu erau păcate; două sute de lovituri de bici și tras la galere vreme de trei ani pentru un locuitor din Andújar pentru bigamie; amendă pentru un țesător din Aguilar de la Frontera pentru că declarase că infernul nu există decât pentru mauri și pentru deznădăjduiți: „De ce să meargă în infern creștinii dacă există mauri?"; amendă și batjocorire publică prin funie și căluș pentru un bărbat care declarase că nu este păcat să te culci cu o femeie și să plătești pentru aceasta; pedepse mai mici cu amenzi și tunici de condamnați pentru mai mulți bărbați și femei pentru că huliseră și puseseră sub semnul întrebării eficacitatea excomunicării sau pentru că proferaseră cuvinte obscene, scandaloase sau eretice. Confiscarea bunurilor, lovituri de bici și galere pe viață împotriva a doi francezi pentru că erau adepți ai sectei lui Luther și arderea în efigie pentru trei locuitori din Alcalá la Real pentru că renegaseră religia catolică în Alger, după ce fuseseră prinși de corsari.

– Elvira Bolat, strigă notarul în continuarea celor predați tribunalului civil din Alcalá, creștină nouă din Terque...

– Elvira! îi scăpă Fátimei. Un bărbat și o femeie care stăteau în fața lor se întoarseră surprinși: mai întâi spre fată, apoi spre Hernando, căruia ea încerca să-i dea o explicație: A fost prietena mea înainte de...

Abbas își făcu semnul crucii cu ostentație.

– Femeie, o întrerupse cu asprime Hernando, care se închină și el imitându-l pe potcovar, renunță la acest gen de prietenii din copilărie. Nu se cade pentru tine. Roagă-te pentru ea, adăugă el strângând-o de antebrat. Roagă-te la Fecioara Maria pentru ca Domnul Nostru să o călăuzească pe drumul cel bun.

Bărbatul care își întorsese capul spre ei încuviință mustrarea și, apoi, atât el, cât și soția sa fură din nou atenți la lectură.

Amendă, tunică de condamnat și o sută de lovituri de bici. Cincizeci la Córdoba și încă cincizeci la Écija, de unde era Elvira, pentru „treburi de-ale maurilor". De o soartă asemănătoare – tunici de condamnat, perioade de creștinare în parohii și o sută sau două sute de lovituri de bici potrivit sexului – au avut

parte și ceilalți morisci trimiși în judecată, cu toții reprimiți în Biserică după ce și-au recunoscut greșelile și ereziile. Următorul inculpat era un sclav recidivist prins când încerca să fugă în Berbería și care fu tot timpul credincios sectei lui Mahomed: predarea acuzatului către tribunalul civil. Oamenii izbucniră în ovații și aplauze. Aveau de-acum garantat spectacolul! Arderea pe rug în efigie a celor trei renegați din Alcalá, captivi în Alger, nu satisfăcea pe nimeni. În schimb, arderea de viu a sclavului incorigibil, în caz că avea să-și păstreze convingerile, va fi dusă la îndeplinire fără favoarea de a fi executat în prealabil prin gâtuire infamantă, ceea ce îi atrăgea într-adevăr pe spectatori.

– Așa pronunțăm și declarăm.

Membrii tribunalului puseră capăt autodafeului și inculpații fură predați autorităților laice pentru executarea pedepselor impuse. Înainte de a se fi putut auzi ultimul cuvânt, oamenii alergau deja spre locul de ardere pe rug, pe câmpul cu voronic, situat în afara orașului, în capătul său oriental. Trebuiau să traverseze tot orașul.

Agitația iscată de mulțime îi permise lui Hernando să i se adreseze lui Abbas fără grijă. Se simțea scârbit. Bărbați și femei de toate vârstele se împingeau, râdeau și țipau.

– Un maur mai puțin! îl auzi pe unul dintre ei spunând.

Un cor de râsete îi aplaudă cuvintele.

– Chiar trebuie să asistăm cum este ars pe rug unul de-ai noștri? întrebă el atunci.

– Nu, pentru că suntem așteptați în bibliotecă, răspunse potcovarul cu o anumită răceală, dar ar trebui să o facem. Hernando își dădu seama numaidecât de greșeala comisă. Omul acela va muri revendicându-se de la adevărata religie în fața a mii de creștini exaltați, cu toții lacomi de sânge și de răzbunare. Gândește-te că toți credincioșii care au fost condamnați azi se simt mândri de asta. Femeile, cu scuza că este frig, vor cere tunici de condamnați cu care să-și îmbrace copiii mici ca să le însoțească, cu scopul de a ne arăta tuturor că nu l-au uitat pe Dumnezeul lor și că, între credincioși, cultul este în continuare viu. Fátima

asculta cu ochii închiși pe jumătate și cu amândouă mâinile pe pântece. Hernando vru să-și ceară scuze, dar Abbas nu-i îngădui. Nu cu multă vreme în urmă, am aflat că, la câteva zile după ce s-a oficiat un autodafe la Valencia, călăul care a luat parte la executarea pedepselor s-a dus în micul sat Gestalgar, în zona de munte, ca să încaseze de la frații noștri onorariile pentru infama sa muncă. Unul dintre ei a refuzat să plătească pentru că nu fusese biciuit. Au constatat greșeala și omul a primit cele o sută de lovituri de bici în prezența familiei sale și a localnicilor și, doar atunci, cu spinarea făcută carne vie, i-a plătit călăului. Ar fi putut plăti și ar fi scăpat de loviturile de bici, dar a preferat să sufere condamnarea ca frații săi. Acesta e neamul nostru!

Potcovarul lăsă să treacă o clipă, plimbându-și privirea prin pădurea de coloane și arcade bicolore, ca și cum acei martori ai puterii musulmane i-ar fi putut confirma afirmația. Să mergem, le spuse el după aceea.

Străbătură moscheea printre cei rămași în urmă și cei care dintr-un motiv sau altul nu puteau merge să fie de față la executarea condamnărilor. Nici una dintre autorități nu rămăsese în interiorul moscheei. Înconjurară transeptul catedralei în construcție, ale cărei brațe fuseseră adaptate la dimensiunile navelor musulmane originare, și lăsară în urmă cele trei mici capele renascentiste, situate în spațiul dindărătul altarului. Altarul era deja construit; dar cupola eliptică destinată să-l acopere era încă nerezolvată, motiv pentru care schelăriile susțineau un acoperământ provizoriu. De acolo, se îndreptară spre colțul dintre miazăzi și răsărit, unde, într-o fostă capelă, se afla minunata bibliotecă a catedralei cu sute de documente și de cărți, unele dintre ele manuscrise mai vechi de opt sute de ani. Deși un minunat grilaj de fier forjat închidea incinta, ușa era deschisă.

– Soția ta, spuse Abbas ajuns deja la grilaj, o să fie în stare să ne aștepte fără să facă vreo nerozie?

Fátima dădu să-l înfrunte pe potcovar, dar Hernando o împiedică doar cu o simplă privire.

– Da, răspunse el.

– Înțelege că de discreția noastră depind viețile multor bărbați și femei?

– Înțelege, confirmă din nou Hernando, în vreme ce Fátima încuviința rușinată.

– Atunci, să mergem.

Cei doi bărbați trecură de grilajul care dădea acces în bibliotecă și se opriră. Înăuntru, pe rafturi, se vedeau sute de volume legate, suluri de pergament și câteva mese pentru lectură. Între două dintre ele se afla un cerc alcătuit din cinci preoți. De îndată ce potcovarul își dădu seama de reuniunea care se desfășura în interiorul bibliotecii, încercă să dea îndărăt, dar unul dintre preoți le observă prezența și îi chemă. Abbas, mare cum era, își încrucișă degetele mâinilor în semn de rugăciune și le duse la piept și își înclină capul; Hernando îl imită și amândoi se îndreptară spre grup.

– Ce doriți? îi întrebă, supărat, călugărul care îi chemase, chiar înainte ca ei să ajungă până la grupul de preoți.

– Îl cunosc, don Salvador, interveni atunci un alt preot, cel mai în vârstă dintre ei, chel și gras, mic de statură, dar cu o voce destul de blândă pentru înfățișarea lui. Este un bun creștin și colaborează cu Inchiziția.

– Bună ziua, don Julián, îl salută atunci Abbas.

Hernando bâigui și el un salut.

– Bună ziua, Jerónimo, răspunse preotul. Ce te aduce pe aici?

Unul dintre călugări se îndreptă spre rafturi ca să ia o carte; ceilalți, cu excepția lui don Salvador, care îi cerceta, asistau la scenă cu o anumită neplăcere, până când vorbele lui Jerónimo le atraseră atenția.

– În urmă cu ceva vreme... – Abbas își drese vocea de două ori – ... în urmă cu ceva vreme, când au sosit moriscii din Granada, mi-ați cerut ca, dacă găsesc printre ei un bun creștin care pe deasupra să știe să scrie bine în arabă, să vi-l aduc. Se numește Hernando, adăugă potcovarul, luându-l de braț pe însoțitorul său și obligându-l să facă un pas înainte.

Să scrie în arabă! Hernando simți asupra sa până și ochii lui Hristos răstignit care prezida biblioteca. Să fi înnebunit oare Abbas? Hamid îl învățase rudimentele scrisului și cititului în limbajul universal care îi unea pe toți credincioșii, dar de aici până la a fi prezentat în biblioteca din catedrală ca un bun cunoscător... Ceva îl îndemnă să-și întoarcă privirea spre intrare, unde o văzu pe Fátima ascultând din spatele grilajului. Fata îl încurajă cu un gest imperceptibil din buze.

– Bine, bine..., începu să spună don Julián.

– Nu e prea tânăr ca să știe să scrie în arabă? îl întrerupse don Salvador.

Hernando observă la Abbas o mișcare de neliniște. Oare acesta nu se gândise la ce li s-ar putea întâmpla? Nu era pregătit pentru asta? Simți antipatia care se scurgea din cuvintele lui don Salvador.

– Aveți dreptate, părinte, răspunse Hernando cu umilință, în vreme ce se întorcea spre el. Cred că prietenul meu prețuiește exagerat de mult slabele mele cunoștințe.

Don Salvador își înălță capul la vederea ochilor albaștri ai moriscului. Șovăi câteva clipe.

– Chiar dacă sunt slabe, unde le-ai dobândit? îl interogă după aceea, poate pe un ton al vocii ceva mai diferit de cel utilizat până atunci.

– În Alpujarras. Parohul din Juviles, don Martín, Dumnezeu să-l odihnească în pace, m-a învățat tot ce știa.

Sub nici un motiv nu avea de gând să vorbească despre Hamid, iar cât despre bietul don Martín..., imaginea mamei sale înjunghiindu-l îl fulgeră în amintire. Ce să știe membrii consiliului catedralei din Córdoba despre parohul dintr-un sătuc pierdut în munții Granadei?

– Și cum de știa araba un paroh creștin? interveni cel mai tânăr preot din grup.

Don Julián vru să răspundă, dar don Salvador i-o luă înainte; toți păreau că-l respectă.

– Este foarte posibil, afirmă acesta. Au trecut deja destul de mulți ani de când regele a dispus utilitatea ca predicatorii să cunoască araba pentru a-i putea creștina pe eretici; mulți dintre ei nu cunosc spaniola și nu sunt în stare să se exprime nici măcar în *aljamiado,* mai ales în Valencia și Granada. Trebuie să cunoști araba ca să poți contrazice scrierile lor polemice, ca să știi ce gândesc ei. Bine, băiete, dovedește-ne cunoștințele tale, oricât de reduse ar fi acestea. Părinte, adăugă el adresându-i-se lui don Julián, dați-mi ultimul manuscris polemic care ne-a căzut în mâini.

Don Julián șovăia, dar don Salvador îl zori, agitându-și degetele de la mâna dreaptă, întinsă. Hernando simți o sudoare rece pe spinare și evită să-l privească pe Abbas, dar își aruncă privirea asupra Fátimei, care îi făcu cu ochiul dinspre cealaltă parte a grilajului. Cum putea să-i facă cu ochiul în momentele acelea? Ce voia să-i spună? Soția sa îl încuraja cu o mișcare din bărbie și un zâmbet, și atunci înțelese: de ce nu? Ce știau preoții ăia de limba arabă? Nu-l căutau pe el ca traducător?

Apucă hârtia zdrențăroasă pe care i-o întinse don Julián și o parcurse cu privirea. Era scrisă în araba cultă, o limbă arabă de dincolo de al-Ándalus, așa cum repeta până la saturație Hamid, diferită de cea dialectală, introdusă în Spania de-a lungul secolelor. Despre ce era vorba în scrierea aceea?

– Este datată la Tunis, anunță cu siguranță de sine când încerca să înțeleagă ce spune, și se referă la Preasfânta Treime, adăugă el înțelegând caracterele. Mai mult sau mai puțin, zice astfel: în numele celui care judecă de-adevărat, născoci el, prefăcându-se că citește, al celui Știutor, al celui Milos, al celui Milostiv, al Creatorului...

– De acord, de acord, îl întrerupse don Salvador năucit, făcând un gest teatral. Treci peste toate aceste blasfemii. Ce spune despre dogma Treimii?

Hernando încercă să descifreze ceea ce era scris. Cunoștea la perfecție disputa dintre musulmani și creștini: Dumnezeu este unul singur; cum puteau așadar să susțină creștinii că există trei

dumnezei, tatăl, fiul și spiritul sfânt într-unul singur? Putea vorbi despre polemica aceea fără să aibă nevoie să examineze conținutul exact al textului, dar... își făcu semnul crucii cu seriozitate și apoi se închină din nou și dădu deoparte hârtia pe care o ținea în mână.

– Părinte, doriți într-adevăr să repet, aici, se întoarse spre catedrală, în acest lăcaș sfânt, tot ce apare scris pe această hârtie? Pentru mult mai puțin decât atât, în această dimineață au fost condamnate mai multe persoane.

Ai dreptate, admise don Salvador. Don Julián, adăugă el, adresându-i-se acestuia, faceți-mi un raport despre conținutul documentului, iar Hernando reuși să audă suspinul ce ieși de pe buzele lui Abbas. Unde muncești? îl întrebă atunci.

– La grajdurile regale.

– Don Julián, vorbiți cu comisul regal, don Diego López de Haro, pentru ca acest tânăr să poată să ne învețe araba și să ne ajute cu cărțile și documentele, îmbinând în același timp munca sa cu caii regelui. Comunicați-i că atât episcopul, cât și consiliul catedralei îi vor fi recunoscători.

– Așa voi face, părinte.

– Puteți pleca, îi porunci don Salvador pe Hernando și pe Abbas.

Fátima îi zâmbi soțului ei, în vreme ce trecea de grilajul bibliotecii.

– Bine! șopti ea.

– Liniște! îi zori Abbas.

Se îndreptară spre Poarta Sfântul Mihail, de la capătul occidental al moscheei. Hernando și Fátima îl urmară pe potcovar de-a lungul întregii fațade dinspre miazăzi a edificiului. Trecură prin fața capelei lui don Alonso Fernández de Montemayor, guvernator suprem al provinciei de frontieră pe vremea regelui Henric al II-lea, și Abbas se opri.

– Această capelă, închinată Sfântului Petru, spuse el făcând o pioasă îndoire a genunchiului dinaintea frontonului acesteia, invitându-i pe Hernando și pe Fátima să-l imite, este construită în vestibulul *mihrab*-ului lui al-Hakam al II-lea. Cei trei rămaseră

câteva clipe îngenuncheați ceva mai încolo de minunatele arce trilobate, diferite de cele în formă de potcoavă din restul moscheei, care dădeau acces în vestibul, în ceea ce fusese *maqsura,* zona rezervată califului și curții acestuia. Acolo, în spate, arăta Abbas cu bărbia, utilizat acum ca sacristie a capelei, se găsește *mihrab*-ul, unde regele a interzis să se efectueze vreo îngropăciune creștină. Rămășițele lui don Alonso, protejatul regelui, spre deosebire de majoritatea îngropăciunilor în pământ, se aflau într-un mare și simplu sarcofag alb din piatră. Aici, într-adevăr, îi șopti potcovarul Fátimei: acesta este locul.

– Allah este mare, silabisi ea, ascunzându-și capul, în vreme ce se ridica.

Fiecare în felul său încerca să-și imagineze aspectul renumitului *mihrab* al lui al-Hakam al II-lea, în fața căruia rămaseră în genunchi și care apărea acum profanat și transformat într-o simplă și obișnuită sacristie a capelei Sfântului Petru. Acolo, în *mihrab,* se citea Coranul. Exemplarul din Coran care se păstra în camera tezaurului era mutat în fiecare vineri în *mihrab* și depus pe un pupitru din lemn de aloe verde cu cuie de aur. Fusese scris de mână de către Principele Credincioșilor, Uzman ibn Affan[1]; era împodobit cu aur, perle și rubine și era atât de greu, încât trebuia să fie transportat de doi oameni. Atât în vestibul, cât și în *mihrab,* califul, potrivit strălucirii culturii din Córdoba, poruncise combinarea mai multor stiluri arhitectonice până se obținuse un ansamblu de o frumusețe de neegalat. La nișa în care se păstra Coranul se ajungea trecând pe sub o cizelată cupolă octogonală în stil armenesc, ale cărei arce nu se uneau în centrul ei, ci se încrucișau de-a lungul pereților. Și Bizanțul era prezent, cu marmorele sale moarate sau albe și mai ales cu mozaicurile colorate, construite din materiale aduse de meșteșugari veniți în mod special din capitala imperiului din Orient. Inscripții coranice în aur și marmore bizantine. Arabescuri. Elemente greco-romane, precum și creștine, ale căror maeștri au contribuit la construcție, au

[1] Uzman ibn Affan (574-656), calif din dinastia Omeiazilor, cel care a stabilit și a redactat textul unic al Coranului, recunoscut până în ziua de astăzi. (n.tr.)

transformat locul acela unde era amplasată capela Sfântului Petru într-unul dintre cele mai frumoase din univers.

Cei trei se rugară în liniște câteva clipe și, tăcuți, părăsiră moscheea prin Poarta Sfântului Mihail. Ieșiră în strada Micilor Bolți, în care se găsea palatul episcopal, construit peste vechiul alcazar al califilor din Córdoba. Traversară pe sub unul dintre cele trei arce pe care se sprijinea podul ce trecea pe deasupra străzii și care lega vechiul palat de catedrală și își continuară drumul spre grajduri. Lăsară în urmă palatul fortificat al regilor creștini și Hernando se hotărî să înfrunte subiectul.

Eu nu pot să traduc documentele acelea, se plânse el. Sunt scrise în araba cultă. Cum să-l învăț cu araba cultă pe preotul acela?

Abbas făcu vreo câțiva pași fără să răspundă. Simțea o anumită neîncredere. Nu-i plăcuse atitudinea Fátimei, prea îndrăzneață și inconștientă, dar chiar și așa, își spuse el, toți se bizuiau pe ea; în plus, recunoscu el, nu fusese chiar el însuși cel care tocmai îi arătase locul în care se ascundea *mihrab*-ul, îndemnând-o să se roage? Oare n-aveau toți aceleași sentimente?

Este tocmai invers, mărturisi potcovarul, ajuns deja aproape de poarta grajdurilor. Don Julián este cel care trebuie să te învețe pe tine araba cultă, cea a cărții noastre divine.

Hernando se opri brusc, cu uimirea desenată pe chip.

Da, confirmă Abbas, preotul acela, don Julián, este unul dintre frații noștri și cel mai cult dintre musulmanii din Córdoba.

36

În aceeași zi în care Aisha era pusă în libertate după arestarea ei în Sierra Morena, Brahim părăsise ceata de haiduci a lui Sobahet împreună cu doi dintre sclavii fugari care o alcătuiau. Scuipatul pe care i-l aruncase soția lui înainte de a abandona tabăra se adăugase durerii intense pe care o simțea în braț. La puțin timp după ce Aisha dispăruse printre copaci, haiducii o porniseră la drum și Brahim se târâse în urma lor; nu putea rămâne singur în munți și nici nu se putea întoarce învins și ciung la Córdoba, motiv pentru care îi urma, mereu la o anumită distanță, ca un câine maltratat. Sobahet îi îngăduise acest lucru. Ubaid râdea de el, aruncându-i resturi din mâncarea lui. De aceea, când auzi că doi dintre oameni aveau de gând să fugă în Berbería, li se alătură și o porniră împreună spre țărmurile Valenciei. Timp de mai multe zile lungi au furat mâncare și au cerut ajutor în casele moriscilor, căutând mereu să evite brigăzile Sfintei Frății care supravegheau acele străvechi căi romane, acum neglijate. Au mers spre răsărit, spre Albacete, de unde o apucară pe drumul ce ducea la Xátiva, pentru ca, de acolo, să ajungă la localitățile de pe coasta regatului Valenciei situate între Cullera și Gandía, toate acestea locuite aproape în exclusivitate de morisci.

De pe țărmurile acelea și în ciuda eforturilor succesivilor viceregi ai Valenciei, fluxul moriscilor spre Berbería era constant, fiind ajutați de corsarii care veneau să jefuiască regatul. Spaniolii nu-i lăsau să locuiască acolo pe noii creștini botezați cu forța, dar nici nu-i lăsau să fugă în ținuturile musulmanilor; nu numai nobilii și proprietarii de pământuri pierdeau mâna de lucru ieftină,

ci și Biserica însăși se înverșuna să le salveze sufletele, așa cum susținea Francisco de Borja, duce de Gandía, înalt ierarh al iezuiților, care pleda „pentru ca atâtea suflete care s-ar putea pierde să nu se piardă". Dar moriscii erau deja preocupați să-și salveze sufletele... chiar pe acele pământuri unde era proslăvit Mahomed, iar frații lor din Valencia îi ajutau pe toți cei care, hotărâți să părăsească regatele care le aparținuseră vreme de opt secole, își propuneau să traverseze marea spre Berbería.

Brahim și însoțitorii săi, împreună cu încă șase morisci, izbutiră să ajungă aproape de mal când, în zorii unei dimineți de septembrie, aproape cincizeci de corsari străbăteau coasta ca să jefuiască împrejurimile din Cullera. Corsarii își folosiseră tactica obișnuită: trei galiote aruncaseră ancora la adăpostul nopții dincolo de gura de vărsare a fluviului Júcar, unde debarcară, departe de locul pe care voiau să-l atace. A doua zi, la revărsatul zorilor, se îndreptară pe jos spre obiectivul lor. Cu excepția posibilelor atacuri săvârșite în larg de o numeroasă flotă de corsari, corsarul terestru se baza în incursiunile sale pe surpriză și rapiditate. Jafurile trebuiau duse la capăt într-o perioadă de timp relativ scurtă, mai mică decât durata răspunsului la semnalele de alarmă ale orașului atacat și ale zonelor înconjurătoare; corsarii nu doreau să se angajeze în lupte. Apoi, galiotele veneau să-i ia cu prada dintr-un punct apropiat, dinainte stabilit.

În noaptea aceea, o ceată de corsari pătrunseră pe uscat înaintea celorlalți ca să-i viziteze pe morisci și să obțină de la ei informații pentru tâlhării; noilor creștini le era interzis să se apropie de litoral sub pedeapsa a trei ani la galere. Atunci, Brahim, cei doi sclavi și ceilalți morisci se alăturară expediției. Doi oameni cunoscători ai locului îi însoțiră ca să le arate corsarilor căile pe unde să ajungă la Cullera.

– Lasă-mi o spadă, aș vrea să vin cu voi, îi ceru cărăușul unui bărbat care părea să fie căpetenia și care revenise deja pe plaja unde rămăseseră ascunși corsarii așteptând răsăritul soarelui. Galiotele erau în largul mării, ca să nu fie reperate.

– Morisc și ciung? i-o trânti corsarul. Nu care cumva să te bagi!

Brahim strânse din dinți și se îndreptă spre grupul de morisci instalați departe de corsari, așezați pe nisip, în tăcere.

– La ce te uiți? îi aruncă unul dintre sclavii fugari din ceata lui Ubaid, dându-i o lovitură de picior peste față.

Brahim încercă să rămână în picioare, ofensat, până când un corsar îi porunci răstindu-se la el să se așeze precum ceilalți și să păstreze tăcerea.

Într-o intervenție fulgerătoare, corsarii atacară împrejurimile din Cullera. Îi luară prin surprindere pe țăranii care veniseră să se îngrijească de pământurile lor și luară nouăsprezece prizonieri, dar, în loc să-i urmărească și pe alții care fugeau înspăimântați, plecară în graba mare spre punctul de întâlnire cu galiotele, de data aceasta aproape de Cullera. Nici forțele din interiorul orașului, nici cele din localitățile apropiate nu apucaseră să respingă atacul și, înainte de a-și fi dat seama de cele întâmplate, corsari, prizonieri și morisci fugari se aflau deja îmbarcați în galiote, în drum spre largul mării.

Dar, odată depășită distanța de o bătaie de bombardă, cele trei galiote virară spre țărm și ridicară „steagul alb"; corăbiile erau acum îndeajuns de încărcate cu prada din alte incursiuni, iar sezonul de navigație era aproape pe sfârșite. Locuitorii Valenciei știau ce înseamnă steagul alb: căpitanii corsarilor erau dispuși să negocieze chiar în momentul acela răscumpărarea prizonierilor. Acceptară armistițiul și începură tratativele, cu bărcile într-un continuu du-te-vino. Cincisprezece bărbați fură răscumpărați în timpul dimineții, ceilalți patru rămași își continuară drumul spre piețele de sclavi din Alger.

În timpul celor două zile liniștite ale drumului de întoarcere, în care condamnații la galere trebuiră să se străduiască să înainteze pe o mare calmă, Brahim fu ținta aceluiași dispreț din partea echipajului de corsari – alcătuit în întregime din turci și creștini renegați – pe care fuseseră siliți să-l îndure moriscii în timpul răscoalei din Alpujarras. Nimeni nu voia să aibă de-a face cu ei. Îi hrăniră ca pe niște câini și nici măcar nu îi folosiseră ca să tragă la vâsle în timpul traversării Mediteranei. Atunci, de ce

acceptaseră să-i ducă? Își aminti de bucuria moriscilor din Valencia la vederea corsarilor; simplul fapt de a se gândi la pagubele pe care le vor pricinui creștinilor era pentru ei o satisfacție îndeajuns de mare, cu atât mai mult cu cât prin aceasta își păstrau vie speranța într-un ajutor venit în viitor din partea Sublimei Porți. Îi observă pe condamnați vâslind din greu la ordinele șefului de galeră, pe corăbiile încărcate. Împărțiră moriscii fugari în două grupuri ca să se poată instala în îngusta suprafață laterală care rămânea între cabina vâslașilor și platformele care ajungeau până aproape de bord. Apoi, își întoarse privirea spre căpitanul corăbiei, aflat în picioare la proră, cu părul lung și blond tipic pentru creștinii renegați din Adriatica fluturându-i pe umeri, ușor legănat de ritmul pe care îl imprimau vâslașii. Brahim scuipă în mare. Ajutorul pe care i-l acordau pentru fugă nu era susținut decât de un interes comercial: corsarii acceptau să transporte acea încărcătură umană demnă de dispreț cu singurul scop de a obține favoarea localnicilor.

De aceea, de îndată ce flotila de galiote intră în portul Alger și zări zidurile sale mari și impunătoare, în vreme ce învățați în legea musulmană, înțelepți și tot felul de oameni alergau să-i întâmpine în sunetul tobelor, Brahim hotărî că nu va rămâne nici o singură zi într-un oraș atât de ostil față de moriscii din al-Ándalus cum putea fi acel cuib de corsari. Hoinări pe străzi încă două zile, departe de moriscii care veneau să se vândă ca mână de lucru, la fel de ieftină ca în Spania, proprietarilor a numeroase grădini sau livezi ce înconjurau orașul, sau chiar ale marilor exploatații de grâu din câmpia Yiyelli. În cele din urmă, în bazar găsi o caravană care pleca spre Fez și încercă să intre în rândurile ei, făgăduind că va munci din răsputeri pentru resturi de mâncare. Îi era foame! Trebui să lupte cu oameni mai puternici decât el, având cele două mâini, pentru gunoaiele algerienilor.

– Sunt cărăuș, afirmă el când îl văzu pe arabul care trebuia să fie șeful caravanei, un om al deșertului îmbrăcat ca beduinii, îndreptându-și privirea spre ciotul său și clătinând din cap.

Atunci, Brahim vru să-i dovedească priceperea sa cu animalele, chiar și cu o singură mână. Șovăi, când își aminti problemele pe care le avusese Ubaid ca să se descurce cu catârii în Alpujarras, dar în cele din urmă se îndreptă spre un numeros grup de cămile care se odihneau întinse pe cele patru labe. Era pentru prima dată când vedea o cămilă, și chiar în acea poziție complicată cu picioarele îndoite, cocoașa lor depășea în înălțime oricare dintre catârii cu care umblase cărăușul.

Mângâie cămila pe cap spre uimirea conducătorului caravanei și spre cea mai absolută indiferență a animalului. Apoi, încercă să o facă să se ridice în picioare și trase cu mâna stângă de dârlogi, dar cămila nici măcar nu-și întoarse capul. Trase într-o parte și în cealaltă, cum făcea cu catârii când nu voiau să meargă înainte, ca să-i păcălească și să-i oblige să facă primul pas într-o parte, dar încăpățânatul animal rămase impasibil. Brahim văzu că în jurul arabului se strânsese un mic grup de oameni care priveau scena zâmbind; unul dintre ei arăta spre el, zorind un alt însoțitor de cămile să se alăture spectacolului. Ce rost avea graba aceea? se gândi el. Simți cum fierbe de umilință și trase tare de dârlogul cămilei ca să se ridice, dar, când să tragă a doua oară, animalul se repezi, încercând să-l muște de burtă. Făcu un salt îndărăt, se împiedică și căzu la pământ între baligile cămilelor și în hohotele de râs ale oamenilor din caravană. Asta era! Știau că o să-l muște. Îngenunche ca să se ridice, încercând să se întoarcă cu spatele la grupul însoțitorilor de cămile. Râsetele încetară, cu excepția unui hohot de copil, ascuțit, care continuă să răsune în tabără. Ridicându-se, șovăi dacă să-și ridice sau nu privirea spre locul de unde provenea râsul acela pe cât de nevinovat, pe atât de enervant. Până la urmă o făcu și dădu peste un băiat de vreo opt ani, gătit în întregime în veșminte din mătase verde brodată, ca un prințișor. Lângă el se afla un bărbat plin de giuvaiere și înarmat cu un hanger pe a cărui teacă străluceau numeroase pietre prețioase incrustate, la fel de somptuos îmbrăcat ca și copilul; în urma lor, trei femei, toate cu tunici negre cu mâneci largi, acoperite cu mantii negre sau albastre prinse cu ace de

argint peste tunici, cu chipurile acoperite cu văluri având găuri pentru ochi. Încheieturile mâinilor și gleznele femeilor erau împodobite cu numeroase brățări de argint. Brahim se uită drept la copil. Îi era foame! Foarte foame. Dacă rămânea în oraș însemna să moară de inaniție sau în mâinile vreunui ienicer sau corsar dacă îl prindeau furând, aceasta fiind singura soartă care îl aștepta în afara aceleia de a munci din nou la câmp. Cu o singură mână nu putea nici măcar să se înroleze ca vâslaș sau să se vândă ca sclav pe galeră!

Văzu cum bărbatul cu hanger își sprijinea cu afecțiune mâna pe umărul băiatului, ale cărui râsete încetaseră și atunci îi trecu ceva prin minte: îi făcu micuțului cu ochiul, înaintă un pas, căută să-și treacă piciorul desculț peste una din multele baligi împrăștiate peste tot și, cu gesturi exagerate, se lăsă să alunece, dând până la urmă cu fundul de pământ. Hohotele de râs ale copilului izbucniră încă o dată și, cu coada ochiului, Brahim constată că buzele bărbatului se răsuceau într-un zâmbet. De pe jos, gesticulă și făcu mult tapaj, totul cu stângăcie. Ce să născocească pentru a-i câștiga pe băiatul ăla și pe tatăl lui? se gândea el între timp. Niciodată nu făcuse pe bufonul, dar acum era nevoie. Trebuia să părăsească orașul ăla în care toți îl priveau chiorâș, ca la Córdoba! Nu făcuse un drum atât de lung ca să o sfârșească din nou ca un țăran obișnuit, oricât de multe ar fi fost moscheele la care ar fi putut apela ca să-și plângă necazurile! Se prefăcu întruna că se împiedică atunci când voia să se ridice și hohotele de râs ale băiatului îi dădură curaj: se îndreptă spre altă cămilă întinsă pe jos și îi sări în cocoașă, lăsându-se să cadă ca un sac pe partea cealaltă; la râsetele copilului se adăugară altele pe care nu le recunoscu, dar care bănuia că veneau din partea însoțitorilor de cămile. Încercă din nou să se urce, cu același rezultat și, până la urmă, sfârși prin a da roată cămilei, examinând-o cu atenție, ridicându-i coada, ca și cum ar fi vrut să cerceteze unde se ascunde secretul ei.

Auzind primul hohot de râs al bărbatului cu hanger, Brahim se îndreptă spre ei și le făcu o plecăciune; copilul îi arătă niște

ochi mari căprui înecați de lacrimi. Bărbatul încuviință și îi întinse o monedă de aur, o monedă turcească bătută chiar la Alger, și în momentul acela Brahim își dădu seama de durerea care îi chinuia tot trupul, în special pântecele, acolo unde îl mușcase cămila.

I se îngădui să călătorească în chip de bufon al fiului unui bogat negustor din Fez, Umar ibn Sawan. Aproape cincizeci de cămile încărcate cu mărfuri scumpe, păzite de o mică armată angajată de Umar, o porniră la drum ca să străbată Berbería centrală, de la Alger până la Tlemcen, și de acolo, la minunatul și bogatul oraș Fez, înălțat între dealuri și coline în centrul Regatului Maroc. De-a lungul traseului, Brahim înțelese motivul pentru care îl mușcase cămila: îngrijitorii lor le tratau cu afecțiune și cu extremă delicatețe. O simplă nuia cu care le atingeau genunchii și gâtul era de-ajuns ca să se ridice sau să se culce și, în loc să le lovească cu biciul ca să grăbească pasul în lungile zile de mers, când oboseala începea să se facă simțită, le cântau! Spre surprinderea catârgiului din Alpujarras, animalele răspundeau, străduindu-se și având un mers mai hotărât. Umar și fiul său, Yusuf, călătoreau călare pe niște cai arabi din deșert, mici și zvelți, întrucât îi hrăneau cu lapte de cămilă de două ori pe zi. Dar, după cum auzise, cel pe care îl călărea tatăl valora o avere: izbutise să întreacă un struț într-o cursă în deșerturile din Numidia, unde îl cumpărase negustorul. Cele trei neveste ale lui Umar călătoreau ascunse în mici coșuri acoperite cu covoare foarte frumoase care se legănau fără încetare în mersul cămilelor ce le transportau.

Brahim călătorea pe jos, amestecat printre cămile, îngrijitori, sclavi, servitori și soldați. Cumpărase niște încălțări vechi și un turban cu o parte din moneda turcească de aur cu care negustorul îl răsplătise pentru râsetele fiului său; râsete pe care spera să le provoace și celorlalți oameni din alai, motiv pentru care se oferea ca permanent obiect de batjocuri, glume și ghionturi. Cărăușul simula căderi grotești, permițând să fie ridiculizat în

orice clipă. Atunci răspundea la batjocuri prin zâmbete și gesturi comice. Descoperi că dacă merge în patru labe, protejându-și ciotul cu pânza turbanului, simțind o împunsătură de durere de fiecare dată când îl sprijinea în pământ, călătorii râdeau; o făceau și atunci când, fără vreun motiv anume, începea să alerge în cerc în jurul unei cămile sau al unei persoane, scoțând urlete ca un nebun. Micul Yusuf râdea de pe calul lui, mergând pe lângă caravană, fiind însoțit întotdeauna de tatăl său.

„Sunt cu toții niște imbecili!" se gândea el în momentele de odihnă. Oare nu erau în stare să-i vadă mânia din ochi? Pentru că de fiecare dată când Brahim stârnea un hohot de râs, o arsură de necontrolat se năștea în inima lui și îi pârjolea tot trupul. Era imposibil să nu-și dea seama de focul care izbucnea din pupilele sale! Mergea printre însoțitorii de cămile și privea cu coada ochiului la cei doi călăreți cum trăncăneau și galopau în sus și în jos de-a lungul caravanei; cum zâmbeau și cum dădeau întruna ordine, la care oamenii se supuneau cu o atitudine servilă. Privea, de asemenea, luxul covoarelor care acopereau coșurile cu cele trei femei și, în timpul nopților, după ce îl amuzase o bună bucată de vreme pe micul Yusuf, invidia corturile mari în care se adăposteau negustorul și familia sa, ticsite de țesături moi, perne și cele mai variate ustensile de aramă și de fier, mult mai prețioase decât cele din oricare locuință pe care o cunoscuse Brahim. Când Umar, Yusuf și nevestele se retrăgeau, el se culca pe jos, lângă corturi.

La o zi distanță de Tlemcen, ajunse la concluzia că trebuie să fugă. Traversaseră munți și deșerturi și, între oameni, se vorbea despre următorul deșert care îi aștepta după ce treceau de oraș: cel de la Angad, unde cete de arabi atacau caravanele care făceau ruta între Tlemcen și Fez. Era sătul de umilințe, de lovituri și de batjocuri! Era sătul de deșerturi și de cămilele care se mișcau în sunetul unor stupide psalmodii!

Soldații de strajă de la corturi îl considerau un idiot nebun, la fel ca și sclavii și majoritatea celor care alcătuiau caravana, motiv pentru care de ceva vreme încetaseră să-i mai supravegheze

mișcările sau ce făcea când dormea lângă cort. De aceea, în noaptea în care poposiră, la câteva leghe de Tlemcen, Brahim nu avu nici cea mai mică opreliște să se strecoare înăuntrul cortului lui Umar, târându-se pe dedesubtul unei părți laterale. Tatăl și fiul dormeau adânc. Ascultă răsuflarea ritmică a celor doi și așteptă ca vederea să i se obișnuiască cu slaba iluminație a scânteierilor de la focul din afara cortului, în jurul căruia dormitau cele trei gărzi. Înăuntru, cercetă mătăsurile și covoarele, prețioasele veșminte ale negustorului și ale fiului acestuia... și, lângă Umar, un mic sipet din metal bătut cu pietre prețioase. Aproape târându-se, ca să împiedice să se vadă vreo umbră din afară, se apropie de Umar și apucă sipetul, dar trebui să-l lase din nou pentru ca să vâre, cu singura lui mână, minunata dagă a negustorului în propria cingătoare. Apucă din nou sipetul și ieși pe unde intrase. Se târî afară din cort și înțelese că tocmai încheiase un cumplit rămășag: fuga, ori moartea. Dacă ar fi descoperit... Ascunse micul sipet în turban, și-l legă strâns la brâu și merse aplecat printre cămile și oamenii care dormeau; înainta foarte încet, ca să împiedice zornăitul dinăuntrul sipetului, ce se auzea cu toată țesătura în care era înfășurat, până ajunse aproape de locul unde erau depozitate mărfurile pe care le transportau cămilele. Și acolo erau postați oameni de pază. Inspectă împrejurimile în căutarea vreunui foc de tabără ce ar fi fost aprins în timpul nopții; găsi unul, se îndreptă spre el, se descălță și vârî un tăciune încins într-una din încălțări. Se întoarse la locul mărfurilor și, pitit la câțiva pași de acolo, așteptă ca străjerii să se îndepărteze în permanentele lor ronduri. Atunci, aruncă tăciunele, cu încălțarea, care căzură între niște baloturi în care se ghiceau suluri de mătase. Nu așteptă să vadă ce se întâmplă și se îndreptă spre locul unde dormeau legați calul lui Umar și cel al fiului acestuia.

Mângâie caii ca să se liniștească și să se obișnuiască cu prezența lui; chiar că se pricepea la aceste animale. Mai mulți oameni dormeau foarte aproape. Când consideră că animalele îi vor accepta manevrele fără să fie deranjate și fără să-i trezească

pe îngrijitorii lor, le dezlegă cu precauție și îi puse zăbala calului lui Umar, cel care izbutise să întreacă struțul. Atunci așteptă, ghemuit. Cineva avea să dea alarma. Timpul se scurgea încet, fără să se întâmple nimic; Brahim își imagină deja hangerul lui Umar pe gâtul lui ca o pedeapsă sigură pentru furtul pe care tocmai îl comisese, când un prim țipăt răsună; îi urmară multe altele. Un fum dens, încă fără flăcări, se înălța în întuneric de la stiva de mărfuri. Bărbații săriră în picioare și o impresionantă vâlvătaie care șuieră dezlănțuită îl surprinse, în vreme ce haosul punea stăpânire pe tabără. Pierdu câteva clipe extaziat la vederea acelei limbi roșii de foc intens care părea că vrea să lingă cerul.

Ce faci cu caii? îi strigă rândașul care se ocupa de ei și care, în loc să se îndrepte spre foc, veni spre animale.

Brahim se trezi și încercă să-l îmbrobodească cu o strâmbătură grotescă. Pe când tânărul îi privea chipul, uimit de reacția sa, scoase daga și i-o înfipse în piept. Aceea avea să fie ultima bufonerie pe care o va mai face în viața lui, își făgădui el suindu-se dintr-o săritură pe cal, cu capul descoperit, cu o încălțare mai puțin.

Și în vreme ce oamenii alergau de colo-colo străduindu-se să stingă focul, Brahim plecă în galop întins înspre miazănoapte, cu calul lui Yusuf lăsat liber alături. La scurtă vreme, cal și călăreț se pierdură în noapte.

După zile întregi de mers călare de la Tlemcen, ajunse la Tetuán aproape de sfârșitul lui octombrie 1574. Evită drumurile, lăsându-se călăuzit de instinct și de experiența lui de cărăuș, mereu spre miazănoapte, ascunzându-se la cea mai mică mișcare pe care o percepea și fără să aibă încredere, deși ajunsese la convingerea că Umar nu-l urmărea pe acele meleaguri neumblate. Cei doi cai erau foarte valoroși, iar interiorul sipetului îi dezvălui o a doua avere compusă din pietre prețioase și diferite monede: *dirham*-i[1], bani arabi de aur, *doblas*[2], monede turcești de aur și escudo spanioli.

[1] Monedă marocană. (n.tr.)
[2] Monedă spaniolă de aur. (n.tr.)

Tetuán era un orășel situat la poalele muntelui Dersa, în valea râului Martil. Se afla la numai șase mile de Mediterana și la aproape optsprezece de strâmtoarea Gibraltar, într-un punct strategic pentru traficul naval. Fertil, deoarece se bucura de apa care îi venea din abundență din masivul Hauz și din lanțul muntos Rif. Medina apărată de ziduri a orașului fusese reconstruită și repopulată de musulmanii care fugiseră după predarea Granadei către Regii Catolici, motiv pentru care locuitorii săi erau în marea lor majoritate morisci.

Își încălcă promisiunea de a nu se mai prezenta ca un bufon și, după ce ascunse caii și banii în munți, ajunse în oraș trecând prin Poarta Bab Mqabar, lângă cimitir, ca un cerșetor nebun, cu doar câteva monede ascunse. Atmosfera andaluză care se respira, felul de a vorbi și de a se îmbrăca al oamenilor, împărțirea străzilor de parcă ar fi fost vorba de Albaicínul Granadei sau de oricare alt sătuc din Alpujarras, îl convinseră numaidecât că acela era locul unde trebuia să locuiască. Înduplecă o pușlama zdrențăroasă cu țeasta ca în palmă din pricina râiei, dar cu ochi vioi, rotunzi și mari, să-l călăuzească prin oraș. Îi uimi pe negustătorii din bazar și pe băiat și cumpără îmbrăcăminte nouă și toate cele trebuincioase ca să se prezinte la locul ales de el să-și petreacă viața cu o anumită distincție. Cumpără haine noi și pentru Nasi, așa cum se numea pușlamaua. Nu putea intra în Tetuán cu această înfățișare de om sărman dacă dorea să călătorească având doi cai minunați și un sipet plin cu aur. Apoi, se întoarse cu băiatul năucit acolo unde ascunsese caii, se spălă într-un pârâu și îl sili și pe Nasi să facă același lucru, se îmbrăcă, aruncă o rogojină pe cal în chip de șa, iar pe cel al lui Yusuf încărcă baloturile pentru ca Nasi, cu capul acoperit cu un turban, să tragă de el ca și cum ar fi fost servitorul lui, fapt la care puștiul fu de acord de îndată ce auzi oferta de a mânca zilnic.

– Dar dacă povestești ceva despre mine, o să-ți tai gâtul, îl amenință el arătându-i tăișul dăgii.

Nasi nu păru impresionat la vederea pumnalului, dar răspunsul lui păru sincer:

–Jur pe Allah!

Închiriară o casă bună cu un singur nivel și care dispunea de o grădină în partea din spate.

În ultimii douăzeci și cinci de ani ai acelui secol al XVI-lea, când Brahim se stabili în oraș, îndeletnicirea de corsar se modificase complet. Din portul Tetuán, din valea râului Martil, ridicau ancora numeroase corăbii cu vâsle, în general mici, pentru a ataca țărmurile spaniole, la întrecere cu celelalte orașe de corsari din Berbería: Alger, Tunis, Sargel, Vélez, Larache ori Salé. Dar, începând cu acele date, sosirea marilor veliere franceze, engleze sau olandeze în Mediterana îi făcuse pe armatorii din Alger să-și înlocuiască galiotele fragile și galerele cu cocă subțire și ușoară cu mari caravele, înarmate cu zeci de tunuri, cu care să nimerească în plin și să învingă acele noi ambarcațiuni; astfel că raza de acțiune a stăpânilor peste activitatea de corsari a algerienilor a reușit să ajungă până în zonele din Mediterana situate la cele mai mari distanțe, oricât de departe ar fi fost de porturile lor, și chiar până în Atlantic: Anglia, Franța, Portugalia, chiar și în Islanda.

Expedițiile minore ale corsarilor, care ajungeau pe coastele spaniole ca să le jefuiască în rapide acțiuni de prădare prin surprindere, fără să înceteze cu totul, rămâneseră ca o activitate secundară pentru acele mari popoare de corsari. Așa stând lucrurile, odată stabilit la Tetuán, Brahim deveni armatorul a trei corăbii cu vâsle cu câte douăsprezece bănci de vâslași fiecare, cu o condiție pe care căpitanii arabi ai navelor acceptaseră: el avea să meargă personal în expediții, întrucât, chiar dacă nu se pricepea la navigație, cine cunoștea mai bine decât un cărăuș palmă cu palmă țărmurile din provinciile Granada, Málaga și Almería ca să conducă atacurile?

În martie 1575, fiind deschis deja sezonul de navigație, la comanda unei cete de treizeci de morisci, fostul cărăuș din Alpujarras debarcă pe coastele Almeríei, aproape de Mojácar, fără ca vreun străjer de pe cele nouă turnuri de apărare care se găseau repartizate pe doar șapte leghe de coastă, între Vera și

Mojácar, pentru supravegherea acelei zone a litoralului din Almería, să repereze corăbiile și să sune alarma.

– Fortificațiile sunt distruse sau dărâmate, comentă râzând căpitanul care naviga cu Brahim. Unele turnuri nici măcar nu au străjer sau acesta nu e decât un bătrân care preferă să se ocupe de grădina lui de zarzavat decât să îndeplinească o muncă pe care regele Filip nu i-o plătește.

Și așa era. Oricât de multe incursiuni ale corsarilor ar fi avut loc în Spania, sistemul de apărare alcătuit din turnuri de supraveghere care se întindeau de-a lungul coastelor, cu străjeri și cercetași care trebuiau să prevină orașele și trupele, se degradase treptat din lipsa resurselor materiale până într-acolo, încât devenise practic ineficient.

Cu această ocazie, nimeni nu-l împiedică pe Brahim să ia parte la jefuirea unor cătune în apropiere de Mojácar. În jur de cincizeci de bărbați, morisci și foști condamnați eliberați de pe galere, debarcaseră pe coastele din al-Ándalus; alții rămaseră să aibă grijă de corăbiile cu vâsle, cei mai mulți dintre ei se împrăștiară în grupuri în căutarea prăzii de război. Brahim se opri o clipă și îi observă alergând departe de coastă. Spania! Respiră adânc și se umflă de mândrie. Era din nou în Spania și aceia erau oamenii lui! El îi plătea! Avea în slujba lui o mică armată.

– Ce aștepți? îl zori căpitanul care comanda ceata. N-avem timp!

Dincolo de plajă întâlniră câțiva țărani care își munceau pământul. Brahim îi văzu fugind înspăimântați urmăriți de corsari; prinseră doi dintre ei.

– Pe acolo! strigă Brahim arătând în stânga lui. Acolo sunt câteva case.

Și le amintea. Cărăușise în zona aceea.

Berberii alergară către locul indicat de fostul cărăuș. Când ajunseră la micul grup de case sărăcăcioase, locuitorii lor dispăruseră și ei, avertizați de țipetele celor care fugiseră de pe câmp.

Brahim sparse încuietoarea unei case cu o lovitură puternică de picior. Nu era nevoie, dar gestul îl făcu să se simtă puternic,

de neînvins. Nu se alese cu mai nimic din locuința unei familii sărmane de țărani.

După o vreme, se adunară cu toții pe plajă, fără pierderi, fără să dea vreo luptă, cu bani puțini, ceva mărunțișuri și multă îmbrăcăminte de proastă calitate, dar cu cincisprezece prizonieri, între care se remarcau, prin câștigul considerabil pe care îl puteau obține de pe urma lor pe piața de sclavi din Tetuán, trei tinere femei din Galicia, sănătoase și voluptuoase, dintre cele care veniseră să repopuleze regatul Granadei după expulzarea alor lor.

În vreme ce bărbații se îmbarcau în spatele lui, Brahim, asudat, congestionat, înfierbântat, își ațintì din nou privirea asupra meleagurilor din al-Ándalus. Puțin mai departe, se înălța Sierra Nevada, și culmile ei, și râurile ei, și pădurile ei, și...

– M-am întors, Nazareeanule bastard! strigă el. Fátima, sunt aici! Jur pe Allah că într-o zi voi redobândi ce este al meu!

37

Córdoba, octombrie 1578

Hernando îi dădu pinteni Sprințarului și aerul rece de pe izlazurile Córdobei îi lovi obrajii. Răsunetul puternic al copitelor pe pământul umed nu reuși să facă să amuțească imprecațiile lui José Velasco și ale lui Rodrigo García, care galopau în spatele lui, încercând să-l prindă din urmă. Îi provocă la întrecere chiar pe izlaz, înconjurați de iepe și de mânji: „Sprințarul e în stare să-l întreacă pe oricare din caii voștri". Între glume simpatice, cei doi dresori veterani se arătară neîncrezători.

– Ultimul care ajunge la pădurea aceea de plute, Hernando arătă marginea izlazului, unde copacii limitau câmpul iepelor, va plăti un rând de vin.

Aplecat în șa peste gâtul întins al Sprințarului, cu frâul lung, păstrând o ușoară legătură cu gura calului și simțind în picioare ritmul frenetic al galopului impetuos și iute al calului, continuă să-i dea pinteni ca să mărească avantajul față de urmăritorii săi. Aceea era o zi mare pentru toți moriscii. Înainte de a fi ieșit pe câmp, vestea se răspândise prin oraș în bătaia repetată a clopotelor din toate bisericile: don Juan de Austria, care fusese numit guvernator al Țărilor de Jos, murise de tifos la Namur. Călăul din Alpujarras își sfârșise zilele într-o simplă colibă.

Sprințarul galopa cum puțini cai o făceau și Hernando striga cât îl țineau plămânii. Pentru femeile și copiii din Galera care fuseseră executați la ordinul principelui creștin!

La mai puțin de un sfert de leghe de pădurea de plute, mai întâi Rodrigo, apoi José, îl depășiră, aruncând peste el o ploaie

de noroi și de pietricele. Hernando încetini cursa până ajunse la pădurea de plute unde îl așteptau cei doi călăreți, galopând rar, pentru ca animalele să-și recapete ușor răsuflarea.

– Vom ciocni pentru tine! spuse Rodrigo gâfâind.

José râse și se prefăcu a duce un pahar la gură.

– Este mult mai tânăr decât caii voștri, se apără moriscul.

– Ar fi trebuit să ții seamă de asta atunci când ai făcut pe grozavul, îi atrase atenția lacheul lui don Diego. N-ai de gând să-ți retragi spusele?

– Voi știați! Am ales greșit distanța.

Rodrigo se apropie de el și îl bătu ușor pe umăr.

– Ei bine, asta o să te coste ceva bani.

Animalele începură să respire normal și se pregătiră să se întoarcă în oraș. Atunci, Rodrigo le atrase atenția.

– Priviți! exclamă el arătând spre desișul pădurii.

Crupa și picioarele din spate ale unei iepe ieșeau de sub niște hățișuri. Se apropiară și descălecară. José și Rodrigo se îndreptară într-acolo să cerceteze cadavrul iepei, în vreme ce Hernando rămase să aibă grijă de cai.

– Este una dintre cele mai bătrâne, comentă José din locul în care zăcea animalul. Cei doi se întoarseră acolo unde aștepta Hernando și se suiră din nou pe cai. Dar a făcut mulți mânji, afirmă el în chip de epitaf. Noi o să ne întoarcem la Córdoba, adăugă el adresându-i-se moriscului, tu du-te să-l cauți pe paznicul iepelor și spune-i că are aici un cadavru. Întoarce-te cu el, și când a jupuit iapa, iei pielea să i-o arăți administratorului ca s-o scadă din registre. Ah, și grăbește-te, înainte ca vreo fiară să-și reverse cruzimea asupra cadavrului și să dispară marca regelui făcută cu fierul înroșit!

Dacă vreun animal care se hrănește cu stârvuri ar ataca leșul acolo unde iapa era însemnată cu litera „R" cu coroană deasupra și aceasta ar dispărea, ar fi imposibil de dovedit moartea ei în fața administratorului, iar paznicii iepelor ar fi într-o adevărată belea.

*

Pielea iepei moarte cu semnul marcat cu fierul înroșit foarte vizibil, pe care Hernando o ducea de-a curmezișul în fața șeii, duhnea la fel de tare precum cele pe care le transportase de la abator la tăbăcărie cu mai bine de șapte ani în urmă. Cât de mult i se schimbase viața în tot acest răstimp! Să-l găsească pe paznicul iepelor, să se întoarcă la pădurea de plute și să jupoaie cadavrul îi luară aproape tot restul zilei; când termină, soarele se ascundea deja, jucându-se cu silueta Córdobei care se ghicea în zare: catedrala ieșind din moschee, alcazarul, turnul Calahorra și clopotnițele bisericilor luminate cu o strălucire roșiatică pe deasupra caselor. Pe câmp, liniștea era aproape absolută, iar ei se mișcau la pas. Sprințarul călca delicat, de parcă ar fi fost conștient de farmecul serii. Hernando oftă. Calul întoarse urechile spre el, surprins, iar călărețul îl lovi ușor peste grumaz.

În urmă cu aproape un an și jumătate, un tânăr dresor suferise un accident pe izlazuri; un taur cu care lupta răsturnase calul și îl împunsese pe bărbat cu coarnele între picioare.

Călăreții care îl însoțeau îl duseseră pe Alonso, așa se numea accidentatul, la grajdurile regale. Pierdea mult sânge, chiar dacă nu părea să-i fi fost afectate zonele vitale cu acea lovitură de coarne. Cu toate acestea, atunci când chirurgul ajunsese la grajduri și dăduse cu ochii de rana pe care o prezenta între picioare și diagnosticase că va trebui să intervină în zona de gland a penisului lui Alonso, acesta nu lăsase să fie atins de chirurg până când nu venise un notar public care să ateste că membrul său nu fusese tăiat împrejur. Hernando trebui să fugă după notarul public. Se temu ca nu cumva Alonso să piardă tot sângele câtă vreme zăbovea funcționarul să răspundă și să pornească la drum, dar părea că nimănui nu-i păsa de acea posibilitate: toți cei prezenți, inclusiv chirurgul, admiseseră ca logică cererea lui Alonso. Era mai important să nu pară iudeu sau musulman, decât să-și salveze propria viață! Spre surprinderea lui, notarul își învinsese lenea de cum îl auzi, îi înmânase documentele și instrumentele de scris ca să le ducă și alergase la grajduri unde, aplecat între

picioarele rănitului, urmărise cu interes degetele și explicațiile chirurgului, zbătându-se între sânge și carne sfâșiată, ca să constate personal că numitul Alonso într-adevăr nu fusese tăiat împrejur în prealabil. Atunci, întocmise un act potrivit căruia, în timpul intervenției și din motive medicale, fusese necesar, după spusele chirurgului, să se procedeze la tăierea prepuțului de la penisul călărețului. Apoi, îi înmânase documentul bolnavului care îl apucase, de parcă fără acest gest și-ar fi pierdut viața... sau onoarea.

Nu cred că Alonso va mai putea călări o vreme, îi spuse don Diego lacheului său după ce semnase documentul public în calitate de martor. Știi să călărești? îl întrebase pe neașteptate pe Hernando, care încă mai rămăsese lângă notar.

Da..., șoviise acesta la auzul propunerii pe care și-o dorea atât de mult.

Don Diego îi verificase afirmația suindu-l pe un cal de patru ani, gata să fie predat regelui. Atunci, de îndată ce simțise între picioare vigoarea unuia dintre animalele acelea, în mintea lui răsunară toate și fiecare în parte din sfaturile lui Abén Humeya: semeț; drept; mândru, mai ales mândru; cu mână blândă; picioarele sunt cele care comandă; energic doar dacă este nevoie; dansează! Dansează cu calul tău! Simte-l de parcă ar face parte din tine! Și dansase cu calul, cerându-i mișcările pe care vreme de o mie de zile observase că dresorii experți le cereau de la animalele lor, când lucrau în patioul cailor sau în manejul acoperit construit la ordinul regelui pentru a apăra animalele de temperaturile extreme din timpul verilor și al iernilor. El însuși fusese uimit de răspunsul calului la comenzile sale din picioarele și din mâna lui, extaziindu-se de alura și de dresajul acelui exemplar de rasă pură spaniolă.

– Are același instinct, aceeași măiestrie cu mânjii ca atunci când este cu picioarele pe pământ, le comentase don Diego lui José și lui Rodrigo pe când priveau evoluția călărețului și a calului. Învățați-l. Învățați-l tot ce știți.

Iar dresorii îl învățaseră. Tot așa făcuse și don Julián în biblioteca catedralei din Córdoba, pe care consiliul hotărâse să o mute chiar în anul acela. Călăuzit de preot, Hernando aprofundase cunoștințele de limbă sacră până ajunsese să stăpânească araba cultă. Venea la moschee seara după ce muncise la grajduri, când forfota sacerdoților și a credincioșilor se liniștea, înaintea slujbelor de vecernie, uneori chiar și după, când se închideau porțile templului. Don Julián era ultimul dintre preoții pe care, mai întâi maurii vasali regilor creștini, dar credincioși islamului – așa-numiții *mudéjares* –, și apoi moriscii, după ce cardinalul Cisneros și Regii Catolici au ordonat expulzarea sau convertirea lor silită, reușiseră să-i introducă pe ascuns în marea moschee din Córdoba.

– De când regele Fernando a cucerit Córdoba și moscheea a căzut în mâinile creștinilor, îi explică don Julián cu vocea sa blândă, cei doi fiind așezați singuri la o masă din bibliotecă, unul lângă altul, în fața unor documente și a unei lămpi, a existat aproape întotdeauna un musulman deghizat în veșminte preoțești. Sarcina noastră a fost aceea de a ne ruga în această incintă sacră, chiar și în tăcere, precum și aceea de a afla ce părere are Biserica, ce are de gând să facă și să-i prevenim despre toate acestea pe frații noștri. Doar dinăuntrul bisericilor și al consiliilor lor se pot obține toate aceste informații.

– Nu-mi veți pretinde să fiu hirotonit! spuse Hernando uluit.

– Nu, bineînțeles că nu. Din nefericire, infiltrarea altor musulmani printre călugării creștini este de-acum aproape cu neputință. Dosarele de curățenie a sângelui și informațiile care trebuie oferite pentru a fi admis în orice funcție în consiliul catedralei s-au complicat cu timpul.

Hernando cunoștea dosarele de curățenie a sângelui. Era vorba despre niște proceduri administrative prin care o persoană trebuia să demonstreze că printre strămoșii săi nu există nici un musulman sau iudeu convertit. Curățenia sângelui devenise în Spania o cerință absolut obligatorie pentru a fi admis nu numai în rândul clerului, ci și în orice funcție publică.

– Statutul de curățenie a sângelui al acestei catedrale, continuă să spună don Julián, a fost aprobat în august 1530, chiar dacă n-a fost ratificat prin bulă papală decât după mai bine de douăzeci de ani, dar în tot acest răstimp a fost aplicat printr-un ordin al împăratului Carol Quintul. Pe vremea când eu am trecut de această verificare, cu mulți ani în urmă, bătrânul preot clătină din cap de parcă amintirea i-ar fi adus durere în suflet, dosarul cuprindea douăsprezece file, iar informația era destul de sumară. Azi, dosarul cuprinde până la două sute cincizeci de file, și chiar mai mult, și include cercetări precise în legătură cu părinții, bunicii și ceilalți strămoși; locuri de reședință, funcții, viața... În sfârșit, mă îndoiesc foarte tare că, atunci când nu voi mai fi, dacă nu cumva voi fi demascat înainte, vom putea continua cu acest tertip. Trebuie așadar să întărim acele măsuri de precauție care să nu depindă de prezența noastră în biserici. Doar la Granada, lucrurile stau diferit, explică preotul. Acolo, arhiepiscopul se arată nesupus față de aplicarea dosarelor de curățenie a sângelui. Granada încă mai este populată de mari familii care provin din nobilimea musulmană și care s-au integrat ierarhiei creștine în epoca regilor catolici: există chiar sacerdoți, iezuiți sau simpli călugări care descind din morisci. În regatul acela, este într-adevăr complicat să se aplice statutele de curățenie a sângelui... Dar vor ajunge, vor ajunge și la ei.

În timpul celor cinci ani de când lucra cu don Julián, Hernando avusese ocazia să cunoască măsurile la care se referea preotul și care se înfăptuiau prin intermediul sfatului alcătuit din cei trei bătrâni ai comunității: Jalil, Karim și Hamid, pe lângă don Julián, Abbas și el însuși. Faptul de a se reuni toți șase era deosebit de complicat pentru Hamid, dată fiind condiția lui de sclav, dar, în plus, comporta și un mare pericol, mai cu seamă pentru cleric, motiv pentru care Hernando avea rolul de mesager între ei toți în acele situații excepționale care impuneau o decizie comună. Dată fiind necesitatea de a merge la catedrală serile, obținuse de la secretarul grajdurilor o legitimație specială

care îi permitea o libertate de mișcare de care doar foarte rar dispuneau ceilalți morisci din Córdoba.

Așa s-a întâmplat de îndată ce și-a început activitatea cu bibliotecarul. În 1573, comunitatea musulmană a avut cunoștință de faptul că se pregătea o răscoală în Aragón; veștile soseau prin haiducii și cărăușii care se deplasau dintr-un loc într-altul. Moriscii din regatul acela se puseseră în legătură cu hughenoții[1] francezi cărora le promiseseră ajutor militar și economic dacă invadau Aragónul. De îndată ce începuse să circule zvonul, mulți bărbați din Córdoba și împrejurimi se arătaseră dispuși să plece în Aragón ca să se ridice la luptă împotriva creștinilor. Consiliul comunității hotărâse să domolească spiritele și îi rugase pe credincioșii din tot regatul Córdobei să rămână în expectativă și să nu adopte hotărâri pripite. După doi ani, francezul care acționase ca intermediar între hughenoți și morisci fusese arestat de Inchiziție și mărturisise sub tortură. Contele de Sástago, viceregele Aragónului, ordonase de asemenea ca inchizitorii să aresteze și să tortureze morisci aleși la întâmplare din satele regatului, ca să probeze că într-adevăr puneau ceva la cale.

În decembrie 1576, evenimentele se repetaseră: circulau copii ale unei scrisori a sultanului Sublimei Porți în care se anunța sosirea a trei flote musulmane care urmau să debarce în același timp la Barcelona, Denia și Murcia. În luna mai a anului următor, Inchiziția a pus mâna pe o scrisoare a beilerbeiului din Alger în care îi avertiza pe moriscii spanioli că flota nu avea să sosească până în august și că debarcarea avea să coincidă cu o invazie dinspre Franța, cerându-le stăruitor moriscilor să se retragă în munți când aceasta avea să se întâmple. Dar în octombrie 1578 nu se știa încă nimic despre flote și debarcări.

– Pe frații noștri întru credință nu-i preocupă decât interesele lor imediate, afirmă Karim. Era duminică și, după liturghie, în mod neobișnuit, reușiseră să se adune cu toții, cu excepția lui don Julián, acasă la Jalil. Erau așezați pe jos, pe rogojini, în

[1] Poreclă dată odinioară de către catolicii francezi protestanților numiți în Franța calviniști, adică adepți ai lui Jean Calvin (1509-1564). (n.tr.)

vreme ce tinerii supravegheau pe strada Moriscilor posibila sosire a asesorilor sau a preoților. Afirmația dură a lui Karim îi făcu pe Hamid și pe Jalil să-și plece privirea; Abbas încercă să-l contrazică, dar Karim îl împiedică. Nu, Abbas, e adevărat. În răscoala din Alpujarras s-au mărginit să ne trimită corsari și delincvenți, în vreme ce trupele pe care ni le-au promis atacau Tunisul, iar sultanul invada Ciprul. Nu de multă vreme, algerienii au ocupat din nou Tunisul și Bizerta și au izbutit să-i expulzeze pe spanioli din La Goleta[1], iar cât despre sultan...

– E ceva vreme de când sultanul a ajuns la un acord cu regele Filip pentru ca flota turcească să nu atace porturile din Mediterana, îl întrerupse Hernando. Cei trei bătrâni îl priviră surprinși, iar Abbas pufni de parcă nu i-ar fi venit să creadă. Știți voi cine – nici măcar în intimitate nu voiau să-i rostească numele lui don Julián; doar ei cinci știau la Córdoba cine era în realitate preotul – a avut cunoștință de această situație. Este vorba de acorduri secrete. Regele nu a vrut să trimită o solie oficială, ci pe un cavaler din Milano care să negocieze pacea; este atât de mare dorința de a se păstra secretul negocierii, încât milanezul umblă prin Constantinopol îmbrăcat în haine de sclav. Regele Filip nu vrea ca francezii să intervină în negocierile lor și nici să fie considerat trădător de către creștinătate pentru că face învoieli de pace cu cei pe care-i consideră eretici, dar așa este. Turcii și-au îndreptat eforturile spre Persia, cu care se află în război, motiv pentru care sunt la fel de interesați ca și creștinii de aceste acorduri de pace.

– Asta înseamnă..., începu să spună Karim.

– Că toate făgăduielile de eliberare față de neamul nostru sunt din nou false, termină Hamid fraza.

Hernando îl ascultă pe învățat cu inima strânsă. Hamid făcuse un efort ca să vorbească. Cuvintele lui fuseseră ferme, tăioase și seci, dar, după ce le rostise, păru stors de vlagă. Îmbătrânea; îmbătrânea cu o neobișnuită repeziciune.

[1] Denumirea spaniolă a portului La Goulette din orașul Tunis. (n.tr.)

Vreme de câteva clipe, tăcerea puse stăpânire pe încăperea în care se aflau, fiecare dintre ei cântărind acea realitate.

– Nu trebuie să se afle! exclamă Karim în cele din urmă. Comunitatea nu trebuie să cunoască această situație...

– La ce-ar folosi? îl întrerupse Hernando.

– Nu le putem refuza speranța, interveni Jalil, alăturându-se vorbelor tovarășului său. Hernando observă că Hamid încuviințează. Este singurul lucru care ne-a mai rămas. Oamenii vorbesc despre turci, algerieni și corsari cu ochi strălucitori, aprinși. Ce am putea face fără ajutorul lor? Să ne răsculăm din nou? Jalil lovi aerul cu violență cu mâna. N-avem arme și ni se controlează până și cea mai neînsemnată mișcare. Dacă pe terenul nostru, în văgăunile din munți, înarmați și entuziaști, am suferit înfrângerea, acum vom fi anihilați! Dacă îi lipsim și de speranța pe care o presupune acest ajutor al Sublimei Porți, oamenii vor cădea în deznădejde și se vor arunca în brațele creștinilor și ale religiei acestora, și asta este ceea ce se și dorește. Trebuie să păstrăm vie această iluzie. Toate profețiile noastre așa anunță: noi, musulmanii, vom domni din nou în al-Ándalus!

Hernando se văzu obligat să fie de acord cu poziția aceea.

– Allah, De Putere Dătătorul, Umilitorul, ne va ocroti, spuse Hernando pe un ton sentențios, încrucișându-și privirea cu Hamid.

Hernando și Hamid își vorbiră din ochi; ceilalți respectară momentul acela de comuniune.

– Allah, șopti atunci învățatul, cântând la fel ca în Alpujarras, îl lasă să rătăcească pe cel pe care îl iubește și îl călăuzește pe cel pe care îl iubește. Sufletul tău, oh, Mahomed! să nu se cufunde în mâhnire pentru soarta aceluia. Allah îi cunoaște faptele.

Se scurseră alte clipe de tăcere.

– Așadar, să acceptăm în continuare făgăduielile de ajutor care ne vin din partea turcilor, spuse Jalil rupând vraja produsă de cuvintele lui Hamid. Să ne prefacem că le primim cu speranță, dar în același timp să căutăm ca oamenii noștri să nu se alăture unor proiecte iluzorii.

Considerară încheiată ședința și Abbas îl ajută pe Hamid să se ridice. Din precauție, obișnuiau să părăsească separat locurile în care se adunau, acordându-și un timp de așteptare între plecarea unuia și a altuia. Hamid merse șchiopătând până la poarta casei.

– Sprijină-te de mine, îi spuse Hernando, oferindu-i antebrațul.

– Nu trebuie...

– Un fiu îi este întotdeauna dator tatălui său. Este lege.

Hamid cedă, avu un zâmbet forțat și se sprijini de brațul pe care i-l oferea. Semnul cu fierul înroșit care îi atesta condiția de sclav apărea tot mai șters pe obrazul său brăzdat de mii de riduri.

– Cu timpul începe să dispară, nu-i așa? spuse el după ce ajunseră în stradă, conștient de faptul că Hernando privea pieziș acel semn infamant.

– Da, recunoscu acesta.

– Nici măcar sclavia nu poate învinge moartea.

– Dar încă se mai pot recunoaște clar contururile acelei litere, încercă Hernando să-l încurajeze, în timp ce își lua la revedere cu un gest aproape imperceptibil de la unul dintre supraveghetori, care se prefăcea în continuare că se joacă pe strada Moriscilor.

Hamid mergea încet, ascunzând durerea pe care i-o pricinuia piciorul său zdrobit. Cerul era apăsător și cenușiu. Dădură ocol prin spate bisericii Sfânta Marina și coborâră pe străzile Măslinului și Arhonas ca să ajungă în cartierul Mânzului și să le evite astfel pe cele aglomerate din apropierea străzii Târgului, unele dintre ele pietruite, pe unde duminicile se plimbau oamenii din Córdoba. În plus, se gândi Hernando, în zona aceea a cartierului Ajerquía, era mai puțin probabil să-i întâlnească pe unii tineri nobili care ar fi avut de gând să-i facă curte vreunei domnișoare luptând cu un taur în fața ferestrei ei; Hamid n-ar fi putut scăpa. Dar în acel an 1578, la fel ca în cel anterior, seceta pustiise Córdoba chiar și în octombrie, iar lipsa ploii provoca un puternic miros de hazna într-o zonă în care nu exista canal de scurgere, duhoare căreia i se adăuga miasma pe care o răspândeau

numeroasele gropi de gunoi în care populația își depozita murdăriile. Plimbarea, așadar, nu avusese nimic agreabil.

– Ce mai face familia ta? se interesă Hamid.

– Bine, răspunse Hernando. În cei cinci ani de căsnicie, el și Fátima avuseseră doi copii. Francisco, pe cel mare îl numise Francisco în onoarea lui Hamid, fără nici un nume musulman, de frică să nu cumva să ajungă copiii să le folosească, crește sănătos și puternic; iar Inés este drăgălașă. Seamănă din ce în ce mai mult cu mama ei; are ochii ei.

– Dacă, în plus, ajunge să semene cu ea la felul de a fi, adăugă învățatul recunoscând munca Fátimei, va fi o femeie pe cinste. Și Aisha, a trecut peste...?

– Nu, i-o luă înainte Hernando, n-a trecut peste.

Avuseseră prilejul să vorbească despre Aisha cu alte ocazii. Când ieșise din închisoare și își asumase noua ei situație după fuga lui Brahim, acceptase în același timp că, date fiind împrejurările, nu va mai putea niciodată să aibă un bărbat alături de ea. Atunci, Hernando îi explicase că legea moriscă stabilea că absența vreme de patru ani fără vreo veste din partea soțului îi dădea dreptul să ceară divorțul în fața consiliului.

– Ar trebui să o fac și în fața episcopului, îl contrazise ea. O nouă căsătorie n-ar fi valabilă în fața creștinilor. Brahim este un fugar declarat; așa am făcut cunoscut atunci când am fost arestată, fără să mă gândesc la consecințele pe care mi le-ar putea aduce după sine în viitor. Episcopul nu-mi va permite niciodată să încheie o nouă căsătorie... iar eu nu mă voi supune niciodată judecății sale. Și nici n-am nevoie să mă mărit din nou.

Hotărâtă ca Shamir să nu cunoască adevărul despre tatăl lui, Aisha încropise o poveste pe care urma să i-o spună când băiatul va avea vârsta să întrebe: o relatare în care el era fiul unui erou, mort în Alpujarras în timpul revoltei moriscilor; o relatare în care ea se menținea credincioasă memoriei soțului ei. Și începând din momentul acela, Aisha își dăduse toată silința să-și recupereze familia, pe fiii pe care i-i furaseră creștinii de îndată ce

ajunseseră la Córdoba. Vorbise despre acest lucru cu primul său născut.

– Tu ești acum capul familiei, îi spuse ea. Câștigi o leafă bună și avem două camere la dispoziția noastră, ceva ce n-au cei mai mulți dintre morisci. Acum muncești la catedrală – spre deosebire de Fátima, mama lui nu știa tot adevărul despre ce făcea el la bibliotecă –, motiv pentru care nimeni n-ar mai putea invoca faptul că frații tăi n-ar fi instruiți în credința creștină. Sunt frații tăi. Sunt fiii mei! Vreau să-i am alături de mine, ca pe tine și pe Shamir!

„Sunt și fiii câinelui de Brahim!" se gândi atunci Hernando. Dar tăcu. Lacrimile care curgeau pe obrajii mamei sale și văzându-i mâinile împletite, tremurânde, așteptându-i hotărârea, fuseseră de-ajuns ca să-i promită că va face tot posibilul să-i găsească și să-i elibereze. Musa trebuia să aibă pe atunci nouă sau zece ani, iar Aquil, vreo cincisprezece. Îi comunică Fátimei că avea să facă ceea ce îi cerea mama sa; n-o consultase și nici nu îi dăduse ocazia să discute subiectul. Vorbise cu don Julián, îi explicase și obținuse o recomandare semnată de către don Salvador, acesta fiind dirijorul corului catedralei, însărcinat să aibă grijă de cărțile corului care erau legate cu lanțuri de strane, să le rânduiască atunci când era nevoie sau să comande cărți noi. Don Salvador îi examinase cunoștințele de limbă arabă și cu timpul, uneori în mod voalat, alteori, pe față, o făcuse în legătură cu acea declarație a lui Abbas, atunci când îl prezentase, că este un bun creștin. Dirijorul corului catedralei fusese mulțumit de convingerile și de cunoștințele pe care Hernando le dovedise cu fermitate și, în același timp, cu smerenie, mereu în căutarea sfaturilor și a explicațiilor sale. La intervenția sacerdoților, consiliul municipal îi comunicase căror familii le fuseseră încredințați frații săi spre creștinare, dar în momentul în care era totul pregătit ca să-i fie înapoiați, olarul și brutarul, evlavioșii creștini care își asumaseră responsabilitatea pentru ei, declaraseră că băieții fugiseră și, ca să o dovedească, prezentaseră cele două reclamații formulate la momentul respectiv în fața consiliului.

În realitate, așa cum îi explicase Hamid, îi vânduseră, la fel ca pe mulți alții. Existaseră mulți copii din toate regatele spaniole care, deși aveau o vârstă mai mică decât cea stabilită de regele Filip, deveniseră sclavi. Hamid îi povestise că unii dintre ei, ajunși la o anumită vârstă, se judecau și își cereau eliberarea, dar era un proces îndelungat și costisitor: mulți alții nici măcar nu încercau sau nu știau că puteau să o facă. În cazul fiilor Aishei, neștiindu-se unde fuseseră duși sau cui fuseseră vânduți, prea puțin se putea face în sprijinul lor.

Aisha nu putu îndura vestea și se cufundase într-o deznădejde care, cu trecerea timpului, degenerase într-o formă de viață apatică, lipsită de orice iluzie. La Córdoba îi fuseseră furați doi băieții, iar la Juviles îi fuseseră ucise cele două fiice! Nici măcar prezența lui Shamir nu reușea să o scoată din gândurile ei deznădăjduite.

– Nu, n-a trecut peste povestea aceea, repetă Hernando și simți că Hamid îl strânge de braț în semn de consolare.

Trecură prin fața unei mari picturi murale de pe un perete al clădirii care îl arăta pe Hristos răstignit. Mai multe persoane se rugau, altele aprindeau lumânări la picioarele lui, iar un bărbat care cerea de pomană pentru altar se îndreptă spre ei. Hernando îi dădu o monedă de aramă și se închină murmurând ceva ce omul înțelese ca fiind o rugăciune. De ce îngăduia Dumnezeu despre care i se spunea că este atât de bun și de milostiv ca patru dintre frații săi vitregi să fi avut un asemenea sfârșit? De ce îi fuseseră luate libertatea și mijloacele de existență unui întreg popor? Observă că Hamid îl imita și se închina și el, și apoi își continuară drumul.

Ajunseră la intersecția străzii Arhonas cu strada Mult Grâu și a Mânzului, acolo unde se întâlneau alte două străzi formând o piațetă, și merseră spre bordel în tăcere.

– Și tu, îndrăzni Hernando să întrebe câțiva pași mai încolo de ușa bordelului, cum te simți?

– Bine, bine, mormăi Hamid.

– Ce se întâmplă? insistă Hernando.

Se opri și strânse mâna descărnată care se odihnea pe brațul său, dându-i de înțeles că nu-l crede.

– Îmbătrânesc, fiule. Asta-i tot.

– Francisco! Strigătul îl făcu pe Hernando să tresară. Se întoarse spre ușa bordelului și dădu de o femeie voinică, grasă și cu părul unsuros, asudată și cu mânecile suflecate până deasupra coatelor. Unde-ai fost? continuă femeia să țipe, cu toate că erau la câțiva pași de ea. E multă treabă de făcut. Intră!

Hamid dădu să intre, dar Hernando îl reținu.

– Cine este? îl întrebă el.

– Intră odată! Maurule! insistă femeia.

– Nimeni... Hernando strânse mâna de care încă îl ținea. Noua sclavă care se ocupă de femei, cedă atunci Hamid.

– Asta înseamnă...?

Trebuie să intru, fiule. Pacea fie cu tine.

Hamid se desprinse din mâna lui Hernando și o porni șchiopătând spre bordel, fără să-și întoarcă privirea. Femeia îl aștepta cu brațele în șolduri. Hernando îl privi îndreptându-se spre bordel, cu mișcări lente și măsurate; se încruntă și strânse pumnii, închipuindu-și rictusul de durere pe care îl văzuse oglindit pe chipul său.

Când învățatul trecu pe lângă femeie, aceasta îl împinse de la spate.

– Grăbește-te, mosule! țipă ea.

Hamid se împletici și fu cât pe-aci să cadă la pământ.

Hernando simți că i se întoarce stomacul pe dos. Rămase acolo nemișcat, cu acea senzație dezagreabilă, până când poarta de la fundătura bordelului se închise în spatele femeii. Atunci i se păru că aude țipete și blesteme. O nouă sclavă: Hamid nu le mai era de folos!

Mai mulți bărbați care traversau strada Mânzului îl împinseră trecând pe lângă el.

„Ce se va întâmpla cu Hamid?" se întrebă el când începu să meargă fără nici un țel. Oare de câtă vreme trăia în această situație? Cum a fost posibil ca el să nu-și fi dat seama, să nu fi

înțeles semnificația durerii și a resemnării pe care le arăta... tatăl său? Atât de mult te orbește oare fericirea, încât nu-ți mai dai seama de durerea altora?

– Ingratule! Exclamația îl surprinse pe unul dintre ospătarii din Piața Mânzului, încotro se îndreptase Hernando fără să vrea. Bărbatul îl privi câteva clipe pe nou-venit, de parcă l-ar fi cântărit: bine îmbrăcat, cu cizmele lui de călărie, încă unul dintre personajele pestrițe care se agitau prin zonă. Nerecunoscătorule! se mustră Hernando.

Ospătarul se strâmbă.

– Un pahar de vin? îi propuse el. Vindecă supărările.

Hernando se întoarse spre bărbat. Care supărări? El nu fusese niciodată mai fericit de atât! Fátima îl adora, iar el îi răspundea pe măsură. Stăteau de vorbă și râdeau, făceau dragoste cu orice ocazie și lucrau amândoi pentru comunitate; nu le lipsea nimic și se simțeau împliniți și satisfăcuți, mândri! Își vedeau copiii crescând sănătoși și puternici, veseli și afectuoși. Și între timp, Hamid... Un pahar de vin, de ce nu?

Ospătarul îi umplu pentru a doua oară paharul, după ce Hernando bău vinul dintr-o singură înghițitură.

– Bătrânul maur de la bordel? îl întrebă atunci când Hernando, cu simțurile amorțite după cele două pahare de vin pe care le dăduse peste cap, îl descusu despre el.

Hernando încuviință cu tristețe.

– Da, bătrânul maur...

– E de vânzare. E ceva vreme de când alguazilul încearcă să scape de el ca să economisească resturile de mâncare cu care trebuie să-l hrănească. În fiecare noapte îl oferă oricui trece prin Piața Mânzului.

Încercau să-l vândă de multă vreme! De ce nu i-a spus Hamid nimic? De ce a îngăduit ca tocmai în nopțile acelea, când alguazilul îl scotea la vânzare, fiul lui să doarmă liniștit lângă soția lui, satisfăcut, mulțumindu-i lui Allah pentru tot ce obținuse?

– Nimeni nu vrea să-l cumpere. Ospătarul scoase un hohot de râs când îi umplu din nou paharul cu vin. Nu e bun de nimic!

Hernando lăsă paharul pe care îl dusese în mod inconștient la gură și renunță la o nouă înghițitură. Ce spunea omul acela? Vorbea despre învățătorul său! „Copii, Hamid m-a învățat..." Începuse de sute de ori o conversație cu ei folosind fraza aceea. Erau doar niște copii, dar el se delecta povestindu-le astfel de lucruri. Și în momentele acelea, Fátima îl apuca de mână și i-o strângea cu o imensă tandrețe, iar mama sa lăsa amintirile să-i rătăcească spre sătucul acela din munții din Alpujarras, iar copiii îl priveau cu ochii larg deschiși, atenți la vorbele lui; poate că vârsta nu le permitea să înțeleagă ce voia el să le transmită, dar Hamid era mereu acolo, cu ei, în momentele cele mai intime, cele mai fericite, cu toată familia strânsă la un loc, sănătoasă, fără să le fie foame, fără să ducă lipsă de ceva. Și se spunea că nu e bun de nimic? Cum fusese cu putință să nu-și dea seama? se mustră el din nou. Cum putuse fi atât de orb?

– De ce? îl luă prin surprindere ospătarul. Te interesează cumva bătrânul ăla invalid?

Hernando își ridică fața și îl privi în ochi. Scoase o monedă pe care o lăsă pe tejghea, clătină din cap și se pregăti să iasă din local; totuși...

– Cât cere alguazilul pentru sclav?

Bărbatul ridică din umeri.

– O nimica toată, răspunse el, scuturându-și indolent o mână.

– Ne-a cerut... ne-a obligat să nu-ți povestim nimic.

Asta a fost explicația oferită de Abbas.

Hernando se îndreptase spre potcovărie de îndată ce trecuse de poarta cea mare de la intrarea în grajduri, după ce vorbise cu ospătarul.

– De ce? aproape că țipă el. Abbas îl rugă să coboare glasul. De ce? repetă el pe alt ton. Comunitatea continuă să elibereze sclavi. Eu însumi contribui. De ce nu și pe el? Mi s-a spus că se cere pentru el o nimica toată. Îți dai seama? O nimica toată pentru un sfânt!

– Pentru că nu vrea. Vrea să fie eliberați tinerii. Iar nimica aia toată despre care ți-au spus ar fi numai dacă alguazilul l-ar vinde unui alt creștin, dar dacă află că noi suntem cei care vrem să-l eliberăm, prețul nu va mai fi același. Știi bine că așa se întâmplă: pentru oricare dintre frații noștri plătim prețuri mult mai mari decât cele la vânzare.

– Ce importanță are dacă prețul lui e mare? Și-a dedicat toată viața sa muncii pentru noi. Dacă cineva merită să fie eliberat, acela este Hamid.

– Sunt de acord cu tine, admise Abbas, dar trebuie să-i respectăm hotărârea și anume aceea de a nu se investi în persoana lui, adăugă el înainte ca Hernando să se lanseze într-o discuție în contradictoriu.

– Dar...

– Hamid știe ce este de făcut. Chiar tu ai spus: e un om sfânt.

Părăsi potcovăria fără să-și ia la revedere. Nu va îngădui așa ceva! Unii creștini, mai cu seamă femeile evlavioase, își eliberau sclavii dacă aceștia nu le mai erau de folos, dar această atitudine nu era specifică pentru alguazilul de la bordel; bărbatul îl va suporta pe Hamid până când cineva îi va oferi ceva bani pentru el, orice sumă ar fi fost. Traficul de carne de om era una dintre afacerile cele mai prospere și mai rentabile din Córdoba acelui secol și nu numai pentru intermediarii de meserie, ci pentru oricine ar fi avut un sclav. Toți își negociau sclavii și obțineau profituri grase. Dar cel care l-ar cumpăra pe Hamid, chiar și șchiop, bătrân și amărât cum era, cu siguranță că n-ar face-o ca să-l țină inactiv, ci l-ar obliga să muncească, ca să-și recupereze investiția... poate chiar departe de Córdoba. Oricât de mult s-ar încăpățâna, învățatul nu merita o asemenea soartă la sfârșitul zilelor sale. Nici chiar el nu o merita, recunoscu în sinea lui, când se îndrepta spre odăile lui de la etajul de sus. Avea nevoie de Hamid! Avea nevoie să-l vadă și să stea de vorbă cu el măcar și din când în când. Avea nevoie de sfaturile lui și, mai ales, să știe că era acolo mereu ca să i le dea. Avea nevoie să se bucure de Hamid ca de tatăl pe care nu l-a avut în copilăria sa.

Vorbi cu Fátima și ea îl ascultă cu atenție. De cum se făcu liniște, Fátima zâmbi și îl mângâie pe obraz.

– Eliberează-l, șopti ea. Oricât ar costa. Acum îți câștigi bine existența. Ne vom descurca.

Așa era, își spuse Hernando când traversa podul roman înspre turnul Calahorra. Cu acele gânduri, indiferent, le arătă legitimația specială alguazililor care controlau circulația pe pod. Îi crescuse leafa la trei ducați pe lună plus zece banițe de grâu de bună calitate pe an; deși era mai puțin decât primeau dresorii cu vechime, sau chiar și Abbas ca potcovar, pentru ei însemna un salariu mai mult decât generos. Fátima strângea bănuț cu bănuț, de parcă bunăstarea aceea s-ar putea sfârși în cel mai neașteptat moment.

În zilele de sărbătoare, câmpia Adevărului se umplea de localnici care se plimbau pe malul fluviului, privind șirul celor trei mori amplasate pe Guadalquivir, de pe un mal pe celălalt, în aval de podul roman, sau căutând tihna câmpiilor care se întindeau dincolo de cartierul din afara zidurilor. Dată fiind afluența aceea de oameni și cu toate că era duminică, geambașii de cai și de catâri își prezentau animalele scoase la vânzare, în eventualitatea că vreun cetățean s-ar fi hotărât să cumpere.

Juan, catârgiul, mergea cocârjat, și asta îl făcea să pară mai mic de statură decât era. Îi zâmbi, arătând niște gingii dezgolite în care Hernando observă lipsa multora dintre dinții negri pe care omul îi avea când îl cunoscuse.

– Marele călăreț morisc! îl salută catârgiul. Hernando fu uimit. Te miri? adăugă Juan, bătându-l cu afecțiune pe spinare. Știu de tine. De fapt, multă lume știe de tine.

Hernando nu se gândise niciodată la această posibilitate. Ce o mai fi știind lumea despre el?

– Nu e ceva obișnuit ca un băiat morisc să ajungă să călărească pe caii regelui... și să muncească la catedrală. Unii dintre geambașii cu care ai făcut afaceri, îi explică Juan făcându-i cu ochiul, se folosesc de numele tău ca să-i atragă pe cumpărători. „Calul ăsta a fost dresat de Hernando, călărețul morisc de la grajdurile regale!" se

grozăvesc ei spre interesul oamenilor. Eu mă gândisem să spun că mi-ai călărit și catârii, dar nu știu dacă ar da vreun rezultat.

Cei doi începură să râdă.

– Cum îți merg treburile, Juan?

– *Fecioara ostenită* și-a dat obștescul sfârșit, îi spuse la ureche, luându-l de braț cu familiaritate. S-a scufundat încet și solemn, așa cum se cuvine pentru o doamnă, dar din fericire a făcut-o aproape de mal și am putut recupera butoaiele.

– Ai continuat traficul după ce...?

– Privește ce catâr, îi arătă Juan trecând cu vederea întrebarea. Hernando examină exemplarul. În aparență era vorba de un animal bun, cu jarete îngrijite, cu oase bune și puternice. Ce defect o fi ascunzând? Oare comisul regal n-ar vrea să cumpere vreun catâr bun? glumi geambașul.

– Vrei să câștigi doi bani de aramă? îi spuse atunci, amintindu-și aceeași propunere pe care la vremea respectivă i-o făcuse lui catârgiul.

Juan își duse mâna la bărbie, suspicios, și își arătă din nou gingiile dezgolite.

– Încep să îmbătrânesc, declară el. Nu mai pot fugi...

– Dar nu mai poți să te desfeți nici cu femeile? Cum mai e cu bordelul ăla din Berbería?

– Mă jignești, băiete. Orice spaniol care se respectă ar da orice să-și sfârșească zilele călare pe o muiere bună.

Hernando avea să acopere costul plăcerii catârgiului. Aceasta fusese înțelegerea stabilită în fața unei căni cu vin într-o ospătărie din apropierea catedralei. Juan se arătă dispus să colaboreze, mai ales când tânărul îi explicase motivul interesului său pentru sclavul infirm de la bordel.

– Este tatăl meu, îi spuse Hernando.

– Așa stând lucrurile, o s-o fac pe gratis, afirmă catârgiul, dar ai merita să plătești pentru impertinența ta la adresa virilității mele. Nu trebuie să rămână nici o fărâmă de îndoială în această privință, îl ironiză el.

– Cum aș putea ști că nu mă înșeli și că în realitate n-ai făcut altceva decât să dormi ca un copil în poala unei astfel de femei? Eu n-o să fiu acolo, răspunse el, continuându-i gluma.

– Băiete, să te oprești în Piața Mânzului, lângă fântână, și chiar de la distanță și pe deasupra vacarmului din locul ăla, și tot o să auzi gemetele de plăcere...

Sunt multe femei la bordel, multe coșmelii de-ale lor. Și dacă nu-i a ta cea care...

– Numele meu, băiete, o să auzi cum îmi strigă numele.

Hernando și-l aminti vâslind la întoarcere pe *Fecioara ostenită,* barca plină cu apă și distanța din ce în ce mai scurtă parcursă cu greu între două lovituri de vâslă. Și pe atunci era mic de statură și zvelt, și totuși, ajungeau înapoi pe mal! Încuviință din cap, ca și cum ar recunoaște vitalitatea lui Juan, înainte de a continua.

– Alguazilul nu trebuie să bănuiască nici o clipă că ești interesat de... sclav. Vrea să-l vândă și îl va da cu orice preț. Bineînțeles, nu trebuie să afle nici că în spatele operațiunii se află morisci. Iar tatăl meu... nici tatăl meu nu trebuie să știe nimic. Catârgiul se încruntă. Nu vrea ca noi să ne cheltuim banii pe un bătrân, îi explică el, dar eu nu pot îngădui așa ceva. Mă înțelegi?

– Da. Te înțeleg. Lasă totul în seama mea. Juan ridică paharul de vin. Pentru vremurile cele bune! ciocni el.

Luni, la apusul soarelui, Juan, catârgiul, intră în bordel și arătă o pungă cu mai multe coroane de aur pe care i le pusese la dispoziție Hernando, grozăvindu-se că în ziua aceea încheiase cea mai bună afacere din viața lui. Alguazilul se bucură de norocul lui și râse împreună cu el, în vreme ce lăuda calitățile excelente ale femeilor care lucrau în coșmeliile ce se deschideau pe ambele laturi ale fundăturii; unele așteptau în ușă, prezentându-se, până când catârgiul se hotărî pentru o fată tânără, brunetă, durdulie și dispăru cu ea în interiorul unei căsuțe cu un singur nivel și cu o singură încăpere în care patul se învecina cu două scaune și o mobilă cu lighean.

La rândul său, Hernando se învoi de la don Julián și, în noaptea aceea, se întoarse să hoinărească printre oamenii care umpleau Piața Mânzului, simțind o anumită nostalgie la auzul strigătelor, glumelor, rămășagurilor și chiar asistând la păruielile iscate din te miri ce.

De ceva mai bine de un an, Piața Mânzului și împrejurimile ei erau mai aglomerate decât oricând. Obișnuiților vagabonzi, trișorilor, aventurierilor, soldaților fără căpitan sau căpitanilor fără soldați – tot felul de oameni din lumea cu reputație proastă, care veneau acolo ca la un far care-i chema –, săracilor și deznădăjduiților care își petreceau noaptea în călătoriile lor pe Drumul Refugiilor spre bogata și somptuoasa Curte de la Madrid ca să obțină vreo prebendă și celor care se îndreptau spre Sevilla cu intenția de a se îmbarca spre Indii să-și caute norocul, se alăturase un număr enorm de indezirabili pe care viceregele Valenciei îi expulzase fără menajamente de pe pământurile sale și care emigraseră în Catalonia sau în Aragón, la Sevilla – unde doar puțini mai puteau supraviețui – sau la Córdoba.

Iar el, Hernando, se lăsase pe mâinile unuia dintre acele personaje.

– Ai încredere în catârgiu? îl întrebase Fátima când îi încredința cei cincisprezece ducați în monede de aur, strânși cu mare grijă în lada cea mare, într-o pungă împreună cu Coranul.

Avea încredere? Trecuseră deja câțiva ani de când nu mai avea nici o legătură cu Juan.

– Da, afirmă el, convins de amintirile care se îmbulzeau în mintea lui.

Avea mai multă încredere în hoțomanul ăla decât în oricare dintre creștinii din Córdoba. Trăiseră împreună primejdia, tensiunea și incertitudinea. Aceea era o legătură greu de desfăcut.

Juan se bucură de plăcerea pe care i-o oferise Ángela, tânăra brunetă, până când, de-acum satisfăcut, vărsă intenționat o cană cu vin pe cearșafurile de pe pat.

– Să fie schimbate! răcni el, prefăcându-se beat.

– Nu ți-a fost de-ajuns? se miră fata.

– Fetițo, o să-ți spun eu când o să vreau să ne oprim. Oare nu eu plătesc?

Ángela își puse o pelerină pe ea și ieși la ușă.

– Tomasa! strigă ea, lăsând să se audă o voce mult mai ordinară decât cea pe care o folosea cu clienții. Cearșafuri curate!

Hernando îl puse la curent pe catârgiu cu existența acelei femei, dar ceea ce nu-i povestise era faptul că Tomasa era mai înaltă cu un cap decât el și că putea să cântărească de două ori cât el. Când namila aceea de femeie apăru pe ușă cu rufăria de schimb, Juan se îngrozi și se simți ridicol cu pantalonii lui ponosiți drept unică îmbrăcăminte.

Se gândise să o intimideze ca să o convingă să trimită după tatăl lui Hernando, avea nevoie să fie cu el în cea de a doua parte a planului său, dar numai la vederea brațelor zdravene cu mânecile sumese ale femeii, dădu îndărăt. O palmă de la Tomasa ar durea mai mult decât o lovitură de picior din partea unui catâr.

Femeia se aplecă să smulgă cearșafurile pătate și îi oferi spre vedere un cur enorm. Atunci trebuia să se întâmple! Dacă reușea să aranjeze patul...

Pentru Hernando!

Strânse din puținii dinți care îi rămăseseră și cu amândouă mâinile deschise își înfipse degetele în fesele ei.

– Două muieri! strigă numaidecât. Santiago! țipă el la contactul cu fundul tare al femeii.

Ángela izbucni în hohote de râs. Tomasa se întoarse și îi trase o palmă catârgiului, dar Juan o aștepta deja și se feri; apoi, sări pe ea și își afundă fața între sânii ei enormi. Rămase ca o căpușă: agățat de Tomasa cu brațele și cu picioarele, fără să reușească să-i încingă complet mijlocul imens. Ángela râdea în continuare, iar Tomasa încerca zadarnic să se elibereze de gângania pe care o avea lipită de trup și care scormonea cu gura printre sânii ei. Juan căută un sfârc al femeii și îl mușcă.

Mușcătura a fost ca un revulsiv și Tomasa îl împinse cu o asemenea forță, încât catârgiul fu izbit de perete. Femeia, năucită și simțind încă durerea, încercă să-și potrivească pieptarul

făcut harcea-parcea pe care căutarea violentă a sfârcului ei aproape că îl sfâșiase.

– Fru... frumoaso! exclamă Juan, deschizând gura întruna și căutând aerul care îi lipsea după izbitura de perete.

Mai multe femei se înghesuiseră în ușă, alăturându-se hohotelor de râs ale Ángelei. Roșie la față, Tomasa își plimba privirea de la Juan la femei.

Catârgiul făcu ceea ce i se păru a fi ultimul efort pe care l-ar putea face în viață și se îndreptă din nou către Tomasa, lingându-și libidinos buza de sus. Femeia îl aștepta încruntată, încercând să-și suflece și mai mult mânecile, pregătită să-l plesnească.

– Ajunge! Știam eu că, într-o zi sau alta, cu o femeie ocupându-se de fete, se va întâmpla asta, se auzi din ușă. Juan nu se putu împiedica să scoată din gură un oftat de ușurare la apariția alguazilului de la bordel. Afară! îi strigă el Tomasei. Spune-i lui Francisco să se ocupe el de pat.

Alarmat de scandal, Hamid nu întârzie să-și facă apariția. Celelalte femei plecaseră deja când bătrânul, șchiopătând, intră în odaie. Doar Ángela mai rămăsese acolo.

– Un maur? strigă catârgiul, stând față în față cu Hamid. Cum îndrăzniți să-mi trimiteți un maur să atingă cearșafurile în care o să mă culc? adăugă el întorcându-se spre Ángela. Du-te să-l cauți pe alguazil!

Fata îi dădu ascultare și alergă după alguazil. Acum venea partea cea mai dificilă, se gândi catârgiul. Avea doar cincisprezece ducați ca să cumpere sclavul. Nu voise să șteargă zâmbetul și nici să stingă strălucirea ochilor albaștri ai băiatului când îi încredințase suma aceea, care cu siguranță că reprezenta toată averea lui, dar sclavii trecuți de cincizeci de ani se vindeau la piață cu treizeci și doi de ducați, cu toate că se putea aștepta doar la puțin folos de pe urma bărbaților de vârsta aceea. La cât s-o fi ridicând nimica toată aia pe care spera să o obțină alguazilul și despre care îi vorbise Hernando?

Hamid se miră că, după primirea violentă pe care i-o făcuse catârgiul, acum acesta se gândea în tăcere, în picioare în fața lui,

de parcă nici n-ar fi existat. Încercă să-l evite ca să facă patul, dar Juan îl opri.

– Nu face nimic, îi porunci el. Ce mai conta acum dacă omul ăla putea bănui ce avea să se întâmple și cine se afla în spatele întregii povești? Rămâi acolo unde ești și în tăcere, ai înțeles?

– De ce ar trebui...? începu să întrebe Hamid când Ángela și alguazilul intrară în coșmelie.

– Un maur? strigă din nou Juan. Mi-ai trimis un maur! Catârgiul ciocăni cu un deget în pieptul lui Hamid. Și pe deasupra m-a și insultat. M-a făcut câine creștin și adorator de icoane!

Hamid își pierdu stăpânirea care îl caracteriza și ridică mâinile.

– Eu nu..., încercă el să se apere.

– Nimeni nu mă face pe mine câine creștin!

Juan îi trase o palmă.

– Lasă-l în pace, îl somă alguazilul, postându-se între ei.

– Biciuiește-l! îi ceru Juan. Vreau să văd cum îl pedepsești. Biciuiește-l chiar acum!

Cum să-l biciuiască? se întrebă alguazilul. Bietul Francisco nu va rezista în viață la mai mult de trei lovituri de bici.

– Nu! se împotrivi el.

– În acest caz, mă voi adresa Inchiziției, amenință Juan. Ai în stabilimentul tău un maur care îi insultă pe creștini și care hulește, adăugă el în vreme ce începea să-și strângă hainele. Inchiziția o să-l pedepsească după cum merită!

Hamid stătea nemișcat în spatele alguazilului, care îl privea pe Juan cum se îmbracă, fără să înceteze să bodogănească cu voce joasă. Dacă îl denunța catârgiul la Inchiziție, Francisco nu avea să supraviețuiască nici măcar cincisprezece zile în temnițele acesteia. Nu va mai fi în viață până la următorul autodafe, motiv pentru care el nu va mai recupera nici o para chioară din ce dăduse pentru sclavul acela.

– Te rog, îi ceru lui Juan. Nu-l denunța. Nu s-a purtat niciodată așa.

– Nu l-aș denunța dacă l-ai pedepsi cum se cuvine. Tu ești proprietarul lui. Dacă sclavul ăsta eretic ar fi al meu...

– Ți-l vând! sări alguazilul.

– Pentru ce l-aș vrea? E bătrân... și infirm.... și rău de gură. La ce mi-ar folosi?

– Te-a insultat, încercă să-l provoace alguazilul. Ce satisfacție ai avea dacă Inchiziția ar fi cea care îl pedepsește? Se va căi, așa cum fac toți lașii ăștia, va fi readus la credință și va fi condamnat doar la tunica de penitent. Vezi și tu cât este de bătrân.

Juan se prefăcu gânditor.

– Dacă ar fi al meu..., mormăi pentru sine, ar strânge rahat de catâr toată ziua...

– Cincisprezece ducați, îi propuse alguazilul.

– Ești nebun!

Cinci ducați. Juan îl obținu pe Hamid cu cinci ducați, sumă în care și-a permis să ceară să fie inclus pe deasupra și serviciul Ángelei. Hotărî să nu mai aștepte până a doua zi: în prezența a doi clienți ai bordelului ca martori, plăti cu coroanele de aur pe care le avea în pungă și părăsi bordelul cu Hamid în urma lui. După toate acestea, stabili cu alguazilul să întocmească actul corespunzător de vânzare-cumpărare de cum se va face ziuă.

Hernando asculta amuzat povestea asediului și a cuceririi orașului Haarlem în urmă cu cinci ani. Un soldat mutilat din regimentele de pedestrași din Flandra care participase la acțiunea aceea și pe care oamenii, binevoitori, îl invitau să bea, o relata între două duști. Soldatul, aproape orb, purta cu mândrie zdrențele cu care luptase la ordinele lui don Fadrique de Toledo, fiul ducelui de Alba, și relata cum în timpul puternicului asediu al orașului fortificat în care pedestrașii suferiseră numeroase pierderi, nobilul își propusese să renunțe la cucerirea lui. Atunci a primit un mesaj din partea tatălui său.

– Ducele de Alba i-a spus, povestea soldatul cu o voce răsunătoare, că, dacă se retrăgea fără ca fortăreața să se predea, nu-l va mai considera fiul său și că, dacă, dimpotrivă, murea în

asediu, el însuși va veni în persoană să-i ia locul, deși era bolnav la pat. Cercul din jurul soldatului era o oază de liniște în comparație cu larma din restul Pieței Mânzului. A adăugat că în cazul în care ar da greș amândoi, atunci mama lui va pleca din Spania să facă în război, ceea ce nu avuseseră curaj sau răbdare să facă fiul sau soțul ei.

Din cercul de oameni se înălțară murmure de aprobare și câteva aplauze, moment de care profită soldatul ca să dea peste cap restul de vin ce-i rămăsese în pahar. Așteptă cu răbdare să-i fie umplut din nou și începu să relateze despre definitiva și sângeroasa cucerire a orașului. Hernando simți cum cineva trecea prin spatele lui și îl bătu pe spinare.

Se întoarse și dădu peste Hamid, care, cu capul plecat, șchiopăta în urma catârgiului; ducea în mână o bocceluță nu mai mare decât cea adusă de Fátima la căsătoria lor. Juan reușise! Un fior îi străbătu tot trupul și, cu gâtul țeapăn, îi privi îndreptându-se încet spre latura dinspre miazănoapte a pieței.

La ordinul tatălui său, exclamă soldatul în momentul acela, don Fadrique a executat peste două mii cinci sute de valoni, francezi și englezi...

Eretici!

– Luterani!

Insultele față de rezistența cetățenilor din Haarlem nu-i distraseră atenția lui Hernando, care în momentele acelea credea că aude târșâitul pantofului uzat pe care Hamid îl târa pe caldarâm, acea ciudată cadență care îi însoțise copilăria. Își duse degetele la ochi ca să-și șteargă lacrimile. Cele două siluete continuau să se îndepărteze de el, indiferente la oameni și la zarvă, la încăierări și la râsete, la toată lumea! Un catârgiu mic de statură, cocârjat și fără dinți, hoțoman și șarlatan. Un bătrân șchiop și obosit de viață, înțelept și sfânt. Se strădui să-și biruie noianul de senzații care îl asaltau. Strânse pumnii și își încordă brațele, străduindu-se să le țină nemișcate, reprimându-și forța, simțind tensiunea în toți mușchii, iritat de încetineala cu care învățatul traversa piața.

Îi văzu depășind strada Șelarilor și apoi pe cea a Pălărierilor; apoi, o cotiră și ocoliră Spitalul Carității. Atunci cercetă mulțimea, sigur că la fel ca el, toți trebuie să fi fost atenți la acea pereche magică dispărând pe strada Armelor, dar nu era așa: nimeni nu părea să le fi acordat nici cea mai mică atenție și vecinii săi cei mai apropiați urmăreau cu atenție relatările mutilatului.

– Ne datorau solda pe mai mult de douăzeci de luni și ne-au împiedicat să prădăm orașul! Toți banii pe care i-a plătit orașul pentru a evita jaful i-au rămas regelui! striga orbul, lovind în masa așezată în stradă cu paharul și vărsând vinul. Vorbea cu înflăcărare, justificând răzvrătirea soldaților pedestrași după cucerirea Haarlemului. Și, drept pedeapsă, bolnavilor și răniților ca mine nu ne-au plătit din urmă!

Ce-l interesa pe el orbul ăla și soarta de care avusese el parte în celălalt război religios pe care îl ducea regele catolic Filip? se gândi Hernando traversând piața, străduindu-se să nu alerge.

Îl așteptau câțiva pași mai încolo, pe strada Armelor, ușor luminați amândoi de sclipirea lumânărilor de la picioarele unei Fecioare a Zămislirii în mărime naturală care se afla pe un frumos grilaj cizelat. strada era pustie. Juan îl văzu venind; Hamid, nu: era cu capul în jos, învins.

Hernando se postă dinaintea lui și se mărgini să-l apuce de mâini. Nu-i veneau cuvintele. Fără să-și abată privirea din pământ, învățatul privi mâinile care îl apucau și apoi cizmele cu care era mereu încălțat Hernando de când fusese numit călăreț al grajdurilor regale. În aceeași dimineață, mersese lângă el.

– Hamid ibn Hamid, murmură el, ridicându-și în sfârșit capul.

– Ești liber, izbuti Hernando să articuleze și, înainte ca învățatul să poată replica, se aruncă în brațele lui și izbucni într-un râs nervos.

A doua zi de dimineață, în fața notarului public, cu Hamid deja sub îngrijirea Fátimei la grajduri, Juan și alguazilul încheiară documentul de vânzare-cumpărare a sclavului de la bordel

numit Francisco. De parcă ar fi fost vorba de un simplu animal obișnuit, alguazilul nu l-a vândut ca sănătos și a menționat în amănunțime în fața notarului toate și fiecare în parte din defectele fizice de care suferea Hamid, cele evidente și celelalte vicii care nu erau chiar atât de vizibile. Juan, la rândul său, renunță să reclame defectele și viciile prezente sau viitoare ale sclavului; drept urmare, cumpărătorul și vânzătorul acceptară învoiala în fața a doi martori, iar notarul semnă documentul corespunzător.

Puțin mai târziu, în fața altui notar și a altor doi martori, pentru ca alguazilul să nu afle, Juan dictă scrisoarea de dezrobire în favoarea sclavului său Francisco; îi acordă libertatea și renunță la orice drept de patronaj pe care legile i le-ar putea acorda asupra sclavului său dezrobit.

Hernando sărută scrisoarea de dezrobire pe care Juan i-o înmână când ieșiră din casa notarului. Atunci vru să-l răsplătească pe prietenul său cu o coroană de aur, dar catârgiul refuză să o primească.

Băiete, îi spuse el, am greșit când am dat frâu liber fanteziei cu femeile din Berbería. Nici una dintre ele nu poate avea bucile pe care am izbutit ieri să le pipăi, dar pe care n-am fost în stare să le încerc. Aveai dreptate, adăugă el, sprijinindu-și mâna de umărul său. Am îmbătrânit.

– Nu..., încercă să-l scuze Hernando.

– Acum știi unde mă poți găsi, își luă la revedere catârgiul fără alte comentarii.

Și Hernando îl văzu plecând. Când Juan se îndepărta, Hernando se gândi că prietenul său, catârgiul, mergea ceva mai țanțoș decât cu o zi înainte.

38

Trandafiri, flori de lămâi, stânjenei, micșunele sau portocali; mii de flori! Mica grădină interioară a noii case în care locuiau Hernando și familia sa chema la desfătare, într-un amestec senzual de parfumuri în nopțile de mai ale acelui an 1579. Pardoseala patioului era din piese de mozaic, de-a curmezișul căruia era desenul unei stele alcătuite din mici pietricele cu muchiile rotunjite și în centrul căruia se ridica o fântână simplă din piatră, fără ornamente, din care țâșnea permanent o apă cristalină. Pentru că, dacă orașul Córdoba avea probleme cu apele reziduale și cu rețeaua de canalizare, aflată la originea frecventelor epidemii de tifos și a tot felul de boli gastrointestinale endemice care afectau mai cu seamă zonele cele mai sărace din cartierul Ajerquía, pe de altă parte, dispunea de treizeci și nouă de izvoare și numeroase puțuri care utilizau inepuizabila și prețioasa apă din munți. Localitatea, vechea medina, cu alcătuirea întortocheată a ulițelor și a ulicioarelor, era zona cea mai privilegiată în repartizarea apei din Córdoba. Și tocmai acolo, în medina, pe strada Bărbierilor, Hernando închiriase o căsuță proprietate a consiliului catedralei, dintre multele cu care fusese dăruită Biserica de-a lungul anilor.

Casa cu grădină interioară din strada Bărbierilor pe care o închiriase îndeplinea toate caracteristicile care definiseră conceptul de *domus*[1] roman de la care se inspirau locuințele din Córdoba și pe care apoi musulmanii le luaseră drept model pentru ceea ce trebuiau să fie locuințele lor: niște oaze cu flori și apă,

[1] Casă (în lb. latină în orig.) (n.tr.)

paradisuri izolate de exterior. Înghesuită între două clădiri asemănătoare, grădina dreptunghiulară era închisă pe una dintre laturi cu un zid orb, constituind peretele care o despărțea de proprietatea vecină; celelalte trei laturi apăreau înconjurate de coridoare care dădeau în odăi și, între coridoare și grădină, o galerie acoperită cu grinzi de lemn peste care, la etaj, se înălța o alta identică, dar având deschiderea spre grădină protejată de o balustradă tot din lemn; toată casa era acoperită cu olane mici așezate alternativ cu partea concavă sau convexă în sus, ca să acționeze ca niște jgheaburi pentru strângerea apei de ploaie. Accesul în locuință se făcea printr-un vestibul răcoros aproape tot atât de lat cât o odaie, placat cu dale de faianță până la mijlocul peretelui. Vestibulul era închis spre stradă printr-o poartă de lemn, iar spre grădina interioară a casei printr-un grilaj ca o broderie. La nivelul inferior se găseau amplasate bucătăria, o sală, latrina și o încăpere minusculă. La nivelul superior, cu acces din galeria deschisă spre grădină, erau încă patru încăperi.

Ideea de a se muta într-o locuință separată i se învârtea în cap lui Hernando de când i se mărise leafa și se întâmplase venirea lui Hamid. Învățatul își acceptase în cele din urmă libertatea și admisese protecția oferită de Hernando ca o consecință firească a relației pe care amândoi o considerau ca fiind la fel de puternică precum orice legătură familială. Dar, spre deosebire de Aisha, care insistase să meargă să lucreze în domeniul mătăsii, Hamid se retrăsese în odăile de sus de la grajduri, unde se ruga, se gândea și citea Coranul, profitând de intimitatea pe care i-o oferea locul acela a cărui singură religie erau caii. De asemenea, își luase drept obligație proprie educarea celor trei copii, cei doi ai lui Hernando și Shamir, fiul Aishei.

Dar dacă toate acele argumente erau de ajuns prin ele însele ca să considere că venise momentul să-și caute o nouă casă, mai existase unul, mai presus decât celelalte, care îl îndemnase în mod egoist să se angajeze la așa ceva. Cuplul își dorea un alt copil; voiau să-l aibă, iar intimitatea lor fusese afectată de prezența familiei lui. Făceau dragoste, e adevărat, dar ascunși sub

cearșafuri, reprimându-și manifestările și înăbușindu-și gemetele de plăcere. Amândurora le lipsea posibilitatea de a se regăsi liber unul în celălalt. Stânjenită de prezența învățatului, Fátima evita folosirea esențelor și a parfumurilor care făceau ca împreunarea să fie atât de delicioasă. Nici nu se mai jucau înainte de a ajunge la extaz, atingându-se, pipăindu-se, sărutându-se sau lingându-se și miile de poziții cu care ajunseseră să se desfete fără nici o inhibiție se limitau acum la cele pe care le puteau ascunde sub cearșafuri. Dar sarcina nu venea.

– Vaginul meu nu e în stare să-ți aspire membrul, se lamentă Fátima într-o zi. Nu am tihnă. Trebuie să fiu capabilă să-ți prind penisul înlăuntrul meu, să-l strâng cu putere și să pun stăpânire pe el până când voi reuși să sorb toată viața pe care ești dispus să mi-o oferi.

A găsit casa. Aisha, Fátima, el și copiii se stabiliră la etajul de sus, în vreme ce Hamid, spre liniștea soției sale, ocupă mica odaie de prisos de la parter.

De pe strada Bărbierilor, a cărei continuare, de unde fusese amplasată icoana Fecioarei Îndurerate, era dedicată căpeteniei militare musulmane Almanzor, pentru că acolo fusese unul dintre palatele sale, se putea vedea fără dificultate turnul de la intrarea în catedrală, vechiul minaret, care ieșea mândru în evidență pe deasupra clădirilor. Cu acel punct de referință și cu o sumară consultare din grădină a stelelor, Hamid calculase cu precizie direcția *quiblei* și făcuse o crestătură imperceptibilă pe peretele odăii sale ca să-și îndrepte într-acolo rugăciunile.

Leafa lui de la grajduri le permitea să trăiască fără să fie strâmtorați, dar n-ar fi putut alege această casă dacă n-ar fi obținut de la consiliul catedralei, prin mijlocirea lui don Julián, o reducere a chiriei. Preotul îi mulțumea astfel pentru efortul său dezinteresat de a copia Coranul, efort de pe urma căruia beneficia întreaga comunitate în sprijinul cauzei tuturor.

– Cine uită limba arabă își pierde legea, îi aminti într-o zi don Julián în intimitatea bibliotecii.

Maxima aceea invocată și în războiul din Alpujarras se înălțase la categoria de obiectiv prioritar pentru diversele comunități morisce repartizate prin toate regatele spaniole, în contradicție cu strădania creștinilor, în general sterilă, ca moriscii să renunțe la folosirea limbii arabe în viața lor de zi cu zi. Nobilii din oricare dintre acele regate, interesați de salariile mizerabile cu care se mulțumeau moriscii, reacționau fără multă convingere împotriva folosirii limbii arabe pe pământurile aflate în stăpânirea lor, dar municipiile, Biserica și Inchiziția, prin ordin regal, preluaseră această maximă și o transformaseră într-una dintre devizele sale. Comunitățile arabe reacționaseră și promovaseră în secret așa-numitele *madrasa* sau școli coranice, dar mai ales puseseră la dispoziția musulmanilor exemplare interzise și considerate de către Biserica Catolică sacrilegii ale cărții divine, motiv pentru care, pe teritoriul întregii Spanii, se dezvoltase o rețea de copiști.

– În sfârșit le-am obținut, îi spuse într-o noapte don Julián, punând în fața lui Hernando, pe masa pe care lucrau, o coală mare de hârtie albă.

Erau singuri în bibliotecă. Era noaptea târziu; cu două ore în urmă se încheiaseră slujbele de vecernie și catedrala fusese evacuată de personajele pestrițe care o populau în timpul zilei, printre ele, delincvenții care găseau azil în lăcașul sacru și care își petreceau nopțile imuni la acțiunea justiției laice în galeriile grădinii de acces, întrucât alguazilii nu puteau intra în biserică să-i aresteze. Hernando reconstitui numeroasele și pitorestile situații la care avusese ocazia să asiste și zâmbi auzind zorul portarilor în strădania lor de a alunga din incinta sacră câțiva câini și, în noaptea aceea, chiar și un porc.

Înainte de a o lua în mână, Hernando atinse coala cu buricele degetelor. Era o hârtie ordinară, satinată în exces, foarte groasă, cu o suprafață neregulată și fără nici un filigran transparent care să-i dovedească proveniența.

– Am încă destule coli, zâmbi triumfător preotul, în vreme ce Hernando cântărea o foaie sensibil mai lungă și mai lată decât

cele obișnuite. Să nu te miri, adăugă el văzând atitudinea învățăcelului său, hârtia este fabricată artizanal, în secret, în casele moriscilor din zona Xátiva.

Xátiva era una dintre marile localități din regatul Valenciei, în care a patra parte a localnicilor era alcătuită din morisci sau creștini noi. Cu toate acestea, așa cum se întâmpla în multe dintre localitățile acelui regat mediteraneean, era înconjurată de mici sate în care aproape toți locuitorii erau morisci. Trecuseră mai bine de patru secole de când în Xátiva se fabrica hârtia, urmând progresele tehnice musulmane în elaborarea ei. Regii creștini acordaseră privilegii comunității arabe din Xátiva și protejaseră industria aceea, astfel că mulți morisci se dedicaseră fabricării hârtiei în gospodăriile lor, utilizând ca materie primă cârpe vechi și deșeuri textile. Acele industrii casnice erau acum cele care aprovizionau pe ascuns cu hârtie comunitatea moriscă, chiar dacă era de proastă calitate, întrucât cumpărarea hârtiei în cantități suficiente pentru a copia cărți era o sarcină cum nu se putea mai complicată și întotdeauna suspectă.

Cu toate că tiparul fusese inventat în urmă cu mai bine de un secol, se copiau în continuare manuscrise, căci editarea cărților se afla în mâna unui număr foarte mic de persoane. Oamenii de rând, analfabeți în marea lor majoritate, nu aveau acces la lectură, nici interes pentru editarea cărților, iar marii seniori, proprietari ai capitalului necesar pentru acoperirea cheltuielilor pe care le cerea o tipografie, considerau că este sub demnitatea și onoarea proprie statutului lor social să-și destineze averea unor activități mercantile. În cea de-a noua decadă, exista la Córdoba o singură tipografie, portabilă, utilizată aproape artizanal de un tipograf, motiv pentru care comerțul cu hârtie era aproape inexistent. Însuși consiliul catedralei încredința editarea cărților sale religioase tipografiilor din alte orașe, ca Sevilla.

– Cum le-ai obținut? se interesă Hernando.

– Prin Karim.

– Și vama de la pod?

Don Julián îi făcu cu ochiul.

– E destul de simplu, dar scump, să ascunzi niște coli de hârtie sub șeile catârilor sau ale cailor.

Hernando încuviință și pipăi din nou cu buricele degetelor colile grosolane de hârtie. Trebuia să primească bani pentru munca lui: așa îi impusese preotul, dar Hernando investea toți acești bani în proiecte precum eliberarea sclavilor morisci. Pentru nimic în lume nu ar fi vrut să se îmbogățească pe seama răspândirii credinței sale.

Așadar, după perioada de ucenicie, Hernando reproducea Coranul în araba cultă, dar cu caligrafia proprie copiștilor, în care claritatea și rapiditatea primau asupra esteticii. În același timp, printre rândurile în arabă, scria traducerea surelor în *aljamiado*, spaniola vorbită de morisci, pentru ca toți cititorii să le poată înțelege. Ascundeau colile de hârtie între numeroasele documente din biblioteca catedralei, iar exemplarele pe care le obțineau legându-le se distribuiau cu ajutorul lui Karim în tot regatul Córdobei, care ducea lipsă de îndrumătorii religioși de care încă mai dispuneau comunitățile valenciene, catalane sau aragoneze care nu suferiseră exodul celor din Granada.

Și dacă Hernando își dădea toată silința pentru transcrierea interzisă a cărții revelate, Fátima, la rândul ei, își asumase transmiterea pe cale orală a culturii neamului ei către femeile morisce, pentru ca acestea să facă același lucru cu fiii și soții lor.

Cu ajutorul răbdător al lui Hernando și al lui Hamid, care o examinau și o corectau cu afecțiune, învățase pe dinafară câteva sure din Coran, precepte din Sunna și profețiile morisce cele mai cunoscute de către comunitate.

În fiecare zi, cu prețiosul ei văl alb brodat acoperindu-i părul, mergea la cumpărături și apoi își petrecea timpul cu ceea ce în aparență nu erau decât niște nevinovate reuniuni ale unor mici grupuri de femei fără ocupație care bârfeau în câte o casă în jurul unei limonade.

Uneori, ieșea din casa cu grădină interioară în același timp cu Hernando și cei doi își luau la revedere îndelung înainte de a

li se despărți drumurile. Apoi, ca și cum ar fi fost vorba de un joc, unul din ei întorcea capul și privea cu mândrie cum celălalt se ducea să îndeplinească o obligație pe care le-o impunea Allah, iar neamul său îi era recunoscător. Uneori, se sincronizau în această ultimă privire: zâmbeau și se zoreau cu gesturi aproape imperceptibile ale mâinii.

– Noi suntem cele chemate să transmitem copiilor legile neamului nostru, le îndemna Fátima pe morisce. Nu putem permite să fie uitate, așa cum vor sacerdoții. Bărbații muncesc și se întorc sleiți de oboseală acasă atunci când copiii dorm deja. Și în plus, un fiu nu-și va denunța niciodată mama creștinilor.

Și în fața grupurilor puțin numeroase de femei atente la cuvintele ei, le recita întruna vreunul dintre preceptele Coranului, pe care ele le repetau în șoaptă, adăugând după aceea interpretarea pe care le-o oferea Hamid.

Zi de zi, Fátima repeta învățăturile în fața diferitelor asistențe. Și întotdeauna, după ce le vorbea despre vreun anumit precept coranic, femeile o rugau să le recite un *gufur* sau prezicere, una dintre profețiile în care credeau, dictate special pentru neamul lor, pentru musulmanii din al-Ándalus, și care prevesteau revenirea la obiceiurile, la cultura și la legile lor. Izbânda lor!

– Turcii o vor porni cu oștile lor spre Roma și dintre creștini nu vor scăpa decât cei care vor reveni la legea Profetului; ceilalți vor fi luați prizonieri sau uciși, recita ea atunci. Înțelegeți? Ziua aceea a sosit deja: creștinii ne-au învins. De ce?

– Pentru că l-am uitat pe Dumnezeul nostru, răspunse amărâtă, cu o ocazie, o matroană deja în vrâstă, cunoscătoare a profeției.

– Da, afirmă Fátima. Deoarece Córdoba a devenit un loc de viciu și de păcat. Pentru că întregul al-Ándalus a căzut în erezia trufașă.

Multe își plecau atunci privirea. Și oare nu era adevărat? Oare nu se delăsaseră în îndeplinirea obligațiilor lor? Toți moriscii se simțeau vinovați și acceptau pedeapsa: ocuparea pământurilor lor de către creștini, sclavia și ticăloșia.

– Dar să nu vă faceți griji, încerca să le încurajeze Fátima. Profeția continuă; o spune cartea divină: nu cumva i-ați văzut pe creștini învingând la capătul pământului și, după ce au învins, au fost și ei învinși în câteva zile? Aceasta este judecata lui Allah; înainte au fost încrezători și apoi bucuroși de victorie; El este cel care îl ajută pe credinciosul care nu va încălca nici cu un dram făgăduiala făcută lui Allah.

Și încetul cu încetul o priveau din nou pe Fátima cu speranța oglindită pe chipurile lor.

– Trebuie să luptăm! le cerea ea. Nu ne putem resemna în fața nenorocirii! Allah ne privește! Profețiile se vor împlini!

Într-o zi de primăvară, pe înserat, Hernando se întorcea obosit acasă. În timpul zilei de muncă trebuiseră să pregătească mai mult de patruzeci de cai pentru o călătorie până în portul Cartagena, unde îi aștepta o corabie ca să-i transporte la Genova și, de acolo, în Austria. Regele Filip hotărâse să dăruiască acele splendide exemplare nepotului său, împăratul, și arhiducilor, ducele de Savoia și ducele de Mantova. După cum stabilea regele în ordonanța sa, mai întâi i-au ales pe cei care trebuiau să fie trimiși la Madrid pentru uzul său personal și al principelui, și apoi pe cei care trebuiau să fie obiect de dar. Don Diego López de Haro stătuse toată ziua la grajduri. A ales și a dat de o parte animale; a șovăit și s-a răzgândit, lăsându-se sfătuit de călăreți, între care și Hernando, în legătură cu care ar fi cele mai bune exemplare pentru monarh.

– Vor ști să conserve rasa? se îndoi moriscul la vederea unui minunat armăsar de cinci ani, semeț, cu o robă pagă, care se mișca ridicându-și picioarele din față și din spate cu eleganță, și pe care comisul îl alesese ca pe unul dintre cei care vor pleca spre Austria.

– Cu siguranță, răspunse don Diego stând în fața lui, fără să se întoarcă, atent la armăsar. La curtea aceea există mari călăreți și experți în cai. N-am nici o îndoială că din acești armăsari se vor obține exemplare care vor deveni mândria Vienei.

„Oare chiar vor reuși?" se întrebă Hernando când, surprins, se trezi că poarta de la casa lui era închisă. În luna mai și la ora aceea, era de obicei deschisă până la grilajul ca o dantelă care dădea în grădină. S-o fi întâmplat ceva? Lovi în poartă cu putere de mai multe ori. Zâmbetul soției sale când îl primi îl liniști.

– De ce...? începu să întrebe când ea zăvorî din nou poarta.

Fátima își duse un deget la buze și îl rugă să facă liniște. Apoi îl însoți până în grădină. Hamid încălcase ordinea strictă a locului în care trebuiau să fie educați copiii. Hernando ceruse insistent ca lecțiile acelea să aibă loc în odăi, pentru ca nimeni să nu-i poată auzi vorbind în arabă. În schimb, Hamid îi dusese în grădina interioară unde, așezați pe jos în galerie pe niște simple rogojini, copiii îl urmăreau cu atenție pe învățat când acesta încerca să-i învețe matematicile.

Vru să i se plângă soției sale, dar o găsi din nou făcându-i semn cu degetul pus de-a curmezișul pe mijlocul buzelor și se resemnă să tacă.

– Hamid a spus, îi explică ea atunci, că apa este originea vieții. Iar copiii nu învață înăuntrul unei odăi, auzind apa curgând afară. Că au nevoie de parfumul florilor, de contactul cu natura pentru ca simțurile lor să se bucure și să învețe astfel cu ușurință.

Hernando suspină și întorcându-se din nou dădu peste cei trei copii care îl priveau; Hamid făcea același lucru cu coada ochiului, ca un copil mare.

– Și are dreptate, cedă el. Nu-i putem lipsi de paradis, afirmă el.

O luă pe Fátima de mână și se apropie de locul unde se aflau profesorul și elevii. Zi după zi, Hamid își recăpăta felul de a fi, iar dovada aceea de răzvrătire... în fond, îl bucura pe Hernando.

Îi salută pe copiii săi și pe Shamir în arabă și, auzindu-l, copiii înșiși îl somară să-și coboare glasul. Se așeză în locul rămas liber pe rogojina lui Francisco și se întoarse spre Hamid.

– Pacea fie cu tine, salută el.

– Pacea fie și cu tine, Ibn Hamid, îi răspunse învățatul.

În timp ce Aisha și Fátima pregăteau cina, Hernando rămase tăcut. Ascultă explicațiile lui Hamid și observă progresele copiilor.

Shamir i-l amintea pe Brahim: ursuz, inteligent, dar, spre deosebire de tatăl lui, cu o inimă mare, pe care o dovedea în grija față de cei mai mici decât el. Francisco, cel mai mare dintre copiii săi, căruia trebuise să-i atragă de mai multe ori atenția să nu-și mai muște limba când mâzgălea cifre cu bețișoare pe o tăbliță din frunze acoperite cu bitum care se folosea de mai multe ori, era un copil isteț și simpatic, dar mereu previzibil: ochii albaștri, moșteniți de la tatăl său, și spontaneitatea lui anunțau până și ce își propunea să facă, dându-l de gol în mod inevitabil când făcea vreo năzdrăvănie. Francisco era incapabil să mintă, nu știa nici măcar să ascundă adevărul.

După ce îi atinse cu un deget vârful limbii care apăruse din nou ca răspuns la dificultatea unei adunări și văzând cum se ascundea cu repeziciune, ca un șarpe, Hernando își îndreptă atenția asupra lui Inés, conștient că și Hamid făcea același lucru ca și el, de parcă ar fi știut ce anume gândește. Era cu adevărat aidoma mamei sale... o frumusețe! Copila era absorbită de scrierea cifrelor și imensii ei ochi negri păreau hotărâți să străpungă tăblița. Inés întreba și se interesa de toate lucrurile, se gândea la răspunsurile pe care le primea și, uneori numaidecât, alteori, după două zile, ridica din nou vreo îndoială asupra aceleiași chestiuni. Raționamentele ei nu erau atât de vioaie și de imediate ca ale băieților, dar spre deosebire de acestea erau întotdeauna întemeiate. Inés strălucea doar mișcându-se.

Hernando încuviință din cap, în semn de satisfacție, și apoi schimbă o privire cu Hamid. Da; se aflau într-un paradis, cu poarta de la stradă închisă, împiedicând amestecul nepermis al străinilor, ascultând susurul apei curgând în fântână și simțind parfumul intens al florilor, minunat la acele ore ale asfințitului în care soarele se stingea și răcoarea făcea plantele să reînvie și trezea simțurile. Dar era același lucru, își spuseră în tăcere unul celuilalt, același lucru pe care vreme de ani de zile îl făcuse învățatul și cu băiatul morisc înăuntrul unei colibe sărăcăcioase, pierdute pe coastele masivului Sierra Nevada.

Ca și cum n-ar fi vrut să tulbure concentrarea copiilor, Hamid îl observă fără să spună nimic, recunoscând valoarea primului său elev, cel căruia îi predase cunoștințele sale în aceeași taină cu care o făcea acum cu copiii lui. Fusese un drum lung: condiția de orfan, războiul, sclavia în mâinile unui corsar și surghiunul lor pe niște pământuri străine în care nu au găsit decât ură și nefericire. Sărăcia și munca grea la tăbăcărie; greșelile și întoarcerea în sânul comunității; norocul cu grajdurile, încât reușise să devină cel mai important membru printre ai săi, și acum... Amândoi își ațintiră în același timp privirile asupra celor trei copii și un fior de satisfacție străbătu șira spinării lui Hernando: copiii săi!

În momentul acela, Aisha îi chemă la masă.

Hernando îl ajută pe învățat să se ridice. Hamid acceptă ajutorul și se sprijini de el. Apoi, traversând grădina, singuri, întrucât copiii îi depășiră din patru pași mai grăbiți, continuă să se sprijine de el.

– Ții minte apa din munți? întrebă învățatul trecând pe lângă mica fântână, unde se opriră câteva clipe.

– Visez la ea.

– Mi-ar plăcea să mă întorc la Granada..., murmură Hamid. Să-mi sfârșesc zilele pe culmile acelea...

– Acolo e ascunsă spada sfântă pe al cărei mâner cineva, într-o zi, va trebui să pună din nou mâna în numele singurului Dumnezeu. În ziua aceea, spiritul neamului nostru va renaște în munți, mai cu seamă spiritul tău, Hamid.

Dacă Hamid le insufla Adevărul, Hernando se străduia să-i învețe pe copii doctrina creștină absolut necesară ca să-și poată dovedi creștinarea duminicile la catedrală sau la vizitele săptămânale obligatorii ale parohului de la biserica Sfânta Maria. Asesorul parohiei și superintendentul renunțaseră la controale, poate ca urmare a dependenței ierarhice a lui Hernando de comisul regal și jurisdicția sa specială, dar don Álvaro, beneficiarul prebendei catedralei și care se afla în fruntea parohiei, întotdeauna îmbrăcat impecabil în veșmintele sale negre și cu bonetă,

își continua vizitele săptămânale, de parcă ar fi fost vorba de oricare alt creștin nou, însă toți bănuiau că interesul său era mai mare pentru vinul bun și dulciurile îmbietoare ale Aishei cu care era servit în îndelungile sale vizite, decât pentru verificarea catolicismului familiei. În orice caz, între o înghițitură și o îmbucătură, don Álvaro se instala pe scaun în galerie și îi examina pe copii, ascultând săptămână după săptămână, cu încăpățânare, de parcă i-ar fi fost frică să nu le fi uitat, cum recitau rugăciunile și doctrinele care li le predaseră, farsă ce se desfășura întotdeauna în fața unei familii înspăimântate ca nu cumva oricăruia dintre micuți să-i scape vreo frază sau vreo expresie în arabă. De cum avea ocazia, Hernando lua inițiativa și se așeza lângă preot ca să-i distragă atenția și să stea de vorbă cu el pe diverse teme, în special în legătură cu cealaltă mișcare eretică ce amenința Imperiul Spaniol și de care era într-adevăr interesat: luteranismul.

Hamid, la rândul său, simula orice fel de indispoziție și se închidea în odăița lui – Hernando era convins că se ruga ca un fel de sfidare pentru prezența preotului – de îndată ce don Álvaro trecea de gardul grădinii.

– Este o operă de caritate, se justifică el răspunzând interesului lui don Álvaro pentru acel invizibil Hamid care, potrivit registrelor parohiei, apărea înregistrat în casa aceea. Este un bătrân bolnav care locuia în satul nostru din Alpujarras și, ca un bun creștin, nu puteam îngădui să moară pe stradă. Suferă de fierbinți recurente, doriți să-l vedeți?

Preotul bău o înghițitură de vin, își plimbă privirea prin grădina atât de plăcută și, spre liniștea lui, clătină din cap în semn de tăgăduială. De ce ar vrea el să se apropie de un bătrân care suferă de fierbinți?

Așadar, după ce don Álvaro verifica încă o dată memoria copiilor, conversațiile se desfășurau în galerie între acesta și Hernando între patru ochi, în vreme ce Aisha sau Fátima, din celălalt capăt al grădinii, erau atente să nu se termine vinul sau dulciurile. De curând, în mâinile lui Hernando și ale lui don Julián căzuse un exemplar din *Instituțiile* lui Calvin, editat în Anglia în limba

spaniolă. Erau multe cărți protestante publicate în castiliană, în Anglia, în Țările de Jos sau în provincia Zeeland, care circulau clandestin prin regatele lui Filip al II-lea. Regele și Inchiziția luptau din răsputeri să păstreze pură și neatinsă credința catolică, ferită de orice influență eretică, până într-acolo încât, în urmă cu douăzeci de ani, monarhul interzisese ca studenții spanioli să meargă la universități din străinătate, cu excepția, bineînțeles, a celor pontificale de la Roma și Bologna.

Mulți morisci vedeau cu ochi buni doctrinele protestante, mai ales cei din Aragón, datorită apropierii geografice de Franța și de Béarn, unde fugeau să se convertească la creștinism, dar renegând catolicismul. Atacurile protestanților la adresa papei și împotriva abuzurilor clerului, negustoria cu bule și indulgențe, condamnarea folosirii imaginilor ca obiecte de cult și de evlavie, autoritatea oricărui credincios de a interpreta textele sacre în afara ierarhiei ecleziastice și viziunea rigidă asupra predestinării constituiau puncte de legătură între două religii minoritare care luptau să reziste atacurilor Bisericii Catolice.

Hernando discutase chestiunea cu don Julián, precum și cu Hamid și toți deplânseseră acea apropiere dintre musulmani și cei care, în definitiv, nu încetau să fie creștini, oricât de multe simpatii ar fi putut avea față de această tendință.

– La urma urmelor, spuse preotul, protestanții urmăresc să se reîntâlnească cu scripturile în sânul creștinismului, iar moriscii convertiți nu doresc nici o reformă, ci simpla distrugere a acestuia. Pozițiile sincretice între doctrinele luterană și musulmană care încep să fie percepute în unele scrieri polemice ale credincioșilor înșiși nu reușesc altceva decât să slăbească adevăratul obiectiv al comunității morisce.

De îndată ce don Álvaro părăsea casa, după ce bombănise împotriva luteranilor și a atacurilor pe care aceștia le revărsau asupra modului de viață a clerului catolic, Hamid ieșea din odaie indignat și, în mod inevitabil, vărsa la canalul de scurgere restul de vin.

– Costă bani, îl dojenea Hernando, dar cu toate acestea îi permitea această satisfacție, străduindu-se să-și ascundă zâmbetul.

Se numea Azirat și a însemnat una dintre cele mai mari schimbări din viața lui Hernando. Încă de pe vremea împăratului Carol Quintul, finanțele monarhiei se aflau mereu în stare de faliment. Trecuseră cinci ani de când regatul își suspendase plățile; nici măcar imensele averi în aur și argint care soseau din Lumea Nouă nu izbuteau să acopere cheltuielile armatelor spaniole, cărora li se adăugau costurile ieșite din comun ale somptuoasei curți burgunde, al cărei protocol fusese adoptat de către împărat. Spania dispunea de însemnate materii prime de pe urma cărora nu se obținea profitul cuvenit: apreciata lână de oaie merinos castiliană se vindea neprelucrată comercianților străini, care o transformau în postav pe care apoi îl revindeau în Spania la un cost de zece sau de douăzeci de ori mai mare decât cel pe care îl plătiseră pentru lână. Același lucru se întâmpla cu fierul, cu mătasea și cu alte numeroase materii prime; iar aurul, pentru războaie sau comerț, ieșea din Spania cu nemiluita. Dobânzile pe care le plătea regele bancherilor săi depășeau patruzeci la sută, iar bulele și indulgențele care se vindeau și cu care se finanțau atât Roma, cât și Spania, nu erau suficiente. Nenumărați hidalgo, clerul și numeroase orașe nu plăteau impozite și toate poverile fiscale cădeau pe seama pământurilor, a lucrătorilor și a meșteșugarilor, ceea ce îi sărăcea și mai mult și împiedica dezvoltarea comerțului, într-un cerc vicios greu de soluționat.

În 1580, situația economică se agravase încă și mai mult: după moartea la Alcazarquivir a regelui Sebastián al Portugaliei într-o zadarnică încercare de a cuceri Marocul, unchiul său, regele Filip al Spaniei, și-a cerut drepturile succesorale la tronul Portugaliei, și cum deputații din partea poporului i-au refuzat încoronarea, pregătea invadarea regatului vecin cu o armată sub comanda bătrânului duce de Alba, care pe vremea aceea avea șaptezeci și doi de ani. În afară de Brazilia, Portugalia controla drumul comercial spre Indiile Orientale și stăpânea toată coasta

africană, de la Tanger până la Mogadiscio, ocolind pe margine tot continentul. Prin unirea cu Portugalia, Spania avea să devină cel mai mare imperiu din istorie.

Toate acele cheltuieli colosale afectau și grajdurile regale care, în ciuda faptului că Filip al II-lea continua să-și ofere o viață îndestulată și să dăruiască preferaților săi și Curților străine minunate exemplare din noua rasă, resimțeau lipsa unor fonduri pe care don Diego López de Haro nu înceta să le ceară cu insistență de la Consiliul Lucrărilor și al Pădurilor, însărcinat cu asigurarea lor.

De aceea, o parte din leafa datorată călăreților și lucrătorilor le fusese acoperită cu mânjii eliminați de la grajduri, cu condiția ca, dacă atunci când vor crește l-ar interesa pe rege, să fie înlocuiți cu alții, fapt care cu greu se putea întâmpla dat fiind numărul mare de cai care erau fătați în fiecare an și împrejurării în care angajații nu întârziau să vândă caii respinși ca să obțină bani. Prin vânzarea a numai opt cai din grajdurile regelui se achiziționaseră treizeci de exemplare bune pentru război pentru armata cantonată în fortificația de la Oran!

Dar Hernando nu era dispus să-l vândă pe Azirat, calul care-i fusese cedat ca plată a unei părți din salariile sale; felul lui de viață era auster, iar nevoile, modeste. Pe izlaz, în momentul când însemnase mânjii cu fierul înroșit și îi notase în registru, l-au numit Plimbărețul, pentru eleganța mișcărilor sale, dar se născuse cu o culoare roșu aprins, strălucitoare, care îl împiedica să se califice pentru a fi întreținut din bugetul curții regale; roba de culoare roșu aprins nu era admisă în noua rasă.

Plimbărețul, cu acea culoare de foc care denota mânie, avânt și viteză, îl fermecase pe Hernando chiar din momentul în care l-a văzut mișcându-se.

– Îi voi spune Azirat, îi spuse el lui Abbas.

Dar nu pronunță litera „z" ca spaniolii, ci folosi sedila și dublă „t"-ul: *açiratt.*[1]

[1] În spaniolă, litera „z" se pronunță ca un „s" printre dinți, iar „ç" – literă din alfabetul catalan, provensal sau francez – se pronunță ca „s" din română sau franceză. (n.tr.)

Abbas se încruntă, în vreme ce Hernando încuviința. Puntea *açiratt*-ului; puntea de intrare în cer, foarte lungă și îngustă ca un fir de păr, care se întindea pe deasupra infernului și pe care preafericiții o vor traversa ca un fulger, când ceilalți vor cădea în foc.

– Nu numai că schimbarea numelui de origine al unui cal aduce ghinion, replică potcovarul, dar în unele cazuri este pedepsită chiar cu moartea. Străinii care o fac pot fi osândiți la pedeapsa capitală.

– Eu nu sunt străin, iar acest cal va fi în stare să traverseze firul de păr lung și subțire ... – replică el, neluând în seamă avertismentul prietenului său ... va putea merge pe el fără să cadă și fără să-l rupă. Dacă pare că nu atinge pământul... Să zboare prin aer!

La cei douăzeci și șase de ani ai săi, Hernando era capul unui clan familial și unul dintre cei mai respectați și mai influenți membri ai comunității morisce. Trăia mereu înconjurat de oameni, dându-și toată silința pentru ceilalți. Azirat venise să-i ofere niște momente de libertate de care nu se bucurase de-a lungul existenței sale și așa, de câte ori avea ocazia, înșeua calul și ieșea pe câmp în căutarea singurătății, câteodată mergând pe izlaz la pas, liniștit, îngândurat; alteori, totuși, îi permitea lui Azirat să-și dovedească iuțeala și vigoarea. Și câteodată căuta izlazurile pe care pășteau taurii, luptându-se cu ei fără să-i vatăme, jucându-se cu acele animale periculoase, dar care nu reușeau niciodată să împungă cu coarnele în crupa lui Azirat când acesta făcea fente cu vioiciune în fața iureșului lor. Taurii urmăreau coada deasă a calului, dând lovituri puternice cu capul în înșelătoria aceea pe care o reprezentau firele lungi de păr în care își împleteau coarnele.

Nu se îndreptase niciodată spre Sierra Morena, acolo unde își avea tabăra Ubaid cu haiducii. Abbas îi dăduse asigurări că nu-l va fi deranjat de cărăușul din Narila, că i se trimisese vorbă cerându-i-se insistent, dar Hernando nu se bizuia pe asta.

Duminicile obișnuia să-i ia cu el în șa pe Francisco și pe Shamir, care crescuseră ca frați și le ceda controlul frâielor acolo unde nu era primejdios. Dacă atunci când ieșea călare căuta singurătatea, încercând să nu facă prea multă paradă în fața creștinilor, cu băieții nu ajungea să alerge pe câmp și se mărginea să se plimbe prin împrejurimile Córdobei. Într-una dintre zilele acelea, pe înserat, traversă podul roman cu copiii, mândri și zâmbitori. Francisco mergea în față, călare; Shamir, prins de spinarea lui.

– Privește, tată! îi arătă Francisco de îndată ce lăsară în urmă turnul Calahorra și ajunseră pe câmpia Adevărului. Acolo e Juan, catârgiul.

De la distanță, Juan îi salută cu un gest obosit. În fiecare duminică trecând pe acolo, Hernando îl vedea din ce în ce mai îmbătrânit; nici măcar nu-i mai rămăseseră acei puțini dinți cu care reușise să muște sfârcul femeii de la bordel.

– Descălecați, băieți, le spuse Juan copiilor cu o voce catifelată odată ce ajunseră lângă el; Hernando se miră, dar catârgiul îi făcu semn să tacă. Duceți-vă să vedeți catârii. Mi-a spus Damián că le este dor de voi de când i-ați mângâiat ultima dată.

Damián era un mic ștrengar pe care Juan trebuise să-l angajeze ca să-l ajute. Francisco și Shamir alergară spre turmă și cei doi bărbați rămaseră față în față. Juan își mișcă buzele pe gingii, pregătindu-se să vorbească.

– Este o persoană, un creștin nou de-ai voștri, care întreabă, cercetează... – Hernando așteptă până când catârgiul verifică să nu fie ascultați de cineva – ... în legătură cu contrabanda cu coli de hârtie.

– Cine este?

– Nu știu. Cu mine nu a vorbit. Dar am auzit când l-a întrebat pe un cărăuș.

– Ești sigur?

– Băiete, sunt la curent cu tot ce intră și ce iese ilegal din Córdoba. Nu mai pot face mare lucru, decât doar să bârfesc și să trag foloase pe ici și pe colo.

Hernando vârî mâna în pungă și îi oferi câteva monede. De data aceasta, Juan le acceptă.

– Nu merg bine lucrurile? se interesă moriscul.

– Ochii stăpânului îngrașă calul, începu Juan să recite făcând un gest de dispreț înspre Damián, iar lacheii și rândașii îl consumă și îl distrug, încheie zicala. Același lucru e valabil și pentru catâri, și nu mi-a mai rămas nici un leac. Cât despre a umbla cu tertipuri... În ziua de azi n-aș putea nici măcar să ridic o vâslă de pe *Fecioara ostenită*!

– Bizuie-te pe mine dacă ai nevoie de ceva.

Mai bine ai avea grijă de tine, băiete. Moriscul ăla, și bănuiesc că și Inchiziția, umblă după voi toți care folosiți hârtia aia.

Ce folosim? Cum îți poți închipui...?

Oi fi cu bătrân și șubrezit, dar nu sunt idiot. Nici Biserica, nici notarii n-au nevoie să introducă acele cantități de hârtie de contrabandă. Se zvonește că hârtia este de calitate proastă și că vine de la Valencia. Cărăușul pe care îl întreba moriscul era de acolo, așa că nu e vorba nici de cea pe care o folosesc hidalgo ca să scrie și nici editorul ca să-și tipărească volumele.

Hernando pufni.

Nu putem afla cine este moriscul?

– Dacă s-o întoarce într-o zi cărăușul de la Valencia... dar mă îndoiesc că o s-o facă, știind că cineva pune întrebări nelalocul lor. Dacă l-ai putea întâlni acolo, pe pământul lui... Dar nu mai pierde nici o clipă, îl sfătui catârgiul, zorindu-l.

– Copii! strigă Hernando vârându-și piciorul stâng în scăriță și trecând cu agilitate pulpa dreaptă pe deasupra crupei. Plecăm. Îi ridică și pe unul, și pe celălalt până îi puse călare. Dacă mai afli ceva..., adăugă atunci către Juan.

Catârgiul încuviință cu un zâmbet care lăsă să i se vadă gingiile.

– Azirat s-a îmbolnăvit, îi spuse lui Francisco auzind plângerile băiatului că nu-și continuă plimbarea.

Simți în coaste apăsarea mâinilor lui Shamir, ca și cum n-ar fi crezut scuza aceea adresată micuțului.

– Doar nu vrei să se îmbolnăvească și mai tare, nu-i așa? insistă el totuși, încercând să-l calmeze pe Francisco.

La grajduri, în vreme ce copiii îl ajutau pe rândaș să deshame calul, Hernando îl avertiză pe Abbas de cele întâmplate; apoi dădu fuga spre strada Bărbierilor.

– Nu vreau să văd o coală de hârtie în casa asta! îi porunci el Fátimei, mamei sale și lui Hamid, arătându-l cu degetul. Se adunară departe de copii, într-una dintre odăile de sus și le explică înfuriat ce-i povestise Juan. Învățatul încercă să răspundă, dar Hernando nu-i îngădui. Hamid, nici o singură foaie, m-ai înțeles? Nu ne putem pune în primejdie nici pe noi, nici pe ei, adăugă el făcând un semn înspre grădină, de unde se auzeau râsetele copiilor. Nici pe toți ceilalți.

Totuși Fátima avu ceva de obiectat:

– Și Coranul? Încă mai păstrau exemplarul pe care li-l dăduse Abbas.

Hernando se gândi câteva clipe.

– Arde-l! Cei trei îl priviră uluiți. Arde-l! insistă el. Allah nu ne-o va lua în nume de rău. Lucrăm pentru El și nu-i va fi de nici un folos dacă am fi arestați.

– De ce nu-l ascunzi afară din...? interveni Aisha.

– Ardeți-l! Și curățați cenușa de hârtie. Începând din acest moment... de când îl veți fi ars complet, se corectă el, vreau ca poarta de la vestibul să stea deschisă. Vom suspenda lecțiile copiilor până când vom vedea ce se întâmplă, iar tu, Fátima, ascunde pandantivul unde nu-l poate găsi nimeni. Nu vreau nici crestături pe pereți care să arate spre Mecca.

– Nu pot să le scot de pe perete, spuse Hamid.

– Atunci, fă mai multe, mult mai multe, în toate direcțiile. Cu siguranță că îți vei aminti mereu care este cea bună. Trebuie să merg la moschee... dar trebuie să le atrag atenția lui Karim și lui Jalil, mai cu seamă lui Karim. Îi privi pe cei trei. Putea să aibă încredere că îi vor îndeplini instrucțiunile, că nu vor căuta să ascundă și Coranul acela pe care îl citiseră atâtea nopți? Vino, îi spuse Fátimei, întinzându-i mâna.

Ieșiră din odaie și se sprijiniră de balustrada galeriei de la etajul superior. Jos, în jurul fântânii, se jucau copiii. Râdeau, alergau și încercau să se prindă unii pe alții, stropindu-se cu apă. Rămaseră privindu-i în tăcere, până când Inés le observă prezența; ridică privirea spre ei și arătă aceiași ochi negri și migdalați ai mamei sale. În același moment, Francisco și Shamir o imitară și, de parcă ar fi fost conștienți de importanța momentului, cei trei copii le susținură privirile. Vreme de câteva clipe, la fel cum se ridica un amestec de răcoare din grădină cu parfumul florilor, tot așa un curent de viață și de veselie, de inocență, se deplasă din grădină spre galeria de sus. Hernando o strânse de mână pe Fátima în vreme ce mama lui, în spate, și-o sprijinea pe a ei de umărul fiului său mai mare.

– Am îndurat foamea și multe lipsuri până am ajuns aici, spuse el, rupând vraja. Nu putem greși acum, zise și se ridică deodată în picioare. Trebuia să aibă încredere în ei! Ocupați-vă să puneți casa în ordine, porunci el adresându-li-se Fátimei și Aishei. Tată, adăugă el, adresându-i-se lui Hamid, am încredere în tine.

Sosi la catedrală înainte de a se fi încheiat misa solemnă. Muzica de orgă și cântările novicilor care studiau la iezuiți inundau incinta, strecurându-se printre cele o mie de coloane ale moscheei. Așezați în ordine ierarhică în stranele corespunzătoare, așa cum era obligația lor la toate slujbele, membrii consiliului în plen luau parte la cântări. Mirosul de tămâie îl izbi pe Hernando: după ce respirase parfumul proaspăt al florilor și al plantelor din grădină, aerul acela dulceag îi aminti de ce se afla acolo. Se alătură enoriașilor care participau la serviciul religios; de îndată ce se termină ceremonia i se adresă unui portar ca să-l caute pe don Julián și să-i comunice că îl așteaptă.

Rămase în fața grilajului bibliotecii, care în perioada aceea era în lucru. După moartea episcopului Fratele Bernardo de Fresneda, fiind vacant scaunul episcopal, consiliul catedralei hotărâse să transforme biblioteca într-o nouă și somptuoasă capelă a Chivotului, în stilul Capelei Sixtine, întrucât sacristia care se

găsea în capela Cinei devenise neîncăpătoare. O parte din bibliotecă fusese mutată în palatul episcopului; restul rămăsese în așteptare până când avea să se construiască o nouă bibliotecă lângă Poarta Sfântul Mihail.

– Bine, comentă preotul încercând să-l liniștească pe Hernando după ce ascultase explicațiile sale aprinse. Mâine, după slujba de priveghi, voi da ordin ca toate cărțile și hârtiile noastre să fie mutate la palatul episcopului.

– La palatul episcopului? se miră Hernando.

– Unde ar putea fi mai bine decât acolo? zâmbi don Julián. Este biblioteca sa particulară. Există sute de cărți și de manuscrise și eu sunt cel care mă ocup de ele. Nu-ți face griji pentru asta, le voi ascunde bine. Oricât de multe cărți ar dori Fratele Martín să citească, nu va da niciodată peste ale noastre; în plus, în felul acesta, când apele se vor liniști, ne vom putea continua lucrarea.

Ar putea oare, se gândi Hernando, să profite și el de stratagema lui don Julián și să-și ascundă Coranul în biblioteca Fratelui Martín din Córdoba?

– E posibil să mai am încă acasă un Coran și câteva calendare lunare...

– Dacă mi le aduci înainte de slujba de priveghi..., Don Julián își întrerupse șirul cuvintelor ca să răspundă la salutul a doi beneficiari de prebende care trecuseră pe lângă el. Hernando înclină din cap și șopti câteva cuvinte. Dacă mi le aduci, repetă preotul când cei doi sacerdoți nu-i mai puteau auzi, mă voi ocupa de ele.

Hernando îl cercetă atent pe bătrânul preot: aplombul său... era real sau o simplă impostură? Don Julián își închipui gândurile moriscului.

– Nervozitatea ne poate conduce doar la greșeli, îl lămuri el. Trebuie să depășim acest impas și să ne continuăm lucrarea. Ai crezut vreodată că ar putea fi simplu?

– Da..., recunoscu șovăind Hernando după câteva clipe, și adevărul e că așa i se păruse în ultimul timp.

La început, când venea la catedrală, simțea cum i se încordau mușchii și tresărea la cel mai mic zgomot, dar apoi, încetul cu încetul...

– Încrederea în exces nu este un bun sfetnic. Trebuie să fim tot timpul cu ochii în patru. Trebuie să-l găsim pe spionul acela înainte ca el să ne găsească pe noi. Karim o fi știind de cărăușul din Valencia. Trebuie să-l găsim și să aflăm cine a fost cel care i-a pus întrebări.

Karim își asumase tot. Ceilalți încercaseră să-l convingă să li se permită și lor să-l ajute, dar bătrânul refuzase și trebuiseră să-i dea dreptate. „E de ajuns să riște unul singur", susținea bătrânul. Karim se ocupa să achiziționeze hârtia și să trateze cu moriscii din Valencia și cu cărăușii; el se ocupa să-i fie adusă lui Hernando și lui don Julián și tot el era cel care primea cărțile sau documentele scrise deja, pentru ca, după ce le lega cu ajutorul unei prese pe care o ținea la el acasă, să le distribuie prin Córdoba. Cu excepția unor sporadice reuniuni care nu puteau demonstra aproape nimic, nimeni nu putea stabili legătura dintre ceilalți membri ai consiliului și copierea și vânzarea exemplarelor din Coran.

Părăsiră catedrala prin Poarta Sfântul Mihail. Era aproape noapte întunecată și o luară în sus pe strada Palatului. Ca aproape toți călugării din Córdoba, don Julián locuia și el în parohia Sfânta Maria, pe strada Decanilor, la câțiva pași de Hernando. La întretăierea străzii Decanilor cu strada Clanului Manrique, acolo unde se forma o piațetă, un bărbat vânjos le ieși în întâmpinare. Hernando duse mâna la cuțitul pe care-l avea la cingătoare, dar o voce cunoscută îi opri mișcările.

– Fiți liniștiți! Sunt eu, Abbas. Îl recunoscură pe potcovar, care nu umblă cu ocolișuri: Inspectorii Inchiziției tocmai l-au arestat pe Karim, anunță el. I-au percheziționat casa și au găsit două exemplare din Coran și alte documente, pe care le-au confiscat, precum și presa, cuțitele și celelalte ustensile pe care le folosea la legătorie.

39

Îl chema Cristóbal Escandalet și emigrase la Córdoba de la Mérida, împreună cu soția și trei copii mici, cu vreo doi ani în urmă. Era de meserie vânzător de gogoși și străbătea orașul oferind delicioasele prăjituri morisce făcute din făină frământată și prăjite în untdelemn: gogoși pufoase, gogoși de cornet, lunguiețe, îndesate și crestate sau gogoși tăvălite în miere. Hamid găsi casa în care locuia înghesuit cu încă patru familii, în sărăcăciosul cartier Sfântul Laurențiu, aproape de poarta spre Plasencia, în capătul occidental al orașului.

Îl urmărea de vreo două zile. Studiase cum vorbește și cum tratează oamenii, cum se dădea bine pe lângă ei, făcând paradă de o mare simpatie și capacitate de a-i ademeni pe potențialii cumpărători ai produselor sale, fie că era vorba de creștini vechi, fie de noi adepți. Avea în jur de treizeci de ani; de statură obișnuită, uscățiv și musculos, se mișca întotdeauna vioi, cărându-și ustensilele de prăjit gogoși. Hamid observase că avea o tigaie strălucitoare, iar cornetul prin care ieșeau gogoșile era nou.

– Prețul pentru trădarea lui Karim! exclamă el mânios, observând de la o oarecare distanță cum lăuda Cristóbal calitățile excepționale ale prăjiturilor într-o zi de târg, în fața troiței din Piața de Vechituri, acolo unde strada Târgului dădea pe malul Guadalquivirului.

O femeie care trecea pe lângă el se întoarse privindu-l surprinsă. Hamid îi susținu privirea cu răceală, iar femeia își continuă drumul. Apoi, învățatul se concentră asupra vânzătorului de gogoși, a brațelor sale vânoase și la gâtul său drept și puternic. Ar trebui să i se taie gâtul ăla, iar el, Hamid, ar trebui s-o facă!

Numai el putea s-o facă! Asta era pedeapsa pentru musulmanul care își abandona legea, iar pentru Cristóbal nu era loc de vreo posibilitate de căință: îi trădase pe frații săi întru credință. Dar cum putea executa un bătrân șchiop, plăpând și neînarmat condamnarea la moarte pe care o dictase tot el de îndată ce aflase numele trădătorului?

Arestarea și izolarea lui Karim în închisoarea Inchiziției, în alcazarul regilor creștini, zguduiseră comunitatea morisca din Córdoba. Vreme de câteva zile nu existase alt subiect de conversație între membrii săi, dintre care unii semănaseră îndoiala asupra identității celui care îl trădase pe bătrânul respectat de toți. Erau mulți cei care cunoșteau activitățile lui Karim: cei care păzeau casa în timpul reuniunilor consiliului; cei care cumpărau exemplare ale Coranului, ale profețiilor, ale calendarelor lunare sau ale scrierilor cuprinzând polemici și ceilalți care profitau de ieșirile la munca la câmp ca să scoată cărțile din Córdoba și să le distribuie prin celelalte comunități ale regatului. Lipsa de încredere încolțise în comunitate și fuseseră mulți cei care trebuiseră să-și apere nevinovăția ca răspuns la privirile piezișe sau la acuzațiile directe. Ca să nu dea naștere mai multor suspiciuni printre credincioși, membrii consiliului hotărâseră să nu facă publică știrea că tocmai un morisc fusese cel care îi pusese întrebări cărăușului valencian, dar nici nu putuseră face nimic ca să cerceteze despre cine era vorba: nu se putea ajunge la Karim în temnița Consiliului Suprem al Inchiziției, iar soția sa, bătrână și distrusă de cele întâmplate, nu știa nimic în această privință, așa cum îi povestise lui Abbas când potcovarul reușise să o vadă în cele din urmă după ce inspectorii Inchiziției făcuseră cuvenitul inventar al bunurilor ce-i aparțineau lui Karim, ca să le confiște în favoarea Sfântului Oficiu.

Delațiunea era de departe delictul cel mai infam și mai execrabil pe care îl putea săvârși un morisc. De pe vremea împăratului Carol Quintul se succedaseră edictele de grațiere din partea Inchiziției spaniole, susținute toate prin bule papale. Atât regele,

cât și Biserica conștientizau dificultățile pe care le atrăgea după sine așa-zisa creștinare a unui întreg popor botezat cu forța; lipsa preoților îndeajuns de pregătiți și dispuși să ducă la bun sfârșit o asemenea sarcină era indiscutabilă. Iar Biserica era conștientă de faptul că, într-o astfel de situație, numărul celor recăzuți în păcat și care ar fi trebuit să sfârșească inevitabil pe rug era atât de mare, încât funcția exemplară a acestei pedepse era lipsită de sens și de efecte asupra celorlalți, motiv pentru care, vreme de un secol, încercase să-i primească la sânul ei pe moriscii care doar ar fi mărturisit și ar fi revenit la credință, chiar și în secret, fără ca frații lor să aibă cunoștință despre acest fapt, extinzând iertarea chiar și asupra recidiviștilor recăzuți în păcat și oferindu-le beneficii precum neconfiscarea bunurilor lor.

Dar aceste mărturisiri erau supuse unei condiții: trebuiau să-i denunțe pe ceilalți membri ai comunității care practicau erezia. Nici unul dintre edictele de grațiere nu avuseseră efect. Membrii comunității morisce nu s-au denunțat între ei.

Pe de altă parte, poporul îi ura pe morisci. Hărnicia acestora, spre deosebire de meșteșugarii creștini care se străduiau să-i imite pe nobili și pe ceilalți hidalgo în ceea ce privește aversiunea față de orice fel de activitate legată de muncă, îi irita pe oamenii care vedeau că moriscii, odată depășită dezordinea produsă prin deportarea celor din Granada, se îmbogățeau din nou: puțin câte puțin, ducat cu ducat. De asemenea, din partea localităților, s-au înaintat consiliilor regale numeroase plângeri întemeiate pe deosebita fertilitate a moriscilor, care, pe de altă parte, nici nu erau chemați să se înroleze în oștile regale, fapt care, an după an, decima treptat țărănimea și târgoveții spanioli.

Exact așa cum bănuia Hernando, Fátima și Hamid nu puseseră pe foc Coranul și celelalte documente: le ascunseseră în grădină, sub mozaic.

– Naivilor! îi dojeni el, după ce le smulse adevărul. Anchetatorilor Inchiziției nu le-ar fi luat nici măcar o clipă ca să le găsească.

Arse totul, cu excepția Coranului, și înainte de răsăritul soarelui, după o noapte de veghe, temându-se ca nu cumva să audă răsunând pașii anchetatorilor Consiliului Suprem al Inchiziției îndreptându-se spre casa lor, ascunse cartea divină în tunică și o duse la catedrală, înaintea slujbei din zorii zilei, cum îi spusese don Julián.

Coborî pe strada Bărbierilor și pe cea a Decanilor până ajunse la Poarta Iertării. Era frig, dar el purta tunica împăturită pe brațul drept și Coranul lipit de trup. Tremurase. De frig? Numai după ce trecu de marea arcadă de la Poarta Iertării înțelese că nu frigul îi pricinuia acei fiori. Ce făcea el acum? Nici măcar nu se întrebase: luase cartea ca să i-o înmâneze lui don Julián, de parcă ar fi fost lucrul cel mai normal, iar acum se afla în grădina catedralei, cu un Coran sub braț, înconjurat de sacerdoți care veneau la slujba din zorii zilei. În afara episcopului, care traversa vechiul pod ce lega catedrala de palatul său, ceilalți intrau prin Poarta Iertării: restul demnitarilor consiliului, care puteau fi recunoscuți după veșmintele lor somptuoase, și peste o sută de canonici și capelani cărora li se adăugau organiști și muzicieni, copii din cor, ministranți, oameni de ordine, sacristani, paznici... Deodată, se trezi prins într-un flux de preoți și de tot felul de lucrători din catedrală. Unii vorbeau, cei mai mulți mergeau în tăcere, adormiți, cu o înfățișare morocănoasă. Un fior cumplit îi străbătu șira spinării. Se afla într-unul dintre cele mai sacre locuri din toată Andaluzia cu un Coran sub braț! Se opri, și trei copii din cor care mergeau în urma lui se văzură obligați să-l ocolească. Strânse cartea și mai tare de trup și, simulând o indiferență pe care nu o simțea sub nici o formă, constată că tunica o acoperea. Observă că puhoiul de oameni îmbrăcați în straie negre și cu bonetă se îndreptau spre Poarta Arcada Binecuvântărilor, prin care se intra în incintă, și atunci se hotărî și se întoarse cu spatele ca să scape de acolo. O să se ocupe el să ascundă Coranul pe undeva...

– Ei!

Hernando auzi exclamația în spatele său și speră să nu-i fie adresată.

– Ei, tu!

Privi în față și grăbi pasul.

– Oprește-te!

O sudoare rece îi curse brusc și îi străbătu spinarea. Începutul arcadei Porții Iertării era la doar...

– Stai pe loc!

Doi portari îi ieșiră în față și îl împiedicară să meargă mai departe.

– N-auzi că te strigă inchizitorul?

Hernando îngăimă o scuză și privi dincolo de poartă, spre stradă. Putea să o ia la fugă și să dispară. Mintea lui încerca să hotărască: să se salveze? L-ar fi recunoscut și, înainte de a putea ajunge să o ia pe Fátima și pe copii...

– Chiar n-auzi? strigă la el celălalt portar.

Hernando se întoarse cu fața spre grădină. Un preot zvelt și foarte înalt îl aștepta. Știa că una dintre funcțiile de canonic din consiliul catedralei era rezervată pentru un reprezentant al Inchiziției. Șovăi din nou. Simți respirația portarilor în ceafă, și totuși... canonicul era singur, nici un inspector sau alguazil al Consiliului Suprem al Inchiziției nu îl însoțea.

Se liniști și respiră adânc.

– Părinte, salută el înclinându-și capul după ce străbătu distanța care îl despărțea de inchizitor. Scuzați-mă, dar niciodată n-aș fi putut bănui că înălțimea voastră mi s-ar adresa mie, un simplu...

Inchizitorul îl întrerupse și îi oferi mâna lipsită de vlagă, pentru ca el să facă o cuvenită reverență. Vru să o ia în mod instinctiv, dar cartea, de sub brațul lui drept... o apucă pe deasupra tunicii cu stânga și o lipi de piept ajungând aproape să cadă în genunchi ca să se asigure că nu se vedea nimic. Inchizitorul îl îndemnă să se ridice. Hernando plie tunica pe braț ca nici măcar să nu se observe prezența cărții. Preotul îl examină de sus până jos. El strânse Coranul la piept. Acolo era revelația divină!

Cartea aceea ar fi trebuit să fie înlăuntrul moscheei, păstrată în *mihrab,* în locul tuturor acelor sacerdoți creștini cu cântările și imaginile lor! Un val de căldură se iscă acolo unde stătea cuibărită cartea divină, lângă inima lui, răspândindu-i-se în tot corpul. Își îndreptă spatele și își încordă mușchii și, când inchizitorul puse capăt cercetării, se simțea puternic, cu credință în Allah și în cuvântul acestuia.

Ieri, spuse inchizitorul cu o voce șuierătoare, am arestat un eretic care se îndeletnicea cu copierea, legarea și distribuirea scrierilor defăimătoare și contrare doctrinei Sfintei Mame Biserica. Nu va exista o perioadă de grație pentru mărturisirea lui spontană. Chiar azi, dată fiind gravitatea cazului și necesitatea de a-i aresta pe posibilii săi complici înainte de a fugi, vom începe interogatoriile în sediul tribunalului. Cărțile sunt scrise într-o limbă arabă pe care traducătorul nostru obișnuit nu reușește să o înțelcagă pe de-a-ntregul. Consiliul catedralei mi-a pus la dispoziție referințe excelente despre tine, motiv pentru care va trebui să te prezinți acolo la ora canonică terță[1] ca să fii de față la interogatorii și să iei parte ca traducător al tuturor acelor scrieri.

Lui Hernando îi pieri curajul. Fermitatea îi dispăru în clipa în care se imagină față în față cu Karim, fiind prezent la interogatoriul și poate chiar și la torturarea lui... în vreme ce traducea ceea ce scrisese chiar el însuși!

– Eu... – încercă el să se scuze bâlbâindu-se – ... trebuie să muncesc la grajduri...

– Prigonirea ereziei și apărarea creștinătății sunt mai presus de orice muncă! îl întrerupse inchizitorul.

Cântările începură să răsune înăuntrul catedralei, glasurile se auzeau până în grădină. Preotul își întoarse fața spre Poarta Arcadei Binecuvântărilor și se grăbi să intre; se strecură în fugă, fără să facă zgomot.

– La ora terță, ține minte, insistă canonicul, înainte de a-l lăsa singur.

[1] La mijlocul dimineții, adică la ora 9. (n.tr.)

Hernando străbătu mica distanță care îl despărțea de casă neavând nimic în minte, încercând să nu se gândească, șoptind sure și strângând Coranul la piept...

Alcazarul regilor, vechea reședință a Regilor Catolici și acum sediu al tribunalului Inchiziției, era o fortăreață construită de regele Alfonso al XI-lea pe ruinele unei aripi a palatului califilor. Dar, de multă vreme, toți banii care ajungeau la tribunal pentru conservarea acelei clădiri erau furați de inchizitori pentru cheltuielile în scop personal, motiv pentru care întreaga clădire se degradase progresiv și, acolo unde ar fi trebuit să fie camere, săli, secretariate și arhive, erau amplasate chiar și spălătorii de îmbrăcăminte, precum și cotețe de găini, de porumbei, grajduri, ale căror produse erau vândute fără pic de rușine de către servitorii inchizitorilor în poarta care dădea spre Câmpia Regală. Condițiile igienice ale alcazarului, printre animale și murdărie, temnițe insalubre și două iazuri cu ape stătătoare și împuțite amplasate la marginea Guadalquivirului, adeveriseră legenda că oricine locuiește în alcazar se îmbolnăvește de moarte.

La ora canonică terță, așa cum i se poruncise, Hernando se prezentă la poarta care dădea spre câmpia regală, sub turnul Leului.

– Trebuie să te întorci, îi spuse pe un ton răuvoitor un vânzător de cârpe. Traversează cimitirul și intră prin Poarta Suliței, din turnul Lumânării, lângă fluviu.

Poarta Suliței se deschidea într-un patio înconjurat de ziduri, cu plopi și portocali, care dădea spre Guadalquivir. Doi portari îl interogară de parcă el avea să fie judecat, până când unul dintre ei, cu un gest brusc, îi arătă o mică poartă care se deschidea pe fațada dinspre miazăzi. Cum trecu de ea și lăsă în urmă copacii din patio, Hernando simți că umezeala nesănătoasă a locului i se lipește de trup. Intră într-un culoar lugubru care ducea la sala tribunalului; la stânga se deschideau temnițele într-o dispoziție complicată, ca să se profite de spațiul vechiului alcazar; știa

că în ele erau îngrămădiți deținuții, dar liniștea era atât de înspăimântătoare, încât pașii îi răsunară de-a lungul culoarului.

Sala tribunalului era dreptunghiulară și cu tavane înalte, boltite. Pe una dintre laturi, se aflau deja instalați, în spatele unor mese, mai mulți inchizitori, între aceștia cel care îi vorbise la catedrală, acuzatorul public al Sfântului Oficiu și notarul. Îi luară jurământul în privința confidențialității tuturor celor auzite în „sala de taină" și fu așezat în fața unei mese mai joase decât celelalte, lângă notar. Dinaintea lor erau dispuse trei exemplare prost cusute ale Coranului și alte câteva documente disparate.

Karim era cel care se ocupa de coaserea colilor înainte de a le distribui. Cu rumoarea conversațiilor inchizitorilor ca fundal, Hernando recunoscu fiecare dintre acele exemplare ale cărții divine. Cu privirea ațintită asupra cărților, putu să-și amintească exact în ce moment o scrisese pe fiecare dintre ele, dat fiind că aproape nu mai avea nevoie să le copieze; dificultățile pe care le avusese într-una sau într-alta; greșelile comise; penele pe care a trebuit să le taie și la ce sură a făcut-o; cerneala care îi lipsise; observațiile și comentariile lui don Julián..., glumele și neliniștile la orice zgomot ciudat sau neprevăzut..., iluzia și speranța unui popor reprezentată în fiecare caracter pe care reușise să-l scrie pe acele coli de hârtie prea satinată și de proastă calitate, care le sosea cu atâta dificultate de la Xátiva.

Hernando se făcu mic pe scaunul tare de lemn la apariția lui Karim în sala tribunalului; murdar și neîngrijit, slăbit și speriat. La ce s-o fi gândind bătrânul? Că poate el este denunțătorul? Nu fusese nevoie decât de o clipă în care privirea lui Karim se lăsă asupra lui pentru a-l convinge că bătrânul nu credea nici pe departe asta.

– Te iert! exclamă Karim odată ajuns în mijlocul sălii, fără să se adreseze cuiva în mod special, întrerupându-l pe notar de la începutul lecturii.

Inchizitorii se enervară.

– Ce ai tu de iertat, ereticule? sări unul dintre ei.

Hernando nu luă în seamă imprecațiile care urmară. Cuvintele acelea îi erau adresate lui. Te iert! Karim evitase să privească pe cineva când le rostise și vorbise la singular. Te iert! Hernando simțise că cedează când îl văzuse intrând, dar apoi se stăpâni. În dimineața aceea se simțise puternic cu Coranul strâns la piept; dar, după aceea, se cufundase în deznădejde știind că trebuie să se prezinte la procesul împotriva lui Karim. Fátima, Aisha și un Hamid cu capul plecat îl asaltaseră cu întrebările, dar nu fusese în stare să răspundă la nici una dintre ele. Iar acum Karim îl ierta, angajându-se să ia asupra lui toată răspunderea.

De-a lungul dimineții acelei zile, Karim răspunse la interogatoriul de rigoare.

– Toți creștinii! răspunse el la întrebarea dacă are dușmani cunoscuți. Cei care au încălcat tratatul de pace pe care l-au semnat regii voștri; cei care ne insultă, ne maltratează și ne urăsc; cei care ne fură actele de identitate ca să fim arestați, cei care ne împiedică să ne facem datoria față de legile noastre...

Apoi, cu o voce tremurândă, Hernando traduse o parte din conținutul cărților, a căror deținere a fost recunoscută de Karim, spre satisfacția inchizitorilor. Bătrânul mărturisi: el singur făcuse rost de hârtie și de cerneală și tot el însuși le scrisese. El și numai el era răspunzător de toate!

– Mă puteți duce la locul de ardere pe rug, îi sfidă el, arătând cu degetul spre toți cei prezenți. Nu voi reveni niciodată în Biserica voastră.

Hernando își stăpâni plânsul, conștient totuși de tremurul ușor al buzelor sale.

– Câine eretic! izbucni unul dintre inchizitori. Chiar crezi că suntem imbecili? Suntem convinși că un bătrân ca tine nu este în stare să facă toate acestea singur. Vrem să știm cine te-a ajutat și cine sunt cei care dețin restul cărților.

– V-am spus că nu mai este nimeni altcineva, îi asigură Karim.

Hernando îl văzu singur, în picioare, în mijlocul marii săli, înfruntând tribunalul: un spirit imens într-un trup mic. Într-adevăr,

nu mai era nimeni altcineva; nu mai era nevoie de nimeni, se gândi el atunci, ca să-l apere pe Profet și pe singurul Dumnezeu.

– Ba există și alții. Afirmația tăioasă, dar senină, izbucni din glasul șuierător al canonicului de la catedrală. Și ne vei spune numele lor.

Ultimele sale cuvinte plutiră în aer, înainte ca însuși inchizitorul să poruncească suspendarea procesului până în ziua următoare.

În după-amiaza aceea, Hernando nu merse la grajduri. După ce alguazilii îl luară pe Karim, iar inchizitorii părăsiră mesele, încercă să se scuze pentru ședința de a doua zi: tradusese deja o parte din documente și exemplarele din Coran aveau trecut printre rânduri textul în *aljamiado*.

Tocmai de aceea. Nu știm dacă aceste traduceri dintre rânduri sunt corecte sau dacă nu cumva sunt doar o altă stratagemă ca să ne deruteze. Vei fi lângă noi pe toată durata procesului.

Și îl lăsă să plece cu un gest al mâinii exprimând neplăcere.

Hernando nu mâncă nimic la prânz și nici la cină. Nici măcar nu vorbi. Se închise în odaia lui și, înspre *quibla,* se rugă tot restul zilei și o parte din noapte, până căzu sleit de puteri.

Nimeni nu-l întrerupse și nici nu-l deranjă; femeile țineră copiii în liniște.

La ora canonică terță a zilei următoare, Hernando nu fu condus la sala de taină. Din același culoar care ducea la tribunal coborâră pe scări până la niște hrube fără ferestre unde se aflau prezenți inchizitorii. Șușoteau între ei, așezați în cerc în jurul celor mai variate instrumente de tortură: frânghii care atârnau din tavan, o bancă de tortură și o mie și una de mașinării de fier pentru sfârtecarea, imobilizarea sau dezmembrarea inculpaților.

Duhoarea care se respira înăuntrul încăperii, caldă și lipicioasă, devenise insuportabilă. Hernando își stăpâni cu greu un icnet de greață la vederea tuturor acelor unelte macabre.

– Așază-te acolo și așteaptă, îi porunci canonicul, arătându-i o masă din apropiere, unde se aflau deja rânduite exemplarele

din Coran și documentele notarului care, la rândul său, stătea de vorbă cu inchizitorii, cu medicul și călăul.

– Este prea bătrân, îl auzi comentând pe unul dintre inchizitori. Trebuie să umblăm cu grijă.

– Nu vă temeți, zise călăul, un bărbat chel și vânjos. O să am eu grijă de el, spuse ironic.

Câțiva zâmbiră.

Hernando se sili să-și îndepărteze privirea de la acel grup de oameni și ar fi dorit să-și poată astupa și urechile. Își lăsă ochii pe masă, pe documentele notarului. „Mateo Hernández, creștin nou maur", era scris pe prima pagină cu frumoasa caligrafie a notarului Inchiziției. Urma apoi menționarea datei, a locului și a faptelor pe care se întemeia deschiderea procesului, enumerarea inchizitorilor prezenți și, în fine, pe ultimele rânduri ale acelei prime pagini, se putea citi:

> În Córdoba, la data de 23 ianuarie a anului Domnului Nostru 1580, în fața clericului Juan de la Portilla, inchizitor al Tribunalului din Córdoba, și în Sala Sfântului Oficiu, în vederea denunțării ereziei, s-a înfățișat cel care a spus că se numește...

Aici se încheia ultimul rând de pe prima pagină. Hernando își ridică privirea spre inchizitori: continuau să stea de vorbă, așteptând să le fie adus inculpatul. 23 ianuarie! Trecuse deja mai bine de o lună. Cine fusese cel care se înfățișase dinaintea inchizitorului în urmă cu mai bine de o lună și al cărui denunț iscase acest proces? Nu putea fi decât... Brusc se făcu liniște și Karim intră în sala de tortură însoțit de doi alguazili. Exact în clipa când inchizitorii își deturnau atenția spre inculpat, Hernando întoarse pagina. O simplă privire îi fu de ajuns: Cristóbal Escandalet. Cu pumnii strânși, rezistă impulsului de a verifica dacă îi băgase cineva de seamă acțiunea și așteptă ca notarul să ia loc lângă el.

Cristóbal Escandalet, mormăia Hernando de parcă ar fi vrut să-și întipărească numele cu litere de foc în memorie. Acela era trădătorul!

Karim negă din nou că l-ar fi ajutat cineva. Tonul sigur al vocii sale, care îl sili pe Hernando să fie atent la el, contrasta cu aspectul obosit și neîngrijit, mai ales după ce îi fusese smulsă cămașa, lăsând să se vadă torsul fleșcăit, cu puțin păr pe el.

Începe interogatoriul! anunță don Juan de la Portilla, în picioare ca și ceilalți inchizitori, în vreme ce notarul începu să scrie făcând înfloriturі cu pana pe hârtie.

Îl întinseră pe inculpat cu fața în jos și îl imobilizară pe banca de tortură, cu brațele la spate ca să i se lege degetele mari cu o sfoară care era înnodată de o frânghie; aceasta se ridica până la un scripete care atârna din tavan, pentru ca apoi să coboare din nou. Karim refuză iarăși să răspundă la întrebările inchizitorului și călăul începu să tragă de capătul frânghiei.

Dacă cineva se aștepta ca el să urle, se înșelase. Bătrânul își apăsă fața de banca de tortură și lăsă să-i scape doar niște mârâieli surde care îl amețiră pe Hernando, gemete întrerupte doar de întrebările insistente ale inchizitorului.

– Cine sunt cei care se află alături de tine? striga întruna, din ce în ce mai exaltat cu cât tăcerea lui Karim devenea mai profundă.

Când călăul clătină din cap în semn de tăgăduială și inchizitorii renunțară la intențiile lor și îl eliberară pe bătrân de pe banca de tortură, degetele lui mari rămaseră îndreptate spre dosul mâinilor, rupte din încheieturi. Chipul îi era congestionat, respirația îi era agonică, ochii se vedeau obosiți, apoși, iar din buza de jos îi curgeau șiroaie de sânge; nu se putea ține pe picioare dacă nu se agăța de călău. Medicul se apropie de Karim și îi examină degetele mari mișcându-le în mod neglijent, fără nici o grijă, iar Hernando privi pe chipul prietenului său dovezile de durere pe care le ascunsese până atunci.

– Se simte bine, anunță medicul.

Dar se îndreptă spre clericul Portilla și îi vorbi la ureche. În vreme ce o făcea, Hernando citi ce însemna notarul din avizul medicului: „Inculpatul se simte bine".

– Ședința se suspendă până mâine, hotărî inchizitorul, de îndată ce medicul se îndepărtă de el.

– Trebuie să mănânci, șopti Fátima după ce intră în odaia în care Hernando se ruga întruna de când venise acasă.

Era trecut de miezul nopții.

– Karim nu mănâncă, răspunse el.

Fátima se apropie de soțul ei care, în momentul acela, era așezat pe călcâie și cu torsul dezgolit. Brațele și pieptul îi erau zgâriate, sfâșiate în unele zone, ca rezultat al vigorii cu care se spălase, frecându-se, de parcă ar fi vrut să-și smulgă pielea și să se desprindă de duhoarea din temniță care, orice făcuse, îi rămăsese în continuare impregnată pe trup.

– Este frig. Ar trebui să te îmbraci.

– Lasă-mă, femeie! Fátima îi dădu ascultare și lăsă blidul cu mâncare și apa într-un colț. Spune-i lui Hamid să vină, adăugă el, fără să se întoarcă spre ea.

Învățatul nu zăbovi.

– Pacea..., Hamid își întrerupse salutul la vederea înfățișării lui Hernando, care nici măcar nu se întoarse spre el. N-ar trebui să te pedepsești, șopti el.

– Trădătorul se numește Cristóbal Escandalet, mărturisi Hernando în loc de orice răspuns. Spune-i lui Abbas. El va ști ce să facă.

I-ar fi plăcut să-l ucidă cu mâinile sale, gâtuindu-l încet și să-i privească ochii în agonie, să-i pricinuiască aceeași durere pe care o suporta Karim, dar era la dispoziția tribunalului și hotărâse că ar fi mai nimerit ca Abbas să se ocupe de câinele ăla. Și cu cât mai iute, cu atât mai bine.

– Pedeapsa pentru cel care ne trădează neamul este fără drept de apel. Fără îndoială că Abbas va ști ce să facă. Dar ceea ce mă îngrijorează..., Hamid lăsă ca ultimele sale cuvinte să

plutească în aer; aștepta o reacție din partea lui Hernando, dar acesta dădu să înceapă rugăciunile. Ceea ce mă îngrijorează, insistă atunci învățatul, este dacă tu știi ce trebuie să faci.

– Ce vrei să spui? întrebă Hernando, după câteva clipe de îndoială.

– Karim se sacrifică pentru noi...

Mă protejează pe mine, îl întrerupse Hernando, fiind tot cu spatele întors la el.

Nu fi îngâmfat, Ibn Hamid. Ne protejează pe toți. Tu... tu nu ești decât un instrument oarecare în lupta noastră. Le protejează și pe soția ta, și pe mamele pe care ea le învață cuvântul revelat, și pe acestea când ele îl transmit fiilor lor, și pe micuții care îl învață în secret, cu avertismentul să nu-l folosească în afara căminelor lor... Ne protejează pe toți.

Hamid observă un ușor tremur în trupul lui Hernando.

– Viața mea se află în mâinile lui, spuse el în cele din urmă, întorcând capul spre învățat, care se temu că învățăcelul său se va prăbuși. Se apropie de el și îngenunche cu dificultate. E posibil să ai dreptate... cu siguranță! Ne protejează pe toți, dar nu-ți poți închipui cum mă chinuie panica atunci când îi văd trupul slăbit și epuizat, zdrobit sub tortură, supus la interogatoriu. Cât poate îndura un bătrân ca el? Mi-e frică, Hamid, cu adevărat. Tremur. Nu-mi pot controla nici genunchii, nici mâinile. Mă tem că în nebunia durerii va sfârși prin a mă denunța și pe mine.

Învățatul schiță un zâmbet trist.

– Tăria nu se află în trupul nostru, Ibn Hamid. Tăria sălășluiește în spiritul nostru. Încrede-te în spiritul lui Karim! Nu te va denunța. Dacă ar face-o ar însemna că își trădează neamul.

Cei doi își încrucișară privirile.

– Te-ai rugat deja? îl surprinse învățatul, rupând vraja, iar lui Hernando i se păru că aude exact aceleași cuvinte ca în coliba veche de la Juviles, și strânse din buze în așteptarea celorlalte întrebări: Rugăciunea de noapte este singura pe care o putem practica într-o oarecare siguranță. Creștinii dorm. Hernando vru să răspundă cum o făcea întotdeauna, cu un nod în gât din

cauza nostalgiei care îl cuprindea, dar Hamid îl împiedică. Cât am luptat de atunci, fiule?

Dar Hamid nu îi transmise mesajul lui Abbas. Potcovarul era tânăr și puternic. Karim urma să moară sub tortură sau ars ca eretic. Jalil era la fel de bătrân ca și Karim, don Julián era și el în vârstă și trebuia să acționeze mereu în clandestinitate, fără posibilitatea de a se mișca printre morisci, iar el... el simțea că viața lui nu va întârzia să se încheie! Abbas nu trebuia să riște. Dar cum l-ar putea ucide pe trădătorul acela? se gândi el din nou când îl privea vânzând fără griji gogoși la troița din Piața de Vechituri.

În timpul celor două zile de constantă urmărire, lui Karim îi fuseseră smulse brațele din articulații pe banca de tortură, dar bătrânul era la fel de încrâncenat în tăcerea lui pe cât era și Hernando în post și rugăciune. Fátima și Aisha erau îngrijorate, până și copiii presimțeau că se apropie ceva teribil.

– Bea apa pe care i-o lași? o întrebă Hamid pe Fátima.

– Da, răspunse ea.

– Atunci... va rezista.

Hamid îl văzu pe vânzătorul de gogoși mutându-și toneta și căutând o zonă în care se strânsese un numeros grup de persoane. Îl urmări cu privirea până îl văzu că se oprește lângă un vânzător de cuțite. Își oferea în gura mare produsele, scurgând prin cornet aluatul gogoșilor care cădea formând cercuri în tigaie și sfârâia în untdelemnul încins înainte de a le tăia și a le oferi publicului. Cuțite! Dar era prea mare distanța dintre Cristóbal și vânzătorul de cuțite pentru ca, presupunând că ar reuși să șterpelească vreunul, să-l poată lua prin surprindere pe vânzătorul de gogoși și să-i aplice o lovitură. Cu siguranță că țipetele vânzătorului îl vor pune în gardă. În plus, trebuia să-i taie capul! Dar cum...

Deodată, Hamid strânse din fălci.

– Allah este mare, mormăi el printre dinți, mergând șchiopătând înspre vânzătorul de gogoși.

Cristóbal îl văzu îndreptându-se spre el cu ochii ațintiți într-ai săi. Încetă să-și mai strige marfa și se încruntă, dar când învățatul ajunse în dreptul lui, zâmbi. Era doar un bătrân neputincios.

– Vrei o gogoașă, tataie? Dar Hamid refuză clătinând din cap. Atunci? întrebă Cristóbal.

În momentul acela, Hamid apucă tigaia cu amândouă mâinile. Sfârâitul pielii și al cărnii de pe degetele arse cu tigaia încinsă putu fi auzit de toți cei care erau în preajma lor. Învățatul nici măcar nu clipi. Unele persoane săriră într-o parte exact când azvârlea uleiul încins peste chipul lui Cristóbal. Vânzătorul de gogoși urlă și își duse mâinile la față înainte de a cădea la pământ zvârcolindu-se de durere. Cu tigaia încă în mână și mirosul de carne arsă năpădind locul acela, învățatul se îndreptă spre taraba cu cuțite. Oamenii se dădură la o parte, lăsându-l să treacă, iar vânzătorul de cuțite făcu același lucru față de omul acela scos din minți și care părea în stare să arunce în el cu resturile din tigaie. Atunci, Hamid azvârli tigaia, luă un cuțit, cel mai mare dintre cele expuse spre vânzare, și se întoarse acolo unde vânzătorul de gogoși continua să țipe.

Cei mai mulți dintre oameni priveau nemișcați, de la distanță; cineva alergă după alguazili.

Hamid îngenunche lângă Cristóbal care, căzut pe spate, dădea din picioare și urla cu fața ascunsă în mâini. Atunci îi crestă antebrațele și durerea nouă și bruscă îl făcu pe vânzătorul de gogoși să-și descopere grumazul. Învățatul făcu să alunece cuțitul pe gâtul denunțătorului: a fost o tăietură sigură, profundă, cu toată puterea unei comunități ultragiate și trădate. Țâșni un șuvoi de sânge și Hamid se ridică înecat în el, cu imensul cuțit încă în mână și se ciocni de alguazilul care își scoase spada din teacă.

– Câini creștini! strigă Hamid amenințător, lăsând să se reverse asupra lor toată ura pe care și-o reprimase de-a lungul întregii sale vieți.

Alguazilul își înfipse spada în stomacul lui Hamid.

Alpujarras, culmile albe din Sierra Nevada, râurile și prăpăstiile, terasele minuscule cu terenuri fertile câștigate în dauna muntelui, treaptă cu treaptă, munca la câmp și rugăciunile de noapte... totul apăru cu claritate în mintea lui Hamid. Nu simțea nici o durere. Hernando, fiul său...! Aisha, Fátima, micuții... Nu simți durerea nici când alguazilul trase de armă și i-o scoase din trup. Sângele îi țâșni din măruntaie, iar Hamid îl privi cu atenție: asemenea celui vărsat de mii de musulmani care hotărâseră să-și apere legea.

Alguazilul stătea în picioare în fața lui, sigur că bătrânul acela se va nărui într-o clipă. Oamenii îi înconjurau în tăcere.

– Nu există alt Dumnezeu în afară de Allah, iar Mahomed este trimisul lui Allah, recită Hamid.

Nu trebuia să fie prins. Nu trebuia să se știe cine este. Pentru nimic în lume nu voia să-și pună în primejdie familia. Ridică de pe jos cuțitul și o porni șchiopătând spre fluviu, pe lângă troița din Piața de Vechituri. Oamenii se dădură la o parte din calea lui și alguazilul îl urmă. Trebuia să cadă la pământ! O dâră de sânge rămânea în urma lui și, cu toate acestea, se opriră cu toții, impresionați de magia acelui bătrân care o pornise, șontâc-șontâc, cu seninătate, spre mal.

– Nu! strigă alguazilul înțelegând intențiile lui Hamid, exact în momentul în care acesta se lăsă să cadă în Guadalquivir și dispăru în apele acestuia.

Hernando nu mai era în stare să suporte și mai multă durere. Tocmai se întorsese de la alcazarul regilor creștini, unde torturarea lui Karim devenise de o cruzime inutilă: bătrânul se încăpățâna în continuare să nu dezvăluie identitatea complicilor săi și până și călăul îndrăznise să se întoarcă spre inchizitori, atrăgându-le atenția cu un gest al mâinilor asupra absurdității insistenței.

– Continuă! îi strigă clericul Portilla punând capăt îndoielilor călăului.

Între timp, Hernando era obligat să asiste la barbarie. Vorbele lui Hamid îl făcuseră să fie tot mai convins de credința sa, de spiritul care îi îndemna să lupte pentru legile și obiceiurile lor, și cu acest elan încerca să meargă la alcazarul regilor, dar odată ajuns la temnițe, când îl torturau pe Karim și îi cereau numele complicilor săi, frica îl cuprindea din nou ca într-un clește. Numele lui era cel pe care îl tăinuia cu atâta tenacitate! La doar doi pași de el, Karim era torturat cu sălbăticie; simțea mirosul sângelui și al urinei acestuia; privea convulsiile care i se reflectau în mușchii contractați de durerea intensă; auzea strigătele lui stinse, mai groaznice decât cel mai cumplit urlet, precum și gâfâielile și hohotele de plâns în momentele de răgaz. Uneori, era mândru de victoria lui Karim asupra inchizitorilor, își apăra neamul, legea! Dar, alteori, un sentiment de vinovăție dureros îl chinuia... Și, din când în când, sudoarea lui rece se combina cu duhoarea din temniță la simplul gând că bătrânul Karim ar putea să cedeze și să-l arate cu degetul: El! el este cel pe care îl căutați! Atunci, se chircea în scaun, terorizat, cu stomacul strâns, închipuindu-și cum s-ar arunca asupra lui alguazilii și inchizitorii. Următorul ar putea fi el, și nimeni nu ar putea să acuze un om, oricare ar fi fost condiția sa, dacă, supus unor asemenea cazne, ar fi cedat și ar fi declarat ceea ce i se cere. Orgoliu, vinovăție, panică, sentimentele se învălmășeau în sufletul lui Hernando, vencau și plecau, îl purtau de colo-colo, de parcă ar fi fost vorba de o marionetă, alternând fără încetare, la o simplă întrebare, o nouă tragere de frânghie, un țipăt...

Tocmai se întorsese acasă când un tânăr trimis de Jalil îi povesti cele întâmplate cu Hamid. Fátima și Aisha plângeau ghemuite pe jos, lipite de perete, îmbrățișându-și copiii.

Nu mai putea suporta mai multă durere!

– Vânzătorul de gogoși mort..., spuse Hernando cu o voce stinsă. Se numea Cristóbal Escandalet?

– Da, îi răspunse tânărul.

Hernando clătină din cap. Oare Hamid nu-i spusese lui Abbas?

– Omul ăla era o iscoadă și un trădător, afirmă el atunci, adresându-i-se din nou tânărului morisc. El a fost cel care l-a denunțat pe Karim la Inchiziție. Toți frații noștri să afle de ce a săvârșit o asemenea acțiune cel mai bun învățat al nostru! L-a judecat, a dat sentința și tot el a executat-o. Să afle și familia vânzătorului de gogoși!

Ajuns în odaia sa, plânse, gata să se lase din nou în voia rugăciunii și a postului. Cine va folosi acum odăița de la parter? Și crestătura înspre *quibla,* cine se va mai prosterna dinaintea ei începând de acum încolo? I-o arătase așa cum ar fi putut să facă un copil o faptă bună, cu mândrie și naivitate, așteptând încuviințarea lui. Hamid, cel de la care învățase tot, cel de la care își luase numele: Hamid ibn Hamid, fiul lui Hamid!

O lacrimă îi tulbură vederea ca să-l îndepărteze de realitate. Atunci, un țipăt cutremurător răsună în noapte în tot cartierul Sfânta Maria:

– Tată!

Alguazilii îl aduseră înăuntru pe Karim, cărându-l de subsuori, capul plecat și picioarele, rupte sub tortură, se târau în urma lui, de parcă cei care le-ar fi legat de glezne ca să-l prezinte inchizitorilor ar fi greșit când făcuseră asta.

Alguazilii încercară să-l ridice pe picioare în fața clericului Portilla și călăul trase de părul rar și cărunt care îi mai rămăsese lui Karim ca să-i arate chipul. Inchizitorul plesni din limbă și trase o palmă în aer, cedând.

Hernando observă ochii încercănați ai bătrânului, umflați, pierduți mult mai departe de zidurile temniței; privind poate moartea, poate paradisul. Cine merita paradisul mai mult decât acel bun credincios? Atunci buzele uscate ale lui Karim se mișcară.

– Liniște! strigă inchizitorul.

Bolboroseala lui Karim se putu auzi în încăpere ca un zvon îndepărtat; delira în arabă.

– Ce spune? vociferă inchizitorul la Hernando.

Moriscul își ciuli urechile, știindu-se observat de clericul Portilla.

– O strigă pe nevasta lui, i se păru că aude. Amina, fu pe punctul să menționeze. Ana, minți el, se pare că o cheamă Ana.

Karim nu înceta să murmure.

– Atâta vorbărie ca să o strige pe nevasta lui? se arătă bănuitor inchizitorul.

– Își amintește poezii, îl lămuri Hernando. I se păru că aude una dintre cele vechi, dintre cele care apăreau cizelate pe pereții palatului Alhambra din Granada. Seamănă cu soția... care se prezintă în fața soțului împodobită în frumusețea ei ispititoare, recită el.

– Întreabă-l de complicii lui. Poate că acum...

– Cine au fost complicii tăi? se supuse Hernando, fără să-și poată ridica privirea.

În arabă, imbecilule!

– Cine...? începu să traducă, dar se opri brusc. Nimeni în temnița aceea, cu excepția lui Karim, nu-l putea înțelege. Allah a făcut dreptate, îl anunță el în arabă. Celui care a trădat neamul nostru i-a fost retezat capul după legea noastră. Hamid din Juviles s-a ocupat de asta. Te vei întâlni cu sfântul învățat în paradis.

Portilla își îndreptă privirea spre morisc, mirat de lungimea discursului. În momentul acela, o strălucire aproape imperceptibilă apăru în ochii bătrânului, în vreme ce buzele i se strângeau într-un rictus ce voia să fie un zâmbet. Apoi își dădu sufletul.

– Va fi ars în efigie la următorul autodafe, dădu sentința inchizitorul, când medicul, după ce l-a examinat pe Karim, a adeverit ceea ce știau de-acum cu toții. Ce i-ai spus? îl întrebă pe Hernando.

– Că trebuia să fie un bun creștin, afirmă el fără să clipească, sigur pe sine. Că trebuia să mărturisească ceea ce vă interesa și

să revină în sânul Bisericii ca să obțină iertarea Domnului Nostru Isus Hristos și veșnica salvare a sufletului său...

Clericul își duse degetele la buze și le frecă.

– E bine, cedă el după aceea.

40

Córdoba, 1581

La 15 aprilie 1581, Cortes-urile portugheze, reunite în orașul Tomar, au primit jurământul lui Filip al II-lea al Spaniei ca rege al Portugaliei. Peninsula Iberică se unifica astfel sub o singură coroană, iar Regele Prudent obținea controlul asupra teritoriilor care o alcătuiau și asupra comerțului cu Lumea Nouă, împărțită între Spania și Portugalia în urma tratatului de la Tordesillas.

Tocmai Portugalia a fost locul exact unde s-a discutat pentru prima dată posibilitatea exterminării în masă a moriscilor spanioli. Regele, contele de Chinchón și bătrânul duce de Alba reabilitat, al cărui caracter nu se îmblânzise nici măcar odată cu înaintarea în vârstă, au analizat împreună posibilitatea de a-i îmbarca pe toți moriscii cu destinația Berbería, pentru ca, odată ajunși în largul mării, corăbiile să fie scufundate ca ei să pară că s-au înecat.

Din fericire, sau poate pentru că flota era ocupată cu alte treburi, uciderea unui întreg popor n-a fost dusă până la capăt.

Dar în luna august a aceluiași an, din Portugalia, regele a adoptat și o altă hotărâre care avea să-l afecteze în mod direct pe Hernando. În vara aceea, seceta făcuse ravagii pe ogoarele din Córdoba: iepele nu aveau iarbă pe izlazuri, iar banii lipseau pentru a fi alimentate cu niște grâne excesiv de costisitoare care, pe de altă parte, erau cerute de localnici. Până și episcopul de Córdoba se văzuse obligat să achiziționeze grâu importat din afara Spaniei. De aceea, regele le-a scris comisului principal don Diego López de Haro și contelui de Olivares, comunicându-le că

herghelia de iepe trebuia să fie mutată la Sevilla, pe pășunile din rezervația regală de la Lomo del Grullo, asupra căreia avea jurisdicție contele, ca să poată fi duse acolo la păscut.

Trecuse mai bine de un an de când murise Karim de mâinile călăului Inchiziției, iar Hamid dispăruse în apele Guadalquivirului după ce răzbunase trădarea comunității morisce. Hernando a trăit toată această perioadă într-o permanentă penitență, pentru că, de fiecare dată când își amintea de tăcerea încăpățânată a lui Karim în sala de tortură din alcazarul regilor creștini, îl năpădea un sentiment de vinovăție pe care credea că îl poate amăgi numai prin post și rugăciune.

– Oricum ar fi murit, încercă să-l convingă Fátima, îngrijorată de starea în care se prezenta soțul ei: slab, tras la față și cu niște cearcăne negre vădite care stingeau albastrul intens al ochilor săi. Chiar dacă ar fi mărturisit, n-ar fi revenit niciodată în sânul Bisericii și ar fi fost executat în orice caz.

– Poate că ar fi fost așa... – răspunse Hernando, căzut pe gânduri – ... poate că nu. Asta n-o putem ști. Singurul lucru cert, singurul lucru pe care îl știu, întrucât l-am trăit clipă de clipă, este că a murit în dureri și în cruzime ca să păstreze taina asupra numelui meu.

– Asupra numelor noastre ale tuturor, Hernando! Karim a ascuns numele tuturor celor care continuă să creadă în singurul Dumnezeu, nu numai pe al tău. Nu-ți poți asuma singur această responsabilitate.

Dar moriscul respinse cuvintele soției sale.

– Lasă-i timp, fiica mea, îi recomandă Aisha, văzând-o pe Fátima plângând.

Don Diego îl anunță pe Hernando că trebuie să plece cu herghelia de iepe la Sevilla și să rămână acolo până când animalele vor reveni la Córdoba. Fátima și Aisha se bucurară, sperând că această călătorie și timpul cât va fi la Sevilla vor reuși să-l distragă și să-l smulgă din tristețea în care era cufundat și pentru care părea că nu există consolare, nici măcar în plimbările sale zilnice pe spinarea lui Azirat.

La începutul lui septembrie, aproape patru sute de iepe, mânjii de un an și cei născuți în primăvara aceea porniră la drum spre bogatele pășuni de pe terenurile nisipoase de pe cursul inferior al Guadalquivirului, Lomo del Grullo se afla la vreo treizeci de leghe de Córdoba pe drumul de la Écija și Carmona la Sevilla, de unde, odată traversat fluviul, trebuiau să se îndrepte spre Villamanrique, sat situat lângă rezervația regală de vânătoare. În împrejurări normale, călătoria se putea face în vreo patru sau cinci zile, dar Hernando și ceilalți călăreți care îl însoțeau înțeleseră că numărul zilelor avea să fie cel puțin dublu. Don Diego angajase personal suplimentar ca să-i ajute pe îngrijitorii iepelor care mergeau pe lângă animale încercând să mențină unită și compactă o herghelie mare neobișnuită cu mutările la mare distanță, așa cum erau marile turme de oi ce făceau transhumanță prin strunga regală de la Mesta, din apropiere. Acelui mare contingent de oameni și de cai li se alăturară, de parcă ar fi fost vorba de un pelerinaj, un grup de nobili din Córdoba dornici să-l mulțumească pe rege, dar care nu făceau altceva decât să încurce munca îngrijitorilor de iepe și a călăreților.

Astfel, așa cum bine prevăzuseră Fátima și Aisha, Hernando reuși să uite de orice îngrijorare, preocupându-se să galopeze în sus și în jos cu Azirat ca să recupereze iepele sau mânjii care se îndepărtau de herghelie sau ca să acționeze toți împreună cu scopul de a grupa și mai mult animalele în momentul în care traversau o trecătoare strâmtă sau dificilă. Părul roșu strălucitor al lui Azirat se remarca oriunde ar fi lucrat și agilitatea lui, voltele și ținuta lui semeață trezeau admirația călătorilor.

– Și calul acesta? îi întrebă un nobil obez, mai curând tolănit decât călare pe o șa mare din piele cu lucrătură în relief și cu ornamente de argint, pe alți doi care îl însoțeau, ceva mai departe de herghelie, ca să evite norul de praf ridicat de aceasta din drumul uscat.

Hernando tocmai zădărnicise fuga unui mânz, urmărindu-l, luându-i-o înainte și răsucindu-se în fața lui cu Azirat cabrat și

care, ridicat pe picioarele din spate, fără să ajungă să le agite pe cele din față în aer, îl obligă pe zburdalnic să se întoarcă.

– După roba colorată, nu poate fi decât un rebut al grajdurilor regale, presupuse unul dintre cei interpelați. Mare păcat, spuse acesta pe un ton sentențios, impresionat de mișcările calului și ale călărețului. O fi dintre caii cu care don Diego acoperă parte din leafa angajaților.

– Și călărețul? întrebă primul.

– Un morisc, îl lămuri de această dată cel de al treilea. L-am auzit pe Diego vorbind despre el. Are mare încredere în calitățile lui și nu încape îndoială că...

– Un morisc..., repetă pentru sine nobilul obez, fără să mai ia în seamă alte explicații.

Cei trei bărbați îl priveau acum pe Hernando îndreptându-se în galop întins spre capătul din față al hergheliei. Când moriscul trecu pe lângă el, contele Espiel se ridică în scările de argint ale splendidei sale șei și se încruntă. Unde mai văzuse el figura aceea?

Regele îi împuternicise cu dispoziții pentru a cere ajutorul oamenilor și al primarilor tuturor localităților prin care treceau în drumul lor, dar cu toate acestea, înainte de a încheia fiecare zi de mers, călărețiii trebuiau să găsească locul potrivit pentru a aduna și a hrăni acel mare număr de animale și să obțină grânele sau paiele dacă pășunile alese nu erau îndeajuns. În același timp, nobilii căutau confortul în satul cel mai apropiat.

Nopțile, Hernando cădea răpus de oboseală după ce se ocupa de Azirat, după ce mânca din oală supa pe care bucătarul o pregătea pe foc în câmp deschis și stătea puțin de vorbă cu ceilalți oameni. Doar în timpul turelor de pază pe acele izlazuri pustii și necunoscute atât pentru animale, cât și pentru oameni, își reamintea întâmplările care îi marcaseră ultimul an.

În acele momente de liniște, călare pe Azirat, Hernando reușise să se împace cu sine însuși. În spinarea calului său, când asculta cum pufnetul vreunuia dintre animale rupea liniștea sau îmboldindu-l blând pe cel care, dormitând, încerca să se

îndepărteze de herghelie, moriscul își recăpăta tihna. Cât de diferite erau orele acelea de zgomotul asurzitor de pe drumuri a peste cinci sute de animale! Nechezăturile și răgetele, loviturile de copită și mușcăturile, imensul nor de praf pe care îl ridicau la trecerea lor și care îl împiedica să vadă mai departe de câțiva pași. Nopțile putea admira un imens cer înstelat, limpede și strălucitor, diferit de cel pe care reușea să-l vadă de la casa lui din Córdoba, înghesuită între atâtea alte clădiri. Acolo, pe câmp, singur, ajunse să se simtă ca în Alpujarras. Hamid! Se sacrificase pentru ei. Căutând contactul cu o ființă vie, lovea ușor cu palma grumazul lui Azirat când simțea cum i se pune un nod în gât la amintirea bătrânului învățat. Se gândi și la Karim, dar de această dată lăsă scenele dureroase trăite de el în temnițele Inchiziției să renască una după alta în amintirea lui, fără să se mai refugieze în rugăciune sau în post ca să le îndepărteze de el. Retrăi în repetate rânduri durerea bătrânului, simțind-o în propria carne, văzând-o, suferind-o, îndurând-o, ca și cum ar fi fost acolo și atunci când îl torturau pe Karim... și pe el. Puțin câte puțin, chipul lui congestionat și urletele sale reprimate de durere luptându-se să nu acorde victorie sau vreo satisfacție călăilor lui, precum și trupul său din ce în ce mai dezmembrat, i se prezentară cu o asemenea claritate, încât Hernando se făcea mic în șa și, acolo, în imensitatea Andaluziei, unde nu putea fugi nicăieri la adăpostul nopții ca să se îndepărteze de toate acele amintiri, începu să învețe să trăiască împreună cu durerea sa și să se confrunte cu ea.

Hernando privi cerul, luna care se juca subliniind contururile și văzu o stea căzătoare și, după câteva clipe, alta... și încă una, de parcă cei doi bătrâni l-ar fi privit și i-ar fi vorbit din paradis.

Și Brahim văzu aceleași stele căzătoare, dar interpretarea lui fu foarte diferită de a lui Hernando. Trecuseră șapte ani de când echipase primele sale corăbii cu vâsle pentru expedițiile de corsari și, după patru sezoane în care condusese personal atacurile pe coastă și după mai multe ocazii în care milițiile urbane fuseseră

pe punctul de a-l aresta, hotărâse să-i cedeze postul de pe vas lui Nasi, devenit un tânăr solid și crud ca și stăpânul său, și să se mărginească la a-și investi banii, a-și conduce afacerile cu mână de fier și a strânge abundentele profituri pe care acestea i le asigurau.

Împreună cu Nasi, se mutase într-un mic palat în medina din Tetuán, unde trăia înconjurat de lux și de femei. Ca să încheie o alianță convenabilă, se însurase din nou, de data aceasta cu fiica altui șeic din oraș care îi dăruise două fiice, dar avusese mare grijă, atunci când căzuse la învoială și încheiase căsătoria, să nu prevină familia logodnicei că femeia aceea nu era decât a doua sa soție, că prima era reținută în Spania și că, într-o zi sau alta, se va întoarce la el ca să-și ocupe locul ce îi revenea.

Pentru că, pe măsură ce fostul cărăuș din Alpujarras obținea bogății, prestigiu și respect, plecarea sa umilitoare de la Córdoba îl rodea din ce în ce mai tare, ciotul brațului său drept era acolo ca o amintire veșnică, mai ales în nopțile călduroase de vară africană când se trezea, năclăit de sudoare, la împunsăturile de durere ale mâinii care-i lipsea. Apoi, timpul se scurgea până la răsăritul soarelui între somn și trezie. Cu cât puterea lui era mai mare, cu atât mai mare îi era și deznădejdea. La ce îi foloseau sclavii dacă nu izbutea să uite sclavia la care fusese el însuși condamnat la Córdoba? Pentru ce voia să aibă acele bogății fabuloase dacă i se furase femeia pe care o dorea pentru că nu putuse să o întrețină? Și de fiecare dată când îl pedepsea pe vreunul dintre oamenii săi pentru vreo hoție și dădea sentința de a i se tăia o mână, se vedea întotdeauna pe sine însuși în Sierra Morena, imobilizat de o ceată de haiduci care îi țineau brațul întins, pentru ca învățatul să-i reteze mâna, așa cum atunci dădea și el ordin să-i fie tăiată aceluia.

Confortul și viața îmbelșugată, pe lângă lipsa oricărui alt fel de griji, îl făcuseră pe Brahim să devină obsedat de trecutul său și nu exista vreun prizonier creștin sau vreun fugar morisc care să nu fie interogat despre situația din Córdoba, despre un haiduc din Sierra Morena căruia i se spunea Ciungul, despre Hernando,

moriscul din Juviles, care trăia la Córdoba și căruia i se spunea Nazareeanul, precum și despre Aisha sau Fátima. Mai cu seamă despre Fátima, ai cărei ochi negri migdalați îi rămăseseră vii în amintire și în dorința din ce în ce mai bolnăvicioasă a cărăușului. Interesul bogatului corsar, care răsplătea cu deosebită generozitate orice veste, circula din gură în gură și erau puțini oamenii de pe corăbiile sale cu vâsle care să nu urmărească acele informații și care, într-un fel sau altul, i le furnizau la întoarcerea din incursiunile lor. Așa izbutise să afle că Sobahet murise și că Ubaid îi luase locul.

– Cunoașteți Córdoba?

Brahim întrebă direct în *aljamiado*, întrerupând fără nici o considerație saluturile politicoase ale celor doi călugări capucini în misiune de răscumpărare de sclavi. Ce-i păsa lui de formalități?

Călugării, cu tonsură, îmbrăcați în straiele lor și cu crucile pe piept, fură surprinși și se consultară din priviri. Se aflau în minunata sală de recepție a palatului lui Brahim din medina, în picioare în fața amfitrionului lor, care îi interoga tolănit pe o mulțime de perne de mătase, cu tânărul Nasi alături de el.

Da, excelență, răspunse Fratele Silvestre. Am fost mai mulți ani în mănăstirea din Córdoba.

Brahim nu-și putu ascunde satisfacția, zâmbi și le făcu semn călugărilor să ia loc lângă el, lovind nervos cu palma în pernele așezate de o parte și de alta a sa. În vreme ce corsarul poruncea să fie chemat un sclav care să se ocupe de ei, Fratele Enrique schimbă o privire complice cu tovarășul său: trebuiau să profite de înclinația marelui corsar din Tetuán ca să-i obțină favorurile și un preț mai mic pentru sufletele pe care veniseră să le răscumpere.

Împreună cu alte ordine religioase care se îndeletniceau cu răscumpărarea, călugării capucini se ocupau cu eliberarea sclavilor din Tetuán, în vreme ce carmeliții făceau același lucru cu cei din Alger. În acest scop, Fratele Silvestre și Fratele Enrique tocmai vizitaseră fortul Sidi al-Mandri, reședința guvernatorului și etapă obligatorie în orice misiune de salvare: mai întâi, după ce se plăteau taxele la debarcare printre insultele și scuipăturile

oamenilor, trebuiau să fie eliberați prizonierii proprietate a guvernatorului local; cum era obiceiul, guvernatorul nu respectase condițiile stabilite în învoiala dificilă și complexă prin care li se acorda autorizație și ocrotire călugărilor veniți pentru răscumpărare și ceruse un preț mai mare și oferise un număr mai mare de sclavi, proprietatea sa, spre eliberare. De aceea, întâlnirea cu un șeic binedispus, care îi invita să ia loc și le oferea mâncare și băutură pe care le-o servea deja o întreagă armată de sclavi negri, reprezenta o circumstanță de care trebuiau să profite. Aveau bani, destui bani încredințați direct de rudele prizonierilor, din pomenile care se cerșeau încontinuu în toate regatele și, mai ales, din donațiile și legatele pe care creștinii evlavioși le lăsau prin testament. Aproape șaptezeci la sută dintre testamentele spaniolilor instituiau donații pentru răscumpărarea sufletelor! Și totuși, toți banii din lume nu erau de ajuns pentru a elibera miile de creștini care erau înghesuiți sub pământ în silozurile din Tetuán, pentru că orașul era construit pe un teren calcaros și, lângă fort, existau niște imense galerii subterane care străbăteau tot orașul și în care erau închiși mii de prizonieri creștini.

Călugării tocmai fuseseră în temnițele acelea și aproape că își pierduseră cunoștința din pricina duhorii și a atmosferei nesănătoase. Mii de oameni stăteau îngrămădiți în subterane, slinoși, despuiați și bolnavi. Nu exista lumină naturală și nici aer; singura aerisire provenea de la niște ferestruici cu zăbrele care dădeau direct spre străzile din oraș. Acolo, creștinii își așteptau eliberarea sau moartea, ferecați în lanțuri sau belciuge, sau cu picioarele vârâte în niște bare lungi de fier care îi împiedicau să se miște.

– Povestiți-mi, povestiți-mi, îi îndemnă Brahim, trezindu-i din amintirea condițiilor sălbatice în care erau ținuți prizonieri compatrioții lor.

Fratele Silvestre știa despre Hernando, moriscul angajat de don Diego la grajdurile regale și care duminicile se plimba prin Córdoba pe un superb cal roib cu doi băieți călare în șa. I se spusese că aducea servicii consiliului catedralei, dar nu avea

cunoștință de nici un amănunt în legătură cu familia lui. Și, bineînțeles, știa și el de sângerosul haiduc căruia toți îi spuneau Ciungul – călugărul fu nevoit să facă un efort să-și abată privirea de la ciotul lui Brahim –, care după moartea lui Sobahet devenise un fel de rege în Sierra Morena. Nici unul dintre cei doi nu îndrăznise să-l întrebe ce rost avea interesul corsarului pentru acele personaje și, între înghițituri de limonadă și îmbucături de curmale și de dulciuri, vorbiră despre Córdoba, înainte de a discuta despre răscumpărarea sclavilor pe care veniseră să-i elibereze și a cărei negociere, spre disperarea călugărilor, Brahim o lăsase în mâinile lui Nasi.

Încetul cu încetul, Brahim strânsese informațiile dorite, dar cu toate că îndrăzneala îi făcea pe corsari să intre din ce în ce mai adânc pe teritoriul creștin până în localități destul de îndepărtate de coastă, Córdoba era prea departe, la peste treizeci de leghe pe drumurile principale, ca să riște să ajungă până acolo. Și, în plus, ce ar face odată ajunși în vechea reședință a califilor?

Acum, Brahim privea aceleași stele căzătoare în care Hernando, pe un izlaz aproape de Carmona, vru să vadă un mesaj ceresc de la defunctele sale ființe dragi. Corsarul izbutise să rezolve, nu fără riscuri, problemele care îl împiedicau să-și ducă răzbunarea până la capăt. Soluția îi venise din mâna tinerei și frumoasei doña Catalina și a micuțului Daniel, soția și fiul lui don José de Guzmán, marchiz de Casabermeja, bogat proprietar de pământuri, originar din Málaga, pe care oamenii săi îi făcuseră prizonieri împreună cu mica escortă cu care călătoreau, într-o incursiune în apropiere de Marbella.

Doña Catalina și fiul ei Daniel reprezentau o pradă nespus de valoroasă, motiv pentru care corsarul îi primise numaidecât în palatul său și le acordase toată atenția de care ar fi avut nevoie până la sosirea negociatorilor marchizului, pentru că nobilii nu așteptau până când o misiune de răscumpărare ar obține fondurile, precum și anevoioasele permise necesare din partea

guvernatorului din Tetuán și ale regelui Filip, mereu potrivnic față de acea fugă de capitaluri spre dușmanii musulmani, deși până la urmă se vedea întotdeauna silit să cedeze. În cazul nobililor și al personajelor de vază, de îndată ce familiile primeau știri despre locul unde se aflau rudele lor, lucru de care se ocupau corsarii înșiși, începeau negocierile rapide pentru a cădea la învoială în privința răscumpărării.

Doña Catalina și fiul ei nu se lăsaseră mai prejos, iar Brahim nu întârziase să primească vizita lui Samuel, un renumit negustător evreu din Tetuán cu care căraușul mai avusese numeroase tratative comerciale atunci când avea de vânzare mărfuri capturate de pe corăbii creștine.

– Nu vreau bani, îl întrerupse de îndată ce evreul începuse negocierea. Vreau ca marchizul să se ocupe să-mi recapăt familia și să mă pot răzbuna pe doi oameni din Alpujarras.

Ultima stea căzătoare trasă o parabolă pe cerul senin al Córdobei, și Brahim zâmbi la amintirea chipului surprins al lui Samuel auzindu-i condițiile pentru eliberarea doñei Catalina și a fiului ei.

– Dacă nu va fi așa, Samuel, spusese el pe un ton sentențios încheind conversația, îi voi ucide și pe mamă, și pe fiu.

Brahim privea cerul de pe balconul odăii în care era găzduit, în hanul Movila de Pământ, ultimul dintre cele deschise dinspre Toledo pe drumul refugiilor, la doar o leghe de Córdoba. Pe acolo trecuse cu opt ani în urmă cu Aisha și Shamir căutându-l pe Sobahet ca să-i propună înțelegerea care a dus la pierderea mâinii sale drepte. „Ubaid!" mormăi el. Mângâie mânerul hangerului care-i atârna la cingătoare; învățase să folosească arma cu mâna stângă. În pungă, purta un document semnat de către secretarul marchizului care îi garanta libera circulație prin Andaluzia, iar la ușa odăii sale era postat un lacheu al nobilului pentru ca nimeni să nu-l deranjeze câtă vreme aștepta desfășurarea evenimentelor. Din balcon, privi și spre parterul hanului, un patio pătrat luminat de făclii fixate de pereți, în jurul căruia

erau dispuse bucătăria și sala de mese, șura de paie, odăile ospătarului și ale familiei sale și grajdurile pentru animalele de călărie. Mai mulți soldați din mica armată recrutată de către marchiz leneveau în patio și așteptau ca și el. Hangiului i se înmânase o generoasă sumă de bani ca să i se cumpere tăcerea și să închidă hanul pentru orice alt călător.

Privi din nou cerul și încercă să se molipscască de seninătatea cu care îl învăluia. Erau ani de zile de când visa la ziua asta. Lovi de mai multe ori cu pumnul mâinii stângi în balustrada de lemn de care se sprijinea și doi soldați priviră spre balcon.

Nasi încercase să-l convingă, încă o dată, în urmă cu patru zile, înainte de a debarca pe coastele regiunii Málaga.

Ce nevoie ai să mergi la Córdoba? Marchizul ți-i poate aduce pe toți, inclusiv pe Ubaid. Ți l-ar putea preda aici, în lanțuri, ca pe un câine. N-ai risca nimic...

Vreau să fiu de față din primul moment, răspunse Brahim.

Nu înțelegea nici marchizul, un tânăr semeț și la fel de îngâmfat după cum o anunța magnifica sa înfățișare. Nobilul ceruse garanții că, odată ce își va fi îndeplinit partea sa din învoială, corsarul să și-o îndeplinească și el pe a sa și, spre uimirea lui, garanția i se prezentă în persoana lui Brahim în carne și oase.

– Dacă nu mă voi întoarce, creștinule, îl amenință el, nu-ți poți închipui suferințele pe care le vor îndura soția și fiul tău înainte de a muri.

Vorbise cu Nasi în acest sens.

– În cazul în care n-o să mă întorc, nevasta și fiicele mele vor moșteni așa cum spune legea, adăugase el luându-și la revedere de la tânărul său aghiotant, dar afacerea va fi a ta.

Știa că își pune viața în joc, că dacă ceva ieșea prost... dar avea nevoie să fie acolo, să vadă expresia Fátimei și a Nazareeanului, a Aishei, a lui Ubaid; răzbunarea ar fi fost măruntă dacă ar fi fost privat de acele momente.

În zorii acelei zile, șapte oameni ai marchizului de Casabermeja, de toată încrederea și de o fidelitate dovedită față de nobil, se

îndreptară către poarta spre Almodóvar, pe porțiunea apuseană a zidului care înconjura Córdoba. În timpul zilei, constataseră că informațiile primite în legătură cu situația din casa lui Hernando erau corecte. Nu izbutiră să-l vadă pe morisc, dar doi vecini, vechi creștini întotdeauna dispuși să-i vorbească de rău pe morisci, îi confirmară că acolo locuia cel care muncea pe post de călăreț la grajdurile regale. De asemenea, îi plătiră o sumă importantă de bani alguazilului care trebuia să-i lase să treacă prin poarta spre Almodóvar. În zorii acelei zile, poarta cea mare se întredeschise, și marchizul, cu fața acoperită, împreună cu doi lachei și ei cu chipurile ascunse și cu încă șapte soldați, intrară în Córdoba. Afară, așteptau doi oameni cu cai pentru toți. Cei zece bărbați coborâră în tăcere pustia stradă Almanzor până ajunseră la cea a Bărbierilor, unde se postă unul dintre oameni. Marchizul, cu fața acoperită de glugă, se înclină în fața picturii cu Fecioara Îndurerată care apărea pe fațada ultimei case de pe strada Almanzor înainte de a porunci să se stingă lumânările care se aflau sub icoană, singura sursă de iluminare a străzii. În vreme ce lacheii îi dădeau ascultare, ceilalți o luară înainte până la casă, a cărei poartă solidă de lemn rămânea închisă. Unul dintre ei merse mai departe, până la intersecția străzii Bărbierilor cu strada Sfântul Bartolomeu, de unde fluieră în semn că nu era nici o primejdie; nimeni nu umbla prin zona aceea din Córdoba la o asemenea oră și doar câteva zgomote sporadice rupeau liniștea.

– Înainte, porunci atunci nobilul, fără să-i pese că ar putea fi auzit.

La lumina lunii, care se lupta să ajungă în strâmtele fundături ale Córdobei musulmane, unul dintre oamenii săi renunță la capă și ajutat de alți doi care îl împinseră în sus, se cățără cu o uimitoare agilitate până la un balcon de la etajul al doilea. Odată ajuns acolo, aruncă o frânghie pe care urcară cei doi care îl ajutaseră.

Cavalerul era în continuare ascuns sub glugă, iar oamenii care îl însoțeau puseră mâna pe mânerele spadelor, pregătiți de

atac, de îndată ce îi văzură pe cei trei tovarăși ai lor înghesuiți în micul balcon al locuinței lui Hernando.

– Acum! strigă marchizul.

Două lovituri puternice cu piciorul în oblonul de lemn care închidea fereastra răsunară în străzile medinei. Imediat după loviturile de picior, auzind primul țipăt dinăuntrul casei, cei de pe balcon se izbiră de oblonul șubrezit, îl făcură țăndări și năvăliră în dormitorul Fátimei. Oamenii care așteptau jos se mișcară, nervoși, pe lângă poarta închisă. Marchizul, încremenit, nici măcar nu întoarse capul. Scandalul iscat de țipetele și alergăturile bărbaților și femeilor din casă, de plânsetele copiilor și de ghivecele de flori ce se spărgeau de pământ precedase deschiderea porții care dădea în stradă. Oamenii care așteptau jos se împingeau unii pe alții cu spadele ridicate ca să treacă de vestibulul de la intrare.

În casele vecine începu să se observe mișcare. Lumina unei lanterne străluci într-un balcon din apropiere.

– În numele Ciungului din Sierra Morena, strigă unul dintre cei postați în fundătură, stingeți luminile și rămâneți în casele voastre!

În numele lui Ubaid, haiducul morisc, închideți porțile și ferestrele dacă nu vreți să fiți vătămați! poruncea celălalt, umblând în sus și în jos.

Marchizul de Casabermeja continua să stea nemișcat peste drum de fațada casei; puțin după aceea, oamenii săi ieșiră târându-le după ei pe Aisha și pe Fátima, desculțe și doar în cămașa de noapte în care dormeau, și luându-i pe sus pe cei trei copii, care plângeau.

– Nu mai e nimeni altcineva, excelență, îi comunică unul dintre ei. Moriscul nu este aici.

– Ce aveți de gând? strigă atunci Fátima.

Omul care o ținea strâns de braț îi trase o palmă peste față, în vreme ce acolitul său, care o târa pe Aisha, o zgâlțâia ca să nu mai țipe. Fátima, înspăimântată, avu timp să arunce o ultimă privire către căminul ei. Hohotele de plâns ale copiilor ei o

făcură să-și întoarcă privirea spre ei. Doi bărbați îi cărau pe umeri; altul îl târa pe Shamir, care încerca să scape, dând zadarnic din picioare. Inés, Francisco... ce se va întâmpla cu ei? Se zbătu încă o dată, fără rost, în brațele puternice ale răpitorului ei. Când se predă, învinsă, din gură îi ieși un țipăt răgușit, de mânie și de durere, pe care bărbatul îl înăbuși cu mâna sa aspră.

– Ibn Hamid! șopti atunci Fátima pentru sine, cu chipul înecat în lacrimi. Ibn Hamid...

– Să mergem! porunci nobilul.

Își întoarseră pașii pe același drum până la apropiata poartă spre Almodóvar, târându-le pe cele două femei de subsuori; copiii mergeau în urma lor în brațele celor care îi scoseseră din casă.

În doar câteva clipe erau călări, cu femeile culcate pe greabăn, de parcă ar fi fost niște simple baloturi, iar copiii erau ținuți bine de către călăreți. Între timp, pe strada Bărbierilor, vecinii se îmbulzeau în fața porților deschise ale casei lui Hernando, șovăind dacă să intre sau nu. Marchizul și oamenii săi plecară în galop înspre hanul Movila de Pământ.

Dar răpirea acelei familii reprezenta doar o parte din învoiala cu Samuel, evreul, care includea și depunerea la picioarele lui Brahim a haiducului din Sierra Morena cunoscut sub numele de Ciungul, se gândea marchizul, îngrijorat în drumul său către han că nu-l găsise pe Hernando.

Atacul asupra unei case morisce din Córdoba fusese pentru marchizul de Casabermeja o acțiune relativ ușoară. Fusese nevoie doar să dispună de oameni leali și pregătiți și să lase să-i cadă câțiva escudo de aur pe ici, pe colo; nimeni nu avea să-și facă griji pentru câțiva câini de mauri. Povestea cu haiducul era diferită: trebuia să-i găsească ceata în inima munților Sierra Morena, să se apropie de el și, cu toată certitudinea, să lupte cu oamenii acestuia ca să-l captureze. Acțiunea împotriva haiducului începuse cu mai multe zile în urmă și, doar când marchizul primi vești că oamenii săi intraseră deja în legătură cu Ciungul,

îl înștiință pe Brahim, iar acesta riscă să intre în Córdoba. Totul trebuia să se facă în același timp, întrucât nici corsarul nu voia să rămână pe pământ spaniol mai multe zile decât cele strict necesare, și nici marchizul de Casabermeja nu dorea să riște să fie arestați cu toții.

Pentru a-l captura pe haiduc, marchizul se bizuise pe o armată de briganzi valencieni conduși de un nobil de rang inferior și cu slabe resurse economice, ale cărui pământuri se învecinau cu posesiunile pe care el le stăpânea în regatul Valenciei. Nu era singurul hidalgo care recurgea la înțelegeri cu briganzii, existau adevărate armate la comanda nobililor și seniorilor care, ocrotiți fiind de prerogativele lor, se foloseau de acești criminali năimiți pentru misiuni de jaf sau cu scopul de a tranșa în favoarea lor orice dispută, nemaiavând nevoie să recurgă la justiția întotdeauna lentă și costisitoare.

Administratorul pământurilor din Valencia ale marchizului se bucura de bune relații cu baronul de Solans, care întreținea o mică armată alcătuită din aproape cincizeci de briganzi care trândăveau într-un castel dărăpănat, și acceptase cu plăcere suma pe care i-o oferise administratorul ca să se descotorosească de o ceată de morisci. Cu excepția Ciungului, pe care trebuiau să-l predea viu la hanul Movila de Pământ, ceilalți trebuiau să moară, căci marchizul nu dorea să rămână martori în viață. Baronul de Solans îi înșelă pe haiducii din Sierra Morena trimițându-i lui Ubaid, bun cunoscător al munților, un mesaj prin care îl invita să se alieze cu el pentru ca împreună să înfrunte misiuni de mai mare anvergură în apropiere de bogatul oraș Toledo. Când cele două cete se întâlniră în munți, se produse o luptă inegală: cincizeci de criminali experimentați și bine înarmați împotriva lui Ubaid și ceva mai mult de o duzină de sclavi morisci fugari.

Brahim alergă spre balconul care dădea în patio la auzul agitației oamenilor care așteptau acolo. Ajunse la timp ca să vadă cum se deschid porțile hanului ca să lase să treacă un grup

de călăreți și își încleștă degetele de la mâna stângă pe balustrada de lemn când, printre umbrele și scânteierile focului de la lumânările groase, zări siluetele celor două femei pe care bărbații le lăsară să cadă de pe cai de îndată ce porțile se închiseră în urma lor.

Aisha și Fátima încercară să se ridice în picioare. Prima se sprijini de spinarea calului și căzu din nou când acesta se cabră neliniștit. Fátima merse de-a bușilea și se împiedică de mai multe ori până să izbutească să-și ridice privirea spre călăreți, căutându-i pe copii, ale căror plânsete îi ajungeau cu claritate la urechi, în ciuda zarvei stârnite de cai. De deasupra lor, Brahim îi descoperi într-adevăr pe copii, dar... își încordă privirea, aplecându-se peste balustradă.

– Și Nazareeanul? țipă el din balcon. Unde-i puiul ăla de târfă?

Aisha își duse mâinile la față și se prăbuși între picioarele unui cal; lăsă să-i scape singurul țipăt care răsună peste zgomotul copitelor, fornăitul animalelor și poruncile călăreților. Fátima se ridică și, tremurând, cu toți mușchii trupului încordați, întoarse încet capul, de parcă ar fi vrut să identifice glasul care tocmai îi explodase în urechi înainte de a-și ridica imensii ei ochi negri spre balcon. Privirile li se încrucișară. Brahim zâmbi. Instinctiv, Fátima încercă să-și acopere sânii, pe care îi simți goi sub simpla ei cămașă de noapte. Niște râsete izbucniră din gura călăreților aflați mai aproape de Fátima, dintre care unii apucaseră deja să descalece.

– Acoperă-te, cățea ce ești! strigă corsarul. Și voi, adăugă el către bărbații care pentru prima dată păreau să-și dea seama de goliciunea femeilor, întoarceți-vă privirile murdare de la soția mea!

Fátima simți cum lacrimile îi umplu ochii: „Soția mea!" Strigase „Soția mea!"

– Unde este Nazareeanul, marchize?

Nobilul era singurul dintre bărbați rămas cu fața ascunsă, pe cal; strălucirea lumânărilor se lovea de pliurile glugii. Nici el nu răspunse, o făcu în locul lui unul dintre lacheii săi.

– Nu mai era nimeni în casă.

– Nu așa ne-a fost învoiala! răcni corsarul.

Vreme de câteva clipe, nu se auziră decât hohotele de plâns ale copiilor.

– În cazul ăsta, nu e nici o învoială, îl sfidă nobilul cu o voce fermă.

Brahim înfruntă provocarea fără să rostească vreun cuvânt. O privi pe Fátima cum se acoperea cu brațele, chircită și cu capul plecat, și un fior de plăcere îi străbătu șira spinării. Apoi, întoarse capul spre nobil: dacă învoiala cădea, moartea sa era sigură.

– Și Ciungul? întrebă Brahim, lăsând să se înțeleagă că nu-l mai interesează absența lui Hernando.

De parcă ar fi fost prevăzut, în momentul acela răsunară în patio două lovituri de ciocan în bătrânul și uscatul lemn al porții de la han. Administratorul marchizului fusese clar în instrucțiuni: „Fiți pregătiți cu haiducul. Ascundeți-vă prin apropiere și, când vedeți că stăpânul meu intră în han, veniți și voi acolo".

Ubaid intră în patio târându-și picioarele, cu brațele legate pe deasupra ciotului și între doi acoliți ai baronului, care îi preceda pe toți. Nobilul valencian, de-acum bătrân, dar ferm și mlădios, îl căută pe marchizul de Casabermeja și fără să șovăie vreo clipă, se îndreptă spre silueta cu fața acoperită de pe cal.

– Îl aveți aici, marchize, îi spuse el, în vreme ce își duse un braț la spate până când îl apucă pe Ubaid de păr și îl obligă să îngenuncheze la picioarele calului.

– Vă sunt recunoscător, domnule, răspunse Casabermeja.

În vreme ce marchizul vorbea, unul dintre lacheii săi descălecă și îi înmână o pungă baronului care o dezlegă, o deschise și începu să numere acei escudo de aur care rămăseseră de plătit potrivit înțelegerii.

– Recunoștința este a mea, excelență, afirmă valencianul arătându-se satisfăcut. Sunt încredințat că la următoarea voastră vizită pe proprietățile voastre din Valencia, vom putea să ne întâlnim și să ieșim la vânătoare.

– Veți fi invitat la masa mea, baroane.

Marchizul își însoți cuvintele cu o înclinare a capului.

– Mă consider foarte onorat, își luă la revedere baronul.

Cu un gest le făcu semn celor doi oameni care îl însoțeau să se îndrepte spre poartă.

– Mergeți cu Dumnezeu, îi ură marchizul.

Baronul răspunse la aceste cuvinte cu ceva asemănător plecăciunii cu care trebuia să-l salute pe un cavaler de rang superior și o porni spre ieșire. Înainte de a ajunge la poartă, marchizul își abătu atenția spre balconul unde cu câteva clipe mai devreme se aflase Brahim, dar corsarul coborâse deja în patio pentru ca, fără să scoată vreun cuvânt, să arunce peste Fátima o pătură păduchioasă pe care o găsise în odaie și să se îndrepte, sufocat și gâfâind, spre cărăușul din Narila.

– Nu te apropia de el, îl somă lacheul care îl plătise pe baron, dând să pună mâna pe spadă. Mai mulți dintre oamenii care îl înconjurau o scoaseră într-adevăr și ei din teacă de îndată ce observaseră atitudinea servitorului stăpânului lor.

– Ce...? începu să se plângă Brahim.

– Nu te-am auzit să-ți fi dat avizul pentru noua învoială, îl întrerupse lacheul.

– De acord, admise numaidecât corsarul, înainte de a-l da violent la o parte din drumul său.

Ubaid rămăsese în genunchi la picioarele calului marchizului, încercând să-și mențină mândria, până când auzi glasul lui Brahim, moment în care întoarse capul, tocmai ca să primească o puternică lovitură de picior în gură.

– Câine! Porc de maran[1] ce ești! Pui de cățea!

Aisha și Fátima, aceasta din urmă înfășurată în pătura murdară și aspră cu care o acoperise Brahim, încercară să privească scena prin dansul dintre umbrele stârnite de focul făcliilor, de oameni și de cai: Ubaid!

---

[1] Nume depreciativ atribuit în Peninsula Iberică evreilor convertiți cu forța la catolicism, în secolele al XV-lea și al XVI-lea, dar care și-au păstrat în secret credința mozaică. (n.tr.)

Brahim visase la mii de feluri diferite de a se delecta cu moartea lentă și crudă pe care i-o rezerva cărăușului din Narila, dar mutra disprețuitoare cu care acesta îi răspunse de pe jos, cu gura însângerată, îl irită într-un asemenea hal, încât uită de toate acele torturi la care visase. Tremurând de mânie, își scoase hangerul din teacă și trase o lovitură peste trupul haiducului, nimerindu-l în stomac fără să-i pricinuiască moartea. Doar marchizul rămăsese nemișcat la locul său; ceilalți se grăbiră să se dea la o parte din fața unui om înnebunit care, în vreme ce striga insulte aproape de neînțeles, își vărsa năduful pe Ubaid, ghemuit, lovindu-l întruna cu hangerul: peste picioare, peste piept, pe brațe sau în cap.

– E mort deja, spuse marchizul de pe calul său, profitând de un moment în care corsarul se opri să tragă aer în piept. E mort deja! strigă el, constatând că Brahim se pregătea să-l mai lovească încă o dată.

Corsarul se opri gâfâind, tremurând din tot corpul, și lăsă hangerul, rămânând nemișcat lângă cadavrul ciopârțit al lui Ubaid. Fără să privească pe nimeni, îngenunche și, cu ciotul mâinii drepte, răscoli în grămada de carne, căutând ceea ce fusese spinarea lui. Mulți dintre oamenii aceia, inclusiv marchizul, chiar dacă gluga nu lăsa să se vadă, deprinși cu ororile războiului, își întoarseră privirea când Brahim lăsă să-i cadă hangerul și puse mâna pe o dagă cu care îl străpunse pe haiduc într-o parte, căutându-i inima. Apoi, scormoni înlăuntrul trupului până când i-o smulse și o privi în genunchi: organul părea că palpită încă atunci când scuipă peste el și îl aruncă pe pământ.

– Plecăm la răsăritul soarelui, spuse Brahim adresându-i-se marchizului.

Se ridicase, năclăit de sânge.

Nobilul se mărgini să dea din cap. Atunci, Brahim se îndreptă spre locul unde era Fátima și o apucă de braț. Mai avea de îndeplinit încă o parte din visurile sale. Dar, înainte, o împinse spre locul unde se afla Aisha.

– Femeie! Aisha își ridică fața. Spune-i fiului tău Nazareeanul că-l aștept la Tetuán. Că dacă vrea să-și recapete copiii, va trebui să vină să-i caute în Berbería.

Când corsarul se întorcea cu spatele trăgând de Fátima, Aisha își încrucișă privirea cu a prietenei sale, care clătină din cap în semn de dezaprobare într-un mod aproape imperceptibil. „Să n-o faci! Să nu-i spui!" o imploră din ochi.

Până când cerul nu începu să-și schimbe culoarea, nimeni nu-l deranjă pe Brahim, care se încuiase cu Fátima în odaia de sus a hanului.

41

La răsăritul soarelui, când cortegiile lui Brahim şi ale marchizului se pierdură în depărtare, Aisha părăsi hanul Movila de Pământ. În urmă, rămăsese cadavrul lui Ubaid, pe care lacheii marchizului îl îngropaseră în apropierea hanului pentru a şterge orice urmă. Aisha petrecuse noaptea ghemuită într-un ungher, lângă Shamir şi nepoţii ei, încercând să-i liniştească, luptând să-şi stăpânească lacrimile. Ştia că e pe punctul de a-l pierde şi pe celălalt fiu... Oare ce-i rezervase Allah acestuia?

Înainte de a pleca, Brahim coborâse din odaia sa, satisfăcut, urmat la câţiva paşi de Fátima care mergea îndurerată. Era acoperită din cap până în picioare cu o pătură din care i se vedeau doar ochii, printr-o fantă pe care o ţinea deschisă cu mâinile.

În patio, oamenii marchizului forfoteau de zor pregătind caii.

– Tu eşti Shamir, nu-i aşa? întrebă Brahim, apropiindu-se de fiul său.

Aisha observă la soţul ei o urmă de afecţiune. Copilul, cu privirea ascunsă, îi îngădui corsarului să-l atingă pe cap. Micuţul nu ştia cine este; pentru el, aşa cum hotărâseră Aisha şi Fátima, tatăl lui murise în Alpujarras.

– Ştii cine sunt eu?

Shamir clătină din cap şi Brahim o străpunse pe Aisha cu privirea.

– Femeie, mormăi înspre ea, ai noroc că am nevoie să transmiţi mesajul pe care ţi l-am încredinţat ieri; dacă n-ar fi aşa, te-aş ucide pe loc. Apoi, ridică de bărbie chipul lui Shamir până când ochii copilului se aţintiră asupra lui. Ascultă-mă cu atenţie, băiete: eu sunt tatăl tău şi tu eşti singurul meu copil de sex

masculin. La aceste cuvinte, Francisco se apropie de Shamir, îmboldit de curiozitate. Dă-te la o parte! îi aruncă Brahim, împingându-l cu ciotul și trântindu-l la pământ.

– Să nu-l lovești! sări Shamir, eliberându-se din mâna care îl ținea de bărbie și năpustindu-se asupra tatălui său, care izbucni în hohote de râs suportând loviturile pe care copilul i le trăgea în burtă.

Îl lăsă să o facă până când hotărî să scape de el cu o palmă. Shamir căzu și el lângă Francisco.

– Îmi place felul tău de a fi, râse Brahim. Dar câtă vreme te străduiești să-l aperi pe fiul Nazareeanului, adăugă el de parcă ar fi vrut să-l scuipe pe Francisco, o să ai aceeași soartă ca și el. Cât despre cealaltă, adăugă el referindu-se la Inés, se va ocupa ca sclavă de cele două fiice ale mele. Iar în ziua în care Nazareeanul se va prezenta la Tetuán...

Singură pe drumul spre Córdoba, târându-și picioarele, Aisha simți din nou același fior care îi străbătuse trupul în patioul hanului la simpla amintire a acelei fraze pe care Brahim o lăsase să plutească în aer: în ziua în care Nazareeanul se va prezenta la Tetuán... Și Fátima se cutremurase sub pătură. Cele două femei își încrucișaseră ceea ce, presimțeau ele, avea să fie ultima lor privire, iar Aisha pricepuse aceeași rugăminte fierbinte pe care i-o făcuse în noaptea dinainte: Să nu-i spui! Îl va ucide!

Îl va ucide! Cu această certitudine, Aisha intră în Córdoba prin Poarta lui Colodro. Dar, de data aceasta, spre deosebire de cele întâmplate cu ani în urmă, când străbătuse același drum cu Shamir în brațe după ce Brahim o silise să-l urmeze în munți, izbuti să se ascundă de vigilența alguazililor. Traversă poarta pe ascuns, ca un suflet rătăcitor, cu picioarele însângerate și îmbrăcată doar în cămașa de noapte. Ajunse în strada Bărbierilor, unde vederea porții de la vestibul și a grilajului de fier forjat care dădea în grădina interioară larg deschise o făcu să se dezmeticească. Oblonul de la fereastra unui balcon se închise brusc, cu toate că era ziuă, și una dintre vecine, la două case mai încolo,

care în clipa aceea avea de gând să pună piciorul în stradă, se dădu îndărăt și intră înapoi. Aisha intră în casă și înțelese motivul: vecinii lor creștini o jefuiseră în timpul nopții. Nu mai rămăsese nimic înăuntru, nici măcar ghivecele de flori. Aisha privi spre fântână: nu putuseră să le fure și apa care țâșnea din ea; apoi, își îndreptă privirea spre locul în care, sub o dală, își ascundeau economiile. Dala era ridicată. O privi și pe următoarea: la locul ei. Hernando avusese dreptate. Un zâmbet melancolic îi apăru pe buze amintindu-și cuvintele fiului ei.

– Sub dala asta vom păstra banii. Atunci, o puse în așa fel încât orice observator, oricât de puțin perspicace ar fi fost, și-ar fi dat seama că a fost mișcată din loc. Sub cea care era exact alături de cealaltă, bine înțepenită, ascunsese Coranul și mâna Fátimei. Dacă cineva intră să fure, afirmase el în cele din urmă, va găsi banii și îi va fi greu să-și închipuie că și sub cealaltă dală se ascunde o comoară, adevărata noastră comoară.

Dar Hernando se gândea la Inchiziție sau la justiția din Córdoba, niciodată la vecinii lor.

– Ce s-a întâmplat, Aisha? Și Fátima, și copiii?

Aisha se întoarse și dădu peste Abbas, în picioare lângă grilajul de fier.

– Nu..., îngăimă ea deschizând mâinile. Nu știu...

– Lumea spune că azi-noapte, Ubaid și oamenii săi...

Aisha nu auzi mai mult. Nu-i spune! O să-l ucidă! Rugămintea fierbinte a Fátimei îi renăscu în amintire. În plus... nu-i mai rămăsese decât Hernando! I se furase din nou un alt copil. Nu-l mai avea decât pe acel băiat zâmbitor cu ochi albaștri care îi căuta afecțiunea la Juviles, la adăpostul nopții, ascuns privirilor. Cum avea să fie de acum încolo viața lor? Nu era dispusă să pună în primejdie viața singurului fiu care îi mai rămăsese! Însăși Fátima o rugase din priviri. În timpul nopții, la han, auzise comentariile oamenilor din slujba marchizului în legătură cu Brahim. Toți știau de ce se află ei acolo. De la ei aflase că devenise unul dintre cei mai importanți corsari din Tetuán; că locuia într-o fortăreață ce stârnea imaginația oamenilor și că întreținea

o adevărată armată la ordinele lui. Niciodată nu va îngădui ca Hernando să se apropie din nou de Fátima!

– I-au ucis pe toți, îi spuse ea în hohote lui Abbas. Ubaid și oamenii lui i-au ucis! strigă ea. Pe Shamir al meu, pe Fátima și pe Francisco... Pe micuța Inés!

Aisha se lăsă să cadă pe pământ și izbucni în plâns. N-a fost nevoie să simuleze lacrimile și nici durerea care o strângea ca într-un clește. De fapt, poate că... Poate că ar fi mai bine ca toți să fie morți, decât în mâinile lui Brahim. Urlă spre cer, gândindu-se la Shamir. Ce se va întâmpla cu micuțul ei? Dar cu Fátima? Ce nenorociri i-o mai fi pregătit Allah?

Abbas nu merse spre ea să o consoleze. Trupul său puternic se înmuie și trebui să pună mâna pe grilaj ca să se sprijine, încercând să găsească aerul care îi lipsea. Îi făgăduise prietenului său în numele lor, al moriscilor, că haiducul nu-l va deranja. Dar îi făgăduise și că va avea grijă de familia lui în timpul călătoriei sale la Sevilla. Hernando îl rugase înainte de plecare, iar el îi răspunsese într-un mod aproape indiferent.

– Ce se poate întâmpla? își amintea el că îi spusese.

Vreme de câteva clipe, doar susurul constant al apei care țâșnea și cădea în havuzul dintr-o frumoasă grădină din Córdoba, acum devastată, le ținu companie Aishei și lui Abbas.

Abbas urmă același drum pe care trecuse herghelia de iepe spre rezervația regală din Lomo del Grullo: o zi de mers până la Écija cu o oprire la hanul din Valcargado; încă una până la Carmona, oprindu-se la Fuentes; o a treia zi până la Sevilla, odihnindu-se la hanul din Loysa, și de la Sevilla la Villamanrique. Se silea să meargă. Le cerea picioarelor să pășească înainte unul după altul și observa cum se apropiau, cu pași triști și dureroși, de o destinație la care nu dorea să ajungă. Ce-i va spune lui Hernando? Cum să-l anunțe că soția și copiii lui fuseseră asasinați de Ubaid? Cum să-i mărturisească faptul că nu-și respectase cuvântul?

Încercase să intre în legătură cu Ciungul când aștepta permisiunea comisului regal să plece spre Lomo del Grullo: voia să știe de ce, voia chiar să-l înfrunte ca să-l ucidă, dar nici una dintre persoanele de legătură prin care ajungea în mod obișnuit până la haiduc nu izbutiseră să rezolve nimic: Ciungul și ceata lui dispăruseră. Poate că o fi pătruns adânc în munte și se vor întoarce într-o bună zi, dar părea că nimeni n-avea nici cea mai mică știre despre Ubaid. De ce i-o fi ucis pe Fátima și pe copii?

– De ce a făcut-o? se miră și don Diego atunci când îi înmânase salvconductul ca să se poată deplasa până la Sevilla. Oare nu este și el tot morisc?

Hernando a avut niște probleme cu el în Alpujarras, îl lămurise Abbas.

Ceva atât de grav, încât să ucidă o femeie și trei copii lipsiți de apărare? replicase nobilul, agitând documentul pe care îl avea în mână. Sfântă Fecioară!

Abbas nu putuse decât să ridice din umeri. Don Diego avea dreptate, iar el nu fusese în stare nici măcar să găsească trupurile ca să le îngroape cum se cuvine, întrucât Aisha refuza să vorbească. De îndată ce potcovarul se interesa de vreun amănunt mai concret, care ar fi aruncat puțină lumină asupra vreunui punct precis unde ar fi avut loc măcelul, în afară de expresia „undeva în munți" pe care Aisha o repeta ca unic răspuns, aceasta izbucnea în plâns, ca să încheie întotdeauna hohotind aceleași cuvinte:

– Te rog. Du-te să-l cauți pe fiul meu.

Și asta făcea acum Abbas, încetul cu încetul, sub soarele Andaluziei, cu stomacul strâns, cu fierea mereu în gură și lacrimile ivindu-i-se în ochi, în vreme ce se gândea cum să-i comunice unui bun prieten că soția și cei doi copii ai lui au fost asasinați cu sălbăticie în inima munților Sierra Morena.

Toate frazele acelea pe care le concepuse i se șterseră din minte la simpla vedere a lui Hernando, care abandonase herghelia de iepe și sărise sprinten de pe Azirat pe pământ ca să alerge

în întâmpinarea lui, ars de soare, cu ochii săi albaștri mai strălucitori decât oricând, arătând niște dinți albi într-un zâmbet larg și sincer.

Lui Abbas i se întunecă vederea, herghelia de iepe se prefăcu pentru el într-o pată nedeslușită. Dar izbuti să-l observe pe Hernando oprindu-se brusc la câțiva pași de locul în care se afla el. Silueta lui se confundă cu miile de pete întunecate de pe spatele iepelor, iar cuvintele lui Hernando i se păreau îndepărtate, de parcă ar fi ajuns aduse de vânt din vreun loc nebulos.

– Ce se întâmplă?

– Ubaid..., murmură Abbas.

– Ce se întâmplă cu Ubaid? Hernando părea că îl străpunge cu ochii săi albaștri, acum întunecați de o neliniște crescândă. S-a întâmplat ceva? Familia mea... este bine? Vorbește!

– I-a asasinat, izbuti să articuleze potcovarul, fără să-și poată ridica privirea. Pe toți, în afară de mama ta.

Hernando rămase mut. Vreme de câteva clipe fu nemișcat, de parcă mintea ar fi refuzat să admită ceea ce tocmai auzise. Apoi, foarte încet, își duse mâinile la față și urlă spre cer. Fátima! Copiii!

– Pui de cățea ce ești! exclamă deodată înspre Abbas.

Îl lovi pe potcovar, iar acesta căzu la pământ. Apoi se năpusti asupra lui.

– Câine! Mi-ai făgăduit că vor fi în siguranță! Ți-am dat sarcina să-i păzești, să ai grijă de ei!

Hernando lovea în Abbas, rămas inert, incapabil măcar să se apere de bătaie.

Ultimul lucru pe care îl observă potcovarul înainte de a-și pierde cunoștința a fost să-i vadă pe ceilalți oameni cum îl ridică pe Hernando, care striga ceea ce pentru el erau de-acum cuvinte de neînțeles.

Înainte de a ajunge la Sevilla, Azirat refuză să mai galopeze în același ritm pe care îl avea de când plecaseră din Lomo del Grullo. Hernando și înfipse încă o dată pintenii în coastele calului,

la fel cum făcuse vreme de aproape șapte leghe pe care le străbătuse în galop întins, dar animalul nu mai era în stare să-și arunce picioarele în față, iar galopul său, în ciuda pedepsei, devenise din ce în ce mai lent și mai greoi, până când se opri cu totul.

— Galopează! țipă el atunci, dându-i pinteni și ducându-și trupul spre înainte. Azirat se clătină. Galopează! scânci el, agitând frenetic hățurile, iar animalul căzu în genunchi în mijlocul drumului. Dumnezeule! Nu!

Hernando sări de pe cal. Azirat era acoperit de spume; avea coastele însângerate, nările peste măsură de căscate în efortul de a respira. Hernando îi puse mâna pe inimă: părea că avea să-i plesnească.

— Ce-am făcut? Și tu o să mori?

Moartea! Frenezia galopului în care încercase să se refugieze dispăru la vederea animalului sfârșit de oboseală și durerea îl copleși din nou pe Hernando. Plângând, trase de hățuri, îl ridică pe Azirat și îl sili să meargă. Calul se clătina de parcă ar fi fost beat. Prin preajmă, curgea un pârâu, dar Hernando nu se apropie de el până când nu observă o oarecare refacere a calului. Când o făcu, nu-l lăsă să bea: cu mâinile căuș îi dădu puțină apă, pe care Azirat nici măcar nu o putu linge. Îi scoase șaua și bridele și, cu tunica lui în chip de burete, îi frecă tot trupul cu apă proaspătă. Sângele de pe lături, provocat de tăieturile pintenilor, se amestecă în imaginația lui Hernando cu brutalitatea lui Ubaid. Repetă acțiunea de mai multe ori și îl sili să meargă, oferindu-i întruna apă în căușul palmelor. După vreo două ore, Azirat întinse gâtul ca să bea el singur direct din pârâu; atunci, Hernando își duse mâinile la față și se lăsă pradă plânsului.

Își petrecură noaptea sub cerul liber, lângă pârâu. Azirat mânca lujeri de buruieni, iar Hernando plângea deznădăjduit, cu imaginile Fátimei, ale lui Francisco și Inés dansându-i în fața ochilor. Lovi în pământ până își juli nodurile degetelor auzindu-le glasurile și râsetele nevinovate; urlă de durere respirându-le din nou mirosul și i se păru că simte căldura și gingășia trupurilor lor când încerca să alunge de lângă sine scena inimaginabilă a morții

lor, uciși de Ubaid care îi apărea triumfător, cu inima palpitândă a lui Gonzalico în mâinile lui.

Următoarea zi merse pe jos. Toți cei care se încrucișară cu el aveau îndoieli dacă bărbatul era cel care trăgea de cal sau acesta era cel care târa o epavă umană agățată de frâiele lui. Doar în zorii celei de a treia zile îndrăzni să încalece din nou și peste încă două, tot la pas, deși calul părea că își revenise, traversă podul roman și lăsă în urmă turnul Calahorra.

Hernando nu avu mai mult noroc decât Abbas când să capete informații de la mama sa.

– De ce vrei să știi? strigă ea în aceeași noapte a sosirii fiului ei la Córdoba, când rămaseră singuri, după ce vizitele continue de condoleanțe se încheiaseră. Eu i-am văzut! Eu i-am văzut murind pe toți! Vrei să-ți povestesc? Am reușit să scap sau poate... poate că n-au vrut să mă omoare și pe mine. Apoi, am rătăcit toată noaptea pe munte până când am dat de o cărare de întoarcere la Córdoba. Ți-am mai povestit.

Aisha se lăsase să cadă într-un scaun, cu capul plecat, învinsă. Trebuise să mintă de mii de ori de-a lungul zilei; de atât de multe ori, încât aproape că avea îndoieli dacă să nu-i spună fiului ei adevărul, văzând cumplita durere de pe chipul lui la fiecare întrebare a vizitatorilor, la fiecare părere de rău exprimată, la fiecare tăcere. Dar nu! Nu trebuia să o facă. Hernando ar alerga la Tetuán. Îl cunoștea; era sigură. Iar ea și-ar pierde singurul fiu care-i mai rămăsese...

– Cum de ce vreau să știu? mormăi Hernando, mergând neîncetat prin galerie cu mâinile încleștate. Trebuie să știu, mamă! Trebuie să-i îngrop! Trebuie să-l găsesc pe nemernicul de pui de cățea care i-a asasinat și...!

Aisha își ridică fața la auzul înspăimântătoarei mânii din glasul fiului său. Niciodată nu-l mai văzuse astfel! Nici măcar... nici măcar în Alpujarras! Vru să spună ceva, dar tăcu terorizată văzându-l pe Hernando, cu privirea rătăcită, zgâriindu-și cu putere dosul palmei.

– Și jur că o să-l ucid, termină fraza fiul ei, în vreme ce niște brazde adânci de sânge îi apăreau pe mână.

– Ubaid!

Urletul sfâșie liniștea tihnită a acelei dimineți de sfârșit de august și răsună în munți.

– Ubaid! strigă din nou Hernando spre pădurile de nepătruns care se deschideau la picioarele lui, oprit pe culmea cea mai de sus a piscurilor din Sierra Morena, ridicat în scări, de parcă ar fi vrut să se înalțe pe cea mai semeață dintre culmi, etalându-se sub privirea oricui ar fi putut sta ascuns în vegetație. Îi răspunse doar fâlfâitul aripilor și foșnetul pașilor unor animale, luate prin surprindere. Câine dezgustător! continuă el să strige. Vino la mine! O să te ucid! O să-ți tai și cealaltă mână, o să te spintec și eu însumi o să împart rămășițele tale fiarelor sălbatice!

Strigătele lui se pierdură în imensitatea munților Sierra Morena. Și liniștea reveni. Hernando se prăbuși în șa. Cum să dea de Ciung în acele pustietăți? se gândi el. Haiducul trebuia să vină în întâmpinarea provocării lui. Scoase spada din teacă și o ridică spre cer.

– Porc scârbos ce ești! urlă din nou. Asasinule!

Pe spinarea lui Azirat, părăsisc Córdoba de îndată ce izbutise să pună în rânduială tot ce avea nevoie. Își luă la revedere de la mama sa după ce încercase, încă o dată, să o facă să-i pună la dispoziție vreo informație, cel mai mic indiciu ca să-și înceapă căutarea, dar nu izbuti.

– Unde mergi? îl întrebă Aisha.

– Mamă, mă duc să fac ceea ce oricine s-ar numi bărbat ar trebui să facă: să mă răzbun pe Ubaid și să găsesc cadavrele familiei mele.

– Dar...

Hernando o lăsă cu vorba în gură. Apoi se îndreptă spre casa lui Jalil și bătrânul îi făgădui că o să îi facă rost de ceea ce avea

nevoie: o spadă bună, o dagă și o archebuză care îi vor fi înmânate pe ascuns pe Drumul Refugiilor.

– Allah să te însoțească, Hamid, își luă bătrânul la revedere în mod solemn de la el, ridicându-se cât îi îngăduia trupul.

Apoi merse la grajduri și îl căută pe administrator. Vreme de câteva clipe, când moriscul se scuza pentru prezența lui acolo, omul îl examină din spatele mesei de scris: chipul îi părea gălbejit și niște cearcăne vinete scoteau la iveală noaptea pe care o petrecuse, de veghe, plângând, lovind în mobile și în pereți, strigând răzbunare.

– Du-te, murmură administratorul. Găsește-l pe asasinul familiei tale.

În acea primă zi, după ce așteptă în zadar ca Ubaid să răspundă, Hernando îl îmboldi pe Azirat să coboare de pe culme. Până la apusul soarelui, străbătu stufărișuri, traversă pârâiașe și urcă dâmburi de unde îl provocă din nou pe Ubaid. Întrebă prin refugii și pe oamenii întâlniți în cale; nimeni nu știuse să-i dea vești despre ascunzătoarea haiducilor: nu mai activau de multă vreme.

La întoarcerea la Córdoba, ascunse armele printre niște hățișuri ca să poată trece fără probleme prin Poarta lui Colodro. Îl lăsă pe Azirat la grajduri, dar, înainte de a se îndrepta spre casă, dădu fuga la lavițele de la mănăstirea Sfântul Pavel să verifice dacă nu cumva călugării Mizericordiei avuseseră mai mult noroc decât el și găsiseră cadavrele familiei sale. Printre oamenii curioși care leneveau acolo, se apropie de acele trupuri care apăreau descompuse, cu sentimente contradictorii: se ruga să-i găsească și să-i poată îngropa, dar nu dorea să se întâmple acolo, înconjurat de creștini, de mărfuri furate și de alguazili, râsete și glume.

– O să-l găsesc! Jur că o să dau peste el, chiar de-ar fi să străbat toată Spania!

Asta a fost tot ce i-a spus mamei sale când aceasta l-a întâmpinat, înainte de a se închide în dormitor unde îl chinuia parfumul Fátimei care mai plutea încă în aer.

A doua zi, Hernando se pregăti să plece chiar înainte de a se crăpa de ziuă. Voia să se folosească de toată lumina zilei! Se întoarse la Córdoba cu mâinile goale. La fel a doua zi, și a treia, și în ziua următoare celeilalte.

Aisha îl vedea întorcându-se învins, în fiecare zi mai mult. Și plânse sincronizându-și propriile hohote cu cele pe care le auzea din odaia fiului ei în liniștea nopților. Medită din nou dacă să-i povestească sau nu adevărul, de-ar fi fost și numai ca să-l vadă zâmbind iar, dar nu o făcu. Privirea rugătoare a Fátimei și teama de a rămâne singură, de a-l trimite pe fiul care-i mai rămăsese la o moarte sigură, o împiedicară. Ea însăși pierduse deja cinci copii, de ce n-ar depăși nenorocirea aceea și Hernando? Copiii mureau cu sutele înainte de a ajunge la pubertate și, în ceea ce o privea pe Fátima, cu siguranță că va găsi o altă femeie. Și în plus... în plus îi era frică; îi era frică să nu rămână singură.

Hernando mergea în continuare în munți, în fiecare zi ceva mai tras la față decât în cea dinainte; nici măcar nu mai vorbea, nici măcar nu mai striga „răzbunare"! În timpul nopților, se auzea doar murmurul constantelor sale rugăciuni.

„Va trece peste asta, își spunea Aisha în fiecare zi. Are o slujbă bună, își repeta ea încercând să se convingă, și este foarte apreciat. Este cel mai bun dresor de la grajdurile regelui! O spune Abbas, toată lumea dă asigurări în această privință. Sunt zeci de fete sănătoase și tinere dispuse să încheie o căsătorie cu un bărbat ca el. Va fi din nou fericit."

Dar, după ce trecuseră aproape douăzeci de zile, înțelesese că fiul ei avea să-și dedice viața acestei acțiuni, că nu va renunța niciodată. Ar trebui oare să-i spună totuși adevărul? Aisha simți o neliniște de nezdruncinat, îi tremurau genunchii: nu numai că îl mințise, dar îl și lăsase să se chinuiască în tot acest răstimp. Cum avea să reacționeze Hernando? Este bărbat, un bărbat înnebunit de durere. Chiar dacă n-ar lovi-o, în cel mai rău caz ar urî-o, așa cum îl urăște pe cel care crede el că i-a ucis familia. Ce putea să facă? Și-l imagină pe Hernando insultând-o în gura

mare, iar bătăile lui Brahim i se păreau blânde. Era fiul ei! Singurul care îi mai rămăsese! Nu se putea confrunta cu el!

În dimineața următoare, după ce Hernando o pornise încă o dată târâș-grăpiș în căutarea haiducului, Aisha părăsi Córdoba prin aceeași Poartă a lui Colodro. Mergea cu capul plecat și purta o bocceluță. Soarele de sfârșit de august era încă arzător. Străbătu leghea care despărțea orașul de hanul Movila de Pământ, la fel cum o făcuse în dimineața aceea blestemată. La vederea hanului, durerea o copleși până într-atât încât aproape că i se încleștară picioarele și o împiedicară să-și continue drumul. Și dacă lucrurile nu-i vor ieși bine? Își va lua viața, hotărî ea fără șovăire.

Și-i aminti pe cei patru oameni ai marchizului de Casabermeja care plecaseră de la han ca să îngroape cadavrul haiducului după ce Brahim îl asasinase și se încuiase cu Fátima în dormitorul de la primul etaj. Luptă să alunge din minte privirea lascivă a soțului ei; se înverșună să uite cuvintele pe care i le adresase când trecuse pe lângă ea, trăgând de fată: „Femeie! Spune-i fiului tău Nazareeanul că-l aștept la Tetuán. Că dacă vrea să-și recapete copiii, va trebui să vină după ei în Berbería". Oamenii marchizului! asta era ceea ce o interesa și încercă să se concentreze. Dar privirea rugătoare a Fátimei implorând-o să nu o facă, să nu-i spună nimic lui Hernando, reînvie în mintea ei cu o forță neobișnuită.

Aisha se opri, se lăsă pe vine lângă drum, își duse mâinile la față și izbucni în plâns. Hernando! Shamir! Fátima și copiii!

După câteva clipe, reuși să-și revină în fire. Aceea era ultima ei șansă.

– Oamenii marchizului, șopti ea pentru sine.

Nu zăboviseră prea mult să se întoarcă la han; și nici nu-l părăsiseră cu lopeți și unelte, își aminti ea. Cadavrul haiducului nu putea fi departe. Străbătu cu privirea împrejurimile hanului, unde l-or fi îngropat? Încerca să retrăiască scena, își ridică privirea spre soarele arzător, de parcă acesta ar fi putut să o ajute. Unde...?

– Sunteți siguri că nu-l va găsi nimeni? Cuvintele lacheului marchizului la întoarcerea groparilor îi răsunară în urechi, de parcă le-ar fi spus acum, acolo. Atunci nu le acordase atenție. Știți bine că excelența sa dorește ca acest cadavru să dispară; nimeni nu trebuie să afle că nu haiducul...

– Nu vă temeți, răspunseseră soldații cu indiferență. Acolo unde l-am lăsat...

L-au lăsat! Au spus că l-au lăsat! Soldaților nu le plăcea să muncească, de ce să-și dea silința? Merse prin împrejurimile hanului, fiind atentă la hățișuri și mirişti. Nu, nu putea fi acolo. Examină copacii și rădăcinile lor, amintindu-și de cei din Alpujarras în ale căror scorburi încăpea și un om călare. Lovi cu picioarele câte o movilă de pământ uscat și chiar scurmă cu o săpăligă pe care o purta în bocceluță într-un gorgan ce i se păru nimerit. Soarele depășise cu mult amiaza și cădea cu putere; Aisha era asudată; în cele din urmă, dădu peste un șanț de irigație secat și nefolosit. Îi observă traseul și își opri privirea acolo unde un canal mic se unea cu un altul. Trecerea era astupată cu pietre. Nu avu nici o îndoială. Se grăbi și trebui doar să dea la o parte câțiva bolovani și să scormonească în pământul de dedesubt: o izbi mirosul de cadavru în putrefacție. Haiducul era acolo!

Aisha se șterse de sudoarea care-i curgea pe față, se îndreptă de spate și privi de jur-împrejur. Nimic nu se mișca în acele ore de căldură, de după masa de prânz. Continuă să dezgroape cadavrul până când Ubaid îi apăru, ușor de recunoscut, cu inima pe care i-o smulsese Brahim așezată pe pântece. O privi vreme îndelungată. Apoi, scoase din bocceluță vălul alb brodat al Fátimei, îl sărută cu tristețe și îl murdări cu pământ uscat. Îl găsise a doua zi după răpire, uitat în timpul jafului de vecinii lor creștini în spatele unui ghiveci spart și îl păstrase ca să i-l dea lui Hernando, dar, ca să nu-l întristeze și mai mult, nu o făcuse. Îngenunche lângă rămășițele lui Ubaid și i-l legă de gât. Se ridică și examină din nou împrejurimile: liniștea era tulburată doar de zumzetul insectelor care acum se năpusteau asupra cadavrului

haiducului. Încă îi rămânea de făcut ce era mai important. Drumul refugiilor era aproape. Prinse cadavrul de subsuori și începu să tragă de el, cu spatele; hotărî să o facă prin șanțul de canalizare care ducea la drum. Inima haiducului căzu pe pământ. Aisha zăbovi vreme îndelungată: la fiecare câțiva pași trebuia să se oprească să se odihnească și să verifice că nimeni nu dădea târcoale, dar până la urmă izbuti. Făcu un ultim efort și îl târî până la marginea drumului. Când îi dădu drumul, simți niște cumplite înțepături de durere în toți mușchii. Lăsă să-i scape o lacrimă la vederea vălului legat de gâtul haiducului și se postă la o anumită distanță, ascunsă în spatele unor copaci, așteptând să dea cineva peste cadavru. Când căldura mai slăbi din intensitate, Aisha văzu cum un grup de negustători se oprea lângă Ubaid. Atunci, ieși dintre copaci și o porni înapoi spre Córdoba.

– Se zice că a fost găsit cadavrul lui Ubaid, Ciungul din Sierra Morena, pe drumul refugiilor, aproape de hanul Movila de Pământ, îi spuse unuia dintre străjerii de la Poarta lui Colodro. Știți ceva despre asta?

Bărbatul nu catadicsi să-i răspundă unei morisce, dar Aisha zâmbi cu amărăciune, văzându-l alergând în căutarea sergentului său. După câteva clipe, un grup de soldați pleca în galop întins spre han.

Hernando se miră de mulțimea de oameni care se îmbulzea în împrejurimile Porții lui Colodro. Ezită chiar dacă să folosească intrarea aceea în oraș, dar ce-i păsa lui de ce se întâmplă? Fusese încă o zi zadarnică de strigăte, amenințări și insulte către neantul ce se deschidea între piscurile muntelui. Fusese nevoit chiar să fugă când dăduse nas în nas cu niște câini de vânătoare care urmăreau un urs. Îi dădu pinteni lui Azirat spre mulțime și, când se apropia, zări printre oameni un mare număr de străjeri și de soldați, precum și nobili bogat înveșmântați; i se păru chiar că îl recunoaște pe guvernator mergând de colo până colo.

Voia să lase deoparte grosul mulțimii și să-și deschidă drum printre curioșii care se aflau mai departe ca să izbutească să

treacă de poartă, când, de pe cal, pe deasupra capetelor celorlalți, văzu legat de o spânzurătoare înfiptă în pământ cadavrul unui bărbat ucis în felul în care Sfânta Frăție îi executa pe răufăcătorii pe care îi captura în afara orașului. Un fior îi străbătu șira spinării. Cadavrul acela... Era ciung. Nu avu nevoie să se apropie, doar să-și ascută privirea, poate doar să adulmece atmosfera care îl înconjura. Ubaid!

Trase de hățurile lui Azirat și fără să acorde atenție oamenilor care discutau dacă acela era sau nu era temutul haiduc din Sierra Morena, cu privirea ațintită asupra cărăușului din Narila, se îndreptă spre stâlp.

– Unde te crezi de mergi călare? îl opri un soldat, în vreme ce bărbați și femei trebuiau să se dea la o parte din calea lui.

Hernando descălecă și îi înmână hățurile soldatului, care le luă perplex. Înaintă, de-acum printre nobili și negustători, până când ajunse dinaintea cadavrului lui Ubaid. Frăția, chiar dacă era mort, chiar dacă avea îndoieli asupra identității sale, îl ciuruise de săgeți.

Deodată, oamenii îi făcură loc. Don Diego López de Haro, aflat și el acolo, le poruncise cu un gest al mâinii să se dea la o parte.

– E haiducul? îl întrebă pe morisc după ce se apropie de el. Tu îl cunoșteai. Este asasinul soției și al copiilor tăi?

Hernando dădu din cap în tăcere.

Un murmur străbătu șirurile de oameni.

– Nu va mai putea săvârși alte delicte, dădu asigurări comandantul Frăției.

Hernando era în continuare tăcut, cu privirea ațintită asupra vălului Fátimei care era înfășurat în jurul gâtului haiducului.

– Du-te acasă, băiete, îl sfătui comisul regal. Odihnește-te.

– Vălul, reuși Hernando să articuleze. Era... era al soției mele.

Chiar comandantul Frăției fu cel care se apropie de Ubaid și dezlegă cu grijă vălul, pe care apoi i-l înmână lui Hernando.

În pofida murdăriei, lui Hernando i se păru că simte finețea țesăturii, căzu în genunchi pe pământ și plânse cu vălul lipit de

față. Fu un plânset diferit de toate câte îl asaltaseră până atunci: eliberator. Ubaid murise, poate nu de mâna lui, dar ferice de cel care pusese capăt nemernicei sale vieți.

Aisha nu-și găsea liniștea pe care o căuta când, ascunsă printre oameni, îl văzu pe Hernando, ținând cu putere vălul într-o mână, apucând cu cealaltă hățurile lui Azirat pe care i le dădu străjerul. Îl văzuse venind și suferise un junghi în adâncul ființei sale la fiecare pas cu care fiul său se apropia de stâlp. Încercă să-și închipuie ce se întâmplă în fața cadavrului și, de parcă Allah ar fi încunoștințat-o, izbucni în lacrimi exact în momentul în care acesta mângâia vălul.

„Eu voi avea grijă de tine, fiule", scânci ea văzându-l trecând prin Poarta lui Colodro pe jos, ducând calul de căpăstru.

Și începând din ziua aceea, Hernando se lăsă îngrijit. Obsesia zilelor anterioare lăsă loc melancoliei și tristeții. De ce să mai caute trupurile familiei sale după atâta timp? Dacă fuseseră abandonați pe munte, vor fi fost deja devorați de fiare. O constatase în timpul cavalcadelor prin pădurile acelea: nimic nu era de neglijat; mii de animale stăteau la pândă, așteptând cea mai mică greșeală, cea mai neînsemnată hrană, ca să se năpustească asupra ei. Cu toate acestea, mergea în continuare la lavițele de la mănăstirea Sfântul Pavel.

La câteva zile de la găsirea cadavrului lui Ubaid, Hernando primi un mesaj din partea lui don Diego să se întoarcă la locul lui de muncă; deși herghelia de iepe era la Sevilla, încă mai rămâseseră mânji în grajduri.

Aishei i se păru că observă la fiul ei o schimbare de atitudine când revenea acasă după ce se ocupa de animale, și speranța renăscu în inima ei. Dar nu putea să prevadă cât de departe de realitate erau dorințele ei.

42

– Trebuie să-i predai calul tău contelui de Espiel, îi porunci don Diego López de Haro într-o dimineață, de cum ajunse la grajduri. Hernando scuturâ din cap ca și cum ar fi vrut să alunge de la el vorbele acelea. Regele i l-a dăruit, fu nevoit să audă din gura comisului.

Dar... Eu... Azirat...

Încercarea lui de a protesta se rezumă la niște gesticulații absurde.

– Știu cât ai lucrat la animalul ăsta și mai știu că, în ciuda robei sale, este unul dintre cele mai bune produse ale acestor grajduri. Îți voi permite să alegi altul, chiar și dacă n-ar fi unul dintre cei de reformă, numai să nu fie dintre cei destinați regelui...

– Eu îl vreau pe ăsta! Îl vreau pe Azirat. Este al meu...!

Își regretă numaidecât cuvintele. Don Diego deveni încordat, se încruntă și lăsă să se scurgă câteva clipe înainte de a răspunde:

– Nu este al tău și nu va fi niciodată, și n-are importanță ce vrei sau ai putea să vrei. Știai care este înțelegerea atunci când ai ales să capeți o parte din salariu printr-un cal: va fi întotdeauna la dispoziția regelui. Contele a izbutit ca don Filip să-l răsplătească cu acest cal, pe care, după cum se vede, l-a cerut în mod expres. Trebuie să îndeplinim dorințele Maiestății Sale.

– O să-l distrugă! Nu știe să călărească și nici să lupte cu taurii!

Don Diego era conștient de acest lucru. Hernando însuși îl auzise spunând asta, îl văzuse bătându-și joc de obezul conte de Espiel, întotdeauna tolănit în șa, de parcă ar fi fost un jilț...

– Nu ești tu persoana cea mai potrivită care să judece cum trebuie să călărească sau nu un nobil, îi răspunse totuși comisul cu asprime. Într-o singură cizmă de călărie poartă mai mult onoare și servicii aduse acestor regate decât cele pe care le va aduce vreodată toată comunitatea ta. Ai grijă ce vorbești.

Moriscul lăsă să-i cadă brațele pe lângă corp și se dezumflă în fața comisului.

– Pot...? se codi el.

Ce voia? Ce voia să-i ceară?

– Aș putea să-l călăresc pentru ultima dată?

Don Diego șovăi.

– Poate... Nu știu... dacă merit această favoare. Mi-ar plăcea să-l simt încă o dată sub mine, excelență. Este doar o ultimă cavalcadă. Excelența Voastră sunteți un mare călăreț. Știți cât de multe și cât de grave au fost recentele mele nenorociri...

„Aduce ghinion să schimbi numele de origine al unui cal." Câtă dreptate avusese Abbas când îi atrăsese atenția! se gândi el, când strângea chinga de la șa. Amintirea potcovarului îl neliniști. După cele întâmplate la Lomo del Grullo, se văzuseră la grajduri, dar nu-și mai vorbiră; nici măcar nu se salutaseră. Nu era în stare să-l ierte! Sări pe Azirat, care se mișcă neliniștit simțind violența cu care se instală călărețul în șa: îl avea pe Abbas în minte, mânia îl chinuia. Azirat știa! Știa că se întâmplă ceva rău; o presimțise la simplul contact cu călărețul său printr-un al șaselea simț al animalului nobil care este calul, iar acum mușca întruna zăbala, de parcă ar fi vrut să comunice cu călărețul său prin acele permanente și atât de neobișnuite trageri de hățuri.

Hernando îl bătu ușor pe gât și Azirat răspunse scuturându-și capul și fornăind, totul sub privirea atentă a lui don Diego, care stătea în picioare în marele manej deschis de la grajduri astupându-și gura cu degetele mâinii, degetul mare pe dedesubtul bărbiei, poate reconsiderându-și hotărârea. Hernando nu-i dădu timp și părăsi grajdurile mânând calul într-un galop moderat, înclinând ușor capul la trecerea prin fața comisului.

Și acum i-l luau și pe Azirat! Ce păcat o fi săvârșit? De ce îl pedepsea Allah în felul acela? În ceva mai mult de un an, pierduse aproape toate ființele sale dragi: Hamid, Karim, Fátima și copiii... Moriscul își duse mâneca tunicii la ochi; Azirat mergea liber, la pas. Acum, și calul! Abbas, altul dintre prieteni lui.... nu-și respectase făgăduielile!

Și acum contele de Èspiel izbutise ca regele să-i dăruiască tocmai calul lui. Nu-i fusese greu nobilului. De la Sevilla, unde se despărțise de herghelia de iepe ca să se îndrepte spre terenurile nisipoase, îl trimisese pe secretarul său pe pământ portughez cu cererea ca regele să-i facă favoarea de a-i dărui acel cal roib care se cabra și galopa semeț pe drumul dintre Córdoba și Sevilla. Iar regele răspunsese cu plăcere la solicitarea unui aristocrat care nu făcea altceva decât să-i ceară un simplu rebut al grajdurilor sale. Își aminti de prima întâlnire cu Èspiel, aceea în care nobilul atâtase uriașul taur cu atâta neîndemânare, încât rănirea calului fusese inevitabilă. Îl mai văzuse luptând cu tauri și în alte ocazii, întotdeauna cu rezultate asemănătoare, mai mult sau mai puțin nefericite pentru cai. Azirat simți tremurul din picioarele călărețului și o luă din nou la trap, neliniștit. Hernando fusese și el de față la jocurile cu sulițe de trestie din Piața Corredera și constatase că, atâta vreme cât ceilalți nobili se expuneau în sunetul muzicii cântate la tobe și trompete, cu rapiditate și curaj într-o luptă simulată și aruncau și opreau cu pavezele lor sulițele de trestie teoretic inofensive, contele avea probleme chiar de la începutul spectacolului, întrucât dezechilibra echipa în care, prin tragere la sorți, îi venea rândul să participe. Publicul huiduia echipa în care participa nobilul când acesta, ca să micșoreze distanța pe care trebuia să o parcurgă sulița, se apropia de echipa opusă mai mult decât îngăduiau regulile cavalerismului și ale politeții.

De ce l-o fi ales contele pe Azirat dacă nu era vorba decât de un rebut? Din pricina lui? Din pricina celor întâmplate în prima luptă cu tauri? Într-adevăr, era crud și răzbunător. O auzise chiar din gura celui care în dimineața aceea de pomină îl admonestase

pentru că pusese la îndoială calitățile de călăreț pe care le avea contele de Espiel. Se întâmplase cu aproape doi ani în urmă.

– Știți care este ultima ispravă a contelui de Espiel? întrebase don Diego un grup de nobili care călăreau lângă el încercând caii regelui, Hernando și lacheii comisului fiind cu ei.

– Povestește, povestește, îl îndemnase unul dintre cavaleri, de-acum cu zâmbetul pe buze.

– Așadar, fapt este că de două săptămâni medicul l-a obligat să stea în pat din pricina unor fierbințeli și, fiind plictisit că nu poate să călărească sau să iasă la vânătoare, a născocit modul de a o face din pat...

– Trage cu săgeți în păsările de la fereastră? glumise alt nobil.

– Aș, da' de unde! exclamase don Diego, fără să poată evita ca zâmbetul să-i apară din nou pe buze. Oricărui servitor care comite vreo greșeală – iar slugile contelui comit multe greșeli! – îi leagă o pernă de șezut și îl obligă să alerge și să sară prin dormitor până când el, trăgând cu săgeți din pat, izbutește să-l nimerească în fund.

În grupul călăreților izbucniseră hohote de râs. Chiar și Hernando zâmbise atunci, închipuindu-și-l pe conte în cămașă de noapte, obez și asudat, nervos și însuflețit, încercând să nimerească cu arcul un servitor care nu înceta să sară peste scaune și mobile cu o pernă prinsă de fund, dar își șterse zâmbetul de pe față de îndată ce privirea i se încrucișase cu a lui José Velasco, lacheu care, ca servitor ce era al lui don Diego, se agita neliniștit în șa.

– Se zice că... – spuse don Diego între două hohote de râs – ... se zice că a devenit cel mai sever majordom din propria casă și că în orice clipă... – comisul regal trebui să înceteze să mai vorbească până când reuși să se ridice de spate, cu mâna pe pântece – ... pune întrebări despre treburile tuturor slugilor și ale sclavilor și despre posibilele greșeli pe care le-ar fi putut comite, ca să-i pună să sară ca iepurii prin dormitor.

– Și contesa? reușise să articuleze printre râsete unul dintre însoțitori.

– Uf! Foarte îngrijorată! Don Diego se încovoiase din nou de râs. Le-a înlocuit nefericiților pernele de mătase cu perne de bumbac, ceva mai compacte, ca să nu rămână fără slugi... și fără trusou.

Râsetele izbucniseră din nou în grupul de călăreți.

Ăla era omul care avea să se suie pe calul lui! se gândi Hernando cu hohotele de râs ale nobililor răsunându-i în urechi.

Îl îmboldi pe Azirat cu o simplă plesnitură din limbă și calul o porni la galop. Era o splendidă zi de toamnă. Putea să fugă! Putea să galopeze până ajungea... unde? Și mama sa? Nu se mai aveau decât unul pe celălalt. Călărise deja o jumătate de leghe în galop relaxat, fără un țel anume, când simți că Azirat se încordă: la dreapta lui se întindea un izlaz pe care păștеau tauri fioroși. Calul părea că dorește să se joace cu ei, ca de atâtea alte ori.

Nu se gândi de două ori. Scurtă hățurile, se propti în scări și strânse calul între genunchi ca să stea mai bine în șa. Intră pe izlaz și o bună bucată de vreme se simți din nou în al șaptelea cer. Strigă și râse cabrând calul în fața coarnelor taurilor imenși, reușind chiar să le atingă cu degetele, Azirat vioi și iute, blând la zăbală, supus picioarelor și mișcărilor sale cum nu mai fusese niciodată. Era cel mai bun! În ciuda părului său roșcat, era cel mai bun cal dintre sutele care trecuseră prin grajdurile regelui. Iar acel minunat exemplar avea să cadă pe mâinile celui mai prost și mai îngâmfat călăreț din toată Andaluzia.

La un moment dat, Azirat se opri, față în față cu un imens taur negru mat, cei doi cântărindu-se de la distanță, taurul lăsând capul în jos, iar calul dând pe loc din picioarele din față.

Atunci, lui Hernando i se păru că aude fluierăturile și huiduielile oamenilor la adresa contelui de Espiel, în Piața Corredera.

Calul dădea din cap și din picioare, de parcă el însuși l-ar fi atâțat pe dușmanul său. „E ciudat", se gândi Hernando. Simțea respirația accelerată a lui Azirat în picioarele lui.

Deodată, taurul înfuriat se repezi să împungă, iar Hernando trase de hățuri și îl apără pe Azirat în flancuri ca să fie gata să se retragă, dar observă că animalul nu răspunde. Într-o singură

clipă, huiduielile care încă îi mai răsunau în cap se prefăcură în aplauze și ovații născute din partea nimănui și, când reuși să vadă din nou ochii înfuriați, de un negru tăciune ai taurului, dădu drumul hățurilor lui Azirat pentru ca acesta să-și hotărască soarta. Atunci, calul se ridică în două picioare și își oferi pieptul coarnelor taurului.

Impactul fu mortal, iar Hernando fu azvârlit la mai mulți pași distanță, în vreme ce uriașul taur, în loc să se năpustească plin de furie asupra calului culcat deja la pământ, se retrăgea mândru, ca un omagiu, poate pentru acela dintre ai săi care hotărâse să nu fugă din fața provocării, așa cum cere legea care guvernează soarta animalelor.

Mai târziu, José Velasco, lacheul căruia don Diego îi poruncise să-l urmărească și să-l supravegheze pe morisc cu discreție, avea să dea asigurări, jurându-se și răsjurându-se față de oricine ar fi vrut să-l asculte, că însuși calul a fost cel care s-a lăsat pradă unei morți sigure, de parcă ar fi dorit-o, după ce îi fentase cu o eleganță și un meșteșug nemaivăzute până atunci pe toți taurii pe care îi înfruntase în dimineața aceea de toamnă.

Dar jurămintele lacheului, fantezii după părerea celor care acordaseră atenție acelei povești, nu fuseseră de ajuns pentru ca un Hernando zdrobit să evite arestarea și întemnițarea pe care, numaidecât și potrivit jurisdicției care îi revenea, le poruncise don Diego López de Haro, înșelat în buna sa credință pentru a-i fi îndeplinit moriscului acea dorință pentru care îl implorase. La dezamăgirea comisului se adăugă și preocuparea pentru reacția certă și previzibil violentă a contelui de Espiel la moartea calului său.

– Ai avut posibilitatea să prosperi și n-ai profitat de ea, îi spuse comisul în fața lucrătorilor de la grajduri, printre ei și Abbas, atunci când Hernando a fost adus de-a dreptul cu forța de către José Velasco de pe izlaz. Nu pot face nimic pentru tine. Vei rămâne la dispoziția justiției și a ceea ce va vrea să facă din tine contele de Espiel, proprietarul calului pe care l-ai nenorocit.

Dar Hernando nu asculta; nici nu reacționă la cuvintele lui don Diego: era absorbit de magia acelui moment în care Azirat căpătase voință proprie și decisese pe cont propriu. Nici un cal dintre cei pe care îi călărise nu izbutise vreodată să facă ceva asemănător!

Duceți-l la închisoare, le porunci lacheilor săi. Eu, don Diego López de Haro, comis al Maiestății Sale don Filip al II-lea, poruncesc astfel.

Hernando își întoarse capul spre don Diego. Închisoarea! S-o fi prevăzut oare Azirat? Poate că ar fi trebuit să moară și el, se gândi când mergea pe Câmpia Regală, peste drum de alcazarul regilor creștini, unde acum se afla Inchiziția, escortat de José Velasco și de încă doi oameni. Nu mai avea nimic pentru ce să trăiască. Doar pe mama sa, se gândi el cu tristețe. Se îndreptau spre strada închisorii și Hernando, îndurerat, mergea șchiopătând, agățat de brațul lui José, încă descumpănit de cele la care asistase pe izlaz și de raționamentele logice ale celor care îi ascultaseră explicațiile și refuzaseră să le creadă. Dar el văzuse! José și Hernando se priviră și o strâmbătură de neînțeles apăru pe buzele lacheului. Traversară pe sub podul de la catedrală și urcară în tăcere pe strada Bolților Mici, moscheea fiind în dreapta lor. Oamenii cu care se întâlneau priveau curioși cortegiul.

Doar Allah îi putuse călăuzi pașii lui Azirat, la fel ca tuturor credincioșilor, conchise Hernando. Dar dacă el scăpase nevătămat, la ce servea sacrificiul calului? Ca să o sfârșească în închisoare la dispoziția omului din cauza căruia Azirat își pierduse viața? „Diavolul nu va intra niciodată într-un cort locuit de un cal arab", a scris Profetul ca să ridice nobilele animale la rangul de apărători ai credincioșilor. Ce voia să-i spună Allah prin Azirat? José Velasco îl trase de braț observând ezitarea care îl făcuse pe Hernando să-și oprească pașii. „Care era mesajul divin ce se putea ascunde în cele întâmplate în dimineața aceea?" se întrebă el în continuare.

– Mergi! îi porunci unul dintre oameni, împingându-l de la spate.

Simți ghiontul pe spinare ca pe una dintre cele mai puternice lovituri primite vreodată. Azirat nu putea avea pretenția ca el să sfârșească întemnițat! Dar cum ar putea scăpa de închisoare? N-ar putea alerga mai mult de câțiva pași, iar oamenii erau înarmați, pe când el...

– Supune-te!

Un nou ghiont fu pe punctul de a-l arunca la pământ.

José Velasco îi dădu drumul de braț și îl privi uimit.

– Hernando, nu face ca lucrurile să fie și mai dificile pentru mine, îl rugă el.

Poarta Decanilor, care dădea în livada moscheei, se găsea la doar doi pași de locul unde se aflau. Moriscul o privi. La fel făcu și José Velasco.

– Nu încerca..., îl avertiză lacheul.

Dar Hernando, în pofida durerii pe care o simțea în tot trupul, fugea deja spre moschee.

Trecu de Poarta Decanilor în momentul în care cei trei oameni se năpusteau asupra lui; căzură cu toții claie peste grămadă în livada de portocali a catedralei. Hernando se zbătu și dădu din picioare ca să scape de ei, dar puterile nu-l mai ascultau. Înconjurați de oamenii care se aflau în livadă, José Velasco reuși să-l imobilizeze, în vreme ce însoțitorii acestuia, de-acum în picioare, îl apucau de glezne și de încheieturile mâinilor ca să-l scoată din livadă ca pe un balot.

Strigă! îl îndemnă un bărbat care privea scena.

Ce să strige? se gândi Hernando.

– Spune! îl încurajă un altul.

Ce trebuia să spună?

Oamenii comisului îl ridicaseră de-acum de pe jos și Hernando atârna asemenea unui animal vânat.

– Ocrotire sacră! auzi de la o voce de femeie.

– Ocrotire sacră! strigă moriscul, amintindu-și atunci de câte ori auzise această rugăminte în timpul ședințelor sale în catedrală. Fac apel la ocrotirea sacră!

La limita interioară a Porții Decanilor, oamenii care-l cărau după ei ezitară, dar încercară imediat să-l scoată din catedrală.

– Ce aveți de gând? Un preot se așează în calea lor. Oare n-ați auzit că omul acesta a făcut apel la ocrotirea sacră? Dați-i drumul, sub pedeapsa cu excomunicarea *ipso facto*! Hernando simți cum slăbește presiunea în mâinile și picioarele sale.

– Omul acesta..., încercă să explice José Velasco.

– Încălcarea imunității și a dreptului de azil într-un lăcaș sfânt este un sacrilegiu! insistă preotul, întrerupându-l cu asprime.

Lacheul făcu un semn către oamenii care îl însoțeau, iar aceștia îi dădură drumul lui Hernando, care rămase la picioarele tuturor.

– Nu vei sta multă vreme sub ocrotirea sacră a catedralei, îi aruncă José Velasco, temându-se deja de pedeapsa pe care i-o va aplica stăpânul său pentru că îi permisese celui arestat să scape. Peste treizeci de zile te vor da afară de aici.

– Aceasta o va hotărî judecătorul ecleziastic, îl întrerupse din nou preotul. José și oamenii săi, amândoi cu același chip îngrijorat ca și lacheul, se încruntară. Iar tu, adăugă atunci, adresându-i-se lui Hernando, du-te să-l cauți pe vicar ca să-i comunici împrejurările care te-au făcut să apelezi la acest drept.

43

Unii oameni aplaudară atitudinea preotului, în vreme ce Hernando încerca să se ridice îndurerat; dacă și înainte avusese dureri, acum, după ce se luptase cu José și însoțitorii acestuia și după lovitura teribilă primită în rărunchi la căderea de pe cal, se vedea incapabil să se miște. Un blond cu părul ondulat și ochi albaștri ca ai lui se apropie să-l ajute.

– Liniște! strigă atunci preotul. Cel care provoacă dezordine va pierde dreptul de azil și va fi alungat din templu.

Aplauzele încetară numaidecât, dar glumele și bătăile de joc față de oamenii comisului regal care fuseseră nevoiți să cedeze la dreptul de ocrotire sacră izbucniră de îndată ce preotul se află la o distanță îndeajuns de mare ca să nu le mai audă sau, cel puțin, ca să nu se mai deranjeze să se întoarcă să admonesteze din nou numerosul grup de delincvenți și nefericiți care își găsiseră azil în catedrală ca să scape de justiția laică. Și așa a fost, întrucât preotul, fără măcar să se întoarcă, clătină obosit din cap la auzul hohotelor de râs care izbucniră în urma lui.

– Mă numesc Pérez, spuse blondul care îl ajutase să se ridice, întinzându-i în același timp mâna.

– Dar îi spunem Scufundătorul, interveni un altul care li se alătură și care își arătă torsul aproape dezgolit, cu tot frigul de octombrie.

– Să mergem să-l vedem pe vicar, îl îndemnă Scufundătorul.

– Nu e nevoie să mă însoțești, îl scuză moriscul.

– Nu-ți face griji, insistă blondul, care se îndrepta deja spre interiorul catedralei, aici n-avem nimic de făcut: nu ni se permite nici măcar să jucăm cărți. Nu putem nici să aplaudăm, după

cum ai constatat. Hernando încercă să-l ajungă din urmă, dar se împletici de durere. Pérez îl aşteptă şi cei doi intrară în templu. S-a certat cu vicarul, îi explică blondul făcând un semn spre cel care se numea Pedro, rămas în livadă. Se pare că a avut o problemă cu un colier foarte valoros, explică el când mergeau deja printre coloanele fostei moschei, dar nu vrea să ne povestească în amănunt; după cum se vede, n-a vrut să-i explice treaba nici vicarului.

Sacristia, după cum ştia prea bine Hernando, se afla lipită de zidul de miazăzi al catedralei, lângă tezaur, într-o capelă între *mihrab* şi bibliotecă, aceasta fiind încă în stare de şantier ca să fie transformată în capela Chivotului. Pérez se miră văzând zâmbetul cu care don Juan, vicarul, îl primi pe noul refugiat după ce, din cadrul uşii, îi ceruseră, smeriţi, permisiunea să intre.

– Contele de Espiel este un duşman periculos, afirmă don Juan după explicaţia pe care i-o oferise moriscul. Pérez ascultă atent povestea, în vreme ce vicarul lua notiţe pe nişte hârtii. Îi voi transmite aceste date judecătorului ecleziastic ca să vedem ce hotărăşte în privinţa ta. Sper ca în curând să-ţi pot spune ceva... şi îmi pare rău pentru familia ta, adăugă el când cei doi refugiaţi părăseau deja sacristia.

– Cum de te cunoaşte? îl întrebă însoţitorul său de îndată ce se întâlniră afară din sacristie. E prietenul tău? Cum...?

– Să mergem în bibliotecă, îl întrerupse Hernando.

Don Julián căra ultimele volume care rămăseseră în bibliotecă. Cea nouă, de lângă Poarta Sfântul Mihail, era de dimensiuni mai mici, iar majoritatea cărţilor şi a sulurilor ajungeau până la urmă în biblioteca particulară a episcopului, acolo unde erau ascunse şi exemplare din Coran şi din profeţiile arabe.

– Îmi permiteţi? întrebă Hernando de la grilajul care acum despărţea schelele şi lucrătorii de restul moscheei.

– Îl cunoşti şi pe bibliotecar? îi şopti surprins Scufundătorul văzând zâmbetul cu care don Julián îl primea pe morisc, un zâmbet cu o urmă de tristeţe de la dispariţia Fátimei şi a copiilor acesteia.

Se plimbară printre cele o mie de coloane ale moscheei, cu Scufundătorul în urma lor, iar Hernando fu nevoit să repete aceeași poveste pe care tocmai i-o relatase vicarului cu câteva clipe mai devreme.

– Contele de Espiel! suspină don Julián alăturându-se relelor prevestiri ale vicarului. În orice caz, judecătorul va fi în favoarea ta: cei din clanul Espiel au fost una dintre familiile nobile care s-au opus cu cea mai mare înverșunare construirii noii catedrale, până când împăratul Carol Quintul a autorizat construirea, și odată cu noile lucrări familia Espiel și-a pierdut capela. Apoi, spre sfidarea consiliului catedralei, a finanțat altă biserică în care a obținut patronajul asupra capelei principale. De atunci, relațiile dintre conte și episcop nu mai sunt bune.

– La ce îmi va servi faptul de a-l avea pe judecător de partea mea?

– Ca judecător ecleziastic, el este cel care trebuie să hotărască dacă azilul tău se încadrează în normele canonice și în concilii. În principiu, nu ești un asasin și nici un tâlhar la drumul mare și, după cum mi-ai explicat, delictul tău poate fi inclus între cele care au drept de azil ecleziastic. Dar există o altă circumstanță și mai importantă: dreptul de azil nu este indefinit, pentru că, în caz contrar, templele s-ar preface în adăposturi pentru delincvenți. Aici, la Córdoba, se aplică un termen maxim de treizeci de zile în timpul căruia se presupune că refugiatul poate face demersurile necesare pentru a reduce consecințele greșelii sale. Cunoscându-l pe contele de Espiel, nu vei reuși. Hernando încuviință trist. Contele nu va ceda nici un pic. Nu se va mulțumi nici măcar cu o condamnare care să implice pedepse corporale, care sunt formele cele mai obișnuite pentru încetarea azilului: Biserica cere justiției laice să se angajeze să-l trateze cu bunăvoință pe delincvent și, dacă se semnează acest pact, îl predă. Aici intervine judecătorul ecleziastic, pentru că dacă nu obține acest acord, poate prelungi termenul de azi fără limite.

– Ce-ar câștiga contele dacă nu cade la învoială cu Biserica? Nu mă va putea scoate din catedrală și nici nu va obține vreo satisfacție pentru... delictul meu?

– Cei mai mulți dintre creștini, îl contrazise don Julián, nu îndrăznesc să nesocotească ocrotirea sacră. Simpla amenințare cu excomunicarea *ipso facto* pentru cel care atentează la dreptul de azil este de ajuns pentru a înspăimânta conștiința lui preamilostivă. Hernando își duse instinctiv mâna la șale și își aminti promptitudinea cu care José Velasco și oamenii săi îi dăduseră drumul la simpla menționare a excomunicării. Dar contele de Espiel, ca multe alte persoane de vază, continuă preotul, poate angaja oameni care să acționeze în numele lui ca să nu fie excomunicat. Să n-ai încredere în nimeni. De îndată ce va afla că ești refugiat aici, oamenii lui se vor posta la porți ca să împiedice să ți se aducă de mâncare și să fii vizitat; într-un cuvânt, ca să-ți facă viața imposibilă. Să n-ai încredere în nimeni care s-ar apropia de tine în livadă, nici măcar aici, înăuntru. Ai putea fi răpit și făcut să dispari în vreuna dintre temnițele de pe domeniile contelui.

– Asta înseamnă că, dacă nu mă răpește... – șopti Hernando – ... va trebui să stau aici toată viața?

Don Julián se opri și, întorcându-se spre Scufundător, îi făcu un semn autoritar să se îndepărteze.

– Asta înseamnă, șopti don Julián după ce constată că Pérez se află la două coloane mai încolo, că poate a venit momentul să fugi în Berbería.

– Și mama mea? a fost tot ce i-a trecut prin minte să întrebe.

– Poate merge cu tine. Cei doi bărbați se priviră. Câtă muncă și câte dorințe arzătoare împărtășiseră împreună! Voi începe să pregătesc călătoria, adăugă don Julián când Hernando lăsă să treacă o vreme fără să se opună ideii.

– Dacă pregătești această fugă, ține seamă de faptul că mai întâi trebuie să trec prin Alpujarras, pe la castelul de la Lanjarón...

– Sabia?

– Da, afirmă el cu privirea pierdută în pădurea de coloane. Sabia lui Mahomed.

– Va fi riscant, dar cred că posibil, fu de părere preotul. În ciuda interdicției și a noilor deportări din Granada, sunt mulți morisci care se întorc în regatul acela. Don Julián zâmbi. Ce atracție magică au acele apusuri roșii de soare! Bine. De la Granada, ai putea să mergi pe țărmurile regiunilor Málaga sau Almería și să te îmbarci pe vreo corabie cu vâsle moriscă dintre cele cu destinația Vélez, Tetuán, Larache ori Salé.

Când se lăsă noaptea, Hernando părăsi catedrala și ieși în livadă cu promisiunea din partea lui don Julián de a se ocupa de tot, atât de fugă, cât și de intervenția pentru el pe lângă judecătorul ecleziastic. Acolo se întâlni cu Aisha care îl aștepta; don Julián poruncise să i se dea autorizație.

– Vom fugi în Berbería, o anunță el în șoaptă, punând capăt unei noi explicații ale celor întâmplate.

În penumbră, nu fu în stare să observe schimbarea la față a mamei sale.

– Aventurile nu mai sunt de mine..., se scuză Aisha.

– Am douăzeci și șase de ani, mamă. M-ai avut la paisprezece. Nu ești atât de în vârstă! Mai întâi vom merge la Granada și, de acolo, sau de la Málaga, nu ne va fi greu să traversăm marea în vreo corabie cu vâsle până la Tetuán.

– Dar...

– Nu ne-a mai rămas altă soluție, mamă, numai dacă nu cumva vrei să mă dau pe mâinile contelui. Și nici asta nu va fi simplu pentru noi, ajunse el să conchidă asemenea lui don Julián. Va trebui să așteptăm să treacă zilele și ca oamenii contelui de Espiel să ostenească și să slăbească supravegherea la care cu siguranță că mă vor supune. Trebuie să fii pregătită.

În pofida șocului veștii și a grabei, Aisha avu precauția de a-i aduce ceva de mâncare: pâine, carne de miel și fructe; apă era cu prisosință în bazinul din livadă. Tocmai se termina slujba de vecernie când Aisha își luă la revedere de la fiul ei. Portarii închideau porțile de acces în catedrală și toată lumea care se refugia sau se limita să mișune pe acolo se instală în marea livadă. Unii

o părăsiră; refugiații sau azilanții se grupaseră pe acele locuri pe care le câștigaseră pe rând unii de la alții prin încăierări. Cu excepția spațiului pe care îl ocupau Poarta Iertării, turnul clopotniței și o parte îngrădită destinată consistoriului arhidiaconilor, cele trei galerii care înconjurau livada erau disponibile pentru refugiați și în ele își căutau adăpost în timpul nopților reci.

A fost mama ta?

Hernando se întoarse și dădu cu ochii de Scufundător, care, constatând evidentele legături cu ierarhia ecleziastică ale noului chiriaș al livezii, hotărâse să-l includă în șleahta lui în eventualitatea că le-ar putea fi de vreun folos.

– Da.

– Vino la noi. Avem niște vin.

Hernando acceptă și, însoțit de Scufundător, porni să străbată livada de la Poarta Iertării, unde se despărțise de mama sa, până la galeria de la zidul de miazăzi. O văzu trecând îndurerată pe sub marea arcadă, în ciuda planului pe care tocmai i-l destăinuise de a fugi în Berbería. Ce însemna tristețea aceea? se întrebă el.

Ești scufundător? îl întrebă după câțiva pași, lăsând să-i scape în sfârșit întrebarea la care se gândise toată ziua.

Da. Asta sunt, zâmbi blondul: scufundător. Lucrez... lucram, se corectă el, pentru un căpitan din Țara Bascilor care se fălea cu actul regal de concesiune pentru recuperarea corăbiilor scufundate și a comorilor de pe coastele spaniole. Ne-am certat pentru niște monede de aur pe care le-am găsit departe de epava pe care o recuperam la Cádiz, spuse el plesnind din limbă, am plecat în mare grabă și am reușit să mă refugiez aici când erau pe punctul să mă înhațe.

În ciuda explicațiilor furnizate de Pérez, care se opri în fața moriscului ca să i-l descrie prin cuvinte și gesturi, când ajunseră la galerie, Hernando tot nu reușea să înțeleagă cum funcționa acel artefact din bronz – rod al unei imaginații bogate – sub care scufundătorii făceau imersiuni și care le permitea să recupereze comori din adâncul mării.

– Nu-ți face griji, îi spuse cel care avea să se prezinte după aceea ca fiind Luis, un bărbat cu trăsături drepte și nas spart, care își acoperea capul cu o basma colorată legată la ceafă, nici unul dintre noi n-a reușit încă să înțeleagă. Cel mai probabil este o minciună.

Pérez îi trase un picior de care celălalt se feri râzând.

La lumina făcliilor așezate în arcadele galeriilor care dădeau în livadă, alți șase bărbați stăteau pe jos în jurul unui burduf cu vin și al mâncării pe care le-o aduseseră rudele sau prietenii lor.

– Bun venit în Galeria Copiilor! îl salută un blond cu părul lins care-i făcu loc lângă el.

Hernando privi în lungul galeriei, unde nu zări nici un copil, ci doar grupuri asemănătoare de bărbați.

– Galeria Copiilor? se miră el așezându-se.

– În urmă cu câțiva ani, îi explică blondul cu părul lins, Juan, un chirurg care încercase să-și suplimenteze profesia cu afaceri nu prea curate care l-au făcut să solicite azil după denunțul unor văduve cărora le-a curățat trupul... și pungile, această galerie era destinată adăpostirii copiilor abandonați din Córdoba; dormeau în leagăne chiar aici, adăugă el făcând un gest larg cu mâna prin galerie, până când, într-o noapte, o turmă de porci a mâncat câțiva micuți. Atunci, milosul decan al catedralei a suportat cheltuielile unui spital pentru copii abandonați și le-a redat galeria refugiaților. De aceea i se spune Galeria Copiilor.

Hernando nu se putu împiedica să-și amintească de Francisco și de Inés. Cât de mult i se schimbase viața într-un timp atât de scurt! Și acum, Azirat, arestarea lui... Deodată, se trezi cu cei șase bărbați privindu-l stăruitor.

– Bea niște vin, îi recomandă Pedro, care continua să fie cu torsul dezgolit în ciuda frigului nopții.

Hernando refuză burduful pe care i-l oferea Pedro. În lumina făcliilor, sutele de tunici de condamnat care atârnau de toți pereții galeriilor din livadă păreau că tremură în noapte amintind de victimele Inchiziției și conferind locului o imagine macabră.

– Dă-mi-l și mie!

Cel care era lângă el, care se numea Mesa, brunet și cu trăsături orientale, îi luă burduful din mâini și îl turnă direct pe gât, bând cu nesaț. Înghițiturile de vin erau măsurate, dar de data aceasta nimeni nu-l împiedică pe Mesa să termine aproape toată băutura.

– Umblă zvonul că o să fie dat afară și predat justiției, îi explică în șoaptă lui Hernando un bărbat căruia i se spunea Galo. Nu știm de ce, dar preoții îl urăsc. De fapt, tot ce a făcut a fost să fure o legitimație ca să poată munci... Va fi primul din grup pe care-l vor da afară.

Într-o zi sau alta o să ne facă tuturor același lucru... și ne vor preda. Să profităm cât mai putem.

Cel care vorbea se numea tot Juan, ca și chirurgul, și era un armurier sosit de curând din Indii și care avusese anumite probleme în legătură cu dispariția misterioasă a unui lot de archebuze.

– Nu..., vru să se opună Pérez.

– Cine-i Hernando?

Strigătul răsună în livadă. Silueta unui bărbat cu mâinile în șolduri se contură la lumina focului lângă Poarta Sfânta Ecaterina, acolo unde începea Galeria Copiilor.

– Taci! Stai nemișcat! îi porunci chirurgul când Hernando vru să se ridice.

– Cine-i puiul de cățea care se numește Hernando? strigă din nou bărbatul din poartă.

– Ce-i cu scandalul ăsta? întrebă Pérez, ridicându-se în picioare. Toți îl cunoșteau pe Scufundător. Dacă o să mai țipi, o să vină preoții. Ce se întâmplă cu Hernando ăla?

– Se întâmplă că toată catedrala este înconjurată de oamenii contelui de Espiel care-l caută pe omul ăla. Și se întâmplă că m-au amenințat că, dacă noi, ceilalți, încercăm să ieșim, o să ne aresteze și o să ne predea justiției... în afară de cazul în care chiar noi îl vom preda pe moriscul ăla.

Cu toate că își riscau dreptul la azil, cei mai mulți dintre oamenii refugiați se aventurau noaptea prin Córdoba. Piața Mânzului era aproape și acolo îi așteptau cărțile de joc, zarurile și rămășagurile; vinul, încăierările și femeile. Alguazilii și magistrații nu puteau să asigure supravegherea permanentă în preajma catedralei; de altfel, încetul cu încetul, chiar dacă era după ce se căzuse la învoială asupra unor condiții mai blânde, delincvenții erau predați autorităților laice, motiv pentru care supravegheto-rii nu erau dispuși să renunțe la somn pentru o șleahtă de nenorociți care mai devreme sau mai târziu tot aveau să cadă în mâinile lor. Dar dacă, pe de o parte, contele plătea supravegherea și, pe de alta, îi împiedica pe refugiați să profite de noapte, treaba se complica.

Mai mulți refugiați care se aflau în alte galerii se apropiară de Poarta Sfânta Ecaterina. În galeria dinspre miazănoapte, cea a Copiilor, unii se ridicară în picioare:

– E adevărat. Am văzut soldați înarmați care mișunau pe străzi, afirmă unul dintre ei.

– Se pare că ție-ți merge mai rău chiar și decât mie, afirmă Mesa, strâmbând din gură după ce mai trase o dușcă de vin, și asta, cu toate că nu ești aici, înăuntru, nici măcar de o zi.

Hernando șovăia și se foia neliniștit.

– Stai nemișcat! mormăi Scufundătorul.

– Cine-i Hernando ăsta? întrebă unul de la galeria dinspre miazăzi.

– Trebuie să-l predăm soldaților contelui! se auzi cineva strigând.

În întuneric, mulți dintre refugiați traversară livada înspre Poarta Sfânta Ecaterina.

– Imbecililor! De data aceasta, strigă Luis ca să fie auzit de toți ceilalți. Ce vă pasă vouă cine este? Eu sunt Hernando!

– Și eu! se alătură pe dată chirurgul, înțelegând unde voia să ajungă tovarășul său.

– Și pe mine mă cheamă tot Hernando! afirmă Scufundătorul. Dacă cedăm, azi va fi acel Hernando, dar mâine va putea fi oricare dintre noi. Tu, adăugă el, arătând spre cel mai apropiat, sau tu. Pe toți ne urmărește cineva. Poate că n-au banii contelui ca să angajeze o armată de soldați, dar dacă află că noi înșine îi dăm afară pe ai noștri... În plus, este un sacrilegiu să atentezi împotriva azilului, indiferent de cine o face. Mâine va fi episcopul cel care ne va da afară pe noi toți dacă îl predăm! Și ce încântat ar fi Preasfințitul dacă ar putea să ne alunge pe toți de aici...

– Poate că o să ai noroc, îi spuse Mesa lui Hernando observând momentul de șovăire care părea să-i cuprindă pe toți cei prezenți.

Erau singurii doi din grup care rămăseseră așezați, printre picioarele tovarășilor lor.

– Dar nu putem ieși, insistă cineva. Murmurul care urmă acestor cuvinte fu întrerupt de câteva înjurături. Să-l predăm! Episcopul nici măcar n-o să afle.

Sau poate că da, adăugă Mesa pe un ton ironic, apucând din nou burduful cu vin.

Nu. Nu-l putem preda, spuse Luis cu un glas hotărât, adresându-se oamenilor. Cei care vor să iasă, să o facă în grupuri numeroase și pe mai multe porți deodată, ca să-i separăm. Soldații contelui nu vor dori să-și rișteze viețile dacă îi lăsați să constate că omul ăla nu este în grup; nu câștigă nimic cu asta, nimeni nu le va plăti pentru unul dintre noi. Arătați-le dăgile și pumnalele voastre.

– Oricare dintre noi le poate veni de hac la trei dintre ei! exclamă cineva pe un ton plin de îngâmfare.

Alt murmur izbucni dintre oameni, de data aceasta, de aprobare, și un grup se strânse lângă poartă, cu armele în mâini. Alții scoaseră capetele și constatară că într-adevăr soldații contelui se speriaseră văzând mai mulți bărbați ieșind împreună și îi lăsaseră să-și continue drumul când băgară de seamă că moriscul pe

care-l căutau nu era printre ei. Vestea se răspândi printre refugiați și un nou grup se grăbi înspre Poarta Decanilor.

– Se pare că de data asta ai scăpat, zâmbi Mesa când ceilalți se așezau din nou.

– Vă mulțumesc..., începu să spună Hernando.

– Mâine, îl întrerupse chirurgul, vei interveni pentru Mesa pe lângă bibliotecar.

Moriscul îl privi pe hoțul de legitimații. Ochii săi migdalați, afectați de vin, îl chestionau.

– Norocul are toane, glumi Hernando.

Cu toate că delincvenții aceia îi făgăduiseră siguranță, Hernando nu izbuti să adoarmă tot restul nopții, atent la orice s-ar fi întâmplat în preajma lui; era încă în primejdie, fiind conștient că două coroane de aur ar fi mai mult decât de-ajuns pentru ca mulți dintre cei refugiați acolo, care intrau și ieșeau nestingheriți, încăierându-se și glumind, cu tot sacrilegiul și excomunicarea pe care le riscau, să fie dispuși să-l scoată din catedrală. Doar un gând izbutea să-i liniștească frământările și se agață de el, căutând să evite amintirea familiei sale răpuse sau a vieții care îi fusese dată peste cap: Berbería!

Dangătul de clopote care chemau la citirea psalmilor după utrenie ridică în picioare toate grupurile de refugiați din livadă. Hernando își dezmorți mădularele ca să li se alăture înainte ca puhoiul de sacerdoți, muzicanți, cantori și restul personalului de serviciu de la catedrală să înceapă să împânzească zona, dar se opri, văzându-i pe tovarășii săi de o noapte lenevind.

– Nu vă sculați? îl întrebă pe chirurg, întins lângă el.

– Preferăm să începem ziua mai plăcut, niciodată la porunca clopotarilor. Așteaptă și o să vezi. Pun rămășag pe o monedă de aramă că așa va fi! exclamă el după aceea.

– De acord, acceptă Scufundătorul rămășagul.

– Două că nu nimerește, se prinse și Luis.

– Asta-i a mea! spuse Mesa.

– Uite, îi arătă chirurgul, semnalându-i un bărbat în fața lor, oprit la trei sau patru pași distanță, între portocali, în mijlocul unei cărări care de la galerie pătrundea în livadă.

Hernando îl privi: era chel, avea ochii închiși pe jumătate și un zâmbet strâns, de parcă ar fi vrut să-și ascundă buzele, dar un incisiv îi ieșea printre ele; era în picioare, înțepenit, cu o dală netedă de marmură în echilibru pe cap.

– Ce face?

Palacio? Așteaptă și o să vezi.

Odată cu oamenii care intrau în livadă intrară și câțiva porci rătăciți și destul de mulți câini care îi urmăreau pe preoți, adulmecând savoarea micului dejun pe care unii dintre ei o mai păstrau încă pe mâini sau pregătiți să lingă dalele pe care cinaseră refugiații. Hernando băgă de seamă că unii câini își ascundeau coada între picioare și o luau la fugă la simpla vedere a numitului Palacio.

– De ce...?

– Liniște! îl întrerupse Scufundătorul. Întotdeauna este câte unul care nu-l cunoaște și o pățește.

Fu din nou atent în momentul în care, într-adevăr, un ogar pătat și cu coada îmbârligată adulmeca încălțările și pantalonii roșii, zdrențăroși ai bărbatului. Câinele își căută poziția, agitându-se neliniștit, și când până la urmă ridică laba hotărât să urineze pe piciorul lui Palacio, acesta calculă traiectoria și își înclină capul ca să lase dala să-i alunece și să cadă cu toată greutatea pe spinarea animalului, care își întrerupse brusc micțiunea și fugi schelălăind. Încă nemișcat, ca și cum ar fi salutat publicul, Palacio zâmbi larg și își arătă incisivul ieșit printre buze[1].

– Bravo! strigară Mesa și chirurgul, când întindeau mâinile după banii câștigați la rămășaguri.

[1] Cu admirația și mulțumirile mele pentru maestrul romanului, Miguel de Cervantes, de la care l-am împrumutat pe „nebunul din Córdoba", personaj din partea a doua a lui *Don Quijote*. (n.a.)

– O face mereu? întrebă Hernando.

– În fiecare zi! Precis ca dangătele clopotelor, îi răspunse Scufundătorul. Chiar dacă uneori a trebuit să alerge dinaintea stăpânului câinelui, în cazul că ar fi avut așa ceva. Acest rămășag, cum că o să apară stăpânul câinelui, îl plătim între noi toți la cota de zece la unu, adăugă el râzând.

În noaptea aceea, Hernando nu dormi în livadă.

– Chiar ieri, la căderea serii, probabil când își trimitea oamenii să supravegheze străzile care înconjoară catedrala, contele a cerut audiență la episcop, îi explică don Julián după slujba de citire a psalmilor și după ce auzi relatarea moriscului în legătură cu cele petrecute cu o noapte înainte. Am înțeles că era turbat de furie. Nu cred că episcopul va accepta să-l primească, motiv pentru care contele de Espiel va face tot ce-i stă în putință ca să pună mâna pe tine și, dacă trebuie să trimită a bandă întreagă ca să te răpească, o va face. Sunt sigur.

– Pentru el, era un simplu cal, don Julián! Un rebut de la grajdurile regelui! De ce această înverșunare?

– Te înșeli: nu e vorba de un simplu cal, este onoarea lui! Un morisc i-a pătat numele și dreptul; nu există ofensă mai mare pentru un nobil.

Onoarea! Hernando își aminti cum, cu ani în urmă, acel hidalgo care spunea că se trage din familia romană Varus ajunsese să-și pună viața în primejdie pentru simpla bănuială că cineva îndrăznește să-i păteze obârșia. Amintirea zbură atunci până la monedele pe care le câștigase de la imprudentul acela și pe care apoi fugise să i le înmâneze Fátimei. Fátima lui...!

– După cum bine știi, continuă don Julián întrerupându-i gândurile, în afară de bibliotecar, sunt capelanul Sfântului Barnaba, una dintre cele trei mici capele care se află în spatele altarului principal. La noapte, îți voi pune la dispoziție un set de chei de la grilaje și, în vreme ce portarii închid templul și dau afară oamenii, te vei ascunde într-un dulap înzidit care se află acolo și pe care îl

voi goli în timpul zilei. Fii prudent și lasă să treacă o vreme; apoi, ieși și ascunde-te ca să dormi în alt loc, dar ai grijă: chiar și cu templul închis, sunt paznici, mai ales la tezaur.

– Nu trebuie să riști atât de mult. Dacă aș fi descoperit...

De-acum sunt bătrân, iar tu mai ai multe de înfăptuit pentru noi, chiar dacă ar fi să le faci din Berbería. Ai suferit multe lovituri, Allah știe de ce, dar speranța neamului nostru se bizuie pe oameni ca tine.

Refugiații nu aveau să-și facă griji pentru absențele sale nocturne, încercă să-l convingă preotul; cât despre intervenția pentru Mesa, hoțul de legitimații de care Hernando nu uitase, fusese primită de sacerdot cu un gest mâhnit și cu promisiunea de a face tot ce-i stă în putință pentru el. La rândul său, contele Espiel spori presiunea pe străzi și, cu toate că era considerat drept sacrilegiu și motiv de excomunicare – ceea ce sfârși prin a-l convinge de necesitatea de a se refugia nopțile înlăuntrul moscheei –, Aisha fu deposedată de mâncarea pe care o transporta de către zbirii contelui care păzeau străzile. Între timp, don Julián, cu ajutorul lui Abbas, care-l rugase pe preot să nu-l înștiințeze pe Hernando despre intervenția sa, încercau să găsească o cale de scăpare în Berbería, dar contele, conștient că aceea era singura posibilitate a moriscului, se mișca și el în aceeași direcție: iscoadele sale, pline de bani și lipsite de scrupule, îi plăteau sau îi speriau pe toți cei care se ocupau cu astfel de treburi.

În ciuda relativei ușurințe cu care Hernando reușise să-i înșele pe portari în vreme ce aceștia îi scoteau pe oamenii care mai erau încă în catedrală după slujba de vecernie, la un moment dat încetă să-și mai simtă palpitația frenetică a inimii, sudoarea de pe mâini și tremurul care făcea să zornăie mănunchiul de chei pe care-l purta, silindu-l să-și miște capul dintr-o parte într-alta la ceea ce pentru el era un zgomot asurzitor. Don Julián se ocupase să ungă broasca și balamalele marelui grilaj al Sfântului Barnaba, deosebit de înalt pentru micuța capelă.

– Părăsiți templul! îi auzi pe portari cerând cu glasul ridicat, fără să țipe, după ce încuiase grilajul în urma sa.

La stânga lui, în spatele unei minunate tapiserii, era ascuns dulapul de care îi vorbise don Julián.

Dar Hernando rămase vrăjit de reflexele pe care lumina lămpilor cu ulei care atârnau din tavanul catedralei, precum și cele o mie de lumânări ce pâlpâiau în capele și altare, le smulgeau din marmura albă din interior. Trecuse de nenumărate ori prin locul acela, dar, atunci, atingând cu degetele marmura altarului și a retablului care acoperea în întregime peretele frontal, își dădu seama de marea diferență între aceea și toate celelalte. Capela Sfântului Barnaba era o bijuterie a acelui stil romanic primitiv atât de greu de introdus pe niște meleaguri excesiv de catolice precum cele cârmuite de regele Filip. Diferitele scene de pe retablurile în marmură albă fuseseră sculptate de către un meșter francez, de parcă s-ar fi luat la întrecere cu abundența de culori, de muluri aurite și de imagini întunecate sau apocaliptice care împodobeau restul catedralei.

Hernando respiră adânc, într-o încercare de a se impregna cu seninătatea și frumusețea care domneau în lăcașul acela, când îi auzi pe portari întorcându-se după ce încuiaseră porțile de acces ale catedralei și verificând grilajele capelelor. Le auzi râsetele și sporovăiala și făcu un salt spre tapiserie, ascunzându-se în dulap, exact în clipa în care portarii ajungeau la capela Sfântului Barnaba.

În noaptea aceea nu-și părăsi ascunzătoarea. Frânt de oboseală, de multele nopți populate de coșmaruri dureroase, se ghemui pe jos și se lăsă biruit de somn. Îl trezi zarva iscată în catedrală la răsăritul soarelui și nu-i fu greu să iasă din micul dulap: slujbele de la prima oră canonică se desfășurau în altarul principal și în cor, în altă zonă a marii construcții în a cărei parte din spate se afla capela. Ca să nu fie prins cu cheile, le ascunse, legându-le cu o sârmă ruginită pe sub drugul de jos al grilajului.

Nu părăsi dulapul nici de-a lungul următoarelor nopți, temându-se să nu fie descoperit: dormea așezat pe jumătate, cu

picioarele strânse, dormita în picioare sau pur și simplu îi plângea pe Fátima și pe copiii lor, pe Hamid și pe toți cei pe care-i pierduse; avea toată ziua ca să-și refacă puterile. Se despărți de tovarășii săi din prima noapte fără multe explicații, neluând în seamă curiozitatea acestora, și, într-o dimineață, ceva mai departe de ei, știindu-se observat, privi cum îl scoteau definitiv pe Mesa, hoțul de legitimații, ca să-l predea justiției laice, ai cărei alguazili îl așteptau în stradă în fața Porții Iertării. Aisha apelase la numeroșii frați credincioși din comunitate ca să-i ducă mâncare lui Hernando și, în fiecare zi, câte unul dintre morisci venea în livadă încărcat cu alimente. Și Aisha trebui să-și caute refugiu pe lângă ei, atunci când, fără menajamente, consiliul catedralei o evacuase din casa cu grădină de pe strada Bărbierilor pentru neplata chirici.

– Ca să se acopere chiriile restante au reținut tot ce ne dăduseră frații noștri, plânse ea în hohote. Saltelele de paie, oalele...

Hernando încetă să o mai asculte și simți că se rupe ultimul fir care îl lega de viața sa anterioară; acolo unde găsise o fericire care, după toate aparențele, le era interzisă adepților singurei credințe.

– Și Coranul? o întrerupse deodată, evitând orice precauție.

Aisha, surprinsă, privi într-o parte și în cealaltă, ca nu cumva să-l fi auzit cineva pe fiul ei.

– I l-am înmânat lui Jalil când mi-au dat de știre despre evacuare. Aisha lăsă să se scurgă câteva clipe. Ceea ce nu i-am predat a fost asta.

În momentul acela, lăsă să alunece discret între degetele fiului ei mâna Fátimei, mica bijuterie de aur pe care soția lui o purta la piept. Hernando mângâie podoaba și aurul i se păru teribil de rece la atingere.

În noaptea aceea, ascuns în dulapul capelei Sfântului Barnaba, cu lacrimi în ochi, sărută de mii de ori mâna Fátimei, cu parfumul soției sale viu în simțuri și cuvintele ei răsunându-i în urechi,

acele cuvinte pe care Fátima le rostise chiar în locul acela, în casa credincioșilor:

– Ibn Hamid, amintește-ți întotdeauna acest jurământ pe care tocmai l-ai făcut și împlinește-l, orice s-ar întâmpla.

Îi jurase pe Allah că într-o zi se vor ruga la singurul Dumnezeu în locul acela sfânt. Strânse giuvaierul de aur în mână. „Împlinește-l, orice s-ar întâmpla!" insistase Fátima cu seriozitate. Sărută încă o dată bijuteria și simți gustul sărat al lacrimilor care îi inundau mâinile și podoaba de aur. Jurase pe Allah! Jurase de asemenea să-i așeze pe creștini la picioarele ei... și acum Fátima era moartă. Trebuia să împlinească acel jurământ!

Își părăsi refugiul și ieși la lumina slabă a lămpilor și a lumânărilor. Încercă să-și facă o idee în legătură cu timpul scurs, dar în dulap pierduse șirul orelor. „Orice s-ar întâmpla!" își repeta el întruna. Templul era cufundat în liniște, doar dinspre sacristia Cristului cu Linţoliu de Pânză, de pe zidul dinspre miazăzi, unde se păstrau obiectele sacre pentru oficierea slujbelor care nu erau cântate, împreună cu tezaurul și relicvele din catedrală, venea un zvon de glasuri. La dreapta sacristiei Linţoliului de Pânză era situată sacristia principală, apoi sacrariul, în capela Cinei Domnului și, lângă aceasta, capela Sfântului Petru, unde se afla fantasticul *mihrab* construit de al-Hakam al II-lea, acum profanat și transformat într-o simplă și obișnuită sacristie.

Dădu ocol altarului principal și corului, construite în mijlocul catedralei, cu inima sărindu-i din piept, atent tot timpul la intrarea în sacristia Linţoliului de Pânză, de unde veneau glasurile paznicilor. Ajunse în partea din spate a capelei Villaviciosa, în același naos în care se afla și *mihrab*-ul. Înconjură și capela Villaviciosa până se plasă lipit de zidul de la miazăzi, exact în fața locului sacru al credincioșilor, la doar nouă coloane distanță.

„Astăzi îți jur că într-o zi ne vom ruga la singurul Dumnezeu în acest lăcaș sfânt." Jurământul făcut Fátimei îi răsună în urechi. Orice s-ar întâmpla! îi ceruse ea. Deodată, ocrotit de pădurea de coloane înălțate spre cinstirea lui Allah, se simți ciudat de liniștit,

iar zvonurilor de glasuri ale paznicilor le luară locul cântările a mii de credincioși care se rugaseră la unison chiar în locul acela vreme de secole. Un fior îi străbătu șira spinării.

Nu avea cu ce să se purifice: nici apă curată, nici nisip. Se descălță și cu umezeala lacrimilor sale de pe mâini și le duse la față și o frecă. Apoi, făcu același lucru cu mâinile, frecându-se până la coate și, după ce și le trecu peste cap, le coborî la picioare ca să continue să se frece până la glezne.

Apoi, străin de toate, se prosternă și se rugă.

În fiecare zi, ascuns de privirea oamenilor, avea grijă să se purifice cum se cuvine, înainte de închiderea porților catedralei, cu apa din bazinul din livadă, printre portocali. În timpul nopții, repeta rugăciunile, încercând să ajungă la Fátima și la copiii lor prin acestea.

Uneori, paznicii ieșiseră să-și facă rondul din sacristia Lințoliului de Pânză, dar de fiecare dată, de parcă Allah l-ar fi înștiințat, Hernando băgase de seamă la timp: se mărginea să-și lipească spinarea de zidul capelei Villaviciosa și să rămână nemișcat, aproape fără să respire, în vreme ce supraveghetorii se plimbau prin catedrală pălăvrăgind între ei.

Tovarășii săi din prima noapte dispăruseră unul după altul și doar Palacio continua în fiecare dimineață, cu mai mult sau mai puțin noroc, să încerce să-i nimerească pe nefericiții câini care veneau la mirosul pantalonilor și al încălțărilor sale.

Și în vreme ce judecătorul ecleziastic hotăra în privința azilului său, iar don Julián încerca zadarnic să depășească inconvenientele pe care le reprezentau pentru fuga lui supravegherea permanentă și tertipurile contelui de Espiel, Hernando trăia doar pentru momentele în care se prosterna înspre *quibla,* observând că, în locul acela de atâtea ori profanat de către creștini, încă se mai putea simți pulsația adevăratei credințe.

Noapte de noapte punea stăpânire pe templu. Aceea era moscheea lui! A lui și a tuturor credincioșilor, și nimeni nu va izbuti să i-o smulgă.

– Faceți loc!

În urma a trei portari cu măciucă, peste o jumătate de duzină de lachei înarmați, înveșmântați în livrele roșii tivite cu fir de aur și pantaloni din fâșii colorate pe pulpe, năvăliră în livadă prin Poarta Iertării chiar în ziua când începea iarna, în dimineața comemorării Tuturor Sfinților[1].

Episcopul de Córdoba însuși, gătit opulent și înconjurat de o mare parte dintre membrii consiliului catedralei, aștepta în Poarta Arcului Binecuvântărilor.

– Astăzi, înainte de slujbele solemne, îl avertizase don Julián pe Hernando în aceeași dimineață auzind agitația ce se desfășura în catedrală, este programat să vină să-și cinstească morții don Alfonso de Córdoba, duce de Monterreal, care tocmai s-a întors din Portugalia. Moriscul ridică din umeri. Bine, admise preotul, poate că nu te interesează, dar te sfătuiesc să nu rămâi în templu în timpul vizitei sale. Ducele este unul dintre granzii de Spania; ca descendent al Marelui Căpitan[2], aparține clanului Fernández de Córdoba, iar lacheilor săi nu le place ca oamenii să mișune în jurul lui. Doar asta ar mai lipsi, să-ți faci dușman un alt grande de Spania!

– Dați-vă la o parte! strigă unul dintre lacheii ducelui, împingând cu violență o bătrână care se împiedică fugind.

– Pui de câțea! îi scăpă lui Hernando în momentul în care încerca să o prindă pe femeie, fără să reușească să o împiedice pe aceasta să cadă vlăguită la pământ.

---

[1] În calendarul catolic, data de 1 noiembrie. (n.tr.)

[2] Gonzalo Fernández de Córdoba (1453-1515), mare conducător de oști, și-a câștigat renumele în războaiele împotriva moriscilor. (n.tr.)

Ajutând-o să se ridice, observă că se făcuse liniște de jur împrejur și că mai multe persoane care erau lângă el se dădeau la o parte. Aplecat, întoarse capul.

– Ce-ai zis? îi aruncă lacheul, oprindu-se din drum.

În poziția aceea, cu bătrâna ridicată pe jumătate, agățată de mâna lui, Hernando îi susținu privirea.

– N-a fost el, o auzi atunci pe femeie declarând. Mie mi-a scăpat, excelență.

Hernando tremură de mânie la vederea zâmbetului cinic cu care bărbatul primise cuvintele bătrânei. Fiind încă la adăpost de contele de Espiel, trăia în așteptarea ajutorului din partea fraților săi, primind în fiecare zi mâncarea pe care i-o puteau aduce, de parcă ar fi fost un cerșetor, ascultând nenorocirile pe care zi de zi le deplângea mama sa, iar acum era o femeie bătrână și plăpândă cea care trebuia să-i sară în ajutor.

– Pui de câțea! mormăi el când lacheul, în aparență satisfăcut, vru să meargă mai departe. Am spus „pui de câțea", repetă el, ridicându-se de spate și dând drumul femeii.

Lacheul se întoarse brusc și își duse mâna la dagă. Cei care nu se dăduseră încă la o parte din calea lui Hernando o făcură grăbiți, iar mai mulți lachei din suită făcură calc întoarsă și se apropiară, în vreme ce cortegiul ducelui continua să intre în livadă prin Poarta Iertării.

– Arma la loc în teacă! îl admonestă pe lacheu un preot care privea scena. Te afli într-un lăcaș sfânt!

– Ce se întâmplă aici? interveni unul dintre însoțitorii ducelui.

Lacheul ținea daga lipită de pieptul lui Hernando, imobilizat de alți doi oameni.

Însuși ducele, precedat de un servitor cu o spadă cu vârful în sus și înconjurat de majordomi, de cancelar, secretar și capelan, se văzu silit să se oprească. Cu coada ochiului, printre ei toți, Hernando reuși să zărească veșmintele somptuoase ale aristocratului. În urma ducelui așteptau mai multe femei, și ele dichisite pentru ocazia aceea.

– Omul acesta l-a insultat pe unul dintre servitorii excelenței voastre, răspunse un alguazil de la curtea nobilului.

– Ascunde-ți daga, îi porunci lacheului capelanul ducelui după ce se apropie de grup, dând din mâini ca să-și scoată de pe ochi șnururile de la pălăria verde pe care o purta. Este adevărat acest lucru? întrebă el, adresându-i-se lui Hernando.

– Este adevărat, și am găsit ocrotire sacră în biserică, răspunse moriscul cu îngâmfare. La urma urmelor, ce mai conta un nobil sau doi?

– Nu poți găsi ocrotire sacră, afirmă capelanul cu calm. Cei care comit un delict într-un lăcaș sfânt nu pot beneficia de azil.

Hernando cedă și simți că i se îndoaie genunchii. Lacheii care îl țineau strâns de subsuori traseră de el.

– Duceți-l în fața episcopului, porunci alguazilul în vreme ce capelanul îi întorcea spatele ca să reintre în cortegiu. Preasfinția Sa va porunci expulzarea acestui delincvent.

Dacă îl scoteau din catedrală, mai întâi îl va condamna ducele, dar după aceea va fi contele de Espiel cel care o va face. Ce se va întâmpla cu el... și cu mama sa? Berbería! Trebuiau să fugă în Berbería. Asta pregătea don Julián. Nu se putea preface decât că cere clemență! Se lăsă să cadă de parcă ar fi leșinat și, în momentul în care lacheii se aplecară ca să-l prindă mai bine, se degajă de ei și o luă la fugă spre bărbatul despre care credea că este ducele.

– Îndurare! imploră el, aruncându-se în genunchi la trecerea acestuia și sărutându-i pantofii de catifea. Pentru numele lui Dumnezeu și al Preasfintei Fecioare...! Mai mulți oameni săriră peste Hernando, îl ridicară și îl dădură la o parte din calea ducelui, care nici măcar nu fu nevoit să se oprească. Pentru piroanele lui Isus Hristos! strigă el dând din picioare și rostogolindu-se printre lachei.

Pentru piroanele lui Isus Hristos!

Surpriza se ivi pe chipul nobilului la auzul acelei ultime expresii și, pentru prima dată, se interesă de plebeul care provocase

atâtea neplăceri. Atunci, Hernando ridică privirea și o încrucișă cu a ducelui.

– Stați pe loc! Dați-i drumul! le porunci don Alfonso oamenilor săi.

Cortegiul se opri. Câteva persoane se iviră din urmă. Membrii consiliului începură să se apropie și chiar și episcopul își ascuți privirea ca să vadă ce se întâmplă.

– Am spus să-i dați drumul! insistă nobilul.

Hernando, zdrențăros și murdar, rămase în picioare în fața impunătorului duce de Monterreal. Cei doi se priviră, uluiți. Nu a fost nevoie de întrebări și nici de confirmări: în același timp, amintirile nobilului și ale moriscului se întoarseră până la cortul de campanie al lui Barrax, căpitanul corsarilor din apropiere de Ugíjar, unde își stabilise tabăra Abén Aboo după înfrângerea de la Serón.

– Ce s-a întâmplat cu Băbuța? întrebă deodată Hernando.

Unul dintre alguazili consideră întrebarea aceea o impertinență și vru să-i tragă o palmă, dar don Alfonso, fără să-și ia ochii de la Hernando, îl împiedică printr-o mișcare autoritară a mâinii.

– Și-a făcut treaba, așa cum m-ai asigurat. Cancelarul și secretarul, oameni severi și sobri, tresăriră la amabilitatea cu care stăpânul lor se purta cu zdrențărosul acela. Alți membri ai cortegiului schimbară șoapte între ei. M-a dus până aproape de Juviles, pe drumul pe care m-au găsit soldații principelui. Din nefericire, nu mai știu altceva despre animal. De acolo, aproape inconștient, am fost transportat la Granada și apoi la Sevilla pentru a fi vindecat.

– Eram convins că Băbuța nu mă va dezamăgi, afirmă Hernando.

Zâmbiră amândoi.

Murmurele dintre oameni sporiră.

– Le-ai găsit pe soția și pe mama ta? se interesă la rândul lui nobilul, neținând seamă de toți cei care îl înconjurau.

– Da.

Răspunsul lui Hernando fu aproape un suspin. O găsise pe Fátima, într-adevăr, dar acum o pierduse pentru totdeauna...

Cuvintele ducelui îi întrerupseră gândurile:

Aflați cu toții, declară el, ridicând glasul, că îi datorez viața acestui om căruia i se spune Nazareeanul și că, începând de azi, se bucură de favoarea, de prietenia și de veșnica mea recunoștință.

III

În numele credinței

... Cum oamenii mă numiseră Dumnezeu și fiul lui Dumnezeu, Tatăl meu, nedorind ca în Ziua Judecății să fiu un prilej de bătaie de joc pentru diavoli, a preferat ca eu să fiu în lume un prilej de ofensă prin moartea lui Iuda pe cruce și ca toți să fie convinși că eu suferisem acel supliciu înjositor... Și această ofensă va dăinui până la moartea lui Mahomed, care atunci când va veni pe lume îi va scoate dintr-o astfel de greșeală pe cei care cred în legea lui Dumnezeu.

Evanghelia lui Barnaba

44

Córdoba, 1584

Hernando privea lucrările de pictură și de reamenajare ce se realizau în biblioteca catedralei, acum golită de cărți, și care o vor transforma în capela Chivotului. Locul acela îl atrăgea cu putere și venea acolo cu regularitate. În afară de a se plimba călare și de a se închide să citească în marea bibliotecă a palatului ducelui de Monterreal, noua sa locuință, nu prea mai avea ce face. Ducele îi rezolvase problemele cu contele de Espiel printr-o înțelegere ale cărei amănunte Hernando nu a reușit niciodată să le cunoască și, în stilul practicat de hidalgo spanioli, i-a interzis să muncească, acordându-i o generoasă sumă lunară pe care Hernando nici măcar nu știa cum să o cheltuiască. Ar fi fost o ofensă pentru casa lui don Alfonso de Córdoba ca unul dintre protejații săi să se coboare până la a desfășura orice fel de muncă!

Cu toate acestea și în pofida stimei pe care i-o purta ducele, Hernando era exclus de la restul activităților sociale în care își petreceau timpul acei hidalgo fără vreo ocupație. Ducele avea propriile sarcini și obligații la Curte, pe lângă cele impuse de întinsele și bogatele sale domenii, care îl obligau să lipsească din Córdoba lungi perioade. Deși îi salvase viața, Hernando nu înceta să fie un morisc tolerat cu mare greutate de trufașa societate nobiliară din Córdoba.

Dar dacă aceasta era atitudinea creștinilor, ceva asemănător se întâmpla și cu frații săi întru credință. Știrea că îl eliberase pe duce în timpul războiului din Alpujarras și favorurile pe care această acțiune i le aducea erau în gura întregii comunități. Cu

speranța că toți coreligionarii săi vor sfârși prin a înțelege și prin a nu da o mare importanță acelei îndepărtate întâmplări, acceptă ocrotirea nobilului, dar până să prindă de veste, informația circula deja prin toată Córdoba, iar moriscii vorbeau despre el cu dispreț, folosind detestatul nume care îl urmărise din copilărie: Nazareeanul.

Nu vor să mai accepte bani de la tine. Nu vor să-i datoreze favoruri unui creștin, îi comunică într-o zi Aisha, când el voia să-i înmâneze o sumă mare care trebuia să servească pentru răscumpărarea sclavilor.

În afară de banii destinați acestui scop, Hernando îi oferea mamei sale îndeajuns ca să se descurce fără să fie strâmtorată și împărțind casa cu mai multe familii morisce. Hernando plecă în căutarea lui Abbas, singurul dintre vechii membri ai sfatului bătrânilor care rămăsese în viață după epidemia de ciumă ce lovise orașul cu doi ani în urmă, provocând aproape zece mii de morți, a cincea parte din populație, între aceștia Jalil și bunul don Julián. Îl găsi în grajdurile regale.

– De ce nu acceptați ajutorul meu? îl întrebă între patru ochi, în potcovărie, după ce șoptise la sosire un salut aproape de neînțeles.

După ce primise vestea morții Fátimei și a celor doi copii ai săi și după reacția violentă a lui Hernando față de potcovar, prietenia dintre cei doi avusese de suferit.

– Eu și Fátima am fost primii care am contribuit la eliberarea sclavilor morisci și am făcut-o mai mult decât ceilalți membri ai comunității, îți amintești?

Pentru de câteva clipe, Abbas își abătu atenția de la uneltele cu care își făcea de lucru pe o masă.

– Oamenii nu vor daruri din partea Nazareeanului, îi răspunse acesta sec, înainte de a se concentra din nou la treburile sale.

– Tu în special, mai mult decât oricine, ar trebui să știi că asta nu-i adevărat, că nu sunt creștin. Eu și ducele ne-am mărginit să ne unim forțele ca să scăpăm de un corsar renegat care...

– Nu vreau să-ți ascult explicațiile, îl întrerupse Abbas fără să se oprească din ce făcea. Sunt multe lucruri despre care știm cu toții că nu sunt adevărate, și totuși... Toți moriscii au jurat fidelitate față de regele lor, de aceea sunt acum aici umiliți, pentru că au pierdut războiul. Și tu ai jurat lealitate față de cauza noastră și, cu toate astea, ai ajutat un creștin. Dacă ai putut încălca jurământul acela, de ce îi judeci cu atâta asprime pe cei care într-un anumit moment n-au putut să-și țină promisiunile?

După ce pronunță acele cuvinte, potcovarul se îndreptă de spate, impunător, în fața lui. „De ce continui să mă judeci? întrebau ochii lui. N-am putut face nimic ca să evit moartea soției tale", păreau că vor să-i spună.

Hernando rămase tăcut. Își ațintì privirea pe nicovală, acolo unde se dă formă potcoavelor. Nu era același lucru: Abbas îi făgăduise să aibă grijă de familia lui; Abbas îi dăduse asigurări că Ubaid nu-i va deranja. Abbas... greșise față de el! Iar Fátima, Francisco, Inés și Shamir erau morți. Familia sa! Exista oare iertare pentru așa ceva?

– Eu n-am făcut rău nimănui, replică Hernando.

– Ah, nu? I-ai redat viața și libertatea unui grande de Spania. Cum poți fi atât de sigur că într-adevăr n-ai făcut rău nimănui? Rezultatul războaielor depinde de ei, de toți și de fiecare dintre ei: de părinții și de frații lor, de înțelegerile la care pot ajunge dacă cineva din familia lor este făcut prizonier. Chiar acest oraș sfânt, continuă Abbas ridicând glasul, a putut fi recucerit de creștini pentru că un singur nobil, doar unul, don Lorenzo Suárez Gallinato[1], l-a convins pe regele Abenhut că se afla instalat cu o mare oaste la Écija, la doar șapte leghe distanță de aici! Și că trebuia să-și îndrepte ajutorul spre Valencia, în loc să vină în ajutorul Córdobei. Abbas răsuflă; Hernando nu știu ce să spună.

[1] Personaj al mai multor povestiri didactice și moralizatoare ce alcătuiesc culegerea *El Conde Lucanor (Contele Lucanor)*, aparținând Infantelui don Juan Manuel (1282-1349), nepot al regelui Castiliei Alfonso al X-lea cel Înțelept (1221-1284) și unul dintre creatorii artei narative spaniole. (n.tr.)

Un singur nobil a schimbat soarta capitalei musulmane din Occident! Continui să afirmi că n-ai făcut rău nimănui?

Nici măcar nu-și luară la revedere.

Reproșurile lui Abbas îl urmăriră pe Hernando mai multe zile în șir. Încerca să se convingă întruna că Barrax, corsarul, îl voia pe don Alfonso doar ca să obțină o răscumpărare pentru el. „Eliberarea acestuia nu a putut influența desfășurarea războiului din Alpujarras!" își repeta el necontenit, dar cuvintele potcovarului nu încetau să-i revină în minte în momentele cele mai nepotrivite. De aceea îi plăcea să viziteze capela Chivotului din catedrală, vechea bibliotecă de unde avea atâtea amintiri. Acolo își dobândea tihna, privind cum Cesare Arbasia, meșterul italian angajat de consiliu, picta și decora pereții și arcadele duble ale capelei, de sus și până jos. Încetul cu încetul, fundalul acela în tonuri de ocru și roșu se umplea treptat de îngeri și de blazoane. Mâna artistului ajungea până în cel mai mic ungher. Până și capitelurile coloanelor se acopereau cu un strat auriu!

Marele maestru Leonardo da Vinci a spus că toți credincioșii preferă să-l vadă pe Dumnezeu în imagine decât să citească o scriere referitoare la divinitate, îi explică italianul într-una din acele zile. Această capelă va fi făcută după chipul și asemănarea Capelei Sixtine din Catedrala Sfântul Petru din Roma.

– Cine este Leonardo da Vinci?

Maestrul meu.

Hernando și Cesare Arbasia, un bărbat de vreo patruzeci și cinci de ani, serios, nervos și inteligent, legaseră prietenie. Pictorul îl remarcase pe moriscul acela, întotdeauna gătit impecabil în stil castilian, așa cum era obligatoriu la curtea ducelui, a treia oară când îl văzuse stând în capelă, privindu-i lucrarea ore întregi, și amândoi ajunseseră cu ușurință să se înțeleagă bine.

– Nu te prea interesează imaginile, nu-i așa? îl întrebase într-o zi. Nu te-am văzut niciodată privindu-le, n-aș zice cu devoțiune, dar nici măcar din curiozitate. Te interesează mai mult procesul picturii.

Așa era. Ceea ce îl atrăgea pe Hernando cel mai mult era metoda, atât de diferită de cea pe care o văzuse utilizată de către marochinerii și pictorii din Córdoba, pe care o folosea italianul ca să picteze capela Chivotului: fresca.

Meșterul tencuia o parte a zidului pe care dorea să-l picteze cu un amestec de o anumită grosime făcut din nisip grăunțos și var, pe care apoi îl netezea conștiincios și îi dădea luciu cu praf de marmură și mai mult var. Putea picta pe deasupra doar câtă vreme era proaspăt și umed, motiv pentru care, câteodată, când vedea că tencuiala avea să se usuce înainte de a-și putea încheia lucrul, strigătele și imprecațiile în limba sa maternă răsunau prin toată catedrala.

Cei doi bărbați se priviră în tăcere câteva clipe. Italianul știa că Hernando este creștin nou și intuia că profesează în continuare credința lui Mahomed. Moriscului nu i-a venit greu să i se confeseze. Era sigur că Arbasia ascundea și el ceva: se comporta ca un creștin, îi picta pe Dumnezeu, pe Fecioară, pe martirii din Córdoba și îngerii; muncea pentru catedrală, dar ceva din manierele și din vorbele sale îl deosebea de spaniolii evlavioși.

– Eu sunt adept al lecturii, recunoscu moriscul. Nu-l voi găsi niciodată pe Dumnezeu în niște simple imagini.

– Nu toate imaginile sunt atât de simple: multe dintre ele oglindesc ceea ce ascund cărțile.

Cu această enigmatică declarație din partea meșterului considerară încheiată conversația din ziua aceea.

Palatul ducelui de Monterreal era situat în zona înaltă a cartierului Sfântul Dominic. Corpul său principal data din secolul al XIV-lea, epocă în care a fost cucerit orașul Córdoba, de a cărui splendoare de pe vremea califilor stătea mărturie un vechi minaret ce se remarca într-unul dintre colțuri. Casa consta din două etaje cu tavane foarte înalte, cărora li se adăugaseră mai multe construcții, până când ajunsese să alcătuiască un ansamblu labirintic. Avea două grădini mari și zece patiouri interioare, care legau edificiile unele de altele. Tot ansamblul ocupa o

imensă suprafață de teren. Interiorul său prezenta bogățiile specifice pentru un nobil: o abundență de mobile mari, sculpturi, covoare și tapete de saftian care aveau totuși să cedeze locul, încetul cu încetul, tablourilor în ulei; argintul și aurul era prezent și în veselă și tacâmuri; pielea și mătasea brodată apăreau pretutindeni. Palatul dispunea de toate funcțiunile: numeroase dormitoare și latrine, bucătărie, depozite și cămări, capelă, bibliotecă, biroul contabilului, grajduri și saloane vaste pentru petreceri și recepții.

În 1584, Hernando avea treizeci de ani, iar ducele, treizeci și nouă. Din prima sa căsătorie mai era încă în viață un băiat de șaisprezece ani, iar din a doua căsătorie, încheiată în urmă cu opt ani cu doña Lucía, o nobilă castiliană, două fete de șase și respectiv patru ani, precum și mezinul, de doi. Cu excepția lui Fernando, primul născut, care fusese trimis la Curtea din Madrid, doña Lucía și cele trei odrasle trăiau în palatul din Córdoba și, împreună cu ei, mai locuiau încă unsprezece rude, hidalgo fără avere, dintr-o ramură sau alta a familiei și de vârste diferite, pe care don Alfonso de Córdoba, titularul proprietăților rezervate primului născut, îi găzduia și îi întreținea.

În cadrul acelei curți pestrițe care trăia pe cheltuiala ducelui, hidalgo îngâmfați și aroganți precum acela care îi plătise într-o zi lui Hernando patru *reales* ca să-i spună cine îi pusese obârșia sub semnul întrebării, existau și rude mai îndepărtate, retrase sau tăcute, ca don Esteban, un sergent de pedestrași infirm de un braț, un „sărac rușinos" pe care don Alfonso îl adusese în căminul său.

„Săracii rușinoși" erau o categorie specială de cerșetori. Era vorba despre bărbați și femei fără resurse de trai, pe care onoarea îi împiedica atât să muncească, precum și să cerșească public, și care erau acceptați de către demna societate spaniolă. Cum să ceară de pomană niște bărbați și femei onorabile? Astfel că au fost create confrerii pentru a răspunde nevoilor lor. Se cercetau originile și condiția lor și, dacă într-adevăr era vorba de rușinoși, chiar membrii confreriei cereau de pomană din casă în

casă pentru ei, ca apoi să le înmâneze în particular donațiile. Într-una dintre ședințele sale în oraș, don Alfonso de Córdoba a prezidat confreria și a aflat de existența rudei sale îndepărtate; a doua zi i-a oferit ospitalitate.

Hernando se întoarse la palat după ce își petrecuse după-amiaza cu Arbasia. Străbătu leneș distanța care despărțea catedrala de cartierul Sfântul Dominic, oprindu-se ici-colo fără alt țel decât acela de a pierde timpul, de parcă ar fi vrut să amâne momentul în care trecea pragul palatului. Doar în rarele ocazii în care ducele își făcea apariția la Córdoba și îi cerea să se așeze lângă el reușea să se simtă în largul său în acea frumoasă și liniștită reședință; dar în lipsa lui don Alfonso tratamentul pe care îl primea era plin de umilințe subtile. De multe ori se gândise la posibilitatea de a părăsi palatul, dar era incapabil să adopte vreo hotărâre. Moartea Fátimei și a copiilor lor îi pustiise inima și îi slăbise voința, lăsându-l fără putere ca să ia viața în piept. Au fost multe nopțile în care n-a putut închide ochii, agățându-se de amintirea lor, și încă și mai multe cele pe care le-a petrecut cufundat în coșmaruri în care Ubaid îi asasina familia întruna, fără ca el să poată face ceva ca să-l împiedice. Apoi, încetul cu încetul, acele imagini cumplite care îi ocupau visele au început să facă loc altor amintiri mai fericite care îi umpleau mintea când dormea: Fátima cu vălul ei alb, zâmbitoare; Inés, serioasă, așteptându-l în poarta casei, și Francisco, absorbit în scrierea numerelor pe care i le dicta glasul de neuitat al lui Hamid. Hernando se refugie în acele evocări și zilele se prefăcură în etape interminabile de la care aștepta doar finalul, noaptea care îi permitea să se adune cu ai lui, măcar și în vis. De restul, îi păsa prea puțin: după toate aparențele, locul lui nu era lângă creștini, și nici lângă morisci. Nu știa să facă altceva decât să călărească. Munca lui la grajdurile regale se încheiase după tristul incident cu Azirat; acolo nu-i mai rămăsese nici un prieten. Ce viitor îl aștepta dacă ar fi părăsit palatul? Să se întoarcă la tăbăcărie? Să se confrunte cu disprețul fraților săi întru

credință? Odată, convins că munca l-ar ajuta să iasă din starea sa de melancolie, îndrăznise să-i sugereze lui don Alfonso posibilitatea de a munci dresând caii, dar răspunsul acestuia a fost tăios.

– Doar n-ai de gând să faci lumea să creadă că nu sunt generos cu cel care mi-a salvat viața.

Se aflau în biroul ducelui. Don Alfonso citea un document, în vreme ce un numeros grup de persoane aștepta în anticameră.

– Îți lipsește cumva aici ceva? adăugase el, fără să-și ridice ochii de pe hârtie. Nu ești bine tratat?

Cum să-i spună ducelui că însăși soția lui era cea dintâi care îl umilea? Recunoștința lui don Alfonso de Córdoba era sinceră. Hernando o știa și nu simțea la el nici un dram de impostură, dar doña Lucía...

Ei bine? insistă nobilul din spatele mesei de scris.

– A fost o nerozie, își retractă Hernando cuvintele.

Orice s-ar întâmpla, nu se va mai întoarce niciodată la tăbăcărie, își spuse în ziua aceea, încă o dată, când ajunse la porțile palatului. Portarul îl făcu să aștepte o clipă mai mult înainte de a deschide poarta. Îl primi în tăcere, fără plecăciunea cu care îi saluta pe ceilalți hidalgo. La intrare, moriscul îi predă capa.

Rămâi cu Dumnezeu, îi spuse el chiar și așa, în vreme ce omul o lua fără să-l privească.

Știind că portarul îl observa de la spate, își stăpâni un suspin și dădu piept cu imensitatea palatului: din momentul acela și până când se va putea refugia în singurătatea bibliotecii, începea o infinitate de mici afronturi. Cina era gata pentru a fi servită și Hernando văzu mișcându-se prin palat mai mulți servitori; o făceau în tăcere, grăbiți. Peste o sută de persoane se ocupau de duci, de familia lor și de toți cei care mișunau prin preajmă.

Hernando fusese nevoit să învețe să deosebească tot acel personal. Capelanul, majordomul, secretarul, valetul și camerista ducilor erau în fruntea unei lungi liste. Le urmau sufragiul, comisul, contabilul și trezorierul. După ei veneau clucerul, paharnicul, cei care se îngrijeau de veselă și de argintărie; cel care

făcea cumpărăturile, chelarul, distribuitorul sarcinilor și scriitorul de cancelarie. Guvernantele copiilor și profesorii acestora. Și, în cele din urmă, restul servitorilor, cu zecile: bărbați în marea lor majoritate; unii dintre ei, liberi, alții, sclavi, și printre aceștia din urmă, mai mulți morisci. Și pentru a încheia, șase băieți care îndeplineau rolul de paji.

Doña Lucía dăduse dispoziție ca Hernando să fie instruit în manierele de curte, în special în cele referitoare la comportarea la masă, una dintre cele mai importante ceremonii în care cavalerii trebuiau să se remarce. Doamna luase această hotărâre după primul dejun al lui Hernando la masa lungă la care se așezau ducii, capelanul și cei unsprezece hidalgo. În ziua aceea, pajii și ospătarii serviseră claponi și pui de porumbei, berbec, ied și purcei de lapte ca felul întâi. Apoi, obișnuita supă a creștinilor, o fiertură făcută din carne de găină, berbec, vacă și legume, totul asezonat cu livre de slănină pentru zeamă. Apoi, carne albă: piept de găină fiartă la foc mic în sos de zahăr, lapte și făină de orez și, în încheiere, prăjituri ca niște plăcinte și fructe. Hernando, așezat la dreapta ducelui, în fața capelanului, se trezise cu furculițe, cuțite și linguri de argint aurit așezate în ordine; farfurii și cești, cupe și pahare de cristal, solnițe, șervețele și un castronaș cu apă pe care i-o adusese un paj. Sub privirile poznașe ale tuturor hidalgo și ale capelanului, Hernando făcu gestul de a-l duce la buze ca să bea când, buimăcit, îl văzu pe duce făcându-i cu ochiul, înainte de a-și spăla mâinile în el.

Doña Lucía nu avea de gând să tolereze această lipsă de maniere la masa ei. Când terminaseră de mâncat, moriscul fu chemat într-un salonaș privat unde îl așteptau ducii; don Alfonso, așezat într-un jilț, cu privirea ușor plecată, puțin supărat, ca și cum înainte de sosirea moriscului ar fi trebuit să cedeze pretențiilor soției sale. Spre deosebire de duce, doña Lucía îl aștepta în picioare, îngâmfată, îmbrăcată în negru până la gât, de unde se iveau niște delicate dantele albe. Hernando nu putuse evita să o compare cu femeile musulmane, rezervate și ascunse de ochii străinilor. Spre deosebire de ele și la fel ca toate nobilele creștine,

doña Lucía se arăta lumii, dar, ca orice femeie la locul ei, încerca să-şi ascundă farmecele: îşi încingea sânii cu feşe după ce îi strângea cu nişte plăcuţe de plumb şi căuta ca tenul ei să aibă o nuanţă palidă, motiv pentru care înghiţea cu regularitate pământ argilos.

— Hernando, nu putem...! Ducele plesni din limbă; doña Lucía suspină şi îşi îmblânzi tonul. Hernando... ducelui şi mie ne-ar face mare plăcere să iei lecţii de bune maniere.

L-au repartizat celui mai în vârstă dintre rudele care locuiau la palat, un hidalgo spilcuit numit Sancho, văr al ducelui, care acceptase sarcina călcându-şi pe inimă. Vreme de aproape un an, don Sancho îl învaţă cum să folosească tacâmurile, cum să se comporte în public şi cum să se îmbrace; s-a străduit chiar să încerce să corecteze pronunţia ca în dialectul *aljamiado* a lui Hernando care, ca toţi moriscii, suferea de anumite defecte de rostire, printre care tendinţa de a preface „s"-urile în „x"-uri şi invers.

Hernando suportă cu stoicism lecţiile pe care i le dădea zilnic don Sancho. Pe vremea aceea, demoralizarea lui Hernando era atât de mare, încât nici măcar nu reuşea să-şi pună problema umilinţei de a fi tratat ca un copil; pur şi simplu se supunea fără să gândească, până când, într-o zi, hidalgo, vesel, de parcă i-ar fi făcut plăcere, îi propuse să-l înveţe să danseze.

— Paşi, anunţa cu voce tare, mergând cu afectare prin salonul în care studiau, paşi împletiţi, sărituri, dantelării, campanele, recită don Sancho ţopăind neîndemânatic şi trasând un cerc cu piciorul, aşa-numitul *entrechat*... Odată cu acestea din urmă, Hernando îi întoarse spatele şi părăsi încăperea în tăcere. Întretăiaţi, îl auzi pe hidalgo recitând în salon, rotiri...

După ziua aceea, doña Lucía consideră că moriscul poate să convieţuiască de-acum cu ei; înţelese că îi va fi foarte greu să aibă o asemenea stare sufletească încât să-şi poată demonstra talentele în arta dansului şi îşi consideră încheiată instruirea. Cu toate acestea, noile sale maniere nu făcură să dispară atitudinea

de respingere pe care o suferea la palat atunci când don Alfonso nu era prezent.

În seara de vineri, când Hernando îi mărturisise lui Arbasia că el nu-l putea găsi pe Dumnezeu în imaginile acestuia, la palat se mâncă la cină pește proaspăt adus de vânzătorii intermediari de pe malurile Guadalquivirului. În zilele de post, conversațiile celor paisprezece comeseni erau mult mai rezervate și mai serioase decât atunci când gustau carne și slănină și se știa că mulți dintre ei, între care se cuvenea a fi inclus și preotul, mergeau după aceea la bucătării să facă rost de pâine, șuncă și tobă. În timpul cinei, Hernando nu era atent la cuvintele schimbate între hidalgo, capelan sau doña Lucía, care stătea maiestuoasă în capul mesei lungi. Aceștia, la rândul lor, nu-l luau deloc în seamă.

Dorea să meargă în bibliotecă, unde se refugia în fiecare noapte printre cele aproape trei sute de cărți strânse de don Alfonso și așa făcu de îndată ce ducesa consideră cina încheiată. Din fericire pentru el, fusese exclus din lungile serate nocturne în care se citeau cărți cu voce tare sau se cânta. Străbătu mai multe încăperi și două patiouri înainte de a ajunge la cel căruia i se spunea patioul bibliotecii, în spatele căruia se afla marea sală de lectură. Era cufundat de mai multe zile în lectura poemului *La Araucana*[1], a cărui primă parte fusese publicată în urmă cu cincisprezece ani, dar în noaptea aceea nu avea intenția să continue cu lectura acelei cărți interesante. Cuvintele pe care le rostise în după-amiaza aceea Arbasia, citându-l pe Leonardo da Vinci și vorbind despre căutarea lui Dumnezeu în imagini, îl făcuseră să se gândească la altele pe care i le adresase la vremea lui don Julián în liniștea aceleiași capele:

– Citește, căci Domnul tău este cel mai generos. El este cel care l-a învățat pe om să se folosească de condei.

[1] Poem epic al poetului spaniol Alonso de Ercilla y Zúñiga (1533-1594), publicat în două părți în anii 1569 și 1589. Descrie cucerirea teritoriului actual al statului Chile de către conchistadorii spanioli și rezistența eroică a băștinașilor araucani. (n.tr.)

– Ce înseamnă aceste versete din Coran? îl întrebase atunci Hernando.

– Stabilesc legătura divină între credincioşi şi Allah prin intermediul caligrafiei. Trebuie să cinstim cuvântul revelat. Prin caligrafie, permitem vizualizarea Revelaţiei, a cuvântului divin. Toţi marii caligrafi s-au străduit să înfrumuseţeze Cuvântul. Credincioşii trebuie să poată să găsească Revelaţia scrisă în locurile lor de rugăciune pentru a şi-o aminti mereu şi să o aibă sub ochii lor, şi cu cât este mai frumoasă, cu atât mai bine.

De-a lungul acelor zile când amândoi copiaseră exemplare din Coran, don Julián îi vorbise despre diferitele tipuri de caligrafie, în special cea provenind de la Cufa[1], cea aleasă la Córdoba de califii din dinastia Omeiazilor pentru sacralizarea moscheei, sau cursiva nazaritä utilizată în Alhambra din Granada. Dar nici măcar atunci când se recreau făcând comentarii asupra trăsăturilor de condei sau a minunatelor ansambluri pe care unii caligrafi le obţineau utilizând culori diferite nu urmăreau frumuseţea în scrierile lor; cu cât vor putea oferi comunităţii mai multe exemplare din Coran, cu atât mai bine, iar rapiditatea era certată cu perfecţiunea.

În noaptea aceea, după ce intră în bibliotecă şi tăie fitilul ars al lămpilor, Hernando avea în minte doar un ţel: să ia o pană şi o hârtie şi să se dăruiască lui Allah, aşa cum făcea Arbasia prin picturile sale. Vedea deja prima sură din Coran splendid caligrafiată în araba din Andaluzia: verticalele literelor rectilinii, care apoi se prelungeau sub formă rotundă; semnele notate sus în negru, roşu sau verde. O fi existând cerneală colorată în bibliotecă? Nici secretarul, nici scriitorul de cancelarie al lui don Alfonso nu o utilizau în scrierile lor. În acest caz, va trebui să o cumpere. Unde ar putea să o găsească?

Cu aceste gânduri se aşeză la masa de scris înconjurat de cărţi orânduite în rafturi cioplite cu finete în lemn de esenţă nobilă. Cum era de aşteptat, nu exista cerneală colorată. Hernando

[1] Oraş în Siria unde s-a dezvoltat un anumit stil caligrafic denumit scriere cufică. (n.tr.)

observă penele, călimara și foile de hârtie. Putea mai întâi să exerseze, hotărî el. Înmuie o pană și, cu delicatețe, delectându-se trasând-o, desenă o literă mare, *alif,* prima literă a alfabetului arab, lungă și arcuită, ca trupul omenesc, așa cum fusese definită în Antichitate. Desenă capul cu fruntea, pieptul, spinarea, pântecele...

Niște râsete în patio îl făcură să tresară. Se înfioră. Ce făcea el acum? Fu cât pe-aci să verse călimara din pricina sudorii care îi inundase palmele; apucă hârtia și o îndoi repede ca să o ascundă sub cămașă. Cu inima bătându-i în piept, auzi cum sunetul râsetelor și pașii se îndepărtau spre capătul opus al patioului. Nici măcar nu-i trecuse prin cap, își reproșă el în vreme ce simțea că bătăile inimii reveniseră la normal. Nu se putea ocupa de caligrafia arabă în biblioteca unui duce creștin, unde putea intra în orice clipă un hidalgo sau orice servitor! Dar nici nu putea să se închidă în dormitor, se gândi el când își înfățișă acea posibilitate. Trecuseră deja doi ani de când venea cu regularitate în bibliotecă după cină, când ceilalți citeau sau cântau așteptând ca doña Lucía să se retragă în apartamentele sale, moment de care profitau ca să plece în sfârșit în căutarea plăcerilor oferite de noapte la Córdoba. Ar fi suspicioși la acea schimbare în obiceiurile lui. În plus, unde să-și păstreze instrumentele de scris și hârtiile? Servitorii... și poate că nu numai ei, îi scotoceau printre bunurile personale. Observase de la bun început, inclusiv printre cele pe care le ținea în ladă, deși o închidea cu cheia; cineva dispunea de un alt exemplar, deduse el când, pentru a treia oară, constată că i se controlaseră lucrurile. Din prima zi, ținea ascunsă mâna de aur a Fátimei, singura lui comoară, într-o cută a unei tapiserii colorate care reprezenta o scenă de vânătoare cu un porc mistreț în munți; acolo era la adăpost. Dar să ascundă pene, călimară și hârtii... era cu neputință!

Unde putea scrie fără pericolul de a fi descoperit? Hernando străbătu cu privirea marea bibliotecă: era o încăpere dreptunghiulară cu o ușă în fiecare capăt. Între rafturile cu cărți și ferestrele cu grilaj care dădeau spre galerie și patio era o masă lungă cu scaune și lămpi pentru lectură și trei mese de scris

independente. Nu avea unde să se ascundă. Observă o a treia ușă în fundul încăperii, încadrată în dulapul cu cărți, și care dădea acces spre fostul minaret lipit de un colț al palatului. Odată, își aruncase ochii în interiorul minaretului și singurul lucru pe care îl găsise a fost nostalgia când și l-a imaginat pe muezin chemând la rugăciune: era vorba de un simplu bastion pătrat, strâmt, cu un pilon central în jurul căruia urcau scările în spirală care duceau sus. Trebuia să găsească vreun loc unde să scrie, chiar și dacă aceasta i-ar cere să-și schimbe obiceiurile sau să o facă în afara palatului, în altă casă. De ce nu? Scoase hârtia mototolită din cămașă și privi litera *alif*. I se păru diferită de toate celelalte litere pe care le putuse scrie până atunci; observă la ea o încărcătură mistică de care duceau lipsă celelalte. Vru să rupă hârtia, dar se răzgândi; era prima literă pe care o scria căutând să-l reprezinte pe Allah în ea, la fel cum i se întâmpla lui Arbasia cu imaginile sale sacre.

Unde și-ar putea ascunde lucrările? Se ridică, luă o lampă, se plimbă prin bibliotecă, excluzând pe rând diferite posibile ascunzători și în cele din urmă se trezi la picioarele scării din minaret. Nu părea să vină cineva prea des acolo; treptele erau pline de nisip fin care se desprindea din vechile pietre cioplite. Turnul acela nu fusese reparat de sute de ani, poate din cauza semnificației pe care o avea pentru creștini. Începu să urce, sprijinindu-se de pilonul central. Unele bucăți de piatră se mișcau. Și dacă ar putea să-și ascundă hârtiile în spatele uneia dintre ele? Le pipăi cu mare atenție ca să găsească una ce i-ar putea fi de folos. Deodată, la mijlocul ascensiunii, una dintre pietre cedă. Hernando apropie lampa: nu fusese doar o bucată de piatră; două dintre ele, una lângă alta, lăsaseră la vedere o crăpătură greu de observat. Ce era aceea? Împinse cu putere și pietrele se deplasară: părea o mică ușiță secretă care dădea într-o gaură îngustă din pilon.

Îi lumină interiorul; lampa îi tremura în mână și descoperi o casetă mică: singurul lucru care încăpea în acel spațiu restrâns. Era o casetă de piele lucrată în relief și ferecată foarte diferit de

celelalte cufere și lăzi care se găseau în palat, majoritatea în stil mudejar, incrustate cu os, cu abanos și cu lemn de merișor turcesc sau fabricate la Córdoba și împodobite cu saftianuri. Trase de ea ca să o scoată afară, îngenunche pe scară și apropie lampa ca să o examineze: pielea era foarte fin lucrată și între mai multe motive vegetale, zări litera *alif* asemenea celei pe care tocmai o desenase. Nu putea fi altceva decât *alif*!

Se apropie cât putu mai mult și șterse praful de pe piele. Tuși. Apoi apropie flacăra lămpii de desenele pe care tocmai le curățase și pipăi literele uzate cu buricele degetelor în vreme ce citea: „Moham... Ibn Abi Amir".

– Al-Mansur! murmură el respectuos. Nu se putea citi mai mult. Un fior îi străbătu șira spinării. Era o casetă musulmană de pe vremea căpeteniei militare Almanzor! Ce făcea ascunsă acolo? Se așeză pe jos. Dacă ar putea să o deschidă!

Cercetă închizătoarea care lega cele două plăcuțe de fier ce treceau peste partea din mijloc a casetei. Cum ar putea să o deschidă? Când degetele se jucau pe încuietoare, fâșia de fier se desprinse ușor de pielea pe care era cusută cu un zgomot suav de vechi și putrezit. Hernando se trezi cu încuietoarea în mână. Șovăi câteva clipe. Îngenunche din nou și deschise capacul cu solemnitate.

Când lumină interiorul casetei, descoperi mai multe cărți scrise în arabă.

45

Cesare Arbasia locuia singur într-o casă din apropierea catedralei, unde fusese vama pentru mătăsuri. În seara în care l-a invitat pe Hernando la cină, a avut buna-cuviință de a nu pune pe masă carne de porc, și nici ridichi, napi sau morcovi, legume pe care moriscii le asociau cu hrana maranilor și pe care, prin urmare, le detestau.

– Ceea ce n-am izbutit, îi mărturisi pictorul înainte de masă, când luau împreună o limonadă în galeria ce dădea într-o grădină măiestrit îngrijită, a fost ca berbecul să fi fost sacrificat după legile voastre.

A trecut multă vreme de când nu ne putem permite astfel de alimente. Trăim ocrotiți de *taqiya*[1]. Allah va înțelege. Doar rareori, în singurătatea cătunelor pierdute pe coclauri, unii dintre frații noștri o pot face cum se cuvine.

Cei doi bărbați își încrucișară privirile în tăcere, îmbătați de parfumul florilor în noaptea de primăvară. Hernando profită să soarbă din limonadă și se lăsă purtat de miresme, cu amintirea altei grădini asemănătoare și cu râsetele copiilor săi jucându-se cu apa. În dimineața aceea, descoperise ultimul chip pe care Arbasia îl zugrăvise pe fresca Sfintei Cine care împodobea capela Chivotului. Pictura apărea pe fronton, chiar deasupra locului principal, firida menită să păstreze Sfânta Împărtășanie reprezentând trupul lui Hristos. Hernando nu-și putuse lua ochii

[1] În tradiția islamică, faptul de a ascunde credințele religioase proprii în vremuri de persecuții și primejdii. (n.tr.)

de la personajul așezat în stânga Domnului, pe care el îl îmbrățișa: părea... părea o femeie!

– Trebuie să vorbesc cu tine, îi spusese Hernando cu ochii ațintiți asupra figurii feminine.

– Așteaptă. Nu aici, răspunse pictorul, urmărind privirea moriscului și intuindu-i descumpănirea.

Atunci, pentru prima dată, îl invită să ia cina la el acasă.

Cu susurul apei din havuz mereu prezent, stătură puțin de vorbă până când meșterul se hotărî să ia inițiativa:

– Despre ce voiai să-mi vorbești? Despre pictură?

– Am înțeles că la ultima cină au fost prezenți doar cei doisprezece apostoli. De ce ai pictat o femeie îmbrățișată de Isus Hristos?

– Este vorba de Sfântul Ioan.

– Dar...

– Sfântul Ioan, Hernando, nu insista.

– De acord, admise Hernando. Atunci, ascultă-mă, pentru că vreau să-ți povestesc ceva. În urmă cu aproape o lună, am găsit în vechiul minaret din palatul ducelui copiile în arabă ale mai multor cărți, împreună cu o însemnare a unui copist de la curtea califului. În cei doi ani pe care i-am petrecut în casa ducelui am citit mult despre Al-Mansur, pe care creștinii îl numeau Almanzor. A fost căpetenia militară a califului Hisham al II-lea și cel mai bun general din istoria Córdobei musulmane. A izbutit să atace Barcelona și a ajuns până la Santiago de Compostela, unde i-a permis calului să se adape în catedrală. De acolo, a adus până la Córdoba clopotele, pe umerii creștinilor, pentru ca apoi să le topească și să le prefacă în lămpi pentru moschee; mai târziu, regele Fernando cel Sfânt a răzbunat această ofensă. Arbasia asculta cu atenție, sorbind din limonadă. Dar și Almanzor a fost un fanatic religios, ceea ce l-a făcut să comită adevărate samavolnicii față de cultură și de știință. Întâmplarea a făcut că tatăl califului, al-Hakam al II-lea, a fost unul dintre cei mai învățați califi ai Córdobei. Una dintre preocupările sale a fost aceea de a reuni la Córdoba cunoștințele întregii omeniri, fapt pentru care a trimis

emisari în toate colțurile lumii ca să cumpere toate cărțile și tratatele științifice pe care le-ar fi găsit. A strâns o bibliotecă de peste patru sute de mii de volume. Îți imaginezi? Patru sute de mii de volume! Mai multe cărți decât în biblioteca din Alexandria sau decât în cea care se găsește acum în Roma papilor.

Hernando făcu o pauză ca să bea și să constate efectul vorbelor sale asupra meșterului, care dădea ușor din cap, de parcă și-ar fi imaginat o asemenea minune a cunoașterii.

– Ei bine, continuă moriscul, Almanzor a poruncit ca, în afară de cele referitoare la medicină și la matematici, să fie arse toate celelalte cărți care s-ar fi îndepărtat măcar și un pic sau care n-ar fi avut nici o legătură cu cuvântul revelat; cărți de astrologie, de poezie, de muzică, de logică, de filosofie... Cărți despre toate artele și științele cunoscute! Mii de cărți unice, irepetabile în cunoștințele lor, au ars la Córdoba! Căpetenia militară însăși le arunca pe rug.

– Ce grozăvie! Ce nebunie! murmură meșterul.

În scrisoarea pe care am găsit-o în casetă, copistul explică tot ce ți-am povestit în legătură cu arderea, precum și încercarea lui de a salva pentru posteritate conținutul unor cărți pe care, spre deosebire de convingerile lui Almanzor, el le considera că ar merita să dăinuie, măcar și sub forma unor copii pe care le-a scris la repezeală, cu trăsături iuți, fără corecturi și reguli.

Patru sute de mii de volume! își exprimă regretul Arbasia cu un suspin.

– Da, recunoscu Hernando. Se pare că numai cataloagele bibliotecii ocupau patruzeci și patru de tomuri a câte cincizeci de pagini fiecare.

Cei doi bărbați făcură o pauză până când Arbasia îi indică invitatului său să continue.

– De atunci, în fiecare noapte, m-am dedicat lecturii uneia dintre acele copii, ascunzându-le în interiorul marilor tomuri creștine: magnifice poezii și tratate de geografie; unul despre caligrafie, deși iuțeala copistului i-a adus un deserviciu subiectului. Arbasia făcu un gest de nedumerire: acele cuvinte nu explicau

nevoia urgentă de a vorbi cu el. Așteaptă, insistă Hernando, una dintre aceste cărți este copia unei evanghelii creștine, o evanghelie atribuită apostolului Barnaba.

Auzind acest nume, pictorul se ridică din scaun.

– Pe coperta acelui exemplar, copistul susține că doctorii în teologia mahomedană și învățații desemnați de către Almanzor dintre cei mai inflexibili ca să aleagă ce cărți trebuiau să fie distruse, n-au avut nici o șovăire când au dat peste o evanghelie creștină, dar că, totuși, el considera că textul lui Barnaba, în ciuda faptului că fusese scris de către un discipol al lui Hristos și că era anterior Coranului, nu făcea altceva decât să confirme doctrina musulmană. Încheie spunând că importanța pe care o acordă doctrinei lui Barnaba este atât de mare încât, în afara realizării unei copii, va încerca să salveze originalul de la arderea completă, ascunzându-l într-un loc anume din Córdoba, dar, în mod evident, în scrierea lui nu adevărește dacă a izbutit sau nu acest lucru.

– Ce spune această evanghelie?

– În linii mari, susține că Hristos nu a fost fiul lui Dumnezeu, ci o ființă omenească și un profet oarecare.

Lui Hernando i se păru că vede la Arbasia un gest aproape imperceptibil de asentiment.

– Afirmă de asemenea că n-a fost răstignit, că Iuda i-a luat locul pe cruce; neagă că El ar fi mesia și anunță venirea adevăratului Profet, Mahomed, și viitoarea Revelație. Afirmă, de asemenea, necesitatea abluțiunilor și a circumciziei. Este vorba de un text scris de cineva care a trăit pe vremea lui Isus, care l-a cunoscut și i-a văzut lucrările, dar textul acesta, spre deosebire de restul evangheliilor, confirmă credințele neamului nostru.

Între cei doi bărbați se lăsă tăcerea. Rămăsese puțină limonadă și o slujnică apăru din celălalt capăt al grădinii cu o nouă cană, dar Arbasia îi făcu semn să se retragă.

– Este cunoscut faptul că papistașii au falsificat doctrina evangheliilor, adăugă Hernando.

Aşteptă o reacţie din partea lui Arbasia la ultimele sale cuvinte, dar acesta rămase impasibil, poate chiar prea impasibil.

– De ce îmi povesteşti toate astea? întrebă el în cele din urmă, cu o anumită grosolănie. Ce rost are urgenţa de a vorbi cu mine? Ce te face să crezi...?

Azi, îl întrerupse Hernando, privindu-ţi lucrarea, am văzut că l-ai zugrăvit pe Isus Hristos ca pe un bărbat normal, ca pe o fiinţă omenească îmbrăţişând o... care îmbrăţişează pe cineva cu drag; amabil, chiar zâmbitor. Nu este Isus Hristos Fiul lui Dumnezeu, cel absolut şi atotputernic, suferind rănit şi însângerat, care se poate vedea peste tot, în fiecare dintre ungherele catedralei.

Arbasia nu răspunse; îşi duse o mână la bărbie şi rămase căzut pe gânduri. Hernando îi respectă tăcerea.

Tu eşti musulman, spuse în cele din urmă. Eu sunt creştin...

– Dar...

Meşterul îi făcu semn să tacă.

E greu de ştiut cine deţine adevărul... Voi? Noi? Iudeii? Şi acum luteranii. Aceştia din urmă s-au despărţit de doctrina oficială a Bisericii; au oare dreptate? Sunt şi mulţi alţi creştini care nu acceptă nici ei doctrina oficială. Arbasia îşi întrerupse discursul pentru o clipă. Cert este că toţi credem într-un singur Dumnezeu, care este întotdeauna acelaşi: Dumnezeul lui Avraam. Musulmanii au invadat acest pământ pentru că alţi creştini, arianiştii[1], consideraţi eretici în ziua de azi, i-au chemat; iar castilienii erau arianişti. Existau arianişti şi în nordul Africii şi, până cu mult timp după aceea, n-au înţeles că arabii care veniseră în ajutorul lor erau în realitate musulmani. Îţi dai seama? Arianismul, care nu era altceva decât o formă a creştinismului, şi islamismul erau similare. Pentru ei, islamul era o religie asemănătoare cu a lor: amândouă negau divinitatea lui Isus Hristos. Ăsta a fost motivul pentru care toate aceste regate au fost cucerite în doar trei ani. Crezi că ar fi fost cu putinţă cucerirea întregii Hispanii în doar

[1] Adepţi ai unei secte creştine întemeiate de Arie în secolul al IV-lea d.Hr. care neagă identitatea de substanţă între Isus Hristos şi Dumnezeu Tatăl. (n.tr.)

trei ani dacă nu din alt motiv decât că aceia care locuiau pe acest pământ n-au trebuit să-și abandoneze propria credință ca să se consacre altor convingeri? Există un singur Dumnezeu, Hernando, cel al lui Avraam. Începând de aici, toți vedem lucrurile într-un fel sau altul. E mai bine să nu insistăm asupra acestui lucru. Inchiziția...

– Dar dacă înșiși creștinii, cei care l-au cunoscut pe Isus Hristos, susțin că n-a fost fiul lui Dumnezeu..., încercă să insiste Hernando.

– Noi, oamenii, suntem cei care ne separăm, care interpretăm, care alegem. Dumnezeu continuă să fie același; cred că nimeni nu neagă asta. Hai să cinăm, adăugă el, ridicându-se brusc. Berbecul trebuie să fie deja gata.

În timpul cinei, Hernando nu mai insistă, iar Arbasia evită orice dialog în legătură cu picturile sale din capela Chivotului sau cu evanghelia lui Barnaba. Îndreptă conversația spre banalități.

– Fie ca norocul și înțelepciunea să te însoțească, își luă la revedere de la morisc în poarta casei.

Ce trebuie să facă cu evanghelia aceea? se întrebă Hernando când se afla din nou în palat. Abbas, după cum îi povestea Aisha în timpul frecventelor lor întâlniri, se înconjurase de oameni violenți și nestăpâniți, călăuziți de ranchiună și de ură față de creștini. Nu mai exista nici o uneltire pentru a înzestra comunitatea cu cuvântul revelat; noul sfat al bătrânilor se plasa cu hotărâre de partea luptei, iar zvonurile despre revolte și încercări de ridicare la luptă circulau din gură în gură prin orașul Córdoba, ceea ce contribuia la intensificarea animozităților dintre creștini și morisci. Ultima tentativă avusese loc cu un an în urmă și a dat naștere unei reacții imediate a Consiliului de Stat, care a solicitat Inchiziției un raport amănunțit. Era vorba despre un complot al turcilor împreună cu regele Navarrei Henric al III-lea, hughenot și dușman înverșunat al lui Filip al II-lea, de a invada Spania cu ajutorul din interior al moriscilor.

– Sunt oameni inculți, afirmă Aisha referindu-se la noii membri ai sfatului bătrânilor. Am înțeles că nici unul dintre ei nu știe să scrie ori să citească.

Hernando știa că nu ar fi bine primit de către Abbas și susținătorii acestuia. Ce să facă oamenii aceia cu o copie a evangheliei? Probabil că ar proceda la fel cum a făcut la vremea sa Almanzor: oricât de mult ar fi sprijinit doctrinele coranice, ar condamna cartea ca fiind eretică, întrucât fusese scrisă de un creștin. În plus, în pofida vechimii sale, era doar o copie și cu siguranță că n-ar avea încredere în ea. O fi izbutit oare copistul să salveze originalul de la ardere?

Hernando oftă: dacă era sigur de ceva, acela era faptul că violența nu va îmbunătăți situația neamului său. Așa cum se mai întâmplase în trecut, vor fi striviți mereu de o forță mai mare, care va găsi în revoltele moriscilor un motiv pentru a da frâu liber unei profunde uri față de ei. O fi existând oare vreo altă cale pentru a-i face și pe unii, și pe alții să poată conviețui în pace?

La opt zile după cina cu Arbasia, Hernando a fost chemat să se prezinte în fața ducelui care, venind de la Madrid și aflat în drum spre Sevilla, se oprise la Córdoba. În momentul acela, Hernando era în grajdurile palatului, pregătindu-se să iasă la plimbare călare pe Zburător, splendidul pag pe care i-l dăruise ducele și care era marcat cu litera „R", semn al noii rase create la porunca lui Filip al II-lea. Cunoscând povestea cu Azirat, don Alfonso îi dăduse asigurări că, orice s-ar întâmpla, calul acela rămânea al lui. Ca dovadă, ducele de Monterreal i-a înmânat un document de atestare întocmit de secretarul său și semnat de mâna lui.

Îl înapoie pe Zburător rândașului și plecă în urma tânărului paj însărcinat să-i transmită solicitarea ducelui.

Trebuiră să traverseze cinci patiouri, toate pline de flori, având fiecare câte un havuz pe mijloc, până să ajungă în anticameră, unde un numeros grup de persoane aștepta să fie primit

de către aristocrat: de cum se aflase de sosirea nobilului, mulți se grăbiră să solicite audiență. Pe băncile vizitatorilor, înșirate de-a lungul pereților laterali ai salonului, erau așezați câțiva sacerdoți, un membru al consiliului celor Douăzeci și Patru din Córdoba, doi asesori, mai multe persoane necunoscute pentru Hernando și trei dintre hidalgo care locuiau în palat. Pe o altă bancă, stăteau servitorii care se ocupau de vizitatori cât timp așteptau, iar alături, o banchetă joasă pe care se așeză pajul care îl conducese de îndată ce maestrul de ceremonii îl luă în primire pe morisc.

Hernando simți privirile încărcate de ură cu care vizitatorii îl însoțeau pe timpul cât parcurse sala: trecea prin fața tuturor. Spre deosebire de toți cei care așteptau gătiți cu cele mai bune veșminte de gală, el purta un costum de călărie: cizme până la genunchi, pantaloni simpli, cămașă și o tunică strânsă pe trup, fără podoabe. Aprodul care păzea accesul în biroul ducelui bătu ușor în ușă văzându-i apropiindu-se pe Hernando și pe maestrul de ceremonii și le făcu loc să treacă, fără să fie nevoiți să se oprească.

– Hernando!

Ducele părăsi masa de scris în spatele căreia era așezat și se ridică să-l întâmpine ca pe un bun prieten.

Atât secretarul, cât și scriitorul de cancelarie se încruntară.

– Don Alfonso, salută moriscul, acceptând cu un zâmbet mâna pe care i-o întindea ducele.

Se îndreptară spre două jilțuri de piele în celălalt capăt al biroului, ceva mai departe de secretar și de copistul de cancelarie. Ducele se interesă atunci de viața lui și Hernando răspunse la numeroasele sale întrebări. Timpul trecea și oamenii așteptau afară, dar acest fapt părea să nu-l preocupe pe nobil, care se întinse după plac la vorbă despre volumele care alcătuiau biblioteca, atunci când, din întâmplare, se ivise următorul subiect de conversație.

– Mi-ar plăcea să dispun ca tine de timp ca să mă dedic lecturii, își dori el la un moment dat. Profită de el, pentru că în curând nu vei mai putea să o faci.

Expresia de surpriză a lui Hernando nu trecu neobservată pentru duce.

– Nu-ți face griji, vei putea lua cu tine cărțile pe care le dorești. Silvestre, îl chemă atunci pe secretarul său, adu-mi actul. Să-ți explic, adăugă el cu documentul în mâini. După cum știi, am onoarea de a face parte din Consiliul de Stat al Maiestății Sale. În realitate, ceea ce îți voi spune este o problemă care privește Consiliul de Finanțe, dar funcționarii acestuia sunt atât de incapabili să obțină resursele de care are nevoie regele, încât don Filip nu face altceva decât să-și arate nemulțumirea împotriva lor când aceștia îi refuză banii. Alpujarras, îl anunță atunci don Alfonso înmânându-i documentul. Nu mi-ai cerut să-ți dau de lucru? zâmbi el. Aproape toate localitățile care alcătuiesc Alpujarras aparțin Coroanei, și Maiestatea Sa este furioasă că nu se încasează veniturile ce i se cuvin, și aceasta în ciuda faptului că li s-au acordat scutiri de la plata impozitelor pe comerț și alte beneficii celor care au repopulat regiunea. Chiar și așa, treimea regală pe care ar trebui să o obțină finanțele regatului nu reprezintă ceea ce ar fi de așteptat să fie; așa mi-a spus supărat, și atunci mi-a venit ideea că poate tu, care ai cunoscut zona, ai putea face cercetări pentru ca Maiestatea Sa să compare rapoartele tale cu ale Tribunalului Civil din Granada și ale Consiliului de Finanțe. Regele a acceptat propunerea mea cu bunăvoință. Ar vrea să le dea o lecție celor din Consiliu.

– Alpujarras! murmură Hernando.

Don Alfonso îi propunea să călătorească în Alpujarras! Țeapăn în jilț, simțindu-se incomod, pipăi documentul pe care i-l înmânase Silvestre și îl privi pe secretarul încruntat, rămas în spatele ducelui. Simți imboldul de a rupe sigiliul care închidea documentul, dar discursul lui don Alfonso îi cerea atenție.

– În urma expulzării noilor creștini din Alpujarras, regele a trimis agenți în Galicia, Asturias, Burgos și León ca să găsească îndeajuns de mulți coloni cu care să fie repopulate pământurile acelea. Noilor locuitori li s-au atribuit case și gospodării și, după cum ți-am spus, li s-au acordat beneficii la plata dărilor pe

comerț, pe lângă furnizarea de hrană și de animale pentru a dezvolta cultivarea pământului. Maiestatea Sa este conștientă de faptul că repopularea nu a fost completă și că multe localități au rămas nelocuite, dar chiar și așa... pământurile nu aduc veniturile corespunzătoare. Misiunea ta va fi aceea de a călători prin zonă ca trimisul meu personal, niciodată al regelui, ai înțeles? Maiestatea Sa nu dorește ca primarul general din Alpujarras sau economul principal să creadă că nu are încredere în ei.

Și atunci...? întrebă Hernando.

– Alt beneficiu acordat acelor oameni este acela de a-și putea împerechea iepele fără a mai avea nevoie de consimțământul regal, fapt pentru care e de presupus că herghelille au sporit considerabil în acești ani. Misiunea ta, cea care este înscrisă în acest document, va fi aceea de a găsi iepe bune de prăsilă pentru grajdurile mele. Tu te pricepi la cai. Evident, nu vei fi satisfăcut de nici una. Nu cred că pe pământurile acelea pot exista animale de calitate, dar dacă vei considera că vreunul merită într-adevăr, zâmbi el, nu șovăi să-l cumperi.

Hernando se gândi câteva clipe: Alpujarras, pământul său natal! Cu toate acestea, o sudoare rece îl năpădi brusc.

– Poate mai trăiesc acolo creștini care au suferit de pe urma războiului. Cum vor primi ei un creștin nou...?

– Nimeni nu va îndrăzni să ridice mâna asupra unui trimis al ducelui de Monterreal! ridică glasul don Alfonso. Dar nehotărârea oglindită pe chipul lui Hernando îl obligă să-și reconsidere afirmația. Tu erai creștin dinainte. Știai să te rogi. O făceai cu mine, îți mai amintești? Ne-am rugat împreună la Preasfânta Fecioară. Și acum te rogi. Bănuiesc că ai prieteni care pot depune mărturie pentru condiția ta, dacă ar fi pusă la îndoială de către cineva.

Hernando observă că Silvestre era încordat și că se apropia în spatele lui don Alfonso ca să-i audă răspunsul. Ce prieteni creștini a avut la Juviles? Andrés, sacristanul? Îl va fi urând pentru ceea ce îi făcuse mama lui preotului. Și altcineva? Nu izbutea să-și amintească de nimeni, dar nici nu trebuia să o recunoască

în fața ducelui; nu putea să-i dezvăluie faptul că eliberarea sa a fost doar rodul unei întâmplări.

– Ai prieteni, nu-i așa? întrebă Silvestre din spatele ducelui.

Don Alfonso îngădui intervenția secretarului său.

– I-am promis regelui că această cercetare va fi dusă la bun sfârșit, insistă nobilul.

Da... da, se bâlbâi Hernando, am prieteni.

Pe cine? Cum îi cheamă? sări secretarul.

Hernando își încrucișă privirea cu Silvestre. Omul părea să cunoască adevărul și îl sfredelea din ochi. Era ca și cum ar fi așteptat cu nerăbdare momentul acela: momentul în care va fi dezvăluită adevărata credință a celui care primea atâtea favoruri de la stăpânul său. Îi dăruise până și un cal din rasa cea nouă!

Pe cine? insistă Silvestre observând șovăielile moriscului.

Pe marchizul de Vélez! afirmă atunci Hernando ridicând glasul.

Don Alfonso se îndreptă de spate în jilț, Silvestre făcu un pas înapoi.

Don Luis Fajardo? se miră ducele. Ce poți avea tu de-a face cu don Luis?

Același lucru pe care l-am făcut și cu domnia voastră, explică Hernando. I-am salvat viața și unei fete creștine numite Isabel. I-am predat-o marchizului și fiului acestuia, don Diego, la porțile cetății Berja. Am salvat mai multe persoane, minți el, privindu-l fără pic de rușine pe Silvestre, care se schimbase la față. Ducele asculta cu atenție. Dar pentru aceasta trebuia să par morisc, căci altminteri mi-ar fi fost cu neputință să o fac. Unii au ajuns să afle despre mine, majoritatea nu. Isabel m-a cunoscut într-adevăr și, cum era vorba de o copilă, am dus-o acolo unde se afla clanul Vélez. Îi puteți întreba pe ei.

– Vorbești despre cel de al doilea marchiz de Vélez, „Diavolul Cap-de-Fier", care a luptat în Alpujarras. A murit la scurt timp după aceea, îi comunică ducele. Actualul marchiz, cel de al patrulea, se numește tot Luis.

Hernando oftă.

– Nu-ți face griji, îl încurajă don Alfonso, de parcă ar fi înțeles motivul acelui oftat. Putem confirma povestea ta. Fiul său Diego, cel care îl însoțea la Berja, cavaler al ordinului de Santiago, încă mai trăiește și, de altfel, este rudă de departe cu mine. „Diavolul" a luat în căsătorie o Fernández de Córdoba, spuse ducele, și lăsă să se scurgă câteva clipe. Te admir pentru ceea ce ai făcut în războiul acela blestemat, spuse el apoi. Și sunt sigur că toți cei care trăiesc în această casă împărtășesc acest sentiment, nu-i așa, Silvestre?

Don Alfonso nici măcar nu se întoarse spre secretarul său, dar tonul imperativ al cuvintelor sale a fost de ajuns pentru ca Silvestre să înțeleagă că stăpânul lui nu va mai tolera alte bârfe și suspiciuni asupra prietenului său morisc.

– Bineînțeles, excelență, răspunse secretarul.

– Atunci, ia legătura cu don Diego Fajardo de Córdoba și interesează-te de copila aceea creștină. Eu te cred, Hernando, lămuri el lucrurile, adresându-i-se. Nu am nevoie de confirmarea relatării tale, dar vreau ca atunci când vei străbate Alpujarras călare să fii primit cum se cuvine pentru ceea ce ești: un creștin care și-a riscat viața pentru ceilalți creștini. Regele nu trebuie să-și vadă primejduite interesele din pricina posibilelor bănuieli ale vechilor creștini care locuiesc pe acele meleaguri.

Ducele consideră încheiată o audiență care se prelungise mult mai multă vreme decât l-ar fi ocupat alte teme, oricât de importante ar fi fost, dar pe care le rezolva la repezeală.

– Să continuăm cu cererile, porunci don Alfonso. În aceeași clipă, de undeva, dintr-un loc pe care Hernando nu izbuti să-l vadă, ieși în fugă un paj de cancelarie ca să îl anunțe pe maestrul de ceremonii. Nu e nevoie, spuse ducele întrerupând cursa micuțului paj.

Copilul se opri și, uimit, îl întrebă pe copistul de cancelarie. Silvestre îi făcu semn să se întoarcă la o mică bancă situată într-un ungher ascuns și întunecat, unde se afla alt paj tânăr. Ducele însuși, încălcând protocolului, îl însoți pe Hernando până la ușă, o deschise și, în fața vizitatorilor surprinși, atenți mereu la

alergăturile pajilor cu instrucțiunile și mesajele sale, îl îmbrățișă și se despărți de el cu câte un sărut pe fiecare obraz. Multe persoane, care nu-și ascunseseră disprețul la intrarea moriscului, plecară acum privirile când acesta traversa din nou anticamera în drum spre grajduri.

Fiind încă în așteptarea confirmării din partea fiului marchizului de Vélez, zvonul despre ajutorul acordat în timpul revoltei de către Hernando lui Isabel și unui număr nedeterminat de creștini, care sporea pe măsură ce știrea se răspândea din gură în gură, se propagă atât în comunitatea creștină, cât și în cea moriscă. Sclavii morisci ai ducelui se ocupară să aducă vestea la cunoștința lui Abbas și a celorlalți membri ai sfatului, care găsiră în acele informații dovada tuturor acuzațiilor care se revărsau împotriva trădătorului.

Cum este cu putință? îi strigă Aisha într-una dintre ocaziile în care a vizitat-o. Se plimbau pe malul Guadalquivirului înspre moara din dreptul porții către Martos, aproape de tăbăcării, acolo de unde, cu mulți ani în urmă, se îmbarca pe luntrea *Fecioara ostenită*.

Consiliul municipal hotărâse să facă din zona aceea un loc de agrement pentru locuitorii Córdobei. Aisha nu lua în seamă oamenii care circulau în jurul lor: vorbea pe un ton ofensat, nu lipsit de tristețe.

– Ne-ai înșelat pe toți! Ți-ai înșelat neamul! Pe însuși Hamid!

– Era doar o copilă, mamă. Voiau s-o vândă ca sclavă! Nu da crezare bârfelor...

– O copilă la fel ca surorile tale! Le mai ții minte? Le-au ucis creștinii în piața din Juviles împreună cu peste o mie de femei. Peste o mie, Hernando! Iar cele care n-au fost asasinate au sfârșit prin a fi vândute la mezat în Piața Bibarrambla din Granada. Mii și mii de frați de-ai noștri au fost executați sau făcuți sclavi. Chiar și Hamid! Îl mai ții minte?

– Cum să nu-l țin minte pe...?

– Și Aquil și Musa... – îl întrerupse mama lui, gesticulând cu violență – ... ce mai știi de ei? Ne-au fost smulși de îndată ce-am ajuns în orașul ăsta blestemat și au fost vânduți ca sclavi, deși erau doar niște copii. Nici un creștin nu le-a venit în ajutor! Erau la fel de mici precum acea... acea Isabel de care vorbești acum.

Merseră o bună bucată de drum în tăcere.

Nu înțeleg, se plânse Aisha cu o voce stinsă, ajunși deja aproape de moara plutitoare care se folosea de curentul fluviului ca să macine grânele. Mi-a fost greu să trec peste povestea cu nobilul, dar acum... Ți-ai trădat neamul! Aisha se întoarse spre fiul ei; chipul îi exprima o fermitate pe care înainte nu o băgase de seamă la ea decât de puține ori. Poate că ești capul familiei... al unei familii care nu mai există, poate că ești singurul lucru care mi-a mai rămas în această lume, dar, chiar și așa, nu vreau să te mai văd vreodată. Nu vreau nimic de la tine.

– Mamă..., bâigui Hernando.

Aisha îi întoarse spatele și se îndreptă spre cartierul Santiago.

46

Hernando retrăi toate și fiecare în parte dintre momentele trăite în urmă cu paisprezece ani, când străbătuse același drum înspre Córdoba, murdar și vlăguit, împreună cu mii de morisci. Simți din nou povara bătrânilor pe care trebuise să-i ajute și auzi ecoul tânguirilor mamelor, ale copiilor și ale bolnavilor.

Porunci pe un ton cam răstit să se înnopteze în abația Alcalá la Real, aflată încă în construcție.

– Am putea continua drumul încă puțin, protestă don Sancho. Primăvara, zilele sunt mai lungi.

Știu, răspunse Hernando, foarte înțepat, de pe spinarea Zburătorului. Dar ne vom opri aici.

Don Sancho, hidalgoul desemnat de către duce să-l însoțească pe Hernando în călătorie, se încruntă la auzul instrucțiunilor imperative ale celui care nu cu multă vreme în urmă fusese elevul său. Cei patru servitori înarmați care îi însoțeau și care păzeau turma de catâri încărcați cu bunurile lor personale, își încrucișară privirile în semn de complicitate față de ceva care nu era decât o nouă dovadă de autoritate dintre cele multe vădite în zilele precedente. Hernando ar fi preferat să călătorească singur.

Cortegiul se instală în abație. Soarele începea să apună și moriscul ceru să-i fie din nou înșeuat Zburătorul și singur, la pas, observat de oamenii din sat, coborî de pe culmea unde se aflau fortăreața și abația, cu întinsele ogoare cultivate la picioarele sale și Sierra Nevada în depărtare. După ce părăsi medina și se află în câmp deschis, îi dădu pinteni Zburătorului. Calul său se năpusti berbecește cu vioiciune, ca și cum i-ar fi mulțumit pentru

galopul pe care i-l cerea călărețul după lungile, lentele și plictisitoarele zile în care trebuise să se acomodeze la ritmul catârilor.

Lui Hernando nu-i fu greu să recunoască șesul unde își petrecuseră noaptea în exodul lor spre Córdoba, dar îi fu într-adevăr greu să dea peste canalul de irigație în care Aisha îl spălase pe Humam după ce smulsese cadavrul acestuia din brațele Fátimei. Nu putea fi foarte departe de tabără. Străbătu călare ogoarele, atent la canalele de irigație care le udau. Nu însemnaseră mormântul micuțului; îl îngropaseră într-un loc neumblat, învelit doar în tăcerea tristă a Fátimei și în melodia monotonă îngânată de Aisha.

Crezu că ghicește locul, aproape de un fir de apă care mai curgea încă, la fel ca atunci. I-o datora, se gândi el. I-o datora Fátimei și copiilor lui, pe care nici măcar nu îi putuse îngropa; și-o datora lui însuși. Copilul din mormântul acela era tot ce îi mai rămăsese din soția și din copiii lui care, la fel ca Humam, se născuseră din pântecele Fátimei. Hernando descălecă în fața unui mic gorgan de pietre pe care trecerea timpului nu reușise să-l ascundă, convins că sub pământul acela zăcea cadavrul fiului Fátimei. Privi într-o parte și într-alta: nu se vedea nimeni; se auzea doar răsuflarea calului în spatele lui. Îl legă pe Zburător de niște tufișuri și se îndreptă spre canalul de irigație, unde se spălă încet și cu multă grijă. Admiră sclipirile roșietice ale soarelui crepuscular, își scoase mantia și îngenunche pe ea, dar când să înceapă rugăciunile, i se puse un nod în gât și izbucni în lacrimi. Plânse cu suspine, încercând să recite surele până când culoarea cenușie a cerului îi arătă că era momentul să încheie rugăciunea de seară.

Atunci se ridică, scotoci prin îmbrăcăminte și scoase o scrisoare scrisă cu cerneală de șofran: „scrisoarea morții", cea după care urma să fie recompensat decedatul atunci când acțiunile sale vor fi cântărite cu balanța divină.

Scurmă cu mâinile acolo unde bănuia că trebuie să se afle capul copilului și îngropă scrisoarea.

– N-am putut să-ți însoțim moartea cu această scrisoare, șopti el acoperind-o cu pământ. Allah va înțelege. Permite-mi să adaug în ea rugăciuni pentru mama ta și pentru frații pe care n-ai ajuns să-i cunoști.

Asemenea tuturor localităților pe care le traversaseră pe drumul care începea la Lanjarón, fortăreața în ruină dinaintea căreia Hernando nu se putuse împiedica să nu se gândească la sabia lui Mahomed îngropată la picioarele turnului acesteia, Ugíjar, capitala provinciei Alpujarras, părea aproape pustie. Locuitorii originari din Galicia și din Castilia sosiți pentru a le lua locul moriscilor expulzați nu erau destui pentru a repopula zona și aproape a patra parte din numărul total al satelor fusese abandonată. Senzația de libertate la trecerea prin vale, având culmile munților Sierra Nevada la stânga și masivul Contraviesa la dreapta, se văzu umbrită la apariția caselor încuiate și dărăpănate.

Dar, în pofida abandonului în care se afla cufundată localitatea, Hernando se bucură cu nostalgie de fiecare copac, de fiecare animal, de fiecare pârâiaș și de fiecare stâncă de pe drum; ochii lui străbăteau întruna peisajul, iar amintirile i se îmbulzeau în minte, în vreme ce don Sancho și servitorii nu încetau să se plângă, fără să ascundă dezgustul pe care li-l provoca sărăcia pământurilor și a oamenilor.

Trecuseră aproape două luni de când ducele îi vorbise despre misiunea lui și până sosise momentul plecării. În acest răstimp, Hernando vorbise cu Juan Marco, meșterul țesător în al cărui atelier muncea Aisha. Se cunoșteau. Odată, venise la atelier și vorbise cu el; era un arogant țesător de catifele, atlazuri și damascuri, care se considera mai presus față de cei care, în cadrul aceleiași bresle, aveau de-a face cu alt tip de țesături: mătăsari, fabricanți de văluri, torcători și mai cu seamă față de ceilalți țesători „mărunți", fabricanții de taftale. Meșterul nu-și ascundea interesul de a ajunge furnizorul casei ducelui de Monterreal.

– Mărește-i simbria pe zi, îi ceruse Hernando într-o seară.

Aşteptase, ascuns într-un colţ aproape de atelier, ca silueta mamei sale să dispară de pe stradă. De când cu cearta lor, Aisha nu mai admitea nici un fel de ajutor din partea fiului ei.

– De ce-ar trebui s-o fac? îi scăpase meşterului. Mama ta cunoaşte meşteşugul, ca multe femei din Granada, dar n-a ajuns niciodată să ţeasă. Ordonanţele mă împiedică să-i încredinţez alt fel de muncă în afara aceleia de a fi de ajutor...

– Oricum, măreşte-i simbria. De altfel, nu te va costa nimic.

Şi îi puse în palmă trei escudo de aur.

– Pentru tine e uşor de spus! Nu ştii cum sunt femeile astea: dacă îi măresc leafa uneia dintre ele, celelalte se vor arunca asupra mea ca nişte lupoaice...

Hernando suspină. Ţesătorul se lăsa rugat.

– Nimeni nu trebuie să afle; doar ea. Dacă îmi îndeplineşti rugămintea, voi interveni pe lângă duce să se intereseze de produsele tale, spusese Hernando, privindu-l drept în ochi.

Promisiunea lui Hernando, împreună cu monedele de aur, îl convinsese pe ţesător, care rămăsese totuşi cu ultima întrebare pe buze:

– Bine, dar... de ce?

– Asta nu te priveşte, îl întrerupsese Hernando. Mărgineşte-te să îndeplineşti partea ta din înţelegere.

Odată rezolvată această problemă, îi mai rămânea una singură. Cât de puţine erau măsurile de prevedere pe care trebuia să le ia înaintea unei călătorii! se gândise el după ce bătuse într-o noapte la poarta casei lui Arbasia. Importante amândouă, într-adevăr, dar numai două. Servitoarea care îi deschisese poarta îl lăsase să aştepte în vestibulul de la intrare, în penumbră. Ultima dată când trebuise să călătorească, se mărginise să lase casa pe mâinile Fátimei şi să-i ceară lui Abbas să aibă grijă de familia lui...

– Cărui fapt îţi datorez vizita, Hernando? E târziu, îi întrerupsese gândurile Arbasia, care părea obosit.

– Îmi cer iertare, maestre, dar trebuie să plec în călătorie și cred că în toată Córdoba există doar o singură persoană în care mă pot încrede.

Îi întinsese un sul de piele în interiorul căruia era ascunsă copia evangheliei lui Barnaba. Arbasia își imaginase despre ce era vorba și nu-și întinsese mâna să-l ia.

– Mă pui într-o situație neplăcută, adăugase el. Ce s-ar întâmpla dacă Inchiziția ar găsi acest document în posesia mea?

Hernando, la rândul său, ținuse brațul întins.

– Te bucuri de favorurile episcopului și ale consiliului catedralei. Nimeni nu te va deranja.

– De ce nu-l ascunzi acolo unde l-ai găsit? Au trecut ani de zile fără să fie descoperit...

– Nu este vorba despre asta. Desigur, l-aș putea ascunde în multe locuri. Singurul lucru pe care ți-l cer este ca, în cazul în care mie mi se întâmplă ceva, acest valoros document să nu se piardă din nou. Sunt sigur că tu vei ști ce să faci cu el dacă s-ar ivi această situație.

– Și comunitatea ta?

– N-am încredere în ei, recunoscuse Hernando.

– Nici ei în tine, după cât se pare. Am auzit zvonuri...

– Nu știu ce să fac, Cesare. Am luptat pentru legile și religia noastră cu riscul de a-mi pune viața în primejdie. Mi s-a spus că în acest scop trebuie să par mai creștin decât creștinii, iar acum, aceeași persoană care mi-a spus-o îmi refuză calitatea de musulman. Toată comunitatea mă disprețuiește... Ei cred că sunt un trădător. Până și propria mamă! Hernando trăsese aer în piept înainte de a continua. Și nu este doar asta: după câte am auzit, pentru frații mei, violența pare să fie singurul mod de a scăpa de opresiune.

Arbasia apucase evanghelia.

– Nu aștepta recunoștință din partea fraților tăi, îl sfătuise pictorul. Asta nu e altceva decât trufie. Caută doar să fii acceptat de Dumnezeul tău. Continuă să lupți pentru ceea ce simți, dar gândește-te întotdeauna că singura cale este cea a cuvântului,

cea a înțelegerii, niciodată cea a spadei. Arbasia rămase tăcut câteva clipe înainte de a-și lua rămas-bun: Pacea fie cu tine, Hernando.

– Îți mulțumesc, maestre. Pacea fie și cu tine.

La Ugíjar, primarul general al regiunii Alpujarras fusese înștiințat de sosirea lui. În același fel în care Hernando adoptase anumite măsuri înainte de a pleca, tot așa și ducele îi poruncise secretarului său să-i trimită vorbă primarului din capitala regiunii Alpujarras, cerându-i în același timp ca, prin veștile pe care i le-ar fi putut furniza familia Vélez, să o caute pe copila aceea, acum femeie în toată firea, care răspundea la numele de Isabel.

Hernando și însoțitorii săi ajunseră în piața bisericii. Templul era de-acum restaurat. Călare pe Zburător, își plimbă privirea peste locul acela. Câte experiențe trăise în piața aceea și în împrejurimile ei! Și-o reaminti înțesată de oamenii din armata lui Abén Humeya. Piața de mărfuri, ienicerii și turcii pe care îi văzuse pentru prima dată acolo. Fátima, Isabel, Ubaid, Salah, negustătorul, sosirea lui Barrax și sodomiții acestuia...

– Bine ați venit!

Hernando era atât de absorbit în amintiri, încât nici măcar nu băgase de seamă sosirea unui mic alai în frunte cu primarul general, un bărbat mic de statură și necioplit, cu părul la fel de negru ca și îmbrăcămintea lui, și pe care îl însoțeau doi alguazili. Hernando descălecă, imitându-l pe don Sancho. Primarul se îndreptă spre hidalgo, dar acesta îi făcu un semn brusc că trebuie să i se adreseze celuilalt călăreț.

– În numele guvernatorului Granadei, adăugă el, întorcându-se cu fața către morisc, vă spun „bine ați venit".

– Mulțumesc, spuse Hernando, și strânse mâna pe care i-o oferea solemn primarul.

– Ducele de Monterreal s-a interesat la guvernator de șederea voastră. V-am pregătit un loc unde veți fi găzduiți.

Mai mulți curioși se apropiară de grup. Hernando se agită, stingherit de primire, și, înțelegând că trebuie să-l urmeze pe

primar spre casa pe care o aveau pregătită, făcu un pas înainte, dar bărbatul își continuă discursul.

– Trebuie, de asemenea, să vă urez „bine ați venit" în numele excelenței sale, don Ponce de Hervás, judecător la Tribunalul Regal Suprem din Granada... Hernando își deschise mâinile în semn de ignoranță. Este, explică primarul, soțul doñei Isabel, copila pe care ați salvat-o în mod curajos de la sclavie din mâinile ereticilor. Judecătorul, soția sa și toată familia ar dori să vă mulțumească personal și, prin mijlocirea umilei mele persoane, vă roagă ca, de îndată ce vă veți încheia misiunea care vă aduce în Alpujarras, să vă îndreptați spre Granada, unde veți fi onorați în casa excelenței sale.

Hernando lăsă să-i scape un zâmbet. Copila trăia. Chiar acolo, în piața aceea, trăsese de funia cu care era legată, încercând să-i ocolească pe negustorii din bazar și să nu ia în seamă ofertele primite. „O să poți lua pe ea mai mult de trei sute de ducați!" își aminti el că îi strigase unul dintre ieniceri la porțile casei lui Abén Humeya.

Ce răspuns să-i dau? întrebă primarul.

Cui? întrebă Hernando, revenindu-și în fire din amintiri.

Judecătorului. Așteaptă răspuns la invitația sa. Ce răspuns să-i dau?

– Spuneți-i că da... Că voi merge la el acasă.

Ducele avea dreptate: iepele prăsite în Alpujarras nu erau de bună calitate. Erau animale mici de statură, greoaie, cu gâturi scurte și țepene și capete mari care păreau să le împovăreze peste măsură. Hernando străbătuse sate și localități întrebând de cai și o făcuse singur, hotărâre pe care nici don Sancho, nici servitorii n-o discutataseră, călare pe un Zburător care, prin simpla sa apariție, trezea admirația oamenilor sărmani ce se apropiau de el, încercând să-i vândă vreunul dintre caii lor. Nimeni nu recunoscuse în el pe unul dintre moriscii care se ridicaseră la luptă cu paisprezece ani în urmă. Era îmbrăcat în stil castilian, cu un lux care îl stânjenea; ochii albaștri și tenul, mai palid chiar și decât al

multor locuitori din Alpujarras, îl făceau să nu trezească nici cea mai mică bănuială. Simțindu-se trădător al celor de același neam cu el, profitase de lecțiile date de către don Sancho și încercase să vorbească fără să folosească rostirea caracteristică pentru morisci. Toate acestea îi conferiseră libertate de mișcare. Vizitase Juviles. Mai multe localități din district erau părăsite, iar în satul în care își trăise primii ani de viață nu locuiau mai mult de patruzeci de persoane.

Cu sentimentele trăite la vederea caselor din sat, a bisericii și a pieței care se deschidea lângă templu, îl urmă pe primar spre locul unde acesta avea patru cai care poate că l-ar fi interesat. Traversând piața, închise ochii și, într-o clipă, auzi zgomotul archebuzelor și al țipetelor scoase de femei, simți mirosul de pulbere, de sânge și de frică. O mie de femei muriseră în piața aceea! Respiră adânc, încercând să-și revină... În noaptea aceea o văzuse pe Fátima pentru prima dată, în noaptea aceea muriseră surorile lui vitrege. În noaptea aceea devenise un erou în ochii mamei sale, aceeași care acum îl disprețuia...

De îndată ce bărbatul se îndreptă spre împrejurimile satului, către ceea ce fusese vechiul său cămin, Hernando înțelese că acesta folosea țarcul catârilor săi pentru a-și crește caii. Mergea alături de primar, ducându-l pe Zburător de căpăstru și, pe măsură ce se apropiau, sunetul copitelor acestuia lăsă locul în auzul său tropotului Băbuței atunci când venea singură în sat, anunțând sosirea în scurt timp a turmei. Nu se putu împiedica să nu evoce spaima de moarte pe care o simțea atunci când trebuia să-l întâlnească pe tatăl său vitreg. Brahim... Ce s-o fi întâmplat cu el? Măcar de-ar fi murit!

Examină cei patru cai ai primarului, prefăcându-se că ar fi mai interesat decât era și profită să arunce un ochi pe ici, pe colo. Descoperi uitate într-un colț nicovala pe care îndrepta potcoavele și câteva obiecte în care i se păru că își regăsește o parte din copilărie. Casa, nelocuită, era folosită doar ca depozit, după cum îi spuse primarul, și drept crescătorie de viermi de mătase pe care el însuși o exploata împreună cu soția sa.

– Odăile de la etaj erau deja pregătite cu rafturi din împletituri de nuiele de-a lungul pereților pentru creșterea gogoșilor, explică el, de parcă situația aceea l-ar fi scutit de cine știe ce efort. N-am avut altceva de făcut decât să profit de munca ereticilor! râse el.

Primarul fu supărat de refuzul lui Hernando de a-i cumpăra singura iapă pe care o poseda.

Nu veți găsi nimic mai bun pe tot muntele, îi aruncă el, și scuipă pe pământ.

– Îmi pare rău, răspunse Hernando. Nu cred că este ceea ce ducele dorește pentru grajdurile sale.

La simpla menționare a nobilului, omul se agită neliniștit, de parcă l-ar fi insultat pe nobil cu scuipatul său.

Leneși, indolenți și trândavi; aceasta fusese impresia pe care și-o făcuse despre cei ce repopulau pământurile care pe vremuri aparținuseră alor săi. Îl lăsă pe primar cu mârțoaga și gogoșile lui de mătase și urcă pe coastele masivului. Toate micile terase câștigate muntelui vreme de ani de zile, atât cea muncită de el, cât și cea a lui Hamid și ale multor altora, morisci harnici care muncind cu sapa scoteau rod din piatră seacă, erau lăsate în paragină și năpădite de buruieni. Zidurile mici de piatră care susțineau terasele și care urcau pe coastele muntelui se vedeau năruite pe multe porțiuni, și pământul aluneca de la unele la altele fără nici cea mai mică opreliște; canalele care irigau ogoarele și livezile, sparte și neîngrijite, lăsau să scape apa, izvor al oricărei vieți.

Nepricepuți la cultivarea pământului și incapabili de creșterea animalelor, conchise Hernando. Fiecare dintre cei care repopulaseră regiunea poseda de trei ori mai mult pământ decât avuseseră moriscii și, cu toate acestea, mureau de foame. Sătenii încercau să-și scuze delăsarea.

– Toate aceste pământuri aparțin regelui, îi explică un galician gras, înconjurat de localnici, la un popas pe care Hernando îl făcuse la o ospătărie, și ca atare depind direct de guvernatorul Granadei, între care și cele din pădurea cu copaci înalți, unde

vitele se hrănesc cu ceva iarbă, cu tufe și trifoi în timpul verii. Fiind pășuni comunale, mulți oameni de vază de la oraș, prieteni ai guvernatorului, își trimit turmele să pască în Alpujarras și permit, cu nepăsare, ca animalele să distrugă recoltele și duzii. În plus, când vine momentul să le strângă sau să le mute de pe o pășune pe alta, folosesc oameni înarmați care își aleg cele mai bune vite, chiar dacă nu sunt ale lor.

– Ni le fură, excelență, strigă, ieșindu-și din fire, un alt bărbat, iar primarul din Ugíjar nu face nimic ca să ne apere.

Dar Hernando nu-l auzea. Își amintea cu nostalgie cum, copil fiind, trebuia să refacă turmele, după ce fuseseră risipite ca oamenii să scape de plata dijmei.

– Va face ceva excelența voastră? insistă galicianul, încercând să-l apuce pe Hernando de braț, acțiune întreruptă brusc de un bătrân care se afla lângă ei.

– Am venit doar să cumpăr cai, îi răspunse Hernando cu o anumită bruschețe.

Ce știau creștinii ăia ce erau furturile și încălcările drepturilor oamenilor? Ce știau ei despre impunitatea cu care erau maltratați moriscii? se gândi el observând speranțele cu care îl întrebau. Nici măcar nu plăteau dările pe comerț: erau scutiți. Munciți! fu el pe punctul de a-i îndemna.

În ciuda faptului că era sigur în legătură cu cauzele reducerii veniturilor regelui și încă și mai sigur că acolo nu avea să găsească nici o iapă care să merite să fie achiziționată pentru grajdurile lui don Alfonso, Hernando hotărî să-și prelungească șederea în Alpujarras. Iritarea lui don Sancho și a servitorilor pentru faptul că trebuiau să locuiască într-o casă mică lipsită de confort și într-un sat pierdut de lume era o recompensă suficientă pentru el. Primarul necioplit și abatele din Ugíjar, împreună cu unii dintre cei șase canonici, reprezentau singurele persoane cu care hidalgoul își putea permite o fărâmă de conversație. Hernando, călare, părăsea Ugíjar în zori, după slujba religioasă. Îi plăcea să o facă dând ocol casei lui Salah, negustorul, locuită

acum de o familie creștină, și străbătea toate acele localități pe care le cunoscuse în timpul răscoalei. Studia comerțul și vorbea cu oamenii ca să afle care erau problemele reale pentru care activitatea din această zonă, în care atâția și atâția morisci se hrăniseră și își educaseră familiile, se împotmolise. Uneori, cerea adăpost pentru noapte în vreo casă și dormea departe de Ugíjar. Urcă până la castelul de la Lanjarón, dar nu îndrăzni să dezgroape sabia lui Mahomed. Ce să facă cu ea? În schimb, îngenunche și se rugă singur.

Dar plictiseala bătrânului și spilcuitului don Sancho era atât de mare încât, într-o zi, insistă pe lângă Hernando să-l însoțească în peregrinările sale.

Sunteți sigur? îl întrebă moriscul. Gândiți-vă că zonele prin care umblu sunt extrem de sălbatice...

Te îndoiești de iscusința mea într-ale călăriei?

Plecară într-o dimineață la răsăritul soarelui; hidalgoul se gătise de parcă urma să ia parte la o vânătoare regală. Hernando aflase despre niște cai care pășteau în apropierea pasului Ragua și o porni spre Válor, pentru ca de acolo să urce pe munte, pe poteci sau peste câmpuri. Acum era rândul lui să-l învețe ceva pe vărul ducelui.

Știu care este scopul misiunii tale, îl avertiză în gura mare hidalgoul de pe celălalt mal al unui pârâiaș peste care Zburătorul sărise fără probleme.

Don Sancho dădu pinteni calului și acesta sări și el. Hernando trebuise să recunoască faptul că hidalgoul se descurca în șa cu o dezinvoltură neobișnuită pentru vârsta lui.

Nu cred că este necesar tot acest circuit pentru a cerceta de ce nu obține regele suficiente venituri...

– Cunoașteți ogoarele și unde și ce se cultivă? îl întrebă Hernando. Don Sancho clătină din cap în semn că nu. Atunci, vă e teamă?

Hidalgoul se încruntă și plesni din limbă, iar calul se puse în mișcare.

Era o zi splendidă de sfârșit de mai, însorită și răcoroasă. Urcară în continuare, don Sancho în urma lui Hernando. Evitară

râpe, coborâră prin trecători și depășiră tot felul de obstacole. Cei doi călăreți erau de-acum concentrați în șa și la pământul pe care călcau, luându-se la întrecere fără să-și vorbească, auzind doar răsuflarea animalelor și vorbele de încurajare cu care fiecare dintre ei îi îmboldea. Deodată, Hernando se trezi în față cu un perete aproape vertical pe care se ghicea o cărare pentru capre. Nu se gândi de două ori: se ridică în scări și cu o mână se prinse de coama calului, aproape de fruntea Zburătorului; atunci îi dădu pinteni cu putere, calul începu să urce și Hernando, trăgând de coamă și ținând hățurile în cealaltă mână, își lipi trupul de grumazul Zburătorului, care aproape că privea cerul.

Calul începu să urce în mici salturi, unul după altul, fără să se oprească o clipă, incapabil să se miște normal pe acel perete vertical. Pietrele de pe cărare săreau în gol și doar la mijlocul urcușului, când Zburătorul se dezechilibră și alunecă o scurtă porțiune în jos, așezat pe crupă și nechezând, Hernando înțelese marele risc la care se expunea: dacă s-ar fi înclinat câtuși de puțin, dacă Zburătorul s-ar fi dat măcar și un pic într-o parte, amândoi s-ar fi rostogolit inevitabil pe perete în jos.

– Urcă! strigă el, înfigându-și pintenii în crupa animalului. Hai!

Zburătorul se ridică pe picioare și săltă din nou spre în sus. Hernando aproape că fusese trântit la pământ.

– Îți vei pierde viața! strigă don Sancho de la poalele prăpastiei.

– *Allahu Akbar!* urlă Hernando la urechea Zburătorului, în zgomotul pietrelor căzând, al copitelor alunecând pe pământ și al pufniturilor sale; își menținea trupul prăvălit pe gâtul animalului și capul cam între urechile lui. Allah este mare! repetă el, la fiecare săritură spre culme pe care o izbutea calul.

Zburătorul aproape că fusese nevoit să escaladeze capătul trecătorii, acolo unde se termina, și mâinile nu mai puteau să continue să-i dea avânt spre în sus. Hernando sări din șa și alergă în față ca să tragă de hățuri și să-l ajute. Cal și călăreț, asudați, tremurau și gâfâiau într-o poieniță împânzită de flori.

În genunchi, Hernando se aplecă în gol. Îi lipsea aerul și nu era în stare să-și controleze tremuratul.

Acum e rândul meu! strigă din nou don Sancho când văzuse apărând capul moriscului pe marginea prăpastiei. Nu putea fi decât moriscul! Santiago!

– Nu! strigă Hernando. Hidalgoul se opri exact înainte de a ataca trecătoarea. Hernando izbuti să se ridice. Este o nebunie! strigă el de sus.

Don Sancho sili calul să dea câțiva pași îndărăt ca să reușească să-l vadă pe morisc.

– Sunt hidalgo..., începu să recite don Sancho.

O să-și piardă viața, se gândi Hernando. Iar el va purta vina. Îl încurajase!

Pentru numele lui Dumnezeu și al Preasfintei Fecioare, un cavaler spaniol este în stare să urce pe acolo pe unde a urcat un...!

– Domnia voastră da, îl întrerupse Hernando înainte de a fi menționat condiția sa de morisc. Calul domniei voastre nu!

Hidalgo se gândi o clipă și privi trecătoarea. Calul se agita neliniștit. Își ridică privirea spre cer, mângâie ușor animalul și, rămas cu capul descoperit, scrâșni din dinți și cedă la sfaturile lui Hernando.

– Călăriți într-adevăr bine, recunoscu Hernando după ce coborî din poieniță dând ocol piscului pe care se afla și se întâlni cu don Sancho.

Zburătorul era asudat și sângera din coastele rănite de pinteni.

– Știu, replică hidalgoul, căutând să-și ascundă ușurarea că nu mai trebuise să meargă pe urmele moriscului.

– Să ne întoarcem la Ugíjar, propuse Hernando, mândru să se simtă superior unui hidalgo.

În aceeași noapte, Hernando anunță că a doua zi de dimineață aveau să plece la Granada.

– După cum se pare, îi povesti don Sancho în timpul călătoriei, doña Isabel a fost luată sub ocrotire de către marchizul de Vélez.

Mergeau amândoi înaintea servitorilor și a catârilor, cu hățurile cailor lăsate liber.

– De unde știți?

– De la abatele principal din Ugíjar. El mi-a explicat aceasta, și încă de mai multe ori, bineînțeles, când tu umblai pe munte.

Hernando ridică din sprâncene de parcă n-ar fi înțeles.

– Da, da, îi reproșă don Sancho. Doña Isabel a intrat în casa marchizului pentru a sluji ca doamnă de companie a fetelor, a învățat cu ele și a știut să se facă atât de iubită, încât succesorul „Diavolului Cap-de-Fier" a oferit o importantă dotă pentru căsătoria ei. Atunci, s-a măritat cu un avocat căruia i-a mers bine cu ajutorul familiei Vélez, și care, fiind susținut de un alt Fajardo de Córdoba, magistrat la Sevilla, a ajuns judecător la una dintre secțiile Tribunalului Suprem din Granada.

– Aceasta e o funcție importantă?

Don Sancho lăsă să-i scape o fluierătură înainte de a răspunde:

– Tribunalul Suprem din Granada, pe lângă cel de la Valladolid, este tribunalul cel mai important din regatul Castiliei. În Aragón sunt altele. Mai presus de acesta, și numai exclusiv în privința anumitor probleme, există doar Consiliul Castiliei, care îl reprezintă pe Maiestatea Sa. Da, sigur că e o funcție importantă. Don Ponce de Hervás este judecător la una dintre secțiile civile. Toate procesele din Andaluzia se termină la el sau la vreunul dintre colegii săi. Acest fapt aduce multă putere... și bani.

– Este bine plătit?

– Nu fi naiv. Știi ce spunea ducele de Alba despre justiția din această țară? Hernando se întoarse în șa spre don Sancho. Că nu există vreo cauză, fie ea civilă sau penală, care să nu fie vândută precum carnea la măcelărie și că majoritatea sfetnicilor se vând zilnic celor care vor să-i cumpere. Să nu te judeci niciodată cu un om puternic.

– Și asta o spunea tot ducele?

– Este un sfat pe care ți-l dau eu.

Înnoptară la Padul, la ceva mai mult de trei leghe de Granada, întrucât nu voiau să ajungă acasă la amfitrionii lor la niște ore

nepotrivite, iar Hernando îl surprinse pe don Sancho cu insistența lui de a merge la biserică înainte de a pleca a doua zi de dimineață. Acolo încheiase căsătoria cu Fátima potrivit edictului principelui don Juan de Austria. O nuntă falsă, valabilă doar în ochii creștinilor, dar care pentru el însemnase o rază de speranță. Fátima... Biserica, pustie la ora aceea, i se păruse un spațiu rece, la fel de înghețat ca și sufletul lui. Închise ochii, îngenunche, și se prefăcu că se roagă, dar de pe buze nu ieșea decât „Moartea este o îndelungată speranță". Fraza aceea îl urmărea, părea să-i fi pecetluit destinul chiar din ziua când o rostise pentru ea. De ce, Dumnezeule? De ce Fátima...? Trebui să-și șteargă lacrimile înainte de a se ridica și, spre uimirea lui don Sancho, păstră o tăcere îndârjită până ajunseră în orașul renumit pentru palatul Alhambra. Sosiră acolo pe la mijlocul dimineții prin Poarta Târgului de Vechituri. Traversară râul Darro printr-o zonă în care se vindeau tot felul de scânduri. O căpățână, vârâtă într-o cușcă ruginită de fier care atârna de arcada porții orașului, îl primi cu lugubrul său semn rău-prevestitor. Câțiva țărani și negustători care încercau să traverseze poarta protestară când Hernando se opri să citească inscripția așezată deasupra cuștii:

ACEASTĂ CĂPĂȚÂNĂ ESTE A MARELUI CÂINE ABÉN ABOO,
CARE PRIN MOARTEA SA A PUS CAPĂT RĂZBOIULUI

– L-ai cunoscut? întrebă don Sancho în șoaptă, în vreme ce oamenii, înfuriați, le-o luau înainte pe de lături cu catârii și caii pentru a-i ocoli pe cei doi călăreți care se opriseră pe mijlocul drumului.

Pe Abén Aboo? Câinele ăla castrat îl vânduse ca sclav lui Barrax și i-o dăduse în căsătorie pe Fátima lui Brahim. Hernando scuipă.

– Văd că l-ai cunoscut, spuse hidalgoul pe un ton răspicat și își îmboldi calul în urma lui Hernando, care se grăbise să treacă pe sub căpățâna regelui din al-Ándalus.

Urmând cursul râului Darro, care străbătea orașul, ajunseră până la zgomotoasa Piață Nouă, lungă și îngustă, unde râul

dispărea până ieșea din nou la suprafață dincolo de biserica Sfânta Ana. La dreapta, povârnișul ce urca la Alhambra, care încununa orașul; la stânga, un mare palat aflat încă în construcție.

– Cum vom ști unde locuiește don Ponce? îl întrebă Hernando pe hidalgo.

– Nu cred că ne va fi greu. Don Sancho se îndreptă spre un alguazil înarmat care se afla dinaintea palatului în construcție. Căutăm reședința lui don Ponce de Hervás, îi spuse pe un ton autoritar, de pe cal.

Alguazilul înțelese limbajul poruncitor al nobililor.

– În acest moment, excelența sa se află acolo, înăuntru. Omul arătă spre clădirea la care făcea de strajă. Vă aflați în fața Tribunalului Suprem, dar el locuiește într-un conac din Albaicín. Vreți să-l înștiințez?

– Nu dorim să-l deranjăm, răspunse don Sancho. Vrem doar să ajungem la el acasă.

Alguazilul străbătu piața cu privirea și chemă doi puști care se jucau prin preajmă.

– Cunoașteți conacul judecătorului don Ponce de Hervás? le strigă el.

Hernando, don Sancho și servitorii cu catârii, îndrumați de copii, pătrunseră în labirintul de ulicioare care alcătuiau Albaicínul Granadei și care se înălțau pe celălalt versant al văii pe care o forma râul Darro, în fața palatului Alhambra. Se vedea că multe dintre căsuțele proprietate a moriscilor erau închise și părăsite și, la fel ca la Córdoba, acolo unde fusese înălțată o moschee, apărea acum o biserică, o mănăstire sau un spital dintre multele care se puteau număra în Granada. Urcară un lung povârniș, strâmt și sinuos, și coborâră pe un altul mult mai scurt și mai abrupt care lua sfârșit în poarta mare cu două canaturi a unei case. De-acum descălecat, după ce lăsase caii împreună cu catârii în grija servitorilor, Hernando le oferi băieților câte un bănuț de aramă, în vreme ce Sancho bătea într-una din porți cu un ciocan în formă de cap de leu.

Îi primi un portar în livrea care, atunci când auzi numele lui Hernando și după ce îi lăsă grăbit în grădinile ce se deschideau în spatele marii porți, dădu fuga să o anunțe pe stăpâna sa. Hernando și don Sancho se sprijiniră de una dintre multele balustrade construite care îngrădeau grădini lungi și înguste și livezi ce coborau pe versant în terase, de la casă până la hotarul cu alte conace sau cu locuințele morisce simple și sărăcăcioase cu care împărțeau spațiul din Albaicín. Amândoi priviră în față, vrăjiți: în parfumul florilor și al pomilor fructiferi, în susurul apei din numeroasele havuzuri, palatul Alhambra se înălța de cealaltă parte a văii râului Darro, magnific, splendid, de parcă i-ar fi invitat să-și întindă mâinile spre el.

– Hernando...

Vocea se auzi timidă și stinsă în spatele lui.

Hernando zăbovi să se întoarcă cu fața spre ea. Oare cum era acum copila aceea cu părul bălai și ochi căprui mereu speriați? Fu primul lucru la care se uită cu atenție: părul blond, strâns într-un coc, contrasta cu rochia neagră a unei femei frumoase ai cărei ochi, deși erau împăienjeniți de lacrimi, se vedeau expresivi și strălucitori.

– Pacea fie cu tine, Isabel.

Femeia strânse din buze și încuviință, amintindu-și de salutul de despărțire al lui Hernando la Berja, înainte ca salvatorul ei să plece în galop întins, chiuind și învârtindu-și hangerul deasupra capului. Isabel ținea în brațe un sugar și, lângă ea, doi băieți, unul agățat de fusta ei și celălalt, mai mare, de vreo șase ani, nemișcat lângă ea. Îl împinse din spate pe cel mare ca să înainteze.

– Fiul meu Gonzalico, îl prezentă ea, când micuțul întindea rușinat mâna dreaptă.

Hernando evită să i-o strângă și se așeză pe vine în fața lui.

– Ți-a vorbit mama ta de unchiul tău Gonzalico? iar copilul încuviință. A fost un băiat foarte, foarte curajos, zise Hernando și simți că i se pune un nod în gât, drept pentru care își drese vocea înainte de a continua. Ești și tu la fel de curajos ca el?

Gonzalico își întoarse privirea spre mama sa, care încuviință cu un zâmbet.

– Da, afirmă el.

– Într-o zi, o să ieșim la plimbare călare, vrei? Am un armăsar care aparține crescătoriei de cai a regelui Filip, cel mai bun din Andaluzia.

Ochii micuțului erau larg deschiși. Fratele lui dădu drumul fustei mamei sale și se apropie de cei doi.

– Acesta este Ponce.

– Cum îl cheamă? întrebă Gonzalico.

– Pe cal? Zburătorul. Vreți să călăriți pe el?

Cei doi copii încuviințară.

Hernando le ciufuli părul și se ridică.

– Însoțitorul meu, don Sancho, spuse el, arătând spre hidalgo, care făcu un pas în față ca să se încline asupra mâinii întinse de Isabel.

Hernando o privi pe Isabel când ea răspundea la întrebările îndatoritoare și politicoase ale lui don Sancho. Copila înspăimântată de pe vremuri se prefăcuse într-o femeie frumoasă. Pentru câteva clipe, o văzu zâmbind și mișcându-se cu delicatețe, știindu-se observată. Când hidalgoul se retrase un pas și Isabel își întoarse privirea spre el, ochii ei căprui îi transmiseră mii de amintiri. Hernando fu străbătut de un fior și, ca și cum ar fi vrut să se elibereze de acele senzații, o rugă să-i povestească numaidecât cum fusese viața ei de-a lungul ultimilor ani.

47

Judecătorul don Ponce de Hervás își înfrână firea austеră și rezervată printr-o atitudine recunoscătoare față de Hernando, luându-i prin surprindere chiar și pe servitorii casei. Era un bărbat mic de statură, cu o față rotundă și trăsături blajine, corpolent, îmbrăcat mereu în negru și care era cu un cap mai scund decât soția sa, față de care manifesta adorație. Îl onoră pe oaspetele său cu un dormitor sobru la etajul al doilea al conacului, alături de cel al soților, cu ieșire într-o terasă cu vedere spre grădini, cu fața către Alhambra. Don Sancho fu instalat la primul nivel, într-o zonă aproape de camera copiilor, de cealaltă parte a unui lung culoar plin de cotloane care traversa reședința.

Cu toate acestea, prezența lui Hernando nu modificase obiceiurile lui don Ponce, care își dădea toată silința în munca lui, de parcă și-ar fi găsit în ea recunoașterea pe care nu o obținea alături de protejata unui grande de Spania și care doar cu o mișcare a mâinii, un zâmbet sau un cuvânt, îl eclipsa pe judecătorul cel mic de statură. Don Sancho, la rândul său, îi ceru permisiunea amfitrioanei de a rătăci prin Granada în căutarea companiei rudelor și a cunoscuților. Hernando, așadar, își petrecea zilele în conac împreună cu Isabel și copiii acesteia.

Cu permisiunea judecătorului, în primele zile, Hernando se folosi de masa de scris pe care acesta o avea la parter pentru a-i scrie ducelui și a-l informa de rezultatul cercetărilor sale.

„Ar fi cazul să se înființeze o vamă pentru mătăsuri la Ugíjar", propusese el după ce atrăsese atenția în legătură cu firea leneșă a oamenilor și cu problemele pe care le întâmpinase în drumurile

sale prin Alpujarras. „În felul acesta, localnicii nu ar mai trebui să își vândă ieftin mătăsurile la Granada, după cum se pare că se văd siliți să o facă în ziua de azi. Prin aceasta, ar evita cheltuielile de călătorie până la oraș și nici nu ar face concurență numeroaselor ateliere de țesut din Granada, întrucât ei s-ar aproviziona cu mătase din multe alte locuri decât din Alpujarras..."

Niște râsete de copii îl întrerupseră din lucru. Hernando se ridică de la masa de scris din lemn sculptat a judecătorului și se apropie de o ușă cu două canaturi, întredeschisă, lăsând să intre adierea venind din grădina principală a conacului: o fâșie de pământ lungă și îngustă care pornea de la una dintre laturile clădirii la nivelul parterului. În mijloc, ocupând toată lățimea, era un bazin alimentat de numeroase fântâni arteziene dispuse pe margini la intervale egale. Grădina era acoperită de bolți de viță-de-vie susținute de arcade, și care, în perioada aceea de primăvară, erau dese, așa că închideau un tunel răcoros și plăcut ce se termina cu un chioșc. Sub bolțile de viță de vie erau amplasate bănci special construite de la care se puteau admira numeroasele șuvoaie de apă ce se ridicau în aer înainte de a cădea în bazin.

Hernando se sprijini de unul dintre canaturile ușii. Pe o bancă era așezată Isabel cu o broderie în poală. Îi privea zâmbitoare pe băieții ei care alergau, încercând să scape de supravegherea guvernantei. O rază de soare ce se filtra prin bolta de viță-de-vie îi lumina chipul în umbra tunelului înfrunzit. Hernando o privi, îmbrăcată în obișnuita ei rochie neagră: părul bălai, același care îi atrăsese atenția cu ani în urmă și care o salvase de la sclavie, scotea în evidență niște trăsături dulci și plăcute, buze cărnoase, gâtul lung sub părul strâns la spate și niște sâni generoși luptându-se cu rochia care îi apăsa; talie îngustă și șolduri late, trupul voluptuos al unei tinere mame cu trei copii. Soarele se reflectă pe mâna ei când Isabel o întinse ca să-i atragă atenția lui Gonzalico să nu se apropie atât de mult de bazin. Hernando urmări mișcarea acelei mâini albe și delicate și rămase fermecat. Apoi îl privi pe băiețel, dar acesta alerga din nou dinaintea

guvernantei, fără să o ia în seamă pe mama lui. Un fior de tulburare îi străbătu spinarea lui Hernando când se întorsese spre Isabel: ochii ei căprui erau ațintiți asupra lui. Respirația i se acceleră observând sânii lui Isabel agitându-se sub „cartonul de piept"[1] care îi ținea prizonieri. Ce i se întâmpla? Emoționat, îi susținu privirea câteva clipe, sigur că își va deturna atenția către copii sau broderie, dar ea nu cedă. În momentul în care începea să simtă că fiorul îi cobora înspre josul trupului, părăsi brusc locul acela, căută un servitor și îi porunci să-i pună dârlogii Zburătorului.

O săptămână mai târziu, don Ponce și soția sa organizară o petrecere în onoarea oaspetelui lor. În timpul celor șapte zile, când lucra diminețile, Hernando, cu spatele la uși, încerca să se concentreze asupra raportului către duce și să nu ia în seamă râsetele care păreau să-l cheme din grădină.

Organizarea unui târg anual scutit de taxe pentru ca locuitorii din Alpujarras să-și poată vinde mărfurile... Amenajarea unui punct vamal... Plantarea duzilor și a viilor... Permisiunea ca localnicii să-și poată vinde pământurile atribuite... Organizarea justiției în zonă... Stăpânindu-și instinctul care îl făcea să se întoarcă spre grădină ca să o vadă pe Isabel, dezvoltă toate și pe fiecare în parte dintre ideile care îi trecuseră prin minte cu scopul promovării comerțului în zonă și pentru a înlesni astfel creșterea veniturilor regale. Dar adevărul este că lucra încet, se simțea obosit. Nu dormea bine. În timpul nopților, fiecare zgomot pe care îl auzea din dormitorul doñei Isabel răsuna în odaia lui. Fără să vrea, fără să se poată stăpâni, se trezi că își ascute auzul, că își ține respirația ca să audă șoaptele de dincolo de perete; i se păru chiar că aude foșnetul cearșafurilor și scârțâitul patului de lemn, cu siguranță lipit de perete, când Isabel își

[1] Corsaj rigid alcătuit din carton sau scândurele, un fel de strămoș al corsetului, care acoperea torsul unei femei și care avea rolul de a aplatiza sânii și a strânge talia, conform normelor de eleganță uzuale în secolele al XV-lea și al XVI-lea. (n.tr.)

schimba poziția. Pentru că ea trebuia să fie; în nici un moment din acele nopți tulburătoare nu-și putuse închipui că vreunul dintre acele sunete ar fi provenit de la judecător. Uneori, se gândea la Fátima și i se strângea stomacul, ca prima dată când, după moartea ei, se dusese la bordel, însă după câteva clipe se trezea din nou atent la cele ce se întâmplau în încăperea alăturată. Dar, în timpul zilei, la lumina soarelui, se străduia să o evite pe Isabel, oscilând între rușine și stinghereală.

În dimineața zilei când urma să aibă loc petrecerea, reuși să pună punct final raportului său; într-o scrisoare separată, îi comunica ducelui despre șederea sa în casa lui don Ponce de Hervás și a soției sale Isabel. Cum nu dispunea de sigiliu, îi ceru judecătorului să o pecetluiască cu al său și, profitând de un convoi care, potrivit lui don Ponce, urma să plece spre Madrid, îl trimise pe unul dintre servitori cu această însărcinare.

Petrecerea era prevăzută să înceapă pe înserat. Hernando și don Sancho au fost înzestrați, pe socoteala judecătorului, cu veșminte noi potrivit cu fastul exagerat pe care acesta dorea să-l acorde evenimentului. În picioare, la intrarea în conac, așa cum îi rugase don Ponce, hidalgoul și Hernando îi așteptau pe oaspeți pentru a le fi prezentați. Don Sancho nu-și putea ascunde nervozitatea.

– Ar fi trebuit să înveți să dansezi, îi spuse el, admirându-se plin de orgoliu.

– Campanela! glumi Hernando făcând o mică săritură în aer.

– Arta dansului..., începu să replice hidalgoul.

Niște aplauze măsurate îi întrerupseră cuvintele.

– Știi să și dansezi? se auzi un glas de femeie.

Hernando se întoarse. Isabel încetă să mai bată din palme și se îndreptă spre ei dreaptă și semeață. Mergea cu pași mărunți din cauza saboților cu talpă de plută împodobită cu incrustații de argint și având o înălțime de patru degete, care se zăreau de sub fustă. Femeia schimbase negrul obișnuit cu o rochie de atlaz verde-închis, din două piese, cu fante și cu buline din țesături în

diverse nuanțe de aceeași culoare. Corsajul, care începea cu un guler plisat care îi ascundea gâtul până la urechi, avea forma unui triunghi răsturnat, al cărui vârf era montat peste fusta cu crinolină ce se deschidea din talie ca un clopot. Triunghiul ascundea un „carton de piept" care îi turtea sânii, poate mai mult decât în mod obișnuit, ascunzând generozitatea naturală care se ghicea în alte zile. Pomeții îi ieșeau în evidență, colorați cu hârtie vopsită în roșu, și ochii îi apăreau strălucitori și conturați cu un amestec de antimoniu dizolvat în alcool. Un splendid colier de perle sublinia tot ansamblul. Don Sancho își desprinse privirea de la Isabel, mustrându-se cu un reproș aproape imperceptibil, dându-și seama că atenția lui depășește limitele politeții. Apoi, încercă să-i atragă atenția lui Hernando, ducându-și mâna pe brațul acestuia, dar nu reuși nici măcar să-l facă să-și închidă gura: o privea năucit pe femeia care venea spre ei.

– Știi să dansezi? repetă Isabel, ajunsă de-acum lângă ei.

– Nu..., se bâlbâi el, învăluit în parfumul care o însoțea pe acea ființă încântătoare.

– Nu a vrut să învețe, interveni hidalgo, căutând să rupă vraja, conștient de privirile cu coada ochiului pe care le îndreptau unii dintre servitorii gătiți în livrele colorate și care așteptau oaspeții.

Isabel îi răspunse lui don Sancho cu o ușoară înclinare a capului și cu un zâmbet suav. Doar un pas îi despărțea chipul de cel al lui Hernando.

– Ce păcat, murmură femeia. Desigur că multor femei le-ar plăcea să le scoți la dans în această noapte.

Se lăsă o liniște grea, aproape palpabilă, pe care don Sancho o rupse brusc.

– Don Ponce! exclamă hidalgoul. Isabel se întoarse, tulburată. Mi s-a părut că-l zăresc, se scuză don Sancho văzând expresia cu care îl interogă ea nevăzându-și soțul.

– Scuzați-mă, spuse Isabel, încercând să-și ascundă tulburarea în spatele unei oarecare asprimi. Mai am câte ceva de făcut înainte de sosirea oaspeților.

– Ce ai de gând privind-o în felul acesta pe o doamnă? îl dojeni în șoaptă don Sancho când Isabel se îndepărtase de amândoi. Este soția judecătorului!

Hernando se mărgini să ridice din umeri. Ce avea de gând? se întrebă la rândul său. N-avea idee, știa doar că, pentru prima dată după ani de zile, se simțise fermecat.

Hernando și don Sancho, împreună cu judecătorul și cu Isabel, depășiră ceremonia de sărutare a mâinilor și de prezentare a aproape o sută de persoane care acceptaseră încântate invitația bogatului și importantului judecător din Granada: colegi ai lui don Ponce, canonici de catedrală, inchizitori, sacerdoți și călugări, guvernatorul Granadei și câțiva dintre cei douăzeci și patru de membri ai consiliului municipal, cavaleri din diverse ordine, nobili, hidalgo și notari. Hernando primi tot atâtea felicitări și mulțumiri câte persoane trecuseră prin fața lui. Don Sancho stătea lângă el, încercând zadarnic să intervină în conversații, până când moriscul, conștient de disperarea lui, căută să-i dea ocazia.

– Vi-l prezint pe don Sancho de Córdoba, vărul ducelui de Monterreal, îi spuse celui care fusese anunțat ca fiind parohul bisericii Sfântul Iosif.

Preotul îl salută pe hidalgo cu o înclinare a capului și acolo luă sfârșit interesul său pentru acesta.

– Mă simt fericit, afirmă el, adresându-i-se lui Hernando, să-l cunosc pe cel care a salvat-o pe doña Isabel de la martiriul în mâinile ereticilor. Știu de faptele domniei voastre de vitejie în apărarea lui don Alfonso de Córdoba și a multor altor creștini.

Hernando încercă să-și ascundă uimirea. De la sosirea sa la Granada, circulaseră multe zvonuri despre alte eliberări care se adăugaseră celor două singure acțiuni ce i se puteau atribui cu adevărat.

– Doña Isabel, continuă preotul atrăgându-i atenția femeii, este una dintre cele mai evlavioase enoriașe, aș putea spune cea

mai evlavioasă, și toți ne simțim fericiți că i-ați salvat sufletul pentru Domnul.

Hernando o privi pe amfitrioana sa, care accepta măgulirile cu smerenie.

– Am vorbit cu unii dintre canonicii de la catedrală, continuă preotul, și am dori să vă propunem o anumită chestiune. Sunt sigur că decanul, care înțeleg că va sta la aceeași masă cu domnia voastră, vă va vorbi despre aceasta.

După ce îl ascultă pe parohul de la biserica Sfântul Iosif, Hernando rămase cu gândul aiurea, când celelalte personaje se perindau prin fața lui. Despre ce chestiune o fi vorba? Ce puteau dori de la el membrii consiliului catedralei?

Nu întârzie să afle. Într-adevăr, fu invitat să ocupe un loc de cinste la lunga masă principală, instalată într-unul din culoarele acoperite cu bolți de viță-de-vie din grădina cea mare, între don Ponce și guvernatorul orașului; în fața lor stăteau Juan de Fonseca, decanul catedralei, și doi dintre cei douăzeci și patru de membri ai consiliului municipal al Granadei, care dețineau titlurile de marchiz și, respectiv, de conte. Mai încolo, restul oaspeților, instalați în ordinea de preeminență. Pe culoarul de pe cealaltă latură a bazinului era amenajată o masă geamănă la care Hernando îl zări pe don Sancho, care conversa cu însuflețire cu ceilalți meseni. În afară de cele două mese, fuseseră amplasate multe altele prin grădinile și livezile în terase ale vilei care coborau în pantă. La unele cinau bărbații, majoritatea îmbrăcați strict în negru, după normele Conciliului de la Trento, și la alte mese femeile, luându-se la întrecere între ele în privința luxului și a frumuseții. În pavilionul care închidea grădina principală, un grup muzical alcătuit din câte un cântăreț la trombon, la cornet, la flajolet, doi flautiști, un timpanist și un vielist agrementa noaptea răcoroasă, limpede și înstelată.

Când dădeau gata potârnichile și claponii umpluți ce le fuseseră serviți ca felul întâi, Hernando trebuise să satisfacă din plin curiozitatea oaspeților lui don Ponce, fiind asediat cu întrebări

privitoare la captivitatea și fuga ducelui don Alfonso de Córdoba și la alte câteva, mai moderate și mai prudente, în legătură cu soția judecătorului.

– Am înțeles, interveni unul dintre cei douăzeci și patru de membri ai consiliului municipal în vreme ce își înfigea dinții în aripa unei potârnichi, că în afară de duce și de doña Isabel, ați mai ajutat și alți creștini.

Întrebarea rămase în suspensie exact în momentul în care singurul sunet care se auzea era cel al vielei, iar unul dintre muzicieni o acompania cu un cântec sentimental. Hernando ascultă tristele acorduri ale instrumentului, asemănătoare cu ale lăutei care anima petrecerile moriscilor.

– Vă amintiți cine erau? întrebă guvernatorul întorcându-se spre el.

– Da, dar nu în toate cazurile, minți el. Își pregătise răspunsul când aflase de zvonurile despre imaginarele sale favoruri acordate și altor creștini.

Membrul în consiliul celor Douăzeci și Patru încetă să mai roadă aripa de potârniche și se lăsă o liniște stânjenitoare.

– Cine erau? îl presă decanul catedralei.

– Aș prefera să nu o spun.

În momentul acela, chiar și don Ponce, absorbit asupra unui piept de clapon, se întoarse spre el. „De ce?" părea să-l întrebe din ochi. Hernando își drese glasul înainte de a se explica:

– Unii au fost nevoiți să lase în urmă rude și prieteni. I-am văzut plângând când fugeau, cu dragostea și spaima confruntându-se în conștiința lor când luptau pentru supraviețuire. A fost unul care, atunci când era deja liber și la adăpost, a renunțat să se salveze, preferând să se întoarcă și să fie executat alături de fiii săi.

Mai mulți dintre mesenii care ascultau încuviințară cu o expresie serioasă, cu buzele strânse, câte unul cu ochii închiși.

– Nu trebuie să le dezvălui identitățile, insistă el. Nu mai folosește la nimic. Războaiele... războaiele îi fac pe oameni să-și uite principiile și să acționeze potrivit instinctelor.

Cuvintele sale fură primite cu exclamații de asentiment, în urma cărora tăcerea lăsă să se audă ultimele tânguiri ale vielei, prelungindu-se în noapte până când mesenii își reveniră în fire.

– Faceți bine că îi treceți sub tăcere, interveni atunci decanul Fonseca. Smerenia este o mare virtute a oamenilor, iar teama de moarte sau de tortură e scuzabilă la cei care au cedat. Dar sunt convins că tăcerea voastră nu se va extinde și asupra ereticilor care au vărsat atâta sânge creștinesc și care au săvârșit atâtea sacrilegii și profanări.

Hernando își ațintì ochii albaștri asupra decanului.

– Arhiepiscopia Granadei este în curs de a realiza o cercetare asupra martirilor din Alpujarras. Dispunem de date și de zeci de declarații a mii de văduve care și-au pierdut soții și fiii în măcelurile succesive, dar suntem convinși că aceste cunoștințe ale cuiva ca domnia voastră, un bun creștin care a trăit tragedia de pe poziția moriscilor, amestecat printre ei, vor constitui un izvor absolut necesar și peste măsură de important. Avem nevoie să ne ajutați la studiul asupra martirilor. Ce s-a întâmplat? Când? Unde? Cum? Cine a dat ordinul și cine au fost cei care l-au executat?

Dar..., se bâlbâi Hernando.

– Granada trebuie să-i facă cunoscuți pe acești martiri la Roma, îl întrerupse guvernatorul. De aproape o sută de ani, din momentul în care orașul a fost recucerit de către Regii Catolici, ne aflăm în căutarea rămășițelor pământești ale patronului său, Sfântul Cecilio, dar toate strădaniile sunt zadarnice. Acest oraș are nevoie să fie asemenea celorlalte reședințe episcopale creștine ale regatelor: Santiago de Compostela, Toledo, Tarragona... Granada a fost ultimul oraș smuls moriscilor și duce lipsa unor antecedente creștine, ca Sfântul Apostol Iacob sau ca Sfântul Ildefonso. Tocmai acești neprețuiți creștini sunt cei care sporesc însemnătatea orașelor lor. Fără sfinți, fără martiri, fără o istorie creștină, un oraș nu reprezintă nimic.

– Știți că trăiesc la Córdoba, îi veni ideea lui Hernando să spună ca unică scuză, simțind privirea mesenilor ațintită asupra lui.

– Nu este o problemă, se grăbi să-i spună decanul, ca și cum prin aceasta ar fi închis porțile oricărui alt impediment. Veți putea să o faceți în continuare. Arhiepiscopia vă va pune la dispoziție acte și bani suficienți pentru călătoriile domniei voastre.

– Știam eu că nu vă veți da în lături de la o cauză atât de sfântă și de dreaptă, afirmă atunci don Ponce, bătându-l ușor pe umăr. De îndată ce am aflat despre interesul Bisericii din Granada pentru participarea domniei voastre, i-am scris ducelui de Monterreal cerându-i permisiunea în această privință, deși știam că nu va fi necesară.

Cineva ridică o cupă cu vin și, numaidecât, oaspeții mai apropiați de Hernando ciocniră pentru el.

Cina luă sfârșit și muzicanții se deplasară în interiorul reședinței, în salonul principal, care fusese golit în prealabil de toate mobilele. O parte dintre invitați se împrăștie în grupuri prin grădini sau pe terasa cea mare care, din fața salonului, domina albia râului Darro, peste drum de Alhambra, cu Albaicínul la poale; alții se pregăteau de dans. Hernando îl văzu pe don Sancho învârtindu-se fără rost prin încăpere, așteptând să înceapă muzica și îl invidie pentru veselia și lipsa lui de griji. Doar misiunea aceea din partea arhiepiscopiei îi mai lipsea! Până și mama lui îi întorsese spatele, iar acum trebuia să lucreze pentru Biserică... denunțându-i pe frații săi!

Asculta muzica și privea bărbații și femeile dansând în cercuri sau în șir, pe perechi sau în grup, apropiindu-se unii de alții, zâmbind, chiar cochetând, sărind toți odată, cum făcea hidalgoul în palatul lui don Alfonso. O recunoscu pe Isabel cu rochia sa verde și cu saboții cu talpă de plută care sclipeau atunci când fusta se ridica de la pământ dar care, în pofida înălțimii, nu o împiedicau să danseze cu eleganță. I se păru de mai multe ori că ea îl privește cu coada ochiului.

Pe când se desfășura dansul, fu nevoit să salute numeroasele persoane care se apropiaseră de el și să răspundă la întrebări, deși mintea lui era foarte departe de acolo.

Toată viața lui se desfășurase la fel, se gândi el când o doamnă îmbrăcată în albastru îi vorbea despre ceva la care el nu acorda atenție. Își petrecuse toată viața prins între creștini și musulmani. Fiu al unui preot care a violat o moriscă, fiind copil, au vrut să-l omoare în biserica din Juviles pentru că era creștin; mai târziu, Abén Humeya l-a evidențiat ca pe salvatorul comorii fraților săi, dar după aceea a sfârșit căzut în sclavie și fiind acuzat că ar fi creștin, perioadă în care a trebuit să se opună la renegarea unei religii care nu era a lui, ca să nu devină un simplu sodomit al lui Barrax. La Córdoba, în aceeași catedrală, a lucrat în calitate de creștin chiar pentru consiliul catedralei și a copiat cartea revelată de nenumărate ori, în vreme ce Inchiziția îl obliga să asiste, ca un bun creștin care colabora cu Sfântul Oficiu, la torturarea și moartea lui Karim. Iar acum, când găsise ciudata și surprinzătoarea evanghelie a lui Barnaba, Biserica apărea încă o dată impunându-i o nouă colaborare. Și cu toate acestea, el știa cine este Dumnezeul său, singurul, preamilostivul... Ce ar crede despre el bunul Hamid dacă l-ar vedea în această situație?

Îmi pare rău, nu știu să dansez, spuse el, fără să se gândească, dând peste privirea întrebătoare a doamnei în albastru care, fiind încă alături de el, părea că așteaptă un răspuns.

Nu reușise să-i audă întrebarea. Poate că acela nu fusese răspunsul potrivit, conchise el observând figura ofensată a femeii, care-i întoarse spatele fără să-l salute. Balul se desfășură până noaptea foarte târziu. Don Sancho reapăru asudat pe terasă când muzica încetă la rugămintea lui don Ponce. Dansul se terminase.

– În încheierea petrecerii, anunță judecătorul de pe mica estradă pe care cântau muzicanții, vă invit să asistați la focurile de artificii pe care le-am pregătit în onoarea oaspetelui nostru. Vă rog să poftiți pe terase și în grădini.

Don Ponce o căută pe soția sa și veni acolo unde se afla Hernando.

– Însoțiți-ne, vă rog, spuse el.

Se așezară în rândul întâi, pe balustrada care închidea terasa de la salonul principal, Isabel în spatele lui Hernando și al decanului Fonseca. Cineva făcu un semnal luminos din conac și o parte din zidurile palatului Alhambra se aprinseră într-un foc galben intens. Lumea, îngrămădită în spatele lor, nu mai contenea cu laudele atunci când sfere de foc brăzdau cerul înstelat și se înghesuia, fără să vrea, și mai aproape de balustradă ca să aibă o vedere mai bună asupra spectacolului. O succesiune de raze străbătu cerul nopții și Hernando simți căldura trupului lui Isabel. Tunetul exploziilor de praf de pușcă se confundă pentru el cu respirația caldă, întretăiată a lui Isabel lângă urechea lui. Isabel nu se mișca, nici nu evita contactul. Oaspeții erau absorbiți de focurile de artificii; nimeni nu băgă de seamă gestul, dar Hernando simți atingerea mâinii ei. Întoarse capul. Isabel schiță un zâmbet timid. Atunci, el strânse cu gingășie mâna aceea. În dezordinea oaspeților care se îmbulzeau pe terasă, se jucară și își împletiră degetele; își lipiră trupurile simțindu-se unul pe celălalt, până când un șir de petarde puse capăt focurilor de artificii și oamenii izbucniră în urale și aplauze.

Apoi, oaspeții începură să părăsească vila. De această dată, nu avu nici cea mai mică îndoială: în larma saluturilor de rămas-bun, Isabel îi susținu privirea lui Hernando când acesta o privi la rândul său.

48

Ce s-a întâmplat la Juviles?

Notarul consiliului se grăbi să formuleze această întrebare odată făcute prezentările oficiale, pregătit să transcrie cât mai curând răspunsul lui Hernando. Se aflau într-o încăpere de dimensiuni reduse, aproape de arhiva catedralei.

În dimineața următoare petrecerii, devreme, când casa încă mai dormea – cu excepția judecătorului pe care nimeni și nimic nu-l făceau să-și neglijeze obligațiile , Hernando trebui să se prezinte la chemarea decanului. Călare pe Zburător și însoțit de un servitor, traversă Albaicínul până pe strada Sfântul Ioan. Trecu pe lângă sihăstria Sfântul Grigore și de acolo pe strada Închisorii ce se învecina cu catedrala care, în zilele acelea, ca și cea din Córdoba, era în construcție: se terminaseră deja lucrările de la capela principală și se lucra la turnuri, dar, spre deosebire de ceea ce se întâmpla la aceasta din urmă, templul din Granada nu se ridica peste vechea moschee principală, ci alături. Marea moschee din Granada cu minaretul ei fusese transformată în sacristie și în ea erau, în plus, diferite capele și dependințe. Străbătu locul de rugăciune al musulmanilor din Granada de pe vremuri, cu tavane joase, cu atenția ațintită asupra coloanelor din piatră albă terminate în arce care susțineau acoperișul de lemn și care separau cele cinci nave ale moscheei. De acolo, un preot îl conduse la biroul notarului.

Ce să spună despre Juviles? se întrebă el când bărbatul, cu pana în mână, îi aștepta răspunsul. Că mama sa îl înjunghiase mortal pe preotul parohiei?

– Este dificil și într-adevăr dureros pentru mine, spuse el, încercând să eludeze întrebarea, să vă vorbesc despre Juviles și despre ororile la care m-am văzut silit să asist în locul acela. Amintirile mele sunt confuze. Notarul își ridică privirea și se încruntă. Poate... poate că ar fi mai practic să-mi permiteți să mă gândesc, să-mi limpezesc ideile și ca eu însumi să le aștern pe hârtie și să vi le trimit.

– Știți să scrieți? se miră notarul.

– Da. M-a învățat chiar sacristanul din Juviles, Andrés.

„Ce s-o fi întâmplat cu Andrés?" se gândi el atunci. Nu mai auzise nimic despre el de la plecarea sa la Córdoba...

– Îmi pare rău să vă spun că s-a stins de curând, afirmă notarul, de parcă i-ar fi ghicit gândurile. Aflasem că s-a instalat la Córdoba și l-am căutat ca să depună mărturie, dar...

Hernando respiră adânc, după ce cu o clipă mai înainte se foise neliniștit în jilțul de lemn tare și hodorogit pe care stătea în fața mesei de scris. De ce să nu termine cu bătaia asta de joc? El era musulman! Credea în singurul Dumnezeu și în misiunea profetică a lui Mahomed. Notarul închise dosarul care se afla pe masă făcându-i această propunere.

– Am multă treabă de făcut, argumentă el. Mi-ați scuti un timp prețios dacă domnia voastră însivă ați relata totul în scris.

Și efort, adăugă Hernando în sinea lui când bărbatul se ridică și îi întinse mâna.

Soarele ardea cu putere și Granada fierbea de atâta activitate. Hernando tocmai încăleca pe Zburător și se gândea să-i dea liber servitorului și să hoinărească prin oraș; să se plimbe prin cartierul mătăsarilor aflat în apropiere sau să caute o ospătărie în care să se gândească la tot ce i se întâmpla. În noaptea dinainte, când vila fusese părăsită deja de oaspeți, se rugă cu gândul la Isabel, excitat, simțindu-i căldura trupului și atingerea degetelor. De ce îi căutase mâna? Zburătorul tropăi pe loc neliniștit față de șovăiala călărețului său. Servitorul îi aștepta poruncile cu o oarecare neplăcere. Și acum, Juviles. Deodată,

Hernando trase brusc de hățurile animalului. Își aminti de creștinii din sat, despuiați și cu mâinile legate la spate, în șir, așteptându-și moartea pe un câmp, în vreme ce moriscii, printre ei și mama sa, puneau capăt vieții preotului și a beneficiarului parohiei. Mulți dintre oamenii aceia supraviețuiseră din milostivirea lui Zaguer, care oprise masacrul încălcând poruncile lui Farrax. Ce or fi povestit toți aceia? Nici unuia nu-i putuse scăpa neobservată cruzimea Aishei, nici urletul ei spre cer clamându-l pe Allah, cu daga însângerată în mână, punând capăt răzbunării sale. S-o fi făcut oare vreo legătură între el și ea? Mama lui Hernando l-a ucis pe don Martín! Probabil că nu, încercă el să se liniștească. Cel mult poate au asociat-o pe Aisha cu Brahim, cărăușul satului, nu cu un băiat de paisprezece ani, dar chiar și așa, exista mereu posibilitatea ca...

– Ne întoarcem la conac, îi porunci servitorului, luând-o înainte fără să-l mai aștepte.

Hernando îl găsi pe don Sancho luând micul dejun singur.

– Bună dimineața, îl salută el.

– Văd că te-ai trezit dis-de-dimineață, replică hidalgoul. Hernando se așeză la masă și îi explică solicitarea decanului și demersul său rapid și timpuriu din dimineața aceea. Don Sancho îi ascultă relatarea între două îmbucături. Ei bine, am și eu o altă misiune pentru tine. Ascară, am stat la aceeași masă cu don Pedro de Granada Venegas, îl anunță el. Hernando se încruntă. Ce mai voiau acum creștinii? Periodic, continuă don Sancho, familia Granada Venegas organizează o întrunire în casa lor numită a Țevilor de Tun, unde don Pedro a binevoit să ne invite.

– Am multe de făcut, se scuză el. Mergeți domnia voastră.

– Ne-au invitat pe amândoi... Mă rog, de fapt cred că interesul lui don Pedro este acela de a te cunoaște exclusiv pe tine, recunoscu el, iar Hernando oftă. Sunt persoane importante, insistă hidalgoul. Don Pedro este senior de Campotéjar și comandant al palatului Generalife. Situația lor ar putea fi comparată cu a ta:

musulmani la origine care au îmbrățișat creștinismul; poate de aceea dorește să te cunoască. Bunicul lui, descendent al principilor mauri, a adus mari servicii la cucerirea Granadei și apoi în slujba împăratului. Tatăl său, don Alonso, a colaborat cu regele Filip al II-lea în războiul din Alpujarras, fiind aproape pe punctul de a se ruina, și regele i-a atribuit o modestă pensie de patru sute de ducați ca o compensație pentru pierderile sale. La aceste întruniri vin persoane foarte interesante. Nu poți jigni astfel un nobil din Granada înrudit cu marile case spaniole; vărul meu don Alfonso s-ar simți contrariat dacă ar afla.

– Văd că aveți un mare interes dacă mă amenințați cu o posibilă nemulțumire a ducelui, răspunse Hernando. Vom mai vorbi, don Sancho.

Scăpă de conversația cu hidalgoul ridicându-se de la masă.

– Dar...

– Mai târziu, don Sancho, mai târziu, repetă când era deja în picioare.

Șovăia dacă să iasă în grădini și alese să se refugieze în dormitorul său. Isabel, Juviles, consiliul catedralei și acum invitația aceea acasă la un nobil musulman renegat care colaborase cu creștinii în războiul din Alpujarras. Totul părea să o fi luat razna! Avea nevoie să uite, să se liniștească și, pentru asta, nimic nu era mai bun decât să se încuie la el în cameră ca să se roage tot restul dimineții. Trecu prin fața dormitorului lui Isabel în momentul în care camerista ei părăsea încăperea după ce o ajutase să se îmbrace. Fata îl salută și Hernando întoarse capul ca să-i răspundă. Prin ușa întredeschisă, o văzu pe Isabel netezindu-și fusta rochiei sale negre. Cu mâna pe mânerul ușii, camerista zăbovi o clipă mai mult până să o închidă, îndeajuns pentru ca Isabel, aplecată în mijlocul camerei, cu soarele intrând în valuri prin fereastra cea mare care dădea pe terasă, să-și ațintească ochii asupra lui.

– Bună ziua, bâigui Hernando fără să se adreseze vreuneia dintre cele două femei în mod special, năpădit de un val brusc de căldură.

Camerista schiță un zâmbet discret și își înclină capul; Isabel nu avu timp să răspundă înainte ca ușa să fie închisă. Hernando își continuă drumul până la odaia sa cu amintirea căldurii trupului lui Isabel lipit de al său, respirând agitat. Tulburat, străbătu încăperea cu privirea: minunatul pat cu baldachin făcut deja; lada mare cu marchetărie; tapiseriile cu motive biblice care atârnau pe pereți; masa cu ligheanul pentru spălat și ștergarele din pânză de in frumos împăturite alături; ușa care se deschidea spre aceeași terasă ca și cele de la dormitorul judecătorului și al soției acestuia, cu vedere spre Alhambra.

Alhambra! „Nefericit trebuie să fie cel care a pierdut o asemenea minunăție." Cu privirea ațintită asupra palatului fortificat, își aminti fraza pe care, după cum se spunea, o exclamase împăratul Carol Quintul. Cineva îi amintise monarhului cuvintele cu care Aisha, mama lui Boabdil, ultimul rege musulman al Granadei, îi reproșase acestuia tânguirile când fusese silit să părăsească orașul în mâinile Regilor Catolici: „Bine faci că plângi ca o muiere după ceea ce nu ai avut curajul să aperi ca un bărbat".

„Multă dreptate a avut mama regelui să spună ce a spus, pentru că dacă eu aș fi fost în locul lui, aș fi luat această Alhambra mai degrabă drept mormânt, decât să trăiesc fără regat în Alpujarras", se povestea că a replicat împăratul.

Fermecat de silueta roșie a palatului, tresări la vederea lui Isabel care din dormitorul ei înaintase spre balustrada joasă din piatră cioplită care închidea terasa celui de-al doilea nivel al conacului, de care se sprijinea emanând senzualitate, ca să admire marele alcazar nazarit. Din odaia sa, Hernando privi părul bălai al lui Isabel strâns într-un mic fileu; își fixă privirea pe gâtul delicat al femeii și se pierdu la vederea trupului ei voluptuos.

Hernando înaintă doi pași până ajunse pe terasă; Isabel întoarse capul spre el auzind zgomotul; ochii îi scânteiau.

– Îmi vine greu să aleg între două frumuseți, îi spuse Hernando, arătând spre ea și apoi spre Alhambra.

Femeia se îndreptă de spate, se întoarse și veni spre el cu privirea tremurândă până când li se contopi răsuflarea. Atunci, îi căută mâna și i-o atinse.

– Dar poți să ajungi să posezi doar una din ele, îi șopti ea.

– Isabel, murmură Hernando.

– Mii de nopți am visat la ziua când am mers călare cu tine. Femeia duse mâna moriscului pe pântecele ei. Mii de nopți am simțit fiori la fel ca atunci, când eram mică, la atingerea mâinii tale.

Isabel îl sărută. Un sărut lung, dulce și fierbinte pe care Hernando îl primi cu ochii închiși. Isabel își desfăcu buzele și Hernando o trase spre interiorul dormitorului. Apoi controlă ca ușa să fie zăvorâtă și se duse să o închidă pe cea care dădea în balcon.

Se sărutară din nou în mijlocul dormitorului. Hernando lăsă să-i alunece mâinile pe spatele ei, luptând cu fusta cu crinolină care-l împiedica să se apropie de trupul ei. Isabel, în pofida săruturilor pătimașe și a respirației întretăiate, își ținea mâinile nemișcate, sprijinite de talia lui, fără să-l strângă. Hernando pipăi capetele șireturilor cu care se închidea corsajul rochiei și se luptă cu ele neîndemânatic.

Isabel se depărtă de el și se întoarse cu spatele ca să-i poată descheia rochia.

Hernando se lupta cu copcile cu degetele tremurându-i, Isabel își descheie mânecile, separate de rochie și scăpă de ele. După ce reuși să-i descheie corsajul de fustă și acesta căzu în față eliberându-i sânii de apăsarea cartonului, moriscul își dădu silința cu șireturile care îi strângeau fusta de mijloc, până reuși ca Isabel să scape de veșmintele incomode. Izbuti să-i scoată corsajul rochiei căutându-i sânii cu mâinile, peste cămașă, și îi sărută gâtul. Isabel încercă să se îndepărteze de el, dar Hernando se prinse de spinarea ei. Îi răsuflă în ureche și își lăsă mâna să-i alunece până pe coapse; capetele cămășii lungi se îndoiau pe sub pubis și fese, acoperindu-i părțile intime. Desfăcu nodurile cu neîndemânare.

– Nu..., se opuse Isabel simțind degetele lui Hernando în umezeala dintre coapse.

Moriscul se opri din mângâieri și Isabel se smulse din îmbrățișare și se întoarse, înfierbântată și surescitată, cu obrajii înroșiți.

– Nu, murmură ea din nou.

O fi mers prea repede? se întrebă Hernando.

Ea întinse brațele spre pieptul lui și, spre surprinderea lui, în loc să-i descheie pieptarul, îl sărută și se îndreptă spre pat, unde se trânti îmbrăcată în cămașă și cu picioarele ridicate și ușor întredeschise.

Hernando rămase nemișcat la picioarele patului, observând cum sânii femeii se ridicau și coborau în ritmul accelerat al respirației sale.

– Ia-mă, îi ceru ea, deschizându-și ușor picioarele.

Ia-mă? Asta era tot? Rămăsese îmbrăcată în cămașă! Nici măcar nu reușise să o vadă goală, să se joace, să o mângâie ca să-i stârnească plăcerea, să-i cunoască trupul. Se apropie de pat și se întinse lângă picioarele ei. Încercă să-i ridice cămașa ca să-i descopere triunghiul de păr mai închis la culoare care se ghicea sub ea, dar Isabel se ridică în capul oaselor și îl apucă de mână.

– Ia-mă, îi repetă ea după ce îl sărută, agitată.

Hernando se ridică în picioare și începu să se dezbrace. Dacă ea nu era în stare... el nu va fi așa. Continuă până rămase complet gol la picioarele patului, cu membrul erect, dar Isabel își culcă obrazul pe pernă, cu privirea pierdută, și gemu deschizând încă puțin picioarele. Cămașa alunecă până la începutul coapselor.

Hernando o privi. Îl dorea, asta era evident: gemea și se mișca neliniștită pe pat așteptând ca el să o posede, dar... nu cunoștea decât atitudinea aceea! Era păcat! Era păcat să se desfete făcând dragoste. Ca o flacără îi apăru imaginea Fátimei, goală, vopsită cu praf de lemn-câinesc și unsă cu uleiuri, plină de podoabe, căutând poziția cea mai plăcută pentru amândoi, zvârcolindu-se între picioarele lui, îndrumându-i mângâierile fără pic de rușine. Fátima! Un geamăt al lui Isabel îl readuse la realitate.

„Creştini!" murmură ca pentru sine înainte de a se trânti peste ea cu cămaşa între trupurile lor.

Isabel nu se eliberă de prejudecăţi nici atunci când Hernando se mişcă ritmic, rar, împreunat ferm, împingându-şi membrul cu gingăşie. Ea îl ţinea strâns de spate, cu chipul ascuns de pernă, ca şi cum n-ar fi îndrăznit să-l privească, dar Hernando nu-i simţi unghiile înfigându-i-se în piele.

– Desfată-te, îi şopti el la ureche.

Isabel îşi muşcă buzele şi închise ochii. Hernando continuă întruna, încercând să înţeleagă sensul gemetelor stinse ale femeii.

– Eliberează-te! insistă el, în vreme ce lumina care intra în dormitor le învăluia trupurile.

Împinge, o rugă el. Simte-mă. Simte-te. Simte-ţi trupul. Lasă-te în voie, dragostea mea. Desfată-te, pentru Dumnezeu! Hernando atinse extazul fără să înceteze să-i ceară să se lase în voia plăcerii şi rămase peste ea, gâfâind. Va căuta oare Isabel un al doilea episod? Va dori...? Răspunsul îi veni sub forma unei mişcări stângace pe care femeia o făcea sub trupul lui, ca şi cum ar fi vrut să-i arate că doreşte să scape de el. Hernando o eliberă de greutatea lui sprijinindu-se în mâini şi îi căută buzele, care îl primiră fără pasiune. Atunci, se ridică şi după el o făcu şi femeia, ascunzându-şi privirea.

– Nu trebuie să te ruşinezi, încercă el să o liniştească apucând-o de bărbie, dar ea opuse rezistenţă la a-şi ridica faţa şi, desculţă, îmbrăcată doar în cămaşă, se grăbi să fugă pe terasă ca să treacă în dormitorul ei. Hernando plesni din limbă şi se aplecă să-şi ridice hainele, îngrămădite la picioarele patului. Isabel îl dorea, n-avea nici o îndoială în această privinţă, se gândi el punându-şi cămaşa, dar sentimentul de vinovăţie, cel al păcatului şi ruşinea puseseră stăpânire pe ea. „Femeia este un fruct care îşi lasă aroma doar atunci când este frecat cu mâna", îşi aminti el că îi explicase Fátima cu un glas dulce, făcând trimitere la învăţăturile din cărţile despre iubire. „Ca busuiocul, ca ambra, care îşi reţine aroma până când nu este încălzită. Dacă nu exciţi

femeia cu mângâieri și sărutări, sugându-i buzele și bându-i din gură, mușcându-i interiorul coapselor și strivindu-i sânii, nu vei obține ceea ce dorești împărțind patul cu ea: plăcerea. Dar nici ea nu va păstra nici un sentiment pentru tine dacă nu atinge extazul, dacă la momentul potrivit vaginul ei nu îți aspiră penisul." Cât de departe erau creștinele evlavioase de astfel de învățături!

În aceeași noapte, de cealaltă parte a strâmtorii care despărțea Spania de Berbería, la Tetuán, în somptuosul palat pe care Brahim îl construise pentru ea în medina, Fátima, întinsă în penumbra dormitorului ei, nu era în stare să pună geană peste geană. Simțea alături respirația bărbatului pe care îl ura cel mai mult pe lume, îi simțea atingerea pielii și nu putea evita un fior de scârbă. Ca în fiecare noapte, Brahim își potolise dorința; ca în fiecare noapte, Fátima se ghemuise lângă el ca Brahim să-și poată ține ciotul brațului său drept între sânii ei și să-și aline astfel durerile pe care încă i le mai provoca rana; ca în fiecare noapte, vaietele creștinilor închiși în temnițele subterane din medina se făceau ecoul nenumăratelor întrebări fără răspuns care ocupau mintea Fátimei. Ce s-o fi întâmplat cu Ibn Hamid? De ce nu venise să o caute? O mai fi oare în viață?

În timpul celor trei ani de când era în mâinile lui Brahim, nu încetase niciodată să spere că bărbatul pe care îl iubea avea să-i vină în ajutor. Dar, pe măsură ce trecea timpul, înțelesese că Aisha cedase la rugămintea ei mută. Ce i-o fi spus fiului ei ca acesta să nu vină să o caute? Nu putea fi decât un singur lucru: că muriseră cu toții. Dacă nu ar fi fost așa... în orice alt caz, Ibn Hamid le-ar fi dat de urmă și s-ar fi luptat pentru ei. Era sigură! Dar, chiar dacă Aisha i-ar fi dat asigurări în legătură cu moartea lor, de ce nu căutase Ibn Hamid să se răzbune pe Brahim? În liniștea nopții auzi din nou strigătele oamenilor marchizului de Casabermeja în timpul răpirii ei: „În numele lui Ubaid, haiducul morisc, închideți ușile și ferestrele dacă vreți să scăpați nevătămați!" Toată lumea din Córdoba credea probabil că Ubaid

fusese cel care îi omorâse, iar dacă și Aisha tăcea... Ibn Hamid nu o fi aflat despre toate cele întâmplate. Asta trebuie să fi fost! Altminteri, ar fi răscolit cerul și pământul ca să-i răzbune. Nu avea nici o îndoială... Răzbunare! Același sentiment pe care, odată cu trecerea lunilor, când se convinsese în sfârșit că el nu avea să vină în căutarea ei, Fátima reușise să i-l potolească lui Brahim.

– Nu-i decât un laș, repeta Brahim, referindu-se la Hernando. Dacă el nu vine la Tetuán să-și recapete familia, o să trimit un grup de oameni să-l ucidă.

Fátima se ferise să-i spună că nu crede că va reuși să vină, că ea însăși o implorase pe Aisha să nu-i spună nimic din cele întâmplate.

– Dacă renunți la intențiile tale de a-l ucide, mă vei avea, îi propusese într-o noapte după ce o călărise ca un animal. Te vei bucura de mine ca și cum aș fi cu adevărat soția ta. Mă voi dărui ție. În caz contrar, eu însumi îmi voi lua viața.

– Și copiii tăi? o amenințase el.

– Vor rămâne în mâinile lui Allah, șoptise ea.

Corsarul se gândise câteva clipe.

– Bine, consimțise el.

– Jură pe Allah, îi ceruse Fátima.

– Jur pe Atotputernicul, afirmase el, fără să se gândească prea mult la angajamentul acela.

– Brahim, Fátima se încruntase și vorbise cu hotărâre, nu încerca să mă înșeli. Un singur zâmbet de-al tău, o singură vorbă de-a ta îmi vor arăta că nu te-ai ținut de cuvânt.

Din ziua aceea, Fátima își îndeplinise partea ei din înțelegere și noapte de noapte îl purta pe Brahim în extaz. Îi dărui încă două fiice, iar corsarul nu o mai vizita pe cea de a doua sa soție, care rămase surghiunită într-o aripă îndepărtată a palatului. Shamir și Francisco, rebotezat Abdul, amândoi tăiați împrejur pe viu de cum au ajuns la Tetuán, se pregăteau într-o zi să iasă în larg la ordinele lui Nasi, care își asuma din ce în ce mai multe

responsabilități în afacerea expedițiilor de corsari, ca și cum ar fi fost adevăratul moștenitor al lui Brahim, în vreme ce acesta nu făcea altceva decât să se îngrașe, obsedat doar să povestească întruna despre beneficiile obținute din jafuri și din nenumăratele sale afaceri. Lui Nasi, copilul păduchios pe care corsarul îl întâlnise la sosirea sa la Tetuán, nu îi venise prea greu să ocupe locul care i-ar fi revenit de drept fiului corsarului: Shamir refuza să recunoască în Brahim tatăl pe care nu l-a avut niciodată. La început, speriat, ducând zi și noapte dorul mamei pe care o lăsase în urmă, îi refuzase afecțiunea și se refugiase lângă Fátima și Francisco. Aisha îi spusese că tatăl lui murise în Alpujarras! Brahim se simțise disprețuit și îi răspunsese cu obișnuita lui brutalitate. Smulgea copilul din brațele Fátimei și îl lovea și îl insulta când acesta încerca să scape din mâinile lui. Francisco, și el maltratat, devenise inseparabilul său tovarăș de suferință. Nasi profita de situație și se apropia de corsar, dovedindu-i fidelitate și lealitate, reamintindu-i cu subtilitate tot ce suferiseră împreună până în momentul acela. La rândul ei, micuța Inés, acum Maryam, avusese soarta pe care Brahim o anunțase la hanul Movila de Pământ și fusese repartizată în serviciul celei de-a doua soții, până când Fátima o concepuse pe prima lui fiică. Atunci, după o noapte de pasiune, ea reușise să-l convingă. Cine mai bine decât Maryam, sora ei vitregă, avea să o îngrijească pe Nushaima, copila ce tocmai se născuse?

Sforăiturile lui Brahim, amestecate cu văicărelile care se auzeau din subsol, îi întrerupseră amintirile. Fátima își stăpâni nevoia de a se mișca, de a se ridica din pat, de a îndepărta ciotul lui Brahim de pe trupul ei. Era întemnițată... era prizonieră în închisoarea aceea aurită.

Ajunsese să fie convinsă că nu era altceva decât o altă sclavă printre multele care slujeau și se ocupau de somptuosul palat pe care îl construise Brahim în medina în stil andaluz, ca o imensă casă cu grădină interioară, aproape de băile publice, de fort și de moscheea Sidi al-Mandari, ridicată de către cel care întemeiase

din nou orașul, un surghiunit din Granada. Ea nu trăise niciodată înconjurată de sclavi. Femei și bărbați supuși erau întotdeauna dispuși să satisfacă și cele mai neînsemnate dorințe ale stăpânilor lor. Observase că aveau chipuri inexpresive, de parcă le-ar fi fost furate sufletul și simțămintele; îi privise cu atenție și se văzuse oglindită în înfățișarea lor: ascultare și supunere.

Noul palat pe care marele corsar poruncise să fie construit fusese ridicat pe strada al-Metamar, deasupra întinselor și întortocheatelor caverne calcaroase din inima muntelui Dersa, pe care era așezat orașul Tetuán. Cavernele erau folosite ca temnițe în care erau închiși mii de prizonieri creștini. În timpul zilei, când ieșea la cumpărături însoțită de sclavi și se îndrepta spre una dintre cele trei porți ale orașului, unde se instalau agricultorii care-și aduceau produsele de pe ogoarele din afara zidurilor, Fátima îi vedea pe prizonieri trudind sub loviturile de bici, desculți, legați în lanțuri de glezne și îmbrăcați într-un simplu sac de lână. Aproape patru mii de creștini în serviciu permanent pentru a acoperi nevoile orașului.

Înconjurată de sclavi și de prizonieri, toți supuși, nu îi trebuise mult ca să înțeleagă că nu va găsi consolarea nici în plimbările sale prin oraș. Tetuán urmase modelul satelor din al-Ándalus, dar evitând cea mai neînsemnată influență creștină. Casele lor se înălțau în chip de cel mai vizibil exponent al inviolabilității căminului familial și apăreau închise spre străzile cu care se învecinau, fără ferestre, fără balcoane și fără alte deschideri. Sistemul ereditar dominant făcea ca edificiile să se dividă și subdividă până când alcătuiau un traseu haotic: străzile nu erau altceva decât proiecția exterioară a proprietății private, motiv pentru care spațiul lor era ocupat în mod anarhic de prăvălii și servea la tot soiul de activități și de construcții. Unele dintre acestea din urmă traversau străzile pe deasupra prin intermediul așa-numitelor „ganguri", alteori le tăiau sau le întrerupeau prin ieșinduri capricioase și inoportune, recurgându-se la convenții între vecini, în general rude între ei, fără ca autoritățile să intervină în vreun fel.

Fátima era o simplă sclavă într-un palat somptuos, dar nici în afara lui nu exista vreun alt loc în bastionul corsarilor care ar fi putut să o ajute să evadeze din condiția ei fatală, nici măcar sufletește, și nici măcar pentru câteva clipe. Allah părea să fi uitat de ea. Doar în piețe, acolo unde se întâlneau trei sau mai multe străzi, găsea, dacă nu o liniște spirituală, măcar ceva divertisment la rapsozii care cântau sau recitau legende în ritmul lăutei, sau care vindeau oamenilor hârtiuțe scrise cu litere ciudate promițând lecuirea tuturor bolilor. Se distra și cu îmblânzitorii de șerpi, care îi purtau atârnați de gât și în mâini, în vreme ce făceau să danseze maimuțe caraghioase în schimbul monedelor pe care le cerșeau de la public. Câteodată, și ea le răsplătea cu câte un bănuț. Dar nopțile, când simțea între sâni ciotul mâinii lui Brahim, auzea cu o cumplită claritate plânsetele și vaietele miilor de creștini dormind sub palat și care se strecurau afară prin găurile ce serveau de aerisire pentru temnițele subterane, închisoarea ce ocupa mare parte din subsolul medinei. „Într-o zi voi fi liberă, se gândea ca atunci. Într-o zi vom fi din nou împreună, Ibn Hamid."

49

În cele din urmă, Hernando cedă la insistențele lui don Sancho și merse la casa Țevilor de Tun, unde clanul Granada Venegas își ținea reuniunile. Într-o zi de iunie, pe înserat, cei doi încălecară și coborâră din Albaicín până la Realejo, vechiul cartier evreiesc pe care au pus stăpânire Regii Catolici după cucerirea Granadei și expulzarea evreilor, și care se întindea pe malul stâng al râului Darro, la poalele palatului Alhambra. Casa Țevilor de Tun era situată peste drum de mănăstirea franciscanilor și de biserica acestora, lângă o serie de alte palate și case nobiliare construite pe terenurile cartierului evreiesc demolat.

Pe parcursul drumului, Hernando nu luă în seamă conversația pe care o întreținea hidalgoul nespus de bucuros. În zilele anterioare, încercase să îndeplinească promisiunea făcută notarului consiliului catedralei și să scrie un raport cu privire la evenimentele de la Juviles din timpul răscoalei, dar nu numai că nu a găsit cuvintele prin care să justifice monstruoasele fărădelegi ale fraților săi, ci de îndată ce căuta să se concentreze, gândurile îi zburau spre Isabel și se contopeau cu amintirile din ziua în care mama lui l-a înjunghiat pe don Martín.

– Nu-mi place să-i văd murind, își amintea că-i spusese lui Hamid la vederea șirului de creștini despuiați și legați care se îndreptau spre câmp. De ce trebuie să fie uciși?

– Nici mie nu-mi place, îi răspunsese învățatul, dar trebuie să o facem. Pe noi ne-au silit să devenim creștini sub pedeapsa surghiunirii, altă formă de moarte, departe de pământurile și de familiile noastre. Ei nu au vrut să-l recunoască pe singurul

Dumnezeu, nu au profitat de ocazia care le-a fost oferită. Au ales moartea.

Cum să transpună cuvintele lui Hamid într-un raport către arhiepiscopie? Cât despre Isabel, aceasta părea să fi depășit rușinea cu care părăsise dormitorul după singura lor întâlnire, și se mișca prin vilă cu o prefăcută dezinvoltură. Cu toate acestea, îl năpădea îndoiala atunci când dădea ochi în ochi cu ea: uneori îi susținea privirea o clipă mai mult, alteori o lăsa în jos cu repeziciune. Cea care nu o ascundea niciodată era tânăra cameristă a lui Isabel, care își permisese chiar să-i surâdă cu un anume aer șugubăț; ca trebuie să fi fost cea care adunase veșmintele stăpânei sale.

În aceeași dimineață în care trebuia să meargă la reuniune se întâlni din nou cu Isabel pe terasă și dorința reciprocă se manifestă prin tăcerea stânjenitoare ce apăru între ei. Dar Hernando, în ciuda pasiunii pe care o simțea, nu vru să repete o experiență care nu reușise decât să-i satisfacă pornirea cea mai instinctivă, fără să-i aducă desfătarea la care se așteptase.

– Trebuie să înveți să te bucuri de trupul tău, îi șoptise el, observând cum se înfioară la auzul acelor cuvinte.

Isabel roșise, dar rămase tăcută și se lăsase condusă pentru a doua oară în dormitorul lui Hernando.

El dorise să-i spună că Dumnezeu poate fi găsit prin plăcere, dar se mărginise să i-o producă, încercând să nu o sperie în momentul în care devenea încordată și își stăpânea gâfâielile de satisfacție. Isabel îl lăsase să-i mângâie sânii, fără să reușească să-i lase la vedere, stând cu spatele la el, dreaptă, mușcându-și buza inferioară când el îi ciupea sfârcurile întărite, dar fugise mâncând pământul, uitându-și din nou veșmintele, când Hernando lăsase să-i alunece mâna între coapsele ei.

– Am ajuns! exclamă hidalgoul făcându-l să tresară și întrerupându-i gândurile.

Hernando se trezi în fața unui bastion pătrat încununat cu creneluri, pe a cărui fațadă se deschideau două balcoane și pe

care, la niveluri diferite erau prinse cinci statui în mărime naturală ale unor personaje din Antichitate. În spatele bastionului, având fațada spre stradă, se întindea un edificiu nobiliar, cu numeroase saloane situate la diferite niveluri în jurul unui patio cu șase coloane cu capiteluri nazarite și o grădină la capătul opus. După ce își lăsară caii pe mâinile servitorilor și intrară în palat, fură călăuziți de un portar de-a lungul unor scări înguste care ajungeau la cel de-al doilea nivel, unde era un salon mare.

– Această încăpere este cunoscută ca „Salonul Aurit", îi șopti don Sancho când servitorul deschidea niște uși pe ale căror canaturi se etalau busturi încununate cu lauri.

De îndată ce păși în încăpere, Hernando înțelese motivul numelui acesteia: sala era inundată de niște reflexii aurii provenind de la minunatul tavan în casete, în verde și auriu, pe care apăreau cioplite personaje masculine.

– Bine ați venit! Don Pedro de Granada se îndepărtă de un grup de bărbați cu care stătea de vorbă și îi întinse mâna lui Hernando. Am fost prezentați la petrecerea pe care judecătorul don Ponce a oferit-o în onoarea domniei voastre, dar nu am putut schimba decât un scurt salut. Fiți bine venit în casa mea!

Hernando acceptă mâna nobilului, care i-o strânse mai mult timp decât ar fi fost nevoie. Profită să-l privească atent – zvelt, cu fruntea înaltă și degajată, barbă neagră îngrijită și o expresie inteligentă – și se strădui să nu-și exteriorizeze prejudecățile cu care venea la întâlnire: don Pedro și înaintașii săi renunțaseră la adevărata religie și colaboraseră cu creștinii.

După ce îl salută pe hidalgo, seniorul de Campotéjar le prezentă celelalte persoane care se aflau în Salonul Aurit: Luis Barahona de Soto, medic și poet; Joan de Faría, avocat și secretar al Tribunalului Suprem; Gonzalo Mateo de Berrío, poet, precum și o mulțime de alte persoane. Hernando se simțea stânjenit. De ce o fi cedat la insistențele lui don Sancho? Despre ce ar putea el să discute cu toți necunoscuții aceia? Într-unul dintre colțurile salonului se aflau doi bărbați care stăteau de vorbă,

fiecare stând cu câte un pahar de vin în mână. Don Pedro îi conduse la ei.

– Don Miguel de Luna, medic și traducător, îl prezentă pe primul.

Hernando îl salută.

– Don Alonso del Castillo, spuse amfitrionul său, referindu-se la celălalt bărbat îmbrăcat elegant, și el tot medic și traducător oficial de arabă în serviciul Inchiziției din Granada, și acum în serviciul regelui Filip al II-lea.

Don Alonso îi întinse mâna cu privirea ațintită în ochii lui. Hernando susținu provocarea și îi strânse mâna.

– Dorcam să vă cunosc.

Hernando avu o tresărire. Traducătorul îi vorbea în arabă, în vreme ce îi strângea mâna puțin mai tare.

– Am auzit de faptele domniei voastre de vitejie din Alpujarras.

Nu trebuie să le acordați prea multă importanță, răspunse Hernando în spaniolă. „Iarăși despre eliberarea creștinilor!" își spuse în sinea lui. Don Sancho, din Córdoba, continuă el, făcând un semn spre hidalgo și eliberându-se din mâna traducătorului.

– Văr al lui don Alfonso de Córdoba, duce de Monterreal, se lăudă don Sancho cum făcea de fiecare dată față de cei pe care îi saluta.

– Don Sancho, interveni Pedro de Granada, cred că nu v-am prezentat încă marchizului, iar hidalgoul se semeți la simpla menționare a titlului. Veniți cu mine.

Hernando voi să-i urmeze pe cei doi bărbați, dar Castillo îl apucă de braț și îl reținu. Miguel de Luna li se alătură și el, cei trei rămânând grupați în colțul Salonului Aurit.

– Am auzit, de asemenea, spuse traducătorul, de data aceasta în spaniolă, că acum colaborați cu episcopatul la cercetarea martirologiului din Alpujarras.

– Așa este.

– Și că ați lucrat la grajdurile regale din Córdoba, adăugă de această dată Miguel de Luna.

Hernando se încruntă.

– Și aceasta e adevărat, recunoscu el cu o oarecare bruschețe.

– La Córdoba, adăugă cel dintâi fără să ia în seamă atitudinea lui Hernando, ținându-l încă strâns de braț, ați fost de ajutor în catedrală, ca traducător...

– Domnilor, îl întrerupse Hernando eliberându-se din strânsoare, m-ați invitat cumva ca să mă supuneți unui interogatoriu?

Nici unul din cei doi bărbați nu se schimbă la față.

– Acolo, în catedrala din Córdoba, în bibliotecă... – spuse în continuare don Alonso, când îl apuca din nou cu blândețe pe Hernando, ca și cum n-ar fi vrut să-i dea ocazia să scape – ... lucra un preot... don Julián.

Hernando făcu o grimasă și se eliberă încă o dată de strânsoarea mâinii traducătorului. Cei trei rămaseră tăcuți câteva clipe, cercetându-se unii pe alții, până când Miguel de Luna luă cuvântul.

– Avem cunoștință despre don Julián, bibliotecarul consiliului catedralei din Córdoba.

Hernando șovăi și se agită, neliniștit. Ceilalți oameni din salon, așezați în jilțuri somptuoase în jurul meselor joase decorate cu marchetărie, încărcate cu sticle cu vin și prăjituri, discutau cu însuflețire.

– Uitați ce este, interveni Castillo, eu și Miguel, la fel ca și don Pedro de Granada, ne tragem din musulmani. După războiul din Alpujarras, în care am lucrat ca traducător, mai întâi pentru marchizul de Mondéjar și apoi pentru principele don Juan de Austria, am fost chemat de către regele Filip ca să mă ocup de cărțile și manuscrisele arabe din biblioteca mănăstirii El Escorial: trebuia să le traduc, să le cataloghez... O altă funcție pe care mi-a încredințat-o regele a fost aceea de a căuta și a achiziționa cărți noi în arabă. Am găsit câteva pe pământurile Córdobei, două exemplare din Coran care nu s-au dovedit a fi interesante pentru biblioteca regală și câteva copii de profeții și de calendare lunare.

Traducătorul se opri din discurs. Hernando nu mai încerca să scape din mâna lui, iar Castillo îi permise să se gândească. Ce doreau acei doi renegați? Toți colaborau cu creștinii! Strămoșii lor fuseseră cei care predaseră Granada Regilor Catolici și nu le era greu să recunoască faptul că ei înșiși fuseseră în tabăra creștină în războiul din Alpujarras. Erau nobili, erudiți, medici sau poeți dăruiți sincer creștinării, la fel ca și don Pedro de Granada. Castillo lucra pentru Inchiziție! Și dacă invitația aceea nu era altceva decât un vicleșug pentru a-l demasca?

Până la urmă nu le-am cumpărat. Afirmația neașteptată a traducătorului îl puse în gardă pe Hernando. Erau scrise recent pe o hârtie ordinară și între rânduri în *aljamiado,* ca și cum...

– De ce îmi povestiți toate acestea? îl întrerupse Hernando.

– Ce îi povestiți invitatului meu?

Hernando se întoarse și se trezi față în față cu don Pedro de Granada.

– Îi vorbeam despre munca lui Alonso în biblioteca regelui, explică Luna, și despre faptul că l-am cunoscut pe don Julián, bibliotecarul catedralei din Córdoba.

– Un om de valoare, afirmă nobilul. O persoană ce și-a dat toată silința în apărarea religiei...

Seniorul de Campotéjar lăsă ultimele cuvinte să plutească în aer. Hernando simți atenția celor trei ațintită asupra sa. Ce voia să spună? Don Julián, bibliotecarul, era un musulman ascuns sub veșminte de sacerdot.

– Da, minți el. A fost un bun creștin.

Don Pedro, Luna și Castillo schimbară priviri între ei. Nobilul îi făcu un semn lui Castillo ca și cum l-ar fi autorizat. Înainte de a vorbi din nou, traducătorul se asigură că nimeni nu-i putea auzi.

– Don Julián mi-a povestit că domnia voastră erați cel care copia exemplarele din Coran, îi spuse atunci cu seriozitate, pentru a le distribui prin Córdoba...

– Eu nu..., începu să nege Hernando.

– Mi-a povestit, de asemenea, adăugă el, strângându-l şi mai tare de braţ, că vă bucuraţi de încrederea sfatului bătrânilor alături de Karim, Jalil şi... cum se numea? Da, Hamid, învăţatul din Juviles.

Hernando se afla înconjurat de cei trei bărbaţi, neştiind ce să facă, ce să spună sau încotro să privească.

– Hamid, interveni atunci don Pedro, era descendent al dinastiei nazarite. Eram oarecum înrudiţi. Familia lui a ales alt drum: surghiunul în Alpujarras alături de Boabdil, dar nici n-au vrut să fugă în Berbería când Regele cel Mic a făcut-o.

Hernando îşi trase antebraţul ca să se elibereze definitiv de Castillo.

– Domnilor, începu el să spună arătându-şi intenţia de a părăsi grupul, nu înţeleg ce doriţi, dar...

– Ascultaţi... – îl întrerupse brusc Castillo dându-se la o parte ca să-i facă loc să treacă, ca şi cum n-ar mai fi dorit să-l oblige să rămână cu ei – ... credeţi cumva că don Julián, bibliotecarul, ar fi fost în stare să vă trădeze şi să le povestească unor simpli renegaţi, aşa cum credeţi chiar acum că suntem, tot ceea ce v-am dezvăluit?

Hernando se opri brusc. Don Julián? Mii de amintiri îi veniră în minte precum o flacără. Niciodată n-ar fi făcut aşa ceva! Mai degrabă s-ar fi lăsat torturat, asemenea lui Karim. Nici Inchiziţia nu izbutise să-l facă pe bătrân să dezvăluie numele pe care îl dorea şi care nu era altul decât al său: Hernando Ruiz, din Juviles! Adevăraţii musulmani nu se denunţau unii pe alţii.

– Gândiţi-vă la aceasta, îl auzi pe Luna spunându-i.

– Ştiu mult mai multe lucruri despre domnia voastră, insistă Castillo. Don Julián avea o deosebită stimă şi o mare consideraţie pentru domnia voastră.

De ce trebuise preotul să le povestească toate astea? continua să se întrebe Hernando. Dar dacă a făcut-o nu putea însemna altceva decât că acei trei bărbaţi luptau pentru aceeaşi cauză ca

și el. Dar mai lupta el oare pentru ceva? Până și propria mamă ajunsese să-l repudieze.

– Nu mai am nimic de-a face cu toate poveștile acelea, afirmă el cu o voce stinsă. Comunitatea din Córdoba mi-a întors spatele când s-a aflat de ajutorul pe care l-am acordat creștinilor în timpul războiului...

– Toți jucam pe acele cărți, îl întrerupse don Pedro de Granada. Eu, în primul rând. Priviți, adăugă el arătând o ladă mare care se afla în spatele lui Miguel de Luna, care se dădu la o parte ca să-i permită să o vadă. Vedeți armoariile? Acesta este blazonul clanului Granada Venegas; aceleași armoarii s-au aflat de partea regilor creștini în războaiele împotriva neamului nostru, dar distingeți deviza?

– *Lagaleblila,* citi Hernando cu voce tare. Ce vrea să spună...?

El singur se întrerupse când desluși semnificația: *„Wa la galib illa Allah"*. „Nu există alt biruitor în afară de Allah!" Deviza dinastiei nazarite; deviza care se repeta prin tot palatul Alhambra în onoarea și întru proslăvirea singurului Dumnezeu: Allah.

– Pe noi nu ne interesează sfatul bătrânilor din comunitățile morisce, spuse atunci Castillo. Într-un fel sau altul, toți susțin confruntarea armată, dacă nu adevărata convertire; toți așteaptă ajutor din partea turcilor, a berberilor sau a francezilor. Nu credem că aceasta ar fi o soluție. Nimeni nu ne va veni în ajutor și, dacă ar face-o, dacă cineva s-ar hotărî pentru așa ceva, creștinii ne-ar anihila; noi, moriscii, am fi primii care am cădea. Între timp și datorită acestor atitudini, conviețuirea degenerează și devine din ce în ce mai dificilă pe zi ce trece. Moriscii din Valencia și din Aragón sunt levantini și, în ceea ce îi privește pe cei din Granada... nu sunt altceva decât un popor fără de țară! În urmă cu șase luni, au fost din nou expulzați din Granada aproape patru mii cinci sute de morisci care reveniseră pe ascuns la ceea ce odată a fost căminul lor. Sunt deja multe voci care se înalță cerând expulzarea din Spania a tuturor

moriscilor sau adoptarea unor măsuri mult mai crude și mai sângeroase. Dacă se continuă astfel...

– Și mai ce? îl întrerupse Hernando. Sunt conștient că n-avem șanse într-o confruntare armată cu spaniolii și că, doar cu excepția unei minuni, nimeni nu ne va sări în ajutor, dar în acest caz nu ne rămâne decât să ne convertim așa cum o doresc creștinii.

– Nu! afirmă ritos Castillo. Există altă posibilitate.

– Trebuie să ne întoarcem la Córdoba!

Don Sancho năvăli în biroul unde Hernando, pentru a mia oară, încerca să explice evenimentele petrecute la Juviles în timpul ridicării la luptă. Cu câteva zile înainte, după ce recitise cele scrise, aruncase și rupsese teancul de hârtii. Își ridică privirea de pe o coală rămasă albă de când se așezase în spatele mesei de scris, cu mai mult de o oră în urmă, și îl văzu pe hidalgo venind spre el cu o figură descompusă.

– De ce? Ce se întâmplă? deveni el îngrijorat.

– Ce se întâmplă? strigă don Sancho. Spune-mi tu! Ai ajuns în gura servitorimii din casă. Ai pătat onoarea unui judecător al Tribunalului Regal Suprem din Granada. Dacă află don Ponce... Cum ai îndrăznit? Zvonul s-ar putea răspândi în tot orașul. Nici nu vreau să mă gândesc! Un judecător! Don Sancho își ciufuli puținul păr cărunt care îi acoperea capul. Trebuie să plecăm de aici, să ne întoarcem la Córdoba chiar acum.

– Ce se povestește? întrebă Hernando, prefăcându-se neinteresat, în încercarea de a câștiga timp.

– Tu ar trebui să o știi mai bine decât oricine: Isabel!

– Luați loc, don Sancho.

Hidalgoul lovi aerul cu mâna și rămase în picioare, mergând în sus și în jos prin fața mesei de scris.

– Vă văd iritat și nu reușesc să înțeleg motivul. Eu și Isabel n-am făcut nimic rău, încercă el să-l convingă. N-am pătat onoarea nimănui.

Don Sancho se opri, se sprijini cu mâinile de masă și îl privi pe Hernando așa cum ar face un învățător cu elevul său. Apoi, își abătu privirea spre grădina din spatele moriscului și se gândi câteva clipe: Isabel nu se afla acolo.

– Ea nu spune același lucru, minți el atunci.

Hernando se făcu alb la față.

– Ați... ați vorbit cu Isabel? bâigui el.

– Da. Acum o clipă.

– Și ce v-a povestit? Glasul lui trăda siguranța de sine pe care încercase să o simuleze.

– Tot, aproape că țipă don Sancho. Respiră adânc și se sili să coboare glasul. Chipul ei mi-a spus tot. Tulburarea ei este o mărturisire suficientă. Aproape că a leșinat!

– Și cum vreți să reacționeze o creștină evlavioasă dacă o acuzați de adulter? se apără Hernando.

Don Sancho lovi cu pumnul în masă.

– Păstrează-ți cinismul pentru tine. Am aflat. Una dintre servitoarele creștine a încercat să convingă un sclav morisc să-i producă plăcerea pe care, după cum se pare, i-o produci tu stăpânei sale; vrea să fie posedată „în stil morisc", așa cum a spus ea.

Hernando nu putu să-și stăpânească o expresie de satisfacție aproape imperceptibilă. Îl costaseră zile întregi și întâlniri pe furiș pentru ca Isabel să înceapă să cedeze și să se abandoneze mângâierilor sale.

– Satirule! îl insultă hidalgoul băgând de seamă plăcerea cu care moriscul se delecta cu ultimele sale cuvinte. Nu numai că ai profitat de inocența unei femei care probabil că o fi căzut în ghearele tale din recunoștință, dar ai și pervertit-o într-un mod obscen și impudic, încălcând toate preceptele Sfintei Biserici.

– Don Sancho..., încercă Hernando să-l calmeze.

– Nu-ți dai seama? îl întrerupse din nou hidalgoul, de data aceasta vorbind rar. Judecătorul te va ucide. Cu propriile mâini.

Hernando își trecu mâna peste bărbie; în spatele lui, razele de soare pătrundeau prin ușile care dădeau spre grădină.

– La ce te gândești? insistă don Sancho.

Că nu este momentul de a abandona tot, i-ar fi plăcut să-i răspundă. Că tocmai izbutea ca ochii lui Isabel să tânjească și ca suspinele să fie din ce în ce mai adânci când o mângâia și o mușca, semn lipsit de echivoc că trupul ei dorea să se împreuneze. Că la fiecare dintre întâlnirile lor Isabel reușea să mai urce o treaptă pentru a depăși rutina, vinovățiile, prejudecățile și învățăturile creștine, și că era aproape gata să atingă extazul pe care nu ajunsese vreodată măcar să și-l imagineze. Și că, prin plăcerea acelui trup, poate că și el va ajunge din nou într-al nouălea cer cum făcea cu Fátima. Hernando își simți prin pantaloni membrul erect. Mintea sa o imagină pe Isabel goală, dezirabilă, voluptuoasă, grijulie și atentă la buricele degetelor sale și la limba lui, lacomă să descopere lumea.

– Mă gândesc, îi replică hidalgoului, că acum nu pot pleca spre Córdoba. Episcopatul așteaptă raportul meu, iar prietenii domniei voastre din casa Țevilor de Tun îmi reclamă prezența. Știți bine.

– Iar tu trebuie să știi, urlă don Sancho, că legea spune că după ce don Ponce va pune capăt vieții tale, are obligația să o omoare și pe ea.

– Poate că nu o va face cu nici unul din noi.

Hidalgoul și moriscul se înfruntară din priviri pe deasupra mesei.

– Îi voi scrie vărului meu ca să-i povestesc ce se întâmplă, îl amenință don Sancho.

– Feriți-vă să puneți sub semnul îndoielii virtutea unei doamne.

– Valorează atât de mult această femeie, încât să vă puneți viața în primejdie pentru ea? îi aruncă don Sancho înainte de a părăsi încăperea, fără să-i dea ocazia să răspundă.

„Cât valorează viața mea?" se întrebă Hernando după ce hidalgoul, în loc de salut, trântise ușa după el. Nu poseda decât un cal bun cu care nu putea merge nicăieri întrucât nu avea unde să se ducă și nici pe cineva care să-l aștepte, nici măcar

propria mamă! Ducele nu-i permitea să muncească, dar îl trimitea în interesul aceluiași rege care i-a umilit și i-a expulzat neamul din Granada. Acceptase să lucreze pentru episcopat. „Continuă martirologiul, îl sfătuise Castillo într-una dintre reuniuni. Trebuie să părem mai creștini decât creștinii", afirmase acesta mai târziu. Aceeași recomandare pe care i-o făcuse odată și Abbas! Cât valora viața cuiva care se prefăcea mereu că este ceea ce nu era? Care era țelul său? Să lase să i desfășoare comod existența grație generozității ducelui, la fel precum cea a rudelor lingușitoare ale acestuia?

Don Pedro de Granada, Castillo și Luna îi dezvăluiseră noul lor plan de îndată ce îl cunoscuseră mai bine: să-i convingă pe creștini de cumsecădenia musulmanilor care trăiau în Spania cu scopul de a-și schimba părerea despre morisci. Luna tocmai scria o carte intitulată *Adevărata istorie a regelui Rodrigo,* în care, plecând de la relatările dintr-un imaginar manuscris arab din biblioteca de la El Escorial, prezenta cucerirea Spaniei de către musulmanii veniți din Berbería ca pe o eliberare a creștinilor supuși tiraniei regilor goți. După cucerire, s-au scurs opt secole de pace și de bună conviețuire între cele două religii.

– De ce nu se poate repeta acum acea conviețuire?

Însuși Luna lansase întrebarea, fără să aștepte răspuns.

– Trebuie să luptăm împotriva imaginii pe care creștinii o au despre morisci, intervenise don Pedro. Ei, scriitorii și sacerdoții lor, creează ficțiunea potrivit căreia noi, moriscii, suntem excesiv de fecunzi, pentru că moriscele se căsătoresc de foarte tinere și au mulți copii. Nu este adevărat! Au tot atâția copii câți au și creștinii. Ei spun că femeile noastre sunt promiscue și adulterine. Că noi, bărbații morisci, nu facem obiectul recrutării în armată și nici nu intrăm în slujba Bisericii, motiv pentru care populația alcătuită din creștini noi se înmulțește peste măsură și acumulează aur, argint și tot felul de bunuri, aducând regatul la ruină; fals! Că suntem perverși și asasini. Că profanăm în secret numele lui Dumnezeu. Numai minciuni! Dar poporul le crede pe

măsură ce le repetă unii și alții, pe măsură ce le strigă în predicile lor sau le publică în cărțile lor. Trebuie să luptăm cu aceleași arme ca și ei și să-i convingem de contrariu.

– Ascultă, adăugase atunci Castillo, dacă vreun berber traversează strâmtoarea ca să trăiască în Spania și să se convertească la creștinism, este primit cu brațele deschise. Nimeni nu-i suspectează pe acești nou-convertiți, deși intențiile lor sunt foarte departe de îmbrățișarea religiei papistașilor. Cu toate acestea, moriscilor care au fost botezați cu aproape un secol în urmă nu li se acordă aceleași privilegii. Trebuie să schimbăm aceste concepții atât de înrădăcinate în societate. Și pentru o asemenea luptă avem nevoie de persoane ca tine, culte, care știu să scrie și să citească, care să fie de partea noastră în această străduanie.

Era povestea vieții lui începând cu Juviles, când, copil fiind, oamenii din sat îi încredințau mărfurile și vitele ca să scape de dijmă, pentru că știa să scrie și să socotească. Același lucru i se întâmplase la Córdoba. Și la ce-i foloseau toate astea? Să-i convingă pe creștini i se părea un proiect la fel de nesăbuit ca și încercarea de a-i birui într-o nouă revoltă armată.

Dădu drumul penei pe care o ținea încă în mână pe hârtia nescrisă.

– Da, don Sancho, se trezi el șoptind către ușa închisă a biroului, poate că merită să-ți riști o viață absurdă fie chiar și numai pentru o singură clipă de plăcere cu o femeie ca ea.

În orice caz, se gândi el, va trebui să aibă mare grijă începând din momentul acela.

În noaptea aceea, după cină, don Ponce de Hervás se retrase în biroul său să lucreze. La scurt timp, un servitor care spera să capete câțiva bănuți pentru o informație atât de importantă pentru stăpânul său, bătu în ușă șovăind. Judecătorul ascultă bâlbâielile bărbatului cu aceeași expresie pe care o adopta față de împricinați la Tribunalul Suprem: impasibilă.

– Ești sigur de ceea ce spui? îl întrebă el la încheierea delațiunii.

– Nu, excelență. Știu doar ce se vorbește în bucătării, în livadă, în dormitoarele servitorilor sau la grajdurile excelenței voastre, dar nu vă pot asigura de nimic. Cu toate acestea, am crezut că v-ar putea interesa.

Don Ponce îi făcu semn să plece cu răsplata și cu porunca de a-i aduce informații în continuare. Apoi, mototoli cu brutalitate hârtia la care lucra. Cu mâinile țepene, tremurând de furie, așezat pe același scaun pe care, cu puține ore mai devreme, Hernando fusese hotărât să-și rişte viața, numai să atingă extazul cu Isabel. Dar, obișnuit cum era în luarea deciziilor, judecătorul își stăpâni mânia și impulsul de a se ridica, de a o ciomăgi pe soția sa în dormitor și apoi de a-l ucide pe morisc.

Conacul era cufundat în liniștea nopții când don Ponce se chinuia închipuindu-și-o pe Isabel în brațele moriscului. „Caută plăcerea, îi povestise servitorul. Nu... nu se destrăbălează", reușise el să rostească după aceea, aplecat în fața judecătorului, cu degetele mâinilor albite, strâns împletite.

– Târfa! mormăi în noapte don Ponce. Asemenea unei prostituate obișnuite de la bordel!

Știa despre ce vorbea servitorul: plăcerea interzisă pe care el însuși o căuta atunci când mergea la bordel. Ore întregi și-o imagină pe Isabel ca fiind fata blondă cu care se desfăta în alt pat: obscenă, sulemenită și parfumată, arătându-i trupul câinelui de morisc când o săruta și o mângâia! La bordel, alesese o fată după asemănarea acesteia cu Isabel, iar acum moriscul profita de plăcerea de care el însuși nu avea parte cu soția sa. Se gândi să-i ucidă.

La revărsatul zorilor, cu umezeala nopții intrând din grădină și răcorind trupul asudat al lui don Ponce, acesta hotărî să nu adopte o măsură atât de drastică precum aceea de a-i executa pe amanți. Dacă ar ucide-o pe Isabel, ar pierde dota substanțială cu care o înzestrase familia Vélez în vederea căsătoriei sale, dar – ceea ce era lucrul cel mai important – ar pierde și influența, la care nu voia să renunțe, pe care o avea în anturajul regelui și în diversele consilii ale acestuia: îi convenea să se bucure de

protecția unor granzi de Spania, precum cei din familia Vélez. Lupta, cu onoarea drept stindard, și-o puteau permite doar cei foarte bogați, cei foarte săraci sau cei fără de minte, iar el nu aparținea nici uneia dintre aceste categorii: să o acuze de adulter pe protejata marchizilor i se păru atunci o acțiune prea riscantă, pe lângă dezonorantă, dar nici nu putea consimți ca adulterul să-și găsească adăpost la el în casă... Morisc afurisit și pui de cățea! Îl tratase ca pe un hidalgo, organizase o petrecere în onoarea lui... Și nici măcar nu se putea răzbuna pe el fără ca acest act legitim să nu dea prilej unor comentarii usturătoare. În fața tuturor, moriscul era un erou! Salvatorul creștinilor! Protejatul ducelui de Monterreal... În noaptea aceea, don Ponce nu închisese un ochi, dar la răsăritul soarelui hotărârea lui era luată: Isabel nu-și va părăsi apartamentele; potrivit judecătorului, zăcea suferind de fierbințeli. Femeia rămase așadar închisă, până când, în aceeași dimineață, chemată de urgență, sosi la conac o verișoară a lui don Ponce, doña Ángela, văduvă, serioasă, aspră și slută, care, de cum trecu pragul casei, își asumase sarcina de a o supraveghea pe Isabel.

În urma unei scurte conversații cu judecătorul, doña Ángela se puse pe treabă: tânăra cameristă a lui Isabel dispăru în aceeași zi. Cineva povestise mai târziu că fusese văzută în temnițele Tribunalului Suprem, acuzată de furt. Pe seară, cu scuza că nu fusese respectuoasă cu ea, văduva poruncise ca servitoarea care pretinsese plăceri din partea sclavului morisc să fie biciuită. De asemenea, poruncise ca alt servitor să-și piardă o parte din simbrie pentru că nu muncea spre satisfacția ei.

Într-o singură zi, toată servitorimea aflase mesajul clar al judecătorului și al verișoarei acestuia. Nu puteau face mare lucru: legea stabilea că, în afară de cazurile în care ar fi fost dați afară în mod expres, nici unul dintre ei, sub pedeapsa cu închisoarea pentru douăzeci de zile și surghiun vreme de un an, nu putea părăsi vila fără autorizația lui don Ponce pentru a sluji în altă casă din orașul Granada sau din împrejurimile acestuia. Cel care

ar fi făcut-o, dacă cineva ar fi plecat fără consimțământul său, putea doar să pribegească sau să se angajeze ca zilier, și adevărul era că în casa judecătorului nu lipsea niciodată mâncarea.

Dar nu numai servitorii au fost cei care au constatat firea aspră a verișoarei judecătorului; nici don Sancho și nici Hernando nu putuseră rămâne străini de agitație. Doña Ángela avusese grijă ca toate hotărârile ei să fie îndeajuns de publice pentru a nu-i trece neobservate moriscului și, la ultima ora a după-amiezii, înainte de apusul soarelui, îi porunci lui Isabel să-și părăsească dormitorul, îmbrăcată în negru, la fel ca și ea, și o plimbase prin grădinile conacului în văzul tuturor, dar mai ales al lui Hernando, anunțându-l astfel pe amantul ei că nu se va mai putea apropia de ea niciodată și să rămână între patru ochi.

Dar nu numai Hernando putuse să o vadă pe Isabel sub stricta supraveghere a doñei Ángela; și don Sancho o văzuse și înțelesese că povestea ajunsese la cunoștința judecătorului. De vreo două ori se întâlnise cu don Ponce prin conac și judecătorul nici măcar nu avusese politețea de a-i răspunde la salut, întorcând capul; don Sancho nu mai aștepta nici o clipă ca să se confrunte cu Hernando.

– Vom pleca mâine-dimineață, fără explicații! îi porunci el.

Hernando rămase pe gânduri.

– Nu înțelegi? strigă don Sancho. La ce te gândești? Oricât de puțin respect sau... orice ai simți pentru femeia aceea, trebuie să te dai deoparte din calea ei. Este imposibil să o revezi între patru ochi! Nu-ți dai seama? Probabil judecătorul a aflat și a luat măsuri.

Hidalgoul rămase tăcut preț de câteva clipe.

– Întrucât se pare, spuse el după aceea, că nu prea îți pasă de viața ta, gândește-te că, dacă persiști în acest comportament, îi vei distruge viața lui Isabel.

Hernando avu surpriza să fie el însuși de acord cu discursul însoțitorului său. Cât de puțin durase hotărârea lui! Dar era

adevărat, hidalgoul avea dreptate. Cum să se apropie de Isabel? Imaginea ei, îmbrăcată în negru și plimbându-se prin grădină cu capul plecat în după-amiaza aceea, în contrast cu ținuta îngâmfată și disprețuitoare a doñei Ángela, îl convinsese de aceasta. De altfel, dacă zvonurile ajunseseră la urechile judecătorului... Ar fi o nebunie!

– Bine, cedă el. Vom pleca mâine dis-de-dimineață.

În noaptea aceea, Hernando începu să-și pregătească lucrurile personale pentru călătorie. Între veșminte, le găsi pe cele pe care i le cumpărase judecătorul pentru petrecere; în seara când le îmbrăcase, Isabel... Fusese o prostie, încercă el să se convingă. Ce drept avea el, cum spunea don Sancho, să-i distrugă viața unei femei demne? Da, simțea că ea îl dorește, din ce în ce mai mult, dar poate că era adevărat că profitase de o femeie care îi datora recunoștință. Privi de jur împrejur; uitase ceva? Și veșmintele acelea? Le apucă și le aruncă pe jos, departe de el, într-un colț al dormitorului. Nu era adevărat nici că profitase de ingenuitatea lui Isabel, așa cum îi reproșase don Sancho! Ea fusese cea care se lipise de spatele lui în noaptea focurilor de artificii și tot ea fusese cea care își întinsese mâna până la a lui. În orice caz, ce importanță mai avea acum? Se întorcea la Córdoba.

Hernando se lăsă într-un scaun cu ornamente din argint bătut sau gravat și privirea îi rătăcea peste Alhambra și la jocul de lumini aurii și umbre pe care le aruncau din pietrele palatului făcliile și luna. Era trecut de miezul nopții. Conacul era cufundat în liniște; Albaicínul era și el cufundat în liniște; toată Granada părea să fie astfel! O adiere capricioasă reîmprospăta atmosfera și îl făcea să uite de căldura înăbușitoare din timpul zilei. Hernando se lăsă pradă visării, închise ochii și inspiră adânc.

– Va fi prima dată când luna ne va însoți.

Cuvintele îl făcură să tresară. Isabel, îmbrăcată în cămașa de noapte, era pe terasă, frumoasă, senzuală, cu Alhambra proiectată în spatele ei.

– Ce faci aici...? Hernando se ridică de pe scaun. Și soțul tău?

– L-am auzit sforăind din odaia mea. Iar doña Ángela s-a retras acum câteva ore.

Când îi răspundea, chiar pe terasă, Isabel lăsă să-i cadă de pe umeri cămașa, care îi alunecă de pe trup până în pământ și i se arătă goală; îl privi în ochi, provocatoare, mândră, invitându-l să se delecteze cu ea.

Hernando rămase paralizat; până și luna, cu sclipirile ei, părea că mângâie acel trup splendid!

– Isabel..., șopti Hernando, fără să-și poată lua ochii de la sânii ei, de la șoldurile și de la pântecele ei, de la pubisul ei...

– Mâine vei pleca, murmură ea. Așa mi-a spus Ponce. Nu ne rămâne decât această noapte.

Hernando se apropie de Isabel și îi întinse o mână ca să intre în dormitor. Îi luă cămașa și închise ușile de la terasă. Apoi se întoarse și vru să-i spună ceva, dar ea duse un deget la buzele lui Hernando, cerându-i astfel să tacă. Și îl sărută dulce. El căută să o mângâie, dar Isabel îi luă mâinile și le îndepărtă de trupul ei.

– Lasă-mă pe mine, îl rugă ea.

Îi rămânea doar noaptea aceea! Începu să-i descheie cămașa. Ea voia să o facă! Își dorea cu nesaț plăcerea aceea pe care i-o făgăduise de atâtea ori Hernando! Se miră ea însăși când simți fermitatea propriilor mâini mângâind umerii lui Hernando ca să-i dea jos cămașa de pe spate. Apoi, îi sărută pieptul și își coborî mâna până la pantalonii lui. Șovăi o clipă, după care îngenunche în fața lui.

Hernando suspină.

Când Isabel ajunse să-i cunoască trupul lui Hernando, după ce îl sărutase și îl linsese, se îndreptară spre pat. O bună bucată de vreme, lumina slabă a unei singure lămpi lumină silueta unui bărbat și a unei femei, asudați și lucioși, care își vorbeau în șoaptă, întretăiat, în vreme ce se sărutau, se mângâiau și se

mușcau fără să se grăbească. Isabel fu cea care îl chemă să o pătrundă, ca și cum ar fi fost dispusă, ca și cum ar fi ajuns în sfârșit să înțeleagă sensul tuturor acelor cuvinte pe care i le tot repetase Hernando. Și se contopiră într-un singur trup; gâfâielile stinse ale lui Isabel începură să se intensifice treptat, până când Hernando încercă să le facă să amuțească printr-un lung sărut, fără să înceteze să împingă, până când el însuși simți înlăuntrul ei, stins, reprimat prin sărutul lui, un urlet gutural pe care femeia, extaziată, nu și-ar fi închipuit vreodată că ar putea să-l simtă țâșnindu-i din străfunduri și care s-a contopit cu propriul lui extaz. Apoi, încă multă vreme, rămaseră nemișcați, satisfăcuți, unul peste celălalt, fără să se separe, fără măcar să-și vorbească.

– Mâine plec, spuse Hernando în cele din urmă.

– Știu, se mărgini ea să răspundă.

Tăcerea se lăsă din nou între cei doi, până când Isabel clătină aproape imperceptibil din cap și se desprinse din îmbrățișarea trupurilor.

– Isabel...

– Taci, îl imploră femeia. Trebuie să mă întorc la viața mea. De două ori ai intrat în ea și de două ori am revenit la viață. Acum șezând, Isabel îi mângâie chipul lui Hernando cu dosul mâinii. Trebuie să mă întorc.

– Dar...

Ea își duse din nou un deget la buzele lui Hernando, rugându-l să tacă.

– Mergi cu Dumnezeu, îi șopti ea stăpânindu-și plânsul.

Apoi părăsi dormitorul fără să privească în urmă.

Hernando nu vru să o vadă plecând și rămase întins cu privirea pierdută în tavanul cu casete. În cele din urmă, când sunetele nopții la Granada deveniră din nou prezente, se ridică din pat și merse pe terasă, unde se pierdu încă o dată în contemplarea palatului Alhambra. De ce nu insista? De ce nu alerga la ea promițându-i fericire veșnică? În ciuda avertizărilor lui don Sancho și a pericolului, ajunsese să-și pună viața în primejdie pentru femeia aceea. Oare simplul fapt de a obține plăcerea cu ea era de

ajuns? Era dragoste ceea ce simțea? se întrebă el, tulburat și descumpănit. Trecu ceva timp până când splendida fortăreață roșie care se întindea de cealaltă parte a văii râului Darro păru că-i răspunde: acolo, de mic copil, în grădinile reședinței de la țară a califilor, numite Generalife, visase el să danseze cu Fátima. Fátima! Nu! Nu era dragoste ceea ce simțea pentru Isabel. Ochii mari negri migdalați ai soției sale îi aduseră în amintire nopțile lor de iubire: unde era acel spirit satisfăcut, de fericire absolută, cu mii de făgăduieli tăcute cu care se încheiau toate acele nopți?

Hernando își dedică puținul timp rămas până la răsăritul soarelui pentru încheierea pregătirilor de plecare. Apoi, coborî la grajduri, spre uimirea rândașului, care nici măcar nu reușise încă să scoată bălegarul din culcușul cailor.

– Curăță-l și pune-i dârlogii Zburătorului, îi porunci el. Apoi, pregătește și calul lui don Sancho și catârii. Plecăm.

Se îndreptă spre bucătărie, unde îi prinse pe servitori dezmorțindu-și mădularele și luând micul dejun. Luă și el o bucată de pâine uscată și mușcă din ea.

– Anunță-l pe don Sancho, îi spuse unuia dintre servitorii săi, că ne întoarcem la Córdoba. Fiți gata pentru când voi reveni. Trebuie să merg la catedrală.

Coborî din Albaicín spre catedrală. Granada se trezea și oamenii începeau să iasă din casele lor; Hernando călărea semeț, fără să privească pe nimeni și nimic. La catedrală nu-l găsi pe notar, ci pe un sacerdot, care îl ajuta, și care îl primi plictisit. Dacă se întorcea la Córdoba, avea nevoie de un document care să-i permită să circule prin regate, asemenea celui pe care, la vremea respectivă, i-l furnizase episcopia din Córdoba ca să umble prin oraș.

– Spuneți-i notarului, îi încredință el misiunea după un salut rece pe care Hernando chiar l-ar fi evitat, că trebuie să mă întorc la Córdoba și că îmi este greu să lucrez aici, în Granada, într-un loc atât de implicat în evenimentele pe care trebuie să i le relatez. Îi voi aduce personal raportul meu și toate celelalte care l-ar

putea interesa pe decan sau pe arhiepiscop. Spuneți-i de asemenea că, fiind morisc, voi avea nevoie de un document al episcopatului, sau al cui ar fi nevoie, prin care să fiu autorizat să circul liber pe drumuri. Să mi-l trimită cu cineva la Córdoba, la palatul ducelui de Monterreal.

– Dar o autorizație..., încercă să se opună preotul.

– Da. Asta am spus. Fără autorizație nu vor exista rapoarte. Ați înțeles? Nu vă cer bani pentru munca mea.

– Dar...

– Oare n-am fost suficient de clar?

Îi mai rămăsese doar o formalitate înainte de a porni pe drumul de întoarcere. Locuitorii Granadei se îmbulzeau deja pe străzi, iar vama pentru mătăsuri, lângă catedrală, strângea o mulțime de persoane interesate în cumpărarea sau vânzarea mătăsurilor sau a postavurilor. Don Pedro de Granada s-o fi trezit deja, se gândi Hernando.

Nobilul îl primi singur, în sufragerie, când devora un clapon.

– Ce te aduce atât de devreme pe aici? Așază-te și ține-mi companie, îl invită el, arătând cu mâna spre celelalte feluri de mâncare puse pe masă.

– Mulțumesc, Pedro. Dar n-am poftă de mâncare. Se așeză lângă nobil. Plec la Córdoba și, înainte de asta, trebuia să vorbesc cu tine.

Hernando făcu semn spre cele două slugi care serveau la masă. Don Pedro le porunci să iasă.

– Te ascult.

– Am nevoie să-mi faci o favoare. Am avut un diferend cu judecătorul.

Don Pedro încetă să mai mănânce și dădu din cap de parcă ar fi prevăzut deja acest lucru.

– Ca toți avocățeii, este un om sucit, afirmă el.

– Atât de sucit, încât mă tem că vrea să se răzbune pe mine.

– Așa de gravă a fost treaba?

Hernando încuviință.

– Ca dușman e periculos, spuse atunci don Pedro pe un ton răspicat.

– Aș vrea să fii la curent cu ceea ce face sau spune despre mine și să mă informezi permanent. Ar putea încerca să mă pună negreașcă față de consiliul catedralei. M-am gândit că trebuie să afli acest lucru.

Seniorul de Campotéjar își sprijini coatele pe masă și apoi bărbia în mâini, cu degetele împletite.

– Voi fi cu ochii în patru. Nu-ți face griji, făgădui el. Ar trebui să știu care a fost problema?

– Este ușor de imaginat locuind în aceeași casă cu o frumusețe ca soția judecătorului.

O lovitură de pumn pe masă răsună în sufragerie și răsturnă două pahare. Când lovea din nou în masă, don Pedro izbucni într-un hohot de râs. Servitorii intrară uimiți, dar nobilul îi dădu din nou afară printre râsete.

– Femeia aceea era tot atât de inexpugnabilă precum Alhambra! Câți n-au încercat fără succes! Eu însumi...

– Te rog să fii discret, încercă să-l calmeze Hernando, când se întreba dacă o fi făcut bine povestindu-i aventurile sale amoroase.

– Bineînțeles. În sfârșit, l-a pus cineva la punct pe judecător, râse el din nou, și lovindu-l acum unde îl poate durea cel mai mult. Știai că mare parte din averea judecătorului provine din spolierea moriscilor atunci când notarii au dezgropat procese vechi și le-au cerut titlurile de proprietate asupra unor pământuri care le aparțineau de secole? Tatăl lui lucra pe atunci ca notar la Tribunalul Suprem și, la fel ca mulți alții, a profitat de tot. Are deja bani, acum vrea putere prin protejata familiei Vélez. Nu-l poate interesa un scandal de acest gen.

– Nu te pun într-o situație neplăcută?

Don Pedro se schimbă la față.

– Toți suntem în situații neplăcute, nu-i așa?

– Ba da, acceptă Hernando.

– Vei păstra legătura cu noi?

– Să n-ai nici o îndoială în această privință.

50

Ce alte relicve mai doriți, în afară de cele pe care le aveți în munții aceia? Luați un pumn de țărână, stoarceți-l și va curge sângele martirilor.

Papa Pius al IV-lea către arhiepiscopul Granadei, Pedro Guerrero, care solicita relicve pentru oraș

Dacă la întoarcerea sa de la Granada Hernando nutrea o oarecare speranță în privința îmblânzirii poziției comunității morisce din Córdoba față de el, această iluzie s-a risipit numai-decât: datorită scrisorii trimise de către judecător lui don Alfonso, știrea despre participarea lui la studiul despre martirii creștini din Alpujarras ajunsese înaintea lui. Cererea arhiepiscopului a fost comentată la curtea celor întreținuți de către duce și nu a întârziat prea mult ca să ajungă din gura sclavilor morisci de la palat la urechile lui Abbas.

După câteva zile de la întoarcerea sa, în urma insistenței lui Hernando, mama lui consimți să stea de vorbă cu el. Se vedea că îmbătrânise și că se gârbovise.

– Ești bărbat, îl lămuri ea pe un ton inexpresiv când Hernando veni la atelierul de mătăsuri. Legea îmi cere să fiu supusă, în ciuda dorințelor mele.

Erau amândoi pe stradă, la câțiva pași de atelierul în care muncea Aisha.

– Mamă, aproape că o imploră Hernando, n-am nevoie de supunerea ta.

– Tu ai fost cel care a obținut să mi se mărească simbria zilnică, nu-i așa? Meșterul n-a vrut să-mi dea explicații, zise Aisha și arătă spre poartă.

Hernando se întoarse și îl văzu pe țesător, care îl salută de la distanță și rămase pe loc, observându-i, ca și cum ar fi așteptat să vorbească cu el.

– De ce nu ne putem recăpăta...?

Am înțeles că acum lucrezi pentru arhiepiscopul Granadei, îl întrerupse Aisha. E adevărat?

Hernando șovăi. Cum puteau afla atât de repede?

– Se spune că acum te ocupi cu trădarea fraților tăi din Alpujarras...

– Nu! protestă el, înroșit la față.

– Lucrezi ori nu pentru papistași?

– Ba da, dar nu este ceea ce pare.

Hernando tăcu. Don Pedro și traducătorii îi ceruseră secret absolut asupra proiectului, iar el jurase pe Allah.

Ai încredere în mine, mamă, o rugă el.

– Cum vrei să fac așa ceva? Nimeni nu mai are încredere în tine!

Rămaseră amândoi tăcuți. Hernando dorea să o îmbrățișeze. Întinse o mână cu intenția de a o atinge, dar Aisha se îndepărtă de el.

– Mai vrei ceva de la mine, fiule?

De ce să nu-i povestească tot?

„Niciodată unei femei! aproape că țipase don Pedro după ce el pusese în discuție posibilitatea de a-i mărturisi mamei sale. Ele vorbesc. Nu fac altceva decât să trăncănească fără măsură. Chiar dacă este mama ta." Apoi, îl silise să jure.

– Pacea fie cu tine, mamă, ceda el și își retrase mâna.

Cu un nod în gât, o văzu îndepărtându-se pe stradă, în jos, foarte încet. Apoi, își drese vocea și se îndreptă spre locul unde îl mai aștepta încă meșterul țesător care, după schimbul de saluturi

de rigoare, îi ceru să se țină de cuvânt: casa ducelui trebuia să cumpere mărfuri de la el.

– Ți-am promis că o să intervin pentru ca ducele să se intereseze de produsele tale, îi răspunse Hernando. Dacă o să cumpere sau nu, asta nu mai depinde de mine.

– Dacă o să vină, o să cumpere, spuse el, arătând spre interiorul prăvăliei.

Hernando aruncă o privire: era un local bun. Lumina, așa cum era obligatoriu, intra cu generozitate prin ferestrele deschise, lipsite de parasolare sau de perdele de pânză care să le acopere, pentru ca toți cumpărătorii să poată aprecia cu claritate mărfurile; baloturile de catifea, atlaz sau damasc erau expuse publicului fără nici o reclamă sau vreun vicleșug care ar fi putut induce în eroare.

– Sunt sigur de asta, afirmă Hernando. Îți mulțumesc pentru tot ce-ai făcut pentru mama mea. De cum o să-l văd pe duce...

– Stăpânul tău, îl întrerupse țesătorul, poate întârzia luni de zile până să se întoarcă la Córdoba.

– Nu este stăpânul meu.

– Atunci, spune-i ducesei. Expresia lui Hernando a fost de ajuns pentru ca meșterul să se încrunte. Am făcut o înțelegere. Eu mi-am îndeplinit-o. Acum, e rândul tău, îi ceru el.

– O voi face.

Cum să nu o îndeplinească? se întrebă el de îndată ce îi întoarse spatele țesătorului. Mama sa nu ar mai primi nici un *real* din mâna lui. Nu putea consimți ca ea să trăiască în sărăcie câtă vreme el dispunea de o alocație importantă. Era singurul lucru care îi mai rămăsese de făcut, chiar dacă l-ar fi respins. Într-o zi, o să-i poată spune adevărul, încercă el să prindă curaj când trecea prin fața lavițelor rezemate de zidul orb al mănăstirii Sfântul Pavel. Cadavrul unei tinere găsit pe câmp de către călugării Milostivirii, înconjurat de un grup de copii care îl priveau cu gura căscată, îi aminti de epoca în care venea acolo zi de zi,

ținându-și răsuflarea, cu speranța de a vedea expus publicului trupul Fátimei sau al vreunuia dintre copiii săi.

Fátima îi revenise în amintire cu o forță neobișnuită. În urmă cu câteva zile, când părăsise Granada, pe câmpie, Hernando făcuse o escală și se întorsese să privească orașul regilor nazariți. Acolo rămăsese Isabel. Dar norii aceia care se risipeau deasupra muntelui și din ale căror forme capricioase și culori bătrânii extrăgeau atâtea preziceri îi arătaseră chipul Fátimei.

Cineva, poate don Sancho, făcuse zgomot în spatele lui, atrăgându-i parcă atenția să-și continue drumul; hidalgoul se arătase sec și distant cu el. Hernando nu se întorsese, rămânând cu privirea ațintită asupra acelui nor care părea să-i zâmbească.

– Mergeți voi. O să vă ajung din urmă, le spusese el.

Trecuseră trei ani de când Ubaid îi asasinase pe Fátima și pe copii, se gândise Hernando. Tocmai cunoscuse o altă femeie cu care încercase să atingă același cer care se întindea deasupra norului, dar Fátima era cea care i se prezenta, de parcă Isabel, în Granada aceea pe care aproape că putea pune mâna, l-ar fi eliberat și i-ar fi permis să deschidă porțile unui sentiment pe care îl păstra închis în inima lui. Trei ani. Hernando nu plânsese așa cum o făcuse după moartea soției sale; nici lacrimile și nici durerea nu veniseră să umbrească râsetele ei, cuvintele dulci ale lui Inés sau ochii albaștri și sinceri ai lui Francisco. Privise norul și îi urmărise traseul pe cer până când imaginea lui se împletise cu alta. Apoi, lovise ușor gâtul calului cu palma și îl silise să se întoarcă. Hidalgoul și servitorii se îndepărtaseră. Se gândise să-i dea pinteni Zburătorului ca să-i ajungă de la spate, dar preferase să-i urmeze de la distanță, la pas.

Valetul ducelui de Monterreal se numea José Caro și avea în jur de patruzeci de ani, cu zece mai mult decât Hernando. Era un bărbat pus la punct, serios și extrem de scrupulos în îndeplinirea sarcinilor, așa cum se cuvenea din partea unei persoane care îl slujise deja ca paj pe tatăl lui don Alfonso, când era doar

un copil. Valetul, pe care ierarhia îl situa mai prejos doar decât capelanul și secretarul, se îngrijea de garderoba și de celelalte podoabe și efecte personale ale ducelui, pe lângă tot ce ținea de ornamentele și întreținerea palatului. José Caro era persoana pe care trebuia să o convingă să se intereseze de mătăsurile meșterului, dar vreme de trei ani cât trăise în palat nu schimbase cu el nici două cuvinte.

Într-o după-amiază, Hernando îl văzu într-unul dintre saloane, îmbrăcat impecabil în livrea, supraveghind un meșter tâmplar care repara un bufet ciobit. Lângă el, o servitoare tânără mătura rumegușul de rindea, chiar înainte de a se risipi pe jos.

Hernando se opri în ușa salonului. „Am nevoie să mergeți la prăvălia meșterului Juan Marco să cumpărați..., se gândi că îi poate spune. Am nevoie? Aș dori... vă rog..." De ce? Ce să-i răspundă dacă îl întreabă motivul? Cu siguranță că o va face. „Pentru că sunt prieten cu ducele, i-ar putea răspunde, i-am salvat viața." Se imagină atunci silit să repete argumentul în fața doñei Lucía și îl exclude numaidecât. Don Sancho îl învățase multe lucruri, dar desigur că nu ajunsese să-i dea vreodată o lecție despre cum să se adreseze servitorilor cu autoritatea aceea de care toți făceau paradă la modul cel mai firesc. Se gândi de asemenea să apeleze la hidalgo, dar acesta nu-i mai adresa nici un cuvânt după discuția despre Isabel.

Deodată, se simți observat. Valetul avea privirea ațintită asupra lui. Oare de cât timp stătea în cadrul ușii?

– Bună ziua, José, îl salută cu o strâmbătură care se voia a fi un zâmbet.

Servitoarea încetă să mai mătură și se întoarse uimită. Valetul îi răspunse cu o ușoară înclinare a capului și, numaidecât, îi acordă din nou atenție meșterului.

Uimirea reflectată pe chipul fetei îl descumpăni și Hernando renunță la intenția lui. Adevărul era că în timpul celor trei ani pe care îi petrecuse la palat întreținuse prea puține relații cu ei. Se

întoarse cu spatele și plecă, omorându-și timpul prin grădinile palatului până când o văzu trecând pe servitoare.

– Apropie-te, îi ceru el. Pe măsură ce fata se apropia, Hernando scotocea în pungă. Ia asta. Îi întinse o monedă de doi *reales*. Fata acceptă banii cu temere. Vreau să-l supraveghezi pe valet și să mă anunți dacă iese noaptea din palat. M-ai înțeles?

– Da, don Hernando.

– Iese în timpul nopții?

– Doar dacă excelența sa nu este aici.

– Bine. Vei mai primi o monedă când o să-ți îndeplinești sarcina. După cină, o să mă găsești în bibliotecă.

Fata încuviință, spunând că știe.

Hernando ieșea să călărească în fiecare zi. Căuta să se scoale devreme, înaintea celorlalți hidalgo, care obișnuiau să o facă pe la mijlocul dimineții, dar mai ales încerca să o evite pe doña Lucía. Ajunsese la concluzia că don Sancho îi povestise ducesei aventurile sale amoroase cu Isabel, întrucât, de la disprețul pe care i-l arăta, femeia trecuse la o ură pe care nu o putea ascunde. În puținele ocazii când se întâlneau în palat, doña Lucía întorcea capul, iar la orele mesei, Hernando era așezat în capătul cel mai îndepărtat, aproape fără acces la platouri. Toți hidalgo zâmbeau văzând eforturile moriscului de a pune mâna pe ceva de mâncat.

Așa stând lucrurile, mânca din belșug la micul dejun și ieșea din Córdoba ca să rătăcească pe izlazuri și să se bucure de dimineți. Petrecea adesea ore întregi printre tauri, mergând la distanță, fără să-i atâțe sau să lupte cu ei. Îl urmărea amintirea lui Azirat năpustindu-se în coarnele unui taur; nici nu mergea să-i vadă pe nobili luptând cu ei în oraș. Câteodată, se întâlnea cu călăreți de la grajdurile regale și, cu o oarecare nostalgie, îi vedea luptând cu mânjii din anul acela. După masă, se închidea în bibliotecă. Avea destule ocupații. Una era aceea de a transcrie evanghelia lui Barnaba, pe care o luase de acasă de la Arbasia;

poate că într-o zi va trebui să împărtășească descoperirea aceea și nu era dispus să predea manuscrisul. Citise capitolele și preceptele în arabă, dar reușise să înțeleagă adevărata lor semnificație doar când le transcria. Chiar de la buna vestire, arhanghelul Gabriel nu îi spune Mariei că va da naștere unei ființe divine, ci uneia care va arăta calea. „Încotro? se întrebă el, oprindu-se din scris. Cui i-o va arăta? Adevăratului Profet", își răspunse tot el. La fel ca musulmanii, nici Isus, nici mama acestuia nu aveau voie să bea vin sau să mănânce lucruri spurcate, iar îngerii nu le-au anunțat păstorilor nașterea Mântuitorului, ci a unui alt Profet. Spre deosebire de relatările evangheliștilor ulteriori, Barnaba afirma că Isus Hristos, pe care îl cunoscuse personal, nu și-a spus lui însuși Dumnezeu sau fiul lui Dumnezeu, nici măcar Mesia. Nu se considera altceva decât un trimis al lui Dumnezeu care anunța venirea adevăratului Profet: Mahomed.

O altă sarcină de-a sa consta în pregătirea memoriului privind faptele petrecute la Juviles pentru arhiepiscopia din Granada, care îi reamintise angajamentul său trimițându-i autorizația specială pe numele lui. Hernando nu era dispus să-și trădeze neamul, chiar dacă așa socoteau Abbas, cei asemenea acestuia sau chiar propria mamă. Un morisc, Zaguer, fusese cel care – scrisese el – împiedicase execuția tuturor creștinilor din sat; mai mult decât atât, dacă se produsese într-adevăr vreun măcel la Juviles, acesta nu fusese altul decât al celor peste o mie de femei și de copii morisci de mâna soldaților creștini, adăugase el, amintindu-și cu durere căutarea disperată a mamei lor și salvarea întâmplătoare a Fátimei și a micuțului Humam, între flăcările și fumăria archebuzelor în întunericul din piața satului.

Între cele două sarcini, asumându-și angajamentul, comunicând prin imensa rețea a cărăușilor morisci, colabora cu Castillo la cartea care avea ca subiect pe don Rodrigo, regele got, pe care o pregătea Luna. Contribuția lui consta în furnizarea de date despre conviețuirea creștinilor cu musulmanii în Córdoba califilor. Trebuia să se demonstreze că, în epoca în care guvernaseră

musulmanii, creștinii, numiți pe vremea aceea mozarabi, puteau să trăiască pe domeniile lor și, ceea ce era cel mai important, să-și practice credința în limitele unei anumite toleranțe. Hernando reușise să facă dovada că mozarabii își păstraseră bisericile și templele, organizarea ecleziastică, chiar și justiția. Dimpotrivă, câte moschei rămăseseră în picioare pe pământurile Regelui Prudent? Mozarabii nu fuseseră siliți să se convertească; moriscii, da.

Adusese noutăți despre bisericile Sfântul Acisclo și Sfântul Zoil, Sfântul Fausto, Sfântul Ciprian, Sfântul Ginés și Sfânta Eulalia; toate acestea rămăseseră în picioare în orașul Córdoba în timpul stăpânirii musulmane, dar evitase să vorbească despre starea de supunere în care se aflaseră mozarabii – dar cel puțin putuseră să-și păstreze convingerile, argumentă în sinea lui – în timpul cumplitei epoci a vizirului Almanzor.

Și dacă se plictisea de aceste îndeletniciri și dorea să se delecteze cu ceva, se dedica artei caligrafiei. Tratatul pe care îl găsise în ladă lângă evanghelie nu era altceva decât o copie a lucrării *Tipologia scribilor,* compusă de Ibn Muqla, cel mai însemnat copist dintre toți cei care fuseseră în slujba califilor din Bagdad. Atunci, când scria, căuta perfecțiunea trăsăturilor și se cufunda într-o stare de spiritualitate comparabilă doar cu momentele de rugăciune.

– L-ai ofensat pe Allah cu imaginile cuvântului sacru redate de tine, își reproșă el într-o zi în liniștea bibliotecii, conștient de imperfecțiunea scrierii sale și de lipsa magiei caracterelor pe care, în loc să le deseneze, le mâzgălea pe exemplarele din Coran pe care le copia.

Avea nevoie să facă rost de condeie și să învețe să le ascută vârful, lung și ușor înclinat spre dreapta, așa cum arăta Ibn Muqla; penele creștinilor nu erau de ajuns pentru a-l sluji pe Allah. Nu-i va fi greu să găsească bețe de trestie cu care să o facă, se gândi el.

Dar avea nevoie, de asemenea, să-și ascundă munca din ce în ce mai prolifică, ceea ce îl obliga să facă vizite frecvente în turnul

minaretului. Pentru aceasta, profita de întuneric, temându-se să nu fie văzut, conștient de faptul că și cea mai mică neglijență putea atrage după sine consecințe fatale. În fundul nișei secrete din peretele turnului, în aceeași casetă pe care o găsise, ținea ascunsă mâna Fátimei, pe care o scosese din tapiserie atunci când găsise ascunzătoarea aceea, precum și evanghelia cu copia ei. În ceea ce privește încercările sale de caligrafie, le distrugea mereu în foc pentru ca să nu rămână nici o urmă din ele. Lăsă la vedere doar memoriul către consiliul Granadei, care nu întârzie să fie examinat, întrucât capelanul palatului începu să i se alăture la micul dejun și să se intereseze de opinia lui Hernando, atât de contrară cauzei martirilor din Alpujarras.

– Cum îndrăznești să compari o nenorocire, rezultat al unei neînțelegeri care a pricinuit moartea câtorva morisce în piața localității Juviles, cu asasinarea premeditată și mârșavă a creștinilor? îl întrebă într-o zi sacerdotul cu nerușinare.

– Văd că îmi spionați munca.

Hernando continuă să mănânce. Nici măcar nu se întoarse către capelan.

– Faptul de a munci pentru Dumnezeu cere tot felul de eforturi. Marchizul de Mondéjar i-a pedepsit deja pe asasinii aceia, insistă preotul. Prin aceasta s-a făcut dreptate.

– Zaguer a făcut mai mult decât marchizul, argumentă Hernando. A evitat asasinatele, a împiedicat moartea creștinilor din Juviles.

– Dar acestea tot s-au produs, spuse sacerdotul pe un ton sentențios.

– Doriți să faceți o comparație? întrebă moriscul, pe un ton îndrăzneț.

– Nu ești tu acela care trebuie să o facă.

– Nici voi, replică Hernando. O va face arhiepiscopul.

Într-o noapte, când se apropia de sfârșitul muncii sale la memoriu, servitoarea se ivi în bibliotecă.

– Valetul Excelenței Sale tocmai a ieșit din palat, îl anunță fata, stând în cadrul ușii.

Hernando își strânse hârtiile, se ridică de la masa de scris, căută moneda promisă și i-o înmână.

– Du hârtiile astea la mine în dormitor, îi spuse el, întinzându-i memoriul. Și mulțumesc, adăugă el în momentul în care servitoarea lua hârtiile și banii. Ea îi răspunse printr-un zâmbet timid. Hernando observă că are o figură drăgălașă. Ai idee ce obișnuiește el să facă, unde merge? profită atunci să o întrebe.

Se bârfește că-i place să joace cărți.

– Mulțumesc încă o dată.

Se grăbi spre ieșire. Când ajunse în patioul în care dădea salonul preferat al ducesei, îl auzi pe unul dintre hidalgo citind cu voce tare pentru ceilalți. Căută să treacă nevăzut: la adăpostul întunericului din galeriile opuse, ieși în răcoarea nopții de toamnă. Nu avu timp să-și ia o capă. Trecuseră mai bine de zece ani de când nu mai pusese piciorul într-o casă de jocuri de noroc și nu voia să-l piardă pe valet în întunericul de pe străzile Córdobei. Oare mai existau cele în care lucrase ca momeală, aducând guguștiucii ca să fie jumuliți de bani? În orice caz, valetul trebuia să se îndrepte spre cartierul Corredera ori spre Piața Mânzului; pentru asta trebuia să treacă de vechiul zid arab care despărțea medina de *axarquía* și singurele două treceri care existau erau Portița Mântuitorului sau cea a Gârbaciului. Hernando optă pentru prima. Avu noroc și întrezări silueta valetului în momentul în care acesta era abordat de sărmanii care se refugiau sub poartă ca să-și petreacă noaptea. În pâlpâirea lumânărilor aprinse permanent în onoarea unui Crist dintr-o nișă aflată sub arcada porții, îl zări pe José Caro în mijlocul unui grup care cerea de pomană și punea mâna pe el ca să-l împiedice să treacă. Pregăti un bănuț de aramă și când valetul reuși să scape de cerșetori și să-și continue drumul spre Portița Mântuitorului, o porni și el spre arcadă.

Asediul se repetă și cu moriscul. Hernando ridică moneda și o aruncă înapoi. Patru dintre milogi se repeziră după moneda de aramă și el putu să-i ocolească fără probleme pe ceilalți doi care cerșeau altă monedă.

José Caro se îndreptă spre zona Pieței Mânzului. Unde, dacă nu acolo? zâmbi Hernando, care îl urmărea de la o oarecare distanță, auzindu-i pașii în întuneric sau zărindu-i silueta în trecere pe lângă vreun altar luminat. Fu pe punctul de a pierde urma bărbatului când dădu peste oameni, peste zarva și viața care deborda din piață. Cât timp trecuse de când nu-și mai petrecuse noaptea în Piața Mânzului? Îl căută pe valet în mulțime. Făcu un pas, dar un băiat îi ieși în cale.

– Excelența voastră caută o casă de jocuri de noroc unde să câștige bani buni? Eu v-o pot arăta pe cea mai bună...

Hernando zâmbi.

– Îl vezi pe bărbatul ăla? îl întrerupse arătând spre valet, care dădea colțul străzii ca să se îndrepte spre strada Meșinei. Băiatul încuviință. Dacă îmi spui unde merge, o să-ți dau o monedă.

– Cât?

– O să-ți scape, îi atrase el atenția.

Băiatul o luă la fugă și Hernando se lăsă în voia amintirilor: bordelul și Hamid; Juan, catârgiul; Fátima, vlăguită, scuipând supa pe care Aisha încerca să i-o toarne pe gât; el însuși, alergând după clienții caselor de jocuri de noroc...

– A intrat în tripoul lui Pablo Coca. Cuvintele puștiului îl readuseră la realitate. Dar eu vă pot duce la o casă mai bună; acolo nu se joacă cinstit.

– Există vreuna în care să se joace cinstit? îl ironiză el. Pe cea a lui Coca nu o cunoștea; când frecventa el acele cartiere, localul nu exista.

– Bineînțeles că există! Vă duc eu...

– Nu te căzni. O să mergem la Coca.

– O să mergem? întrebă băiatul, uimit.

– În curând. O să-mi arăți unde este. O să-ți plătesc atunci.

Așteptară îndeajuns încât să lase impresia unei întâlniri întâmplătoare și, după ce-l plăti pe băiat de îndată ce acesta îi arătă o intrare îngustă și întunecoasă, Hernando le arătă portarilor doi escudo de aur și se strecură înăuntru, într-un loc de mari dimensiuni, ascuns în încăperea din spate a atelierului unui fabricant de perii de dărăcit. Vreo cincizeci de inși, între care trișori, măsluitori, chibiți, socotitori și alți împătimiți ai jocurilor de cărți sau de zaruri, se înghesuiau în jurul mai multor mese de joc, alergând de la una la alta. Dacă n-ar fi fost zarva care domnea în Piața Mânzului, strigătele din interiorul tripoului ar fi putut trece chiar și prin pereții de la dormitorul guvernatorului orașului.

Își trecu privirea prin local până când dădu peste valet, așezat la o masă și având deja doi chibiți la spatele lui. Să fie oare un trișor priceput la jocurile de noroc sau un guguștiuc naiv care era lăsat uneori să câștige ca să fie jumulit atunci când era plin de bani? O fată îi oferi un pahar cu vin și el îl luă. Era din partea casei; se cuvenea ca acela care intra cu monede de aur să bea și să se așeze să joace. Dădu ocol meselor ca să vadă ce se juca la fiecare dintre ele: zaruri, douăzeci și unu, prima din Germania sau popa-prostul. Ajunse la cea a lui José și se opri de cealaltă parte a mesei. Observă jocul: douăzeci și unu. Lui Hernando nu-i trebui mult ca să priceapă că José Caro nu era altceva decât un guguștiuc. În spatele valetului de la palat se postase un chibiț, gătit cu un pieptar și o cingătoare pe care străluceau, ca ornament, mici piese de metal lustruite. Măsluitorul care se așeza de cealaltă parte a mesei și care avea rolul de bancă profita să se uite cu coada ochiului în oglinzile de pe pieptarul și cingătoarea complicelui său, care reflectau cărțile lui José Caro. Hernando clătină aproape imperceptibil din cap; toți ceilalți indivizi de la masa de joc păreau să știe și toți aveau să-și încaseze profitul pentru că l-au ajutat pe măsluitor să-l jumulească de bani! Valetul își arătă cărțile, un as și o figură: douăzeci și unu. Câștigase o mână bună. Voiau să-l facă să aibă încredere.

– Ești foarte scump la vedere. Hernando se întoarse spre bărbatul care îi vorbea și se încruntă, încercând să-l recunoască. Ai dispărut și am crezut că ți s-a întâmplat ceva, dar este evident că nu. Te întorci îmbrăcat ca un nobil și cu monede de aur în pungă.

– Palomero![1]

Mai mulți jucători de la masă, inclusiv valetul, ridicară privirea spre nou-venitul care se purta astfel cu proprietarul tripoului. Pablo Coca îi făcu semn să nu mai folosească porecla aceea.

– Acum sunt patronul tripoului, șopti el. Trebuie să am grijă de reputația mea.

– Pablo Coca, șopti Hernando în sinea lui. Niciodată nu izbutise să afle numele acelui tânăr capabil să-l fraierească pe jucătorul cel mai înrăit. Trișorii reveniră la mizele lor. José Caro, intrigat de prezența moriscului, îl privea cu coada ochiului. Ai un tripou bun, adăugă el; trebuie că te costă multe parale ca să-i mituiești pe magistrați și alguazili.

– Ca întotdeauna, râse Pablo. Vino, lasă poșirca aia și hai să degustăm un vin bun.

Hernando îl însoți într-o zonă ceva mai retrasă de la mesele de joc, unde, în spatele unei tejghele grosolane, un bărbat, păzit de alți doi pociți la față și având arme la cingătoare, făcea socoteli și număra banii. Pablo turnă două pahare de vin și închinară.

– Ce faci pe aici? îl întrebă, după ce ciocniră paharele.

– Vreau să obțin o favoare de la jucătorul de douăzeci și unu..., îi mărturisi Hernando cu sinceritate.

– Valetul ducelui? îl întrerupse Pablo. Este unul dintre cei mai fraieri care apar pe aici. Cum n-o să te grăbești să vorbești cu el, o să fie curățat de ultimul *real* și n-o să fie foarte dispus să audă de favoruri.

Hernando privi spre masa de joc. Valetul tocmai plătea o miză la bancă. Altul discuta jocul și se lua la bătaie în pumni cu un al treilea. Doi bărbați veniră numaidecât la masă, îi despărțiră și îi somară să se calmeze. Moriscul nu vru să se gândească acum

[1] În spaniolă, „crescător de guguștiuci, de porumbei". (n.tr.)

cât de departe se afla în momentul acela de legea musulmană: bea într-o casă de jocuri de noroc... De ce era atât de greu să poți fi credincios față de religia ta?

– Dacă te interesează să fie binedispus, mai lasă-l să piardă încă puțin. Deja ai fost văzut cu mine. Când o să te așezi la masă, se vor schimba trișorii și o să poți face tot ce poftești. Știi să trișezi? Așa ți-ai câștigat viața? La Sevilla?

– Nu. Știu doar ce mi-a povestit într-o zi, cu mulți ani în urmă, un bun prieten. Hernando îi făcu cu ochiul. Nu trebuie să se fi schimbat prea mult, nu-i așa? Începând de acum... norocul să-și spună cuvântul.

– Naivule, zise Pablo pe un ton răspicat.

Stătură la taclale o bună bucată de vreme și Hernando îi vorbi despre viața lui. Apoi, se îndreptară spre masa la care valetul aproape rămăsese fără bani. Pablo îi făcu semn jucătorului care ședea la dreapta valetului, care se ridică să-i cedeze locul moriscului. José Caro voi să facă același lucru, dar Hernando îl împiedică, punându-i mâna pe antebraț și obligându-l să se așeze.

– Începând de acum, vei putea juca doar împotriva norocului, îi șopti el la ureche.

Câțiva jucători se ridicară de la masă; alții noi se așezară.

– Ce vrei să spui? îi răspunse valetul când se producea schimbul de jucători. Am fost foarte atent să nu se trișeze.

– Nu vreau să te supăr. Ceea ce încerc să-ți spun este că aici nu e ca și cum ai juca împotriva ducesei, la un *real* miza. Să nu te așezi niciodată în fața unui om cu oglinzi. Hernando îi arătă cu bărbia spre cel cu pieptarul împodobit care rămăsese în spatele lui și care, ceva mai departe de masă, își primea beneficiile din mâna trișorului câștigător. Alți jucători, care asistaseră în tăcere la stratagemă, își așteptau partea.

Valetul, enervat, vru să dea cu pumnul în masă, dar Hernando îl opri.

– Nu vei obține nimic acum. Partida s-a încheiat.

– Ce poftești? De ce mă ajuți?

– Pentru că vreau să te interesezi de mărfurile meșterului țesător Juan Marco; îi cunoști atelierul? Valetul încuviință. Vru să spună ceva, dar Hernando nu-i îngădui. Nu ești obligat să cumperi. Nu vreau decât să-i faci o vizită.

Masa de joc se refăcu și nouă jucători se așezară în jurul ei. Unul luă cărțile și se pregăti să le împartă, dar Hernando îl opri.

– Cărți noi, ceru el.

Pablo le avea deja pregătite. Hernando le înșfăcă pe cele vechi, pe care jucătorul le aruncă în silă pe masă și i le înmână valetului.

– Păstrează-le. O să te învăț după aceea vreo două lucruri.

Schimbarea cărților de joc îi descurajă pe bărbatul care urma să le împartă și pe un alt trișor, care părăsiră jocul. În prezența lui Pablo Coca, jucară douăzeci și unu: câte două cărți la fiecare jucător împotriva altuia care ținea banca; cel care se apropia cel mai mult de douăzeci de unu de puncte – asul contând deopotrivă unu sau unsprezece, figurile zece, iar celelalte cărți valoarea lor – câștiga față de bancă dacă reușea să se apropie mai mult decât aceasta de numărul menționat, ori dacă banca depășea acest număr. Norocul se schimbă și valetul își recuperă pierderile; îl invită la un pahar de vin chiar și pe Hernando, care se menținea la același nivel, fără să câștige și fără să piardă.

A fost un moment în care Hernando ezita asupra sumei pe care să o mizeze. Începea să fie plictisit de niște cărți oarecare și își pipăi banii care îi mai rămăseseră de jucat. Privi spre bancă. Pablo, semeț și serios, era cu ochii după trișor, controlând jocul, dar lobul urechii lui drepte se mișcă aproape imperceptibil. Hernando își stăpâni un gest de uimire și miză o sumă importantă. Câștigă. Cu un zâmbet, își aminti atunci afirmația proprietarului de tripou: aveau obiceiul în sânge!

– Constat că în sfârșit ai învățat de la Mariscal, îi spuse Hernando la sfârșitul partidei, când el și valetul își luau la revedere de la Pablo Coca.

Moriscul câștigase o sumă considerabilă; tovarășul său reușise să recupereze puțin din pierderile sale anterioare.

– Ce este povestea aia cu Mariscal? interveni José Caro.

Vechii tovarăși schimbară priviri, dar nici unul nu răspunse. Hernando zâmbi la simpla amintire a strâmbăturilor constante și grotești ale tânărului Palomero când încerca să-și miște lobul urechii și îi întinse mâna. Valetul făcu același lucru și o luă înainte câțiva pași.

Nu știu dacă banii ăștia sunt câștigați în mod cinstit, profită Hernando să-i spună lui Pablo când își cântărea punga.

Nu-ți mai face griji de pomană. Și nici să nu crezi că a fost o partidă cinstită. Toți au încercat să trișeze într-un fel sau altul. Fapt e că nu ești altceva decât un simplu guguștiuc ca și tovarășul tău și nici nu ți-ai dat seama. Timpurile se schimbă și escrocheriile sunt din ce în ce mai complicate.

– Acum nu trebuie..., Hernando se întoarse spre valet, oprit câțiva pași mai încolo. O să-ți dau profitul altă dată.

– Așa sper. Este legea mesei de joc, știi asta. Întoarce-te oricând vrei. Mariscal și asociatul lui au murit de mult, ducând secretul în mormânt, motiv pentru care trucul cu urechea mișcată îl cunoaștem doar eu și tu. N-am vrut niciodată să-l spun cuiva și nici să-l folosesc; dar altfel n-aș fi reușit să am în proprietate un tripou. Nimeni nu ne poate prinde. Mi-a dat mare bătaie de cap să-i învăț trucul, suspină el arătând spre valet, care îl aștepta pe Hernando.

Acesta își luă din nou la revedere, îl ajunse din urmă pe valet și amândoi se îndreptară spre palat.

– O să mergi să-l vizitezi pe țesător? îl întrebă Hernando când traversau Piața Mânzului, în care era aceeași agitație de care-și amintea.

– De îndată ce o să-mi arăți cum sunt însemnate cărțile din acest pachet.

51

Córdoba, 1587

În anul acela, regina Angliei, Elisabeta din dinastia Tudor, „a permis" executarea reginei Scoției, catolica Maria Stuart. Indignat și venind în apărarea adevăratei credințe, Filip al II-lea a dat impuls definitiv ideii sale de a înarma o mare flotă sub comanda lui Álvaro de Bazán, marchiz de Santa Cruz, cu care să cucerească Anglia și să-i supună pe ereticii protestanți. În ciuda intervenției lui sir Francis Drake, neînfricatul pirat englez care în luna aprilie fusese în fruntea unui atac prin surprindere în golful Cádiz, provocând scufundarea sau incendierea unui număr de aproape treizeci și șase de corăbii spaniole, și care rămăsese în zonă interceptând numeroase barcazuri și caravele care transportau material pentru flota regelui spaniol, Filip al II-lea a mers mai departe cu proiectul său.

Marea și Preafericita Flotă de Război pe care, prin voia Domnului, după cum spunea ambasadorul său la Paris, trebuia să o comande regele Filip împotriva ereticilor a intensificat și religiozitatea poporului și a nobilimii spaniole, mereu avidă să-i învingă în numele lui Dumnezeu pe niște dușmani ancestrali precum englezii, care erau pe deasupra și aliații luteranilor din Țările de Jos în războiul acestora împotriva Spaniei. Don Alfonso de Córdoba și primul său născut, care avea acum douăzeci de ani, s-au pregătit să se îmbarce împreună cu marchizul de Santa Cruz în noua cruciadă.

Dar, în același timp cu pregătirile pentru războiul cu Anglia, sosiră și vești îngrijorătoare pentru morisci. De la consiliul desfășurat în Portugalia în urmă cu șase ani, în care Filip al II-lea studiase posibilitatea de a-i îmbarca pe toți și a-i scufunda în largul mării, fuseseră redactate mai multe memorii care recomandau arestarea moriscilor și trimiterea lor ulterioară la galere. Iar în anul acela de pregătiri de război se ridicase una dintre vocile cele mai autorizate din regatul Valenciei, cea a episcopului de Segorbe, don Martín de Salvatierra, care, sprijinit de câteva personaje având aceeași părere, adresase un memoriu consiliului în care propunea ceea ce constituia, potrivit modului său de a înțelege lucrurile, singura soluție: castrarea tuturor bărbaților morisci, fie ei adulți, fie copii.

Hernando se cutremură simțind cum i se strâng testiculele. Tocmai citise scrisoarea trimisă de don Alonso del Castillo de la El Escorial, în care acesta îi aducea la cunoștință conținutul raportului elaborat de către episcopul Salvatierra.

Câini încornorați! mormăi el în tăcere, în singurătatea bibliotecii din palatul ducelui.

Oare vor fi în stare vreodată creștinii să ducă la capăt un act atât de cumplit? „Da. De ce nu?" își răspundea Castillo în scrisoare la aceeași întrebare. Nu trecuseră decât cincisprezece ani de când însuși Filip al II-lea, instigatorul revoltelor și protectorul cauzei catolice în Franța, reacționase cu entuziasm la aflarea masacrului din Noaptea Sfântului Bartolomeu, în care catolicii au ucis peste treizeci de mii de hughenoți. Dacă într-un conflict religios între creștini, argumenta traducătorul în scrisoarea sa, regele Filip era în stare să-și arate public bucuria și satisfacția pentru execuția a mii de persoane – poate nu catolice, dar la urma urmelor creștine –, ce îndurare s-ar putea aștepta din partea lui dacă acei condamnați nu erau altceva decât o adunătură de mauri? Oare monarhul spaniol nu luase în considerație posibilitatea de a-i îneca pe toți în largul mării? Ar mișca Regele Catolic măcar un singur deget dacă poporul s-ar ridica la luptă

și, urmând sfaturile din acel memoriu, s-ar apuca să-i castreze pe toți bărbații morisci?

Reciti scrisoarea înainte de a o mototoli cu violență. Apoi o distruse așa cum făcea cu toate comunicările pe care le primea de la traducător. Să-i castreze! Ce nebunie mai era și aceea? Cum putea un episcop, ierarh al acelei religii pe care ei înșiși o etichetează drept milostivă și evlavioasă, să recomande o asemenea grozăvie? Deodată, lucrarea sa pentru Luna și Castillo i se arăta cu totul lipsită de importanță; evenimentele i-o luau înainte într-un ritm vertiginos, și atunci când Luna va fi pus punctul final la panegiricul său privindu-i pe cuceritorii musulmani, va fi obținut autorizația necesară pentru publicarea lui și în cele din urmă textul va ajunge sub ochii creștinilor, îi vor fi exterminat într-un fel sau altul. Și dacă Abbas și ceilalți morisci care erau partizanii unei revolte armate ar ajunge să aibă dreptate?

Se ridică de la masa de scris și se plimbă prin bibliotecă, în sus și în jos, frângându-și mâinile, mormăind insulte. I-ar fi plăcut să comenteze veștile acelea cu Arbasia, dar meșterul părăsise deja Córdoba în urmă cu câteva luni ca să picteze la palatul din Viso, angajat de don Álvaro de Bazán, marchiz de Santa Cruz. Lăsase în urma lui o măreață capelă a Chivotului, în care scosese în evidență figura, pentru el enigmatică, care se sprijinea de Isus Hristos în timpul Sfintei Cine.

– Luptă pentru cauza ta, Hernando, își amintea el că îl încurajase, călare deja pe un catâr, mânat de un cărăuș.

Cum să lupte împotriva propunerii de a-i castra?

– Câini ipocriți! strigă el în liniștea bibliotecii.

Ipocrit! Așa îl descrisese Arbasia pe însuși regele Filip într-una dintre întâlnirile lor. „Evlaviosul vostru rege nu este decât un ipocrit", îi spusese el fără ocolișuri.

– Puțină lume știe, îi povestise după aceea, că regele Filip se află în posesia unei colecții de tablouri erotice pe care le-a comandat personal marelui maestru Tițian. Am avut ocazia să văd unul dintre ele la Veneția, o operă de artă în care Venus, goală,

se prinde lasciv de Adonis. Există mai multe tablouri pe care le-a pictat pentru monarhul creştin, cu zeiţe goale în diferite posturi. „Ca să vă fie mai plăcute la vedere" i-a scris maestrul regelui tău. Niciodată o femeie creştină nu s-ar arunca asupra soţului ei aşa cum face Venus a lui Tiţian. Pentru câteva clipe, Hernando îşi lăsase amintirile despre Isabel să-i rătăcească prin minte. La ce te gândeşti? îl întrebase pictorul văzându-l căzut pe gânduri.

– La femeile creştine, încercase el să se scuze. La situaţia lor...

– Voi nu le acordaţi femeilor prea multă consideraţie. Sunt doar prizonierele voastre, incapabile să facă ceva prin ele însele; nu a spus aşa Profetul vostru?

Hernando încuviinţase în tăcere.

– Ba da, repetase el după ce se mai gândi, ambele religii le-au dat la o parte. În asta ne asemănăm. Astfel că, până şi în privinţa Fecioarei Maria suntem de acord: creştini şi musulmani credem în ea într-un mod asemănător. De parcă faptul de a coincide în ceea ce priveşte opinia asupra unei femei, fie aceasta mama lui Isus, ar fi puţin lucru...

Hernando se opri din plimbarea sa prin biblioteca palatului, amărât la amintirea conversaţiei susţinute cu Arbasia. Fecioara Maria! Într-adevăr, acela era punctul de legătură între creştini şi musulmani. De ce să se străduiască să demonstreze bunăvoinţa cuceritorilor arabi faţă de creştini, aşa cum pretindea Luna, dacă dispuneau de un element de înrudire indiscutabil pentru ambele comunităţi? Ce argument mai bun decât acela? Până şi evanghelia lui Barnaba coincidea cu versiunea pe care o prezentau argumentele acelea falsificate de către papi şi pe care creştinii le susţineau ca fiind adevărate! De ce să nu se înceapă acest drum de legătură care ar permite convieţuirea celor două religii prin singura persoană asupra căreia păreau că sunt cu toţii de acord? Întreaga Spanie trăia o epocă de devoţiune închinată Sfintei Fecioare Maria vecină cu fanatismul; la Roma se făceau în permanenţă solicitări ca neprihănita zămislire a Mariei să fie declarată drept dogmă a credinţei. Nici măcar Dumnezeu, acelaşi

pentru ambele religii, Dumnezeul lui Avraam, nu ar fi reușit să trezească o asemenea unanimitate: creștinii îi anulaseră virtuțile prin doctrina Sfintei Treimi.

Vreme de câteva zile nu se putu concentra asupra lucrărilor sale. Trimisese deja la Granada memoriul privind măcelurile de la Juviles și, spre surprinderea lui, întrucât credea că, după ce îl vor citi, vor renunța la colaborarea cu el, consiliul îi solicită informații despre cele întâmplate la Cuxurio, unde Ubaid îi smulsese inima lui Gonzalico. Cum să scuze acel masacru? Acolo, nici un comandant militar morisc nu oprise măcelurile. Lăsă de o parte transcrierea evangheliei lui Barnaba și scrierile pentru Luna și se dedică trup și suflet caligrafiei. Făcuse rost de bețe de trestie bune din care să-și fabrice niște condeie cu vârful ușor înclinat spre dreapta, cum recomanda Ibn Muqla; dar îi era greu să găsească punctul exact unde trebuia să taie curbura aceea, și diminețile, în vreme ce Zburătorul păștea pe izlazuri, el se rezema de un copac și începea să taie vârfurile bețelor de trestie pe care apoi avea să le încerce în bibliotecă. Dar caligrafia nu mai reușea să-i astâmpere zbuciumul. Nu se afla în dispoziția sufletească necesară ca să se întâlnească cu Allah prin desene. După ziua când crezuse că găsise soluția prin Maryam, îl năpădiră îndoielile. Cum să o facă? Avea oare dreptate? Cum să prezinte creștinilor întreaga poveste ca să aibă ecoul necesar? Cum putea el singur să facă față unui asemenea proiect?

Dar realitatea era acolo. Din ziua când fusese la tripoul lui Pablo Coca urmărindu-l pe valet, care se ținuse de cuvânt și se dusese la atelierul meșterului țesător după ce Hernando îi dăduse explicații în legătură cu șmecheriile pe care le foloseau trișorii ca să însemne cărțile de joc – înnegrindu-le, cu semne minuscule pe ele, sau având cărți de mărimi imperceptibil diferite de restul pachetului –, Hernando se întorsese de mai multe ori să joace; câteodată mergea singur, alteori, însoțit de valet. Știa că încalcă porunca aceea care interzice jocul, dar câte alte porunci nu se vedea silit să încalce pe pământul ăla?

*

Într-o noapte, încerca să potrivească dimensiunile literelor după un *alif* desenat înainte. Înconjură prima literă a alfabetului arab cu o circumferință în care *alif* era diametrul acesteia și se exersă trasându-le pe celelalte potrivit canonului care marca acea circumferință. Nu trecuse nici o jumătate de oră de exercițiu când constată că oricât de mult s-ar fi străduit, nu reușea să armonizeze litera *ba,* orizontală și încovoiată, cu dimensiunile acelei curburi ideale, și nici cu poziția pe care trebuia să o ocupe în plan față de *alif.*

Rupse hârtiile, se ridică și se hotărî să meargă să joace la tripoul lui Coca, deși era rândul lui să piardă. Pierdea de două nopți și, chiar și așa, Pablo îl anunțase că mai trebuia să piardă încă într-o noapte.

Nu poți câștiga mereu, îi atrăsese el atenția. E posibil ca nimeni să nu recunoască trucul nostru, dar toți se vor gândi că se întâmplă ceva ciudat dacă vei câștiga mereu și nu vor întârzia să te asocieze cu mine. Chiar dacă mă mișc de la o masă la alta, se știe că ești prietenul meu. Lasă banii să curgă.

Începând de atunci, Pablo îi însemna zilele în care avea să obțină profit, câștiguri care, pe de altă parte, erau întotdeauna mult superioare sumei pierderilor acumulate. Cu toate acestea, Hernando se distra în casa de jocuri de noroc. Oricât de mult ar fi învățat, juca precum un adevărat guguștiuc și miza fără sens, în afară de momentul în care lobul urechii proprietarului de tripou se mișca. În plus, când ieșea de la tripou, profita să facă o vizită la bordel, unde se desfăta cu o tânără cu părul roșu cu trup exuberant și atitudine desfrânată. Înainte de a părăsi palatul, întrebă de valet, pentru că îi plăcea să-l aibă alături în ziua când era rândul lui să piardă; așa cel puțin putea sta de vorbă cu cineva cunoscut. Ducele era plecat, la Curte, pregătind invazia Angliei, și José Caro veni grăbit.

– Nu pari binedispus, îi spuse valetul după o vreme de mers în tăcere.

– Îmi pare rău, se scuză Hernando.

Pașii le răsunară pe străduțele pustii ale cartierului Sfântul Dominic. Mergeau în pas vioi, valetul permițând ca verigile și teaca dăgii sale să se ciocnească și să zornăie, pentru a atrage atenția celor care puteau pândi cu fețele acoperite în întunericul nopților din Córdoba că era vorba de doi oameni voinici și înarmați. Hernando purta un simplu pumnal ascuns sub tunică, încălcând interdicția pentru morisci de a purta arme.

Cu siguranță că nu era binedispus. Ideea de a se folosi de Fecioara Maria ca să apropie cele două comunități continua să-i umble prin minte, dar încă nu știa cum să o dezvolte și nu avea cu cine să o comenteze. Unul dintre multele altare care luminau Córdoba în timpul nopții apăru la capătul străzii pe care o străbăteau. Dacă în timpul zilei mulțimea de retabluri, firide și imagini de pe străzile orașului atrăgeau rugăciunile și invocările pline de fervoare ale evlavioșilor creștini, noaptea se constituiau în adevărate faruri care păreau să indice vreun drum dincolo de întunericul ce domina orașul. Era un retablu pe fațada unei case, cu lumânări aprinse, flori și câteva ex-voto la picioare. Hernando se opri în fața picturii: Fecioara de pe muntele Carmel.

– Preasfânta Fecioară, șopti José Caro.

– Ea nu a fost atinsă de păcat, murmură Hernando, repetând inconștient cuvintele Profetului conținute în *hadith*-uri[1].

– Așa este, afirmă valetul pe când își făcea semnul crucii. Pură și neprihănită, zămislită fără de păcat.

Își continuară drumul, Hernando absorbit în gândurile sale. Oare creștinul acela și-ar putea imagina că afirmația sa despre Neprihănita Zămislire provenea din *Sunna*, culegerea de spuse ale Profetului? Ce-ar gândi omul acela dacă i-ar explica faptul că recunoașterea ca dogmă a Neprihănitei Zămisliri pentru care luptau cu atâta sârg creștinii se afla deja conținută în Coran? Ce-ar gândi valetul dacă i-ar spune că Profetul a fost cel care a

[1] Tradiția musulmană, reprezentând cuvintele Profetului redate de cei care l-au auzit rostindu-le. (n.tr.)

susținut că Fecioara nu a fost niciodată atinsă de păcat? Ce-ar gândi dacă ar cunoaște considerația pe care Profetul o nutrea pentru Maryam? „Tu vei fi stăpână peste femeile din paradis... – o anunțase Mahomed pe fiica sa Fátima când își simțise aproape ceasul morții – ... după Maryam."

Hernando grăbi pasul. Aceea era calea pe care trebuiau să o urmeze pentru a apropia religiile și a dobândi respectul pe care îl cereau don Pedro și prietenii săi pentru morisci! Trebuia să reușească!

Obsedat de această idee, a aflat că în anul acela, 1587, se descoperise un alt complot al moriscilor din Sevilla, Córdoba și Écija, care voiau să profite de lipsa fortificațiilor din capitala provinciei ca să pună mâna pe orașul Sevilla în timpul nopții de Sfântul Petru. Căpeteniile fuseseră executate în pripă; Abbas nu se afla printre ele, dar mai mulți locuitori din Córdoba avuseseră aceeași soartă. Armele! Niciodată nu vor izbuti cu armele altceva decât să-i înfurie și mai mult pe creștini și pe regele acestora, se gândi el. Voiau să-i castreze! Oare comunitatea moriscă, bătrânii și înțelepții care o conduceau nu-și dădeau seama de acest lucru?

În cele din urmă, Hernando încropi un plan: locuitorii Granadei căutau martori și relicve, aveau nevoie de acestea din urmă pentru a face din orașul lor leagănul creștinătății și pentru a se compara cu marile centre de pelerinaj din Spania: Toledo, Santiago de Compostela, Sevilla... De ce să nu furnizeze el acei martiri? Astfel îi propuse lui Castillo într-o lungă misivă.

> Credem în același Dumnezeu, cel al lui Avraam – a scris el. Pentru noi, Isus Hristos al lor este Mesia, Cuvântul lui Dumnezeu și Spiritul lui Dumnezeu, așa afirmă Coranul, de multe ori. Isa este Trimisul! a spus-o Mahomed, mântuirea fie cu El. Știu creștinii acest lucru? Ne socotesc drept simpli câini, ca și cum am fi niște catâri ignoranți; nici unul dintre ei nu s-a îngrijit să afle care sunt adevăratele noastre credințe, iar

polemiștii, ai noștri ori ai lor, cu scrierile și certurile lor, aprofundează mai mult în tot ceea ce ne desparte, decât în ceea ce ne-ar putea uni. Toți știm că la trei sute de ani de la moartea sa, natura divină a lui Isus a fost falsificată de către papi. El, Isa, nu s-a numit niciodată pe sine Dumnezeu sau Fiul lui Dumnezeu, nu a susținut niciodată altceva decât existența unui Dumnezeu, singur și unic, cum facem și noi. Dar dacă natura divină a lui Isus a fost falsificată de către papistași, nu s-a întâmplat același lucru cu natura mamei sale. Poate că faptul de a fi fost femeie a trecut-o pe un plan secundar și nu au fost preocupați de ea; chiar și în ziua de azi, papii, în pofida poporului care clamează această idee, se opun ridicării la rang de dogmă a credinței în Neprihănita Zămislire. Așadar, cele două religii ale noastre continuă să coincidă în privința Mariei și poate că prin Maria vom putea apropia cele două comunități ale noastre. Polemicile în legătură cu Fecioara se învârtesc în jurul genealogiei sale, nu în ceea ce privește modul de a fi luată în considerație. Dacă poporul și preoții lor, aceiași care ne consideră azi niște câini eretici, vor înțelege că o venerăm pe mama lui Dumnezeu la fel ca și ei, poate că își vor reconsidera atitudinile. Devoțiunea pentru Sfânta Fecioară Maria este un subiect sensibil pentru poporul de rând; acesta nu-i poate urî pe cei care împărtășesc cu ei aceleași sentimente! Poate că acesta este începutul înțelegerii pe care o căutăm cu atâta râvnă.

Apoi, Hernando îi dezvălui lui Castillo, ca și cum atunci ar fi găsit-o, existența unei copii a evangheliei lui Barnaba.

Cu toată certitudinea, un document precum evanghelia va fi imediat calificat drept apocrif, eretic și contrar principiilor Sfintei Mame Biserica dacă ar ieși la lumină fără o strategie prealabilă. Să începem să-i convingem pe creștini care sunt credințele noastre și care este realitatea; să-i pregătim pentru cunoașterea lor și într-o zi le-o vom putea arăta, pentru ca măcar să semănăm îndoiala în ei și să dobândim un tratament mai binevoitor și mai milostiv.

Traducătorul regal nu întârzie să-i răspundă. Într-o dimineață, un curier venit special de la El Escorial, îi ieși în întâmpinare în împrejurimile Córdobei și îi înmână o scrisoare. Hernando galopă până la izlazuri, căută un loc ascuns, descălecă și se cufundă în lecturarea răspunsului lui Castillo.

În numele lui Allah, cel Milos și Milostiv, cel care arată drumul drept. Mulți dintre frații noștri, ca să se opună creștinilor, au uitat tot ce spui în scrisoarea ta. Dar ai dreptate: cu ajutorul lui Allah, aceasta ar putea fi o cale bună pentru a încerca să ne apropiem unii de alții și ca pacea să domnească între cele două popoare. Aștept cu nerăbdare să pot citi evanghelia aceea despre care îmi vorbești. În decretul papei Gelasius I din secolul al V-lea privitor la „cărțile permise și interzise", Biserica face deja referință la o evanghelie a Sfântului Barnaba, calificând-o drept apocrifă. Sunt de acord cu tine că, fără o pregătire prealabilă, cunoașterea acelui text nu va duce nicăieri. Granada este locul potrivit. Începe acolo. Dă-le dovezi ale acelei tradiții creștine pe care le caută cu atâta disperare și profită atunci să semeni tot ceea ce îi poate duce într-o zi la Adevăr. Fecioara, desigur, dar amintește-ți și de Sfântul Cecilio. Sfântul Cecilio a fost primul episcop de Granada, martirizat, zice-se, în epoca împăratului Nero. Sfântul Cecilio și fratele său, Sfântul Tesifón, erau arabi. Utilizează, deci, limba noastră divină; creștinii să-și găsească trecutul prin limba universală, dar fă-o într-un mod ambiguu, în așa fel încât scrierile tale să se preteze la diferite interpretări. Amintește-ți că în vremurile străvechi, în scris, nu se utilizau vocalele, nici semnele diacritice. Când vei fi pregătit, trimite-mi înștiințare. Pacea fie cu tine și Allah să te călăuzească!

Rupse scrisoarea și încălecă pe Zburător. Cerul era amenințător, prevestind furtuna. Cum să facă? De-a lungul vieții sale, înșelase multă lume. Fiind flăcău, făcând rost de bani ca să o schimbe pe Fátima pe un catâr și, chiar și acum, mizând în momentul în care Pablo mișca din ureche... Dar să înșele un întreg regat, Biserica Catolică! O ploaie răcoroasă începu să cadă

cu insistență. Hernando continuă să meargă la pas, închipuindu-și că ar fi început de unul singur o mare partidă. O partidă pe care trebuia să o joace cu inteligență; nu mai era vorba de cărți de joc și de măsluiri. Șah! O mare partidă de șah: el, de o parte a mesei; întreaga creștinătate, de cealaltă parte.

În noaptea aceea se scuză de absența sa din palat. Simțea nevoia să fie singur. Livada moscheei era în continuare aceeași: sute de tunici de penitenți cu numele condamnaților scrise pe ele, atârnând de pereții galeriei care înconjura patioul; unii delincvenți ocrotiți în lăcașul sfânt hoinăreau prin incintă nepăsători în fața ploii; alții încercau să se adăpostească. Hernando se gândi la tovarășii săi de azil. În mulțimea de enoriași erau și zeci de preoți, tineri și bătrâni: mulți fugeau să scape de ploaia torențială care cădea necontenit. Intră în catedrală și, trecând pe lângă grilajul capelei Sfântului Barnaba, se opri o clipă. Se aplecă de parcă i-ar fi căzut ceva: cheile capelei rămăseseră ascunse în același loc în care le lăsase, legate sub grilaj.

– Sfântul Barnaba! șopti Hernando. Evanghelia acestuia!

De ce alt semn mai avea nevoie? Luă cheile întrebându-se dacă schimbaseră încuietoarea. Nu avea să știe până când nu va încerca să o deschidă, după ce portarii vor fi închis catedrala. O examină în drum spre sacristie. Era aceeași încuietoare? Pentru moment, trebuia să lase să treacă timpul; o făcu extaziat de picturile lui Arbasia în sacristia cea nouă și de figura care îl acompania pe Isus Hristos la Sfânta Cină. „De ce?" se întrebă el pentru a mia oară.

Cheile deschiseră capela Sfântului Barnaba, iar el se strecură în dulap. Se vârî cum putu, căci era plin, și așeză grămadă la picioarele sale odoarele pentru oficierea slujbei. Apoi așteptă.

În zori, catedrala era încă pustie, doar cu paznicii postați în îndepărtata capelă a Lințoliului de Pânză. Furtuna se dezlănțui peste Córdoba, iar fulgerele luminară trecător, unul după altul, silueta unui bărbat prostrat dinaintea *mihrab*-ului celei mai minunate moschei din lume. Un bărbat a cărui minte era absorbită de un proiect care poate că avea să izbutească să apropie cele două religii.

52

Granada, martie 1588

Hernando primi găzduire în casa Ţevilor de Tun, invitat de don Pedro de Granada. Plecase din Córdoba cu scuza de a face o vizită consiliului catedralei cu prilejul cercetării privitoare la martirii din Alpujarras şi, dotat cu autorizaţia personală, o porni pe drumul macabru care prilejuise atâtea morţi în timpul exodului moriscilor. Cum călătorea singur, se gândi să-şi modifica ruta ca să evite amintiri dureroase, dar alternativele dublau distanţa. Luna martie readucea viaţa pe ogoare şi când vizită din nou mormântul micuţului Humam, acolo unde pentru el era îngropată propria familie, parfumul unei nopţi răcoroase îi însoţi rugăciunile. La Granada, fiind deja în cunoştinţă de călătoria lui, îl aşteptau Luna şi Castillo, care tocmai ajunsese şi el în oraş venind de la El Escorial.

Când se încuiară cu toţii în Salonul Aurit, Hernando prezentă o casetă de plumb gudronată. O deschise şi scoase solemn din ea o bucată de pânză, o tăbliţă cu imaginea Fecioarei, un os şi un pergament pe care le aşeză pe o masă joasă cu marchetărie.

Cei patru bărbaţi rămaseră câteva clipe tăcuţi, în picioare în jurul mesei, cu privirea aţintită asupra obiectelor.

– Am găsit un pergament vechi, începu să explice Hernando, în minaretul de la palatul ducelui. Probabil că datează de pe vremea califilor, din epoca în care al-Mansur teroriza peninsula, zâmbi el către Luna. Nu a trebuit decât să tai partea scrisă ca să obţin un fragment în stare bună şi curat.

Atunci, desfășură pergamentul și, apucându-l de colțurile superioare, li-l arătă tovarășilor săi.

– Este ca o mare tablă de șah, murmură el.

Pe mijlocul pergamentului apăreau două tabele, unul deasupra celuilalt. Cel de sus, alcătuit din 48 de coloane și 29 de rânduri, conținea câte o literă arabă în fiecare dintre căsuțe; în cel de jos, având 15 coloane și 10 rânduri, cu căsuțe mult mai late, se putea citi câte un cuvânt arab în fiecare dintre ele. Aproape nici o literă sau nici un cuvânt, scrise alternativ cu cerneală roșie sau maro, nu conținea vocale sau semne diacritice, constatară Luna și Castillo în același timp, aplecându-se deasupra pergamentului pentru a-l examina minuțios.

– „Profeția apostolului Ioan", citi Castillo cu voce tare o introducere scrisă în arabă, pe marginea de sus a tabelelor, „privitoare la nimicirea și judecata popoarelor și la persecuțiile ce vor continua mai apoi, până în ziua cunoscută din proslăvita sa evanghelie, descifrată din grecește de către Sfântul slujitor al credinței având știință de carte, Dionisie Areopagitul." Traducătorul se ridică în picioare. Excelent! Ce spun celelalte inscripții? adăugă el, arătând câteva rânduri din josul pergamentului și altele de pe margini.

– Dacă se combină literele și cuvintele, se poate ajunge să se deducă o presupusă profeție pe care Sfântul Cecilio a tradus-o din grecește și pe care i-o comunicase Dionisie, arhiepiscopul Atenei, în care se prorocește venirea islamului, schisma luteranilor și suferințele pe care le va îndura creștinătatea, care va ajunge să se fărâmițeze într-o multitudine de secte. Dar, de la Răsărit, va sosi un rege care va stăpâni lumea, va impune o singură religie și îi va pedepsi pe toți cei care au umplut-o de vicii.

– Bravo! aplaudă Pedro de Granada.

– Și această semnătură din josul pergamentului? semnală Luna.

– Cea a Sfântului Cecilio, episcop al Granadei.

– Și toate celelalte? întrebă Castillo indicând spre restul obiectelor care stăteau pe masă.

– Potrivit pergamentului, acesta este vălul Fecioarei Maria – arătă spre mica pânză triunghiulară –, cu care a șters lacrimile lui Isus Hristos clipele pătimirii sale, o tăbliță cu imaginea Fecioarei și un os al Sfântului Ștefan.

– Ce păcat! sări don Pedro. Creștinii nu vor avea relicvele Sfântului Cecilio pe care le caută de atâta vreme.

– Sfântul Cecilio nu putea să scrie și, în același timp, să aducă un os al său, argumentă Hernando cu un zâmbet.

– Este un simplu văl, afirmă Castillo, pipăind pânza. Hernando încuviință. Pot să știu cum ai făcut rost de toate acestea?

Tăblița am luat-o cu împrumut de la un ex-voto ce se afla la picioarele unui altar dedicat Fecioarei, de la Córdoba. Apoi, pe izlazuri, am înfășurat-o într-o cârpă și am vârât-o într-o groapă cu bălegar ca să ia aspect de străvechi...

Bună idee, recunoscu Luna.

– Știu câte ceva despre efectele bălegarului asupra oricărui obiect, explică Hernando. În ceea ce privește osul și pânza... am plătit unor nenorociți din Piața Mânzului să deshumeze câteva cadavre din gropile comune de pe câmpul Iertării, până când am pus mâna pe o bucată de pânză și un os curat...

– Ei te-ar putea recunoaște? îl întrerupse Castillo.

– Nu. Era noapte și am fost tot timpul cu fața acoperită. S-au gândit că voiam osul pentru vrăjitorii. Nimeni nu-l poate asocia cu proiectul nostru. Am plecat încărcat de oseminte!

– Și acum? întrebă don Pedro.

– Acum, răspunse Castillo, trebuie să găsim modalitatea de a face să ajungă la creștini primul nostru mesaj. Înțeleg că acesta nu este decât un prim pas dintr-un plan mult mai ambițios, nu-i așa? Hernando încuviință la cuvintele traducătorului. Vom vedea cum reacționează Biserica față de veneratul său episcop și patron al Granadei manifestându-se în arabă...

– Și față de profeție, adăugă Hernando.

– Profeția o vor interpreta după cum le convine. Să n-ai nici o îndoială.

– Mi-ai recomandat să fiu ambiguu, se plânse el atunci.

– Da. Este absolut necesar. Important este să semănăm îndoiala. Vor fi unii care vor interpreta totul în favoarea Bisericii, dar vor fi și alții care nu vor înțelege lucrurile astfel și se vor isca dezbateri. Pe aceste meleaguri, ne dăm în vânt după discuții. E nevoie doar ca unul să spună ceva, pentru ca celălalt să susțină contrariul, chiar dacă numai pentru a fi luat în seamă. Cu toată certitudinea, eu și Miguel vom fi chemați să traducem pergamentul; de-acum, noi ne vom ocupa să o facem după bunul nostru plac. Dacă am fi mai expliciți și am trimite un mesaj clar în favoarea islamului, documentul ar fi etichetat, de la bun început, ca eretic și n-ar mai avea rost nici o discuție; multă lume știe araba. Mesajul acela, cel conținut în evanghelia pe care ai descoperit-o... Desigur că l-ai adus, nu-i așa? Aș vrea să-l citesc.

– Nu, îmi pare rău, se scuză Hernando. Încă n-am terminat să-l transcriu și prefer să nu expun originalul la riscuri.

– Faci bine. Mă rog, cum vă spuneam, mesajul acela, Adevărul, trebuie să iasă la lumină în momentul în care vom fi semănat cele mai mari îndoieli cu putință; trebuie să-i pregătim apariția în mod conștiincios. Rămâne problema ce să facem cu toate acestea. Castillo arătă spre obiectele depozitate pe masă. Cum să le ascundem astfel încât să dea creștinii peste ele?

– E în curs de dărâmare turnul Vechi, turnul Turpiana, spuse don Pedro.

– Ar fi locul cel mai convenabil pentru noi, încuviință Luna: vechiul minaret al marii moschei.

– Când? interveni Castillo.

– Mâine este sărbătoarea arhanghelului Gabriel, spuse zâmbind Hernando.

Cei patru se priviră. Gabriel era Yibril, cel mai important înger pentru musulmani, cel care avusese rolul de a-i transmite Profetului cuvântul revelat.

– Allah este cu noi. Nu e nici o îndoială, se felicită don Pedro.

Castillo căută ceva cu care să scrie, apoi îi ceru lui Hernando permisiunea, care i-o acordă cu un gest al mâinii, și adăugă pe pergament câteva fraze în latină și în spaniolă, prin care se poruncea să fie ascuns în vârful turnului Turpiana.

Ceilalți îl priveau în tăcere.

– Și mai multe necunoscute pentru creștini, anunță el când termină, suflând peste cerneală ca să se usuce. Mâine-noapte vom merge la turn.

Așa cum se întâmpla cu turnul Turpiana, și clopotnița de la biserica Sfântul Iosif, din Albaicín, fusese minaretul celei mai vechi moschei din Granada, Almorabitin[1], dar, spre deosebire de ceea ce se petrecea cu Turpiana, în acest caz se procedase la dărâmarea moscheei și se păstrase doar minaretul. Zorii se revărsară, anunțând o zi însorită și călduroasă. Hernando se trezise cu noaptea în cap și dădea târcoale prin împrejurimile templului. În noaptea precedentă, înainte de a se retrage, într-o conversație separată cu don Pedro, îl întrebase despre judecătorul don Ponce de Hervás: voia să știe dacă aventurile sale amoroase cu Isabel avuseseră vreo consecință.

– Nici una, răspunse nobilul. Așa cum te-am anunțat, judecătorul nu va provoca nici un scandal. Poți sta liniștit.

Hernando își petrecu timpul în mod plăcut admirând compoziția pe care o alcătuia zidăria diferită și dalele de piatră dispuse în desene cu chenare ale minaretului. O minunată fereastră în formă de potcoavă, evident musulmană, care se păstra pe un perete, îi atrase atenția. Încercă să-și imagineze vremurile trecute, când musulmanii erau chemați la rugăciune din minaretul acela, și fu cât pe ce să nu recunoască două femei care, printre enoriași, părăsiră biserica, odată încheiată slujba. Dar părul blond al lui Isabel strălucea sub razele soarelui chiar și între delicatele broderii ale mantilei negre care îi acoperea capul și îi încadra chipul. Hernando simți un fior văzând-o mișcându-se,

[1] Moscheea pustnicilor musulmani. (n.tr.)

mândră, semeață, inaccesibilă. Doña Ángela mergea alături de ea, vigilentă și urâcioasă. Nici una dintre femei nu-l băgă în seamă; cele două mergeau tăcute, privind drept în față. Rămase ascuns în cadrul portiței unei case morisce și le văzu coborând înspre conac. În noaptea anterioară, vederea Alhambrei iluminate dăduse aripi unei pasiuni renăscute. Cu ochii ațintiți asupra lui Isabel, le urmări de la o oarecare distanță, printre oameni. Ce putea face? Doña Ángela nu i-ar permite să stea de vorbă cu Isabel, iar când va ajunge la conac, n-ar putea nici măcar să se apropie de ea. Trecu pe lângă patru puști care tăiau frunză la câini pe stradă. Scoase un *real* din pungă și îl arătă; băieții îl înconjurară numaidecât.

– Le vedeți pe cele două femei? le arătă Hernando, căutând ca nici una dintre persoanele care mergeau prin preajma lor să nu-și dea seama de intențiile sale. Vreau să fugiți spre ele și să vă împiedicați de cea mai scundă dintre cele două. Apoi, să-i distrageți atenția o bună bucată de vreme. De cealaltă, să nu vă atingeți, ați înțeles?

Cei patru încuviințară în același timp și, de îndată ce cel mai mare dintre ei apucă moneda, o luară la fugă fără să aibă nevoie să traseze vreun plan. Hernando se grăbi pe stradă, în jos, ocolind bărbați și femei și întrebându-se dacă nu cumva întrecuse măsura; verișoara judecătorului era o persoană în vârstă...

Țipătul unei femei răsună pe ulicioară când doña Ángela căzu la pământ cât era de lungă. Hernando clătină din cap. Nu mai avea soluție! Puștii nu avură nevoie să-i distragă atenția doñei Ángela: un cerc de trecători se formă în jurul femeilor, în vreme ce băieții scăpau de ocări și de câte o palmă peste ceafă. Se apropie de grup; două persoane încercau să o ajute pe doña Ángela să se ridice; altele priveau, iar alți doi bărbați arătau indignați înspre băieți, ajunși deja departe. Isabel era aplecată peste doña Ángela. În vreme ce accidentata era ridicată de subsuori, lui Isabel i se păru că este observată de cineva, așa că își îndreptă spatele și privi oamenii până când dădu cu ochii de

Hernando, aflat exact în fața ei, între un bărbat și o femeie care se opriseră să privească scena.

Se uitară unul la celălalt cu intensitate. Isabel era strălucitoare. Hernando șovăi între a zâmbi, a-i trimite un sărut, a înconjura cercul de curioși ca să o apuce de braț și să o ia de acolo sau pur și simplu să strige că o dorește. Dar nu făcu nimic. Și nici ea. Își ținură ochii ațintiți unul asupra celuilalt până când doña Ángela reuși să se țină pe picioare fără ajutor din partea nimănui. Hernando se amuză văzând cum o femeie se străduia să scuture rochia verișoarei judecătorului ca să o curețe de praf, când aceasta refuza ajutorul, ca și cum ar fi fost grăbită să scape din situația aceea. Privind-o din nou pe Isabel, o găsi cu ochii în lacrimi; bărbia și buza ei inferioară tremurau. Hernando făcu o mișcare spre ea, ca și cum ar fi încercat să se apropie de ea printre oameni, dar Isabel strânse buzele și clătină din cap aproape imperceptibil, cu o grimasă expresivă care i se strecură moriscului până în măduva oaselor. Apoi, însoțite de femeia care încercase să curețe rochia doñei Ángela, cele două doamne își continuară drumul: verișoara, șchiopătând și văitându-se, Isabel, stăpânindu-și lacrimile.

Hernando își făcu loc printre oamenii care se împrăștiau deja și o urmări câțiva pași, până când Isabel întoarse capul și îl văzu.

– Mergeți, verișoară, spuse ea, arătându-i femeii de care își sprijinea doña Ángela brațul să-și continue drumul spre vilă. Cred că în agitație mi-a căzut o broșă din mantilă. Vă ajung din urmă numaidecât.

Pe când o privea apropiindu-se, Hernando încercă să zărească pe chipul lui Isabel cea mai mică urmă de bucurie, dar când fu lângă el îi văzu lacrimile pe care lupta să și le stăpânească.

– Ce faci aici, Hernando? șopti ea.

– Voiam să te văd. Să vorbesc cu tine, să simt...

– Nu este cu putință. Vocea i se auzea stinsă. Nu mai intra iar în viața mea. M-a costat sănătatea ca să te uit... Taci, pentru

Dumnezeu! îi ceru când Hernando se apropie de ea ca să-i spună ceva la ureche. Nu mă mai face să sufăr. Lasă-mă, te implor.

Isabel nu-i dădu răgazul să replice. Îi întoarse spatele și se grăbi să o ajungă din urmă pe doña Ángela.

Refuzul lui Isabel îl urmări toată ziua. De-acum pe înnoptat, însoțit de don Pedro, de Castillo și de Luna, dădu ocol vămii de mătăsuri din Granada până când ajunseră la Poarta Colectorilor de Mătase, de unde se zărea șantierul catedralei. În spatele lor rămânea cartierul în care se făcea negoț cu mătăsuri. Aproape două sute de prăvălii erau înghesuite pe ulicioarele sale înguste. Nimeni nu locuia noaptea în cartier. Se închideau cele zece porți ale sale și un comandant păzea prăvăliile și clădirea vămii unde se plăteau impozitele pentru afacerile cu mătase.

În fața Porții Colectorilor de Mătase se înălța Turpiana, vechiul minaret al marii moschei din Granada, și dacă moscheea devenise sacristie creștină, turnul său pătrat, cu înălțimea puțin mai mare de treisprezece *varas,* fusese transformată în clopotniță a catedralei. Dar, în luna ianuarie a aceluiași an, se încheiase construcția unui măreț turn nou cu trei niveluri, destinat a fi clopotniță, iar Turpiana, de-acum inutil, se înălța semeț în mijlocul șantierului catedralei episcopale.

Din poarta în care se aflau cei patru bărbați, se putea observa întreaga zonă, slab luminată de torțele paznicilor de la șantier și de la colegiile care se înălțau peste drum de ea. În fața lor se deschidea piața. La stânga, Colegiul Regal și Colegiul Sfânta Ecaterina; la dreapta, la distanță de piață, catedrala, din care se aflau în picioare rotonda și nava care înconjoară absida, precum și clopotnița cea nouă, care se învecina cu piața și lăsa un enorm spațiu deschis și părăginit între zidul de capăt și turnul cel nou. La câțiva pași de ei, la capătul opus față de noua clopotniță, se înălța vechea moschee și minaretul acesteia.

Turnul Turpiana era dărâmat cu grijă, bucată cu bucată, începând de sus, pentru a se profita de blocurile de piatră cioplite

și pentru a evita orice stricăciune la acoperișul templului. Priviră turnul, atenți la conversațiile și râsetele care se auzeau de la paznici, aflați în afara vederii lor, în zona centrală a catedralei.

– Nu trebuie să fim văzuți, șopti Castillo. Nimeni nu trebuie să asocieze prezența noastră în această noapte cu găsirea casetei.

Sunt prea mulți paznici, argumentă oarecum descurajat don Pedro. E imposibil să trecem neobservați.

Urmă o tăcere ruptă doar de strigătele paznicilor. Hernando, cu caseta gudronată ascunsă în capă, aspiră mirosul de mătase impregnat în rețeaua de ulicioare ale cartierului mătăsarilor, asemănător acelui pe care îl simțise de atâtea ori în Alpujarras, când fierbeau gogoșile și țeseau produsul atât de valoros. „M-a costat sănătatea ca să te uit", îi spusese Isabel. Hernando și-o închipui din nou în brațele lui don Ponce...

Hernando! murmură Castillo la urechea lui, ce facem?

„Ce facem?" își repetă el. Ceea ce ar fi vrut el să facă era să o ia la goană ca să escaladeze fațada conacului judecătorului și să se strecoare din nou în dormitorul lui Isabel și...

Traducătorul îl zgâlțâi.

– Ce facem? repetă el, de această dată pe un ton mai ridicat. Hernando se concentră asupra pieței. Sunt prea mulți paznici.

Un nobil și doi intelectuali! La ce șiretenie s-ar putea aștepta din partea lor?

Da, recunoscu Hernando. Se pare că sunt prea multe persoane, dar nu vor supraveghea Turpiana. Pentru ei, turnul este lipsit de interes. În orice caz, vor fi cu ochii în patru asupra catedralei; asta e misiunea lor. Se gândi câteva clipe. Voi dați ocol templului și, la capătul opus, dincolo de strada Închisorii, acoperiți-vă fețele și simulați o dispută. În momentul în care voi auzi strigătele voastre, voi intra și voi urca în turn.

Cei trei bărbați nu-și ascunseră ușurarea la propunerea lui Hernando și se grăbiră înspre Piața Bibarrambla până ajunseră în strada Închisorii, mai jos de catedrală. De cum îl lăsară singur, Hernando se gândi din nou la Isabel. Refuzul ei însemna oare că

nu va mai putea vorbi cu ea niciodată? În realitate, dorea oare s-o vadă din nou? Ori aceste sentimente erau doar o iluzie pricinuită de lumina de vis a Alhambrei? Închise ochii și oftă.

Niște strigăte îl readuseră la realitate. „Santiago!" se auzi în noapte. Nu mai stătu pe gânduri. Din două salturi ajunse lângă fațada moscheei, de care se rezemă cu spinarea ca să se strecoare, lipit de ea, la adăpostul întunericului. Turnul nu avea intrare prin piață; accesul trebuie că se afla în interiorul moscheei. Depăși Turpiana și se trezi în spațiul deschis unde se construiau transeptul și naosul. Mai multe focuri erau amplasate aproape de zidul de capăt neterminat al templului, și străjile, în picioare, erau atente la strigătele și la zăngănitul spadelor încrucișate provenind din strada Închisorii. Dădu ocol turnului Turpiana și chiar acolo, la temelie, găsi intrarea. Aproape într-o rână, urcă pe o îngustă scară interioară, lată de ceva mai mult de două palme până ieși din nou în noapte. Strigătele lui don Pedro și ale țovarășilor săi continuau, dar acolo sus încetă să le mai audă: putea vedea Alhambra și toată Granada! De câte ori vor fi fost chemați la rugăciune credincioșii din locul acela?! „Allah este mare!" exclamă el cu caseta în mâini. La lumina lunii, căută un bloc de piatră desprins, vreunul care începuse să fie demontat. Îl găsi, îl desprinse, scormoni în mortarul care lega blocurile de piatră și introduse în gaură caseta gudronată. Apoi, puse la loc blocul de piatră desprins. Coborî și străbătu același drum înapoi până în cartierul mătăsarilor, de unde se îndreptă spre Bibarrambla și strada Închisorii ca să pună capăt disputei simulate.

53

La începutul lunii mai 1588, cu puține zile înainte ca flota de război spaniolă să ridice ancora de la Lisabona ca să cucerească Anglia, Filip al II-lea i-a scris arhiepiscopului Granadei mulțumindu-i pentru faptul de a-i fi dăruit o jumătate din vălul Fecioarei Maria pe care i l-a trimis la El Escorial, felicitându-se în același timp în numele regatelor sale pentru apariția unor relicve atât de prețioase. La puțină vreme după ce lucrătorii care dărâmau Turpiana găsiră caseta gudronată pe care o ascunsese Hernando și descoperiră pergamentul semnat de Sfântul Cecilio, vălul Fecioarei și relicva Sfântului Ștefan, Granada izbucni într-o fervoare creștinească. Erau primele și atât de doritele vești din partea Sfântului Cecilio. Iar certitudinea că, înainte de sosirea musulmanilor, Granada a fost tot atât de creștină ca oricare alta dintre celelalte capitale ale regatului, a provocat în rândurile poporului nașterea extazului și a misticismului, pe care Biserica nu le-a domolit câtuși de puțin. Au fost mulți cei care, începând din momentul acela, s-au jurat că au asistat la miracole, la focuri misterioase, la apariții și la tot felul de fenomene miraculoase. Catedrala din Granada dispunea de-acum de relicve, iar credința locuitorilor ei se putea sprijini pe ceva mai mult decât pe vorbe!

Aisha fu surprinsă când unul dintre singurii doi cerșetori morisci din oraș își închisese cu o neobișnuită agilitate aceeași mână jegoasă și tremurătoare care puțin mai devreme cerea de pomană oamenilor care treceau pe strada Târgului, lângă Portița

lui Corbache[1], exact în momentul în care ea avea să-i dea un bănuț de aramă. Femeia rămase cu moneda între degete, în vreme ce sărmanul om scuipa la picioarele ei și îi întorcea spatele. Numaidecât, mai mulți milogi creștini o înconjurară ca să pună mâna pe bani. Aisha ezită. Legea Profetului poruncea să se dea de pomană, dar nu creștinilor. Năucită, văzând că, puțin mai încolo, cel care tocmai îi disprețuise darul cerșea din nou, lăsă moneda să cadă într-una dintre mâinile deschise care o atingea insistent pe a ei.

Nu o mai respectau nici cerșetorii! Își târî picioarele înspre țesătoria lui Juan Marco. Nazareeana! Unii o numeau deja astfel, după ce prin Córdoba începuse să circule știrea că Hernando îi trăda pe frații săi și colabora cu Biserica la cercetarea crimelor din Alpujarras. În anii aceia, situația economică a comunității deportate din Granada se ameliorase în mod sensibil: hărnicia moriscilor, atât de opusă trândăviei creștinilor, le asigurase o oarecare prosperitate și mulți dintre cei care se văzuseră cândva siliți să-și vândă munca pe simbrii de mizerie, aveau acum propriile afaceri. Marea majoritate își completa veniturile prin cultivarea unor mici țarine din împrejurimile orașului, pe malul Guadalquivirului. Până într-acolo, încât breslele din Córdoba, așa cum se întâmpla în multe alte părți, au prezentat cereri autorităților pentru a-i împiedica pe noii creștini să se dedice comerțului sau meșteșugurilor și ca aceștia să-și limiteze activitățile la muncile plătite; cereri care s-au dus pe apa sâmbetei, întrucât consiliile municipale erau mulțumite de concurența comercială pe care o făceau moriscii. Din toate aceste pricini, disensiunile dintre creștinii vechi și cei noi se agravau.

Aisha mergea pe patruzeci și șapte de ani și se simțea bătrână și singură. Mai cu seamă singură. Unicul fiu care-i mai rămăsese nu era altceva decât un dușman al credinței, un trădător al fraților săi. Ce s-o fi ales de ceilalți fii ai ei? se întrebă ea în

[1] Denumită și Arcul Sfântului Francisc, făcea legătura dintre partea de sus a orașului Córdoba – Medina – și cea de jos – Ajerquía. (n.tr.)

momentul în care intra în atelierul luminos al meșterului țesător. Shamir. Fátima și copiii. Cum o fi viața ei în mâinile lui Brahim? Nopțile, nemișcată și îndurerată, încerca să alunge imaginile care o asaltau, cu Fátima luată cu forța de către Brahim; cu propriul fiu și cu nepotul ei, Francisco, biciuiți poate pe una dintre corăbii, siliți să vâslească precum condamnații pe galeră. Dar imaginile reveneau întruna și contopite ca într-un tragic sabat, o invadau între somn și trezie. Musa și Aquil! Se știa că toți copiii aceia care fuseseră predați creștinilor după răscoală fuseseră creștinați sau vânduți ca sclavi. Oare mai trăiau fiii ei? Aisha își duse mâna la ochi și își opri lacrimile care îi izbucneau. Și mai multe lacrimi! Cum mai puteau ochii aceia secătuiți să plângă atât de mult?

Câștiga un salariu bun, asta era adevărat. Toți păreau să știe că Hernando se afla în spatele acestui privilegiu și de când începuse să audă că în propria casă era numită în șoaptă Nazareeană, banii aceia nu-i mai erau de prea mult folos. Nimeni nu-i mai vorbea. Mai întâi, începuse să-i dispară din mâncare. Și tăcuse. Apoi, acolo unde păstra alimentele, găsise bucăți de pâine uscată din făină de porumb. Tăcuse în continuare, dar tot nu încetase să cumpere alimente pe care le mâncau ceilalți. Într-o zi, își găsise odaia invadată de o familie cu trei copii. Tăcuse din nou și continuase să o plătească, de parcă ar fi folosit-o singură. Și dacă o dădeau afară? Unde o să se ducă? Cine o va mai primi? Chiar având bani, nu era decât o Nazareeană și acolo avea un acoperiș. În altă zi, când se întorsese de la lucru, a dat peste bunurile ei așezate grămadă în vestibulul de la intrare, unde dormea de atunci, ghemuită lângă ușa de la intrarea în casă.

În spatele țesătoriei, acolo unde se țesea tafta la patru războaie, Aisha se îndreptă spre locul ei de muncă, în fața unui șir de coșuri în care erau stivuite firele de mătase vopsite în prealabil și așezate pe culori: albastre, verzi și de diverse nuanțe; aurii, cunoscutul roșu de Spania sau prețioasele fire roșu aprins, vopsite în mod obligatoriu cu cârmâz, colorant obținut dintr-un

parazit numit păduchele-de-frunză, care trăia pe frunzele stejarilor, niciodată cu băcan[1]. Ea trebuia să le înfășoare pe suveică, să le descâlcească și apoi să pregătească urzeala, punând laolaltă firele de aceeași lungime până să le facă ghem și să le înfășoare în jurul fusului de fier folosit la războaiele de țesut. Luă un taburet și, după ce își duse mâna la șale într-un gest de durere, se așeză în fața unui coș. De ce o abandonase Atotputernicul? se văită ea în fața unui scul cu fire colorate.

Dincolo de strâmtoarea care despărțea Spania de Berbería, într-un somptuos palat din medina Tetuánului, Fátima îi dicta o scrisoare unui negustător evreu căruia îi făgăduise o mare sumă de bani ca să o scrie în arabă, să o trimită la Córdoba prin cineva de încredere și să se întoarcă cu un răspuns.

– Iubitul meu soț, începu ea să dicteze cu nervozitatea prezentă în glas. Pacea și binecuvântarea celui Îngăduitor și a celui care judecă drept fie cu tine...

Fátima se opri, ce să-i spună celui pe care nu-l mai văzuse de șapte ani? Cum să o facă? Avea pregătit discursul, meditase asupra lui printre amintiri, plânsete și bucurii, dar în momentul adevărului nu-i veneau cuvintele. Evreul, un om în vârstă, răbdător, ridică privirea de pe hârtie și o ațintì asupra femeii: frumoasă, îngâmfată și semeață, dură și rece, cu o severitate care acum părea că-i piere în fața îndoielii. O observă mergând dintr-un capăt într-altul al încăperii până traversă arcada ce dădea în patio și intrând din nou; ducându-și la buze degetele încărcate cu inele, pentru ca apoi să le împletească pe sub sâni sau făcând un gest cu mâna întinsă, ca și cum ar fi sperat că semnul acela ar fi izbutit să atragă cursivitatea verbală care părea să o fi părăsit.

– Doamnă, spuse respectuos comerciantul devenit secretarul ei, vă pot ajuta? Ce vreți să-i spuneți iubitului domniei voastre?

[1] Arbore exotic *(Haematoxylon campechianum)* originar din America Centrală, având lemnul de culoare roșie, din care se extrage un colorant. (n.tr.)

Ochii negri ai Fátimei, strălucitori și înghețați, se opriră asupra evreului. Ceea ce voia să-i spună nu putea fi cuprins într-o simplă scrisoare, fu ea pe punctul de a-i răspunde. Voia să-i spună ceva cum nu se putea mai simplu, precum că Brahim murise și că dorea ca Hernando să vină să se întâlnească cu ea la Tetuán. Că nu-i mai împiedica nimic să fie fericiți și că îl aștepta. Dar dacă s-o fi însurat din nou? Și dacă și-o fi găsit fericirea? Trecuseră șapte ani...

Șapte ani de supunere oarbă! Fátima se postă dinaintea bătrânului evreu care o privea în continuare cu condeiul în mână.

– A fost un strigăt, șopti ea. Bătrânul făcu gestul de a înmuia condeiul în cerneală, dar Fátima îl împiedică. Nu. Nu scrie. A fost un strigăt care m-a trezit, care m-a adus din nou la viață.

Bătrânul lăsă condeiul pe masa de scris și se instală mai bine în scaun, încurajând-o pe doamnă să-și continue povestea pe care voia să o relateze. Știa de moartea lui Brahim; tot Tetuánul știa de asasinarea lui.

– Câine spurcat! continuă Fátima. Asta am auzit că îi striga Shamir lui Nasi. Și apoi, după insultă, am înțeles că băiatul de șaisprezece ani devenise de-acum un bărbat, călit pe mare, în atacurile asupra corăbiilor creștine și în incursiunile pe coastele andaluze. S-a întâmplat în patio, chiar acolo, adăugă ea arătând spre grădina înconjurată de galerii, în centrul căreia, la nivelul solului, într-un minunat havuz, o arteziană arunca șuvoiul de apă din mijlocul unui mozaic circular alcătuit din minuscule pietre colorate formând un desen geometric. Am privit cum Nasi, cu zece ani mai mare decât el, temutul corsar din Tetuán, cum nu se poate mai sângeros, își ducea mâna la hanger auzind ofensa. Am tremurat. M-am chircit, așa cum făceam de fiecare dată de când am pus piciorul în acest oraș mizerabil. Micuțul meu Abdul, cu ochii săi albaștri mânioși, îl însoțea pe Shamir. Sclipirea lamei de la hangerul lui Nasi, pe care acesta îl flutura înspre copii, m-a orbit și am simțit că leșin. Fátima tăcu, rătăcind în momentul acela printre amintiri; evreul nu îndrăzni să se

mișteș. Deodată, doamna îl privi. Știi, Efraín? Allah este mare. Shamir și Abdul au făcut câțiva pași îndărăt, dar nu ca să scape, cum doream eu, ci ca să-și scoată armele din teacă, amândoi în același timp, împreună, umăr la umăr, proptiți ferm pe picioare, de parcă ar fi fost o singură ființă, fără nici cea mai mică urmă de frică. Shamir i-a poruncit lui Abdul să se dea înapoi, să-l lase singur, și micuțul meu așa a făcut și i-a păzit spatele într-o mișcare ce părea să o fi exersat de mii de ori. „Câine!" l-a insultat din nou Shamir pe Nasi, ținându-și ferm hangerul în față. „Porc păduchios!" l-a insultat din nou. Orbit de mânie, Nasi l-a atacat și s-a năpustit asupra băiatului, dar Shamir, ca o felină, s-a dat la o parte, a lovit hangerul lui Nasi și a deviat împunsătura acestuia. Îmi amintesc... îmi amintesc că zgomotul armelor izbindu-se între ele a făcut să tremure coloanele din patio și a fost ca un semnal pentru ca micul meu Abdul, la rândul lui, să se năpustească de la spatele tovarășului său și să lanseze altă lovitură în hangerul lui Nasi care a văzut, neputincios, cum îi zboară arma din mână. N-a trecut nici o clipă și puștii erau din nou pe poziții, cu armele pregătite, zâmbind. Zâmbeau! De parcă lumea le-ar fi stat la picioare. „Dacă nu vrei să mori ca un maran ce ești, recuperează-ți arma și caută să lupți ca un credincios adevărat", i-a spus Shamir corsarului.

Fátima tăcu și își abătu privirea spre patio, retrăind lupta.

– Doamnă... continuați, o rugă evreul în tăcerea care se prelungea.

Fátima zâmbi cu nostalgie.

– Zarva l-a alarmat pe soțul meu, continuă ea, care a apărut în patio târându-și osânza, ca să oprească încăierarea și să-i plesnească pe Shamir și Abdul. „Cum de vă permiteți să vă luați la harță cu locotenentul meu și încă în propria mea casă? a țipat el. Lepădături!" a adăugat, scuipând la picioarele lor. Dar eu văzusem deja universul care se deschidea la picioarele fiului meu și la ale lui Shamir, lumea aceea căreia îi zâmbeau mândri și siguri pe ei, ca niște bărbați adevărați ce erau de-acum... Zi după zi,

pe seama bărbăției copiilor mei, am început să-mi recapăt stima pentru persoana mea și, câteva nopți mai târziu, când cei patru cinau, fără arme, așezați pe perne în jurul unei mese joase, am năvălit în sufragerie și am dat afară servitorii și sclavii. Îmi amintesc privirea surprinsă a lui Brahim. Nu putea bănui ce avea să urmeze în curând. „Trebuie să discutăm o problemă urgentă", mi-am dat drumul la gură cu dezinvoltură. Atunci, am scos două dăgi pe care le aveam ascunse în veșminte. I-am aruncat una dintre cle lui Shamir și am apucat-o pe ccalaltă de mâner. Nasi s-a ridicat sprinten, dar Brahim a fost incapabil să reacționeze și, înainte ca locotcnentul lui să fi ajuns la mine, i-am înfipt daga în piept. În momentul acela, Fátima îl privi sfidătoare pe bătrânul evreu; glasul ei era rece, lipsit de expresie. Shamir a întârziat ceva mai mult până să înțeleagă ce se întâmpla, dar când a priceput, i-a tăiat calea lui Nasi, amenințându-l cu daga; Abdul s-a năpustit și el asupra lui.

Fátima tăcu vreme de câteva clipe. Când începu din nou să vorbească, tonul ei coborî până se prefăcu într-o șoaptă. Bătrânul o privea, impasibil: ce alte secrete se ascundeau în spatele acelor frumoși ochi negri?

– Soțul meu n-a murit după prima rană. Sunt doar o femeie slabă și lipsită de experiență. Dar loviturile de cuțit au fost într-adevăr de ajuns ca să-i pricinuiască atâta durere, încât n-a mai putut să se apere. L-am înjunghiat în gură ca să nu țipe și apoi i-am crestat ciotul și am brăzdat în el cu daga până aproape de cot. I-a luat timp până să-și piardă tot sângele. I-a luat mult timp... Implora. Mi-am amintit o viață întreagă plină de suferințe văzând cum i se scurge a lui. Nu mi-am îndepărtat privirea până când nu și-a dat ultima suflare. A murit secătuit de sânge, ca porcii.

– Mamă! Ce-ai făcut? Strigă Abdul.

Tânărul privea cu ochii larg deschiși cum Brahim, rezemat de perne, își ducea mâna stângă la rana de pe piept; sângele țâșnea cu bulbuci din trupul lui.

Fátima nu răspunse. Se mărgini să facă un semn cu mâna pentru a păstra tăcerea, în vreme ce Brahim agoniza pe luxoasele covoare de mătase ce acopereau podeaua încăperii.

– Shamir, îi spuse ea cu glas hotărât după ce detestatul ei soț își dăduse ultima suflare, cu începere de azi tu ești capul familiei. Ție îți aparține tot.

Tânărul, din spatele lui Nasi, amenințând cu daga gâtul locotenentului, era incapabil să-și ia privirea de la tatăl său. Abdul, la rândul lui, își ținea respirația și își plimba privirea, neliniștit, de la Brahim la Shamir.

– N-a fost un om bun, argumentă Fátima la tăcerea lui Shamir. I-a distrus viața mamei tale, a mea. A voastră...

Menționarea Aishei îl făcu pe băiat să reacționeze.

– Ce facem acum? întrebă el, în vreme ce apăsa gâtul lui Nasi cu lama dăgii, ca și cum locotenentul ar fi trebuit să aibă aceeași soartă ca și patronul său.

– Voi doi, li se adresase Fátima lui Shamir și Abdul, strângeți comoara lui Brahim și ascundeți-vă în port, cu toți oamenii și cu toate corăbiile gata să ridice ancorele. Acolo veți aștepta instrucțiunile mele. Tu, adăugase ea apropiindu-se de locotenent, te vei duce numaidecât acasă la guvernator, la Muhammad al-Naqsis, și îi vei transmite că Shamir, fiul corsarului Brahim din Juviles, acum capul familiei, îi jură credință și se pune la dispoziție cu toate corăbiile și cu toți oamenii săi.

– Și dacă refuz? îi aruncă bărbatul în față.

– Ucide-l! a răspuns Fátima, întorcându-i spatele.

Fusese surprinsă imediat de sunetul dăgii crestând gâtul locotenentului. Se aștepta să audă rugămințile corsarului, dar Shamir nu-i acordase nici cea mai mică șansă. Fátima se întoarse în clipa în care Nasi se prăbușea cu gâtul retezat.

– N-a fost un om bun, spuse simplu Shamir.

– Bine, încheie Fátima. Asta nu schimbă lucrurile. Faceți ce v-am spus.

*

În zori, Shamir și Abdul plecară spre port cu tot aurul, giuvaierele și documentele lui Brahim. Fátima poruncise unor sclavi să pregătească așa cum se cuvenea cadavrele și să curețe sufrageria. În aceeași noapte, se îndreptase spre aripa palatului unde trăia izolată cea de-a doua soție a lui Brahim, pe care o informă despre moartea soțului ei fără să-i dea mai multe amănunte, dar repetând că Shamir este acum noul cap al familiei; cealaltă își plecase privirea și nu spusese nimic. Știa că acum depindea de generozitatea acelui tânăr care o iubea pe Fátima de parcă i-ar fi fost mamă.

Dimineața, odată îmbrăcată, Fátima se îndreptă spre casa lui Muhammad al-Naqsis. De-a lungul secolului al XVI-lea, orașul aparținuse regatului Fez, apoi fusese cucerit de către regatul Maroc și, după o perioadă de independență, fusese din nou cucerit. Puterea centrală era slăbită și până la palatul lui Brahim ajunseseră zvonuri insistente cum că familia al-Naqsis voia să se declare independentă. Chiar Brahim însuși comentase acest fapt, supărat de posibilitatea ca adversarii săi în afaceri să pună stăpânire pe oraș. În pofida condiției sale de femeie, Fátima fu primită de guvernator. Familia al-Naqsis întreținea divergențe cu Brahim pentru împărțirea prăzii rezultate din expedițiile de corsari, iar vizita soției adversarului său fu considerată drept un gest ciudat, care stârni curiozitatea capului familiei.

– Și Brahim? întrebă Muhammad al-Naqsis după ce Fátima îi jură credință în numele lui Shamir.

– E mort.

Guvernatorul o examină pe Fátima de sus până jos fără să-și ascundă admirația. Avea în fața lui femeia cea mai frumoasă, iar acum și cea mai bogată din întregul oraș Tetuán.

– Și locotenentul lui? întrebă el, prefăcându-se că acceptă răspunsul ei laconic.

– Și el a decedat, răspunse Fátima, pe un ton ferm, dar fără să-și ridice privirea din pământ, așa cum se cuvenea din partea unei femei musulmane supuse.

„A decedat? se gândi guvernatorul. Asta-i tot? Oare ce legătură vei fi avut tu cu amândouă decesele?"

Bărbatul o privise pe Fátima cu un oarecare respect. Ea continuă să vorbească: fu un discurs scurt, fără ocolișuri. El zăbovi doar câteva clipe până se hotărî să nu mai pună alte întrebări și să accepte ajutorul pe care acea văduvă generoasă părea dispusă să i-l pună la picioare ca să-i permită să-și capete independența.

A doua zi, Fátima, înconjurată de bocitoare, toate îmbrăcate în haine ponosite și cu chipurile înnegrite cu funingine, asculta versuri și cântece în onoarea celor doi morți. După fiecare vers, după fiecare cântec, femeile țipau, își zgâriau pieptul și obrajii până la sânge și își smulgeau părul. Vreme de șapte zile au repetat acele ritualuri funerare.

Bătrânul evreu își ridică privirea. Ochii i se încrucișară cu ai Fátimei. Amândoi știau că mărturisirea ce tocmai se rostise nu va fi repetată nicăieri altundeva, niciodată. El învățase de multă vreme să vadă, să audă și să tacă. Poporul său supraviețuise și se îmbogățise grație virtuții discreției; mai cu seamă atunci când această discreție era foarte bine răsplătită.

– Doamnă..., șopti el atunci arătând spre coala de hârtie încă albă.

Fátima oftă. Da... Venise momentul. Cu un glas ferm, începu să dicteze:

– Iubitul meu soț. Pacea și binecuvântarea celui Îngăduitor și a celui care judecă drept fie cu tine...

54

Dumnezeu a suflat şi i-a spulberat.

Emblemă înscrisă la porunca
reginei Elisabeta I a Angliei

După o şedere de două luni în portul La Coruña şi în pofida mai multor tratative de pace şi a nenumărate reuniuni în care acţiunea nu era recomandată, marea flotă de război ieşi în sfârşit în larg, pornind la cucerirea Angliei, sub comanda ducelui de Medina Sidonia, care ocupase postul marchizului de Santa Cruz, în urma neaşteptatului deces al acestuia.

Don Alfonso de Córdoba şi primul său născut, împreună cu douăzeci de servitori, între care se afla şi valetul José Caro, şi zeci de lăzi încărcate cu bunurile lor, veşminte, cărţi şi două servicii complete de veselă ieşiseră în larg într-una din corăbiile-comandant.

Ştirile despre flotă care începeau să sosească în Spania nu erau cele ce se puteau aştepta de la milostivirea unui Dumnezeu în numele căruia recurseseră la războiul împotriva Angliei. Obiectivul flotei militare era acela de a se reuni la Dunkerque cu infanteriştii ducelui de Parma, a-i îmbarca şi a invada Anglia. Dar, după ce ancorară la Calais, la numai douăzeci şi cinci de leghe de locul unde se aflau trupele ducelui de Parma, spaniolii se treziră că olandezii blocaseră golful Dunkerque: astfel că ducele era lipsit de mijloacele necesare pentru a-şi îmbarca soldaţii, pentru a evita blocada olandeză şi a se uni cu flota. Lordul Howard, amiralul englez, nu irosi ocazia pe care i-o oferea flota

inamică înghesuită și imobilizată la Calais și o atacă cu vase incendiare.

În noaptea de 7 august, spaniolii observară că dinspre flota engleză veneau spre ei, fără echipaj, grație vântului și mareei, opt corăbii de aprovizionare în flăcări. Două dintre atât de temutele „aprinzătoare infernale" putură fi deviate de la ruta lor cu ajutorul unor prăjini lungi mânuite de pe șalupe, dar celelalte șase pătrunseră printre navele spaniole, cu tunurile lor trăgând fără deosebire și aruncând flăcări printre ele, ceea ce îi obligase pe căpitani să taie parâmele de amarare, să abandoneze ancorele și să fugă cât puteau mai repede, rupând formația în semilună pe care o adoptaseră în timpul întregii traversări. Englezii atacară când constatară că flota inamică pierdea obișnuita ei aliniere de siguranță și se porni o luptă sângeroasă, în urma căreia spaniolii se văzură împinși de vânt spre nordul Canalului Mânecii. Oricâte încercări făcuse ducele de Medina Sidonia ca să se întoarcă și să se apropie îndeajuns de mult de coastele Flandrei, condițiile atmosferice îl împiedicară. Între timp, englezii, fără să mai încerce un atac, se mărginiră să supravegheze o posibilă revenire a dușmanilor lor.

După câteva zile, amiralul spaniol ordonă să fie aruncate peste bord toate animalele pe care le transporta flota și, în condiții precare, cu apa și alimentele alterate din pricina calității inferioare a butoaielor fabricate din fier-balot și doage cu care trebuise să le înlocuiască pe cele arse de Francis Drake cu un an înainte, cu vasele avariate și echipajele decimate zilnic de tifos și de scorbut, o porniră spre Spania pe la miazănoapte, dând ocol necunoscutelor coaste irlandeze.

În ziua de 21 septembrie, corabia ducelui de Medina Sidonia, înfășurată toată cu trei frânghii groase ca să nu se desfacă în bucăți, asemenea unui cadou macabru, cu amiralul agonizând pe un prici, acosta la Santander împreună cu opt galioane. Doar treizeci și cinci de corăbii din cele o sută treizeci care alcătuiseră marea flotă de război reușiră să ajungă în diferite porturi. Unele

fuseseră scufundate în timpul bătăliei din Canalul Mânecii; altele, cele mai multe, se pierduseră pe coastele irlandeze, unde furtunile se înverșunaseră împotriva unor corăbii hârbuite, semănând naufragii pe toată coasta irlandeză occidentală. Dar multe altele își pierduseră urma prin locuri necunoscute. Câteva zile mai târziu, un curier pleca spre Córdoba: corabia pe care navigau don Alfonso și fiul său nu ajunsese în port.

La aflarea veștii, doña Lucía porunci ca toți cei care locuiau în palat, hidalgo, servitori și sclavi, inclusiv Hernando, să asiste la cele trei slujbe religioase zilnice pe care le hotărâse în acest scop preotul care oficia în capela palatului. În restul zilei, liniștea se vedea întreruptă doar de șoaptele rugăciunilor de rozariu pe care trebuiau să le recite la orice oră toți hidalgo și ducesa, adunați în penumbra unuia dintre saloane. Se stabilise un post strict; fură interzise lectura, dansurile și muzica și nimeni nu îndrăznea să părăsească palatul dacă nu era pentru a merge la biserică sau la permanentele tedeumuri și la procesiunile care, de când se aflase de dezastrul flotei și în lipsa veștilor despre atâtea corăbii și echipajele lor, se organizaseră în toate colțurile Spaniei.

Maria, Mater Gratiae, Mater Misericordiae...

Toți în genunchi, în spatele ducesei, spuneau rozariul întruna. Hernando șoptea mecanic interminabila psalmodie, dar în preajma lui, în față sau în spate, auzea glasurile acelor curteni mândri și îngâmfați înălțându-se cu o adevărată devoțiune. Observă pe chipurile lor neliniștea și zbuciumul: viitorul lor depindea de viața și generozitatea lui don Alfonso, și dacă acesta murea...

– Nu vă faceți griji, verișoară, spuse într-o zi don Sancho la ora prânzului: masa avea un aspect sobru, cu pâine neagră și pește, fără vin și fără nici una dintre celelalte bucate scumpe care se serveau de obicei la palat, dacă soțul domniei voastre și primul său născut au fost prinși pe coastele irlandeze, cei care i-au capturat îi vor respecta. Ei reprezintă o răscumpărare extraordinară pentru englezi. Nimeni nu le va face vreun rău. Aveți încredere

în Dumnezeu. Vor fi bine instalați până când se va plăti pentru eliberarea lor; este legea onoarei, legea războiului.

Dar sclipirea de speranță care străluci în ochii ducesei la auzul cuvintelor bătrânului hidalgo se preschimbă treptat în plâns, odată cu veștile din peninsulă. Sir William Fitzwilliam, pe vremea aceea comandant suprem al forțelor de ocupație englezești în Irlanda, nu dispunea decât de șapte sute cincizeci de oameni ca să protejeze insula de localnicii care încă își mai apărau libertatea, motiv pentru care nu erau dispuși să admită prezența unui număr atât de mare de soldați inamici. Ordinul său fusese categoric: prinderea și executarea pe loc a oricărui spaniol aflat pe teritoriul irlandez, indiferent de condiția lui, nobil, soldat, servitor sau simplu condamnat pe galeră.

Iscoadele lui Filip al II-lea și aceia dintre soldații care, cu ajutorul seniorilor irlandezi, reușiseră să scape prin Scoția relatară cu lux de amănunte despre măcelărirea înfiorătoare a spaniolilor; englezii, fără cea mai mică urmă de compasiune sau de cavalerism, îi ucideau chiar și pe cei care se predau.

Atunci, Hernando, îngrijorat de soarta celui care îl tratase ca pe un prieten, începu și el să se teamă pentru viitorul său. Relațiile cu ducesa se înrăutățiseră și mai mult în ultima vreme, după ce aceasta aflase de aventurile sale amoroase cu Isabel. La fel ca don Sancho, doña Lucía nu-i adresa nici un cuvânt; îngâmfata nobilă nici măcar nu-l privea, iar Hernando părea să fi devenit o povară impusă de cel despre a cărui viață nu se mai știa nimic. Poate că în alte circumstanțe nu i-ar fi dat o prea mare importanță: ura ipocrizia acestui mod de viață atât de trândav, dar favoarea ducelui, biblioteca acestuia și zecile de cărți la care avea acces, precum și posibilitatea de a se dedica pe de-a-ntregul cauzei comunității morisce după succesul spectaculos al descoperirii pergamentului din turnul Turpiana, erau ceva la care nu voia și nu putea renunța, oricât de neplăcută i-ar fi devenit șederea în palatul ducelui. Consiliul catedralei încredință traducerea pergamentului tocmai lui Luna și Castillo, iar el, Hernando,

reușise în sfârșit să realizeze punctul subtil de curbură spre dreapta din vârful condeiului. Și de parcă mâna sa l-ar fi slujit pe Allah, izbuti să deseneze pe hârtie cele mai minunate litere pe care și le-ar fi putut imagina.

În luna septembrie a aceluiași an, când toată Spania, inclusiv regele său, deplângea înfrângerea marii flote de război, un tânăr evreu din Tetuán înzestrat cu documente falsificate care îl acreditau ca negustător de uleiuri din Málaga sosea la Córdoba însoțind o caravană căreia i se alăturase la Sevilla.

După ce trecuse de vama din turnul Calahorra, în timp ce traversa pe jos podul roman, alături de niște catâri, tânărul își ațintì privirea asupra marelui șantier care se deschidea chiar în fața lor, dincolo de pod și de poarta de acces în oraș. Își aminti cuvintele tatălui său.

– În fața podului vei da de marea moschee peste care creștinii își construiesc acum catedrala, îi explicase acesta înainte de plecare, repetând indicațiile Fátimei, vorbindu-i în spaniolă ca să-i reamintească limba pe care o foloseau doar pentru a trata afaceri cu creștinii care veneau în Berbería. Iar acum se afla acolo!

Fiul lui Efraín, purtând același nume ca și tatăl său, încetini pasul la vederea monumentalei structuri care se înălța deasupra acoperișului scund al moscheei, cu niște mărețe arce butante în așteptarea construirii lanternoului și a cupolei care trebuiau să încununeze templul.

– Peste drum de fațada principală a catedralei, acolo unde se înalță clopotnița, pe celălalt mal al fluviului, continuase tatăl său, vei da de o stradă care urcă până la cea numită a Decanilor și care ajunge la o alta cunoscută drept a Bărbierilor, pentru ca după aceea, ceva mai sus, să se numească strada Almanzor...

Vocea bătrânului evreu tremurase.

– Ce se întâmplă, tată? se arătase Efraín îngrijorat, întinzând o mână ca să i-o pună pe braț.

– Zona aceea către care trebuie să te îndrepți, îi explicase el după ce își dresese vocea, este tocmai vechiul cartier evreiesc din Córdoba, de unde ne-au expulzat creștinii în urmă cu aproape un secol.

Glasul bătrânului tremurase din nou. Fátima îi explicase unde se află casa cu grădină interioară în care locuiseră, iar el o ascultase cu răbdare pe doamnă. De câte ori nu auzise el descrierea acelor străzi din gura bunicului său!

Acolo se află rădăcinile tale, fiule; ia cu tine ceva din aerul acela și adu-mi și mie!

Femeia care îl primi în casa cu grădină interioară nu-i dădu nici o informație despre acel Hernando Ruiz, creștin nou din Juviles, pe care trebuia să-l întâlnească și să-i înmâneze scrisoarea pe care o purta ascunsă sub cămașă; mai mult decât atât, îl dădu afară fără menajamente când tânărul insistase că în locuința aceea trăise înainte o familie moriscă.

– Nici un eretic n-a călcat vreodată în această casă! strigă ea și încuie ușa care dădea în vestibul.

„Dacă dintr-un motiv oarecare nu-l vei găsi, îi indicase tatăl său, va trebui să te adresezi la grajdurile regale. După părerea doamnei, acolo îți vor da cu siguranță vești despre el." Efraín întrebă cum să ajungă, se întoarse pe același drum, trecu prin fața alcazarului, sediul tribunalului Sfântului Oficiu, și ajunse la grajduri.

– Nu știu despre cine îmi vorbești, îi răspunse un rândaș peste care dădu de îndată ce trecu de poarta mare de la intrare, dar dacă e vorba de un creștin nou, întreabă la potcovărie. Cu siguranță că Jerónimo știe de el; lucrează de mulți ani aici.

După ce depăși vestibulul de la intrare și culoarul dintre boxe, Efraín nimeri în manejul central, unde mai mulți călăreți dresau mânji. Tânărul evreu se opri câteva clipe. Cât de diferite erau animalele acelea de micii cai arabi de pe meleagurile sale! Din vestibul, rândașul îi atrase atenția și îi porunci să meargă

mai departe spre potcovărie. De ce trebuia să cunoască acel Jerónimo un creștin nou? se întrebă el mergând în căutarea lui. Găsi răspunsul în tenul oacheș și în trăsăturile arăbești ale potcovarului, care îl primi cu un zâmbet ce se șterse de îndată ce află motivul vizitei sale.

– Ce dorești de la Hernando? îi aruncă el.

Efraín șovăi; ce rost avea această neîncredere? Între nicovale, cuptorul aprins, unelte și bare de fier, potcovarul se ridică în fața lui cât era de mare, respirând cu putere prin nasul său borcănat.

– Îl cunoști? întrebă tânărul pe un ton ferm.

De data aceasta, potcovarul fu cel care șovăi.

– Da, recunoscu el în cele din urmă.

– Știi unde pot să dau de el?

Jerónimo făcu un pas către tânăr.

– De ce?

– Asta-i treaba mea. Te întreb doar dacă știi unde pot să-l găsesc pe numitul Hernando. Dacă știi și vrei să-mi spui, bine; altfel, nu vreau să te deranjez, o să-l caut în altă parte.

– Nu știu nimic despre el.

– Mulțumesc, își luă Efraín rămas-bun cu convingerea că arabul îl minte. De ce?

Potcovarul nu era dispus să dea nici o referință despre Hernando, dar poate că ar fi fost bine să afle intențiile vizitatorului său.

– Dar știu unde o poți găsi pe mama lui, se corectă el.

Efraín se opri. „Doamna cere ca scrisoarea să-i fie înmânată lui personal sau mamei sale. O cheamă Aisha. Nu trebuie să o dai nici unei alte persoane", îl avertizase tatăl său.

Ce se întâmpla cu familia aceea? se întrebă Efraín când ajunse în fața porții de la casa Aishei, pe o ulicioară îngustă din cartierul Sfântul Iacob, în capătul opus al orașului. Era evident că Jerónimo îl mințise; îl trădau ochii lui negri, iar când le întrebă de Aisha pe niște femei care cărau ghivece și flori în patioul clădirii, acestea îl priviră cu dispreț. Efraín era un tânăr voinic,

poate nu atât de voinic ca potcovarul, dar cu siguranță mai mult decât moriscul care veni la chemarea femeilor. Și era obosit. Mersese pe jos zile întregi din portul Sevilla, unde ajunsese cu o corabie portugheză care ridicase ancora la Ceuta, iar acum umblase toată ziua dintr-un loc într-altul, căutându-l pe un oarecare Hernando Ruiz sau pe mama acestuia, riscând ca orice altercație să-i poată pricinui arestarea și punerea în evidență a condiției sale de iudeu sau a autorizației sale false ca vânzător de uleiuri.

– De ce o cauți pe Aisha?

O fi destul! Efraín lăsă deoparte prudența, se încruntă și puse mâna pe mânerul dăgii pe care o purta la cingătoare. Moriscul nu se putu împiedica să urmărească din priviri mișcarea mâinii tânărului evreu.

– Asta nu te privește, răspunse el. Locuiește aici? zise el, și moriscul șovăi. Locuiește sau nu locuiește aici? izbucni Efraín, pe punctul de a scoate daga din teacă.

Locuia. Dormea chiar acolo, în spatele locului unde se afla Efraín, în vestibul. Tânărul își întoarse privirea spre pătura mototolită pe care i-o arătă moriscul cu o mișcare a bărbiei. Dar, la ceasul acela, femeia nu se întorsese încă de la țesătorie.

Efraín așteptă pe ulicioara care ducea spre casă. Puțin mai târziu, ceva îi spuse că femeia care se îndrepta spre el, încet, gârbovită, cu privirea ațintită în pământ și niște haine mari care îi atârnau de pe umerii căzuți, era persoana pe care o căuta.

– Aisha? o întrebă când femeia trecea pe lângă el.

Ea încuviință, arătându-i niște ochi triști, înfundați în găvanele încercănate.

– Pacea fie cu tine, o salută Efraín.

Politețea păru că o surprinde. Tânărul evreu o văzu ca pe un animal rănit, lipsit de apărare. Ce se întâmpla cu toate aceste persoane? Mă numesc Efraín și vin de la Tetuán..., îi șopti el, apropiindu-se de ea.

Aisha reacționă cu o energie neobișnuită.

– Taci! îl avertiză ea, arătând cu un deget spre interiorul clădirii, dincolo de vestibul.

Efraín se întoarse și dădu peste mai multe chipuri atente la ei.

Fără să rostească un cuvânt, Aisha o porni spre fluviu. Efraín o urmă, încercând să-și potrivească pașii cu mersul lent al femeii.

– Vin..., insistă el de-acum departe de casă, dar Aisha îl opri din nou cu un gest.

Ajunseră la Guadalquivir prin poarta spre Martos, în fața morii care aparținea Ordinului de Calatrava[1]. Acolo, pe malul fluviului, Aisha se întoarse spre el.

– Aduci vești de la Fátima? întrebă ea cu un firicel de glas.

– Da. Am...

– Ce știi despre fiul meu, de Shamir? îl întrerupse ea, silindu-l să se oprească.

Lui Efraín i se păru că zărește o sclipire de viață în ochii aceia stinși.

– E bine. Înainte de a pleca, tatăl său îi explicase situația. Dar nu știu despre el decât puține lucruri, o lămuri tânărul. Îți aduc o scrisoare de la doamna Fátima. Este adresată fiului tău, Hernando, dar și ție.

Efraín scotoci înlăuntrul veșmintelor.

– Nu știu să citesc, se scuză Aisha.

Tânărul rămase cu scrisoarea în mână.

– Dă-i-o fiului tău și să ți-o citească el, spuse urmându-și logica Efraín, apropiindu-se de ea și întinzându-i scrisoarea.

Pe fața Aishei se schiță un zâmbet trist. Cum să-i spună fiului ei că l-a mințit și că Fátima, Francisco și Inés trăiesc?

– Citește-o tu.

Efraín șovăi. „Lui Hernando sau mamei sale", își aminti el. Ca fundal, se auzea zgomotul neîncetat al pietrelor de moară mânate de apa Guadalquivirului, care zdrobeau grânele.

[1] Ordin religios și militar spaniol întemeiat în anul 1158 de Sfântul Raimundo pentru a apăra de mauri localitatea cu același nume. (n.tr.)

– De acord, cedă el și rupse sigiliul de ceară. „Iubitul meu soț, citi el după aceea. Pacea și binecuvântarea celui Îngăduitor și a celui care judecă drept fie cu tine..."

Soarele începea să apună, conturând cele două siluete pe malul fluviului. Concentrat la lectură, Efraín nu putu surprinde zâmbetul Aishei în momentul în care în misivă se povestea moartea lui Brahim, secătuit de sânge ca un porc. Tânărul evreu trebui să-și dreagă vocea de nenumărate ori citind relatarea asasinării care apărea atât de amănunțită în scrisul familiar al tatălui său.

Fiul tău este bine – continua scrisoarea adresată lui Hernando. A devenit un bărbat inteligent și s-a călit în expedițiile de corsari împotriva creștinilor. Ce mai face mama ta? Sunt încredințată că forța și curajul cu care m-a îngrijit și m-a sprijinit i-au slujit ca să depășească toate încercările la care ne-a supus Allah. Spune-i că și Shamir este deja un bărbat adevărat și că, pe deasupra, acum, după moartea blestematului său tată, este bogat și puternic. Amândoi, curajoși și mândri, în numele singurului Dumnezeu, cel Adevărat, cel Puternic și Tare, cel de viață dătător și de moarte dătător, brăzdează mările luptând și lovind în creștini, cei care ne-au pricinuit atâtea nenorociri. Inés crește sănătoasă. Iubitul meu soț, nu știu ce ți-a spus mama ta în legătură cu răpirea fiului tău, a lui Inés și a sclavei tale, care sunt eu, dar trebuie să presupun că ți-a povestit că am murit cu toții, pentru că, dacă n-ar fi fost așa, sunt convinsă că ai fi venit după noi. Băieții nu au ajuns să o știe niciodată și au așteptat multă vreme sosirea ta. Am șovăit dacă să le spun sau nu, dar am hotărât că această posibilitate, această speranță îi va ajuta pe un drum care le-a apărut cumplit și dificil. Acum este deja târziu să o fac. Tu însuți vei putea să o faci și te vor ierta, cu siguranță, după cum sunt încredințată că o vei ierta pe mama ta; eu am fost cea care i-am cerut să facă astfel, ca să te împiedice să ne urmărești până în acest bârlog al corsarilor unde Brahim te aștepta cu o întreagă armată ca să te ucidă.

Efraín trebui să-și întrerupă lectura la hohotele de plâns ale Aishei. Evită să o privească pe femeie, mișcat de o durere pe care ea nu făcea nimic să o ascundă.

– Continuă, îl îndemnă Aisha, cu voce tremurândă.

Hernando, avem multe nopți de recuperat – citi evreul. Tetuán este paradisul nostru. Aici putem trăi fără probleme și în adevărata credință, fără să ne ascundem de nimeni și de nimic. Totuși, nu știu dacă vei fi încheiat o nouă căsătorie. Nu îți reproșez nimic, ar fi de înțeles. În acest caz, vino cu noua ta soție și cu copiii tăi, dacă îi ai. Ca o bună musulmană, așa cum sunt sigură că va fi fiind, soția ta va înțelege și va accepta situația. Adu-o și pe Aisha: Shamir are nevoie de ea. Toți avem nevoie de voi! Fie ca Allah să-l călăuzească pe purtătorul acestei scrisori, să te găsească sănătos și să mi te aducă în brațe, la fel ca și într-ale copiilor tăi.

Aisha rămase nemișcată vreme îndelungată, cu privirea pierdută în apele de acum aproape negre ale Guadalquivirului.

Așa se termină scrisoarea, adăugă Efraín la tăcerea ei.

– Așteaptă răspuns?

Aisha îl privi pe tânăr drept în față.

Da, îngăimă Efraín văzându-i atitudinea. Așa mi s-a spus.

– Nici să scriu nu știu...

– Fiul tău...

– Fiul meu nu mai scrie în arabă, replică Aisha, cu o voce răgușită de ranchiună. Ține bine minte ce-ți voi spune și transmite-i Fátimei: bărbatul pe care l-a iubit nu mai există. Hernando a abandonat adevărata credință și și-a trădat neamul; nimeni dintre ai noștri nu-i vorbește și nu-l respectă. Sângele lui de nazareean a învins. În Alpujarras i-a ajutat pe creștini și a salvat, pe ascuns, câteva vieți de nemernici. Acum, locuiește în palatul unui nobil din Córdoba, unul dintre cei care au ucis atâția dintre ai noștri, și trăiește ca unul de-al lor, dedat trândăviei. În loc să copieze exemplare ale Coranului sau ale profețiilor, lucrează

pentru episcopul Granadei, preamărindu-i pe martirii creștini din Alpujarras, cei care ne-au jefuit, ne-au scuipat... sau ne-au maltratat.

Aisha tăcu. Efraín o văzu că tremură, zări niște lacrimi care se luptau să-i țâșnească din ochii ei înfuriați și triști.

– Hernando nu mai este fiul meu și nu este demn de tine și nici de nepoții mei, șopti ea. Ți-o spune Aisha, cea care i-a dat viață fiind siluită, care l-a purtat în pântece și care l-a născut în dureri... în durerile întregii lumi. Fátima, draga mea Fátima, pacea fie cu tine și cu ai tăi. Aisha înșfăcă scrisoarea care mai era încă în mâinile tânărului, o rupse în mai multe bucăți și, după ce se apropie de fluviu, le lăsă să cadă în apă. Ai înțeles? îl întrebă ea, cu spatele la el.

– Da, zise Efraín trebuind să facă un efort ca să rostească simpla monosilabă, înghițindu-și atunci puțina salivă care îi rămăsese în gură. Și tu, ce vei face? Scrisoarea spune...

– Nu mai am puteri. Dumnezeu știe că nu pot să încep un drum atât de lung. Întoarce-te pe meleagurile tale și transmite-i Fátimei mesajul meu. Dumnezeu să te însoțească.

Apoi, fără măcar să-l privească, se întoarse cu spatele și se îndepărtă cu pași foarte lenți, străbătând același drum pe care mersese într-o zi cu Hernando, pe lângă fluviul care îl înghițise pe Hamid.

Cu câteva zile înainte de 18 octombrie, sărbătoarea Sfântului Luca, alguazilii din Córdoba lipiseră afișe prin tot orașul în care se anunța marea procesiune pentru întoarcerea corăbiilor flotei de război despre care încă nu se cunoșteau vești. Încă mai erau de sosit șaptezeci! În același timp, crainici ai consiliului municipal citiseră în locurile cele mai aglomerate ordonanța prin care se convocau toți locuitorii Córdobei să vină la procesiune, spovediți și împărtășiți, fiecare cu crucea, biciul și lumânarea sa. Cortegiul trebuia să iasă prin porțile catedralei, o oră după miezul zilei, motiv pentru care locuitorii Córdobei își rezervaseră

dimineața pentru a se spovedi și împărtăși, de parcă ar fi fost Joia Mare.

În palatul ducelui de Monterreal, doña Lucía, fiicele și fiul său cel mic erau pregătiți, îmbrăcați riguros în negru, fiecare cu câte o lumânare în mână. Toți hidalgo și Hernando, de asemenea în negru, făcuseră rost de făclii ca să însoțească procesiunea și începuseră să se strângă în salonul doñei Lucía, în așteptarea dangătelor tuturor clopotelor din oraș. Episcopul poruncise să bată până și cele de la mănăstirile și schiturile din munți și din localitățile învecinate. Doña Lucía, palidă, așezată lângă copiii ei, șoptea rugăciuni cu mărgelele rozariului în mână. Ceilalți se aflau cufundați într-o așteptare încordată. Atunci, apăru don Esteban, desculț, gol de la mijloc în sus, doar cu niște pantaloni și o cruce mare de lemn pe umărul sănătos; se apropie de ducesă și o salută cu o ușoară înclinare a capului. Bătrânul sergent infirm prezenta încă un tors puternic, brăzdat de numeroase cicatrici, unele sub forma unor simple linii pe piele, mai mult sau mai puțin groase și prost cusute; altele, precum cea care pornea de pe umărul său stâng, erau urme care îi străbăteau spinarea. Doña Lucía răspunse la salutul sergentului, cu buzele subțiri strânse și ochii brusc înlăcrimați. Numaidecât, unul dintre hidalgo ieși din încăpere în căutarea altei cruci pe care să o poarte la procesiune. Ceilalți se priviră între ei și urmară curând pașii celui dintâi.

— Acum, încredințându-te lui Dumnezeu, îi poți salva din nou viața lui don Alfonso. Don Sancho i se adresă lui Hernando pentru prima dată după multă vreme. Sau nu-ți pasă dacă moare?

Voia el oare ca ducele să moară? Nu. Hernando își aminti de zilele petrecute în cortul lui Barrax și de fuga lor. Era creștin, dar era prietenul lui; poate singurul pe care se putea bizui în toată Córdoba. De altfel, oare nu el, Hernando, era cel care susținea existența unui singur Dumnezeu, Dumnezeul lui Avraam? Îl urmă pe hidalgo hotărât să îndure penitența pentru don Alfonso. Ce mai conta totul? Frații săi întru credință erau de-acum

convinși de trădarea lui, nimic din ceea ce ar fi făcut nu ar fi putut înrăutăți disprețul pe care îl simțeau față de el.

– Cum vom face rost acum de o cruce de lemn? auzi el că întreabă unul dintre hidalgo. N-avem timp să...

– Ne putem lega de spinare cu brațele întinse și spade, bare de fier sau simple trunchiuri de lemn. Crucea o vor alcătui brațele noastre, îl întrerupse cel care mergea alături de el.

– Sau un obiect de penitență, interveni un altul: un bici sau un ciliciu.

La palatul ducelui nu lipseau spadele. Dar Hernando își aminti de crucea mare și veche de lemn care atârna într-un colț în grajduri. După cum îi explicase rândașul, ducele hotărâse să înlocuiască minunatul Crist din bronz care încununa altarul din capela palatului cu o cruce lucrată într-un lemn scump de mahon adus din Cuba, iar cea veche, de-acum fără figură, ajunsese la grajduri.

Era o zi însorită, dar rece. În dangătul tuturor clopotelor din oraș și din localitățile învecinate, marea procesiune de rugăciune ieși din catedrala din Córdoba prin Poarta Sfânta Ecaterina: îi dădu ocol înspre fluviu și traversă podul dintre episcopat și catedrală până la palatul episcopului, unde acesta o binecuvântă de la balcon. Procesiunea îi avea în frunte pe guvernatorul orașului și pe dirijorul corului catedralei, urmați de cei douăzeci și patru de membri ai consiliului, precum și de asesorii municipali ducându-și flamurile. După ei, împreună cu membrii consiliului catedralei, sacerdoți și beneficiari ai parohiei, venea pe o năsălie Sfântul Crist cu Lințoliu de Pânză; călugării de la numeroasele mănăstiri din oraș purtau imagini cu scene sculptate ale patimilor lui Hristos din bisericile lor, unele sub baldachin. Peste două mii de persoane cu lumânări și făclii aprinse în mâini, având-o în frunte pe doña Lucía și pe copiii ei, consolați de nobilii care își găsiseră un loc pe lângă familia ducelui.

Și, în urma tuturor acestora, procesiunea adunase aproape o mie de penitenți. Sub povara crucii sale, Hernando îi privi

așteptând să se pună în mișcare. La fel ca el, aproape toți erau desculți și cu piepturile dezgolite. În jurul său văzu mai mulți bărbați cu cruci pe umăr. Alții mergeau răstigniți: cu brațele în cruce, legate de spade sau de bare de fier. Erau penitenți cu cilicii la coapse și în talie, bărbați cu torsul înfășurat în rugi de mure și în urzici, sau cu funii legate de gât, pregătite pentru ca alt penitent să tragă de ele pe parcursul drumului. Rugăciunile murmurate de toți aceștia îi răsunară în urechi și Hernando simți un neliniștitor gol interior. Ce vor gândi moriscii care îl vor vedea? Poate că între atâția oameni nu vor izbuti să-l recunoască și, în orice caz, își repetă el, ce mai conta?

Procesiunea, cu locuitorii Córdobei căzând în genunchi la trecerea ei, urmă traseul prevăzut pe străzile orașului, înșirând toate bisericile și mănăstirile. Când trecea pe lângă vreun templu de dimensiuni destul de mari, cortegiul traversa prin interiorul său, însoțit de cântările corului. Șirul era atât de lung, încât fruntea procesiunii se afla la câteva ore înainte de trecerea penitenților. În templele de dimensiuni mai mici, era primită de comunitatea religioasă, care ieșise în stradă cu imaginile sfinte și intona *„Miserere"*[1] din poartă; călugărițele cântau, rămânând ascunse în miradoarele mănăstirilor.

Potrivit ordonanței, procesiunea trebuia să se prelungească până pe înserat și, după multe ore de mers, Hernando începu să simtă că greutatea crucii pe umărul său sporea într-un mod insuportabil. De ce nu se mărginise să meargă cu brațele în cruce precum ceilalți hidalgo? Mai mult decât atât, ce naiba făcea el acolo, nenorocindu-și picioarele, călcând în băltoace cu noroi și sânge, rugându-se și cântând *„Miserere"*? Bătrânul sergent pedestraș, în fața lui, folosindu-se doar de brațul său valid, se poticni când capătul crucii pe care o târa nimeri într-o groapă de pe stradă. Deși don Esteban trase de cruce, nu fu în stare să o scoată din groapă; penitenții i-o luară înainte, dar cei care purtau cruci

[1] „Miluiește-mă", începutul celui de-al treilea verset al psalmului 51 (în lb. latină în orig.) (n.tr.)

nu puteau să o facă și se văzură siliți să se oprească. Un tânăr care asista la procesiune sări din mijlocul asistenței și ridică capătul crucii. Sergentul se întoarse spre el și îi mulțumi printr-un zâmbet. Procesiunea continuă, cu cei doi purtând crucea. Va fi nevoie să-l ajute și pe el, se temu Hernando pornind din nou în marș și făcând un efort ca să care bucățile grele de lemn încrucișate. După-amiaza abia începuse!

– Bucură-te, Marie, cea plină de har, Domnul este cu tine..., se alătură Hernando șoaptelor.

Ave Maria, Tatăl Nostru, Crezul, Salve... murmurul rugăciunilor era neîntrerupt. Ce căuta el acolo? Psalmi cântați. Mii de lumânări mici, mari și făclii. Binecuvântări. Sfinți și imagini peste tot. Bărbați și femei stând în genunchi la trecerea lor, unii strigând și implorând cu brațele întinse spre cer în accese mistice. Flagelatori cu spinările însângerate în jurul lui. Deodată, se simți nelalocul lui... El era musulman!

Dacă evlavioșii enoriași din Córdoba fuseseră convocați prin anunțuri și dări de știre publice, nu la fel fusese chemată și comunitatea moriscă. Cu mai multe zile înainte de sărbătoarea Sfântului Luca, parohi, sacristani și vicari, asesori și alguazili s-au folosit de recensămintele amănunțite ale noilor creștini și, luând fiecare casă la rând, i-au somat să se prezinte la procesiune. Ca și cum ar fi fost duminică, în ziua de Sfântul Luca, la prima oră a dimineții, cu recensămintele în mână, s-au postat la porțile bisericilor ca să verifice că nu lipsește nici unul de la spovedanie și împărtășanie. Nimeni nu putea rămâne acasă; toți trebuiau să vină să vadă procesiunea și să se roage pentru întoarcerea corăbiilor din marea flotă de război care nu ajunseseră încă în port. Toată Spania se ruga într-un glas pentru întoarcerea lor!

– Ce aștepți, babo?

Brutarul morisc o zgâlțâi pe Aisha, care era culcată în vestibul.

Au fost mai mulți bărbați care, ieșind din casă pentru a merge să se spovedească și să se împărtășească, îi cerură insistent să se

ridice din vestibul, dar ea nu-i luă în seamă. Ce-i păsa ei de scârbele alea de corăbii ale regelui creștin! Ultimul care a ieșit, bătrânul brutar, nu avea de gând să-i permită femeii să rămână acolo.

– Este o procesiune a nazareenilor, îi strigă el văzând-o pe Aisha chircindu-se sub pătură, pe pământ. A ta și a fiului tău! Magistrații vor veghea să mergem cu toții la procesiune. Vrei cumva ca nenorocirea să se abată peste această casă și peste noi toți? Ridică-te!

Încă doi morisci dintre cei care împărțeau casa și care erau deja în stradă se întoarseră din drum.

– Ce se întâmplă? întrebă unul din ei.

– Nu vrea să se ridice.

– Dacă nu merge să se spovedească, magistrații vor veni să verifice și vor avea bănuieli despre această casă. Îi vom avea pe cap în fiecare zi a anului.

– Asta am spus și eu, argumentă brutarul.

– Uite ce este, Nazareeano, spuse al treilea, așezându-se pe vine lângă Aisha, ori vii de bunăvoie, ori te ducem cu de-a sila.

Aisha merse la parohia Sfântul Iacob împleticindu-se, între doi tineri morisci care o țineau strâns de subsuori, fără menajamente. După ce se îndepărtară, sacristanul îi tăie numele de pe listă în poarta bisericii și o privi cu scârbă.

– Este bolnavă, se scuzară tinerii.

Ceea ce nu putuseră să facă a fost să o oblige să se spovedească și cu atât mai puțin nu îndrăzniseră să o aducă aproape de altar să mănânce „turta", dar afluența enoriașilor în biserică, agitația și cozile la confesional fiind atât de mari, nimeni nu-și dăduse seama de aceasta. Magistrații luară drept bun faptul că venise la biserică. De acolo, sub supravegherea unui comandant, moriscii din cartierul Sfântul Iacob se instalară în strada Soarelui, între parohia Sfântul Iacob și mănăstirea Sfintei Cruci din apropiere, așteptând trecerea procesiunii. Aisha se afla printre ei, chircită, străină de tot ce se întâmpla. Au fost nevoiți să rămână în stradă mai multe ore de la bătaia clopotelor până când

procesiunea, pornită deja pe drumul de întoarcere spre catedrală, străbătu cartierul Sfântul Iacob pe lângă zidul dinspre răsărit.

Aisha nu a vorbit cu nimeni. Nu o mai făcea de zile întregi, nici măcar la țesătorie, unde îndura în tăcere, cu privirea pierdută, dojenile meșterului Juan Marco pentru firele de mătase prost înfășurate pe suveică sau având culorile ori dimensiunile amestecate. Muncea gândindu-se la Fátima și la Shamir. Fátima izbutise! Ani întregi îndurase umilințe, dar tăcuse și suportase și puterea voinței și perseverența o făcuseră să obțină o răzbunare care ei nici măcar nu și-ar fi închipuit-o. Un paradis! își aminti ea că se spunea în scrisoare. Trăia într-un paradis. Iar ea, ce făcuse ea de-a lungul vieții sale? Bătrână, bolnavă și singură. Îi privi pe vecinii care o înconjurau, de parcă ar fi vrut să o ascundă. Mâncau. Mâncau pâine de porumb, și turte, și dulciuri de migdale, și gogoși de care făcuseră rost. Nici unul nu-i oferise o bucată, deși nici nu ar fi putut mânca. Îi lipseau câțiva dinți, iar părul îi cădea în smocuri; trebuia să fărâmițeze pâinea uscată pe care i-o lăsau în fiecare noapte. Ce mare păcat făcuse pentru ca Allah să o pedepsească în felul acela? Hernando îi trăda pe musulmani, iar Shamir trăia departe, în Berbería; ceilalți copii ai ei... fuseseră uciși sau vânduți ca sclavi. De ce, Allah? De ce nu o lua și pe ea o dată pentru totdeauna? Dorea să moară! Își chema moartea în fiecare noapte când trebuia să se trântească pe podeaua rece și tare din vestibul, dar aceasta nu voia să vină. Allah nu se hotăra să o elibereze de nenorocirile ei.

O dureau picioarele în momentul în care Cristul cu Lințoliu de Pânză trecu prin fața ei. Moriscii căzură în genunchi pe pământ. Cineva o trase de fustă ca să facă același lucru, dar ea nu cedă și rămase în picioare, tăcută, fără să se roage, gârbovită ca o bătrână între bărbații îngenuncheați. După o bună bucată de vreme sosiră și penitenții. După ce străbătuseră orașul, erau mulți cei care cădeau sub greutatea crucilor și oamenii se vedeau obligați să le sară în ajutor. Nu era și cazul lui Hernando, dar sergentul, care mergea lângă el, își lăsase crucea după ce trecuse

de Piața Corredera și mergea în grupul penitenților, cu capul în jos și biruit de oboseală, eliberat de o povară pe care și-o asumaseră doi tineri. Cei care purtau cilicii apăreau deja cu trupul însângerat; creștinii fervenți care asistau la procesiune erau mișcați și emoționați la vederea acestor dovezi de pătimire și se alăturau strigătelor și urletelor de durere care izbucneau din gura penitenților. Călugărițele din Ordinul Sfintei Cruci începură să intoneze psalmul *Miserere,* ridicând glasul ca să se facă auzite peste vacarm, însuflețindu-i pe cei o mie de oameni sfâșiați de durere.

– *Miserere mei, Deus, secundum magnam misericordiam tuam...*[1], răsună pe strada Soarelui lugubra cântare.

Aisha privea indiferentă trecerea acelor nefericiți când, printre ei, trăgând de o cruce imensă, cu spinarea plină de sânge de la rănile pricinuite de frecarea lemnului de umărul său gol și cu chipul congestionat, îl văzu pe fiul ei, care își târa picioarele alături de ceilalți penitenți: imaginea lui îi aminti de unul dintre sutele de Cristi expuși în biserici și pe altarele de pe străzile Córdobei.

– Nu! strigă ea. I se încleștară degetele de la mâini. Brutarul se întoarse spre ea și constată că venele albastre de pe gâtul bătrânei apăreau acum umflate sub bărbie. Ochii îi scăpărau de ură. Nu! strigă ea din nou. Un alt morisc se întoarse spre ea. Un al treilea încercă să o facă să tacă, ceea ce îi atrase atenția alguazilului, dar Aisha îl luă prin surprindere și se feri de el cu o forță renăscută din ură. Allah este mare, fiule! strigă ea atunci. Alguazilul se îndrepta deja spre Aisha.

– ... *et secundum multitudinem miserationum tuarum, dele iniquitatem meam*[2], se lamentau călugărițele de la mănăstirea Sfintei Cruci.

---

[1] „Miluiește-mă, Dumnezeule, după mare mila ta..." (în lb. latină în orig.) *Biblia, Vechiul Testament, Psaltirea,* trad. de Vasile Radu și Gala Galaction, Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol al II-lea", București, 1938, p. 577, psalmul 51.3. (n.tr.)

[2] „... și după mulțimea îndurărilor tale, șterge fărădelegea mea" (în lb. latină în orig.) *Op. cit.,* psalmul 51.3. (n.tr.)

Moriscii se dădură la o parte de lângă Aisha.

– Ascultă, Hernando! Fátima trăiește! Și fiii tăi, de asemenea! Întoarce-te la ai tăi! Nu există alt Dumnezeu în afară de Allah, iar Mahomed este trimi...!

Nu putu să încheie mărturisirea de credință. Alguazilul se năpusti asupra ei și o făcu să tacă, trăgându-i o palmă care-i sparse doi dinți.

Hernando, cu mintea dusă, înnebunit de durere, printre strigăte și urlete, repeta în sinea lui acele cântări pline de văicăreli pe care le auzise întruna toată ziua: *Amplius lava me ab iniquitate mea*[1]. Și trăgea de cruce, atent doar să târască trunchiurile grele de lemn. Nu-și dădu seama de agitația stârnită printre morisci. Nici măcar nu-și întoarse fața spre vacarmul ce se iscase în jurul mamei sale.

[1] „Mai vârtos mă spală de fărădelegea mea și de păcatul meu mă curățește" (în lb. latină în orig.) *Op. cit.*, psalmul 51.4. (n.tr.)

55

La sfârșitul lui octombrie, regele Filip se adresa tuturor episcopilor din regat, mulțumindu-le pentru procesiuni, dar în același timp cerându-le insistent să le suspende; considera a fi cu neputință ca, după ce trecuseră două luni și jumătate de când flota de război pătrunsese în largul apelor Atlanticului, să se mai întoarcă vreo altă corabie. După câteva zile, însuși regele îi trimitea o scrisoare personală plină de simțire soției vărului său, ducele de Monterreal, grande de Spania, ca să-i comunice moartea lui don Alfonso de Córdoba și a primului său născut, căzut în mâinile englezilor de pe coastele Irlandei, unde naufragiase corabia acestuia.

Doi marinari, care scăpaseră din măcel cu ajutorul rebelilor irlandezi și care reușiseră să fugă mai întâi în Scoția și apoi în Flandra, relataseră fără nici o urmă de îndoială asasinarea ducelui și a fiului său. După cum au povestit ei, o brigadă a armatei engleze îl arestase pe duce și pe oamenii acestuia când cutreierau melcagurile irlandeze, după ce atinseseră țărmul înot după naufragiu. Fără să ia câtuși de puțin în seamă calitatea lui don Alfonso, care încercase să facă uz de condiția sa de nobil în fața reprezentantului Coroanei, îi siliseră pe toți spaniolii să se dezbrace și îi spânzuraseră pe o colină ca pe niște delincvenți oarecare.

Hernando nu era prezent în dimineața în care secretarul palatului, don Silvestre, a dat citire scrisorii în fața tuturor hidalgo, după ce o făcuse în particular dinaintea doñei Lucía. De două zile, mergea la alcazarul regilor creștini, solicitând audiență la secretarul tribunalului, la notar sau la inchizitorul însuși,

sperând că vreunul dintre ei avea să-l primească. I-a luat aproape zece zile până a aflat de arestarea mamei sale de către Inchiziție, fapt pe care l-a auzit atunci când Juan Marco, meșterul țesător, i-a dat de veste restituindu-i banii pe care moriscul i-i trimitea în fiecare lună, dat fiind că mama sa nu se prezenta la lucru la atelier. Chiar și ucenicul care îi adusese banii, doar un copil, în prezența mai multor servitori de la palat, îi aruncase în față cu silă:

– Mama ta l-a invocat pe Dumnezeul ereticilor la trecerea penitenților în procesiune.

Monedele scăpaseră din mâna lui Hernando și căzuseră pe pământ scoțând un zornăit ciudat. Simțea că i se înmoaie picioarele. Îl văzuse în procesiune! Nu putea însemna altceva.

– Este o sacrilegă! afirmase copilul când zgomotul monedelor încetase.

Unul dintre servitori confirmă vorbele băiatului:

– Merită pedeapsa maximă pe care i-o poate impune Sfântul Oficiu: rugul ar fi o pedeapsă prea blândă pentru cel care e în stare să hulească la trecerea sfintei procesiuni.

Cel mai bun lucru pe care îl obținuse Hernando de la Inchiziție fusese să i se accepte banii pentru hrana Aishei, dar cu greu își putea închipui că ea hotărâse să nu mănânce și că refuza porțiile neînsemnate și infecte pe care temnicerii i le aruncau în celulă.

Don Esteban fu primul care căzu în genunchi când secretarul termină de citit scrisoarea regelui. Don Sancho își făcu de mai multe ori semnul crucii, în vreme ce alți hidalgo îl imitau pe bătrânul sergent pedestraș. Murmurul rugăciunilor incoerente începu să cuprindă încăperea până când glasul puternic al capelanului îl acoperi:

– Cum să răspundă Hristos la rugămințile noastre dacă, în timp ce noi ne rugam să intervină, mama aceluia căruia don Alfonso i-a acordat favoarea și prietenia sa îl invoca pe falsul dumnezeu al sectei musulmanilor?

Doña Lucía, care până atunci rămăsese cufundată în jilț, își ridică fața. Îi tremura bărbia.

– La ce slujește o procesiune la care se comite un sacrilegiu?

Ducesa își întoarse ochii plini de lacrimi către hidalgoul care tocmai se exprimase în acești termeni. În momentul în care îi încuviință vorbele, un altul se alătură atacului împotriva lui Hernando.

– Mama și fiul aveau totul pregătit! Eu l-am văzut pe morisc făcând un semn...

Din momentul acela, curtea de nobili trândavi își revărsă ura asupra lui Hernando.

Blasfemie!

– Dumnezeu s-a simțit insultat!

– De aceea ne-a refuzat îndurarea!

Ochii doñei Lucía se strânseră, devenind două linii fine. Nu mai avea de gând să permită ca fiul unei sacrilege care insultase procesiunea să trăiască în continuare în palat și să se bucure de favoarea acelui care nu i-o mai putea acorda!

În aceeași noapte, când Hernando, neștiind de moartea lui don Alfonso, se întorcea înfrânt de la tribunalul Inchiziției după ce așteptase zadarnic toată ziua să-l primească cineva, secretarul îl abordă chiar în poarta palatului.

– Mâine-dimineață, îl anunță don Silvestre, va trebui să părăsești această casă. Așa a poruncit ducesa. Nu ești demn să mai locuiești sub acest acoperiș. Excelența Sa, ducele de Monterreal, și fiul său au murit apărând cauza catolicismului.

Zornăitul lanțurilor care îi legau gleznele, atunci când don Alfonso, rănit, lovise cu oțelul de Toledo peste ele lângă un pârâiaș din Alpujarras, îi răsună din nou în urechi. Hernando își dădu ochii peste cap. Ducele, prin moartea sa, îl elibera din nou dintr-o sclavie căreia el nu îndrăznise să-i pună capăt.

– Transmiteți-i ducesei condoleanțele mele, spuse el.

– Nu cred că este oportun, refuză secretarul pe un ton acru.

– Ei bine, vă înșelați, replică Hernando. Poate că sunt singurele condoleanțe sincere pe care le va primi în această casă.

– Ce insinuezi?

Hernando făcu un gest cu mâna prin aer.

– Ce pot și ce nu pot să-mi iau? întrebă el.

– Îmbrăcămintea. Ducesa nu vrea să o mai vadă. Calul...

– Calul cu echipamentul lui este al meu. Nu e nevoie să-mi permită cineva să mi-l iau, spuse Hernando cu fermitate. Cât despre scrierile mele...

– Ce scrieri? întrebă secretarul, pe un ton ironic.

Hernando scoase un oftat plictisit. Aveau oare de gând să-l umilească până la capăt?

– Știți bine, răspunse el. Cele pe care le pregătesc pentru arhiepiscopul Granadei.

– Bine. Sunt ale tale.

Regreta moartea lui don Alfonso. Ajunsese să fie încrezător că se va întoarce în curând. Îl aprecia în mod sincer pe duce, care făcuse atât de mult pentru el și, în momentele acelea, ar fi dorit să se poată bizui pe ajutorul său ca să intervină pe lângă Inchiziție pentru mama lui. De o sută de ori menționase numele său ca să fie primit, dar se părea că Sfântului Oficiu îi păsa prea puțin de referințele la nobilii sau granzii de Spania. Nimeni, oricare ar fi fost calitatea acestuia, nu era mai presus de Inchiziție și nu putea face presiuni asupra membrilor săi! Se îndreptă degrabă spre turnul minaretului unde ținea ascunse evanghelia lui Barnaba și celelalte secrete ale sale. Silvestre era în stare să-l controleze la ieșirea din palat, așa că hotărî să ia puține lucruri. Scoase mâna de aur a Fátimei... O ținu în palmă câteva clipe, încercând să-și amintească felul în care strălucea între sânii soției sale, însoțindu-i în mișcările lor; bijuteria se înnegrise odată cu moartea Fátimei, se gândi el, asemenea vieții lui. În ceea ce privea cărțile și scrierile, hotărârea fu rapidă: va lua doar exemplarul în arabă al evangheliei lui Barnaba; toate celelalte, inclusiv transcrierea evangheliei pe care o realizase, vor fi distruse.

Tratatul de caligrafie al lui Ibn Muqla va împărtăși aceeași soartă. Nu putea să riște să fie prins cu acesta asupra lui și îl știa pe dinafară; imaginile literelor și desenele cu proporțiile acestora îi apăreau dinaintea ochilor de îndată ce apropia condeiul de hârtie.

În cele din urmă, se întoarse în odăile sale și deschise lada cea mare ca să ia punga în care își păstra agoniseala, dar nu o mai găsi. Scotoci printre puținele sale bunuri personale. Îi fusese furată.

– Câini de creștini! șopti el.

Le luase puțin timp să-l prade, la fel ca în Alpujarras. Îi rămăseseră doar puținii bani pe care-i avea asupra lui.

Blestemându-se că nu-și pusese economiile la loc sigur, își pregăti o bocceluță cu îmbrăcăminte și ascunse pergamentele evangheliei printre scrierile sale despre martirologiu. Treceau neobservate. Lăsă bijuteria fără luciu peste haine: va purta mâna Fátimei ascunsă pe trup. Și la urmă se spălă ca să se roage. Apoi, încheindu-și rugăciunile, rămase în picioare în mijlocul dormitorului: ce avea să facă din momentul acela?

– Am nevoie de bani.

Pablo Coca nici măcar nu clipi la auzul cuvintelor lui Hernando. Casa de jocuri de noroc era pustie; o sclavă neagră din Guineea făcea curat și rânduia totul după o noapte de joc.

– Toți avem nevoie, prietene, îi răspunse el. Ce s-a întâmplat?

Hernando își aminti de băiatul acela care își schimonosea trăsăturile ca să izbutească să-și miște lobul urechii așa cum făcea Mariscal și hotărî să aibă încredere în el și să-i povestească situația. Evită totuși să-i explice cum reușise în aceeași dimineață să înșele controlul la care îl supusese Silvestre.

– Și asta? întrebase secretarul arătând spre hârtiile pe care Hernando le ținea în mâna dreaptă, la vedere.

Silvestre tocmai îi răscolea bocceluța, tratându-l ca pe un borfaș oarecare în fața servitorilor care umblau de colo colo prin patioul în care dădeau grajdurile.

– Raportul meu către consiliul catedralei din Granada.

Secretarul făcuse un gest, cerându-i să i le înmâneze. Hernando se mărginise să-i aducă hârtiile mai aproape, fără să le dea drumul din mână.

– Sunt confidențiale, Silvestre, îi spusese el, permițându-i totuși să citească prima pagină, în care relata despre măcelul de la Cuxurio. Ți-am spus că sunt confidențiale și că aparțin Bisericii din Granada, insistase el atunci, reproșându-i curiozitatea. Dacă află arhiepiscopul...

De acord! cedase secretarul.

– Și acum, o să mă dezbraci? îl ironizase Hernando, gândindu-se la mâna Fátimei pe care o ducea ascunsă în încălțări. Nu cumva ți-ar plăcea? îl provocase, întinzându-și brațele.

Silvestre se înroșise la față.

– Nu-ți face griji, am venit sărac în acest palat și ies din el la fel de sărac cum eram pe atunci.

Hernando râsese cinic spre secretar; să fi fost el hoțul, oare?

– Sărac lipit pământului, cum spuneți voi.

Rândașul refuzase să pună dârlogii pe Zburător, deșertându-și într-o singură împotrivire toată ranchiuna acumulată de-a lungul anilor în care se văzuse silit să slugărească un morisc. Hernando îl înșeuase, dar trebuise să-i scoată frâul puțin mai târziu, la hanul Mânzului, unde primise găzduire. Din mulțimea de hanuri care se aflau în piață și în împrejurimi, îl alesese pe acesta, pentru că hangiul nu-l cunoștea. Zburătorul, cu însemnul marcat cu fierul înroșit al grajdurilor regale, de două ori mai mare decât al catârilor și măgarilor care se odihneau în patioul hanului, și veșmintele deosebite pe care le purta îl ajutaseră să obțină cea mai bună odaie a hanului, o încăpere numai pentru el. Un pat, două scaune și o masă alcătuiau tot mobilierul. Plătise în avans, ca și cum ar fi fost un om bogat, cu toate că, scoțând banii din pungă, își dăduse seama că îi mai rămâneau doar două monede a câte doi *reales*. Apoi, pe niște coli albe de hârtie pe care le luase de la palat, îi scrisese o scrisoare lui don Pedro de Granada

Venegas explicându-i situația în care se afla, precum și pe cea a mamei sale și implorându-i ajutorul. Nu ar mai putea face pentru ei, pentru cauza moriscilor, decât foarte puțin, îl anunța el, dacă ar ajunge în mizerie. Chiar în hanul Mânzului găsise un cărăuș care se îndrepta spre Granada și punga i se goli definitiv.

– Mulți bani din cei pe care-i aveam, termină explicația către Pablo Coca, i-am dat temnicerului Inchiziției pentru hrana și îngrijirea mamei mele. Restul...

– Astă-seară vei putea câștiga ceva, încercă să-l îmbărbătezе patronul tripoului. Hernando făcu un gest de dezgust. Banii îți vor fi de folos ca s-o scoți la capăt o vreme, insistă Pablo. O să ai măcar ca să plătești la han.

– Palomero, argumentă Hernando, folosind porecla acestuia din tinerețe, am nevoie de mulți bani, înțelegi? Trebuie să cumpăr bunăvoința multor persoane din alcazarul regilor creștini.

– Banii nu-ți vor folosi la nimic în fața Inchiziției. Când a fost povestea cu vrăjitoarele, cele numite „las Camachas"[1], l-au arestat pe don Alonso de Aguilar, din familia Priego. Un Aguilar! Oricâți bani ar fi avut, până când nu s-a lămurit treaba, n-a fost eliberat. Au îndrăznit același lucru chiar și cu arhiepiscopi...

– Mama mea nu este decât o moriscă bătrână fără importanță, Pablo.

Coca se gândi câteva clipe, jucându-se cu degetul pe marginea paharului. Stăteau amândoi în jurul unei căni cu vin pe care le-o servise slujnica din Guineea.

– Sunt chemat deseori să organizez partide importante, spuse el de parcă s-ar fi îndoit de această posibilitate.

Hernando lăsă din mână paharul pe care tocmai îl ducea la gură și se întinse spre el pe deasupra mesei.

– Nu-mi plac. Uneori cedez și o fac, dar... La partidele astea vin nobili, notari, alguazili, asesori, tineri semeți și înfumurați, fii ai marilor familii, chiar și fețe bisericești! Sunt jocuri pe viață și

[1] Grup de femei din Montilla judecate de Tribunalul Sfântului Oficiu în anul 1576 pentru vrăjitorie. (n.tr.)

pe moarte, în care circulă foarte repede mulți bani; n-au nimic de-a face cu scurgerea lentă a banilor care se poate practica în tripouri. Cu toții trișează, asemenea oricărui nenorocit care intră în casa mea de jocuri de noroc, dar sunt gata să-și scoată spada din teacă dacă le reproșezi vreun vicleșug grosolan sau niște escrocherii nevinovate. Este ca și cum onoarea cu care se fălesc atât de mult ar fi de-ajuns ca să justifice o carte de joc măsluită.

De ce apelează la tine?

– Întotdeauna se solicită ajutorul unui patron de tripou din două motive. În primul rând, pentru că nu vor să se umilească venind la casele de jocuri de noroc; și, încă și mai important, pentru că, după cum bine știi, toate partidele, în afara celor la care se joacă pentru o bucată de pâine sau la care mizele sunt mai mici de doi *reales,* sunt interzise. Până acum câțiva ani, oricine ar fi pierdut la o partidă clandestină putea reclama în termen de opt zile să i se restituie ceea ce pierduse. Acum, nu se mai poate cere această restituire; ce s-a pierdut e bun pierdut, dar dacă denunță cineva o partidă ilegală, pedeapsa este închisoare pentru toți, iar cei care au câștigat trebuie să plătească o amendă egală cu ceea ce au încasat, plus o sumă în aceeași cantitate, care se împarte în trei între rege, judecător și denunțător. Aici intervenim noi, patronii de tripouri: toți cei care se așază la o masă de joc clandestină sau care știu de ea sunt conștienți că, dacă ajung să denunțe o partidă, viața lor nu mai valorează doi bani. Orice patron de tripou din Córdoba, din Sevilla, din Toledo sau de oriunde ar fugi denunțătorul va executa această sentință, chiar dacă nu el a organizat partida. Este legea noastră și avem mijloace să o facem, nimeni nu se îndoiește de asta, iar jucătorul înrăit... într-o zi sau alta, apare din nou la vreo masă de joc.

– În orice caz, spuse Hernando după ce se gândi câteva clipe la vorbele lui Pablo, n-ai vrea să profiți de ei?

Coca zâmbi.

– Bineînțeles. Dar îmi pun în joc afacerea dacă suntem descoperiți. Noi, patronii de tripou, ne expunem unui risc suplimentar:

chiar dacă partida nu este denunțată, orice alguazil ranchiunos care ar fi pierdut la joc mi-ar putea face viața imposibilă; un membru al consiliului celor Douăzeci și Patru plin de resentimente m-ar aduce la sapă de lemn. Exploatarea unei case de jocuri atrage după sine o pedeapsă de doi ani de surghiun și, dacă ești prins cu zaruri, pedeapsa este confiscarea tuturor bunurilor, o sută de bice și cinci ani de galere. Iar în casa mea sunt zaruri: îmi aduc o grămadă de bani...

N-au de ce să afle că jucăm împreună. Câștig eu, pierzi tu, și împărțim după aceea. Palomero, te-a costat mult efort ca să înveți trucul lui Mariscal, ca să-l irosești cu patru sărăntoci morți de foame. Amintește-ți iluziile pe care ni le făceam pe vremea aia.

Uneori se lasă cu vărsare de sânge, șovăi patronul de tripou.

– Hai să mergem să le luăm banii! insistă Hernando.

– Te gândești să trăiești din jocuri de noroc? întrebă Coca. Până la urmă, într-un fel sau altul, se va face legătura între noi. Nu poți câștiga mereu la mesele mele.

– Nu intenționez să devin un trișor. De îndată ce voi rezolva problema mamei mele, voi fugi din acest oraș. Vom pleca... la Granada, probabil.

Patronul de tripou bău o înghițitură mare de vin.

– O să mă gândesc, spuse el după aceea.

Pablo Coca își făcuse datoria în acea primă noapte cu semnele, iar Hernando obținuse niște câștiguri liniștitoare. Se întoarse la hanul Mânzului și, înainte de a urca în odaie, se îndreptă spre grajduri să controleze starea Zburătorului. Calul dormita legat de iesle într-un grajd fără pereți despărțitori; ieșea în evidență între doi catâri mici. Cu animalele dormeau cărăușii și oaspeții care nu puteau plăti camerele de la etajul de sus. Zburătorul îi simți prezența și pufni. Hernando se apropie de el ca să-l bată ușor cu palma.

– Ce faci aici, micuțule? exclamă el, observând un băiat culcat pe paie, lipit de copitele picioarelor din față ale Zburătorului.

Băiatul, care nu avea mai mult de doisprezece ani, îi arătă lui Hernando niște imenși ochi căprui, dar nu se ridică.

– Am grijă de calul domniei voastre, stăpâne, răspunse el cu glas liniștit și o seninătate neobișnuită pentru vârsta lui.

– Te-ar putea călca în picioare în timp ce dormi.

Hernando îi întinse mâna ca să se ridice.

Copilul nu se clinti.

– N-o s-o facă, stăpâne. Zburătorul... v-am auzit spunându-i așa la sosirea domniei voastre, îl lămuri el; este un animal bun și am devenit prieteni. N-o să mă calce. Eu o să am grijă de el.

Zburătorul, ca și cum ar fi înțeles cuvintele băiatului, lăsă capul în jos până când dădu cu buzele de părul încâlcit și murdar al copilului. Duioșia scenei contrasta cu strigătele, amenințările, escrocheriile, mizele și lăcomia prezente în casa de jocuri de noroc pe care Hernando le mai simțise copleșindu-l încă. Moriscul șovăi.

– Vino, vino. Te-ar putea vătăma, hotărî el. Caii dorm și ei și, chiar fără să vrea, te-ar putea căl...

Tăcu brusc. După o strâmbătură tristă, băiatul se străduia să se ridice agățându-se de piciorul din față al calului, de parcă ar fi vrut să se cațăre pe el. Picioarele lui nu erau decât un morman diform: erau zdrobite într-un mod înspăimântător. Hernando se aplecă să-l ajute.

– Dumnezeule! Ce ți s-a întâmplat?

Copilul reuși să se țină pe picioare, cu mâinile sprijinite pe umerii lui Hernando.

– Cel mai greu îmi este să stau drept. Zâmbi, arătându-și niște dinți sparți și găuri în gingii. Dacă îmi dați cârjele alea, o să pot...

– Ce-ai pățit la picioare? întrebă Hernando, consternat.

– Tatăl meu le-a vândut diavolului, răspunse băiatul cu seriozitate.

Fețele lor aproape că se atingeau.

– Ce vrei să spui? întrebă Hernando în șoaptă.

– Fratele meu mai mare avea brațele și mâinile frânte. Eu, picioarele. José, fratele meu cel mare, mi-a povestit că, la scurtă vreme după ce m-am născut, am plâns mult în vreme ce tatăl meu îmi zdrobea oasele cu o bară de fier; apoi, toți așteptau să vadă dacă o să mai trăiesc. Toți frații aveam câte o tară. Îmi amintesc cum părinții meu au orbit-o pe sora mea mai mică, trecându-i un fier înroșit peste ochi la două luni după ce s-a născut. Și ea a plâns mult, adăugă copilul cu tristețe. Se primește mai mult de pomană cu un copil olog alături. Hernando simți că i se zbârlește părul. Problema este că regele le interzice cerșetorilor să implore mila fiind însoțiți de copii de peste cinci ani. Deputații și parohii ar putea să le retragă autorizația de cerșetorie dacă-i prind că o fac împreună cu copii mai mari de această vârstă. Pe mine m-au lăsat să continui puțin mai mult pentru că eram foarte mărunțel, dar la șapte ani m-au abandonat. Vedeți și domnia voastră, stăpâne: niște picioare în schimbul a șapte ani de cerșetorie.

Hernando fu incapabil să rostească vreun cuvânt. Simțea că i se pusese un nod în gât. Cunoștea procedeele crunte de a smulge o biată monedă de aramă prin mila oamenilor, dar nu ajunsese niciodată să vadă de aproape realitatea unuia dintre acei nefericiți. „Vedeți și domnia voastră, stăpâne: niște picioare în schimbul a șapte ani de cerșetorie!" Cuvintele lui erau triste... Simți un neașteptat impuls de a-l îmbrățișa. De câtă vreme nu mai îmbrățișase un copil? Își drese vocea.

– Ești sigur că Zburătorul n-o să te calce în picioare? sfârși el prin a-l întreba.

Dinții sparți apărură din nou într-un zâmbet.

– Sunt sigur. Întrebați-l pe el.

Îngenuncheat lângă picioarele din față ale calului, Hernando lovi ușor capul Zburătorului cu palma și îl ajută pe copil să se întindă dinaintea copitelor acestuia.

– Cum te cheamă? îl întrebă, în vreme ce copilul se făcea din nou ghem pe paie și închidea deja ochii.

– Miguel.

– Păzește-l bine, Miguel.

În noaptea aceea, Hernando nu dormise. După ce îi scrisese lui don Pedro la Granada, îi mai rămăsese o singură coală albă de hârtie, un condei și un strop de cerneală. Se așeză la masa hodorogită și grosolană din odaie, șterse stratul de praf adunat pe tăblie și, la lumina unei lumânări licărinde, începu să scrie cu toate simțurile exacerbate. Mama sa, Miguel, jocul de noroc, odaia aceea lugubră și murdară, zgomotele și zvonurile celorlalți oaspeți sfâșiind liniștea nopții... Condeiul alunecă pe hârtie și trasă cea mai frumoasă dintre literele pe care le-a scris vreodată. Fără să se gândească, de parcă Allah i-ar fi călăuzit mâna, scrise incompleta mărturisire de credință care tocmai o adusese pe mama sa în temnițele Inchiziției: „Nu există alt Dumnezeu în afară de Allah, iar Mahomed este trimisul lui Allah". Apoi, continuă cu rugăciunea pe care o adăugau moriscii. Înmuie condeiul în cerneală având în amintire imaginea lui Hamid. Îl făcuse să o recite în biserica din Juviles ca să demonstreze că nu era creștin. Și dacă ar fi murit atunci? „Mărturisesc că Allah este unic și nu are pereche în împărăția sa..." Ar fi fost scutit de o viață foarte grea, se gândi el înmuind din nou condeiul în cerneală.

A doua zi de dimineață, Zburătorul nu era în grajd; și nici Miguel. Hernando îl strigă pe hangiu în gura mare.

– Au ieșit, îi răspunse acesta. Puștiul a spus că i-ați dat permisiunea. Unul dintre catârgii, care dormea în grajd, a confirmat că i-ați încredințat îngrijirea calului.

Hernando alergă înnebunit în Piața Mânzului. Să-l fi înșelat oare băiatul? Și dacă i-l furau pe Zburător? Se opri de cum trecu pragul: Miguel, sprijinit într-un toiag, cu picioarele răsucite, privea calul bând apă din adăpătoarea fântânii din piață; un monument cu statuia unui mânz ridicat în două picioare care fusese construit cu câțiva ani în urmă. Părul Zburătorului strălucea în soarele încă slab; îl țesălase.

– Îi era sete, explică băiatul zâmbind când îl văzu pe Hernando lângă el.

Calul întoarse capul într-o parte și scurse peste Miguel apa pe care tocmai o sorbise. Băiatul îl îndepărtă cu capătul unei cârje. Hernando îi privi: păreau că se înțeleg. Miguel își imagină ce-i trecea prin minte moriscului.

Animalele mă iubesc tot atât de mult pe cât oamenii îmi evită compania, afirmă el atunci.

Hernando suspină.

– Am treabă, îi spuse după aceea, înmânându-i o monedă de doi *reales* pe care puștiul o apucă făcând ochii mari. Ai grijă de el.

Se îndepărtă înspre strada Mânzului și dădu colțul ca să o pornească spre alcazar, unde era închisă mama sa. În momentul acela, întoarse capul și îl văzu pe băiat amuzându-se lângă fântână, sprijinit în cârje, jucându-se cu Zburătorul, stropindu-l cu apă din vârful degetelor, străini amândoi de orice s-ar fi putut întâmpla în jurul lor. Era pe punctul de a-și continua drumul în momentul în care Miguel hotărî să se întoarcă la grajduri. Nu-l apucă pe Zburător de dârlog, se mărgini să i-l atârne de un umăr și calul îl urmă liber, de parcă ar fi fost un câine. Moriscul clătină din cap. Era un cal de rasă pură spaniolă, elegant și semeț. În orice altă situație, s-ar fi speriat de simplele țopăituri cu care se deplasa Miguel în fața lui, în cârje, căutând ca picioarele să atingă cât mai puțin posibil pământul, de parcă, dacă ar fi făcut-o, i s-ar fi putut rupe încă și mai mult membrele sfrijite și deformate.

Ajunse la alcazarul regilor creștini cu o senzație ciudată derivată din țopăielile lui Miguel și docilitatea Zburătorului. Încă fermecat de această scenă, se miră constatând că temnicerul, care până atunci refuzase să-i permită să o vadă pe mama sa, acceptase un escudo de aur pe care Hernando îl scoase în mod mecanic din pungă, fără vreo convingere; îl câștigase, având banca într-o partidă de douăzeci și unu, cu un as și un rege, care provocaseră o mulțime de blesteme din partea celor care aveau și ei câte un as și care mizau împotriva lui.

Uimit, îl urmă pe temnicer până la un mare patio cu o fântână, portocali și alți arbori, care ar fi fost frumos dacă nu s-ar fi auzit vaietele pornite din celulele care îl înconjurau. Hernando își ciuli urechile: oare o fi provenind vreunul de la mama sa? Temnicerul îi croi drum spre o celulă de la capătul patioului și Hernando trecu de o ușă încastrată în ziduri solide și groase. Nu. Din celula aceea puturoasă și infectă nu se auzea nici un sunet.

– Mamă!

Îngenunche lângă o mogâldeață nemișcată, întinsă pe podeaua de pământ. Cu mâini tremurânde pipăi printre țoalele care o acopereau pe Aisha, căutându-i fața. Îi fu greu să recunoască în aceasta pe cea care i-a dat viață. Scofâlcită, pielea îi atârna moale pe gât și pe obraji; gâvanele ochilor păreau înfundate și învinețite, iar buzele, uscate și crăpate. Părul ei nu era decât o coamă murdară și încâlcită.

– Ce i-ați făcut? mormăi el spre temnicer. Omul nu răspunse și rămase nemișcat în cadrul larg al ușii. E doar o bătrână...

Temnicerul se mișcă de pe un picior pe celălalt și se încruntă spre Hernando.

– Mamă, repetă el, prinzând între palme fața Aishei și apropiind-o de buze ca să o sărute.

Aisha nu răspunse la sărutări. Avea privirea rătăcită. Pentru o clipă crezu că este moartă. O zgâlțâi ușor și ea se mișcă.

– E nebună, afirmă atunci temnicerul. Nu vrea să mănânce și aproape că nu bea apă. Nu vorbește și nici nu se plânge. Stă așa toată ziua.

– Ce i-ați făcut? întrebă el din nou cu o voce răgușită, străduindu-se atunci prostește să curețe cu unghia o mică pată de noroi pe care Aisha o avea pe frunte.

– Nu i-am făcut nimic.

Hernando își întoarse privirea spre temnicer.

– E adevărat, îi dădu asigurări bărbatul, deschizându-și mâinile. Tribunalul consideră suficientă declarația alguazilului ca să o condamne. Ți-am mai spus că nu vorbește. N-au vrut s-o

tortureze. Ar fi murit. Hernando încercă din nou zadarnic să provoace vreo reacție din partea Aishei. Nimeni nu s-ar mira dacă ar muri... chiar la noapte...

Hernando rămase nemișcat, cu spatele la temnicer, cu mama sa inertă în brațe. Ce voia să spună?

– Ar putea muri, repetă bărbatul din ușă. Medicul a anunțat deja tribunalul. Nimeni nu-și va face griji. Nimeni nu va veni să constate. Eu însumi voi prezenta raportul și apoi o voi îngropa...

Asta era! De aceea îi permisese să o viziteze pe Aisha.

Cât? îl întrerupse Hernando.

– Cincizeci de ducați.

Cincizeci? Cinci! fu cât pe-aici să-i ofere, dar își mușcă limba. Avea de gând oare să se tocmească pentru viața mamei sale?

Nu-i am, spuse el.

În cazul ăsta... Temnicerul se întoarse cu spatele.

– Dar am un cal, șopti Hernando, privind în ochii inexpresivi ai Aishei.

N-am auzit. Ce-ai spus?

– Că am un cal grozav, se strădui Hernando ridicând tonul. Însemnat cu fierul înroșit al grajdurilor regale. Valorează mai mult de cincizeci de ducați.

Rămaseră înțeleși pentru aceeași noapte. Hernando îl va da pe Zburător în schimbul Aishei. Ce mai contau banii? Era vorba, pur și simplu, de un animal, poate... poate de singura ocazie de a o putea îngropa pe mama sa și ca aceasta să-i moară în brațe. Poate că Allah îi va permite să-și deschidă ochii în ultima clipă, iar el trebuie să fie acolo. Trebuie să se afle alături de ea! Aisha nu putea muri fără ca el să profite de ocazia de a se împăca cu ea.

Miguel stătea pe jos lângă Zburător, privind cum calul mânca un smoc de iarbă pe care i-l pusese în iesle.

– Îmi pare rău, îi spuse Hernando, așezându-se pe vine ca să-i răvășească părul. La noapte o să vând calul.

De ce se scuza? se gândi el în clipa aceea. Era doar un copil care...

– Nu, îi răspunse Miguel, întrerupându-se din gânduri, fără să facă nici cel mai mic gest de a se întoarce spre el.

– Cum adică nu?

Hernando nu știa dacă să zâmbească ori să se supere.

În momentul acela, Miguel își ridică privirea spre Hernando, care se ridicase și stătea lângă cal.

– Stăpâne, am stat cu câini, pisici, păsările și chiar cu o maimuță. Știu întotdeauna când o să se întoarcă... și presimt mereu când îi văd este ultima dată. Zburătorul o să se întoarcă la mine, afirmă el cu seriozitate, o știu.

Hernando își coborî privirea spre picioarele rupte ale băiatului, întinse pe paie.

– N-o să te contrazic. Poate că așa o să fie. Dar mă tem că de data asta n-o să mai vină la mine.

La clopotele de vecernie, Hernando îl scoase pe Zburător din grajd și o porni pe strada Mânzului spre moschee. Se înțeleseseră să se întâlnească în Piața Câmpului Regal, lângă alcazar. Nu vru să-l încalece. Mergea fără să privească în urmă, trăgând de dârlogi. Ceva mai departe, Miguel îi urmărea țopăind. Hernando ajunse în piață și se îndreptă spre unul dintre colțuri, unde, la fel ca și în alte locuri, se strângea gunoiul; acolo, în groapa de gunoi, fără vreun altar care să lumineze în noapte, avea să aibă loc schimbul. Miguel se opri la câțiva pași de locul în care Hernando începu să scruteze întunericul, sperând să zărească silueta temnicerului cu mama sa în spinare. Moriscul nu dădu nici o importanță poziției ciudate a băiatului, cu amândouă picioarele sprijinite în mod ciudat pe pământ și agățat de o singură cârjă; o ținea pe cealaltă în mâna dreaptă, ridicată deasupra capului. Zburătorul era nervos: necheza, țopăia pe picioarele din față și chiar încerca să azvârle din copite.

– Stai liniștit, încercă Hernando să-l calmeze, fii liniștit, frumosule.

Calul probabil că presimțea că avea să se despartă de el, se gândi el lovindu-l ușor cu palma peste gât. Chiar în momentul acela, un șobolan enorm chițcăi și o luă la goană printre picioarele lui Hernando și ale Zburătorului. Altul și încă unul îl urmară. Hernando sări într-o parte. Zburătorul se ridică în două picioare, se eliberă din dârlogi și o luă la galop, îngrozit. Miguel, într-un echilibru precar, speria șobolanii, lovindu-i cu cârja.

Nechezăturile Zburătorului, îngrozit, atraseră atenția tuturor cailor aflați în îngrijire în grajdurile regale, lângă alcazar, care, la rândul lor, se alăturară vacarmului. Portarul de la grajduri și doi rândași ieșiră în strada care dădea în Piața Câmpului Regal ca să zărească în întuneric un minunat cal pag care galopa liber, târând dârlogii după el.

– A scăpat un cal, strigă un rândaș.

Portarul era gata să se certe cu rândașul, fiind sigur că nici un animal nu scăpase din grajduri, dar tăcu atunci când la lumina unei torțe de la sediul Inchiziției, Zburătorul lăsă să i se vadă pe crupă marca regelui însemnată cu fierul înroșit; fără îndoială, era vorba de un cal din grajdurile regale.

– Fugiți! țipă el atunci.

Și Hernando fugea după Zburător. Cum o s-o elibereze pe mama sa cu toată zarva aceea? Temnicerul n-o să-și mai facă apariția. Miguel reuși să scape de șobolani și rămase nemișcat, extaziat de forța și de frumusețea mișcărilor calului, urându-și picioarele pe care de abia se mai ținea.

– O să se întoarcă, murmură el către Hernando. De la grajduri continua să iasă lume, dar și din alcazar; o făceau pe poarta în care, în timpul zilei, portarii vindeau postavuri. Hernando se opri enervat, văzând cum șase oameni reușeau să-l încolțească pe Zburător de un zid al alcazarului.

Împresurat, pufnind, calul se lăsă prins de dârlogi.

– Este calul meu!

Hernando se apropie, mormăind înjurături la adresa șobolanilor. Cum de nu prevăzuse când temnicerul îi propusese locul acela?

Personalul de la grajduri nu întârzie să constate că animalul acela nu era unul dintre mânjii aparținând grajdurilor.

– Ar trebui să fii mai atent, îl mustră unul dintre ei. S-ar putea vătăma pe întuneric.

Hernando nu vru să răspundă și întinse mâna ca să apuce dârlogii. Ce să știe nenorociții ăia?

– Tu nu ești ăla care vine în fiecare zi s-o vadă pe nebună? îl întrebă atunci unul dintre portarii de la palatul Inchiziției.

Hernando se încruntă fără să-i răspundă. De câte ori n-o fi ajuns să-i ceară acelui om permisiunea de a o vedea pe mama sa, în vreme ce el, în loc să-și vadă de treburile lui, se ocupa cu vânzarea postavurilor în piață, asculta cu neplăcere rugămințile lui și îl refuza?

– Era și timpul să vii după ea, spuse atunci alt portar. Dacă mai întârziai încă două zile, o găseai moartă.

Dârlogii Zburătorului scăpară din mâna lui Hernando, dar înainte de a atinge pământul, o cârjă grosolană i se puse în cale. Hernando se întoarse spre Miguel, care îi zâmbi cu dinții lui sparți lăsând dârlogii să alunece pe cârjă până la mâna lui. Spusese portarul că era și timpul să vină după mama sa? Ce însemna asta?

– Cum...? bâigui el. Și sentința? Și autodafeul?

– Tribunalul a emis acum câteva zile un ordin particular chiar în sala de judecată și a condamnat-o să poarte tunica de penitent și să asculte liturghia în fiecare zi, vreme de un an... dar, dată fiind starea ei, e greu de crezut că va ajunge să-și ispășească pedeapsa. Și nici nu prea interesează pe nimeni ca o nebună ca ea să pună piciorul în lăcașuri sfinte, îi aruncă unul dintre portari. De aceea s-a emis ordinul. Medicul a dat asigurări că mama ta nu va putea aștepta până la următorul autodafe general, iar tribunalul a vrut s-o condamne înainte de a muri. E nebună! Ia-o odată de aici!

– Dați-mi-o, izbuti să rostească, înțelegând în același timp că temnicerul încercase să-l tragă pe sfoară.

La scurtă vreme după aceea, Hernando urma același drum înapoi spre hanul Mânzului, purtând-o pe mama sa în brațe.

– Nu-i nevoie s-o duci la biserică! strigă în gura mare unul dintre portari.

– Dumnezeule, e mai ușoară decât un fulg! exclamă Hernando spre cerul înstelat, trecând prin spatele zidului care adăpostea *mihrab*-ul moscheei sale.

În urma lor venea Miguel cu dârlogii Zburătorului atârnați de umăr. Calul îl urma, blând, ca și cum n-ar fi vrut să i-o ia înainte.

56

Funeraliile ducelui de Monterreal și ale fiului său fuseseră pe cât de solemne, pe atât de triste, din imposibilitatea de a le îngropa creștinește trupurile. În catedrală, episcopul strigase numele reprezentantului Coroanei britanice din Clare, Boetius Clancy, răspunzător pentru moartea lui don Alfonso și a primului său născut, și îl rugase pe Dumnezeu să nu-i permită niciodată să părăsească purgatoriul. Din ziua aceea, anunțase el mânios, la fiecare șapte ani se va repeta aceeași solicitare, pentru a-i aminti Domnului că mârșavul asasin nu trebuie să iasă din purgatoriu.

Cea care nu părăsea nici ea purgatoriul său personal era Aisha. Hernando nu avea încă vești de la don Pedro de Granada Venegas și nu îndrăznea să pornească la un drum atât de lung, iarna, în starea în care se afla mama sa. Toți au crezut că va muri. Le oferise câteva monede soției și fiicei hangiului ca să o spele și să o schimbe de îmbrăcăminte pe mama sa.

– Trupul ei e doar piele și os, îi spuse hangița după ce ieși din odaie. Este aproape străvezie. N-o s-o mai ducă mult.

Hernando juca noaptea cărți, cu mai mult sau mai puțin noroc, lăsându-se să piardă câteodată, așa cum îi ceruse Coca. Peste zi, se străduia să o facă pe Aisha să reacționeze, dar femeia continua să-și dea ochii peste cap, fără să se miște și fără să accepte nimic de mâncare, într-o tăcere ruptă doar de răsuflarea ei șuierătoare. Hernando o culca în pat și îi vorbea, în vreme ce îi umezea întruna buzele cu o supă de găină, căutând să-i strecoare pe gât ceva de mâncare. Îi povestea în șoaptă ce făcea el pentru

comunitate; cum ascunsese pergamentul în turnul Turpiana. Era scris în arabă, mamă, și creștinii venerează acum vălul Fecioarei și osul Sfântului Ștefan! De ce nu i-o fi spus înainte? De ce nu își încălcase jurământul? Dar nu și-ar fi putut închipui niciodată... Era vina lui! El o părăsise ca să trăiască în huzur, ca un parazit, în palatul unui duce creștin.

Dar zilele treceau, Aisha nu reacționa și Hernando se chinuia lângă mama sa, plângând și blestemându-se.

– Lăsați-mă pe mine, domnule, îi propuse Miguel într-o dimineață când îl găsise la picioarele scării care urca la etajul de sus, șovăind, cu un blid mare cu supă în mâini, neîndrăznind să urce.

Băiatul urcă agățându-se de balustradă, cu amândouă cârjele într-o mână; Hernando îl însoți cu supa.

– Puneți-l acolo, domnule, lângă pat.

Îi dădu ascultare și se retrase până la ușă. Miguel luă loc alături de Aisha și când îi introducea supa în gură, îi vorbi așa cum făcea cu Zburătorul, tratând-o ca pe păsărelele acelea cu care spunea că a conviețuit, ca pe un animal lipsit de apărare. Hernando rămase îndelung nemișcat în ușă, privindu-l pe copilul cu picioarele frânte, care știa când vin sau când pleacă animalele, și pe mama sa alături de el. Îl auzi povestind istorii pe care le însoțea cu râsete și mii de gesturi; de unde putea scoate atâta optimism un băiat infirm căruia viața îi refuzase totul? Ce-i povestea? Despre un elefant! Miguel urmărea un elefant... cu o barcă pe Guadalquivir! Îl văzu imitând trompa pahidermului, cu antebrațul îndoit din cot în fața gurii sale și cu mâna îndoită, care amesteca supa cu lingura prin fața ochilor inexpresivi ai Aishei. Unde o fi auzit băiatul povestea unui elefant? Oftă amărât și părăsi încăperea urmărit de sunetul râsetelor lui Miguel – elefantul se scufundase în dreptul morii Albolafia – și, pentru prima dată după multe zile, îl înșeuă pe Zburător și se îndreptă spre izlazuri, unde porni într-un galop frenetic.

„Veți plăti pe loc din bancă această cambie, încasând un comision de șase la mie, lui Hernando Ruiz, creștin nou din Juviles, domiciliat în Córdoba, suma de o sută de ducați, la cursul de trei sute șaptezeci și cinci de *maravedíes* pentru un ducat..." Hernando privi cambia pe care i-o înmânase un cărăuș la hanul Mânzului din partea și la ordinul lui don Pedro de Granada Venegas. O sută de ducați erau o sumă considerabilă. Acum, nu le va putea înșela așteptările, spunea nobilul în scrisoarea pe care o anexa cambiei. Pergamentul de la turnul Turpiana fusese un excelent prim pas. Luna și Castillo traduceau grila de litere spre folosul cauzei, dar obiectivul nu putea fi altul decât acela de a descoperi evanghelia lui Barnaba și de a încerca apropierea celor două religii prin Maria. Pentru că memoriile împotriva moriscilor continuau să ajungă la rege cu propuneri una mai nesăbuită decât alta, îl asigura don Pedro. Alonso Gutiérrez, din Sevilla, propunea regruparea moriscilor în cartiere închise cu nu mai mult de două sute de familii fiecare, sub conducerea unei căpetenii creștine care ar controla până și căsătoriile; precum și însemnarea lor pe față ca să fie recunoscuți oriunde s-ar fi aflat, și împovărarea lor cu importante obligații fiscale.

Dar mai e ceva – se continua în scrisoare. Un câinos și necruțător călugăr dominican numit Bleda merge mult mai departe și susține, cu argumente din doctrina Părinților Bisericii, că ar fi drept din punct de vedere moral ca regele să dispună după bunul său plac de viața tuturor moriscilor, ucigându-i sau vânzându-i ca sclavi în alte țări, motiv pentru care propune să fie repartizați pe galere. În felul acesta, continuă călugărul, ar putea fi înlocuiți numeroșii sacerdoți care vâslesc pe acele corăbii potrivit obiceiului superiorilor lor de a-i pedepsi ca pe condamnații la galere pentru greșelile lor, cu singurul scop de a scăpa de întreținerea lor în închisoare. Această Biserică, ce se consideră atât de milostivă, are de gând să ucidă și să înrobească mii de persoane. Trebuie să acționăm. Toate aceste propuneri ajung până la comunitățile morisce și încing sufletele într-un cerc diabolic: cu cât se produc mai multe memorii, cu atât se

urzesc mai multe tentative de răzvrătire și, pe măsură ce se descoperă conspirațiile, creștinii au din ce în ce mai multe argumente ca să adopte vreuna dintre aceste soluții sângeroase. Din alt punct de vedere, înfrângerea marii flote de război nu este o chestiune de rând. Anglia a devenit puternică și ajutorul ei pentru armatele care luptă în Flandra va spori; în Franța, Liga Creștină promovată și plătită de către regele spaniol se află în serioase dificultăți după înfrângere. Toate acestea vor avea repercusiuni asupra noastră, Hernando, să n-ai nici o îndoială. Pe măsură ce spaniolii pierd puterea în Europa, vor constata posibilitatea ca moriscii să se alieze cu vreuna dintre aceste puteri care i-au luat locul și vor adopta măsuri în consecință. Circumstanțele sunt împotriva noastră. Ține-mă la curent cu situația ta și bizuie-te pe mine; avem nevoie de tine.

Arse scrisoarea de la don Pedro, ieși din han și după ce întrebă un alguazil unde se află banca lui don Antonio Morales, instituție căreia bancherul din Granada al lui don Pedro îi adresa cambia, o porni într-acolo având la el documentul și legitimația personală. Cabinetul lui Morales se afla aproape de vama de mătăsuri și de piața de grâne, și Hernando, bine îmbrăcat, fu primit de bancher în persoană, care încasă comisionul de șase la mie care figura în cambie, îi deschise un cont de depozit în valoare de nouăzeci de ducați și îi eliberă restul în sumă de șapte coroane de aur, mai mulți *reales* de câte opt și încă alte fracțiuni.

Se întoarse la han și îl plăti pe hangiu cu generozitate, potolind suspiciunile bărbatului, care aflase deja de condiția lui de morisc și de trișor. Treaba se complicase prin prezența unei femei condamnate de către Inchiziție.

– Nu știu dacă aveți autorizație să locuiți în această parohie, îi spusese cu câteva zile înainte. Fiți înțelegător. Dacă ar veni alguazilul... Voi, creștinii noi, aveți nevoie de permisiunea parohilor ca să vă schimbați reședința.

Hernando îi închise gura arătându-i salvconductul eliberat de arhiepiscopia Granadei.

– Dacă pot circula liber prin regatele Spaniei, argumentase el, cum să n-o pot face într-un simplu oraș?

– Dar femeia..., insistase hangiul.

– Femeia merge cu mine. Este mama mea.

Îi răspunsese cu duritate, dar își însoțise cuvintele cu încă niște monede în plus.

Însă era conștient că situația aceea nu putea dura o veșnicie. Don Pedro îi trimisese bani, într-adevăr, dar îl ruga de asemenea să lucreze la proiect, iar la han nu o putea face. Dormea pe jos, căci patul era ocupat de Aisha, care rămăsese în aceeași stare în care părăsise temnițele Inchiziției. Miguel o îngrijea în fiecare zi cu dragoste și cu delicatețe, vorbindu-i, spunându-i povești, mângâind-o și râzând, râzând tot timpul, în afară de cazurile când cerea ajutorul soției și fiicei hangiului să o spele sau să-i schimbe poziția ca să nu se acopere de plăgi.

– Ai reușit s-o faci să mănânce? îl întrebă într-o zi Hernando.

– N-are nevoie, stăpâne, răspunse băiatul. Pentru moment, îi dau în continuare supă de găină. Este o hrană suficientă pentru o femeie în starea ei. O să mănânce ea dacă o să vrea.

Hernando se îndoi și își duse mâna la bărbie. Nu îndrăzni să-l întrebe dacă acea mică ființă neajutorată avea să se întoarcă la viață sau urma să plece, dar își dădu seama că băiatul acela care stătea în fața lui, sprijinit în cârje, chiar știe ce-i trece lui prin minte.

Miguel zâmbi, dar nu spuse nimic.

Hernando înțelese că nu putea părăsi Córdoba cu Aisha în starea aceea. Între timp, putea să închirieze o casă și să-și caute de lucru. Cu caii. Era un bun călăreț. Poate că vreun nobil l-ar angaja ca dresor sau grăjdar, chiar și ca rândaș. De ce nu? Dacă nu reușea cu asta, știa să scrie și să țină socotelile; cineva ar putea fi interesat. Iar nopțile s-ar dedica muncii la evanghelie, pe care o ținea în continuare ascunsă printre niște hârtii pentru care, spre deosebire de cele întâmplate în palatul ducelui, nimeni nu-și

arăta interesul cât timp lipsea de la han; acolo nimeni nu știa să citească.

Gândurile îl purtară până la casa de jocuri de noroc a lui Coca. Sclava din Guineea îl lăsă să intre. Poate o fi știind Coca de vreo locuință pe care ar putea s-o închirieze...

– Ia te uită cine apare! îi aruncă patronul tripoului, care număra banii câștigați cu o noapte înainte, chiar acum aveam de gând să plec să te caut.

Hernando înaintă spre masa la care stătea Coca.

– Știi de vreo casă de închiriat pentru care nu se cere o chirie prea mare? îl întrebă pe nepusă masă îndreptându-se spre el. Coca ridică din sprâncene.

Dar de ce aveai de gând să vii să mă cauți? vru el să se dumirească.

– Așteaptă. Coca termină de socotit câștigurile de la mese, o trimise acasă pe guineeană și, rămași singuri în tripou, îl privi drept în față cu seriozitate pe vizitatorul său. La noapte o să fie o mare partidă, îl anunță el.

Hernando șovăi.

– Nu te interesează? se miră patronul tripoului.

– Ba da... cred că da. Eu... Ezită dacă să-i povestească sau nu despre cei o sută de ducați pe care tocmai îi primise de la don Pedro. El fusese cel care insistase în legătură cu partida aceea, dar acum... cei o sută de ducați îi oferea o siguranță de care nu dispunea pe atunci. Erau banii care îi garantau cheltuielile pentru îngrijirea mamei sale, pentru închirierea unei case... Cum să joace ducații pe care îi trimisese protectorul său ca să muncească pentru cauza moriscilor? Am o sută de ducați, sfârși el prin a-i mărturisi. Mi i-a împrumutat un cunoscut...

– Nu mă interesează ducații tăi, reuși Coca să-l surprindă.

– Dar...

– Te cunosc. În afacerea asta am învățat să deosebesc oamenii. Îi miros, le presimt reacțiile. Ai venit la mine spunând că n-ai bani. Dacă acum, când dispui de ei, trebuie să-i riști, n-o vei face.

Nu ești un jucător. Coca se aplecă și luă ceva de pe jos: două pungi pline cu monede pe care le lăsă să cadă pe masă. Aici sunt banii noștri, spuse el atunci. Îți spun sincer, în împrejurări normale, n-aș juca niciodată cu tine în chip de complice la trișat, dar ești singurul care-mi cunoaște secretul și singurul care-l va cunoaște; ești singurul cu care pot s-o fac și una dintre puținele persoane, poate tot singura, căreia îi datorez recunoștință ca prieten. Și vreau să câștig. Mulți bani. Cu cât mai mulți, cu atât mai bine. Asta trebuie să fie noaptea noastră.

– Dar banii tăi..., exclamă Hernando, uimit. Acolo trebuie să fie o avere!

– Da, este o avere. Uită că ai venit aici să joci nopțile. Aia este altă lume. Dacă socotești în *reales,* vei fi descoperit... iar eu, împreună cu tine. Sunt escudo de aur; asta-i ceea ce circulă la fiecare mână. Trebuie să fii convins că un escudo de aur nu valorează mai mult decât un bănuț de aramă. Te simți în stare?

Hernando nu șovăi:

– Da.

– Este periculos. Acesta e primul lucru pe care vreau să-l înțelegi. Nimeni nu trebuie să știe de prietenia dintre noi.

Partida a fost organizată în casa unui bogat negustător de postavuri, pe cât de semeț și de pedant, pe atât de îndrăzneț în a miza la cărți.

După ce se lăsă noaptea, Hernando străbătu nervos mica distanță care despărțea hanul Mânzului de strada Târgului, unde locuia negustătorul, ținând strâns punga doldora de bani și gândindu-se la instrucțiunile pe care i le dăduse Pablo Coca. Trebuiau să se așeze unul în fața celuilalt, pentru ca Hernando să-i poată vedea lobul urechii. Va miza mult, chiar și presupunând că Pablo Coca nu i-ar fi făcut nici un semn; nu era posibil să o facă numai atunci când câștiga.

– Caută să nu vorbești cu mine mai mult decât cu ceilalți, îl învățase de asemenea, dar privește-mă drept în față, ca pe ceilalți

jucători, de parcă ai vrea să-mi ghicești jocul după înfățișare. Gândește-te că n-o să joc pentru mine, ci pentru tine, și că, dacă avem noroc și se vor folosi cărțile noastre, le voi cunoaște; altfel, te voi putea ajuta doar cu ale mele. Joacă hotărât, dar să nu crezi că sunt proști; ei știu ce-i de făcut și, în general, uzează de tot atâtea înșelătorii ca oricare dintre cei care frecventează casele de jocuri de noroc. Dar, mai presus de orice, amintește-ți mereu un lucru: onoarea acestor oameni îi face să pună foarte iute mâna pe spadă și, fiind vorba de partide interzise, există un pact al tăcerii dacă cineva îl rănește sau îl ucide pe un altul.

Un servitor îl conduse pe Hernando într-un salon luminat și somptuos împodobit cu tapiserii, saftiane, mobile din lemn lucios, până și un tablou mare în ulei reprezentând o scenă religioasă care-i atrase atenția moriscului. În încăpere, se aflau deja opt persoane, în picioare, care stăteau de vorbă cu voce joasă, doi câte doi. Pablo era printre ei.

Domnilor, proprietarul tripoului le atrase atenția celor două perechi care se aflau aproape de ușa prin care tocmai intrase tovarășul său, vi-l prezint pe Hernando Ruiz.

Un bărbat înalt și voinic a cărui îmbrăcăminte bogată se distingea mai presus de toate celelalte, fu primul care-i întinse mâna.

– Juan Serna, îl prezentă Pablo, amfitrionul nostru.

– Veniți cu bani, domnule Ruiz? întrebă în glumă negustătorul, când se salutau.

– Da..., bâigui Hernando auzind hohotul de râs al jucătorilor care se apropiaseră.

– Hernando Ruiz? întrebă în momentul acela un bătrân cu umerii aduși în față, îmbrăcat complet în negru.

– Melchor Parra, spuse Pablo, prezentându-l, notar public...

Bătrânul îi făcu patronului de tripou un semn autoritar cu mâna ca să tacă.

– Hernando Ruiz, repetă acesta, creștin nou din Juviles?

Hernando evită să-l privească pe Pablo. De unde știa bătrânul acela că este morisc? Vor vrea ei să joace cu un creștin nou?

– Creștin nou? auzi că se interesează un alt jucător care se apropiase ca să-l salute.

– Da, afirmă el atunci, sunt Hernando Ruiz, creștin nou din Juviles.

Pablo încercă să intervină, dar negustorul îl împiedică.

– Ai bani? întrebă acesta din nou, ca și cum puțin i-ar fi păsat de faptul că este morisc.

– Pe legea mea că are, Juan, sări bătrânul când Hernando vru să-și arate punga. Tocmai a moștenit un legat din partea ducelui de Monterreal, Dumnezeu să-l odihnească. Eu însumi am deschis și am citit testamentul cu câteva zile înainte de funeralii. Don Alfonso de Córdoba a lăsat o dispoziție testamentară de bunuri în afara celor destinate persoanei privilegiate prin lege. „Prietenului meu Hernando Ruiz, creștin nou din Juviles, căruia îi datorez viața", spunea el. Mi-l amintesc de parcă l-aș citi chiar în această clipă. Vii să-ți pui în joc moștenirea? sfârși el prin a-l întreba cu cinism.

În noaptea aceea, în casa negustorului de postavuri, Hernando nu reuși să se concentreze asupra cărților de joc. O moștenire! Despre ce era vorba? Notarul nu îi spusese și nici el nu avusese ocazia să stea deoparte cu el ca să-l întrebe, întrucât, la sosirea lui, Juan Serna dăduse dispoziții ca jocul să înceapă numaidecât. Pablo Coca se așeză la masă cu o înfățișare preocupată; Hernando nici măcar nu-și căutase un loc în fața lui și proprietarul tripoului trebui să fie cel care să se descurce pentru ca să poată juca unul în fața celuilalt. Dar, după câteva mâini, Coca începu să se relaxeze: Hernando juca distrat, miza mult și pierdea la unele lovituri, dar făcea praf masa în mod mecanic de îndată ce observa mișcarea din lobul urechii complicelui său. Partida se prelungi toată noaptea, fără ca nimeni să bănuiască jocul încrucișat între cei doi. Îi curățară pe toți de bani. Serna, asemenea notarului, pierdu aproape cinci sute de ducați pe care îi plătit în aur lui Hernando, cerând revanșa cu un cavalerism

contrafăcut. Ceilalți jucători, inclusiv Pablo, îi plătiră sume mai puțin importante, totuși considerabile. Un tânăr încrezut, fiu de nobil, care în timpul nopții îl insultase întruna pe Hernando rămas imperturbabil, pierdut în propriile visuri nebunești în legătură cu moștenirea, își călcă peste orgoliu și își puse în joc spada cu mâner lucrat în aur și pietre prețioase și inelul gravat cu armoariile familiei sale.

– Semnează o hârtie cum că sunt ale mele, îi ceru moriscul, băgând de seamă că tânărul încerca să se întoarcă prin dos la masa de joc.

Și bătrânul notar se văzu obligat să semneze o hârtie, dar în acest caz de recunoaștere a datoriei în favoarea lui Hernando, întrucât nu-i mai ajungeau banii pe care-i avea în pungă și i se permisese să joace pe datorie. O semnă cu mâna tremurândă. Înjura din pricina micii averi pe care tocmai o lăsase pe masă și cerea timp ca să-și achite datoria. Hernando șovăi. Știa că angajamentele de plată derivate din jocul de noroc nu erau legale și că nici un judecător nu le-ar pune în aplicare, dar Pablo îi făcu un semn aproape imperceptibil să consimtă. Va plăti, notarul va plăti.

Ieșiră din casa de pe strada Târgului. Soarele strălucea, și locuitorii Córdobei își făceau deja de lucru pe străzi. Hernando, escortat de la o distanță prudentă de către doi paznici ai tripoului, înarmați, pe care Pablo avusese precauția de a-i posta în poartă prevăzând câștiguri importante, îi urma pașii bătrânului notar. Îl ajunse din urmă aproape de Piața Mântuitorului.

– N-ați avut o noapte norocoasă, don Melchor, îi spuse el, potrivindu-și mersul după notarul prost dispus. Bătrânul mormăi niște cuvinte de neînțeles. Mi-ați vorbit despre un legat în favoarea mea.

– Va trebui să te lămurești cu ducesa și executorii testamentari numiți de don Alfonso, odihnească-se în pace, i-o trânti notarul nepoliticos.

Hernando îl apucă de antebraț, îl obligă să se oprească și chiar îl întoarse cu violență cu fața spre el.

Două femei care se încrucișară cu ei îi priviră uimite înainte de a-și continua drumul vorbind în șoaptă. Paznicii lui Pablo Coca se apropiară.

– Uitați ce este, don Melchor, o să facem altceva: domnia voastră o să-mi rezolvați situația, și chiar cu repeziciune, înțelegeți? pentru că altminteri n-o să aștept termenul de grație pe care l-ați solicitat. Dacă o să faceți întocmai, eu o să vă înapoiez angajamentul de plată... fără pretenții.

57

Dar autorul acestei istorii, cu toate că a căutat cu multă sârguință și a tot iscodit să afle faptele săvârșite de don Quijote în cea de a treia plecare a lui de acasă, n-a mai putut da de urma lor, cel puțin din scrieri neîndoielnice: doar în amintirea oamenilor din La Mancha a rămas faima că în cea de a treia plecare a lui de acasă don Quijote s-a îndreptat spre Zaragoza, unde a luat parte la niște turniruri vestite, ce s-au ținut în cetatea aceea și unde i s-au întâmplat lucruri vrednice de vitejia și înțelepciunea lui.
Și nici despre sfârșitul care a pus capăt zilelor lui n-a putut autorul descoperi vreo știre, și nici n-ar fi descoperit-o, rămânând fără s-o afle vreodată, dacă soarta cea bună nu i-ar fi scos înainte un medic bătrân, care avea în stăpânirea lui o lăcriță de plumb, ce fusese găsită, după cum povestea el, printre dărâmăturile temeliei unei vechi sihăstrii care se clădea din nou, și-n lăcrița aceea dăduseră peste niște pergamente scrise cu litere gotice, dar în vers castilian, ce cuprindeau multe din isprăvile sale și vorbeau despre frumusețea Dulcineii del Toboso, despre deșirata arătare a lui Rocinante, despre credința lui Sancho față de stăpânul său și despre înmormântarea lui don Quijote însuși, dimpreună cu feluritele epitafuri și elogii ale vieții și faptelor sale.

MIGUEL DE CERVANTES prin gura
lui Cide Hamete Benengeli, morisc.
Don Quijote, partea întâi, capitolul LII[1]

[1] Citatul a fost reprodus din volumul Miguel de Cervantes, *Don Quijote de la Mancha*, trad. de Ion Frunzetti, Editura pentru Literatură Universală, București, 1965, partea întâi, pp. 671-672. (n.tr.)

O casă cu grădină interioară în cartierul Sfânta Maria, aproape de catedrală, pe strada Spinarea Sfintei Clara și o serie de țarini irigate în apropiere de Palma del Río, în jurul unei mici gospodării părăsite, care produceau un venit anual de aproximativ patru sute de ducați, precum și trei perechi de găini, cinci sute de rodieri și tot atâția nuci, trei baniță de măsline pe care i le aduceau în fiecare săptămână unii sau alții dintre arendași, prune și o cantitate săptămânală de legume de iarnă sau de vară. Aceasta a fost dispoziția testamentară pe care, între altele milostive pentru plata zestrei în favoarea slujnicelor fără posibilități, ajunse la vârsta măritișului, sau pentru răscumpărarea captivilor, lăsase don Alfonso de Córdoba în favoarea celui care îi salvase viața în Alpujarras. Melchor Parra și executorii testamentari ai ducelui îi predaseră moștenirea fără alte probleme, în afară de invidie și de insultele pe care notarul i le transmisese cu un anumit sarcasm, și care, după cum spunea acesta, ieșiseră din gura unei puzderii de curteni cărora nu le revenise din moștenire nici măcar un ban de aramă și care erau toți cei aciuați în palat.

– Se pare că nici unul dintre ei nu are vreo simpatie pentru tine, îi spusese notarul fără să-și ascundă satisfacția, în vreme ce moriscul proceda la semnarea titlurilor sale de proprietate.

Hernando nu răspunsese. Terminase de semnat și se ridicase în fața notarului. Scosese documentul de recunoaștere a datoriei din interiorul veșmintelor și i-l înmânase în prezența executorilor testamentari.

– Este un sentiment reciproc, don Melchor.

După ce încheiase socotelile cu Pablo, care pusese ochii pe spada și inelul tânărului nobil, după ce îl iertase pe notar de datorie și îi înapoiase lui don Pedro de Granada Venegas cei o sută de ducați, lui Hernando îi rămânea o mare sumă de bani până când avea să înceapă să se bucure de noua sa casă și de rente.

– Este închiriată, stăpâne, se lamentă Miguel, stând amândoi în fața casei cu grădină interioară din strada Spinarea Sfintei

Clara, după ce stăpânul său îi poruncise să dispună cele necesare pentru a o muta pe mama sa și pe Zburător la noul lor domiciliu. Va trebui să așteptați să ia sfârșit contractul de închiriere.

– Nu, afirmă Hernando răspicat. Îți place?

Miguel fluieră printre dinții săi sparți admirând minunatul edificiu.

– Bine, hai să facem un lucru: când o să mă întorc la han, te duci și întrebi de stăpâna casei. De doamnă, Miguel, ai înțeles?

– Nu-mi vor permite. O să creadă că vin să cer de pomană.

– Încearcă. Spune-le că ești servitorul noului proprietar.

Miguel aproape că își pierdu echilibrul pe cârje când se întoarse brusc spre Hernando.

– Da. Cred că nici mama mea, nici calul meu nu ar putea găsi un servitor mai bun decât tine. Încearcă, sunt sigur că vei reuși.

– Și dacă reușesc?

– Îi spui doamnei că începând de acum va trebui să plătească chiria noului său proprietar: moriscul Hernando Ruiz, din Juviles. Să afle că sunt morisc și originar din Granada, expulzat din Alpujarras, dintre cei care s-au ridicat la luptă și că, în ciuda acestui fapt, sunt noul ei proprietar. Repetă-i totul de mai multe ori dacă este nevoie.

Chiriașii, o familie înstărită de negustori de mătase, nu zăboviră nici o săptămână ca să-i pună la dispoziție lui Hernando casa cu grădină interioară, după ce primiseră de la secretarul ducesei confirmarea faptului că într-adevăr acesta era noul proprietar. Ce vechi creștin de neam bun ar fi admis ca proprietarul său să fie un morisc?

Grădina scăldată în lumina soarelui, parfumul florilor care o inundau și apa curgând neîncetat în havuz parcă o făceau pe Aisha să renască. La câteva zile după ce luaseră casa în posesie, cu Miguel ocupându-se de femeie, spunând povești cu voce tare, țopăind dintr-o parte într-alta și tăind flori pe care le lăsa în poala bolnavei, Hernando observă că mama sa mișcă ușor mâna.

Cuvintele pe care le rostise Fátima în ziua în care el îi găsise pe copiii săi primind lecții în grădina primei lor case îi reveniră cu putere în minte: „Hamid a spus că apa este originea vieții". Originea vieții! Să fie oare cu putință ca mama sa să-și revină?

O porni plin de speranțe spre locul unde se afla ciudata pereche. Miguel îi spunea aproape strigând povestea unei case fermecate.

– Pereții se clătinau ca trestiile sub vânt..., spunea el în clipa în care moriscul ajunse lângă el.

Hernando îi zâmbi și apoi își ațintì privirea asupra mamei sale, chircită într-un scaun lângă havuz.

– O să o pierdeți, stăpâne, îl auzi spunând pe infirmul de lângă el.

Hernando se întoarse brusc spre acesta.

– Cum...? Dar e mai bine!

– Se duce, domnule. O știu.

Își încrucișară privirile. Miguel i-o susținu câteva clipe și închise ochii pe jumătate, dându-i asigurări pentru premoniția sa. Clătină încet din cap, împărtășind parcă durerea lui Hernando, și își continuă povestea.

– Peretele de la dormitorul unde se odihnea fata dispăru ca prin minune, doamnă Maria. Vă imaginați? O gaură enormă...

Hernando nu luă în seamă narațiunea, se așeză pe vine în fața mamei sale și o mângâie pe genunchi. Să fie oare posibil ca Miguel să fie în stare să-i prezică moartea? Aisha păru că reacționează la atingerea fiului ei și mișcă din nou mâna.

– Mamă, șopti Hernando.

Miguel se apropie.

– Lasă-ne, te rog, îi ceru Hernando.

Infirmul se retrase în grajd și Hernando apucă mâna descărnată a Aishei într-ale sale.

– Mă auzi, mamă? Ești în stare să mă înțelegi? hohoti el strângând mâna aceea slăbită. Îmi pare rău. Este vina mea. Dacă ți-aș fi spus... Dacă aș fi făcut-o, asta nu s-ar fi întâmplat. N-am încetat niciodată să lupt pentru credința noastră.

Apoi, îi povesti tot ce făcuse și despre lucrarea pe care i-o comandase don Pedro; despre tot ce voiau să obțină!

Când termină, Aisha nu făcu nici o mișcare. Hernando își ascunse fața în poala ei și se lăsă în voia lacrimilor.

Trecuseră patru zile până să se împlinească prezicerea băiatului; patru zile lungi în care Hernando, singur cu mama sa, își trecea întruna în revistă viața, în vreme ce ea se mistuia până când, într-o dimineață, încetă senină să mai respire.

Nu dorise să plătească nici slujba de înmormântare, nici funeraliile. Miguel făcu o grimasă în momentul în care îl auzi pe Hernando comunicându-i parohului de la biserica Sfânta Maria, pe care îl anunță târziu despre aceasta, Aisha fiind deja moartă, ca să vină să o ungă cu mir și să o șteargă din evidența moriscilor din parohie.

– Chiar dacă a fost mama mea, era posedată de diavol, părinte, încercă el să se scuze față de sacerdot, căruia îi dădu totuși câteva monede pentru niște servicii pe care nu avea să le presteze. Chiar Inchiziția a stabilit acest lucru.

– Știu, răspunse parohul.

– Nu pot să-ți explic, se scuză el după aceea față de Miguel, care îi ascultase cuvintele cu stupoare.

– Posedată de diavol, spuneți, stăpâne? exclamă băiatul, aproape pierzându-și echilibrul. Cu toată tăcerea ei, mama domniei voastre suferea mai mult... decât mine când eram folosit ca să cer de pomană! Merita o îngropăciune...

– Eu știu ce merită mama mea, Miguel, îl întrerupse tăios Hernando.

Nu ar fi putut reuși dacă ar fi plătit și dacă Aisha ar fi fost îngropată în cimitirul parohial, dar va reuși cu siguranță la gropile comune de pe câmpul Iertării, unde nu exista supraveghere. Cine să se îngrijească de niște cadavre ale căror rude nu fuseseră dispuse să le asigure o frumoasă înmormântare creștinească?

– Întoarce-te acasă, îi porunci lui Miguel după ce asistaseră cum groparii, fără urmă de respect, aruncaseră cadavrul în groapă.

– Și domnia voastră ce veți face, stăpâne?

– Întoarce-te, ți-am spus.

Hernando se duse să-l caute pe Abbas, de care întrebă la grajduri; îl lăsară să intre și el se duse în potcovărie. Îl găsi mult mai bătrân decât atunci când vorbiseră ultima dată, când comunitatea refuzase să-i primească donațiile. Și potcovarul văzu cât de rău arăta Nazareeanul.

– Mă îndoiesc că ar vrea cineva să te ajute, afirmă potcovarul nepoliticos, după ce Hernando îi explicase motivul vizitei sale.

– O vor face, dacă le-o ceri tu. O să plătesc bine.

– Banul! Este singurul lucru care te interesează.

Abbas îl privi cu dispreț.

– Te înșeli, dar n-am de gând să mă cert cu tine. Mama mea a fost o bună musulmană, știi prea bine. Fă-o pentru ea. Dacă n-o faci, va trebui să apelez la doi creștini beți din Piața Mânzului, și atunci riscăm cu toții să se afle cum ne îngropăm noi morții și ca Inchiziția să facă cercetări. Știi că preoții ar fi în stare să răscolească tot cimitirul.

În noaptea aceea îl însoțiră doi tineri zdraveni și o femeie bătrână; nici unul nu voise să-i ia bani, dar nici nu-și vorbiseră. Ieșiră din oraș spre câmpul Iertării pe o portiță din zid părăsită. La lumina lunii, în cimitirul pustiu, tinerii morisci deshumară cadavrul Aishei acolo unde le arătă Hernando și i-l predară bătrânei, în vreme ce ei începeau să sape o groapă lungă și îngustă în pământ necultivat, cu adâncimea cât o jumătate de stat de om.

Bătrâna venise pregătită: despuie cadavrul de haine și spălă trupul; apoi îl frecă cu frunze de viță umede.

– Allah! Iart-o și fie-ți milă de ea, recita ea întruna în șoaptă.

– Amin, răspundea Hernando cu spatele la femeie, cu vederea împăienjenită de lacrimi asupra unei Córdobe în întuneric.

Legea îi interzicea să privească un cadavru celui care nu-l spăla, dar nici el nu ar fi îndrăznit să încalce norma aceea.

– Allah! Iartă-mă, se rugă bătrâna pentru că atinsese cadavrul, după ce sfârșise purificarea. Ai adus pânzeturi? îl întrebă ea pe Hernando.

Fără să se întoarcă spre femeie, îi înmână mai multe pânze din in alb cu care înfășură trupul Aishei. Tinerii, după ce săpară groapa, se pregătiră să o ia pe mama sa ca să o îngroape, dar Hernando îi împiedică.

– Și rugăciunea pentru defuncți? îi întrebă el.

– Care rugăciune? auzi că întreabă la rândul său unul din ei.

Poate că or fi având vârsta de douăzeci de ani, se gândi atunci Hernando. Se născuseră deja la Córdoba. Toți tinerii aceia se îndepărtaseră de studiu, de cunoașterea cărții revelate sau a rugăciunilor, și le înlocuiau, pur și simplu, cu o ură oarbă față de creștini cu care încercau să-și potolească sufletele. Probabil că nu știu decât mărturisirea de credință, își spuse el cu tristețe.

– Lăsați trupul lângă groapă și, dacă doriți, plecați.

Atunci, la lumina lunii, își înălță brațele și începu lunga rugăciune a defuncților: „Allah este foarte mare. Lăudat fie Allah, de viață dătătorul și de moarte dătătorul. Lăudat fie Allah, cel care îi învie pe morți. A lui este măreția, a lui este desăvârșirea, a lui este împărăția..."

Tinerii și bătrâna stăteau nemișcați în spatele lui, în vreme ce el recita rugăciunea.

– Ăsta-i cel căruia i se spune Nazareeanul? îi șopti unul din tineri celuilalt.

Hernando își termină rugăciunea; coborâră trupul Aishei în groapă, așezându-l într-o rână, cu fața spre *quibla*. Înainte de a o acoperi cu pietre peste care vor arunca pământ ca să nu se observe înhumarea, introduse scrisoarea morții între pânzeturile de in, scrisă cu o caligrafie perfectă, cu cerneală de șofran, în aceeași după-amiază, în intimă comuniune cu Allah.

– Ce faci?

– Întreabă-l pe învățatul tău în legea musulmană, îi replică Hernando morocănos. Puteți pleca. Mulțumesc.

Tinerii și bătrâna își luară rămas-bun de la el mormăind și Hernando rămase singur la picioarele mormântului. Viața mamei sale fusese într-adevăr o viață dură. Prin memoria lui defilau amintirile, dar spre deosebire de multe alte ocazii în care acestea se îngrămădeau haotic, de data aceasta o făceau cu încetul. Rămase acolo o bună bucată de vreme, alternând lacrimile cu zâmbetele nostalgice. Acum se odihnea în sfârșit, încercă el să se liniștească înainte de a se întoarce în oraș.

Pe drum, după ce trecu de zid prin aceeași spărtură, auzi în spatele său un bocănit surd, dar cunoscut. Se opri în mijlocul ulicioarei.

– Nu te ascunde, spuse el în noapte. Vino la mine, Miguel.

Băiatul nu o făcu.

– Te-am auzit, insistă Hernando. Vino.

– Stăpâne!

Hernando încercă să găsească locul de unde se auzea glasul. Răsuna trist.

– Când m-ați luat ca servitor, mi-ați spus că aveți nevoie de mine ca să am grijă de mama voastră și de calul vostru. Maria Ruiz a murit, iar calul... nici măcar nu-i pot pune dârlogii.

Hernando simți că un fior îi străbate trupul.

– Crezi că aș putea să te dau afară din casă doar pentru că mama mea a murit?

Se scurseră câteva clipe până când bocănitul cârjelor rupse liniștea care se lăsase după întrebarea sa. În întuneric, Miguel ajunse până la el.

– Nu, stăpâne, răspunse infirmul. Nu cred că ați face-o.

– Calul meu te apreciază, știu acest lucru, îl văd. Cât despre mama mea...

Hernando rămase fără glas.

– O iubeați mult, nu-i așa?

– Mult, suspină Hernando. Dar ea nu...

– A murit mângâiată, stăpâne, afirmă Miguel. A murit împăcată. V-a auzit cuvintele, puteți fi sigur de asta.

Hernando încercă să zărească expresia de pe fața infirmului în noapte. Ce spunea?

– La ce te referi? îl întrebă el.

– La faptul că ea v-a auzit explicațiile și a aflat că nu v-ați trădat neamul.

Miguel vorbea cu capul plecat, neîndrăznind să-și ridice privirea din pământ.

– Ce știi tu din toate astea?

– Trebuie să mă iertați. Băiatul își ațintì atunci ochii sinceri asupra lui Hernando. Sunt doar un cerșetor, un milog. Viața noastră a depins întotdeauna de ceea ce puteam auzi pe străzi, după un colț...

Hernando lăsă să se scurgă câteva clipe. În orice caz, cum putea băiatul ăla să dea asigurări că mama sa murise mângâiată?

– Au fost multe dăți când mi-am dorit moartea, spuse infirmul, de parcă i-ar fi ghicit gândurile. Au fost multe ocazii când m-am aflat la porțile ei, bolnav pe străzi, singur, disprețuit de oamenii care se dădeau la o parte ca să nu treacă pe lângă mine. Am trăit în preajma ei și în limbul acela am cunoscut zeci de suflete precum cel al doamnei Maria, toate aflate în pragul morții; unele au noroc și intră, altele sunt respinse ca să sufere în continuare. A aflat. V-a auzit. Vă asigur. Am simțit-o.

Hernando rămase tăcut. Ceva în băiatul acela îl făcea să aibă încredere în el, să se încreadă în cuvintele lui. Sau era doar dorința lui ca mama sa să fi murit împăcată? Oftă și îl apucă pe băiat cu brațul pe după umeri.

– Hai acasă, Miguel.

– Am verificat, doamnă.

Efraín, revenit de-acum la Tetuán, ridică vocea ca să acopere gemetele permanente de neîncredere din partea Fátimei la auzul mesajului Aishei. Bătrânul evreu, care îl însoțise pe fiul său la palatul lui Brahim, îi făcu semn tânărului să se calmeze.

– Am verificat, repetă Efraín, de data aceasta cu calm, față de Fátima care nu înceta să se plimbe în sus și în jos prin somptuoasa

încăpere ce se deschidea spre patio. Când am terminat de vorbit cu Aisha, a venit să mă caute potcovarul de la grajdurile regale...

– Abbas, sări Fátima.

– Un oarecare Jerónimo... El a fost cel care mi-a arătat unde locuia femeia. Trebuie că m-a urmărit și a așteptat să termin de vorbit cu ea ca să-mi ațină calea și să mă asalteze cu întrebări...

– I-ai spus ceva despre mine? îl întrerupse din nou Fátima.

– Nu, doamnă. I-am spus ce aveam pregătit în cazul în care lucrurile n-ar fi ieșit bine: că îl căutam pe Hernando pentru că dispuneam de un excelent cal de rasă pură arabă primit ca plată pentru un transport de ulei și că voiam ca el să-l dreseze...

– Și?

– Nu m-a crezut. A insistat să mă întrebe motivul pentru care Aisha rupsese scrisoarea în bucățele deasupra Guadalquivirului, dar n-am cedat. Vă asigur.

– Ce ți-a spus Abbas? întrebă Fátima oprită în fața tânărului, neliniștită.

Tocmai auzise de la Efraín despre situația Aishei; îi vorbise despre evidentele ei necazuri cu sănătatea și de bătrânețea pe care o târa după ea pe străzi. Poate... poate o fi înnebunit, începu Fátima să facă speculații. Dar Abbas nu putea minți! Era prieten cu Hernando și munciseră cot la cot, riscându-și viața pentru comunitate. Abbas, nu. El nu putea minți.

Efraín șovăi.

– Doamnă... acel Jerónimo, sau Abbas cum îl numiți domnia voastră, mi-a confirmat tot ce îmi povestise mama lui. În noaptea aceea, potcovarul mi-a oferit ospitalitate în casa unui oarecare Cosme, prieten al său și om respectat de comunitatea morisca din Córdoba. Amândoi au repetat, cu și mai multe amănunte, cuvintele Aishei; exact după ce v-a crezut moartă, pentru că toți vă cred moartă, doamnă, pe domnia voastră și pe copiii domniei voastre..., se opri el, iar Fátima încuviință printr-un suspin. Mă rog, așadar, exact după aceea, nu trecuse nici un an,

când soțul domniei voastre s-a dus să locuiască în palatul ducelui de Monterreal. Toți sunt plini de ură față de Nazareean, doamnă.

Tatăl lui Efraín se foi neliniștit la auzul poreclei utilizate de fiul său, dar Fátima nu tresări; doar expresia i se înăspri și își ținea pumnii foarte strânși.

– Toată comunitatea moriscă îl urăște pentru acțiunile și pentru trădarea sa; am verificat prin mai mulți localnici morisci din casa lui Cosme. Îmi pare rău, adăugă tânărul după câteva clipe de tăcere.

Pe durata lungii călătorii a tânărului Efraín de la Tetuán la Córdoba și înapoi, Fátima făcuse speculații cu mii de posibilități: dacă Hernando și-ar fi refăcut viața și dacă ar refuza să abandoneze capitala califilor, ea ar fi înțeles! Chiar... chiar ajunsese să-și pună problema că ar fi putut muri, doar aflase de cumplita epidemie de ciumă care decimase populația Córdobei în urmă cu șase ani. Era posibil, de asemenea, să nu fi vrut să-și părăsească postul de călăreț la grajdurile regale care îi aducea atâtea satisfacții, sau că pur și simplu comunitatea ar fi hotărât că era nevoie de el acolo, pe meleaguri creștine, copiind cartea revelată, calendarele sau profețiile... Și asta ar fi putut s-o înțeleagă! Dar nu și-ar fi putut imagina niciodată că Hernando i-ar fi trădat pe frații săi și credința lor. Oare nu fusese chiar ea cea care renunțase la libertate ca să ofere banii aceia pentru dezrobirea unui sclav morisc?

– Și spui că...? Fátima șovăi. Era epoca în care trăiau împreună, anii răscoalei din Alpujarras în care înduraseră o mie și una de suferințe pentru Dumnezeul lor, cu Ubaid și Brahim maltratându-i și umilindu-i. Cum putuse ține totul secret? Hernando îi povestise despre fuga lui din cortul lui Barrax cu acel nobil creștin, dar cum putuse ascunde adevărul după sacrificiile pe care ea însăși le făcuse ca să se unească prin căsătorie? Îl pierduse pe micuțul ei Humam în războiul acela sfânt! Spui că deja în Alpujarras a salvat viața mai multor creștini?

– Da, doamnă. Se știe cu certitudine despre nobilul care l-a primit în palatul său și de soția unui judecător de la Tribunalul Suprem din Granada, dar lumea vorbește despre mulți alții.

Fátima se dezlănțui. Strigătele și insultele care-i ieșiră din gâtlej răsunară în încăpere. Merse mânioasă până în patio, unde ridică brațele la cer și lăsă să-i scape un urlet de furie și de durere. Bătrânul evreu îi făcu un semn fiului său și amândoi părăsiră palatul.

După câteva zile, Fátima îi chemă pe Shamir și pe fiul său, Abdul, și le povesti tot ce aflase despre Hernando.

– Câinele! se mărgini Abdul să mormăie în momentul în care mama sa puse capăt relatării.

Apoi, ea îi privi retrăgându-se, serioși și hotărâți, atârnătorile tecilor de la hangere zornăind la trecerea lor. Erau corsari! se gândi ea, oameni obișnuiți cu faptele de cruzime.

Din ziua aceea, Fátima se dedică administrării cu mână de fier a câștigurilor și a patrimoniului familiei, în vreme ce tinerii navigau. Nimic nu o distrase de la munca ei, dar nopțile, singură, continua să și-l amintească pe Ibn Hamid cu un amestec de furie și durere. Cu ajutorul unei splendide dote, o mărită pe Maryam cu un tânăr din familia Naqsis, care stăpânea de-acum Tetuánul. Căută neveste potrivite și pentru Abdul și Shamir. Alianța pe care o legase cu familia Naqsis după moartea lui Brahim se dovedise a fi rentabilă, iar condiția sa de femeie nu o împiedică să-și asigure un loc sus-pus în lumea afacerilor din orașul corsarilor. Nu era prima femeie care se implica în treburile din Tetuán; nu degeaba, după ce fusese cucerit de musulmani, primul său guvernator fusese o femeie chioară, a cărei memorie era amintită și respectată. Asemenea ei, și Fátima era temută și venerată. Și tot asemenea ei, și Fátima era singură.

IV

În numele stăpânului nostru

Și vă spun vouă că arabii sunt unul dintre cele mai alese neamuri, iar limba lor una dintre cele mai înălțătoare limbi. Dumnezeu i-a ales în vremurile din urmă ca să-l sprijine în legea sa... Așa cum mi-a spus Isus, care i-a precedat pe fiii lui Israel ce i-au fost necredincioși... că nu vor ajunge să domnească niciodată. În schimb, arabii și limba lor se vor întoarce la Dumnezeu și la legea sa dreaptă și la evanghelia sa glorioasă și la Biserica sa sfântă în vremuri ce or să vină.

Cărțile de plumb din cartierul Sacromonte:
Cartea despre istoria adevărului evangheliei
(editată de M.J. Hagerthy)

58

Córdoba, ianuarie 1595

Ziua se anunțase rece și înnegurată, iar Hernando, care avea pe vremea aceea patruzeci și unu de ani, părea să se fi trezit cu o dispoziție la fel de cenușie precum cerul ce se vedea din grădină. Miguel nu se putea abține să-și facă griji pentru stăpânul și prietenul său: îl simțea nervos, prost dispus, copleșit de o neliniște ciudată la cineva care, vreme de șapte ani, de când se întorcea de la călărie diminețile, până a doua zi în zori, obișnuia să se izoleze liniștit într-o încăpere de la etajul al doilea, transformată în bibliotecă, unde cărțile, hârtiile și scrierile se îngrămădeau într-o mai mare abundență decât frunzele copacilor pe pământ, iarna.

Ceea ce dădea naștere neliniștii pe care Miguel o observa la Hernando în zilele acelea nu era doar încununarea a șapte ani de muncă. Șapte ani de studiu; șapte ani dedicați gândirii și născocirii unei trame care să poată apropia cele două mari religii; care să poată schimba percepția pe care o aveau creștinii despre cei care stăpâniseră regatele spaniole vreme de opt secole și pe care acum îi disprețuiau. Învățase chiar și limba latină ca să poată citi anumite texte. Singurul său obiectiv fusese acela de a realiza apropierea dintre cele două religii: încetase să mai joace cărți și își permitea doar să meargă din când în când la bordel.

– Cei șapte bărbați apostolici! exclamase într-o zi în grădină, trecuse ceva vreme de atunci, când l-a făcut pe Miguel – care se trudea cu spalierele și rondurile unde vor răsări florile la primăvară – să tresară. Dacă voi folosi legenda aceea ca referință, mi

se vor potrivi toate piesele, inclusiv povestea Sfântului Cecilio despre care mi-a vorbit Castillo.

Băiatul, la curent cu manevrele lui de când îl auzise pe Hernando mărturisindu-i-le mamei sale înainte ca aceasta să moară, împărtășea cu indiferență și destul scepticism planurile și progresele stăpânului și prietenului său.

Te aștepți cumva, stăpâne, îi aruncase într-o zi când vorbeau pe această temă, ca eu să mă mai pot încrede în vreun Dumnezeu? Ce Dumnezeu este ăla, fie al tău, fie al lor, care îngăduie să li se zdrobească picioarele unor copii doar ca să se obțină niște bani în plus?

Cu toate acestea, Hernando continua să caute în Miguel un partener de conversație față de care să-și exteriorizeze îndoielile sau progresele zilnice. Avea nevoie să le comenteze cu cineva, iar Luna, Castillo și don Pedro se aflau la multe leghe distanță.

– Și cine sunt acei bărbați apostolici? întrebă Miguel pe un ton plictisit, chiar dacă era doar ca să-i facă plăcere.

Potrivit legendei cuprinse în unele scrieri, îi explică Hernando, sunt șapte apostoli pe care Sfântul Petru și Sfântul Pavel i-au trimis să creștineze Hispania antică: Torcuato, Tesifonte, Indalecio, Segundo, Eufrasio, Cecilio și Hesiquio. Moaștele a patru dintre ei au fost deja găsite și sunt venerate în diverse locuri, dar știi ceva?

Hernando lăsă întrebarea să plutească în aer. Miguel, rezemat într-o cârjă în vreme ce cu mâna liberă apuca o creangă uscată, îl privi cu drag: ochii albaștri ai stăpânului său străluceau atât de tare, încât se sili să-și schimbe atitudinea și zâmbi arătându-i dinții sparți.

– Ce, domnule? Spuneți-mi.

– Că între cei trei bărbați apostolici care n-au fost găsiți încă se află Sfântul Cecilio, despre care se dau asigurări că a fost primul episcop al Granadei. Nu trebuie decât să mă folosesc de această legendă și să fac astfel încât să apară la Granada rămășițele Sfântului Cecilio. S-ar potrivi chiar și cu pergamentul din turnul Turpiana! Aș putea...

– Domnule, îl întrerupse Miguel, lăsând creanga și rezemându-se și de cealaltă cârjă, nu susțin episcopii că acela care a creștinat regatele noastre a fost Santiago, Sfântul Apostol Iacob? Asta o știu chiar și eu, dar nu l-ați numit pe Santiago printre cei șapte.

– Desigur, recunoscu Hernando. Acum știu ce o să fac. Voi uni cele două legende!

Și după aceste cuvinte, o luă la fugă pe scări în sus, de parcă ar fi vrut să îndeplinească această sarcină chiar în clipa aceea.

Miguel îl văzu împiedicându-se de o treaptă, dar reușind să-și recapete echilibrul.

– Voi uni cele două legende, repetă infirmul cu sarcasm apropiindu-se de un spalier unde aveau să înflorească niște trandafiri minunați. Voi uni cele două religii, adăugă el, așa cum îl auzise de atâtea ori spunând pe Hernando, în vreme ce căuta tulpini uscate pe care să le taie. Există doar un singur lucru care ar trebui unit, aproape că strigă el în singurătatea grădinii. Oasele zdrobite ale picioarelor mele!

În dimineața aceea geroasă de ianuarie, în grădină, în vreme ce îl auzea pe Hernando certând-o pe María, morisca însărcinată cu treburile casnice, Miguel își aminti cuvintele acelea pe care le rostise dintr-o pornire de frustrare. Privind la spalierul acela, care cu un an înainte înflorise și umpluse grădina cu trandafiri parfumați, avu pentru o clipă senzația că natura își bate joc de el. De ce renăștea totul cu frumusețe cu excepția picioarelor sale? Niciodată, de-a lungul vieții sale, nu-și urâse atât de mult invaliditatea cum i se întâmplase în ultima lună, dându-și seama că vecina lor, Rafaela, tulburată, își ațintea ochii nevinovați asupra acelor picioare diforme. Fata era lipsită de cea mai mică viclenie și nu reușea să evite anumite priviri pe furiș spre ele; apoi, tulburată, se bâlbâia și își îndrepta atenția asupra chipului lui.

Deși trecuse multă vreme de când o vedea intrând și ieșind din casa de alături, nu o privise cu atenție până în urmă cu câteva

săptămâni. Era noapte, Córdoba era cufundată în liniște, iar el venise la grajd să vadă cum se acomoda mânzul cel nou pe care tocmai îl adusese Toribio de la gospodăria de la țară. În urmă cu cinci ani, Hernando, văzând că Zburătorul îmbătrânea, se hotărâse să refacă mica gospodărie de la Palma del Río, având ideea de a-l împerechea pe Zburător cu vreuna dintre iepele pe care le cumpărase dintre cele scoase la reformă de la grajdurile regale. Tot de acolo angajase și un călăreț: Toribio care, de atunci, cu mai multă sau mai puțină pricepere, se ocupa de dresarea mânjilor. Când îi socotea dresați, îi aducea la grajdul de la casa din Córdoba.

În noaptea aceea, Miguel coborâse să vadă un mânz care se numea Ucenicul și care era fiul Zburătorului și al unei iepe de culoarea focului, la fel ca și César – celălalt cal pe care îl creștea în grajdul casei. Hernando era preocupat de mânji; de aceea mergea Miguel la grajd cu asiduitate, la orice oră. Însă animalele nu erau dresate corespunzător pentru iesle; erau sălbatice și neîncrezătoare și, de îndată ce erau încălecate, era clar că nici dresura de șa nu fusese corectă, ci violentă și lipsită de meșteșug. Toribio nu avea sensibilitate, fusese nevoit să recunoască într-o zi Hernando față de Miguel. Dar toate defectele acelea reușiră să-l facă pe morisc să se apropie din nou de cai pentru a încerca să-i corecteze, treabă căreia îi dedica diminețile. Din momentul acela, Miguel observă că stăpânului său îi revenea pofta de mâncare și că aerul de pe izlazurile unde călărea făcuse să dispară paloarea de pe chipul său, rod al atâtor ore de izolare în bibliotecă.

În noaptea în care o cunoscuse pe Rafaela, Miguel se dusese să verifice dacă Ucenicul stătea liniștit lângă César. Apoi, se răsucise în cârje, gata să se întoarcă în dormitor, când sunetul stins al unor hohote de plâns îl opri. Oare plângea stăpânul său? Își ascuți auzul și își ridică privirea spre biblioteca în care Hernando continua să lucreze; lumina lămpilor se strecura prin fereastra care dădea spre coridorul de deasupra grădinii. Alungă ideea. Plânsul venea de pe latura opusă, unde grajdul se mărginea cu

grădina casei vecine, cea a juratului don Martín Ulloa. Fusese cât pe-aci să se retragă fără să le acorde o prea mare importanță, dar acele suspine triste îl făcuseră să se gândească la hohotele de plâns ale fraților săi în timpul nopților: stăpânite ca să nu fie auzite de părinții lor, stinse de teama de a nu stârni noi lovituri. Miguel se apropiase de zidul despărțitor. Cineva plângea cu tristețe. Hohotele, pe care acum le auzea limpede, implorau cerul la fel cum o făcuseră și cele ale fraților săi... Și ale lui proprii.

– Ce ai pățit?

Presimțea că era o tânără. Da, fără îndoială. Era vorba de plânsul unei fete.

Nu îi răspunsese nimeni. Miguel auzise cum cineva își trăgea nasul, străduindu-se să facă să amuțească niște gemete care, spre regretul său, se prefăcuseră în sughițuri de nestăvilit.

– Nu plânge, fetițo, insistase Miguel de cealaltă parte a zidului, dar fusese în zadar.

Miguel își ridicase privirea spre cerul înstelat al Córdobei. Ce vârstă o fi având acum sora sa oarbă? Ultima dată când o văzuse avea cinci sau șase anișori: destui ca să-și dea seama că viața ei era diferită de a celorlalți copii care râdeau pe străzi. Miguel îi șoptise fetei aceleași cuvinte pe care i le spusese surorii sale, cu ani în urmă, în întunericul din odăița umedă și mizerabilă pe care o împărțeau cu părinții lor.

– Nu plânge, fetița mea. Știi? A fost odată ca niciodată o fetiță oarbă... – începuse el atunci să-i povestească, rezemându-se de zid și amintindu-și cu melancolie, cuvânt cu cuvânt, prima poveste pe care o născocise pentru surioara sa mai mică – ... o fetiță care, cu brațele întinse în aer, sărea întruna ca să atingă minunatul cer înstelat despre care toți îi spuneau că se află deasupra capetelor lor și pe care ea nu-l putea vedea...

Așa, stătuseră de vorbă nopți întregi la rând prin zid: Miguel, cu poveștile lui, smulgându-i zâmbete pe care nu reușea să i le vadă, în vreme ce fata aceea se lăsa legănată de un glas care pentru câteva clipe o făcea să-și uite de necazuri.

– Tu ești..., șoptise ea într-o noapte.

– Șchiopul, afirmase Miguel oftând trist.

În cele din urmă, după mai multe zile, se cunoscuseră. Miguel o invitase să vadă mânjii; îi povestise mii de istorii despre ei. Rafaela ieșise pe furiș din casă printr-o veche portiță aproape nefolosită și care dădea în fundătura ce se oprea la poarta mare de ieșire din grajdul lui Hernando. Miguel strânsese din buze și o așteptase în picioare, rezemat în cârje. Cu toate că avea de parcurs doar doi pași, ea venise la grajd cu fața acoperită sub o mantie neagră. Miguel nu o văzuse niciodată atât de aproape: fata avea în jur de șaisprezece sau șaptesprezece ani; avea părul lung, castaniu, căzându-i pe umeri, privirea dulce și nasul mic deasupra unor buze subțiri. În noaptea aceea, în sfârșit față în față, îi povestise motivul hohotelor ei de plâns. Tatăl ei, membru al Curții cu Juri, don Martín Ulloa, nu avea bani pentru zestrea celor două fiice ale sale și pentru a acoperi, în același timp, cheltuielile celor doi pretențioși fii ai săi.

– Se consideră hidalgo, spuse Rafaela cu ranchiună, și nu sunt altceva decât fiii unui fabricant de ace al cărui tată i-a obținut pe căi necinstite o funcție de jurat. Tatăl meu, frații mei, chiar și mama mea se poartă de parcă ar fi nobili de viță veche.

De aceea, don Martín hotărâse ca prima născută, timida și serioasa Rafaela, care nu părea în stare să atragă o partidă bună, să intre la mănăstire; așa, el va putea să-și concentreze dota spre o singură fiică, cea mică, mai plină de grație și, după părerea tuturor, mai cochetă. Dar juratul nu avea bani nici pentru a dona ordinelor religioase cu care negocia intrarea la mănăstire a fiicei sale, și Rafaela avea să sfârșească izolată, ca simplă slujnică, în serviciul călugărițelor mai înstărite: era singura soluție care i se prezenta unei tinere creștine evlavioase celibatare și lipsite de resurse.

– I-am auzit vorbind pe tatăl și pe frații mei. Mama mea era de față, dar tăcută, neopunându-se acestei târguieli. Dacă oricare dintre ei ar economisi din prosteștile lor cheltuieli fără rost... Mă tratează ca pe o ciumată!

Detestându-şi picioarele diforme, noapte de noapte, Miguel fusese uimit să observe că sălbaticii mânji se lăsau mângâiaţi de Rafaela, vrăjiţi de şoaptele blânde şi de dezmierdările ei până când, într-o noapte, pentru prima dată în viaţa lui, cu fata aşezată dinaintea lui pe paie, îi lipsiseră cuvintele cu care îşi născocea de obicei poveştile; dorea numai să se apropie de ea şi să o îmbrăţişeze, dar nu îndrăznea; cum să o facă având picioarele alea? Când rămăsese din nou singur, cugetă tot restul nopţii. Ce-ar putea face el pentru acea tânără nefericită care merita o soartă mai bună?

59

Îngerii au spus Mariei: „O, Maria! Dumnezeu te-a ales și ți-a dat curățenie. El te-a ales înaintea femeilor lumilor".

CORANUL 3, 42[1]

Într-o dimineață din ianuarie 1595, Hernando se pregăti să-l înșeueze pe Ucenic.

– Plec la Granada, îl anunță el pe Miguel.

– Stăpâne, n-ar fi mai bine să-l călărești pe César? sugeră acesta. Este mai...

– Nu, îl întrerupse Hernando. Ucenicul este un cal bun și îi va face bine călătoria. O să am timp să-l învăț și să-l antrenez. Și pe deasupra, o să mă distrez în felul ăsta pe drum.

– Cât timp o să lipsești?

Hernando, cu căpețeaua în mână, pregătindu-se să-i pună zăbala Ucenicului, îl privi și zâmbi.

– Nu tu ești cel care știe când se întorc sau nu se întorc animalele și oamenii? îi spuse el, așa cum făcea de obicei de fiecare dată când pleca în călătorie.

Miguel aștepta replica aceea.

– Știi bine, stăpâne, că nu-mi folosește cu tine. Sunt treburi de făcut, hotărâri de luat, bani de încasat de la arendași și trebuie să știu...

[1] Versetul citat este reprodus din volumul *Coranul,* trad. de George Grigore, Editura Herald, București, 2009, p. 51. (n.tr.)

– Și să te întâlnești cu vizitatoarea ta nocturnă, îl luă Hernando prin surprindere.

Miguel se înroși. Încercă să se justifice, dar Hernando nu-i dădu răgazul.

– Eu n-am nimic de obiectat, dar ai grijă cu tatăl ei: dacă află, ar fi în stare să te atârne de un copac, iar eu aș vrea să te găsesc la întoarcerea mea viu și nevătămat.

– Este o fată foarte nefericită, stăpâne.

Hernando tocmai îi pusese zăbala Ucenicului, care răspunse mușcând întruna fierul.

– Toribio ăla n-o să înțeleagă niciodată treaba cu bețele date cu miere, se plânse el observând defectul mânzului. E nefericită? Ce i se întâmplă acelei tinere? întrebă el atunci pe un ton indiferent.

Tăcerea care urmă întrebării sale îl obligă să se oprească exact în momentul în care se pregătea să sară în șa, ajutându-se de forța brațelor. Hernando intuia că Miguel vrea să-i povestească ceva; tot încerca de zile întregi, dar el avea alte lucruri pe cap. Văzându-i înfățișarea tristă, Hernando suspină și se apropie de prietenul său.

– Te văd îngrijorat, Miguel, îi spuse privindu-l drept în ochi. Acum, nu mai pot zăbovi, dar îți promit că la întoarcere o să vorbim despre asta.

Tânărul încuviință în tăcere.

– Și ai terminat ce aveai de scris, stăpâne?

– Da. Eu am terminat. Acum e rândul lui Dumnezeu să acționeze.

Dar Hernando nu se îndreptă spre Granada cum spusese. În loc să iasă din Córdoba pe podul roman, o făcuse prin Poarta lui Colodro și o luase pe drumul spre Albacete către coasta mediteraneeană, înspre Almansa, de unde avea intenția să o apuce spre miazănoapte, către Jarafuel. Din prima clipă, Ucenicul se dovedi greu de îmblânzit și sperios. Îl lăsa în voia lui, suportându-i goana prin împrejurimile mult circulate ale Córdobei. Mai târziu, lăsând

în urmă răscrucea cu Drumul Refugiilor care ducea la Toledo, îi dădu pinteni ca să-l îndemne la galop întins și să înceapă o cursă frenetică în care comanda numai violența călărețului. Două leghe fură de ajuns. În ciuda frigului iernii, calul era asudat la trecerea peste podul de la Alcolea; răsufla pe nări, dar, mai cu seamă, se lăsase în voia pintenilor. De acolo, merseră la pas; îi mai rămâneau aproape șaizeci de leghe până la Almansa și era o călătorie lungă și anevoioasă, așa cum avusese ocazia să constate în urmă cu câteva luni, după un drum la Granada pentru lucrarea despre martirologiu. Noul arhiepiscop, don Pedro de Castro, continua să-i comande rapoarte, așa cum făcuse și defunctul său predecesor.

Castillo fusese cel care îl sfătuise să se îndrepte spre Jarafuel. Acest sat, ca și Teresa și Cofrentes, era situat la hotarul occidental al regatului Valenciei, la miazănoapte de Almansa, într-o vale mănoasă ale cărei ape aveau să se împreuneze cu râul Júcar; de cealaltă parte a văii se înălța podișul La Muela de Cortes. Important era că localitățile acelea erau majoritar morisce.

– N-am pergamente vechi, se plânsese el la vizita sa anterioară la Granada într-o întâlnire cu don Pedro, Miguel de Luna și Alonso del Castillo în Salonul Auriu, sub reflexiile verzi și aurii ale tavanului în casete. Pentru moment, scriu totul pe hârtie obișnuită, dar...

N-ar trebui să folosim pergamente, argumentase Luna, care tocmai publicase prima parte a lucrării sale *Adevărata istorie a regelui Rodrigo,* dând naștere unei polemici înverșunate între intelectualii din întreaga Spanie. Din nefericire pentru scriitor, opiniile cele mai nefavorabile față de perspectiva arabă pozitivă pe care o propunea în opera sa, îl aveau în frunte tocmai pe un morisc, călugărul iezuit Ignacio de las Casas. Unii intelectuali, adăugase Luna, au calificat pergamentul de la turnul Turpiana drept fals, argumentând că nu este vechi...

– Ba este cât se poate de vechi, îl întrerupsese Hernando cu un zâmbet, cel puțin de pe vremea lui al-Mansur.

– Așa este, dar tot nu-i destul de vechi, intervenise Castillo. Să utilizăm alt material care să nu fie hârtie sau pergament: aur, argint, aramă...

– Sau plumb, sugerase don Pedro. Este ușor de obținut și se folosește mult în orfevrărie.

– Grecii scriau și ei pe plăci de plumb, menționase Luna, este un material bun. Nimeni nu va putea spune dacă este vechi sau actual, mai cu seamă dacă îl trecem printr-o baie de bălegar, așa cum a făcut prietenul nostru cu cel de la Turpiana.

Hernando se alăturase zâmbetelor tovarășilor săi.

– În regatul Valenciei, la Jarafuel, spusese Castillo, cunosc un orfevru care, în ciuda interdicției, continuă să lucreze în secret bijuterii morisce. Îl cunosc și pe învățatul în legea musulmană din sat. Amândoi sunt de încredere. Binilit, orfevrul, se ocupă cu realizarea de mâini ale Fátimei și de medalioane cu lună și cu inscripții în arabă pentru botezul nou-născuților. Fabrică și brățări de picior, brățări de mână și coliere pe care gravează versete din Coran și minunate simboluri morisce, precum cele pe care le purtau femeile noastre înainte de cucerirea creștină. Sunt sigur că va fi dispus să treacă scrierile acelea pe plăci de plumb.

– Unele sunt în latină, explicase atunci Hernando, dar pentru altele, cele scrise în arabă, am utilizat niște complicate caractere ascuțite la capete, cu o caligrafie necunoscută, inventată de mine însumi, bazându-mă pe imaginea vârfurilor stelei de pe Sigiliul lui Solomon[1]: simbolul unității. Am vrut să mă îndepărtez de orice stil ulterior nașterii profetului Isa.

Don Pedro încuviințase încântat; Luna răsplătise ideea cu două aplauze politicoase.

– Te asigur că meșterul Binilit, insistase Castillo, are destulă îndemânare ca să graveze în plumb orice scriere pe care i-am prezenta-o.

Hernando putuse să constate iscusința lui Binilit la vizita sa anterioară la Jarafuel. Îl căutase pe Munir, învățatul satului, un

[1] Denumit și Steaua lui David, este unul dintre simbolurile iudaismului. (n.tr.)

bărbat surprinzător de tânăr pentru responsabilitatea pe care o purta pe umeri, și o porniseră împreună spre micuțul atelier al bătrânului orfevru. Când ajunsese, Binilit lucra la o mână a Fátimei ce-i fusese comandată pentru o nuntă: așezase o plăcuță de argint pe o matriță scobită în fier și, peste ea, o altă plăcuță de plumb care fusese ciocănită cu precizie până când extrăsese bijuteria, curată și netedă, pe care începuse să graveze desene geometrice. Între timp, învățatul, înștiințat deja de Castillo, îi dădea lămuriri cu privire la ce se aștepta din partea lui.

– Este vorba despre o lucrare secretă de care poate depinde viitorul neamului nostru pe aceste meleaguri, sfârșise Munir prin a-i spune.

Binilit încuviințase și pentru prima dată își abătuse atenția de la bijuterie.

Captivat de măiestria argintarului, Hernando profitase de momentul acela pentru a se delecta cu munca acestuia. Binilit îl încurajase să ia piesa de argint; Hernando se gândise că seamănă cu mâna Fátimei pe care o ascundea cu atâta râvnă în bibliotecă. O cântărise în palmă. Poate că era ceva mai ușoară. Lăsase buricele degetelor să-i alunece pe desenele neterminate. Ce fată o va purta în secret? La ce evenimente va fi martoră podoaba aceea? Propriile amintiri cu Fátima îi smulseseră un zâmbet nostalgic.

– Îți place? îl întrebase Binilit readucându-l la realitate.

– E minunată.

Rămăseseră câteva clipe tăcuți.

– Lasă-mă să văd scrierile acelea, îl rugase argintarul.

Hernando pusese mâna Fátimei la locul ei și îi înmânase meșterului hârtiile pe care le adusese cu el. Acesta le examinase: mai întâi, cu o anumită neplăcere, dar apoi, după ce privise cu atenție Sigiliile lui Solomon desenate pe mai multe scrieri, caracterele ascuțite la capete cu care apăreau trasate literele arabe și după ce descifrase câte o frază la întâmplare, își făcuse ochii mici și se cufundase în hârtii, de parcă i s-ar fi propus o provocare.

– Sunt douăzeci și două de texte scrise, îi explicase Hernando. Unele, după cum ți-ai dat seama, au o singură filă; altele sunt mai extinse.

Orfevrul verificase hârtiile de mai multe ori, întinzându-le pe mica masă de lucru, socotind în minte întinderea lor, imaginându-și cum vor arăta gravate pe plăcile de plumb. Deodată, își ațintise privirea pe niște foi cu caractere ilizibile care nu erau scrise nici în latină, nici în ciudata caligrafie arabă utilizată de Hernando.

– Și asta? întrebase el.

– O numesc Cartea Mută. Nu are sens. După cum o să vezi, caracterele ei sunt total indescifrabile; mi-a venit greu să născocesc litere fără sens. În altă carte... – Hernando răscolise printre hârtii – ... în asta, în *Istoria adevărului evangheliei,* se anunță că mai târziu se va face cunoscut conținutul Cărții Mute; cele două se completează, continuase Hernando să explice. Șovăise dacă să le spună sau nu că acel conținut va fi chiar evanghelia lui Barnaba; până la urmă, hotărâse să nu o facă. Dar aceasta se va întâmpla în ziua în care creștinii vor fi pregătiți să primească adevăratul mesaj, cel care nu fusese falsificat de către papistași, cel care dovedește că există doar un singur Dumnezeu.

În vreme ce Binilit încuviința în șoaptă, Hernando lăsase în suspensie ideea care îi călăuzise pașii: cărțile acelea de plumb urmau să fie o iscusită șaradă elaborată în jurul unei figuri centrale, Fecioara Maria. Citite una după alta, ele aveau să conducă la un final aparent fără ieșire: Cartea Mută, sau Evanghelia Fecioarei, scrisă într-o limbă de neînțeles, care avea să-i lase perplecși pe cei care o vor studia. Dar, așa cum tocmai îi explicase lui Binilit, pe o altă placă de plumb se anunța apariția unui text care avea să lămurească misterul. Acela va fi evanghelia lui Barnaba, pe care el o păstra cu atâta sârg. Când plăcile de plumb vor fi acceptate și, odată cu ele, acea Carte Mută enigmatică, evanghelia lui Barnaba, cu conținutul ei apropiat islamismului, va străluci ca singurul adevăr de netăgăduit.

– Bine, convenise argintarul întrerupându-i gândurile. O să vă anunț când vor fi gata.

Hernando își dusese mâna la pungă ca să plătească lucrarea, dar meșterul îl oprise.

– Nu iau pentru bijuteriile mele mai mult decât îmi este necesar ca să duc o viață sobră și cumpătată; sunt de-acum bătrân. Singurul lucru pe care îl cer este ca musulmanii să poată purta în continuare podoabele strămoșilor lor. Așa că îmi vei plăti atunci când creștinii vor accepta cuvântul revelat.

În această a doua călătorie, Hernando ajunsese la Jarafuel după patru zile de drum în care se alăturase caravanelor de negustători sau de cărăuși pe care le întâlnea la hanurile unde înnopta. Drumurile acelea puteau rezerva întâlniri neplăcute cu cete de tâlhari, dar și cu tot soiul de oameni care le frecventau: o puzderie de călugări și de sacerdoți care se deplasau între mănăstiri, păpușari care mergeau din sat în sat oferind spectacole, străini și țigani, haimanale și un puhoi de cerșetori expulzați din orașe și care cereau de pomană de la călători și pelerini.

În cea de-a treia zi, Hernando înnoptă în Almansa. Acolo trebuia să părăsească străvechea și mult circulata cale romană, pentru a pătrunde adânc de-a lungul a cinci leghe de cărări, și voia să o facă în timpul zilei.

A doua zi, fiind deja pe drum, Ucenicul fusese cel care se speriase și îi dăduse de știre despre pericol. Mergea la pas pe o potecă neumblată de-a lungul văii mănoase înconjurate de munți înalți; castelul de la Ayora se înălța sub ochii lui, pe un pisc, la o leghe depărtare. Se auzeau doar pașii calului în momentul în care acesta își ciuli urechile și dădu semn că nu vrea să meargă mai departe. Hernando scrută împrejurimile: nu se auzea nici o mișcare, dar Ucenicul mergea împotrivindu-se, atent, încordat, întorcând urechile, țepene, într-o parte și într-alta. Calul părea să i-o ceară, pentru că exact în momentul în care hotărî să se încreadă în instinctul animalului, chiar înainte de a înfige pintenii

în el, Ucenicul se lansă înainte în galop întins; Hernando se întinse pe gâtul lui. Doar la câțiva pași mai încolo, pe ambele părți ale drumului, se iviră mai mulți oameni înarmați, ale căror chipuri nu reuși nici măcar să le zărească. Unul dintre ei se plasă sfidător în mijlocul potecii cu o spadă veche în mână. Hernando strigă și îi dădu cu putere pinteni Ucenicului. Bărbatul șovăi, dar alese să se dea la o parte din galopul dezlănțuit al animalului; cu toate acestea, Hernando, cu privirea ațintită asupra spadei ruginite a tâlharului, curmă galopul Ucenicului exact în dreptul atacantului său pentru a lansa calul asupră-i și a-l împiedica astfel să-l lovească în trecere cu spada. Ucenicul răspunse cu vioiciune, de parcă ar fi fost vorba să evite coarnele unui taur, iar tâlharul căzu ceva mai încolo de drum. Apoi, reluă galopul și Hernando se aplecă din nou pe gâtul calului, ca se ferească de două focuri de archebuză. Proiectilele șuierară prin aer, foarte aproape de el.

– Zburătorul poate fi mândru de tine, îl felicită după aceea, lovind ușor cu palma peste grumazul calului, când ajunseră deja sub zidurile castelului de la Ayora.

Își continuă drumul până la Jarafuel, unde ajunsese fără nici un alt incident. Îl căută pe tânărul învățat în legea musulmană și, împreună cu acesta, se îndreptă spre atelierul lui Binilit. Îl lăsară pe Ucenic legat într-o mică grădină situată în spatele casei lui Munir.

– Ai venit singur? îl întrebă musulmanul când mergeau spre atelier.

– Da. Și pe deasupra am avut o întâlnire neplăcută în dreptul castelului de la Ayora...

– Nu de asta întrebam, îl întrerupse învățatul, dar voi căuta pe cineva care să te însoțească la întoarcere măcar până la Almansa; eu însumi o pot face. Nu. Spuneam asta pentru că nu știu cum vei duce tu singur ceea ce a pregătit meșterul Binilit. A făcut o treabă grozavă.

Hernando nu prevăzuse că una era să transporte hârtii, și alta, foarte diferită, să ducă plăci de plumb, așa că la Córdoba se

mărginise să ia niște desagi pe care le atârnase de crupa Uceniculuși le legase de partea din spate a șeii. Ajuns în atelierul lui Binilit, nu se putu împiedica să nu-i scape un fluierat de uimire la vederea lucrării pe care i-o arăta orfevrul: erau vreo sută sau două sute de plăci... Poate și mai multe. Erau medalioane de plumb de aproape o jumătate de palmă diametru pe care meșterul gravase scrierile furnizate de Hernando. Erau îngrămădite în stive într-un colț din atelier. Era cu neputință să transporte tot acel volum și toată greutatea în niște simple desagi!

Luă la întâmplare unul dintre medalioane, primul dintr-o stivă: *Cartea fundamentelor Bisericii,* o intitulase Hernando în scrierile sale. Cântări medalionul de plumb în palmă și apoi observă lucrarea orfevrului. Magnifică! Binilit transferase cu precizie literele ascuțite la capete pe plăcuța aceea.

– Maria nu a cunoscut păcatul originar, spuse învățatul pe un ton sentențios. Hernando se întoarse spre el. Am petrecut multe zile aici, explică el, citind... mai curând încercând să interpretez scrierile tale. Ai omis semnele de punctuație și vocalele.

– Pe vremea aceea nu se utilizau încă. Învățatul deschise gura să intervină, dar Hernando continuă să vorbească.

Binilit asculta cu atenție.

– De altfel, mesajul nostru nu trebuie să fie direct, trebuie să plutească în ambiguitate. Altminteri, creștinii ar respinge numaidecât cărțile.

– Dar referirile la Maria sunt clare, argumentă Munir.

– În această privință, nu e nici o problemă. Creștinii vor accepta fără șovăire intervenția Fecioarei, afirmă Hernando categoric. Figura Mariei este probabil singurul punct de legătură între cele două religii care n-a fost încă întinat. În plus, în Spania există un apel insistent pentru ca Biserica să ridice, o dată pentru totdeauna, la gradul de dogmă a credinței zămislirea fără de păcat a Mariei. Textele sprijină această idee, așa că le vor utiliza. După cum vei fi constatat, Maria devine personajul central al tuturor cărților. Ea se află în posesia mesajului divin, pe care îl

transmite lui Iacob și celorlalți apostoli după moartea lui Isa; ea este cea care îi poruncește lui Iacob să creștineze Spania și tot ea îi înmânează o evanghelie, Cartea Mută, indescifrabilă, care va ieși într-o zi la lumină, când creștinii vor înțelege că papii lor au subminat cuvântul lui Dumnezeu. Toate acestea vor veni prin intermediul unui rege al arabilor.

– Ce câștigăm în cazul în care creștinii nu vor izbuti să înțeleagă mesajul? întrebă atunci orfevrul. L-ar putea interpreta după bunul lor plac.

– Și o vor face. Să n-aveți nici o îndoială, afirmă Hernando.

Binilit deschise mâinile înspre stivele de medalioane, ca și cum s-ar fi simțit aproape frustrat după atâta muncă.

– Asta este ceea ce ne interesează, Binilit, încercă să-l liniștească Hernando. În cazul în care creștinii vor interpreta toate aceste cărți după bunul lor plac, se vor vedea siliți să recunoască faptul că atât Sfântul Cecilio, patronul Granadei, cât și fratele său, Sfântul Tesifonte, erau arabi; amândoi au venit cu Iacob să creștineze Spania. Patronul Granadei, un arab! Oricât de mult ar încerca, nu vor putea să ia drept bune unele părți ale cărților și să nu le ia în seamă pe celelalte care s-ar putea să nu-i intereseze. Vor trebui să recunoască, de asemenea, așa cum spune Fecioara Maria, că limba arabă este cea mai înălțătoare dintre toate limbile. Ca să facă uz de conținutul cărților, vor trebui să recunoască aceste idei și încă multe altele care apar în ele. Este o bună metodă de apropiere între cele două popoare; poate că vom reuși să facem să ni se ridice interdicția de a vorbi în limba noastră. Și mai mult decât atât, dacă Sfântul Cecilio era arab, ce rost are această ură față de neamul nostru? Munir încuviință, căzut pe gânduri. Vor fi mulți cei care vor trebui să-și reconsidere scrierile și opiniile. Creștini și musulmani credem în același Dumnezeu! Asta este ceva pe care cei mai mulți dintre oamenii de rând nu o știu și pe care sacerdoții lor le-o ascund, disprețuindu-l în mod constant pe Profet. Dar în orice caz, Binilit, toate astea reprezintă doar încă un pas după povestea de la

Turpiana; nu este cel decisiv. În momentul în care va ieși la lumină adevăratul conținut al Cărții Mute, evanghelia care n-a fost falsificată de către papi, toate aspectele ambigue incluse în textul multora dintre aceste cărți, ca de pildă succesivele mărturisiri musulmane de credință și natura lui Isa, vor trebui să fie interpretate potrivit credințelor noastre.

– Dar cum se va putea cunoaște conținutul unei cărți indescifrabile? întrebă argintarul.

– Acest text nu va putea fi descifrat, explică Hernando. Pentru noi e de-ajuns să fie acceptat ca Evanghelie a Fecioarei. Dacă vor accepta cărțile de plumb, creștinii vor trebui să accepte și venirea acelui rege arab care se vestește în ele și pe care îl va face cunoscut adevărata evanghelie, aceea pe care nici un papă sau evanghelist nu a putut să o falsifice. Și nimeni nu va putea susține că tot ce afirmă această evanghelie este în contradicție cu conținutul Cărții Mute... Astfel, cercul se va închide: Cartea Mută, sau Evanghelia Fecioarei, care va fi rămas o enigmă, își va găsi soluția în evanghelia aceea sosită de pe meleaguri arabe. Nimeni nu va putea să o pună sub semnul întrebării pe aceasta din urmă, fără să le pună la îndoială pe toate cele anterioare, care vor fi fost deja acceptate.

„Atunci, nimeni nu va putea să pună sub semnul întrebării evanghelia lui Barnaba", spuse Hernando în sinea lui.

Hernando își petrecu noaptea acasă la Munir, unde avu ocazia să se roage cu învățatul, lucru pe care nu-l mai făcuse de multă vreme. Apoi, se cufundară într-o conversație deschisă și profundă care se prelungi până la ore târzii din noapte. În zonele acelea îndepărtate din regatul Valenciei, credințele lor se păstrau mai vii. Seniorii, interesați doar de beneficiile pe care li le furnizau moriscii, se arătau indulgenți față de modul lor de viață și nu exista sacerdot în stare să-i creștineze.

De dimineață, Munir însuși împreună cu doi tineri morisci îl însoțiră până în apropiere de Almansa, unde ajunseră când se

lăsa noaptea. Hernando se îndreptă spre oraș în căutarea unui han și a unor însoțitori cu care să o pornească la drum până la Granada; moriscii, în ciuda frigului iernii, se pregăteau să înnopteze sub cerul liber, ascunși, întrucât nu dispuneau de autorizațiile necesare pentru a părăsi localitatea Jarafuel.

– Călăuzitorul să te însoțească și să-ți arate drumul cel drept, îi ură învățatul la despărțire.

Îi luă patru zile să ajungă la Granada. Fusese însoțit pe rând de negustători, călugări și soldați care se îndreptau spre Murcia sau spre orașul Alhambrei. În desagi, purta ceva mai mult de douăzeci de medalioane de plumb alese cu grijă din mulțimea celor gravate de Binilit. Optase pentru două cărți: *Fundamentele Bisericii* și *Esența lui Dumnezeu,* precum și pentru o serie de plăci de plumb care anunțau martiriul mai multor discipoli ai lui Iacob, între care și cel al Sfântului Cecilio, scriere în care Hernando inclusese o referire la descoperirea din turnul Turpiana, șiretlic prin care încerca să confere pergamentului credibilitatea pe care unii cărturari o puneau în continuare la îndoială.

Înainte de a pleca, îi promisese orfevrului că el sau prietenii săi din Granada se vor ocupa să preia restul plăcilor de plumb. De-a lungul acelor zile de călătorie, se grozăvi în public cu lucrările sale pentru arhiepiscopia Granadei, arătând autorizația care îi permitea să se deplaseze liber și câteva scrieri despre ceea ce calificase drept crimele atroce din Alpujarras și pe care le avea în desagi, ca să ascundă plăcile de plumb. Cine ar fi îndrăznit să scotocească în ele, știind că acestea conțin scrieri despre martirii din Alpujarras?

În orice caz, nu se despărți de desagi, iar în refugiile de pe drum dormea cu capul pe ele.

Pierdu o zi întreagă la Huéscar, localitate în care ajunsese într-o sâmbătă pe înserat. Duminică merse la liturghie și lăsă să treacă restul dimineții așteptând ca preotul să adeverească îndeplinirea obligațiilor sale religioase, document pe care trebuia să i-l prezinte parohului de la biserica Sfânta Maria la întoarcerea

sa la Córdoba. În timpul așteptării în biserică, trei călugări franciscani desculți, aflând de la preot că era în trecere spre Granada, îi oferiră companie, întrucât aveau același drum.

– După cum veți înțelege prea bine... – argumentă el când își justifică prin martirologiul din Alpujarras călătoria și franciscanii îi ceruseră să-i vadă scrierile – ... sunt confidențiale. Până când arhiepiscopul nu-și va da avizul asupra lor, nimeni nu trebuie să le citească.

Astfel că Hernando realiză ultima parte a călătoriei însoțit de acei trei franciscani care, în ciuda frigului cumplit al iernii, purtau doar o grosolană rasă cafenie țesută din lână ordinară, de culoare pământie, simbolul umilinței. Pe drum, arătându-i o autorizație specială, îi explicară că trebuie să obțină un permis din partea superiorului provincial al ordinului ca să nu meargă desculți și să folosească niște sandale deschise în partea lor superioară. În timpul celor două zile cât mersese alături de ei, fu surprins de austeritatea și extrema sărăcie în care trăiau „desculții", care profitau de orice întâlnire ca să ceară de pomană. Îi admiră pentru hrana lor frugală și modul lor stoic de viață, după obiceiul căruia dormeau direct pe pământ.

Își luă rămas-bun de la călugări la intrarea în Granada, mai sus de Albaicín. De acolo, coborî pe cheiul râului Darro înspre Piața Nouă și casa Țevilor de Tun. Lăsă la dreapta versantul pe care se ridicau conacele din Granada, învăluite în ceață în ziua aceea de iarnă. Oare ce mai făcea Isabel? Trecuseră șapte ani de când n-o mai văzuse. În călătoriile sporadice pe care le făcuse în acest răstimp la Granada pentru a-i întâlni pe don Pedro, pe Miguel de Luna sau pe Alonso del Castillo, sau ca să predea vreo scriere despre martiri, nu voise să mai insiste, respectând refuzul învăluit în lacrimi cu care se despărțise de el la ultima lor întâlnire, la ieșirea din biserică.

Îl îmboldi pe Ucenic să grăbească pasul. Șapte ani! Da, se desfăta cu roșcata de la bordel, chiar și cu vreo altă femeie, dar nu reușise niciodată să uite ultima noapte pe care o petrecuse cu

Isabel, când, amândoi în pat, aproape că ajunseseră în al nouălea cer. I se păru că vede prin ceață terasa de la conacul judecătorului care se deschidea spre malul râului Darro. Cu privirea ațintită asupra terasei, simți brusc o slăbiciune în tot trupul și își sprijini mâinile de greabănul calului care, lăsat liber, se oprise să pască iarba ce răsărea pe marginea drumului, cu apele râului Darro curgând la picioarele sale. Lucrase din greu pentru Dumnezeul lui, dar cu ce se alesese? Doar cu amintiri... legate de Isabel, frumoasă și senzuală; legate de ființele iubite care muriseră: mama sa, Hamid... Fátima și micuții lor. Viața lui se concentrase asupra unui vis: împăcarea celor două religii învrăjbite și demonstrarea supremației Profetului. Pentru ce? Pentru cine? Cine îi va fi recunoscător? Comunitatea care îl respingea? Pasul următor după Turpiana fusese deja făcut. Și acum? Și dacă nu va avea succes? Fátima! Ochii negri migdalați ai fetei îi reîn-viară în amintire; zâmbetul ei; caracterul ei hotărât; podoaba de aur atârnându-i între sâni și nopțile de dragoste trăite alături de ea. Hernando nu făcu nimic să împiedice o lacrimă care-i curgea pe obraz lăsând gândurile să-i zboare spre Francisco și Inés jucându-se în grădina casei din Córdoba, studiind cu Hamid, învățând, râzând sau privindu-l în tăcere, atenți și fericiți.

Avea nevoie să o spună! Avea nevoie să se audă pe sine însuși recunoscând adevărul.

– Singur. Sunt singur, șopti el atunci cu o voce stinsă, trăgând de hățuri pentru ca Ucenicul să înceteze să mai pască și să o pornească din nou la drum.

Între timp, în casa din Córdoba, Miguel continua să o întâlnească pe Rafaela în fiecare noapte, dar poveștile pe care i le spunea nu se mai refereau la ființe fantastice, ci aveau un singur protagonist: Hernando, stăpânul lui, chipeșul proprietar al casei. Rafaela asculta năucită relatările tânărului infirm. Hernando fusese un erou, salvase copile în timpul războiului, luptase și supraviețuise multor primejdii. Aproape că plânsese când Miguel îi

povestise moartea soției și a copiilor lui de mâna unor bandiți sângeroși... Iar el zâmbea cu o oarecare tristețe, văzând cum tânăra aceea, aproape fără să-și dea seama, începea să se simtă fermecată de protagonistul poveștilor sale.

60

Hernando hotărâse să nu rămână în Granada mai multă vreme decât ar fi avut nevoie ca să predea plăcile de plumb. După șapte ani de studiu și de muncă, exact în momentul în care își pusese lucrarea la dispoziția lui don Pedro, a lui Luna și a lui Castillo, care îl așteptau în casa Țevilor de Tun, îl năpădiră îndoielile în legătură cu posibila utilitate a eforturilor și a muncii sale.

Cei trei bărbați luară medalioanele cu solemnitate și le trecură din mână în mână, absorbiți de conținutul lor. Hernando îi lăsă în pace, chiar se îndepărtă de ei câțiva pași și se așeză în fața unei ferestre din Salonul Auriu. Se pierdu în contemplarea mănăstirii franciscanilor care se ridica peste drum de palatul Țevilor de Tun. „O fantezie?" se întrebă el atunci. Întreaga țară era invadată de legende, mituri și basme. Le citise și le studiase; el însuși reușise să copieze sute de profeții morisce, dar toate acestea pătrundeau doar în mințile credule ale unui popor ignorant, fie el creștin ori musulman, care se simțea atras de tot soiul de farmece și vrăji.

În urmă cu doar câteva zile, la Jarafuel, unde, de cealaltă parte a văii, se vedea podișul Muela de Cortes, când vorbeau despre viitorul moriscilor din Spania, Munir îi relatase despre o profeție pe care Hernando nu o cunoștea și care era foarte răspândită prin acele ținuturi: localnicii credeau că într-o zi va veni să-i elibereze cavalerul maur al-Fatimi sau Alfatimí care stătea ascuns prin munții aceia încă de pe vremea regelui Iacob I Cuceritorul, în urmă cu mai bine de trei sute de ani.

– Dar oamenii nu se pun de acord, se văitase tânărul învățat în legea musulmană, dacă acel cavaler maur este tânăr, ori tânăr este doar calul său; sunt unii care susțin că amândoi sunt tineri: și calul, și cavalerul.

Un cavaler tânăr cu vârsta de peste trei sute de ani care va veni să-i salveze... Câtă naivitate!

Se întoarse spre tovarășii săi din Salonul Auriu, care examinau minuțios plăcile de plumb. Clătină din cap înainte de a privi din nou pe fereastră. Plăcile de plumb erau ceva foarte diferit. Nu era vorba de simple profeții. Erau chemate să schimbe lumea credințelor religioase, să submineze fundamentele Bisericii Creștine. Episcopi, sacerdoți, călugări și intelectuali, oameni docți și instruiți se vor arunca asupra conținutului lor. Povestea va ajunge cu siguranță chiar până la Roma! Era un lucru pe care și-l propusese niciodată atunci când lucra, lăsând să-i zboare imaginația ca să asocieze tradiții, povești și legende despre Fecioară, împletind viețile sfinților și ale apostolilor, circulând prin ambiguitatea uneia sau alteia dintre religii, lăsând pe ici, pe colo greșeli de limbă. Cine era el să schimbe cursul istoriei? Oare Allah să-l fi luminat? Pe el? Ucenicul de cărăuș dintr-un sat umil din Alpujarras? „Închipuitule! Îngâmfatule!" se gândi el. Atunci, își aminti tot ce consemnase în scris pe acele mici medalioane și i se păru grosolan, banal, simplist, echivoc...

– Minunat!

Se întoarse tresărind.

Don Pedro, Luna și Castillo zâmbeau. Minunat! Exclamase Alonso del Castillo; apoi, ceilalți doi se alăturară elogiilor. El de ce nu le putea împărtăși entuziasmul? Le spuse că trebuie să meargă să aducă restul plăcuțelor care mai rămăseseră în posesia lui Binilit. Le mai spuse că medalioanele trebuiau să fie însoțite de oase și de cenușă, pe care el nu putuse să le aducă de la Córdoba. Îi rugă ca, în numele lui, să predea scrierile despre martiri consiliului catedralei. Castillo îi ceru încă o dată copia evangheliei lui Barnaba, dar nu, nu o avea. O distrusese atunci

când fusese dat afară din palatul ducelui și nu se mai deranjase să o transcrie din nou; nu i se păruse lucrul cel mai important, iar studiul și redactarea plăcilor de plumb îi ocupaseră tot timpul.

– Și de ce să nu facem cunoscut exemplarul pe care-l avem? Trebuie să trimitem evanghelia aceea la Sublima Poartă. Sultanul este cel chemat să o scoată la lumină, argumentă don Pedro, de parcă ar fi fost o necesitate stringentă.

Luna îl liniști pe nobil:

– Vor trece ani până când va fi nevoie de acest lucru. Pentru moment, păstreaz-o în continuare la loc sigur, dar acum, că ai încheiat această minunată lucrare în plumb, ți-ai putea consacra timpul transcrierii evangheliei, ca să o putem studia și noi. Ard de dorința de a o citi.

– Nu mi se pare înțelept să ne despărțim încă de documentul acela, argumentă Hernando la cuvintele lui Luna. O vom face doar atunci când vom avea vești că sultanul este dispus să sprijine planul nostru. Până acum, turcii nu s-au remarcat în mod special prin ajutorul dat neamului nostru.

Apoi, când ceilalți trei făceau speculații în legătură cu modul și cu locul în care vor aduce la cunoștința creștinătății medalioanele de plumb, Hernando îi anunță că se întoarce la Córdoba.

– Ai fost toată ziua căzut pe gânduri, observă Castillo. Nu pari să participi la iluziile noastre. Toate astea, adăugă traducătorul, arătând medalioanele de plumb, care zăceau pe masă, sunt rodul muncii tale, Hernando, o activitate de ani de zile. O lucrare excepțională. Ce-i cu tine?

El nu avea pregătit vreun răspuns anume. Șovăi. Își duse mâna la bărbie și se uită țintă la tovarășii săi.

– Mă năpădesc îndoielile. Am nevoie... nu știu. Nu știu de ce am nevoie. Dar poate că e preferabil ca în acest moment să nu mă mai amestec în munca voastră...

– Munca noastră? sări don Pedro. Tu ești făuritorul...!

Hernando îl rugă să tacă, făcându-i un semn liniștitor cu mâna.

– Da. Desigur. Eu n-o reneg, bineînțeles, dar am presentimentul că acum nu vă voi mai fi de prea mare ajutor.

– Ești pustiit, interveni atunci Miguel de Luna.

Hernando își ațintì ochii albaștri asupra lui.

– Te-ai golit. Ai muncit din greu și este normal să ți se întâmple așa ceva. Odihnește-te. O să-ți prindă bine. Ne vom ocupa noi.

– Mama mea s-a lăsat să moară din cauza acestui proiect, îi surprinse el atunci cu răspunsul.

Don Pedro, Miguel de Luna și Alonso del Castillo observară cum se crispează și cum luptă să-și stăpânească plânsul în prezența lor. Nobilul își plecă ochii, ceilalți doi se căutară din priviri.

Ea n-a putut suporta ideea că fiul ei se dăruise creștinilor, iar eu mă jurasem să nu dezvălui nimic din planul nostru.

Respiră adânc și vorbi cu un glas tremurător:

– Pentru moment, prieteni, ăsta e singurul lucru pe care l-am obținut de la aceste medalioane de plumb.

Hernando plesni din limbă ca să-l îmboldească pe Ucenic pe drumul de întoarcere la Córdoba. Plecase din Granada la răsăritul soarelui, fără să caute companie pentru lunga călătorie. La trecerea prin câmpia Granadei se ridică în picioare în scări și, privind în urma sa, observă culmile albe ale munților Sierra Nevada pe care le lăsa în spate. Era frig. Satele din zonele cele mai înalte din Alpujarras, de pe celălalt versant, probabil că erau și ele acoperite de zăpadă. Acolo își trăise copilăria, cu mama sa... și cu Hamid. Clătină din cap când un stol de sturzi-cântători care zburau foarte jos aproape că îi atinseseră capul. Îi văzu înălțându-se în zbor, de parcă s-ar fi pregătit să ajungă pe piscurile munților, dar, ceva mai încolo, se rotiră toți deodată și se întoarseră la semănături. Se instală din nou în șa și, cu hățurile lăsate liber pe greabănul Ucenicului, își frecă mâinile cu vigoare, făcu palmele căuș și își slobozi răsuflarea caldă asupra lor. Case și gospodării erau risipite pe pământurile fertile ale câmpiei și pe ici-colo se zăreau oameni care munceau pe ogoare. De la

distanță, câte unul ridica privirea la trecerea călărețului. Hernando scrută orizontul și oftă la vederea drumului lung și solitar care se deschidea dinaintea lui. Răsunându-i în urechi, tropotul ritmic al copitelor Uceniculului pe pământul întărit de ger i se prezentă drept singura sa companie.

Chiar și numai aruncându-i o privire, Miguel băgă de seamă tristețea și neliniștea stăpânului său. Îi aștepta întoarcerea cu nerăbdare ca să-i poată vorbi despre Rafaela, așa cum acesta, înainte de plecare, îi făgăduise că vor face, dar văzându-l în această stare nu îndrăzni și, în următoarele zile, se mărgini să încerce a-i stârni interesul în legătură cu noutățile petrecute în lipsa lui acasă, pe ogoare și în mica gospodărie de la țară. Ajunsese chiar să se certe cu Toribio din pricina dresajului violent la care îl supunea pe unul dintre mânji! îi explică mânios cu o ocazie, ridicând amenințător cârja.

– Îl maltrata fără motiv! strigă el. Îi înfigea pintenii, iar mânzul nu era în stare să înțeleagă ce voia de la el.

Dar nici măcar această dispută nu reuși să capteze interesul lui Hernando, care continua să fie chinuit de nostalgie, în ciuda ieșirilor sale călare și chiar a vreunei escapade nocturne la bordel.

– Stăpâne, răbufni într-o zi Miguel, care înainta spre el țopăind prin galeria care dădea în grădină, știi povestea cu motanul care voia să se suie pe un cal?

Hernando se opri din mers. Țăcănitul cârjelor încetă să se mai audă în spatele lui.

– Era un motan de culoare brună...

– Știu povestea, îl întrerupse Hernando. Te-am auzit când i-o spuneai mamei mele la hanul Mânzului. Este vorba despre un nobil cavaler pe care vrăjitoarele cele rele l-au prefăcut într-un motan și care putea scăpa de farmece doar dacă reușea să călărească și să struneasca un cal de război. Dar nu-mi amintesc sfârșitul, poate că n-am mai fost atent.

– Dacă o știi pe asta, atunci poate că ar trebui să ți-o povestesc pe cea despre cavalerul care trăia închis într-un turn, mereu singur...

Miguel lăsă fraza în aer, cu bună știință.

Hernando răsuflă. Trecură câteva clipe.

– Cred că n-o să-mi placă povestea asta, Miguel.

Poate că nu, dar ar trebui s-o auzi... Cavalerul...

Hernando îl făcu să tacă cu un gest.

Ce vrei să-mi spui, Miguel? întrebă el cu o înfățișare serioasă.

– Că nu e bine să fii singur! replică acesta, ridicând vocea. Acum ți-ai terminat treaba. Ce-ai de gând să faci? Să-ți petreci ziua închis în această încăpere, înconjurat de hârtii? Nu ți-ar plăcea să te recăsătorești? Să ai copii?

Hernando nu răspunse. Miguel, cu un gest plictisit, se întoarse cu spatele și se îndepărtă, șchiopătând în cârjele sale.

Dar Hernando căută din nou refugiu în bibliotecă. În intimitatea încăperii privi cele aproape trei sute de cărți de care făcuse rost vreme de șapte ani, cât muncise la plăcile de plumb, toate rânduite cu grijă pe rafturi. Încercă să recitească vreuna, dar fără succes; nu trecea mult timp și se simțea deja obosit. Încercă, de asemenea, să se cufunde în studiul caligrafiei, dar condeiul se mișca stângaci pe hârtie. Părea să-și fi pierdut legătura spirituală care îl unea cu Allah atunci când desena caracterele chemate să-l preamărească. Hernando luă cu delicatețe ultimul condei pe care îl pregătise și îi verifică vârful ușor încovoiat; era bine tăiat... Deodată, își dădu seama: legătura cu Allah! Lovi masa de scris cu pumnul. Asta era!

Astfel că, a doua zi, Hernando o porni spre moschee. Mai întâi, făcuse acasă abluțiunile obligatorii. Era oare cu putință să fi uitat de Dumnezeul său? se gândi el pe parcursul scurtului traseu până la Poarta Iertării. Trecuseră șapte ani de când scria întruna despre Fecioară, despre Sfântul Apostol Iacob și despre nenumărați sfinți și martiri sosiți în acele regate. Intenția lui

fusese bună, dar toată munca aceea... să-i fi putut oare submina propriile credințe, puritatea convingerilor sale? Simțea că are nevoie să se instaleze dinaintea *mihrab*-ului, oricât de mult va fi fost profanat de către creștini, chiar și în picioare, în tăcere. Dacă *taqiya* le permitea să-și ascundă credința fără ca prin aceasta să se poată considera că păcătuiesc sau că o reneagă, de ce să nu se roage tot pe ascuns în moschee? Acolo, în spatele sarcofagului marelui guvernator al provinciei de frontieră, don Alonso Fernández de Montemayor, se afla unul dintre cele mai splendide lăcașuri de cult create de adepții Profetului de-a lungul întregii istorii. Trecu de Poarta Iertării și traversă grădina; pereții galeriilor care o înconjurau încă mai erau împodobiți cu nenumărate tunici ale celor condamnați de Inchiziție, cu numele și păcatele acestora înscrise pe ele, iar refugiații trândăveau și căutau adăpost de frigul acelei dimineți plumburii. Pădurea de minunate arce ale moscheei îi aduse un suflu de tihnă. Merse prin templu fără grijă. Sacerdoți și credincioși se mișcau în interior și, pe ici-colo, în capelele laterale, se oficiau liturghii și slujbe. Lucrările la transept și în cor fuseseră întrerupte de ani de zile și erau în continuare oprite, așteptându-se construirea lanternoului, a cupolei acestuia, a corului și a bolții care trebuia să-l acopere. Creștinii erau zgârciți față de Dumnezeul lor, se gândi el plimbându-se printre lucrările neterminate: episcopi și regi trăiau în opulență, dar preferau să irosească banii mai curând pe lux, decât să-i repartizeze lăcașurilor de cult.

„Oh, voi ce credeți!"[1] i se păru că citește intrând în *mihrab*, prin tencuiala de ipsos cu care creștinii voiau să ascundă cuvântul revelat. Era vorba despre începutul celei de-a cincea sure a Coranului, scris cu caractere cufice pe cornișa pe sub care se ajungea la locul sacru. Apoi, în tăcere, continuă să recite: „Când vă ridicați la rugăciune..."[2]

[1] Coranul 5, 6, *op. cit.*, p. 84. (n.tr.)
[2] *Ibidem*. (n.tr.)

Atunci, când se ruga, a înțeles, ca și cum Allah i-ar fi răsplătit devoțiunea: adevărul, cuvântul revelat și cioplit în marmura dură și prețioasă era ascuns sub un strat de tencuială ordinară de ipsos, gata să cadă la cea mai slabă lovitură! Oare nu cumva era chiar aceasta situația împotriva căreia voia el să lupte prin cărțile de plumb? Adevărul, unicul adevăr, supremația islamului ascunsă în spatele cuvintelor și al manevrelor papistașilor și sacerdoților; o ficțiune care avea să se năruie odată cu dezvăluirea Cărții Mute, la fel cum o putea face și fragilul strat de tencuială care ascundea cuvântul revelat în *mihrab*-ul moscheei din Córdoba. Apoi, își ridică privirea spre arcele duble puse peste altele simple sprijinite pe zveltele coloane de marmură: puterea lui Allah cădea greu asupra credincioșilor săi, spre deosebire de ceea ce se întâmpla la creștini, care căutau temelii ferme. Greutatea voinței divine asupra unor simpli credincioși ca el. Își umplu pieptul cu acea fantastică certitudine, stăpânindu-și în același timp strigătele cu care dorea să continue să se roage la singurul Dumnezeu și își strânse buzele, pentru ca nici măcar șoaptele să nu-i poată fi auzite.

În aceeași zi, pe colina Valparaíso din Granada, doi căutători de comori, dintre nenumăratii care străbăteau acele ținuturi pe urmele bunurilor de preț abandonate de morisci la ieșirea lor precipitată din acea zonă muntoasă, găsiră într-una dintre cavernele unei mine părăsite de pe culme, ceva mai sus de Albaicín, o ciudată și nefolositoare placă de plumb scrisă într-o latină aproape indescifrabilă.

Descoperirea, de neînțeles pentru căutătorii de comori, a ajuns pe mâinile Bisericii și a fost predată unui iezuit care, de îndată ce a tradus-o, a ajuns la concluzia că într-adevăr constituia o veritabilă comoară. Era vorba despre o inscripție funerară care menționa că acolo era îngropată cenușa Sfântului Martir Mesitón[1], executat la ordinul împăratului Nero și unul dintre cei

[1] Alt nume sub care este cunoscut Sfântul Tesifonte. (n.tr.)

șapte bărbați apostolici despre care vorbea legenda și ale cărui rămășițe nu fuseseră niciodată găsite. Numaidecât, arhiepiscopul don Pedro de Castro a poruncit să fie strânsă cenușa care se va găsi în cavernă și să se procedeze la excavarea și curățirea minelor ca să se poată căuta în continuare. În luna martie a aceluiași an, s-a găsit altă placă referitoare la înhumarea Sfântului Hesiquio, precum și mai multă cenușă și câteva oase umane calcinate. Înainte de sfârșitul lunii, a apărut *Cartea despre fundamentele Bisericii* și, la scurt timp, *Cartea despre existența lui Dumnezeu*. La 30 aprilie, în plin extaz religios din Săptămâna Mare, când locuitorii Granadei simțeau în propria carne și conștiință patimile lui Hristos, o copilă cu numele de Isabel a găsit o plăcuță ce adeverea martiriul Sfântului Cecilio, patronul Granadei și primul episcop al așezării Iliberis. Împreună cu plăcuța aceea au apărut și relicvele atât de râvnite și căutate ale sfântului.

Întreaga Granadă s-a dezlănțuit în fervoare religioasă.

După vizita aceea la moschee, Miguel observă la Hernando o schimbare favorabilă de atitudine. Zâmbea din nou și ochii săi albaștri își arătau strălucirea care îi caracteriza. Trebuia să vorbească cu el; situația Rafaelei era de-acum greu de suportat, întrucât tatăl ei, juratul don Martín, era pe punctul de a încheia o înțelegere cu una dintre numeroasele mănăstiri din oraș. Într-o seară, după cină, urcă anevoie scările până la biblioteca de la primul etaj, unde îl găsi pe stăpânul și prietenul său absorbit de caligrafie.

– Stăpâne, de mai multă vreme vreau să-ți vorbesc despre ceva.

O spuse din ușă, respectând spațiul acela pe care îl considera sacru. Așteptă ca Hernando să-și ridice privirea.

– Spune-mi. Ți se întâmplă ceva?

Miguel își drese glasul și intră șchiopătând în încăpere.

– Îți mai amintești de fata despre care ți-am vorbit înainte ca tu să pleci la Granada?

Hernando oftă. Uitase complet de promisiunea făcută lui Miguel. Nu știa ce putea dori Miguel de la el, nici de ce îi păsa atât de mult de fată, dar fără îndoială că figura îngrijorată a prietenului său, atât de diferită de obișnuita lui expresie veselă, indica faptul că povestea era de o anumită gravitate.

– Intră și ia loc, îi spuse zâmbind. Presimt că istoria va fi lungă... Hai să vedem, ce se întâmplă cu tânăra aceea? adăugă el, văzându-l pe Miguel înaintând în cârje, până se lăsă pe un scaun.

– O cheamă Rafaela, începu Miguel, și este disperată, stăpâne. Tatăl ei, membru al Curții cu Juri, are de gând s-o închidă într-o mănăstire.

Hernando deschise mâinile.

– Multe fete de creștini sfârșesc prin a se călugări de bunăvoie.

Dar ea nu dorește, replică Miguel numaidecât. Cârjele zăceau pe jos, de o parte și de alta a scaunului. Juratul nu vrea să ofere nici o sumă de bani mănăstirii, motiv pentru care viitorul care o așteaptă este acela de a fi servitoarea celorlalte călugărițe.

Hernando n-a știut ce să spună; privirea îi poposi pe chipul consternat al prietenului său.

– Și ce vrei să fac eu? Nu cred că stă în puterile mele...

– Însoară-te cu ea! îl întrerupse Miguel, neîndrăznind să-l privească.

– Poftim?

Chipul lui Hernando arăta o lipsă de încredere totală. Nu știa dacă să râdă, ori să se supere. Văzându-l pe Miguel ridicând ochii, strălucitori din pricina lacrimilor pe care lupta să le stăpânească, alese să nu facă nici una, nici alta.

– Este o soluție bună, stăpâne! continuă infirmul, încurajat de tăcerea prietenului său. Tu ești singur, ea trebuie să se mărite dacă nu vrea să sfârșească închisă într-o mănăstire. Totul s-ar aranja.

Hernando îl asculta, uluit. Chiar vorbea serios? Înțelese că așa stăteau lucrurile.

– Miguel, spuse el rar, tu știi mai bine decât oricine că asta nu-i o chestiune ușoară pentru mine.

Tânărul îi susținu privirea, sfidător.

– Miguel, continuă Hernando, încercând să găsească un răspuns, chiar și presupunând că eu aș fi dispus să închei o căsătorie cu fata aceea, pe care, desigur, nici măcar n-o cunosc, crezi că un îngâmfat membru al Curții cu Juri din Córdoba ar consimți la așa ceva? Crezi că i-ar permite fiicei sale să se mărite cu un morisc?

Miguel încercă să răspundă, de parcă ar fi avut soluția, dar Hernando îl împiedică să o facă.

– Așteaptă..., îi ceru el.

Deodată, își dădu seama de ce anume i se întâmpla lui Miguel. În ultima vreme, fusese atât de absorbit de propriile gânduri, încât nu băgase de seamă transformarea băiatului.

– Cred că există o altă problemă încă și mai greu de rezolvat... Își ațintì ochii albaștri asupra aceluia care putea fi considerat singurul lui prieten și lăsă să se scurgă câteva clipe. Tu... tu ești îndrăgostit de fata aceea, nu-i așa?

Invalidul își ascunse privirea, doar câteva clipe, înainte de a-l înfrunta din nou pe Hernando cu hotărâre.

– Nu știu. Nu știu ce înseamnă să iubești pe cineva. Rafaelei... îi plac poveștile mele! Se liniștește când mângâie caii și le vorbește. De cum intră în grajd, încetează să mai plângă și uită de toate necazurile. Este dulce și nevinovată.

Miguel lăsă capul în jos, îl clătină și își duse mâna la bărbie. Văzându-l astfel, Hernando simți că îl lasă puterile și i se pune un nod în gât.

– Este... este delicată. Este frumoasă. Este...

– O iubești, afirmă Hernando cu voce joasă și fermă. Își drese glasul de mai multe ori. Cum am locui sub același acoperiș? Cum m-aș putea însura cu femeia de care știu că ești îndrăgostit? Ne-am încrucișa toată ziua, ne-am vedea. La ce te-ai gândi, ce ți-ai imagina în timpul nopților?

– Tu nu înțelegi. Miguel era în continuare cu capul plecat. Vorbea în șoaptă. Eu nu mă gândesc la nimic. Nu-mi imaginez nimic. Nu doresc nimic. Eu nu pot iubi o femeie așa cum o

iubește un soț. N-am fost niciodată respectat. Sunt doar o lepădătură. Viața mea nu face doi bani. Hernando încercă să intervină, dar, de data aceasta, Miguel fu acela care îl împiedică. N-am avut niciodată o aspirație mai mare decât aceea de a duce la gură un os sau o bucată de pâine uscată. Ce importanță are dacă o iubesc sau nu? Ce contează ce doresc eu? Întotdeauna, de-a lungul anilor, iluziile mele s-au risipit, încâlcite în picioarele mele. Dar azi am una, stăpâne. Și este prima dată în dezgustătoarea mea existență când cred că voi putea reuși s-o împlinesc cu ajutorul tău. Îți dai seama? Vreme de cei nouăsprezece ani pe care trebuie să-i pun la socoteală, niciodată, dar niciodată! n-am avut ocazia să văd îndeplinită vreuna dintre dorințele mele. Da. Tu m-ai cules de pe drumuri și mi-ai dat de lucru. Dar acum îți vorbesc de dorința mea arzătoare, doar a mea! Nu vreau altceva decât s-o ajut pe fata aceea.

– Dar ea te iubește?

Miguel își ridică fața și se strâmbă cu un zâmbet amar.

– Un invalid? Un servitor? Ea te iubește pe tine...

– Ce spui...?

Hernando se ridică de pe scaun.

– I-am vorbit atât de mult despre tine, încât cred că da, că te iubește; cel puțin te admiră din adâncul inimii. Tu ai fost cavalerul din poveștile mele, salvatorul domnițelor, dresorul fiarelor sălbatice, îmblânzitorul de șerpi...

– Ai înnebunit?

Ochii albaștri ai lui Hernando păreau pe punctul de a ieși din orbite.

– Da, stăpâne, răspunse Miguel, cu chipul congestionat. Este o nebunie ceea ce trăiesc eu de la o vreme încoace.

În aceeași noapte, Miguel urcă să-l caute în bibliotecă, unde Hernando începuse să transcrie din nou evanghelia lui Barnaba la cererea celor din Granada. Dacă don Pedro și prietenii săi din Granada insistau să le trimită exemplarul pe care îl ținea ascuns

la el în bibliotecă, trebuia neapărat să facă o transcriere a textului. Îi convinsese că nu era momentul să se despartă de acesta, dar poate că nu va mai avea norocul acesta data viitoare. Hernando nu se putea împiedica să nutrească îndoieli în privința sultanului. Otomanul ar fi oare în stare să ajute neamul morisc? Dar, de această dată, când va sosi momentul, va trebui doar să scoată la lumină evanghelia pe care o anunța Cartea Mută; nu era vorba să-și lanseze flota militară împotriva domeniilor regelui Spaniei, ci trebuia doar să devină acel rege al regilor pe care îl anunțase Fecioara Maria și să dezvăluie minciunile papistașilor.

Stăpâne, îi abătu atenția băiatul, aș vrea s-o cunoști pe Rafaela.

– Miguel..., începu el să protesteze.

– Te rog, însoțește-mă. Tonul vocii sale era atât de rugător, încât Hernando nu putu să-l refuze. De altfel, în fond, îl încerca o anumită curiozitate.

Rafaela aștepta lângă Ucenic. Își împletea degetele de la o mână în coama lungă și deasă a acestuia, iar cu cealaltă îi mângâia buza. Lumina era chioară; o singură lampă, departe de paie lumina slab grajdul. Hernando o văzu pe fată, care îl primi cu rezervă, ținând capul plecat. Miguel rămase ceva mai în urmă, ca și cum ar fi vrut prin acest gest să se despartă de cei doi. Hernando șovăi. De ce era nervos? Ce i-o fi povestit Miguel despre el, în afară de a-l fi prefăcut în protagonistul poveștilor lui? Se apropie de Rafaela, care stătea în continuare cu privirea ațintită în jos. Fata purta o tunică suflecată și prinsă în talie ca să nu se murdărească, lăsând să se vadă o fustă neagră veche care îi ajungea până la nivelul încălțărilor, și, pe bust, un pieptar deschis, cu mâneci, peste cămașă. Totul de culoare cenușie; totul atârnând șleampăt, de parcă acele haine simple nu ar fi găsit pe ce să se rezeme. Ce i-o fi făgăduit Miguel? Poate că... o fi fost în stare să-i spună că avea să se însoare cu ea ca să o scape de mănăstire înainte de a-l fi consultat?

Deodată, regretă că venise la grajd. Se întoarse cu spatele și o porni spre ieșire, dar se ciocni de Miguel, instalat pe culoar, țeapăn în cârje.

– Stăpâne, te rog, îl imploră băiatul.

Hernando cedă și se întoarse din nou către Rafaela. O găsi privindu-l cu niște ochi căprui care și în penumbră își strigau amărăciunea.

– Eu..., încercă el să-și justifice încercarea de a fugi.

– Vă mulțumesc din inimă pentru ce sunteți dispus să faceți pentru mine, îl întrerupse Rafaela.

Hernando tresări. Blândețea din glasul fetei îl emoționă; dar ce anume a spus? Miguel! Așadar, a fost în stare! Dădu să se întoarcă spre invalid, dar fata continuă să spună:

– Știu că nu e nimic de capul meu; părinții și frații mei nu încetează să mi-o repete, dar sunt sănătoasă. Își însoți afirmația cu un zâmbet, lăsând să i se vadă dinții, albi și perfect înșirați. N-am suferit de nici o boală și în familia mea suntem extrem de fertili, continuă ea.

Hernando se simți copleșit. Sinceritatea și vulnerabilitatea acelei voci îi dădură fiori.

– Sunt o creștină bună și evlavioasă și vă făgăduiesc să fiu cea mai bună soție pe care ați putea să o găsiți în toată Córdoba. Vă voi despăgubi cu prisosință pentru faptul că tatăl meu nu contribuie cu nici un fel de zestre, adăugă ea punând capăt discursului.

Moriscul nu-și găsi cuvintele. Gesticulă și se foi neliniștit. Candoarea fetei îi trezi duioșia; ochii ei triști și căprui exprimau o durere lipsită de patimă, pe care până și Ucenicul, ciudat de liniștit alături de ea, părea să o înțeleagă. Doar respirația accelerată a lui Miguel, în spatele lor, nu se potrivea cu atmosfera.

– Sunt creștin nou. Fu primul lucru ce îi trecu prin minte să spună.

– Știu că inima voastră este curată și generoasă, afirmă ea. Miguel mi-a povestit.

– Tatăl tău nu va permite..., bâigui Hernando.

– Miguel crede că are soluția.

De data aceasta chiar că își întoarse capul spre invalid. Zâmbea! O făcea cu dinții aceia sparți ca o lamă de fierăstrău, atât de diferiți de ai Rafaelei. Se uită pe rând când la unul, când la celălalt. Privirile neliniștite ale celor doi păreau să-l încolțească. Care era soluția?

– Nu cumva o fi ceva contrar legilor? îl întrebă pe Miguel.

– Nu.

– Nici Bisericii.

– Nici.

Cum să îngăduie don Martín Ulloa căsătoria fiicei sale cu un morisc, fiu al unei condamnate de către Inchiziție? se întrebă el atunci. Era de neînchipuit din toate punctele de vedere. Nici măcar nu avea nevoie să se justifice față de Rafaela; însuși tatăl ei avea să fie cel care va împiedica nunta, motiv pentru care putea să urmeze planul propus de Miguel fără să fie nevoie ca el să dezamăgească așteptările celor doi.

– Sunt obosit, se scuză el. O să vorbim mâine, Miguel. Noapte bună, Rafaela.

– Așteaptă, stăpâne, îl rugă Miguel când Hernando trecea pe lângă el.

– Ce vrei acum, Miguel? îl întrebă cu o voce stinsă.

– Trebuie să vezi și tu, cu ochii tăi. O să-ți răpesc doar o clipă de odihnă.

Hernando oftă, dar atitudinea lui Miguel îl obligă să cedeze din nou. Încuviință din cap.

– Vino, îi ceru băiatul, trebuie să ne instalăm la primul etaj.

Așa cum a spus, se răsuci pe cârje și se pregăti să iasă din grajd.

– Și Rafaela? protestă Hernando. Ea nu poate veni la noi acasă. Este o tânără necăsătorită.

Miguel nu-l luă în seamă, ca și cum ar fi vrut ca Rafaela să aștepte acolo revenirea lui.

– Întoarce-te la tine acasă, o îndemnă atunci Hernando.

– Acum nu poate să o facă, îl auzi pe Miguel spunând și îl văzu țopăind deja spre poartă. E periculos.

– Ce vrei să spui?

– Ea o să ne aștepte aici, alături de cai.

Vocea se pierdu în urma invalidului, care ieși în grădină fără să mai aștepte.

Hernando se întoarse spre Rafaela, care îi răspunse cu un zâmbet, și îl urmă pe Miguel. De ce nu putea fata să se întoarcă acasă? Ce pericol o amenința? Miguel, agățat de balustradă, urca deja scara spre etajul de sus. Îl ajunse din urmă pe ultimele trepte.

Ce se întâmplă, Miguel?

– Liniște, îl rugă invalidul. Nu trebuie să fim auziți. O să vezi acum.

Străbătură galeria de sus până la locul unde clădirea se oprea deasupra fundăturii care dădea spre ieșirea de la grajd. Miguel se mișcă lent, încercând să nu facă zgomot. Când ajunse în capăt, Hernando îl imită și se lipi de perete, ascuns, în colțul care permitea vederea asupra fundăturii.

Nu cred să mai întârzie mult, stăpâne, șopti el, unul alături de celălalt, umăr la umăr, lipiți de perete. Este ora obișnuită. Hernando nu vru să întrebe. Te felicit, stăpâne, murmură din nou Miguel după o vreme de așteptare. O vei lua pe cea mai bună femeie din toată Córdoba. Ce zic eu Córdoba? Din toată Spania!

Hernando clătină din cap în semn de negare.

– Miguel...

– Iată-le! îl întrerupse tânărul. Acum, liniște.

Hernando își scoase capul ca să zărească în întuneric cum două siluete se opreau în fața portiței prin care obișnuia să iasă Rafaela. Atunci înțelese motivul pentru care fata nu putea părăsi grajdul. În cele din urmă, un bărbat cu un felinar deschise portița dinspre grădina juratului și lumină chipurile a două femei, care se apropiară de don Martín Ulloa, pe care nu-i fu greu să-l recunoască. Femeile îi înmânară ceva juratului și dispărură la

adăpostul întunericului din fundătură. Don Martín închise poarta și sclipirile felinarului începură să se stingă.

Hernando deschise mâinile spre prietenul său.

– Ei bine? Asta era ce trebuia eu să văd? îl întrebă el.

– Vor fi în curând două săptămâni, îi explică Miguel în momentul în care consideră că membrul Curții cu Juri trebuia să fi ajuns în casă, când erai la Granada, aproape că ne-am ciocnit cu femeile și cu tatăl Rafaelei. De atunci, noapte de noapte, a trebuit să verific că au plecat, pentru ca Rafaela să se poată întoarce acasă.

– Ce înseamnă asta, Miguel?

Hernando se dezlipi de perete și se îndreptă de spate în fața băiatului.

– Femeile alea, ca atâtea altele care vin pe aici, sunt cerșetoare. Într-o noapte, am recunoscut-o pe una dintre ele: i se spune Angustias. Am ieșit din nou pe străzi și m-am amestecat printre... printre ai mei. N-am primit nici o monedă de aramă, nici măcar falsă, zise și zâmbi în întuneric. Probabil că mi-am pierdut îndemânarea...

– Scurteaz-o, Miguel, îl întrerupse Hernando. E târziu.

– Bine. Am început să pun întrebări pe ici, pe colo. Alea două pe care le-ai văzut în noaptea asta se numesc María și Lorenza. Lorenza era cea mai scundă...

– Miguel!

– Închiriază copii pentru cerșit, spuse Miguel cu un glas ferm.

Urmă un moment de tăcere, înainte ca Hernando să reacționeze.

– De la jurat? întrebă el, în cele din urmă, surprins.

– Da. Este o afacere foarte bună. Juratul face parte din confreria care se ocupă de copiii abandonați și are sarcina de a hotărî cui trebuie să fie încredințați. Copiii sunt atribuiți unor femei din Córdoba, care sunt plătite cu câțiva ducați pe an ca să-i alăpteze, dacă sunt încă sugari, sau ca să-i hrănească, dacă nu mai sug la sân. Aceste doici, la rândul lor, îi închiriază femeilor pe care le-ai văzut, ca să cerșească împreună cu copiii. Mulți dintre ei mor...

Glasul lui Miguel se stinse la ultima frază.

– Ce-are a face juratul în toată povestea asta?

– Tot, replică tânărul, căruia interesul lui Hernando îi dădu noi aripi. Statutele confreriei dispun ca un inspector să constate periodic dacă acei copii încredințați se află la persoanele cărora li se plătește în acest scop; dacă trăiesc și care este starea lor de sănătate. Don Martín și inspectorul sunt în cârdășie. Unul îi încredințează femeilor care îl interesează, iar celălalt se face că nu vede. În fiecare săptămână, cerșetoarele vin să plătească partea care-i revine juratului; același lucru îl fac cu inspectorul. Rafaela mi-a povestit că tatăl ei are nevoie de mulți bani pentru luxul propriu, ca să fie asemenea celor douăzeci și patru de membri ai consiliului municipal. Aș putea înșira numele ultimei duzini de copii care au fost încredințați, ale persoanelor cărora le-au fost dați și ale cerșetoarelor care îi târăsc azi pe străzi.

Hernando închise ochii pe jumătate.

– Spui că mor mulți dintre ei? întrebă el, clătinând din cap.

– Asta nu-i decât o afacere, stăpâne. Din nefericire, o cunosc destul de bine. Sunt unii copii care reușesc să smulgă lacrimile și compasiunea oamenilor; alții, nu. Aceștia din urmă nu sunt de folos. Nici nu se poate cere de pomană cu copii grași și bine hrăniți; este regula de bază a acestei meserii. Toți sunt numai piele și os. Da, stăpâne, mor de foame, mușcați de șobolani sau din pricina celei mai neînsemnate fierbințeli, dar nimic din toate astea nu se regăsește până la urmă menționat în registrele confreriei.

Hernando își înălță privirea spre cer, negru și acoperit cu nori amenințători.

– Și tu vrei ca eu să-l constrâng pe jurat cu această poveste ca să-mi acorde mâna Rafaelei, nu-i așa? întrebă el după aceea.

– Bineînțeles.

61

Don Martín Ulloa, fabricantul de ace, membru al Curții cu Juri din Córdoba ca moștenitor al tatălui său, refuzase să-l primească. O sclavă morisca, grasă și bătrână, îmbrăcată, așa zicând ca o servitoare, cu niște haine care cunoscuseră vremuri mai bune, îi transmisese mesajul stăpânului ei: prima dată, cu neplăcere, a doua oară, cu impertinență, iar a treia oară, chiar mânioasă.

– Spune-i stăpânului tău, replicase Hernando la acest ultim refuz, ridicând și el glasul, conștient fiind că asculta cineva de dincolo de poartă, că m-a trimis Angustias și alte tovarășe și prietene de-ale lui. M-ai înțeles? Angustias! repetase el, pe un ton ridicat și răspicat. Spune-i că-l aștept mâine la mine acasă pentru o afacere în interesul lui. Nu-i voi mai acorda altă ocazie înainte de a face apel la guvernator sau la episcop. Locuiesc în casa de alături, în caz că nu știe, spuse el pe un ton ironic.

Singur în bibliotecă, Hernando nu înceta să se gândească la toate acestea: chiar voia să se însoare cu Rafaela?

– Ești singur! Ai nevoie de o femeie, care să aibă grijă de tine, care să te iubească și să-ți ofere căldura unei familii, îi strigase Miguel în dimineața următoare întâlnirii din grajd, când Hernando îi spuse că-i pare rău, dar că trebuie să găsească altă soluție, pentru că el nu voia să încheie o căsătorie; ceea ce trebuia făcut, îi mai spusese el, era să denunțe justiției situația copiilor abandonați. Nu-ți dai seama? continuase băiatul. De ani de zile, stai închis între cărțile și scrierile tale. Iar copiii, nu ți-ar plăcea să ai copii care să-ți moștenească proprietățile? Să-ți întemeiezi o nouă

familie? Câți ai ani? Patruzeci? Patruzeci și unu? Începi să îmbătrânești. Vrei să-ți trăiești bătrânețea de unul singur?

Te am pe tine.

– Ba nu. Între cei doi se lăsă o tăcere stânjenitoare. M-am gândit mult. Dacă nu te însori cu Rafaela, dacă n-o scapi de mănăstire, o să mă întorc pe străzi.

Nu-i drept să mă amenințI astfel, replicase Hernando, adoptând în același timp o atitudine extrem de serioasă.

Ba este cum nu se poate mai drept, insistase Miguel, clătinând din cap cu buzele strânse, conștient de importanța vorbelor sale. Ți-am spus că singurul meu țel este salvarea acestei fete. Jur pe Dumnezeu că, dacă aș putea, dacă aș avea cea mai mică șansă, n-aș recurge la tine. Tu poți refuza încheierea căsătoriei, respect acest lucru. Dar n-aș mai putea să locuiesc aici în continuare dacă nu-mi acorzi ajutorul pe care ți-l cer.

– Dar îmi ceri să mă însor!

Și? Aceia pe care îi numești frații tăi întru credință nu vor să știe de tine. Ai de gând să pornești în căutarea altei creștine ca să te însori? Ce-i rău în a te căsători cu Rafaela? Vei avea o soție bună care te va servi, se va ocupa de tine și îți va dărui copii. Ești bogat. Ai o casă, venituri, pământuri și cai. De ce să nu te însori?

Sunt musulman, Miguel! protestase Hernando.

– Și ce importanță are? Córdoba este plină de căsnicii între morisci și creștine. Educă-ți copiii în aceste două religii pe care vrei să le unifici, altminteri ce rost are atâta trudă? În folosul celor care te resping și te insultă? Încotro mergi? Care este viitorul tău? Însoară-te cu Rafaela și fii fericit.

„Fii fericit." Acele două simple cuvinte îl urmăriseră și a doua zi, înainte de a se hotărî să bată la poarta juratului. Reușise oare vreodată să-și găsească fericirea? Fátima și copiii i-o aduseseră. Cât de departe erau vremurile acelea! Trecuseră deja paisprezece ani de când fuseseră asasinați cu toții. Și de atunci? Era singur. Îi revenise în amintire tristețea care îl copleșise în timpul ultimei sale călătorii la Granada, cu Ucenicul păscând ierburile

de pe malul râului Darro, iar el privind spre coasta unde se afla conacul lui Isabel. Miguel avea dreptate. Pentru cine atâta muncă și strădanie? Fii fericit! De ce nu? Rafaela părea o fată cumsecade. Miguel o adora. Și dacă Miguel pleca? Dacă îl părăsea și singurul lui prieten...?

Ce avea de pierdut dacă se însura? Își imagină casa plină de copii zbenguindu-se, strigătele și râsetele lor înveselindu-i munca pe care o desfășura în bibliotecă. Se imagină privind jocul lor în grădină, sprijinit de balustrada galeriei, la fel cum făcea cu Francisco și Inés. Paisprezece ani! Fu uimit de faptul că nu se simțea vinovat prevăzând această posibilitate: Rafaela era atât de diferită de Fátima... Nimeni nu vorbea de dragoste; puține căsătorii se făceau din dragoste. Și nici de pasiune; doar de posibilitatea de a fugi de acea tristă singurătate care – trebuia să o recunoască – îl copleșea adesea. Atunci, își imagină acești alți copii și o nedeslușită senzație de tihnă puse stăpânire pe el.

– Ce poftești, maur scârbos?

Don Martín Ulloa nu așteptase până a doua zi. În aceeași noapte, se prezentă în casa lui Hernando, care îl primi stând pe bancă în grădină. Juratul își aruncă întrebarea aplecat deasupra lui, fără să-i accepte invitația de a lua loc. Hernando observă spada care-i atârna la cingătoare. Miguel trăgea cu urechea din spatele porții mari de la grajd.

– Luați loc, îl invită încă o dată.

– Pe scaunul unui maur? Nu mă așez cu maurii.

– În cazul ăsta, îndepărtați-vă câțiva pași de maurul acesta care vă incomodează atât de mult.

Juratul încuviință. Hernando rămase în continuare așezat pe scaun.

– Cer mâna fiicei domniei voastre, Rafaela.

Era un bărbat corpolent, cam înaintat în vârstă, dar cu o înfățișare trufașă. Firele rare de păr cărunt care îi rămăseseră pe cap și barba sa deasă și alburie contrastau cu brusca îmbujorare

care i se ivi pe chip. Don Martín urlă niște insulte de neînțeles, apoi izbucni în hohote profunde de râs și reveni la înjurături.

Miguel, speriat, scoase capul de după poarta cea mare.

– Mâna fiicei mele! Cum îndrăznești să-i menționezi numele? Buzele tale spurcate îi mânjesc onoarea...

– Onoarea domniei voastre, îl întrerupse Hernando amenințător, este cea care nu-și va reveni niciodată în cazul în care consiliul municipal ar afla de manevrele pe care le faceți cu copiii abandonați. Onoarea domniei voastre, a soției domniei voastre și a fiilor domniei voastre. A nepoților domniei voastre..., zise el, iar Don Martín își duse mâna la armă. Mă luați drept un imbecil, domnule jurat? Aici unde vă aflați, maurii aceia pe care îi urâți atât de mult au creat cea mai splendidă dintre culturi chiar în acest oraș, și asta n-a fost din întâmplare. Vorbi liniștit având în față spada juratului scoasă pe jumătate din teacă. În acest moment, există un document pecetluit în mâinile unui notar public, minți el, care relatează amănunțit tot ce faceți cu copiii abandonați, cuprinzând și numele acestora și al persoanelor implicate. Dacă mi s-ar întâmpla ceva, documentul acela va fi predat imediat autorităților. Hernando îl văzu șovăind pe bărbat, cu o parte din tăișul spadei strălucind afară din teacă. Dacă mă uciderți, viitorul domniei voastre n-o să facă nici cât o ceapă degerată. Vă amintiți de o copilă numită Elvira? continuă el, ca să-i demonstreze certitudinea și importanța amenințărilor sale.

Juratul clătină o singură dată din cap.

– Ați încredințat această copilă nou-născută unei doici numite Juana Bondoaca. Pe Juana asta cu siguranță că v-o amintiți, nu-i așa? Elvira a fost, după aceea, încredințată lui Angustias ca să cerșească. Apoi, copila a murit, cam cu șase luni în urmă, dar nimic din toate astea nu figurează în registrele confreriei.

– Asta e problema inspectorului, argumentă don Martín.

– Și credeți că inspectorul va lua asupra lui întreaga vină? Și că nici femeile, și nici cerșetoarele nu vor spune nimic în legătură

cu participarea domniei voastre, cu banii pe care vi-i aduc acasă în fiecare noapte?

Văzu nehotărârea oglindită pe chipul juratului.

– Aveți o fiică de care vreți să scăpați încredințând-o unei mănăstiri, fără nici o zestre. Merită să puneți în primejdie onoarea domniei voastre și a întregii familii pentru fiica aceea?

– Cum de o cunoști pe fiica mea? întrebă juratul, privindu-l cu suspiciune. Când ai văzut-o?

– N-o cunosc, dar am auzit vorbindu-se despre ea. Suntem vecini, don Martín. Gândiți-vă la învoiala pe care v-o propun: tăcerea mea în schimbul acelei fiice care vă deranjează... și cuvântul domniei voastre de onoarea că veți înceta manevrele cu copiii. Vă jur că voi fi atent la aceasta! Sunt creștin nou, desigur, dar colaborez cu arhiepiscopatul din Granada. Poftiți. Hernando îi prezentă autorizația eliberată de arhiepiscopat când don Martín vârî spada în teacă, dar juratul nu știa să citească, motiv pentru care i-o înapoie după ce aruncă o privire asupra sigiliului consiliului catedralei. Aveți o scuză în fața celor deopotrivă cu domnia voastră. Știți că am fost protejatul ducelui de Monterreal...

– Și că te-au dat afară din palat, mormăi don Martín cu nepăsare.

– Ducele n-ar fi făcut-o niciodată, răspunse Hernando. Îmi datora viața. Gândiți-vă, don Martín. Dar vă aștept răspunsul până cel mai târziu mâine-noapte. Altminteri...

– Mă amenințI?

Don Martín făcu un pas îndărăt; pe chipul său se ivea deacum îndoiala.

– De-abia acum v-ați dat seama? O fac de când ați intrat în această casă, răspunse Hernando, cu un zâmbet cinic.

– Și dacă fiica mea nu va consimți? șopti juratul printre dinți.

– Spre binele domniei voastre și al fiilor domniei voastre, căutați s-o convingeți.

Hernando puse capăt conversației și cu precauție, fără să-i întoarcă spatele, îl însoți pe jurat până la poartă. Omul mergea

căzut pe gânduri și, când ajunse în vestibul, unde se împiedică, Hernando avu convingerea că îl învinsese. La întoarcerea sa în grădină, se întâlni cu Miguel oprit lângă ușa grajdului. Lacrimile îi curgeau pe obraji. Cu picioarele atârnându-i și mâinile prinse de cârje, nu era în stare să le șteargă, să le oprească din prelingere; și nici nu încercă să o facă. Era pentru prima dată, își dădu atunci seama Hernando, că-l vedea plângând pe invalid.

Nunta se celebrase la sfârșitul lunii aprilie a aceluiași an. Hernando aflase prin Miguel că Rafaela, dând dovadă de inteligență, refuzase să accepte propunerea tatălui ei de a se căsători cu un morisc. „Prefer să intru la mănăstire!" îi strigase ea. Dacă juratul don Martín se temea pentru onoarea și poziția sa socială din pricina manevrelor lui cu copiii abandonați, refuzul fiicei sale îl exasperase încă și mai mult își impusese voința din răsputeri.

Astfel, nunta avusese loc fără petrecere și fără tevatură, fără prezența fraților ofensați ai miresei și fără nici o dotă. Când se încheiase ceremonia și se întorceau de la biserică, Hernando devenise conștient de pasul pe care tocmai îl făcuse. Rafaela intrase în casa care avea să fie noul ei cămin cu capul plecat, aproape fără să îndrăznească să spună un cuvânt. O tăcere încordată pusese stăpânire pe amândoi. Hernando o privise: copila aceea tremura... Ce-o să facă el cu o fată speriată, cu aproape douăzeci și cinci de ani mai tânără decât el? Își dăduse seama cu surprindere că și el simțea o oarecare teamă. Cât timp trecuse de când întâlnirile sale amoroase se reduseseră la tinerele de la bordel? Cu un oftat, o condusese la un dormitor separat de al său. Rafaela intrase, îmbujorată, și murmurase ceva cu o voce atât de stinsă, încât el nu reuși să o înțeleagă. Hernando privise cu atenție mâinile soției sale: avea pielea iritată de forța cu care și le frecase.

Apoi se refugiase în bibliotecă.

A doua zi după nuntă, Miguel venise să vorbească cu el. Cu chipul îmbujorat, bâlbâindu-se, îl anunțase de intenția lui de a

părăsi casa din Córdoba și de a se instala în mica gospodărie de la țară, pentru ca, spunea el, să-i supravegheze pe Toribio, cele douăsprezece iepe gestante pe care le aveau atunci și mânjii care urmau să fie fătați. Dar amândoi știau motivele adevărate pentru care invalidul hotărâse să plece: se îndepărta, le lăsa câmp liber lui Hernando și Rafaelei. Stăpânul său își ținuse cuvântul și se însurase, iar Miguel nu dorea ca prezența lui în casă să devină o barieră între cei doi, care alcătuiau acum o nouă familie.

Nu fusese chip să-l convingă, așa că atât Hernando, cât și soția sa îl văzuseră plecând. Când intraseră din nou în casă, Hernando se simțise ciudat de singur. Luase masa cu Rafaela într-o tăcere întreruptă doar de fraze politicoase și se întorsese în bibliotecă. De acolo o auzea pe Rafaela făcând curățenie prin camere și foindu-se prin casă; din când în când, i se părea chiar că o aude fredonând un cântec, pe care deodată îl întrerupea ea singură, de parcă s-ar fi căit că face zgomot.

Așa trecuseră săptămânile. Hernando se obișnuise cu prezența Rafaelei, iar ea începuse să se simtă din ce în ce mai comod în noul ei cămin. Mergea la piață cu María, gătea pentru el și nu-l deranja niciodată în momentele pe care el le petrecea închis, și nici nu întreba ce face acolo. Vara adusese ceva culoare în obrajii palizi ai Rafaelei și acele timide și stinse fredonări ajunseseră să devină cântece care se auzeau prin toată casa.

– De ce mânzul ăsta are o zăbală diferită de cea pe care i-o vâri în gură celuilalt? îl întrebă soția sa într-o zi, în grajd, uimindu-l înainte ca Hernando să iasă călare.

Ea nu intrase niciodată până atunci în grajd câtă vreme Hernando se pregătea să urce în șa. Rafaela arătă spre colecția de obiecte de fier care atârnau de pereți.

Dacă în general Hernando era zgârcit la vorbă, de data aceasta, fără să-și dea seama și fără să înceteze să-i pună mânzului dârlogii, se pomeni ținându-i o lecție soției sale.

– Depinde de botul pe care îl au, îi răspunse el. Unii îl au negru, alții îl au alb, iar alții, roșu. Cei mai buni sunt cei care îl au negru: este cel mai normal, cum se întâmplă cu ăsta, zise Hernando se opinti pentru a-i strânge chinga de la șa. Ăstora, celor cu botul negru, trebuie să li se pună o zăbală obișnuită, moale, pentru manevre din scurt și ca să poată mânca... Se opri câteva clipe, cu spatele la Rafaela, dar continuă să vorbească: Aceste zăbale trebuie să fie groase și așezate de-a curmezișul... Atunci, se întoarse spre soția sa. Iar struna trebuie să fie groasă și rotundă, termină el de explicat și o privi drept în față.

Rafaela își arătă cel mai dulce dintre surâsuri.

– Și de ce te interesează pe tine toate astea? o întrebă el.

Rămaseră câteva clipe unul în fața celuilalt. În cele din urmă, Hernando fu cel care înaintă spre ea. O luă de umeri și o sărută delicat pe buze. Un fior străbătu corpul fetei.

În aceeași seară, Hernando o privi în timp ce luau cina. Tânăra era însuflețită și îi povesti o istorie amuzantă despre ceva ce văzuse în drum spre piață. Buzele ei fine zâmbeau, lăsând să i se vadă dinții albi; glasul ei era dulce, nevinovat. Hernando fu surprins să se trezească râzând cu ea pentru prima dată.

După cină, ieșiră amândoi în grădină. Era o noapte înstelată și trandafirii își revărsau parfumul îmbătător în aer. Priviră împreună strălucirea cerului nocturn. Atunci, ea îl întrebă cu o voce foarte joasă:

– Chiar nu vrei să ai copii cu mine?

Hernando, uimit, o privi de sus până jos.

– Dar tu vrei? o întrebase și el la rândul său.

Rafaela părea să-și fi epuizat curajul cu prima întrebare.

– Da, murmură ea cu capul plecat.

Urcară tăcuți în dormitor: imensa timiditate a fetei părea molipsitoare și Hernando procedă cu prudență, încercând să nu o vatăme. Uită de plăcerea pe care o căuta cu Fátima și cu Isabel și se împreunară precum creștinii, cu fata nemișcată în

pat, fără să-și arate trupul, îmbrăcată în cămașa ei lungă, evitând păcatul.

După un an și jumătate, unirea lor se văzu binecuvântată cu primul lor copil: un băiat, căruia i-au pus numele Juan.

62

În anul 1600, don Pedro de Granada Venegas ceruse cu insistență prezența lui Hernando în orașul său. Se apropia momentul trimiterii evangheliei lui Barnaba sultanului, pentru că medalioanele de plumb care cuprindeau scrierile lui Hernando și pe care don Pedro, Luna și Castillo le ascunseseră pe rând ca să fie găsite de către creștini în grotele din muntele Valparaíso, rebotezat acum de popor cu numele de Sacromonte[1], își atinseseră primul lor obiectiv.

În anul acela, arhiepiscopul don Pedro de Castro, neluând în seamă vocile care clamau caracterul lor fals, precum și somațiile Romei care recomandau prudență față de descoperiri, calificase osemintele și cenușa găsite lângă medalioanele de plumb drept relicve autentice. În sfârșit, Granada dispunea de relicvele patronului său, Sfântul Cecilio, și ale atâtor altor martiri care îl însoțiseră pe Sfântul Apostol Iacob! În sfârșit, Granada se elibera de jugul orașului maur și devenea asemenea oricăruia dintre cele mai importante sedii ale creștinătății din Spania! Granada era la fel de creștină, poate chiar și mai creștină decât Santiago, Toledo, Tarragona ori Sevilla. Chiar acolo, pe muntele sacru, mulți oameni sfinți pătimiseră martiriul.

Dar dacă arhiepiscopul De Castro dispunea de autoritate și legitimitate ca să declare autentice relicvele, nu avea căderea de a face același lucru cu obiectele de plumb și de a afirma adevărul doctrinei pe care o conțineau plăcuțele și medalioanele; aceasta era de competența exclusivă a Romei, care ceruse să-i fie trimise,

[1] „Muntele Sacru", probabil într-o latină medievală. (n.tr.)

ceva ce prelatul refuza, reținându-le cu scuza complexității traducerii lor, încredințată tocmai lui Luna și Castillo.

Aceasta era situația pe care Hernando o găsise la Granada: relicvele fuseseră declarate autentice, în vreme ce plăcile de plumb care spuneau că acelea erau tocmai relicvele cutărui sau cutărui bărbat sfânt apostolic se aflau încă în studiu. Dar aceste probleme formale ale competențelor nu păreau să afecteze populația înflăcărată a Granadei și nici pe noul rege, Filip al III-lea, încoronat cu doi ani înainte, în urma agoniei lente și a morții dureroase a tatălui său, și care se arăta entuziasmat de această nouă și foarte creștinească Granadă.

Hernando merse pe Sacromonte însoțit de don Pedro de Granada; atât Castillo, cât și Luna se scuzară că nu pot face această vizită. Cei doi bărbați, călări, urmați de doi lachei, urmară cheiul râului Darro, trecură de poarta spre Guadix și începură urcușul pe muntele sacru pe o cărare care pornea de la una dintre ieșirile din vechile ziduri care înconjurau Albaicínul. Hernando nu cunoștea acest drum. Nu mai vizitase Granada de trei ani, de când le adusese în sfârșit mult așteptata transcriere a evangheliei lui Barnaba, pe care Luna și Castillo putuseră să o studieze în voie. Pe de altă parte, descoperirea plăcilor de plumb deviase interesul consiliului catedralei de la martirii din Alpujarras, așa că acesta încetase să-i mai comande rapoarte.

– De când a apărut prima placă, spuse don Pedro când urcau, s-au petrecut minuni și vedenii. Mare parte din locuitorii Granadei, printre care toate călugărițele unei mănăstiri, au depus mărturie în fața arhiepiscopului că au văzut și au asistat la niște lumini ciudate pe munte, chiar și la procesiuni eterate iluminate de focuri sacre îndreptându-se spre caverne. Îți imaginezi așa ceva? O întreagă mănăstire de călugărițe!

Hernando clătină din cap, gest observat de către don Pedro.

– Nu-ți vine să crezi? îl întrebă acesta. Atunci, ascultă: o copilă infirmă s-a rugat în caverne și s-a vindecat. Fiica unui slujbaș de la Tribunalul Suprem, imobilizată în pat de patru ani, a fost

dusă într-o litieră până la caverne și a ieșit mergând pe picioare; zeci de persoane au depus mărturie în dosarul de calificare a relicvelor. Până și episcopul de Yucatán a venit din Indii ca să se roage la martiri pentru vindecarea unui *herpes militaris*[1] de care suferea. A oficiat slujba și apoi a frământat pământ din caverne cu apă sfințită, a aplicat pasta pe herpes și s-a vindecat pe loc. Un episcop! Și așa a depus și el mărturie. Sunt încă multe tămăduiri și minuni pe care oamenii le povestesc despre Sacromonte.

– Don Pedro..., începu să spună Hernando cu calm.

– Uită-te, îl întrerupse nobilul. Se apropiau deja de locul stâncos unde se aflau cavernele. Hernando urmări mâna lui don Pedro, care se mișca prin aer încercând să cuprindă tot ce li se deschidea în față. Acesta este rezultatul muncii tale.

O pădure de peste o mie de cruci se înălța în jurul micii intrări în mina în care se aflau cavernele, loc în care se îngrămădeau pelerinii în jurul unor minuscule capele și al locuințelor capelanilor. Cei doi își opriră caii, cel roșcat pe care îl călărea Hernando se mișca, neliniștit. Moriscul își trecu privirea peste locul acela, ațintind-o asupra crucilor și a credincioșilor îngenunchează lângă ele. Unele erau simple cruci de lemn, dar altele erau cioplite cu măiestrie, înalte, imense, urcate pe piedestaluri mari.

– Rezultatul muncii mele, șopti el.

Când venise la Granada să predea primele plăcuțe de plumb, se îndoia de strădaniile sale, dar credulitatea poporului era cu mult mai mare decât orice greșeală pe care ar fi putut să o comită în scrierile lui.

– Este impresionant, se miră el, răsucindu-și capul ca să reușească să vadă vârful crucii înălțate lângă el, cu mult mai înaltă decât el.

– Majoritatea bisericilor din oraș au ridicat cruci, îi explică don Pedro, urmărind privirea lui Hernando. Același lucru l-au făcut mănăstirile, consiliul municipal, comitetele, colegiile și

[1] „Herpesul soldaților" (în lb. latină în orig.) (n.tr.)

breslele: lumânărari, făurari, țesători, dulgheri, Tribunalul Suprem și notarii, în sfârșit, cu toții. Urcă în procesiune cu crucile lor, escortați de gărzi de onoare în sunetul flautelor și al timpanelor, intonând *Te Deum*. Se organizează permanent serbări populare de hram pe Sacromonte.

Hernando clătină din cap.

– Nu-mi vine să cred.

– Dar știu, continuă don Pedro, că Alonso del Castillo are mari probleme cu traducerea plăcilor de plumb.

Hernando se miră. Ce probleme putea avea traducătorul?

– Arhiepiscopul îi controlează personal munca, explică don Pedro, și în momentul în care vreo frază ambiguă pare să încline spre doctrina musulmană, o corectează după bunul său plac. Omul acela se încăpățânează să facă din Granada un oraș mai sfânt chiar decât Roma. Dar, la urmă, în ziua în care sultanul va face cunoscută evanghelia, adevărul va străluci: ei toți, făcu un gest spre oameni, se vor vedea obligați să-și recunoască greșelile.

„Sultanul?" se întrebă Hernando.

– Nu cred că trebuie să-i trimitem sultanului evanghelia aceea, adăugă el numaidecât. Don Pedro îl privi uimit. Nu cred, insistă el. Turcii n-au făcut nimic pentru noi...

– În ceea ce privește evanghelia, îl întrerupse don Pedro, nu va fi vorba doar despre noi, ci de întreaga comunitate musulmană.

Moriscul continuă să vorbească de parcă nu ar fi auzit vorbele nobilului:

– De ani de zile, turcii nu angajează nici o flotă de război în atacarea creștinilor din Mediterana; se ocupă doar de problemele lor din Orient. Se spune chiar că această liniște îi va permite noului rege al Spaniei să atace Algerul și că se pregătește deja pentru asta.

– Tu ai spus să o trimitem sultanului!

– Da, recunoscu Hernando. Dar acum cred că trebuie să fim mai precauți. Cărțile de plumb n-au fost încă traduse, nu asta-i tocmai ce mi-ai spus?, iar Don Pedro încuviință. În referirile la

Cartea Mută se spunea doar că descoperirea va veni printr-un rege al arabilor; atunci m-am gândit la Sultan, într-adevăr, dar acesta se îndepărtează din ce în ce mai mult de noi. Există și alți regi ai arabilor, la fel de importanți sau și mai importanți decât sultanul otoman: în Persia domnește Abbas I, iar în India Akbar, căruia i se spune „cel Mare". Acolo, pe meleagurile acelea, sunt iezuiți, și am aflat că Akbar, deși este un musulman convins, este un rege tolerant față de religiile din acele regate. Poate că el ar trebui să fie acela care, datorită firii lui, să scoată la lumină doctrina evangheliei lui Barnaba.

Don Pedro cântări cuvintele pe care tocmai le auzise.

– Am putea aștepta să fie traduse complet cărțile de plumb, admise el. Atunci vom hotărî cui să o trimitem.

Hernando avea de gând să încuviințeze, când unul dintre lachei îi spuse stăpânului său că pot să intre acum în caverne. Oamenii lăsară un culoar liber la sosirea seniorului de Campotéjar și guvernator al palatului Generalife. Un preot îi însoți în timpul vizitei prin întortocheata mină, luminând cu o torță culoarele lungi, strâmte și joase care dădeau în diversele caverne, de mărimi diferite. Se rugară cu o fervoare prefăcută în fața altarelor ridicate acolo unde apăruseră rămășițele vreunui martir, depuse acum în urne de piatră. Sacerdotul, un tânăr inspirat de un misticism exagerat, începu să-i explice însoțitorului respectabilului nobil din Granada conținutul plăcilor, în vreme ce don Pedro observa cu coada ochiului reacțiile lui Hernando, care știa informațiile pe dinafară. Doar el le crease!

– Cărțile și tratatele găsite, mult mai complexe decât plăcile care anunțau martiriul sfinților, sunt în curs de traducere, păru că vrea să se scuze tânărul preot când ajunseră la o cavernă mică, rotundă. Dacă-mi permiteți, adăugă la vederea unui bărbat care în momentul acela se ridica în picioare după ce se rugase în fața altarului, vă prezint un concitadin al vostru care este și el în trecere, medicul din Córdoba don Martín Fernández de Molina.

– Hernando Ruiz, se prezentă el, acceptând mâna întinsă a medicului.

După ce îl salută respectuos pe nobil, don Martín se alătură suitei; încheiară împreună peregrinarea prin caverne și reveniră la Granada. Hernando călărea înaintea celorlalți doi, în pas liniștit, absorbit de gânduri, vrăjit de tot ce luase naștere din cei șapte ani de trudă consacrați unui obiectiv în urma căruia creștinii și-ar fi reconsiderat opinia despre comunitatea moriscă. Își vor atinge oare scopul? Pentru moment, se părea că pe locul acela pusese stăpânire creștinătatea...

Apoi, trecând pe cheiul râului Darro, își îndreptă privirea asupra locului unde se înălța conacul lui Isabel. Don Pedro evitase orice comentariu despre femeia aceea. Ce mai făcea oare? Fu uimit să constate că amintirile sale erau neclare. Îi ură noroc în sinea lui și își văzu de drum, așa cum ea însăși îi ceruse cândva. Doar când îl văzu pe don Martín descălecând în fața casei Țevilor de Tun, înțelese că pierduse conversația dintre medic și don Pedro.

– Va lua masa cu noi, îi explică nobilul în vreme ce lacheii se ocupau de cai. Este foarte interesat să-i cunoască pe Miguel de Luna și pe Alonso del Castillo. I-am spus că, pe lângă traducători, sunt și medici. Don Martín susține că la Granada este epidemie de ciumă.

Urcând în casa Țevilor de Tun, don Martín recunoscu că se află în oraș în calitate de împuternicit al consiliului municipal din Córdoba pentru a cerceta zvonurile despre ciumă. Toate marile orașe spaniole refuzau să recunoască oficial epidemia, până când morții ajungeau să fie îngrămădiți pe străzi. Declararea bolii aducea imediat după sine izolarea orașului ciumat și paralizarea oricărei legături comerciale cu acesta. De aceea, în momentul în care, într-o localitate, se ivea cea mai mică bănuială, consiliile municipale ale celorlalte orașe trimiteau medici de încredere ca să verifice ei înșiși veridicitatea zvonurilor.

– Președintele Tribunalului Suprem, explică don Martín în timpul mesei, m-a autorizat să fac investigații și mi-a spus că nu e mare lucru, că oamenii sunt sănătoși.

Atât Luna, cât și Castillo scoaseră o exclamație.

– Consiliul municipal organizează petreceri și baluri în timpul nopții ca să-i distreze pe cetățeni, recunoscu cel din urmă, dar de ceva vreme au început să se ia măsuri împotriva ciumei.

Știu, dar nu sunt măsuri preventive, ci paliative, afirmă doctorul Martín Fernández. Am văzut târgile acoperite cu prelată în care sunt scoși din oraș ciumații și cetele de soldați care controlează cartierele. Am vizitat spitalul de ciumați și nici unul dintre medicii care muncesc acolo nu vorbește despre altceva decât despre ciumă.

– Nu va trece multă vreme, interveni Miguel de Luna, până când se vor vedea siliți să recunoască oficial epidemia.

Hernando asculta cu un interes căruia nu-i lipsea stupoarea.

N-ar fi mai bine să se acționeze numaidecât? întrebă el. Ce se câștigă tăgăduind realitatea? Populația este cea care va fi afectată, iar ciuma nu-i deosebește pe seniori de vasali. Ce vreți să spuneți prin măsuri paliative? Există vreun mod de a preveni boala?

– Măsurile sunt paliative, îi răspunse medicul din Córdoba, pentru că se adoptă doar față de ciumați. S-a crezut în mod tradițional că boala se răspândește prin aer, dar acum câștigă teren unele teorii care susțin că se propagă și prin îmbrăcăminte și contact personal. Cel mai important este să se purifice aerul și să se ardă ierburi aromatice în toate colțurile orașului, dar trebuie să se promoveze curățenia și să se recomande închiderea oamenilor în casele lor, în loc să se organizeze petreceri și reuniuni de persoane; să se dea ordin pentru zidirea ieșirilor din casele unde s-a produs vreun caz și izolarea oricărei persoane care ar prezenta vreun simptom, inclusiv a rudelor acesteia. Câtă vreme nu se adoptă aceste măsuri, se lasă cale liberă contagiunii și adevăratei epidemii.

– Dar..., încercă să intervină Hernando.

– Și cel mai important... – îl întrerupse don Martín în vreme ce Luna și Castillo încuviințau, știind cu siguranță ce va spune în continuare – ... să se închidă orașul pentru ca epidemia să nu se extindă și în alte localități.

Granada căzuse curând pradă epidemiei, iar ciuma ajunsese la Córdoba în anul următor, în primăvara lui 1601. În ciuda zdrobitorului raport pe care doctorul Martín Fernández îl prezentase în legătură cu prestația neglijentă a autorităților din Granada, consiliul municipal din orașul califilor acționase exact la fel precum cel din orașul Alhambrei și, în vreme ce interzicea vânzările la mezat și relațiile cu telalii, ori scotea în afara ziduri-lor paturile bolnavilor ca să le ardă, cei opt medici municipali semnau o declarație prin care adevereau că orașul Córdoba fusese scutit de ciumă și de orice altă boală molipsitoare importantă.

Hernando avea doi copii minunați, Juan, de patru ani, și Rosa, de doi, pe care îi adora și care veniseră pe lume să-i schimbe viața. „Fii fericit", își amintea el noapte de noapte, privindu-i dormind. Îl înspăimânta simpla idee de a-și pierde din nou familia și, de îndată ce se întorsese de la Granada, se aprovizionase îndestulător cât să poată rezista închis în casă atât cât ar fi fost necesar. De cum avusese vești că ciuma pustiește localitatea Écija din apropiere, îi trimisese vorbă să vină lui Miguel, care locuia în mica gospodărie de la țară împreună cu caii și care în primul moment refuzase invitația, invocând numeroasele treburi pe care le avea de făcut, dar care, până la urmă, trebuise să cedeze atunci când venise Hernando să-l caute și îl obligase, în ciuda protestelor sale, să revină cu el la casa din Córdoba.

– E mult de lucru aici, stăpâne, insistase invalidul, arătând spre iepe și mânji.

Hernando clătinase din cap în chip de refuz. Miguel făcuse o treabă foarte bună: Zburătorul murise de ani de zile, iar invalidul se agitase cu istețimea care-l caracteriza să găsească armăsari

buni de prăsilă. Din poruncă regală, creșterea cailor era supusă controlului fiscal de către funcționarii regali din localitățile în care erau amplasate herghelиile de iepe. Nici un cal andaluz nu putea să depășească fluviul Tajo și să fie vândut în Castilia, iar monta iepelor trebuia făcută de armăsari de bună calitate înregistrați în toată regula la funcționarii regali. Miguel reușise ca produsele grajdurilor lui Hernando să fie foarte bine cotate pe piață.

Hernando știa de ce anume se temea prietenul său și hotărâse să se arate mai reținut față de Rafaela câtă vreme Miguel urma să locuiască împreună cu ei. În acel răstimp, conviețuirea dintre soți se desfășurase într-un mod placid; începuseră să se cunoască puțin câte puțin. Hernando găsise în ea o tovarășă de viață dulce și discretă; Rafaela, un bărbat atent și amabil, care nu o presa niciodată, mult mai cultivat decât tatăl și frații ei. Iar nașterea copiilor o adusese într-o stare de fericire desăvârșită. Rafaela, pe care maternitatea o înzestrase cu forme mai rotunjite, se dovedise a fi ceea ce îi prezisese Miguel: o soție bună și o mamă excelentă.

Așadar, rămaseră cu toții închiși în casa din Córdoba, cu un foc de ierburi aromatice aprins permanent în grădină. Ieșeau doar ca să meargă duminicile la liturghie. Atunci era ocazia în care Hernando, blestemând în șoaptă pentru faptul că Biserica insista să reuneasscă oamenii la slujbe sau la procesiuni, constata înspăimântat efectele bolii asupra orașului: prăvăliile închise, nici o activitate economică, ruguri de ierburi lângă retablurile și altarele de pe străzi, în fața bisericilor și a mănăstirilor; case marcate și închise; străzi întregi, cele în care se produseseră numeroase molipsiri, cu intrările zidite; familii alungate din oraș, în vreme ce ruda lor bolnavă era dusă la spitalul Sfântul Lazăr, iar îmbrăcămintea tuturor era arsă, și femei încă sănătoase, cândva oneste, precum și cele pe care onoarea le împiedica să cerșească pe străzi, oferindu-și public trupul ca să câștige câțiva bănuți cu care să-și întrețină bărbații și copiii.

– Este absurd! îi șopti Hernando lui Miguel într-o duminică în care se întâlniseră cu una dintre ele. Pot deveni prostituate, dar nu cerșetoare. Cum pot bărbații lor să accepte banii ăștia?

– Este onoarea lor în joc, îi răspunse infirmul. În vremurile astea nu mai funcționează confreriile care să se ocupe de sărmanele rușinoase.

– În religia adevărată, sublinie Hernando coborând și mai mult tonul vocii, faptul de a primi de pomană nu înseamnă nici o umilire. Comunitatea musulmană este solidară. „Rugați-vă și dați de pomană", spune Coranul.

Dar nu numai Biserica sfida boala cu adunările credincioșilor săi. Chiar și consiliul municipal, văzând tristețea populației și nedând ascultare nici unei recomandări, a organizat niște lupte cu tauri în Piața Corredera în momentul cel mai cumplit al epidemiei. Nici Hernando, nici Miguel nu putuseră vedea cum doi fii ai Zburătorului, pe care îi vânduseră la vremea lor, eschivau și ademeneau animalele cu coarne, stârnind aclamațiile unui public care, chiar dacă pe moment își uita de necazuri, părea incapabil să înțeleagă că aglomerația și contactul unora cu alții servea doar ca să le agraveze.

La rândul său, în acele luni de izolare, Miguel își dădu toată silința cu cei doi copii. Evita chiar și posibilitatea de a o privi pe Rafaela, care, la rândul ei, proceda cu prudență și rezervă. Acolo, în lungile nopți de lehamite, invalidul se refugia în poveștile sale, făcându-l să zâmbească pe micuțul Juan cu gesturile lui teatrale.

– De ce nu mă înveți să socotesc? îi ceru Miguel într-o zi lui Hernando, care trăia aproape izolat în bibliotecă.

Anii dedicați scrierii cărților de plumb treziseră în el o sete nesățioasă de a învăța, pe care căuta să și-o satisfacă prin lecturi pe diverse teme, întotdeauna cu un obiectiv: să găsească ceva care ar putea servi la obținerea conviețuirii pașnice a celor două culturi. Prietenii săi din Granada îl înzestraseră, cu mare plăcere, cu toate cărțile pe care le aveau la îndemână și care l-ar fi putut interesa.

Hernando înțelese motivele care se ascundeau în spatele acelei cereri și acceptă să-l ajute, motiv pentru care invalidul, între cifre, adunări și scăderi, se închise și el în timpul zilei în bibliotecă. Așa reușiră să depășească incomoditatea pe care o presupunea izolarea, în vreme ce epidemia decima populația Córdobei.

Juratul don Martín Ulloa fusese una dintre victimele sale. Jurații din fiecare parohie aveau obligația de a controla casele, de a verifica dacă în ele nu cumva locuiau ciumați și, în acest caz, de a-i trimite în cartierul San Lorenzo și de a le expulza familiile din oraș. Don Martín se prezentase în numeroase ocazii acasă la Hernando și Rafaela, cerându-i medicului care îl însoțea investigații inutile și mult mai amănunțite decât cele la care îi supunea pe ceilalți enoriași; nu se mai temea de morisc, trecuse multă vreme de la povestea cu copiii abandonați, cine să-și mai facă griji atunci pentru treaba aceea? Don Martín nu-și ascundea neliniștea de a găsi cel mai nesemnificativ simptom de boală până și la propria fiică.

Hernando fu uimit în ziua în care, în loc să se prezinte juratul, o făcuse soția sa, doña Catalina, însoțită de fratele mai mic al Rafaelei.

– Lasă-ne să intrăm! îi ceru femeia.

Hernando o privi de sus în jos. Doña Catalina tremura și își frângea mâinile, cu chipul crispat.

– Nu. Am obligația de a-l lăsa să intre pe soțul domniei voastre, nu pe domnia voastră.

– Îți poruncesc...!

– O voi anunța pe fiica domniei voastre, se eschivă Hernando, convins că doar ceva foarte grav ar fi făcut-o pe femeia aceea să se umilească bătând la poarta casei sale.

Din vestibul, Hernando și Miguel auziră conversația dintre Rafaela și mama sa.

– Vom fi alungați din Córdoba, plângea în hohote doña Catalina, după ce îi comunicase fiicei sale știrea că tatăl ei contractase boala mortală. Ce vom face? Încotro să mergem? Ciuma

pustiește împrejurimile. Dă-ne voie să ne refugiem în casa ta. A noastră va fi închisă. Astfel, nimeni nu va afla. Fratele tău mai mare, Gil, va fi noul jurat al parohiei, cum i se cuvine. El va păstra secretul șederii noastre aici.

Hernando și Miguel își ridicară chipurile și se priviră surprinși când glasul Rafaelei rupse tăcerea.

– N-ai venit să ne vezi în tot acest răstimp. Nici măcar nu te-ai deranjat să-ți cunoști nepoții, mamă.

Femeia nu răspunse. Rafaela continuă să vorbească, având o voce fermă și clară.

– Iar acum vrei să locuiești cu noi. Mă întreb de ce nu mergi acasă la Gil. Sunt sigură că acolo te-ai simți mult mai în largul tău...

– Pentru numele tuturor sfinților! insistă femeia, cu o voce repezită și mânioasă. Ce rost are asta acum? Ți-o cer. Sunt mama ta! Ai milă.

– Sau poate că ai făcut-o deja? continuă Rafaela, neținând seamă de proteste, iar doña Catalina tăcu. Bineînțeles, mamă. Sunt sigură că ai veni în această casă doar dacă n-ai avea altă soluție. Spune-mi, fratele meu se teme cumva să nu se molipsească?

Doña Catalina bâigui un răspuns. Glasul Rafaelei se ridică atunci, clar și răspicat.

– Crezi într-adevăr că voi pune în primejdie viața familiei mele?

– Familia ta? zise femeia și scoase o pufnitură disprețuitoare. Un maur...

Rafacla ridică glasul la mama sa, poate pentru prima dată în întreaga ei viață.

– Afară din casa asta!

Hernando oftă, satisfăcut. Miguel lăsă să-i scape un zâmbet. Apoi, o văzură trecând pe Rafaela prin fața lor, mergând tăcută, cu capul sus, înspre grădină, în vreme ce rugăminții și hohotele de plâns ale mamei sale se auzeau din stradă.

Moriscul și familia sa biruiră ciuma. La fel ca mulți alți locuitori ai Córdobei, doña Catalina, vlăguită și copleșită de mânie împotriva lui Hernando și a Rafaelei, se întorsese de îndată ce

orașul fusese declarat scăpat de epidemie și se deschiseseră cele treisprezece porți ale sale.

În vreme ce o mulțime de oameni le treceau ca să revină la casele lor, Miguel se grăbi să se întoarcă la mica gospodărie de la țară după un rapid bun-rămas bâlbâit.

În timpul epidemiei, muriseră mai mult de șase mii de persoane.

63

Drumul spre Toga, regatul Valenciei, 1604

Pentru călătoria aceea în micul sat Toga, la miazănoapte de Segorbe, situat în mijlocul unei văi dincolo de muntele Espadán, trecând mai întâi prin Jarafuel, Hernando alesese un minunat mânz roșcat de patru ani care, făcând cinste culorii sale de foc, mergea mai mult la trap decât la pas și trebuia să fie strunit întruna. Își ținea mereu ridicat superbul său gât lat de cal spaniol; fornăia chiar și înspre fluturi și se speria de zburătăceala insectelor, cu urechile ciulite și atente în orice clipă.

După nouă ani de la ultima sa vizită, Hernando îl găsi pe Munir, învățatul în legea musulmană, îmbătrânit înainte de vreme; viața era foarte grea pe acele meleaguri din munții Valenciei, mai cu seamă pentru cel care dorea să păstreze viu spiritul unor credințe din ce în ce mai prigonite. Cei doi bărbați se îmbrățișară și apoi se priviră unul pe celălalt, fără nici o reținere. În timpul cinei frugale pe care le-o servise soția învățatului din Jarafuel, așezați pe jos pe niște simple rogojini, vorbiseră despre reuniunea care urma să aibă loc în micul sat izolat numit Toga, aflat la câteva zile bune de drum de acolo și fiind locuit în majoritate de morisci, la fel ca aproape toate celelalte sate din zonă. Acolo avea să se discute despre cea mai serioasă tentativă de răscoală urzită de la ridicarea la luptă din Alpujarras și în care, după cum se spunea, erau implicați regele Henric al IV-lea al Franței precum și regina Elisabeta a Angliei, până la recenta sa dispariție.

Răscoala avea deja trei ani de când se punea la cale și don Pedro de Granada Venegas, Castillo și Luna îl rugaseră pe Hernando să meargă împreună cu Munir la reuniunea la care aveau să se încheie toate acele negocieri. Cei trei vedeau aproape succesul cărților de plumb; procesul autentificării nu mai putea întârzia mult și o nouă revoltă ar fi făcut să se năruie toate eforturile lor.

Învățatul din Jarafuel înțelesese argumentele pe care i le expusese în acest sens Hernando.

În orice caz, adăugă el cu toate acestea, se vor împlini zece ani de când au apărut cărțile de plumb și trebuie să recunoști că nu s-a obținut nimic. Și fără recunoașterea din partea Romei n-au nici o valoare. Asta-i realitatea. Dimpotrivă, situația fraților noștri s-a înrăutățit în mod semnificativ în aceste regate. Fratele Bleda[1] cere în continuare cu insistență nimicirea noastră completă prin orice mijloace. Severitatea acelui dominican este atât de mare, încât până și marele inchizitor – marele inchizitor! – i-a interzis să-și mai exprime părerea despre ai noștri, dar călugărul continuă să meargă la Roma, iar acolo papa îi dă ascultare. Dar faptul cel mai important este schimbarea opiniei arhiepiscopului de Valencia, Juan de Ribera.

Munir făcu o pauză; înfățișarea sa, cu mai multe zbârcituri decât ar fi trebuit să aibă la vârsta lui, exprima o sinceră îngrijorare.

– Până de curând, continuă învățatul, Ribera era un susținător într-atât de înflăcărat al creștinării neamului nostru, încât ajunsese să plătească din propriul buzunar salariile parohilor care trebuiau să ducă la bun sfârșit această sarcină. Aceasta era în folosul nostru: sacerdoții care ajung prin părțile locului nu sunt altceva decât o șleahtă de pungași inculți cărora nu le pasă de noi câtuși de puțin; se mulțumesc chiar și numai să mergem

[1] Jaime Juan Bleda (1550?-1622), ecleziarh spaniol, membru al Inchiziției, autor al unui raport adresat regelui Filip al III-lea intitulat *Apărarea credinței* și a unei *Cronici a maurilor din Spania*. (n.tr.)

duminicile să mâncăm turta. Singura biserică existentă în toată valea Cofrentes este asta, cea din Jarafuel, și nici măcar nu este o biserică, e vorba de o veche moschee! După ce a încercat ani de zile fără rezultate și după ce a cheltuit mulți bani, Ribera s-a răzgândit și i-a trimis deja un memoriu regelui în care face propunerea ca toți moriscii să devină sclavi, să fie repartizați pe galere sau să fie condamnați la muncă în minele din Indii. Susține că Dumnezeu va fi recunoscător pentru această hotărâre, așa încât regele ar putea să o ia fără vreo mustrare de conștiință. Acestea au fost efectiv vorbele lui.

Hernando clătină din cap. Munir încuviință cu gravitate.

– Călugărul nu mă îngrijorează, sunt mulți ca el, dar Ribera, da. Nu este doar arhiepiscop de Valencia, ci și patriarh de Antiohia și, faptul cel mai important, comandant militar al regatului Valenciei. Este vorba de un om foarte influent din anturajul regelui și al ducelui de Lerma. Învățatul făcu o lungă pauză, ca și cum ar fi avut nevoie să cugete înainte de a vorbi în continuare: Hernando, știi bine că am aplaudat încercarea voastră cu plăcile de plumb, dar îi înțeleg și pe oameni. Ei se tem că va veni ziua când regele și consiliul său vor adopta una dintre acele măsuri drastice despre care se vorbește atât de mult și împotriva acestui fapt nu ne rămâne decât o posibilitate: războiul.

– Încă de pe vremea când eram în Alpujarras am aflat despre multe tentative de răzvrătire, unele nesăbuite, toate eșuate, zise Hernando care nu era dispus să se lase păgubaș. Mai multe războaie? Mai mulți morți? N-au fost deja destui? Prin ce se deosebește această nouă încercare?

– Prin tot..., răspunse învățatul pe un ton răspicat. Am făgăduit... Văzând că Hernando ridica din sprâncene, Munir îl lămuri: Da, mă includ și pe mine; o sprijin, ți-am mai spus. Este un război sfânt, afirmă el solemn. Am făgăduit că, dacă francezii vor invada acest regat, îi vom ajuta cu o armată de optzeci de mii de musulmani și le vom preda trei orașe, printre care și Valencia.

– Și... francezii or să vă creadă?

– O vor face. Li se vor înmâna o sută douăzeci de mii de ducați ca garanție a cuvântului nostru.

– O sută douăzeci de mii de ducați! exclamă Hernando.

– Chiar așa.

– Este o nebunie. Cum...? Cine a suportat această sumă?

Hernando își reaminti gravele dificultăți îndurate de comunitatea moriscă pentru a face față impozitelor speciale la care îi supuneau regii creștini, aceiași care după aceea voiau să-i extermine. După înfrângerea Marii Flote de Război fuseseră siliți să plătească „benevol" – se arăta în documente – două sute de mii de ducați; tot atât li se ceruse după jefuirea portului Cádiz de către englezi, în afară de nenumăratele contribuții speciale cu care creștinii îi împovărau pe morisci. Cum de pot face acum față unei plăți atât de importante?

– Ei plătesc, râse învățatul, imaginându-și bănuielile însoțitorului său.

Ei? întrebă Hernando, uimit. La cine te referi?

La creștini. O face însuși regele Filip.

Hernando îl somă printr-un gest să se explice.

În pofida tuturor bogățiilor care vin din Indii și a impozitelor pe care le încasează de la oamenii de rând, trezoreria regatului este în faliment. Filip al II-lea și-a suspendat plățile în mai multe ocazii, iar fiul său, Filip al III-lea, nu va întârzia să o facă și el.

– Ce legătură are asta? Dacă se dovedește că regele n-are bani, cum o să plătească acei o sută douăzeci de mii de ducați? Asta, presupunând că... E absurd!

– Ai răbdare, îl rugă învățatul. Această situație financiară l-a făcut pe regele Filip al II-lea să diminueze conținutul aliajului pentru moneda numită *vellón*. Hernando încuviință. Ca toți oamenii din Spania, și el suferise de pe urma hotărârii monarhului. De la un *vellón* bogat, de patru sau de șase grăunți de argint la o monedă, s-a trecut la baterea uneia de un singur grăunte.

– Oamenii se plângeau, își reaminti Hernando, pentru că au fost obligați să schimbe – la paritate! – monede conținând mult argint cu altele cărora le lipsea acest metal. La fiecare *vellón* au pierdut câte trei sau mai mulți grăunți de argint.

– Întocmai. Trezoreria regală a strâns monedele vechi și, prin acest tertip, a obținut importante câștiguri, dar consilierii n-au prevăzut efectul pe care acest fapt îl va avea în ceea ce privește încrederea populației în moneda lor, mai ales în cea mărunță, cea care se utilizează cel mai mult. Apoi, acum doi ani, fiul său, Filip al III-lea, a hotărât că *vellón*-ul nu trebuie să conțină nici acel singur grăunte de argint și a poruncit să fie bătut exclusiv din aramă. Cum monedele sunt lipsite de conținutul în argint, nici măcar nu poartă marca verificatorului de la monetăria care le-a bătut. Iar noi ne-am săturat să mai batem monede! zâmbi Munir. Binilit e mort de-acum, dar în atelierul lui cel care i-a fost ucenic nu mai fabrică bijuterii morisce; se mărginește să falsifice permanent monedă, și ca el sunt o mulțime. În ziua de azi, nu mai e nevoie ca monedele să fie de aramă, se admit și cele de plumb, până și simplele flori de cui cu o lucrătură grosolană în relief reprezentând ceva ce ar putea fi un castel sau un leu pe fiecare dintre fețe. Pentru fiecare patruzeci de monede false, creștinii ne plătesc chiar și zece *reales* de argint. Se socotește că există sute de mii de ducați în monedă falsă care circulă prin regatul Valenciei.

– De ce nu le falsifică ei înșiși, creștinii? întrebă Hernando, cu toate că bănuia răspunsul.

– De frica pedepselor pentru falsificatori și pentru că nu posedă atelierele noastre secrete, zise Munir și zâmbi. Dar mai ales din pură lene: trebuie să muncească și asta, știi bine, nu-l atrage nici măcar pe cel mai umil dintre meșteșugarii creștini.

– Dar oamenii, comercianții, de ce admit monedele alea dacă știu că sunt false? continuă Hernando să se intereseze, amintindu-și din nou cum controla Rafaela ca monedele mărunte cu care cumpăra să fie autentice, dar la Córdoba aceste falsificări

nu erau atât de frecvente precum cea pe care tocmai i-o semnala valencianul.

– Le este indiferent, îi explică învățatul. Este ceea ce ți-am spus mai înainte. De când Filip al II-lea a furat câte trei grăunți de argint de la fiecare piesă, nu mai au încredere în monedă. Cu apariția celei false, toți cred că sunt în câștig și, dacă o face regele, de ce să n-o facă și ei acum? Pur și simplu, se acceptă. Este un nou sistem de schimb. Singura problemă este faptul că prețurile cresc, dar pe noi asta nu ne afectează atât de mult ca pe creștini; nu cumpărăm ca ei, nevoile noastre sunt mult mai modeste.

– Și așa ați obținut cei o sută douăzeci de mii de ducați? Hernando nu-și putea ascunde marea uimire.

– Mare parte din ei, spuse învățatul cu un zâmbet de satisfacție. Altă parte ne-a venit din Berbería, ca ajutor de la toți frații noștri care s-au stabilit treptat acolo și care ne împărtășesc speranțele de a ne recupera pământurile ce ne aparțin.

Isprăviseră deja cina frugală servită de către soția lui Munir. Învățatul se ridică de la masă și îl invită să iasă în livada din spatele casei, unde luna și un cer limpede înstelat deasupra podișului Muela de Cortes le ofereau o priveliște spectaculoasă.

– Dar, spuse Munir călăuzindu-l, vorbește-mi despre tine. De-acum știi care-mi sunt intențiile: să lupt și să biruiesc... ori să mor pentru Dumnezeul nostru. Sunt conștient că aceste intenții nu-ți sunt pe plac. Învățatul se rezemă de balustrada care închidea livada, în vârful piscului pe care era situat satul Jarafuel, cu valea la picioarele lor și Muela de Cortes în depărtare. Cum ți-a mers de când nu ne-am mai văzut? întrebă el când Hernando se apropie.

Moriscul își îndreptă privirea spre cer și simți frigul iernii pe chipul său; apoi, începu să-i povestească întâmplările petrecute când se întorsese la Córdoba după ce predase la Granada primele cărți de plumb.

– Te-ai însurat cu o creștină? îl întrerupse Munir când află de Rafaela.

Nu era nici un reproș în întrebarea lui. Amândoi stăteau cu privirea ațintită drept înainte; două siluete conturate în noapte, proiectate pe parapet, singure.

– Sunt fericit, Munir. Am din nou o familie, doi copii frumoși, răspunse Hernando. Nu duc lipsă de nimic. Călăresc, dresez mânji. Sunt foarte apreciați pe piață, spuse el pe un ton liniștit. Restul zilei îl dedic caligrafiei și studiului cărților mele. Cred că seninătatea pe care mi-a asigurat-o această nouă situație îmi permite să mă contopesc cu Allah în momentul în care înmoi condeiul în cerneală și îl las să alunece pe hârtie. Literele răsar din mine cu o fluență și o perfecțiune pe care înainte doar de puține ori le-am izbutit. Acum scriu ceea ce vreau să fie un frumos exemplar din Coran. Caracterele izvorăsc proporționate între ele și mă delectez colorând punctele diacritice. De asemenea, mă rog în moschee, în fața *mihrab*-ului califilor. Știi, când mă așez dinaintea lui și șoptesc rugăciunile, mi se întâmplă ceva asemănător cu spectacolul care ni se oferă în această noapte: la fel ca toate aceste stele, văd strălucind sclipirile aurului și ale marmorelor cu care a fost construit acel sfânt lăcaș. Și, într-adevăr, m-am însurat cu o creștină. Soția mea... Rafaela este dulce, bună, discretă și o mamă nemaipomenită.

În momentul acela, privirea lui Hernando se pierdu spre cerul înstelat. Imaginea Rafaelei îi veni în minte. Acea tânără subțirică și temătoare înflorise și se prefăcuse într-o adevărată femeie: după nașterea copiilor, sânii îi deveniseră mai generoși, șoldurile mai late. Munir nu vru să întrerupă gândurile pe care le presimțea că se îndreaptă spre fata aceea care părea să fi câștigat inima tovarășului său.

– Și pe deasupra sunt copiii, adăugă Hernando, cu un zâmbet. Ei sunt viața mea, Munir. Mi-am petrecut mulți ani, mai mult de paisprezece, fără să mai aud râsul unui copil; fără să simt atingerea mâinii plăpânde care caută protecție într-a ta și fără să observ în ochii lor, nevinovați și sinceri, tot ce nu îndrăznesc sau nu știu să spună. Numai chipul unui copil este cea mai frumoasă

dintre poezii. Am suferit mult când ne-a murit cel de-al treilea copil, care nici măcar nu începuse să meargă. Am mai pierdut doi, dar acesta a fost primul a cărui viață am văzut-o stingându-se în brațele mele fără să pot face nimic ca să o împiedic. Am simțit un imens gol în suflet: de ce lua Allah la el acea făptură nevinovată? De ce mă pedepsea cu asprime încă o dată? Nu era primul copil pe care mi-l smulgea cu cruzime, dar Rafaela... a fost distrusă; a trebuit să fiu tare pentru ea, Munir. Deși cu micuțul acela a murit și o parte din mine, m-am văzut silit să dovedesc fermitate ca s-o ajut pe soția mea să depășească acel moment de cumpănă. De atunci, Rafaela n-a mai rămas însărcinată. Dar acum Allah ne-a binecuvântat: așteptăm un alt copil!

Privirea lui Hernando se pierdu din nou spre cerul înstelat. Rafaela și el îndurașeră agonia micuțului, fiecare rugându-se în tăcere la Dumnezeul său. S-au aflat la căpătâiul celui de-al treilea copil al lor până când acesta și-a dat ultima suflare. L-au plâns împreună; l-au îngropat împreună potrivit ritualurilor creștine, copleșiți de deznădejde; s-au întors împreună acasă, sprijinindu-se unul pe celălalt. Rafaela, distrusă de atâta plâns, se prăbușise când în sfârșit se pomeniseră singuri. I-a trebuit multă vreme până când a văzut-o din nou zâmbind, până când a auzit-o din nou cântând prin casă. Încetul cu încetul, ceilalți doi copii și sprijinul lui Hernando reușiseră să facă în așa fel încât figura ei să-și recapete veselia. Hernando își aminti cu durere acele luni triste, dar în același timp cu o mândrie lăuntrică: depășiseră amândoi nenorocirea aceea și căsnicia lor, care începuse pe o temelie slabă, se văzuse apoi întărită. Doar două lucruri nu se schimbaseră de la acel început rece și îndepărtat: Rafaela continua să respecte biblioteca, unde știa că el scrie în arabă; Hernando, în ciuda hotărârii de a dormi împreună, respectase convingerile soției sale și nu încercase să o facă să uite de păcat atunci când întrețineau relații sexuale. Dar a fost uimit să descopere o altă formă a plăcerii: cea derivată din dragostea cu care ea îl primea nopțile, o dragoste tăcută, liniștită, lipsită de patimă și străină de

desfătarea trupească, de parcă ar fi vrut amândoi ca nimeni și nimic să nu le umbrească frumusețea căsniciei lor.

– Și spune-mi, pe copii îi educi în adevărata credință? Soția ta îți cunoaște convingerile? se interesă Munir.

– Da, le cunoaște, răspunse el. Este o poveste lungă... Miguel, invalidul care a pus la cale căsătoria, i-a mărturisit-o înainte. Ea... ea nu-i prea vorbăreață, dar ne înțelegem din priviri, și când eu mă rog în fața *mihrab*-ului în moschee, rămâne alături de mine, parcă ar ști perfect ce fac. Știe că mă rog la singurul Dumnezeu. În privința copiilor, cel mare are doar șapte ani. Ei nu sunt încă în stare să se prefacă. Ar fi periculos dacă s-ar da de gol în public. Un preceptor vine acasă să-i instruiască. Eu mă mulțumesc, pentru moment, să le spun povești și legende ale neamului nostru.

– Va fi de acord Rafaela când va veni momentul? întrebă învățatul.

Hernando oftă.

– Cred că... sunt sigur că am ajuns la un acord tacit. Ea spune rugăciunile împreună cu ei, eu le povestesc istorii cu Profetul. Aș vrea... se întrerupse. Nu știa dacă învățatul putea înțelege care era visul lui: să-și educe copiii în cele două culturi, în respect și toleranță. Optă să nu-și continue fraza. Sunt convins că va fi de acord.

– Înseamnă că este o femeie cumsecade.

Continuară să stea la taclale vreme îndelungată sub stele, profitând de scurtele clipe de tăcere din conversație ca să respire splendida noapte care îi învăluia.

Cu trei zile înainte de Crăciunul din 1604, șaizeci și opt de reprezentanți ai comunităților morisce din regatele Valenciei și Aragonului și-au dat întâlnire în luminișul unei păduri mai sus de râul Mijares, aproape de o localitate mică și izolată numită Toga. Cu ei se afla o duzină de berberi, precum și un nobil francez numit Panissault, trimis de ducele de La Force, mareșal al regelui Henric al IV-lea al Franței. Se lăsase întunericul când,

după ce înșelaseră vigilența câtorva oameni care controlau împrejurimile acelui loc, Hernando ajunse la Toga călăuzit de Munir, care venea ca reprezentant al moriscilor din valea Cofrentes. Hernando își lăsase calul la Jarafuel ca să nu trezească bănuieli și străbătuse traseul călare pe un catâr, ca și învățatul. Le luase șapte zile să ajungă, răstimp în care Hernando și Munir purtaseră serioase conversații ce serviseră la adâncirea prieteniei dintre ei.

Strălucirea mai multor focuri se zărea slab în luminișul pădurii. Se simțea nervozitatea oamenilor care se agitau printre focuri. Dar fermitatea plutea în aer: de îndată ce îi salută pe ceilalți șeici morisci, Hernando observă la toți aceștia hotărârea de neclintit de a duce la bun sfârșit proiectul răscoalei.

Ce se va alege de toate strădaniile sale cu plăcile de plumb? se întreba el tot auzind repetate de către delegații morisci jurămintele înflăcărate de război pe viață și pe moarte. Nu se mai bizuiau pe turci, așa cum îi explicase Munir pe drum; năzuiau cel mult să obțină vreun ajutor din partea berberilor de dincolo de strâmtoare. „Cărțile de plumb vor sfârși prin a da rezultate!" își spunea Hernando în sinea lui. În curând va sosi și clipa când îi va trimite copia evangheliei lui Barnaba acelui rege arab hărăzit să o scoată la lumină. Așa susțineau don Pedro, Luna și Castillo, dar oamenii aceia nu mai erau dispuși să aștepte. Hernando se așează pe jos, lângă Munir, printre delegații morisci. În fața lor, în picioare, se aflau nobilul francez Panissault, deghizat în negustător, și Miguel Alamín, moriscul care, vreme de doi ani, purtase tratative cu francezii și care culminau acum cu reuniunea aceea. Care era adevărata cale? Cine o fi având dreptate? Hernando nu încetă să-și bată capul, în vreme ce Alamín îl prezenta pe francez. Acolo se aflau, pe de o parte, un nobil din Granada în strânsă legătură cu creștinii, doi medici traducători din arabă și el, un simplu morisc din Córdoba; de cealaltă parte, reprezentanții majorității comunităților din regatele Valenciei și Aragónului, care susțineau războiul. Războiul! Își aminti de

copilărie și de ridicarea la luptă din Alpujarras, ajutorul extern care nu venise niciodată și dureroasa înfrângere. Ce-ar spune Hamid de acest nou proiect violent? Iar Fátima, care ar fi fost poziția Fátimei? Cu strigătele șeicilor morisci răsunându-i în urechi, într-o discuție începută deja, se cufundă în melancolie. Atâta efort și atâtea lipsuri pentru un alt război! Nu le putea contesta dreptatea celor care susțineau cu patimă necesitatea de a pune mâna pe arme. Dar ceva îi spunea că, o dată mai mult, nu aceasta era soluția. „Poate că am îmbătrânit, se gândi Hernando. Poate că viața tihnită pe care o duc m-a slăbit..." Dar, în forul său interior, ceva continua să-i spună că violența va fi zadarnică.

– Inchiziția ne stoarce de bani! îl auzi pe un morisc strigând în spatele lui.

Era adevărat. Și Munir îi explicase în timpul lungii călătorii până la Toga. La Córdoba nu se întâmpla așa, dar pe acele meleaguri locuite de morisci erau atât de multe păcatele pe care le săvârșeau teoretic noii creștini, încât Inchiziția încasa în avans amenzile și fiecare comunitate era obligată să plătească o sumă anuală Consiliului Suprem al acesteia.

– La fel și seniorii! strigă altul.

– Au de gând să ne omoare pe toți!

– Să ne castreze!

– Să ne înrobească!

Strigătele se succedau din ce în ce mai tare, din ce în ce mai mânioase.

Hernando își ascunse privirea în pământ. Nu era oare adevărat? Aveau dreptate! Oamenii nu puteau trăi, iar viitorul... ce viitor îi aștepta pe copiii tuturor acestora? Și față de această situație, el, Hernando Ruiz, din Juviles, se refugia în bibliotecă și trăia în bunăstare și confort... Și se străduia cu naivitate să submineze din temelii religia creștină căutând răspunsul în cărți!

Tremură la auzul proiectului la care cei prezenți reușiseră să cadă la învoială după discuții înflăcărate: în noaptea de Joia

Mare a anului 1605, moriscii se vor ridica la arme în Valencia și vor da foc bisericilor ca să le atragă atenția creștinilor. În același timp, Henric al IV-lea va trimite o flotă în portul Grao. În toate localitățile, șeicii morisci îi vor chema la arme pe oamenii lor. Dar dacă regele francez nu-și respecta făgăduiala, așa cum nu și-o respectaseră nici cei din Albaicínul Granadei în timpul răscoalei din Alpujarras? În acest caz, moriscii vor rămâne din nou singuri, încă o dată, față în față cu mânia creștinilor pentru că le profanaseră bisericile. La fel cum se întâmplase cu ani în urmă. Își încredințau viitorul în mâinile unui rege creștin; dușman al Spaniei, desigur, dar la urma urmelor tot creștin. Câți dintre cei care discută acum trăiseră războiul din Alpujarras? Vru să intervină, dar larma era asurzitoare; până și Munir, cu brațul ridicat spre cer, urla cerând războiul sfânt.

– *Allahu Akbar!*

Strigătul unanim făcu pădurea să răsune.

Atunci se procedă la numirea regelui moriscilor: alesul a fost Luis Asquer, din satul Alaquás. Noul monarh fu învestmântat cu o mantie roșie, apucă spada și se pregăti să depună jurământul potrivit obiceiurilor. Oamenii îl aclamară, se ridicară și îl înconjurară. Hernando se dădu la o parte din grup; hotărârea fusese deja luată... Războiul era inevitabil. Să câștige sau să fie exterminați! Se îndepărtă încetișor de ovații și de zarvă, amintindu-și în același timp multele ocazii în care auzise aceleași strigăte în Alpujarras. El însuși...

Deodată, simți o lovitură puternică în ceafă. Hernando crezu că îi va plesni capul și se clătină, gata să se prăbușească. Dar chiar și năucit, simți cum mai mulți oameni îl apucau strâns de brațe și îl târau dincolo de luminiș și de focuri, până la copaci. Acolo, îl lăsară să cadă la pământ. Cu capul vuind și vederea neclară, i se păru că zărește trei... patru bărbați în picioare, nemișcați în jurul lui. Vorbeau în arabă. Încercă să se ridice în capul oaselor, dar buimăceala îl împiedică. Nu reușea să înțeleagă ce spun; aplauzele și ovațiile la adresa noului rege răsunau cu tărie.

– Ce... ce doriți? izbuti el să bâiguie în arabă. Cine...?

Unul dintre ei îi turnă peste față dintr-un burduf apă rece ca gheața. Frigul și apa înghețată îl făcură să-și revină. Dădu să se ridice, dar de data aceasta o cizmă pusă pe piept îl împiedică. Siluetele celor patru bărbați se decupau în lumina focurilor din spatele lor, chipurile rămânându-le ascunse în întuneric.

– Ce-aveți de gând? întrebă el, ceva mai conștient.

– Să ucidem un câine renegat și un trădător, răspunse unul dintre ei.

Amenințarea răsună în noapte. Hernando făcu un efort să se gândească iute, simțind în același timp cum vârful unui hanger i se așeza pe gât. De ce voiau să-l omoare? Poate era cineva care îl cunoștea de la Córdoba? Nu recunoscuse în adunare pe nimeni din oraș, dar... Vârful hangerului i se plimba pe mărul lui Adam.

Nu sunt nici renegat, nici trădător..., afirmă el cu hotărâre. Cine v-a spus așa ceva...

– Cine ne-a spus te cunoaște bine.

Hernando aproape că nu putea vorbi; vârful hangerului îl apăsa pe gât.

– Întrebați-l pe Munir! bâigui el. Învățatul din Jarafuel! El o să vă spună...

– Dacă l-am întreba și i-am povesti tot ce știm despre tine, el ar fi cel care te-ar ucide, cu toată siguranța, iar asta este ceva ce noi trebuie să facem. Răzbunarea...

– Răzbunarea? se grăbi el să întrebe. Ce rău am putut să vă fac eu vouă ca să vreți să vă răzbunați? Dacă e adevărat că sunt renegat și trădător, să mă judece regele.

Unul dintre ei se așeză pe vine lângă el: avea fața la mai puțin de o palmă de a lui, îi simțea răsuflarea caldă. Din vorbele lui se scurgea ura:

– Ibn Hamid, șopti el.

Hernando tremură doar auzind numele acela. Să fie oare din Alpujarras? Ce însemna...?

– Așa îți plăcea să ți se spună, nu-i așa? șopti acela din nou.

– Așa mă numesc, afirmă Hernando.

– Numele unui trădător de neam!

– N-am trădat niciodată pe nimeni. Cine ești tu ca să susții o asemenea infamie?

Bărbatul făcu un semn spre un altul dintre ei care alergă spre luminiș și se întoarse cu o torță aprinsă.

– Privește-mă, Ibn Hamid. Vreau să știi cine îți va pune capăt vieții. Privește-mă... tată.

Bărbatul apropie torța și întunericul fu sfâșiat pentru ca Hernando să observe niște imensi și furibunzi ochi albaștri ațintiți asupra lui. Trăsăturile lui, înfățișarea lui...

– Allah, șopti el descumpănit. Nu-i cu putință! zise amețit.

Mii de amintiri i se îmbulzeau în minte la simpla vedere a acelui chip, toate luptând între ele ca să se impună față de celelalte. Trecuseră mai bine de douăzeci de ani...

– Francisco? murmură el.

– E multă vreme de când mă numesc Abdul, răspunse fiul cu asprime. Și aici este și Shamir, ți-l mai amintești?

Shamir! Hernando încercă să-l recunoască între ceilalți trei rămași deoparte, dar nici unul dintre ei nu ieși din întuneric. Confuzia puse stăpânire pe mintea lui: Francisco era în viață... Shamir, de asemenea. Scăpaseră de Ubaid? Dar mama lui... Aisha îl asigurase că erau morți, că văzuse cu propriii ochi cum cărăușul îi omorâse pe munte.

– Mi-au spus că ați murit cu toții! exclamă el. Am căutat... V-am căutat săptămâni de-a rândul, am străbătut muntele încercând să vă găsesc trupurile. Al lui Inés... și al Fátimei.

– Lașule! îl insultă Shamir.

– Mama a așteptat... toți am așteptat ani de zile să vii să ne ajuți, adăugă Abdul. Câine ce ești! N-ai mișcat un deget pentru soția ta, nici pentru fiica ta, nici pentru fratele tău vitreg. Nici pentru mine!

Hernando simți că-i lipsește aerul. Ce spunea fiul lui? Că mama lui a așteptat... Mama lui! Fátima!

– Fátima trăiește? întrebă el cu un glas abia auzit.

– Da, *tată,* îi aruncă Abdul. Trăiește... Dar nu datorită ajutorului tău. Toți am supraviețuit. A trebuit să îndurăm ura lui Brahim, s-o simțim în propria carne. Ea mai mult decât oricine! Și în vremea asta, tu îți uitai de familie și îți trădai neamul. Câinele de Brahim a plătit deja cu viața, te asigur. Acum tu ești cel care trebuie să dea socoteală pentru tot!

Brahim! Hernando închise ochii, lăsă adevărul să-i pătrundă în minte. Brahim își împlinise amenințarea: se întorsese după Fátima și se răzbunase pe fiul său vitreg smulgându-i copiii, soția, tot ce iubea... Cum de nu-i trecuse prin minte un asemenea gând? Venise după ei și îi luase cu el... Dar atunci... Vălul alb al Fátimei? Doar îl văzuse la gâtul cadavrului lui Ubaid! Cum fusese cu putință? Ubaid și Brahim împreună? Un gând îi trecu prin minte fără să-l poată opri. Mama sa trebuie s-o fi știut! Aisha îi spusese că Ubaid îi omorâse pe toți. Aisha se jurase de mii de ori că fusese de față la moartea Fátimei și a copiilor... Aisha îl înșelase. De ce? Ideea că mama sa îl mințise îi deveni insuportabilă și, în pofida hangerului, a lui Francisco și a bărbatului care ținea torța aproape de chipurile lor, Hernando se ghemui pe pământ. Simți că inima îi bate mai tare în piept, de parcă ar vrea să plesnească. Allah! Fátima trăiește! Vru să plângă, dar ochii refuzau să verse măcar și o singură lacrimă. Se chirci și mai mult din pricina convulsiilor care îi asaltară deodată trupul, de parcă el însuși ar fi vrut să se rupă în bucăți. O viață întreagă convins că familia sa fusese asasinată de Ubaid!

– Fátima! aproape că strigă el.

– Vei muri, spuse Shamir pe un ton răspicat.

– Moartea este o îndelungată speranță, răspunse Hernando fără să se gândească.

Abdul scoase daga de la cingătoare. În luminiș, moriscii asistau într-o liniște respectuoasă la încoronarea regelui lor. „Jur să mor pentru singurul Dumnezeu", se auzi din pădure, în același

moment în care omul care ținea torța îl trase de păr pe Hernando ca să-și întindă gâtul. Lama dăgii străluci.

Fátima! Femeia năvăli în amintirea lui Hernando.

– Cine ești tu să faci așa ceva? se împotrivi el atunci. Nu voi muri până când nu voi putea vorbi cu mama ta! Nu te voi lăsa să mă omori fără să-i obțin iertarea! Vă credeam morți și doar Allah știe cât am suferit pentru pierderea voastră. Fátima să fie cea care să hotărască dacă dorește să-mi acorde iertarea ori pedeapsa; nu tu. Dacă trebuie să mor, ea să fie cea care să o decidă.

Mânat de un subit acces de furie, îl împinse pe fiul său care, luat prin surprindere, căzu în șezut. Hernando încercă să se ridice, dar hangerul lui Shamir îi amenință pieptul. Hernando puse mâna pe el. Tăișul îi răni palma.

– Crezi cumva că o să fug? îi aruncă el. Sau că o să lupt cu voi? Își desfăcu brațele ca să arate că nu poartă arme. Vreau să mă predau Fátimei. Am nevoie ca ea să înfigă cuțitul acela în mine, dacă într-adevăr crede că aș fi fost în stare să renunț la ea, la voi, dacă aș fi știut că mai sunteți încă în viață.

Pentru prima dată reuși să zărească chipul fratelui său vitreg și recunoscu în el trăsăturile lui Brahim. Shamir îl întrebă pe Abdul din priviri și acesta încuviință după câteva clipe de șovăire: Fátima merita să ducă ea personal răzbunarea până la capăt, așa cum făcuse cu Brahim.

În momentul acela, în luminiș, se încheia încoronarea și moriscii izbucneau în ovații și aplauze.

Majoritatea delegaților și a șeicilor profitaseră de restul nopții ca să o pornească la drum spre satele lor. Francezul Panissault o făcuse având promisiunea potrivit căreia cei o sută douăzeci de mii de ducați îi vor fi înmânați în orașul Pau, în provincia franceză Béarne, al cărei guvernator era ducele de La Force. La început, cu vânzoleala oamenilor care își luau rămas-bun la repezeală, Munir nici nu băgase de seamă absența lui Hernando, dar încetul cu încetul începu să-și facă griji și să-l caute. Nu-l găsi

și se îndreptă spre locul unde lăsase catârii: amândoi erau în continuare legați.

Unde ar fi putut să fie? N-ar fi plecat fără să-și ia la revedere de la el, și nici fără catâr; calul lui rămăsese la Jarafuel. Întrebă mai mulți morisci, dar nici unul n-a știut să-l lămurească. Unul dintre berberii care colabora la proiectul răscoalei trecu pe lângă el, încărcat și grăbit. Ce să știe un berber...?

– Ascultă, îi atrase totuși atenția, îl cunoști pe Hernando Ruiz, din Córdoba? L-ai văzut?

Omul, care intenționase să se oprească la chemarea învățatului, se scuză bâiguind și își continuă la repezeală drumul de îndată ce auzi numele despre care era întrebat.

„Ce-i cu atitudinea asta?" se miră Munir, în vreme ce îl observa îndreptându-se spre pădure. Câțiva pași mai încolo, berberul întoarse capul, dar văzând că învățatul continua să-l privească, grăbi pasul. Munir nu mai șovăi și o porni pe urmele lui. Ce ascundea berberul? Ce se întâmpla cu Hernando?

Nu avu ocazia să-și pună mai multe întrebări. De cum pătrunsese printre copaci, mai mulți oameni se năpustiră asupra lui și îl opriră; altul îl amenință cu o dagă.

– Un singur țipăt și ești un om mort, îi atrase atenția Abdul. Ce poftești?

– Îl caut pe Hernando Ruiz, răspunse Munir, încercând să-și păstreze calmul.

– Nu cunoaștem nici un Hernando Ruiz..., începu să spună Abdul.

– Atunci, îl întrerupse învățatul, cine este omul pe care îl ții ascuns acolo?

Chiar și în întuneric, cizmele lui Hernando ieșeau în evidență printre picioarele unui grup de patru berberi care voiau să-l ascundă, toți purtând încălțări comode pentru navigație. Abdul se întoarse înspre locul pe care îl arăta Munir.

– Ăla? arătă el cu cinism, înțelegând imposibilitatea de a nega prezența cuiva străin de grupul berberilor. Este un renegat, un trădător al credinței noastre.

Munir nu-și putut stăpâni un hohot sonor de râs.

– Un renegat? Nu știi ce vorbești.

Abdul se încruntă, ochii săi albaștri vădeau îndoiala.

– Sunt puține persoane în Spania care să fi luptat și care să lupte mai mult pentru credința noastră decât el.

Abdul șovăi. Shamir părăsi grupul care-l ascundea pe Hernando și se apropie.

– Și cine ești tu ca să susții o asemenea afirmație? întrebă el, postându-se în fața lor.

Învățatul îl putu vedea atunci pe Hernando: prietenul său părea învins, cu capul plecat, absent. Nu arăta interes nici măcar pentru conversația care se desfășura la mică distanță de el.

– Mă numesc Munir, afirmă el. „Ce i s-o fi întâmplat lui Hernando?" se gândi. Sunt învățatul în legea musulmană din Jarafuel și din valea Cofrentes.

– Știm, sări cu gura Shamir, că omul ăsta colaborează cu creștinii și că i-a trădat pe morisci. Merită să moară!

Hernando nu avea în continuare nici o reacție.

– Ce știți voi! îi aruncă Munir. De unde veniți, din Alger, din Tetuán?

– Noi, din Tetuán, răspunse Abdul cu o atitudine respectuoasă față de învățat; ceilalți...

Munir profită de nehotărârea celui care părea că are comanda asupra berberilor ca să se elibereze din mâinile care îl țineau și îl întrerupse:

– Trăiți dincolo de strâmtoare, în Berbería, unde se poate practica liber adevărata credință.

Învățatul închise ochii și clătină din cap.

– Eu însumi mă împărtășesc în fiecare duminică. Mă spovedesc de păcatele mele creștinești ca să obțin autorizația care îmi permite să circul. Destul de des mă văd silit să mănânc carne de

porc și să beau vin. Și pe mine mă considerați un renegat? Toți moriscii pe care i-ați văzut în noaptea asta se supun poruncilor Bisericii! Altminteri, cum am putea să supraviețuim și să ne păstrăm credința? Hernando a lucrat pentru singurul Dumnezeu tot atât de mult sau și mai mult decât oricare dintre noi. Credeți-mă ce vă spun, nu-l cunoașteți pe omul ăsta.

– Ba îl cunoaștem foarte bine. Este tatăl meu, mărturisi Abdul.

– Și fratele meu vitreg, adăugă Shamir.

Munir încercă să-i convingă pe cei doi tineri berberi de activitatea în clandestinitate a lui Hernando în favoarea comunității. Le vorbi despre scrierile acestuia, despre anii săi de muncă, despre cărțile de plumb și turnul Turpiana, despre Sacromonte și don Pedro de Granada Venegas; despre Alonso del Castillo și Miguel de Luna, despre evanghelia lui Barnaba și despre ce anume voiau să facă. Le explică faptul că Hernando credea că au fost cu toții omorâți de mâna lui Ubaid.

– Mama sa nu știa nimic despre lucrările lui, îi replică el lui Abdul când acesta îi vorbi despre răspunsul Aishei la scrisoarea pe care Fátima o trimisese la Córdoba prin intermediul evreului. Hernando a trebuit să păstreze totul în secret... chiar și față de mama sa. Pentru ea, ca și pentru toți ceilalți, fiul ei era un renegat, un creștin. Hernando vă credea morți. Credeți-mă. N-a avut niciodată cunoștință despre scrisoarea aceea.

Le povesti de asemenea că, deși era însurat cu o creștină, era probabil singurul morisc care se ruga în moscheea din Córdoba.

– El spune că i-a jurat mamei tale că se va ruga dinaintea *mihrab*-ului, adăugă el, adresându-i-se lui Abdul, dându-și seama că menționarea soției creștine a lui Hernando ar putea da noi elanuri dorinței de răzbunare a acelor corsari.

Forfota, conversațiile și luările de rămas-bun ale moriscilor în luminiș se putură auzi limpede câteva clipe. Munir observă cum Abdul și Shamir își îndreptau privirile spre Hernando. Îi convinsese oare pe corsarii aceia?

– I-a ajutat pe creștini în războiul din Alpujarras, mormăi deodată Abdul. Expresia lui era dură; albastrul ochilor săi, glacial.

– A încercat doar să se elibereze din sclavie și a făcut-o împreună cu un creștin, într-adevăr, dar..., căută învățatul să-l scuze.

– După aceea, a colaborat cu creștinii din Granada, îl întrerupse Abdul, acuzându-i pe moriscii care s-au răsculat.

– Și ceilalți creștini cărora le-a salvat viața? interveni Shamir.

Munir tresări; nu știa nimic despre alți creștini. Corsarul văzu în acea șovăială ocazia de a se elibera de respectul cu care întâmpinase explicațiile unui recunoscut învățat în legea musulmană.

– A salvat mai mulți. Nu știai? Nu ți-a povestit? Nu este decât un laș. Lașule! strigă el spre Hernando.

– Trădătorule! adăugă Abdul.

– Dacă a crezut că Ubaid a fost cel care ne-a asasinat, de ce nu l-a urmărit până în infern? continuă Shamir gesticulând violent în fața învățatului. Ce-a făcut el ca să răzbune ceea ce credea că a fost moartea familiei sale? O să-ți spun eu ce a făcut: s-a refugiat comod în somptuosul palat al unui duce creștin.

– Dacă ar fi insistat, dacă ar fi căutat răzbunarea, așa cum trebuie să facă orice musulman care se respectă, adăugă Abdul în gura mare, poate că ar fi reușit să descopere că nu Ubaid, ci Brahim fusese cel care i-a pricinuit nenorocirile.

La câțiva pași distanță, Hernando simți cum îl pălmuiesc vorbele acelea. Nu mai avea putere nici măcar să se apere, să spună cu voce tare că văzuse cadavrul lui Ubaid, că răzbunarea pe care și-o dorea fusese zădărnicită văzându-l mort. Că străbătuse muntele în căutarea trupurilor familiei sale ca să-i îngroape... Ce rost mai aveau acum toate astea? Când asculta acuzațiile aruncate de către fiii săi, cuvintele lor încărcate de ranchiună, în mintea lui se contura doar o singură întrebare. De ce? De ce îl mințise Aisha? De ce îl lăsase să sufere, știind adevărul? Își aminti lacrimile ei, figura ei crispată de durere când declara în gura mare că-l văzuse pe Ubaid ucigându-i pe toți. „De ce, mamă?"

Cuvintele fiului său îi întrerupseră gândurile.

– Și, pe deasupra, e însurat cu o creștină! Te reneg, câine râios! adăugă Abdul, scuipând la picioarele tatălui său.

Munir, în mod inconștient, urmări direcția scuipatului. Apoi, îl privi pe Hernando. Nici măcar nu se clintise la injuria propriului fiu. Chiar în întuneric, trupul său părea dărâmat, distrus de vinovăție, depășit de tot ce se desfășura în jurul lui.

– Dar cărțile de plumb..., insistă învățatul, făcându-i-se milă de cel pe care-l considera prietenul său.

– Cărțile de plumb, îl întrerupse Shamir, cât valorează câteva litere, acolo? Au servit oare la ceva? L-au ajutat cu ceva pe vreunul dintre ai noștri?

Munir nu vru să-i dea dreptate și își strânse buzele cu tărie.

– Manipulările acelea le sunt de folos doar celor bogați, acelor nobili care ne-au trădat și care acum vor să-și salveze pielea. Nici unul dintre frații noștri, dintre cei umili, dintre cei care continuă să creadă în singurul Dumnezeu, dintre cei care se ascund ca să se roage în casele lor sau pe ogoare, nu va obține ceva bun prin ele! Trebuie să moară.

– Da, se alătură și Abdul, trebuie să moară.

Sentința răsună în pădure mai tare decât zgomotele stinse din luminiș. Munir se înfioră descoperind în oamenii aceia cruzimea corsarilor. Știa că sunt obișnuiți să se joace cu viața și cu moartea oamenilor, de parcă ar fi fost vorba de animale.

– Opriți-vă! strigă învățatul, într-o încercare disperată de a-i salva viața prietenului său. Acest om a venit la Toga pe răspunderea mea, sub protecția mea.

– Va muri, exclamă Abdul.

– Chiar nu înțelegeți că este deja mort? replică Munir, în vreme ce arăta spre el cu tristețe.

– Sunt mii de creștini ca el îngrămădiți în temnițele din Tetuán. Nu ne impresionează devotamentul tău. Îl luăm cu noi, afirmă Shamir. La drum! le porunci apoi berberilor.

Munir își adună ultimele puteri. Respiră adânc înainte de a vorbi și când o făcu vocea îi răsună ferm și hotărât, fără să-și arate teama care îl chinuia pe dinăuntru.

– Vă interzic!

Învățatul rămase impasibil sub privirile celor doi corsari. Abdul își duse mâna la hanger, de parcă ar fi fost insultat, ca și cum nu ar fi primit niciodată un ordin ca acela. Munir continuă să vorbească, încercând să nu-i tremure vocea:

– Mă numesc Munir și sunt învățatul în legea musulmană din Jarafuel și din toată valea Cofrentes. Mii de musulmani se supun hotărârilor mele. Potrivit legilor noastre, ocup locul al doilea în ierarhia după care se călăuzește și este guvernată lumea noastră și poruncesc în chestiuni legate de justiție. Omul acesta va rămâne aici.

– Și dacă nu ne vom supune ? întrebă Shamir.

Doar dacă m-ați ucide și pe mine ați izbuti vreodată să vă îmbarcați pe corăbiile voastre cu vâsle. Vă asigur.

Toți, corsari și berberi, aveau privirile ațintite asupra învățatului. Doar Hernando stătea în continuare în genunchi pe jos, cu capul plecat, absorbit în gândurile sale.

– Brahim a plătit pentru nelegiuirile sale, afirmă atunci Shamir; și nici acest trădător nu va scăpa de pedeapsă.

Trebuie să-i respectați pe înțelepți și pe bătrâni, insistă Munir.

Unul dintre berberi lăsă capul în jos la auzul acelei afirmații, exact atunci când Hernando părea că se trezește; ce a spus Shamir? Abdul își dădu seama de amândouă situațiile: oamenii săi vor respecta legile, dar nici el nu va ucide un învățat. Înfruntă ochii albaștri ai lui Hernando care acum îl chestiona din priviri. Brahim murise... Corsarul înaintă spre tatăl său.

– Da, îi aruncă el, l-a ucis mama mea: ea are mai multă bărbăție și curaj într-o singură mână decât ai tu în toată ființa ta. Lașule!

În momentul acela, unul dintre berberii care îl păzeau pe Hernando îl zgâlțâi cu putere, iar altul îi trase o lovitură

cumplită în șale cu patul archebuzei. Hernando căzu pe jos, unde îl loviră cu picioarele, fără ca el să schițeze cel mai mic gest de apărare.

– Ajunge, pentru Dumnezeu! îi imploră Munir.

– Pentru același Dumnezeu pe care îl invocă învățatul tău, pentru Allah, mormăi Abdul poruncindu-le oamenilor săi cu un gest al mâinii să înceteze să-l mai lovească, jur să te ucid cu prima ocazie când îmi vei mai ieși în cale. Ține minte mereu acest jurământ, câine ce ești!

Brahim! Fátima îl recunoscu pe Brahim în țipetele și amenințările lui Shamir. Mult mai puternic decât grosolanul cărăuș din Alpujarras, mai isteț... Fátima se cutremură descoperind aceeași voce mânioasă, aceleași gesturi, aceeași expresie de furie.

De îndată ce se întoarseră de la Toga, Abdul și Shamir veniră la palat și se prezentară dinaintea ei; amândoi păreau morocănoși și serioși și refuzară să-i spună ce anume le mersese rău. Fátima cunoștea misiunea lor la Toga, ea însăși se ocupase să strângă o mare sumă de bani din Berbería pentru acea nouă ridicare la luptă. Ascultă veștile cu interes, dar ceva din înfățișarea fiului ei o neliniștea.

– Abdul, spuse ea în cele din urmă, sprijinindu-și mâna de brațul puternic al fiului ei. Ce ți se întâmplă?

El clătină din cap și mormăi ceva nedeslușit.

– Pe mine nu mă poți înșela. Sunt mama ta și te cunosc foarte bine.

Abdul și Shamir își încrucișară privirile. Fátima aștepta, curioasă.

– L-am văzut pe Nazareean, îi răspunse Shamir în cele din urmă. Câinele ăla trădător era la Toga.

Fátima rămase cu gura căscată; pentru o clipă rămase fără aer.

– Ibn Hamid?

Rostindu-i numele, simți o apăsare pe piept și își duse într-acolo mâna încărcată de podoabe.

– Nu-i spune așa! replică Abdul. Nu merită. Este creștin și trădător! Dar s-a târât ca un câine ce este...

Ea ridică privirea, consternată.

– Ce...? Ce i-ați făcut?

Încercă să se ridice de pe divan, dar o lăsară genunchii.

– Ar fi trebuit să-l ucidem! strigă Shamir. Și jur că o vom face dacă o să-l mai vedem!

– Nu! izbucni glasul Fátimei într-un urlet răgușit. Vă interzic!

Abdul o privi pe mama sa, surprins. Shamir făcu un pas spre ea.

– Așteptați... Ce, ce făcea la Toga? Povestiți-mi tot, le ceru Fátima.

Îi povestiră; îi vorbiră despre Nazareean cu ură, îi relatară amănunțit scena trăită la Toga, îi reproduseră vorbele învățatului care izbutiseră să-i salveze viața câinelui trădător. Îi asculta, atentă la fiecare cuvânt al lor; Fátima nu înceta să se gândească. Ibn Hamid era la Toga, cu cei care plănuiau revolta; consacrase acelor texte ani întregi de viață. Asta însemna că nu renunțase la credința sa. Chipul i se înflăcăra pe măsură ce îi asculta. Dacă ar fi adevărat...! Dacă ar fi adevărat că Ibn Hamid continuă să fie credincios! În clipa aceea, vorbele lui Shamir răsunară în încăpere ca o palmă peste obraji.

– Și trebuie să știi că s-a însurat... cu o creștină. Așa că ești liberă, Fátima. Te poți mărita din nou... Ești încă frumoasă.

– Cine te crezi ca să-mi spui ce pot sau ce nu pot face? Nu mă voi recăsători niciodată! îi aruncă ea atunci.

Și acolo, resimțind emoțiile care se ascundeau în acest refuz, apărură demonii lui Brahim renăscuți în Shamir, care înainta amenințător spre ea.

– Nu-l vei mai revedea niciodată, Fátima. O să-l ucid dacă aflu că există cea mai neînsemnată comunicare între voi. Ai auzit? Îi voi smulge inima cu propriile mele mâini.

Strigătele lui continuară o bună bucată de vreme. Ea era doar o femeie! O femeie care trebuia să se supună. Palatul acela era al lui, și sclavii, și mobilele, și mâncarea, până și aerul pe

care-l respira îi aparținea lui, lui Shamir. Cum să-i permită să aibă vreo legătură cu câinele ăla laș care nu le luase apărarea în copilăria lor? Ar pierde respectul oamenilor lor și ai întregii comunități. Toți cunoșteau jurământul pe care-l făcuseră la Toga în privința lui Hernando: berberii le explicaseră tuturor celor care voiau să-i asculte. Ce autoritate ar mai avea ca să împartă dreptatea între oamenii lor dacă ar admite cea mai mică relație cu Nazareeanul? Cu ce autoritate ar mai risca viața oamenilor lor, de multe ori în incursiuni periculoase, când în spatele lor, chiar în casa lor, o simplă femeie își permitea să nu li se supună? Își vor ține jurământul dacă îl vor mai revedea. Îl vor ucide ca pe un câine.

Fátima rezistă în picioare, dreaptă, ca în noaptea când îl anunțase pe Brahim că nu o va mai poseda niciodată. O făcuse fără să caute ajutor la Abdul, fără măcar să-l privească, încercând să nu-l pună într-o situație neplăcută pe fiul ei, să nu-l așeze față în față cu tovarășul său care, la urma urmelor, era efectiv stăpân peste toate.

– Ține minte ce ți-am spus... Să nu faci vreo prostie, mormăi Shamir înainte de a face stânga-mprejur și de a ieși din încăpere.

Atunci, Fátima, pe ascuns de fiul său vitreg, încercă să găsească la fiul ei natural o urmă de înțelegere și de sprijin, dar ochii acestuia i se arătară reci, iar trăsăturile, tăbăcite de soare, la fel de încordate precum ale celuilalt corsar. Îl văzu părăsind încăperea cu un mers la fel de hotărât. Doar când rămase singură își lăsă lacrimile să-i inunde ochii.

64

În Valencia mulți morisci au fost aruncați în închisoare din pricina unor scrisori pe care le trimisese regele Angliei și care fuseseră găsite printre hârtiile reginei defuncte, pe care i le scriseseră moriscii cerându-i protecția ca să se ridice la luptă, în timp ce ei vor da ordin ca, dacă va veni cu flota sa de război, să poată jefui orașul acela. Mulți dintre ei au fost puși la cazne ca să se afle ce se întâmpla în această privință și vor continua să fie pedepsiți și alții, ca exemplu pentru toată lumea.

LUIS CABRERA DE CÓRDOBA
Relatare a faptelor petrecute la curtea Spaniei

După moartea reginei Elisabeta a Angliei, la sfârșitul lunii august 1604, Spania și Anglia au semnat un tratat de pace. Între alte angajamente, regele spaniol se obliga să renunțe la strădania sa de a ridica pe tronul insulei un rege catolic. Poate că de aceea, câteva luni mai târziu, odată semnat acordul și ca dovadă de recunoștință, regele Iacob I a făcut să-i parvină lui Filip al III-lea o serie de documente găsite în arhivele predecesoarei sale. În ele apăreau propunerile moriscilor spanioli ca, având sprijinul englezilor și al francezilor, să se ridice împotriva regelui catolic și să recucerească pentru islam regatele din Spania.

Viceregele Valenciei și Inchiziția s-au pus pe treabă de îndată ce Consiliul de Stat a făcut cunoscut complotul. O mulțime de morisci au fost arestați și supuși la cazne până când au mărturisit planul. Mulți dintre ei au fost executați după obiceiurile din

Valencia. Învinuitul era întrebat dacă vrea să moară în credința creștină ori în cea musulmană. Dacă răspundea că în prima dintre acestea, era spânzurat în piața de mărfuri; dacă se încăpățâna să-și păstreze credința, era dus în afara zidurilor orașului, la Rambla, și potrivit pedepsei pentru idolatri prevăzute de divinitate în *Deuteronom,* poporul îl lapida și apoi îi ardea cadavrul.

Doar în mod excepțional moriscii optau pentru o moarte rapidă și alegeau să o facă în credința creștină, însă exact în momentul în care funia se încorda, izbucneau în strigăte, invocându-l pe Allah. Era atât de cunoscută această stratagemă, încât lumea venea să asiste la execuții înarmată cu pietre ca să-l lapideze pe spânzurat în momentul în care striga numele Profetului. Apoi, familiile morisce strângeau pietrele și le păstrau în amintirea executării morților lor.

La trei luni după întoarcerea sa la Córdoba, Hernando află că tentativa de răscoală pusă la cale la Toga fusese zădărnicită. Adevărul era că în perioada celor trei luni doar un lucru îi adusese puțină mulțumire în permanenta lui deznădejde: scrisoarea pe care a reușit să i-o scrie Fátimei.

El și Munir făcuseră drumul de întoarcere de la Toga în tăcere, catârul lui aflându-se mereu în urma catârului învățatului, de parcă acesta ar fi tras de el ca să ajungă cât mai curând la Jarafuel. Mama sa îl mințise. Fátima trăia și îl omorâse pe Brahim. Și fiul său jurase să-l ucidă dacă drumurile lor aveau să se mai întâlnească din nou. Să-l ucidă! Tocmai propriul fiu! Dar oare nu o făcuse deja la Toga? Își aminti ochii albaștri nevinovați și expresivi ai lui Francisco, cel din grădina casei de la Córdoba. Și micuța Inés, ce s-o fi întâmplat cu ea? Mintea lui Hernando nu încetase să întoarcă pe toate fețele revelațiile din ultimele ore. Imaginile, întrebările se îngrămădeau în mintea lui, iar înțepăturile de durere din tot trupul erau ritmate după salturile animalului pe care îl călărea.

Fátima! Chipul soției sale apărea și dispărea în amintire, de parcă s-ar fi jucat cu suferința lui. Ce o fi gândit despre el? O fi

sperat ca el să meargă să o caute? Cât timp, câți ani s-o fi încrezut în ajutorul lui? Inima i se strângea încă și mai tare închipuindu-și-o supusă lui Brahim și așteptând ca el să-i vină în ajutor; Fátima lui! Îi înșelase așteptările.

„De ce, mamă?" Ridicase privirea la cer de mii de ori. „De ce mi-ai ascuns totul?"

Ceea ce la dus le luase șapte zile de călătorie, acum le luă doar patru. Munir, căzut într-o muțenie îndârjită, se oprise timpul strict necesar și călătoriseră noaptea, la lumina lunii. Hernando se mărginea să se supună ordinelor tovarășului său de drum: hai să ne odihnim aici; să mâncăm ceva; să le dăm de băut catârilor; la noapte ne vom opri lângă satul acela... De ce îi salvase viața?

La Jarafuel, învățatul îl făcuse să aștepte la poarta casei sale, fără să-l invite să intre. În cele din urmă, el însuși apăru ducând calul de dârlogi.

În afară de duce, încercase atunci Hernando să se explice, am mai salvat doar o copilă de vârstă fragedă. Restul sunt zvonuri...

Nu mă interesează, îl întrerupsese Munir sec.

Hernando îl privise în față; învățatul se uita la el cu asprime, dar după câteva clipe părea că în ochii lui se ivește o urmă de compasiune.

– Ți-am salvat viața, Hernando, dar Allah este cel care te va judeca.

Pe drumul de întoarcere la Córdoba, evitase compania călugărilor, a negustorilor, a saltimbancilor sau a drumeților care obișnuiau să circule pe drumurile principale și făcuse călătoria singur, absorbit în gândurile sale. Vinovăția îl apăsa ca o lespede și fuseseră momente în care crezuse că nu va mai suporta această povară. Pe măsură ce se apropia de oraș, amărăciunea i se văzuse înlocuită de o suferință încă și mai mare: nu mai voia să ajungă. Ce avea să-i spună Rafaelei? Că mariajul cu ea nu este valabil? Că prima sa soție este în viață?

Își întârziase cât putea sosirea acasă. Se temea să stea față în față cu Rafaela. Se temea să stea față în față cu sine însuși dacă ar fi fost obligat să-i mărturisească adevărul. Când în sfârșit trecu de poarta casei sale, nici măcar nu îndrăzni să o privească.

Observă impasibil cum se ștergea zâmbetul cu care Rafaela, din nou însărcinată, îi ieși în întâmpinare. Femeia își opri pașii grăbiți la vederea vânătăilor și a rănilor pricinuite de berberii care îl călcaseră în picioare.

– Ce-ai pățit? Rafaela încercă să-și apropie mâna de chipul stâlcit al soțului ei. Cine...?

– Nimic, răspunse el, respingând în mod inconștient mâna soției sale. Am căzut de pe cal.

Dar te simți bine...?

Hernando îi întoarse spatele și o lăsă cu vorba în gură. Merse până la grajd ca să scoată hățurile de pe cal și apoi traversă grădina înspre scări.

– Voi lua prânzul și cina în bibliotecă, porunci sec când trecu pe lângă soția sa.

Tot acolo și dormi.

Așa trecuseră zilele. Hernando lăsă deoparte Coranul la care lucra și se strădui să compună o scrisoare către Fátima. Îi luă mult timp până să reușească; îi luă mult timp până să izbutească să aștearnă pe hârtie tot ce simțea. În momentul în care încerca să se concentreze asupra scrisului, mintea îi rătăcea între vinovăție și durere. Mototoli și rupse multe foi de hârtie. Până la urmă, îi povesti despre Rafaela, despre cei doi copii ai săi și despre cel care avea să vină pe lume. „Nu știam! Nu știam că ești în viață!" mâzgăli el cu o mână tremurândă. De îndată ce o scrise, hotărî să apeleze la Munir ca să i-o transmită Fátimei, în ciuda despărțirii reci de învățat. Era un om sfânt; îl va ajuta; de altfel, de la Valencia plecau spre Berbería cei mai mulți morisci. Avea nevoie de ajutorul lui! Scrise altă scrisoare pentru Munir în care îl implora să-l ajute.

Într-o zi, când știa că Miguel se află la Córdoba, îl chemă la el. Trebuia să recurgă la invalid ca să-i facă rost de un cărăuș morisc de încredere; el continua să fie un ciumat în sânul comunității din Córdoba și pierduse orice legătură cu rețeaua de mii de oameni care umblau pe drumuri, dar invalidul, spre deosebire de stăpânul său, cumpăra și vindea tot ce era de trebuință pentru cai și folosea neîncetat serviciile cărăușilor.

Am nevoie să trimit o scrisoare la Jarafuel, îi comunică, așezat la masa lui de scris, cu o asprime ce nu-și avea rostul.

Miguel rămase în fața lui, încercând să-și închipuie ce i se întâmplă stăpânului său. Înainte, vorbise cu Rafaela și ea îi mărturisise cumplita ei neliniște.

– Ce mai aștepți? îi reproșă Hernando.

– Știu povestea unui curier purtător de vești proaste, răspunse invalidul, vrei să ți-o spun?

– Nu-mi arde de povești, Miguel.

Țăcănitul cârjelor invalidului pe podeaua galeriei răsună în urechile lui Hernando. Și acum ce-o să se întâmple? Pipăi frumosul exemplar din Coran la care lucra; nu avea chef să continue. Dar chiar și așa, îngână câteva dintre surele scrise deja.

– Orice lucru ar fi făcut, se pare că l-a terminat deja.

Acestea fură cuvintele pe care Miguel i le spuse Rafaelei de îndată ce ieșise din bibliotecă după ce primise ordin de la stăpânul său să găsească un cărăuș care să ducă o scrisoare la Jarafuel.

Femeia îl întrebă din ochii ei înroșiți de plâns.

– Du-te, o îndemnă invalidul. Luptă pentru el, pentru tine.

Rafaela nu putuse să-l vadă pe Hernando în zilele cât stătuse închis în bibliotecă. Credea că o va putea face când o să-i aducă mâncarea, dar acesta dăduse ordin să-i fie lăsată în fața ușii. Hernando ceruse și un lighean cu apă curată pentru rugăciunile sale, pe care el însuși îl lăsa după ușă, odată folosit. În orice moment, Rafaela era atentă la scârțâitul ușii, ca să se grăbească să schimbe apa. De cinci ori pe zi.

„Ce i s-a întâmplat?" se întrebă femeia pentru a mia oară, începând să gâfâie la urcarea scărilor. Noua sarcină o apăsa mai mult decât cele dinainte. Șovăi apropiindu-se de bibliotecă. Surele îngânate se strecurau prin ușă, acum deschisă, și ajungeau până la ea. Și dacă Hernando se supără? Se opri și fu cât pe-aci să dea îndărăt, dar clipele trăite înainte de călătoria la Toga, tandrețea, râsetele, veselia, fericirea, dragostea pe care și-o purtau unul celuilalt o îndemnară să-și continue drumul.

Hernando era așezat la masa de scris. Cu un deget urmărea literele Coranului când psalmodia în arabă, străin de tot ce-l înconjura. Rafaela se opri fără să îndrăznească să întrerupă ceea ce i se păruse a fi un moment magic. Când Hernando băgă de seamă prezența ei și întoarse capul spre ea, o văzu oprită în cadrul ușii, cu ochii plini de lacrimi, apucându-și cu amândouă mâinile pântecele proeminent.

– Nu cred că am făcut ceva ca să mă tratezi astfel. Am nevoie să știu ce ți se întâmplă..., murmură Rafaela înainte de a i se stinge glasul.

Hernando încuviință cu o oarecare răceală, fără să-și ridice privirea de pe masa de scris.

– În urmă cu mai bine de douăzeci de ani..., începu el să spună.

Dar de ce să-i povestească? Nu-i vorbise niciodată despre Fátima sau despre copiii lui; ea cunoștea povestea de la Miguel.

– Ai dreptate, recunoscu el. Nu meriți așa ceva. Îmi pare rău. Sunt lucruri din trecut.

Simplul fapt de a rosti scuza aceea păru să-l elibereze pe Hernando. Scrisoarea adresată Fátimei se afla deja în mâinile lui Miguel, cine putea prezice care vor fi rezultatele acesteia sau ce îi va răspunde Fátima, în cazul în care o va face? Rafaela își șterse lacrimile cu o mână, în vreme ce se ținea în continuare cu cealaltă de pântece.

Și atunci, Hernando înțelese ceva: da, înșelase așteptările Fátimei și aceasta era o vină de care nu va putea scăpa niciodată... dar nu trebuia să comită și a doua oară aceeași greșeală

față de o persoană pe care acum o iubește. Fără să spună un cuvânt, se ridică, înconjură masa de scris și se contopi cu soția sa într-o dulce îmbrățișare.

În ciuda străduințelor de a-și ascunde neliniștile față de Rafaela, Hernando nu înceta să se gândească la destăinuirile pe care i le făcuse fiul său. Ea nu mai menționă cele întâmplate, ca și cum zilele acelea de izolare nu ar fi existat. Hernando își căuta consolarea în micuții săi și speranța în cel care urma să vină pe lume. Într-o zi, chiar se îndreptă spre câmpul Iertării și se plimbă prin tristul cimitir până când dădu peste mormântul mamei sale. Acolo vorbi cu Aisha în tăcere.

De ce ai făcut-o, mamă?

Încercă să găsească răspunsul în sinea lui. Timpul se scurse cu Hernando cântărind mii de posibilități până când una dintre ele, străină de motivele care o determinaseră pe Aisha să procedeze așa cum o făcuse, ieși în evidență între toate celelalte: „Trăiesc cu toții". Fátima trăia. Și Francisco, și Shamir, probabil și Inés. Ar fi fost de preferat să fi murit cu toții ca el să-și aline suferințele? Se simți nedemn. Până atunci se gândise doar la el însuși, la greșelile lui, la lașitatea pe care Francisco i-o aruncase în față. Dar important era faptul că trăiau, chiar și departe de el. Găsi o oarecare consolare în această idee... Dar avea nevoie în continuare să le obțină iertarea. Aștepta cu nerăbdare vești de la Munir, dar această dorință arzătoare se prefăcuse în dezamăgire când învățatul îi returnă scrisoarea adresată Fátimei împreună cu refuzul său de a o trimite la Tetuán.

Fátima își putu da numaidecât seama: după vizita lui Shamir și a fiului ei, trei impunători sclavi nubieni, înarmați, se alăturaseră personalului de serviciu care slujea la palat.

– Sunt pentru siguranța domniei voastre, stăpână, îi răspunse unul dintre servitori. Vremurile sunt foarte tulburi și fiul domniei voastre așa a poruncit.

Pentru siguranța ei? Doi dintre nubieni o urmau, la doi pași în spate, la ieșirile ei prin Tetuán. Fátima avusese dovada. Într-o dimineață, însoțită de două sclave pe care le încărcase cu niște baloturi, se îndreptă hotărâtă spre Poarta Bab Mqabar, la miază-noapte de zidul orașului.

Înainte de a o putea traversa, cei doi nubieni îi ieșiră în cale.

– Nu puteți ieși, stăpână, îi spuse unul dintre ei.

– Vreau doar să merg la cimitir, afirmă Fátima.

– Nu este un loc sigur, stăpână.

În altă zi, în zori, părăsi dormitorul. Nu străbătuse nici jumătate din culoar și silueta unuia dintre negri apăru din întuneric.

– Doriți ceva, stăpână?

– Apă.

– O să poruncesc să vi se aducă, nu vă faceți griji. Odihniți-vă.

Era captivă în propria casă! Nu-și propusese să fugă, nici măcar nu știa ce să facă, ori ce să creadă; știa doar că după ani de zile în care crezuse în trădarea lui Hernando, simpla posibilitate ca lucrurile să nu fi stat astfel făcu să reînvie în ea niște sentimente pe care se simțise obligată în toți acești ani să le închidă în adâncul sufletului. De la moartea lui Brahim se dedicase afacerilor și acțiunii de a strânge bani cu aceeași răceală cu care Abdul și Shamir atacau corăbiile creștinilor sau coastele spaniole. Ajunsese chiar să renunțe la condiția ei de femeie. Dar acum, ceva se trezise din nou înlăuntrul ei și din când în când, nopțile, cu privirea pierdută la orizont, acolo unde probabil că se înălțau munții Granadei, niște fiori aproape imperceptibili îi aminteau că fusese în stare să iubească din toată inima și cu toată ființa ei.

Într-o după-amiază, Efraín veni să rezolve niște afaceri cu ea. Evreul, după moartea tatălui său, devenise cel mai apropiat colaborator la afacerile familiei conduse de marea doamnă din Tetuán.

– Trebuie să știi că fiul tău a venit să mă vadă, șopti evreul inteligent.

Fátima își ațintì asupra lui frumoșii ei ochi negri.

– Dar lealitatea mea este de partea ta, doamnă, adăugă Efraín după câteva clipe de tăcere.

65

Moartea este o îndelungată speranță.

Balade de Abén Humeya,
Culegere de balade morisce

Rafaela îl condusese până la poartă pe preceptor, care venea zilnic să le dea lecții lui Juan și Rosei, când văzu că un necunoscut se apropie de casa lor. Cu toate că Hernando părea să-și fi revenit la starea sa sufletească obișnuită, orice împrejurare neprevăzută o neliniștea pe Rafaela, a cărei sarcină ajunsese aproape de capăt. Bărbatul, care să tot fi avut vreo patruzeci de ani și ale cărui haine, în stil castilian, se vedeau murdare după o lungă călătorie, întrebă cu o voce educată dacă aceea este casa lui Hernando Ruiz. Rafaela încuviință și îl trimise pe Juan să-i transmită mesajul tatălui său; Hernando nu zăbovi să coboare în vestibul.

– Pacea fie cu domnia voastră, îl salută el pe bărbat, având convingerea că era doar un arendaș sau o persoană interesată de vreun cal. Ce doriți?

Efraín așteptă o clipă înainte de a vorbi. Din fericire, de data aceasta nu-i fusese greu să dea peste Hernando.

– Pacea fie și cu domnia voastră, răspunse evreul, care își ațintì privirea asupra amfitrionului său.

– Ce doriți? repetă Hernando.

– Putem sta de vorbă undeva între patru ochi?

În momentul acela, Hernando înțelese că omul era ceva mai mult decât un geambaș de cai; deși observă un accent ciudat în glasul lui, avea ceva care îi inspira încredere.

– Însoțiți-mă.

Ieșiră din vestibul și traversară grădina.

– Să nu mă deranjeze nimeni, îi atrase atenția Rafaelei.

Urcară în bibliotecă și Hernando remarcă admirația cu care evreul își plimba privirea peste cărțile care constituiau comoara sa cea mai de preț.

– Vă felicit, spuse Efraín referindu-se la ele, în vreme ce lua loc în fața mesei de scris.

Hernando își arătă asentimentul și cei doi păstrară câteva clipe de tăcere.

M-a trimis Fátima, soția domniei voastre, mărturisi el în cele din urmă.

Un fior cumplit străbătu corpul lui Hernando. Se simți incapabil să spună ceva, iar evreul își dădu seama.

– Doamna Fátima vrea să știe de domnia voastră, continuă Efraín. Sunt multe zvonuri care au ajuns la Tetuán, iar ea refuză să le dea crezare, numai dacă nu cumva le veți confirma chiar domnia voastră. Trebuie să vă atrag atenția, înainte de toate, că în urmă cu aproape cincisprezece ani eu însumi am venit aici, la Córdoba, să vă caut, trimis tot de stăpâna mea...

– Ce mai face ea? îl întrerupse Hernando.

Stătură de vorbă toată ziua. Hernando îi povesti toată viața lui și o făcu fără să se prefacă, fără să ascundă nici cel mai neînsemnat amănunt. Îi povesti chiar și aventura sa amoroasă cu Isabel! Era pentru prima dată când se destăinuia cuiva cu atâta sinceritate. Se scuză pentru imaginea sa de creștin, dar recunoscu și greșeala reprezentată de faptul că, în anumite momente, dus de evenimente, depășise cu mult condiția aceea. De ce trebuise să iasă la procesiune cărând o cruce?

– Mama mea n-ar fi murit dacă aș fi evitat atitudinea aceea ostentativă, adăugă el cu o voce stinsă.

Apoi se lungi la vorbă pe tema cărților de plumb.

– Shamir, își aminti el, a susținut că acestea nu vor fi în folosul celor sărmani... și probabil că are dreptate.

– Poate că într-o zi evanghelia aceea despre care vorbiți va ieși la lumină.

– Poate, oftă Hernando amărât, dar nu știu care va fi atunci situația noastră. Se pare, într-adevăr, că nu suntem altceva decât niște ciumați: creștinii ne urăsc de moarte și nici unul dintre guvernanții musulmani n-a făcut nimic ca să ne ajute. Suntem un popor care a scrutat întruna orizontul cu speranța de a zări o flotă de război, turcă sau algeriană, care n-a apărut niciodată.

Efraín fu tentat să discute pe această temă. Ciumați, ei, moriscii? Poporul său chiar că a fost astfel, în Spania și în toate regatele europene. Evreii nu avuseseră ocazia nici măcar să scruteze orizontul: nimeni nu le putea veni în ajutor. Dar tăcu; nu aceasta era misiunea lui. Fátima îi dăduse instrucțiuni: el însuși trebuia să judece vorbele și atitudinea lui Hernando. El însuși trebuia să hotărască dacă să-i înmâneze mesajul din partea ei ori să se retragă fără să i-l predea acelui bărbat care îl privea acum consternat. „Mă încred pe deplin în tine", îi spusese ea înainte de a-și lua rămas-bun. Și evreul hotărâse deja.

– Moartea este o îndelungată speranță.

Efraín îl simți pe morisc ațintindu-și asupră-i ochii albaștri, așa cum făcuse și fiul său Abdul cu puțin timp în urmă, când venise să-l viziteze și să-i atragă atenția că sub nici un motiv nu trebuie să o ajute pe Fátima în orice ar fi avut vreo legătură cu „blestematul de trădător". Aceiași ochi, dar ce diferență între mesajul unora și al celorlalți! Ochii corsarului răspândeau ură și ranchiună; ai lui Hernando, în schimb, vădeau o infinită tristețe.

De câte ori se va fi încrezut Fátima în moarte ca să găsească speranța? se gândea Hernando după ce auzise din nou fraza aceea. De ce încă o dată acum?

– Soția domniei voastre este captivă în propria casă, îl anunță Efraín, de parcă ar fi ghicit ce anume îi trecea prin minte. Mai mulți luptători nubieni o supraveghează zi și noapte.

– Din pricina mea? întrebă Hernando cu glasul stins.

– Da. Dacă vă veți apropia de Fátima, vă vor ucide, iar pe ea...

– Francisco ar ucide-o?

– Abdul? Nu cred că ar fi în stare... dar nu știu cu siguranță, se corectă evreul, amintindu-și amenințările corsarului. Dar nu-l putem uita pe Shamir... Adevărul este că nu știu ce ar putea face. În orice caz, nenorocirea va cădea peste ea, cu toată certitudinea.

Efraín îi vorbi despre Fátima, și Hernando află în sfârșit de ce acționase mama sa în felul acela: Fátima însăși i-o ceruse. Amândouă voiseră să-l apere de o moarte sigură. Află despre uciderea lui Brahim, precum și despre călătoria pe care o făcuse Efraín, cu mulți ani în urmă, și despre scrisoarea Fátimei pe care acesta i-o citise Aishei atunci când nu-l găsise pe el; despre cuvintele amare ale Aishei, precum și despre insultele pe care le proferaseră Abbas și ceilalți morisci împotriva lui. Privirea evreului se pierdu în gol în momentul în care începu să o ridice în slăvi pe Fátima, lăudându-i frumusețea, elogiindu-i curajul și hotărârea; Hernando observă la Efraín niște sentimente care mergeau dincolo de simpla admirație și simți o înțepătură de gelozie față de bărbatul acela care trăia atât de aproape de ea. Îi vorbi și despre Abdul și Shamir; Inés, acum Maryam, era bine; se măritase și avea mai mulți copii. Elogie priceperea stăpânei sale în afaceri și insistă din nou asupra admirației și dorinței pe care o producea în tot orașul Tetuán. Se pierdu în descrieri și explicații față de Hernando, care lăsa amintirile să rătăcească, încuviințând și zâmbind.

– Stăpâna mea are încredere că vă veți respecta jurământul pe care i l-ați făcut într-o zi: că-i veți pune pe creștini la picioarele ei, la picioarele singurului Dumnezeu. Că veți continua să lucrați pentru cauza credinței domniei voastre în Spania, așa cum ați făcut când erați căsătoriți, termină el de vorbit. Fericirea ei depinde de acest lucru. Doar în această comuniune de idei își

poate găsi liniștea; este tot ce dorește și doar la asta mai poate nădăjdui. Spune că Dumnezeu vă va uni din nou... după moarte.

– Și până atunci? murmură Hernando.

Efraín clătină din cap.

– Ea nu vă va pune niciodată viața în primejdie. Hernando făcu un gest să răspundă, dar evreul îl împiedică printr-o mișcare a mâinii: Să nu-i puneți domnia voastră viața în primejdie.

Tăcerea se lăsă între cei doi bărbați.

– Aveam pregătită o scrisoare pentru ea, spuse în cele din urmă Hernando, pe care am încercat fără succes să i-o trimit.

– Îmi pare rău, refuză Efraín, nu pot să i-o duc... nici soția domniei voastre să o primească. Mi-am justificat călătoria prin tratative comerciale. Dacă fiul domniei voastre, ori Shamir, ori supraveghetorii nubieni ar descoperi la oricare dintre noi o scrisoare...

– Dar trebuie să-i explic! exclamă Hernando, aproape implorându-l. Am atâtea lucruri să-i spun...

– Și așa va fi: prin mine. O cunoașteți pe doamna Fátima, zise evreul și clătină din cap, corectându-se. Cum să n-o cunoașteți? Mai bine decât mine. Ea avea îndoieli, iar eu îi voi aduce bucuria pe care știu că o dorește; credeți cumva că nu mă va face atunci să repet până la ultimul cuvânt tot ce mi-ați spus?

Hernando nu putu evita un zâmbet trist amintindu-și de firea aprigă a Fátimei; evreul îl băgă de seamă.

– Mă va obliga să repet de mii de ori!

– Și să o faceți, de și mai multe ori dacă ar fi nevoie. Spuneți-i... spuneți-i de asemenea că o iubesc în continuare, că n-am încetat niciodată să o iubesc. Dar viața... destinul a fost crud cu amândoi. Mi-am petrecut jumătate din viață deplângându-i moartea. Cereți-i iertare în numele meu.

– Dar de ce ar trebui s-o fac?

– M-am recăsătorit... Am alți copii.

Evreul încuviință.

– Ea știe acest lucru și îl înțelege. Viața n-a fost ușoară pentru nici unul dintre voi doi. Amintiți-vă: moartea este o îndelungată speranță. Acesta a fost primul lucru pe care mi l-a cerut să vi-l spun.

În seara aceea, Efraín fu copleșit cu atenții în casa lui Hernando, unde rămase peste noapte înainte de a pleca îndărăt spre Tetuán. Avertizat de către amfitrionul său că Rafaela nu trebuie sub nici o formă să afle motivul care îl adusese în casa aceea, evreul se arătă deosebit de discret și dădu dovadă de niște maniere desăvârșite, dar în spatele politeții sale se ascundea interesul de a-i putea furniza stăpânei sale informațiile pe care aceasta le solicitase despre soția creștină. Cum este femeia cu care s-a însurat? Îl iubește?

În timpul nopții, Hernando, absorbit de amintirea Fátimei, se arătă extrem de rece și de distant cu Rafaela.

La scurtă vreme după aceea, cu Hernando dăruit scrierii Coranului și rugăciunii la moschee, crezând că găsește în acest fapt comuniunea de la distanță pe care i-o ceruse Fátima, Rafaela dădu naștere celui de-al treilea copil al lor. Lázaro, cum l-au botezat pe copil în prezența unor nași creștini aleși de către paroh și pe care nu-i cunoșteau, a rupt cu tradiția și s-a născut cu niște imenși ochi albastru-deschis. La acel nou-născut reapărea stigmatul cu care un preot creștin înveninase o nevinovată copilă morisică! preciză Hernando de cum îi văzu. Nu putea fi altceva decât un semn divin.

– Numele lui va fi Muqla, în onoarea marelui caligraf, anunță el chiar în ziua botezului în fața Rafaelei și a lui Miguel, după ce spălă copilul cu apă caldă ca să înlăture mirul cu care fusese uns. În această casă va trebui să-l numiți așa.

Rafaela își plecă privirea și încuviință cu un murmur imperceptibil.

– Nu va fi periculos? se alarmă Miguel.

– Singurul lucru periculos este să trăiești întorcându-i spatele lui Allah.

Începând din ziua aceea, hotărî că venise momentul să le spună copiilor săi ceva mai mult decât legendele musulmane, astfel că îl concedie pe preceptor și își asumă sarcina educării lui Juan și a Rosei, pe care i-a rebotezat Amin și Laila. Coranul, *Sunna,* poezia și limba arabă, caligrafia, istoria poporului său și matematicile deveniră dintr-odată materiile pe care le preda copiilor săi, întotdeauna cu Muqla alături de ei, în leagăn, și pe care îl adormea îngânându-i sure. Amin, la cei opt ani ai săi, avea deja anumite cunoștințe, dar fetița, care avea doar șase, suferise de pe urma schimbării.

– Nu crezi că ar trebui să aștepți ca Rosa să mai crească puțin, să-i mai dai timp? încercă Rafaela să-l sfătuiască.

O cheamă Laila, o corectă Hernando. Rafaela, pe aceste meleaguri, femeile sunt chemate să le învețe pe celelalte femei și să răspândească adevărata credință. Trebuie să învețe de mică. Sunt multe lucruri pe care trebuie să le știe. Când vor mai învăța, dacă nu încep deja să o facă? Asta e vârsta la care trebuie să învețe legile noastre. Cred... cred că am săvârșit prea multe greșeli.

Rafaela nu fu mulțumită de răspuns.

– Este o situație foarte complicată, afirmă ea. Pui familia noastră în primejdie. Dacă ar afla cineva... Nici nu vreau să mă gândesc.

Hernando lăsă să se scurgă câteva clipe, privind-o stăruitor pe soția sa.

– O știai de la început, nu-i așa? spuse el în cele din urmă. Miguel ți-a spus înainte de a încheia căsătoria. El ți-a mărturisit că eu practic adevărata credință.

Rafaela încuviință.

– Și, în consecință, când te-ai măritat cu mine, ai acceptat ca toți copiii noștri să fie educați în cele două culturi, în cele două religii. N-am pretenția să-mi împărtășești credința, dar copiii mei...

– Sunt și ai mei, replică ea.

Rafaela nu insistase și nici nu intervenise în educația copiilor. Dar serile se ruga cu ei, cum o făcuse întotdeauna, iar Hernando consimțea. Zilnic, când termina cursurile, se spăla și se purifica și mergea la moschee ca să se roage dinaintea *mihrab*-ului, uneori nemișcat, în picioare în fața locului unde trebuiau să se afla acele inscripții sacre cioplite în marmură, alteori ascuns, ceva mai departe, dacă socotea că prezența lui putea da naștere la bănuieli. „Sunt aici, Fátima! șoptea în sinea lui. Orice s-ar întâmpla." Moscheea îi amintea întruna: creștinii o luaseră de-acum definitiv în stăpânire. Altarul, transeptul și corul tocmai fuseseră terminate, iar cupola se ridica deja deasupra contraforților ca să arate lumii întregi măreția unui templu atât de mult râvnit. Până și vechea livadă în care se retrăgeau delincvenții luați sub ocrotire fusese renovată. Tunicile celor condamnați de Inchiziție încă mai atârnau în chip macabru pe zidurile galeriei, dar livada părea acum amenajată ca o grădină, cu alei pietruite și fântâni între portocali; Grădina de Portocali o numeau acum oamenii.

Călugări, nobili și oameni sărmani se mândreau cu noua lor catedrală și fiecare expresie de uimire, fiecare comentariu vanitos pe care Hernando îl putea auzi din partea credincioșilor față de măreața lucrare îl rodea și îl irita. Catedrala aceea eretică ce apăruse ca să profaneze cel mai mare templu musulman din Occident nu era decât un exemplu de ceea ce se întâmpla în toată peninsula: creștinii îi nimiceau, iar Hernando trebuia să lupte, cu prețul vieții sale și a copiilor săi.

Uneori, rămânea absorbit la porțile capelei chivotului din catedrală și contempla *Sfânta Cină* a lui Arbasia. Atunci, își amintea zilele petrecute acolo, pe vremea când era încă bibliotecă, împreună cu don Julián, înșelându-i pe sacerdoți și lucrând pentru frații săi întru credință. Ce s-o mai fi întâmplat cu pictorul italian? O privea pe cea pe care și-o imagina ca fiind femeie și care ședea lângă Isus Hristos. Și el alesese tot o femeie, pe Fecioară,

ca temă a cărților de plumb de pe Sacromonte. O temă ce părea încremenită, nedând roadele dorite, așa cum era informat de la Granada.

Și când nu se ruga sau nu făcea educație copiilor, călărea. Miguel făcea o treabă excelentă și mânjii care se năsteau în mica gospodărie de la țară erau din ce în ce mai bine cotați printre oamenii bogați și nobilimea din toată Andaluzia. Reușiseră chiar să vândă câteva exemplare curtenilor de la Madrid. Periodic, invalidul trimitea la Córdoba câte doi mânji dresați deja de personalul pe care-l angajase. Îi alegea pe cei mai buni, pe cei despre care considera că merită ucenicia pe care le-o putea asigura stăpânul său. O vreme, Hernando îi călărea și ieșea pe câmp, unde perfecționa tehnica animalelor. Îl învăța să călărească și pe Amin, care îl însoțea călare pe Ucenic, de-acum bătrân și docil, și care părea să înțeleagă că nu trebuie să miște un singur mușchi mai mult cu copilul în spinare. Și în prezența lui Amin, entuziasmat, care striga și aplauda văzându-l pe tatăl său evitând coarnele unor tauri uriași, începu iar să lupte cu ei pe izlazuri; experiența tristă cu Azirat rămăsese în urmă. Mai târziu, în momentul în care considera că mânjii erau dresați corespunzător, îi returna lui Miguel pentru ca acesta să-i scoată la vânzare. Hernando asista cu mândrie cum unii dintre ei înfruntau taurii în Piața Corredera cu ocazia vreunei sărbători, cu mai mult sau mai puțin noroc, potrivit măiestriei seniorilor din Córdoba care îi călăreau, dar vădindu-și întotdeauna noblețea și buna comportare.

Nopțile se închidea în bibliotecă și, după ce se delecta caligrafiind în culori și cu litere izvorâte din contopirea sa cu Allah câte o sură nouă din Coran, copia exemplare noi cu o scriere rapidă, intercalând între rânduri traducerea lor în *aljamiado,* așa cum făcuse împreună cu don Julián în bibliotecă. Revenise la această îndeletnicire. Îi trimitea gratis cărțile lui Munir, care, în ciuda despărțirii reci de la Jarafuel și a refuzului de a-i remite Fátimei scrisoarea, le accepta spre binele comunității, așa cum îl

încunoștințase Miguel prin intermediul cărăușului care îi dusese învățatului primele copii. Lupta! Continua să lupte, îi șoptea Hernando Fátimei de la sute de leghe distanță; era împăcat cu Allah, cu sine însuși și cu toți cei care îl înconjurau. Și și-o imagina frumoasă și semeață, cum fusese întotdeauna, înflăcărându-i religiozitatea și încurajându-l să continue.

66

Viceregelui Cataloniei i se va putea scrie că, în ceea ce îi privește pe moriscii care vor trece în Franța, să dea poruncă să fie recunoscuți și, dacă printre ei s-ar afla vreunii care ar fi bogați și de vază, să fie arestați și puși la loc sigur, pentru a se încerca să se scoată de la ei care le sunt intențiile, iar cu oamenii de rând să se închidă ochii și să fie lăsați să treacă, întrucât ar fi cu mult mai bine dacă ar rămâne cât mai puțini.

Aviz al Consiliului de Stat
24 iunie 1608

Miguel trecuse de-acum de treizeci de ani, dar înfățișarea și condiția lui de invalid păreau să-l împovăreze cu o vârstă mai mare. Îi lipseau dinți, iar picioarele păreau să fi refuzat să urmeze creșterea trupului de la mijloc în sus. De-a lungul vieții sale, oasele care-i fuseseră zdrobite la puțin timp după naștere se sudaseră în locul în care fuseseră frânte, dar îi lipsea musculatura capabilă să le miște, motiv pentru care, pe măsură ce trecea timpul, se prezenta din ce în ce mai mult ca o marionetă grotescă. Dar continua cu poveștile și istoriile sale, făcându-i pe copii să râdă și fermecând-o pe Rafaela în puținele momente de repaus pe care și le permitea femeia, de parcă Dumnezeu, oricare ar fi fost acesta, i-ar fi înlocuit capacitatea de a merge sau de a fugi cu un izvor nesecat de imaginație și fantezie.

Miguel, mereu la curent cu ceea ce se petrecea printre oamenii înstăriți, cei care puteau cumpăra minunații cai pe care îi creșteau în mica gospodărie de la țară, a fost cel care i-a relatat

lui Hernando despre exodul moriscilor bogați spre Franța; a făcut-o ca și cum l-ar fi avertizat în legătură cu hotărârile pe care le luau cei asemenea lui.

În luna ianuarie a aceluiași an, Consiliul de Stat, în frunte cu ducele de Lerma, a hotărât în unanimitate să-i propună regelui expulzarea din Spania a tuturor creștinilor noi. Știrea a circulat din gură în gură și moriscii înstăriți au început să-și vândă proprietățile și să încerce să o ia înaintea drasticei măsuri. Îmbarcarea spre Berbería era interzisă, motiv pentru care toți și-au ațintit privirile spre regatul vecin. Franța era creștină și era permisă trecerea acelei frontiere.

În dimineața aceea, Hernando îl privi lung înainte de a refuza o asemenea posibilitate.

– Locul meu este aici, Miguel, îi răspunse Hernando, observând la invalid un oftat de ușurare. Nu este pentru prima dată când se vorbește de expulzare, adăugă el. Vom vedea dacă se execută ordinul. Măcar nu se mai propune castrarea, decapitarea, înrobirea sau aruncarea noastră în mare. Nobilii ar pierde mulți bani dacă am fi expulzați. Cine le-ar mai cultiva pământurile? Creștinii nu știu să o facă și nici nu sunt dispuși la așa ceva.

De-a lungul anului 1608, regele Filip nu a adoptat propunerea pe care i-o recomanda consiliul său. În afară de patriarhul Ribera și alți câțiva exaltați care continuau să pledeze pentru omorârea sau înrobirea moriscilor, cei mai mulți clerici se dădeau de ceasul morții când își imaginau mii de suflete creștine umblând pe pământurile maurilor, unde trebuiau să renege adevărata credință. Bineînțeles că încercările de creștinare dădeau greș una după alta. Dar oare nu era adevărat – așa cum susținea comandorul de León – că erau trimiși în China călugări și oameni sfinți ca să ducă mesajul lui Hristos către acele îndepărtate și necunoscute popoare? Și dacă se făcea astfel, de ce să se renunțe la a-i converti pe cei din propriile regate?

Dar dacă era interzisă fuga pe pământuri musulmane, la fel de interzisă era și scoaterea din Spania a aurului și argintului,

chiar și către un alt regat creștin, și însuși Consiliul de Stat stabilise ca moriscii bogați să fie arestați la frontieră. Fluxul către Franța al oamenilor cu stare încetase. Comunitățile morisce din toate regatele trăiau în așteptare, cu mare neliniște: oamenii sărmani, majoritatea legați de pământurile lor; cei cu mai multe posibilități, chibzuind cum să înșele ordonanța regală, în cazul în care s-ar fi aplicat.

Hernando nu era străin de neliniștea fraților săi întru credință. După nașterea lui Muqla, Rafaela adusese pe lume un alt băiețel minunat, Musa, și apoi o fetiță, Salma, ale căror nume creștine aveau să fie Luis și Ana, nici unul dintre ei neavând ochi albaștri. Avea o familie mare și faptul că moriscii bogați, aceia care puteau avea acces la secretele Curții, fugeau din Spania, îl făcea să creadă că existau motive de îngrijorare. Din toate aceste motive, se pregăti să călătorească la Granada ca să afle ce se întâmplă cu plăcuțele de plumb.

Își luă autorizația pe care i-o eliberase arhiepiscopia din Granada și pe care o păstra cu mare grijă. Nimeni nu mai era interesat de martirii din Alpujarras: destui sfinți și martiri din Antichitate, discipoli ai Sfântului Apostol Iacob, fuseseră găsiți pe Sacromonte ca să-și mai facă griji pentru câțiva țărani torturați de morisci în urmă cu doar patruzeci de ani. Dar nici un alguazil, comandant sau poteraș din Sfânta Frăție n-ar fi îndrăznit să pună la îndoială documentul pe care Hernando îl prezenta cu hotărâre când cineva i-l cerea. Împreună cu autorizația, ascuns într-un perete fals, se aflau exemplarul din Coran, deacum finalizat, copia evangheliei lui Barnaba de pe vremea căpeteniei militare Almanzor și mâna Fátimei. Ca de fiecare dată când deschidea ascunzătoarea aceea, luă bijuteria și o sărută, gândindu-se la Fátima. Aurul apărea înnegrit.

*

La Granada nu-l așteptau vești bune. Așa cum creștinii din Córdoba își însușiseră definitiv moscheea lor, cei din Granada făcuseră același lucru cu Sacromonte. Ca și în alte ocazii, Hernando se întâlni cu don Pedro, cu Miguel de Luna și cu Alonso del Castillo în Salonul Auriu din casa Țevilor de Tun.

– N-are nici un rost să-i trimitem sultanului evanghelia lui Barnaba..., afirmă don Pedro. Avem nevoie ca Biserica să recunoască autenticitatea cărților; mai cu seamă a plăcii de plumb care se referă la Cartea Mută, cea care vestește că într-o zi va sosi marele rege cu un alt text, acesta lizibil, care va face cunoscută revelația Fecioarei Maria cuprinsă în cartea aceea indescifrabilă.

Dar relicvele..., îl întrerupse Hernando.

E tot ce am câștigat, interveni Alonso del Castillo, de-acum îmbătrânit; relicvele sunt considerate autentice și sunt venerate ca atare. Arhiepiscopul Castro a hotărât să ridice o mare abație pe Sacromonte. I-a comandat-o deja lui Ambrosio de Vico[1].

O abație, se plânse Hernando în șoaptă. N-ar fi trebuit să se întâmple așa. Doctrina cărților este musulmană! aproape că strigă el. Cum să ridice creștinii o abație acolo unde s-au găsit niște cărți de plumb care îl preamăresc pe singurul Dumnezeu?

– Arhiepiscopul, interveni de această dată Luna, nu permite nimănui să vadă cărțile acelea de plumb. Deși nu știe araba, conduce personal traducerea lor și, dacă nu-i place ceva, el însuși face modificarea sau se lipsește de traducător. Eu însumi am trăit acest fapt. Atât Sfântul Scaun, cât și regele îi cer să trimită cărțile, dar el refuză. A pus stăpânire pe ele, de parcă ar fi ale lui.

– În acest caz, declară Hernando, adevărul nu va fi niciodată revelat.

---

[1] Cioplitor în piatră, meșter zidar, conducător de șantier și arhitect din Granada (1555?-1623), unde a lucrat la catedrală. A rămas celebru ca autor al unui document grafic numit Platforma Granadei sau Platforma lui Vico, o gravură realizată în anul 1613 pe două planșe de aramă de 42 x 62 cm, prima reprezentare detaliată a orașului Granada. (n.tr.)

Glasul său era cel al unui învins. Reflexele aurii de pe picturile din tavan dansau în tăcerea ce se lăsase între cei patru bărbați.

– Nu vom izbuti la timp, insistă el, posomorât. Vom fi expulzați sau lichidați înainte.

Nimeni nu-i răspunse. Hernando observă stânjeneala interlocutorilor săi, care se foiră pe scaun și îi evitară privirea. Atunci înțelese: eșuaseră, dar ei nu vor fi expulzați. Erau nobili sau lucrau pentru rege.

Rămăsese singur în luptă.

– Putem obține ca tu și familia ta să vă salvați de la expulzare sau de la măsurile ce se vor adopta împotriva alor noștri, în cazul în care vor fi luate într-o zi, îi spuse don Pedro lui Hernando, care consideră încheiată conversația și voi să se ridice de pe scaun ca să părăsească Salonul Aurit.

Îl cercetă atent pe nobil. Se sprijinea de brațele jilțului, pe jumătate ridicat în picioare.

– Și frații noștri? întrebă el fără să-și ascundă nemulțumirea. Și cei sărmani? adăugă el, amintindu-și de prezicerea făcută de Shamir.

– Am făcut tot ce ne-a stat în putință, interveni cu calm Miguel de Luna. Sau nu consideri că așa a fost? Ne-am pus viața în primejdie, mai cu seamă tu.

Hernando se lăsă să cadă pe scaun. Era adevărat. Își pusese viața în primejdie în proiectul acela.

– Pentru moment, continuă traducătorul, Dumnezeu nu ne-a răsplătit cu succes. El, în nesfârșita sa înțelepciune, va fi știind de ce. Poate că într-o zi...

– Dacă se va produce expulzarea, profită atunci don Pedro să spună, sau oricare altă măsură drastică, trebuie să trăim și să rămânem în Spania. Sămânța noastră trebuie să fie mereu aici, pe aceste pământuri care sunt ale noastre. O sămânță mereu gata să crească, să se înmulțească și să recupereze al-Ándalus pentru islam.

Se gândi câteva clipe. O întreagă viață de dăruire și de suferințe îi trecu pe dinaintea ochilor. La ce bun atâtea nenorociri?

Avea cincizeci și patru de ani și se simțea bătrân, teribil de bătrân. Cu toate acestea, copiii săi...

– Cum m-ați scăpa de expulzare? întrebă el fără vlagă.

– Printr-un proces pentru recunoașterea calității de hidalgo, răspunse don Pedro.

Nu se putu stăpâni să nu-i răspundă cu un hohot de râs amar.

– Hidalgo, eu? Un morisc din Juviles? Fiul unei femei condamnate de către Inchiziție?

– Avem mulți prieteni, Hernando, insistă nobilul. În ziua de azi, totul poate fi cumpărat, inclusiv calitatea de hidalgo. Se falsifică declarațiile unor sate întregi. Tu te bucuri de o excelentă apreciere din partea Bisericii din Granada. Ai colaborat cu ea. Ai salvat creștini în timpul războiului din Alpujarras! Acesta este un fapt public și notoriu.

– Nu ești fiul unui sacerdot? interveni Castillo, știind bine că aceasta era o temă delicată. Calitatea de hidalgo se transmite pe linie paternă, niciodată maternă.

Hernando oftă și clătină din cap în semn de refuz. Doar asta mai lipsea ca acel câine de sacerdot care o violase pe mama sa să fie acum cauza salvării sale și a familiei sale!

– Există multe documente de curățenie a sângelui care sunt false, încercă să-l convingă Luna. Toată lumea știe că bunicul Teresei de Jesús, întemeietoarea carmelitelor desculțe, era evreu. Și acum se vrea beatificarea ei! Ca ea sunt cu sutele, cu miile. Creștini de orice condiție vor să li se acorde calitatea de hidalgo ca să evite plata impozitelor, și acum mulți morisci au apelat la aceste procese ca să scape de expulzare; câtă vreme se îndeplinesc formalitățile procedurale, nu veți fi deranjați, iar procesul poate dura ani de zile.

– Și dacă până la urmă se pierde procesul? întrebă Hernando.

– Vremurile se vor fi schimbat până atunci, răspunse Castillo.

– Ai încredere în noi, insistă don Pedro. Ne vom ocupa de tot.

Înainte de a pleca din Granada, Hernando acordase împuterniciri unui mandatar ca să deschidă acțiune în cadrul Secțiunii pentru Hidalgo a Tribunalului Suprem.

Dar evenimentele s-au precipitat. Moriscii, disperați la auzul zvonurilor despre expulzare, s-au adresat cu cereri de ajutor sultanului Marocului, Muley Zaidan. O solie de cincizeci de oameni s-a deplasat până în Berbería și i-au propus să invadeze Spania cu ajutorul olandezilor, care își luaseră deja angajamentul de a aduce suficiente corăbii pentru a se întinde un pod peste strâmtoare. Oferta era asemănătoare cu cele pe care le mai propuseseră: Muley Zaidan trebuia doar să cucerească un oraș-port de pe coastă, să aducă douăzeci de mii de soldați, iar ei ar ridica la luptă alți două sute de mii ca să pună stăpânire peste niște regate de-acum slăbite.

Marocanul, în ciuda faptului că era dușman înverșunat al Spaniei, a râs de propunerea moriscilor și a dat afară solia. Cel care n-a râs a fost Filip al III-lea, sătul de-acum de comploturi și îngrijorat de faptul că vreunul dintre acestea ar reuși să se materializeze și că domeniile sale ar fi într-adevăr invadate de o putere străină cu ajutorul moriscilor. În aprilie 1609, însuși regele a trimis un memoriu Consiliului prin care îi soma pe membrii acestuia să adopte măsurile definitive împotriva acelei comunități, „fără să neglijeze rigorile decapitării", scrisese monarhul.

După cinci luni, se publica în orașul Valencia ordinul de expulzare a moriscilor din regatul acela. Până la urmă, fuseseră impuse tezele necruțătoare ale patriarhului Ribera și ale altor exaltați; singura opoziție față de expulzare care se putea prevedea, cea a nobililor care se temeau de sărăcirea pământurilor lor din lipsa mâinii de lucru atât de ieftină și de calificată precum cea a moriscilor, a fost redusă la tăcere în urma promisiunii de a li se acorda în proprietate pământurile și toate bunurile pe care aceștia nu le-ar fi putut lua cu ei. Singurele lucruri pentru care primiseră autorizație de ieșire din Spania erau cele pe care ar fi

fost în stare să le transporte în spinare până la porturile de îmbarcare indicate și unde urmau să se prezinte în termen de trei zile; toate celelalte bunuri trebuiau să fie lăsate în beneficiul stăpânilor lor, sub pedeapsa cu moartea pentru acela care ar distruge sau ar ascunde orice proprietate.

Cincizeci de galere regale cu patru mii de soldați, cavaleria castiliană și miliția regatului Valenciei, precum și flota de război din Ocean primiseră misiunea de a controla și a executa expulzarea moriscilor valencieni.

Nu pentru că ar fi fost așteptat, ordinul regal încetase să mai reprezinte o lovitură cumplită pentru Hernando și pentru toți moriscii din diferitele regate ale Spaniei. Valencia era doar primul dintre acestea; apoi va veni și rândul celorlalte regate. Toți creștinii noi trebuiau să fie expulzați și bunurile lor confiscate în favoarea stăpânilor lor, ca în regatul Valenciei, sau în favoarea Coroanei.

Hernando nu reușise încă să asimileze ordinul de expulzare, când constatase că în fața casei sale se aflau postați doi soldați. Prima dată nu le acordase importanță: „O coincidență", se gândise el, dar după ce dădu peste ei zi de zi ajunse la concluzia că îi supravegheau mișcările.

– Sunt ordine ale juratului don Gil Ulloa, îi răspunse pe un ton glumeț unul dintre soldați când se hotărî să-i întrebe.

– Gil Ulloa! mormăi el întorcându-le spatele celor doi soldați zâmbitori.

Fratele Rafaelei care moștenise funcția de membru al Curții cu Juri de la tatăl său. Un dușman puternic, se lamentă el.

Creștinii din Córdoba au sărbătorit măsura dictată de rege, iar consiliul municipal, în fața pericolului de a se produce dezordini, i-a amenințat pe oamenii ce se veseleau cu pedeapsa de o sută de bice și patru ani de galeră pentru cei care i-ar maltrata pe noii creștini. În același timp, i-a amenințat și pe moriscii din oraș cu două sute de bice și șase ani de galeră, în loc de o sută de bice

și patru ani de galeră, dacă se strângeau laolaltă mai mult de trei dintre ei.

Dar hotărârea care afectase cel mai mult interesele lui Hernando și care fusese adoptată pe loc constase în interdicția pentru morisci de a-și vinde casele și pământurile.

– Nici caii nu se vând, îi comunicase într-o zi Miguel. Am căzut la învoială pentru două vânzări, dar cumpărătorii au dat înapoi.

– Toți așteaptă să fim nevoiți să-i vindem în pierdere.

Invalidul încuviințase în tăcere.

– Arendașii refuză să plătească arenda, adăugasc el, făcând un efort.

Miguel știa că banii aceia erau absolut necesari familiei. El însuși, cu un an în urmă, reușise să-l convingă pe Hernando să facă îmbunătățiri la gospodăria de la țară. Aveau nevoie de grajduri noi, de un manej deschis, de o șură de paie; totul se năruia din pricina vechimii. Și Hernando dăduse curs sfatului său și își investise mare parte din economii în creșterea vitelor. Ceea ce nu știa Miguel era că restul banilor de care dispunea moriscul trebuise să-l destineze procesului de recunoaștere a calității de hidalgo, onorariilor ce trebuiau plătite mandatarului și avocatului din Granada, precum și plății pentru numeroasele rapoarte necesare punerii în discuție a chestiunii dinaintea Secțiunii pentru Hidalgo a Tribunalului Suprem.

– O vor plăti, afirmase el. Eu nu voi fi expulzat. Am inițiat un proces de recunoaștere a calității de hidalgo, explicase el văzând expresia de uimire de pe fața lui Miguel. Spune-le arendașilor. Singurul lucru pe care-l vor obține va fi că vor pierde pământurile dacă nu plătesc. Spune-le și celor doi cumpărători ai cailor. Vorbise cu fermitate, dar, deodată, oboseala puse stăpânire pe chipul și pe glasul său.. Am nevoie de bani, Miguel, mormăi el.

Între timp, veștile despre procesul de expulzare a valencienilor ajungeau întruna la Córdoba. Cartierele moriscilor valencieni deveniseră bazaruri la care veneau speculanți din toate regatele

ca să cumpere la preț scăzut bunurile moriscilor. Ura între comunități, până atunci latentă și reprimată de către seniorii care își apărau lucrătorii și care acum, cu rare excepții, nu se mai îngrijeau de ei, izbucnise cu violență. Amenințările regelui la adresa acelora care ar fi atacat sau i-ar fi furat pe morisci nu serviseră la nimic; drumurile pe care le străbăteau înspre porturile de îmbarcare fuseseră semănate cu cadavre. Lungile șiruri de bărbați și femei, de copii și bătrâni înfrânți — unii dintre ei bolnavi, cu toții încărcați cu bunurile lor casnice ca un imens cortegiu de negustori ambulanți de mărunțișuri — o porniseră în exil. Creștinii le luau bani ca să-i lase să se așeze la umbra copacilor sau ca să bea apă din râurile care fuseseră ale lor vreme de sute de ani. Foametea făcuse ravagii printre mulți dintre ei și unii își vânduseră copiii ca să facă rost de ceva alimente cu care să-și întrețină restul familiei. Mai mult de o sută de mii de morisci valencieni, păziți cu strășnicie, începuseră să se concentreze în porturile Grao, Denia, Vinaroz sau Moncófar!

Hernando își înalță capul, surprins. Probabil că se întâmpla ceva grav dacă Rafaela năvălea în bibliotecă, fără măcar să bată la ușă. Erau rare ocaziile în care soția sa venea în sanctuarul lui când lucra la transcrierea Coranului, și în toate acele ocazii, fără excepție, era pentru a discuta despre vreo temă importantă. Ea se apropie și rămase în picioare în fața lui, de cealaltă parte a mesei de scris. Hernando o privi la lumina lămpilor: să tot fi avut ceva mai mult de treizeci de ani. Copila aceea speriată pe care o cunoscuse în grajd devenise o femeie în toată puterea cuvântului. O femeie care, judecând după înfățișare, era profund speriată.

— Cunoști ordonanța de expulzare a valencienilor? întrebă Rafaela.

Hernando simți ochii soției sale ațintiți asupra lui. Șovăi înainte de a răspunde.

— Da... mă rog..., bâigui el. Știu ce știe toată lumea: că au fost expulzați din regat.

– Dar nu cunoşti condiţiile concrete? continuă ea, neînduplecată.

– Te referi la bani?

Rafaela făcu un gest de nerăbdare.

– Nu.

– Unde vrei să ajungi, Rafaela?

I se părea ciudat să o vadă cu această atitudine încordată.

– Am auzit la piaţă că regele a dispus condiţii specifice pentru familiile mixte, alcătuite din creştini noi şi vechi.

Hernando, stând pe scaun, se aplecă în faţă. Nu cunoştea aceste amănunte. „Continuă", insistă el cu un gest al mâinii.

– Moriscele căsătorite cu creştini vechi sunt autorizate să rămână în Spania şi, împreună cu ele, copiii lor. Moriscii însuraţi cu creştine vechi trebuie să părăsească Spania... şi să ia cu ei copiii mai mari de şase ani; cei mai mici vor rămâne aici, cu mama lor.

Vocea îi tremură când pronunţă ultimele două fraze.

Hernando îşi sprijini coatele pe masă, îşi împleti degetele şi îşi lăsă capul să-i cadă în mâini. Asta însemna că, dacă îl va afecta ordonanţa regală, vor fi expulzaţi şi Amin şi Laila. Muqla şi cei doi fraţi mai mici vor rămâne cu Rafaela în Spania ca să trăiască... din ce? Pământurile şi casa îi vor fi confiscate, iar bunurile...

– Asta nu se va întâmpla în familia noastră, afirmă el categoric.

Lacrimile curgeau pe obrajii soţiei sale fără ca ea să încerce să le oprească. Tremura toată, cu ochii umezi aţintiţi asupra lui. Hernando simţi că i se strânge stomacul.

– Nu-ţi face griji, adăugă el cu blândeţe, ridicându-se de pe scaun. Ştii doar că am iniţiat un proces de recunoaştere a calităţii de hidalgo şi că mi-au sosit deja primele hârtii de la Granada. Am prieteni importanţi acolo, apropiaţi regelui, care vor pleda pentru mine. Nu vom fi expulzaţi.

Se apropie de ea şi o strânse la piept.

– Azi... Rafaela plângea în hohote. Azi-dimineaţă m-am întâlnit cu fratele meu revenit acasă.

Hernando se încruntă.

– A râs de mine. Hohotele lui au răsunat pe măsură ce grăbeam pasul ca să mă îndepărtez de el...

– Și ce rost aveau râsetele acelea?

- „Hidalgo?" a întrebat în gura mare. Atunci m-am întors și el a scuipat pe pământ.

Rafaela izbucni în plâns. Hernando o încurajă să continue.

– „Ereticul ăla de soț al tău... nu va obține niciodată calitatea de hidalgo!" m-a asigurat el.

„S-a aflat", se gândi Hernando. Era de așteptat. Miguel le-o fi spus arendașilor și nobililor care voiau să cumpere caii și știrea s-o fi dus din gură în gură.

– Femeie, chiar dacă nu mi s-ar acorda calitatea de hidalgo, simplul fapt de a mă adresa justiției va bloca expulzarea mea vreme de ani de zile. După aceea... după aceea, o să mai vedem noi. Lucrurile se vor schimba.

Dar plânsul soției sale era de nestăpânit; își duse mâinile la față și vaietele ei sfâșiară liniștea nopții... Hernando, care se desprinsese de soția sa, se așeză în spatele ei și îi mângâie părul cu tandrețe, străduindu-se să afișeze o seninătate pe care era foarte departe de a o simți.

– Liniștește-te, îi șopti el, nu ni se va întâmpla nimic. Vom rămâne cu toții împreună.

– Miguel are o presimțire..., murmură ea printre suspine.

– Presimțirile lui Miguel nu se împlinesc întotdeauna... Totul va ieși bine. Fii liniștită. Nu se va întâmpla nimic..., șopti el. Calmează-te, copiii nu trebuie să te vadă așa.

Rafaela încuviință și respiră adânc. Refuza să se desprindă din brațele lui. Simțea o imensă teamă, pe care doar contactul cu Hernando reușea să o atenueze.

Hernando o privi ieșind din bibliotecă ștergându-și lacrimile și un puternic sentiment de duioșie puse stăpânire pe el. Învățase să trăiască între Fátima și Rafaela. Pe prima o întâlnea în rugăciunile sale, în moschee, în caligrafie sau în momentul în care îl auzea pe Muqla șoptind vreun cuvânt în arabă, cu imensii lui

ochi albaștri ațintiți asupră-i în așteptarea aprobării sale. Pe Rafaela o întâlnea în viața de zi cu zi, în toate acele situații în care avea nevoie de gingășie și de dragoste; ea se ocupa de el cu afecțiune, iar el i-o răsplătea pe măsură. Fátima se prefăcuse doar într-un soi de far pe care să-l urmărească în momentele lui de comuniune cu Allah și cu religia sa.

Expulzarea moriscilor valencieni era dusă la îndeplinire, dar nu fără dificultăți. Strămutarea a peste o sută de mii de persoane cerea ca navele să facă întruna traseul dus-întors de pe coasta răsăriteană spaniolă până în Berbería. În ciuda termenului de trei zile, treceau luni și această întârziere făcuse ca, prin intermediul echipajelor de pe corăbiile care se întorceau și din cauza cruzimii înfricoșătoare a creștinilor care nu șovăiau să le răspândească, să înceapă să ajungă vești despre situația celor nou-veniți pe coastele africane. Cei mai norocoși, cei care debarcau la Alger, erau numaidecât transportați la moschei; odată ajunși acolo, bărbații erau dispuși în rânduri, li se examina penisul și erau tăiați împrejur pe viu, unul după altul. Apoi, treceau să îngroașe rândurile celei mai de jos pături din orașul corsarilor guvernat de ieniceri și erau folosiți la munca pe ogoare în condiții inumane.

Cei mai puțin norocoși căzuseră în mâinile triburilor nomade sau ale berberilor care îi atacaseră, jefuiseră și asasinaseră pe aceia care pentru ei nu erau altceva decât creștini: bărbați și femei care fuseseră botezați și care îl renegaseră pe Profet. Se spunea că aproape trei sferturi dintre moriscii valencieni, peste o sută de mii de indivizi, fuseseră asasinați de către arabi. Chiar și la Tetuán și Ceuta, orașe unde locuia un mare număr de morisci andaluzi, nou-veniții fuseseră torturați și executați. Comunități întregi, clamându-și creștinismul, se apropiaseră de zidurile temnițelor spaniole situate pe coasta africană căutând protecție. Sute de morisci, terorizați și deznădăjduiți, făcuseră tot ce le stătuse în putință ca să se întoarcă în Spania, unde se predau ca

sclavi primului om pe care îl întâlneau; sclavii erau exceptați de la expulzare.

Se mai zicea că toți pasagerii de pe unele corăbii fuseseră prădați de bunuri și aruncați în apă în largul mării. În piețele creștinilor, sardelele începuseră să fie cumpărate sub numele de *„granadinas"*[1].

Știrile despre macabrele măceluri berbere și despre celelalte nenorociri se răspândiseră printre moriscii valencieni care rămăseseră în așteptarea expulzării. Două comunități se ridicaseră la luptă. Munir îi îndemnase să se răscoale pe oamenii din valea Cofrentes care, sub conducerea unui nou rege numit Turigi, se ascunseseră prin hățișurile de pe cele mai înalte culmi ale podișului Muela de Cortes. Același lucru îl făcuseră alți o mie de bărbați și de femei în Val de Aguar la ordinele regelui Melleni. Dar căpetenia militară Alfatimí, călare pe armăsarul său încă tânăr, nu îi venise în ajutor, iar experimentații soldați pedestrași ai regelui nu întâmpinaseră nici o problemă în a pune capăt revoltei. Mii dintre ei fuseseră executați; încă pe atâția sfârșiseră ca sclavi.

Înainte de sfârșitul acelui an, a fost emisă ordonanța de expulzare a moriscilor din cele două Castilii și din Extremadura. Andaluzii știau că, în curând, le va veni și lor rândul.

Într-o dimineață rece și mohorâtă de ianuarie, Hernando se afla în bibliotecă corectând literele pe care Amin le scria cu un bețigaș pe foile date cu bitum alb din carnețelul său de însemnări. Încercase să-i lase un condei, dar copilul mânjea hârtia cu cerneală, motiv pentru care era mai practic carnețelul acela în care putea să șteargă scrisul și să repete literele de mai multe ori. Amin izbutise să deseneze o literă alif zveltă și proporționată. Hernando luă tăblița și îi aprobă tema cu satisfacție, ciufulindu-i părul. Se apropie și Muqla și-l privi pe fratele său mai mare cu invidie.

[1] „Locuitoare ale Granadei." (n.tr.)

– Dacă vei continua astfel, în curând vei putea scrie cu un condei, căutând curbura subtilă a vârfului care să se adapteze cel mai bine la mișcările mâinii tale.

Copilul îl privi cu ochi plini de iluzii, dar exact când avea de gând să spună ceva, niște lovituri asurzitoare în poarta de intrare în casă răsunară în vestibul, se răspândiră până în grădină și urcară în bibliotecă. Hernando rămase nemișcat.

– Deschideți-i consiliului din Córdoba! se auzi din stradă.

După ce îi porunci fiului său cu un gest grăbit să ascundă totul, Hernando se îndreptă spre galerie ținându-l pe micul Muqla de mână. Înainte de a părăsi biblioteca, se asigură că Amin face ordine pe masa de scris, pe care așezase o carte de psalmi; repetaseră aceste gesturi cu mai multe ocazii.

Deschideți!

Loviturile răsunară din nou.

Hernando se prinse de balustradă și privi spre grădină. Rafaela se afla acolo în picioare, speriată, întrebându-l din priviri.

– Du-te, îi spuse el și alergă pe scări în jos.

Ajunse când soția sa tocmai trăgea zăvorul pe dinăuntru. În stradă, un alguazil și mai mulți soldați înconjurau un bărbat la vreo treizeci de ani, înveșmântat somptuos. În urma lor, se ivi rânjind Gil Ulloa, iar în spatele tuturor, un roi de curioși. Hernando o luă înaintea Rafaelei, care își ținea privirea ațintită asupra fratelui ei. El, la rândul său, încerca să-l recunoască pe nobil; trăsăturile acestuia...

– Deschideți consiliului municipal, strigă din nou alguazilul, cu toate că Hernando se afla deja în stradă, și unuia dintre cei douăzeci și patru de membri ai săi, don Carlos de Córdoba, duce de Monterreal.

Fiul lui don Alfonso! Trăsăturile tatălui său apăreau amestecate cu ale doñei Lucía. Ducesa! La simpla amintire a femeii, a urii pe care i-o purta, Hernando simți cum îl lasă genunchii. Vizita aceea nu putea prevesti nimic bun.

– Tu ești Hernando Ruiz, creștin nou din Juviles? îl întrebă don Carlos cu glasul răspicat și autoritar cu care nobilii se adresau tuturor celor care îi înconjurau.

– Da. Eu sunt. Hernando schiță un zâmbet trist. Excelența voastră o știe prea bine.

Don Carlos nu luă în seamă observația.

– Din ordinul președintelui Tribunalului Regal Suprem din Granada, îți înmânez decizia referitoare la procesul de recunoaștere a calității de hidalgo pe care l-ai intentat într-un mod atât de imprudent. Un grefier înaintă spre el și îi înmână un document. Știi să citești? întrebă ducele.

Hârtia îi frigea mâna lui Hernando. De ce se deranjase însuși ducele să se deplaseze până la el acasă să i-o înmâneze, când ar fi putut să-l citeze la consiliu? Curiozitatea oamenilor, din ce în ce mai numeroși, îi oferi răspunsul: voia să fie un act public. Cu coada ochiului o văzu pe Rafaela clătinându-se; îi dăduse asigurări că procesul acela putea dura ani de zile!

– Dacă nu știi să citești, insistă don Carlos, grefierul va proceda la lectura publică...

– I-am citit cărți creștine tatălui excelenței voastre, minți Hernando, ridicând glasul, când agoniza în cortul unui căpitan de corsari, cu puțin timp înainte de a-mi risca viața ca să-l eliberez.

Un murmur izbucni din grupul de curioși. Dar lui don Carlos de Córdoba nu îi tresări nici un mușchi de pe față.

– Păstrează-ți aroganța pentru când te vei afla pe meleaguri maure, replică ducele.

Hernando reuși să o prindă pe Rafaela în momentul în care aceasta își pierdea cunoștința auzind cuvintele nobilului. Filele documentului se mototoliră la contactul cu trupul soției sale.

„Astfel dispune don Ponce de Hervás, judecător al Tribunalului Regal Suprem din Granada, magistrat municipal al Secțiunii pentru Hidalgo a acestuia." Hernando o așeză pe Rafaela pe un scaun din galerie, îi umezi fața și îi dădu se bea un pahar

cu apă, dar nu putu să aștepte să-și revină complet din leșin ca să citească documentul. Don Ponce! Soțul lui Isabel! Judecătorul respingea cererea sa de recunoaștere a calității de hidalgo *ad limine*, cu alte cuvinte fără măcar să fie analizată, fără să fie îndrumată pe o cale legală. „Creștin nou recunoscut public și notoriu, spunea în decizia sa, cum el însuși s-a declarat în repetate scrieri adresate arhiepiscopiei acestui oraș, Granada. Vicleana sa apărare a măcelăririi unor creștini evlavioși, martiri din Alpujarras, din localitatea Juviles, dovedește adeziunea sa la secta lui Mahomed." Își aminti de acea primă scriere pe care i-o trimisese arhiepiscopului de Granada și în care încerca într-adevăr să justifice masacrele săvârșite de haiducii și moriscii din Alpujarras. Trebuiau să apară tocmai acum toți cei care se puteau numi dușmanii săi? Don Ponce, Gil Ulloa și moștenitorul ducelui de Monterreal crescut de o femeie care îl ura. Cine mai lipsea? „Enumerarea unor fapte și împrejurări pe care solicitantul are pretenția să își întemeieze calitatea de hidalgo în fața acestei Secțiuni nu este altceva decât o falsificare grosolană și stângace a realității care nu merită nici cea mai mică atenție din partea acestui tribunal." Îi veniră în minte promisiunile lui don Pedro, Luna și Castillo. „Totul poate fi falsificat!" îi spuseseră aceștia. La ce i-au servit lui? Don Ponce de Hervás izbutise să se răzbune! Mototoli documentul în mâini.

– Pui de cățea încornorat! exclamă el.

Apoi, se ghemui în scaun, învins. Anii păreau să cadă deodată peste el. Rafaela, lângă el, întinse brațul și își lăsă o mână peste piciorul lui. Contactul îl tulbură. Privi degetele soției sale, lungi și subțiri, pielea atinsă de anii de muncă prin casă. Apoi se întoarse spre ea. Era palidă. El stătea în continuare nemișcat, încremenit. Rafaela îngenunche la picioarele sale și își rezemă capul în poala lui. Rămaseră o vreme așa: liniștiți, cu ochii închiși, de parcă ar fi refuzat să privească spre realitatea aceea care îi depășea.

*

Umbra expulzării plutea deasupra casei. Din ziua aceea, Hernando era mai atent la pașii Rafaelei, la conversațiile pe care le întreținea cu copiii; o auzea plângând de una singură. Într-o noapte, când a vrut să o ia în brațe, ea l-a respins.

– Lasă-mă, te rog, îi ceru ea după prima mângâiere.

– Acum trebuie să fim mai uniți decât oricând, Rafaela.

– Nu, pentru Dumnezeu! scânci ea.

Dar...

– Și dacă rămân gravidă? Nu te-ai gândit? De ce să mai vrem un alt copil? șopti ea cu amărăciune. Pentru ca peste câteva luni să fii expulzat și să trebuiască să mă părăsești însărcinată?

La scurt timp după aceea, Hernando, cu o înfățișare tristă și îmbătrânită, hotărî că va epuiza și ultima sa posibilitate: va pleca la Granada, să vorbească cu don Pedro și cu ceilalți, chiar și cu arhiepiscopul, dacă va fi nevoie.

A doua zi de dimineață, i-o comunică lui Miguel, care se instalase în casa din Córdoba de îndată ce aflase că Tribunalul Suprem îi respinsese procesul de recunoaștere a calității de hidalgo. Dar Hernando nu-l mai auzise povestind nici o istorie, nici măcar copiilor, care presimțeau că se apropie o nenorocire și se arătau triști și tăcuți. Invalidul îi deschise porțile mari ca să iasă călare pe un mânz iute și rezistent. Hernando era dispus să galopeze până în Granada, să-i scoată sufletul calului, dacă ar fi fost nevoie. Dar nu trecu de fundătură.

– Unde crezi că pleci? îl opri unul dintre soldații lui Gil.

– În Granada, răspunse el de pe mânz, reținându-l. Să-l întâlnesc pe arhiepiscop.

– Cu ce autorizație?

Hernando îi înmână permisul. Omul îl răsfoi indiferent. „Nu știi să citești!" a fost el tentat să-i strige. În schimb, încercă să-i explice despre ce era vorba.

– Este o autorizație a episcopatului de...

– Nu folosește, îl întrerupse soldatul, rupându-i permisul în două.

– Ce faci? zise Hernando știind că era ultima sa șansă și simțind că îi fierbe sângele în vine. Câine!

Instinctiv, Hernando îmboldi mânzul asupra soldatului și sări din șa ca să strângă bucățile de hârtie, dar, înainte de a fi atins pământul, tovarășul acestuia îl amenința deja cu spada.

– Îndrăznește! îl sfidă soldatul.

Hernando șovăi. Primul își revenise deja din năvala calului și trecuse lângă celălalt, tot cu spada scoasă din teacă. Mânzul trăgea de hățuri, năbădăios. Înțelese că totul era în zadar.

– Vreau doar... vreau doar să strâng hârtiile...

– Ți-am spus doar că nu folosește la nimic. Nu poți părăsi Córdoba.

Soldatul călcă în picioare bucățile de hârtie.

– Întoarce-te la tine acasă, îl somă cel de-al doilea soldat, agitând spada înspre fundătură.

Hernando se întoarse ducând calul de dârlogi. La poartă, rămasă deschisă, îl aștepta Miguel, care asistase la scenă.

Încercă să comunice printr-o scrisoare cu Granada, dar nu găsi mijlocul de a o trimite. Cărăușii, majoritatea valencieni, fuseseră expulzați, la fel ca și cei din Castilia, din La Mancha și Extremadura; cărăușilor din celelalte regate le era interzis să bată drumurile.

– Mă caută la piele de fiecare dată când ies din casă, îi mărturisi Miguel, indignat și mișcat până la lacrimi. Pe Rafaela o urmăresc îndeaproape în orice clipă. Este imposibil...

– De ce nu iau ei legătura cu mine? se plânse Hernando cu voce tare.

În glasul lui se observa o notă de disperare.

– Trebuie să știe că procesul a fost respins.

– Nimeni nu se poate apropia de această casă, fără să treacă mai întâi prin controlul oamenilor juratului, îi răspunse Miguel, încercând să-l calmeze. Dacă au încercat, or fi renunțat.

Pe de altă parte, Hernando era conștient că nici don Pedro și nici vreunul dintre traducători nu vor risca să vină personal. Știa foarte bine că în anul anterior se publicase o carte, *Antichitate și excelențe ale Granadei,* care elogia familia Granada Venegas, susținând că membrii acestuia își trăgeau rădăcinile creștine de la goți. Una dintre cele mai importante familii ale nobilimii musulmane! Ce ironie! În carte, care reușise să treacă de cenzura regală, se dădeau asigurări că, după cucerirea Granadei de către regii catolici, predecesorului lui don Pedro, Cidiyaya, i se arătase însuși Isus Hristos sub forma unei miraculoase cruci pe cer care îl chemase să îmbrățișeze religia strămoșilor săi goți. Familia Granada Venegas renegase deviza nazarită *„Lagaleblila"*, *„Wa la galib ilallah"*, „Nu există alt biruitor în afară de Allah", care constituise până atunci deviza sa nobiliară, și o schimbase printr-una foarte creștinească, *„Servire Deo regnare est"*[1]. Cine ar putea să pună la îndoială curățenia sângelui unei familii care, precum Sfântul Pavel, ajunsese să fie evidențiată de mâna divină?

– Ei și-au făcut deja rost de salvare, șopti el. Ce le pasă lor de un simplu morisc ca mine?

Banii se terminaseră, la fel și proviziile pe care le păstrau în cămară; arendașii nu le mai aduceau nimic, iar Rafaela avea probleme să cumpere de mâncare. Nimeni nu avea încredere în ea: nici creștinii, nici moriscii. Dar dificultățile de zi cu zi și foamea copiilor săi păreau că îi dăduseră tăria care începea să-i lipsească soțului ei.

– Vinde caii. La orice preț! îi porunci Hernando într-o zi lui Miguel, după ce îl auzi pe Muqla plângând și spunând că-i este foame.

– Am încercat deja, îl uimi invalidul. Nimeni nu-i va cumpăra. Un geambaș de încredere mi-a dat asigurări că nu voi izbuti să-i vând nici pentru un mizerabil pumn de *maravedíes*. Ducele de Monterreal a interzis acest lucru. Nimeni nu vrea să

[1] „A-l sluji pe Dumnezeu înseamnă a domni." (în lb. latină în orig.) (n.tr.)

aibă probleme cu un membru al consiliului celor Douăzeci și Patru și grande de Spania.

Hernando clătină din cap.

– Poate că-și vor recăpăta valoarea când totul se va termina, încercă el să se consoleze, și Rafaela va putea să-i vândă la un preț bun.

– Nu cred, spuse invalidul.

Hernando își deschise mâinile într-un gest de neputință. Ce alte nenorociri li se mai puteau întâmpla?

– Stăpâne, continuă Miguel, e ceva vreme de când n-am mai plătit nici paiele, nici orzul, nici potcovarul sau curelarul, nici simbria rândașilor și a călăreților. În ziua când nu vei mai fi aici, dacă nu chiar mai înainte, creditorii se vor arunca asupra noastră, și o femeie singură... Nu-ți închipuiai? adăugă el.

Hernando nu răspunse. Ce putea face? Cum o vor scoate la capăt?

Miguel își ascunse privirea. Cum credea că întreține mica gospodărie de la țară și caii, dacă nu înglodându-se în datorii? Însuși Hernando fusese cel care îi poruncise să trimită caii din grajdul casei la gospodăria de la țară, pentru că aici nu-i puteau hrăni.

Încercară să vândă pe nimica toată mobilele din casă și cărțile lui Hernando într-o Córdobă devenită un imens bazar. Mii de familii morisce își scoteau bunurile casnice la mezat pe străzi, înconjurați de creștini vechi care se amuzau târguindu-se între ei ca să scadă prețul, bătându-și astfel joc de niște bărbați și femei care sperau cu o mânie reținută să fie cineva în mulțime care să achiziționeze acea mobilă pe care reușiseră să o cumpere cu atâtea iluzii și eforturi cu câțiva ani în urmă, sau paturile în care dormiseră și visaseră la o viață mai bună. Meșteșugarii și comercianții, pantofari, vânzători de gogoși sau brutari, îi implorau pe concurenții lor creștini să le cumpere uneltele și instrumentele. Dar nici un creștin nu se apropiase de cărțile și mobilele

pe care Hernando le scosese din casă și pe care Rafaela și copiii le păzeau ca nu cumva să li se fure.

Într-o noapte, cuprins de deznădejde, Hernando se dusese să-l caute pe Pablo Coca; poate că va reuși să câștige ceva bani la jocul de noroc, dar patronul de tripou murise. Atunci, deși îi lipsea autorizația, Miguel se avântă pe străzi să ceară de pomană. Soldații care supravegheau împrejurimile râdeau și își băteau joc văzându-l întorcându-se în fiecare zi pe înserat, țopăind pe cârjele lui, cu câte un mănunchi de verdețuri putrezite, într-o traistă, pe spinare. Între timp, peste zi, Hernando încerca să obțină audiență la episcop, la decan sau la oricare dintre beneficiarii de prebende din consiliul catedralei din Córdoba. Episcopul îl putea salva dacă îi confirma calitatea de creștin, și oare nu lucrase și el pentru catedrală?

A așteptat zile întregi, în picioare, chiar în patioul de acces în marele edificiu, la fel ca mulți alți morisci care voiau același lucru, toți îngrămădiți acolo.

– Nu aveți nici o șansă să fiți primiți de cineva, le aruncau portarii zi după zi.

Hernando știa că așa avea să fie, că nici unul dintre sacerdoții aceia nu le va acorda nici cea mai mică atenție, așa cum se întâmpla de fiecare dată când treceau pe lângă ei. Unii îi priveau, alții străbăteau patioul grăbiți, încercând să-i evite. Dar ce putea să facă, decât să aștepte ceva de la acea milostenie pe care o tot predicau creștinii? Nu-i venea în minte nici o altă soluție. Nu exista! Zvonurile despre data expulzării moriscilor andaluzi se înmulțeau pe zi ce trecea și Hernando era condamnat să părăsească Spania împreună cu Amin și Laila, cu excepția cazului în care ar obține adeverința de la Biserică.

Ce se va întâmpla cu restul familiei? se întreba în fiecare seară când se întorcea acasă cu capul plecat și când îngrămădea în vestibul aceleași mobile și aceleași cărți pe care le scosese de dimineață cu ajutorul Rafaelei.

Copiii îl așteptau, de parcă simpla lui prezență ar fi izbutit să rezolve toate acele probleme trăite în timpul unei zile lungi și plictisitoare în care încercaseră în zadar să vândă ceva. Iar Hernando se silea să zâmbească și le permitea să-i sară în brațe, căutând să-și prefacă impulsurile de a izbucni în lacrimi în cuvinte de încurajare și de dragoste, ascultând conversațiile lor precipitate, inocente și candide. Probabil că cei mari știau, se gândea el în larma făcută de ei; cei mari nu puteau fi străini de încordarea și de nervozitatea pe care le trăia tot orașul, dar nu erau în stare să-și imagineze consecințele expulzării pentru o familie ca a lor. Apoi, așteptau resturile pe care avea să le aducă Miguel pentru cină și, cu copiii de-acum adormiți și invalidul retras discret și din propric inițiativă, Hernando și Rafaela își vorbeau în liniște, fără ca nici unul din ei să îndrăznească să analizeze situația cu duritate.

– Mâine o să reușesc, afirma Hernando.

– Cu siguranță că vei reuși, îi răspundea Rafaela căutându-i mâna.

Răsărea soarele și ei scoteau din nou în stradă mobilele și cărțile. Copiii, strânși în jurul mamei lor, îi priveau plecând: Miguel să cerșească, Hernando, la palatul episcopului.

– Pentru piroanele lui Isus Hristos, ajutați-mă!

Hernando sări din grupul de morisci și căzu în genunchi în patio la trecerea decanului catedralei. Beneficiarul prebendei se opri și îl privi. Veșmintele lui Hernando îl trădau; problemele lui cu consiliul municipal îl precedaseră.

– Tu ești cel care a justificat măcelărirea martirilor din Alpujarras și ești fiul unei eretice, nu-i așa? îi aruncă decanul.

Hernando încercă să se apropie de bărbatul acela, târându-se în genunchi, cu brațele întinse. Starostele se dădu îndărăt. Portarii alergară spre el.

– Eu..., reuși să bâiguie, înainte ca portarii să-l prindă strâns de subsuori și să-l întoarcă în grup.

– De ce nu cauți ajutor la falsul tău profet? îl auzi pe decan strigând în spatele lui. De ce nu o faceți cu toții? răcni spre ceilalți morisci. Ereticilor!

67

Duminică, 17 ianuarie 1610, de sărbătoarea Sfântului Anton, s-a publicat și s-a dat de știre în orașul Córdoba ordonanța de expulzare a moriscilor din Murcia, Granada, Jaén, Andaluzia și din localitatea Hornachos. Regele a interzis ca moriscii noi să scoată din regatele sale orice fel de monedă, aur, argint, giuvaiere sau scrisori de cambie, cu excepția banilor necesari pentru întreținerea lor pe timpul călătoriei spre portul Sevilla – în cazul celor din Córdoba – și a costului călătoriei pe corabie, pe care trebuiau să-l acopere ei înșiși, cei mai bogați îngrijindu-se de plata pentru cei sărmani. După ce și-au vândut pe nimic obiectele casnice și uneltele de lucru, moriscii s-au apucat să cumpere, de data aceasta la prețuri mai mari decât pe piață, mărfuri ușoare pe care să le poată transporta: pânzeturi, mătăsuri sau condimente.

Când se strânseră în sufragerie, în jurul unor bucăți de azimă de pe care Rafaela încerca să răzuiască mucegaiul verzui, Hernando se pregătea să le explice copiilor săi ce urma să se întâmple cu familia lor după anunțul cu voce tare pe care îl auziseră cu toții.

– Copii...

Vocea i se stinse. Îi privi pe rând, unul după altul: Amin, Laila, Muqla, Musa și Salma. Încercă să vorbească, dar îl birui încordarea acumulată vreme de luni de zile, își duse mâinile la față și izbucni în plâns. Câteva clipe nu se mișcă nimeni, copiii speriați cu ochii ațintiți asupra tatălui lor. Laila și micuța Salma începură și ele să plângă. Atunci, Miguel se ridică anevoie și voi să-i ia cu el pe cei doi mai mici.

– Nu, se împotrivi Rafaela.

Fața ei denota o imensă oboseală, dar vocea se păstra calmă.

– Așezați-vă cu toții. Trebuie să știți, continuă ea de îndată ce Miguel se lăsă din nou să cadă pe scaun, că în curând tatăl vostru, Amin și Laila vor pleca din Córdoba. Ceilalți veți rămâne aici, cu mine.

Rafaela își adună ultimele puteri dinlăuntrul ei ca să schițeze o urmă de surâs. Salma, incapabilă să înțeleagă ce se întâmplă, zâmbi și ea.

Când or să se întoarcă? întrebă micuțul Musa.

Hernando își ridică în sfârșit capul și schimbă o privire cu Rafaela.

Păi... va fi o călătorie foarte lungă, răspunse aceasta. Vor merge într-un loc foarte, foarte îndepărtat...

Mamă! Glasul celui mai mare rupse tăcerea ce urmase cuvintelor Rafaelei. El ascultase într-adevăr cu atenție anunțul cu voce tare și îi înțelegea semnificația; știa că erau expulzați din Spania, că nu era vorba de o călătorie din care se vor putea întoarce, „sub pedeapsa, strigase crainicul, că dacă nu o vor face și nu o vor îndeplini întocmai și dacă vor fi găsiți în menționatele mele regate și seniorii, în orice situație ar fi, după împlinirea termenului prevăzut, vor atrage asupra lor pedeapsa cu moartea și confiscarea tuturor bunurilor lor, fiind condamnați la aceste pedepse din porunca mea pentru faptul în sine, fără alt proces, sentință sau declarație". Aveau să fie uciși dacă se întoarceau! Înțelesese perfect: orice creștin îi putea ucide dacă se întorceau, fără judecată, fără să fie nevoiți să dea vreo explicație. De ce nu puteți veni cu noi, voi, unchiul Miguel și ceilalți?

– Chiar așa! Mergem cu toții, sublinie Musa.

Rafaela suspină. Inocența fiului ei mai mic o înduioșa. Cum să le explice asta? Căută ajutorul soțului ei, dar Hernando era în continuare tăcut, cu privirea pierdută, de parcă nu ar fi fost acolo.

– Așa a dispus Allah, îi răspunse ea lui Amin.

– Ba regele! o contrazise Laila.

– Nu. Se întoarseră cu toții spre Hernando. A fost Allah, cum bine spune mama voastră.

Rafaela îl privi recunoscătoare.

– Copii, continuă el, revenindu-și în fire, Allah a dispus că trebuie să ne despărțim. Voi, cei mici, veți rămâne aici, la Córdoba, cu mama voastră și cu unchiul Miguel. Cei mari veți merge cu mine în Berbería. Să ne rugăm cu toții... – își ațintì atunci Hernando privirea asupra Rafaelei – ... să ne rugăm la Dumnezeul lui Avraam, la Dumnezeul care ne unește, pentru ca, într-o zi, în bunătatea și milostenia lui, să ne permită să ne reîntâlnim cu toții. Rugați-vă și la Fecioara Maria; încredințați-vă întotdeauna ei în rugăciunile voastre.

Când termină de vorbit, dădu peste ochii albaștri ai lui Muqla ațintiți asupra lui. Avea doar cinci ani, dar părea că înțelege.

La căderea nopții, Hernando se așeză alături de Rafaela în mijlocul grădinii, lângă havuz, sub un cer rece înstelat și îi chemă pe cei doi mai mari ca să le explice motivul despărțirii:

– Creștinii nu îngăduie ca mama ta, creștină veche, sau ca frații tăi, mai mici de șase ani și care au fost botezați, să plece în Berbería. Se consideră că toți cei mai mari de această vârstă sunt irecuperabili pentru creștinism și de aceea sunt expulzați împreună cu tații lor. De aici vine despărțirea.

– Să fugim cu toții! insistă Amin cu lacrimi în ochi. Veniți cu noi, mamă, o imploră el.

– Fratele mamei tale, juratul, nu-i va permite niciodată, spuse Hernando.

– De ce?

– Fiule, sunt lucruri pe care nu le poți înțelege.

Amin nu mai spuse nimic. Încercă să-și stăpânească o lacrimă, era cel mai mare dintre frați, dar se apropie de mama sa și îi căută mângâierea. Laila se așezase la picioarele Rafaelei. Hernando îi privi: Rafaela luă mâna fiului ei mai mare când mângâia părul Lailei. Clipa aceea nu avea să se mai repete. Câte momente ca acelea o fi pierdut de-a lungul anilor, fiind mereu

încuiat în bibliotecă, studiind, scriind și luptând pentru atât de mult dorita împăcare între religii? Atunci își aminti de cântecele de leagăn pe care le îngâna mama sa în rarele ocazii în care își putea dovedi dragostea față de el și intonă primele note. Amin și Laila se întoarseră spre el, surprinși; Rafaela căută să-și controleze tremurul buzelor. Hernando le zâmbi copiilor săi, își ridică privirea spre cer și îngână din nou acele cântece de leagăn acompaniat de susurul permanent al apei care țâșnea din havuz.

Apoi, când reușiră să-i trimită pe copii la culcare, rămaseră amândoi nemișcați, încercând fiecare să audă respirația celuilalt.

– O să-ți trimit destui bani, făgădui Hernando după un lung moment de tăcere. Rafaela vru să spună ceva, dar el o împiedică printr-un gest. Pământurile și această casă vor rămâne în patrimoniul regal, ai auzit vorbele crainicului. Caii vor fi confiscați pentru a lichida datoriile. Nu mai avem altceva, iar tu vei rămâne aici cu trei copii de hrănit. Faptul de a o spune cu voce tare făcuse ca totul să fie mai real, mai tangibil, mai cumplit.

Rafaela suspină. Nu putea permite ca el să se prăbușească în momentele acelea.

– O să mă descurc, șopti ea, lipindu-se de el. Cum o să-mi trimiți bani? Ce vei face? O să dresezi cai? La vârsta ta?

– Nu cumva te îndoiești că aș fi în stare s-o fac?

Hernando își încordă mușchii și încercă să imprime o oarecare neseriozitate cuvintelor sale; Rafaela îi răspunse cu un zâmbet forțat.

– Nu. Nu cred că mă voi ocupa de cai. Caii aceia mici arabi... poate că sunt excelenți pentru deșert, dar nu seamănă deloc cu cei de rasă pură spaniolă. Cunosc araba cultă și știu să scriu, Rafaela. Cred că o fac foarte bine, mai ales dacă de asta depinde viața copiilor mei... și a ta. Allah îmi va călăuzi condeiul, sunt sigur. Munca de scrib este foarte apreciată printre musulmani.

Ea ajunsese la capătul puterilor. Toată ziua se prefăcuse în fața copiilor, înăbușindu-și temerile. Atunci, în întunericul nopții, dădu frâu liber deznădejdii.

– Toți cei care ajung în Berbería sunt uciși! Iar cei care nu sunt asasinați, sunt exploatați pe ogoare. Cum poți să crezi...?

Hernando o rugă din nou să tacă.

– Asta se întâmplă în orașele de corsari sau pe pământurile berberilor. Știu că în Maroc moriscii sunt bine primiți. Este un regat neinstruit și monarhul său a înțeles că poate trage foloase de pe urma cunoștințelor celor veniți din Andaluzia. Pot găsi de lucru la Curte și poate că tu, într-o zi...

Rafaela se foi, neliniștită. El fu conștient de ceea ce gândea ea: de puține ori vorbiseră despre convingerile ei, despre religiile lor diferite. Dar posibilitatea de a se vedea obligată să trăiască într-un teritoriu musulman o înspăimânta.

– Nu continua, îl întrerupse Rafaela. Hernando, eu n-am intervenit niciodată în convingerile tale, nici măcar atunci când îi făceai pe copiii noștri părtași la ele. Nu-mi cere să renunț la ale mele. Știi bine că, din ziua când nu vei mai fi cu noi, copiii tăi vor fi educați în credința creștină.

– Singurul lucru pe care ți-l cer, continuă Hernando, este ca, în ziua când Muqla va dispune de suficient discernământ, să-i înmânezi Coranul pe care l-am scris. Până atunci, îl voi ascunde într-un loc sigur.

– Până atunci va fi creștin, Hernando, șopti soția sa.

– Va continua să fie Muqla, băiatul cu ochi albaștri. El va ști ce să facă. Făgăduiește-mi-o.

Rafaela căzu pe gânduri.

– Făgăduiește-mi-o, insistă Hernando.

Ea încuviință printr-un sărut.

De când cei doi soți au acceptat că situația era ireversibilă, că nu mai puteau face nimic să schimbe lucrurile, zilele se scurgeau una după alta într-o armonie neliniștitoare. Nici Hernando nu

încetase să meargă la moschee să se roage în secret, ca întotdeauna. Dar ceva se schimbase: nu mai încerca să găsească acea ciudată simbioză cu Fátima; rugăciunile lui invocau ajutorul lui Allah pentru Rafaela și acei copii ai săi care urmau să rămână la Córdoba. Se gândise să meargă la Tetuán cu Amin și Laila, să se reîntâlnească cu Fátima și să-i ceară ajutorul; fusese chiar cât pe ce să-i trimită vorbă lui Efraín, dar cuvintele evreului îi răsunară în urechi: „Te vor ucide". Și dacă îi ucideau și pe copiii lui? Tetuán nu-i primise bine pe morisci; Shamir și Francisco aveau să fie vigilenți la sosirea masivă a andaluzilor. I se strânse stomacul doar la gândul că micuții săi ar putea fi sodomizați de către corsari.

Se plimbă prin moschee. Acolo, în templul în a cărui magică pădure de coloane nu va înceta niciodată să răsune ecoul rugăciunilor recitate de către adevărații credincioși, se hotărî să ascundă prețiosul Coran pentru ca, într-o zi, micul Muqla să-l recupereze; era locul cel mai indicat și era sigur că Muqla va izbuti. Trebuia să fie așa!

Dar unde să-l ascundă?

– Ai înnebunit? exclamă Miguel după ce îi auzi planul.

– Nu-i o nebunie, răspunse Hernando cu o asemenea fermitate, încât invalidul nu putu avea nici cea mai mică îndoială în legătură cu seriozitatea propunerii. Va fi cea mai bună istorie pe care o vei fi povestit vreodată. Am nevoie de voi, de tine... și de Amin.

– Dar să-l implici pe băiat...

– Este obligația lui.

– Ești conștient de faptul că, dacă vom fi descoperiți, Inchiziția o să ne ardă de vii? șopti Miguel.

Hernando încuviință.

În aceeași dimineață, cei trei merseră la moschee. Hernando, înarmat cu o bară solidă de fier și un mai, ascunse sub îmbrăcăminte; Amin, cu filele încă nelegate ale exemplarului din Coran, și ele ascunse, strâns lipite la pieptul lui, iar Miguel cu cârjele lui,

țopăind. Tatăl și fiul se postară reverențios în fața capelei Sfântului Petru, *mihrab*-ul profanat, și se prefăcură că se roagă, în vreme ce invalidul chiar se ruga puțin mai încolo, în spatele lor, între Capela Regală și Villaviciosa. Timpul trecea cu Hernando simțind cum sudoarea îi curge pe mâna cu care ținea sculele și cu privirea ațintită asupra acelei capele în fața căreia se rugase de atâtea ori. Frontonul ei apărea închis printr-un zid din piatră spartă și piatră cioplită, în mare parte din spațiul care exista între coloanele moscheei; la capătul zidului, exact în fața *mihrab*-ului, capela era închisă cu două grilaje care ajungeau până la capiteluri. În spatele zidului și al grilajului se afla sarcofagul lui don Alfonso Fernández de Montemayor, mare guvernator al provinciei de frontieră. Era un mormânt mare, dar simplu, din marmură albă, fără inscripții, desene sau ornamente adăugate; doar o ghirlandă de frunze de acant care trecea dintr-o parte într-alta a lespezii. Jumătate din sarcofag era vizibilă prin grilaj; cealaltă jumătate era ascunsă vederii, în spatele zidului. De mai multe ori, Hernando se întoarse spre Amin; băiatul nu se arăta deloc nervos; stătea liniștit alături de el, drept, sobru și mândru, șoptind *Tatăl Nostru* și *Ave Maria*. O mulțime de enoriași și de sacerdoți se plimbau pe lângă ei. Era oare cu adevărat o nebunie? se gândi el atunci. Atâta lume...

Nu mai avu ocazia să se întrebe în continuare. Așa cum avea obiceiul, parohul beneficiar al capelei Sfântului Petru se îndreptă să deschidă zăvorul grilajelor ca să pregătească slujba. Hernando șovăi. Privi în spate și Miguel îi zâmbi, încurajându-l să se hotărască, sprijinindu-l; Amin îi dădu o lovitură blândă cu umărul ca să-i arate că sacerdotul tocmai deschisese grilajul. Atunci, făcu un gest de asentiment către invalid.

– Dumnezeu! răsună în moschee. Lumea se întoarse spre locul în care invalidul dansa agitat pe cârjele sale. Era acolo! L-am văzut!

Câțiva credincioși se îngrămădiră în jurul lui Miguel. Continua să țipe. Hernando își ținea privirea între invalid și grilajul

de la capela Sfântului Petru; preotul ieșise deja alarmat și observa totul stând lângă grilaje.

– Chipul său blând era în spatele unui porumbel alb...! continua să strige Miguel.

Hernando nu-și putu stăpâni un zâmbet. Credulitatea oamenilor îl surprindea mereu. O bătrână căzu în genunchi, închinându-se.

Da! Îl văd! Și eu îl văd!

Mulți alții strigară acoperind glasul lui Miguel. Oamenii îngenuncheau și arătau spre cupola de deasupra altarului principal, la spatele capelei Sfântului Petru, acolo unde Miguel continua să susțină că văzuse un porumbel alb. Preotul alergă spre grup, către care se îndrepta un mare număr de călugări cu veșmintele lor până la călcâie fluturând.

– Acum, îi spuse Hernando fiului său.

Din câțiva pași, pătrunseră în interiorul capelei. Hernando se îndreptă spre căpătâiul sarcofagului marelui guvernator al provinciei de frontieră, ascuns vederii de zid. Sarcofagul nu era pecetluit, cum i se păruse cu o zi înainte, dar când scoase bara și rezemă muchia sub marca lespede, i se păru cu neputință să o ridice. Înfășură capătul uneltei în veșmintele sale ca să amortizeze zgomotul și lovi cu maiul. Lespezii îi săriră câteva așchii, dar în cele din urmă muchia pătrunse îndeajuns ca să facă pârghie. Cântărea prea mult. Nu va putea. Țipetele continuau și el își dădu seama atunci de vârsta pe care o avea: cincizeci și șase de ani. Nu era decât un bătrân care avea pretenția să ridice lespedea enormă și grea a unui sarcofag. Amin aștepta lângă el, nemișcat, cu hârtiile în mână. Hernando crezu că nu o va putea ridica niciodată.

– Allah este mare, murmură el.

Împinse cât îi fu cu putință, dar lespedea nici măcar nu se clinti. Amin îl privea pe tatăl său sforțându-se.

– Allah este mare, șopti și el.

Atunci băiatul se lăsă cu toată greutatea trupului peste bara de fier.

– Tu care dai tărie, invocă Hernando, tu cel Puternic și Neclintit, ajută-ne!

Lespedea se ridică de-abia cât un lat de deget.

– Vârâ-le! îl îndemnă pe fiul său, cu dinții strânși și chipul congestionat.

Așa cum era, peste pârghie, Amin începu să introducă mici pachete de coli de hârtie; prin crăpătura strâmtă nu încăpea tot teancul deodată.

– Continuă! îl încuraja Hernando. Repede!

Mai erau doar câteva file și acum răsunau doar țipetele lui Miguel făcând paradă de imaginație.

Părinte! se auzi aproape de grilaje.

Hernando fu cât pe-aici să lase lespedea să cadă. Amin rămase la mijlocul acțiunii de a introduce câteva pagini. Era vocea Rafaelei!

Părinte! se auzi din nou aproape de intrarea în capelă. Rafaela căzu în genunchi în fața preotului care se întorcea și se agăță de poalele sutanei ca să-l oprească. Salvați-l pe soțul și pe copiii mei de la deportare! strigă ea. Hernando îl grăbi pe Amin. Mai rămăseseră doar câteva pagini. Mâinile băiatului tremurau și nu reușea să le introducă. Sunt buni creștini! îl implora Rafaela.

– Despre ce vorbești, femeie?

Sacerdotul dădu să-și continue drumul, dar Rafaela se aruncă la picioarele lui și i le sărută.

– Pentru Dumnezeu! plângea ea cu suspine. Salvați-i!

Femeia se luptă să-l împiedice pe preot să-și continue drumul, până când acesta reuși să se smulgă violent și intră în capelă urmat de Rafaela care sări după el și care închise ochii de îndată ce trecu de grilaje.

– Ce faceți aici?

Cu inima cât un purice, Rafaela deschise ochii: Hernando și Amin erau în genunchi, rugându-se în fața altarului și al retablului rezemat de el, la căpătâiul sarcofagului. Cu spatele la preot, Hernando ținea strâns uneltele printre veșminte, când cu

cealaltă încerca să ascundă sub sarcofag micile aşchii care căzuseră pe pământ din lespede. Amin îşi dădu seama ce voia să facă şi îl imită.

– Ce înseamnă asta? insistă sacerdotul.

– Sunt buni creştini, repetă Rafaela în spatele lui.

Hernando se ridică.

Părinte, argumentă el, împingând cu piciorul ultima aşchie, ne rugam cerând ajutorul Domnului. Nu merităm să fim expulzaţi. Noi, cu şi fiul meu...

Nu este problema mea, îi răspunse sec preotul, după ce constată că nu lipseşte nimic din altar. Afară cu voi! le porunci el, când se simţi satisfăcut de control.

Ieşiră toţi trei. La câţiva paşi de capelă, Hernando îşi dădu seama că tremura. Închise strâns ochii, respiră adânc şi încercă să se controleze. Când îi deschise, dădu peste ai soţici sale.

– Îţi mulţumesc, îi şopti el. De unde ştiai ce îmi propun să fac?

Miguel a crezut că ajutorul lui nu va fi de-ajuns şi m-a sfătuit să fiu şi eu pe aici.

În capela Sfântului Petru, preotul călca peste câteva fire de praf rămase pe jos şi îi bombăni pe moriscii aceia murdari. Afară, înconjurat de sacerdoţi şi de un cor din ce în ce mai mare de enoriaşi, unii îngenuncheaţi, alţii rugându-se şi închinându-se fără încetare, Miguel continua cu nesfârşita lui poveste, gesticulând din cap, în lipsa mâinilor cu care să arate unde văzuse impunătoarea spadă de foc cu care Hristos sărbătorea expulzarea ereticilor de pe pământurile creştinilor. De îndată ce invalidul îi zări pe Hernando, pe Rafaela şi pe Amin, se lăsă să cadă la pământ, de parcă l-ar fi luat cu ameţeli. Pe jos, făcut ghem, îşi continuă pantomima şi avu convulsii violente.

Străbătură moscheea spre Grădina de Portocali. Poate că vor izbuti creştinii să-i expulzeze din Spania, de pe pământurile care fuseseră ale lor mai mult de opt sute de ani, dar în moscheea din Córdoba, în faţa *mihrab*-ului, încă mai dăinuia cuvântul revelat în onoarea singurului Dumnezeu.

De îndată ce trecură de Poarta Iertării, printre oameni, Rafaela se opri și se îndreptă spre el.

– Acum știi unde este ascuns, i-o luă înainte soțul ei.

– Cum va reuși Muqla să scoată cartea aceea?

– Allah va hotărî, o întrerupse el, înainte de a o lua afectuos de braț și de a o porni spre casă. Acum, Cuvântul se află acolo unde trebuie să rămână până când fiul nostru își va asuma lucrarea mea.

Pe la mijlocul după-amiezii, reveni și Miguel.

– Când m-am trezit în sacristie, explică el făcând poznaș cu ochiul, le-am spus că nu-mi amintesc nimic.

– Și? întrebă Hernando.

– Au înnebunit. Mi-au repetat tot ce le-am spus eu. Cât de puțină imaginație au preoții ăștia! Nici măcar după ce au auzit povestea n-au fost în stare s-o reproducă. O spadă de aur! susțineau ei. Am fost pe punctul de a-i corecta, de a le spune că era de foc și astfel să mă dau de gol. Nu se gândesc decât la aur! Dar mi-au dat un vin bun ca să mă înviorez și să vadă dacă nu-mi amintesc ceva.

– Mulțumesc, Miguel. Hernando vru să-i spună ca data viitoare să nu-i mai povestească nimic Rafaelei, dar se opri, văitându-se în sinea lui: „Care dată viitoare?". Mulțumesc, repetă el.

De parcă Dumnezeu ar fi vrut să răsplătească acea faptă bună, într-o seară, Miguel apăru acasă cu o jumătate de ied, verdețuri proaspete, ulei, câteva boabe de condimente, ierburi aromatice, sare, piper și pâine albă.

– Ce...? De unde ai scos toate astea? întrebă Hernando scotocind curios prin traista pe care invalidul o purta în spinare.

– Se pare că ceva din soarta asta urâcioasă s-a hotărât să ne zâmbească, răspunse Miguel.

Deportații aveau nevoie de mijloace de transport pentru mărfurile pe care le puteau lua cu ei și pentru soțiile, copiii sau bătrânii lor în ceea ce li se prezenta ca o lungă călătorie. Nu mai

rămăseseră decât puțini din cei patru mii de cărăuși morisci care băteau drumurile Spaniei; cei mai mulți dintre ei fuseseră deja expulzați, iar cei care mai rămăseseră încă pe acolo stăteau la casele lor, așteptând să fie expulzați, sau chiar își vânduseră catârii sau măgarii pe care nu-i puteau lua cu ei.

– Se plătește o grămadă de bani pentru un simplu catâr, explică el privind-o pe Rafaela și pe copii, care fugeau deja la bucătărie cu mâncarea.

Când cerșea, Miguel asistase la felul în care supralicitau mai mulți bărbați ca să închirieze un simplu catâr pentru transport. Ei dispuneau de șaisprezece cai buni! se gândi el atunci. Erau animale mari și puternice, capabile să transporte mult mai multă greutate decât un măgar sau un catâr.

– N-au slujit niciodată ca animale de povară, șovăi Hernando.

– O vor face, pe legea mea că o vor face!

– Se vor ridica în două picioare, obiectă Hernando.

– N-o să le dau de mâncare. O să-i țin câteva zile doar pe apă și, dacă se ridică în două picioare...

– Nu știu. Hernando își imaginâ minunatele sale exemplare încărcate de baloturi, cu două sau trei persoane în spinare într-o revărsare de oameni mult mai mare decât cea care venise de la Granada în urma războiului din Alpujarras. Nu știu, repetă el.

– Ei bine, eu chiar știu. Am încheiat deja învoielile. Sunt unii care plătesc până la șaizeci de *reales* pentru fiecare zi de mers, inclusiv cele de întoarcere. Vom obține mulți ducați. Hernando, serios, îl fixa cu privirea pe invalid. Am plătit deja datoria pe care o aveam la furnizori și am angajat personal pentru drum. Când se vor întoarce de la Sevilla, caii vor fi liberi de datorii și Rafaela îi va putea vinde... dacă ducele îi permite. Va dispune, de asemenea, de bani câtă vreme se întâmplă toate astea, iar tu vei avea pentru drum și ce ți se va permite să scoți din Spania.

Hernando se gândi la vorbele lui Miguel, cedă și îl bătu ușor pe spinare.

– În ultimul timp, am ajuns să-ți mulțumesc de prea multe ori.

– Îți amintești când m-ai găsit la picioarele Zburătorului, în hanul Mânzului? iar Hernando încuviință. Din ziua aceea, nu-i nevoie să-mi mulțumești pentru nimic... dar îmi place să aud cum mi-o spui! adăugă el zâmbind, văzând înfățișarea emoționată a stăpânului și prietenului său.

68

Trecuse mai puțin de o lună de când se dăduse ordonanța de expulzare a moriscilor andaluzi până când locuitorii Córdobei au fost obligați să părăsească vechiul oraș al califilor. În acest scurt răstimp, se puteau face doar puține demersuri pe lângă rege pentru a îmblânzi măsura. Și mai mult decât atât, consiliul municipal a stabilit că nu se va apela la Maiestatea Sa pentru a i se cere indulgență față de creștinii noi: ordinul trebuia să fie îndeplinit fără excepții.

Tăria de caracter de care dăduse dovadă Rafaela în perioada de așteptare dispăru cu o zi înainte de data stabilită de autorități pentru expulzare. Atunci, femeia se prăbuși în plâns și deznădejde. Copiii, de care nu mai încerca să se ascundă, ajunseră să i se alăture în durerea ei. Spre deosebire de ceea ce făcuse cu câteva zile înainte, Hernando îi minți pe micuți: se vor întoarce, le dădu el asigurări, era vorba doar de o scurtă călătorie. Dar apoi se ascundea, ca să nu-i vadă ochii gata să izbucnească în lacrimi asemenea celor care îi umpleau pe ai mamei lor. Între jocuri silite și poveștile spuse de Miguel, îi înmână micuțului Muqla carnețelul ceruit ca să scrie. La cei cinci ani ai lui, copilul trasă cu bețigașul un alif delicat ca acelea pe care le văzuse scrise de fratele său. „De ce, Allah?" întrebă Hernando înainte de a-l șterge, trist.

În cele din urmă, când pregătea bocceluța în care avea să ducă bunurile pe care era autorizat să le ia cu el, Hernando scoase din ascunzătoarea din spatele peretelui fals mâna Fátimei și exemplarul din evanghelia lui Barnaba pe care îl găsise în

vechiul minaret din palatul ducelui. Păstră evanghelia în pungă – se gândea să o ascundă sub șaua unui cal, la fel cum făceau cu hârtiile care veneau de la Xátiva – și avea să facă același lucru cu bijuteria interzisă, dar mai întâi o duse la buze și o sărută. O făcuse de multe ori, dar de această dată o strânse cu putere între mâini. De parcă ar fi refuzat să-i dea drumul.

În timpul nopții, întinși amândoi în pat, Rafaela având deacum ochii secătuiți de lacrimi, lăsară să treacă ceasurile în tăcere, ca și cum ar fi vrut să se umple de amintiri: de mirosuri; de scârțâiturile nocturne ale lemnului; de picurul apei, jos, în grădină; de rarele strigăte nocturne care veneau din stradă să sfâșie liniștea nopții din Córdoba sau de respirația ritmică a copiilor lor pe care amândoi credeau că o aud chiar și de la distanță.

Ea se lipi strâns de trupul soțului ei. Nu voia să se gândească la faptul că aceasta va fi ultima noapte în care vor împărți patul acela, că începând de atunci ea va dormi singură. Cuvântul îi ieși de pe buze aproape fără să-l gândească.

– Ia-mă, îi ceru ea deodată.

– Dar...

Hernando îi mângâie părul.

– Pentru ultima oară, șopti ea.

Hernando se întoarse spre soția sa, care se ridicase în picioare. Spre surprinderea lui, Rafaela își scoase cămașa de noapte și îi arătă sânii. Apoi se întinse goală, fără nici cea mai mică urmă de timiditate.

– Sunt aici. Nici un bărbat nu mă va vedea niciodată așa cum mă vezi tu acum.

Hernando îi sărută buzele, mai întâi cu delicatețe, apoi purtat de o pasiune pe care nu o mai simțise de multă vreme. Rafaela îl atrase spre ea, de parcă ar fi vrut să-l rețină pentru totdeauna.

După ce făcură dragoste, rămaseră îmbrățișați până în zori. Nici unul dintre ei nu reuși să pună geană peste geană.

*

Strigătele din stradă și loviturile în poartă îi făcură să amuțească. Terminau de luat micul dejun și erau cu toții adunați în bucătărie, cu bagajele celor care plecau zăcând îngrămădite într-un colț. Era puțin ceea ce pregătise Hernando pentru o călătorie atât de lungă, se gândi Rafaela încă o dată, aruncându-și privirea asupra unei lădițe și a mai multor bocceluțe. Nu voia să o podidească iar plânsul. Dar înainte de a-și îndrepta din nou atenția asupra familiei, Amin și Laila se repeziră la ea și o îmbrățișară, prinzându-se de mijlocul ei, hotărâți să nu-i despartă nimeni.

Cuvintele, întretăiate, se amestecau cu hohotele de plâns. Loviturile în poartă răsunară din nou.

– Deschideți-i regelui!

Doar micul Muqla își păstra o ciudată seninătate; ochii lui albaștri priveau fix în ai tatălui său; cei doi mai mici se alăturară atunci plânsetelor. Rafaela cedă până la urmă și plânse îmbrățișându-i pe copii.

Trebuie să plecăm, spuse Hernando după ce își drese glasul, fără să poată rezista la privirea intensă a lui Muqla. Nimeni nu-l luă în seamă. Să mergem, insistă el când încerca să-i despartă pe cei mari de mama lor.

Reuși doar atunci când Rafaela se alătură strădaniei sale. Hernando luă în spinare lădița și una dintre bocceluțe, Amin și Laila le apucară pe cele rămase. Îngusta ulicioară spre care dădea casa le prezentă un spectacol dezolant: milițiile din Córdoba se împărțiseră pe parohii la comanda juraților din fiecare dintre acestea și străbăteau străzile de la o locuință la alta în căutarea moriscilor recenzați. În afară de Gil Ulloa și de soldații care așteptau în fața porții, un șir lung de deportați încărcați cu avutul lor se îmbulzeau în stradă, așteptând cu toții ca Hernando și copiii săi să se alăture coloanei, înainte de a o porni către următoarea locuință de pe listă.

– Hernando Ruiz, creştin nou din Juviles şi copiii săi, Juan şi Rosa, mai mari de şase ani.

Cuvintele ieşiseră din gura unui grefier care, dotat fiind cu recensământul parohiei, îi însoţea pe Gil şi pe soldaţii acestuia. Alături de el se afla parohul de la biserica Sfânta Maria.

Hernando încuviinţă, constatând în acelaşi timp că fiii săi nu se repeziseră din nou asupra mamei lor, care rămăsese în picioare în cadrul porţii, dar Amin şi Laila nu-şi puteau lua privirea de la coloana de deportaţi care rămăseseră tăcuţi, supuşi şi umiliţi în spatele soldaţilor.

– Mergeţi cu ceilalţi mauri! le porunci Gil.

Hernando se întoarse spre Rafaela. Nu le mai rămânea nimic să-şi spună, după acea ultimă noapte. Îi îmbrăţişă pe cei trei micuţi care rămâneau cu ea. „Copiii mei!" se gândi el cu inima strânsă, acoperindu-i de sărutări.

– Mergeţi! insistă juratul.

Cu ochii înroşiţi, Hernando strânse din buze; nu existau cuvinte cu care să te desparţi de familie. Era pe punctul de a se supune ordinului când Rafaela sări spre el, îşi aruncă mâinile în jurul gâtului lui şi îl sărută pe gură. Lădiţa şi bocceluţa pe care le purta soţul ei căzură pe pământ la primirea îmbrăţişării. A fost un sărut pasionat care îl înfurie pe fratele ei, Gil. Soldaţii care erau cu el priveau scena. Unii clătinară din cap, compătimindu-l pe comandantul lor: sora lui, creştină veche, sărutând lacom un morisc. Şi încă în public!

Gil Ulloa se apropie de cei doi şi încercă să-i despartă cu violenţă, dar nu reuşi deloc. În clipa următoare, mai mulţi soldaţi veniră în ajutorul comandantului lor şi începură să-l lovească pe Hernando. Acesta încercă să se ferească, dar loviturile plouară cu mai multă forţă. Rafaela căzu la pământ cu un geamăt; Amin sări în apărarea tatălui lui şi îi trase un picior unuia dintre soldaţi.

Ultima lovitură cu pumnul i-o arse Gil Ulloa lui Hernando care, învins şi cu nasul însângerat, fu pus dinaintea lui, imobilizat de către oamenii săi. Şi lui Amin îi curgea sânge din buză.

– Câine maur! mormăi Gil după ce îl lovi cu furie peste față.

Rafaela, de-acum în picioare, se apropie să-i ia apărarea soțului ei, dar Gil o dădu la o parte, îmbrâncind-o.

– Confiscați această casă în numele regelui! îi porunci atunci grefierului.

Hernando, amețit, vru să protesteze, dar soldații îl loviră din nou și îl târâră spre grupul de morisci care asistau la încăierare. Amin și Laila fură împinși în urma tatălui lor. Gil dădu ordin să se continue drumul și deportații se puseră în mișcare. Hernando și copiii săi își strânseră lucrurile când coloana de morisci, flancată de soldați, defila pe dinaintea casei.

– Dumnezeule! Nu! strigă Rafaela la trecerea soțului ei. Te iubesc, Hernando!

Amestecat printre frații săi întru credință, Hernando vru să răspundă, dar îmbrâncelile celor care veneau în urma lui îl împiedicară. Încercă să privească înapoi: nu-i fu cu putință. Tatăl și copiii se văzură târâți de mulțime.

La sfârșitul dimineții, aproape zece mii de morisci din Córdoba fuseseră strânși în împrejurimile orașului, pe câmpia Adevărului, la celălalt capăt al podului roman. Milițiile din Córdoba îi împresurau și îi păzeau. Și Miguel se afla acolo, cu catârul său și cu caii încărcați până la ultimul cu baloturi, ca să controleze chiria pentru care se învoise cu moriscii; el va trebui să se întoarcă de la Sevilla cu animalele și cu banii.

„De ce nu?" își permisese Fátima să lanseze întrebarea în aer, cu voce tare, singură în salon. „De ce nu?" repetă ea, simțind o dulce înfiorare. Trecuse deja ceva timp de când Efraín părăsise palatul după ce îi comunicase ultimele vești sosite de la Córdoba. Atunci când primii morisci valencieni începuseră să sosească în Berbería, ea însăși îi ceruse să afle ce avea să i se întâmple lui Ibn Hamid, iar evreul se mișcase iute și eficient printre rețelele comerciale care nu cunoșteau bariera religiilor.

Efraín se întorsese de curând cu știrile pe care le aflase; se dăduse ordonanța de expulzare, și Hernando nu va întârzia să fie deportat prin portul Sevilla. Moriscul nu putea face nimic să evite surghiunul. După cum cercetase evreul, Hernando Ruiz își atrăsese mulți dușmani printre mai marii orașului, și chiar printre cei din Granada, unde nu se dăduse curs procesului său de recunoaștere a calității de hidalgo. Soția sa creștină avea să rămână în Spania cu copiii mai mici de șase ani.

De cum ieșise Efraín din salon, ideea îi veni în minte Fátimei. Își plimbă privirea prin ampla încăpere. Mobilele incrustate, pernele mari și mici, coloanele, pardoseala de marmură și covoarele care o acopereau, lămpile... totul căpăta un nou sens, care o invita să ia hotărârea. Era multă vreme de când se sufoca în atmosfera aceea somptuoasă: Abdul și Shamir fuseseră capturați de o flotă de corăbii spaniole care le întinsese o capcană când încercaseră să abordeze un vas comercial care acționa ca momeală. Cum putuseră cădea într-o asemenea înșelătorie? Poate din cauza unui exces de încredere... Marinarii de pe o corabie cu vâsle care reușiseră să scape aduseseră știri confuze și contradictorii: unii spuneau că au murit, alții, că fuseseră capturați, și chiar existaseră unii care afirmaseră că i-au văzut aruncându-se în mare. Apoi, cineva adusese știrea că fuseseră condamnați la galere, dar nimeni nu putuse să o dovedească în mod sigur. Fátima plânsese pentru soarta fiului său, deși în forul ei interior era conștientă de faptul că relația dintre ei avusese mult de suferit după cele petrecute la Toga între corsari și Ibn Hamid.

Numaidecât, văduva și fiii lui Shamir se aruncaseră asupra marelui patrimoniu pe care îl lăsa acesta, iar judecătorii, fără să șovăie, le dăduseră dreptate.

Relația Fátimei cu familia lui Shamir era foarte îndepărtată: ea nu era altceva decât soția fratelui vitreg creștin al lui Shamir, iar socrii acestuia îi dăduseră un termen să evacueze palatul. Ce putea face începând de atunci? Să trăiască la mila soției lui Abdul sau cu vreuna dintre celelalte fiice ale ei?

Dar exista o posibilitate. O discutase cu Efraín; evreul însuși îi propusese de cum a aflat despre situația ei. Fără ajutorul lui Efraín era imposibil ca familia lui Shamir să izbutească să afle despre investițiile făcute în folosul corsarului de-a lungul și de-a latul Mediteranei, fapt de care putea profita Fátima în propriul beneficiu. Nici evreul nu voia să piardă conducerea și câștigurile de pe urma tuturor acelor afaceri pe care cu siguranță că rudele lui Shamir nu aveau să i le mai încredințeze în continuare. Fátima putea rămâne mai departe bogată, dar nu la Tetuán, un loc în care nu ar putea niciodată să dovedească de unde obținea banii aceia.

Se plimba prin salon, atingând distrată mobilele cu buricele degetelor. Fără Abdul și Shamir era singură, dar în sfârșit pe deplin liberă. Nu o mai reținea nimic la Tetuán. De ce să nu plece de aici pentru totdeauna? Iar acum, Ibn Hamid urma să fie expulzat din Spania și insipida lui soție creștină se va vedea obligată să rămână pe loc. Cine, dacă nu Allah însuși, îi putea trimite un mesaj atât de clar?

Ajunse până în grădină și privi curgerea apei dintr-o fântână, gândindu-se că în curând nu o va mai vedea. În momentele acelea, Fátima își permise să se gândească la Ibn Hamid, ceva ce în ultimii ani încercase să evite: trebuie că avea acum în jur de cincizeci și șase de ani, cu unul mai mult decât ea. Cum o fi arătând? Cum l-o fi marcat trecerea timpului? Îndoielile sale se risipiră brusc. Da! Trebuia să-l vadă! Destinul, care îi despărțise cu atâta cruzime, îi oferea acum șansa reîntâlnirii. Și această reîntâlnire era ceva pe care ea, Fátima, femeia care suferise și omorâse, care iubise și urâse, nu se gândea să lase să-i scape.

În cele din urmă se hotărî și porunci sclavilor ei:

— Chemați-l pe Efraín!

Evreul îi spusese că vor fi expulzați prin portul Sevilla. Trebuia să ajungă acolo înainte de a fi debarcați într-un loc în care ar putea cădea în mâinile berberilor. Aflase de masacrarea deportaților din regatul Valenciei; nici la Tetuán nu fuseseră

bine primiți cei care izbutiseră să ajungă în orașul de corsari, mulți considerându-i creștini veniți în mod forțat în Berbería, și îi uciseseră. Trebuia să ajungă la Sevilla înainte de a se îmbarca! Avea nevoie de o corabie destul de solidă să meargă apoi la Constantinopol. Avea nevoie de autorizații care să-i permită să circule prin orașul spaniol pentru a-l găsi. Dar înainte, trebuia să-și pună la punct afacerile. Va trebui să cumpere bunăvoința multor persoane. Efraín se va ocupa de toate. O făcea întotdeauna. Obținea mereu tot ce dorea... oricât de mult aur ar fi costat.

– Unde-i Efraín? urlă ea.

I se permisese să rămână în casă până când juratul Gil Ulloa avea să se întoarcă de la Sevilla și să dispună în privința ei. Toată ziua, Rafaela asistase la felul în care un grefier și un alguazil făceau inventarul amănunțit al tuturor obiectelor și uneltelor care rămăseseră în locuință.

– Ordonanța... – bâigui Rafaela în momentul în care grefierul scotocea în lada unde își ținea veșmintele – ... ordonanța stabilește că doar bunurile imobile vor rămâne la dispoziția regelui. Celelalte îmi aparțin.

– Ordonanța... – îi răspunse bărbatul cu asprime, în vreme ce alguazilul, cu lascivitate, ridica în lumină un jupon alb brodat – ... acorda maurilor posibilitatea de a-și lua cu ei bunurile personale. Dacă soțul tău n-a făcut așa...

– Aceste haine sunt ale mele! protestă ea.

– Am înțeles că te-ai prezentat la încheierea căsătoriei fără zestre, nu-i așa? replică grefierul fără să se întoarcă spre Rafaela și notând în hârtiile sale juponul, în vreme ce alguazilul, după ce îl aruncă pe pat, se pregătea să ia următorul obiect de îmbrăcăminte. Ești lipsită de bunuri, adăugă el. Proprietatea asupra tuturor acestor obiecte va trebui să fie hotărâtă de către consiliu sau de către un judecător.

– Sunt ale mele, insistă Rafaela cu o voce din ce în ce mai stinsă.

Se simțea sleită de puteri, depășită de tot ce se întâmpla.

În momentul acela, alguazilul ținea în mâini un pieptar delicat, cu brațele deschise, de data acesta înspre Rafaela, ca și cum i l-ar fi probat de la distanță direct peste sâni.

Femeia ieși în fugă din dormitor. Râsetele alguazilului o urmăriră pe scări în jos, până în grădină, unde erau copiii.

Cum putea Domnul nostru să permită toate acestea? se gândi Rafaela în timpul nopții, întinsă, cu ochii deschiși fixați în tavan și cei trei copii dormind îngrămădiți peste ea. Nici unul dintre ei nu voise să doarmă în patul lui. Nici Rafaela nu voia să doarmă singură. Orele treceau când îi mângâia pe spate și pe cap, încurcându-și degetele în părul lor. În timpul după-amiezii auzise din partea unui soldat care se prezentase acolo ca să vorbească cu alguazilul că deportații încolonați erau deja în drum spre Sevilla, conduși printre insultele și strigătele locuitorilor din Córdoba. Și-i imagină pe Hernando, Amin și Laila, mergând împovărați printre ei. Poate că pe copiii ei îi vor lăsa să facă drumul călare pe catâr, cu Miguel; toți caii erau închiriați altor morisci. Copiii ei! Soțul ei! Ce se va întâmpla cu ei? Încă mai simțea pe buze pasiunea ultimului sărut pe care i-l dăduse lui Hernando. Neținând seamă de fratele ei, de soldați și de zecile de morisci care priveau, Rafaela se înfiorase, de parcă ar fi fost o tinerică, se cutremurase toată ca de o dragoste dureroasă, înainte ca Gil să fi intervenit să-i despartă. Ce milostivire era aceea care umplea în întregime gura preoților și a cuviosilor creștini? Unde erau iertarea și compasiunea pe care le predicau întruna?

Micuța Salma, întinsă de-a curmezișul peste picioarele ei, se agita în somn și fu cât pe ce să cadă din pat. Cum putea, Rafaela se ridică în capul oaselor, o trase spre pântece și o așeză între frații ei.

Ce viitor o aștepta pe copila aceea? se gândi Rafaela. Mănăstirea, pe care ea însăși o evitase? Să slugărească în vreo familie înstărită? Bordelul? Dar Muqla și Musa? Își aminti privirea lascivă a alguazilului pipăindu-i hainele; asta era comportarea pe care o putea aștepta din partea oamenilor. Nu era altceva decât

soția părăsită a unui morisc, iar copiii ei, copiii unui eretic. Toată Córdoba știa!

Dar ea, Rafaela Ulloa, în ciuda a tot și a toate, hotărâse să rămână pe meleaguri creștine, devotată cu străşnicie credinței și convingerilor sale. Dar nu trecuse nici măcar o zi și lumea ei se prăbușea. Unde era restul familiei ei? Îi vor lua caii, la fel cum aveau de gând să facă și cu îmbrăcămintea și mobilele sale. Din ce vor trăi atunci? Nu putea aștepta ajutor din partea fraților ei; întinase onoarea familiei. Îl putea aștepta oare din partea vreunui alt creștin?

Plânse în hohote și îi îmbrățișă cu putere pe micuți. Muqla își deschise ochii albaștri și, încă somnoros, o privi cu duioșie.

– Dormi, băiețelul meu, îi șopti slăbind din îmbrățișare și începu să-l legene ușor.

Copilului adormi la loc liniștit și Rafaela, așa cum îi stătea în obicei, încercă să-și găsească o consolare în rugăciuni, dar acestea nu-i ieșiră de pe buze. Rugați-vă la Fecioară, își aminti ea. Hernando credea în Maria. Îl auzise vorbindu-le copiilor despre Fecioară și povestindu-le entuziasmat că Maria era punctul de legătură între cele două religii care se înfruntau pe viață și pe moarte. Zămislirea ei neprihănită rămăsese neatinsă vreme de secole, atât pentru creștini, cât și pentru musulmani.

– Maria, murmură Rafaela în noapte, Dumnezeu să te apere...

Atunci, în vreme ce șoptea rugăciunea, inima îi arătă calea: fu o hotărâre subită, dar de neclintit. Și, pentru prima dată după zile întregi, buzele ei schițară un zâmbet, iar ochii cedară la chemarea somnului.

În zorii zilei următoare, Rafaela, cu Salma în brațe și cu Musa și Muqla mergând pe lângă ea, traversa podul roman printre oamenii care se duceau la lucru pe ogoare: singurul ei bagaj era un coș cu merinde și banii pe care i-i dăduse Miguel și pe care izbutise să-i ascundă de lacomul grefier.

– Mamă, unde mergem? întrebă Muqla când mergeau deja de o bună bucată de vreme.

– Să-l căutăm pe tatăl tău, răspunse ea cu privirea drept în față, drumul cel lung deschizându-se dinaintea lor.

Maria le va uni din nou familia, așa cum voia și Hernando cu cele două religii, hotărî Rafaela.

Zona din Sevilla numită El Arenal era o întindere mare de teren situat între fluviul Guadalquivir și minunatele ziduri care înconjurau orașul și care printr-unul dintre capete ajungeau până la Turnul de Aur, pe mal. În zona aceea, se dezvoltau toate activitățile necesare pentru întreținerea importantului port fluvial din Sevilla, destinație obligatorie pentru flotele dinspre Indii, care transportau în regatul Castiliei bogățiile obținute de către conchistadorii Indiilor. Călăfătuitori, marangozi, hamali; barcagii, soldați... sute de oameni munceau de obicei, îngrijindu-se de traficul portuar, precum și de repararea și întreținerea corăbiilor, dar în februarie 1610, cartierul El Arenal din Sevilla, păzit cu strășnicie de către soldați în capătul acela care nu era închis și la porțile care dădeau acces în oraș, devenise închisoare pentru mii de familii morisce încărcate cu bunurile lor personale în așteptarea deportării în Berbería. Erau unele familii bogate, întrucât nici Córdoba, nici Sevilla n-au făcut excepție de la îndeplinirea ordonanței regale, familii ai căror membri erau înveșmântați somptuos și care căutau un loc unde să stea deoparte de celelalte mii de morisci sărmani. Sute de copii mai mici de șase ani rămăseseră în urmă, pe mâinile unei Biserici încrâncenate să obțină din partea lor ceea ce nu reușiseră cu părinții acestora: să-i creștineze. În mijlocul mulțimii înghesuite și supuse, lăsate în voia sorții, alguazili și soldați căutau aurul și monedele pe care se spunea că le ascund cei deportați. Erau percheziționați bărbați, femei și copii, bătrâni sau bolnavi; scotoceau printre haine și bunuri personale și desfăceau chiar și frânghiile pe care le purtau, în cazul în care ar fi ascuns sub fire coliere sau giuvaiere.

Galere, caravele, galioane, unele devenite chiar și niște hârburi, precum și tot soiul de vase de mai mic pescaj rămâneau

acostate pe fluviu ca să-i îmbarce pe cei aproape douăzeci de mii de morisci care trebuiau să plece prin Sevilla; unele făceau parte din flota regală de război, dar majoritatea erau vase închiriate în mod special pentru călătoria aceea fără întoarcere. Spre deosebire de ceea ce se întâmplase cu moriscii valencieni, cei andaluzi trebuiau să plătească prețul călătoriei, iar armatorii mirosiseră afacerea unui transport macabru pentru care încasau mai mult de dublu decât de obicei.

Pe una dintre acele corăbii, o caravelă catalană acostată la o oarecare distanță de malul fluviului, rezemată de bord, Fátima observa mulțimea strânsă în zona El Arenal. Cum să-l găsească pe Hernando între toți aceia? Avea informații că oamenii din Córdoba sosiseră deja și se amestecaseră cu cei din Sevilla; în noaptea dinainte văzuse cum nesfârșita coloană înconjura zidurile ca să ajungă la El Arenal. Din zori, barcazurile transportau oameni, mărfuri și bagaje de la mal până la corăbii. Fátima scruta chipurile schimonosite ale moriscilor care călătoreau pe ele; unele păreau plânse. Femei cărora li se furaseră copiii; bărbați care lăsau în urmă iluzii și ani de strădanii pentru a scoate la liman cămine și familii; bătrâni bolnavi care trebuiau ajutați să urce în barcă și să fie trași în sus pe corabie. Dar alții păreau fericiți, de parcă ar fi reușit să fie liberi. Nu-l recunoscu pe soțul ei pe nici unul dintre barcazuri, dar oricum era prea curând pentru ca oamenii din Córdoba să fie îmbarcați. În timpul călătoriei, ea dăduse frâu liber celor mai îndrăznețe visuri. Și-l imagina pe Ibn Hamid alergând în brațele ei, dându-i asigurări că nu o uitase niciodată, jurându-i dragoste eternă. Apoi, se mustra pe ea însăși. Trecuseră mai bine de treizeci de ani... Ea nu mai era tânără, dar știa că este tot frumoasă. Oare n-avea drept la fericire? Fátima se lăsă legănată de o imagine care o umplea de iluzii: ea și Ibn Hamid, împreună la Constantinopol, până la sfârșitul zilelor lor... Era o nebunie? Poate, dar niciodată nu îi păruse nebunia mai minunată. Acum, că ajunsese la destinație, nervozitatea puse stăpânire pe ea. Trebuia să-l găsească în mulțimea aceea de

deznădăjduiți, bărbați și femei rătăciți care se confruntau cu un destin incert.

Anunță-l pe pilot să dispună cele necesare ca un barcaz să mă ducă pe uscat, porunci Fátima unuia dintre cei trei nubieni pe care hotărâse să-i cumpere prin Efraín. Dacă cei dinainte, puși de Shamir să o supravegheze, își făcuseră bine treaba, aceștia vor face același lucru ca să o apere, acum fiind la ordinele ei. Du-te! strigă ea văzând privirea șovăitoare a sclavului. Voi mă veți însoți. Nu, se corectă ea gândindu-se la curiozitatea pe care o puteau trezi cei trei negri uriași, spune-i pilotului să pregătească patru marinari înarmați care să meargă cu mine.

Trebuia să debarce. Îl va găsi numai dacă îl va căuta printre oameni. Dispunea de documente și de autorizații suficiente. Efraín își îndeplinise misiunea, ca de obicei, zâmbi ea. Doamna din Tetuán figura ca armatoare a caravelei, cu autorizație pentru o rută cu destinația finală Berbería. Nimeni nu o va deranja în zona El Arenal, își spuse Fátima. Dar pentru orice eventualitate... – își pipăi punga plină de monede de aur ascunsă în veșminte – ... îi putea mitui pe toți soldații creștini care alergau prin zonă.

Coborî cu vioiciune până la barcaz și după câteva clipe stătea pe o bancă împreună cu o servitoare și patru marinari catalani pe care pilotul îi puse la dispoziție.

Cu marinarii deschizându-i calea prin mulțime, Fátima începu să cutreiere zona El Arenal, ațintindu-și ochii mari și negri asupra tuturor celor care o priveau curioși. Oare cum arăta soțul ei?

Rafaela se așeză, epuizată și biruită, pe un buștean de la marginea drumului și îi lăsă din mână pe Salma și pe Musa, care continuau să plângă, deși ultima parte a călătoriei o făcuseră în brațele mamei lor. Doar Muqla, la cei cinci ani ai lui, rezistase în tăcere, mergând alături de ea, de parcă ar fi fost într-adevăr conștient de importanța călătoriei. Dar femeia nu putea merge mai departe. Aveau mai multe zile de mers în urma celor

deportați din Córdoba care aveau înaintea lor doar o jumătate de zi, dar nu reușea să-i ajungă din urmă. O jumătate de zi! Cei doi mai mici nu mai erau în stare să meargă nici măcar un sfert de leghe în plus și mersul lor lent o exaspera, dar bănuia că și marșul celor din Córdoba era la fel de lent ca al ei. Aruncase coșul cu merinde, îi luase pe cei doi, unul în fiecare braț, și grăbise pasul. Dar acum nu mai rezista. O dureau picioarele și brațele, avea tălpile picioarelor pline de răni și își simțea spinarea gata să se frângă, străbătută de înțepături ascuțite care nu mai conteneau. Iar cei mici scânceau întruna!

Vremea a trecut între liniștea de pe câmpurile pustii și plânsetele copiilor. Rafaela privea drept spre orizont, acolo unde știa că se află Sevilla.

– Să mergem, mamă. Ridicați-vă, o îndemnă Muqla, exact când văzu că își duce mâinile la față.

Ea refuză, cu chipul de-acum ascuns. Nu mai putea!

– Ridicați-vă, insistă micuțul, trăgând-o de mână.

Rafaela încercă, dar de îndată ce își lăsă greutatea pe picioare, acestea o trădară și trebui să se așeze din nou.

– Să ne odihnim puțin, fiule, încercă ea să-l liniștească, ne vom continua drumul în curând.

Atunci îl observă: doar ochii lui albaștri străluceau limpezi, plini de așteptări; restul, părul, hainele, încălțările de-acum rupte, ofereau un aspect la fel de neîngrijit ca al oricăruia dintre copilandrii care străbăteau străzile Córdobei cerând de pomană. Dar ochii aceia... o fi oare întemeiată încrederea pe care Hernando o acorda acestui copil?

– Ne-am odihnit deja de multe ori, se văită Muqla.

– Știu. Rafaela deschise brațele pentru ca fiul ei să se refugieze în ele. Știu, dragul meu, îi spuse ea la ureche printre hohote de plâns când reuși să-l îmbrățișeze.

Dar odihna nu o ajutase să-și revină. Frigul iernii i se strecură în trup și mușchii, în loc să se relaxeze, se încordară cu înțepături dureroase și înțepeniră. Cei mici se jucau printre bălăriile de pe

câmp. Muqla îi supraveghea nescăpând-o nici pe mama sa din ochi, fiind gata să o pornească din nou la drum de îndată ce o va vedea ridicându-se de pe bușteanul pe care era încă așezată.

„Nu vom izbuti", se gândi Rafaela plângând în hohote. Doar lacrimile păreau că sunt dispuse să spargă nemișcarea trupului ei și i se prelingeau nestăvilite pe obraji. Hernando și copiii se vor îmbarca pe o corabie oarecare spre Berbería și ea îi va pierde pentru totdeauna.

Zbuciumul ei deveni atât de mare, decât durerea fizică și hohotele de plâns se prefăcură în convulsii. Ce se va întâmpla cu ei? Începu să simtă o teribilă amețeală când un vuiet surd se auzi în depărtare. Muqla apăru lângă ea, ivit parcă de nicăieri, cu privirea îndreptată spre drum.

– Ne vor ajuta, mamă, o încurajă micuțul, căutându-i mâna.

O coloană lungă de oameni și de cai apăru din depărtare. Erau moriscii din Castro del Río, Villafranca, Cañete și din multe alte sate, care se îndreptau spre Sevilla. Rafaela își șterse lacrimile, învinse durerea din trup și se ridică. Se ascunse cu copiii la câțiva pași de drum și, când coloana trecu prin fața lor și constată că nici un soldat nu o observă, îi apucă pe copii și se amestecă printre oameni. Unii morisci îi priviră uimiți, dar nici unul nu le acordă importanță; se îndreptau cu toții spre surghiun, ce mai conta dacă cineva se alătura coloanei? Ea nu se gândi de două ori: scoase punga cu bani și îl plăti generos pe unul dintre cărăuși ca să-i permită Salmei și lui Musa să se cocoațe pe o grămadă de baloturi pe care le transporta un catâr. Puteau ajunge la Sevilla la timp! Simpla idee îi dădu puteri să-și miște picioarele. Muqla mergea zâmbitor alături de ea, amândoi ținându-se de mână.

Fátima trebui să treacă peste duhoarea miilor de persoane adunate în cele mai rele condiții. Țipetele, fumul focurilor și al fripturilor, bălăcirea în noroi, zbenguiala copiilor care se strecurau printre picioare, plânsetele din unele grupuri sau zaiafeturile

din altele, îmbrâncelile pe care le primea în ciuda protecției marinarilor și mersul dintr-o parte într-alta, trecând des prin același loc pe unde mai fuseseră, o convinseră de faptul că nu în felul acela avea să izbutească. Stătuse multă vreme închisă în somptuosul ei palat, izolată între zidurile lui aurii, și simți că începe să asude. Încercă să-și controleze nervozitatea: nu voia să se prezinte după atâta timp în fața lui Ibn Hamid murdară și neîngrijită.

Îi întrebă de Hernando pe niște soldați care o priviră ca pe o idioată înainte de a izbucni în hohote de râs.

– N-au nume. Toți câinii ăștia sunt la fel! îi aruncă unul dintre ei.

Lângă zid, găsi o laviță pe care să se așeze.

– Voi, porunci ea adresându-se celor trei marinari, căutați un bărbat numit Hernando Ruiz, din Juviles, o localitate din Alpujarras. A venit cu oamenii din Córdoba. Are cincizeci și șase de ani și ochi albaștri, „niște minunați ochi albaștri", adăugă în sinea ei. Îl însoțesc un băiat și o fată. Eu o să aștept aici. Vă voi răsplăti cu generozitate dacă îl veți găsi; pe toți, adăugă ea spre liniștirea celui pe care îl obliga să rămână cu ea.

Oamenii se grăbiră să o apuce în direcții diferite.

În timp ce în portul Sevilla marinarii aceia catalani se amestecau printre morisci, cercetau de jur împrejur și întrebau în gura mare printre oameni, zgâlțâindu-i pe cei care nu le dădeau atenție, Rafaela, pe drum, încerca să-și potrivească pasul la ritmul lent al coloanei de deportați. Durerile cedaseră în fața speranței, dar numai ea părea că se grăbește. Oamenii mergeau încet, cu capul în jos, în tăcere. „Curaj!" ar fi vrut să le strige. „Fuga!" Micul Muqla, ținut de mână, își ridică privirea spre ea, de parcă i-ar fi citit gândurile. Rafaela strânse mâna fiului ei, iar cu cealaltă îi mângâia pe cei doi mai mici care dormitau agățați de baloturile pe care le transporta catârul.

*

– Omul pe care-l căutați este acolo, stăpână, lângă niște cai, o anunță unul dintre marinari, arătându-i în același timp Turnul de Aur.

Fátima se ridică de pe bușteanul pe care rămăsese așezată.

– Ești sigur?

– Da. Am vorbit cu el. Mi-a spus că se numește Hernando Ruiz, din Juviles.

Femeia simți un fior străbătându-i trupul.

– I-ai spus...? zise cu voce tremurată. I-ai spus că este căutat?

Marinarul șovăi. Cineva din Córdoba îi arătase un bărbat stând cu spatele spre ei cu niște cai, iar marinarul se mărginise să-l prindă pe morisc de umăr și să-l răsucească brusc. Apoi, îl întrebase cum îl cheamă și, auzindu-i răspunsul, se întorsese numaidecât după răsplata făgăduită.

– Nu, răspunse marinarul.

– Du-mă la el, îi porunci Fátima.

Marinarul i-l arătă: era bărbatul acela care, cu spatele la ea, stătea de vorbă cu un invalid sprijinit în cârje. Între ei era un permanent du-te-vino de oameni încărcați cu baloturi. Tremură și se opri o clipă. Așteptă să se întoarcă: nu îndrăznea să facă nici un pas. Marinarul se opri lângă ea. Ce i se întâmpla acum stăpânei? Gesticulă și îl arătă din nou pe morisc. Miguel, care era cu fața spre ei, îl recunoscu pe omul care tocmai vorbise cu Hernando și îi atrase atenția acestuia cu o mișcare a capului.

– Mi se pare că te caută cineva, stăpâne.

Hernando se întoarse. O făcu încet, de parcă ar fi presimțit ceva nesperat. Îl văzu pe marinar printre oameni, în picioare la câțiva pași de el. Îl însoțea o femeie... Nu reuși să-i vadă fața, pentru că în momentul acela cineva se așeză între ei. Următorul lucru pe care-l văzu fură niște ochi negri ațintiți asupra lui. I se tăie răsuflarea... Fátima! Privirile li se încrucișară și rămaseră fixate una asupra celeilalte. O vâltoare necontrolată de senzații îl cuprinse ca într-un clește și îl împiedică să reacționeze. Fátima!

*

Micul Muqla fu nevoit să o oprească pe mama sa, trăgând-o de mână, când aceasta își încetini pașii la vederea zidurilor Sevillei. Moriscii își încetiniseră și mai mult mersul lor lent! Suspinele se auzeau peste tot. Hohotul înfiorător de plâns al unei femei se înălță peste sunetul copitelor de cai și al miilor de pași târșiți. Un bărbat care mergea lângă ei clătină din cap și plesni din limbă, doar o singură dată, de parcă ar fi fost incapabil să-și arate o durere mai mare decât cea care se desprindea din acel vaiet ne-însemnat.

– Umblați! strigă un soldat.

– Mergeți! se auzi din gura altuia.

– Marș, animale neascultătoare ce sunteți! îi umili un al treilea.

Între hohotele de râs izbucnite din gura soldaților după bătaia de joc, Rafaela îl privi pe fiul ei. „Mergi mai departe, ca ei! părea să-i spună copilul în tăcere. Să nu ne dăm de gol acum. O să ajungem!" îi ură el cu un zâmbet pe care și-l șterse numaidecât de pe buze. Dar Rafaela nu voia să se lase pradă deznădejdii care se făcea simțită în rândurile moriscilor. Se desprinse de mâna lui Muqla și îl zgâlțâi cu tandrețe pe Musa.

– Să mergem, micuțule, trezește-te, îi spuse ea înainte de a-și da seama de privirea uimită a cărăușului.

Rafaela șovăi, dar după aceea făcu același lucru cu Salma.

– Ajungem în curând! șopti ea la urechea fetiței, ascunzându-și nerăbdarea față de cărăuș.

Micuța îngăimă niște cuvinte, deschise ochii, îi închise la loc, biruită de oboseală. Rafaela o coborî de pe catâr, o luă în brațe și o strânse la piept.

– Tatăl tău ne așteaptă! șopti ea din nou, de data aceasta ascunzându-și buzele în părul încâlcit al copilei.

Fátima a fost cea care a rupt vraja: închise ochii, strângând în același timp din buze. „În sfârșit!" păru că-i spune lui Hernando

prin gestul acela. Apoi, se îndreptă spre el, foarte încet, cu ochii negri plini de lacrimi.

Hernando nu-și putu lua ochii de la Fátima. Treizeci de ani nu fuseseră de-ajuns ca să-i veștejească frumusețea. Un șir întreg de amintiri se lupta să iasă la suprafață și îl făcu să tremure ca un copil exact în momentul în care ea ajunse în dreptul lui.

– Fátima! șopti el.

Ea îl privi câteva clipe, mângâie cu privirea chipul lui, atât de diferit de cel pe care și-l amintea. Anii nu trecuseră fără să lase urme, își spuse ea, dar albastrul acelor ochi continua să fie același cu cel care o făcuse să se îndrăgostească în Alpujarras. Nu îndrăznea să-l atingă. Trebui să se prindă cu mâinile de ceva ca să nu-i arunce brațele pe după gât și să-i acopere chipul de sărutări. Cineva care trecea o împinse fără să vrea, iar el o apucă, împiedicând-o să cadă. Îi simți mâna pe piele și se înfioră.

– A trecut multă vreme, murmură el în cele din urmă.

O ținea în continuare de mână, mâna aceea pe care i-o mângâiase în atâtea nopți.

Cu un suspin, Fátima făcu un pas spre el și se îmbrățișară strâns. Pentru câteva clipe, în tumultul din jurul lor, cei doi rămaseră nemișcați, simțindu-și unul altuia răsuflarea, copleșiți de o mie și una de amintiri. El îi aspiră parfumul părului, strângând-o cu putere, de parcă ar fi vrut să o rețină pentru totdeauna.

– Câtă vreme am visat...! începu el să-i spună la ureche, dar Fátima nu-i îngădui să mai vorbească.

Își dădu capul pe spate și îl sărută pe gură; fu un sărut fierbinte și trist, pe care el îl înteți, lăsând să-i alunece mâinile până la ceafă.

Miguel și copiii, care ieșiseră printre cai, priveau năuciți scena.

Coloana de deportați din Castro del Río dădu ocol zidurilor orașului și lăsă în urmă corpul de gardă care supraveghea intrările în zona El Arenal din Sevilla. Moriscii se împrăștiară în mulțime, și Rafaela se opri ca să-și facă o idee asupra locului.

Știa ce să caute. Șaisprezece cai laolaltă trebuiau să fie ușor de recunoscut chiar și în mulțime; cu ei, vor fi Hernando și copiii.

– Fii atent la frații tăi și rămâneți lângă mine. Nu cumva să vă pierdeți, îi atrase atenția lui Muqla, în vreme ce o pornea spre o căruță care se afla la câțiva pași.

Fără să ceară permisiunea, se cățără pe capră de cum ajunse până la ea.

– Ei! strigă un bărbat care încercă să o împiedice.

Dar Rafaela prevăzuse acea posibilitate și se desprinse din mâinile lui cu hotărâre.

– Ce faci? insistă căruțașul, trăgând de tunica femeii.

Avea nevoie doar de câteva clipe. Nu protestă la gestul căruțașului, se ridică pe vârfuri pe capră și străbătu cu privirea amplul spațiu. Șaisprezece cai. „Nu poate fi greu", murmură Rafaela. Omul dădu să urce și el pe capră, dar Muqla reacționă și se năpusti asupră-i, prinzându-se de picioarele lui. Un mic cerc de curioși se formă în locul acela, în vreme ce căruțașul încerca să se elibereze de mucos, lovindu-l cu piciorul. „Șaisprezece cai!" își spunea întruna Rafaela. Auzea strigătele bărbatului și vedea strădaniile micuțului ei ca să-l oprească.

– Acolo! se surprinse ea strigând.

Caii se vedeau clar la poalele unui turn strălucitor care se înălța pe malul fluviului, la celălalt capăt de unde se aflau ei.

Sări de pe capră, de parcă ar fi fost o copilă. Nici măcar nu simți durere în picioare lovind pământul.

– Mulțumesc, om bun! îi spuse ea căruțașului. Lasă-l în pace pe domnul ăsta, Muqla. Copilul dădu drumul prăzii și o luă la fugă ca să nu-i mai tragă vreun picior. Să mergem, copii!

Își croi drum printre curioși și o porni semeț spre turn, cu un zâmbet pe buze, ocolind bărbați și femei, ori dându-i la o parte în ghionturi, dacă era nevoie.

– Am reușit, copii, repeta ea.

Îi luă din nou pe micuți în brațe. Muqla se străduia să se țină după ea.

*

– Nu vreau să mă mai despart iar de tine, exclamase Fátima după acel lung sărut.

Stăteau foarte aproape unul de celălalt, privindu-se fără încetare, punând ochii asupra fiecărui rid de pe chipurile lor, încercând să le șteargă; pentru câteva clipe, erau din nou tânărul cărăuș din Alpujarras și fata care îl aștepta. Timpul care trecuse părea că se destramă. Erau acolo, amândoi, împreună; trecutul se pierdea dus de emoția reîntâlnirii.

Vino cu mine la Constantinopol, spuse Fátima. Tu și copiii tăi. Nu vom duce lipsă de nimic. Am bani, Ibn Hamid, mulți bani. De-acum, nimeni și nimic nu mă mai împiedică să mă dăruiesc ție. Nici unul din noi nu-și va pune viața în primejdie. Vom lua totul de la capăt.

Hernando ascultă acele cuvinte și pe chipul său apăru umbra unei îndoieli.

– Vom trimite bani familiei tale rămase la Córdoba, se grăbi ea să spună. Efraín se va ocupa. Nici lor nu le va lipsi nimic, ți-o jur. Fátima nu-i dădu vreme să se gândească și continuă să vorbească precipitat, cu patimă. Amin și Laila se priveau unul pe celălalt, cu gurile căscate, căutând în mod inconștient contactul cu Miguel, ascultând-o pe necunoscuta aceea care îl sărutase pe tatăl lor. Am o corabie. Am permisele necesare ca să-i transport pe frații noștri până în Berbería. Apoi noi vom continua să navigăm până în Orient. Curând, vom fi instalați într-o casă mare... Nu! Într-un palat! O meritățm! Vom avea tot ce ne vom dori. Și vom putea fi fericiți, ca înainte, ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic de-a lungul acestor ani, reîntâlnindu-ne în fiecare zi...

Hernando se agita într-un nesfârșit vârtej de senzații și sentimente contrare. Fátima! Amintirile îi năvăleau impetuoase în minte, ciocnindu-se unele de altele. Comuniunea la distanță pe care o întreținuse în ultima vreme cu Fátima, de parcă ar fi fost un far eteric luminându-i calea, se prefăcuse acum într-o realitate palpabilă și în același timp minunată. Era... era ca și cum

trupul și spiritul lui s-ar fi deșteptat în același timp la viață, permițând nașterea unor sentimente pe care le reprimase în mod conștient și voluntar. Fátima era acolo, în fața lui, vorbindu-i neîncetat, plină de iluzii, pătimașă. Cum de fusese în stare să creadă că toată dragostea aceea putea să dispară?

– Nimeni nu ne va mai putea despărți vreodată, repeta ea întruna, când Hernando își îndreptă privirea spre copiii săi.

Și ei? Și Rafaela? Și micuții rămași la Córdoba? Fu aproape ca o zdruncinătură de refuz care venise să tulbure vraja momentului. Îi trăda? Amin și Laila îl ațintea cu privirea, adresându-i mii de întrebări tăcute, precum și tot atâtea reproșuri. Hernando simți cum propriile critici i se înfigeau în carne ca niște ace ascuțite. Cine este femeia asta care te sărută și pe care ai primit-o cu atâta pasiune? părea că-i aruncă în față propria fiică. Ce viață este asta pe care trebuie să o reîncepi departe de mama mea? îi reproșa Amin. Miguel... Miguel stătea în continuare cu capul în jos, picioarele mai scurte decât oricând, de parcă toată viața, toate strădaniile și renunțările sale s-ar fi concentrat în noroiul în care își sprijinea cârjele.

Fátima tăcuse. Larma, vaietele miilor de morisci strânși în zona El Arenal deveniseră brusc sonore. Realitatea se impunea. Creștinii îi alungaseră din Córdoba. Îi aștepta surghiunul, un viitor incert, atât pentru el, cât și pentru copiii săi. Poate că Allah i-o fi scos-o acum în cale pe Fátima! Nu putea fi altcineva decât El cel care o adusese până acolo pe prima sa soție!

Voia să-i răspundă, când glasul fiicei sale Laila îl luă prin surprindere.

– Mamă! exclamă fata deodată, luând-o la fugă.

– Lai...! începu Hernando să spună. Mamă? A spus mamă?

Îl văzu atunci pe Amin, care o luase pe urmele surorii sale.

Nu mai putu să scoată nici un cuvânt. Rămase încremenit. La câțiva pași de locul în care se afla, Rafaela îi îmbrățișa pe Amin și pe Laila și îi sărută pe față și pe creștetul capului. În

jurul lor erau și cei trei mai mici, nemișcați, privindu-l plini de speranțe.

Cu blândețe, Rafaela îi îndepărtă pe copii de lângă ea și se prezentă semeață în fața soțului ei. Atunci, îi zâmbi strângând buzele într-un gest hotărât, triumfal. „Am reușit! Ești aici!" îi spuneau ele. Hernando nu fu în stare să reacționeze. Femeia se miră și instinctiv își privi veșmintele. O fi din pricina înfățișării ei? Se văzu în zdrențe și murdară. Rușinată, încercă să-și netezească tunica.

– E soția ta creștină?

Vocea Fátimei răsună în urechile lui Hernando în chip de întrebare și de reproș, chiar de lamentație.

El încuviință din cap, fără să se întoarcă.

Rafaela băgă de seamă prezența unei femei frumoase și luxos înveșmântate care se afla lângă soțul ei și înaintă spre el, dar cu privirea ațintită asupra necunoscutei.

– Cine este femeia asta? întrebă Rafaela apropiindu-se de Fátima.

– Nu i-ai vorbit despre mine, Ibn Hamid? întrebă Fátima, dar ochii ei erau fixați asupra acelei figuri neîngrijite și murdare care se apropia de ei.

Hernando vru să răspundă, dar Rafaela i-o luă înainte cu aceeași fermitate cu care într-o zi, în timpul ciumei, o dăduse afară pe mama ei din casa de la Córdoba.

– Eu sunt soția lui. Cu ce drept îndrăznești să ne iei la întrebări? – Cu dreptul pe care mi-l acordă faptul de a fi prima și singura lui soție, afirmă Fátima, făcând un gest cu bărbia spre Hernando.

Descumpănirea se arătă pe chipul Rafaelei. Prima soție a lui Hernando murise. Încă își mai amintea trista relatare a lui Miguel. Clătină din cap, cu ochii închiși, ca și cum ar fi vrut să alunge de la ea afirmația aceea.

– Cum? spuse ea cu un firicel de glas. Hernando, spune-mi că nu-i adevărat.

– Da, spune-i, Hamid.

Glasul Fátimei răsună sfidător.

– Când m-am însurat cu tine, credeam că a murit, reuși Hernando să-i răspundă.

Rafaela își scutură capul cu violență.

– Când te-ai însurat cu mine! strigă ea. Și după aceea? Ai aflat după aceea? Sfântă Fecioară! sfârși ea prin a exclama.

Renunțase la tot pentru Hernando. Străbătuse multe leghe ca să-l întâlnească. Era zdrențăroasă și murdară, cu încălțările distruse. Încă îi mai sângerau picioarele! De unde apăruse femeia aceea? Ce voia de la Hernando? În jurul lor erau mii de morisci învinși, lăsați cu toții în voia sorții lor blestemate. Ce făcea ea acolo? Simți că o lasă puterile, că fermitatea cu care pornise în acea acțiune dispărea, confundându-se cu plânsetele și vaietele oamenilor.

– A fost un drum aproape fără capăt, plânse ea în hohote, de parcă ar fi renunțat. Copiii... nu făceau altceva decât să plângă! Doar Muqla a rezistat. Credea că n-o să ajungem la timp, și pentru ce? În momentul acela își îndepărtă ușor un braț de trup și, ca la un semnal, Laila veni s-o îmbrățișeze. Ne-au luat tot ce aveam: casa, mobilele, îmbrăcămintea mea...

Hernando se apropie de Rafaela cu mâinile deschise și ușor întinse, încercând să se explice prin ele; dar privirea lui părea că se furișează.

– Rafaela, eu..., începu el să spună.

– Aș putea aranja lucrurile în așa fel încât să poată veni și ea, îl întrerupse atunci Fátima, ridicând glasul. Ce căuta acolo creștina aceea? Nu era dispusă să renunțe la visurile ei, chiar dacă asta ar fi însemnat... Voi aranja de-acum totul.

Hernando se întoarse spre Fátima și Rafaela observă o șovăială la soțul ei. De ce șovăia? Despre ce vorbea femeia aceea? Să meargă unde? Și cu ea?

– Ce este toată această nebunie? întrebă ea atunci.

– Dacă dorești – răspunse Fátima –, tu și copiii tăi veți putea veni cu noi la Constantinopol.

Hernando! i se adresă Rafaela soțului ei cu asprime. Ți-am dăruit viața mea. Sunt... sunt dispusă să renunț la dogmele Bisericii mele și să împărtășesc cu tine credința în Maria și destinul care te așteaptă; dar niciodată, mă auzi? – murmură ea –, niciodată nu te voi împărți cu altă femeie.

Își încheie vorbele, arătând cu degetul spre Fátima.

– Și ce alternativă ai, creștino? îi spuse aceasta. Crezi că vei fi lăsată să te îmbarci cu el spre Berbería? Nu ți se va permite. Și ți se vor lua copiii. Amândoi știți asta. Am văzut când așteptam; sunt smulși din brațele mamelor fără nici cea mai mică urmă de compasiune... Fátima lăsă să-i plutească vorbele în aer și închise ochii pe jumătate când observă că Rafaela se schimbă la față auzind de posibilitatea de a-și pierde micuții. O înțelese, îi împărtăși durerea, gândindu-se la propriul fiu, mort din vina acelor creștini, dar în același timp amintirea o înfurie. Era creștină, nu merita compasiunea ei. Am văzut! insistă Fátima cu încăpățânare. De îndată ce vor constata că nu are documente de moriscă, atunci când vor vedea că este creștină, va fi arestată, va fi acuzată de apostazie și vi se vor lua copiii.

Rafaela își duse mâinile la față.

– Sunt sute de soldați care stau de strajă, continuă Fátima.

Rafaela suspină. Lumea părea că devine tot mai nedeslușită în jurul ei. Oboseala, emoția, teribila surpriză. Totul părea să se contopească într-o clipă. Simți că i se înmoaie picioarele, că îi lipsește aerul. Auzea doar vorbele acelei femei din ce în ce mai neclare, din ce în ce mai îndepărtate...

– N-aveți scăpare. Nu-i chip să ieșiți din zona El Arenal. Doar eu vă pot ajuta...

Atunci, Rafaela, înăbușindu-și un geamăt, leșină.

Copiii alergară lângă ea, dar Hernando, dându-i la o parte, îngenunche alături de ea.

– Rafaela! spuse el lovind-o ușor cu palmele peste obraji. Rafaela!

Disperat, privi în jurul lui. Ochii i se întâlniră, doar pentru o clipă, cu ai Fátimei, dar privirea aceea o făcu pe aceasta să înțeleagă, chiar înaintea lui, că îl pierduse.

– Nu mă părăsi, îl implora Rafaela, pe jumătate buimăcită. Nu mă lăsa, Hernando.

Miguel, copiii și Fátima îi priveau pe cei doi stând ceva mai departe de ei, pe malul fluviului, unde Hernando o dusese pe soția sa. Rafaela era încă palidă la față, vocea îi tremura în continuare; nu îndrăznea nici să-l privească.

Hernando încă mai simțea parfumul Fátimei pe pielea lui. Nu cu mult timp în urmă i se dăruise, dorind-o; visase chiar vreme de câteva clipe, trecător, la fericirea pe care i-o făgăduia. Dar acum... O privi pe Rafaela: lacrimile îi curgeau pe obraz, amestecându-se cu praful de pe drum pe care-l simțea lipit pe față. Văzu cum îi tremură bărbia Rafaelei, care încerca să-și reprime hohotele de plâns, de parcă ar fi vrut să se prezinte în fața lui ca o femeie dură, hotărâtă. Hernando strânse din buze. Ea nu era așa: era fata pe care o scăpase de mănăstire, aceea care, cu gingășia ei, îi câștigase inima încetul cu încetul. Era soția lui.

– Nu te voi lăsa niciodată, se auzi el spunându-i.

O apucă de mâini, tandru, și o sărută. Apoi o îmbrățișă.

– Ce-o să facem? o auzi întrebându-l.

– Nu-ți face griji, murmură el încercând să pară convingător.

Copiii nu zăboviră să se strângă în jurul lor.

– Acum, am ceva de făcut..., începu să spună Hernando.

Miguel se dădu la o parte atunci când îl văzu pe Hernando apropiindu-se de locul unde încă mai era Fátima.

– Am venit să te caut, Hamid ibn Hamid, îl primi ea cu seriozitate. Credeam că Allah...

– Allah va hotărî.

– Te înșeli. Allah a hotărât deja aceasta, adăugă ea, arătând spre mulțimea îngrămădită în zona El Arenal.

– Locul meu este alături de Rafaela și de copiii mei, spuse el.

Fermitatea tonului său nu admitea replică.

Ea tremură. Chipul i se prefăcuse într-o mască frumoasă și dură. Fátima se întoarse să plece, dar înainte de a face un singur pas își ațintì ochii asupra lui:

– Știu că încă mă mai iubești.

După aceste cuvinte, Fátima se întoarse cu spatele și începu să se îndepărteze.

– Așteaptă o clipă, o rugă Hernando.

Alergă spre locul unde se aflau caii și reveni imediat, cu un pachet în mână; ajungând lângă ea, scotocea înăuntru.

– Asta-i a ta, îi spuse el, întinzându-i vechea podoabă de aur.

Fátima o luă cu o mână tremurândă.

– Și asta...

Hernando îi înmână copia în arabă a evangheliei lui Barnaba din epoca lui Almanzor.

– Aceste scrieri sunt foarte prețioase, foarte vechi și aparțin neamului nostru. Eu ar fi trebuit să încerc să le fac să ajungă în mâinile sultanului.

Fátima nu luă hârtiile.

– Știu că te simți dezamăgită, recunoscu Hernando. Cum bine ai spus mai înainte, este greu să scap, dar voi încerca și, dacă reușesc, voi lupta în continuare în Spania pentru singurul Dumnezeu și pentru pacea între popoarele noastre. Înțelege-mă, îmi pot pune viața în primejdie, o pot pune în primejdie pe a soției mele și chiar pe a copiilor mei, pot chiar să renunț la tine... dar nu pot să pun în primejdie moștenirea neamului nostru. Nu pot să-mi asum răspunderea pentru aceasta, Fátima. Creștinii nu trebuie să pună mâna pe ea. Păstreaz-o tu în onoarea luptei noastre pentru conservarea legilor musulmane și fă cu ea ceea ce consideri mai potrivit. Ia-o pentru Allah, pentru Profet, pentru toți frații noștri.

Ea întinse mâna spre document.

– Gândește-te că te-am iubit – o asigură atunci Hernando – și că voi continua să te iubesc până la..., își drese vocea și rămase tăcut o clipă. Moartea este o îndelungată speranță, șopti el.

Dar Fátima se întorsese cu spatele, înainte ca el să-și fi putut încheia fraza.

Doar după ce o văzu pe Fátima dispărând în mulțime, Hernando reuși să înțeleagă adevărul cuvintelor rostite de ea. Simți cum i se strânge inima străbătând cu privirea zona El Arenal. Mii de morisci întemnițați pe terenul acela; soldați și grefieri dând ordine fără încetare; oameni îmbarcându-se; negustători și vânzători de mărunțișuri încercând să profite de ultimul bănuț de aramă al acelor oameni ruinați; preoți atenți ca nimeni să nu scape cu copii mici...

– Ce facem, Hernando? întrebă Rafaela, ușurată, văzând-o pe femeia aceea îndepărtându-se.

Erau din nou împreună, erau o familie. Copiii erau în jurul lor și așteptau, de-acum plini de speranțe, lângă el.

– Nu știu. Nu-și putea lua ochii de la Rafaela și de la copii. Fusese cât pe-aci să-i piardă... Chiar presupunând că, într-un fel sau altul, te-ai putea îmbarca în chip de moriscă, nu-i vor lăsa niciodată pe copii să te însoțească. Ni-i vor fura. Trebuie să scăpăm din această capcană. Nu-i timp de pierdut.

Sub splendoarea pe care apusul soarelui o smulgea plăcilor de faianță de pe Turnul de Aur, Hernando observă zidurile orașului. Rafaela îl imită; și Miguel făcu același lucru. În spatele lor nu era nici o ieșire: zidul și alcazarul închideau trecerea. Ceva mai încolo se afla poarta spre Jerez prin care era permis accesul în oraș, dar era păzită de o companie de soldați, la fel ca porțile spre El Arenal și cartierul Triana. De acolo, nu se putea ieși decât prin fluviul Guadalquivir. Rafaela și Miguel îl văzură pe Hernando clătinând din cap. Asta era cu neputință! Sub nici un chip nu trebuiau să se apropie de corăbii, cu grefierii și

preoții supraveghind malul. Singura ieșire era aceeași prin care intraseră în zona El Arenal, în cealaltă extremitate, în afara zidurilor, deși era vorba despre un loc la fel de bine păzit de către soldați. Cum ar putea să o facă?

– Așteptați-mă aici, le porunci el.

Traversă El Arenal. Într-adevăr, la intrare era postat un corp de gardă, înzestrat cu arme, în niște colibe prăpădite, construite ca să primească șirurile încolonate de morisci. Dar Hernando observă că soldații își pierdeau timpul stând la taclale sau jucând cărți. Nimeni nu mai intra și nici un morisc nu îndrăznea să încerce să iasă. Creștinii care se aflau în El Arenal îl părăseau prin porțile de acces în oraș, nu prin zona care dădea în continuare ocol zidurilor. Dar... Trebuiau să iasă!

Reveni la Turnul de Aur când începea să se lase întunericul; era ora rugăciunii. Hernando privi cerul și imploră ajutorul divin. Apoi îi strânse pe Rafaela și Miguel, precum și pe Amin și Laila. Era riscant, foarte riscant.

– Unde sunt oamenii pe care i-ai adus cu caii? îl întrebă pe Miguel.

– În oraș. A rămas doar unul de pază.

– Spune-i să plece la tovarășii lui. Spune-i... spune-i că aș dori să-mi petrec ultima noapte cu caii mei, de unul singur. Oare o crede?

– Nu-l va interesa prea mult motivul. Va pleca să se distreze. Le-am plătit. Au bani destui și orașul freamătă de viață.

Îl așteptară pe Miguel să se întoarcă.

– S-a făcut, confirmă invalidul.

– Bine. Tu, fiind creștin, poți pleca de aici... Miguel vru să protesteze, dar Hernando îl întrerupse. Fă ce-ți spun, Miguel. Vom avea doar o șansă. Părăsește El Arenal pe oricare dintre porți, traversează orașul și ieși prin altă poartă. Așteaptă-ne dincolo de ziduri.

– Și ea? interveni invalidul, arătând-o pe Rafaela. Și ea e creștină. Ar putea ieși cu mine...

– Cu copiii? întrebă Hernando. N-ar trece de corpul de strajă. O să creadă că a intrat ca să-i fure și i-am pierde. Ce scuză ar putea oferi o femeie creștină ca să se afle în zona El Arenal cu copii mici? Ar aresta-o. Cu siguranță.

– Dar...

– Du-te, Miguel.

Hernando îl îmbrățișă pe prietenul său și apoi îl ajută pe Miguel să se cațăre pe catâr. Poate că era ultima dată când îl vedea.

– Pacea fie cu tine, Miguel, îi spuse când trecu pe lângă ei. Invalidul șopti un salut de rămas-bun. Nu plânge, Rafaela, adăugă el întorcându-se spre soția sa și găsind-o cu lacrimile în ochi. Vom reuși... cu ajutorul lui Dumnezeu vom reuși. Copii, avem multe de făcut și timp puțin, îi zori el pe Amin și pe Laila.

Se apropie de cai, care se odihneau după călătoria obositoare. Miguel, așa cum îi atrăsese atenția la momentul potrivit, le redusese hrana ca să piardă din puteri și să îndure supuși povara de baloturi, femei și bătrâni. Aproape toți aveau rosături și răni din pricina încărcăturii pe care o transportaseră. Hernando apucă dârlogii și frânghiile.

– Legați-i pe toți între ei, de la o căpețea la alta, foarte tare, le explică el copiilor, dându-le mai mulți dârlogi și păstrând pentru el niște frânghii lungi. Nu, se corectă el, cântărind dificultatea de a mâna șaisprezece cai legați. Legați... cel mult zece. Vreau să mergi cu cei trei micuți până în celălalt capăt, spuse el atunci, adresându-i-se Rafaelei. Ție îți va lua mai mult timp decât nouă. Acolo, va trebui să te plasezi cât mai aproape cu putință de corpul de strajă, dar fără să te vadă sau să te simtă. Voi năpusti caii peste ei...

Rafaela tresări.

– Este singurul lucru care-mi vine în minte, dragostea mea. Când se va întâmpla asta, traversează iute cu copiii și ascunde-te între tufișurile de pe mal, acolo nu sunt corăbii; dar nu mai sta

nemișcată, du-te, îndepărtează-te cât poți de repede. Continuă drumul pe mal dând ocol zidului până când o să lași orașul în urmă și o să te întâlnești cu Miguel.

– Și voi? întrebă ea, consternată.

– Vom ajunge și noi. Ai încredere, o asigură Hernando, dar vocea sa tremurândă îi contrazicea fermitatea.

Hernando îi dădu un sărut tandru și o grăbi să traverseze El Arenal. Rafaela șovăi.

– Vom reuși. Cu toții, insistă Hernando. Ai încredere în Dumnezeu. Du-te. Fugi.

Micuțul Muqla fu cel care o trase de mână pe mama sa ca să o îndrepte spre celălalt capăt al zonei El Arenal. Hernando pierdu câteva clipe observând cum o parte din familia lui se pierde prin mulțime; apoi se întoarse hotărât să-și ajute copiii.

– Ați auzit ce i-am spus mamei voastre? îi întrebă el pe cei doi mai mari. Amândoi încuviințară. Bine. Atunci, fiecare din voi va merge de o parte și de alta a hergheliei; eu îi voi mâna. Ne va fi greu să trecem printre atâția oameni, dar trebuie să reușim. Din fericire, majoritatea soldaților petrec în oraș și nu mai umblă printre noi; nu ne vor opri.

Vorbea energic când lega caii, fără să le lase timp copiilor săi să se întrebe ce vor face.

– Îmboldiți-i pe la spate și de pe lături ca să meargă, le porunci el, să o faceți cu avânt, fără să vă pese de ceea ce v-ar putea spune cineva. Țelul nostru este să traversăm această esplanadă, fie ce-o fi. M-ați înțeles? Amin și Laila încuviințară din nou. Când vom fi aproape de ieșire, rămâneți în urma lor, apoi luați-o la fugă și scăpați la fel ca mama voastră. Da?

Nu așteptă confirmarea din partea lor. Cei zece cai erau deja legați. Atunci, Hernando apucă frânghiile lungi și, pe deasupra grebenelor, le legă de picioarele din față ale celor două animale care vor merge în frunte, apoi îl prinse de dârlogi pe un altul pe care voia să-l aibă la îndemână.

– De acord? repetă el. Amin și Laila încuviințară din cap. Tatăl lor îi încurajă cu un zâmbet. Ne așteaptă mama voastră! Nu-i putem lăsa singuri! La drum! porunci el, fără să-și permită vreo clipă de odihnă. Amin avea doar unsprezece ani; sora lui, cu unul mai puțin. Vor fi oare în stare?

Hernando trase de cei trei cai din frunte, ceilalți șapte în urmă, legați între ei, grupați, deschizându-se pe flancuri.

– Dii! Să mergem, frumoșilor!

Îi veni greu să-i pornească la drum; nu erau obișnuiți să se miște fiind legați unii de alții. Cei din spate azvârleau cu copitele, se ridicau pe două picioare, se mușcau, refuzând să înainteze. Și el? se întrebă atunci, va fi în stare la vârsta lui? Lovi cu putere cu piciorul în pântecele unui cal.

– Mișcați-vă!

– Dii! auzi atunci din spate.

Printre animale, văzu că Amin apucase o frânghie și îi lovea peste crupă pe cei din urmă. Numaidecât, se alătură și glasul Lailei, mai întâi șovăitor, apoi ferm ca al fratelui ei.

Vor reuși! zâmbi el, având strigătele copiilor săi în urechi.

Când toți caii se puseră în mișcare, o făcură ca o armată de neînvins; Hernando crezu că nu-i va putea controla, dar copiii lui se duceau și veneau alergând din spate pe flancuri, ca să-i îmboldească și să-i țină grupați.

– Aveți grijă! Dați-vă la o parte! striga el întruna.

Și copiii strigau. Și oamenii, care se văicăreau și îi insultau.

Moriscii săreau să se dea la o parte din calea lor. Călcară în picioare unelte casnice și răsturnară corturi. Când trecură peste un foc mic, Hernando reuși să înțeleagă cât de orbite erau animalele în mulțime; niciodată, în alte condiții, nu ar fi făcut așa ceva; niciodată nu ar fi trecut peste foc.

– Aveți grijă!

Trebui să tragă cu violență de caii din frunte ca să-i dea timp unei bătrâne să scape și să nu fie călcată în picioare, dar și alți

morisci căzuseră la pământ izbiți de animalele care mergeau pe margine.

Oricât de întinsă ar fi fost zona El Arenal, timpul zbură și Hernando zări în față corpul de strajă, cu soldații nedumeriți de hărmălaie.

– Acum, copii! Fugiți! La galop! strigă el.

Nu fu nevoie să se sforțeze. Spațiul liber ce se deschidea între locul unde erau instalați ultimii morisci și grupul de strajă le îndemnă pe animale să se lanseze într-un galop frenetic. Hernando alergă vreo doi pași mari lângă un cal lăsat nelegat și se agăță de coama lui ca să-l încalece dintr-o săritură. Îi fu greu să o facă; mușchii nu-l mai ascultau la efort. Dădu greș la prima încercare și rămase cu piciorul drept la mijlocul crupei, dar, de îndată ce atinse din nou solul, fără să facă vreun pas, se cățără cu putere și izbuti. Ceilalți cai, fără Amin și Laila care să-i îmboldească, se împrăștiară în evantai. Soldații priveau înspăimântați cum veneau peste ei unsprezece cai în galop: o herghelie de animale dezlănțuite, înnebunite.

– *Allahu Akbar!*

Nu terminase să-l invoce pe Dumnezeul său când trase de cele două frânghii lungi pe care le legase de picioarele din față ale celor doi cai din frunte. Animalele se împiedicară, căzură în brânci și se rostogoliră. La lumina torțelor, Hernando reuși să deslușească panica de pe chipurile soldaților când toate animalele se împiedicară unele de altele și se năpustiră asupra oamenilor și colibelor. El, pe un cal nelegat, galopă afară din El Arenal, lăsând în urmă un corp de strajă distrus.

Sări pe pământ la fel cum se urcase și fugi către tufișurile de pe mal. Nechezatul cailor și țipetele răsunau în noapte.

– Rafaela? Amin?

Trecură câteva momente interminabile până să audă răspunsul.

– Aici.

În cel mai deplin întuneric, recunoscu vocea fiului său mai mare.

– Și mama ta?
– Aici, răspunse Rafaela, ceva mai departe.
Îi tresăltă inima auzindu-i glasul. Izbutiseră!

69

Fugiră la Granada știind că, în cazul în care ar fi fost prinși, îi aștepta moartea sau sclavia. Comandanții milițiilor din Córdoba trebuiau să știe că el fusese cel care scăpase: era proprietarul cailor și numele lui și al copiilor săi nu apăreau în registrele de îmbarcare. În Alpujarras, hotărî el. Acolo existau sate întregi abandonate. Miguel, cu catârul lui, nu avu probleme să iasă din El Arenal și se întâlni cu ei dincolo de zidurile orașului; în urmă, rămâneau șaisprezece cai minunați. Dar ce mai contau ei acum?

După o lungă călătorie de la Sevilla în Alpujarras, evitând drumurile, ascunzându-se de oameni, furând puțina hrană de pe câmp din timpul iernii sau așteptând ascunși în afara satelor, ca Miguel să obțină ceva de pomană, găsiră adăpost aproape de Juviles, la Viñas, un loc pustiu de la expulzarea locuitorilor după revoltă.

Frigul era încă intens și culmile din Sierra Nevada erau acoperite cu zăpadă. Hernando le privi și apoi își așternu privirea asupra copiilor săi; acolo își petrecuse copilăria. Interzise să se aprindă focul; o vor face doar în timpul nopților. Se instalară într-o locuință prăpădită pe care Rafaela și copiii trudiră să o curețe, fără mijloace și cu slabe rezultate. Hernando și Miguel îi privi: păreau niște cerșetori.

Cei doi bărbați ieșiră din casă, într-o ulicioară șerpuitoare mărginită de case năruite. Rafaela îi văzu, le porunci copiilor să-și vadă de treabă în continuare și îi urmă.

„Și acum? întrebă ea din priviri de îndată ce se apropie de ei. Aveau să trăiască acolo, ascunși, toată viața?"

– Trebuie să-ți cer altă favoare, Miguel, se grăbi să-i spună Hernando, fără să se întoarcă spre invalid, susținând privirea soției sale și întinzând o mână spre ea.

– Ce dorești?

Hernando îl însoți pe Miguel cât de aproape putea de Granada și apoi se întoarse în Alpujarras pe catâr; un cerșetor nu trebuia să aibă un animal precum acela. Invalidul trecu de Poarta Târgului de Vechituri după ce se certase cu paznicii, care cedară, învinși de vorbăria lui de nestăvilit și, de acolo, direct, o porni spre casa Țevilor de Tun.

În zilele cât lipsise Miguel, Hernando le ținuse de urât copiilor săi și încercase să-i învețe să vâneze păsările. Găsise o bucată de funie foarte uscată, deșirase firele și, sub privirea atentă a copiilor săi, începuse să facă diferite tipuri de noduri pe care apoi le așezaseră pe crengile copacilor. Nu prinseseră nici una, dar copiii petrecuseră multă vreme amuzați. Nu le lipsise nici mâncarea, Hernando cunoscând bine acele ținuturi, și în afară de carne găsise tot ce era necesar pentru a se întreține. Trecuse o săptămână și nimeni nu se apropiase de Viñas; atunci o anunță pe Rafaela că pleacă pentru câteva zile cu Amin și cu Muqla.

– Unde mergeți?

– Trebuie să le arăt ceva. Teama apăru pe chipul soției sale. Nu-ți face griji, o liniști el. Nimeni nu va veni pe aici. Fii atentă și, dacă vezi ceva ciudat, refugiază-te cu copiii în peșterile aproape de care am încercat să vânăm păsările. Laila știe unde sunt.

Castelul de la Lanjarón se înălța, impunător, așa cum și-l amintea Hernando. Așteptară la poalele stâncii să cadă întunericul pentru a începe urcușul. Hernando căutase ca drumul să coincidă cu luna plină, care strălucea imensă pe cerul înstelat și

fără nori. Urmat de fiii săi, se îndreptă spre bastionul de pe latura de miazăzi a fortăreței.

– Nu există alt Dumnezeu în afară de Allah, iar Mahomed este trimisul lui Allah, șopti el în noapte.

Apoi se așeză în genunchi și începu să sape. Când dădu peste sabia lui Mahomed, o scoase cu grijă și o prezentă fiilor săi, desfăcând în mod reverențios pânzele cu care o învelise cândva.

Aceasta, le spuse el, este una dintre săbiile care i-au aparținut Profetului.

Ar fi dorit ca teaca de aur și atârnătoarele acesteia să strălucească în lumina lunii la fel cum străluciseră cu ani în urmă, când el o privise pentru prima dată în coliba lui Hamid. În schimb, găsi această scânteiere dorită în ochii deschiși peste măsură ai fiilor săi. Scoase hangerul din teacă. Lama ieși scrâșnind și Hernando se înfioră, constatând că prin rugina tăișului încă se mai vedeau pete uscate de sânge, cel scurs din gâtul lui Barrax. Căpitanul corsarilor! Mintea i se rătăci printre amintiri și, încă o dată, în ciuda a tot și a toate, ochii negri ai Fátimei îi apărură ca niște stele în noapte.

O tuse discretă îl făcu să revină la realitate. Îl privi pe Amin și apoi rămase fermecat de Muqla; chiar și la lumina lunii, ochii lui scăpărau scântei.

– Vreme de mulți ani, afirmă el atunci cu patos, această sabie a fost păzită de musulmani. Mai întâi, când domneam peste aceste pământuri, a fost expusă cu mândrie și folosită cu vitejie; apoi, când a venit momentul aservirii neamului nostru, a fost ascunsă în așteptarea unei noi victorii care va veni într-o zi. Să nu vă îndoiți niciodată de acest lucru. Azi suntem mai supuși decât oricând; frații noștri sunt expulzați din Spania. Dacă va ieși bine ceea ce pregătesc eu, va trebui să ne comportăm în continuare ca niște creștini, cu atât mai mult cu cât e de la sine înțeles că doar puțini musulmani vor mai rămâne în Spania; va trebui să vorbim ca ei, să mâncăm ca ei și să ne rugăm ca ei, dar să nu fiți deznădăjduiți, fiii mei. Probabil că eu nu o voi apuca,

poate că nici voi, dar într-o zi, vreun credincios se va întoarce aici ca să pună din nou mâna pe această sabie și... Pentru o clipă șovăi amintindu-și vorbele lui Hamid, rostite cu atât de mulți ani în urmă. Ce să le spună? Că sabia se va ridica pentru a învinge nedreptatea? În ciuda mâniei pe care o simțea, nu voia ca fiii săi să crească purtând în cuget ideea de ură. Și să o scoată la lumină, ca un simbol că neamul nostru și-a recăpătat libertatea. Amintiți-vă mereu de locul unde ne așteaptă și, dacă nu va fi în timpul vieții voastre, transmiteți acest mesaj fiilor voștri, pentru ca ei să facă același lucru cu ai lor. Să nu fiți niciodată descurajați în lupta pentru singurul Dumnezeu. Jurați pe Allah!

– Jur, răspunse Amin cu seriozitate.

– Jur, îl imită Muqla.

În timpul drumului de înapoiere la Viñas, Hernando se gândi la ce anume tocmai îi făcuse să jure pe fiii săi. Muncise ca să apropie cele două religii, ca să izbutească să-i facă pe creștini să accepte prezența lor, să li se permită să vorbească în arabă... și cu toate acestea îi întărâtase pe fiii săi împotriva lor, urmărind ce? Era descumpănit. Cu imaginile miilor de morisci supuși, îngrămădiți și tratați ca niște animale în El Arenal din Sevilla, își aminti ziua când Hamid îi înmânase hangerul; atunci, luptau pentru supraviețuire, dispuși să-și dea viața pentru legile și obiceiurile lor. Ce diferență față de această umilitoare expulzare din Spania! Doar ei mai rămăseseră și probabil câțiva morisci în plus, ascunși pe ogoare și în orașe. Unde era buna înțelegere pe care mizase? Noaptea, mergând spre munți, își trecu brațele peste umerii fiilor săi și îi atrase spre el. Ei vor păstra aprinsă flacăra speranței pentru un popor maltratat; un foc slab, desigur, dar marile incendii nu se porneau oare de la cea mai neînsemnată scânteie?

Miguel se întoarse în Alpujarras după aproape douăzeci de zile, pe spinarea unui catâr nou și însoțit de don Pedro de Granada Venegas, călare, singur, fără să fie însoțit de vreun servitor. Se

puteau refugia, le oferi nobilul, pe pământurile pe care le stăpânea ca senior de Campotéjar, la granița dintre provinciile Granada și Jaén, dar trebuiau să o facă în calitate de creștini mutați din capitala Granada. Don Pedro reușise să le falsifice documentele care îi acreditau drept cetățeni ai Granadei, presupuși vechi creștini. Hernando se numea acum Santiago Pastor; Rafaela – Consolación Almenar. Nimeni nu se va arăta uimit de mutarea lor. Expulzarea moriscilor lăsase ogoarele pustii, fără mână de lucru, mai ales cele din regatul Valenciei, dar și din alte locuri, iar senioria clanului Granada Venegas nu făcea excepție. Îi înmână, de asemenea, două scrisori: una adresată servitorului care se ocupa de afacerile senioriei sale, și alta, de recomandare pentru parohul din Campotéjar, prieten de-al său, în care aducea laude religiozității celor pe care îi prezenta drept cei mai leali slujitori ai săi și pentru care garanta ca fiind persoane cu frica lui Dumnezeu. Miguel apărea în hârtii ca încă o rudă a lor. Dacă nu săvârșeau greșeli, nimeni nu avea să-i deranjeze, le dăduse asigurări don Pedro.

– Ce se știe despre cărțile de plumb? îl întrebă Hernando între patru ochi, înainte ca nobilul să se urce pe cal ca să se întoarcă la oraș.

– Arhiepiscopul continuă să rețină cărțile și să intervină personal în traducerea lor. Nu permite nici cea mai mică referință la doctrinele musulmane. Pe Sacromonte se construiește acum o abație în care sunt venerate relicvele și un colegiu pentru a ține studii religioase și de drept. Am dat greș.

– Poate că într-o zi..., spuse Hernando, cu o voce încărcată de speranță.

Don Pedro îl privi și clătină din cap.

– Chiar dacă am izbuti, chiar dacă sultanul sau oricare alt rege arab ar scoate la lumină evanghelia lui Barnaba, în Spania n-au mai rămas musulmani. Ar fi lipsit de importanță.

Hernando vru să replice, dar se stăpâni. Oare don Pedro nu acorda importanță faptului ca adevărul să iasă la lumină,

indiferent de moriscii spanioli? Nobilii convertiți reușiseră să se salveze de la expulzare. Don Pedro își găsise rădăcinile creștine într-o carte, spre o și mai mare grandoare a sa. Îi ajuta, într-adevăr, dar mai credea oare în singurul Dumnezeu?

– Vă doresc viață lungă, adăugă nobilul, în timp ce își vâra piciorul în scărița șeii. Dacă aveți vreo problemă, înștiințați-mă.

Apoi plecă în galop.

Epilog

Au rămas mulți, în special acolo unde există grupări și sunt favorizați...

Contele de Salazar către ducele de Lerma,
septembrie 1612

Campotéjar, 1612

Trecuseră aproape doi ani de la conversația aceea și, într-adevăr, nu avuseseră nici o problemă să se stabilească într-un cătun îndepărtat din senioria clanului Granada Venegas, sub protecția lui don Pedro, ca vechi slujitori ai săi. Felul lor de viață se schimbase. Hernando nu mai poseda cărți în care să se refugieze, nici măcar hârtie sau cerneală cu care să scrie. Și nici cai. Puținii bani de care dispuneau nu puteau fi destinați unor asemenea îndeletniciri, dar chiar dacă i-ar fi avut, tot n-ar fi putut să se dedice caligrafiei; conviețuirea între familiile care trăiau în locul acela pierdut printre ogoare era atât de intimă și de închisă, încât vecinii și-ar fi dat seama și nu ar mai fi avut încredere în ei. Porțile caselor erau deschise în permanență, iar femeile spuneau rozariul într-un murmur continuu, care ajunse să se prefacă într-o psalmodie specifică locului. Cu toate acestea, în câte o ocazie, singuri pe ogoare, cu vreo crenguță în mână, aproape inconștient, trasa litere arabe pe pământ, pe care Rafaela și copiii le ștergeau repede cu picioarele. Doar Muqla, care trebuia din ce în ce mai des să răspundă la numele de Lázaro, având acum șapte ani, își fixa ochii albaștri pe acele semne grafice, de parcă ar fi încercat să le rețină. Era singurul dintre copii pe care Hernando continua să-l învețe doctrina musulmană, mereu cu amintirea Coranului pe care îl ascunsese în *mihrab*-ul moscheei din Córdoba, pentru ca într-o zi tot el să-l recupereze.

În afară de excepția pe care o făcea cu Muqla, evita să vorbească despre religie; nici măcar nu-i învăța pe ceilalți copii, de frică să nu fie descoperiți. Oamenii agitați și denunțurile împotriva moriscilor care izbutiseră să scape de expulzare și să se ascundă erau permanente. Moarte, sclavie, galere sau muncă în minele din Almadén[1], acestea erau pedepsele la care erau supuși moriscii capturați. Nu le putea pune în primejdie viața copiilor săi. Dar Muqla era altfel. Avea aceeași culoare a ochilor, moștenire de la creștinul care o violase pe mama sa, simbolul aceleiași nedreptăți care i-a împins pe morisci să se ridice la luptă.

Hernando se opri gâfâind și lăsă prăjina lungă pe pământ. În mod inconștient, vru să-și ducă mâna la șalele îndurerate, dar își dădu seama la timp că Rafaela îl privește și se stăpâni.

– Odihnește-te puțin, îl sfătui soția sa pentru a mia oară, fără să înceteze să se îndoaie de spate ca să culeagă măslinele de pe jos și să le vâre într-un coș mare.

Hernando strânse din buze și clătină din cap, dar își îngădui să-i privească pe copii câteva clipe: Amin, care pentru oamenii din sat era din nou Juan, sărea dintr-o creangă într-alta a măslinului. Se cățăra pe trunchiurile răsucite ale arborilor ca să ajungă la măslinele care rezistau la loviturile de prăjină, la fel cum făcea și el, copil fiind, cu bătrânul măslin care rezista la frig pe una dintre terasele din Juviles; ceilalți patru o ajutau pe mama lor să adune măslinele coapte care căzuseră deja sau pe cele care cădeau bătute cu prăjina. Fiul său cel mare avea de-acum cincisprezece ani și mânuia cu îndemânare prăjina lungă, dar dacă Amin era cel care lovea arborele cu prăjina, ca să se desprindă măslinele întârziate, lui ce-i mai rămânea de făcut? Nu se putea urca în copac la cei aproape șaizeci de ani ai săi.

Ridică din nou prăjina ca să lovească în crengile de măslin. Rafaela îl văzu și clătină din cap.

– Încăpățânatule! strigă ea.

[1] Mine de cinabru, denumire a sulfurii naturale de mercur. Sunt primele exploatări de mercur din lume. (n.tr.)

Hernando zâmbi în sinea lui după ce lovi din nou. Era încăpățânat! Dar trebuiau să culeagă măslinele. La fel ca pe multe alte familii de pe pământurile acelea, îi așteptau zeci de arbori aliniați în ceea ce li se așternea în fața ochilor ca o întindere nesfârșită, și cu cât duceau mai curând măslinele la teasc, cu atât avea să fie mai bun untdelemnul ce se va obține și aveau să câștige simbrii mai bune de pe urma lor.

La lăsarea serii, epuizați, se îndreptară spre căminul lor, o căsuță cu etaj aproape în ruină, care, împreună cu alte cinci la fel de dărăpănate, alcătuiau micul cătun îndepărtat al localității Campotéjar.

Acolo trăiau de când se mutaseră și munceau la câmp pentru niște simbrii mizere, care de-abia le ajungeau ca să le dea de mâncare celor cinci copii ai lor. Deseori făceau foamea, la fel ca toți cei care se ocupau cu munca la câmp, dar erau împreună și asta le dădea puteri.

În zilele de duminică și la sărbătorile orânduite, mergeau la slujbă la biserica din Campotéjar, unde se arătau mai evlavioși decât oricare dintre vecinii lor. Din 1610, arhiepiscopul De Castro, înverșunat apărător al cărților de plumb de pe Sacromonte, părăsise sediul din Granada ca să-l ocupe pe cel din Sevilla. Din acest oraș, pe seama imensei sale averi personale, își continua munca de traducere a plăcilor și a cărților de plumb, precum și construcția abației peste caverne, dar devenise și cel mai important promotor al Imaculatei Concepțiuni, făcând din puritatea Fecioarei Maria stindardul episcopatului său. Doctrinele referitoare la Imaculata Concepțiune s-au transmis prin toată Spania, ajungând până în colțurile cele mai izolate și la parohiile cele mai mici, precum cea din Campotéjar. Hernando și Rafaela ascultau pasionatele omilii despre Maria, aceiași Maryam pe care Profetul o semnalase ca fiind cea mai importantă în ceruri și căreia Coranul și *Sunna* îi recunoșteau aceleași virtuți precum cele care se proslăveau acum în bisericile

creștine. Hernando și Rafaela, fiecare plecând de la propria credință, se uneau în jurul ei, el cu respect, ea cu devoțiune.

În acele ocazii, se căutau des din priviri, bărbații și femeile fiind separați în interiorul bisericii, iar când reușeau să se întâlnească, își vorbeau în tăcere. Fecioara Maria se înălța ca punct de legătură în credințele fiecăruia din ei, așa cum sugerau acele cărți de plumb care dăduseră rezultate atât de proaste. Cum, dacă nu prin intervenția ei – ajunsese ea să comenteze în intimitatea nopților –, un morisc și o creștină putuseră să scape din Sevilla? Cum, dacă nu grație intervenției Mariei pe lângă Dumnezeu, putea Acesta să îngăduie fericirea unei familii alcătuite dintr-un adept al Profetului și o creștină evlavioasă?

Pentru că în zilele acelea de repaus în sat, când Hernando vedea vreun cal, oricât de bătrân ar fi fost acesta, Rafaela se înfiora constatând că, din nostalgie, rămânea cu privirea pierdută. Atunci, femeia se întreba dacă făcuse bine să ia hotărârea de a fugi cu el, dacă nu cumva l-o fi condamnat la o viață scarbădă și simplă, departe de studiile și proiectele lui, o viață plictisitoare și mizerabilă.

Dar, în mod inevitabil, în zilele acelea de sărbătoare obligatorie, soțul ei îi demonstra că nu greșise în alegerea ei. Se juca împreună cu micuții Musa și Salma, îi îmbrățișa și îi săruta cu tandrețe. Pe ascuns, pe câmp, încerca să-i învețe numerele și aritmetica și tot ce se putea fără hârtie sau tăbliță. Dar ei oboseau repede la niște lecții care nu le puteau servi la nimic și îi cereau să se așeze ca să asculte vreo poveste din gura lui Miguel. Apoi, noaptea, acasă, cei doi soți stăteau de vorbă despre copiii lor, despre viitorul lui Amin și al Lailei, care erau aproape adulți, despre ogoare, despre viață și despre încă o mie de lucruri, înainte de a intra în cămăruța pe care o împărțeau și unde, cu tandrețe și afecțiune, făceau dragoste.

Într-una dintre zilele de muncă grea, se sculară în zori ca să continue culesul măslinelor. Hernando trebui să-i zgâlțâie pe

copii, care dormeau împreună strânși unii într-alții pe o saltea de paie, ca să se trezească. După un mic dejun frugal, plecară la câmp, pe ceață, așteptând ca lumina și căldura soarelui să o ridice. Munciră în tăcere. Rafaela era îngrijorată: în ciuda dorințelor ei, trupul îi dădea semne că rămăsese din nou însărcinată. Cum să mai aducă un alt copil pe această lume plină de sărăcie și de suferințe?

La mijlocul dimineții, făcură o pauză ca să mănânce. Atunci, se întâmplă ca Ramón, un bătrân schilod care rămânea întotdeauna în cătun, să apară în depărtare, mergând încet cu ajutorul unui baston grosolan. De acolo, cu bastonul, îl arătă pe Hernando și familia sa celor doi călăreți care îl urmau.

– Don Pedro, anunță Miguel, mirat, cu privirea ațintită asupra celor doi călăreți.

– Cine îi însoțește? întrebă Rafaela cu îngrijorarea întipărită pe față.

– Fii liniștită, don Pedro nu ne-ar juca o festă, spuse soțul ei, dar în glasul lui se simțea o notă de teamă.

Cei doi călăreți se îndreptau spre ei aproape în galop.

Hernando se ridică și, pentru orice eventualitate, făcu vreo câțiva pași înainte pentru a-i întâmpina. Zâmbetul pe care îl zări pe buzele nobilului îl liniști; atunci făcu un gest ca Rafaela să se apropie și ea.

– Bună ziua, salută don Pedro, sărind de pe cal.

– Pacea fie cu voi, răspunse Hernando observându-l pe însoțitorul nobilului, de vârstă mijlocie, bine îmbrăcat, dar nu în stilul spaniolilor, cu barba tăiată cu grijă și o privire pătrunzătoare. Vii să-ți supraveghezi pământurile?

Zâmbi, întinzându-i mâna lui don Pedro de Granada.

– Nu, răspunse acesta, acceptând salutul și strângându-i mâna cu putere. Zâmbetul cu care venise se lărgi și mai mult. Rafaela se agăță de soțul ei, în vreme ce Miguel încerca să-i țină pe copii departe. Aduc vești bune.

Don Pedro scotoci prin veşminte şi scoase un document pe care i-l înmână cu solemnitate.

– Nu îl deschizi? întrebă nobilul, văzând că prietenul său rămăsese cu el în mână.

Hernando privi documentul. Era pecetluit. Examină sigiliul. Era stema regală. Şovăi. Tremură. Despre ce o fi vorba?

– Deschide-l! îl îndemnă Rafaela.

Miguel nu putu să reziste curiozităţii şi se deplasă până la el cu dificultate; cârjele se înfigeau în pământ. Copiii îl urmară şi ei.

– Deschideţi-l, tată.

Hernando se întoarse spre fiul său cel mare, încuviinţă şi rupse pecetea.

Apoi, începu să citească documentul cu voce tare:

– „Don Filip, prin graţia lui Dumnezeu rege al Castilici, Leónului, Aragónului, al celor două Sicilii, al Ierusalimului, Portugaliei, Navarrei, al Toledoului, Valenciei, Galiciei, Mallorcăi... – în mod inconştient începu să-şi coboare glasul până se prefăcu într-o şoaptă, când enumera titlurile lui Filip al III-lea – ... arhiduce al Austriei... duce de Burgundia..."

În cele din urmă, continuă să citească în gând.

Nimeni nu îndrăzni să-l întrerupă. Rafaela, cu mâinile împletite strâns, încerca să ghicească despre ce era vorba după mişcarea aproape imperceptibilă a buzelor soţului ei.

– Regele... – anunţă el emoţionat când încheie lectura – ... regelè, personal, ne exclude din ordonanţa de expulzare, pe noi, Hernando Ruiz din Juviles şi pe copiii săi. Ne recunoaşte drept vechi creştini şi ne restituie toate proprietăţile care ne-au fost confiscate.

Rafaela izbucni în hohote, într-un amestec de nestăvilit de râs şi plâns.

– Şi Gil? Şi ducele? izbuti ea să spună.

Hernando citi din nou, de data aceasta cu voce tare, cu energie:

– „Astfel poruncim în numele regelui, stăpânul nostru, granzilor, prelaţilor, nobililor, baronilor, cavalerilor, magistraţilor,

juraților din orașe, târguri și alte localități, judecătorilor, guvernatorilor și oricăror altor miniștri ai Maiestății Sale, cetățeni și locuitori particulari din regatele noastre."

Îi arătă scrisoarea. Rafaela nu-și putea stăpâni plânsul. Hernando deschise brațele și femeia se refugie în ele.

– Noul tău fiu se va naște la Córdoba, șopti atunci Rafaela, plângând în hohote, la urechea soțului ei.

– Cum s-a reușit așa ceva? întrebase Hernando.

Don Pedro îi făcu semn să se îndepărteze de ceilalți și, când cei trei se plimbau printre măslini, i-l prezentă pe însoțitorul său: André de Ronsard, membru al ambasadei franceze la Curtea spaniolă.

– Cavalerul De Ronsard aduce altă scrisoare.

Cei trei bărbați se opriră la umbra unui bătrân măslin cu ramurile răsucite. Francezul scotoci printre veșminte și îi înmână un al doilea document.

– Este de la Ahmed I, sultanul Constantinopolului, anunță el. Hernando îl întrebă din priviri și francezul îi explică. După cum probabil că știi de-acum, în urma expulzării neamului vostru, au fost mulți musulmani care au trecut în Franța. Din nefericire, oamenii noștri i-au jefuit, i-au maltratat și chiar i-au omorât pe mulți dintre ei. Toate aceste samavolnicii au ajuns la urechile sultanului Ahmed, care a trimis imediat un ambasador special la Curtea franceză ca să intervină pe lângă rege în favoarea celor deportați. Agí Ibrahim, căci așa se numește ambasadorul, și-a îndeplinit țelurile, dar fiind în țara noastră, a primit și o altă misiune pe care ne-a transmis-o la ambasada franceză din Spania: obținerea iertării voastre și a familiei voastre... oricât de mulți bani ar fi costat. Și a costat foarte mult, vă pot asigura. Hernando așteptă mai multe explicații. Nu știu mai mult – se scuză Ronsard –, mi s-a poruncit pur și simplu ca, atunci când ne vom atinge obiectivul, să-l căutăm pe don Pedro de Granada Venegas; pentru că probabil el va fi știind despre voi datorită

cărților de plumb. Mie mi s-a solicitat doar să-l însoțesc ca să vă înmânez scrisoarea sultanului.

Hernando deschise scrisoarea. Grafia arabă, frumoasă și colorată, stilizată, scrisă de o mână expertă îi provocă un fior. Apoi, începu să citească în gând. Fátima călătorise la Constantinopol, așa cum își propusese, și acolo înmânase evanghelia sultanului însuși. Ahmed I îl felicita pentru apărarea islamului și îi mulțumea pentru faptul de a-i fi trimis evanghelia lui Barnaba, dar mai cu seamă își arătă recunoștința față de el pentru a fi păstrat viu spiritul islamului în moscheea din Córdoba, rugându-se dinaintea *mihrab*-ului acesteia. Cine nu auzise vorbindu-se despre ea de-a lungul și de-a latul lumii musulmane?

Sultanul, se spunea în scrisoare, construia acum la Constantinopol cea mai mare moschee în onoarea lui Allah și a Profetului. Va avea șase minarete înalte și o cupolă imensă și va fi îmbrăcată într-un mozaic alcătuit din mii de piese albastre și verzi, dar chiar și așa, recunoștea el, oricât de minunată ar putea fi, nu va ajunge niciodată la înălțimea simbolului victoriei asupra regatelor creștine din Apus.

> Este dorința mea și a tuturor musulmanilor – continua sultanul – să preaslăvești și să aduci pe mai departe laude „Creatorului fără de pereche" între zidurile aceleia care a fost cea mai mare moschee din Occident; pentru ca, fie chiar și în șoaptă, să se audă în continuare din gura ta rugăciunile către singurul Dumnezeu și ca, atunci când nu vei mai fi tu, să o facă fiii tăi și fiii fiilor tăi. Pentru ca rugăciunile voastre să se confunde cu ecoul șoaptelor miilor de frați ai noștri care s-au rugat în moschee, pentru ca în ziua când Allah va dispune, prin tine și familia ta, să se unească trecutul cu prezentul acela care va veni fără îndoială cu ajutorul Atotputernicului.
>
> Doctorii în religie consideră absolut obligatoriu să se găsească originalul evangheliei pe care copistul spune că l-a ascuns pe vremea lui al-Mansur. Ce bine ar fi dacă l-am putea găsi! Am da orice ca să-l obținem, întrucât creștinii nu vor accepta niciodată o copie.

Soția ta îți dorește tot binele din lume și te încurajează să continui lupta pe care ați început-o împreună. Noi vom avea grijă de ea până când moartea vă va uni din nou.

Fátima! Îl iertase!

Râsetele copiilor, ceva mai încolo, îi abătură atenția. Îi privi: alergau și se jucau printre măslini, însuflețiți de strigătele lui Miguel, sub privirea surâzătoare a soției sale. Da, familia era marea sa realizare..., suspină Hernando. De ce nu fusese cu putință acea apropiere între cele două neamuri? Atunci, îl văzu pe Muqla, care stătea ceva mai la o parte: nemișcat, serios, atent la el. Toți erau copiii lui, dar acela era moștenitorul spiritului cultivat de-a lungul a opt secole de istorie musulmană pe acele meleaguri, el va fi cel care îi va continua opera.

Deodată, Rafaela își dădu seama de afinitatea dintre tată și fiu și, de parcă ar fi știut ce-i trece prin cap soțului ei, se apropie de Muqla, se așeză în spatele lui și își sprijini mâinile pe umerii lui. Copilul căută contactul cu mama sa și își împleti degetele cu ale ei.

Hernando își privi familia cu dragoste și apoi ridică privirea peste coroanele măslinilor. Soarele era sus și, pentru o clipă, pe cerul limpede, norii desenară pentru el mâna Fátimei, albă și imensă, ce părea să-i ocrotească pe toți.

Nota autorului

Istoria comunității morisce, de la cucerirea Granadei de către Regii Catolici până la expulzarea lor definitivă, de la care se va împlini în anul 2009 cel de al patrulea centenar, este unul dintre numeroasele episoade de xenofobie pe care le-a produs istoria Spaniei. Un alt exemplu îl reprezintă atacurile lui Almanzor împotriva evreilor și a creștinilor și cunoscuta expulzare a evreilor spanioli de către Regii Catolici. Tratatele de capitulare pentru predarea Granadei stabileau niște condiții foarte generoase pentru musulmani, care își puteau păstra limba, religia, obiceiurile, proprietățile și autoritățile; dar, după opt ani, cardinalul Cisneros a impus creștinarea forțată a moriscilor, precum și eliminarea culturii lor, stabilirea unor noi impozite împovărătoare și suprimarea autonomiei lor administrative. Așa-numiții creștini noi au devenit persoane exploatate și în același timp detestate, iar drepturile lor străvechi au fost restrânse în mod drastic.

Răscoala moriscă din Alpujarras, regiune muntoasă accidentată, de o mare frumusețe, a fost consecința deteriorării ireversibile a situației acestui popor și este cunoscută prin intermediul relatărilor amănunțite ale cronicarilor Luis de Mármol Carvajal *(Istoria răscoalei și pedepsirea moriscilor din regatul Granadei)* și Diego Hurtado de Mendoza *(Războiul Granadei purtat de Regele Spaniei Don Filip al II-lea împotriva moriscilor răzvrătiți din regatul acela: istorie scrisă în patru cărți)*. A fost un război pe care cele două tabere l-au dus până la capăt cu maximă cruzime, dar samavolniciile moriscilor sunt mai bine cunoscute din pricina atitudinii părtinitoare a cronicarilor creștini. În ciuda acestui fapt, una dintre puținele

voci care s-au ridicat ca să explice – și nu ca să justifice – excesele a fost ambasadorul spaniol la Paris, care într-o scrisoare adresată regelui, citată în primele pagini, a arătat că un sat întreg se plângea că femeile lor erau violate de preot și că se năș-teau copii cu stigmatul ochilor albaștri ai acestuia, așa cum este și cazul protagonistului romanului de față. Dar atrocități au fost săvârșite și în tabăra creștinilor. Măcelurile, precum cel din satul Galera, ca exemplu elocvent, înrobirea celor învinși și jafurile au fost un lucru obișnuit. De acea, s-ar cuveni să dăm crezare întâmplărilor care apar relatate în aceste cronici, asemenea morții a peste o mie de femei și de copii în piața din Juviles și vânzarea la licitație în Granada a tot atâtor ființe din cele două categorii.

Aceste măceluri au fost săvârșite de trupe alcătuite din soldați și comandanți care nu făceau parte din corpurile regulate ale armatei și al căror unic obiectiv părea să fi fost îmbogățirea personală. În cronici, apar în mod constant episoade în care prada de război și împărțirea acesteia, ambiția ca singură strategie sau dezertarea oamenilor deja satisfăcuți de ceea ce obținuseră ocupă un loc central.

Alături de aceasta, am încercat, de asemenea, să ofer în romanul meu imaginea conflictelor și a condițiilor de viață din tabăra insurgenților până când moriscii, lăsați în voia sorții de către algerieni și turci – așa cum au fost și continuă să fie –, au fost învinși de pedestrașii spanioli. Consumul de hașiș pentru a înflăcăra spiritul lor războinic, folosirea omagului ca otravă pentru săgeți, căderea în dizgrație a lui Abén Humeya din cauza slăbiciunii sale pentru femei, atitudinea îngâmfată a corpului de ieniceri trimiși de la Alger, corsarii și înclinația unora dintre ei pentru băieți... apar în relatările cronicarilor din epocă. De asemenea, în lucrarea *Mahomed* a lui Juan Vernet se notează că, potrivit tradiției arabe, unele dintre hangerele Profetului au ajuns până în al-Ándalus, așa cum apare și în romanul meu.

Ridicarea la luptă din Alpujarras s-a încheiat cu deportarea moriscilor din Granada în alte regate din Spania. În cazul celor

care au fost duși la Córdoba, ca protagoniștii romanului, acest exod a provocat moartea de-a lungul drumului a aproape unei a șaptea părți dintre cei expulzați, așa cum dezvăluie lucrarea *Moriscii în ținuturile Córdobei* a lui Juan Aranda Doncel.

Înfrângerea și dispersarea moriscilor, legile discriminatorii care, pe de altă parte, făceau zadarnice încercările de asimilare nu au putut rezolva problema. Există multe memorii și verdicte din acea perioadă care scot în evidență acest fapt și care propuneau „soluții finale", cu siguranță înspăimântătoare. În consecință, au existat și multe conspirații, toate eșuate. A fost deosebit de gravă cea de la Toga, pe care o relatează romanul, și care a dat greș din cauza documentelor pe care regele Angliei le-a trimis regelui Spaniei după moartea Elisabetei I și după tratatul de prietenie anglo-spaniol. Istoricul Henry Charles Lea, în lucrarea sa *Moriscii spanioli; convertirea și expulzarea lor,* afirmă că, într-adevăr, cei o sută douăzeci de mii de ducați pe care comunitatea morisca s-a angajat să-i înmâneze cu acea ocazie pentru a-și asigura sprijinul regelui Franței pentru insurecție au fost plătiți la Pau; dar Domínguez Ortiz și Bernard Vincent, în *Istoria moriscilor; viața și tragedia unei minorități,* susțin că nu au fost plătiți; angajamentul de plată însă pare să fi fost cert. Din motive de alcătuire a romanului, am optat pentru plată, aceasta fiind bazată, în mod fictiv, pe beneficiile obținute din falsificarea monedei, o adevărată racilă economică produsă mai ales în regatul Valenciei, a cărei bancă municipală a dat faliment în anul 1613 și a trebuit să se procedeze la retragerea din circulație a sute de mii de ducați în monedă falsă. De această falsificare au fost acuzați în mod direct moriscii. Au fost mai mulți berberi prezenți la Toga, dar ajutorul nu trebuia să vină din Alger sau de la Sublima Poartă, ci de la creștinii înșiși.

Suferințele îndurate de copii, și mă refer acum la morisci, victime nevinovate ale tragediei unui popor, ar merita un studiu aprofundat. În această privință, referirile sunt abundente; în

primul rând, se cunoaște sclavia la care au fost supuși copiii mai mici de unsprezece ani în timpul războiului din Alpujarras, în pofida dispozițiilor regale; dar, din punctul nostru de vedere actual, e greu să-i considerăm adulți pe toți copiii mai mari de această vârstă. În al doilea rând, ulterior, odată încheiat războiul, încredințarea copiilor morisci deportați familiilor creștine; există documente care adeveresc unele proceduri judecătorești aduse în fața instanțelor de către acești copii înșiși, odată ajunși la vârsta necesară, cu scopul de a-și recăpăta libertatea. În al treilea rând, s-a produs o nouă înrobire a copiilor după revoltele din munții Valencici (Val de Aguar și Muela de Cortes). Și în ultimul rând, există documente în legătură cu copii mai mici de șase ani care au fost reținuți în Spania atunci când s-a produs expulzarea definitivă. Se povestește că, după ce a fost dispusă această măsură drastică, unele familii au reușit să-i treacă în Franța (interdicția era dată doar pentru mutarea lor în Berbería) și că altele au eludat ordonanța regală, îmbarcându-se pe corăbii cu destinația spre țările creștine, pentru ca ulterior să schimbe direcția spre coastele africane. În roman, se menționează faptul că mai multe sute de copii au fost reținuți în Sevilla. La Valencia, aproape o mie de copii au fost dați în grija Bisericii și însăși soția viceregelui, prin slujitorii ei, a răpit un număr nedeterminat de copii, de care s-a îngrijit ca să evite căderea lor în mâinile Satanei, cum s-ar fi întâmplat dacă ar fi fost duși pe „pământurile maurilor".

După expulzare, moriscii din localitatea Hornachos, o comunitate beligerantă și închisă, s-au stabilit în orașul corsar Salé, de lângă Rabat, și au reușit să-l stăpânească. În 1631, negociau cu regele Spaniei predarea acelei fortărețe, cu îndeplinirea anumitor condiții, printre care se număra înapoierea acelor copii care le-au fost răpiți. Regat cu regat, sat cu sat, există numeroase exemple de comunități cărora le-au fost smulși copiii de vârstă fragedă.

*

În ceea ce privește numărul moriscilor expulzați din Spania, cifrele sunt atât de diferite, încât ar fi într-adevăr imposibil să citez autorii care susțin unele sau altele dintre aceste cifre. Poate că, menționându-i în continuare pe Domínguez și pe Vincent, cea mai corectă ar fi de aproximativ trei sute de mii de persoane. Pe de altă parte, majoritatea autorilor care au studiat tema morisca (Janer, Lea, Domínguez și Vincent, Caro Baroja...) prezintă măcelurile comise la sosirea celor deportați în Berbería. Unul dintre ei afirmă că aproape o treime dintre cei deportați din Valencia au fost uciși la sosirea lor pe acele meleaguri, reluând în această privință cele prezentate de către cronicarul lui Filip al III-lea, Luis Cabrera de Córdoba, în lucrarea sa *Relatare a faptelor petrecute la curtea Spaniei de la 1599 până la 1614:* „... și [moriscii] sunt atât de indignați de răul tratament și de pagubele pe care le-au suferit cei din Valencia la sosirea lor în Berbería, murind mai mult de a treia parte dintre cei care veniseră, încât foarte puțini consimțeau să treacă pe acolo". Între timp, regele Filip sărbătorea operațiunea și dăruia o sută de mii de ducați din bunurile moriscilor ducelui de Lerma cu ocazia căsătoriei favoritului său cu contesa de Valencia.

Între excepții, este ciudată în mod special cea a orașului Córdoba, care printr-un acord al consiliului municipal din 29 ianuarie 1610 a solicitat regelui să confere autorizația de a rămâne în oraș pentru doi morisci bătrâni și fără copii, producători de zăbale, „spre binele ce va decurge de aici pentru oraș și pentru exercitarea călăritului cu scări scurte". Nu am dovada că, în afara acestor doi bătrâni morisci care trebuiau să se ocupe în continuare de cai, s-ar mai fi solicitat vreo altă excepție; după cum nu am nici dovada răspunsului Maiestății Sale la această cerere.

În anul 1682, după ce a pus mâna pe ele la moartea arhiepiscopului don Pedro de Castro, papa Inocențiu al XI-lea a declarat false Cărțile de Plumb de pe Sacromonte și pergamentul de

la turnul Turpiana. Dar Vaticanul nu a spus nimic în legătură cu relicvele, calificate drept autentice de către Biserica din Granada în anul 1600 și care au continuat să fie venerate până în ziua de astăzi. Este o situație similară celei pe care a trăit-o protagonistul acestui roman: documentele – chiar dacă erau de plumb – care adevereau că un os sau altul ori cenușa corespundeau unui anumit martir au fost declarate false de către Vatican; dar relicvele, a căror credibilitate se baza tocmai pe aceste documente – de ce să nu poată fi atribuită cenușa găsită într-o mină părăsită de pe un munte Sfântului Cecilio sau Sfântului Tesifonte? –, erau considerate în continuare autentice, potrivit Bisericii din Granada.

Astăzi, majoritatea cercetărilor coincid în ideea că pergamentul de la turnul Turpiana și Cărțile de Plumb au fost falsificate de către moriscii spanioli, într-o încercare disperată de sincretism între cele două religii, ca să găsească legăturile comune care ar putea într-adevăr să schimbe percepția pe care o aveau creștinii despre musulmani, fără să renunțe la dogmele credinței lor.

Există, de asemenea, aproape o unanimitate în a-i considera drept promotori ai fabulației pe medicii și traducătorii oficiali din arabă Alonso del Castillo și Miguel de Luna, care a scris *Adevărata istorie a regelui Rodrigo,* în care oferea o viziune favorabilă asupra invaziei arabe în peninsulă și a convietuirii dintre creștini și musulmani. Intervenția lui Hernando Ruiz în toate acestea este o ficțiune; dar nu și cea a lui don Pedro de Granada Venegas, menționat în unele studii, care a sfârșit prin a-și înlocui deviza nobiliară, acea victorioasă *„Lagaleblila"* nazarită – *„Wa la galib ilallah"* – prin *„Servire Deo regnare est"*. În 1608, cu puțin timp înainte de expulzare, a văzut lumina zilei cartea scrisă de către învățatul Pedraza, *Antichitate și excelențe ale Granadei,* în care se elogiază convertirea principelui musulman și antecesor al lui don Pedro, Cidiyaya, în urma apariției miraculoase, în fața lui, a unei cruci pe cer. Au existat mulți nobili musulmani care, la fel

ca și Venegas și sub o formă sau alta, au reușit să se integreze în societatea creștină.

Legătura dintre Cărțile de Plumb și evanghelia lui Barnaba, teză susținută de către Luis F. Bernabé Pons în *Mecanismele unei rezistențe: Cărțile de Plumb de pe Sacromonte și Evanghelia lui Barnaba,* precum și în *Evanghelia Sfântului Barnaba. O evanghelie islamică spaniolă,* își are originea în găsirea în anul 1976 a unei transcrieri parțiale făcute în secolul al XVIII-lea de pe presupusul original, în spaniolă, despre care existau anumite referiri scrise, mai cu seamă tunisiene; copia menționată se păstra la Universitatea din Sidney. Dar această teorie modernă ar putea pune sub semnul îndoielii obiectivul exclusiv al sincretismului dintre religiile creștină și musulmană care li se impută Cărților de Plumb. Pare logic să te gândești că autorii Cărții Mute a Fecioarei – al cărei conținut, potrivit prologului său, precum și al altei cărți, aceasta din urmă într-adevăr lizibilă, ar fi fost scos la lumină de către un rege al arabilor prevedeau apariția unei noi scrieri, dar nu există dovada că s-a și întâmplat astfel. Dacă această nouă scriere era sau nu evanghelia lui Barnaba, ale cărei asemănări cu Cărțile de Plumb sunt însemnate, rămâne doar o ipoteză. Ceea ce nu este deloc o ipoteză, ci rodul exclusiv al imaginației autorului, este legătura dintre evanghelie și acel exemplar fictiv scăpat de la incendierea magnificei biblioteci a califilor din Córdoba poruncită de către căpetenia militară Almanzor, fapt care, din nefericire, este întru totul cert, ca și atâtea alte ruguri de tristă amintire din istoria umanității în care cunoașterea devine obiect de mânie pentru fanatici.

Pe de altă parte, este la fel de adevărat că s-au realizat studii despre martirii creștini din Alpujarras, chiar dacă la o dată ulterioară celei menționate în roman: prima consemnare despre care există dovezi, prin intermediul unor informări întocmite de către arhiepiscopul Pedro de Castro, datează din anul 1600. În documentele de la Ugíjar (1668), care cuprind cea mai mare parte a masacrelor petrecute asupra creștinilor în Alpujarras,

apare menționat un copil numit Gonzalico, ce a calificat drept „frumos" sacrificiul său pentru Dumnezeu înainte de a fi martirizat. Faptul descris în roman de a-i extrage inima prin spate este citat de nenumărate ori de către Mármol în cronicile sale ca mostră de cruzime a moriscilor față de victimele lor creștine.

Córdoba este un oraș minunat, motiv pentru care posedă cea mai importantă extindere urbană din Europa declarată Patrimoniu Istoric al Umanității de către UNESCO. În unele locuri, imaginația poate fi lăsată să zboare pentru a retrăi splendoarea epocii califatului musulman. Unul dintre acestea – mai încape îndoială? – îl constituie moscheea-catedrală. Nu se pot da asigurări cu certitudine că împăratul Carol Quintul ar fi rostit cuvintele acelea care i se atribuie atunci când a privit lucrările din interior pe care el însuși le autorizase. „Eu nu am știut ce este aceasta, dar nu aș fi îngăduit să se ajungă până la cele străvechi, pentru că voi faceți ceea ce poate exista în alte părți și ați distrus ceea ce era unic în lume." Adevărul este că această catedrală, așa cum a fost concepută prin diferite proiecte cu consecința de a rămâne încastrată în pădurea de coloane a vechii moschei, este o operă de artă. Desigur, a fost întunecată lumina templului musulman, i s-a rupt linearitatea și i s-a știrbit spiritul, dar, cu toate acestea, acolo se află o bună parte din plăsmuirea califilor. De ce n-a fost rasă de pe fața pământului, la fel cum s-a întâmplat cu multe alte moschei, pentru a ridica pe locul ei o nouă catedrală creștină? Lăsând la o parte posibilele interese ale celor Douăzeci și Patru de membri ai consiliului municipal și ale nobilimii, poate că merită să reamintim sentința de condamnare la moarte pe care a dictat-o consiliul municipal împotriva celor care ar fi îndrăznit să lucreze pe șantierul noii catedrale.

În alcazarul regilor creștini se mai pot încă vedea ruinele și urmele pe pământ ale vechilor temnițe ale Inchiziției înconjurând unul dintre patiouri; alături, se află alt edificiu care îl

poate transfera pe vizitator în acele epoci: grajdurile regale, în care Filip al II-lea a hotărât să creeze, și a reușit, o nouă rasă de cai de Curte, o rasă care azi face onoare și caracterizează creșterea cailor din această țară.

Mâna Fátimei *(al-khamsa)* este o amuletă în formă de mână cu cinci degete care, potrivit unor teorii, reprezintă cei cinci stâlpi ai credinței: mărturisirea de credință *(shahada);* rugăciunea de cinci ori pe zi *(salat);* cerșetoria legală *(zakat);* postul (Ramadan) și pelerinajul la Mecca *(hajj).* Dar această amuletă apare și în tradiția iudaică. Nu este momentul și nici locul pentru a lua în considerație adevăratele sale origini și cu atât mai puțin pentru a discuta despre funcționalitatea amuletelor. Studiile insistă în repetate ocazii că nu numai moriscii, ci și întreaga societate din epocă, foloseau amulete și credeau în tot felul de farmece și de vrăji. Deja în 1526, Consiliul Capelei Regale din Granada făcea referire la „mâinile Fátimei", interzicând argintarilor să le confecționeze și moriscilor să le poarte; reguli asemănătoare au fost stabilite la sinodul de la Guadix din 1554. Există numeroase exemple de „mâini ale Fátimei" în arhitectura musulmană, dar poate că cel mai reprezentativ, în trama acestui roman, este mâna cu cinci degete deschise, cioplită în cheia de boltă a primei arcade de la Poarta Dreptății, care permite accesul în Alhambra din Granada, și care datează din anul 1348. Așadar, primul simbol cu care se întâlnește vizitatorul acestui minunat monument din Granada nu este altul decât mâna Fátimei.

Nu aș putea încheia aceste rânduri fără să îmi exprim mulțumirile față de cei care, într-o formă sau alta, m-au ajutat și m-au sfătuit la scrierea acestui roman, în special față de editoarea mea, Ana Liarás, ale cărei recomandări, implicare personală și muncă au avut o valoare incalculabilă, recunoștință pe care o extind asupra întregului personal de la Random House

Mondadori. Gratitudinea mea merge, desigur, către prima mea cititoare – soția mea, neobosită tovarășă de viață, și către cei patru copii ai mei, care se străduiesc să-mi aducă aminte cu tenacitate că există multe alte lucruri dincolo de muncă și cărora le dedic această carte ca un omagiu adus tuturor copiilor care au avut de suferit și, din nefericire, încă mai suferă de pe urma unei lumi ale cărei probleme nu suntem în stare să le rezolvăm.

Barcelona, decembrie 2008